

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1982

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

- ☐ Coloured covers/
Couverture de couleur
- ☐ Covers damaged/
Couverture endommagée
- ☐ Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- ☐ Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- ☒ Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- ☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- ☐ Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- ☐ Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- ☐ Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distortion le long de la marge intérieure
- ☐ Blank leaves added during restoration may
appear within the text. Whenever possible, these
have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.
- ☐ Additional comments:/
Commentaires supplémentaires:

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- ☐ Coloured pages/
Pages de couleur
- ☐ Pages damaged/
Pages endommagées
- ☐ Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- ☒ Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- ☐ Pages detached/
Pages détachées
- ☒ Showthrough/
Transparence
- ☐ Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- ☐ Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
- ☐ Only edition available/
Seule édition disponible
- ☐ Pages wholly or partially obscured by errata
slips, tissues, etc., have been refilmed to
ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement
obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure,
etc., ont été filmées à nouveau de façon à
obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

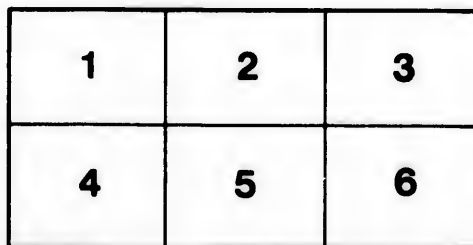
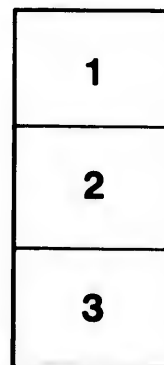
University of British Columbia Library

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ➡ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▼ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

University of British Columbia Library

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

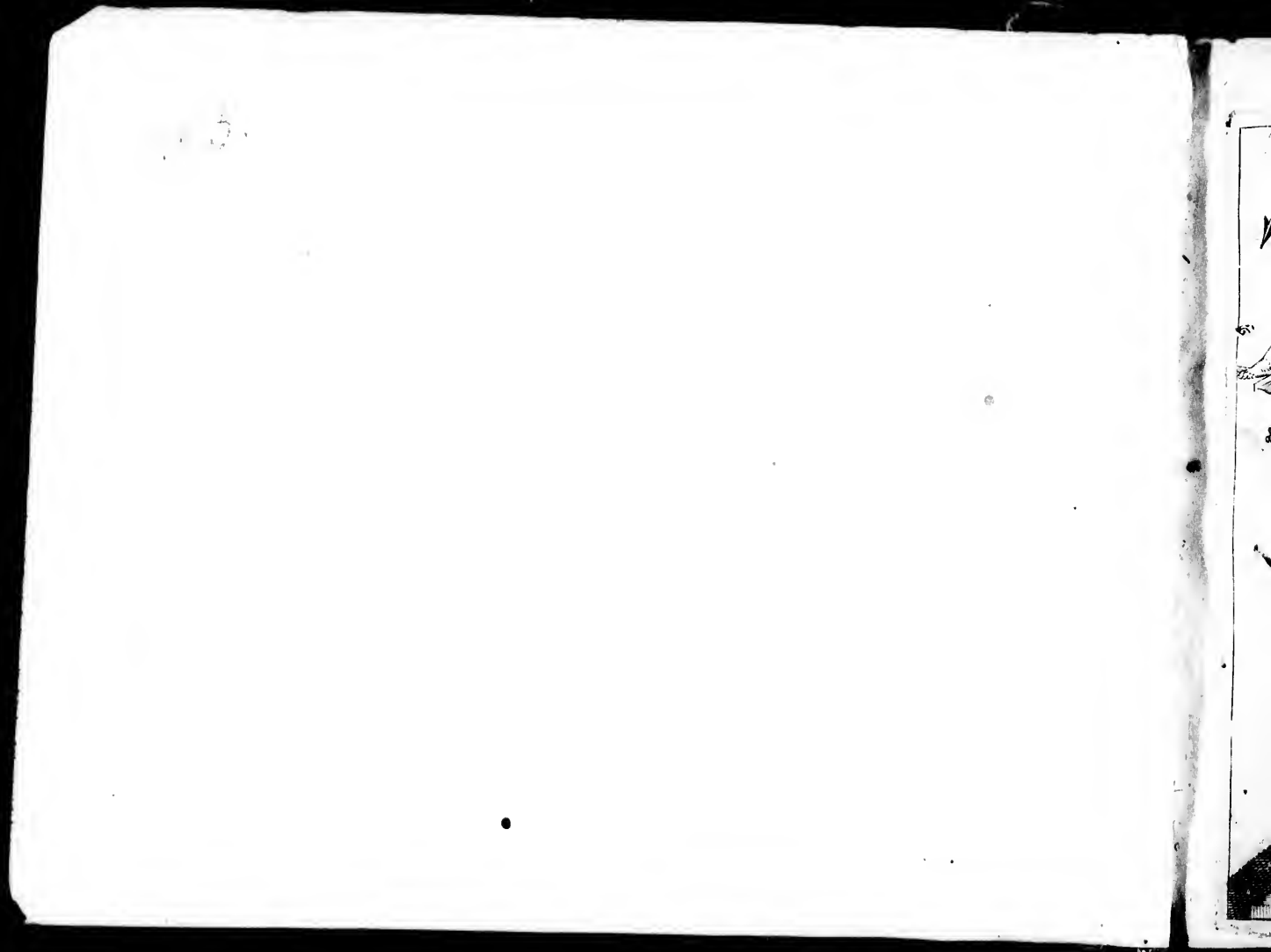
Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ➡ signifie "A SUIVRE", le symbole ▼ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

rrata
to

pelure,
n à

I

Nih
Geo
tate
plen
gent
rarun
non
tos,
Veru
milit
lius a
Quo
telius
mis c
mort
duce

Iodocus Hondius Lectori S. D.

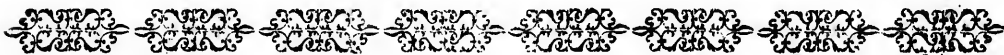
RE CTE illi meo iudicio senferunt, benevole Lector, qui inter disciplinas liberales, quæ citra controversiam plurimum adferunt utilitatis vitæ mortalium, primum locum Geographiæ tribuunt, non tantum ob id, quod absque hac cæca est omnis veterum auctorum lectio, iurda rerum gestarum narratio: Verum etiam quod in publicis consultationibus, inque dirimendis controversiis, quoties de ditionis finibus ambigunt Principes, vel fideli consilio, vel æquo iudicio iuvat.

Nihilo secius & in privatis actionibus plurimum adferens & commoditatis & voluptatis. Geographiæ siquidem inest mirifica quædam doctrina, incredibili rerum varietate a jucunditate distincta, quæ Lectoris & Spectatoris animum suavi quadam delectatione allicere & ad plenioris sui cognitionem excitare solet. Quidquid enim admirandum, quidquid uspiam gentium, (præsertim hoc nostro seculo, in quo in omnes mundi partes naves mittuntur, terrarum, locorumve existit, id omne Geographia dilucide Lectori ob oculos ponit. Denique non solum Gentes & Regionēs, Insulas, Vrbes, Maria, Flumina, Lacus, Paludes, Nemora, Vētos, Latitudines ac Longitudines per Gradus & Minuta suis descriptionibus complectitur: Verum etiam singularum Regionum res memorabiles, præclare ac fortiter, tum domi, tum militiæ gestas, tam graphice depingit, ut communi calculo nihil sit ad civilem sapientiam utilius ac præstantius existimandum.

Quocirca plurimum laudandi illi sunt, qui in hac arte desudarunt: inter quos Abrahamus Ortelius, Daniel Cellarius, Anthonius Maginus, Paulus Merula, Petrus Bertius aliique: sed in primis omnium doctissimus Mathematicus & conterraneus meus Gerardus Mercator, quamvis morte præpeditus Geographicum suum opus (cui Atlantis nomen indidit) ad finem perducere non potuit. Verum cum hoc ipsum a nobis superiori anno in lucem datum sit, adje-

Etis non solum iis tabulis, quæ ad operis fastigium videbantur desiderari, sed etiam accuratis earundem descriptionibus opera & labore Petri Montani affinis mei elaboratis, adeo distractum est (secundam jam editionem in manibus habemus) ut ne unicum mihi quidem exemplar relictum sit. Sed cum plurimos de magnitudine operis & de ingenti pretio conquestos audissem: tum quod nec commode ubique circumferri queant & parentibus ad rem attentioribus plerique vacuis laborent oculis. Mercatoris nostri Atlantem in minorem formam redigi, ut hac ratione & Geographiæ studiosis adolescentibus prodesse, & omnem conquerendi causam eripere possem. Hic vero Majorem Atlantem tam in ipsis Tabulis quam in Descriptionibus sequuti sumus: nisi quod in calce nonnullas ævi veteris Tabulas velut Coronidis loco adjunximus. Tu itaque benigne Lector his laboribus nostris, fructu, fave & vale. Ex Museo nostro Amstelodami Idib. Martii MDCCVII.

Longitu-

In usum Tabularum.

LONGITUDO. *Ptolemao* & nobis in hoc libro, est *Æquatoris* sive *Æquinoctialis Circuli* segmentum, *Meridiano* ejusdem loci, & *Fortunatarum Insularum Meridiano* comprehensum: nam ab his *Insulis* initium longitudinis sumitur.

Nonnulli jam longitudinem incipiunt non ab *Insulis Fortunatis*, quæ (*Canariæ* hodie vocantur) sed ab *Insulis Flandricis* quæ & *Agorei* dicuntur, quod acus nautica ibi recta in *Septentrionem* vergat. *Superficies* vero *Globi* continet in longitudine gradus 360.

Latitudo est arcus vel segmentum cujusvis loci inter *Æquatorem* & *Parallelum* qui ejusdem loci punctum verticis ducitur interclusus: estque semper æqualis elevationi *Poli*.

Latitudo duplex est, scilicet *Septentrionalis* & *Meridionalis*, numeranturque ab *Æquinoctiali* ad utrumvis *Polum* *Latitudinis* gradus 90.

Longitudinum atque *Latitudinum* gradus in omnium *Tabularum* lateribus designavimus, & quidem pro maxima parte *Latitudinis* ad dextram & sinistram: *Longitudinis* vero in summo atque imo, nisi cum aliquando describenda regio magis inter *Meridiem* & *Septentrionem* extensa fuit.

Singuli gradus tam *Longitudinis* quam *Latitudinis* (pro loci capacitate), nonnunquam in 60, aliquando in 10, 6, vel 5 partes, quæ *Minuta* vocantur, dividuntur. *Graduum* vero majoribus: *Minutorum* minoribus *Arithmeticis* figuris notavimus differentię causa.

Si quis *Longitudinem* vel *Latitudinem* alicujus loci explorare velit, ubi *Meridiani* *Paralleli* sunt: id efficiet distantiam ejus a latere *Tabulæ* circino sumendo, circinumque sic expansum ad aliud latus applicando. Si distantiam ab *Orientali latere* sumpseris, circinus ex eodem latere in *Septentrionali latere* gradum & minutum *Longitudinis* ostendet. Si a *Boreo latere* distantiam habes, ex eodem in *Orientali latere* *Latitudinem* designabit. Si vero *Meridiani* non fuerint *Paralleli*, eodem quidem modo loci *Latitudo* reperietur, at in universalibus *Tabulis* ubi *Paralleli* sunt circulares, distantia loci a proximo sumpta idem in latere *Orientali* ostendet. *Longitudo* autem querenda erit filo, aut regula, loco superimposita versaque, donec in *Boreo Australique latere* idem utrimque ejusdem gradus minutum designetur, quodcumque tum illud erit, loci assumpti *Longitudo* exister,

Quo artificio sint inter duas civitates, & alia quævis loca graduum vel miliarium interstitia invenienda.

TABULIS omnibus *Scalas miliarium* adjunximus, quibus facile omnium locorum interstitium invenies hoc modo.

(.:) iij

Adsit

Adsit tibi circineus, eumque aperi donec suis pedibus extrema datorum locorum puncta attingat, hunc immotum Scalæ miliarium applica, huiusque numeri notati distantiam reddent.

Quod si locorum distantia Scalæ Longitudinem excedat, tum circine sumes ipsam Scalæ Longitudinem circineumque ab uno loco versus alterum toties revolves, quoties intercapedo locorum suscipere potest, adnumerando miliaria revolutionum in unum.

Quia vero omnium regionum miliarium quantitas ignota est, multo certius circine locorum interstitium capies, immotumque circinum Latitudinum gradibus applicabis, qui veram distantiam dabunt. multiplicando eorum numerum per cognitæ regionis miliaria.

Miliaria autem in diversis regionibus multum subinde differunt, quocirca præcipuarum differentiam huc adijcere libuit.

Miliaria Germanica communia, quibus & nos Belgæ

utimur

Miliaria Germanica mediocria

Miliaria Germanica magna

15
12
10

uni Gradui respondent.

Miliaria Gallica communia

Miliaria Gallica magna

25
20

uni Gradui conveniunt.

Miliaria Italica

60

uno Gradu continentur.

Miliaria Anglicana totidem

vel ut nonnulli volunt

50

in unoquoque Gradu habentur.

Leuca Anglicana

Hispanica Leuca

Leuca Horaria seu Hora Itineris

Miliaria Suevica & Scandica

20
17½
20
10

Gradum unum efficiunt.

Index

**Index Tabularum hujus operis sive descriptionum earundem.
Litteræ quaterniones, Numeri earundem iterationem denotant**

	A	Berry Ducatus 247.	G 2	Cleve 387.	B 3	Gallia 215.	C
	Abissinorū Regio	C 4	Biscaia 171.	X	Colonienfis Diocesis	A 3	Garnefey M
	Achaia .569.	Z 3	Bohemia 455.	I 3	Congi Regnum.599.	C 4	Geldria Ducatus 231. R 2
	Abruzzo .553. 599.	T 3	Borussia 127.	Q	Corfu Insula .575.	A 4	Genuensium Ducat. P 3 504.
	Egyptus .579. 599	B 4	Bosnia .555.	Y 3	Corfica .543.	V 3	Germania inferior 311. P 2
	Africa .ii.	B	Bouloungne Comitatus	F 2	Creta 575.	A 4	Germania superior 311. V 2
	Algarbia	V	Brabantia 319.	Q 2	Croatia .555.	Y 3	Græcia .563.
	Albion	I	Brandenburg 447.	I 3	Cuba Insula .609.	K 4	Groenlandia A
	Albania	Z 3	Brasilia	L 2	Cyprus .619.	E 4	Guinea .603.
	Alfatia inferior 407.	D 3	Bremensis Episc.	Z 2	D p.iii.		Guinenfis Comitatus F 2
	Alfatia superior 411.	D 3	Brefcia Comitatus 511.	Q 3	Dania R. cū Part. NOP		Guipifcoa X
	America 19.	C	Brifgoia 413.	E 3	Dalmatia .555.	Y 3	H
	America Meridional.	L 4	Britannicæ Insulæ 31.	D	E		Hannonia 339. S 2
	Anconitana Marchia	S 3	Britannia 219.	D 2	Eboracum	L	Hafsia 423. F 3
	Andaluzia 172.	Y	Brunswick 719.	E 3	Embdensis Comitatus.	Y 2	Helides Insulæ G
	Angliacū Partib.	I. K. L. M	Bulgaria	Y 3	Epyrus Insula .568. 571.	Z 3	Helicia 215. K 2
	Argow 291.	M 2	Burgundia Duc. 263.	I 2	Europa 143.	A	Hibernia 34. E
	Anjou 243.	G 2	Burgundia Comitatus.	K 2	F		Hispania 163. V
	Aquitania 223.	D 2	Cambricæ Gallia. 79.	E 2	Fenzæ regnum. 591.	B 4	Hispania Nova. 651. I 4
	Arelatense Regnum	D 2	Campania	E 2	Fionia	P	Hispaniola. 659. K 4
	Artefia 335.	S 2	Campagna di Roma	T 3	Flandria Comitatus	P 2	Hollandia Comitatus Q 3 327.
	Arragonia 167.	Z	Candia .573. 531.	A 4	Francia 235.	F 2	Hollaria P
	Austria 463.	K 3	Carniola .569. 469.	S 3	Forum Iulium 519.	R 3	Hungaria 471. M 3
	Asia 15.	B	Castilia 173.	X	Franconia 431. 667.	G 3	Iamaica. 659. K 4
	Asia Minor. 615.	E 4	Catalia	Z	Fretum Magellanicū	L 4	Iaponia. 643. H 4
	B		Cerigo .619.	E 4	Frisia Occidentalis 467.	X	Iarfeý M
	Barbaria .579.	B 4	Ceylon Insula	I 4	Frislandia	A	India Orientalis 635. G 4
	Basilienfis Provincia	L 2	Chios .619.	E 4	Friuli	R 3	Ilandia 27. D 3
	Bavaria Ducatus 435.	G 3	Chili Regnum	L 4	Florida .655.	K 4	Iltia 520. R 3
	Belgium 297.	P 2	China .631.	G 4	G		Italia

Italia 779.	M	3	Moluccæ Inf. 579.	H	4	Polus Arcticus 23.	C	Terra di Otrante	V	3
Iuliacensis Duc. 387.	B	3	Momonina	F		Pomcrania 449.	I	Terra Sancta 677.	D	4
Iutia	O		Montis ferrati March. P	P	3	Portugallia 167.	V	Tuscia 523.	S	3
Insula Anni boni 609.	C	4	Moravia 459.	K	3	Provincia 227.	E	Tirolensis Comit. 199.	P	3
Insula S. Ioannis	K	4	Morea 571.	A	4	Puglia Piana 529.	V	Transilvania 147.	S	
Insula Margarita	K	4	Moscovia 179.	R			R	Trevirensis Provincia	T	2 399
Insula Principis. 607.	C	4	Murcensis Comit. 387.	B	3	Rhodus. 619.	F	Turingia 427.	F	3
Insula S. Thomæ. 603.	C	4		N		Romania. 56.	Y	Tunctanum Regnum	B	4 579
	L		Namurcensis Co. S	S	2	Romandiola. 507.	Q	Turcicum Imperium	D	4 609
Latium 531.	T	3	Natolia. 619.	E	4	Russia. 1149.	R		V	
Legio	X		Neapolitanum Reg.	V	3	Rugia 451.	S	Valentia 183.	Y	
Lemanus Lacus 187.	M	2	Negroponte. 619.	E	4	Salzburgensis Arch.	L	Valesia 197.	P	3
Leodienfis Diocesis	A	3	Normandia 219.	D	2	Samogitia 142.	R	Vercora Principatus	R	3 51
Lionnois 271.	K	2	Norwegia 99.	M		Santorini	B	Vicentia Ditio	R	3
Lithuania 143.	R		Nova Zembla	A		Sardinia 543.	V	Virginia 655.	K	4
Livonia	Q			O		Saxonia Inferior 415.	E	Volhinia 142.	R	
Lotharingia 255.	H	2	Oldenburgerfis	C. Y	2	Saxonia Superior 447.	H	Vltonia &c. 38.	E & F	
Lombardia 415.	O	3	Orbis terræ 229.	A	3	Scarpanto 575.	B	W		
Lunenburg	E	3	Overissel Dom.	R	2	Sclavonia. 555.	Y	Waldec Comitatus	B	3 301
Lusaria 445.	I	3	Oxonium	R	2	Scotia cum partibus	G H	Walachia. 559.	Y	3
Lutzenburg 343.	T	2		P		Sicilia. 547.	X	Westphalia 375.	Z 2 & A	3
	M		Palatinatus Rheni.	C	3	Silesia 475.	M	Wight Insula	M	
Macedonia. 565.	Z	3	Palatinatus super. 479.	H	3	Sophorum Imper. 603.	R	Wisslspurgergow 219.	L	2
Mantua Duc. 509.	Q	3	Parmensis Duc. 508.	Q	3	Spoletanus Duc. 528.	S	Windorum Marchia	R	3
Marocci Regnum	B	4	Paravia ditio 515.	R	3	Stiria. 551.	X	Wirtenberg 407.	C	3
Marca Tarvisina 499.	P	3	Pedemontium 503.	P	3	Suntgovia. 412.	D	Z		
Marcia	H		Peloponnesus	A	4	Sweria 99.	T	Zacynthus	B	4
Mediolanum Duc. 516.	Q	3	Perficum Regnum	F	4	Tartaria. 627.	F	Zealandia Comitatus	R	2
Mekelenburg 916.	F	3	Peruvia	L	4	Taurica Cherfonefus	S	Zeilan 199.	I	4
Milo I. 575.	B	4	Picardia 237.	F	2	Terra Australis	L	Zelandia 227.	O	
Misfma	H	3	Poictou 251.	H	2	Terra di Barri	V	Zurichgow 229.	I	2
Mitylene Inf. 613.	F	4	Polonia Regnum 471.	L	3	Terradi Lavoro 553.	T	Zurphania Comit.	R	2

FINIS.

te V 3
 677. D 4
 S 3
 mit. 499 P 3
 S 3
 ovincia T 2 39
 F 3
 egnum B 4 57
 erium D 4 60

 Y
 P 3
 atus R 3
 R 3
 K 4
 R
 E & F

 mitatus B 3 70
 Y 3
 Z & A 3
 M
 w 2 87 L 2
 archia R 3
 77 C 3

 B 4
 itatus R 2
 77 I 4
 O
 I 2
 it. R 2

Alter Adam vitā muta:
 vit in arbore lethum.
 Et sua, serpentis sub
 juga colla dedit.

Primus Adam letho muta
 vit in arbore vitam,
 Et sua Serpentis sub juga
 colla dedit.

Iob 14.
 Homo quasi flos in
 greditur et conuertitur
 et fugit velut umbra et
 nūquam in eode loco germen

Nascentes mori
 mur finisq; ab
 origine pender

ORBIS TERRAE

TYPVS.

VM ex naturę necessitate ordo semper requirat generalia particularibus antepone, totumque parti, ad maiorem oblatę rei intelligentiam: hac eadem & ego devinctus lege huic primo nostrę Geographię ac Septemtrionalium terrarum tomo, universalem Orbis terrę typum, ejusque quatuor partes, Europam, Africam, Asiam & Americam, quod felicius rem prosequar, præponere debui: & singulis quoque deinceps tomis consequentibus, ut is etiam perfectum semper habeat opus, ac totius universi descriptionem, nec hac utili speculatione privetur, qui vel suę tantum patrię delineationem sibi comparaverit. Iucunda etenim est & maximopere necessaria generalium contemplatio, ei qui vel minimam Mundi & naturalium rerum cognitionem habere cupit. Si enim libeat considerare, quis Solis ortus vel occasus, quę causa æstatis vel hyemis, unde inæqualitas dierum & noctium existat: quid denique & quo in loco natum, propagatum, actum, gestum, mutatum & conversum jam inde à rerum conditarum primordio fuerit, id omne certè non aliunde melius, quam ex harum quinque tabularum adjunctione sine omni periculo & honestā cum animi voluptate didiceris. Et quemadmodum nulli, quantumvis amplam habitationē nactus, sufficit perspectas habere suarum ædium partes, ut sunt atrium, cella vinaria & penaria, culina, triclinium, cænaculum, cubiculum, conclave, musæum, quod iis commodè uti possit, sed etiam in quā urbis parte & plateā, domus ejus sita sit, compertum ipsi esse necessariū & commodum est, ut hunc cognoscat statim, si in civitate tumultus vel incendium oriatur, quā prope vel procul à periculo absit. Sic non minus iucundum vel necessarium nosse, quā in Orbis parte habites, quos populos vicinos, aut remotiores habeas, ut grassantib⁹ belli calamitatibus, quo metu, quāve animi tranquillitate uti liceat, scire queas. Denique cum Cosmographia sit lumen totius tam ecclesiasticę quā politicę hystorię, & plius ex eā discat otiosus spectator, quā ex longo, molesto & sumptuoso labore peregrinator, qui crebrò cœlū tantum, nō autem animum mutat: parum utilitatis ex eā capias, si tabulis particularibus generales non adjunxeris. Sunt autem hæ generales Tabulę collectę ex magnā Orbis terrę descriptione (cujus etiam initiiū longitudo, vel primi meridiani positionem in singulis sequuti sumus) & ex magnā Europā meā quas Druysburgi edidi. Tu interim Lector vale & frue, ac hujus tuę habitationis ac tibi ad tempus tantum concessę gloriā cum Poëta Buchanan: diligenter considera, qui sic eam cœlestibus comparat, ut animos terrestribus ac rebus hęc caducis immerfos extrahat, & ad altiora ac æterna viam ostendat:

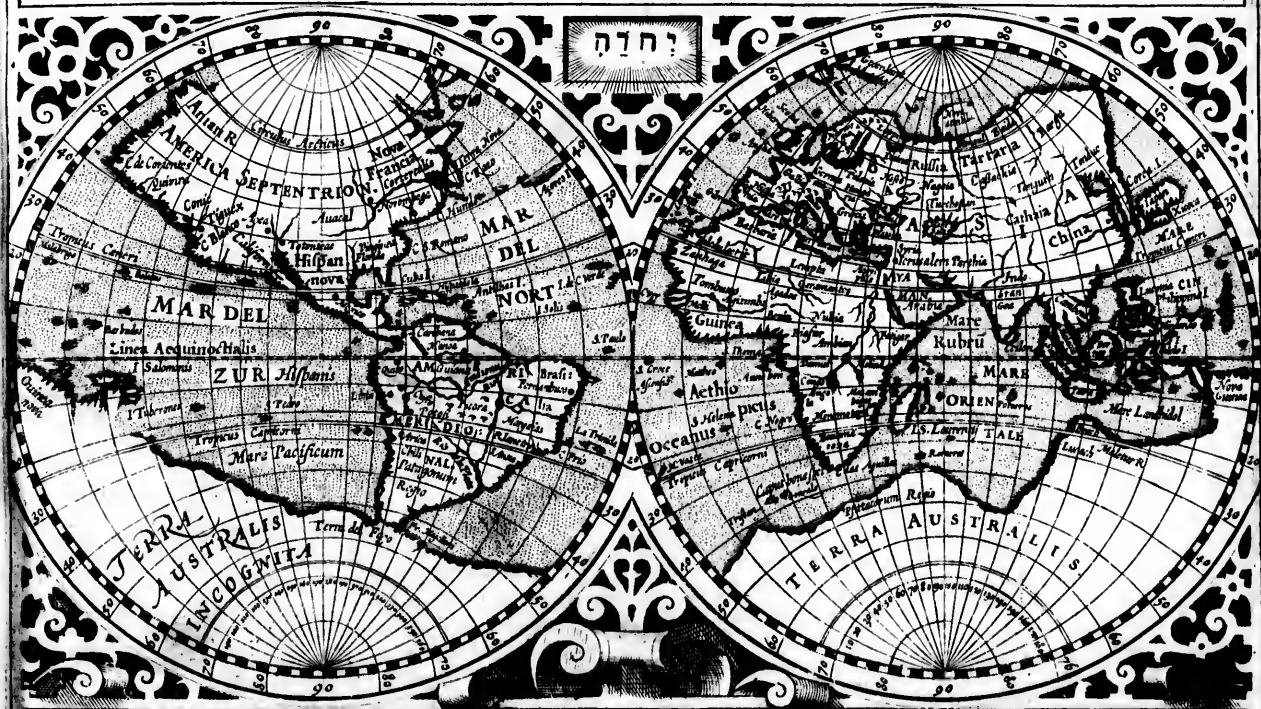
Percipias

E

onere, totum
lege huic pri-
oribus terra ty-
d scilicet rem-
bus, ut is eti-
am utili specula-
tione ete-
rnum rerum
statis vel hye-
tatum, actum,
n aliunde me-
uptate didice-
narum edium
mulum, quod
esse necessarium
propè vel pro-
quos populos
tate uti liceat,
e, & plus ex ea
lu tantum, non
eris. Sunt au-
tem, vel primi
Tu interim
Buchanan o
immerfos ex-

Percipias

TYPUS ORBIS TERRARUM

Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. Psalmo 24.

Percipias rerum sit quantula portio, verbis
 Quam nos magnificis in regna superba secamus,
 Partimur ferro, mercamur sanguine iusto,
 Ducimus exigua gleba de parte triumphos,
 Illa etenim moles per se spectata seorsim,
 Magna quidem: si cum stellati tegmine cœli
 Componas puncti instar erit, vel seminis, unde
 Condidit innumeros senior Gargetius orbes.

Hæc illa est hominum sedes, hæc illa ferarum
 Et volucrum domus: hoc angustum è carcere quantum
 Surripit Oceani terra circumflui humor,
 Nique per Herculeæ irruens divortia metæ,
 Europam Libycis latus sejungit ab oris?
 Adde huc claustra Arabum, quæq; ætant æquora
 Hyrcanos: huc adde lacus laxasq; paludes, (campos

Et qua precipiti labefactant flumina montes
 Vertice, vel pigris stagnant immota lacuinis.
 Dūmq; hæc vs rapiunt, hæc orbem gurgite mergunt,
 Conditur exigua sub aquis pars maxima terræ.
 Quod superest, magno velut Insula parua profundo
 Inmatat: hæc etiam quantum vel squalet arenis?
 Vel tumet in vastos sine fruge, sine arbove montes?
 Vel nimis ardet flammis? vel frigore torpet?
 Vel jaces humano indocilis mansuere cultu,
 Vel secunda malis animentum in funera succis?
 O pudor, o stolidi præceps vesania voti!
 Quantula pars rerum est, in qua se gloria tollit,
 Ira fremit, metus exanimat, dolor urit, egestas
 Cogit opes ferro, insidiis, flammâ atque veneno?
 Scilicet & trepido fervent humana tumultu.

DE MVNDO.

Nomen à quo &
 cur inditum.

MUNDUSITAS hæc, quæ ob mentis humanæ sacraria magis, quàm oculorum aciem ob-
 versatur, ab elegantia perfectâ & absolutâ puritate, Latinis *Mundus* dicitur. Is Plin. Na-
 turalis historiæ lib. 11. cap. 1. *cujus circumflexu reguntur cuncta*. Apuleio, admirandam om-
 nibus machinam depingenti, *qui societate cœli & Terra constat, & eorum naturis quæ utrius-*
que sunt. Ejus formam in speciem Orbis absolutissimi globatam esse, nomen imprimis, &
 consensus in eo mortalium Orbem appellantium pingentiumque, sed & argumenta rerum
 docent: non solùm quia talis figura est capacissima & simplicissima, omnibusque sui par-
 tibus vergit in se, ac sibi ipsi tolerandæ est, seque includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem
 aut initium ullis sui partibus sentiens: sed oculorum quoque probatione, quod convexus undique sit quacum-
 que cernatur, quodque partes habeat ejusdem formæ, cum id accidere in aliâ non possit figurâ. Ut ridicu-
 li meritò existimandi sint, qui non *figura sphericæ vel rotundum*, sed alius etiam figuræ eum esse sunt arbitrati. Par-
 tes mundi duæ sunt, Ætherea sive cœlestis, & Elementaris sive sublimaris. Ætherea est lucida illa regio sphaeras
 cœlestes omnes cõpleva, immunis ab omni variatione: Elementaris est ea quæ infra illos Orbes constituta gene-
 rationem corruptionemque admittit, cistque non tantum corporum simplicium, ut sunt Ignis, Aër, Aqua, Terra:
 verum etiam eorum quæ ex hisce componuntur: quorum quinque genera Sapiente: prodiderunt. Sunt enim que-
 dam imperfectè mixta, quæ *Meteorâ* appellamus, Grandines, inquam, Pluviz, Nubes, Tonitrua, Fulgura, Ventu-
 lia

lia perfectè mixta, sed inanimata, ut Saxa, Marmora, Metalla. Alia quæ animam habent vegetativam, ut Plantæ. Sunt quæ insuper sensitivam, ut Bruta: sunt denique in supremo & ultimo rerum compositarum gradu, quæ præter hæc omnia animam habent rationalem, ut Homines. Nos sua Astronomis, Physicis quæ relinquentes, Orbem terrarum potissimum considerabimus. Terra universa Mari, Fluminibus, Paludibusque variè interfecta, Orbem absolutum cum illis omnibus constituit. Homerus sanè non aliam ab causam eam vocat *orbicularem*. Et Numa Pompilius, idem spectans ædem Veste rotundâ consecravimus. Neque verò aliam ejus figuram esse posse cum ex gravissimo ad unum aliquod punctum tendenti ratione demonstravit Aristoteles, tum ex Eclipsibus & horologiorum umbris à Mathematicis probatur. Præterea longis certisque peregrinantium observationibus deprehensum est, longitudo & latitudines locorum pro intervallis variari, adeo ut & Perizcos, & Antioecos & Antipodas esse certius sit, quam ut ullâ prolixiore demonstratione ostendendum sit. Hunc Orbem continere, in circuitu, quo maximè patet, gradus 360 antiquitas docuit, idemque recentior asserit ætas, unde si singulis gradibus tribuas milliaria Germanica xv, vel Italica lx, non erit difficile inire rationem ambitus totius Terræ. Ac de Terrâ quidem quatenus ea cum mari Orbem constituit pauca ista sufficiant. Eadè prout ab aquis distinguitur, & in Sacris, *Arida*, appellatur, proprium est Hominum domicilium. Huic uni propter eximia merita cognomen indidimus maternæ venerationis. Hæc nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: novissimè complexa gremio jamque à reliquâ naturâ abdicatos desertosque, tum maximè ut mater operit.

Terra ambitus.

Terra qualitas.

De mari hoc loco aliquid etiam adjiciendum: Mare aliud vocamus Mediterraneum, aliud Oceanum. Oceanus quæ Sacra literæ appellant abyssum aquarum, reliqua omnia suâ vastitate & magnitudine superat, diffunditurque per totam Terrâ, ac per diversas Mundi oras variarum gentium Littora, Insulas, Promontoria, flexuoso meatu oberrans, nomen cum locis mutat. Alibi vocatur *Occiduum*, alibi *Eoium*, *Aethiopicus*, *Hispanicus*, *Armenicus*, *Scythicus*, *Gallicus*, *Britannicus*, *Germanicus*, *Hyperboreus* & *Glacialis*: alibi ex recentiorum observationibus, *Mare del Sur* sive *Pacificum*, *Archipelagus Levæ*, *Mare Indicum*, *Lanchidol*. *Mare mediterraneum* Africanam ab Europâ disternit, & pro regionum situ diversa habet nomina. Neque verò sterile omnino est mare: fert Pisces, fert Platas, fert Gemmas. In primis notandum est, quàm dædalo artificio natura plerumque omnia quæ aut in terris aut in aëre visuntur, voluerit in mari repræsentare. Mitto Elephantes, Porcos, Testudines, Canes, Vitulos, Equos. Mitto Falcones, Hirundines: ipsum Hominem expressit in Equite marino, Sirenibus, Neræidibus, atque etiam in Monacho. Jam Corallus, Margaritæ, Ambra, Succinum, Spongiæ, aliæque infinita, quem non merito in admirationem trahant & adoratione supremi Numinis: Sed de his hoc loco satis copiose, ad distributionem Orbis Terrarum accedamus. Terrarum Orbem veteres, nunc in duas partes, nunc in tres sunt partiti. In tres partes distributio, Europam, Asiam, Africâ, vel Libyam, maximè celebres apud veteres, quibus novus Orbis nondum innotuerat. Sed inventâ Americâ, eam pro quartâ parte ætas nostra adjecit. Mercator noster, hunc Orbem Terrarum in tres continentes distinguit: Primam vocat quam veteres in tres partiti sunt: secundam quam nunc Americam vocamus: tertiam Terram Australem, sive Magellanicam. Nos verò Orbem universum in quinque partes dividimus Europam, Africam, Asiam, Americam & Terram Australem,

Mare.

Commoditates Maris.

Regio.

Europa
unde dicta.

Situ.

EUROPAM licet omnium minimā, primo loco cum potissimis Terrestris Globi Delineatoribus, describemus: vel ob soli nobilitatem, vel ob frequentiam incolarum, vel ob præclara eorū facinorā qui eam hæcenus tenuere. Plinius eam altricem vocat victoris omnium gentium populi, longæque terrarū pulcherrimam. Aliæ sanè partes et si majores sint, vallioreque, minus tamen habitatae sunt. Principium igitur det has aliàsque; ob causas plurimas Europa: nobilissima hæreditatis Iapheti (qui primogenitus Noai liberorum sua pomeria produxit etiam in fratrum Semi Chamique terras) portio. Hæc paucis de ordinis ratione: jam nunc Etymon succedit explicandū. Herodotus nominis hujus originē ignorari notat: aliis tamē ab Europā Tyriā dici, Agenoris Phœnicū (Libyæ inquit Isidorus) regis filiā: quam Iovem in Bovem conversum rapuisse tergōque impositam Sydone in Cretā, vel Cyprum avexit, fabulantur veteres. Alii fabulis rejectis, raprā volunt Navi Tauriformi: alii Navem hīc agnoscunt quæ Iovis tutelam, effugiēque Tauri habuerit: Palephatus virum quendam Cretensem Taurum nominatum fuisse scribit, qui ex Tyrrhenā regione cum cæteris puellis Europam regis filiam abduxit captivā: sunt qui Legionē militarem fuisse arbitrantur, cui inter Signa Insigne erat Tauri: quidam, ob pulchritudinem regionis, per similitudinem rapræ filiz, sic appellatam ferunt. Ab Europo sic vocatam non malè quis dixerit, quem in hac Orbis Terrarum parte aliquando regnum tenuisse memoriæ proditum. Becanus persuaderi nolens Europam Græcam habere nomenclaturam, quā prius ab Cimæris sit habitata, quā ab Græcis, iisq; alia quā his fuerit lingua, sic vocatam putat à gentis præstantiā: *VER* enim monosyllabū per dipthongum elatum nihil aliud esse, quā magnum quid & excellens, quōdque in quāque re præstantissimum: *HOP* autem hominum multitudinem designare. Europæos, hodie *Francos* universim appellant Asiatici. Turcis *Franki* vocantur religionis Romanæ cultores, ut *Romei* qui Græcæ additi. Abyssini, quod testantur variorū Ephemerides, in Africā, nos etiam *Alfrangues*, Christianorū autem regionē *Frankiam* nūcupant. Hæc de nomine, sequitur Situs sive Quantitas. Quod illam attrinet, tenendū cum primis Ptolemæum aliōque veteres Europam collocare inter Climata 4 & 9: inter Parallelos 11 & 21: inter gradus latitudinis 36 & 54, longitudinis 17 & 61: nostrā ætate, quum & Solis declinatio, quemadmodum observatum est, mutata sit, & plurima loca, Europæ nostræ ad censendam, ad 72 usque latitudinis gradum versūs Septentrionem in notitiā venerint: eāmq; ob causā ulterior Climatū Parallelorūmq; Notatio fuerit excogitata. Sita conspicitur Europa inter Climata 14 & 21: Parallelos 21 & 33: Gradus denique latitudinis quidē 33 1/2 & 13 1/2, longitudinis autē, si, quā longissimè se expandit, consideretur à Promontorio Hispaniæ, quod *Cabo S. Vincentii* hodie vocant, usq; ad lineam rectā à Tanais fonte ad Oceanum Borealem ductā, inter Gradus ferè 21 & 13: quā verò brevissima, ab eodē Hispaniæ Promontorio usq; ad Malæ Peloponnesi caput, exclusis *Ægæi* maris, quæ Europæ adnumerari possunt, Insulis, inter gradus 21 & 13: adeo ut meridionalissima Europæ sint gradu latitudinis 33 1/2, Hispaniæ mons Calpe, una Herculis Columnarum, Promontorium Siciliæ Austrinum, *Odyssia* olim, & Peloponnesi, hodie

Occident.

ibus, descri-
 ora qui eam
 terrarū pul-
 cipium igit-
 dozi libero-
 ratione; jam
 Europā Ty-
 ouisse tergo-
 ram voluit
 hatus virum
 lis Europam
 e erat Tauri-
 po sic voca-
 a proditum
 habitata, quā
 nosyllabū per
 antissimum
 iatitici. Turcis
 ur variorū E-
 e de nomine,
 res Europam
 inis 17 & 61:
 Europz no-
 ob causam
 a IV & XIIX:
 ā longissimē
 neam rectā
 ab eodē Hi-
 rari possunt,
 vi, Hispanig
 onnesi, hodie

Occidens.

EVROPA Septentrio.

70

Meridies.

die Moreę, Caput, *Tanaria* Veteribus, nunc *Cabo Maini*: quibus locis maximus dies horarum $xiiii$, minut. xxx . Septemtrionalissimus autem limes sit, gradu xxi & dimidio, Scandiaz promontorium, versus Boream ultimū, hodie *Wardhuys*, ubi maximus dies ii est mensium, $xxii$ dierum, horarum vii . Lineam porro, à Tanais fonte versus Septemtrionem rectā in Oceanum ductam, Orientalem Europę limitem statuimus, communes, à quibus dissentire religio nobis est, sequuti calculos. Quęis enim Europā limitibus sit Orientem versus definienda, inter veteres Scriptores non satis convenit. Aristoteles, Plato, Herodotus, & alii, qui his suffragantur, Europam ab Asiā separant Phasi flumine sive Isthmo, qui est inter Pontum Euxinum & Mare Caspium. Dionysius, Arrian⁹, Diodorus, Polybius, Iornandes, Tanai flumine simpliciter. Abrahamus Ortelius fines Europę versus Ortum statuit, mare Ægeum, Pontum Euxinum, Mæotidem Paludem, Tanaim fluvium, & Isthmum qui est ab ejus fontibus rectā ad Septemtrionem; Alique alios. Ptolemæus eodem Tanai flumine finit ab Asiā Europam, ductaque ad ejus fonte versus Boream ad mare usque lineā. Huic cū peritissimis Geographis subscribentes, descensu à lineā Tanaique flumine versus Meridiem factō, metas porro cum aliis Orientales signamus in Palude Mæotide, Bosphoro Cimmerio, Pōto Euxino, Bosphoro Thracio, Propontide, mariq; Ægæo usq; in Mare Mediterraneū, quo Meridiē versus ab Africā dirimitur: ad Occidentē vastissimus eam pullat & apertissimus Oceanus: ad Septemtrionē denique Mari clauditur Boreali. Strabo formam Draconis ei tribuit, cujus caput Hispania, collū Gallia, corpus Germania, alas dextrā lavæque referunt Italia & Cimbrica Chersonnesus. Aère Cœloque ut plurimū fruitur tēperatissimo ac clemētissimo. Vnde etiā Europa quanta quanta est habitat, quāvis quicquid locorū sup̄o lx latitudinis gradū, propter frigora incommode, tum laboriosē. Nec solū stupenda Cœli clementiā, tēperie, amœnitate, maximā Incolarum frequentiā: verum etiam fertilitate, Frugum, Arborum, Plantarum, omnis item generis Animantium, Metallorum, & aliarum, quę sustentandæ hominum vitę sunt necessarię, Rerum copiā reliquis Orbis partes summo merito longē superat. Vites tamen ubique non habet: sed ubi vinum deest, ibi ejus usum factitio ē frugibus potu supplet. Hęc Orbis Domitorū (nam nec hic ab ejus temperare possum laudibus) genitrix. Quidni? Produxit quidem hic olim Alexandrum Macedonia, Italia Romanos: qui successione quadam, quam Deus æternā suā providentiā decreverat, Terrarum Orbem quoque; notum habebant, domuerunt: producit autem hodięque Germaniæ Principes, qui quartę Romanorum Monarchię jura, quantum per immanissimorum hostium potentiam & impresiones licet, facta tēcta tuentur. Nunquid & Magni, quos Avorū adorarunt tempora, Europę Herōes incognitam, ut plerique opinantur, veteribus Americam, potiorēque & validiores Africā Asięque partes suo adjecerunt imperio? Nunquid Marer tot Regum, tot Principum, Christo, quod alibi rariū, militantium? Habet enim hęc nostra Europā, præter Romanū Imperium toto Terrarū Orbe venerandum, sup̄a viginti octo (si quatuordecim, quę Damianus à Goes in solā Hispaniā numerat, adjunxeris) in universum Regna Christianā Religione imbuta: unde hujus regionis dignitatem vel imprimis æstimare liceat. Quid de Urbium frequentia, nobilitate ac celebritate dicam? Superbivit olim Africa vnicā ferē suā Carthagine;

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Imperium Majorum & Minorum.

minut. xxx.
ream ultimū,
Tanais fonte
munnes, à quib;
definienda,
ur, Europam
fius, Arrian⁹,
is Ortum sta-
bejus fontem
am, ductaque
ade Mæotide,
cediterraneū,
ranus: ad Sep-
ia, collū Gal-
ique ut pluri-
quid loco-
eli clementiā,
plantarum, o-
ffariā, Re-
bi vinum de-
erare possum
qui successio-
bant, domu-
quantum per
s, quos Avorū
rēque & va-
um, Christo,
Terrarū Or-
erat, adjunx-
s æstimare li-
ē suā Cartha-
gine;

gine : tumuit vix tribus Asia urbibus , Babylone, Ninive & Hierosolymis : Gloriantur hodie America Cusco : Mexicoque Nova Hispania: at verò quis hoc tempore non videt pares majoresq; in singulis pene Europæ regionibus? Perambulet quis cogitatione solum sua in Italia (exemplum enim subministrat hic unus ille Mundi ocellus) sumtuosam Romæ Magnificentiam, Regalesque Venetiarum Opes, suspiciendam Neapolis Nobilitatem, ferventia Genuæ Commerciorum & Negotiationes, felicem illam & beatam Mediolani Amœnitatē, aliarum denique aliarum miracula, tum commoda: Sileant sua, clamare coegetur, sileant partes Orbis cæteræ: Par nihil Europæ, nihil est secundum. Regiones ejus (ut hodie eas appellamus) sunt Hispania, Gallia, Germania, Italia, Hungaria, Transilvania, Dalmatia, Græcia, Polonia, Lithuania, Moscovia, Roxolania, Dania, Suecia, Norvegia. Sunt & Insulæ in Oceano Boreali, Anglia, Scotia, Hibernia, Islandia, Frislandia. Alibi alia. In Mari Mediterraneo sunt Baleares Majorica & Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Melita, Corcyra, Creta, pluresque alia. Lacuum verò, Stagnorum, Fluviorumque, quibus variaz vires in hac parte quis enumeret? Quæ præter pisces, quorum incredibilem copiam subministrant, regionibus pro muro plerumq; sunt. Quid Maria? quorum commoditates, utilitates & delicias omnes si velim recensere, tempus me deficiat. Atque hæc suis locis explicabuntur. Non desunt Europæ Montes inter quos Pyrenæi Alpesque perpetuis nivibus albicantes: neque etiam Sylvæ & Nemora, in quibus quum ferarum utilium alarum copiam, nocivarum tamen raritatem merito potest jactare. Quid de Operibus publicis, tam sacris quam profanis, quid de privatis dicam? Innumera hic magnifica Tempia, innumera Abbatiæ, infinita Cœnobiaz, Monasteria, Xenodochia, ac Nosocomia. Plurima Regum conspicua Palatia, innumera Magnatum & Principum magnificæ ac pulcherrimæ ædes: innumera denique & publica & privata ædificia. Habemus hic Iura & Leges, habemus Religionis Christianæ dignitatem, habemus humanitatis delicias, habemus armorum vim; habemus Senatores innumeros, viros prudentia atque eruditione venerabiles. Denique si viros celebres conferre libeat: Nulla unquam tanta fuit in alijs Orbis partibus Heroum Virorumque Nobiliū frequentia: quanta in uno aliquo Europæ tractu. Artes vero scientiaque hæc pars Orbis ita tractat, ut ob multarum rerum inventionem, Mater; ob conservationē plurimarum, Nutrix Sapientiæ merito dicenda sit. In hac sunt præstantissima florentissimaque bonarum literarum Athenæ, Scholæ, in alijs regnat mera Barbaries. Horum omnium virtutes recensere nimium foret. Vicia (quis autem iis caret?) brevibus aliquot dictis circumferuntur: quæ attexere libuit: Franci, simplices, rustici, vehementes. Bavari, sumtuosi, commensatores, procaces. Suedi, leves, loquaces, gloriosi. Turingi, diffidentes, sordidi, contentiosi. Saxones, dissimulatores, versuti, contumaces. Belge, equestres, delicati, teneri. Itali, superbi, vindictæ cupidi, ingeniosi. Hispani, fastuosi, consulti, rapaces. Galli, elegantes, intemperantes, temerarii. Cimbri, magni, seditiosi, horribiles. Sarmatæ, edaces, superbi, furaces. Boemi, inhumani, novatores, prædatores. Illyrici, mobiles, maligni, tumultuatores. Pannoni, asperi, superstitiosi. Græci, miseri. Est & aliud haud minus lepidum. Pons Polonicus, Monachus Boëmicus, Miles Australis, Suevica Monialis, Italica devotio, Prutenorum religio, Teutonum jejunia, Gallorum constantia, nihil valent omnia.

Lacus & Flumi-
na.

Maria.

Fera & alia.

Opera publica &
privata.

Leges & instituta.

Senatores & eorum frequentia.

Scholæ.

Mores.

Mores Euro-
peorum.

Nomina, à quibus & cur inuenta.

AFRICA sequitur. Ea si dicta est, si Nicia credimus, ab *Afro* quodam socio Herculis, qui eum ad Gades usque comitatus est: sin Iosepho & Isidoro, ab uno ex posteris Abraham, cui nomen *Afer*: velut Festus aurnat, à Græco φέρων, quod horrorem denotat, est enim horrore expers, quum sita sit inter Tropicos. Arabes *Fricchiam* vocant, à verbo *Faruca* quod ipsis est dividere: est enim Africa à cæteris terre partibus fere divisa, vel ab *Iffrico* Arabiz Felicis Rege, quem primum omnium has terras ferunt coluisse. Græci *Libyam* vocant vel à Libya Epaphi filia, vel quia λιβύη; vel quod inde *Lips* ventus spiret. In Sacris

litteris *Chameisia*, ab Arabibus & Æthiopicis *Alkebulam*, & ab Indis *Besecath* nominatur, Æquinoctialis Circulus mediam fere Africam secat. Tropiciam nondum excedunt: sed ipsa utrimque Tropicos gradi-

Situs.

bis decem atque amplius. Terminatur ad Septemtrionem Mari Mediterraneo & Fretò Herculeo, ad Ortum Sinu Arabico sive Mari Erythrao, & Istmo, qui est inter Mare Mediterraneum & Sinum Arabicum. Ad Meridiem alluitur Oceano Æthiopico: ad Occasum Atlantico. Formā habet Peninsulæ quæ Istmo, quem retuli, Asiæ conjungitur. Etsi verò ejus longitudo quæ ab Occasu ad Ortum patet, brevior sit Europæ longitudine, tamen reliqua pars ad Austrum tantum sese extendit, ut ei Europa vix conferri possit: habet enim spatium graduum pene 70. Europa verò vix graduum 35. Preterea Europa tota sinuosa est, Africa uniformis & continua. Sed Europa, ut in ejus descriptione diximus, cultissima: hæc in multis locis deserta. Illam olim nota, hæc non. Quantum incolitur Africa fertilitate præstat. Verum magnā parte inculta est, & vel arenis sterilibus obducta, vel ad Sicuti Cæli deserta, vel multo ac malefico Animalium genere infesta. Eximia & propemodum portentosa agrorum narratur feracitas, utpote qui locis quibusdam centesimo scænore reddant cultoribus messem.

Solis fertilitas.

Mirum est quod de Mauritaniæ ubertate dicitur: reperiri in ea vites, quas duorū Hominum complexus capere non possit, utrarumque racemos cubitales. Arbores circa Atlantem proceritate insigni, enodi nitore, folio cupressi. Alit & Africa Elephantes & Dracones, qui ipsis belluis insidiantur, suoque complexu enecant: Leones, Bubalos, Pardales, Capreas & Simias quibusdam locis supra modum frequentes. Herodotus Asinos cornutos ibi nasci author est. Dracones insuper, Hyenas, Histrices, agrestes Arietes, Thores, hoc est ex Hyæna & Lupo genitos, Pantheras, Struthiocamelos, & præter multa Serpentum genera, Cerastas & Aspidem, cui pesti Ichneumonem minimum Animal Natura opposuit. Cervus autem & Aper, eodem teste, prorsus in Africa nullus est. Basiliscum etiam alit Africa. Quæ de eodem narrantur, fabulosa quidam suspicatisunt. Atqui Leone Pontifice constat ad ædem Lucie sub fornice stabulatum Basiliscum, cujus ad flatu magnā lue Roma adfecta fuit. Sunt & varia monstrorum genera quorum diversitatem multitudinemque inopiæ aquarum adscribunt, ad paucos si-

Animalium varietas.

ve amnes siue puteos congregantibus se feris. Africani Romani dividere in provincias sex. *Proconsularem*, in quā Carthago: *Numidiam Consularem*, *Bizacchium*, *Tripolitanam*, *Mauritaniam Cæsariensem*, & *Mauritaniam Siirphensem*. Ptolemæus initio lib. 4: duodecim ejus Provincias seu Satrapias numerat, *Mauritaniam Tingitanam*, *Mauritaniam Cæsariensem*, *Numidiam*, *Africam propriè dictam*, *Gyrenaicam*, *Marmaricam*, *Libyam propriam*, *Aegyptum Superiorem*, *Inferiorem*, *Libyam Interiorem*, *Æthiopiam sub Aegypto* & *Æthiopiam Interiorem*. Leo Africanus totam Africam dirigit in quatuor partes, *Barbariam*, *Numidiam*, *Libyam*, & *Nigritarū Regionem*.

Sed

Sed in hoc deceptus est Leo, quod terminum Africæ non posuerit Mare rubrum, sed Nilum: quo factum est, ut Ægyptum & reliquam partem Orientale Asiæ adjudicârit: Nos igitur præter quatuor illas partes à Leone enumeratas ponimus in Africa *Ægyptum, Æthiopiam superiorem, sive interiorem* in qua Abyssini: *Æthiopiam inferiorem* sive *exteriorem* in qua Manicongi, & *Insulas*. *Ægyptus* ab Austro in Boream longo tractu porrigitur. Termini sunt ab Occidente ultra Nilum deserta Barca, Libyæ & Numidiæ, cum regno Nubiæ. Ab Austro agro Bugienfi & Nilo concluditur, quo loco Nilus ab Occasu in Ortum nonnihil fertur. Ab Ortum sunt deserta Arabiæ, quæ inter Ægyptum & Mare Rubrum sita sunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo. Cætera de Ægypto in singulari ejus descriptione explicabimus. *Barbariam* hodie vocant totum Africæ tractum ab Ægypto ad Fretum Gaditanum, qui Mari Mediterraneo & Atlante monte concluditur, continetque Regna Marrocci, Fesse, Teleusinum, Tunetanum, & Barcæ, de quibus fusiùs in Barbariæ descriptione. Nunc satis fuerit Lectori limites commonstrasse. Regnum itaque Marrocci dividitur in has provincias, *Heam, Susam, Guzulam, Marocci terram, Ducalam, Hoscoram & Tedilem*: Terminatur Oceano Atlantico, Atlante ipso, & Regno Fesse. *Regnum Fessanum* ab Occasu habet Mare Atlanticum, à Septemtrione Fretum Herculeum, ab Ortum Mulviam flumen, ab Austro regnum Marrocci: ejus regiones sunt *Temesna, Territorium Fesse, Agara, Elhabuta, Errisa, Gacium, & Elchausum*. *Teleusinum Regnum* quod & *Tremisen* vocant, terminatur à Meridie deserto Numidiæ: ab Ortum fluvio Majore, à Septemtrione Mari Mediterraneo. *Regnum Tunetanum* complectitur totum Terræ tractum à fluvio Majori ad Mefratæ Regionis amnem. Ejus Regiones sunt quinque, *Bugia, Constantina, Tunetanum, territorium, Tripolis, & Ezaba*. *Barca* seu *Barcha* à finibus Mefratæ protenditur ad Ægypti confinia. *Numida* hodie *Biledulgerid* dicitur. Ejus fines ab Occidente Mare Atlanticum, à Septemtrione Mons Atlas, ad Ortum Ægypti confinia, ab Austro deserta Libyæ. Regiones *Tesset, Segelmessa, Seb, Biledulgerid, Dara & Fozzen*. *Libya* veteribus Sarra dicta, quod deserta sit. Initium ejus à Gaogæ Regno prope Nilum, exporrigiturque Occidentem versus, ad Regnum usque Gualatæ quod Atlantico Mari adjacet, à Septemtrione Numidiæ Regno contermina est, à Meridie Nigritarum. *Nigritæ* dicuntur vel ab incolarum colore nigro, vel potius à flumine Nigro, quod hanc regionem lambit. Habent ab Ortum Nili confinia: ab Occasu Oceanum Occidentum: à Meridie partim Mare Æthiopicum, partim Regnum Manicongi: à Septemtrione verò Libyæ deserta. Regna eorum sunt quinque & viginti. *Galata, Guinea, Melli, Tombutun, Gago, Guber, Agadez, Cano, Cufina, Zegzeg, Zanzara, Guangara, Bornum, Goga, Nubia, Biro, Temiamo, Dauma, Medra, Goram, Territorium Anteroienle, Territorium Gialosa, Ora Guinea, Territorium Melegense, & Regnum Benin*. *Abyssini* incolunt Superiorem sive Interiorem Æthiopiam, quorum Princeps Prete Gianni dicitur. Ejus regio per ampla, utrumque pene Tropicum contingit, extenditurque inter Oceanum Æthiopicum & Mare Rubrum. A Septemtrione habet Nubiæ & Bugiæ populos Ægypto confines. Ab Ortum Mare Rubrum, à Meridie Lunæ montes, ab Occasu Regnum Manicongi. Nigrum amnem, Nubiæ Regnum & fluvium Nilum. Regna ei subjecta hæc, *Barnagnes* sive *Barnagaflum, Tigrewauna, Tigris* in qua urbs *Caximo, Angote, Amma, Xoa, Goyami, Bagam, Guere, Falsaga, Danur, Danicali*.

Dancali & Dobas. *Acthiopia Inferior* five exterior est Australis Africæ pars, Ptolemæo incognita. Ejus initium est ad Occasum supra Zaire fluvium, non longe ab Equatore, totamque complectitur littoralis Africæ partem, ultra ipsum Equatorem usque ad fretum Arabicum. Regiones ejus quinque, *Aiana* terra, in qua Regna *Del & Adea Magadu* *Zum*: Terra *Zangubara*, cujus Regna *Melinda*, *Mombaza*, *Quiloa*, *Mozambique*, *Monoemuci*, *Cisila*, *Monopotapa*, *Torra & Butua*, *Casrorum* regio, & *Manicong*, cujus Provinciæ *Sex*, *Sunde*, *Pango*, *Songo*, *Bamba*, *Borra*, & *Pemba*, quibus adduntur Regna *Angola*, *Loangi*, & *Anzichi*. Lacus aliquot immensi sunt in Africa, qui Maria potius esse videantur, quorum præcipuus est *Zembre*, cujus ambitus ad quinquaginta mill. patet, ex quo profluunt *Nilus*, *Zaire*, & *Chama* amnes. Habet etiam hæc Orbis Terrarum pars immensos fluvios, *Nilum*, *Nigrum*, *Senagam*, *Cimbram*, *Zaire*, *Cuamam*, & *Spiritus Sancti flumen*, qui omnes inundatione sua, terram mirificè irrigant, ac fertilem reddunt. Habet præterea Montes plurimos, & maximos, inter quos principem locum tenet *Atlas*, qui immanibus altisque jugis, è media arenarum vallitate consurgens extollitur, urpote supra nubes: adeo ut ejus cacumen prospici nequeat. *Columnam Cæli* Indigenæ nuncupant. Incipit ab Occasu, ubi & Atlantico Mare nomen imponit, inde perpetuo dorso variè flexus extendit sese Orientè versus: ad confinia Ægypti est rotundus, arduus, incisis rupibus præceps, ac invius, frigidissimus, nemorosus, scarebris fontium rignus. Montis hujus vertex altis etiam ætate nivibus operitur: quinetiam & ejus dorsum in crudescente Borea nonnumquam altâ nive arbores superante regitur, quâ tam pecudes quàm homines interimuntur. Præterea Mons altissimus *Sierra Lione* dictus, cujus vertex semper nubib⁹ obumbratur, ex quo terribilis tumultus & fragor in Mari auditur, unde & Leonum rupes dicitur. Montes item Lunæ veteribus etiam cogniti sub Tropico Capricorni locantur, asperissimi sanè, ac incredibili altitudine, à gentibus feris inhabitati, prope quos sunt valles immensæ profunditatis, adeo ut illic centrum terræ esse videatur. Sunt denique, *Cantaberes* Montes in Angolæ Regno Argenti fodinis ditissimi, & alij quos in particularibus descriptionibus recensimus. *Insula* autè circa Africam nobiliores hæc sunt. In Oceano Atlantico est *Insula portus Sancti*, est *Madera*, sunt *Canaria*, & *Caput viride*. *Insula Portus Sancti* sic dicta à detectoribus, qui periculosa ac dubia ejus navigatione emensa & superata, hunc locum sic vocari in rei memoriam voluere. Ambitus ejus circiter quindecim milliarium. *Madera* à magnâ quâ hîc crescebat arborum copiâ nomen accepit. Peridromus ejus circiter centum & 40. milliariû. *Canaria* sic dicta à Canum quæ ibidem erat, multitudine: *Fortunata* à veteribus olim nominabantur. Plin. sex commemorat: *Ombrio*, *Junoniam majorem*, *Minorem*, *Caprariam*, *Nivariam*, & *Canariam*. Ptol. nominat *Aprosum*, *Heram*, vel *Autolalam*, *Plutaliam*, *Casperiâ*, *Canariam* & *Centuriam*, omnesque rectâ fere in Septentrionem lineâ disponit. Cadamultus decem, septem cultas, tres desertas: nomina cultarum sunt, *Fracta lancea*, *Magna fortis*, *Grancanarea*, *Teneriffæ*, *Gomera*, *Palma*, *Ferro*. *Caput viride* arboribus virentibus consitum est, atq; ex eo nomen habet, *Insulæ* ejus Occidentem versus medio Oceano jacent. Sunt autem *S. Antonij*, *S. Vinc.*, *S. Lucie*, *S. Nicolai*, *Salis*, *Poma visa*, *Maggio* vel *May*, *S. Jacobi*, & *Ignis*. In Oceano Æthiopico sunt *Insula Principis*, & *S. Thoma*. Post promontorium Bonæ spei sunt aliæ *Insulæ*, incultæ omnes præter unam *S. Laurentij*.

Nomen, à qui-
bus & cur indi-
tum.

FRICÆ in meâ Partitione succedit *Asia*. Ea nomen sortita ab *Asiâ Nymphâ* (teste Varro-
ne) ex qua & Iapeto trahitur Prometheus. Alij dicunt appellatâ vel ab *Asio Atyis* filio, vel
ab *Asio Philosopho*, qui Troi Palladium ad urbis custodiam dedit: hunc ut gratiam refer-
ret, ditionem suam omnem quæ antea Epirus dicebatur, *Asiam* vocasse. Ab hac autem
postea tanquam nobiliori parte reliquus omnis tractus, *Asia* dici cœpit. Porro ut Libya &
tertiâ Orbis portionem significat, & ejus portionis partem: ita & *Asiam* observatum est
significare & totâ cōtinētē: & partē illam quæ intra Taurū Mōtem est: in qua Lydi, Ca-
res, Lycaones, Paphlagonēs, Iones, Æoles, alijque, quæ pars distinctionis gratiâ vulgò *A-*
sia Minor: Turcis *Natolia* dicitur. Varro lib. 4. de L. Nam & *Asia* quæ non Europa, in qua est Syria: & *Asia* di-
citur prior pars *Asia*, in qua est Ionia & provincia nostra. *Asia* autem universa *Semia* Sacris scriptoribus nuncu-
patur. *Sita est propemodum tota in Septemtrionali Orbis plaga ab Equatore usque ad grad. 80. latitudinis*

Situs.

Boreæ, exceptis tamen Insulis ad *Asiam* pertinentibus, quarum aliquot ultra *Equatorem* porriguntur. Vnde
maxima diversitas per totam *Asiam* in magnitudine dierum artificialium conspicitur. Nam in ultimo ejus Pa-
rallelo, qui non longe ab *Equinoctiali* per extremam *Malacæ* Regni oram ducitur, longissimus dies est horarū
pene 12. Circa medium *Asiæ* parallelum est horarum 15. & in ejus borealissimo Parallelo perpetua lux æstatis
quatuor fere integris mensibus perdurat. At secundum latitudinem protenditur à Meridiano grad. 52. usque
ad Meridianum ductum per grad. 196. secundum nonnullos: sed si Mercatoris nostri descriptionem sequamur,
Occidentalisissimus ejus Meridianus per grad. 57. trāsit, juxta extremā *Asiæ* Minoris occidentālē Orā: & Oriētalissi-
mus per grad. 178. Ad Septemtrionem habet Mare Scythicum, à Meridie Indicum, ab Ortu Eōum, ab Occidē-
te Sinum Arabicum five Mare Rubrum, & Mediterraneum, & Euxinum. Et ut superiore parte continua est Eu-
rope, ita in parte Australi Istmo *Africæ* conjungitur. Plinius tamen & Strabo, alijque nonnulli *Asiam* ad Nilū
usque protendunt, totamque *Ægyptum* *Asiæ* adnumerant. In *Asia* Cœli admodum jucunda salubrisque tempe-
ries, Aër clementissimus ac mirè temperatus. Non tamen omnis *Asia* hanc Cœli moderationem sentit: nam ejus
dextra atque sinistra, teste Mario, calore ac frigore iniqua ac intolerabilia sunt. Deliciæ hujus regionis tantæ sūt,
ut etiam in proverbium cesserint. Terra omnis & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine
pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, ita nobilis, ut facile omnibus terris antecellat. Spectan-
da hîc Fructuum, Aromatum, Metallorum, Gemmarum copia. Hinc Balsamum, Calamum, Thus, Myrrham,
Cassiam, Cinnamomum, Cariophyllum, Piper, Crocum, Ligna odorifera, Resinam, Muschum, Margaritæque
omnis generis accipimus. Spectanda hîc Animalium diversorū varietas. Alii enim innumeros Elephantēs, Ca-
melos, & alia complura Animalia tum domestica, tum sylvestria. Spectanda ingenia, divitiæ, potentia Incola-
rum. Hîc primum Homo à Deo conditus: hîc prima Ecclesiæ Dei sedes: hîc primum Artes inventæ: hîc Lex la-
ta: hîc Evangelij doctrina miseris mortalibus cum spe beatitudinis concessa per Dei filium Iesum Christum.
Hîc linguarum varietas à Deo Mortalium generi immissa, in extruptione Turris Babel. Hîc primum in inferi-
ores potentiorum Imperium ortum est. Hîc Nimrod regnare cœpit: de quo in Genesi legimus.

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

**Animalium
varietas.**

Totius

na (refte Varro-
o Ayis filio, vel
gratiam refer-
Ab hac autem
rro ut Libya &
obfervatum eft
nqua Lydi, Ca-
gratiâ vulgo A-
ria: & Asia di-
coribus nuncu-
o. latitudinis
guntur. Vnde
ultimo ejus Pa-
dies eft horarū
etua lux ætatis
nem fequamur,
& Orietaliffi-
um, ab Occidē-
ontinua eft Eu-
Afiam ad Nilū
brisque tempe-
entit: nam ejus
onistantæ fūt,
& magnitudine
cellat. Specian-
hus, Myrrham,
Margaritafque
elephantes, Ca-
tentia Incola-
ntæ: hic Lex la-
um Chriftrum.
mum in inferi-

Totius

*Imperium Ma-
jorum.*

Totius autem tractus Asiatici Monarchæ primi fuisse *Assyrii*, quorum postremus *Sardanapalus*, unica luxuria, profligatissimæque molliæ homo, inter scortorum greges deprehensus ab Arbaeto, nec multo post ab eodem prælio victus, instructa incensaque pyra, se & divitias suas in incendium misit. Postea ad *Persas* devolutum Imperium. Inter quos Xerxes Darij filius bellum à patre ceptum adversus Græciam, quinquennium instruxit, copiasque decies centum millium, strato super Hellespontum ponte, ex Asia in Europam deduxit: quas naves quoque decies centum mille numero comitatæ sunt: frustra conatu: quum is qui Deo minitari, Mari insultare, Neptuno compedes injicere, cælo tenebras inducere, Montes solo æquare, totum Orbem concutere ausus fuerat, vix, profligatis copijs, piscatoris scaphâ fretum trajecit, fracto hibernis tempestatibus ponte. Postremus Persici imperij Darius fuit, qui victus superatusque ab Alexandro, Macedonum Monarchiæ viam fecit, qui primus eam ex Asia in Europam transtulit. Nunc autem Asia universa secundum ejus Imperia quibus administratur, nobis non ineptè dividi posse videtur. Cujus prima pars parit Imperio Turcico, cujus origo à Mahumeto, ditio per ampla. Sed & Moscoviæ Dux magnam Asiæ partem occupat, inclusam Mari glaciali, Oby fluvio, Kitaia lacu, & lineâ inde ductâ ad Mare Caspium, Isthmumque qui inter hoc Mare, & Pontum est. *Tertiam* partem Magnus Cham Tartarorum Imperator possidet, cujus fines à Meridie sunt, Mare Caspium, laxates fluvius, Imaus Mons: ab Ortum & Septemtrione Oceanus: ab Occidente Moscoviæ Regnum. *Quartam* habet Rex Persarum Sophi. Huic ab Occidente est Turca, à Septemtrione Tartarus, à Meridie Rubro Mari alluitur: ad Ortum verò Indo flumine. *Quinta* pars continet Indiam tam intra quàm ultra Gangem, quæ non ab uno solo ut reliquæ: sed pluribus Regulis (nam quælibet illius regio proprium ferè habet Principem, quorum nonnulli etiam Magno Chamo vestigales sunt) regitur. *Sexta* habet Regnum Chinæ amplissimum. *Septima*, Insulas omnes in Oceano Indico & Orientali, variè dispersas complectitur. Inter quas *Taprobana* & *Zeilan*, duæ *Javæ* Patrum memoriâ à Lusitanis detectæ, *Borneo*, *Celebes*, *Palohan*, *Mindanao*, *Gilolo*, cum *Moluccis* aromatiferis. Tum *Japonia*, & nuperrimè inventa *Nova Guinea*, de qua an Insula sit, an terræ Antarcticæ connexa, nondum constat. Veteres verò, ut Strabo 11: & Arrianus 5. multifariam eam divisere. Ptolemæus in 47 Regionibus ac Provinciis distribuit, cujus descriptionem tradit, quinto, sexto, ac septimo Geographiæ libris, duodecim videlicet tabulis absolutam. Habuit hæc tres urbes toto terrarum Orbe celeberrimas, *Babylonem*, *Ninivem*, & *Hierosolyma*. Habet lacus piscosos & immensos, atque unum Mare Caspium in modum vastissimi lacus, quod ad Oceanum usque non pertingit. Fluvios item plurimos, inter quos clariores sunt *Tigris*, *Euphrates*, quorum Moses in Genesi meminit, *Jordanis*, *Indus*, *Ganges*. Montes hic etiam insignes atque admirandi, inter quos *Mons Taurus* qui totam Asiam dirimit, ab Eois veniens lictoribus. Immenso ipse & innumerarum pene gentium arbiter, dextero latere Septemtrionalis ubi primum ab Indico Mari exurgit: Izvo Meridianus, & ad Occidendum tendens, donec prementi terras occurrat Maria, velut de industria rerum Naturâ subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum: illinc Caspium & Hyrcanum, contraque Meoticum lacum. Torquetur igitur collisus inter hæc claustra: & tamen visor, flexuosus evadit usque ad cognata Rhiphæorum montium ju-

Urbes.
Lacus.
Flumina.
Montes.

ga, nu.

ganumerosis nominibus & novis quacumque incedit insignis, *Imaus* primâ parte dictus, mox *Emodus*, *Paropamisus*, *Circius*, *Chambudes*, *Phosphariades*, *Chroates*, *Oreges*, *Oroandes*, *Niphates*, *Taurus*: Atque ubi se quoque exsuperat, *Caucasus*: ubi brachia emittit, subinde tentanti maria similis *Sapedon*, *Coraceus*, *Cragus*, iterumque *Taurus*. Vbi verò sese aperit, *Pylarum portarumque* nomine unitatem sibi vendicat, quæ alibi *Armenia*, alibi *Caspia*, alibi *Cilicie* vocantur. Ejus latitudo plerisque in locis est stadiorum trium millium: longitudo tanta, quanta ipsius Asia, utpote stadiorum 45 millium: hoc est milliariū Italicorum 5625, ab orâ scilicet Rhodiensi ad extremos usque Chinæ & Tartariæ fines. Sed de his satis. Ad Opera publica trãseo, quæ sanè in primis superba & magnifica habuit, atque inter septē Orbis miracula numerata, vel merito numeranda. Inter quæ primum occurrunt *Babylonis muri*, quos Semiramis condidit, aut saltem ruinosos instauravit, cœtili latere & bitumine ferruminato, ducentos quidem pedes altos, quinquagenos latos, adeò ut quadrigas inter se occurrentes recipere, turre que haberent trecentas, plures multò habituri, nisi aliquâ ex parte Paludes pro mœnibus fuissent. Cui tanto tamque protentoso operi adhibita feruntur trecenta hominum millia. Herodotus author est, muros Babylonis habuisse crassitudinem quinquaginta cubitorum regionum, celsitudinem ducentorum. Per ambitum centum portæ stabant æræ. *Templum Diana Ephesie* factum à totâ Asiâ ducentis & viginti annis, ut testantur Historiæ. Hoc autem in solo palustri fecere, ne terræ motum sentiret, aut hiatus timeret. Et ne in lubrico & instabili tantæ molis fundamenta locarentur, ante calcatis ea substravere carbonibus, deinde velleribus lanæ. Templi longitudo erat 425 pedum, latitudo 220. Columnæ in eo centum viginti septem à singulis regibus factæ, ex quibus 36 erant cælata. Operi præfuit Ctesiphon. Fuit & *Sepulchrum* quod *Artemisia* regina Caria Mausolo marito defuncto crexit, inter Orbis Miracula adnumeratū, cuius altitudo attollebatur 25 cubitis: cingebatur columnis triginta. Parebat ab Austro & Septentrione pedes 63. Atque hæc inter Orbis miracula recensentur. Fuit denique magnificum illud *Templum*, quod anno regni sui quarto ædificare cepit Salomon, non immerito septem Orbis miraculis adnumerandum. Triginta imprimis hominum millia cadendis arboribus, ut Cedris & Cupressis fuere in Libanum destinata. Lapidarum verò extiterunt octoginta millia. Latitudo Templi fuit vicenium cubitorum. Sexagenum longitudo, altitudo fornice distinctâ centenum & vicenium. Inferioris strisuræ materia erat ex cadenti lapide. Amplitudo vestibuli denum cubitorum. Cellæ erant vicenæ pervio inter se usui, aliæque his suppositæ. Trabes erant Cedring, Cedrina concameratio, auro illita, ut parietes omnes. Sanctior locus à reliquo Templi corpore distinguebatur muro, in quo erant januæ sculptæ, vela distilia, variis meandris & floribus intexta. Duo Cherubini ex puro auro. Pavimentum pedalis aureis instructum. Ianuæ vicenium cubitorum altitudine auro coruscantes. Ante vestibulum erant duæ columnæ ænæ xv i i cubitorum altitudine, ambituque duodecim. Erat & vas æneum tantæ magnitudinis, ut ab re nominatum sit mare, quod vituli duodecim diversas mundi plagas, terni singulas prospectantes circumstantabant. Fuit vas illud trium millium batorum capax. Erant & aliæ figuræ, quas longè esset recensere. Altare fuit æreum denum pedum altitudine, longitudine duplo majore. Item mensa una aurea. Phialarum & aurearum paterarum decem millia. Sed hæc de hac Orbis Portione dicta sufficiant: ad Americam quartam Orbis partem trãseo.

Opera publica.

*America no-
mina & unde
deducta.*

Situs.

Solis fertilitas.

QVARTAM hanc Orbis Terrarum partem Veteribus incognitam Christophorus Columbus cum reperisset, *Indiam*; alii ob vastitatem *Novum Orbem*, dixere: est enim ingens & nostro Orbi, hoc est Europæ, Africæ, Asiæ, simul conjunctis ferè par: uti vel ex ipso Tabulæ nostræ universalis conspectu liquet. Dicitur & *America* ab Americo Vesputio Florentino qui primus post Columbum Continentis partem ultra Æquatorem ab Ortu detexit, in quâ sunt *Paria* & *Brasilia* regiones. Quando autem America primum colicæpta sit, incertum est: certè multis sæculis ignota latuit: nam quod de Romanis quidam suspicatur, facilius dicitur quàm demonstratur, & commentum illud accuratè refutatum est à Gasparo Varrerio. Senecam enthyasmo poetico raptum aliquid de hac in Medæa cecinisse nonnulli opinantur: sed furor est opinari vel illi, vel ulli eo seculo has partes fuisse cognitatas. Primus post multa, & adhuc ignota nobis annorum sæcula Christoph. Col. Genu. auspiciis Regis Castellæ tantam feliciter invenit, edoctus (ut creditur à nonnullis tam clari facinoris gloriam arroderentibus) ab Hispano quodam Nauta, diu Mari Atlantico jactato: factum id anno *MDCCCXII*. Post eum tentavit idem Americus Vesputius auspiciis Regis Portugalliæ, factiq; præmium retulit, quod totus ille tractus ab ipsius nomine America, ut diximus, appellationem habeat. Porro universus hic Orbis à Septentrione ad Meridiem expositus est duarum magnarum Peninsularum formâ, quæ tenui Isthmo connectuntur: earum altera dicitur America Septentrionalis, altera Meridionalis. Longitudo ejus extensa est inter Meridianum gr. 190. & Meri. gr. 67. Latitudinis terminus Austrum versus est fretum Magellanicum, id est, gr. 111. Septentrionem autem versus, à gr. 1 x x i i sursum pleræque adhuc sunt ignota. Habet igitur ab Ortu Solis Mare Atlanticum, quod vulgò vocant *Del Nort*; à Meridie, Terram Australem Magellanicam, freto interfluente disjungtam. Ab Occasu, Mare Pacificum, *Del Zur*: à Septentrione, incertum Terras an Maria. Tota circumnavigatio est circiter xxx x i i millium milliarium, ut tradunt probatores. Est enim tota circumnavigata, præter eum tractum qui Septentrionem respicit, cujus littora nondum perlustrata sunt. Regio in universum multiplex est ac varia: Frumento initio & vino caruit: ejus loco tulit *Mayz*, leguminis genus, sic enim vocant, ut Vinum *Chichia*: lintres *Canaas*: regulos *Cacicos* nominant. Ad semences faciendas terram non arant; sed modicæ altitudinis scrobibus effosis, tria quatuorve grana in unam demittunt terrâq; operiunt. Singuli culmi tribus quatuorve paniculis onusti adoleseunt, quarum singulæ grana centum & amplius fundunt. Maizii scapus hominis altitudinem exsuperat, ac quibusdam in provinciis bis in anno colligitur. Aliud etiam genus panis habent vulgò *Carabi* dictum. Id ex Iucca conficitur: radix est napi crassitudine, quæ nullum ex se semen fundit, sed cannas tantum quasdam nodosas & solidas, viridibus foliis, ut canabibus. Eas cannas, ubi maturitas adest, in tales duos palmos longas exsecant, quas in tumulos quosdâ (*Conuehos* appellant) digestas, terrâ obruunt: quoties verò id genus panis conficere volunt, earum radicum quantum visum est eruunt, paucas tamè unaquâq; vulsione, quia brevi corrumpuntur. Duo præterea radicum genera sunt, alteras *Batatas*, alteras *Hains* vocant, specie propè similes, nisi quod *Hais* minores & sapidiores sunt. Plantantur

Plantantur autem, & sextum intra mensem fructum comedunt: cæterum sapore aliquantulum dulci, sed satietatem mox & fastidium inducente; exigui etiam admodum succi sunt, ventosque, ac supervacuos flatu gignunt. Magnam etiam arborum vim habent cæ terræ quæ uvas quasdam agrestes ferant. Earum acini, prunorum silvestrium specie quæ è spinis & arbutis nascuntur, nigro folliculo vestiuntur: sed quia multum illis ligni, parum pulpæ, inest, ex iis Indigenæ vinum non conficiunt. Sunt & arbores Olivarum feraces, sed quæ insuavi odore, tum sapore etiam pejore sunt. Varias fructuum species, easque abundè habent; quales sunt *Hovi*, *Platani*, *Pinea*, *Guava*, *Mamei*, *Guanavana*. Fert præterea ipsa regio Saccharum, Gossypium, Linum, aliæque ut apud nos, multasque alias arbores, atque herbas. Habet quoque Aromata, Margaritas ac Gemmas, & Auri & Argenti incredibili copiâ affluit, aliisque Metallis ac Mineralibus. Sed neque Boves antè habuit, neque Equos neque Mulos, neque Asinos, neque Oves, Capras, Canes. Proinde mirandum non est si Indigenæ ad primum Equi conspectum perculsi fuerint. Mures Gliræque ex Antuerpianâ Nave quæ per Fretum Magellanicum ulterius navigabat, primam illic originem habuere: ex eo in tantum sive Soli, sive Animantium ipsorum fecunditate creverunt, ut sæpe spem Mæsis Autumnique in herbis & arboribus arroserint. Animalia varia alit partim nota nobis, partim ignota. Inter alia prodigiosum reperitur Animal, cuius ventri Natura alterum ventrem in marsupio instar affinxit. Quoties demigrat, catulos in eum loculum recondit & gestat. Id animal corpus & rostrum Vulpis: manus ac pedes Cercopitheci: aures Vespertilionis habet. Aliud quoque est animal (quod *Cuscui* indigenis dicitur) nigri porci specie, pilosum, durissimo corio, exiguis oculis, auribus patulis, ungulis fisis, brevi promuscide munitum, ut Elephas: barritu adeo terribili ut homines obsurdefaciat: cæterum carne ad esum suavi. Apertum præterea montanorum, & ferocissimarum Tigrium ingens copia reperitur: Leones etiam, sed timidi, qui viso homine fugiunt, & alia. Sunt & Pavones, Phasiani, Perdices & alia Avium genera varia, sed longè nostris discrepantia. At de his fusiùs in particularibus descriptionibus dicemus. Dividitur universa America, in duas peninsulas maximas, ut supra diximus, quarum altera America Septentrionalis, quæ tota circa Equatorem jacet, dicitur: altera Meridionalis, quia majori ex parte ultra Equatorem protenditur: licet nonnullæ ejus regiones etiam circa Equatorem sint. Septentrionalis in varias regiones dividitur, quæ sunt, *Quirina*, *Nova Hispania*, *Nicaragua*, *Yucatan*, *Florida*, *Apalchen*, *Norumbega*, *Nova Francia*, *Terra Laboratoris*, & *Estotilandia*. Meridionalis partes sunt multæ: sed præcipuè & hæcenus quidem superatæ Barbaris hæc sunt: *Castellæ aurea*, *Plopaiana*, *Peruvia*, *Chile* & *Brasilia*. Gloriatur inprimis duabus urbibus *Cusco* & *Mexico*. *Cusco* Americæ Meridionalis Metropolis & primaria civitas, eâ amplitudine, fortitudine ac magnificentia, ut cum pulcherrimis etiam Galliæ vel Hispaniæ urbibus, invictâ arcis munitione, & Hominum potissimum nobilium frequentia, & edificiorum serie ac dispositione, & situs amœnitate merito contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, sed nobilium, procerum, maximorumque Principum sedes est, qui partim intra urbis mœnia, partim in villulis suburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua sunt palatia Procerum quatuor, qui huius Reipublicæ clavum moderantur, quæ superbissimè, sumptu propè immenso, mar-

moreis

animalium
diversitas.

moreis quadratisque lapidibus structa, atque depicta videntur. Plateæ cum omnes sint rectæ, crucis formam plerisque in locis efficiunt, nulla autem est, per quam non amœnus delabatur rivulus canali ductus, utrimque lapidibus veltito. Forma civitatis quadrangularis, in latere collis, exiliter atque venuste deprimitur. In clivoso & difficili montis ascensu, admirandæ pulchritudinis arx spectabilem, atque amœnam hanc urbem reddit: cuius sive pulchritudinem, sive ingentem ædificii molem consideres: per pauca similes in universâ Europâ illis sive vîsæ, qui terras quamplurimas perlustrarunt. *Mexico* sive *Temistitan* in Hispaniâ novâ Mexicanâ Provinciâ opulenta & celeberrima civitas, de quâ infra in descriptione Novæ Hispaniæ acturi sumus. Ad alia pergamus. Multis inclytis amnibus hæc Orbis pars irrigua, quorû plerique auriferi, lacubus ac fôtibus copiosa. In Lacubus ac Fluviiis piscium magna copia: unum eorum genus qui ab Hispaniolâ indigenis vulgò *Manati* appellantur. Hic piscis tutræ propè formam referens, xxv. pedes longus, x i crassius est: capite & caudâ bovem referens: exiguis oculis, pelle durâ & pilosâ, coloris veneti, pedes duos Elephantinis similes habet. Fœminæ ejus generis, ut vacæ catulos pariunt, eosque gemino ubere alunt. Montes hic etiam passim plurimi, inter quos est, ut testatur Benso, Mons flammivomus, qui per ingentem craterem tantos sæpe flammiarum globos eructat, ut noctu latissimè ultra centum millia passuum incendia reluccant. Nonnulli opinati sunt intus liquefactum aurum esse, perpetuam ignibus materiam. Itaque Dominicanus quidam monachus, quû ejus rei periculum facere veller, ahenum & catenam ferreâ fabricari curat: moxque in montis cacumen cum aliis quatuor Hispanis ascendens, catenam cum aheno in caminû demittit: ibi ignis fervore ahenum cum parte catenæ liquefactum est. Idque cû iterum multò crassiore catena expertus esset, res denuò priori incepto similem exitum habuit. Ad alia transeo. Superba hic urbium & viarum structura, ædificiorum splendor. Hortus fertur fuisse regius in quo herbæ arboresque cum suis truncis, ramis, fructibus ex folido auro, eâ mole stabant, quâ vivæ in pomariis. Fertur & conclave regium, in quo omne animantium genus ex gemmis erat, opere partim musivo & segmentato, partim cæolato, partim etiam ex plumis variè conferto. Memorabile est & in primis quod de duabus viis referunt, quarum altera per montium ardua, altera per planiciem camposque strata est, à *Quito* urbe Peruana, ad civitatem *Cusco*, spatio quingentorum milliarium: cujus operis decus augment, stupendæ lapidum & saxorum moles, non Equis aut Bubus, (nam illis caruerunt) sed humanis manibus adgestæ. Via campeltris utrinque munita est muris, patetque in latitudinem pedes quinque & xx: intra quos rivuli fluunt, consiti ad marginem arbusculis, quos ipsi *Molli* vocant. Altera vero è faxis & rupib⁹ excisâ per medios montes discurrit, pari latitudine: salebrosis insuper depressisque vallium locis, prout regionis natura postulabat, adgestis munitisque. Has vias *Gninaçava* Rex (qui avorum nostrorû memoriâ vixit) perpurgari, pariete s ruinolos restaurari atque exornari fecit: opus ipsum aliâ multò est vetustius, neque unius hominis ætatis. Fuerunt etiam per itinera disposita diverforia ampla, splendida, amœna, (ipsi *Tambos* nominant) quibus regius omnis comitatus recipiebatur. Hæc de quatuor Orbis partibus generatim pro Methodi ratione sufficiant: postulat eadem Methodus, ut speciatim & per Partes Europam quæ primò loco posita est, deinceps perambulemus.

Lacus & Flumina.

Montes.

Opera publica.

GENERALI descriptione (candide Lector) totius Orbis terræ & quatuor partium ejus juxta naturæ ordinem methodicè repetitâ & præmissâ, statui ad imitationem Ptolomæi Cosmographorum Principis ab ipso Polo & regionibus sub ipso circumjacentibus, singularem deinceps particularum Geographiam inchoare, ut nimirum ab alto ad inferiora descendens, & à sinistris ad dexteriora progrediens, Septentrionem cum Austro, & Occidentem cum Oriente paullatim jungam: quod ut mihi Reique publicæ Christianæ felix faustumque sit, Deum Optimum Maximum precor & obtestor. Polus est extremi-

tas axis, id est linea per centrum globi traducta, Latinis vertex. Hi duo sunt, Septentrionalis & Austrinus. Septentrionalis est, qui versùs Boream semper conspicitur, ideoque etiam Borealis & Arcticus dicitur. Austrinus, qui solis Meridionalibus apparet, ideoque Meridionalis, Notus, & Antarcticus cognominatur. Ac de Polis quidem hoc loco paucula ista sufficiant. Ad regiones sub Polo Arctico circumjacentes venio. Quæ sunt *Groenlandia*, *Frislandia*, *Nova Zembla* cum aliis nonnullis, de quibus breviter quantum quidem cognita sunt, agemus. *Groenlandia* à viriditate nomen habet, Insula ignota adhuc maximâ ex parte. Sitâ est inter cirulum Arcticum, & Polum, ejus Paralleli extremi sunt Austrum versùs grad. LXV. Boream verò versùs grad. LXXVII. In hac Insulâ, si Nicolao Zeneto (qui anno M. CCC. LXXX. variis jactationibus in vicino mari agitur est) credimus, continua hyems est novem mensium, quo toto tempore ibi nō pluit: neque ineuntis hyemis nives unquam ante ejus finem dissolvuntur, gramine tamen innoxia sunt. Insignis enim hic graminis & pabuli proventus. Mira item pecorum & lactariorum copia, ob illam pabuli insignem ubertatem: adeo ut strues quasdam ingentes butyri & casei component, quas eò navigantibus venales exponant. Duæ autem tantum habitationes in Groenlandiâ nobis notæ sunt, *Alba* & *S. Thomæ cœnobium*, de quo mox dicemus. Groenlandiam lambit mare Pigrum, quod & Glaciale & Concretum dicitur. Est in Groenlandiâ Monasterium ordinis Prædicatorii: & non procul ab eo mons Æthnæ instar ignivomus, ad cujus radices aquarū perennium fons, cujus candentib⁹ aquis non solum omnia illius monasterii habitacula hypocauli instar calefunt: sed etiam panis & cibi nullo alio adhibito igni excoquantur. Tota hujus Monasterii fabrica ex trophis constat, quos idem mons medias inter flammâs evibrat. Idem fontes hortos vicinos tepesciunt, ita, ut vario florum herbarumq; genere perpetuò rideant. Proximus etiam maris tractus harum aquarum benignitate nunquam congelatur, sed piscibus Hominiûsque perpetuò pater. Inde hic tantus aquatiliûm pisciumque ex frigidioribus locis concursus, ut non solum hi Monachi, sed circumvicini etiam accolæ suaviter unde vivant, habeant. *Frislandia* Insula Veteribus prorsus ignota; major quàm Hibernia. Magna in hac cœli inclementia. Incolæ fruges ullas non habent, sed piscibus vescuntur ut plurimum. Ejus primum Oppidum ejusdem est cum Insulâ nominis. Regi Norvegiæ paret. Incolæ ut plurimum piscationibus rem faciunt. Capitur enim in ejus portu tanta omnis generis piscium copia, ut iis multæ onerentur naves, quibus in circumjacentes Insulas avehûtur: Quemadmodum

Groenlandia unde dicta.

Cœli qualitas & soli.

Frislandia.

Nova Zembla.

dum scribit dictus Zieglerus. Idem Mare Insulæ ab Occidente proximum, brevis & scopulis plenū, Icarium: & Insulam in eo Icariam, ab Incolis nominari scribit. Insula hæc hoc nostro tempore denuò innotescere incipit, idq; Anglorum auspiciis. *Nova Zembla* insula est sita sub gradu 76. Summa hic inclementia aëris atq; intolerabile & intensissimum frigus. Regio deserta, sylvestris, rigida, molesta. In hac nec frondes nec gramen crescit, in hac etiam nulla Animalia præter carnivora reperiuntur, qualia Vulpes & Vrsi, quorum non tantum in hac Insulâ, sed in plerisq; regionibus Septentrionalibus magna copiâ est. Sunt & Belluæ marinæ: quæ vasto corpore Bovisq; magnitudinem excedentes, *Wabusschen* vulgò dicuntur: os habent leoninâ specie, pellem villosiorem, quatuor pedes, duos dētes ex parte oris superna prominentes, planos, duos, candētes, ut Elephantinis precio non cedāt. Freta hîc, *Fretum Weygats*, *Forbisseri* & *Davis*. *Fretum Weygats* protenditur ad Ortum usq; ad Crucis dictum angulum, deinde ad Arctapeliotem usque ad Dissidii angulum, paulo ad Orientem vergentem. In Australis lateris Weygats continente Gulielmus Barendsonius aliquos agrestiores homines reperit Samiutas appellatos. Veltiū horum quibus utuntur forma, similis est illi quam nostri pictores sylvestribus Hominibus tribuunt, minime tamē sylvestres sunt, sed bono intellectu præditi. Amiciuntur pellibus Rangiferorū à capite usq; ad pedes. Ut plurimum brevi sunt corpore, latâ planâque facie, parvis oculis, brevibus cruribus & divaricatis, agilesque sunt in cursu & saltu. Rhedas habent in quibus unum aut duos Rangiferos jungunt, qui unum aut alterum hominem insidentē tam celeri cursu trahunt, ut nullus nostrorum equorum æquari illis possit. *Fretum Forbisseri* à Martino Forbissero Anglo nomen accepit, qui anno M D Lxxvii, transitum ad Cathaiam per Septentrionem quærens, pervenit ad Fretum quoddam, in quo reperit & Insulas & Homines plurimos, de quibus paucula subiiciemus. Homines ejus loci ab omni cultu alieni, crudis ferarum ac piscium carnibus vescuntur. Vestiuntur pellibus ferarum venatione cāptarum, herbas etiam crudas bestiarum in morem devorāt. Tentoria eorum pellibus Balanarum teguntur, perpetuæ ibi nubes & frigus asperitimum. Canibus qui Lupos nostros specie referunt, sub jugum missis, utuntur ad res necessarias super glaciem advehendas. Arma illis sunt arcus, sagittæ & funda. Nulla ibi ligna, Cervi multi: homines terram non colunt, contenti rebus quas sponte producit: venatione vivunt: potus illis sanguis ferarum est calidus, aut aqua glaciæ: nulli istic fluvii, nullæ scaturigines, quòd violentia frigoris terram ita concludat, ut aquarū scaturigo erumpere nequeat. Homines sunt magni laboris, venatores strenui & præsertim in aucupis astutissimi: utuntur certo navigii genere ex coriis cōfecto in quo solummodò homini locus: cui unico tantum remo opus est. Dextrâ Instrumentū tenet quo aves telo jaculatur. Hujus exemplum in Angliâ visum. *Fretum Davis* itidem à Johanne Davis Anglo appellationem accepit, qui anno 1585 & duobus proximis littora Americæ, vel potiùs Groenlandiæ Circium spectantia à 53 gradu ad 75 transitum illac in Chinam scrutando perlegit. Quæ de Euripis illis quatuor in Tabulâ vides, descripta sunt ex Itinerario Jacobi Cnoxi Buscoducensis, qui refert Minoritam quandam Anglum Oxoniensē Mathematicum terras Polo circum vicinas descripsisse & astrolabio dimensum esse in hanc sequentem formam ferè, uti ex Jacobo collegit Mercator. Euripos illos quatuor dicit tanto impetu ad interiorem voraginem rapi, ut

Naves

plenū, Icarium: & notescere incipit, eris atq; intoleragramen crescit; in tantum in hac Inquam vasto corpore illum villosiorem, elephantinis preciorum usq; ad Crucis emergentem. In Auperit Samiutas apertus Homini- bus triferotū à capite usq; us & divaricatis, a- r, qui unum aut al- illis possit. *Fretum*. Cathaiam per Se- plurimos, de qui- carnibus vescun- prem devorat. Ten- bus qui Lupos no- s. Arma illis sunt rebus quas sponte stic fluvii, nulla sca- eat. Homines sunt genere ex coriis cō- tentū tenet quo aves nglo appellationem ium spectantia à 53 Tabulā vides, desu- m Oxoniensē Ma- uentem formam fe- voraginem rapi, ut Naves

naves semel ingressæ, nullo vento retroagi possint, neque verò unquam tantum ibi ventum esse, ut molæ frumē- taria circummagendæ sufficiat. Sed hæc Luciani veris narrationibus non absona videntur, quando qui loca in quibus Euripi illi esse dicuntur lustrant, Euripos nullos invenerunt: scilicet Hollandi, qui usque ad 81 Lat. gr. apertum mare invenerunt. Cæterum de Hyperboreorum habitatione expedit audire Iulium Scaligerum exercitatione xxxvii. de navigatione ex mari Hyperboreo Sinam versus ita scribentem: *An verò per id mare pos- sit ad Sinam institui navigatio, alia aliis adducta sunt in utramque partem argumenta, varietque adfersum est. Nostra tamen hæc sunt. A Divina fluvii ostiis unde cursum, aspicantur, legendum esse volum totum illum tractum, qui uni- versam ambit Scythiam ad ejus Orientalem usque angulum: in cuius flexu, Septentrionem aut Aquilonem cum Favoniis commutandum. Quæ de re qui verba faciunt, illius & maris & ventorum & ora naturam minus exploratam habere, certum est. Adeo namque rari sunt Zephyri & Subsolanī, ut panē sint ignoti. Aquilonum frequentia tanta, ut illius imperium cæli quasi legitimū à naturæ commissum esse videatur. Vada infinita, ceca, limosa. Hyeme quæ decem se- vit menses, quasi pavimento solidæa maris superficies. Æstææ perpetua caligo, quæ pomeridianis horis unā & alterā vix discussa, mox redintegratur. Tum vero majus à glacie periculum, cuius immensa crusta fluitantes, mobilium. In- sularum inter se concursantium speciem præbent. Certè nuperis Batavorum navigationibus Anno MDxciv & se- quentibus duobus in hæc loca institutis, spes facta est, posse ex mari Hyperboreo ad Orientales Orbis oras navi- bus perveniri, sed difficulter admodum propter glaciem & hybernā noctē. Gulielmus Barendsonius negabat per Frerum Nassovicū ad Sinas institui navigationem posse, non solum ob glaciem, sed præcipue quod ex variis observationibus coniperit, non mare illud sed sinum duntaxat esse, in primis ex eo quod nullum fluxum & re- fluxum invenerit. Verum spes illi magna fuit per Borealisimam Novæ Zemblæ partem dictam navigationem, perfici posse. Cæterum cum indies novæ navigationes illac ad Sinas instituantur, tandem experientiā disceret, utrum id perici possit, nec ne. Constat autem naves nostras ad gradum usque 81. provectas, & etiamnum mare apertum invenisse: post verò ad grad. 76. glacie crustis ingentibus ac nocte ingruente impeditas fuisse, ne ulter- ius progredi possent. Desistit vectores Sol 4. Novemb. Anno MDxcvi: visus iterum 24. Ianuarii anno se- quenti: quo toto tempore in novâ Zemblâ tuguriolo à se exstructo latitarunt, usque ad 14. Iunii, fortissimi Argonautæ. Sic enim jure eos appellare liceat. Nam quamvis valde celebrata sit à veteribus Argonautarum na- vigatio: si tamen cum illâ conferatur, ludus censebitur. Quis enim, ante hos Hollandos, per 13. mensium spati- um, ab omni hominum consortio segregatus, rerum omnium inopiā pressus, tigidissimo cælo intensissimum gelu pertulit, sub Poli Arctici 76. graduum altitudine in vastâ solitudine ædes fabricavit in quas se reciperet, ut ab aëris inclementia se tueretur, in illis ipsis identidem altissimâ nive sepultus, ac totis fere decem mensibus inclusus? Taceo quæ in reditu, navem deferere coacti ac scaphâ non testâ vecti, acerba pertulerunt. Taceo fero- ces, truculentos & ingentis magnitudinis Vrsos, atque belluas marinas, cum quibus sæpenuerò fuit dimican- dum. Quas tamen arumnas omnes, labores & admirandas difficultates, forti magnoque animo, non sine be- nignâ Divini Numinis protectione & favore superarunt.*

*Nomina, à qui-
bus & cur indita.*

Situs.

*Caeli & Soli
qualitas.*

*Animalium va-
rietas.*

*Imperium ma-
jorum.*

ISLANDIA inter varias Oceani Occidentalis Insulas quæ Norvegiæ Regno subiectæ sunt, maxima, nomen habet à gelu, quo ex parte riget. Dicitur & Snelandia, à nive: item Gardartsholm, i. Gardarti Insula. Plerique hanc voluerunt esse antiquorum *Thulen*. Quam & Ptolemæus *Thulen* vocat, cuiusque medium ponit gradu Lat. xxx. 20. Long. 63. Hac quinque dierum & noctium navigatione ab Orcadibus à Solino statuitur. Insula si qua alia Poëtus celebratissima, cum distinctissimum aliquid innuerent, quasi totius Orbis remotissima. Hinc Virgilius, *Tibi serviat ultima Thule*. Verum enimverò an Thule aliqua fuerit, dubitat Sinesius, & nusquam comparere scribit Giraldus, ancipiti que de eâ sententiâ distrahuntur doctiores. Plerique *Islandiam* Thulen (uti diximus) olim vocatam asseruerunt: huius tamen Saxo Grammaticus, Crantzii, Miliius Iovius, Peucerus refragantur. Sed de his latis, redeo ad Islandiam. Sitæ est non sub Meridano primo, ut notavit quidam, sed octavo inde gradu. Longitudo ejus est C. milliarius Germanicorum, ut vulgus scriptorum habet, his addit quadraginta quatuor, dicitur Ionas. Latitudo milliarius Germ. 56. Cælum habet inclemens, ac pro majori parte inculta est, præsertim versus plagam Septemtrionalem, ob austera spiracula venti Circii: qui nec frutices, ut scribit Olaus, elevari permittit. Tellus autem sementi faciendæ minimè idonea, neque ullum fert frumentum: at graminis adeo fecundum solum ferunt in hac insulâ omnes qui de eâ scripsere, ut nisi pecus à pabulo interdum arceatur, ab arvinâ ne suffocetur, periculum sit. Præter Equos & Boves nullum jumentum apud hos esse, fatetur ipse Ionas: Bovæque & Vaccæ hic omnes cornibus carent: Oves non item. Catellos habent albos quos in pensius diligunt. Falcones candidos magnâ copiam sunt & Corvi candidi, agnellis & porcellis infestissimi. Vrsi item & Lepores albi. Etiam, teste nostro sæpius dicto Islando, Aquilæ albicantibus caudis: quos Plinius (ut addit) Pygargos appellavit. Præter Betulam & Inniperum nullam hanc Insulam ferre Arborem, Velleius testatur. Quare lignorum maxima per universam Insulam inopia est, nisi fortè (quod interdum accidit) ex Septemtrionali plagâ arbores grandiores vëtorum turbine, funditus exstirpatæ naufragii instar ad hæc littora deferantur: quibus Incolæ ad usum focorum, ædificiorum, naviumque utuntur. Subest Regno Norvegiæ ab anno nempe 1260, quo primum hos homagium huic præstitisse, tradit idem Ionas. Quâ ratione Rex Daniæ qui & Norvegiæ eo quotannis præfectum mittit, qui in arce *Beste* sedem suam tenet, eique nunc obediunt, ut quondam suis Episcopis: à quibus ad Christianam fidem sub Adelberto conversi fuere. Tempore Haraldî Pulchricomis primi Norvegiæ Monarchæ, sunt qui putant habitari cœptam: cum hic nempe regulum multitudinem expulisset ex Norvegiâ, qui novas quarerent sedes, huc cum familiis commigrarunt, atque patriæ desiderium exuentes, mansere. Circa annum Christi millesimum hæc accidisse verisimile: circa annum 874. scribit nominatus Islandus Ionas, apud quem habes horum Episcoporum omnium seriem & nomina. Primum eorum Episcopum nominat Crantzius Isephum. Sub eorundem Norvegorum imperio videtur fuisse, ante annos ducentos, excerptis Nicolai Zenii Eclogis, ubi legimus hanc insulam à Zichimi Frislandiæ Rege bello petitam, sed frustra, & à Regis Norvegiæ militibus præsidarius in hac Insulâ positus repulsum.

Dividitur

22

Fontes.

Mares.

Montes.

Dividitur verò Insula univerſa in totidem partes, quot ſunt Mundi cardines. Orientalem vocant *Auſtlandinga-fiordung*, Occidentale *Weſtlanding-fiordung*, Septemtrionalem *Nortlandinga-fiordung*, Meridionalem *Snydlandinga-fiordung*. Urbibus carent, montes pro urbibus habentes. Fons hic qui fumigantis aquæ vitio nativam rei cuiuſlibet originem demolitur: & quicquid fumi huius exhalatione reſpergitur, in lapideæ naturæ duritiæ tranſmutatur, formâ dumtaxat ſuperlute. Eſt & fons peſtilentis undæ, quem qui guſtaverit, perinde ac veneno proſternitur. Sunt latices cerealis poculi proprietatem imitantes. Oceanus autem Septemtrionalis in quo hæc Insula ſita eſt, tantam Piſcium copiam ſubminiſtrat, tantamque Reipublicæ Iſlandicæ utilitatem præſtat, ut non multorum Hominum, ſed totius Inſulæ ſalus & fortunæ inde pendere videantur: inde enim omnes aut vivunt, aut victum quaerunt, familiæſque ſuſtentant. Hic ſi velim huius Maris Piſcium genera omnia recenſere, tempus me deficiat. Aliquot verò rariora non abs re fuerit commemorare. Inter quæ Piſcis *Nabud*: Huius carnem ſi quis comedat, ſtatim moritur: habetque dentem in interiori capitis parte prominentem ad ſeptem cubitos. Hunc quidam pro Monocerotis cornu vendiderunt. Creditur venenis adverſari. Quadraginta ulnarum longitudinem habet bellua. *Roider*, centum triginta ulnarū eſt, caret dentibus. Ejus caro eſui accommodatiſſima gratiſſimâque: pinguedo multis morbis medetur. *Catu Britannicum*, longitudine triginta ulnarum: dentibus caret, linguamque ſeptem ulnarum habet. Eſt & maximum *Cetorum* genus quod rarò apparet, Inſulæ magis quam Piſci ſimile. Inſequi minores Piſces præ corporis illa immani mole nequit, capit tamen illos ſua quadam arte & aſtutiâ. Alius item piſcis *Stanturvalur* diſtus, torus cartilagineus, Raia aliquo modo ſimilis: ſed infinitis modis major, Inſulæ ſpeciem cum apparet, præ ſe fert, alis naves evertit. Sunt & *Seemunt*, Boves marini, colore grifeo: & alii. Ad montes tranſeo. Iſlandiæ (inquit Georgius Agricola) tres ſunt Montes elati in Cælum, quorum vertices perpetuâ nive candent, radices ſempiterno eſtuant igne. Primus vocatur *Heck*, alter *Crucis*, tertius *Helga*, id eſt ſanctus. Ab Heclâ non longe abſunt fodinæ Sulphuris, pæne vocum Incolarum mercimonium, & vectigal Inſulæ: Mercatores enim naves eo onuſtas evehunt. Mons ipſe cum furit, ut horribilia tonitrua inſonat, projicit ingentia ſaxa, Sulphur evomit, cineribus egeſtis omnia longè latèſque complet, ut ad viceſimum lapidè terra coli non poſſit. Qui naturam cauſaſque ejus incendii curioſius contemplaturi propius ad montem accedunt, facilè unâ aliquâ latente voragine vivi abſorbentur: nam & multæ ſunt, & cineribus ita tectæ, ut nemo ſibi cavere poſſit. Locum propterea vocant carcerem ſordidarum animarum. Accedit huc, quod quum glacies ſoluta totos octo meſes magnis molibus littori undique allidatur, horrendum ſonum edat, quem Incolæ dicunt animarum eſſe ejulatum & quiritationem. Ejuſdem naturæ alius mons nomine *Helga*. Hic mons anno 1581, teſte Iona, tanto fragore & tonitru ignes & ſaxa eructavit, ut inde ad octoginta milliaria grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur. Apud hunc vorago quædam, ubi ſpectra ſe offerunt, congreſſibus hominum tam manifeſta, ut tanquam viventes accipiantur ab ignaris mortis illorum: nec deprehenditur error, priùs quâ diſparuerint umbræ. Sed hæc aut fabuloſa ſunt, aut certè Dæmonum ludibria. Ipſe Ionas fabuloſa putat. Cratiſius Iſlandos ſpecus plerumque habitare ſcribit, ad montium latera excavatis manſunculis. Quod idem quo-

que

que Ola
Ionas, di
Duos ha
Munk
auctoris
Epiſopi a
nali. Ac u
alere & e
vitam ag
diximus,
acceperit
turam ev
Res major
plurimur
utuntur:
huic miſe
Lubecent
deferunt t
argentum
cum (vul
pelles, Vu
ſub dio co
butyri ſal
Sed lub

que Olaus asserit, in primis tempore brumali. Ex ossibus Piscium domos exstruunt, penuriâ lignorum. Contra Ionas, dicit hic Templâ & domicilia exitate satis multa ex ligno, cespitate, & saxis satis magnifica & sumptuosa. Duos habet Insula Episcopatus Cathedrales, *Holm*, sub quo sunt Monasteria *Pingora*, *Remsted*, *Modur*, *Munkeniere*: *Scalhol* cui Monasteria subsunt *Uidey*, *Pyrnebar*, *Kirckebar*, & *Skjdt*. Ex Vellei huius tabulæ auctoris tamen scriptis intelligitur novem in easse Monasteria: & Templâ præterea trecenta viginti novem. Episcopi autem ex Academiâ Hassnensi eò mittuntur, quorum alter Boreali Insulæ parti præest, alter Meridionali. Ac uterque Gymnasium publicum ædibus adjunctum habet, in quo viginti quatuor pueros suo sumptu alere & erudire tenetur. Incolæ communi tecto, victu & strato gaudent cum lumentis. In simplicitate sanctâ vitam agunt, cum nihil ampliùs querant quàm quæ Natura concedit. Nam & Montes habent pro Oppidis, ut diximus, & fontes pro delitiis. Beata gens, cujus paupertati nemo invidet, & inde beatior quòd Christianismû accepit. Sed Mercatores Angli & Dani quiescere gentem & suo contentam esse non sinunt. Nam ob piscaturam evehendam, Insulam hanc frequentantes, cum mercibus omnigenis vitia quoque nostra invexerunt. Res majorem memorabiles carminibus celebrant, vel scopulis insculptas vindicant ab oblivione. Piscibus ut plurimum victitant, quibus quoque exsiccatis & contusis, tanquam in farinam redactis, loco panis in mensâ utuntur: lauriores autem panem bis cocto. Potus olim aqua, ditioribus lac: nunc autem fruges aliunde adatas huic miscere didicerunt; & simplicis unde, postquam exteri cum iis negotiari cœperunt, oderunt haustum. Lubecentes enim, Hamburgenses, & Rostochiensēs quotannis hanc Insulam navibus suis frequentantes eò deferunt farinam, panem, cerevisiam, mulsum, vinum, pannos Anglicos, lintea, ferrum, chalybem, aurum, argentum, mulierum vittas & ligna in usum ædificiorum & navigiorum: exportant pro his pannum Islandicum (vulgò *waim*) magnas sulphuris effossi moles, Pisces induratos, butyrum, sebum, vellera, ferarum pelles, Vulpes, Falcones albos, Equos, & alia istiusmodi. Piscium hîc tanta copia, ut eorum strues altissimas sub dio concinnent, atque ita venum exponant, altitudine interdum ipsâ ædium tecta superante. Tanta etiam butyri salis copia, ut cistis odoratis recondant longitudine pedû quadraginta, altitudine 5, præter usitata dolia. Sed lubet Erasmi Michaëlis versus, quos habet lib. 3. rei Nauticæ de Islandiâ adjicere:

Opera publica & privata.

Mores.

Virtus.

Mercimonia.

*Ultima Parvbasia Islandia spectat in Arctos,
Sub Caurum porrecta gradus: non devit tantum
Lata solo, cum vel cæcis occulsa cavernis,
Sulphura fluvio coquit mixtisq; extrudit arenis:
Tabula vel latis pecori gravissima pratis
Fundit, & oppletas investit gramine vales:
At vicina etiam solidos cum littora pisces
Nec muneris, nec mensurâ, sertisve ferendas*

*Nominibus stipat, ratibusque immittere certat.
Proventu siquidem vario cum excesserit, uno,
Hoc vincit tamen, & cumulato Pisce redundat,
Aut aopibus fortisq; animis complexa colonos,
Cujus & in Notios que pars jacet obvia ventos
Aestuat æternis per aperta foramina flammis,
Eructatque globos cinerum, strepidoque boati,
Hecla tonans inter sparsâ pice Sydera lambit.*

Britannicæ Insulæ, Anglia, Scotia, & Hibernia,

cum Insulis circumjacentibus.

Regio.

Nomina à qui-
bus & cur nuda.

Cæli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium

varietas.

Albion Insula.

Figura & situs.

BRITANNIA omnes Insulas, quæ inter Hispanias & Germaniam magno terrarum spacio Gallia prætenduntur, suo nomine complectitur. Eam nuper Lhuyddus Prydaniam, Th. Eliottus Eques Britannus *Prydaniam* dici voluerunt, sed studio magis contentionis, quam veritatis incitari, contra Aristotelis, Lucretii, Iulii Cæsaris, & aliorum veterum scriptorum authoritatem ac fidem. Quia autem olim Britanni omnes se glasto insicerent, quod cæruleum efficiebat colorem, ut hoc horribiliore in pugna aspectu essent: iidemque quicquid depictum & coloratum *Brith* patriâ & antiquâ linguâ appellarent: rectè quidam statuunt Græcos (qui primum hoc nomen ita conceperunt) ab Incolis, quos *Brith* & *Briton* appellari acceperunt, ad *Brith Tanta*, quod regionem significat, addidisse: & ideo Britanniam regionem Britonum, id est, pictorum & coloratorum dici, non aliter atque Mauritania Mauri, Lusitania Lusi, & Aquitania aquarum regio nominatur. Britanniam autem omnibus cæli ac soli bonis natura donavit, in quâ nec rigor est nimis hyemis (ut habet Panegyricus Constantino dictus) nec ardor æstivus: in quâ segetum tanta fecunditas, ut numeribus utriusque sufficiat, & Cereis & Liberi: in quâ nemora sine innumeris bestiis, terra sine serpibus noxiis. Contrâ, pecorum multum innumera multitudo, lacte distenta & onusta velleribus; certe quod propter vitam diligitur, longissimi dies, & nulla sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema pluvies non attollit umbras, noctisque metum cæli, & siderum transitu aspectus, ut Solipse qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Inter omnes Britannicæ Insulæ duæ reliquas magnitudine longè præcellunt: *Albion*, sub quâ Anglia & Scotia continentur, & *Hibernia*. Prima magnitudine est *Albion*, quæ nunc sola nomen Britannia retinet, quod antea omnibus erat commune. Atque hoc nomen magis è libris eruitur quàm in communi sermone usurpatur, nisi quod Scoti se *Albion* & suam regionem *Albin* adhuc vocent. De nomine autem *Albion* non multum laborandum, quod hunc Insule imposuerunt Græci ad differentiam, cum circumvicinæ Insulæ omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorum enim vanitate, fabulositate & defultoriâ illâ in fingendis nominibus levitate enatum videtur. Cum enim illi Italiam ab Hespero Atlantis filio Hesperiam, Galliam à Polyphemi, Gallatiam &c. fabulosè dixerint: hanc Insulam à Albione Neptuni filio Albionem etiam fabulosè denominasse, vero non absimile videntur: quod Perottus & Lilius Giraldus prodiderunt. Alii ab *Αλφον* malunt deducere, quod teste Iestio, album Græcis sonat, inde & Alpes appellatæ. Figura triquetra est, Siciliæ maxime similis, nam in tres diverfos angulos sese cuneat. Promontorium primum Occidentem versus Angli vocant *The cap of Cornwall*. Secundum Cantium quod Orientem prospicit, Anglis *Northfordland*. Tertium Orcas sive Farvillum quod longè in Septentrionem extenditur, Scotis *Dingisbehead* dictum. Livius & Fabius Rusticus eam oblonga sentula sive bipenni assimilavere. Ab Occasu, qua Hibernia sita est, Vergivus Oceanus irrumpit, à Septentrione, vastissimo & aperissimo Hyperboreo Mari pulsatur, ab Ortu qua Germania præteditur, Germanico, à Meridie qua Gallia opponitur, Britannico urgetur.

BRITANNIA.

errarum spacio
ydaniam, Th.
tionis, quam
terum scripto-
terent, quod
démque quic-
Ac quidam sta-
ari accepissent,
a, id est, pi-
tania aquarum
est nimis hye-
at muneribus
is. Contra, pe-
gitur, longissimi
am cati, & syde-
Insulas dua re-
Prima ma-
mine. Atque
uch & finem re-
Insule imposi-
ortu enim vani-
illi Italiam ab-
Insulam a
od Perotrus &
sonat, unde &
los sese cuncat-
atium quod O-
tionem exten-
ni assimilavere.
o Hyperboreo
Britannico ur-
getur.

getur. Diodorus libro sexto ambitum ejus scribit esse duorum & quadraginta milliū stadiorū. Martianus: *Britannia* inquit, *longa millibus octingentis, lata trecentis, circuitu tricies octies viginti quinque millia tenet*. Nugæ. Doctissimus & accuratissimus scriptor Camdenus hanc rationem inivit, à Tarvisio promontorio ad Belerium, itinere ob sinuosos littorū tractus curvato, millia passuum sunt D ccc xii: inde ad Cantium ccc xx millia: deniq; à Cantio ad Tarvisiū D ccc l i millia. Quæ summa est M D C C C X X V i millium passuum. Hæc Insula olim in duas partes divisa fuit, teste Ptolero magnæ constructionis lib. 11: ubi Insulam universam in *Britanniam magnam* & *parvam* dispescit. *Magnam* vocat citeriorem ejus partem ad Meridiem: *Parvam* verò ulteriorem ad Septentriones. Romani verò ulteriore parte neglecta, quia, ut inquit Appianus, *illis utilis esse non poterat*, citeriorem in provinciam jam redactam primum duplicem fecerunt, *Inferiorem* & *Superiorem*, ut ex Dione colligitur. Angliæ enim partem citeriorem cum Walliâ *Superiorem*, ulteriorem & Septentrionalem *Inferiorem* vocat. Postea in tres partes descripserunt, ut ex Sexto Rufo liquet, in *Maximam Casariensem*, *Britanniam Primam* & *Britanniam Secundam*. Postremò, cum Imperii Romani formula indies immutaretur, Britanniam quinque partitam fecere, *Britanniam* nimirum *Primam*, *Secundam*, *Maximam Casariensem*, *Valentiam*, & *Flavianam Casariensem*. Atque hæc quidem fuerunt sub Romanis ipsius Britannia divisiones. Nonnulli universam Insulam olim fuisse in tres partes divisam scripsere, nempe in *Loegriam*, *Cambriam* & *Albaniam*. Sed hanc recentiore esse divisionem credit Camdenus, ut quæ à tribus populis, Anglis, Cambris & Scotis, qui postremò Insulam inter se diviserunt, videatur enata. Postea in duo Regna, nempe Angliam & Scotiam, divisa est Insula: præsertim sub Iacobo 6 unita hæc duo sunt Regna, & tota Insula *Magna Britannia* appellata. Vastissimo autem & apertissimo Oceano, ut supra docuimus. Britannia undiq; circumfunditur, quem B. Basilius *Mare magnum*, & *navigantibus horrendum* dixit. Latè certè modò campos vicinos inundat, modò refugit & nudat, & ut cum Plinio loquar, in magnitudine hac apertâ, Lunæ vim laxè grassantis efficacius sentit, tantaque vi semper immititur, ut non solum flumina retrogat, sed aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Tantumque erat vel hoc mare hyeme navigare, ut Iul. Firmicus in libello de errore prophetiarum religionum ad Constantem & Constantium Imppp. exclamarit: *E. me (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes, & savientes undas calcestris Oceani Britannici, sub remis vestris incogniti jam nobis penè maris unda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid amplius vultis? virtutibus vestris victa Elementa cesserunt*. De commoditatibus quas hoc mare præstat, de tempore quo terras fovet, de vaporibus quibus aërem nutrit, & agros irrorat, de piscibus varii generis, Salmonibus, Passeribus, Paguris, Asellis, Halecibus &c. quorum infinita examina alit, nihil attinet dicere: Margaritæ tamen non sunt silentio prætereunda, quas rotundâ specie mari Britannico gregatim natate duces sectantes, more apum Iubas memorat. Meminit & Marcellinus. Hari spe Casarem Britanniam petiisse author est Suetonius. Atq; hæc de Albione, nunc reliquas præcipuas percurramus. Inter omnes longe præcellit Hibernia, de quâ nihil hic, de eâ in propriis quas occupat tabulis, dicturi Eam sequuntur *Orcades*, nunc *Orkney* xxx. plus minus, Insulæ, modicis inter se discretæ spatiis, quas ita appellat quædam

Mare.

Commoditates.

Orcades.

artianus: *Bri-*
uga. Doctissi-
 lerium itinere
 illia: deniq; à
 a olim in duas
uiam magnam
 em ad Septem-
 ur, citeriorem in
 lligitur. An-
 vocat. Postea in
 & *Britanni-*
 que partem fe-
 sariensem. At-
 ulam olim fuisse
 iorem esse divi-
 Insularum inter se
 a: p. 1. 1. 1. 1. 1.
 altissimo autem
 s *Mare magnum*,
 nudat, & ut cum
 vi semper immit-
 destituat. Tan-
 rum religionum
 nec fiet) *tumen-*
 da contremuit, &
 Elementa cesserunt.
 s aërem nutrit, &
 c. quorum infi-
 as rotundâ specie
 Marcellinus. Haru
 ecipuas percurra-
 bulis, dicturi Eam
 sita appellat que
 dam

dam antiqua membrana, quasi *Argath*, id est, *scora Geras*, ut ibi exponitur: Camdenus malit supra *Cath*,
 objacer enim *Cath* regioni Scotiæ, quam ob promontorium *Cathness* nunc vocant, cujus Incolæ *Carini* pro
Cahini perperam Ptolemæo nominari videntur. Solini ætate homine vacarunt, & junceis herbis inhorruerunt,
 nunc vero cultæ sunt, sed sine silvis, hordis satis feraces, tritici & arborum omnino indigæ. Serpens in eis
 nullus aut venenosum animal. Animalium greges numerosissimos nutriunt: Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni
 hic multi. Copiosa item in his piscatio est, ex qua Incolæ non parum emolumenti capiunt. Iulir Agricola
 classe primus Britanniam circumvectus Orcadas ad id tempus incognitas, invenit domuitque, tantum abest
 ut Claudius devicerit, (quod Hieronymi Chronicis asseritur.) Deinde vero cum Romanorum concideret in
 Britannia Imperium, Pictorum sedes fuerunt. Postea in Norwegorum potestatem & Danorum deveniunt:
 unde Gothice loquuntur Incolæ: & demum Christiæ Rex Dania pacta pecunia, Anno MCCCCLxxiii
 omne jus suum in regem Scotiæ transiit. Harum autem præstantissima *Pomonia* Episcopali cathedra celebris;
 a Solino *POMONA* diutina ob diem prolixitatem vocata, hodie *Mainland* incolis, quasi continens esset. Stan-
 ni & plumbiferæ, ac sede Episcopali in *Kirkjwale* opidulo, & duobus castris ornata. *Oceis* etiam inter has a
 Ptolemæo recensetur, quam *Heth* nunc dici conjectat Camdenus. An vero *Hey*, quæ inter has numeratur
 Plinii *Dumnæ* dicam, inquit idem Camdenus, nondum statui. Certe si non sit, malim *Faire Isle*, i. *Insula*
pulchra, cujus opidum quod habet unicum *Dumno* dicitur, *Dumnæ* existimare, quam cum Becano *Ward-*
huys in Lappelandia censere. Hactenus ille. *Zelandiam* quoque unam earum nominat Ioannes Major, quin-
 quaginta mille passibus in longum expositam. Incolæ porro harum Insularum cum abundantia hordei
 potentissimum conficiant porum, & omnium mortalium sint bibacissimi, nullum tamen in eis unquam ebrii,
 aut mente alienarum, nullum amentem aut stolidum visum esse testatur Boëtius. His proxima *Hebrides* Insu-
 læ numero xlii, quas Beda *Mævanias*, Ethicus *Betoricæ*, Giralbus alibi *Inchades & Leucades*, Scoti *West-*
erne Isles, i. Occiduas Insulas: Ptolemæus cum Plinio & Solino *Ebudæ* vocat. Harum triginta esse Plinius
 scripsit, sed quinque recenset Ptolemæus. Prima *Ricinea* est, Plinio *Ricinea*, Antonino *Riduna*, nunc *Racine*.
 Insula hæc exigua est objecta Hiberniæ. Proxima *Epidium* est nunc *Ilu* (teste Camdeno) Insula satis ampla, &
 campestri planicie ferax. Inter hanc & Scotiam *Iona* interjacet, Beda *Hy & Hu*, situ plano gaudens, in qua
 Episcopalis est sedes, in *Sodore* opidulo, unde Insulæ omnes *Sodorenses* etiam dicte fuerunt, quod in ejus dice-
 cesi censentur; celebris autem est Regum Scotiæ sepultura. Inde *Maleor* est Ptolemæi, nunc *Mula*, cujus
 Plin. meminuit, cum inquit *Reliquarum Mellæ xxv mill. pass. amplius* produitur. *Hebudæ* Orientalior nunc *Skie*, deinde
 de Scotiæ littori longe obtenditur, & *Hebuda* Occidentalior magis in Occasum divergens, nunc *Leiva*, cui
 præest *Mac cloyd*, & in antiquo Manniæ libro *Lodhus* dicitur, monticul' prærupta, saxosa & raro cultore, sed
 omnium amplissima, a qua exiguo Euripo *Enji* disjungitur. Ceteræ præter Hyrtham ignobiles sunt aut saxis
 aspera, aut cautibus invia; & vix virenti cespite vestitæ. Sequuntur *Mona* & *Veëtis* de quarum altera, in tert.
 Tabula Angliæ, de altera in septima agemus.

Solis fertilis as.
Animalium
varietas.

Imperium ma-
jorum.

Hebrides, earum
nominia.

Regio.

Nomina prisca
& recēta, a quibus
& derivata.

HIBERNIA Insula sequitur, Orpheo, Aristoteli & Claudio Ierna, Iuvenali & Mela *Iuerna*, Diodoro Siculo *Iris*, Eustathio *Vernia* & *Bernia*, incolis *Erin*, Britannis *Iverdon*, Anglis *Ireland*. Unde hæc proflexerint nomina, variæ ut in re obscura subinde enatæ sunt opiniones. Hiberniam alii ab Hiberno

Duce Hispano, qui primus magna Hominum coacta multitudo, eam occupavit, dictam volunt: ab

Ibero fluviio alii, quod illius accolæ primi Insulam habitaverint; alii ab hiberno tempore, quia ad Occidentem

vergit: Eulogii author ab Iernalpho Duce. *Hibernia* & *Iuerna*, proculdubio ab Orphei & Aristotelis *Ierna* di-

manarunt: *Ierna* autem illa, *Iris*, *Iverdon*, & *Ireland*, ab Incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabula etymon

petendum. Hic Camdenus quid opinione augurari possit se habere negat: nisi forsan, inquit, sit ab *Hiere* Hi-

bernica voce illis Occasum, sive plagâ Occidentalem sonante, unde *Erin* quasi Occidentalis Regio deducta vi-

deatur. Protenditur hæc Insula ab Austro in Aquilonem, forma lenticulari, sive ovali, non viginti dierum na-

avigatione, ut Philæmon apud Ptolemæum tradidit, sed cccc tantum mill. pass. Latitudine vix ce implet. Ab Ortum

habet Britanniam, a qua Mari Hibernico & unius tantum diei navigatione discluditur. Ab Occidente vastum

Oceanum. A Septentrione, qua Oceanum Denaledonium quem Ptolemæus vocat *Hyperboreum*, irrumpit, hæ-

bet Islandiam: ab Austro respicit Hispaniam. Huius Insulæ est saluberrimus, Cælum mite, clemens, blandum,

nam neque æstivo calore Incolæ ad umbras & loca opaca impelluntur: neque frigore ad focos; semina tamen ob

Autumni humiditatem rarius maturescunt. Hinc Mela scribit, Cælum ad maturanda semina iniquum habere.

Salubritate tamen & serenitate æris multum Britannia præstat. Terræ motus hic nunquam, vix semel in anno

tonitru audies. Regio gleba præpingui, uberique frugum proventu felix est: pascuis tamen quam frugibus, gramine

quam grano fecundior. Tritici namque grana sunt hic contracta & minuta, & vix alicujus vanni benefi-

ficio purganda. Quod ver gignit, æstas nutrit, vix in messe pluvialis aquositas colligi permittit. Æolicis nam-

que flatibus, & pluvialibus inundationibus præ aliis terris hæc exuberat. Verum (ut inquit Mela) adeo luxuriosa

herbis non lætis modo, sed etiam dulcibus, ut si exigua diei parte pecora se impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius

pasta dissiliant. Quod etiam Solinus de hac Insula testatur. Hinc pecorum infinita multitudo, primæ & præci-

pua Incolarum opes, Ovium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent. Equi item optimi (*Hobies* vo-

cantur) quibus non idem qui cæteris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Nullum

ibi reptile degit, nullus Serpens, privilegio cum Creta communi: sæpe etiam illuc de Britannia allati Serpentes,

mox ut proximantes terris odorem æris illius attraxerunt, intereunt. Beda testis est, vidisse se, quibusdam a Ser-

pente percussis rasa folia codicum ex Hibernia asportatorum propinata esse, & continuo totam vim grassantis ve-

neni, tumoremque inflati corporis recessisse. Falcones præterea, Accipitres & Nisus, præ aliis regionibus copiose

producit. Aquilarum quoque non minor hic copia, quam alibi milvorum. Tanta vero multitudo ne se Grues

ingerunt, ut uno in grege centum frequenter reperias. In Boreali plaga Cygni etiam abundant. Ciconiæ ve-

ro per universam Insulam rarissimæ sunt, & illæ nigra. Perdices, Phasiani, Picæ & Philomelæ deesse dicuntur.

Apum

Situs.

Cæli temperies.

Animalium va-

Apum tanta multitudo, ut non solum in alveariis, sed etiam in arborum truncis & terræ cavernis reperiantur. Scribit etiam Giraldus de avibus præcæteris hoc memorabile, ex lignis quibusdam in mari temere natantibus, gummi primum effluere: hoc gummi postea in crustam indurescere, intus nasci animalcula, quæ primum vitam, postea rostra, pennas, alas concipiant, denique vel in aëre volitent, vel aquis innatent, neque aliter generari hoc animal. Sylvester Giraldus quem dixi, testatur se istiusmodi aves per multas vidisse semiformatas, rostro ex testulis pendentes, quæ si perfectæ fuissent, reliquarum more volitassent. Sunt & aves, eodem teste, biformis naturæ, quas Aurifrisios vocant, plurimæ, Aquila quidem minores, Accipitre majores, quibus alterum pedem unguibus armatum, apertum & rapacem: alterum vero clausum & pacificum, solique natatui idoneum, naturæ ludentis opera contulit admiranda. Sunt & aliæ quas Martinetas vocant, Merula minores, in modum Coturnicum curta, sed albo ventre nigroque dorso degenerant. Mirum de his aviculis, quia si mortuæ in loco sicco servantur, putrescere nesciunt: & inter vestes aliasve res locatæ, eas indemnes a tineâ conservant. Et quod longe stupore dignius est: mortuæ quoque in sicco suspensæ, rediiva plumarum renovatione singulis annis immutantur. Ferarum quoque omnia fere genera continet. Habet enim Cervos, qui præ nimia pinguedine parum ad cursum apti sunt: & quanto minores sunt corporum quantitate, tanto præcellentius efferrunt cornuum dignitate. Aprorum magna copia est. Sunt & Lepores multi. Sed omnium animalium ferarum & avium corpora, hicquam alibi minora. Est & Taxus, & Mustela. Sed caret Capris, Damis, & Ericiis. Talpæ nullæ vel rarissimæ: sed Mures infiniti. Lupum item, & Vulpem habet. Sed de his satis, ad alia transeo. Hibernia quondam multos Regulos habuit, nunc autem sub Anglorum regimine & per Proregem quem Dominum deputatū vocat, administratur. Hibernia vero sub dominio Regis Anglorum incidit circiter annū 1175, quo Rodericus Connacæ Rex, se Regem universæ Hiberniæ nominavit, qui cum totam Insulam subjugare contenderet, bellum continuum cum cæteris Regulis gerebat, ex cuius quidem seditione factum est, ut alii Reguli se sponte, ac sine ulla sanguinis effusione Anglorum Regi Henrico secundo dederint: & inde omnes Hiberniæ Domini dicti sunt usque ad Henricum octavum, qui Rex Hiberniæ ab insulæ Ordinibus & Proceribus declaratus fuit, quia quibusdam seditionis Domini nomen erat invisum. Quatuor in hac civitates præcipuæ, *Dublinia* totius Hiberniæ Metropolis, Sedes Regia & Archiepiscopalis, Comitatusque titulo exornata. Secundas partes tenet *Waterfordia*, tertias *Limmericum*, quartas *Corcagia*. Sunt & alia ibi opida ac municipia satis magna, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. Lacus quoque plurimos hac terra habet, inter quo lacus est in Hultoniam ab Erno lacu xv mill. distans, de quo suo loco fusius. Super *Armacum* urbem itagnum est haud amplum, in quod si hastam defixam aliquot menses relinquant, pars ea quæ luto inhaesit ferrea, quæ aquæ immersa saxea, exstant lignea futura sit. Est & *Erno* lacus, qui xxx mill. pass. in longitudine, xv in latitudine diffunditur, silvis opacis coronatus, & adeo piscosus, ut piscatores nimiam frequentius piscium copiam, rediumque rupturas, potius quam defectus conquantur. Fluminibus item egregiis scinditur *Insula*: quorum nomina hæc sunt: *Aventisius*, Dubel perfluens, *Boandus*, per Mediam, *Banna* per Vltioniam:

Imperium ma-
jorum.

Vires.

Lacus.

Flumina.

per Connaciam, *Limus*; & *Moodui*, per Kenelcuilliam, *Slicheiam*, & *Samairam*: *Modurnus* vero & *Furnus* per Keneleoniam, & alia plurima. Inter omnia vero flumina Hiberniæ non immerito principatum *Symneus* obtinet, tam quantitatibus suæ majestate longisque terrarum excursibus, quam secundissima piscositate. Cæterum flumina & Lacus suis sibi innatis fecunda sunt piscibus. Terra inæqualis est & montosa, mollis & aquosa. In summis Montium verticibus stagna reperies & paludes. Pecore Montes, nemora feris abundant. De mari quod Hiberniam & Britanniam interluit sic scribit Solinus: *Mare quod inter Hiberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum toto in anno, non nisi æstivis pauculis diebus est navigabile.* Sed errat. Satis enim tranquillum est, nisi ventorum vi agitetur. Et non solum æstate, sed etiam summa hyeme, vectores ultro citroque navigant. Marinis autem piscibus per omnia latera maritima, satis abundat. Habet Hibernia in universum Comites triginta tres. Archiepiscopos quatuor. *Armachiensem* totius Hiberniæ Primatem: *Dublinensem* Hiberniæ Primatem: *Cassiliensem*, & *Toumensem*. Et hi quatuor viginti novem Suffraganeos habent. Hibernia ex Incolarum moribus in duas partes distribuitur. Qui enim legibus teneri reculant & incultius vivunt *Irishie*, & vulgo *Wild Irish*, id est, sylvestres Hibernici vocantur. Qui vero legum potestatem sanctam habent, & judicii se siliunt, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale*: Anglice, naturaliter & incorrupte loquuntur; Hibernice tamen norunt, propter quotidiana commercia. Hibernici primarios quosdam Tyrannos habent, quorum imperio plures tenentur: sub Anglico jure & imperio, nisi simulare & quamdiu Angli milites eorum territoria depopulantur, non vivunt. Iudicia tamen propter depredationes frequentes, & furta nocturna certis temporibus & locis constituunt. Illic reorum qui accusantur, proprium est: Nego. Si convincantur, ad litem æstimandam quosdam arbitros, quos illi *Brehorios* appellant, adhibent. Isti sunt ex una familia profeminati, qui quamvis intelligentiam juris non habcant, vulgo tamen propter arcanam quamdam scientiam ac moribus acceptam, quasi divini habentur. Militia eorum partim equestris, partim pedestris est. Equites habent Equos valde tractabiles, quos sine ullis adminiculis, etiam loricati insiliunt. Hastas bene ponderosas circa medium manibus prehensas supra capita in hostem vibrant. Inter pedites quidam sunt sagati milites valde robusti, quos *Galeglacios* vocant, & tela pedalia securibus similia, eaque gemina, cultris tonforiis acutiora, longiusculis hastilibus affixa gerunt, & totius Hibernici belli fundamentum ac robur sunt. Secundum loci obtinent Pedites levis armaturæ macharophori, qui *Karni* dicuntur, & neminem occisum putant nisi capite truncatum. Tercio loco sunt curiores, quos *Daltinos* vocant, qui inermes incedunt & ministros se præbent equitibus. Totus autem tam equestris quam peditaris, quoties ad manus venit magna voce *Pharro Pharro* inclamat: & tuba utriculari loco tubæ utitur. Cæterum Hibernici magnifice & opipare. Nam licet delicatis Artolaganis minime abundant, nec etiam ulla urbana in epulis lautitia adhibeatur, mensas tamen habent, Bove, Porco, & aliis cibariis, prout temporum observatio exigit cumulatissime instructas. In epulis accumbunt lectulis positis. Primus in mensa locus tribuitur Matri familias, talari tunica, & sæpe crocata, bene manicata amictæ.

Hibernię II Tab. in qua Vltonia, Cōnacia, Media, & pars Lagenię.

VLTONIA.

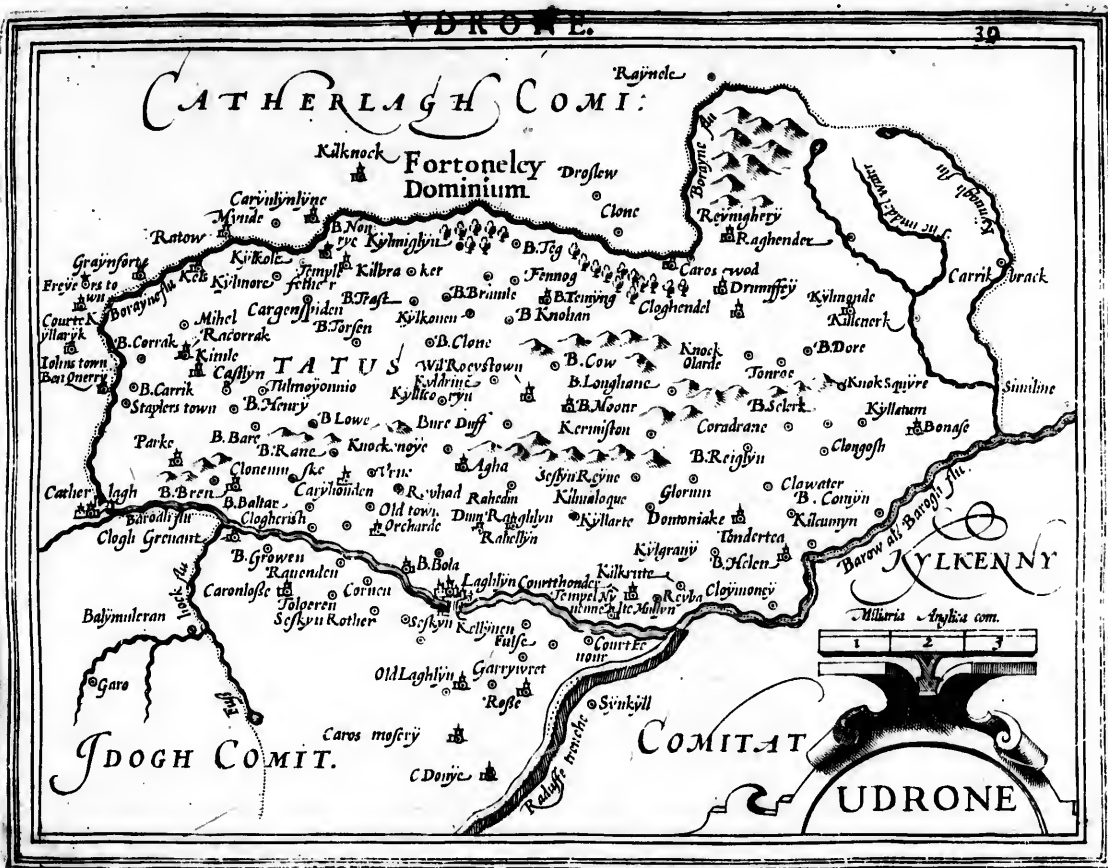
HIBERNIA in genere descripta; antequam ad specialem singularem partium delineationem me accingam, operæ precium putavi primum, distributionem ejus proponere. Hibernia in quinque partes seu Provincias dividitur. In *Lageniam* quæ ad Orientem est Angliæ proxima: *Connaciam* vel *Connachtiam* quæ ad Occidentem vergit: *Ultoniam* in Septentrionali parte: & *Momoniam*, in Australi plaga sitâ. Quinta pars *Media* appellatur, quæ medio loco sita a cæteris clauditur. In hisce quinque Provinciis alia quædam notabilia territoria ponuntur, ut in *Lagenia* includuntur *Fingalia*, *Offalia*, *Leisia*, *Offiria* & *Ormundia*. In *Media* reponuntur *Slania*, *Foursa*, & *Desumia*. In *Connania* comprehenditur *Clavia*; In *Ultonia* continetur *Uribia*, *Anrimenia*, *Lecalia*, ac *Trecanalia*: In *Momoniam* concluduntur *Trippetaria*, *Keis*, *Cosmia*, *Desmondia*, *Tomondia*, nonnullaque alia. Est & alia Hiberniæ partitio quam in Tabula generali etiam attigimus: hæc magna cum cura & diligentia est consideranda, si quis hujus terræ statum cognitum, ac perspectum habere aveat. Quare observare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes distributam esse, in Anglicam & Hibernicam. Hæc Germani & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio, plebeio sermone, Anglica Provincia nominatur, quod sit Anglorum territorii, quasi Palis & Septis circumflecta. Etenim posteaquam Angli Dermicium, ex ætate Regem, Hibernicis hostibus, armis castrisque oppressis, in patriam atq; adeo in Regnum restituerunt: Angli victores sedem stabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt: deinde cum inter se & domitos Hibernos, quædam quasi Insulæ divortia fecissent, illam partem, in qua coloniam collocarunt, Anglicam Provinciam appellaverunt. Hac major Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Vltoniæ portio, quæ Vri- lia dicitur, continetur, sed præcipua Lageniæ particula, quæ Fingalia vocatur, Dublinio, ad Aquilonarem plagam, finitima, primas tenet; Media secundas. Mercator autem partes prioræ distributione a nobis positas, quatuor tabulis luculenter exhibet, ab Vltonia, Connacia, Media & parte Lageniæ factæ initio. Harum omnium partium, quo ordine ab Authore nostro ponuntur, delineationem, quam potero fidelissime, proponam. Osiert se primo loco Vltonia. Pars hæc Hiberniæ prima Latine *Vltonia* dicitur, Anglis *Ulster*, Hibernicis *Chi Gully*, id est, Provincia *Gully*, Britannis *Wlŭ*. Protenditur ad mare Hyperboreum, & hinc *Buinda* a Media, illinc *Erno* Lacu & *Bannio* fluvio a Connacia dirimitur. Regio ampla, alicubi terax, alicubi macra, viriditate tamen ad aspectum ubique jucunda, & pecoribus refertissima. Ioannes Curtius primus Anglorum hanc regionem aggressus est, & Duno, Armachaque expugnatis, universam aut bello, aut deditione complexus est, primumque Vltoniæ Comes est dictus, sed cum illi res prospere gestæ ita invidiam conflassent, ut ex suis virtutibus, aliorumque vitiis in exilium ageretur: *Hugo Lacy* qui illum bello persequeretur, datus erat a Rege Ioanne successor. Hujus unicam filiam *Gualterus de Burgo* Dominus Connaciæ uxorem duxit, & uxorio jure creatus est Vltoniæ Comes, permansitque ille honor in *Richardo* filio, & *Gulielmo Muto* hujus Ioannis filio ex *Elizabetha*

Regio.
Nomen.
Sive.
Soli qualitas.
Imperium.

Clara

agenię.

onem me ac-
 uinque partes
 vel *Cemachtis*
 ali plaga sita.
 is alia quada
 a. In *Me-*
 tinetur *Orilia*,
mondia, *To-*
 is: hæc magna
 re aveat. Qua-
 rnicam. Hæc
 Anglica Pro-
 equam Angli
 eo in Regnum
 at: deinde cum
 niam colloca-
 ortio, quæ *Vri-*
 ilionarem pla-
 positas, qua-
 am omnium
 onam. Offert
 is *Cui Gully*, id
 dia, illinc *Erno*
 te tamen ad
 onem aggressi
 inique *Vltos-*
 s, aliorumque
 ecessor. Hu-
 t *Vltonię* Co-
 ex *Elizabetha*
 Clara

Clara (hærede altera Gilberti *Clare* fratris sui) qui a suis interfectus Elizabetham unicam filiulam reliquit, quæ Leonello Clarentiæ Duci enupra. Per hujus vero unicam filiam ad Mortuonarios, & ab illis rursum per filiam ad Richardum Ducem Eboracensem Vltioniæ titulus est devolutus, cujus filius Edwardus 1111. Rex Angliæ sacro patrimonio sive Domanio, ut vocant, regio adjunxit. Quo tempore cum Anglia in partes discederet, intestino exardescente bello, & Angli qui hic meruerunt, Vltioniæ relicta, domum profecti partes sequerentur, O--Neale, & alii Hibernicæ originis in has regiones involarunt, & ita barbarie efferarunt, ut nihil supra. Dividitur in Citeriorem & Vltiorem. Citerior tres habet Comitatus, *Louth*, *Down*, & *Antrim*: Vltior septem, *Monahan*, *Tiroen*, *Armack*, *Colrane*, *Donergall*, *Fermanagh*, & *Cavon*. Ptolemæi vero ætate hanc universam incoluerunt *Voluntij*, *Darni*, *Robogdy* & *Erdini*, *Voluntij*, unde *Guly*, & *Vlster* forsitan proflexerunt, tenuerunt tres Comitatus *Down*, *Antrimme*, & *Louth*, qui & *Iriel* dicitur, cujus Comitem primum Ioannem *Brimichan*, creavit Rex Edwardus secundus, quod iusto prælio Edwardum Brusium Scotum, qui se Hiberniæ Regem declaraverat, ad *Dundalk* opidum maritimum profligavit, & occidit. Regiones etiam adjunctas infederunt, quarum nomina Latino sermone eloqui vix datur, *Tiroen* scilicet, quam nonnulli *Eugenij terram*, latine interpretantur, *Bremy*, *Jueagh*, *Mourne*, & regiones illas quas Anglica *Fitz-Vlsterum* familia occupat, qui nunc degeneres eodem sensu *Mac Mahon*, i. *Ursl* filij appellantur, cum *Kilwarny*, & *Kilulto* silvis densissimis, & Cherfonefis duabus *Lecale* & *Arde*. Nihil in his memoratu dignum occurrit nisi Hibernicos Regulos commemorare velim. Melioris notæ inter urbes solummodo *Armach* sedes Archiepiscopi & totius Hiberniæ Metropolis, ab Armacha Regina sic dictam fabulantur Hibernici: sed Camdeno eadem esse videtur, quam *Deamash* vocat Beda: & *Ruborum Campum*, ex lingua Scotica sive Hibernica interpretatur. Regio multis & immensis Lacubus interfusa, inter quos Lacus *Eaugh* qui statim ab Armach, late diffunditur: & ad Orientem solem *Kilulto*, *Kilwarny*, & *Dyffrin*, silvæ impeditiores usque ad sinum illum pertingunt, qui angusto meatu admixta se insinuat, & variis recessibus terram excavat, ut duas faciat Cherfonefos, *Lecale* ad Meridiem, & *Arde* ad Aquilonem. *Lecale* totius Hiberniæ longissime in Ortum prominet, extremumque ejus Promontorium, quod nunc nautis *S. Johns Foreland*, Ptolemæo *Istinum* vocatur, forsitan a Britannico *Iſa*, quod infimum sonat. In ipsius Isthmo *Dunum* floruit, cujus meminit etiam sed non suo loco Ptolemæus, nunc *Down*, vetustæ sane memoriæ opidum, sedes Episcopalis. *Arde* è regione jacet tenui alveo divisa, quam Savagi Anglica familia jam degener olim occupavit, & in quam Thomas Smith Eques Auratus, & Regina a secretis præclaro ausi, sed infesto fato Coloniam non ita pridem duxit: filium enim naturalem, quem præfecerat ex insidiis interceptum canibus objecerunt Hibernici, cujus immanitatis poenas perditissimi illi rebelles postea gravissimas persolverunt, interfecti, & Lupis in prædam dati. Sunt & alii Lacus, de quibus in generali descriptione mentio a nobis facta est. Inter fluvios primum *Vinderius* fluvius occurrit, qui nunc *The Bay of Knockfergus*, ab imposito epido munito & portu tuto, quem Angli *Knockfergus*, Hibernici *Caregfergus* vocant, id est *Fergusii* scopulus, quod nomen a *Fergusio* ibi submerso invenit. Deinde *Banna* eximæ, ut inquit Giraldus, pulchritudinis fluvius, quod nomen testatur,

Lacum.

Fluvij.

ex Lacu *Eaugh* se in Oceanum duplici ostio transfundit, Salmonibus totius Europæ longe fecundissimus, eo quod ut nonnulli existimant, sit omnium fluviorum limpidissimus, cuiusmodi aquis Salmones unice delectantur. Est & *Logia* flu. cuius meminit Ptolemæus, qui nunc *Lough Foile* paulo superius spatiofo ostio in mare prorumpit: & alii. Terra insuper immanibus Silvis umbrosa. *Darni* ultra Voluntios confederunt, ubi nunc *Claneboy*, *Rowrie*, *Glymnes*, *Krine*, omnemque tractum maritimum usque ad *Loughfoyle* tenuerunt. *Claneboy* lingua Hibernica *Gens flava*, O-Nealorum fuit possessio, & nequissimi illius rebellis Ioannis O-Neali faro nota, qui inter poeula hic a Scoto-Hibernis ex Hebridibus fuit interfectus: post cuius obitum hunc agrum Gualtero *D'E. v. n. s.* Efflexia Comiti concessit Regina Elizabetha. *Rowrie* sedes erat *Mac-Guillmorum*, non obscuræ in hac ora familie. *Glymnes*, id est, *Convallis*, ad Barones Bissetos quondam spectavit, qui cum Patricium Atholiæ Comitum ob privatas similitudines sustulissent ex Scotia huc exulatum venerunt, ac suæ gentis familiam illustrem reliquerunt. Supra has *Glymnes*, ex adverso Insulæ quam Ptolemæus *Rigneam*, Angli *Rachynes* vocant, *Krine* sita est *O Cihani* regiuncula quam Banna interluit, & *Logia* nunc *Lough Foile*. Ad quod flumen non obscura supersunt nominis Darniorum vestigia in lacu *Der*. *Robogdii* supra Logiam locati omne Septemtrionale illud Hiberniæ littus tenuerunt, ubi *O Dongherty*, obscurioris notæ Regulus multum valet. Inter hos *Rabogh* viculus Episcopalis antiqui *Robogdiorum* nominis expressa retinet vestigia, sed quodnam sit *Robogdium* promontorium, nisi sit *Faire Foreland*, plane se nescire inquit Cædenus. Ab hoc scopuloso tractu extrema reflectitur littora per *Swilby* Lacus ostium, qui Ptolemæo *Argia* dici videtur. Vterius magis ad Occasum *Vennicni* egerunt in *Tireonell*, ubi *Mac Rwyry Fayd*, *Mac Swyry Neroeth*, & *Mac Swyry Barnigh* plurimum possident. *Vidnam* flumen quod nunc *Chrodagh*, & *Vennicium* Promontorium quod nunc *Rames head*, & *Boraum* promontorium, quod nunc *S. Heters head* inter hos itavit Ptolemæus. A Boreo promontorio unde retrahuntur in Meridiem littora, ubi nunc *O Donel*, *O Buil*, & *Mac Guir* magni nominis Reguli habitant, confederunt olim *Erdini*. Hic est *Erno* Lacus de quo in generali descriptione diximus, & alter xv ab hoc milliariibus ad Arctum distans, in quo Insula cernitur, & in ea ad monasteriolum specus overfantium nescio quorum spectrorum terrore, & horrendis visis decantans. Incolis hodie *Ellanv Frugadry*: id est, Insula Purgatorii, & Patricii Purgatorium nominatur. Patricium enim Hibernorum Apostolum a Deo ardentissimis precibus impetrasse creduli affirmant, ut poenæ, & cruciatibus qui impios post hanc vitam manent, ob oculos hic proponerentur, ut insita suis Hibernis peccata, & gentilium errores facilius extirparet. Cæterum cum *Reglis* hic locus in Patricii vita nominetur, *Regis* alteram fuisse quam Ptolemæus memorat, existimat Camdenus, cui suffragatur apud Geographum situs. Præter hoc Patricii, etiam aliud in hac Insula Brendani Purgatorium fuisse perhibent. Hi sunt antiqui Ultoniæ incolæ, quibus tandem permitti Scoti, hinc Scotorum nomen in Borealem Britanniam plagam transverxerunt. Archiepiscopus unus in Ultonia, qui sedem suam habet Armachia. Hos habet Suffraganeos Episcopos, *Maeth* & *Deren*, *Ardach* & *Apde*: *Kilmore*, *Clogher*: *Downe*, *Cuner*: *Kloncknos*, *Raboo*, forte *Rapo*: *Dromoore*. Regio hæc ut sine subactione inhorrescit, ita Incolarum ingenia sine humaniori cultura maxime efferantur.

CONNACIA.

Regio.
Nomina.

Soli qualitas.

Imperium majorem.

Opida.

CONNACIA secunda Hiberniæ pars, aliis *Connachtia*, Anglis *Connagh*, & Hibernis *Connaghtry* dicitur. Ad Occalum vergit, Seno flumine, *Bama*, & Oceano inclusa. Hanc antiquitus Ptolemæi ætate *Aueri* & *Nagnata* totam infederunt. Tam arcta verò cognatio inter *Nagnatas* & *Connaghtry* intercedere videtur, ut vel *Connaghtry* inde enatum, vel hoc nomen *Nagnata* à *Connaghtry* detortum existimare liceat. Nisi quis à *Nagnata* portu cuius meminit Ptolemæus *Connaghtry* factum suspicetur, & inde regioni nomen impositum. Portus enim *Cuon* patria lingua dicitur, cui si addas *Nagnata* à *Connaghtry* non multum abluet. Carterum regio ut alicubi læta, & ferax, ita suburidis quibusdam locis, herbideis tamen, quos à mollitie *Boghes* appellant, ut reliqua passim Insula, periculosa, & sylvis opacioribus & crebrioribus condensâ. Ora autem maritima multis sinubus, & navigabilibus alveis pervia accolas ad navigationes quodâmodo invitat, & provocat, sed innatâ desidia dulcedo ita detinet, ut ostiatim malint victum querere, quàm honestis laboribus paupertatem repellere. In Hibernicis proditum est historiis *Turloghum O-mor O-conor* huic regioni cum Imperio olim præfuisse, totamque inter duos filios, *Cahelum*, & *Brienum* divisisse. Advenientibus vero in Hiberniam Anglis *Rothericus* præfuit, qui Hiberniæ Monarcham se dixit, sed ille mole Anglici belli imminentis territus se in *Henrici* nostri secundi fidem, non rentata Martis alea, contulit. Cum autem statim à fide deficeret, *Milo Coganus* primus Anglorum *Connachtiam*, sed irritò incepto, aggressus est. Postea *Guilielmus* filius *Aldelmi*, cuius posterius de *Burgo*, & *Bourki* Hibernice vocantur, *Gilbertus de Clare* Comes *Glocestrensis*, & *Guilielmus de Bermingh-am*, primi Anglorum hanc regionem perdomuerunt, & ad humanitatem imbuerunt. *Bourkii* vero sive de *Burgo*, & eius posterius totius *Connachtia* Domini appellati, hanc Provinciâ cum *Ultonia* diu summa tranquillitate administrarunt, & opimos redditus collegerunt, donec unica *Richardi de* filia *Connachtia*, & *Ultonia* ex affe hæres elocata fuerat *Leonello Clarentia* Duci Regis *Edvardi* tertii. Cum autem ille in Anglia ut plurimum hæretet, & qui illi successerunt *Mortuomarii*, patrimonium in Hibernia negligentius haberent, *Bourki* affines, quos illi suis terris præfecerunt, Dominorum absentia, & turbulentis in Anglia temporibus freti, contempta legû autoritate, inita cum Hibernicis societate, & contractis nuptiis, universam *Connachtiam* sibi occuparunt, & paulatim degenerantes, Anglici cultu deposito, Hibernicos mores induerunt. Hodie in sex comitatus distribuitur: *Claria*, *Letrimme*, *Galveia*, *Rosecomin*, *Maio*, *Sligo*. Sunt etiam in hac *Baro de Aiterith*, *Baro de Clare*, & alii. Est hic *Galveia*, opidum ab exteris negotiatoribus valde frequentatum, & opulenti mercatoribus suumque negotium bene gerentibus cumulatam. Ferunt Mercatorem transmarinum qui habuit cum his opidanis commercium, olim percunctatum ex Hiberno quodâ, in qua *Galveia* parte Hibernia consisteret? Opidum pro regione, contraque Insulam pro municipio accepit. *Galveia* annumerantur *Ameria*, *Claria*, *Sligain*, *Aretlonia*, & *Alonia*, opidum non contemnendum.

Aueri

e reliqua.

mnaghy dicitur.
 Ptolemaei aetate
 hy intercedere
 exultare lice-
 regioni nomen
 ultum abluder.
 mollitie Boghes
 a. Ora autem
 avitat, & pro-
 nestis laboribus
 on cum Impe-
 vero in Hiber-
 belli imminetis
 in à fide defice-
 Guilhelmus filius
 ocestrensis, &
 tem imbuerunt.
 cià cum Vltonia
 di de o filia
 tertii Cum
 um in Hibernia
 & turbulentis
 tractis nuptiis,
 Hibernicus mo-
 uo, Sligo. Sunt
 tiatoribus valde
 erunt Mercato-
 rno quodam, in
 nicipio accepit.
 onteinnendum.

Antici

VLTONIA CONNACIA & MEDIA.

Auteri autem quos dixi, Australiorem hujus Connacie partem olim occuparunt, ubi nunc *Twomondia* vel *Clavaria*, *Clan-Richardi* regio, & Baronia de *Auterib*, quæ *Auterorij* nomē in se planissime prodit. *Twomond*, Giraldo *Thuesmonia* (quæ quamvis ultra Senum jaceat, Momoniae adjudicatur) grandiori Promontorio in mare projicitur, sede Archiepiscopali, quam *Toam* dicunt, & suis Comitibus celebris, *O Brenis* scilicet, qui de veteribus Connacie Regulis oriundi, ab Henrico VIII *Twomondia* Comitum titulo sunt honorati. Hæc regio, vel maxima ejus pars Anglis *Clarke* Comitatus appellatur a Thoma Clare juniore filio Gilberti primi, Comitum Glocestriæ: cui hanc regionem Rex Edwardus primus concessit. *Clan-Richard*, id est, Terra filiorum *Richardi* hinc est contermina, nomen Hibernico more a Richardo quodam sumpsit ex Anglica familia, *De Burgo*, sive *Burgenfis* dicta, quæ postea maximi nominis & potentie in hoc tractu fuit, & de qua Richardus de Burgo Henricus VI Comitem *Clan-Richard* creavit. *Auterib* vulgo *Athemy* bellicosum Baronem suum Joannem *De Bermingham* Anglum in suam laudem rapit, de qua familia Comites de *Louth* sunt prognati. Inter hos *Auteros* *Anfoba* suorum a Geographo statuitur, nunc *The bay of Galway* dici videtur: *Galway* enim Hibernice *Gallweg*, in ejus recessu cernitur elegans sine & turratum opidum, quod fluminis beneficio diversas opes terræ marisque facili permiscet commercio. *Ravium* item fluvium in Connacia statuit Geographus, sed inversis pro *Banum* literis, quo etiam num nomine innotescit; *Banny* enim accolis nominatur, qui ex Erno lacu emissus Connachtia & Ultonia limes dignoscitur. Ad Incolas redeo. Connacia reliquam ad Boream occuparunt olim *Negrate* usque ad *Bannum* fluvium, qui Ultoniam & Connaciam interdividit, ubi *O Conor*, *O Rorc*, & *Mac'Diarmad* sive *Agnes* Hibernici rerum quodammodo potiuntur. Littus vero ab *Ausoba* dorsum agit per Insulas *Arran*, *Iniscath* Colmāni monasterio olim notam, & *Luis Bovind*, quam *Beda* ex Scotico sermone *Utile alba Insulam* interpretatur. Retrahatur inde littus ad *Libni* fluvii ostium, quem exultantem ad suam *Dubliniam* reducit Camdenus, sed locus quem designat Ptolemæus, nunc *The bay of Slegah* vocatur. *Nagnatam* urbem hic ponit Ptolemæus, sed quænam illa sit, eruere non est mei ingenii, inquit idem Camdenus. Archiepiscopus hic unus qui *Twenn* vulgo *Toam* residet & Momoniae adjudicatur, sub quo hi sunt Episcopi suffraganei: *Kilmako*, *Olfine*, *Bishops Elphen*, forte, *Avaghdowne*, *Clonsfert*, *Moroo*.

Media.

Reges.
Nomina.
Ordo ducta no-
mina.
Sunt
Sunt in istis.
Imperium magis
sunt.

MEDIA tertia Hiberniæ portio, quam patrio vocabulo *Myh* dicunt, Angli *Merbe*, Giraldu *Midium* & *Medum*, forsitan quod sit in ipso Insulæ medio. Umbilicum enim Hiberniæ *Killair*, in hac parte castrum, quod videtur esse Ptolemæi *Laberus*, perhibent, ipsumque nomē non aliud inuit: *Lair* enim lingua Hibernica medium significat. Hæc ab Hibernico mari ad Sineum usque flumen protensa jacet, quod flumen ipsam a Connacia determinat. Aërem habet salubrem aspectumque delectabilem. Fertilis est frumento, pascuis & armentis, affluens carnibus, butyro, caseo, lacte, & similibus: ac propter populi multitudinem, castrorum & opidorum fortitudinem & pacem inde natam vulgo *Camera Hiberniæ* audit. Scribunt Hibernici regionem hanc suos quondam habuisse reges, Slanumque Hiberniæ Monarcham postea regali

menia

mensæ appropriasse. Cum autem Angli pedem in Hibernia fixissent, Hugo Laccius maximam ejus partem subjugavit, illique in feudum concessit Rex Henricus secundus, *Dominumque de Media* dixit, qui ab Hibernico dum *Derwartha* castrum conderet ex improvise capite truncatus; ille duos filios suscepit Hugonem Comitem Vloniæ, & Walterum Dontinum de *Trim*, qui Gilbertum superflite patre defunctum genuit. Per Gilberti autem filias Margaretam & Matildem, altera pars per *Jervillos* ex familia Lotharingica, & *Mortuomeries* in domanium Regium, Petrus enim de *Jenevill* ex illa Matilde natus Ioannam Rogero de *Mortuomari* Comiti *Manebie* enuptam genuit: altera per *Verdonos* ad varias in Anglia familias est devoluta. Patrum memoria in duas partes publico ordinum conventu divisa fuit hæc regio, in Mediam scilicet Orientalem, & Occidentalem. Orientalem *Boandus* flu. qui Ptolemæo *Buinda* primum interfuit, & postea cum *Droghda* elegans & frequens opidum a ponte sic dictum alluerit, hanc partem ab Vlonia secludit. Occidentalis Media præter *Laburum* jam dictum, & *Delvin*, quæ olim Petrum *Meset*, nunc clarissimam Nogentorum ex Anglia familiam Baronis honore exornat, nihil memorandum habet. Gilbertus enim *Nogem* (ut habet Richardus Stanihurllius, qui de rebus Hibernicis diserte scripsit) vir census equestris ob operam bello Hibernico egregie navatâ Delvinæ & Foiriæ colonias ab Hugone Laccio Mediæ expugnatore donatus erat, è cujus stirpe Delvinæ Barones enati sunt. Hibernicas gentes *O Malaghlen*, *Mac Coghlan*, *O Madden*, *Magoghigan*, quorum vel nomina barbarum quiddam strepunt, libenter aliis relinquimus. In Media autem opida numerantur *Pontana*, quæ vulgariter *Drogbedia* nominatur, opidum lautissimum, portum habens navium stationi perappositum. Sunt tamen qui mediam hujus opidi partem, nimirum trans flumen, in Vlonia ponant. Insunt item in Media, *Molingari*, *Foiria*, *Delvinia*, *Trimmia*, *Kellesia*, *Navania*, *Aboia*, *Dulckia* & *Scrinia*. Sunt & in hac provincia prope Foneram tres Lacus ab invicem non remoti, quorum quilibet Piscium suum genus continet: ad quem nunquam alii Pisces accedunt, licet tamen fluminis interlabetis beneficio vias commeabiles habeant: quinimo si Piscis uni⁹ ad Lacum alterius deferatur, aut moritur aut ad priorem redit. Fluvii hic sunt *Boandus* de quo supra, qui a velocitate nominatus videtur: *Boan* enim tam Hibernico quam Britannico idiomate velocem denotat. *Trim* opidum est mel. oris notæ, & antiqua quasi Baronia Lacciorum. Est & *Sinem* flu. quem inter Mediam & Connaciam interlabi diximus, hic Ptolemæo *Senus*, Orofio *Sena*, accolis vero *Shamm* dicitur, id est, *Flumen antiquum*. E Therne montibus in Vlonia effunditur, *Macolecum*, nunc, (ut Mercator noster observavit) *Male* cujus meminit Ptolemæus, in visit, statimque ab altero spatiofo lacu excipitur (*Lough Regiib* appellant) cujus nomen, & situs *Rigiam* urbem quam Ptolemæus eo loci statuit, non procul abfuisse quodammodo subinnuit. Vbi vero Lacum hunc prætervectus angustiori alveo intra ripas se colligit *Athlan* opidum insidet, sub quo flumen ponit è vivo saxo pulcherrimo magno seditioforum terrori Dominus Henricus Sidneus laudatissimus Hiberniæ Prorex non ita pridem conjunxit. Inde vero Senus maximarum navium capax diducto alveo Limiricum urbem, Hibernicis *Loamneagh*, Anglis *Limerike* amplectitur. Hinc per sexaginta plus minus milliaria Senus rectus, grandisque in Occalum properat, demumque in Oceanum Occidentalem vasto ostio ad *Knoc Patrie*, id est, *Patriæ collis*, evolvitur.

Opidorū nomi-
na.

Lacus.

Flumina.

omondia vel Cla-
mond, Giraldo
in mare projici-
veteribus Con-
gio, vel maxima
itis Glocestræ:
hardi his est con-
sive *Birgensis* di-
ntricus VII Co-
Bermingham An-
Ausobæ flu. antiq-
ejus recessu cer-
e facili permiser-
eris, quo etiam.
iæ & Vloniæ it-
ta usque ad Ban-
armod sive hyltres
Arran, *Anisceach*
Insulam interpre-
tucit Camdenus,
onit Ptolemæus,
unus qui *Twini*
Osine, *Bishops*

Giraldus *Midium*
Kilair, in hac par-
tid innuit: *Lair* è
e flumen proten-
electabilem. Fer-
e propter populi
ria audit. Scri-
am postea regali
mensæ

Hiber. III. Tab. Orientalem Ultoniæ partem continens,

& sequentia territoria,

Clandeboy, Tirone, Arde, Lecale, Evagh, Arthule, Newry, Mourne, Fufe, Uriel, & alia plura.

L A G E N I A.

Regio.
Nomina.

Soli fertilitas.

MEDIAM in nostri authoris partitione sequitur *Lagenia* quarta Hiberniæ pars, incolis *Leighnig*, Britanis *Lein*, Anglis *Leynster*, Scriptoribus Latinis *Lagenia*, in antiquis Sanctorum vitis *Lagen*. Tota maritima ad ortum Hiberniæ jacet, a Momonia *Necoro* fluvio, quem multis tamen in locis transcendit: a Connacia aliquamdiu *Sineo*, a Media suis limitibus terminata. Ptolemæi ætate sedes erat *Brigantibus*, *Coriondis*, *Menapiis*, *Caucis* & *Blanis*, & ab his *Blanis* fortasse deducta & contracta illa recentiora nomina *Lein*, *Leinigh*, & *Leinster*. Fertilis & frugifera est terra, mitissimo Cælo, nec inclementibus Incolarum ingeniis. Distinguitur nuncin Comitatum *Wexford*, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinensem*, *Kildariensem*, Comitatum *Regis*, Comitatum *Regina*, *Longford*, quibus *Fernes* & *Wicklo* nunc annumerantur. Hosce Comitatus jam ex ordine lustrabimus cum Camdæno, secundum populos quos hanc Hiberniæ partem habitasse scribit Cosinographus. *Brigantes* sederunt inter Suiri ostium, confluentesque *Neori* & *Barrowi*, qui *Birgu* Ptolemæo dicitur, sub urbe *Waterfordia*. Quædam exemplaria habent hos *Birgantes* dictos fuisse, quod si verum est, a *Birgo* flumine quod circumcolunt, nominatos fuisse ipsum nomen fere persuadeat. Inter *Neorum* & *Birgum* habitant *Coriondi*, ubi nunc *Carloo*, sive *Caterlogh* Comitatus, & agri *Kilkennienfis* pars non minima, atque etiam ulterius ubi *Ossiria* Superior & *Ormondus* quæ Hibernicis *Urrowu*, Anglis *Ormond*, & vulgo corruptissime *Wormewood*. Sub ostio Suiri *Menapii* tenuerunt promontorium ad *Lybonotum*, ubi nunc Comitatus *Weshfordiæ*, Hibernice *Connty Reggh*. Hoc ipsum promontorium *Hieron*, i. *Sacrum*, vocat Ptolemæus, & eadem significatione ab Incolis etiam vocatum fuisse non dubitarim. Hujus enim extremum opidum ad quod Angli primam exsensionem in hanc Insulam fecerunt, *Banna*, quod sacrum sonat, lingua patria vocarunt. Ab hoc sacro promontorio litus in Ortum obversum ad Septemtrionem longo tractu procurrit, cui vadosa objacent in mari loca navigatibus insidiosa, quæ nautæ *The grownds* vocant. *Cauci*, qui item gens erat maritima Germaniæ proxime *Menapios* habitant, non eo intervallo quo in Germania disiti. Horum fuit maritima illa regio, quam *O More*, & *O Brin* Hibernicæ familiæ incolunt, una cum Comitatu *Kildariensi*. *Kildariensis* Comitatus ager est latissimus, de cujus pascuis Giraldus illos Virgilii versus usurpat:

Et quantum longis capunt armenta diebus,

Exigua tantum gelidus vos nocte reponit.

Ultra *Caucos* egerunt *Eblani*, ubi nunc ager *Dublinensis*, & *Merh*, altera è quinque Hiberniæ portionibus. Comitatus vero *Dublinensis* ad mare est gleba fertili, pascuis lætis, silvis autem ita nuda, ut cespice bituminoso,
vel

VLTONIA ORIENTAL.

48

Urbium nomina.

vel fossili ex Anglia carbone plerumque utatur. Incolis autem & opidis refertissimus. Vbi *Liffney* flu. in mare se condit *Houih* mari fere circumfunditur, a qua S. Laurentinorum familia Barones de *Houih* nominantur. Interius Dublinensibus adjacet ad Aquilonem *Fingall*, cultissima regiuncula, & quasi hujus regni horreum: Tantam frumenti vim quotannis suppeditat. Certaque hic quodammodo tellus cum agricolarum laboribus, quæ alibi per hanc Insulam neglecta & inculta de ignava Incolarum desidia gravissime conqueri videtur. Hisce positis ad urbes & opida transitum faciamus. Hic primum occurrit *Kilkenny* Neoro apposita, id est, *Cella*, sive *Fannum Conici*, qui antiquitus ob vitæ solitariæ sanctitatem hoc tractu maxime inclaruit. Municipium est nitidum, elegans, copiosum & inter mediterranea hujus Insulæ facile primum. Inferius ad eundem Neorum sedes opidulum munitum Anglice *Thomas town*, Hibernice *Bala mac Andan*, id est, opidum filii Anthonii, utriusque nomen ab extructore Thoma Fitz-Anthonio Anglo inditum est, cujus hæredes etiamnum hujus Doni agnoscuntur. Est etiam hoc tractu antiqua illa urbs *Rheba*, a Ptolemæo in memorata, quæ nomine et. annum 1170 testis *Rheban* dicitur: sed pro urbe sunt paucula casula cum propugnaculo; Nobilem tamen virum N. d. S. Michael Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of Rheban* appellatur. Est & *Lechlina*, Hibernice *Leighlyn*, Regium opidum a Bellinghamo illo nobilissimo Prorege, patrum memoria castro munitum. Floruit & *Rosje* urbs ampla mercimoniis & habitatoribus frequens, ab Isabella Comitis Richardi *Srongbow* filia, moenibus magno ambitu armata, quæ solummodo nunc ostendit. Discordia enim inter cives & religiosos flagrante, jam pridem fere in nihilum recidit. Hic etiam *Menapiam* urbem statuit Ptolemæus, ad ostium *Modonæ* flu. Verumenimvero cum unum solummodo flumen hoc loco se effundat, quod nunc *Slane* dicitur, & ad ejus ostium ubi stagnat urbs sit Germanico nomine *Weyssford*, totius Comitatus caput: & *Slane Modonam*, quæ *Flemingos* olim Barones habuit, & *Weyssford Menapia* fuisse, confidētius inquit Cam. conjectarim, eoq; magis quod hoc nomen sit recentius & ab illis Germanis impositum, qui *Oustmanni* Hibernis appellantur. Cæterum non primæ magnitudinis urbs est, sed cum primis memoranda, quod primum totius Hiberniæ in Anglorum fidem, Stephanide Duce fortissimo oppugnante se contulerit, Anglorumq; facta fuerit colonia, unde totus hic ager Anglis est refertissimus, qui Anglorum antiquo vestitu, & idiomate etiam mutantur, ita tamen ut Anglohibernice plane loquantur. Est præterea in Comitatu Kildariensi *Kilken*, a primum & præcipuum opidum, cui honorari est in prima Ecclesiæ Hiberniæ infantia, Brigida virgo sanctitate, & virginitate venerabilis. In agro Dublinensi est non solum Lageniæ, sed totius Hiberniæ primaria civitas, quam Ptolemæus *Eblonam* dixit, Angli *Develin*, Latini *Dublinium*, & *Dubliniam*, Cambrobirtanni *Dinu Dulin*, & Hibernici *Balseligh*, id est opidum super crates, subiecti enim in palustri loco cratibus, conditam affirmant, uti Hispanis Hispaniæ, quam sic nominatam tradit Isidorus, quod in palustri solo suffixis pro fundo palis locaretur. Regia hæc Hiberniæ urbs est, Emporium nobilissimum, & primæ justitiæ forum, moenibus validum, ædificiis splendidum, civibus frequens, castello ab Henrico *Loundre* Archiepiscopo firmatum, & quindecim templis exornatam, è quibus sunt. S. Patricii

flu. in mare
dominantur. In-
corruunt: Tam-
laboribus quæ-
tur. Hise po-
est, *Sella*, sive *Fa-*
um est nitidum,
leorum sedet ô-
thônii, utri m-
n huius Don i-
ne et. annum f-
en virum N. d. S.
Hibernice *Leig-*
cum. Florunt &
bow filia, mœni-
giosos flagrante,
Modonæ flu. Ve-
& ad ejus ostium
quæ *Flemingos* o-
gis quod hoc no-
terum non prin-
orum fidem, Ste-
lotus hic ager An-
n ur Angloiber-
opidum, cui ho-
lis. In agro Du-
lanam dixit, Angli-
gh, id est opidum
æ, quam feno-
Hiberniæ urbs est,
civibus frequens,
quibus sunt. S. Pa-
trici

tricii ædes à Roberto *Cumin* exstructa, seu potius restaurata, quæ sedes Archiepiscopalis; & Christi, in qua Richardus *Sirongbow* Penbrochiæ Comes, expugnator ille Hiberniæ splendido sepulchro conditur. Immunitatibus etiam gaudet multis. Olim pro summo magistratu Præpositum habuit, sed anno reparata salutis 1409 ut Major, & duo Ballivi quotannis eligerentur, concessit Henricus quartus: Ballivos autem postea in Vicecomites Edwardus vi commutavit. Elizabetha vero Regina ad ingenia mollioribus literis excolenda faultis auspiciis Academiæ posuit fundamenta. Nec quicquam hic deest, quod in florentissima urbe desideres, nisi quod portui plurimum officit arenosus cumulus reciproco maris meatu, in *Aven-lisnii* ostium aggestus, sic enim præfluentem fluvium vocant, id est, *ammis Liffuius*. De vetustate vero Dubliniæ quod dicam, nihil certi occurrit; vetustissimam tamen esse Ptolemæi autoritas persuadet, & eo sane tempore, quo Ptolemæus floruit, ab Avellano conditam cives produunt. Saxo Grammaticus Danicis bellis misere convulsam fuisse tradit: postea in Eadgari Anglorum Regis potestatem devenit, quod Diploma datum confirmat. Deinde occuparunt Norwegi, unde, in vita *Gryffithi ap Gynan* Principis Walliæ legitur, Haraldum Norwegum, cum maximam Hiberniæ partem subingasset, Dubliniam condidisse. Demum vero in primo Anglorum adventu eorum virtuti concessit, & ab illis fortiter defensa est, cum Ausculphus Dublinensium Princeps, & postea Gottredus Rex Insularum eam acriter undique adorirentur. Iam inde vero deducta in hanc ex Anglis, præcipue ex Britoliensibus Colonia, multis trepidis rebus, & angustiis, præclara suæ fidei in Anglorum reges documenta dedit. Sed de his satis, ad Montes & flumina transeo. Infra Ormondiam *Bliew Blerny*, (Bladiniæ môtēs vocat Giralduſ,) Montes & Flumina. se leviter convexis jugis attollunt, è quorum visceribus quasi maternis *Suirus*, (*Neorus*, & *Birgus* eduntur, & *mina*. divisæ alveis decurrentes, priusquam Oceanum adeunt, concordibus se consociant aquis; unde *Tres Sorores* ab antiquis dictæ. *Neorus* multa propugnacula & quædam stringit opida. *Birgus* nunc *Barrow*, è Bladina etiam Monteprofluens, solitarius multis anfractibus delatus, *Rheban* præterineat, aliaque opida. Post *Neorus* & *Birgus* aquas commiscit, & pauca miliaria uno aluco emensi *Suiro* sorori maximæ, & nomen & aquas offerunt suas, qui statim in Oceanum scopuloso ostio immergitur, ubi a sinistra angusta cervice excurrit promontoriolum, quod ediram turriculam navigantibus prætendit, a Rossensibus cum floruerunt, positam, quod tutius ostia subirent. In hac parte *Modonam* flu. statuit Ptolemæus, de quo supra: & *Ovocan* in regione maritima, ad quod *Arcklo* castrum sedet, qui fluvius, ut inquit Giralduſ, non minus influentibus, sinumque replentibus quam elapsis omnino marinis aquis, intrata dulcedinis saporem retiens illibatum, usque in ipsum mare impermixtas salsetine undas conservat. Est & *Liffens* annis qui Dubliniam præterlabitur, hic raro rapide fertur nisi post ingentem pluviæ vim: cæteroquin admodum sedatus fluit. Archiepiscopus unus in Lagenia, qui sedem suam habet Dubliniæ, & *Glandelachy*, *Glandeloylong*, & *Primas* Hiberniæ nominatur, sequentes sub se habens Suffraganeos Episcopos. *Elphine*, *Bishops Helphen*, *f. Kildare*, *i. Fernus Ossorie*, *Leighlyn*, aliis *Laghlyn*.

Hiberniæ v Tabula,

Continens Udronæ Baroniam, partem Comitatus Regine, ac Domini Fortoneli. In Udronis medio jacet civitas Laghlyn aliis Leighlyn, in qua est Episcopalis sedes.

MOMONIA.

*Regio.
Nomina.
Situs.*

LAGENIÆ succedit in nostra Methodo *Momoniam*, Hibernice *Mown*, Anglice *Mounster* quinq; & potestrema Hiberniæ pars. Ea Vergivio mari ad Austrum exposita jacet, a Connacia Sineo, a Lagenia Netro fluvio alicubi discreta: bisariam quondam divisa in Momoniam Occidentalem & Australem. Occidentalem antiquitus habitarunt *Gangan*, *Luceni*, *Velabri* & *Uterini*, Australem, *Udia* sive *Vodia*. Nunc autem in septem Comitatus distribuitur, *Kerryensem*, scilicet, *Limiricensem*, *Corcagensem*, *Tripurariensem*, *Sancæ Crucis*, & *Warfordiensem*, quorum etiam in numerum *Desmoniam* jam accensetur. Hosce Comitatus secundum populos quibus a Cosinographo tribuuntur breviter cum Camdeno percurramus. *Gangan* primo loco suprapoliti ex nominis affinitate iidem cum Concanis Hispaniæ fuisse videntur, quos origine Scythas, sanguinemque equinum potasse (quod non insolens jam pridem silvestribus Hibernicis) testatur Silius:

*Et qui Massagetem monstrans feritate parentem,
Cornipedis fusa satiaris Concanæ venæ.*

Et præter eum Horatius: *Et lærum equino sanguine Concanum.*

Kerry (ut nunc vocatur) ad Sinei ostium eorum sedes erat. Regio aviis, & silvestribus montibus ædita, quibus crebræ inter sunt valles cavæ nemoribus etiam condensæ. Comitatus Palatini dignitatem, & jura Desmonia Comites in hoc habuere, sed hominum iniquitate, qui libertate uti & noluerunt, & nefecerunt, in malorum sentinam, & seditiosorum perfugium jam pridem conversa erat. Hujus regionis mediâ fluvioles nunc anonymus *Trailes* opidulum quodammodo desolatum (ubi Desmonia Comites ædes habuerunt) præterfluens interfecat, quem *Dur* esse Ptolemæi, situs quodammodo innuit. Non procul hinc *Smerwic* statio (sic contra hæc pro *S. Mari-wic*) ceruitur, ad quam ante annos aliquot cum Giraldu Desmonia Comes vir profundè in Principem & patriam perfidia, scelerate assiduus agrorum vastationibus Momoniam attereret, appulsa est tumultuaria Italorum & Hispanorum manus a Gregorio PP. & Hispani in ejus auxilium submissa, qui loco hic stativis munito, quem *Fort del Ore* vocarunt, minis cælum terrebant. Sed illustrissimi & bellicosi Baronis Domini Arthuri Grei Proregis adventus, & primus impetus rem decrevit. Protinus enim se dederunt, & maximam partem è medio sublatis, quod rebus hujus Regni sic ferentibus, & seditiosis undique imminuentibus, consultissimum & tutissimum videbatur. Ipseque Desmonius tandem trepida fuga in vicinas silvas conjectus, jamdudum in tuguriolo ab uno & altero milite irruente primum sauciatus, postea agnitus, capiteque truncatus, perfidia & vastatæ patriæ meritis pœnas dependit. *Gangan* subjecta est longe lateque ad Austrum *Desmonia*, Hibernus *Dassown*, Anglis *Desmond*, quondam a tribus infesta populis, *Lucenis* scilicet, *Velabris*, & *Ibernis*, qui

Uterini

nis

er quini & po-
o, a Lagenia Ne-
uſtralem. Occi-
Vodie. Nunc
riensẽm, Sancta
ratus secundum
rimo loco ſupra
sanguinemque

titibus ædita, qui-
, & jura Deſmo-
nt, in malorum
us nunc anony-
eterfluens inter-
ic contrade pro-
fund: in Princi-
a est tumultuaria
hic ſtativis mu-
Domini Arthu-
aximam partem
onſultiſſimum &
, jamdudum in
ncatus, perfidiz
Deſmonia, Hi-
, & Ibernis, qui
Utarmi

Uterini in nonnullis exemplaribus concipiuntur. *Luceni* a Lucensiis Hispaniæ qui oppositam oram tenuerunt, & nomen & originem traxisse videatur. *Velabri* ab *Aber*, id est *astuariis*, sic sunt nominati, quod ad astuaria sederunt, unde etiam Artabris, & Cantabris facta appellatio. Hos itauit Orosius ad *Notium Promontorium*, hodie *Biar head* nautis, quod Hispaniam spatiofo intervallo procul spectat. Sub Notio hoc promontorio, *Iernu* fluvius ab Oceano ebibitur, ad quem *Dunck*, *eran* sedes Episcopalis cernitur. *Dunck*, *eran* hac quæ Hiberno-Scotis *oppidum* *Eran* denotat, non solum se esse *Ivernim* urbem, quam Ptolemæus vocat, sed flumen etiam esse *Iernum* illum expresse loquitur: cujus appellatio ut totius Insulæ ab *Hier* Hibernicorum facta videtur, quod Occasum significat. Est enim ultimus hujus regionis ad Occidentem fluvius, ut ipsa Hibernia ultima totius Europæ Insula. *Ierni* qui etiam *Uerni* id est Camdeno Interprete, superiores Hiberni hunc fluvium ad alterum promontorii latus accoluerunt, ubi *Berehaven*, & *Baltimore*, copiosa Halecum piscatura portus notissimi. Iuxta quos habitat *Mac Carti* *More*, ex Hibernica origine Regulus, qui anno 1566, possessiones & latifundia sua Elizabethæ Reginæ Angliæ in manus tradidit, & ab ea recepit, ut Anglico more, clientelari jure, fiducia nomine teneret. Eodemque tempore Comes de *Glencar*, & Baro Valentia creatus est, vir in hoc tractu magni nominis, & potentia, Giraldis olim infensissimus, qui majores suos, ut ille contendit, Desmonia Reges his avitis sedibus exuerunt. Giraldis enim isti, sive *Fitz-Giraldus*, ex Kildariensi familia oriundi, devictis Hibernicis, amplissima hic sibi latifundia acquisiverunt, & ex illis Mauritius *Fitz-Thomas* primus Desmonia Comes anno salutis 1355 ab Edwardo tertio creatus, hæreditatem adeo stabilem, & firmam reliquit, ut ad decimum ab eo Comitē perditissimum hunc rebellem, quem dixi, ille honor quasi perpetua quadam serie descenderit. Post Ibernos *Udia* qui & *Vodia* habitant, cujus nominis vestigium expressiori indicio se patefacit in agro Kilkennienfi, pars enim ejus maxima *Idon*, & *Idough* nominatur. Incoluerunt hi Comitatum Corcagiensem, Triparariensem, Limiticensem, Kilkenniensem, & Waterfordensem. In Triparariensi Comitatu, nihil memoratu dignum se offert, nisi quod sit ibi Palatinatus, & *Holy crosse* in eo opidulum magnis gaudeat immunitatibus, quæ in honorem, ut persuaserunt monachi, fragmenti Crucis Dominicæ concessæ fuerunt. *Suiru* flumen nobile accolis *Showr* ex hoc Triparariensi agro in Kilkenniensem defertur, qui è Bladina monte profusus per *Ossiam* inferiorem, quæ Butleris Comitis, & *Thurles* quæ viccomitis titulum præbet, primum Calsiam urbem adit Archiepiscopali dignitate ab Eugenio PP. evornatam, cui novem subsunt Suffraganei Episcopi. Indeque juxta Waterfordiam aliis duobus fluvii adaugetur in Oceanum exoneratur. Hactenus hanc partem Hiberniæ cum Camdeno percurri, restat nunc, de urbibus & opidis hujus partis pauca explicare. Inter has primum sese offert *Waterfordia*, quæ secundas inter Hiberniæ urbes jure sibi vendicat, imprimis honesta & officii fidelis civitas, fide & obsequio in Imperium Anglicum semper singulari. Ex quo enim Richardus Comes Penbrochiæ expugnavit, Anglis Hiberniam subigentibus tutam fide sua, & quiete, securamque at tergo pacem semper præstitit. Vnde Reges Angliæ plurimas, & maximas immunitates concesserunt, quas HENRICVS septimus auxit atque confirmavit, eo quod contra euentum & iniquum illum Principem

Urbs & Opida.

Per.

Perkinum Warbec qui plenis impudentiæ velis ad summum Regiæ dignitatis gradum enitebatur, cives se fortiter & prudenter gessissent. Hæc a Norwegis Piratis constructa, quamvis cælo sit crassiusculo, solo minus lato & angustioribus coarctata vicis, ea tamen portus est oportunitas, ut opulentia & frequentia secundas in Hibernia ferat. Hæc prudentibus & bene moratis civibus referta. Habet tutum & tranquillum portum, atque exterarum navium sæpenumero plenum. Frequentes etiam Waterfordiæ cives sunt, qui mercaturas faciunt: in quo sane negotio, ulque eo prudenter rem familiarem administrant, adeo cauterationes subducunt, ut brevi negotiatione, magnas sibi opes soleant comparare. Nullus ibi vivit mensarius, qui fraudulento collybo aut intolerabili fœneratione (omnium rerum publicarum busto) in civium bonis ac direptionibus versatur. Cives sunt faciles, benigni, frugi, perhospitales, privatis & publicis rationibus utilisimi. Appellavit hanc urbem antiquitas *Menapium*, sicut & Dublinium *Eblanam*. *Amellana* rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Ivorus Limmericum fundasse fertur. Est & in hac regione *Limmericum* (de qua urbe modo dictum est) in tertiis consistens: verumtamen loci situ, fluminis dignitate, huic urbi palma est danda. Alluitur Sannonio fluvio, omnium Hibernorum fluminum absque controversia princeps. Ab alto Lx mill. intervallo distat: tamen onerarias naves ad civitatis muros, nauarchi appellant: nec est quod scopulosas cautes, in toto illo cursu offendere, multum pertimescas. Incredibile, quantam piscium ubertatem, & copiam ibi reperias. Hujus urbis amenitate captus Ioannes, Angliæ Rex, egregium castellum, & pontem illic extruendum curavit. Est etiam *Corcagia* in Corcagiensi Comitatu, *Korke* Anglis, & *Korrah* Indigenis, altiusiore moenium ambitu conclusa, & una quasi directæ plateæ protensa, emporium tamen frequens, & celebre: portu excellenti & tuto ornatum, sed ita seditiosis vicinis circumfessum, ut perpetuas excubias agitent, quasi perpetua obsidione essent incincti, & in agrum filias elocare non audeant, unde contractis inter se nuptiis cives omnes aliquo affinitatis gradu se invicem contingunt. Cives hæc etiam copiis satis locupletes, operam mercaturæ navant, res suas domi torisque frugaliter obeunt. Briocum verum sanctissimum, a quo *Sarbrochiana* in Britannia Armorica diœcesis vulgo *S. Brien* nomen assumpsit, hinc oriundum scribit Cœnalis. Sed in hoc a veritate abiit, quod *Coriondos* Hiberniæ in hac urbe statuerit. Non enim hujus urbis meminit Ptolemæus. Flumen tamen quod præfuit idem videatur, quod *Davrona* Ptolemæo dicitur. *Sauranus* enim, & *Saverenus* Giraldo, una tantum immutata literula, nominatur. Quæ intercedit inter hæc nomina affinitas, hoc mihi dictavit, & majori sane cum probabilitate, inquit eruditissimus Camdenus, quam si *Davrona* nomen proximo flumini adaptarem, qui Corcagiensem Comitatum, & Triparariensem interfluens per *Lismor* Oceanum petit, & Historicis *Aven Mor*, id est flumen magnum, appellatur. *Armor* viculus est ad ostium, cui ad alteram ripam *Toghahia*, statio satis tata opponitur. In hujus vicinia magnos habet proventus Vicecomes Barrensis, a Roberto Barrio Anglo prognatus, qui in expugnanda Hibernia operam navavit egregiam. Sunt præter jam dictas civitates hæc in regione *Kinsalia*, *Cassilia*, *Toghelia*, *Lismoria*, *Clonnella*, *Kilmachia*. Hæc pro Methodi ratione de quinque Hiberniæ partibus sint satis, ad alia quæ adhuc restant transeamus.

Regio.
Nominis.

BRITANNIÆ Insulæ Borealior pars *Scotia* dicitur, olim *Albania*. Atque etiamnum ab Incolis qui avitam servant linguam *Albain*, & ab Hibernicis *Allabany*, quasi altera Hibernia (quæ a Bardis *Banno* dicta est) vocatur. Hiberniam enim *Scotiam* maiorem, & Scotorum in Britannia regnum *Scotiam* minorem historici appellant: Ptolemæus Britanniam *Puravam*, Rufus *Secundam*, Tacitus a silua *Caledoniam* vocat. Videntur autem Scoti sic dicti a vicinis quasi *Scythæ*. Quemadmodum enim Germani inferiores *Scythas* & *Scoros* uno nomine *Scutten*, id est sagittarios appellant, sic etiam Britannos utrosque *T-scot* dixisse è Britannicis scriptoribus observatum est. Id sane constat eos a *Scythis* oriundos ex Hispania in Hiberniam, & inde in hanc partem Albionis, quam nunc tenent, pervenisse, & cum Pictis in unam gentem coaluisse. Hæc de nomine, sequitur situs. Terminiejus Australes Angliam versus, sunt *Tueda* & *Solvius* fluvii: ad Septemtrionem est Oceanus *Deucaledonius*, ad Occasum *Hibernicus*, ad Ortum *Germanicus*, ab aliis partibus undique eam ambiunt Oceanus & mare Germanicum. Longa est *LXXVI* millaria Germanica, hoc est Anglica *257*, lata *LII* Germanica, sive *190* Anglica. Regio temperatior quam Gallia, remissioribus frigoribus, caloribusque sicuti & Anglia: cui tamen in fertilitate æquari non potest. Terra magna ex parte sulphurea est & viscosa, atque ob id pabulum est ignis, præsertim cum ibi defectus sit lignorum. Tantum tamen hic crescit frumenti quantum Incolæ absument. Profert etiam terra varia Metalla. Habet Aurum, Argentum, Argentum vivum, Ferrum, Plumbum & Cuprum magna copia. Habet in *Drisdalia* Aurifodinam, in qua etiam *Lazurum* invenitur. Habet & gemmas, præsertim *Gagatem* qui in aquis ardet & oleo extinguitur. Pæcua item optima quæ omnis generis nutriunt Armenta: unde Carnis, Lactis, Butyri, Casei, Lanæ abundat copia. Cæterum Scoti cum ad Pictos in Britanniam accessissent, quamvis Anglos præliis, & prædationibus continenter lacefferent, non tamen res Scotica statim adolevit, sed in eo quo appulerunt angulo, diu delituerunt, nec, ut Beda innuit, per annos plus centum viginti septem, contra Nardanhumborum regulos signa efferre ausi: donec uno eodemque tempore Pictos fere ad interfectionem delevisent, & Northumbria: regnum intestinis malis, Danorumque incursionibus confectum, corruisset. Tunc enim omnis Septemtrionalis Britannia: plagam Scotorum nomen concessit, una cum citeriori illa regione citra *Cluidam*, & *Edenburgh* frith. Scoti in bello fortes, ac strenui milites, inedia, vigilia, algoris patientissimi. Primaria Scotia: urbs est *Edinburgum*, vulgo *Edenborrow*, Ptol. *Castrum Alutum*. Sedes hæc Regia, & Metropolis non tantum *Laudonia*, sed etiam totius Scotia: situ editiore inter montes, eo ipso *Pragæ Bohemorum* haud absimilis: longitudine ab Oriente in Occidentem mille pass. porrecta, latitudine dimidio minore. Tota urbs ex monte dependet. Hic ad occasum altissimus, versus Septemtrionem præcipitio munit urbem, cætera ab Orientem & Meridiem sunt muro circumdata: distat a sinu maris & ostiis *Forthe* passibus mille. Ad Orientalem urbis partem est Regis Palatium, quod Cathedralam *Arthuri* vocant. Ad Occidentalem, Rupes est prærupta, & in rupe Arx maxima, quæ *Scotis* vulgo *Ca-*

Situs.

Cæli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium Majorum.

Minorum virtus
Urbes.

e etiamnum ab
 quasi altera Hi-
 jorem, & Scoto-
 britanniam Par-
 Scoti sic dicti
 & Scotos uno
 T-sco dixisse è
 pania in Hiber-
 unam gentem
 eda & Solvius
 in Germanicus,
 ria Germanica,
 missioribus fri-
 gna ex parte ful-
 tum tamen hic
 Argentum, Ar-
 n, in qua etiam
 r. Palcua item
 ut copia. Ca-
 vus continenter
 ituerunt, nec,
 na efferre ausi:
 in intestinis ma-
 tannæ plaga in
 Scoti in bello
 wngum, vulgo
 ed etiam totius
 Oriente in Oc-
 ad occasum al-
 t muro circun-
 alatum, quod
 a Scotis vulgo
 Ca-

Lacus & Flumi-
na.

Mare.

Portus.

Montes.

Silva.

Opera publica.

Regio gubernandi

Castellum puellarum dicitur: quod vere est *Alutum* illud *Castrum* Ptolemæi. Sunt & aliæ hujus regni urbes & opida insignia quæ suis locis in particulari descriptione adponemus. In vallibus plurimi sunt Lacus, Paludes, Fontesque & Fluvii piscosissimi, quorum pars maxima è Monte Grampio oritur, de quibus in descriptione proxima mentionem faciemus. Mare ipsum, Ostreis, Halece, Corallis, Mytilis, Conchisque diversî generis plenissimum. Multos etiâ Scotia passim Portus habet & aditus marinis aquis pervios; inter quos *Letha* Portus commodissimus. Regio ipsa aspera & montosa admodum est, & in ipsis montibus, habet æquatam agri planitiem pecori pabulum ubertim suppeditantē. Inter Montes maximus *Grampius*, qui mediam Scotiam intersecat. Hic vulgo *Grasbium* seu *Gratzhame*, id est mons incurvus dicitur: is enim Germanici maris littore ad ostia *Dee* fluvii per mediam hâc regionem in Hibernicum mare tendens ad Lacum *Lomundum* sistitur, qui etiam Pictorū olim, Scotorumque regni limes erat. Ad Aberdoniam Montes sunt silvosi. Hic creditur fuisse *Silva Caledonia*, Lucio Floro *Saltus Caledonius* in immensum spatium diffusa, procerisque arboribus invia, & Grampio monte divisa. Scotos autem non postremos inter Europæos fuisse qui Christianam Religionem amplexi sint, eamque præ reliquis servaverint & coluerint, non solum scripta & monumenta; verum etiam templa, cœnobîa, monasteria, xenodochia, & alia religioni devota loca testantur. Est & Edinburgi Palatiū regiū de quo supra, valde superbū & magnificum, & in medio urbis Capirotium. Habentque Duces, Comites, Barones & Proceres Regni in ipsa urbe sua Palatia, quando ad Comitîa vocantur. Vrbs ipsa non est constructa ex coctis, sed naturalibus & quadris lapidibus, ut etiam singulæ ædes magnis Palatiis possint comparari. Sed de his satis, ad reliquas partes transeamus. Populus Scoticus in tres ordines dispescitur, in *Ecclesiasticum*, *Nobilitatem*, & *Plebem*. *Ecclesiasticus* ordo duos habet Archiepiscopos: S. *Andræ* totius Scotiæ Primatem, & *Glasgoensem*. Archiepiscopo S. *Andræ* octo subsunt Episcopatus, *Dunkeldensis*, *Aberdoniensis*, *Moraviensis*, *Dumblanensis*, *Brechinensis*, *Rossensis*, *Cathariensis*, & *Orchadensis*. *Glasgoensis* tres, *Candida casa*, *Lasniorensis* sive *Argadiensis*, *Sodorensis* seu Insularum, videlicet *Sure*, *Mule*, *Tle*, & c. *Nobilitatis* ratio hæc est: ut primum locum obtineant Rex filique Regis, partu legitimo editi, quorum si plures sunt, natu maximus *Princeps* Scotiæ, reliqui absolute *Principes* dicuntur. Rex autem cum publice inauguratur, populo universo sancte promittit se Leges & majorum Ritum veteraque Instituta servaturum, eoque jure quod a Majoribus accepit usurum. Secundum locum obtinent *Duces*: Tertium *Comites*: Quartum illi *Nobiles* qui apud alias nationes extra Insulam non vigent & a Scotis *My Lords* appellantur. Quod nomen tantam dignitatem in se continet, ut etiam illud Episcopis, Comitibus & summis Magistratibus honoris ergò tribuant. Hofce Magnates posses dicere. Quintum locum *Equites Aurati* aut *Barones* sibi vendicant, qui *Lords* dici solent. In Sextum & ultimum locum rejiciuntur illi, qui nullo certo honoris titulo insigniti, sed nobili familia prognati vulgo *Gentlemen* appellantur, ut sunt fratres & filii Comitum, Dominorum, Equitum auratorum natu minores: qui in nullam hæreditatis partē succedunt; siquidem ea tota in filiiū natu maximum conservandarum familiarum causâ jure Scotico devolvitur. Plebs autem omnes qui divitiis affluunt, quique hospitalitatis & clientelarum nomine bene audiunt, hoc fere titulo (*Gentlemen*) semper decorat.

Ab his autem Nobilibus infimi gradus, totum fere belli pondus pendet. *Plæbei* verò cives partim sunt primarii opibus insignes qui magistratu in suis urbibus funguntur: partim *mercatores*: partim *opifices*, qui omnes eò quod a vestigalibus aliisque oneribus sint immunes, facile apud eos dilectunt. Ne quid autem gravius in aliquam civitatem in publicis comitiis statuatur, permittitur a Rege tribus aut quatuor ab unaquaque civitate evocatis civibus, ut cum reliquis duobus ordinibus suam sententiam de rebus propositis libere interponant. Ecclesiastici olim decretorum & conciliorum autoritate continebantur, nunc autem ut cæteri Legibus, quas Reges descripterunt, aut Regum voce confirmatas, tres ordines fixerunt, reguntur. Liber, qui Leges Municipales Latine scriptas continet, titulum (*Regiam Majestatem*) habet, quod ab illis vocibus libri exordium ducatur: Reliquis legum libris Scotica lingua Comitiorum (quæ Parlamenta dicuntur) *Acta* inscribuntur. Magistratus sunt in Scotia, ut apud alias Nationes, complures & diversi. Inter hos proxime & secundum Regem, Regni Procurator (quem Gubernatorem appellant) facile princeps est. Huic provincia Regni gubernandi incumbit, si Respublica Rege forte orbetur, aut si Rex per atatem Regni negotia non possit obire. Est & ibi Senatus perpetuus Edenburgi ex *Clero* & *Nobilitate* ita constitutus, ut Laicorum semper numerum æquet pars altera Ecclesiasticorum. Quibus adjicitur ex Ecclesiasticorum numero *Præses*, qui in dicenda ferendaque sententia principem locum obtinet, nisi iudicio Regni Cancellarius intersit; ei enim omni Reipublicæ negotio Scoti primas deferunt: Qui capitis iudicio, magnum Iusticiarium: qui rei nauticæ Admiralium: qui castris legendis, Marefcallum: qui delictis inter aulæ septa vindicandis præficitur, Connestabilem appellant. Sunt quoque in singulis provinciis, quas Vicecomitatus appellant, qui præsent singuli, quos Vicecomites antiquo vocabulo vocant. Horum autoritas in his rebus, quæ ad civiles causas & capitis summam pertinent, decidendis non aliunde pendet, quam a jure quodam hæreditario, quo etiam illos sibi Vicecomitatus vendicant. Ut ii Vicecomites non a Rege creati, sed a parentibus nati jure quodam dici possint. Habent quoque civitates atque opida suos Præfectos, Ballivos ac id genus alios Magistratus, qui cives in officio contineant & ipsarum civitatum privilegia tueantur. Ita fit ut Scotorum Respublica ordinum apta dispositione, Legum sancta majestate, & Magistratuum firma autoritate, floreat & summam laudem mereri videatur. Nomina autem Ducatum, Comitatum & Vicecomitatum Scotiæ hæc sunt: Ducatus *Rossay*, *Albaniæ*, Comitatus, *Carnes*, *Sutherland*, *Rosse*, *Moravie*, *Buchquhan*, *Garniach*, *Garmoran*, *Mar*, *Mernis*, *Angus*, *Gowry*, *Fiffe*, *Marche*, *Athole*, *Strathern*, *Menteith*, *Levenox*, *Wagion*, *Douglass*, *Carrike*, *Strawford*, *Annandale*, *Ouvmonth*, & *Huntley*. Vicecomitatus, *Berwyk* alias *North Berwyk*, *Roxburg*, *Selkirk*, *Twedale*, *Dunfriese*, *Niddisdale*, *Wigton*, *Aber*, *Lomond*, *Dunbretten*, *Stirling*, *Louthean*, *Laudonia*, *Clakmanan*, *Kimros*, *Fiffe*, *Perth*, *Angus*, *Mernis*, *Aberdone*, *Bamph*, *Forres*, & *Inverness*. Universitates, *S. Andree*, & *Aberdonia*, quarum hæc ab Alexandro Rege & sorore Isabella multis ornata est privilegiis circa annum M.CC.xl. Illa sub Iacobo Rege inaugurata, Anno M.CCCC.xi. Quibus additur *Glasguensis*. Ingenia Scotorum vivida sunt, excitata, ignea: sapietiae capessendæ maxime idonea.

GENERATIM quæ de Scotia dicenda habui, alibi: postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam perambulem. Dividitur autem Scotia (monte Grampio mediani secante) in Australe sive superiorem, & in Borealem sive inferiorem. Dirimitur vero ab Anglia primum *Tuedæ* fluvio, *Teviotæ* Monte altissimo, & qua Mons deficit, vallo non adeo pridem facto, ac deinde *Esca* & *Solvæ* fluminibus. Citra hos limites a Mari Scotico ad Hibernicum regiones hoc ordine jacent. Prima est *Marcia* vel *Merchia*, sic dicta quod limitanea, hæc finistrum *Tuedæ* latus attingit: ad Orientem *Forthæ* æstuario, ad Meridiem Anglia clauditur. In *Marcia* *Bervicum* opidum quod Angli tenent. Est & hic *Hume* castrum, antiqua possessio Dominorum de *Hume* qui a Comitum *Merchiæ* familia oriundi, in amplam & insignem familiam sunt propagati. Cui vicinum subsidet *Kello* monasterio quondam celebris, & antiqua habitatio *Hepburnorum* qui *Bothwelliæ* Comites, & hæreditario jure Admiralli *Scotiæ* diu fuerunt, qui honores per sororem *Iacobi* Comitissæ *Ioanni* filio naturali Regis *Iacobi* v enuptam, ad Franciscum ejus filium nunc *Bothwelliæ* Comitem descenderunt. Inde *Coldingham* cernitur, Bedæ *Urbs Coldana* & *Coludi* urbs *Ptolemæo* fortasse *Colania*. Ad Occidentem *Marcie* ad utrumque *Tuedæ* latus est *Teviotia*, a *Teviotæ* amne nomen adepra. *Teviotæ* monte dirimitur ab Anglia. Post hunc regiones non magnæ *Liddia*, *Evia*, & *Esca* a tribus fluminibus cognati nominis *Liddo*, *Evo* & *Esca* nominata. Ultima *Amandus*, & ipsa ab *Amando* amne prope mediam dividente appellata, secundum *Solvæ* in Mare Hibernicum decurrit. Iam ut rursus ad *Fortham* redeamus, is ab Ortu *Lothianam* claudit: *Cochurni* Saltus, & *Lamyrii* montes eam a *Marcia* separant. Contingit deinde paululum ad Occasum inflexa *Lauderiam* & *Tuediam*: alteram a *Lauderæ* opido; alteram ab amne *Tuedæ* mediam secante, *Tuediam* ad Meridiem, & Occidentem contingunt *Liddia*, *Nubia*, *Glottiana*. *Nubie* *Nubis* amnis nomen dedit per eam in mare Hibernicum labens. *Lothiana* a *Lotho* Pictorum rege nominata. Ab Oriente æstivo finitur *Forthæ* sive mari Scotico. Vallem *Glottianam* spectat ab Occidente hiberno. Hæc regio humanitatis cultu, & rerum necessariorum ad usum vitæ copia cæteras longe præcellit. Quinque annibus irrigatur, *Tina*, utroque *Esca*, (qui antequam in mare cadant in unum alveum coeunt) *Leithæ* & *Almone*. Hi partim è *Lamyrii*, partem *Pictlandicis* montibus in *Fortham* defluunt. Opida habet *Dumbarum*, *Hadnam* vulgo *Hadintonam*, *Dalkeithum*, *Edmurgum*, *Leithum*, *Linnmurchum*. Magis ad Occidentem jacet *Glottiana*, utramque *Glottæ* fluminis ripam complexa, quæ ob longitudinem in duas præfecturas dividitur. In superiore præfectura collis est non admodum editus, a quo in tria diversa maria flumina effunduntur: *Tuedæ* in mare Scoticum, *Amandus* in Hibernicum, in *Deucaledonium* *Glottæ*. In ea urbes insigniores sunt *Leithæ* & *Glasca*. Hanc ab Occidente hiberno *Coila* contingit. Ultra *Coilam* est *Gallovidia*. Ea separatur a *Nithia* *Cludano* amne, tota fere in Meridiem vergens, ac ab littore ejus reliquum illud *Scotiæ* latus tegitur. Univerfa pecoris, quam frumenti fertilior. Annes habet plures in Hibernicum mare decurrentes *Urum*, *Deum*, *Kerum*, *Cream* & *Lissum*. Nusquam

Marcia.
Situs.
Urbium nomina.

Teviotæ.

Nithia.
Lothiana.
Situs.
Soli fertilitas.
Flumina.
Urbium nomina.
Glottiana.
Flumina.
Urbium nomina.

Gallovidia.
Situs.
Flumina.

Lacus.

Nusquam fere in Montes attollitur, sed collibus tantum frequentibus intumescit. In convallibus inter eos aqua restagnans innumeros propelacus efficit, è quibus primis ante æquinoctium autumnale imbribus rivi augentur, unde multitudo incredibilis Anguillarum descendit, quas accolæ nassis vimineis exceptas sale condiunt, ac non modicum inde quæstum faciunt. In hac provincia lacus est *Myrtou*, dictus, cujus una pars aliarum aquarum more gelu hyeme concrefcit; altera nullis frigoribus congelari potest. Extremum lateris est *Novantium* promontorium, sub quo in ostio *Lussi* fluminis Sinus est qui Ptolemæo Rerigonius vocatur. Ei ex adverso influit ex æstuario Glottæ Sinus vulgo *Lacus Rignus*, Ptolemæo *Vidogara*. Quod inter hos sinus terræ procurrit Incolæ *Rinum*, id est Gallovidiæ aciem appellant. Ab eisdem *Novantium* mûla, id est *Yofrum* sive *Yistis* nominatur. Tota autem regio Gallovidiæ (nam *Gallovid* præcorum Scotorum lingua *Gallum* significat) nominatur. Infra *Vidogaram* a tergo Gallovidiæ leviter declinat ad Glottæ æstuarium (*Carilla*). Eam duo amnes interfecant, *Stinslarus* & *Grevanus*: uterque multis amœnis villis cingitur. Inter amnes qua in modicos colles timet pascuis fecunda, nec infelix frumêto est. Tota terrestribus maritimisque copiis non modo sibi sufficiens, sed vicinis multa suppeditans. *Dunus* amnis eam a Coila separat, ortus ex ejusdem nominis lacu, qui insulam complectitur modicæ arcis capacem. Sunt in *Carilla* regione ingentis magnitudinis Boves, quorum caro tenera suavisque esu est; pinguedo liquefacta semel nunquam concrefcit, sed olci instar semper fluitat. Sequitur *Coila*, quam a Meridie Gallovidiæ, claudit, ab Ortu æstivo Glottianam attingit: ab Occasu *Irvino* fluvio a Cunigamia distinguitur: mediam *Aera* amnis dividit. Ad eum sita est *Aera* emporium non ignobile. In universum regio est feracior virorum fortium, quam frugum aut pecorum, tota quidem tenui & arenoso solo: quæ res hominum industriam acuit, & parsimonia vires animi & corporis confirmat. In hac Provincia haud plus decem millibus passuum ab Aer oppido, saxum est duodecim vix pedes altum, xxx cubitorum non amplius spissitudine; haud immerito surdû appellatum. Nam si ingentem sonitû vel voce edas, vel scloppo, vel quovis crepitaculo; is qui ex aduersa parte erit saxo proximus, nihil audiet, qui remotior melius, qui remotissimus optime. *Cunigamia*: post hanc ad Septemtriones procurrit, & Glottam submovet, ac prope ad justiamnis modum coërcet. Nomen huic Regioni Danicum esse constat, quod eorum lingua *Regis domicilium* significat: quæ res indicio est, eam Danos aliquando tenuisse. Proxima ad Orientalem ejus plagam sita est *Renfroana*, ab opidulo in quo conventus ejus celebrari solent, appellata, vulgo *Baronia* dicitur. Mediam eam secant duo amnes quibus utriusque *Carthus* est nomen. Post Baroniam est *Glottia* ad utramque Glottæ ripam protensa, & ipsa in plures jurisdictiones ob magnitudinem divisa. Amnes nobiliores fundit: a læva *Avennum*, & *Duglassum*, qui in Glottam decurrunt: item a dextra alterum *Avennum*, qui Lothianam ab agro Sterlinensi dividit. Hi duo fluvii communem omnium appellationem loco proprii nominis acceperunt: quemadmodum in Vallia diversa dialecto is, quem Avonam vocant. *Sterlinensem* agrum a Meridie separat a Lothiana *Avennus*, ab Ortu æstuarium *Forthe*, donec paulatim seipso minor ad justam fluminis magnitudinem redactus prope Sterlinum pontem patitur

Carilla.

Soli fertilitas.

Coila.

Sinus.

Renfroana.

Glottia.

Sinus.

Flumina.

Ager sterlinensis.

patitur. Secat regionem fluvius unus, qui memoratu sit dignus, *Carron*: juxta quem aliquot vetusta sunt Monumenta. Ad lavari Carrontis duo terreni sunt tumuli Hominum opera (ut res indicat) ædificati: vulgo *Duni pacis* appellantur. A dextro Carrontis latere ager fere cætera planus in collem paullum prominet, medio fere spatio inter Dunos pacis, & ædiculam: in eo ad ipsum anguli flexum modicæ urbis vestigium adhuc apparet. Sed murorum fundamenta, & vicorum descriptio partim cultu rustico, partim eruendis ad propinquas ditiorum villas construendas lapidibus quadratis confusa est. Hunc locum diserte Beda Anglus *Guidi* vocat: atque in ipso valli Severi angulo collocat. Multi præclari scriptores Romani ejus valli meminerunt: multa vestigia exstant, multi lapides inscripti eruuntur, quibus aut testimoniū salutis per Tribunos & Centuriones acceptæ, aut sepulchrorum inscriptiones continentur. Ultra Sterlinensem agrum est *Levinia*, a Renfroana præfectura *Glotta*, Glasceusis *Kelvno* amne divisa, ab agro Sterlinensi Montibus, a Taichia *Fortha* dirimitur: tandem in montem *Grampium* desinit, ad cujus radices per vallem cavam *Lomundus* lacus se explicat 24 millia pass. lōgus, 8 latus, supra 24 insulas complectitur. Præter multitudinē aliorū Piscium habet & sui generis esu non insuaves, *Pollacæ* vocant. Tria autem de hoc Lacu memoratu digna referuntur. Pisces pinnis carent, gratissimi alias saporis. Aquæ nullo interdum flante vento ita concitantur, ut vel audacissimos Nautas deterreat, quominus solvant. Denique Insula quædam gregibus armentisque pascendis apta, natat, ferturque quo venis impellitur. Sed redeo ad Lacum. Tandem erumpens Meridiem versus Levinum amnem, qui regioni nomen dedit, effundit: qui prope Britannodurum arcem, & eodem nomine opidum in Glottam ingreditur. Levinia partem extremā Grampii Montis ultimi colles attollunt, sinu maris exiguo, quem *Gerlochum* a brevitate appellant, intercisi. Ultra hunc est Sinus multo amplior, quem *Longum* vocant, a *Longo* qui in eum cadit fluvio. Is limes est inter Leviniam & Covaliam. Ipsa Covalia, Argathelia seu potius Ergathelia, & Cnapdalia multis sinibus angustis ex æstuario Glottæ infusus, in multas partes dirimuntur. Vnus inter cætera insignis lacus *Finiu* vocatur a *Fino* fluvio, quem recipit. Is ultra sexaginta millia passuum in longitudinem porrigitur. Est & in Cnapdalia lacus *Avu*, in quo est exigua Insula & arx munita. Ex eo fluvius Avus effunditur: qui unus in illis regionibus in mare Deuceledonium exit. Ultra Cnapdalia ad Occidentem hibernum excurrit *Cantiera*, hoc est regionis caput, Hiberniæ occurrens, a quo modico freto dirimitur, ipsa longior quam latior, adeo arctis faucibus *Cantiera*. Cnapdaliæ conjungitur, ut vix mille passus expleat, idque spacium nihil aliud quam arena sit: adeo humilis ut *Situs*. per eam naviculis traductis Nautæ plerumque navigandi compendium quærant. Hanc attingit *Lorna* Argatheliaz adjacens & usque ad *Abrium* pertinens: regio plana nec infœcunda. Qua Grampius mons humilior est, & magis pervius *Braid Albin* regio vocatur, hoc est, quasi altissimam Scotiæ partem dicas, ac ubi maxima pars illa attollitur *Drum Albin*, hoc est, Scotiæ dorsum vocatur: nec omnino sine causa. Ex eo enim dorso flumina in utrumque mare decurrunt, alia in Septemtrionem, alia in Meridiem. Ex Ierno enim lacu Iernam fluvium in Orientem Hibernum fundit: qui in Taum illabitur ad tria millia passuum infra Perthum. Ab hoc flumine cognomen accepit ad utramq; ripam affusa vetere Scotorum lingua *Strathierma* dicta. *Stra* enim regionem ad fluminem decursum jacentem appellare solent.

Taichiam excipiunt *Ocelli* montes; ipsi quidem magna ex parte, atque ager ad eorum radices in Ierneusi praefectura censentur. Verum reliquum agri ad Fortham usque ambitio in varias praefecturas dissectuit, *Cluemanam*, *Colrossianam* & *Kimrossianam*. Ab his & *Ocellis* montibus quicquid agri a lateribus *Fortha* & *Tau* claudunt, in Orientem anguste cuneatur ad Mare. Et uno nomine appellatur

Fisa.

Fisa, omnibus rebus ad usum vitae necessariis sibi sufficiens: qua lacus *Levinus* eam scindit, latissima: inde utrinque se colligens in angustum usque ad *Cavaliam* opidum. Annem unum qui memoratu sit dignus *Levinum* fundit. Totum littus frequentibus opidulis praecingitur: è quibus maxime est memorabile propter bonarum artium studia *Fanum Andree*, quod praefecti Scoti *Fanum Reguli* appellant. Interius in media tere regione est *Cuprum*, quo reliqui *Fisani* ad jus accipiendum conveniunt. Qua Ierniam contingit, est *Abrenethium* vetus Pictorum regia. Hic in *Taum* insluit *Ierna*. Ipse autem *Tau* è lacu *Tao*, qui est in *Braide Albina* viginti quatuor millia longo erumpit, fluviorum *Scotiae* facile maximus. Is se ad *Grampium* montem inflectens, *Atholia* attingit regionem fertilem in ipsis *Grampii* saltibus collocatam. Infra *Atholia* ad dexteram *Tai* ripam sita est *Caledonia* opidum, vetus tantum nomen retinens, vulgo *Duncaldon*, id est tumulus corilis confitus. Corilus enim cum per inculta se latissime funderet, & silvarum opacitate agros tegetet, & opido & genti pomen dabat. *Caledones* enim, aut *Caledonii* gens olim inter Britannorum clarissimas alteram partem regni Pictorum faciebant: quos *Ammianus* *Marcellinus* in *Caledones* & *Fecturiones* dividit, quorum nunc vix nominis vestigium aliquod superest. Infra *Caledoniam* ad duodecim millia passuum in eadem dextra ripa est *Perithum*. Ad sinistram ripam sub *Atholia* ad Orientem spectans est *Gourea* frumentarii capis nobilis. Et sub hac iterum inter *Taum*, & *Elcam* porrecta *Angusia*, sive ut praefecti Scoti loquuntur *Aeneia*. Sunt qui *Horestiam*, aut juxta dialectum Anglorum *Forestiam* dictam putant. In ea sunt ubes *Cuprum*, & quod *Boethius* patriae suae gratulans ambitiose *Des donum* vocat. Vetus enim nomen *Taodunum* fuisse reor, a *Duno* id est colle ad *Taum* sito, sub cuius radicibus opidum est exstructum. Extra *Taum* ad xiiii millia passuum recto littore occurrit *Abrenetha*, alio nomine *Obrinca*. Deinde *Rubrum* promontorium satis longe conspicuum. *Efsa* fluvius cognomento Australis mediam secat: alter *Efsa* Septentrionalis eam a *Mernia* dividit. Ea ex magna parte solo est campetri, & plano, donec ultra *Fordunum* & *Dunotrum* Comitatus *Martialis* arcem occurrat *Grampius* paulatim se demittens, & in Mare subsidens. Ultra eam ad Septentriones est *Deva*, vulgo *Dea* fluminis ostium: & plus minus mille passus ulterius *Dona*. Ad alterum *Abredona* est *Salmonum* piscatu nobilis, ad alterum *Episcopi* sedes, & schola publica omnium ingenuarum artium studiis florentes. Hanc citiorem invenio vetustis monumentis *Abredam* appellatam. Nunc utrumque opidum *Abredona* Veteris & Novae cognominibus distinctum vocatur. Ab hac tam angusta fronte inter haec flumina incipit *Maria*, ac sese paulatim dilatans ad lx in longitudinem millia se protendit *Badenacham* usque. Ea regio perpetuo dorso continetur, & in utrumque Mare diversa magnaue flumina evergit. *Badenacha* confinis est *Abria*,

Opida.

Flumina.

Gourea.

Soli fertilitas.

Angusia.

Vibinus nomina.

Abrenetha.

Sinu.

Vibinus nomina.

Maria.

Sinu.

Abria, ad Mare Deucaledonium modice prona, regio (ut inter Scotos) in primis copiosa maritimis & terrestribus commodis. Est enim & frumentis & pascuis imprimis foelix, & præterea nemorum umbris, & rivulorum fontiumque amœnitate jucunda. Piscium vero proventu adeo fertilis, ut nulli prope Scotiæ regioni cedat. Nam præter fluuiatiliū copiam quam tot rivi sufficiunt; Mare longo canali per planum solum insulsum penetrat: ibique terræ paulo altiore margine coercitum se latius diffundit, ac speciem stagni, aut verius lacus præbet: unde *Abriam*, id est, stationem patrio sermone appellant. Idem quoque nomen regioni circum circa vicinæ dant. Ad plagam Septentrionalem proxima Marriæ est *Buchania*. Dona fluuij ab ea diuisa. Ea omnium Scotiæ regionum longissime se in Mare Germanicum exporrigit. Pascuis Oviūque proventu admodum foelix, cæterisque commodis ad vitam necessariis sibi sufficiens. Fluvij ejus cum Salmonibus abundant, *Ruram*, amnem tamen id genus Piscis non ingreditur. Est in ejus littore spelunca, cujus natura prætereunda non videtur. Aqua è naturali fornice guttatim destillans statim in lapidum pyramidas vertitur, ac nisi opera Hominum antrum subinde purgaretur, spatium usque ad fornicem brevi completetur. Ultra Buchaniam, ad Septentriones duæ sunt regiunculae, *Boina* & *Ainia*, quæ usque ad Spæam fluuium pertinent, qui separat eas a Moravia. Oritur autem Spæa a dorso Badenachæ, cujus meminimus: & longe ab ejus fonte lacus est, unde erumpit Lutea, ac se in Occiduum Mare devolvit. Ad ostium ejus ferunt opidum nobile fuisse, a fluvijs Emmerluteam nuncupatum. Certe siue terræ vicinæ species ingenium, siue navigationis & subvectionis maritimæ commoditatem locus est admodum emporio aptus. Prisci quoque Reges has oportunitates secuti aliquot sæculis ibi habitaverunt in Evonia arce, quam nunc multis falso persuasum est esse *Stephanodunum*. Ejus enim arcis rudera, & vestigium adhuc in Lorna monstratur. Ultra Spæam usque ad Nessum sequitur Moravia, olim (ut creditur) *Varar* dicta. Inter eos amnes Oceanus Germanicus, velut retro in Occidentem terram agens, sinu vasto ejus laxitatem castigat. Tota quanta est hæc regio frugibus & pascuis fecunda, amœnitate vero, & fructiferarum arborum proventu totius regni facile prima. Duo memoratu digna habet opida, *Elginam* ad Loxiam amnem, qui nomen antiquum adhuc retinet, & *Nessum* ad cognominem fluviū. Nessus a Lacu Nesso longo viginti quatuor milliis fluit. Aqua fere semper tepida, nec unquam ita frigida ut congeat. Quin & asperima hieme fragmina glaciæ in eum inducta, tepore aquarum brevi solvuntur. Ultra Nessum Lacum Occidentem versus octo millia continentis terræ protenduntur. Tantillum sanè est, quod obstat, quominus maria coeant, & quod reliquum est Scotiæ, Insulam reddant. Nam quod spatium ab iis faucibus ad Mare Deucaledonium interjicitur, fere sinubus maris in terram irrumpentis est interitum. Quod ultra Nessum, & fauces illas angustas est interjectum, in quatuor provincias solet dividi, *Nauerniam*, seu ut vulgo *Sirathnauerniam*, a fluvijs Naverio dictam. Ultra ostium *Nessi*, qua mari Germanico immergitur est *Rossia*, in mare promontoriis altioribus excurrentis: quod & nomen ipsum indicat. *Ros* enim Scotis promontorium significat. Ea tota longior est quam latior. Nam a mari Germanico ad Deucaledonium porrigitur, qua in Montes attollitur aspera, & inculta: qua se in campos explicat, frugum fertilitate nulli prope Scotiæ agro inferior. Valles habet amœnas piscosis annibus irriguas:

Lacus

*Buchania.**Suum.**Soli fertilitas.**Flumina.**Boina & Ainia.**Moravia.**Soli fertilitas.**Opida.**Rossia.**Suum.*

Lacus piscis
& in Oriente
sibi pande
perfugium
vulgo pro
Septemtri
ita interje
verniam, a
regionis p
rarum in
luxuria eo
hæque du
montoria
nequaqua
Dume ap
exemptis
gia quæda
Cinnavi su
parte, ne
Kernicos v
velut cor
lantur qua
Hibridæ, a
tim Gern
& recetio
tradunt:
& olim &
argument
fuisse exist

Sed quoniam
finem im

lacus piscosus complures, sed maximum omnium *Lubrum*. A Mari Deucaledonio littus paullatim se castigat, & in Orientem æstivum reflectit. Ab altero littore mare Germanicum inter rupium excelsarum scopulos iter sibipandens interius in Sinum se spatiosum explicat adversus omnes tempestates Portum salutiferum, ac certum perugium. Proxima Rosiæ extremæ Septemtrionem versus est *Navernia*, a *Naverno* amne appellata: quam *Navernia*. vulgo proprietatē sermonis patrii secuti *Strathnaverniam* appellant. Eam a Meridie Rosiæ claudit, ab Occasu & *Situa*. Septemtrione mare Deucaledonium eam alluit, ab Oriente Cathanesiam contingit. *Sutherlandia* his omnibus ita interjecta est, ut omnibus sit finitima, atque ab aliqua regione cœli eas contingat. Nā ab Occidente *Strathnaverniam*, a Meridie & Oriente Rosiæ, a Septemtrione Cathanesiam habet objectā. Cultores magis ex natura *Sutherlandia*. regionis pascuo quam arvo dediti. Nihil in ea quod sciam singulare, nisi quod Mōtes candidi Marmoris habet, *Situa*. rarum in regionibus frigidis miraculum, & prope in nullos usus comparatum, quod nondum ejus affectrix *Montes*. luxuria eo immigravit. *Cathanesia* ultima ad Septemtrionem Scotiæ regio est: qua in plaga ei Navernia occurrit: *Cathanesia*. hæcque dux regiones Scotiæ latitudinem in frontem angustam contrahunt. In ea fronte tria attolluntur promontoria. Altissimum in Navernia, quod Ptolemæo est *Orcas*, sive *Tarvedrum*, & *Tarvisum*: reliqua duo nequaquam æque sublimia in Cathanesia sunt, *Uervedrum*, nunc *Hoia*, & *Betubium*, falso Hæctori Boëthio *Dume* appellatum, nunc *Dunis Bei* vulgo dicitur, alii *Duncans Bei* vocant. Ex hoc nomine aliquot literis exemptis vox *Dunis Bei* facta videtur. In hoc tractu Ptolemæus collocat *Cornavios*, cujus nominis adhuc vestigia quædam restant. Arcem enim Comitum Cathanesiæ vulgo *Gernico* vocant. Nam qui Ptolemæo, & exteris *Cornavii* sunt, Britannis *Kernici* fuisse videntur. Nam cum non in hoc tractu modo, sed in diversissima Insulæ parte, nempe in Cornovallia *Cornavios* ponat eosdem, qui vetustum sermonem Britannicum retinent adhuc *Kernicos* vocant. Restat nunc ut de Insulis aliquid dicamus. Recentiores Insularum omnium, quæ Scotiam *Scotia Insula*. velut coronant, tres fecerunt vel classes vel ordines, *Occidentales*, *Orcadas*, & *Zelandicas*. Occidentales appellantur quæ ab Hibernia pene ad Orcades in Mari Deucaledonio lateri Occidentali prætenduntur. Has alii *Hebrides*, alii *Abudas*, alii *Navanias*, alii *Beteoricæ* appellantur. *Orcades* in mari partim Deucaledonio, partim Germanico, ad Septemtrionalem Scotiæ partem sparsæ sunt. Harum de nomine inter Scriptores veteres & recetiores satis convenit. Sed qui eas primi tenuerint, nō satis constat. Omnes Germanicæ originis eos fuisse tradunt: At è qua natione Germanorum advenierint, id non proditur. Si è sermone conjecturam faciamus, & olim & nunc quoque vetere Gothica lingua utuntur. Sunt qui Pictos eos fuisse arbitrantur, hoc maxime argumento, quod fretum eos a Cathanesia dividens, Picticum cognominatur: Pictosque ipsos generis Saxonici fuisse existimant, Claudiani carmine maxime freti: *Maduerunt Saxone fuso*

Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule: *Scotorum tumulos flevit glacialis Ierne*,
Sed quum de his supra in Britannicarum Insularum descriptione egerimus: hæc paucula sufficere, ut Scotiæ finem imponamus.

Regio.
Nomen, a quibus
inditum.

ALBIONIS Insulæ pars Meridionalior ac maxima *Anglia* Latinis dicitur : ab *Angria* regione Westphalia ; vulgo *Engern* , ut nonnulli volunt. Alii ab angulo nomen inditum arbitrantur, quod Orbis sit angulus : alii ab *Angloen* opido Pomerania. Goropius Anglos ab *Ange* 1. hamo piscatorio deducit , quod ut inquit ille , omnia sibi adhamarent , & fuerint , ut *Angli* loquuntur,

Good Anglers , 1. boni hamatores. Quæ sane conjectura risum potius quam fidem meretur. Sunt qui ab Anglia Cimbrica Cherfonsi regiuncula , quæ *Engelond* 1. Anglorum Terrâ , ab Egberto Occiduorum Saxonum Rege indigitata fuit, appellatam autumant : vel quasi *Engistland* 1. Engisti terra : qui se ducem his Saxonibus præbuit. Sed qui Engelberti, Engelhardi , & ejusmodi Germanicorum nominum etymologiam videt , facile etiam Anglorum notationem viderit. Hi sunt Germaniæ populi qui Britanniam occuparunt, quos unam gentem fuisse , communique nomine nunc Anglos nunc Saxones vocatos docet Camdenus. Hæc ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode in duas enim regiones eam dividunt. Pars ejus quæ Orientem & Mare Germanicum spectat ab Indigenis Anglis Saxonum populis , qui eam occuparunt sua lingua *Angliam* vel *England* nuncupant. Occidentalior vero pars, quæ ab hac , Sabrina & Dea fluminibus discernitur , & Britannica avitæque lingua utitur , *Wallia* vel *Wallis*, a prædictis Anglis nominatur. Terminij ejus Septemtrionales Scotiam versus , sunt Tueda & Solveius fluvij : ad Meridiem est Gallia , & proprie dictus Oceanus Britannicus , ad Occasum Hibernia & Oceanus Hibernicus, ad Ortum Germanicus. Longa est 301 milliaria Anglica. Lata 300, a Belerio nempe ad Cantii Promontorium. Aër hic quocunque anni tempore temperatus ac clemens : Cælum crassum , in quo facile nubes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigori æstusque , propter ipsius Cæli densitatem. Habet solum fecundum frugiferumque , & ab omni frugum genere ita beatum, ut Cereris sedem fuisse dixerit Orpheus. Cui ad stipulatur Mamertinus aut Belga orator qui Panegyricum Constantino dixit : ubi inter alia dicit, in hac segetum tantam esse fecunditatem , ut muneribus utriusque sufficiat, & Cereris & Liberi. Neque solum agros luxurioso ac opimo frumento , ac leguminibus supra modum scatentes habet : sed etiam cujusque generis materiam producit , præter abietem , & ut Cæsar ait, fagum ; nunc tamen est passim fagus quoque. Lauri non æque fecunda est Thessalia. Rosmarinus vero tam copiosus, ut eo etiam ad sepes utantur. Fert item Aurum , Argentum, Cuprum, Ferrum, sed ejus exigua copia : Plumbum nigrum , & Plumbum album id est stannum in suo genere optimum in magna abundantiâ hic effoditur, & ad exterarum gentes effertur. Colles hic plurimi, per quos Ovium greges errant, non tantum carniû delicis, sed etiam vellerum tenuitate nobiles ; frequentiam Ovium juvat Cæli quadâ benignitas ; Terræque bonitas singularis ; nam & in collibus vix arbores apparent, totaque regio a Lupis est suo privilegio immunis. Omni etiam Pecudum Animaliumque genere abundat , præterquam Asinis , Mulis, Camelis & Elephantis.

Moloss

Situs.

Cæli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Anglia regione
arbitrantur,
gle 1. hano
i loquantur,
Sunt qui ab
Occiduorum
se ducem his
etymologiam
occuparunt,
denus. Hac
dividunt. Pars
n occuparunt
ea fluminibus
cur. Termin
proprie dictus
Longa est 303
item tempore tem
minus frigoris
frugum genere
rator qui Pane
muneribus utri
um inibus supra
ut Caesar ait, fa
nus vero tam co
us exigua copia
ndantia hic effo
n carnum deli
erraque bonitas
munis. Omni
s & Elephantis
Molo

Imperium majorem.

Mollosi nullibi gentium prestantiores, ferociorefque. Nusquam gentium major Cornicum multitudo. Magna etiam Milviorum qui pullis insidiantur copia. Romani Britannia potiori parti quingentos pene annos imperarunt, a C. Caesare scilicet ad tempora usque Theodosii junioris: cujus aetate Romanorum legiones & praesidia ad Galliam defendendam accersita, Britanniam Insulam reliquerunt; quo factum est, ut Picti Scotique partem Australem invaserint; quorum impetum quum diutius sustinere Britanni non possent, vocarunt e Germania Saxones, viros bello aduersos, quorum opera initio aduersus Scotos & Pictos usi sunt. Postea vero Saxones sive Coeli illecebris capti, sive Pictorum amicitia & familiaritate ducti, sive perfidia propria impulsu, foedus aduersus Britannos cum Pictis iniverunt, domitisque & profligatis hospitibus, ipsi illorum loca invadere. Unde & pars illa Britanniae Anglia, ut supra vidimus, dicta est. Continet Anglia urbes plurimas, inter quas maxime excellent, *Londinum, Eboracum, Cantuaria, Bristolia, Glocestria sive Gloveria, Salopia, Vigornia, Bathonia, Cantabrigia, Oxonia, Nordwicus, Zandovicus* cum multis aliis quas in descriptionibus particularibus delineabimus. Flumina illustriora *Tamesis, Humberus, Trenta, Ousa, & Sabrina*, de quibus suis locis. Oceanus autem qui Insulam alluit, omnis generis Piscium copia redundat; inter quos Lucius est, quem *Pike* vernacula lingua, pellant, qui apud illos magno in precio habetur; eoque eum interdum ex palustri aqua in vivaria transferunt; ubi nidore illo opido purgatus, anguillis minutisque pisciculis pastus mirandum in modum pinguescit. Ostrea nec alibi delicatiora, nec plura. Portus vero Angliae praecipui sunt hi: *Davernum*, vulgo *Dovre*, qui est Comitatus Cantii extremus, ac colle munitur, arcemque habet tutissimam, omni armorum genere optime instructam: *Mounsbay* satis latus in Cornwallia, ubi tutissima est navium statio. Item *Uolemouh* sive *Falemouh, Torbay, Southantonensis*, & alii. Angliae Rex supremam potestatem & merum Imperium habet, nec in Imperii clientela est, nec investituram ab alio quovis accipit, nec praeter Deum, superiorem agnoscit. Ejus subditi vel sunt Laici vel Ecclesiastici: Item sunt vel Nobiles vel Plebei. Nobiles sunt vel majores: ut Duces Marchiones, Comites & Barones, qui vel haereditario jure his titulis gaudent, vel iisdem virtutis ergo a Rege exornantur. Ducis autem nomen soli Regis filio natu maximo hoc tempore convenit: quamvis olim plures hoc titulo insigniti fuerint. Nobiles minores sunt Equites Aurati, Armigeri, & qui vulgo Generosi & *Gentlemen* dicuntur: Generosi, vel promiscue nobiles sunt, qui natalibus clari, aut quos virtus aut fortuna a saepe hominum extulit. *Croves* sive *Burgesses* qui in sua quilibet urbe publicis funguntur muneribus & in Parlamentariis Angliae Comitibus locum habent: *Ingenus* sive *Yeomen* sunt, quos Legales homines lex vocat, & ex agris, quos optimo jure tenent, quadraginta ad minimum solidos quotannis colligunt: *Opifices* autem sunt qui mercede operam locant. Dividitur autem tota Anglia in Comitatus XXXIX. Comitatus vero in Centurias (quae in nonnullis regni partibus *Wapentaches* a tractu armorum nominantur) & in decurias dividuntur. In his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Præfectus Regius*, quem *Licentiam* vocant, ne quid detrimenti Respublica capiat, constituitur. Singulis vero annis nobilis aliquis ex Incolis praeficitur, quem *Vicecomitem*, quasi vicarium Comitis & Anglice *Shiriffe*, id est Comitatus Praepositum vocant; qui etiam Comitatus vel

*Urbium nomina.**Flumina. Mare.**Portus.**Regio gubernandi.*

Provincia

Provinciae Quæstor recte dici potest. Ejus enim est publicas pecunias provincie sue conquirere, multas irrogatas vel pignoribus ablatis, colligere, & arario inferre. Iudicibus præsto adesse, & eorum mandata exequi: duodecim viros cogere, qui in causis de facto cognoscunt, & ad iudices referunt, (Iudices enim apud Anglos juris solum & non facti sunt iudices) condemnatos ad supplicium ducere & in minoribus litibus cognoscere. In majoribus autem jus dicunt Iustitiani, quos *Itinerantes* & *Iustitarios ad Assisas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obcunt, ut de causis cognoscant, & de incarcerationis sententiam ferant. Quod ad Ecclesiasticam jurisdictionem attinet, duas nunc habet Anglia provincias. Archiepiscopos item duos: *Cantuariensem* totius Angliæ Prælatum & *Eboracensem*. Quibus sub sunt XXV. Episcopi: *Cantuariensi* XXI. *Eboracensi* tres reliqui. Angliæ tribunalia sive juris fora, quas etiam curias dicimus, in triplici sunt differentia. Alia enim sunt Ecclesiastica, alia temporalia, & unum mixtum, quod Parlamentum vocant, & ex tribus Angliæ Ordinibus constat & totius Angliæ corpus repræsentat. Hoc a Principe pro arbitrio indicitur summamque & sanctam auctoritatem habet in legibus ferendis, confirmandis, antiquandis, interpretandis, & in omnibus quæ ad Reipublicæ salutem spectant. Fora temporalia sunt duplicia, juris scilicet aut æqui. Iuris sunt, *Bancus Regius*, *Curia camera Stellata*, *Bancus communis*, *Scaccarium*, *Curia Wardorum & Liberationum*, *Admiralii*, *Assise*, alia quæ obscura sunt, omittimus. *Bancus regius* ita dictus quod Rex ipse in eo præsidere soleat, Coronæ placita tractat. *Camera stellata*, sive porius Curia consilii regii in qua tractantur criminalia, perjury, imposturæ, dolus malus, &c. *Bancus Communis*, quia communia placita inter subditos ex jure Anglico, quod commune vocant, in hoc disceptantur, nomen habet. *Scaccarium* a tabula quadrangula, ad quam assidebant, nomen traxit, in eo omnes causæ audiuntur quæ ad Fiscum pertinent. *Curia Wardorum*, a pupillis, quorum causas tractat, nomen habet. *Admiralii Curia* res maritimas tractat. *Assise*, quas dicimus, in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Alsifarum Iustitiani ad hoc deputati cum Eirenarchis, sive pacis Iustitiariis comitati & de civilibus, & criminalibus cognoscunt. Fora æquitatis sunt *Cancellaria*, *Curia Requestarum*, Concilia in Limitibus Walliæ, ex parte Boreali. *Cancellaria* a *Cancellario*, qui ibi præsidet, nomen traxit. In hac ex æquo & bono judicatur, & summum jus quod summa crux videri solet, temperatur. *Requestarum Curia* pauperum & regionum famulorum causas audit. Ecclesiastica fora præcipua sunt, *Synodus*, quæ *Convocatio Cleri* dicitur, semperque simul cum Parlamento habetur: & *Synodi Provinciales* in utraque provincia. *Academia* in hoc regno duæ sunt nobiles, *Cantabrigiensis* & *Oxonienfis*, quibus additur tertia *Londinensis*. Ingenia producit Anglia non infelicia neque sterilia, virosque doctos & omnium facultatum & scientiarum peritissimos. Gens procerâ statura, venusta & candida facie est, cæcis ut plurimum oculis, & ut sono linguæ Italici persimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis pene nihil discrepant. Victus maxima ex parte in carne consistit. Cervisiam ex hordeo conficiunt, porum lapidum, gratum, jucundum. Hic in exterâ etiam regiones aportatur. Vestimento non multum ab simili Gallico utuntur. Atque hæc quidem de Anglia in genere *Vestitus*. dicta sufficient; reliqua in particularibus deinceps tabulis exponemus.

Leges & institutiones.

Schoolæ.

Mores.

Vestitus.

Angliæ 11 Tabula,

continens *Northumbriam, Cumberlandiam Comitatus, & Dunelmensem Episcopatum.*

GENERATIM quæ dicenda habuimus de Anglia absolvimus : postulat Methodus , ut speciatim & per partes eam percurramus. Britannia ab se debellatæ citeriorem partem in Provinciam redactam, Romani varie diviserunt , ut supra diximus. Saxones vero pro Pentarchia Romanorum fecerunt Heptarchiam, in ea sunt *Cantium, Suffexia, Eastanglia, Westsexia, Northumbria, Eastsexia, & Mercia.* Hodie in Comitatus (quos vel *Conventus* vel *Pagos* proprie & Latine voces) Angli peculiari vocabulo *Shires* appellant, distribuitur. Ac primum anno a Christo nato 1016 Ethelredo regnante tantum xxx11 numerabantur : deinde sub Guilhelmo primo xxxvi. Postea tres in numerum additæ xxx1x Comitatuum numerum compleverunt, qui hodie in Anglia obtinet. Quibus accedunt x111 plures in Wallia, quorum sex fuerunt tempore Edwardi Primi, reliquos Parliamentaria autoritate constituit Henricus Octavus. Hosce autè Comitatus sexu Partes Angliæ cum nonnullis Insulis Mercator noster 6 tabulis delineulenter expressas exhibet. Harum omnium tabularum, quo ordine ab autore nostro proponuntur, delineationem, quam poterimus fidelissime proponemus. Offert se primo loco *Northumbria*, vulgo *Northumberland*, Trianguli sed non æquilateri figura quodammodo inclusa jacens. Meridionale ejus latus *Derwentus* in Tinam influens, & ipse Tina claudit, qua Dunelmenses spectat. Orientale latus Mari Germanico pulsatur. Occidentale vero quod ab Oceasu brumali in Ortum æstivum, primum concatenatis montibus, inde *Tweda* flu. protrahitur, Scotiæ obvertitur, regionumque limes est. Terra ipsa magna ex parte aspera est, ac cultu dura. Ad mare & *Tinam* adhibita mediocri cultura satis est colono grata, alibi vero multo ingrator, & quasi horridior. Plurimisque in locis lapides illi *Lithanthracæ*, quos *Sea-coals* Angli vocant, magna copia effodiuntur. Hæc autem Provincia ab Osca Hengilli fratre, & filio ejus Iebusa in Saxonum potestatem redacta, primum suos duces clientelare jure Cantii regibus obstrictos habuit. Inde cum regnum Berniciorum constitutum esset, quod ad *Tesi* ad Scoticum fretum pertigit, pars ejus optima fuit, paruitque Nordanhumbriorum regibus, qui cum suam periodum confecissent, quicquid ultra Tuedam erat, in Scoticum nomen cessit, hunc autem agrum Egbertus Orientalem Saxonum Rex suo imperio per deditionem adjecit. Alfredus postea Danis permisit, quos Athelstanus pauculos post annos exturbavit; Eilricum tamen Danum populus postea in regem extulit, quem Ealdredus Rex statim expulit: Deinceps vero regium nomen in hac provincia desit, Comitesque qui præfuerunt dicti sunt. Incolæ bellicosissimi sunt & velites optimi. Cumque omnino Marti se quasi consecraverint, non est inter eos quispiam melioris notæ, qui suam turriculam, aut munimentum non habeat, & quamplurimos olim Baronum titulo honorarunt Reges etsi tenuioris fortunæ, ut militarem virtutem vel honore inter eos conservarent. Est in Northumbria urbs *Newcastle*, portu nobilis, quem Tina efficit sua profunditate naves valde magnas admittens, & ita defendens, ut nec tempestatibus facile jactari, nec vadis afflictiari possint.

Quodnam

Northumbria.
Situs.

Soli qualitas.

Imperium Asto-
riorum.

Memor. virtus.

Urbes.

ANGLIÆ TABVLA.

71

speciatim &
redactam,
fecerunt
lexia, & Mer-
iari vocabulo
um xxxii
Comitatum
a, quorum sex
us. Hosce autē
essas exhibit.
um poterimus
sed non equi-
, & ipse Tina
quod ab Oc-
um, Scotiz ob-
nam adhibita
nisque in locis
n Provincia ab
lientelare jure
ad Scoticum
am periodum
rtus Orienta-
s Athelfstanus
em Ealdredus
assuerunt dicti
nt, non est in-
plurimos olim
inter eos con-
tate naves val-
licari possint.
Quodnam

Flumina.

Cumbria.

Situs.

Soli qualitas.

Urbes.

Lacum.

Flumina.

Quodnam olim fuerit in comperto non est. Cum Normannicum Imperium inciperet, a Monachis *Monkecester* vocabatur, statimque a Novo Castro, quod Robertus Gulielmi Normanni filius extruxit, hoc novum nomen *Newcastle* induit, magnaue paulatim incrementa cum maritimis Germanis contrahendo, & fossiles carbonēs quibus regio abundat, in alias Angliæ partes subvehendo, cepit. Est & ultimum Angliæ, & munitissimum totius Britannię opidum *Berwick*; quod nomen a Berengario Duce, quem somniantur, deducunt aliqui. Lelandus ab *Aber*, quod ostium Britannis sonat, ut *Aberwic* vicum ad ostium significaret. Undecumque vero nomen habet, situ longius in mare porrigitur, ita ut mari & *Tueda* fere circumalletur: & alia. Fluvii hic sunt *Tina Australis & Borealis* (qui sic dictus quod in arcum coeuntibus ripis constringitur, hoc enim *Tin* Britannica lingua significare affirmant nonnulli.) *Australis* ex Cumbria editus, prope *Alfenmore*, ubi antiqua est fodina æraria: cum aliquamdiu se in Septemtriones provolverit, in Ortum conversus, recta cum muro Pictico procurrit. *Tina Borealis* è limitancis montibus, sociatus *Redo* fluvio infesto qui ad *Reisquer* praruptum a montem effusus, *Rhodesdale*, i. *vallem Redi*, laudatissimorum velitem ælricum rigat. Infra *Collesford*, uterque *Tina* confluit, qui jam auctus, subindeque auctior, uno alveo urget ad Oceanum iter. *Tueda* Angliam a Scotia longè spatio discludit, Limeque Orientalis dicitur. Hic fluvius copiosa scaturigine è Scotia montibus erumpens inter limitancos equites, diu tortuosus errat. Vbi vero proxime *Carram* vicum accesserit, multis aquis convalescens regnorum collimitia discriminare incipit, ac tandem *Tillo* recepto in Mare Germanicum sese exonerat. Sunt & alii, ut *Coquedi*, *Alaunus*, *Blithus*, & *Wansferth*, quos omitto, ad secundam partem transitum faciens. Ea est *Cumbria* vulgo *Cumberland*: hæc Westmorlandiæ ad Occasum præjacet, ultima in hac parte Angliæ provincia, utpote quæ ipsam Scoriæ ab Arcto attingit, ab Austro & Occidente Hibernico Oceano pulsata, ab Ortu vero super Westmorlandiam Northumbriæ contigua. Nomen ab Incolis traxit, qui veri & germani Britanni fuerunt, & se sua lingua *Kumbri*, & *Kambri* indigitarunt. Terra autem quamvis ob Septemtrionalem situm frigidior, & ob montes asperior videatur, sua tamen varietate perlustrantibus aridet. Post verrucosas enim rupes, & confertos montes, quibus lacus interjacent, succedunt pabulosi colles gregibus referti, quibus rursus substernuntur porrectæ planities frugibus satis fecundæ. Est in hac Provincia optima & oportuna positione urbs vetustissima *Carlisle*, a Septemtrione profundo Itunæ alveo, ab Ortu Peterillo, ab Occasu Cauda munita, & præter hæc naturæ defendentis munimenta, firmis mœnibus è saxo quadrato, castello & Citadella quam vocant, armata. Romani & Britanni hanc *Luguballum*, & *Luguballum*, sive *Luguballum*, Saxones teste Bedæ, *Evel*, Ptolemæus (ut nonnullis placer) *Leucopibiam*, Angli *Carlile*, & Latini *Caesolum* recentiori vocabulo dixerunt. Romanis temporibus hanc floruisse varia antiquitatis indicia subinde erura, & celebris ejus tunc temporis memoria satis affirmate loquuntur. Sunt & alia opida *Keswike*, *Warkinton*, *Burbess*, *Peruh*, ut vicos & arces silentio præteream. Atq; hic ager 58 Parochiales Ecclesias numerat. Habet præterea Lacus omni volatilium genere abundantes. Fluvios item inter quos *Irtan* amniculus in quo Conchæ cum rorem, quem veluti maritum appetuit, oscitatione quadam hausserint, sunt gravidæ, margaritæque pariunt, quas accolæ cum refederit aqua venantur,

nantur,

nantur. Est & *Derwentio*, *Cokgrus*, *Olenus* sive *Elenus*, *Eiden*, atque alii piscibus abundantes. Ad hæc Oceanus, qui a litus alliditur, Piscium optimorum examina alit, & negligentiam accolis quasi exprobat, quod minus gra piscaturam exerceant. Montes hic conferti Metallis gravi, inter quos montes *Derwentfels* vocati, in quibus ad *Newlands* æris venæ opulenta non sine auro & argento nostro tempore sunt repertæ. Hic etiam invenitur terra illa metallica, sive saxum induratum & micans, Anglis *Blacklead* dictum, quo ad cœcendas lingas, & monochromata pictores utuntur. Superiorem hujus regionis partem intersecat, qui nullo modo tacendus est, *Murus* ille celeberrimus, Romanæ provinciæ limes sive clusura, cxxx i millium passuum longitudine, Severi opus: qui ut ait Orosius, partem *Legule* a cæteris induratis gentibus vallo distinguendam curavit. Eum Beda 8 pedes latum, & duodecim altum fuisse scribit, recta ab Ortu in Occasum linea: cujus nō solum vestigia sed etiam fragmenta in lōga spatia porrecta & tantū pinnis nudata extant, hodieque conspiciuntur, ut testatur Cædemon. Superest in hac tabula Episcopatus Dunelmensis, vulgo *the Bishoprick of Durham*, sive *Duresme*, qui Eboracensis ad Septentrionem confinis in trianguli speciem efformatur, cujus apex ad Occasum cœluentibus ibi Septentrionali limite & *Tesis* fontibus figuratur. Latus quod Meridiem spectat, continuo Tesis decursu terminatur: alterum, quod Boream, primum brevi ab apice linea ad Derwentum flumen, inde Derwentum ipso, & Tina fluvium Derwentum admiscit, describitur. Basim vero trianguli, quæ Ortum respicit, crā maritima affingit, quam magno fremitu Oceanus Germanicus gravissime pulsat. Qua in apicem coarctatur, campi sūt nudī, silvæ raræ, colles glabri, sed non sine ferri venis, convalles autem satis graminosæ: Angliæ enim Apenninus hunc angulum intersecat. Ad Orientalem autem partem, sive trianguli basim, uti etiam ad latera, culturæ terra est perquam grata, redditusque cum agriculturarum labore contendunt, pratis, pascuis, arvis distincta, & carbone fossili quo pro ignis alimento passim in Angliā utuntur, copiosa. Primaria hujus regionis urbs Saxonibus *Dunholm*, Latinis *Dunelmum* dicta, vulgus *Durham* corruptissime vocat. Situ quidem aditiori & sane munitissimo, spatio tamē non magno, ovali quodammodo forma, flumine ab omni parte nisi a Septentrione circumfunditur & moenibus armatur. Ad Australem partem scēre qua flumen se reducit, Cathedralis Ecclesia surgit, pyramidibus & alta turre conspicua in medio eminenti tumulo imponitur castrum quodammodo intermedium inter duos pontes ē saxo, quibus Vedra fluvius hinc ad Ortum, illinc ad Occasum conjungitur, a castro ad Septentriones patet forum & S. Nicolai cernitur templum. Super hic præterea opida, *Strandrop*, *Derlington*, *Hartlepole*, *Binchesier* & *Chester upon the streets*, cum multis vicis atque arcibus. Numerantur in hoc agro & Northumbria, Ecclesiæ parochiales 118 præter facella plurima. Flumina hic sunt primum *Tees* Latinis *Tesis* & *Tesis*, *Flumina*. Polydoro *Athesis*, Ptolemæo *Tuesis* appellari videtur Camdeno, apud quem libratorum incuria exulare existimat. Hic Fluvius ē saxeto illo *St. nemore* erumpens, raptisque secum multis undique torrentibus, per rupes fluens ē quibus ad Egleson marmora caduntur, ac deinde multa loca alluens, rādem āplo ostio in Oceanū se ejicit, unde trianguli basis ad oram maritimam inchoatur. Item *Vedra*, *Gaunleffe*, *Derwentum*. Atque hæc de hisce tribus partibus dicta sufficient, ad reliquas pergrinus,

Montes.

Murus Picticulus.

Episcopatus Dunelmensis.

Soli qualitas.

Urbes sive opida.

ANGLIÆ : : : TABVLA, SEQVENTES CONTINENS COMITATVS, WESTMORLANDIAM,

Lancastriam, Cestriam, Caernarviam, Denbigh, Flint, Merioneth, Montgomery & Salopianam, cum Insulis Maniæ, & Anglesey.

*Westmorlandia.
 Situs.*

*Soli qualitas.
 Imperium majorem.*

*Lancastria.
 Situs.*

Soli fertilitas.

Opida.

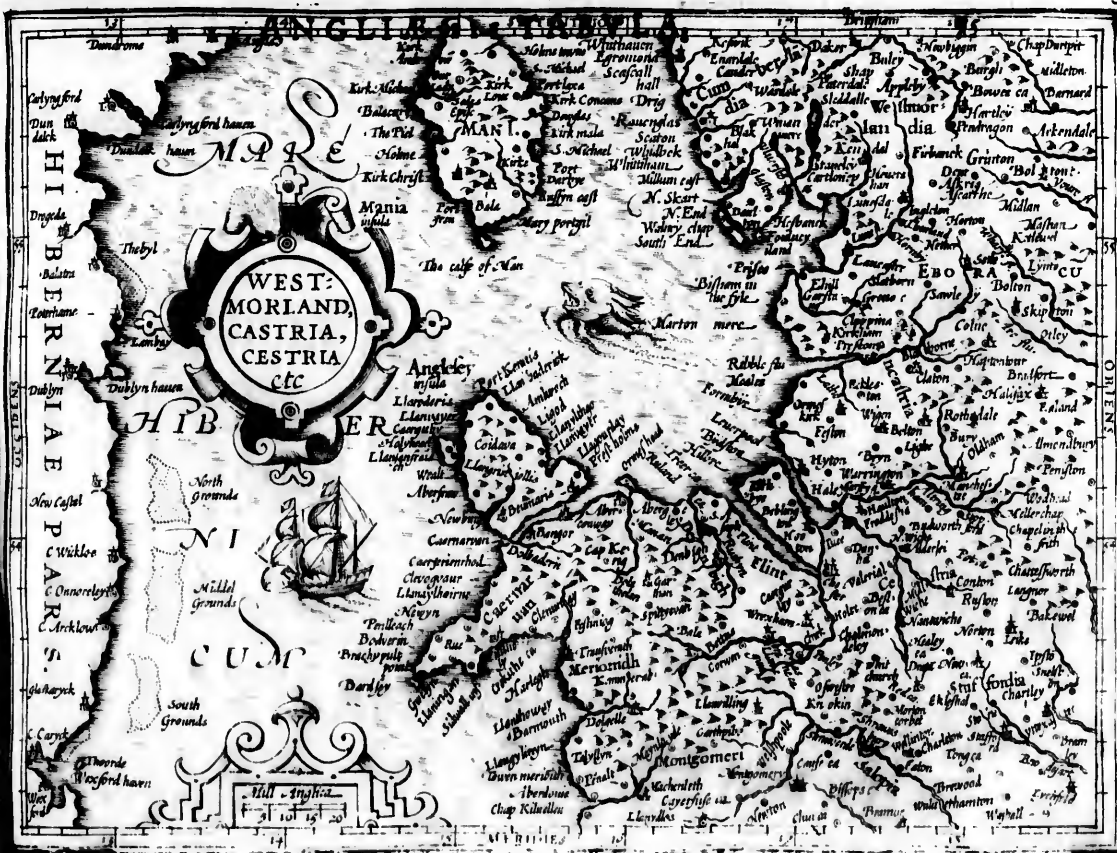
*Lacus.
 Flumina.
 Montes.*

*Cestria.
 Situs.
 Soli qualitas.
 Urbes.*

AD tertiam Tabulam venio, in qua primum sese offert *Westmorlandia* ab Occasu & Arcto Cumberlādia, ab Ortu Eboracensi & Dunelmensi agro terminata: sic dicta quod magna ex parte inculta sit. Pars Australior, angustiori spatio inter Lonum flumen & Winanderinere conclusa satis ferax in vallibus, licet suas asperas glabraeque cautes ostendat, & *Baronia de Kendal* dicitur. Deinceps supra Loni fontes latius se explicat regio, multique gyris & flexibus Montes excurrunt, quibus interjacent alicubi convalles prærupta altitudine, crebris locis speluncarum in modum subruptis. Opidum hic primarium *Aballaba* nunc *Apelby*. Est etiam frequentissimum opidum *Kandale*, Lanificii gloria & industria celeberrimum. Atque in hoc Comitatu 26 parœciæ numerosæ habentur. Fluvii sunt *Lonus, Ituna, & Eimorus*. *Lancastria* vulgo *Lankashire, & the Countie Palatine of Lancaster*, quod sit Comitatus Palatini titulo insignis. Sub Montibus, qui per Angliam mediam procurunt, jacet ad Occasum: inter Eboracenses ab Ortu, & Hibernicum Oceanum ab Occasu ita includitur, ut ab Austro qua Cestrenses respicit, (a quibus Merseio flumine dirimitur) sit latior, sensumque in Boream procedens, qua *Westmorlandiæ* confinis, coarctetur. Ibique maris Sinu abruptitur, sui que partem non exiguam ultra sinum habet, quæ *Cumberlandiæ* adjacet. Vbi in campos æquatur, hordei & tritici satis est fertilis, ad Montium radices avenæ fertilior, ubique solo tolerabili, nisi uliginosis quibusdam, & minus salubribus locis, qui tamen hæc sua incommoda commodis refarciunt uberioribus. Abasa enim superficie cespites ad ignis fomitem, & nonnunquā arbores, quæ diu defossæ jacuerunt, præbent. Inferius vero margam ad stercorandos agros affatim alicubi suppeditant. Boves proceris cornibus & composito corpore excellunt. Ad urbestranseo, inter quas primo loco occurrit per vetus illud opidum *Manchester*, *Mancunium*, & *Manucium* variante lectione Antonino, Hoc circumvicinis opidis præcellit suo ornatu, frequentia, lanificio, foro, templo & Collegio. Est & *Ormeskirke* mercatorum opidum, sepultura Stanleiorum Derbientium Comitum insigne: Et *Lancaster* præcipuum regionis opidum, ut alia taceam. Atque hic parœciæ 36: sed valde populosæ recensentur. Plurimi sunt Lacus & paludes inter quas *Merton* palus, & Lacus totius Angliæ maximus, nunc *Winandermere* Pisce sibi peculiari accolis *Chare* dicto, fecundus. Fluvii *Merseius, Irwellus, Duglesse, Ribellus, Wyre, Loeccus, & Lonus*. Montes hic plurimi, iique æditissimi, inter quos ille qui *Ingleborowhill, Penigent, Pendle hill*. *Cestria* sequitur vulgo *Cheshire, & The Countie Palatine of Cheshire*, quod ejus comites jura Palatina habuerint. Ab Austro agro Salopienfi, ab Ortu Staffordienfi & Derbienti, a Septemtrione Lancastrenfi, ab Occasu Denbigenfi & Flintensi circumscribitur, ad Circium vero Cherfonelo longius in altum abit, quæ inter duos sinus cœclusa utrinque insinuantem Oceanum admittit, in quos etiam sinus omnia hujus agri flumina cōveniunt. Regio farris & tritici jejuna & inops, pecoris & piscium ferax, Vrbs hic clara quam *Ptol. Deunam, Angli Chester & Westchester*.

Vrbs

Cumbrelândia,
ulta sit. Pars
n vallibus, li-
a Loni fontes
onvalles pre-
llaba nunc A-
Atque in hoc
go Lankashire,
qui per Angli-
um ab Occasu
or, sensim que
suique partem
e tritici satis est
minus salubri-
ficie cespites ad
n ad steroran-
Amucium, vari-
foro, templo &
tum insigne: Et
ecensetur. Plu-
re, Loccus, &
hill. Cestria se-
erint. Ab Austro
Denbingensi &
us coelula utrin-
e. Regio farris &
er & Westchester.
Vrbs

Vrbs hæc quadrata forma, mœnibus quæ duo plus mill. pass. ambitu colligunt, includitur: ad Lybonotum, castrum eminet prope flumen a Comitibus constructum, ubi fora Palatinatus bis quotannis habentur. Edificia sunt nitida, & projectis Mœnians porticus utrinque per primarias plateas ducunt: Sunt præterea opida, *Finborough* & *Condate*, nunc *Congleton*. Habetque parœcias plus minus 68 hic Comitatus. Fluvii hanc regionem interluunt, *Deva*, Anglice *Dee*, Salmonibus admodum ferax, è duobus in Wallia fontibus nascitur, unde denominatum credunt. Præterea *Wever*, *Messey* & *Danus*. *Caernarvonshire*; Historicis Latinis *Snaudonia*, & *Arvonnia*. Latus Septemtrionale & Occiduum Mari objacet, Australe claudit Merionithia, & Orientale Denbighensis ager Conovio flu. interlabente. Qua Mare prospicit gleba est satis fertili, & opidulis redimita. In hac præter alia opida est *Bangor* sedes Episcopalis. Interiora hujus Comitatus montosa, aspera, clivosa. *Denbighensis* ager, Anglis *Denbighshire* interius a mari recedit, & in Ortum usque ad Devam flumen procurrit. A Borea aliquandiu mare, inde Flintensis regiuncula, ab Occasu Merionithia & Montgomeria, ab Ortum Cestria & Salopia circumcingunt. Pars Occidua sterilis, media qua in vallem succumbit, fecundissima, Orientalis statim a valle naturam sibi iniquiorem, ad Devam vero multo æquiores sentit. In hoc autem agro est vallis *Cluida*, a mœnitate, fertilitate, & salubritate vere foelix, in qua *Ruthun* maximum est vallis emporium. Deinde territorium, Britannice *Maulor Gymraig*, Anglis *Bromfield* lætum admodum & plumbi ferax. Primarium hujus tractus opidum *Denbighia*, vulgo *Denbigh*, & *Cluda* fluvius. Flintensis Provinciola, Anglis *Flintshire*, Denbighienfi agro ad Septemtrionem longior quam latior præjacet, Hibernico mari, seu potius Deva ætuario ab Arcto pulsata, ab Ortum Cestrensi Comitatu, ab aliis plagis Denbighienfi finita. Hæc non quidem montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui præsertim qua Mare prospiciunt, primo quoque anno nunnullis in locis hordeum, aliis triticum, in universum secale vicelimo & supra scenore, & postea avenam in quatuor aut quinque annos profundunt. Est hic opidum *S. Asaph* Anglis, ubi Episcopalis est sedes, cui parœcia subsunt multæ: & *Rythlan*, castello egregio nitens. Hic etiam *Alen*, fluvius, prope quem fons est qui maris æmulus statis temporibus suas & revomit & resorbet aquas, *Merionethshire*, Latine *Mervinia* a Montgomerico pago ad sinum usque Lunatum & Oceanum pertingit, quo ab Occasu ita pulsatur, ut nonnullam ejus partem abrupisse credatur. Ad Meridiem Devo flumine a Cereica dirimitur, ad Septemtriones Caernarvoniam, & Denbighiam attingit. Ipsa vero inter Montium conglomerationes omnium totius Walliæ terrarum hispida magis & horribilis. Opida hic rara, Harlech autem castrum est munitissimum, atque hujus regionis primarium: suntque æstuaria duo celeberrima *Traith maur*, & *Traith Bochan*, id est æstuarium majus, & minus. Montes habet altissimos, arcus tamen & in modum arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tanta æqualitate confertos, ut in summis eorum verticibus pastores confabulantes, vel convitantes, si concurrere forte statuerint a mane ad vesperam vix convenirent. *Montgomeryshire* ad Meridiem Cereica & Radnoriam, ad Ortum Salopiam, ad Boream Denbighiam, & ad Occasum Merionithiam circumscripta, licet Montibus plurimū emineat, cōvallibus tamē grata fecunditate, cū arvis, tum pascuis utiq; foelix est,

Flumina.*Caernarvonshire.**Situs.**Soli fertilitas.**Opida.**Montes.**Denbighia.**Situs.**Soli qualitas.**Opida.**Flintshire.**Situs.**Soli qualitas.***Merionithia.***Situs.**Soli qualitas.**Opida.***Montes.***Montgomeria.**Situs.*

est, laud
surgens
opidum
statim
pervag
supped
altitud
Shropsh
trionea
utpote
quam A
plus mi
Angles
Monæ d
ram leg
bramin
recta,
abunde
maxime
nora fun
effodim
fello est
potellat
ubi præ
aditusq
nem bu
plerumq
etiam n
dicta) p
Scoti C
Seafell,
scriptis
mire re

est, laudatissimorumque equorum fecunda olim genitrix. Primarium hujus regionis opidum *Montgomery*, Soli fertilis. surgenti saxo, cui amœna planities subjacet a Balduino limitis Wallici præfecto constructum. Est & *Lan-veblun*, Opida. opidum mercatorium. Hic est *Sabrina* secundum a Tamesi Britanniae flumen, *Severne* Angli indigitant. Hic statim a fonte ita crebris incurvus flexibus agitur, ut sæpe reverti credatur, procurrit tamen, seu potius lentus pervagatur hunc agrum, Salopiensem, Vigorniensem, & Glocestrensem, vitalemque humorem glebæ ubique suppeditans in Sabrinianum fretum se tandem placide exonerat. Hic etiam *Plinlimon* Mons in eximiam exurgens altitudinem, qui *Sabrinæ* flumen, de quo modo diximus, effundit. *Salopia* sive *Comitatus Salopiensis*, Anglis *Shropshire*, ad Ortum Staffordienses, ad Occasum Montgomeryenses, ad Meridiem Vigornienfes, & ad Septemtrionem Cestrenses attingit. Ampla regio, fertilis & amœna, Opidis & castris undique stipata est frequentissimis, *Plinlimon* mōs. *Salopia*. *Situs*. *Soli fertilitas*. *Opida*. utpote quæ limitanea fuerit. Inter quæ hujus agri urbs longe clarissima ex antiqui Vriconii occasu exorta, quam Angli *Shrewsbury* dicunt, Latini *Salopiam*. Sunt & *Bishops Castle*, *Ludlow*, & alia. Numeratur hic paræcia plus minus 170. Fluvii *Temus*, *Colwyn* & *Terna*. Restant nunc in Tabula nostra Insulæ duæ *Mannia* & *Anglesey*. *Mannia*, Cæsari *Mona*, *Monæ* & *Ycolemao* quasi *Mon-eitha*, id est, *Mona* remotior, ad alterius *Monæ* differentiam, dicitur. *Monabia* Plinio, *Menavia* Orofio & Bedæ, apud quos tamen *Mervania* perperam legitur, *Eubonia* Gildæ, *Menaw* Britannis, Incolis *Manning*, Anglis *The yle of Man*. Iacet autem medio libramine inter Boreales Hiberniæ & Britaniæ partes, a Septentrione in Meridiē xxx. plus minus Italica mil. portrecta, latitudinem vero qua maxime pater vix ultra xv mill. qua minime vix extendit. Linum & Cannabim abunde profert, pascua & arva habet satis lata, hordei, tritici, sed præcipue avenæ ferax est, unde avenaceo pane *Soli fertilitas*. maxime vescitur Incolæ; pecorū ubique multitudo, & numerosi Oviū greges, sed cum Oves, tum pecora minora sunt quam in Anglia. Cum autem silvis sit indiga, bituminoso cespite ad ignem utuntur, quem dum effodiunt, sæpenumero in suffossas arbores incidunt. Britannos hanc Insulam uti Britanniam tenuisse in confesso est, sed cum a Septemtrione gentes tanquam infusi nymbi, has australes plagas inundarint, in Scotorum potestatem devenit. Inter Opida hujus Insulæ præcipuum censetur *Ruffin* ad australe latus situm, quod a castro ubi præsidium habetur, vulgo *Castellon* appellatur: sed frequentissimum est *Duglas*, quod Portus sit optimus, aditusque facillimus, ad quem Galli, & alii exteri cum sale suo marino comineant, coria, lanam rudem, & carnem bubulam salitam ab Insulanis emergentes. In occidentali latere sunt *Bala-Curi* ubi Episcopus plerumque agit qui Eboracensi Archiepiscopo subest, & *The Pyle* munimentum exigua in Insula positum, ubi etiam non pauci sunt milites præfidiarii. Ipse vero australi promontorio modica etiam Insula (*The castle of Man* dicta) prætenditur, marinis avibus quas *Puffins*, & anatibus illis è ligno putrefacto enatis, quas Angli *Bernacles*, Scoti *Clakes*, & *Solmd Gresse* vocant, referta. In medio Mannia Montibus densus attollitur, è quibus aditissimus *Seae-fell*, unde sudo cælo Scotia, Angliæ & Hibernia prospici possit. Controversas Iudices, *Deemsters* vocant, sine scriptis & impensis dirimunt. Incolæ omnes a furandi & mendicandi olliati consuetudine sunt alienissimi, ac mire religiosi. Superest *Anglesey* Insula de qua in 7 Angliæ Tabula agemus.

Regio.
Nomina.
Situs.

Soli qualitas.

Herefordia.
Imperium majo-
rum.

Radnor.
Imperium majo-
rum.

Brecknia.

CAMBRIA, quæ & Wallia, sive Wales, avita Britannorum Sedes, a Cambro tertio Bruti Filio denominata nonnullis videtur, quod falsum putat Camdenus. Hæc ab Anglia Saxonica sive Lhoëgria, Sabrina & Dia Fluvii distinguitur. Cætera ejus Regionis Mari Hibernico pulsantur. Hujus nomen universam quondam Translabriam Regionem complectebatur, nunc vero minus late patet. Terra omnis montosa, aspera, clivosa, nisi qua Mari vicina est; hic enim solum fecundius. Wallum autem tres olim populi infederunt: Silures, Demetæ, & Ordovices. Hi non solum duodecim, quos vocant Wallia Comitatus, sed duos etiam illos Translabrinos Herefordshire, & Monmouthshire, quæ Angliæ Comitatus adnumerantur, tenuerunt. Silures eas regiones ex Ptolemæi descriptione incoluerunt, quæ Wallis sua lingua uno nomine Deheubarth, i. pars Australis, & novis hodie nominibus, Herefordshire, Radnorshire, Brecknockshire, Monmouthshire, & Glamorganshire, appellantur, in quibus & nominis Silurum nonnullæ supersunt reliquæ. Reliquam hujus regionis partem quæ longius in Occasum projecta, Anglis Westwales dicitur, agrumque Meridionensem, sive Caermadenshire, Penbrochiesem, & Cæreticam, sive Cardiganshire complectitur, Plinius Siluras etiam tenuisse existimavit; sed Ptolemæus qui exploratius Britanniam novit, alium hic populum constituit, quos Demetæ & Demetæ dicit, Demetæque nomine pro hoc tractu usi sunt, cum Gildas, tum Nennius. Ordovices qui & Ordovices, reliquos duos Principatus (quos illi Guineth & Powis, Angli North-wales & Powisland dicunt) olim infederunt; & ad eos spectantur regiones illæ, quæ nunc Anglice novis nominibus Montgomeryshire, Merionethshire, Caernarvonshire, Denbighshire & Flintshire appellantur. Nunc Walliæ partes eo ordine quo supra a nobis positi sunt, percurramus: ea tantum quæ nobis in Tabularum Mercatoris explanationibus indita sunt referentes. Occurrit primo loco Herefordiensis Comitatus. Huic elangente jam Anglorum Imperio præfuit Comitatus Officialis titulo Radulphus Gualteri Medantini Filius, quem Normanni hoc honore exuerunt, cui successerunt Gulielmus Filius Osborni, Normanniæ Ducibus arctissima propinquitate conjunctum. Huic successit Roberius ejus Filius de Britolis dictus, qui sine prole mascula proscriptus obiit. Stephanusque Rex Roberto le Bossu Comiti Leicestriæ reddidit Herefordiam, verum frustra: Marhildis enim Augusta, sive Imperatrix Milonem Gualteri Constabularii Gloucestriæ Filium, eo honore auxit, Angliæque Constabularium fecit, cui 14 Filii Rogerius scilicet, Gualterus, Henricus, & Mabel, nulla suscepta prole invicem successerunt. De reliquis Camde-
rum vide. Radnoriam sequitur. Hanc Mortuomarii sive de Mortuo-mari qui Anglis Mortimers dicti, primi Normannorum Regionem fuso Edrico Silvatico Saxone, sibi devexerunt. Cumque longo jam tempore inter omnes in hac regione enjnuissêt, tandem Rex Edwardus 111 anno salutis 1154 ccc xxix Rogerii de Mortuo-mari Dominum de Wigmor hujus limitis Wallici, vel (ut vulgo loquuntur) Marchiæ Comitæ creavit, qui statim morte mulctatus est. De his & reliquis plura habes apud Camd. Tertium locum obtinet Brecknia. Hujus A-
grum

Bruti Filio
 axonica fi-
 rnico pul-
 e&ebatur,
 cina est; hic
 eta, & Or-
 etiam illos
 unt. Silu-
 barth, i pars
 & Glamor-
 us regionis
 ve Caernar-
 nuissie existi-
 metas & De-
 ui & Ordevi-
 t) olim infe-
 , Merioneth-
 a nobis pon-
 referentes.
 Comitis Offi-
 ui succederunt
 Huic succcessit
 Rex Roberto
 eratrix Milo-
 it, cui 14 Fi-
 quis Camde-
 i, primi Nor-
 tempore inter-
 is de Mortuo-
 vir, qui statim
 nia, Hujus A-
 grum

Imperium majorem.

Comitatus Monumethensis.
Imperium majorem.

Glamorgania.
Imperium majorem.

Ager Maridunensis.
Penbrochia.
Imperium majorem.

Ceretica.
Imperium majorem.

grum regnante Gulielmo Rufo, *Bernardus de Novo-mercato*, five *Newmark* Normannus, vir animi consilii que plenus, conscripta non parva Anglorum, & Normannorum manu, primus aggressus difficili bello a Cambriis extorsit, Nestamque Gruffini Principis filiam uxorem duxit. Quæ cum filium Mahelem patrimonio spoliasset, *Sibylla* ejus soror illud adiit, virumque suum *Milonem*. Herefordiæ Comitem hoc honore auxit, a quo successively ad *Bregos*, *Bohumos*, *Staffordos*, illisque proscriptis, ad Regem redditus in hoc agro longe amplissimi devenerunt. Brechinix, & Herefordiæ ad Meridianam plagam subjacet Comitatus *Monumethensis*. Hic Saxonica Heptarchia Wallis montanis paruit, qui tamen ut in Legibus antiquis videre est, sub Occiduorum Saxonum imperio erant. Normannorum vero primis temporibus limitanei Duces gravissime affligerunt, præcipue *Hamelinus* Balun, *Hugo Lascy*, *Gualterus* & *Gilbertus* Clarenies Strigulix Comites dicti, & *Brienus* Wallingfordensis, quibus cum donassent Reges, quicquid hoc tractu, devistis Wallis, occupare potuissent, hi superiorem Agri partem, illi inferiorem, quam *Netherwent* dixerunt, in suam paullatim potestatem redegerunt. Ultima Silurum Regio est *Glamorgania*, cujus ab ipsa Provincia expugnatione Domini fuerunt a *Fitzhaimone* recta linea descendentes Glocestriæ Comites, *Clari* & *Spenceri*, inde *Belloampi*, & *Nevilli* unus & alter, & per *Nevilli* Filiam è *Spenceris* oriundam *Richardus* III Angliæ Rex, quo interfecto, *Henricus* VII hujus agri hereditatem crevit, *Gasparricus* Bedfordiæ Duci patruo suo concessit, quo sine prole defuncto, ad se universum jus Rex revocavit, & Filio *Henrico* VIII reliquit, cujus Filius *Edwardus* VI maximam ejus partem *Gulielmo* Herberto, quem *Penbrochiæ* Comitem, & Baronem de *Caerdiff* crearat, venundedit. Ad *Dimetiam* transeo. Hic primo loco occurrit *Ager Maridunensis*. In eo Fons est (ut scribit *Giraldus*) qui naturali die, bis undis deficiens, & toties exuberans marinas imitatur instabilitates. *Penbrochia* Proxima est. Hujus Comitum *Gilbertum Strongbow* fuisse lego, cui *Stephanus* Rex *Penbrochiæ* Comitatus titulum primus contulit. Ille *Richardo Strongbow* filio, Hiberniæ domitori reliquit. Hujus unica Filia *Isabella Gulielmum* Dominum de *Hempsted*, Angliæ Marescallum, maritum eodem adauxit, virum belli pacisque artibus florentissimum. Filiique ejus v. successively *Penbrochiæ* Comites fuerunt: *Gulielmus* Junior dictus, *Richardus*, *Gilbertus*, *Gualterus* & *Anselmus*. Quibus omnibus sine prole intra breve tempus sublatis, Comitatus hujus gladio *Henricus* III *Gulielmum de Valentia* è Lusigniana in Pictonibus familia cinxit. Huic successit filius *Audomarus*. De reliquis Comitibus lege *Camdenum*. Tertia *Dimetium* Regio est *Ceretica*. Ejus orâ Normanni vix suo in Britannia imperio confirmato, statim tentarunt, & feliciter quidæ res successit. Maritima enim paullatim, Wallis extorserunt, sed maximam ejus partem concesserunt *Cadugano* filio *Blethinii*, Britanno prudentissimo, cujus gratia plurimum in universa Wallia poterat, & quo amicissimo utebantur Angli. Sed cū ejus Filius *Oënus* Anglos assiduus excursionibus infestaret, infelix pater patrimonio mulctatus, in Hiberniâ se subducere coactus est. *Cereticam* vero Rex *Henricus*, I. Comiti Clarenfi *Gilberto* donavit. Sed *Caduganus* cum Oëno filio in gratiâ postea ab Anglis receptus, quæ fuerant patrimonii etiam recepit. *Rogerus de Clari* postea *Cereticam* *Henrici* I munificentia accepit. Sequuntur jam Ordovicum Comitatus percurrendi; inter quos

quos *Mallus* (in tempora reliquit *wardo* fa progenies *Gruffinus* reliquit, *Norman* liam cop gratiam fratres in *Mona*, si solveret. spem seq *Denbighia* non pote & suis po Comites le runt. Sed Proceribz ipse suscep fitu imit. rique in A Liberoru tuna tenu dent. Et q cidiis inte controver

ni consilii que
illo a Cambris
nio spoliasset,
quo successive
ni devenerūt,
onica Heptar-
num imperio
ue Hamelinus
gfordensis, qui
m Agri partē,
Silurum Re-
nea descendē-
iam ē Spence-
vit, *Gastparicus*
cavit, & Filio
Penbrochie
occurrit *Agen-*
s marinas imi-
cui Stephanus
nitori reliquit,
dem adauxit,
uerunt: *Guliel-*
breve tempus
familia cinxit.
Regio est *Ce-*
quidē res suc-
gano filio Ble-
motebantur
mulctatus, in
t. Sed *Cadaga-*
ogerus de Clau-
urrendi; inter
quos

quos *Montgomerya* primum locum occupat. Hanc *Powis* *Principes* a tertio filio Rotherici magni prognati cum *Montgomerya*.
allius (licet Rogerus & Hugo Montgomerienses partē nonnullam abrasissent) perpetua serie ad Edwardi 1 1 *Imperium majo-*
tempora tenuerunt. Tunc enim *Oenus* ē Britannico sanguine ultimus Powisia: Dominus *Hawisiam* unicam filiā *rum*.
reliquit, quam Ioannes Charletonus equestri dignitate Anglus duxit, & jure uxorio Dominus Powisia: ab Ed-
wardo factus erat, qui Leonem rubri erectum aureo in clypeo gerebat. Hujus heredes masculi ad quartam usq;
progeniē hoc honore claruerunt, donec in Edwardo mascula successio abolita fuisset. *Merionithia*.
filiorum *Canani* dicitur. Hanc *Hugo* Comes Cestrensis primus Normannorum dispositis praefidiis occupavit, cū *Imperium majo-*
Gruffinum filium *Conani* captivum tenebat, sed postea ille hanc cum reliquo principatu recuperavit, posterisque *rum*.
reliquit, donec fatali periodo confecta, in *Leolino* desit. Supra *Merionithiam* jacet *Caernarvonshire*. Cui statim a *Incolarum ma-*
Normannorum in Britanniam ingressu *Gruffinus* *Conani* filius praefuit, qui cum influentes Anglorum in Wal-
liam copias reprimere non potuisset, temptati subinde celsi; denique cum sua integritate Regis *Henrici* 1
gratiam redemisset, facile etiam ab Anglis sua recuperavit, posteritatisque reliquit ad *Leolinum* usque. Qui cum *rum*.
fratres injuriis, & vicinos Anglos incursionibus irritasset, eo adductus fuit, ut hanc montanam Regionem cum
Mona, sive *Anglesea* Insula, ab Edwardo 1 clientelari jure teneret, eoque nomine mille Marcas quotannis per-
solveret: Quibus conditionibus cum postea non staret, sed suam perfidie fratris pertinaciam, potius, quam
spem sequutus, aleam belli denuo tentaret, interfectus & sibi & Britannorum in Wallia imperio finem attulit. *Denbighia*.
Denbighia sequitur. Hanc cum res Wallorum seditionibus, & Anglorū incursionibus in lapsum prona jam fisset *Imperium majo-*
non poterat, *Comites Cestrie, Warrenie, Mortuomarii, Laceyus & Grey*, primi Normannorū paulatim occuparunt, *rum*.
& suis possidendam reliquerunt. Sequitur ultima Wallie provinciola Anglis *Flintshire*. Hujus agrum *Cestrenses* *Flintshire*.
Comites levia praelia occasione, & oportunitate cum Wallis conferentes, primi Normannorum sibi subjece- *Imperium majo-*
runt. Sed cum illi jam desissent, *Edwardus* 1. hanc & omnem Wallie oram maritimam sibi tenuit. Interiora *rum*.
Proceribus suis, ut visum erat, assignavit, consilium Augusti sequutus, qui validiores & exteriores provincias *Cambrorum*
ipse suscepit, ceteras Proconsulibus sortito permisit. *Cambri*, ut testatur *Hamfredus Lhuydus*, Anglos ve- *maiores*.
fitu imitantur, impatientes laborum, generisque nobilitate ferocientes, parce & duriter domi vitam agunt: ple-
rique in Anglia se clientelae & famulatio Regum & Nobilium dedunt, ad quae supra quam dici potest sunt apti.
Liberorum etiam educationi institutionique operā dant: quo fit ut nullus adeo in universa Cambria sit for-
tuna tenui, qui non in Schola edoctus sit: peritiores Iuri operam dant, deque eo per totam Angliam respon-
dent. Et quemadmodum olim gens (ut *Tacitus* refert) injuriarum impatientissima, continuis pugnis & homi-
cidiiis inter se de gladiabatur; ita nunc ob legum inctum, quibus optime obediunt, supra omnes gentes, litibus &
controversiis inter se, usque ad omnium bonorum consumptionem, contendunt. Sed de his satis.

ANGLIÆ TABVLA,
IN QVA HI SUNT COMITATVS, (CORNVBIA, DEVONIA, SOMERSETVS,
Dorcestria, Wiltonia, Glouceſtria, Monumetha, Glamorgan, Caermarden, Penbrock, Cardigan,
Rednor, Brecknock, Herefordia & Vigornia

Cornubia.
Situs.
Soliqualitas.

Opida.

Flumina.
Portus.

Devonia.
Situs.

Urbes & Opida.

Flumina.

Somerſetenſis
Comitatus.
Situs.

Cæli temperies
& Soli fertilitas.

Urbes & Opida.

Flumina.
Dorcestria.

CORNVBIA quæ & Cornwallia Britannice Kernaw, a Meridie Oceano Britannico, a Septentrione Hibernico, ab Occasu Antiveſtro promontorio & Gallico Oceano clauditur, ab Ortu Tamara flumine a Devoniam ſeungitur. Regio gleba ſatis fertili, ac Metallorum divite vena abundans. Frugum quoque licet non ſine magno agricolæ labore, ſerax. Nitet hæc regio & inprimis ora maritima creberrimis opidis. Ea ſunt Heiſton opidum ſignandi ſtanni privilegio celebre. Pery celebriſ mercatus, Arwenak, Truro, Grampound, Fowey, Leſtwithell, Leskeyd, Bodman, Saltash, S. Iſes, S. Colombis, Padſtow, Stow, Stratton, Tamerion, Lanſtuphaddon & Saltash. Suntque in hoc Comitatu paræciæ 161. Fluvii ſunt Uale, Fawey, Loo, Liveryn, Haile, Alan & Tamara. Inter Portus huius regionis celeberrimus Volcmouth, Cenonis oſtium Ptolemæo, æque nobilis, ac ipſum Italiæ Brundifium, navium capaciſſimus & tutiſſimus. Devoniam vulgo Deſhire ſequitur. Terminum eius ab Occaſu Tamara flumen: ab Auſtro Oceanus, ab Ortu Dorceſtria & Somerſetus, a Septentrione Sabrinianum fretum. Hæc ut majori latitudinis incremento utrinque quam Cornwallia excurrit, ita utrinque Portibus accincta commodioribus, nec minus ſtanni venis dives, pratis diſtincta latioribus, ſilvis veſtita frequentioribus: gleba autem alicubi perinde exili. Urbs primaria Angliſ hodie Exceſter, Latinis Exoma, Ptolemæo Iſca, Antonino Iſca Dimmoniorum. Sunt & opida plurima, ut Plimmouth quod ſuperiori ſæculo, ex viculo piſcatorio in opidum amplum, civiumque frequentia urbis æmulum excrevit. Hinc fuit Franciſcus ille Dracus Eques Auratus in gloria navali noſtræ memoriæ facile Princeps. Item Lidſton, Plimpton, Modbery, Derrmouth, Exmiſter & multa alia: Parochiales eccleſias 394 continet. Fluviique ſunt Lid, Teavus, Plimus, Derr, Toimer, Teignus, Iſca, Credenſus, Columbus, Otterey, Ax, Towridge, Iaw, Oukus & North Ewe. Somerſetenſis Comitatus ſequitur vulgo Somerſetſhire. Terminum ab Ortu Wiltoniam, ab Auſtro Dorceſtria, ab Occaſu Devoniam, a Septentrione Sabrinianum fretum & Glouceſtria. Ditiſ hæc admodum ſoli, unquam non ad fruges, aut pabula eximie fertiliſ, atque alibi etiam adamantum admodum ſæcunda, qui ſplendore Indicos provocant, duriæ cedunt. Urbs præcipua Briſtolia, pulcherrimis ædificiis, gemino flumine & muro, portu, exterorum commerciis, civium frequentia illuſtratur. Opida habet, Theodorudunum nunc Welles, Bathonia, vulgo Bahe. Atque in hoc agro Parochiæ 385 numerantur. Fluvii ſunt Iwell, Frome, Pedred, Thonius, Avona, Somer, Brius, Welvi. Dorceſtria, Dorſetſhire: ab Ortu Southamptoniam, ab Occaſu Devoniam, ab Auſtro Oceano Britannico, a Borea Wiltoniam & Somerſeto terminatur. Gleba vero eſt fertiliſ, qua Septentriones ſpectat ſilvæ & Salicæ diſfunduntur, unde crebris & herbidiſ collibus, qui numerosos ovium greges paſcūt, gratis paſcuſ ad littus uſq; deſcendit. Durnovaria.

TUS,
n,

emtrione Hi-
ara flumine a
ugum quoque
treberrius o-
venak, Trior,
atton, Tamer-
Loo; Liveru,
a Ptolemeo,
Denshire sequi-
merferus, a Se-
ia excurrit, in
ribus, filvis ve-
Latinis Exoma,
iori seculo, ex
Franciscus ille
Modbery, Dent,
Plimus, Dent,
Somerfetenfu
ccafu Devonia,
l fruges, aut pa-
vocant, duri-
sterorum com-
ulgo Bahe. At-
Brum, Welw.
nanico, a Borea
le diffundun-
us usq; descēdit.
Durnovari,

ANGLIÆ IIII TABVLA.

83

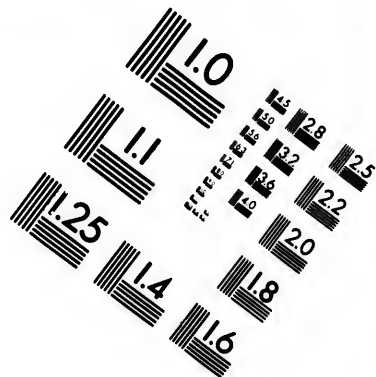
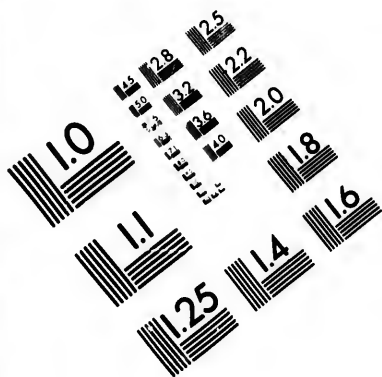
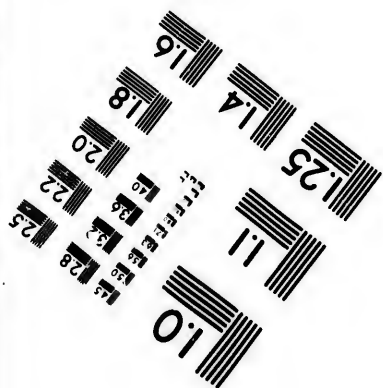
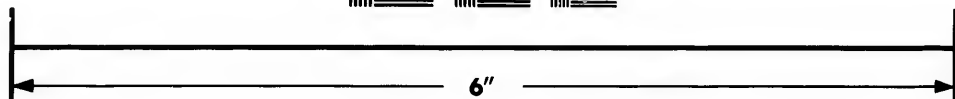
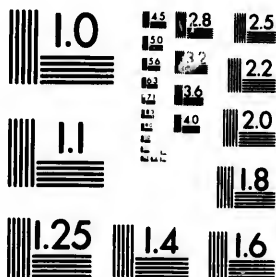

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.5 2.8 2.5
1.6 3.2 2.2
1.8 2.0 1.8

10

*Opida.**Flumina.**Wiltonia.**Situs.**Soliqualitas.**Opida.**Flumina.**Glocestria.**Urbes & Opida.**Flumina.**Monumethens.**Comitatus.**Situs.**Solifertilitas.**Opida.**Glamorgania.**Situs.**Soliqualitas.**Urbes & Opida.**Flumina.**Caermardenshire.**Situs.**Soliqualitas.**Opida.*

Diannovaria, quod *Diurnum* & *Dunium* Ptolemæo pro exemplarium varietate dici videtur, unne *Dorchester*, primarium totius conventus censetur opidum, nec magnum tamen nec speciosum, mœnibus jam olim Danorum furore nudatum. Sunt & alia, *Burport*, *Lime*, *Weymouth*, *Poole*, *Warham*, *Shiburne*, *Sturminster* & *Wimburne*, atque hic Comitatus Parœcias 248 numerat. Fluvii sunt, *Lim*, *Trentus*, *Carr*, *Juell*, *VVey*, *Sturus*, *Ale-*
nus, *Varia* Latinis, *Frau* vel *Frome* Saxonibus. *Wiltonia* a primario olim opido *Wilson* denominata, vulgo *Wiltshire*, tota est mediterranea. Terminos ab Ortu Oxoniam & Southantoniam, ab Occasu Sommerfetum, a Septemtrione Glocestrîa habet: Regio pascuis & frugibus ubique lata. *Wilton* opidum olim fuit totius agri caput, cui & appellationem fecit. Sunt & *Malmesbury*, *Crecklade*, *Calne*, *Chippenhams*, *Trubridg*, *Sarisbury* & *Marleborough*. Atque hic Comitatus Parœcias 304 complectitur. Fluvii sunt *Isis*, *Avona*, *Willebyourne*, *Adderbourne*, *Ellan* & *Kenner*. *Glocestria*, vulgo *Glocestershire*, ab Occasu Walliam, a Septentrione Vigorniam, ab Ortu Oxoniam, a Meridie Wiltoniam spectat. Regio amœna & fertilis, ab Ortu æstivo in Occalum brumalem ex-
porrecta. Habet & Ferri fodinas. Primaria hujus Comitatus Urbs *Glocester*, quam Antoninus *Cleuvum* & *Glevum* dixit, vulgus Latinorum *Gloverniam*, alii *Claudiocestriam*. Antiqua sane urbs, ac a Romanis condita, *Sabrinæ* fluvio exporrecta imminet, qua flumine non alluitur, murus firmissimus opponitur. Sunt etiam alia opida *Tewkesbury*, *Deorhirst*, *Camden*, *Wincelcombe*, & *Cirester*, ac Parœciæ 280 hoc Comitatu comprehenduntur. Fluvii irrigant *Sabrina*, *Aven* & *Isis* vulgo *Ouse*, qui postea recepto *Tamo*, *Tamisis* composito vocabulo dicitur. *Monumethensis Comitatus*, Anglice *Monmouthshire*, includitur a Septemtrione *Munow* fluvii qui Herefordienses, ab Ortu Vaga, qui Glocestrîenses, ab Occasu *Remneio*, qui Glamorgenses sejungit, & ab Austro Sabriniano æstuario, in quod illa flumina una cum *Isca* mediam regionem interfecant, evolvuntur. Rebus ad victum necessariis non solum sibi sufficit, sed etiam vicinis affatim suppeditat. Primarium regionis opidum *Monmouth*, ad Septemtriones qua fluminibus non defenditur, muro & fossa præinctum erat, in medio proxime forum castellum præterdit. Item *Chepstow*, *Abergevenny*, Antopino *Gobannium*, *Newport*, & urbs *Isca* Antonino, Legio 11 dicta, nunc *Cuerleon*, & *Cuer Leon ar* *Usk* Britannis. *Glamorgania* Anglis *Glamorganshire*, dicitur. Regio tota est maritima, minus latitudine, quam recta regione porrecta, Sabriniano frecto a Meridie pulsatur. Qua terram vero spectat ab Ortu Monumethenses, a Borea Brechnochienses, ab Occasu Maridunenses adjacent. Pars Septemtrionalis montibus est aspera qui in Austrum descendentes paullatim mitescent, quorum ad radices planities in Meridiem extenditur. In hoc agro est tenuis urbecula *Landuff* i. *Fannum* ad *Taff*, cui Parœciæ sub sunt 165: *Caerdyffe*, *Cowbridge*, *Neath*, *Sweinfey* & *Lloghor* Antonino *Leucarum*. Fluvii interluunt *Rymnus*, *Taffus*, *Nidus*, & *Lloghor*. *Ager Maridunensis* Anglis *Caermardenshire* continetur ab Ortu Glamorgania & Brechinia, ab Occasu Penbrochia, a Septentrione Ceretica, intercurrente Tivio flumine, & a Meridie Oceano. Hic frugibus satis fertilis, gregibus abundans, fossiliumque carbonum alicubi ferax. Urbs primaria totius conventus *Caermarden*, Ptolemæo *Maridunum*, Antonino *Maridunum* pratis & silvis amœna, antiquitate suspicienda, coctilibus muris ut inquit Giraldus, partim adhuc extantibus

egregie

agregie clausa supra nobilem *Touium* fluvium. Est & opidum *Kidvelly* vetus, quo nunc vetustate quasi de-
 sertum fatiscit. Incolæ enim *Vendraeth Vehm* fluviolum transgressi novum *Kidvelly* substruxerunt, Por-
 tus commoditate eo allekti, quæ jam tamen tenuis objectis, fere nulla est. Fluvii sunt *Vendraeth Vehm*, *Tovy*, *Penbrochiensis*
Pr. Tobias, & *Taf. Penbrochiensis Comitatus* Anglis *Penbrockshire*, undique mari urgerur, nisi ab Ortu, qua ager
Maridunensis, & ab Aquilone qua pars *Cereticæ* obtenditur. Regio ex Hiberniæ confinio aëris salubritate tem-
 perata, triticea, vinoque venali copiose referta. Principale provinciarum municipium *Demetiae*que caput, est *Pen- Cæli temperies*,
bro, Anglis *Penbroke*, in saxola quadam & oblonga rupis eminentia situm. Nobilia etiam hujus tractus Opida *Soli fertilitas*.
 sunt *Tenby*, *Hawfordwest*, & *Menevia* Anglis hodie *S. David*. Fluvios hic non nisi duos reperio. Est hic *Opida*.
 Portus quem *Milford-Haven* Angli vocant, quo non alter in Europa aut nobilior aut tutior. *Ceretica*, An- Flumina.
 glis *Cardiganshire*, campestris regio ad Occasum qua mare prospicit, uti ad Meridiem, qua *Tivius* fluvius *Portus*.
Maridunenses secludit: ab Ortu vero & Aquilone, qua ad *Brechinenses* & *Montgomerienses* spectat, continui *Ceretica*.
 Montes pabulo sæcundi perpetua latera trahunt, sub quibus passim diffunduntur Lacus. Præcipuum hujus *Situs & Soli qua-*
 regionis opidum est *Cardigan*; est & *Aberystwith*. *Tivius* fluvius, *Ptolemæo Tuerubius*, hanc regionem per- litas.
 currit, qui olim *Calloribus* nunc *Salmonibus* abundat. Est quoque *Ridol*, & *Tstwith* *Ptolemæo Stuccia*. Rad. Opida.
norshire forma triquetra, quanto magis in Occasum protenditur, in angustum magis magisque contracta ad *Flumina*.
 Occasum *Herefordensibus* annectitur. Ad Austrum *Vaga* flumine *Brechnochienses* discludit, ad Septemtri- *Radnor*.
 onem adjacent *Montgomerienses*. Pars ejus Orientalis & Australis cultior, reliqua Montibus asperior vix ul- *Situs*.
 lo cultu mitescat, silvis tamen satis vestita, profluentibus irrigua, stagnisque alicubi aspersa. Est hic *Radnor Soli qualitas*.
 præcipuum totius pagi opidum, pro regionis more cultuque tectis satis elegans. *Vaga* fluvius Occiduum agri *Opida*.
 angulum transversum secat, & occurrentibus saxis fractus, subito solo deltitatus præcipitatur. *Radnor* sub. *Vaga* fluvius.
 jungitur ad Austrum *Brechmia*, Anglis *Brechnockshire*, a *Brechanio* Principe sic dicta, ut existimant Walli. Hæc *Brechm*.
 ab Ortu *Herefordia*, ab Austro *Monumuthia* & *Glamorgania*, ab Occasu *Caermardinia* terminatur. Regio *Situs*.
 in montes densius confurgit, convallibus tamen passim sæcundis. Primarium hujus agri opidum *Brecknock Soli fertilitas*.
 in ejus fere umbilico positum. Sunt præterea *Buelth & Hay*. *Vaga* Borealem agri partem alluit, *Isca* eximius *Opida*.
 item fluvius mediam percurrit. *Herefordiensis* Comitatus sive *Herefordshire*, forma quasi circulari, ad Ortu Flumina.
Vigorniensibus & *Glocestrensisibus*, a Meridie *Monumethensibus*, ab Occasu *Radnor* & *Brechinia*, a Septen- *Herefordia*.
 trione *Salopia* definitur. Regio est amœna, pascendis; pecoribus & alædis frugibus mitissima. *Herefordia* nunc *Situs*.
 urbs hujus Comitatus prima, pratis gratissimis, & arvis uberrimis interita, fluminibus fere incincta, ab Septe- *Soli fertilitas*.
 trionem & Occasum *Anonymo*, ab Austro *Vaga*, qui è Wallia huc accelerat. Sunt & *Lewister*, *Webbia*, *Leabur*. *Vrbs & Opida*.
 77, *Rosse*. Numerantur hic Parocæiæ 176. Flumina hic sunt eximia, *Vaga*, *Lugna*, *Munow* & *Dorus*. *Vigor*. Flumina.
niensis Comitatus vulgo *Worcestershire*, ab Ortu *Warwicienses*, a Meridie *Glocestrenses*, ab Occasu *Hereford*. *Vigornia*.
 enses, ab Aquilone *Staffordien*ses habet. Regio hæc cælo & solo propitio utitur. Præcipua urbs est *Worcester*, *Situs*.
 Latinis *Vigornia*. A Romanis videtur condita. Hic ager parocæias 152 numerat. Flumina hic *Sabrina* & *Avona*. Cæli & Soli qua-
 Suggestus.

Hos continet Comitatus, Eboracum, Lincolniam, Derbiam, Staffordiam, Nottinghamiam, Lecestriam, Rylandiam, & Norfolciam.

*Ager Eboracensis.
Situs.
Soli qualitas.*

Urbes & opida.

Flumina.

Lincolnia.

*Soli qualitas.
Urbs & Opida.*

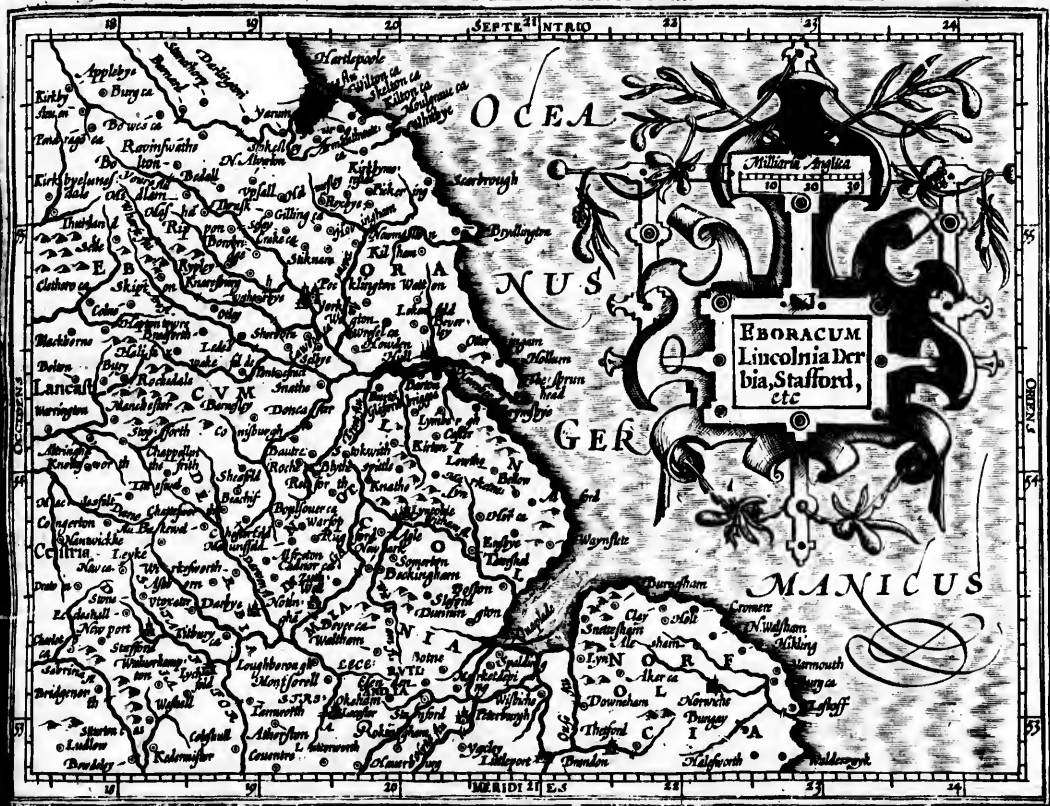
Flumina.

*Provincia Dar-
biensis.
Situs.*

Opida.

Succedit explicanda quinta Tabula Angliæ, in qua primo loco *Ager Eboracensis* vulgo *Yorkshire*, totius Angliæ Provincia longe maxima, occurrit. Ab Occasu, Montibus, Lancastrensi agro & Weltmoriandia, ab Arcto Dunelmensi Episcopatu terminatur: ab Ortu Oceano Germanico, ab Aultro primum agro Cestrensi & Derbiensi, inde Nottinghamiensi, & postea Lincolnienſi. Temperatæ hæc censetur uberratis. Si hic saxosa vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima arborum fecunditas, si hic silvis sit nuda, illic densissimis nemoribus obumbrata, ita provide temperante natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior & lætior videatur. Est hic *Eboracum* vulgo *Torke* urbs totius Angliæ secunda, hujus regionis pulcherrima, quæ universæ Septemtrionali parti, & præsidio & ornamento est singulari. Amena, ampla, munita, ædificiis tam privatis, quam publicis exculsa, opibus civibusque referta, Hanc *Orus* qui nunc *Ouse* intersecat, & quasi in duas urbes dividit, quæ lapideo ponte vastissimo conjunguntur. Sunt & *Kingston upon Hull*, *Dancaster*, *Halsfax*, *Pomfreit*, *Shirborna*, *Wertherby*, *Kingston*, *Parrington*, aliaque opida plurima. Opida enim triginta novem & paracias 459 in hoc Comitatu numero, quibus subsunt plurima sacella magnis paræciis Incolarum multitudinem comparanda. Potiora flumina sunt *Danus*, *Culderus*, *Aris*, *Wersus*, *Nidus*, & *Ouse*, quæ ex limitaneis Montibus exorta, locis potioribus affunduntur. Sunt & alia, *Cokarus*, *Fossus*, *Derventio*, *Foulness*, *Hullus*, *Teyse*, *Dow*, *Rhie*, *Rceal* & *Wiskus*. *Lincolnia* vulgo *Lincolnshire*, Regio amplissima, per sexaginta fere milliaria in longitudine jacet, latitudinē alicubi super triginta extendit. Ab Ortu Oceano Germanico pulsatur, a Septentrione ad *Abum* æstuarium pertinet, ab Occasu Nottinghamiam spectat, & a Meridie Wellando flu. a Northantonia discluditur. Regio alendis frugibus, & pascendis pecoribus nitissima, frumentariis campis, alibi, & pascuis admodum lata. Prima & præcipua hujus Comitatus civitas *Lincolnia*, Anglis *Lincolne*, Ptolemæo & Antonino *Lindum*. Urbs ipsa ampla & celebris collis dorso insidet, ubi Withana in Ortum se defleſcit. Sunt præterea opida *Stanford*, *Grantham*, *Ancaster*, *Crowland*, *Spalding*, *Boston*, & alia. Suntque in hoc Comitatu Parochiæ plus minus 630. Crebris hæc regio fluvius rigatur qui sunt, *Wubam* Lucii fœcundus, *Lud*, *Trenta*, *Wellandus*, *Idle*, *Danus*. Sequitur Provincia *Darbiensis* vulgo *Darbishire*, quæ a Meridie agro Leicestrensi, ab Occasu Staffordienſi, a Septemtrione Eboracensi, ab Ortu Nottinghamensi clauditur, forma quasi triangulari, sed non æquilatera. In duas partes Derventione flumine intercurrente dividitur. Pars Orientalis & Meridionalis culta, fœcunda & vivariis frequens. Occidentalis tota petrosa, Montibus & apertis sterileſcit, plumbi tamen proventu opulenta, & Ovibus pascendis satis commoda. Univerſi agri caput *Darby*, opida celebre è juridicis conventibus pro universo agro, & cervisia quam coquit optima, Anglis *Ale* dicta.

Yorkshire, totius
ro & Westmor-
Aulro primum
ata hæc censetur
vis sit nuda, illic
rietate gratior &
ulcherrima, quæ
ita, ædificiis tam
, & quasi in duas
er, *Halyfax*, *Pom*
novem & para-
rum multitudinis
quæ ex limitaneis
Foulness, *Hullu*,
per sexaginta fere
manico pulsatur,
ie Wellando flu. a
mentariis campis,
Anglis *Lincoln*,
ena in Ortum se
& alia. Suntque in
Lucis fecundis
quæ a Meridie agro
si clauditur, forma
iditur. Pars Orient-
ous & aspretis steri-
caput *Darby*, op-
Anglis *Ale* dicta

Flumina.

Sunt etiam alia *S. Diacre, Worksworth & Bakewell.* Atque hic Comitatus Parœcias 106 includit. Fluvii *Trent, ea, Dovus, & Derwentio.* Pars Occidentalis hujus Provinciæ quæ tota collibus eminet *Peake* dicitur, Plumbi admodum ferax. In his enim Montibus lapides plumbarii feraces, ut vocant Metallici, quotidie magna copia effodiuntur, quos in collibus Favonio obversis, observatis temporibus cum Favonius flare cœperit, magna lignorum vi accensa, excoquunt, & effosis canalibus quibus defluat, in massas conflant. Nec Plumbum solum, sed etiam Stibium (vulgo Antimonium vocant) hic in propriis venis reperitur, quo in tingendis Ciliis Græcæ mulieres olim usæ legantur. Lapidés etiam molares hic excinduntur, cotes etiam ad ferramenta exacuenda & nonnunquam fluor quidam candidus in fodinis reperitur, qui per omnia Chrystallo est similis. Sed de his satis, ad Staffordiam transeo, *Staffordshire*, quæ ab Ortiva plaga Warwicensibus & Derbientibus, a Meridiana Vigorniensibus, ab Occidua Salopiniensibus præcincta quasi rhombi forma: ab Austro in Septentriones procurrit, medio latior, & extremis se angustantibus. Pars Septentrionalis montana & minus lata, media *Trent* flumine perfusa latior, silvis amicta, arvis & pratis variata: uti & Meridionalis, quæ etiam carbones fossiles habet, & ferri venas. Totius hujus agri caput olim erat & nunc est *Stafford*, cui maximum tamen decus a *Stafford* castro adjuncto, quod Barones de Stafford sibi in sedem construxerunt. Sunt hic etiam *Lichfieldia, Burton, Utcester, Stone, Drayton, Basset, Tamworth, Vulfrunshampton, Theotenhall, & Weadsbridge.* Atque in hoc Comitatu Parœciæ 130 habentur. Flumina hanc regionem irrigant *Dovus, Hansus, Churnet, Tayn, Blith, & Trenta.* Hic è duobus fontibus effluens, suo quasi jure tertium sibi locum inter Britannicæ flumina vendicat. Item *Sous, Tama, & Parkus.* Pars Septentrionalis Montibus non magnis leviter intumescit, qui hinc exorti, ut Apenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum dorsum perpetuis jugis elatum ad Scotiam usque, nomine sæpe mutato agunt. In parte hujus agri media *Needwood* silva spatiosa, vivariisque repleta diffunditur, in qua circumvicina Nobilitas hilares venandi labores gnaviter assidueque exercet. Comitatus *Nottinghamiensis*, Anglis *Nottinghamshire*, ab Ortu Lincolnensi confinis est, a Septentrione Eboracensi, ab Occasu Derbienti, a Meridie Leicestrensi terminatur. Partem Meridionalem, & Orientalem *Trema* flumen nobilissimum, influentesque rivuli fœcundant: Occiduam autem partem saltus de *Shirewood* longe se porrigen, totam occupat. Hanc, quod arena sit, *The Sand*: illam quod argillacea, *The Clay*, vocant Incolæ, & in hæc duas partes, regionem suam distribuerunt. Urbs præcipua, quæ nomen Comitatu præbuit, *Nottingham*, loci ingenio amœna, hinc enim ad flumina spatiosa procumbunt prata, illinc faciles confurgunt colles: omnibus etiam quæ ad vitam pertinent, copiosa. Hinc *Shirewood* lignum in ignis alimentum, illinc pisces *Trenta* large suppeditat. Ampli udine denique, struenda, uno & altero eleganti templo, foro longe pulcherrimo, & munitissimo castro, est sanc speciosa. Opida præterea hic sunt *Suthwell, Newark, Mansfield, Blith, Scroby, & Workensop.* Atque in hoc agro 168 Parochiales Ecclesiæ videntur. Flumina *Trenta, Luns, Sute, Idle.* Nottinghamia a Meridie confinis est Provincia *Leicestrensis*, vulgo *Leicestershire*, ab Ortu Rutlandia & agro Lincolnensi, a Septentrione Nottinghamiensi, & Derbienti, ab Occasu Warwicensi, a Meridie Northantoniensi præcincta.

*Staffordia.**Situs.**Soli qualitas.**Opida.**Flumina.**Montes.**Silva.**Nottinghamia.**Situs.**Soli qualitas.**Urbes & Opida.**Flumina.**Leicestria.**Situs.*

cingitur
guæstri
præ se fu
clesæ 2
fluvio
quasi in
est mul
tum cir
te & am
tories a
erorum
posuit.
ciola.
dispec
preteris
a Zephy
opulent
solum p
sum, ali
rat Ant
frequ
portus
cumvall
ones qu
efficiunt
Swaffha
gos sex
Ouse, Th
ne Tarm
tæ & qu
scium di
Varro c
cipali ad

it. Fluvii *Tren-*
dicatur, Plumbi
tidie magna co-
cceperit, magna
lumbum solum,
dis Ciliis Græcæ
ta exacuenda &
nus. Sed de his
sibus, a Meridi-
Septemtriones
ta, media *Tren-*
arbores fossiles
nen decus a *S&*
chfeldia, Burton,
Atque in hoc
Tayn, Blith, &
umina vendicat,
qui hinc exoritur,
tiam usque, no-
leta diffunditur,
us *Nottingham,*
b Occasu *Derbi-*
nobilissimum,
porrigens, to-
Incolæ, & in his
Nottingham, lo-
nt colles: omni-
ne pisces *Trenta*
pulcherrimo, &
Blith, Scroby, &
Wye, Idle. No-
ta & agro *Lincol-*
thantoniensi præ-
cingitur.

cingitur. Tota campestris, frugibus opima, sed silvis maximam partem indiga. Præmaria totius agri urbs *Le-*
geestria, Leogara, Legecester & Leicest apud auctores dicta. Hæc majorem vetustatem quam dignitatem præ se fert. Est & *Loughborough, Lutterworth, Hinckley & Bosworth.* Atque intra hunc agrum Parochiales Ec-
clesiæ 200 numerantur. Mediam hunc *Soarus* flumen *Trentam* petens alluit, Orientalem vero partem *Wreky* Flumina.
fluvius qui *Soaro* demum commiscetur, placide pererrat. *Ruslandia* vulgo *Rutlandshire*, *Leicestrensi* agro *Ruslandia.*
quasi includitur, nisi a Meridie qua *Wellando* fluviio incumbit, & ab Ortum qua *Lincolnienses* attingit: Spatio *Situs.*
est multo minori, utpote totius Angliæ provinciola minima. Forma enim fere circulari circumscripta, tan-
tum circuitu colligit, quantum expeditus Eques uno die conficere possit. Non minori hæc regio soli uberta-
te & amenitate, licet spatio sit minori. Est in hoc agro *Uppingham*, non ob aliud memorandum, quam quod *Soli fertilitas.*
totius agri præmarium habeatur opidum, & Scholæ legantem ostendat, quam uti etiam *Okehamia*, ad pu-
erorum ingenia bonis litteris excolenda, laudabili instituto *R. Ihonson* Verbi Divini Minister, non ita pridem *Opida.*
posuit. Est & *Okehamia* cujus modo mentionem feci. Ecclesiis autem Parochialibus 47 ornatur hæc Provin-
ciola. *Wash*, sive *Gwash* fluvius, qui hunc agrum ab Occasu in Ortum quasi medium intermeat, in duas
dispescit partes. Relat in Pinace *Norfolcia* breviter explicanda. Ea vulgo *Northfolke*, id est, si Latine inter-
preteris, Borealis Populus. Termini ejus a Meridie *Suffolcia*, ab Euro & Septemtrione Oceanus Germanicus,
a Zephyro Ouse flumen. Regio est ampla fere omnis campestris nisi quæ faciles assurgunt colles, admodum
opulenta, ovium gregibus refertissima, cuniculisque in primis ferax: aquis irrigua, silvis non omnino indiga:
solum pro locorum diversitate varium, alicubi pingue, luxurians & succulentum, alibi tenue, leve & sabulo-
sum, alibi argillosum & cretaceum. Inter urbes hujus Provinciæ primum occurrit vetusta illa quam memo-
rat Antoninus urbs *Sitomagus*, nunc *Tetford*. Raris hæc nunc est habitatoribus, licet satis ampla, olim vero
frequens & celebrata. Est etiam in hac Provincia *Norwic* urbs celeberrima, Anglis *Norwich*: & *Yarmouth*
portus opidumque elegantissimum, loci ingenio, & solerti opera permunitum. Quamvis enim aquis pene cir-
cumvalletur, ab Occasu flumine, quod versatili ponte infernitur, ab aliis partibus Oceano, nisi ad Septemtri-
ones qua continens est; mœnibus tamen satis firmis quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem
efficiant, pulcherrime includitur. Item *Ashellwell-Thorp, Dis, Shelton, Skulton, Attleburgh, Wauburne, Lynne,*
Swaffham, North Elmham, Dereham, Windham, Ickorow & alia. Opida enim mercatoria 27 villas & pa-
gos sexcentos viginti quinque hæc regio exhibet, & Parochiales Ecclesias plus minus 660. Fluvii eam irrigant
Ouse, Ther, Waveney, Gariensis Anglis *Gerne, Jere & Wensur.* Et ut de Mari aliquid etiam addam, è regio-
ne *Yarmouth*, Halecum captura totius Orbis est uberrima & quaestuosissima. Incredibile enim videatur, quan-
ta & quam frequentes Nundinæ hic ad festum Michaelis habeantur, & quanta vis Halecum, aliorumque pi-
scium distrahatur. Porro soli hujus provinciæ bonitatem de qua supra loquuti sumus, vel ex eo colligas, unde
Varro colligere jubet, quod Incolæ optime niteant, ut taceam ingenia versutissima, & in Iure Anglicò muni-
cipali acerrima. Sed de his satis copiose, ad Tabulam sextam transeo.

Soli fertilitas.
Urbes & Opida.

Flumina.
Ruslandia.
Situs.

Soli fertilitas.
Opida.

Norfolcia.
Situs.

Soli qualitas.

Urbes & Opida.

Flumina.
Maris commo-
ditas.
Incolarum mores.

In qua hi Comitatus, *Warwicum, Northantonia, Huntingdonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxonium, Buckinghamia, Bedfordia, Hertfordia, Essexia, Bercheria, Middelsexia, Southantonia, Sturia, Cantium & Southsexia, cum Insula Wight.*

Warwicum.

Situs.

Soli qualitas.

Opida.

Northantonia.

Situs.

Soli fertilitas.

Urbs & Opida.

Flumina.

Huntingdonia.

Situs.

Soli fertilitas.

Opida.

Flumina.

Cantabrigia.

Situs.

Soli qualitas.

Urbs & opida.

Flumina.

Suffolcia.

Situs.

Soli fertilitas.

Opida.

IN v. l. Angliæ Tabula *Warwicensis* pagus Anglis *Warwickshire*, ab Ortu *Leicestria* & via militari, ab Austro *Oxonia* & *Glocestria*, ab Occasu *Vigornia*, & a Septentrione *Staffordia* finitus, qui in duas distinguitur partes, *Feldon* scilicet & *Woodland*, 1. in regionem campetrem & nemorosam. Præcipuum totius agri opidum *Warwicke*. Sunt præterea *Leamington*, *Uchmdon*, *Harbury*, *Manchester*, *Coventry*, *Stratford* & alia; continenturque in hoc Comitatu Parochiales ecclesiæ 138. Flumina, *Avona*, *Leamus*, *Arrow*, *Alicmus*. Sequitur ager *Northantonensis* vulgo *Northamptonshire*, qui ab Occasu brumali qualior est, sensim se contrahendo in Ortum æstivalem protenditur. Ab Ortu *Bedfordienses*, & *Huntingdonenses*, ab Austro *Buchinghamienses* & *Oxonienſes*, ab Occasu *Warwicenses*, & a Septentrione *Leicestrenſes*, *Rotelandenses*, & *Lincolnienses* Wellando flumine discriminati sedent. Campetris regio est, soli admodum ditis, sive arva sive pascua respicias. Urbs hujus agri *Northampton*; Opida *Brakeley*, *Torchester*, *Grafton*, *Daventry*, *Weldon*, *Higham*, *Oundle*, *Peterborough*, *Wellesdon*. Atque ad hunc agrum Parochiæ 326 pertinent. Flumina *Uſa*, *Avona*, *Wellandus*. Tertium locum tenet *Huntingdonia* vulgo *Huntingdonshire* eo situ locata, ut ab Austro *Bedfordienses*, ab Occasu *Northantonenses*, ut etiam a Septentrione, qua *Avona* flu. dirimitur, & ab Ortu *Cantabrigienses* spectet. Regio sementi satis apta, pascendo pecori, ad Ortum qua palustris est, uberrima, ubique fere collium apricitate, & nemorum opacitate amœna. Præcipuum totius Comitatus Opidū *Huntingdonia*, cui & nomen dedit tam situs fulgore quam sui decore. Sunt & *S. Ives*, *S. Needes* & *Cunnington*: Parœciæque 78 in hac regiuncula numerantur. Flumen *Uſa*, quem sæpe dixi eam alluit, & *Avona*. Quartum in locum venit ager *Cantabrigiensis* vulgo *Cambridgeshire*, qui in Aquile nem productus *Norfolciæ* & *Suffolciæ* objacet, a Meridie Orientalibus Saxonibus & *Hertfordensibus*, ab Occasu *Huntingdonensibus*, a Septentrione *Lincolniensibus* & *Oula* flumine, qui ab Occasu in Ortum transversum intersecat, in duas partes dispersitus. Inferior & Australis magis culta, magis consita, ideoque lætior, non perlustrata planitie, sed exigue plana, plurima, imo tota (nisi qua *Crocum* copiose progignit) frumentariis jacet campis, hordeumque laudatissimum æstivum effundit. Vtterior & Septentrionalis pars, pascuis uberrimis perviridis & lata. Urbs in hoc Comitatu *Cantabrigia*: Angliæ Academia, imo Sol & oculus, clarissimaque bonarum literarum & pictatis officina ad Camum sedens. Sunt præterea *Roiston*, *Rech*, *Burwel*, *Elye*. Parochiæque 163 in hoc Comitatu continentur. Fluvii *Camus* & *Sturus*. *Suffolcia* sequitur ab Occasu habens *Cantabrigienses*, ab Austro *Stonrum* fluvium qui ab *Essexia* dividit, ab Ortu *Oceanum Germanicum*, a Septentrione duos fluviolos *Ouse* & *minimium*, & *Waveney* qui ex eodem quasi fonte in diversa fluentes, a *Norfolcia* determinant. Regio satis ampla, solo nisi ad Orientem, admodum pingui, utpote ex argilla & marga composita, unde lætissima ubique arva, & uberrima saginando pecoripascua, caseique magno numero conficiuntur. Est hic *Sudbry* id est *Australis Bægu*. Sunt & hæc opida *Lexning*, *S. Edmundsbr*, *Bretenham*, *Hadley*, *Ipswich*, *Debenhamia*, *Oxford*, & alia plurima.

uckingania,

arari, ab Austro
as distinguitur
um totius agri
ny, Stratford &
s Arrow, Ale.
est, sensim se
s, ab Austro Bu
elandenses, &
ditis, sive arva
ventrey, Wedon,
Flumina Ufa,
ut ab Austro
itur, & ab Ortu
s est, uberrima,
Opidiū Hunting
n: Parceciaque
artum in locum
olciae objacet, a
ententione Lin
hipertitus. In
igue plana, plu
aque laudatissi
bs in hoc Comi
etatis officina ad
atu continentur.
tonum fluvium
se minimam, &
ampla, solo nisi
ue arva, & uber
Australis Bægu,
& alia plurima.

Flumina.
Oxonia.
Situs.
Soli fertilitas.
Animalium va-
rietas.
Urbes & Opida.

Buckinghamia.
Unde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.
Opida.
Flumina.
Bedfordia.
Situs.
Soli qualitas.

Opida.

Hertfordia.
Situs.
Soli fertilitas.
Opida.
Flumina.
Essexia.
Situs.
Soli fertilitas.
Opida.
Flumina.
Berchiria.
Situs.

Fluvii autem *Stourus*, *Bretanus*, *Gipping*, *Debenus*, *Orus*, *Ouse*, *Waveney*, *Garienis*. Huic succedit *Oxonienfis*, ager vulgo *Oxfordshire*, *Gloucester*, ad Occasum conjungitur, ab Austro *Iside* fluvio a *Barkshire* excluditur, ad Ortum *Buckinghamienfis* agro definitur, ad Septentriones hinc *Northantonienfis*, illinc *Warwicensis* includitur. Regio fertilis & opima, plana arvis & pratis sunt exulta: colles crebris silvis obfessi, nec frugibus tantum, sed omni genere animantium, ubique referta. In hoc Comitatu eminet *Oxonia* vulgo *Oxford*, altera *Angliæ* Academia, alter *Sol*, *Oculus* & *Anima*, literarum & sapientiz clarissima officina, unde Religio, humanitas & doctrina in omnes Regni partes uberrime distribuuntur. Sunt præterea *Blabac*, *Burford*, *Minster Lovell*, *Whitney*, *Woodstocke*, *Banbury*, *Burcester*, *Tama*, *Dorchester*, *Watlington*, ac 280 Parochiæ. Sunt hic fluvii *Isis*, *Cherwel*, *Windrusshus* & *Evenlade*. *Buckinghamia* septimo loco est. Hujus ager minori latitudine conclusus a *Tamisi* ad Septentriones longitudine sua procurrit. A Meridie *Bercheriam*, *Tamisi* seclusam, ab Occasu agrum *Oxoniensem*, a Septentrione *Northantoniensem*, ab Ortum primum *Bedfordiensem*, inde *Hertfordiensem*, & postea *Mediofaxones* prospicit. Solo est passim uberi, ac pabulosis pratis innumeros Ovium greges pascit. Caput totius Conventus *Bakingam*. Habet & *Marlow*, *High Wickham*, *Colbroke*, *Amersham*, *Crendon*, *Stony*, *Straiford*, *Oubry*, *Newport*, *Panel*. Atque in hac regione Parœciæ 185 numerantur: *Fluminaque* *Tamisi*, *Colnus*, *Ufa*. *Bedfordienfis* ager sequitur, vulgo *Bedfordshire*, ab Ortum *Cantabrigienfis*, ab Austro *Hertfordienfis*, ab Occasu *Buchinghamienfis*, a Septentrione *Northantonienfis*, & *Huntingdonienfis* conjunctus, Vique interfluente in duas partes divisus. Quæ Septentriones spectat, fertilior est, & nemorosa: altera ad Meridiem quæ nullo major, solo est tenuiori, sed non omnino ingrato: Hordcum enim plenum, album & crassum affatim profundit. In medio silvis non nihil densa, sed ad Ortum magis siticulosa, & arboribus nuda. Primarium opidum *Bedfordia*, unde & Regioni nomen. Habet & alia, *Odell*, *Bletesho*, *Eaton*, *Dunstable*: Parœciæque 116 hæc Provinciola continet. Atque *Vsa* fluvio irrigatur. Agro autem *Bedfordienfis* a Meridie adjacet *Hertfordia* sive *Hertfordshire*, cujus Occidentale latus claudunt *Buchinghamienfes*, Australe *Mediofaxones*, Orientale *Saxones* Orientales, & partim *Cantabrigienfes*. Frumentariis agris, pascuis, pratis, nemusculis, felix. Caput Comitatus censetur *Hertfordia*, quæ agro universo nomen suum communicavit. Sunt præterea *Watlingstreet*, *Favum*, *Alban*, *Roisom*, *Ashtwell*, *Bishop*, *Stortford*, aliaque multa. Parochiasque 120 habet hic Comitatus. Fluvios *Leam*, *Stort*, *Mimeram*, & *Benefician*. Ad *Essexiam* nunc venimus, vulgo *Essex*. Hanc ad Septentriones *Stourus* flumen a *Southfolcia* dividit, ad Ortum Oceanus se infinuat, ad Austrum *Tamisi* jam grandis a *Cantio* secludit, uti ad Occasum *Ley* fluvius a *Mediofaxonibus*, & in eum influens *Stourus* minor sive *Stort* ab *Hertfordensibus*. Regio est lata, frugifera, Croci fecunda, nemorosa & in primis opulenta. Est hic *Camalodunum*, nunc *Maldon*. Item *Colchester*, *Leiton*, *Beamsfleet*, *Leegh*, *Rochford*, *Ange*, *Ralegh*, *Dunmow*, *Plaissy*, *Chelmerford*, *Ithancester*, *Earles Colne*, *Barklow*, *Walden*. Et Parochiæ 415. Fluvii *Ley*, *Tamisi*, *Chelmer*, *Frasbrevell*, *Colne*. *Bercheria* sequitur vulgo *Barkshire*. Hujus Septentrionalem partem *Isis* qui postea *Tamisi*, flexuoso, sed amœno admodum blandus alveo perfundit, &

primum

primum
Tamisi
cipue, u
occupat
hoy, N
comple
Buching
xia ad C
li indul
& alia. V
Sita ad
tem hab
Arcem p
num Lo
gum Ar
numerat
niam, ab
gum pro
South-h
Rumsey,
& Ham
Austro S
est non a
ton, Croy
tocias r
tur, Reg
parte cir
aqualis
Durover
wich, Gr
Meridie
bet, qui
stinctus
Opida h
proxima

primum ab Oxoniensibus, postea a Buckinghamiensibus secludit. Australem partem irrigat *Cunetio* flu. donec Tamisi se inferat. Ad Ortum qua latior est, & parte media, suarum opum satis prodiga, & frumenti ferax, præcipue, ubi in vallem subsidet. Orientalem autem partem quæ minus fertili gleba, saltus & silvæ longe lateque occupant. Opida hic *Farendon*, *Abbendon* vulgo *Abbandone*, *Wantage*, *Wallingford*, *Hungerford*, *Wide-Opida*. *hoy*, *Newbury*, *Reading*, *Bisham*, *Maidenhead*, & *Windfore*. Suntque præterea in hujus Comitatus Flumina. complexu Parochiæ 140. Flumina eam irrigant *Isis*, *Tamisis*, *Oke*, *Cunetio* & *Lambor*. *Middlesexia*, a *Middelfexia*, Buckinghamiensibus *Colno* fluvio ad Occasum, ab Hertfordensibus ad Septentrionem noro limite, ab Esse- *Situs*. *Isis* ad Ortum *Lea* flu. a *Surreia* & *Cantio* ad Austrum *Tamisi* determinatur. Summa cœli temperie & so- Cœli temperies *Indulgentia*, ædibus & vicis magnificis ubique nitida. Opida hic sunt *Oxbridge*, *Draiton*, *Stanes*, *Raddiff*, & *Soli secundas* & alia. Verum inter hæc omnia *Londinum* totius Britannię Epitome: aliis *Londinum*, *Longidinium*, & *Angusta*. *ras*. *Sira* ad *Tamisin* fluvium, agro fertili & Cœlo clementi. Distat ab Oceano sexaginta millibus passuum. Pon- *Opida*. tem habet lapidem ultra flumen, pass. CCCxxx: utrimque magnificis splendidisque ædificiis exornatum. Arcem præterea munitissimam, Angliæ totius armamentarium, in qua etiam officina est monetaria. Vici- num *Londino* est *Westmonasterium*, templum, foro judiciario, & Regia longe celeberrimum. Templum *Regum* Angliæ inauguratione & sepultura insigne est. Atque in hoc agro parces 73 plus minus extra urbem *Flumina*. numerantur. Flumina *Lea*, *Colnus*, *Tamisis*. *Southantonia* vulgo *Hantsire* ab Occasu *Dorsetiam* & *Wilton* *Southantonia*. *nam*, ab Austro Oceanum, ab Ortum *Suffexiam* & *Surreiam*, & a Septentrione *Bercheriam* attingit. Ea fru- *Situs*. gum proventu ferax, silvarum densitate amœna, pascuorum fecunditate lata. Vrbes habet duas quarum altera *Soli fertilitas*. *South-hanton*, altera *Wintonia* Anglis *Wintchester*. Sunt & opida *Ringwood*, *Christ church*, *Whorwell*, *Andover*, *Vrbes* & *Opida*. *Rumsey*, *Portsmouth*, *Kingfclere*, *Odiam*, *Silcester*, & alia: ac Parces hic 253 habentur, Fluvii *Avena*, *Sturus*, *Test* *Flumina*. & *Humble*. *Surreia* Bedæ *Suthriona* vulgo *Suthry*, & *Surry*, ab Occasu partim *Bercheriæ* & *Southantoniæ*, ab *Surreia*. Austro *Suffexiæ*, nisi qua ad Occasum, *Surreiam* concerninam habet, & *Southflexiæ* partem ad Meridiem. In- *Situs*. *est* non admodum ampla, satis tamen opulenta. Opida sunt *Godelminge*, *Ockley*, *Effingham*, *Kingstone*, *Mer-Soli qualitas*. *ton*, *Croydon*, *Beddington*, *Wimbledon*, *Wandsworth*, *the Bourrough of Southworce*. Atque hic Comitatus Pa- *Opida*. *teccas* 140 habet. Flumina autem sunt, *Wey*, *Motis*, *Vandals* & quem dixi *Tamisis*. *Cantium* vulgo *Kent* sequi- *Flum. ina*. *tur*, Regio a situ sic dicta. Grandi etenim angulo Galliam prospectat, *Tamisis* æstuario, & Oceano omni ex *Cantium*. parte circumfusa, nisi qua ad Occasum, *Surreiam* concerninam habet, & *Southflexiæ* partem ad Meridiem. In- *Situs*. *æqualis* est, ad Occasum planior, & silvis umbrosa, ad Ortum furgentibus collibus excelsior. Vbs primaria est *Soli qualitas*. *Durovernum*, *Ptol*. *Darvernium*, Anglis *Canterbury*, Latinis *Cantuarina*. Sunt & opida *Dover*, *Hith*, *Runney*, *Sand*. *Vrbes* & *Opida*. *Wich*, *Gravescend*. Fluvii *Tamisis*, *Darentus*, *Medway* & *Stoure*. *Suthflexia* hodie *Suffex* Oceano Britannico tota ad *Flumina*. Meridiem longior quam latior recto littore incumbit. Maritimus tractus colles albicantes sublime elatos ha- *Suthflexia*. bet, qui cum ex creta pingui consistunt, fruges assatim profundunt. Medius tractus pratis, pascuis, arvis, lucis est *Situs*. *stinctus* admodum est inspectibilis. Citerior silvarum opacitate amœnissimus. Ferri venis passim fecunda est. *Soli fertilitas*. Opida hic *Chichester*, *Arundel* & alia. Fluvios habet plurimos parcesque 312. De *Insula* *Wight* descriptione *Opida*. proxima.

Has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: Mona, sive Anglesey, Vectum vulgo Wight, Jersey & Guernsey.

*Mona.
Nomina.
Situs.
Soli fertilitas.*

Imperium majorem.

Opida.

*Villa.
Nomina.*

Septima & postrema Angliæ Tabula has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: quarum priores duæ videlicet *Mona* & *Vectis* ad litus Angliæ, posteriores vero duæ *Jersey* & *Guernsey* juxta Galliæ litus sitæ sunt. Prima est *Mona* Britannis etiam *Monz*, *Tirmon*, & *Tus Dowyll*, id est, *Insula opaca*, Saxonibus *Moneze*, tenui freto *Mona* a Britannicæ continentis divisa. Insula nobilissima, antiqua sedes Druidum, cujus longitudo est plus minus 22 mill. Anglicorum, latitudo 17, ambitus vero 60. Insula hæc, *quamvis*, ut inquit Giraldus, *arida, saxosa, aspera, inamena, & deformis*, suo tempore videbatur; nunc tamen amena, & culta est, triticique proventu adeo fecunda, ut *Mater Wallie* vulgo appelletur. Lapidibus etiam habet molares, & alicubi terram aluminosam, è qua alumen, & calchantum conficere non ita pridem ceperunt. Re etiam pecuaria satis est opulenta. Ea autem a Paulino Suetonio, & Julio Agricola in Romanum Imperium redacta, ut ex Tacito scriptore gravissimo refert Camdenus. Multis post sæculis ab Anglis devicta in eorum nomen concessit, *Anglesey* quali Anglorum Insula dicta. Hoc etiam addit Camdenus: Romanorum in Britannia jam divergente Imperio, Scotos ex Hibernia in hanc etiam irrepsisse. Nam præterea, multos fossa circumdatos, quos Hibernicorum casulas vocant, etiam locus est *In herney Gwidil* ab Hibernicis denominatus, qui Duce Sirigi, Britannos eo loco fuderunt, ut Triadum libro memoratur. Nec ab Anglis solum, verum etiam a Norwegis graviter divexata fuit. Anno enim M. Æthelredi classis totam Insulam circumvecta hostilem in modum devastavit. Postea Hugones duo Normannici, alter Cestrie, alter Salopiæ Comes gravissime affligerunt, castrumque *Aber-Lhenoc* ad coercendos Incolas extruxerunt; verum *Magnus* Norwegus eo tempore ad hanc appullus Hugonem illum Cestrensem sagitta transfixit, & Insulam deprædatus discessit. Deinceps etiam Angli sæpius adorti sunt, donec Edwardus primus in suam potestatem redegerit. Villas numeravit olim 363: hodieque incolis frequens est. Vetus primum opidum censebatur *Bellin Mariscus*, vulgo *Beaumarish* quod in Orientali parte Edwardus primus in loco palustri construxit, & ob suum bello hoc nomine insignivit, cum prius locus *Bonover* diceretur, caltho quemunivit. Ab hoc secundum habetur *Newburge*, id est, *Novus Burgus*, Britannice *Rossin*, quod ingentis arenis diu consitratum. Est hic quoque *Aberfray*, Regia olim Wallorum urbs. Item sacrum promonitorium quod Angli *Holy head*, Incolæ *Caer Guby* a Kibio viro sancto Hilarii Pistavenfis discipulo vocant. Incolæ ditissimi ac valdissimi sunt, & Britannica utuntur lingua Anglicæ penitus imperiti, licet Angliæ regibus per annos 300 cum reliqua Cambria paruerint. Sequitur *Vecta* sive *Vectis* Britannis *Guib*, vulgo the *Isle of Wight*, & *Whight*. Tam modico autem interfluente Euripo *Solent* olim dicto, a Continente Britannicæ avulsa est, ut collabile videatur, unde Britannis cum illud nomen *Guib*, quod divortium denotat (ut Nennius habet) factum videtur: quemadmodum etiam Sicilia, ab Italia abrupta & secta, Latino vocabulo a secando, ut eruditissimo Jul. Scal. placet, nomē invenit.

rehenſas habet;
 Gerſey & Ganyſey
 ſus Dowyll, id eſt,
 Inſula nobiliſſi-
 ma, ambitus vero
 ſuo tempore vide-
 re ulgo appelleretur.
 conficere non ita
 ſuo Agricola in
 ſulis ab Anglis de-
 ſignatis: Re-
 Nam prater
 ſul ab Hibernia
 ſec ab Anglis ſo-
 nam Inſulam ci-
 alter Salopie Co-
 ; verum Magna
 ſulam deprædatus
 ſtatem redelegerit.
 ſecur *Belin* Mo-
 nit, & ob ſitum
 oc ſecundum ha-
 am. Eſt hic quo-
Holy head, Incola
 ſiſimi ſunt, & Bri-
 aqua Cambria pa-
 modico autem in-
 e, unde Britannia
 namadmodum eti-
 et, nomē invenit.
 E

ANGLIÆ Septentr. TABULA

Meridies

Ex hac situs vicinitate, & nominis affinitate *Vestam* hanc *Islam* esse opinari licet, quæ maris fluxu Insula videbatur, at cum refluxisset, exiccato interjecto littore, Britanni præci curribus eo stannum devehere solebant, quod in Galliam exportaretur. *Mictim* tamen esse Plinii, quæ arctaiitem cognatione *Vestam* attingit, non iudicari, cum in ea candidum plumbum proveniret, & in hac nulla sit, quod sciam, Metallum vena, inquit Camdenus. Hæc inter Ortum & Occasum lenticulari sive ovali figura viginti mill. pass. longitudine exporrigitur, latitudine vero in media qua maxime patet x i i mill. pass. expanditur, altero latere ad Boream, altero ad Austrum converso. Terra est uberi gleba & colono admodum grata, adeo etiam ut fruges exportet; Cuniculorum, Leporum, Perdicum & Phasianorum passim ferax: saltum etiam & vivaria duo habet, Damis ad venationis voluptatem refertum. Per medium longo tractu procurunt colles qui Ovibus pabula assatim profundunt. Quarum lanæ post vellus Leinsterianum & Cottswoldianum optimæ habentur, & in primis pannariis expetuntur, unde maximum surgit incolis lucrum & commodum. Pars Septentrionalis pratis, pascuis & silvis viret; Australis frumentariis quasi tota jacet campis, ubique fossis & sepibus interclusa. In extrema utrinque parte Mare a Boreali plaga ita se insinuat & penetrat, ut duas fere efficiat Insulas, & Insulæ sane incolis vocantur, scilicet quæ ad Occasum prospicit *Freshwater Yle*, quæ ad Ortum *Bimbryd Yle*. In Romanorum potestatem primus hanc Insulam redegit Vespasianus dum privatus sub Claudio meruit, quemadmodum de eo scribit Suetonius in Vespasiano. Saxonum vero primus Cerdicius juris sui fecit, concessitque *Struffæ* & *Whirgato*, qui Britannicos Incolas ad interfectionem sustulerunt; inde *Wolpherus Merciorum* Rex *Vestam* in suam potestatem redegit, & *Edelwalcho* Australium Saxonum Regi tribuit. Postea *Cædwalla* Occidentalium Saxonum Rex *Edelwalcho* illo occiso, & *Arvando* Insulæ *Regulo* sublato, suo imperio adjunxit. Sed de his plura vide apud Camdenum. Incolæ naturæ bellicosissimi & promptæ audaciæ, militesque strenuissimi. *Bedæ* ætate mille ducentarum familiarum Insula censebatur, nunc triginta sex opida, vicos & castella numerat. Inter Opida celebriora sunt *Newport* primarium Insulæ emporium, olim *Medena* & *Novus Burgus de Meden*, unde tota regio in *Eastmeden* & *Westmeden* dividitur, ut hinc vel Ortum vel Occasum respicit. *Brading* alterum opidum mercatorium, *Newton* & *Tarmouth* quæ suos habent *Majores*, & *Burgenfes* ad Comitum Parlamentaria mittunt. *Tarmouth* hæc & *Sharnphore* castella habent, quæ cum *Worsleys* propugnaculo littus ad Occasum æstivum defendunt. Quibus ex opposito vix duorum milliarium interstitio objacet *Hurst* linguæ impositum Hantonensis Comitatus munimentum. *Quære* ubi virginibus velatis monasterium anno 1172 positum; *Gods Hill* ubi ad ingenia excolenda Scholam instituit I. *Worsley*. *Westcove* & *Eastcove* jam ruinofum, quæ in faucibus Neoportus Henricus VIII construxit. Et ad Ortum æstivum *Sandham* castrum tormentis majoribus, ut cætera instructa. Naturæ defendentis munimenta defunt, rupibus enim abruptis continua serie præcingitur, subsumtque occulta saxa. Atque hæc duæ Insulæ littori Angliæ adjacent. Magis ad Occasum nonnulla Insulæ Gallicæ prætentæ Anglici tamen juris in alto apparent, inter quas *Gerzey* & *Garnzey* primumque Normanniæ, sive Lexobiorum littori quos Britanni nostri *Lentaw*, quasi littorales vocant, *Cæsarea* ab Antonino memorata adjacet, quæ

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Mare.

Imperium majorum.

Incolarum virtus
Opida.Gerzey.
Normia.

Galli nu
igenim
damnati
Insulan
dici vide
git, cau
gibus &
torum v
gli Sidre
ficus m
Hæc sole
frequen
glis præ
est insula
projecta
In hoc t
cautium
vocat) o
prior ho
Portus a
fere ad C
tea, & a
Portus a
e regioni
vel Brizo
nes; & pi
thiam, sed
las Angli
glo, Nor
possessio
leson, v
stri præf
ta suffic
Gall

luxu Insula vide-
vehere solebant,
attingit, non ju-
na, inquit Cam-
ne exporrigitur,
1, altero ad Au-
Cuniculorum,
d venationis vo-
ofundunt. Qua-
riis expetuntur,
& silvis viret; Au-
que parte Mare
vocantur, scilicet
testatem primus
scribit Suetonius
gato, qui Britan-
n potestate mro-
onum Rex Edel-
de apud Camde-
nille ducentarum
da celebriora sunt
regio in *Eastmo-*
um mercatorium
tunt. *Tarrmond-*
defendunt. Qui-
ensis Comitatus
abi ad ingenia ex-
Neoportus Hen-
era instructa. Ne-
substantque occu-
Gallia præten-
sive Lexobiorum
ta adjacet, quan-
Gall

Galli nunc ita contraxerunt, ut Caesaris Burgum in Normannia, & Hispani CaesarAugustam in Hispania, *Ger-*
eyetum illi indignant, ut *Cherburgh* pro Caesaris Burgo, *Saragossam* pro CaesarAugusta dicunt. In hanc olim
damnati relegantur; Prætextatus enim Episcopus Rothomagensis huc relegatus erat, Papiriusque Massonius
Insulam littoris Constantini vocat, quod Constantiæ antiquæ urbi objacet, quæ Ammiano *Castra Constantia*
dici videantur, & superioribus sæculis *Moritonium*. Insula hæc triginta plus minus mill. pass. ambitu colli-
git, cautibus & brevibus (quæ vadosa sunt loca navigantibus insidiosa) defensa. Terra satis fertilis, variis fru-
gibus & gregibus abundat, Oves habet multas & ex iis plurimas quatuor cornibus conspicuas. Multiplici hor-
torum viriditate, ac pomariis ridet: unde vinum è pomis hic conficiunt, quod *Sisram* incolæ vocant & An-
gli *Sidre*. Cum autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis alga marina (*Uraic* vocant) utuntur. Qua
fucus marinus Plinii esse judicatur, adeoque copiose his scopulis provenit, ut silvæ condensæ eminus videantur.
Hæc sole siccata pro igne est: cujus etiam cinere agros verva etque lætificant, uberrimosque faciunt. Villis
frequens est, paræciis duodecim exornata, & castro munitissimo *Montorguel* colli imposito tuta, cui pro An-
glis præfectus constitutus qui universæ Insulæ præest. Viginti hinc milliariis ad Occasum æstivum altera ab-
est insula, quæ Antonino *Sarnia*, Anglis hodie *Garnsey* appellata, cytharæ quasi forma ab Ortum in Occasum
projecta, Casaræ quam dixi, nec magnitudine, nec fecunditate adæquanda, paræcias enim tantum 100 habet.
In hoc tamen præferenda, quod nihil venenosum, ut illa, alat. Naturæ munimentis tutior, ubique prærupta
cautum corona quoque rediuncta, inter quas Smyris lapis durissimus, & asperimus reperitur (Angli *Emerill*
vocant) quo Gemmatii lapides expurgant, scinduntque, & vitriarii vitrum diffundunt. Hæc etiam Insula sicuti
prior hortos virides & pomaria variis arboribus consita habet, unde vino è pomis factio plerumque utuntur.
Portus autem commoditate mercatorumque commeatu multo est celebrior quam Gerzey. In extremâ enim
fere ad Ortum parte, sed Australi latere, lunato sinu Portus admittitur, cui adsidet opidum *S. Petri*, longa pla-
tea, & angusta productum, bellico apparatu plenum & mercatoribus cum bellum ingruit, frequentissimum.
Portus aditus utrinque castris munitur; ad sinistram vetus est castellum, ad dextram alterum (*Corbett* vocant)
è regione eminet in rupe satis ædita, & mari circumflua. Incolæ utriusque Insulæ sunt origine vel Normannici
vel Britones, Galliceque loquuntur. Vtrobique *Vraic* illa pro ignis est fomento, vel fossiles ex Anglia carbo-
nes, & piscium vtrobique maxima multitudo. Spectantur olim hæ Insulæ cum aliis circumvicinis ad Norman-
niam, sed cum Henricus primus Robertum fratrem anno Christi 1108 debellasset, Normanniam & has Insu-
las Angliæ regno adjunxit, ex quo tempore Angliæ firma fide adhæserunt, licet, Gallus (proscripto Ioanne An-
glo, Normanniam occupaverit, & Henricus tertius suo in Normannia jure pacta pecuniæ summa, & Aquitanie
possessione, cessasset. *Garnsey* tamen regnante Edwardo Quarto Galli occuparunt, sed opera Richardi *Har-*
leson, valetii de Corona (ut eo tempore vocarunt) illi exturbati & Rex ipsi in dignitatis præmium Insulæ & ca-
stri præfecturam detulit. Atque hæc de hisce quatuor Insulis, deque Anglia tam generatim quam speciatim di-
cta sufficient.

Situs:
Soli fertilitas

Garnsey:
Situs.

Soli qualitas.

Portus.
Opidum S. Petri.

Imperium majore
tum.

Norwegia.
Ur. de dicta.
Situs.

Cæli & Soli qua-
litat.

Animalium va-
riet as
Imperium majo-
rum.

Urbes & opida.

BRITANNIA, qua potuimus fide perlustrata, sequitur in Methodo nostra Orbis *Arctici*, quem *Scandi-*
am & *Scandinaviæ* veteres, *Officinam Gentium*, & *Vaginam Populorum incomptæ magnitudinis* Plini-
us vocat, vicinus extremo ad Boream Germaniæ littori, in tria Regna Norwegiæ, Sueciæ & Daniæ
multis jam sæculis distinctus. Occurrit ergo nobis *Norwegia* primo loco lustranda. *Norwegia* etymon
minime obscurum est. A *Nord* enim quod Septentrionem, & *Weg* quod viam sonat dicitur, quasi Septen-
trionis via vel Septentrionalis tractus. Hæc ad Austrum habet Daniæ, ad Occasum Oceanum; ad Ortum
Sueciæ, Lappiæque ad Septentrionem terminatur, a quibus excelsis & asperissimis separatur Montibus perpetua
nive obductis. Tractus omnis Occidentem versus scopulis acutisque petris avius est, atque etiam versus Me-
ridiem saxosus, ea præcipue parte quæ Cimbrorum Chersoneso objacet, unde 250 milliarium inervallo disti-
det. At tractus ille omnis tam ad Occasum quam ad Meridiem Cælo mitis est; non enim mare congelatur, ne-
que diu nives durant; sed terra ipsa non adeo fertilis est, & ad suppeditandam alimoniam incolis neutiquam
par. At abundat hæc regio pecore & feris, in quibus albi Ursi sunt inusitata magnitudinis: sunt & Castores &
innumera alia. Fuit Norwegia Regnum aliquandiu admodum florens, Imperiumque tenuit per Daniæ li-
teque per Insulas maris, donec domesticum Imperium per hæreditariam successionem administratum fuit. Po-
stea sub interregno consensu Procerum institutum est, ut Reges per electionem susciperentur. A Suibdage-
ro autem secundo ad Christiænum ultimum, Reges interveniunt 45. Est vero nunc sub potestate Danorum.
Quinque in ea in universum hoc tempore sunt Arces Regiæ, rotidemque Præfecturæ præcipue: quarum pri-
ma & extrema versus Meridiem est *Bahusia*. Ei subiecta Opida, *Marstrand* in peninsula scopulosa situm, &
Halecum piscatura nobile; & eo obscuriora *Koengeef*, *Congel* forte prope *Bahus* & *Oddervold*, nisi sit *Odwad*.
Secunda Arx est *Aggerhusia*, in cujus provincia cellissimi mali navium, & asseres querni & abiegui, lignaque
ædificiis idonea ingenti copia in Hispanias & alias regiones quotannis evehuntur. Opida huic subijciuntur
Asloia Episcopi sedes: in primis colitur ab exteris: ob Curiam ad quam ex universa Norwegia causæ deferun-
tur. Item *Tonsberg* seu *Koningsberg*, *Friedrichstad*, *Salzberg* & *Schin*, vel *Schen*, ubi Fodina Cupri & Ferri sunt,
item *Hammaria* major & minor, regiones olim Episcopales, nunc Asloienfis inspectioni commissa, & sinu
Mosiano interlabente divisa. Tertia Arx est *Bergerhusia*, sub ea sunt *Byggi* vel *Berga* & *Staffanger* civitates. Est
autem *Berga* totius Norwegiæ Emporium celeberrimum & horreum, Præfecti Regii ac Episcopi sedes. Ibi
Piscis ille nobilis & delicatus venditur, qui secundum littus Norwegiæ captus, piscis Bergensis dicitur, pro-
pterea quod inde in multas regiones a Mercatoribus distrahatur. Sunt ibi Vandalicarum & maritimarum ci-
vitatum famuli, qui cum ibi mercandi causa totum annum perdurent, partem unam urbis occupant, quam
Incolæ pontem, exteri vero tabularium suum vocant. Portus hic etiam est optimus atque tutissimus.

Staffanger

99

us, quem Scandi.
agnitudinis Plini-
ueciæ & Daniz
ogregia etymon
ur, quasi Septen-
num; ad Ortum
antibus perpetua
litioni versus Me-
invervallo diste-
congelatur, ne-
colis neutro quan-
nt & Cautores h
t per Daniam h
stratum fuit. Po-
A Subdage-
filate Danorum,
re: quarum pri-
opulosa situm, &
nissit fit *Odind*.
ocieni, lignaque
huic subijciuntur
sua causa deferunt
upri & Ferri sunt,
mnissita, & fin
ger civitates. Eñ
copifedes. Ita
nsis dicitur, pro-
maritimarum &
cuparunt, quam
acque tutissimas
Stratanger

Staffanger civitas etſi eundem cum Berga Præfectum habeat, ſuum tamen peculiarem habet Episcopum ibi-
dem agentem. Quarta Arx eſt *Nidroſia* a Nidero fluvio & Roſa, quod templi nomen eſt ſic dicta, vulgo *Trund-*
sheim, olim *Trondon*, Metropolis totius Norwegiæ, nunc in vici formam redacta. Sedes olim Archiepiſcopi
& Regni, ampliſſime patentem Dioceſim habet, in qua plurimus piſcis Bergam poſtea ad Emporium divi-
ſus, & pelles preciſas colliguntur. Extat hodieque Templum Cathedralè, argumentum priſtinae fertilita-
tis, cui magnitudine & caſorum lapidum artificio vix aliud in Orbe Chriſtiano ſimile eſt. Crepidio circum
altare correpta incendio eſt, anno M D XXX: cuius incendii damnum æſtimatum eſt ſeptem millibus aureorum.
Quinta & ultima verſus Arcum Norwegiæ & Orbis Chriſtiani Arx eſt *Wardhuſia* parvæ inſulæ Wardæ, ipſa
quoque parva & obſoleta hoc tempore inſiſtens. Quæ nulla ſingulari munitione ac nec turri quidem vel ca-
ſtello inſignis, Opidulum tamen adjunctum habet, quod piſcatorum caſa ſtipant. In hac arce ſeu potius caſa,
Præfectus Regius æſtate habitat & ampliſſimum illius littoris Norici tractum in Zona frigida uſque ad Ruſſiæ
fines gubernat. Porro Occidentale Norwegiæ littus (quod imperſcrutabilis profunditatis paſſim perhibetur)
verno tempore Balænis admodum inſeſtum eſt: adverſus harum impetum habent nautæ Caſtoreum aqua di-
tum, præſens remedium; nam ſimulatque illud in mare effuſum eſt, conſeſſim immane illud Nerei pecuſ-
ſipatum ſeſe in profundum abdit. Copioſa hic in mari vicino captura Piſcium, & inprimis Aſelli piſcis quæ
frigore induratum & in fuſtes extenſum mittunt in reliquæ Europæ Regna: eum piſcem *Stock-wiſch* vocant.
Laudatiſſima iſtorum captura eſt menſe Januario: tunc enim ob frigora facilius exſiccantur, & mare ipſum
copioſiores opimioreſque illos præbet. Petuntur inde præterea pelles pretioſæ, ſevum, butyrum, coria, adeo
balenarum, pix liquida, trabes quernæ, robora, mali, aſſeres magno vendentium quæſtu. Incolæ probi ſunt, ſim-
plices, exterorum amantes, hofpitales; prædones, fures, piratas non habent.

Mare,

Commoditas,

Mercimonia,

Mores,

Regio,

Situs.

Soli fertilitas,

Animalium va-
rietas.Imperium majo-
rum,

Urbes,

Suecia Regnum vetus eſt, meminit ejus Plinius: habet ad Occaſum Norwegiam: ad Boream Lap-
piam & Bothniam: ad Ortum Finlandiam, Bothnico ſinu diſcretam, & Livoniam mari diſjunctam, ad Auſtrum
Gothiam. Regio eſt omnium Aquilonarium fertiliffima: agrum habet uberem, Maria, Lacus, Flumina, Piſcium
variorum proventu fecunda: Metalla etiam Plumbi, Ferri, Aëris & Argenti, quod circa Slaburgum eruitur po-
rum. Silvas feris reſertas, & mellificio nobiles. Creditur duplo ſuperare Norwegiam amplitudine, fertilitate,
re, agrique bonitate. Quibuſdam tamen locis aſpera eſt, & ſælebriſa. Hæc per indigenas & domeſticos Re-
ges fortiter & feliciter deſenſa & amplificata cum aliquot ſæculis eſſet, tandem ad Daniæ Reges devenit: ſub
quibus, annis amplius centum, jam aliquantisper obtemperans, jam eoſdem prætextu non ſervatarum Legum
in coronatione juratarum excutiens, mirum in modum fluctuavit. — Hodie autem ad ſuos indigenas iterum
deſcivit, & ex illis ſibi Regem conſtituit. Provinciæ hujus Regni variz. Aliæ Gothicæ, ut *Oſtgothia*, cuius
Lincolpia Metropolis: *Veſtgothia* lacu Vetere ab Orientali ſejuncta, cuius Scara Episcopii ſedes. Auſtralis *Gu-*
thia ſeu *Smalandia*, *Tuſcia*, *Verendia*, cuius *Vexio* præcipuum Opidum eſt. *Meringia* & Inſula *Ocelandia*, &
ſe Borgholm munita: aliæ *Norica* ſeu *Sikecia* ſunt ut *Oplandia*, cuius *Uſſalia* ad Salam ſita, in centro Sueciæ

ſedes

Episcopum ibi.
ra, vulgo *Trund*.
n Archiepiscopi
mporium dive.
ristinae fertilita.
Crepidum circum
libus aureorum,
æ Wardæ, ipsa
ri quidem vel ca.
seu potius cala,
usque ad Russiæ
sim perhibetur)
oreum aqua di.
Nerei pecus &
Aelli piscis quem
ock-visch vocant.
, & mare ipsum
um, coria, ad ex
æ prohi sunt, sine

sedes Archiepiscopi & Scholæ publicæ. Multa hic videre est Regum Sueciæ sepulchra, magnifice splēdideque extructa. Et *Stokholmia* Emporium nobile & sedes regia, munita tum natura tum arte. Sita est in paludibus instar Venetiarum, nomenque ex eo habet quod palis fundata sit. Aditus ad eam ex mari Eoo per angustas fauces Meleri profundissimo alveo pater: eaque capacitate mare admittit, ut naves onerariæ passis velis in portum facile invehantur. Verum turris *Waxholmia* & è regione *Digna*, ita ingressum arctant, ut invitis Regiis Præfectis, ibidem excubantibus nullæ ingredi aut egredi naves possint. Meridianæ Meleri ripæ Sudermanniæ Opida *Tolgo*, *Srengenes* Episcopi sedes & arx *Griphshotmia* adjacent. *Nericia Orebo* arx præcipua est. Occasum versus *Westmannia* regio & urbes *Arosia* (ad quam Argenti Metalla sunt præstantissima: adeo ut artifices ex quindecim Argenti libris vnam Auri extrahere dicantur) & *Arboga* lacui incumbunt. Inde versus Occasum æstivum *Dalia* Occidua, *Eoa* & *Solies Dalia*, a lacu *Solion* sic denominata, jacent, quæ tres Provinciæ una cum majore parte montanarum Provinciarum, sub Episcopi Sarosiensis inspectione continentur. Ibi venæ minerales, quæ Ortum versus ad Mare Balthicum, & sinus Helsingiæ & Gioslenses sese extendunt, Occasum versus per Wermelandiam ad Oceanum Occidentalem fere nusquam interruptæ, quin ibi Metalli aliquid, Argenti, Cupri, Plumbi, Ferri, Chalybis sive Sulphuris effodiatur, porrectæ sunt. Oplandiæ versus Boream finitima *Gestrifia*, inde *Helsingia*, post *Midelpadia*, ulterius *Angermannia* Borea & Notia. Inde *Nort-Boinia* in *West-Boiniam*, & *Ost-Boiniam* divisa, longo terrarum tractu diffusæ Provinciæ. Tandem Boream versus *Scriefumia*, *Lapponia*, *Biarmia*. Has proprias Regni Suecorum provincias antiquas, plerasque Sinus *Botnicus* ex Balthico in Boream recta Toroniam, & ultracirculum Arcticum porrectus a Finlandia amplissima Peninsula dirimit: cujus apicem *Alandia* Insulæ versus Meridiem & *Abo* Episcopi sedes; at versus Boream *Wiburgum* tenent. Dividitur *Finlandia* in Notiam & Boream, quibus *Natagundia* superior & inferior, *Savolofia*, *Tavaſtia*, Finnonicæ regiones late patententes adjunctæ sunt. Inde trans Finnicum sinum *Corelia* cujus *Hexholm*, *Kexholm* forte, Metropolis est, & Meridiem versus *Wotichonia*, in qua *Lovati* fluminis Novogardiam allabentis, quem *Ny* accolæ vocant, ostium: supra Coporam *Ingria*, cujus *Jamagrod* & *Solonſeia*, cujus *Ivanogrod* è regione Nervæ, arces sunt præcipuæ. His contiguæ versus Meridiem sunt *Livonica Esthonia* provinciæ, a *Nerva* ad Revaliam & Prenoviam usque pertinentes. *Allantacia*, cujus *Nerva*: *Wiria*, cujus *Wesemberga*: *Wichia*, cujus *Habsai* Episcopi sedes & Insula *Dagen*. Quæ regiones trans Finnicum sinum pleræque omnes, Ioannis tertii Regis virtute ac felicitate regno Suecorum nostra memoria anno M. D. LXXXI. primum accreverunt, cum Revalia sponte Erico XIIII Suecorum Regi se subjecisset, anno M. D. L. XI. Aquis gaudet Suecia, piscosis rivulis plurimis regionem perlabentibus. Inter fluvios autem *Lusen Dalecarlia*. Terra ipsa aspera, Montibus Silvique frequentissima. Subditi sunt partim Ecclesiastici, partim Laici, eiq; aut nobiles aut Plebei. Inter nobiles summus est Eques Auratus, a Rege virtutis ergo solemniter creatus Præfecturæ per Indigenas administrantur. Incolæ porro si cum Germanis conferantur, civilitatis minus, industriæ certe ingenique fortasse plus habent. Vtpote quovis eorum rustico, *Senatores*. *Mores*.

DANIAE

REGNI

Politicus Status.

DANIA Regnum amplum & valde populosum, vulgo *Danemarchia* quasi tractus, sive regio Danorum appellatur. Quæ autem horum Danorum fuerit origo, ne Danis quidem ipsis satis constat: nisi quod quidam a Dano ipsorum Rege primo: & aliqui a Dahis Asiæ populo eam reperant. Dudo autem de S. Quintino scriptor antiquus, Guiljelmo Camdeno referente, eos è Scandia in Cimbrorum vetres sedes devenisse asserit; Videntur autem ab aquis dicti: quia AHA apud illos fluvium significat & ipsi se Daneman, quasi viros aquaticos & fluviales vocant. Est sane tota Dania peninsularis, ut descriptio ostendit,

Distincta autè est in universum Dania, in Præfecturas centum octoginta quatuor, quæ HAERET vocantur, & a totidem Præfectis legum Danicarum peritis administrantur. Habet Regem magis ex Procerum electione, quam ex nativitatibus successione: Ejus eligendi vetus mos erat, ut cum suffragia ferrent, in aperto campo lapidibus insisterent, eo facto nempe, subjeetorum lapidum firmitate constantiam electionis designantes. Iam vero coronantur Reges Hafniæ in Ecclesia D. Mariæ ante altare, & in Ecclesiam prædictam a senatoribus Regni ducuntur, insignia Regia illis præferuntur, ut sunt ensis, globus, corona. Neque hæc sunt propriis familiis attributa, ut in reliquis fere regnis, sed ut quisque virtute, ac dignitate præcellit, ei muneri adhibetur. Postea cogitur Rex jurare articulos præscriptos, qui in usu ante aliquot tempora fuerunt, se strictè servaturum, & Religionem Christianam, jura ac consuetudines Regni defensurum. Deinceps ungitur ab Episcopo

Roef.

Roefchilde
præstant, f
auratos len
jores Dano
egit, vel par
ses totam p
Historiogra
talia constit
volumi mag
Imperia ten
locer, unde

Roeschildensi & ab omnibus Senatoribus, primo illi corona imponitur, qui Majestati suæ tunc juramentum præstant, si ante coronationem non fuerit factum. Rex postea ex nobilitate & proceribus milites aut equites auratos leni percussione ensis designat, qui antea in bello aut pace egregiam operam præstiterunt. Et sic majores Danorum optimi Politicæ statum & Monarchiam constituerunt, nec ulla unquam natio illos plane subegit, vel patrios ritus & privilegia sustulit. At contra populi Septentrionales, ut Dani, Sueci, ac Norwagenses totam pæne Europam devastarunt, in nonnullisque locis Regna constituerunt. Nota est enim omnibus Historiographis Cimbrorum in Italiam expeditio, Gothorum Hispaniæ subactio, Longebardorum regni in Italia constitutio, Normannorum in Gallia habitatio, Regni Neapolitani & Siciliæ erectio, Gotfridi contra Carolum magnum in Frisiam eruptio, Anglorum per aliquot annos subjectio. Canutus etiam Magnus quinque Imperia tenuit, Rex enim Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, Angliæ, ac Normanniæ fuit, nec non Henrici 3 Imperatoris locer, unde hi versus exstant.

*Desine mirari quos garrula laudibus effert
 Græcia, quos jactat Roma superba, Duces.
 Danica non ulli veterum virtute secundum.
 Edidit, hyberno terra propinqua freto.
 Facta mihi Magni pepererunt inclita nomen:
 Quinque sub Imperio Regna fuere meo.
 Me sibi delegit socerum, qui tertius orbis
 Arbiter, Henricus nomine sceptrum tulit.
 Justitia præclarus eram, Regesque potentes
 Subjectos docui legibus esse suis.*

Ex

Ex quibus constat, ut etiam ex sequentibus bellis, quæ varis Reges ex Oldenburgeri familia, summa cum fidelitate gesserunt, gentem esse bellicosissimam, populosissimam & terra marique in profligandis hostibus foelicissimam. Liberam habuerunt semper Procures ac Senatores Regni potestatem eligendi Reges, ut adhuc habent, sed plerumque Filium primogenitum Regis designarunt, nisi causis sufficientibus impedirentur, nihilominus tamen a familiæ linea Regum non deflexerunt. Regnum dividi nisi coacti aliquo intestino bello non permiserunt. Juniores filios aut fratres in alias Provincias ablegarunt, cum participes Regni fieri non possent. Inde tot expeditiones suscepit, cum etiam Nobiles ac Plebei omnes in patria honestum locum habere non possent, vel ut loca aptiora & oportuniora adipiscerentur. Septentrionales enim populi sunt multarum prolium, propter sanguinis abundantiam ac caliditatem, pugnaces ac rixosi, plurimum comedunt & bibunt (Aër enim frigidus, appetitum excitat) optime concoquunt, propterea etiam diu vivunt, formosi, longæ stature, sagaces ac fidei tenaces. Hos vivaces esse argumento est, quod Reges ipsorum valde diu Regni præfuerint, multi 30 annos, nonnulli ultra 40 aliqui adhuc diutius.

Politia.

Quinque sunt Status five Ordines totius Reipublicæ,
Danicæ.

PRIMVS, est Regiæ Familia.

SECUNDVS, Nobilitatis, sed sciendum inter Nobiles hos nullos esse Comites aut Barones: sed

mg

mnes longæ
de de cori et

Vivunt a
norum Reg
sive capitis
dum Comit

Omnia C
fratres: ad e
tum accipia
sed dividunt
& nonnulli
tibus, ad am

Ex hoc o
ra honesta al
tatem, de qu
quandocunc
legantur, ho
sint. Reliqu
dant. Nam
bene de se Re
tam pecuniæ
quam parten
Est etiam salu
am causam,
capere, qua
provisum est
Regis rustic

ma cum fœ-
libus fœli-
t adhuc ha-
tur, nihilo-
o non per-
posset. In-
re non pos-
m prolium,
r enim in-
aces ac fidei
annos, non-

mnes longa serie majorum nobilitatem demonstrare posse. Clypeos gestant simplices, quos mutare aut augere, dedecori esse antiq̃ uitati illorum putant.

Vivunt adhuc nonnullæ Familæ, quæ adfuerunt tractationi. inter Carolum Magnum & Hemmingum Danorum Regem super Eidoram fluvium factæ, ut VREN & alii. Hi possident sua bona cum minori ac majori sive capitis jurisdictione, liberam etiam habent venandi aucupandique potestatem in suis bonis, quemadmodum Comites in Germania. Bona illorum non sunt feudalitatem in toto Regno, sed hæreditaria sive allodialia.

Omnia Castra, prædia ac bona, tam mobilia, quam immobilia, a parentibus relicta æque dividuntur inter fratres: ad ea sorores etiam admittuntur ex singulari privilegio, ita tamen ut Frater duas partes, Soror vero tantum accipiat unam, filiiq̃ue Arces ac Castra cedant. Sic multa prædia ad Primogenitum venire non possunt: sed dividuntur.

Et nonnulli ex bona tamen familia prognati & virtute præditi, possunt per matrimonium, Regibus adjuvantibus, ad amplas possessiones promoveri.

Ex hoc ordine eliguntur Senatores Regni, quorum numerus 28 raro excedit. Senatoribus omnibus decreta honesta alimenta a Rege & Regno, singuli enim Arces habent, tantisper donec Senatoriam obtinent dignitatem, de quibus nihil Regi contribunt, sed tantum coguntur aliquot Equites alere pacis & bellitempore, & quandoque a Rege vocantur propriis sumptibus Regi in Regno præsto esse. Si Legati extra Regnum ablegantur, honeste illis providetur ex fisco, ut tanquam Regii Legati Principum more, in itinere vivere possint. Reliqui Nobiles etiam habent sustentationem honestam a Rege, sive in aula Regia vivant, sive ab ea discedant. Nam habet Rex prædia, quæ Danico idiomate VERLEHNINGE sive beneficia vocantur, his providet bene de se Regnoque meritis ad vitam, aut aliquot annos. De his coguntur alere aliquot Equites, & fisco certam pecuniæ summam singulis annis dependere, eo tamen modo, ut pro labore & propriis servitiis etiam aliquam partem lucri accipiant.

Est etiam salutaris constitutio in Regno Daniæ, quæ Rex bona immobilia prohibetur emere a Nobilibus, ob eam causam, ne aliqua dissensio inter Regem & Proceres Regni oriatur. Rex enim alioqui posset: quædam loca capere, quæ Nobiles vendere nollent: proinde per hanc constitutionem huic rei a Proceribus Regni optime provisum est, licet tamen Regi permutare bona cum Nobilibus, contra Nobiles nulla bona possunt emere a Regiis rusticis. Nam aliqui rustici habent bona hæreditaria & fere libera, ut antea dictum est.

O

Sequuntur

Sequuntur nomina familiarum præcipuarum nobilium,
quæ in regno Danico inveniuntur.

D. de Kaas, D. Guldensteen, de Munck, de Rosenkrantz, de Grubbe, de Walkendorp, de Brahe, de Schram, de Pasberg, de Hardenberg, de Vllandt, de Bing, de Below, de Wipfert, de Goe, de Schefeldt, de Ranzow, de Schelen, de Frefe, de Iul, de Bilde, de Dresselberch, de Green, de Brockenhusen, de Holke, de Trolle, de Knutzen, de Biorn.
De Schestede, de Iensen, de Stuege, de Martieffen, de Lunge, de Banner, de Luck, de Rastorp, de Krusen, de Falsi, de Lindeman, de Suuon, de Stantbeke, de Quitrow, de Lange, de Gelschut, de Glambeke, de Krabbe, de Mar-
zer, de Kragge, de Achfel, de Beck, de Ruthede, de Negel, de Wirfelt, de Split, de Ofren, de Appelgard, de Iuenâ,
de Podessen, de Reuter, de Podebussen qui fuerunt quondam Barones ex Ducatu Pomeraniz quorum familiæ
adhuc ibi inveniuntur. De Vren qui vixerunt Caroli Magni tempore, de Blick, de Galle, de Wogerfen, de Bafsi, de
Solle, de Daac, de Bax, de Baselich, de Wentlerman, de Hoken, de Lindow, de Bille, de Ruten, de Hundert-
marck, de Heiderstorper, de Wolde, de Papenheimb, de Spar, de Falster, de Narbu, de Worm, de Bilde, de Bock-
holt, de Budde, de Suuaben, de Santbarch, de Gram, de Lurken, de Vhrup, de Spiegel, de Bammelberg, de Ro-
fensparr, de Duve, de Hube, de Schaungard, de Must, de Gris, de Falcke, de Brune, de Laxman, de Duram, de Bag-
gen, de Norman, de Gofs, de Matre, de Rosengard, de Totten, de Ronnouu, de Krumpen.

Ex hac nobilitate eligitur *Præfectus, sive Magister aula*. Hoc officium fereest tale, cuiusmodi Major domus
in Gallia, is enim plerumque residet Hafniæ, tanquam Vicarius regius & dirigit res a Rege ad se destinatas.

Deinde *Marischalcus* tempore belli & pacis ea quæ ad expeditiones pertinent procurat. *Admiralius* naves
edificat, veteres restaurat, & singulis annis ea ordinat, quæ ad tutandum Oceanum & res nauticas per-
tinent. Habet & is sub se constitutum adhuc alium Admiralius, & in singulis navibus præfectum ex equestri genere pro-
genatum.

Cancellarius regni, ad hunc ex omnibus Provinciis ac Insulis appellatur, a quo ad Regem & Senatum Regni ap-
pellatio vicissim devolvitur.

Singulæ

Singulæ
primum
dead Car-
ptum, c
multum a
sententia
norum co
bus adhib
rebellione

Cancellarius
& Scribas,
item de fœ
tur. Nec
Procerum.

Acarii ite
tam in mar
Hic habet a

TERTIVS,
Roschildens
tur. Hi ha
tem decima
desias contr
Gallia, nom
lata fuerunt
stat. Cum Po
ditis, vitam a

Singulæ provincie divise sunt in HAERRET ut vocant, Sive in diœceses, sub quibus multe sunt parochie, ibi primum de jure disputant, si rixæ fuerint invicem ortæ. Hinc licet appellare ad Iudicem terræ istius. Deinde ad Cancellarium, postremo ad Regem ac Senatores, ibi finalis sententia promulgatur. Habent jus scriptum, compilatum a Woldemaro primo, Episcopis ac Senatoribus, Legi naturæ valde congruum, & non multum a Romanis Legibus discrepans, sed quo vigore hujus multo citius lites finem assequi possint, lataque sententia paratam habeat executionem: Primi Iudices si iniquam tulerint sententiam in dimidiam partem bonorum condemnantur, quorum Rex capit dimidiam, & læsus sententia injusta, alteram partem. Senatoribus adhibuit Woldemarus primus (ni fallor) Episcopos, quos rursum Christianus 3 propter certas causas ac rebellionem amovit.

Cancellarius Regis, qui plerumque in aula Regem sequitur, habet sibi adjunctos 7 vel 8 Nobiles Secretarios & Scribas, & omnia negotia tractantur a Rege ipso. Si autem aliquid magni accidit, ut de pace aut bello, item de fœderibus ineundis, de finibus defendendis sit deliberandum, Concilium Senatorum a Rege indicitur. Nec licet Regi ullum tributum imponere Regno ac nobilium rusticis, absque consensu Senatorum & Procerum.

Ætarii item. Prefectus, qui omnes totius Regni redditus, tam castrorum, quam prædiorum, nec non telonia tam in mari, quam terra colligit, rationes audit, examinat, inquit, quantitas pecuniam offerentibus reddit, hic habet adjunctos duos ex nobilitate, & scribas multos ex Plebe, pro quo labore habet annuatim stipendium.

TERTIVS, est status Ecclesiasticus, in quo fuerunt Episcopi septem, ut Archiepiscopus *Lundensis*, Episcopus *Roschildensis*, *Othoniensis*, *Ripensis*, *Wiburgensis*, *Arhusensis* & *Sleswicensis*, ad quem ceteri etiam Canonici referuntur. Hi habent decimas in regno: quæ tamen in provinciis diversis, diverso modo dividuntur, dimidiam partem decimarum percipiunt Episcopi, dimidiam Rex, aliquam Canonici, pastores, pars etiam ad ædificandas ecclesias contribuitur: & quantum ad Pontificium jus attinet, semper in hoc Regno quemadmodum etiam in Gallia, nominationes & ordinationes prælatorum Episcopatumque, a Regibus ad hoc usque tempus collatz fuerunt, ut etiam ex responso Woldemari primi Regis Danicæ, ut arbitror, quod hic annexere libuit, constat. Cum Pontifex Romanus a Rege hæc & similia postulare, fertur rescripisse Rex: Regnum habemus a subditis, vitam a parentibus elig, Rionem a Romana Ecclesia, quam si repetis, remitto per præsentem.

Et quemadmodum Caroli Quinti prudens decretum laudatur, quod in posterum Ecclesiasticæ personæ nullam rem immobilem coëmere possent, absque Principum consensu. Sic Christianus Tertius æque prudenter constituit, ne Ecclesiastici aliquid vendant, absque Regis expresso mandato. Alioqui Religiosi sunt optime provisi in toto Regno a Christiano 3 piæ memoriæ, & Scholæ particulares multis in locis erectæ, veluti etiam in Islandia duæ, ubi etiam habent propriam Typographiam. Vna tantum est in toto Regno Academia Hafniæ, quæ fundata est a Christiano primo, permissu Sixti Pontificis, anno Christi 1478. Quam Fridericus secundus, quanquam bello Suecico septennali erat implicitus, tamen locupletavit, & ejus proventus sexaginta millibus thalerorum auxit.

QUARTVS, Status est *Civium & Mercatorum* in Urbibus ac Opidulis habitantium. Hi habent propria privilegia, quibus fruuntur, & his attributi sunt agri proprii ac silvæ limitibus circumductæ. Hi etiam mercaturam exercent in agro & Mari in omnibus partibus Europæ. Ex his, quemadmodum etiam ex rusticorum liberis, eliguntur Episcopi, Canonici, Pastores & Senatores urbium, Scribæ in Castris & Arcibus, magistri ac gubernatores navium, aliqui etiam horum præficiuntur Teloniis. Iudicia omnia minora, ex his constituuntur præfidentibus uno ex Nobilitate.

QVINTVS, Status est *Rusticorum*, horum duo sunt genera, primum vocant *Freibunden*, id est Liberi Colonii. Hi possident agro hæreditarios, paullulum tamen inde singulis pendunt annis. Hi etiam mercaturam & piscaturam exercent. Servitiis præstandis non opprimuntur, nec tributa pendunt, nisi consentientibus Regni Senatoribus. Alterum genus est eorum qui non possident bona hæreditaria, sed a Rege, Nobilibus aut Ecclesiasticis personis ea conducunt, & servitia multa inde Dominis præstare coguntur, prout cum Domino agere convenerunt.

Hæc fere sunt, quæ de Politia Danica exponenda mihi fuerunt, ex quibus patet Monarchiam Danicam, plerumque fuisse optime constitutam, Nobilitatemque liberam electionem Regis semper habuisse, at tamen ex familia Regia, ut antea jam dictum est, unde hoc commodi consecutum est, ne Dani intestina habuerint bella & dissensiones, nisi quæ ortæ fuerunt inter Regiam familiam, quas tamen cito composuerunt, interventu aliquot Nobilium, præsertim cum Regum filii nullam capiant Regni partem.

Deinde cum omnes sint tantum Nobiles in Regno, & Baronum & Comitum Ducumque nomina & titulos ignorent, nullus tantis affluit opibus, ut iis filius se familiæ Regum opponere audeat, eo quod inter filios & filias semper dividitur paterna hæreditas.

In Dania summa dignitas est Equitum quos ab ornamentis, quæ illis tribuuntur Auratos vocant: sed illam mini nisi tempore pacis & belli bene de Republica merito confertur.

Ita ha
le ab
Rege
ant. I
STIA
litate t
eique
mo pr

Ita habent Reges Daniæ optime florentem rempublicam: quæ facile ab externis hostibus defendi potest, cum subditi unanimes cum Rege ut naturali suo domino terra marique hostibus resistere queant. Huic Regno florentissimo hoc nostro tēpore præest CHRISTIANVS quartus, quem ut cum omnibus Senatoribus & nobilitate totius regni incolumen Deus Optimus Maximus conservet, eique tranquillam & pacificam concedat gubernationem, ex animo precor.

O iij

DANIA

DANIAE REGNUM

Arctoi Orbis tertium.

Regio.
Situs.Caeli temperies.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.

Imperium maiorum.

Dania duobus tantum locis continenti juncta est; eam a plaga Mundi Occidua, Oceanus Germanicus, ab Ortu Solis Mare Balthicum lambit & littora pulsat, ad Septentrionem Norwegia & Succia, ad Meridie[m] Holsatia, Megalopolis & Pomerania obtenduntur. Ea in creberrimas Insulas disjunctissimas distribuitur. Caeli temperies, una cum salubritate aeris Danos blande, ut Ioh. Coldingensis verbis utar, refocillat. Terræ ubertas nutrit: Volucrum suavisissimus concentus recreat; Silvarum Nemonumque varia materia oblectat: In quibus Porci innumerabiles oberrando, nunc glandibus quercinis, nunc fructibus faginis ad voluptatem saginantur. Multiformes simul atque Animalium species & florida prata delectant. Maris affluentia & penu confertissimū, Danos cum magna Europæ parte alit, & quo ad vitæ usum carere nequeunt, Natura Danis minime invidit. De Imperio autem Majorum scribit Munsterus: *Danum*, quendam multis ante Christum sæculis in sua Dania regnum primum tenuisse, à quo, Regum Danicorum stemmata ceu quoddam derivato principio, splendido successione ordine profluxerunt. De hujus autem successoribus ac reliquis Daniae Regibus Munsterum vide fusissime differentem. Nunc Danorum omnis regio Maris faucibus intercep[ta] constat multis partibus, quarum præcipuæ sunt *Jutia*, *Fionia*, *Zelandia* & *Scania*, præter Insulas singulis partibus adjacentes.

Jutia, quam nonnulli *Gothiam* appellari volunt, quoddam Cimbrorum sedes, apud Historicos & Geographos *Cimbrica Chersonesus* dicitur, & in *Jutiam* & *Meridionalem* & *Septentrionalem* dividitur. Hujus Septentrionalis Jutia descriptionem vide secunda Tabula Daniae. *Meridionalis Jutia* olim dicta, *Vordalbingia* inclytum Ducatum Slesvicensem complectitur, cui Holsatiæ Ducatus nunc quoque subungi potest, horum ampliorem declarationem suo loco, videlicet tertia Tabula Daniae invenies.

Fionia particularior quoque descriptio sequitur, quarta Tabula Daniae comprehensa.

Zelandia quæ & *Sialandia* inter reliquas Daniae Insulas est maxima, *Codanonia* Melæ, ut censent Olivarius & Ortelius. Hanc alii *Zelandiam* quasi maris terrâ, quod undique mari incincta sit: alii vero quasi seminis terram, eo quod sua sponte absque annua stercoreatione segetum omnis generis ferax sit, dictam volunt. Longitudinem habet hæc Insula itineris bidui, atque latitudinem fere æqualem. Quindecim Civitatum, duodecim Arcium Regiarum capax est. Inter Civitates autem *Hafnia* sive *Copenhagen*, est præcipua totius Daniae Metropolis, magnitudine, opulentia & maxima Portus commoditate insignis, quem & incredibilis profunditas & obiectus Insulæ quæ *Amagger* vocant nautis tutissimū facit. Ex qua pa[s]sim Ecclesiis ceu perpetua seges Doctori, atque eruditissimorum Pastorum tam in regno Daniae quam Norwegiæ subministratur atque sufficitur. Supra

Hafniam

Fionia.
Zelandia.
Nomina.
Unde dicta Zelandia.
Situs.
Urbes.

Germanicus,
Suecia, ad Me-
disiun-
dingensis ver-
nemorumque
unc fructibus
elefant. Ma-
ere nequeunt,
am multis a-
a ceu quodam
eliquis Daniae
s intercepta
gulis partibus

Geographos
rionalis Iutiae
Ducatum Sles-
eclarationem

Olivarius &
minis terram
Longitudi-
decim Arcti-
Metropo-
nditas & ob-
es Doctores
citur. Supra
Hafniam

Ubi Germanica com:

Hafniam est *Helsingora* & prope eam Arx Regia *Cronenburgum* de qua infra, cui ab altera parte ultra Mare similis Arx *Helsingborch* cum Opido ejusdem nominis respondet. Ibi *Zelandia* & *Scania* prominentibus utrimque promontoriis ita prope cœiunt ut vix parvi milliarii inter se relinquant Maris spaciū quod *De Sund* vocatur. Ad hunc locum omnes naves Orientem versus cursum instituentes, velut ad centrum coire & Regi vectigal pēdere coguntur: cumque in utroque littore arx posita sit, Rex quando id necessitas postulat, suis in medio collocatis navibus, ita has fauces occludere potest, ut quantumvis etiam numerosam classem ab ingressu, vel egressu prohibere queat. Huc sæpe uno die 200 sæpe etiam 300 naves ex variis Europæ partibus convenire contingit. Est & hic *Roeschildia* sedes olim Episcopi; ibi multorum Regum & Ducum insignia monumenta conspiciuntur: nunc autem ad tenuitatem perducta, quod cives urbium confisi munitionibus soleant inolescere. Sub *Zelandia* autem sequentes sunt Insulæ, *Amigria*, *Hænna* sive *Ween*, *Moenesland* in qua civitas *Stræga* & plures alie. Habet *Zelandia* unum Episcopatum cujus Præful *Roeschildia* sedem antiquitus, uti diximus, habuit. *Scania* inter Regni *Daniæ* Provincias magnitudine & opibus admodum insignis est regio, atque cum Suecia continens. Hanc alii *Scandinaviā* pro *Scondaniā*, id est, *amoenā Daniā*, alii *Scaniā*, atque alii *Sonigiam* dixere, vulgo *Sconen*. Plinius eam tum *Scandiam*, tum *Scandinaviam* vocat, sed in eo fallitur, quod *Insulam* esse putat *incomperita magnitudinis*. Sed Ortelius hanc Plinii *Scandiam* & *Scandinaviam* non *Scaniā*, sed eam Peninsulam esse, quæ hodie tria amplissima Regna *Norwegiam*, *Sueciam* & *Gothiam* aliasque regiones comprehendit, autumat, ut supra quoque diximus. Vndique cingitur hæc *Scania* Mari, præter unum Terræ brachium quod porrigitur in *Boreā*, ac inde recurvatur in Orientem ubi *Sueciæ* jungitur: sed intercedunt profundi saltus asperimæque rupes, per quas è *Scania* in *Gothiam* *Sueciæ* partem iter agere tam difficile, ut fere levius sit marino discrimine vitare terrestrem laborem. Regio Cœli beneficio, Telluris obsequio, Portuum & Emporiorum commoditate, maritimis opibus, Lacuum & Fluminum piscatione, venatione nobilium Ferarum, Auri, Argenti, Aeris & Plumbi in exhaustis venis, Opidorum frequentia, civilibus institutis nulli cedit beatæ regioni: unde & *Schondia* illi nomen mansit, teste Munstero. Hæc quondam in duos ducatus, *Hallandiam* & *Blekingiam* divisa, nunc Præfecturas viginti tres & civitates quindecim complectitur. Ejus Metropolis est *Londa* sive *Londia* ubi Regni Archiepiscopus sedem suam fixit. Est etiam hic *Malmogia*, quæ & *Ellebogen* dicitur, insignis Emporium & præcipua totius regionis civitas propter mundiciæ & frequentes negotiationes, quas ibi provinciales exercent. In *Hallandia* est arx *Waburgum* altissimis Montium jugis superstructa. Eam a Suecis anno MDLXV captam & imposito præsidio munitam cum *Danie* *Ranzovius* jussu & auspicio Regis *Friderici* secundi arcta obsidione premeret, ut tandem se dedere sit contra globo ex tormento aneo per caput trajecto peremptus est an. MDLXIX vir virtutibus & laude bellica valde illustis. Adjacent huic Regioni Insulæ *Landæ*, *Hannoe*, *Bornholm* Insula famosa in quatuor præfecturas divisa, & tres Civitates ac unam Arcem continens. *Gotlandum* in qua antiquum Emporium *Wibj* aliquando valde

Scandia:
Nomina.

Situs.

Cœli semperies
& Soliquales.

Urbes.

desolens, n
mentum. Ca
malis navium
na Daniæ fun
nicum exone
bilem illam
ibicium. quod
tant, a Balthe
complectatur
natur, nam æ
Oriente versu
fidium extren
meritis faxis, in
maris fundo i
cellis, atque ad
dia Horologi
niet affixa visi
sis, ac septiman
indicato si fest
in Zodiaco loc
buldam ad id
publice signur
ctos) quæ tot
no magis mira
tu tenentis in
datoribus ob
Machina mot
ceator minital
nantibus quas
theatrum ince
adorabundus.
tione. Horum
spectantium p

desorens, nunc autem ad alias Civitates mercatura translata, viris, opibusque attenuatum jacet. Præter Frumentum, Caseum, Butyrum, variasque Pelles, etiam Abietes procerissimas, quarum frequentes ibi Silvæ sunt, malis navium fabricandis, & præterea Lapides ad structuram utiles, nec non Calcem copiose emittit. Flumina Danicæ sunt *Egidora*, vulgo *Eyder*, *Chalusus* Ptol. Hic Frisios a Dithmaris dirimit ac se in Oceanum Britannicum exonerat: & *Stora* piscosus & navigabilis fluvius, qui in intima Holsatia ortus, aliquot Opida, & nobilem illam Ranzovianam domum Bredenbergam alluit, posteaque se in Albim effundit, & alia. *Mare Balticum*, quod ad Ortum terminum Danicæ supra constituimus, nunc accolæ *Belis*, Germani *Offsee* indignant, a Baltheo, id est, militari cingulo nomen hausit, quod cinguli instar utramque Chersonesum ambiat ac complectatur. *Pigum* a Tacito nominari videtur, ab effectu ut putat Ortelius, quod non ut cætera maria movetur, nam æstus ejus vix deprehenditur, ut testantur illi qui illud sæpius navigaverunt: continuoque fluxu ex Oriente versus Occidentem descendit. *Helsingora* ad Fretum Sundæ, arcem habet Regiam *Cronenburgum*, præsidium extremæ Insulæ Zelandicæ oræ. Hanc arcem Fredericus 11 Danicæ Rex maximis & innumerabilibus demerfis saxis, interque compacta & siltucata robora conclusis, ac loco fundamenti stabilitis firmatisque, ex ipso maris fundo immani sumptu eduxit, tanta operis firmitate ut immanes pelagi fluctus magnis provolutis procellis, atque ad vallum murosque horrendo boatu illisos, citra ullius periculi metum despiciat. Est in urbe Lundia Horologium in quo ars mira elucet, *Laurentianum* dictum: situm id in inferiori Templi parte; hic tabula parietis affixa visitur circulis aliquot variorum colorum distincta. In hac per certos ejus rei indices, & annus, & mensis, ac septimana, dies quoque singuli, ac horæ, in quibus agunt homines liquidissime monstrantur, eo etiam indicato si festum celebretur seu fixum seu mobile. Item quis luminarium Solis ac Lunæ motus, quæque horum in Zodiaco loca diebus singulis, & inter se habitudines. Atque hæc quidem foris: intus autem, machinis quibuldam ad id fabrefactis res agitur. Quibus illud additum est, velut *Paregon*, sed & id arte factum, ut quoties publice signum datur horæ elapsæ, supra tabulam ipsam duo concurrant simulachra (Equites dixeris Cataphratos) quæ tot sese ictibus perunt, quot signa dat campana major in turri suspensa quæ horam indicat. Quod veron magis mirandum, in hujus tabulæ medio velut in throno collocatum est Simulachrum Virginis Mariæ siqu tenentis infantem. Ad latera huic ostia duo, ante pedes velut Theatrum semicirculi forma, arcu hujus spectatoribus obverso. Intus machina cum simulachris trium Magorum, quorum singulis singuli famuli additi. Machina mota ad ejus cui hoc negotium datum est, arbitrium, prodeunt simulachra. Ante alios veluti Caduceator minitabundus, gladio vibrato pulsat ostium sinistrum, eo aperto proceditur. Buccinis simul duabus sonantibus quas inflare videtur buccinatorum simulachra. Qui primus est Magorum, magnifico prodit per theatrum inaccessu. Ad virginis simulachrum ubi ventum est, reverenter ad hanc versus inclinat sese Magus, velut adorabundus. Faciunt idem reliqui magi. Famuli horum immoti procedunt, nulla edita reverentiæ significatione. Horum postremus ostium dextrum claudit, ita quidem ut & clarior quidam sonus, eo occluso, ad aures spectantium perveniat. Sed de his satis.

DANIAE SECVNDA TABVLA

Quæ Iutiæ Septentrionalis partem complectitur.

*Regio.
Nomina.
Situs.*

*Iutiæ Septentrionalis.
Situs.*

*Imperium majorem.
Majorum virum.*

Occidua pars Daniæ & præcipua est *Iutiæ* vulgo *Iuslandt*, quam Ptolemæus *Cimbriam*, *Chersonesum*, Plinius *Cartrum* vocat. Hæc in Septentrionem in modum Peninsulæ à Saxonibus inter duo Maria, Britannicum & Germanicum procurrens, ut in Austrum Italiâ, porrigitur. Ejus terminus Australis est fluvius *Eydera*, patetque in longitudinem lxxx prope mill. pass. ab Albi flu. Boream versus. Latitudo ejus ubi maxima xx mill. pass. Eam duplicem esse diximus *Septentrionalem* & *Meridionalem*. *Iutiæ* sive *Cimbriæ Septentrionalis* quæ hac Tabula describitur, Norvegiam versus se extendens, juxta Scagam, ob Syrtis & vadofum iis in locis Mare nautis celebre Opidum, in cuneum coarctata definit. Habet autem hæc Regio circa Aleburgum Emporium maximam latitudinem: ibi enim sinus *Lymford* illapsus, ac totam *Iutiæ* Occidentem versus penetrans, exiguo relicto spatio Wensullam ditionem à reliqua parte divellens, pæne Insulam reddit, ac vasto tandem alveo dilatata aliquot insignes Insulas suo faciens ambitu, multis Sinubus seu ramis dimissis, varias Provincias suo interlapfu distinguit ac limitat. Iutiæ Septentrionalis Frugum, Triticî, Siliginis, Hordei, ac similium ferax. Pascuorum etiam alicubi ubertas summa est, atque abundat tot Bourn armentis, ram lata Vaccarum parens ac nutritrix est, ut ad externas provincias atmentorum incredibilem pæne copiam emittat, maximeque in Germaniam, quo quotannis prope 150 millia boum educuntur, præter Caseum, Butyrum, Sebum, & Coria. Equos etiam generosos & præstantes producit, quorum etiam vis ingens quoquo versus exportatur. Paruit olim Iutiæ Saxonibus, non autem reliquæ Aquilonis regiones. Ex hac Cimbri ante natum Christum annis 150, in maximum terrorem Italiæ velut procella se effuderunt. Hi enim adjunctis sibi Teutonis, Tigrinis & Ambronibus, Romanum Imperium extinguere conspiraverant. Et nec primum horum impetum Silanus, nec secundum Manilius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt. Omnes fugati, exuti castris. Atumque erat nisi Marius illi sæculo contigisset, ait Florus. Duravit autem hoc bellum Cimbricum a Syllani consulari annos octo, usque ad consulatum Marii quintum, a quo tandem ad flumen Athesin deleti sunt reliqui exercitus Cimbrorum, Teutonum & Ambronum. Sed quoniam hoc loco in Cimbrorum mentionem incidimus quorum in historiis nomen celeberrimum, paulo fufius de his libet differere. Cimbri dicti videntur a Gomerio filio Iapeti. Sed quoniam vir eruditissimus Iunius doctissime de his differit, ejus verba hic non gravabor apponere. Constat ex Moysæ Iapeto natam esse masculam prolem, nomine Gomerum, sive cognata litera Comerum, qua voce apud Hebræos perficiens & circulum ambiens significatur. Ea vero vocis genuina significatio, scriptoribus Cimmericæ linguæ imperitis hæcenus ignorata, quod nemo eam caliginem discussit, Meridiano Sole clarius elucescet me duce, si cratem dictionis molliter dissolvam. Quid enim aliud in isto idiomate sonat *Goom her* disjuncta, rursusque in compagem clausa eadem voce, *Gomer* quam in orbem ambio, & cursum perficiendo absolvo. Hinc dicta est & Gomera orbicularis illa disciplinarum series, quam Encyclopediam Græci scriptores, orbem doctrinæ Fabius nominavit, quod nullo sine, ut annulus, circumferibatur.

Iure

DANIE II TABVLA.

Chersonesum;
duo Maria,
nus Australis
versus. Lati-
n. putta five
n, ob Syttes
ec Regio cir-
um Occiden-
Insulam red-
ramis dimi-
inis, Hordei,
tis, tam lata
emittat, ma-
um, Sebum,
um exportat-
uri Christum
tonis, Tigu-
in impetum
tris. Actum-
Syllani cont-
nt reliquies-
onem inci-
dentur a Go-
non grava-
ognata litera
nuina signifi-
casserit, Me-
d in isto idi-
bem ambio,
quam Encey-
um scribatur.

Iure igitur felix istud nominis auspiciū soboli Iapeti obtrigit, quā in orbem circumiit, & uti prae se fert appellatio, curriculum datum praescriptumque forte absolvit; ab ortu solis substratis terris ad usque ejus positum, terras omnes emensa. Nemo namque historica cognitionis tam est rudis & ignarus, quem lateat Gothorum & Vandalorum (qui Cimmericorum progenies fuisse) armis Hesperiam utramque occupatam possessamque fuisse. Quare quum consentientibus calculis ē Gomerō propagatos esse Cimmericos, omnes fateantur, qui quum principio interiora Asiae penetralia tenuissent, a Scythis pulsi, & semper ad occidua tendentes, in Scandiam, inde in Cimbricam Chersonesum trajecerunt; quod convenientius vocabulum gentis Cimbricae auctori Gomerō, & vicissim genitoris sui nomen retinenti populo aptari potuerit, quam a circumeundi & circumquaque palandi studio, non perspicio. Quae namque gens una majorem terrarum circuitum confecerit, haud facile legendo didicisse quenkū arbitror: id quod aperte ac diligenter explanat Iosephus Antiquitatum Iudaicarum accuratus scriptor, qui Gomeri posteros ex Armenia profectos ad Tanain usque amnem excurrisse, inde per Europam universam extremis Gadibus tenus terras omnes multitudine inundasse scribit. Clarissime vero propagandi & conficiendi cursus sui studium ea in gente Plutarchus in vita Marii explicavit, cujus verborum sententiam solum appendam Latinis auribus, ne citandis Graecis lectori fastidium pariam, chartasque odiose prolixus onerem. Cimbrōs (inquit) praedicant, quoties loco se movent mutatis sedibus, non uno impetu aut assidue, sed quolibet anno ubi tempestatis fovet commoditas, prorsum semper tendendo, proximas quasque regiones bello aggredi, quumque varia inter illos populorum sint nomina, communi appellatione Celtsocythas agmen suum vocare. Alii referunt Cimmericorum, quos ab antiquo Graeci cognoverunt, non magnam fuisse universitatem, sed exules potius quosdam aut seditiosos a Scythia exactos, a Mazotide in Asiam transmississe, ductore Lygdami: longe vero maximam & bellicosissimam gentis portionem in extremam maris Oceani ora confedisse, ac regionem opacā, nemorosā, & propter praecellās spissasque silvas ad Hercynium usque saltum pertingentes, soli inaccessam colere. Haecenus fere verba illius utcunque reddidi. Unde vero Cimbrōs Germanico etymo Plutarchus, aut Gallico Festus Pompeius latrones ac subesseores dici probare queant, non intelligo, nisi pro latronibus milites conductitios accipiamus, aut nisi videatur Plutarchus id retulisse ad peculiarem Gentis morem belligerandi, ut quae clandestinis latronum more insultibus finitimos opprimeret: atque ita memorat impetuoso illorum incurfu percussā Italiā timuisse, quā gentē neque de nomine genitiliq; sede notā, repentinē nubes instar suis cervicibus ingruere intellexisset. Haecenus Iunius. Iulia haec in quatuor sedes Episcopales latissime patentes divisa est, in *Ripensem* quae Ripae, *Arhusiensem* quae Arhusii, *Vandalicam* quae *Aalburgi*, *Viburgensem* quae *Viburgi* consistit. *Ripensis* dioecesis, Praefecturae triginta, Civitates septem & Regias Arces decem habet. *Koldingæ* Regina Dorothea Christiani tertii vidua, scholam suis sumptibus instruxit. *Arhusiensis*, Praefecturae 31, Civitates septem & Arces quinque habet. *Arhusium* sive *Arhusia*, Emporium est celebre, ob Portum, quem ingens illud Promontorium Hellenis efficit, quod ab arce Regiae *Kalloe*, per ditionem *Mols*, usque ad altissimum Montem, *Ellemansbergh*, ad duo milliaria protenditur, &

Urbs & opida.

tam suo, quam Insularum aliquot objectu, placidum nautis æquor efficit. Sub hac Diœcesi Insulæ sunt *Sam-
 soe, Hielm, Tuen, Hiarnoe* Gerno forte, *Hilgenes* & aliæ plures. *Vandalica* quæ & *Burglavienſis* Diœcesis, Præ-
 fecturas tredecim & Civitates sex habet. Partes ejus maxime illustres sunt *Wendſiſſel, Hanabæret, Thyland*
 & *Morſoe. Wendſiſſel*, sive *Uenſilia*, id est, *Vandalorum terra & ſedes*, Præfecturas sex, Opida tria & Arcem unam
 habet. Hic est mons *Alberg* in quo gigantum monumenta conſpiciuntur. Adjacent Insulæ *Gryſholm, Hertz-
 holm, Tyſſholm* & aliæ. In *Handhæret* est rupes viſendæ altitudinis, *Skæringklint* dicta, & in oris ejus *Syrtes*,
 quas *Sandores* & *Braccas* vocant. Ei ſubſunt Insulæ *Oland & Oxeholm*. Præfecturas quatuor, Opidum unum
 nomine *Thyſtad*, ubi Chriſtianus tertius ſcholam juventuti primus conuſit, & Arcem unam *Ørumnam* ha-
 bet. Sub ea ſunt Insulæ *Hanſholm, Øſtholm, Jegen, Ciſland, Egholm, Bodum*. *Morſea*, Præfecturas tres, unicam
 Civitatem *Nicopiam*, & Arcem unicam *Lundſlod* habet. Insula ei adjacet una, *Ageroa. Wiburgienſis* diœceſis
 Præfecturas ſedecim, Civitates tres & totidem Arces complectitur. Viburgi generale Concilium Triumviro-
 rum nobiliſſimorum & ſapientiſſimorum de cauſis civilibus cognoscendis & dijudicandis, toto fere anni ſpa-
 cio continuatur, niſi ubi inquietæ functionis moleſtis defatigati, ſe in prædiis ſuis paullulum recreant & vires
 reſcolligunt. Huc univerſæ Cimbricæ Cherſoneſi cauſas, querelæ de ſinibus & hereditatum controverſiæ, o-
 mneſque capitalium cauſarum animadverſiones, cujuſmodi ſunt cædes, adulteria, furta & veneficii crimina de-
 feruntur. Ad *Wenſiam* Peninſulam, ubi in conum deſinens, paullatim ſe ad Solis ortum æſtivum inſeſcit, eſt
 Ille Iutiæ angulus, ob pericula nautis adeo formidabilis. Nam ingens dorſum & Syrtis longiſſime ſe in Mare
 protendit, ut, qui tuto & citra periculi metum eſſe voluit, non propius duobus milliariis ad litus accedant.
 Tale eſt omne Iutiæ littus Occidentale, ut qui in Norwegiam, vel ex Oceano in Orientem navigare inten-
 dunt, longo circuitu Iutiam evitare cogantur. Sunt tamen quatuor omnino Montes in hoc littore, ex quibus
 nautæ habent ſuas obſervationes & indicia. Incolæ hujus tractus piſcaturam exercent. Cum autem Portum,
 & fidam navibus ſtationem non habeant, navis ſuas ex alto venientes, convocatis in ſubſidium ſociis & vici-
 nis ex Mari in littus pertrahunt, uſque eo, quo fluctus Maris tranſcendere, eaſque levando tundendoque lædere
 minime poſſint. Copioſiſſima hic in Mari variorum piſcium, atque inprimis Alecum captura. His expoſitis
 non alienum duxi Coronidis loco adjicere, quod Incolæ harum Regionum Septemtrionalium fuerint & adhuc
 ſunt frigidi & ſecci, proceræ ſtaturæ, faciei pulchræ, boni coloris, jucundi, læti, ſuſpicioſi, callidi ac in negotiis pro-
 vidi, ſani, ſuperbi, amantes ſuorum, multum comedant ac bibant, bene concoquant, ideoque diu vivant, ſanguis
 abundet, mores ſeveros habeant, & propter cordis calorem, ſint pugnaces & rixoſi, ament pericula, vena-
 tiones & peregrinationes, ſuarum opinionum ſint deſenſores, nihilominus juſtitiz memores, in omnibus lin-
 guis addiſcendis adprime dociles, muſarum amantes, & pacta & contractus ſanctè obſervent, multos habeant
 liberos, & quod ſæminæ ipſorum difficile pariant, ſuntque formoſæ & in adminiſtratione rei familiaris tena-
 ces & prudentes: ex Catharro autem, morbo regio, angina, pleuritide, fiſtulis, aqua intercute vel phthiſi ple-
 numque moriantur, Achilles Gaſſarus teſtatur hic inventa fuiſſe a Monacho tormenta bellica.

Daniæ tertiâ Tabula, In qua Slesvicensis Ducatus pars & Holsatia,

*Ducatus Slesvicensis.
Unde dicatur.
Imperium majorem.*

HÆC de Iuria Septentrionali; sequitur *Meridionalis*, quæ veteribus, quod a reliqua Germania per Albim fluvium ad Boream divulsâ sit, atque interclusâ, *Nordalbingia* est dicta. Ea duos ducatus Slesvicensem & Holsatiam complectitur, de quibus ordine nobis est dicendum. Ducatus Slesvicensis a Metropoli & pervetusto Emporio Slesvico nomen habet. Olim hæc regio *Ducatus Iuria*, dicebatur, quæ Waldemarus Abelis Regis Daniæ Pronepos primus in feudum accepit ab Erico Rege circa annum 1280. Extincta autem Regum ac Ducum stirpe mascula, & Ducatu Slesvicensi cum regno in unum redintegrato ac consolidato, *Margaritha* trium Regnorum Regina ducatum Slesvicensem permisit *Gerardo* Comiti Holsatiae, hac conditione, ut a rege Daniæ collarum beneficium recognosceret. Cæterum civitates Ducatus Slesvicensi subiectæ quia iisdem cum Danis gaudent privilegiis, eodem quoque jure cum iis utuntur. Subditi a sententiis Magistratum cujusunque loci ad Principes ac eorum Senatores possunt provocare & non ultra, ut privilegiis cautum est. Generalis autem gubernatio horum Ducatum Regi Daniæ ac Adolpho Duci Holsatiae incumbit, & per vires ab uno ad alium transfertur. Proinde cum ad Regem devolvitur, Regia sue Majestatis nomine per Henricum Rantzovium Vicarium Regis administratur. Præcipuum hujus Ducatus Opidum *Slesvicum* vulgo *Schlifwick*. Germanicæ originis nuncupationem habet, ob solum, quem ad Sliam, in maris Balthici sinu obinet. *Wicken* enim & Opidum, & incurvum Maris recessum, sive sinum; & Vicum etiam præficus Saxonibus sonat. Quæmadmodum Becanus, in suis Gotodanicis observavit. Crantzius & qui Saxonum conscribere historias, aliam Slesvico appellationem attribuunt, quam etiamnum apud Danos & Frisios usus retinere videtur. Hi enim sua lingua hoc Opidum *Heidebui* vel *Heideba* nuncupant, eo quod a quadam Daniæ Regina, cui Hethæ nomen, dicant primitus esse conditum. Est autem peropportuno ad negotiationem situ, Porrum habens ad exercenda commercia, commodissimum. Non procul ab hoc Opido *Gotorpia* arx sita est. Telonium hic celebre ubi compertum, fertilibus annis ex Dania L M Boum, in Germaniam abacta vestigal solvisse. Est & in hoc ducatu *Flenzburgum*. Opidum celebre, hoc inter Montes excelsos, littori Maris Orientalis adjacet, in quod ejus Portus se extendit, tanta commoditate, profunditate & securitate, ut singuli fere cives ex domibus suis naves mercibus implere, & easdem rursus exonerare possint. Sunt & *Husenum*, *Haderslebia*. Habet unum hic Ducatus Episcopatum Slesvicensem: Capitula duo, Monasteria tria: Castra tam Principum, quam Nobilium variæ Ordo autem Senatorum cujus iam aliquoties facta mentio plerumque constat numero xxiix personarum equestris ordinis, quibus adhibetur generalis Cancellarius, nec non nomine uniuscujusque Principis duo Iuridici Doctores.

Opida.

Senatores.

*Holsatia.
Unde dicta.*

Holsatia Ducatus.

Holsatiam a silvarum saltuumque frequentia, quibus commune cum lignis nomen in lingua indigena (nam & silvam & lignum promiscue *Hols* Cimbri ac Germani inferiores dicunt) nomen obtinere arbitramur.

na indigena e
e arbitrantur
E

DANIA.

120

Est enim regio silvis saltibusque frequentissima. Nec desunt qui a Cavo lapide etymon vocis advocent, quod Duces Holfatiz, Comites a Cavo lapide prius dicti sint. Terminos habet ab Ortu Bilenam fluvium; ab Occasu Storam, ab Austro Albim: a Septentrione vero Eideram. Regio ipsa nemorosa ac saltibus occupata, unde lignorum affatim, ut plus illis lignorum pereat, quam Frisus suppetere possit, cum nihilominus focos largissime instruant ipsi. Verum cum silvarum apud eos finis non sit, Quercus tamen vix gignit robustas, sed Fagis plena omnia, quarum fructu Porci saginantur, majori quam dici queat numero. Ager plerumque singulis trienniis, mutatis vicibus, piscationem uberem, ac frugum divitem præbet messem. Tribus enim annis colitur, feritur, metiturque arvum, tribus deinde annis stagna admittuntur, ut pisces depascantur graminis pinguis quædam adducatur maceries, agrum fertilem reddens. Vineta non fert, nec Oliveta hic locus. Ferarum frequens est venatio. Equorumque magnum hac regio producit numerum. *Holfatia* divisa est in partes quatuor in *Dithmarsiam*, *Holfatiam*, *Stormariam* & *Wagriam*. Hæ fuerunt olim Comitatus & postea a Fridrico Imperatore tertio, Christierno primo id petente, erecti sunt in Ducatum, qui jam Sacro Romano Imperio equites ac 80 pedites alere tenentur. *Dithmarsia* autem primo in libertate constituta fuerat per aliquot centum annos, quæ etiam a Fridrico Imperatore, Christierno primo in feudum concessa, tamen eo tempore nondum subacta fuit. Filii quidem ipsius Rex Ioannes & Dux Fridericus anno Domini 1500 expeditionem in illam susceperunt, sed istorum exercitu fuso libertatem suam *Dithmarsii* defenderunt, donec tandem a nepotibus Christierni I, Duce Ioanne & Adolpho, ac Friderico I, Rege Daniae sunt victi ac superati anno Domini 1559. In *Holfatia* urbes hæc, *Segeberga* in *Wagria* *Holfatiz* regione, quarto a *Lubeca* militari. *Itzho* locique natura, navigationeque præstans opidum: *Stora* cingitur piscoso & navigabili flumine, quod in intima *Holfatia* ortum, aliquot Opida & nobilem illam *Ranzovianam* domum *Bredenbergam* alluit, posteaque se in *Albim* exonerat. *Chilonium* vulgo *Kile* vetus est Opidum, Portumque habet capacem, quem ex *Germania*, *Livonia*, *Dania*, & *Suecia* magno *Holfatiorum* quæstu merces deferuntur. Sunt eodem *Holfatiz* tractu *Crempe* & *Reinholdsburgum*: illi nomen est a fluvio præterlabente, huic a conditoris. Sunt & *Meldorpia*, *Heinickste* & *Tellinckste* in *Dithmarsia*, & *Stormariæ* Metropolis *Hamburgum* temporum nobile ad *Albim*, quod post multas calamitates bellicas a Carolo magno restauratum est, & tempore Henrici I v Imperatoris muris cingi, portisque tribus & turribus duodecim ornari cœpit. In hac urbe sepultusque est *Albertus Crantzius*, Historicus neque indifertus, neque mendax. Paludibus frequens regio in primis vero *Dithmarsia*, quæ paludum beneficio innixa semper obsequium Daniae Regum respuit, superius annis jugum admittere coacta. Fluviorum qui hanc regionem irrigant, nominatissimus est *Eidera*, vel *Eidera*; sunt & alii, quorum plerique rivuli potius quam iusti fluvii dicendi. Cæterum mare *Balticum* qua parte *Holfatiam* & *Slesvicum* Ducatus alluit certos habet & jucundos sinus, Isthmos Græci nuncupant in quos magno accolarum commodo erumpit, & tutos negotiatoribus navibusque marinis fluctibus detentis præbet recessus. Piscatum etiam uberem & maxime Salmonum alicubi subministrat. Regio plana

Situs.
Soli qualitas.

Animalium varietas.

Imperium majorem.

Urbes.

Lacus.

Flumina.
Maris commo-
ditates.

Montes.

quæraris ext
belli toga qu
Lubecam & B
positam, & ad
imprimis Dith
Holfati 45 vir
bant. Subacti
viri x i i una d
principibus, a
legia plerumq
Subditis tam
quam Holfate
cum jus com
domino quon
deciduntur &
Holfatia ha
genera. Aliq
ractionibus &
cum venatic
pulla sunt feud
ica chorograp
Rantzoviorn
miuntur etiam
Lubecensem.
Ducatum j
torio interpo
gis ac utuntur
re possunt ad c
Principes &
ea precedat. R
pudem loci vir
qui contra alios
que conventus u
cedunt vocatis

queraris extollitur Montibus, & quem inter duos præcipuum exhibet is minime rarus, situ est perjucundo, & bellitogaque ornamentis quibus a nobilissimo viro Henrico Rantzovio decoratur, admodum celebris, inter Lubecam & Hamburgum urbes nobiles. Arcem tam antiquitate, quam primo conditore illustrem sibi impositam, & ad radices Opidum adjunctum habet. Silvæ hic frequentes, quibus pene tota implicita ac referta, *Silva.* imprimis Dithmarsia. In his *Borcholt, Burgholt, Alverdorpenholt, Resenwalde* ac complures aliz. Habuerunt autem Hoffati 48 viros totius terræ Præsides, ad hos ex singulis parochiis appellatio devolvebatur. Hi judicium exercebant. Subactis autem illis cum jam divisi sint in duas partes, in singulis præcipui eliguntur ex Incolis ejus terræ viri xii una cum Præfecto, qui plerumque est Doctor sive Licentiatius juris. Hi omnes honesta habent salaria à Principibus, additurque illis scriba, nec non inspector sive Præsides ex nobilitate Holfatica. Horum alter ex parte Regia plerumque est Præfectus Steinburgensis, alter vero ex parte Ducis Adolphii, est Præfectus Gottorpiensis. Subditis tamen libera conceditur appellatio ad Principes & Senatores utriusque Ducatus, tam Slesvicensis, quam Holfatensis, sed non ulterius. Habuerunt antea jus scriptum, quod paululum jam mutatum est, & secundum jus commune reformatum, compilatumque ab Henrico Rantzovio Vicario Regio, Sigefrido Rantzovio, domino quondam in Nienhus, D. Adamo Trazigero & D. Erasmo Kirflemio, secundum quod jus omnes causæ deciduntur & poenæ delictorum irrogantur.

*Senatores.**Leges & Institutiones.*

Holfatia habet quatuor ordines, Nobilium, Ecclesiasticorum, Civium & Rusticorum, quorum duo sunt genera. Aliqui enim possident bona propria, hæreditaria ac libera. Alii vero bona conductitia censui aliisque conditionibus & servitiis obnoxia. Nobiles habent arces ac prædia sua cum pleno dominio majore ac minore, cum venationibus, piscationibus & aucupiiis, quæ maxima ex parte sunt allodialia & hæreditaria. Nonnulla sunt feudalia tam masculina, quam feminina. Familias non habet ultra 24, quarum nomina in Holfatica chorographia recensentur, ex qua excerpti possunt, sed in singulis multi ex eadem stirpe progeniti existunt, *res.* Rantzoviorum fere hoc tempore sunt centum & quinquaginta castra, ac varias possessiones obtinent. Inveniuntur etiam Alefeldiorum & Powilschiorum fere rotidem. Habet Holfatia Episcopatum unum, videlicet *Altenfem.* Hamburgensis enim Episcopatus Bremensis subiectus est. Nobilium lites dijudicantur a Senatore Ducatum judicio, præsentibus plerumque Principibus, ut privilegiis ipsorum cautum est. Ab ordine Senatorio interposita idonea cautione appellare licet ad Cameram Imperialem. Cives gaudent propriis privilegiis ac utuntur jure Romano live etiam Lubecensi. Subditi a sententiis quas Senatus Civitatum tulit, appellare possunt ad quatuor Civitates judicio peculiari exercendo destinatas. Ab his permittitur ipsis appellatio ad Principes & Senatores Holfatiæ, ac ulterius etiam ad judicium cameræ Imperialis, ita tamen ut cautio idonea præcedat. Rusticorum causæ ventilantur per eorum causidicos sub dio in patentibus campis. Adfuntque ejusdem loci viri nobiles una cum Præfectis ac duobus assessoribus, veluti testibus. Ibi in medium prodeunt, qui contra alios licem se habere existimant, auditisque & cognitis partis utriusque actionibus defensionibusque, conventus universus rusticorum è consilio exire jubetur. Expensis ibi diligenter controversiis in confessum decidunt vocatique litigatoribus de jure pronuntiant.

Daniæ iv Tabula, Fioniam cū circumjacentibus Insulis continens.

*Fionia.
Unde dicta.*

Situs.

Soli fertilitas.

*Animalium va-
rietas.*

Urbes.

*Maris commo-
ditas.*

Montes.

HÆC pro Methodi ratione de Ducatu Slesvicensi & Holsatia sint satis; succedit *Fionia* cum Insulis circumjacentibus. *Fionia* vulgo *Fynnen*, primum locum inter ceteras in sinu Codano Insulas a Zelandia tenet. Nomen habet a pulchritudine. Est enim tam formæ quam situs amœnitate conspicua. Tam modico autem interfluente freto, *Middelfar Sunt* dicto, a Continente Daniæ avulsa est, ut coherisse videatur. Hæc sicut ab Occasu Iutiam, ita ab Ortū Zelandiam prospectat, ac medium Daniæ locum obtinere putatur; ab extimæ remotiois limite pari spatiorum intercapedine disparata. Habet in longitudine milliaria duodecim & in latitudine quatuor. Terra (ut Mare piscosissimum taceam) est uberi gleba & colono admodum grata. Copioso enim Frumentorum proventu ita abundat, ut ad remotissimas regiones, ea quotannis passim emittat, præsertim Siliginem & Hordeum. Accumager iste multis dotibus, & cerealibus bonis adeo sit fecundus, nunquam tamen stercoreatur. Vnde ante civitates multum sectoris esse ob abjectos pecorum fimos, qui ibi nulli usui sunt, scribit Munsterus. Tot etiam Regio hæc Bouni armentis abundat, tam fecunda Vaccarum atque Equorum mater ac nutrix est, ut numerosos Bouni & Equorum greges Germanis annuatim suppeditet. Nec desunt, ob multas per totam Insulam silvas, Cervorum, Capreolorum, Leporum atque Vulpium venationes. In ejus quasi medietullio Metropolis est *Ottonia* vel *Ottonium* vulgo *Otensche* Vrbs Episcopalis ab Ottone primo, multorum testimoniis ædificata, circa ea tempora, quando Heraldum regem ad fidem Christianam suscipiendam impulsisset. Vrbs hæc Emporium est Insulæ non vulgare, in quo circa festum Epiphaniæ Insulanorum ac præcipue nobilium frequens conventus, sicut Kilonii in Holsatia, celebrari solet. Discreta est autem Flionia in Præfecturas viginti quatuor, Civitates sexdecim & Arces Regias sex. Reliquæ autem Civitates circum Ottoniam vultu centrum æquali prope distantia, in Maris littore ita sunt conditæ, ut Portuum situsque oportunitate, negotiationes suas, non solum in Mari Balthico, verum etiam per Sueciam, Norwegiam, Russiam, Belgium atque Germaniam longe lateque exercere soleant. Inter eas sunt *Niburch*, *Sienburch*, *Faborch*, *Affsens*, *Bogens*, *Middelfart*, *Kettemynde*. Arces Regiæ præcipuæ *Neuburgum*, *Hagenschow*, *Hinsgel*, *Escheburg*, & curia *Rugard*. Pagi hic complures, & Nobilium prædia non pauca. Est enim hæc Insula ob cœli amœnitatem, & jugera fructuosa, Nobilibus viris gratissima. Mare incredibilem piscium sæturam & copiam subministrat: ac Sinus omnis tanta piscium frequentia repleri consuevit, ut interdum impacta navigia vix remigii conamen eripiat; nec jam præda artis instrumento, sed simplici manus officio capiatur. Qui littora inhabitant, præter agriculturam, piscationibus etiam incumbunt, unde non conemenda rei domesticæ compendia sibi comparant. Sunt etiam quædam in hac Insula loca, bellicis præliis nostra memoria nobilitata. Est enim Mons quidam *Ochenberg* non procul ab arce Hagenschow, in quo regis Christiani tertii auspicio Ioannes Rantzovius Eques auratus Dux belli, ingenti prælio devicit Christophorum Comitem Oldenburgensem, Anno Christi MD xxx, die xi Junii, quo in conspectu duo Comites, alter Hagensis, alter

Silva.
Opera publica.

Langelandia.

Lawlandia.
Soli fertilitas.
Opida.
Falstria.
Opida.

Arid.

Elisia.
Sinu.

Silva.

alter Tecklenburgerensis interempti sunt, quorum cadavera postea loco pugnae effossa, Ottonium delata, & in templo Canuti sunt sepulta. Circa idem etiam tempus in monte Faulcheburg, qui 1 milliariis intervallo distat ab Opido Alscens, aliquot rusticorum millia caesa sunt atque profligata. Multis praeterea Silvis ornatur haec Regio in quibus Ferarum magna copia. In urbe Ottonio duo sunt Tempa insignia, unum Canuto, alterum Francisco consecratum. In hoc Ioannes Rex anno Christi MDXII, & filius ejus Christiernus, cum in exilio & captivitate annos xxxvii consumpsissent, anno MDLxi. sepulti sunt: circa illud forum est valde amplum & spaciosum, in quo Rex Daniae cum Ducibus Holfatiae & Slesvici antiquum foedus anno MDLxxx renovavit. Ferunt etiam Ottonii matrem Regis Christiani secundi, mirabile & artificiosissimum opus, ingeniosa sculptura in ligno formatum super altare quoddam apud Minoritas collocasse, cujus simile in Europa non invenitur. Atque haec de Fionia, nunc ad Insulas transeamus. Sub Fionia continetur Insula nonaginta ad Meridiem sita, pleraque habitabiles, quarum illustriores contra Vandalicas civitates objectae haec sunt: *Langelandia*, *Lawlandia*, *Falstria*, *Aria*, *Alsa*, *Tostinga*, *Arce*. *Langelandia* vulgo *Langeland* milliaria septem Germanica in longitudine habet. In hac Opidum est *Rudkepinga* dictum, & *Tranckera* arx regia, suntque in ea complures pagi, parochiae & procerum aedes. *Lawlandia*, freto *Gronsfunda* a *Zelandia* & exiguo maris trajectu a *Falstria* separata. Haec Frumenti & Avellanarum Nucum est adeo ferax, ut naves eis onustae plures in provincias deferantur. Opida habet quinque, quae sunt *Nistadt*, *Nasco*, *Togrop*, *Rotbus* & *Maribus*: praeterea Arces aliquot Regias, procerum aedes, parochias & pagos multos. *Falstria*, longa est quatuor milliaria Germanica, ac Civitates habet *Stabucopen* & *Nicopen*, quae Daniae Neapolis ob amenitatem, ac praestantiam dicitur. Ex hac Insula juxta Regis praedium, frequens in Germaniam trajectus, qui septem est milliarium ad Warnemundam. Plurimum Frumenti annuo proventus vicinis locis suppeditat. *Aria* sesquimillari ab Elysia distans, silvis convellita, ac proinde gratos venatoribus praebet recessus, tres habet parochias & aliquot Nobilium curias, cum Opido & Arce *Koping*. Cum Elisia, ad Ducatum Slesvicensem spectat, Ducique Ioanni pareat. *Elisia* sive *Alsu* vulgo *Alsen*, mediocris magnitudinis Insula, nam quatuor milliaria in longitudinem, duo in latitudinem patens, non magno intervallo a Ducatu Slesvicensi separata, marinum recessum, ac Sinum Flensburgersem *die Flensburger Wick*, respiciens, a primis Anglorum sedibus eodem sinu differritur. Mone nos Rantzovianum Musaeum, Romanos, Insulares nosce *Elisios* nuncupasse. Quemadmodum & eos, qui proximam colunt Insulam, *Arios*. Quam eandem hoc tempore appellationem retinent. Prolemaeus perhibet, *Anglos* antiquissimos esse terrarum Septentrionis, ad Oceanum Incolas. Quibus Tacitus conjungit *Elisios*, *Arios* & *Monimos*. Quorum jam quoque nomina, iis locis in usu sunt, *Alsen*, *Arr*, *Moeln*. Opidum in *Alsen*, sive *Elisia* est *Sunderburgum*, & ejusdem nominis Castrum, cum aliis *Norborch*, *Osterholm*, *Die Holla*, *Gammelgara*. Parochias habet populosas decem & tres, unde aliquot armatorum millia subito dare potest. Saluosa est, quare Cervorum & varii generis Ferarum venationem praebet. Quemadmodum & marinos dulciumque aquarum Pisces, atque Siliginem. Et quia passim compascua, rei pecuariae fovenda idonea.

Tassinga

Tafinga sive *Tofinga*, inter multas alias Insulas, prope Opidum Fionia *Swineburgum*, præcipua, milliare in *Tofinga*. longitudine habens, in qua præter aliquot parochias, curia est *Kettorp*, ad Rosenkransios & Rantzovios spectans. Ex hac Insula, ab Opido Ascens, in furiam duosunt milliaria, ex Niburgo in Zelandiam quatuor milliariū per mare Balthicum trajectus, aliqui admodum periculosus, præsertim mari procellis exagitato. Nam cum Orientalis pelagi unda, ex tot fluminibus jugiter illabentibus aucta, inter tam multas Insulas exitum quærens, in modum torrentis, velocissimo cursu protrudatur, facile contingit, ut ventis a diversa parte obluentibus, fluctus in immensum attollatur: Nautæque undarum ambiguis vorticibus, periculose implicentur, unde multi in hoc trajectu absorpti feruntur. *Aroe*, in aditu Slesvicensis Ducatus sita, ubi in Fioniam per Arsensē sita. *Aroe*. *Situs*. sive Otrensem sinum, ad Opidum Ascens, trajicitur. Quatuor est distinctis habitata pagis. Sunt & Insula *Rom-Endelo*, *Ebelo*, *Femmo*, *Boko*, *Brando*, *Toroe*, *Aggernis*, *Hellenis*, *Jordo*, *Birckholm* etc. Hæc de Fionia Insulisq; circumjacentibus dicta sufficient. Quibus hoc loco potius quam nusquam descriptionem Insula *Huena* in celebri *Huena*. *Situs*. Portu Regni Dania quem vulgo *Oersund* vocant, sita, Coronidis quæ si loco libet adjicere: in qua Arx *Vramburgum* dicta, quamplurimis, varia exactaque ratione, elaboratis Machinis Astronomicis referta. Hujus Insulae medium ubi Arx ipsa consistit, elevationem Poli quinquaginta quinque, 54 cum dimidio graduum obtinet & ab Occasum movetur partibus 37 fere. Habet autem in circuitu 8160 passus majores, quorum quilibet 5 pedum assumitur, unde duo quasi milliaria Germanica mediocritate in ambitu adæquat. Quæ, cum in celeberrimo totius Regni Fretto, per quod quamplurimæ naves ab Orientali in Occidentale mare, & vice versa jucundo prospectu transeunt, constituitur, quædam etiam hujus Regni præcipua Opida in propinquo circuitu prospicit. In Zelândia Hafniam versus Libonotum tribus milliariis distantem, Helsingoram, ubi naves prætereuntes solvant vestigia, & Arcem Croneburgum versus Circium duobus milliariis. Totidem etiam Helsingburgum in Septentrionem, idque in Scania littore distat, in quo etiam Landiskronia, unico saltem milliari distita. Versus Easturum patet Lunda, quæ licet inaridita non sit, tamen hinc spectatur versus Meseurum distantia 4 milliariū. Vallemgia vero Vpophanice respicit, remota milliariis quin. Licet vero non admodum magna sit, nulla tamen ejus pars ociosa & sterilis existit, estque ferax Frugum, & lumentis abundat, alit Damas, Lepores, Cuniculos & Perdices magna copia, ac piscaturæ apprime oportuna est. Silvulam habet ex Corylis, ubi nulla Nucum vermiculis unquam infecta visa est, ut neque Glires hæc terra patitur. Olim quatuor Arcibus insignis erat, quarum nomina adhuc recensentur: *Synderburga*, quæ versus Meridionale littus sita erat, quem admodum *Nordburga* oppositas partes circa Boream obtinebat. *Karhecidia* vero Ortum hyemalem, veluti *Hamen* astitum respiciebat. Harum quatuor Arcium fundamenta adhuc conspiciuntur, sed rudera nulla sunt reliqua. Licet vero Insula hæc admodum alte inter marinam salsedinem exurgat, rivulos tamen & fontes aquæ dulcis non paucos habet. Estque inter alios fons, qui nulla unquam hiberni frigoris vehementia congelatur, quod alias in his Regionibus est rarissimum.

*Regio,
Nomina, & unde
deducta.*

*Situs.
Cœqualitas, &
Solfertilitas.*

*Animalium va-
rietates.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Urbiū nomina.

Borussiam vltimæ Germaniæ oram a Borussis populis nomen obtinere, Erasmius Stella author est. Hi-
telle Ptolemæo, ad Riphæos montes, ubi in Septentrionem fufius excurrunt, nec longe qua Tanais
ex eis erumpit, confederunt: & sedium suarum pertasi, valida manu, se in hæc loca effudere, & a suo
nomine Borussiam totam regionem dixere, quæ nunc una litera extrita & altera mollius expressa
Prussia dicitur. Borussia a Vistula amne, quemadmodum Occidentem terminum habet, incipiens, sinumque Mariæ
Balthici qui Septentrionale ejus latus ambit, percurrens, ad Ortum *Alanos* habet, ad Meridiem *Hamax-*
bios. Aëre fruitur ameno, sed frigidiore. Regio omnis est fecundissima, & finitimis Provinciis longe bea-
tior: Ager Frumenti feracissimus quod Polonicum & Lithuanicum bonitate excellit. Abundat Melle & Api-
bus æque ut ceteræ regiones Septentrionales. Est in ea quoque Pecorum ingens vis, multa ac copiosa
venatio. Ingentes enim vastæque Silvæ multa Ferarum genera alunt. Quæ præter Vrsos, Apros, Cervos,
quibus abundant, proferunt Vros excellenti vi & velocitate, vulgo *Bubalos* vocant. Gignunt & Bizontes
batos, è Boum silvestrium genere. Equos etiam silvestres quorum carne Incole vescantur. Gignunt & Al-
ces quos vulgo *Elandes* vocant: ac *Uides* vulgo Martes. Vsq̃ue ad tempora Friderici 11 Imperatoris ple-
que Borussi Idololatæ fuerunt, quo imperante anno MCCXV Crucigeri Ordinis Teutonici eos vicere, Re-
ligionemque Christianam docuere. Postea Provinciæ & Civitates Borussiarum anno MCCCCXIX Crucigero-
rum moti avaritia & ferocia, ad Casimirum Poloniæ regem defecerunt. Post annos triginta octo repetita de-
fectione Marieburgum cum aliis castellis & urbibus regi venderunt 476000 flor. Quum autem Ma-
riani obedientiam Regi recusarent, tamdiu utrinque vario Marte dimicatum est, donec universus tractus Al-
berto Brandeburgico ultimo Crucigerorum Magistro cecidit, qui etiam Cracoviæ a Sigismundo Poloniæ Rege
Princeps secularis & Eques auratus factus est. Divisam autem fuisse Borussiam tradunt in duodecim Duci-
tus a Veneduso principe, quorum nomina hæc: *Sudavia, Sambia, Natavia, Nadavia, Slavonia, Bartonia,*
Galindia, Warmia, Hogelandia, Culmigeria, Pomesania & Michlovia. Sudavia prorsus a Crucigeris
vastata est, ut ex nobili Ducatu hodie vix septem pagi, & quidam viles, in *Leptaviensi* territorio superint. In
Sambia sunt Civitates plures, *Lebenicht*, erecta anno MCLVI: *Kneyback* anno MCCCXXX: *Regius Mon-*
MCCIX: Fischusia anno MCLXI: *Lechster* anno MCLXXXI: *Muhnelburgi* anno MCLXXIX. In *Natavia*
civitates sunt *Valkonia, Girania, Centia, Creneburga, Heiligenbeil, Friedlandia, Schippenbeila, Brandenburga.* In
Nadavia vix aliquot casæ & tuguriola supersunt: cætera vastata sunt. In *Slavonia* sunt *Ragneta, Tisa, Ro-*
num, Liecova, Salovia, Labia, Tapia, Vmburgia, Christaderder, Baytia, Cestia, Norbentia, Vensdorf, An-
genburgia & Dringoserdia. In *Bartonia* sunt *Nordenburga, Jobansburgi, Jurburga, Inseburga, Richtin der, Ba-*
tonia & Rhenum. In *Galindia* sunt *Orieleburgum, Raftenburgum, Neylungum, Passenbumia, Dreschleria, La-*
cia & Lutzenburgia. In *Warmia* sunt *Ressel, Sireburg, Bischoffen, Wartenburg, Allensteyn, Mielum, Hyl-*
berga, Wermeditum & Gustadia. In *Hogelandia* sunt *Brandenburgum, Tolkienu, Mumbusia, Scharpburg, & cetera.*
uni maxima *Elbinga*, in littore maris exstructa, splendidis civium opibus & mercatorum frequen- & celesti

uthoreſi Hi
e qua Tanais
dere, & a ſuo
ollius expreſſa
umque Maria
nem Hamaxo
tis longe bea
Melle & Api
alta ac copioſa
pros, Cervos
& Bizontes ju
ignunt & Al
eratoris plei
os vicere, Re
x Crucigero
to repetitade
um autem Ma
ſus tractus Al
Polonia Reg
odecim Duca
mia, Bartoma
Crucigeris ita
ſuperſint. In
x: Regis Mon
x. In Natana
denburga. In
era, Tuſa, Re
Denſdorf, &
bitinor. Ba
triſchleſia, Lo
Aſchum, Hal
pama
Cata celeſt

In *Culmigeria* sunt, *Turunia* nobile Emporium extructum ad Vistulam anno M C C X X V : *Culmina*, *Wentflavia*, *Aldusfa*, *Geandenz*, *Gugelsburga*, *Schonfa*, *Stesburga*, *Bartonia*, *Neumarcke*, *Rogosna*, *Paponia*, *Friedek*, *Lipno*, *Lesna*, *Golba*, *Luben*, *Reden*, *Bergelavia*, *Lantermurgia*. In *Pomesania* est *Marieburgum*, Civitas ampla, extructa anno M C C C I I : *Memucha*, *Sium*, *Christburga*, *Prensmarc*, *Salsfeld*, *Merinec*, *Holand*, *Lubstada*, *Osterrada*, *Rosenburga*, *Marienwerder*, *Garnefa*, *Eulonia Germanica*, *Lebmulia*, *Hohenstein*, *Schonenberga*, *Culenburga*, *Neunburga*, *Salavia*. In *Milchlovia* omnia destructa & vastata sunt, præter unam *Siraburgam*. Regio omnis in portationibus exportationibusque variarum mercium apta, propter frequentiam fluminum, sinuum, Portuum. Fluvii præcipui sunt, *Vistula*, *Nemeni*, *Cronon*, *Nogat*, *Elbinga*, *Vusera*, *Passaria*, *Alla*, *Pregol*, *Offa*, *Vrebnicz*, *Lica* & *Lavia*. In quibus, ut & in Lacubus, dives piscatio. Mare etiam incredibilem Piscium foeturam & copiam subministrat. Porro in littoribus Borussiae ad Mare Balthicum, Succinum colligitur quod Incolæ vocant *Barnstein* ab urendo, & *Augstein*, quod oculis profit, Græci Electrum vocarunt, quoniam Sol vocitatus sit Elector, respicientes nimirum ad fabulam Phaëthontis. Servius in octavam Æneidæ dicit tria esse Electri genera, unum ex arboribus quod Succinum dicitur; aliud quod in terra invenitur : tertium quod fit de tribus partibus æri & una Argenti. Latini Succino dederunt nomina succo, quod & Solinus indicat. Plinius scribit a Germanis appellari Glessum a vitro, cui non dissimile est, quum utrumque sit pellucidum. Atque inde Glessaria ipsa Regio a Romanis dicta. Ejus genera plura sunt. Candidi odor est præstantissimus; pretium initio vilius; sequuntur fulva & cerea. Fulvis major auctoritas, & quidem translucentibus modico fulgore; imaginem enim igneam, non ignem inesse placet. Sunt in quibus decocti Mellis lenitas probetur, quæ etiam ex eo mellea vocantur. Vis succini usque in nultus. Attritu calefactum paleas & folia arida attrahit, ut Magnes ferrum. Habet & Borussia Silvæ incæduas, unde vis ingens lignorum & ad navalem usum & ad domesticum convehitur; retetumque arborum ad malos navium accommoda, quæ inde in remotissimas oras deferuntur; habent & Silvæ præter id suas divitias, unde quasi sponte compendium non mediocriter incolis provenit: Apum scilicet, de quibus supra diximus, & Ferarum. Videtur hac nostra ætate in Regibus & Ducem. Poloniae Rex, utramque Vistulæ ripam, usque ad illius ostia hoc tempore immediate possidet. Insula quoque Vistula & Nogato conclusa, & omnia ad recentem sinum Opida & Arces *Elbinga*, *Tolkema*, *Frauenberga* & *Brunberga*, usque ad Passariæ ostium : & tota *Warmiensis* Diocesis ditio, ad Meridiem aperta & Opidis agrisque cultissima, vesicæ instar, media in Ducali Borussia pendens, in Regis solius sunt potestate. Et si autem hæc Borussia Regi immediate subiecta, eodem cum Polonis Regno continetur: tamen peculiaris Consilium publicum, leges, judicia, (a quibus tamen ad Regem provocatio est) æarii & belli gerendarum rationem habet. Consiliiarii hujus Borussiae quatuordecim sunt. Duo Episcopi, *Warmiensis* qui sedem suam habet in Braunsburg, & *Culmensis*. Tres Palatini, *Culmensis*, *Marienwerderensis* & *Pomeranicus*. Tres Castellani, *Culmensis*, *Elbingensis* & *Gedanensis*, *Dantzick* vulgo; totidemque Succanicarii, & tres primariæ Civitates, *Turunia*, *Elbinga*, *Daniscum*. Hi bis quotannis ad deliberationes & judicia conveniunt, mense Martio.

Flumina.

Maris commercia.

Silvæ.

Ratio gubernandi.

Senatores & eorum frequentia.

Marieburg

Marieburgi *Margenburg* : ad Michaëlis , Grudenti . Capitanei , seu Præfecti arcium & reddituum regionum
 octodecim sunt : *Mariburgicus* , & in Palatinatu , *Stuma* , *Gneva* , *Meza* , *Stargardia* . In Pomeranico , *Slo-*
wie supra Tucholam juxta Bro flu . *Suza* , *Tuchola* , *Derfania* & *Pusci* in Culmensi , *Brodica* , *Grudenti* ,
Kuane , *Reden* . forte , nisi sit *G. Reden* , *Colba* , *Rogofia* , *Rogenhausen* , & alii tres . Ducalis autem Borussia o-
 lim fratrum Crucigerorum Teutonicæ ordinis propria , sub Alberto Brandenburgico Ordinis Magistro in
 hereditarium Ducatum conversa , & ab Imperio Germanico avulsa , in Polonia Regis fidem & clientelam
 anno M D xxv concessit . Ejus Princeps primum ac proximum Regi locum , in Consiliis , Comitibus & aliis
 Conventibus apud Regem Poloniae tenet . Si lites inter Regem & Ducem exoriantur , a Consiliariis Regis
 iuramento novo ad iuste judicandum obligatis , Marieburgi aut Elbingæ dirimuntur . Nobiles autem seu alii
 contra Ducem actionem habentes , coram Ducis Vassallis a Duce ad iudicium deputatis , eam instituant , à
 quibus provocatio ad Consiliarios Regis & Ducis Marieburgi constitutos libera permittitur . Cæterum unus-
 quisque in iudicium ubi bona sita sunt vel domicilium Reus habet , vocari debet , nec ad extranea iudicia trahi ,
 aut a recto detineri potest . Iudicium aulicum quinque originarii Nobiles & tres Iurisperiti administrant :
 Iudices in Provinciis ita constituuntur , ut ex tribus a qualibet Provincia nominatis , Princeps unum eligit : se-
 cundum jus Culmense & constitutiones Provinciae iudicet . Si contra privilegia , libertates , jura , aut con-
 stituciones Princeps faciat , nec ad preces subditorum factum suum emendet ; Liberum est Ordinibus Pro-
 vinciae absque ulla rebellionis aut seditionis culpa ad Regis Majestatis Poloniae patrocinium confugere , & vi
 paciorum inter Regem & Ducem initorum , defensionem suorum privilegiorum ab eo postulare . Sunt etiam
 in Ducatu Borussiae duo Episcopi , *Sambrensis* qui Regionem , vulgo *Kougsberg* , & *Pomesanensis* qui in *Mar-*
rienwerder sedet , quibus iurisdictio Ecclesiastica integra & non impedita . De Religione & ritibus veterum
 Borussiae mira narrat Meletius epistola 10 ad Georgium Sabinum . Colunt Damonia pro Diis , atque
 etiam nunc multis in locis occulte colunt . Immunda quæque animalia , ut Serpentes , Colubros perinde ac
 Deorum famulos nuntiosque religiose venerati sunt , quos intra domos nutriebant , iisque ut Diis penatibus
 stabant . Deos in silvis ac lucis habitare dixerunt , illis , victimis ibidem ut placarentur , immolandum esse
 ab his Solem pluviasque experendas . Feras omnes , Alcem præcipue , has silvas incolentes , ut Deorum servos
 venerandas esse fenserunt , ideoque ab eis abstinendum . Solem & Lunam Deos omnium primos crediderunt .
 Tonitrua ac fulmina ex consensu gentium adorabant , tempestates avertendas citandasque precationibus di-
 xerunt . Hirco in sacrificiis uti sunt , ob fecundam animalis istius naturam . Præcellentes arbores , ut Robora ,
 Quercus , Deos inhabitare dixerunt . Quare nec ejusmodi arbores cædebant , sed religiose ut Numinum do-
 mos colebant . In eo numero & Sambucus & pleraque alias habuere . Barbari & literarum rudes olim fuere ;
 adeo ut nec credibile putarent , si quis diceret homines inter se posse aperire quæ sentiant & velint beneficio li-
 terarum . Sed de his satis , plura qui volet petat ex Erasmi Stellæ de Borussia antiquitatibus libro secundo .

*Leges & insti-
tuta.*

Montes:

*Regio.
Unde dicta.*

*Situs.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
rietates.*

*Imperium maio-
rum.*

Borussiam in mea Methodo sequitur *Livonia*, sive *Levoniam*, vulgo *Liefland*, decujus nominis ortu, nihil certi asseverare ausim; de eo autem sic scribit Althamerus. Fieri potuit, inquit, ut a Lemovis progressi sint Livones, seu Livonii postremi Germanorum ad litus Venedicum, ad Parallelum Scandinaviae Insulae, quae Gothlandia dicitur, habitantes, quos tamen ab Estuvis malleum derivare, vocabulo vulgari nonnihil suffragante, Eyflender vocantur. Levonorum etiam mentio est apud Ptolemaeum lib. 11 cap. xi. Et paullo post ubi de Aestus sermo fit, inquit corruptam Taciti lectionem restituisse Beatum Rhenanum, qui reposuerit Aestiorum gentes. Apparet enim, inquit, Rhenanus, in Archetypo fuisse Aestuorum pro Aestiorum, ex quo alius fecerat Estuorum, nam ut pro ii veteres librarii ponebant. Si vero Archetypus habuit (inquit Althamerus), Estuos, ausim jurare Eyflandios ab illis nuncupatos, vocabulo paululum variato. Hi populi etiam Sudini dicuntur, & eorum regio Sudina, Prusiae cohaerens. Lectu nos quoque eodem reponere placeat nonnullis, a quibus fieri potest, ut nomen derivatum sit. Livonia autem ad Mare Balticum sive Sinum Venedicum porrecta est longitudine cxxv mil. Germanicorum, latitudine xl. Eam cingunt Borussia, Lituania & Russia, caetera Livonicus sinus lambit. Regio omnis plana, ac fertilissima est. Frumentum tanta copia profert, ut in annonae caritate vicinis quoque regionibus opem ferat. Abundat etiam Lino optimo, ac Armena alit plurima. Vrsos praeterea in silvis habet, Alces, Vulpes, Lynces, Martes, Zebellos, Hermelinos & Castores. Lepores pro anni tempestate colorem mutant, haud secus atque apud Helvetios in Alpibus. Hyeme sunt albi, aestate cinericei. Estque Ferarum tam frequens ubique venatio, ut ea ne rusticis quidem, licet crudeliter a Nobilitate habitis, unquam sit interdicta. Brevi, Livoniae nihil deest eorum quae ad vitam humanam sustentandam necessaria sunt, excepto Vino, Oleo & quibusdam aliis quae mitiori Caelo subiectis terris concessa divinitus, quae tamen ex aliis regionibus abunde advehuntur. Livonia ante annos cccc opera Mercatorum Bremensium, & praecipue militum Teutonici ordinis ad fidem Christi adducta, cum multa periculosa cum externa tum intestina bella & bellorum calamitates pertulisset, & vicinis suis Regibus & Dynastiis quodammodo praedae esset, tandem anno MDIxx sub Gothardo Ketlero ordinis Teutonici ultimo Magistro in fidem & clientelam a Sigismundo Augusto Rege Poloniae tanquam membrum Regni & magni Ducatus Lithuaniae accepta est. Cum autem die quinto Martii an. lxxi, Magister ordinis Gothardus in arce Rigae coram Poloniae Regis Commissario Nicolao Radziwilo Palatino Vilnensi ordinem suum resignasset, & primum Crucem, deinde Sigillum, postea literas & diplomata omnia, quae Ordo a Caesaribus & Pontificibus acceperat: praeterea claves Arcis Rigenfis & portae Civitatis, officium Commendatariorum, jus cudendae monetae, vespigal piscium & omnia alia sua, & ordinis sui Iura Poloniae regi cessisset ac tradidisset: statim facta resignatione Gothardus a praedicto Palatino nomine Regiae Majestatis, Dux Curlandiae & Semigalliae publice proclamatus est: eique e vestigio Nobilitas Curlandica & Semigallica velut hereditario Domino juramentum fidelitatis prestitit.

Posterior

inis ortu, n.
 emovius pro.
 Scandinavie
 abulo vulgari
 cap. xi. Et
 nanum, qui
 o Estiorum,
 it (inquit Al-
 Hi populi eti-
 onere piace-
 e Sinum Ve-
 ulsia, Lithu-
 n tanta cop-
 no, ac Armen-
 nos & Casto-
 lus. Hyeme
 n, licet cru-
 vitam huma-
 subiectis terri-
 eee opera
 un multa pen-
 ibus & Dyr-
 i ultimo Ma-
 & magni Du-
 dus in arce
 gnasset, & p-
 nificibus acce-
 monet, velle
 gnatione Go-
 roclamatus
 litatis prestid-
 Postid-

LIVONIA, SIVE LIEFLAND.

132

Polstridie etiam Dux Curlandiæ, summus Regiæ Majestatis Locum-tenens & Gubernator Livoniæ in curia Rigaensi publice renunciatus, & claves arcis & portæ civitat' recepit. Nobilitati vero & civibus omnia sua jura & privilegia restituta & confirmata sunt, prout in literis apud D. Davidem Chytræum videre licet. Dividitur autem Livonia in tres partes locis & linguis distinctas, videlicet in *Estiam*, *Lettiæ* & *Curlandiam*. *Estiam* provinciam sunt *Harria*, cujus Metropolis est *Revalia* Aquilonem versus ad Mare Balthicum sita, nihil Riga inferior a Voldemaro condita & portu celebris. Cives jus habent Lubecense, monetamque eudum quadrangularem. *Vinia* in qua *Weissenburg*, *Tollberg*, *Borchholm*, Episcopi Revaliensis sedes; *Allantakia*, ubi *Nova* ad fluvium ejusdem nominis, habetque ex adverso arcem Moscorum *Ivanow Gorod*. Fluvius hic Livoniam a Moschorum ditone dirimit & *Nyschlot*, *Odenpoa*, in qua *Derpt* sive *Topatum* urbs Episcopalis & mediterranea. *Wernebec*, *Helmede*, & *Ringel*. *Servia* ubi *Wattenstein*, *Lais*, *Overpolen*, *Vellin*. *Wichia* ubi *Abseel*, *Leal*, *Lode* & *Panovia*. Estis adjacent Insulæ *Osilia*, *Dageden*, *Mona*, *Warmse*, *Wrangen*, & *Kien* & alia plures, in quibus partim Estica, partim Suevica lingua utuntur. *Lettorum* urbes sunt, *Riga*, *Kokenhusen*, *Wenden*, *Wielmar*, & tota Diocæsis Rigenfis. *Riga* Primaria totius Livoniæ civitas est ad Duinam, quæ se in Sinum Venedicum exonerat. Colonia hæc Bremensium est, muro fortissimo, propugnaculis, turribus, & bellicis tormentis contra omnem vim instructa, fossis in super duplicibus & acutis stipitibus munita. Arcem habet instructissimam, in qua olim Magistri Livoniæ (Ordinis fratrum Teutonicorum) sedem habuerunt eam ante paucos annos Gothardus Ketlerus de quo supra, Regis Poloniæ feudalisi nomine regio administravit; sed in Civitatem ipsam nihil usurpavit juris. Administratorem enim sive Capitaneum aliquem cives libertatis adsertores strenui non patiuntur, tributa solum Regi Poloniæ & obedientiam fideliter præstant, in cæteris jus municipale habentes. Præterea forum hic est omnium fere mercium Septentrionalium, Picis, Linæ, Cerae, Canabis, Lignorum, aliarumque rerum istiusmodi. *Curlandiæ* Opida & Arces sunt, *Goldingen*, *Canda*, *Winda*, quæ Polonis dicitur *Kies*, nobis *Wenden*, celebris jam olim ob aulam Magistri Ordinis Teutonici in qua etiam Comititia celebrari solita nunc Polonicis præsidii obfessa est. *Durbin*, *Symda*, *Grubin*, *Pilten*, *Amboten* & *Hafenpor*. *Semigallia*, *Minovia*, sedes aula Ducum Curlandiæ, *Seleborch*, *Bassburg*, *Doblin* & *Dakm* urbes sunt. Semigalliam vero & Curlandiam a Lettorum populis & reliqua Livonia, fluvius Duna diffinit. In Livonia permulti sunt Lacus, insignior est *Beibus*, qui in longitudinem ad 45 miliaria Italica porrigitur, atque vario Piscium genere abundat. Fluvii sunt *Dwina*, *Winda* & *Beca* ac nonnulli alii. *Duna* sive *Duma* Ptolemæi, *Rubo* Peucero, ex Russia longissimo tractu per Lithuaniam & Livoniam manans duobus infra Rigam miliaribus in Sinum Livonicum & Balthicum Mare tandem infunditur. *Winda* in Balthicum itidem Mare exonerat, non longè a cujus ostio maxima est Maris profunditas, ac locus periculosissimus. *Beca*, incolis *Embeck*, uno fertur alveo in Oceanum; qui cum de præruptis scopulis præcipiti lapsu ruat, idem vicinioribus accidit, quod usu venire habitantibus ad Nili Cataractas accepimus (inquit Leunclavius) uti nimirum paulatim surdescant. Regio sine montibus, nemorosa, ac silvis in immensum densa. Atque hic Hercynia

Urbes.

Lacus.

Flumina.

Silva.

ingentia brachia. Ad ostium Duinæ mari proximum, est *Dunamunda*, Arx inexpugnabilis, duobus à
 milia miliaribus, præfidiis Polonicis munita: ad quam omnes naves exteræ tributum pendunt. Est & medio
 intervallo *Blokus*, præsidium regium, ad quod naves iterum excutiuntur. Est & *Felinum* arx munitissima
 civitas in Estlandiæ Ducatu; quam stipendiarii milites Germani una cum ultimo Livoniæ magistro Guliel-
 mo Furstenbergo memorabili & detestanda perfidia, Moschorum Duci prodiderunt. *Ternestum* etiam, quod
Taurum vocant, arx quondam munitissima fuit: eam ante a Moschis captam, Lithuani duce Nicolao Rad-
 vilo Palatino Vilnensi cuniculis actis & supposito pulvere nitrato rotam dissiparunt, anno MDLXI, & alia.
 Ceterum in Livonia permulti adhuc gentilium ritu vivunt, vera Dei cognitione destituti, alii Solem
 adorant, alii Lapidem, sunt etiam qui Serpentes & Dumeta. Mortuum aliquem terræ mandaturi, genialiter
 eorum cadaver epulantur defunctumque invitant ad bibendum, coritabo etiam superinfuso. Postea depo-
 nunt in sepulchrum, adduntque ei securim, cibum, porum, & nummos aliquot pro viatico: inclamantque, Abi
 in alium orbem, Teutonibus imperaturus, quemadmodum tibi tuisque imperarunt. Sub Frederico Im-
 peratore Christianam fidem primum admiserunt. Labori apud eos operam dare, vitio datur. Mulieres in re-
 gione natæ, magnam præ se ferunt pompam, alias aliunde adventantes contemptui habentes. Nolunt mulie-
 res sed dominæ appellari, ac nullo labore muliebri occupatæ, rhedis hyeme & navibus ætate circumvagantur.
 Cæti potus est Medo, Cerevisia, & Vinum, quo non nisi importato & exotico ditiores utuntur, videlicet
 Armeni. Fœminæ pulchritudinem corporis dehonestant larva vestimentorum. Merces quæ ex Livonia
 Germaniam aliasque regiones devehuntur, sunt Cera, Mella, Cineres, Pix arida & liquida, quam *Teer* voca-
 mus, Linum, variæ ferinæ pelles, & Coria. Item illud Frumenti genus, quod Secale Latini, nos *Rogge* appel-
 lamus, magna copia quotannis hinc ad nos adfertur. His autem de Livonia expositis, rem me Lectoribus non
 ingrati facturum puto: si nonnulla de Lycænis qui hic frequentes esse feruntur, coronidis vice subjecero.
 Scriptores qui fide digni videri volunt, inter quos Olaus Magnus, Homines quosdam in hoc tractu quotan-
 nis in Lupos converti affirmant. Ejus autem verba non gravabor hic apponere, ut narrationis inaudita no-
 vitate animos legentium non nihil recreem, levando tadium: ita autem scribit libro xvi i i cap. xlv. *In Prussia,*
Livonia, atque Lithuania, quamvis Luporum rapacitatem per totum pane annum Incola haud exiguo cum damno expe-
riuntur, quia eorum pecora ingenti multitudine passim in Silvis, dummodo exiguo intervallo a grege aberrant, dilaniantur,
ac consumuntur: tamen hoc dispendium non adeo magnum ab illis reputatur, quam quod ab Homnibus in Lupos conversis
sustinere coguntur. In Festo enim Nativitatis Christi sub noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta
Luporum ex Homnibus diversis in locis habitantibus converforum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mira fero-
ciæ cum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habet, sævit, ut majus detrimentum ab his, istius
regionis inhabitatores, quam unquam a veris & naturalibus Lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, edificia Ho-
minum in silvis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsæque fores effringere conantur, quo tam Homines, quam reli-
qua Animalia ibidem manentia consumant. Sed de his satis, ad Rufsiam pergimus.

Regio.
Nomina.
Etymon. Mo-
schovia.
Situs.

Cæli temperies.

Solifertilitas.

Animalium va-
rietas.

Imperium.

Urbes.

R

Vssia, quæ etiam *Rexolania* dicitur, gemina est, *Nigra & Alba*. Illa Poloniæ cõtermine est hæc Moscoviæ pars. Porro *Moscovia* a Moscho amne haud dubie sic dicta, qui & Regiæ urbi, quæ interfluit, suum quoque nomen indidit. Ejus imperium longe lateque extenditur, ac Mari glaciali a Septentrione terminatur, ab Oriente Tartaros, a Meridie Turcas & Polonos, ab Occidente vero Livones & Sueciæ regem vicinos habet. Quo omni tractu amplæ ditiones continentur; itaque Moschoviz Dux hoc titulo fere utitur: *Magnus Dominus Bassius, Dei gratia Imperator ac Dominator totius Russiæ nec non magnus Dux Wolodimiria, Moschovia, Novogrodia magna, Pskovia, Smolenskia, Thweria, Jugaria, Permia, Viathkia, Bulgaria, etc. Dominator & magnus Princeps Novogrodia inferioris terræ, Czernigovia, Reçania, Wolochdia, Rjovia, Bielloia, Rostovia, Jaroslavia, Polockia, Biellozerie, Udoria, Obdoria, Condinniaque, &c.* Immoderata in Moscovia & aspera Aëris temperies, adeo tamen salubris, ut ibi ultra Tanais fontes Septentrionem & Orientem ventus nulla unquam pestis sæviat, etsi morbum haud dissimilem habeant quem *Calorem* vocant, qui intelligitur & caput adeo infestat, ut paucis diebus pereant. Regio in universum neque Vitem neque Oleam, neque paullo suavioris Pomi frugiferam arborem præter Melopepones & Cerasa producit: quum teneriora quæque gelidissimis Boreæ flatibus exurentur: campi tamen Tritici, Siliginis, Milii, Panicique, & omnis generis Leguminum segetes ferunt, sed certa messis in Cera & Melle consistit. Silva hîc Hercynia immanibus Fenis plena. Ea in parte quæ vergit ad Prussiam Vri ingentes & ferocissimi Taurorum speciei reperiuntur, quos Bifones vocant. Itemque Alces cervina effigie, & cum carnea proboscide altisque cruribus, & nullo fulfraginæ flexu, *foçzi* a Moschovitibus, a Germanis vero *Helens* appellati. Præterea Vrsi inusitatae magnitudinis & prægrandes Lupi atro colore formidabiles. Venatio atque etiam Avium captura nusquam gentium felicior. Nam venaticis Canibus & plagis omnis generis Feras capiunt, & Asturibus atque Falconibus, quos mitissimæ regio Pecerra præbet, non modo Phasianos & Anates, sed Cygnos & Grues consectantur. Cæterum *Russia* & *Moscovia* regiones amplissimæ sunt. Ejus omnia, Civitates, Opida, Arces, Pagi, Silvæ, agri, lacus, flumina, unius Principis, quem Incolæ magnum *Czar*, id est Regem seu Imperatorem vocant, imperio & nutu subsunt, & quidquid singula commodi ferunt, in unius Principis fisco congerunt. Duces ac Comites, quod dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hæredes eadem transmittant, nulli sunt. Ad dicit quidem pagos & agros nonnullis, sed rusticorum operis nihilominus utitur, & rursus cum liber adimittit adeo ut absolutum in subditos omnium rerum imperium habeat, & vicissim tanquam Deus a subditis colatur, eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla reculatione præstetur. Caput totius Regni & Metropolis est urbs *Moschovia* vulgo *Moskva*, tui situ suo opportuna, qui regionis medius esse existimatur; tum insigni fluminum frequentia celebris, & domorum amplitudine numeroque & munificentia arcis robore. Oblongo enim ædificiorum tractu secundum Moschi fluminis ripam ad spatium quinque milliarium extenditur. Domus in universum sunt lignæ, distinctæ in triclinia, coquinas & cubilia, numerus earum fertur esse supra 41000.

intermina est
 iaz urbi, quan
 ac Mari gla
 ab Occident
 ; itaque Mos
 r totius Russi
 arie, Permi
 Volochiaie, R
 ta in Moscor
 Orientem ver
 , qui intellin
 oleam, neque
 teneriora qu
 omnis gener
 manibus Fer
 r, quos Bilon
 lo fustfragin
 tudinis & pra
 ntium felicior
 quos mirifico
 eruun Russi
 gri, lacus, flu
 mperio & nuz
 c Comites, qu
 ulli sunt. Ad
 ni liber admi
 ubditis colat
 Metropolis
 in insigni flum
 Oblongo enit
 ditur. Dome
 tesupra 41500
 Ha

Hæ fere omnes & ad usum Olerum, & ad voluptatem privatos habent hortos. Singulæ regiones singulas habent facella. Arces præterea duas habet quarum una *Kitaigorod*, alter *Bolsigorod* appellatur, quas hinc Moschus, illinc Neglinna alluunt. Porro in universa hac Russia parte sunt plures alii tractus. *Volodinnia* Ducatus, cujus titulum magnus Dux sibi vendicat, nomen habet ab urbe primaria, sita in ripis Clefinae amnis, qui in Volgam evolvitur. Provincia autem hujus ager adeo fertilis est, ut ex uno Tritici modio saepe viginti modi proveniant. *Novogrodia* inferior illi pallione, agrorum fecunditate nihilo cedit. Urbem habet lignearum dictam communi cum universo Ducatu nomine *Novogrod*, sitam ad Volgæ & Occæ confluentes. Hæc firmam semper obtinuit dignitatem propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimique & piscosi lacus opportunitatem, & vetustissimam ac venerabilem apud illam gentem Templi famam, quod ante quingentos per annos Byzantium Cesarum æmulatione, S. Sophiae dicatum fuit. Arx hoc loco memorabilis, summi impensis a Basilio Duce ex lapide in scopulo exstructa. Distat omnino urbs a Moschovia c milliaribus Polonicis, ad Rigam vero proximum littoris portum, paullo minus quingentorum milliarum iter est. *Rha* Provincia est inter Occani fluvium & Tanaim, Tritici, Mellis, Piscium, Avium fertilissima: urbes habet *gneas*, *Rhezan* ad ripam Occæ sitam, & *Corsiram*, & *Collugam*, & *Tullam*, juxta quam Tanais fontes confluntur. *Worotnensis* ducatus tribus a Collugamiliariibus Civitatem habet & castrum ejusdem nominis. *Serria*, Ducatus est ingens & rebus omnibus adfluens, vastos habet & desertos campos: Opida complura, inter quæ præcipua hæc sunt *Starodub*, *Novogrod Sievierski* & *Czemigow*. Silvæ Hermellis, Aspreolis & Martibus abundant, Mellis quoque copiam ingentem ex Apibus subministrant. Gens propter assidua cum Tartaribus bella armis adfecta est & manu prompta. *Smolenski* Ducatus ad Borysthenem situs urbem habet cognominem, quam parte una Borysthenes alluit, parte altera cingunt altæ fossarum indagine acutis stipitibus mætae. Sunt & Ducatus Provinciaque *Mosaiskia*, *Tielskia*, *Rschovia*, *Tweria*, *Pskor*, *Vodzka*, *Correlli*, *Bielezoro*, *Wolochda*, *Vstuga*, *Jaroslavia*, *Rostow*, *Dwina*, *Susdali*, *Wiathka*, *Permia*, *Sibio*, *Petza*, & *Novogrod magna*, quam illi vocant *Novogrod Wielki*, in qua urbs ejusdem nominis amplior, ipsam Romam magnitudine superans. *Petza* nomen habet a fluvio quem utrinque montes & inyæ rupes muniunt. Sunt etiam aliæ regiones Magno Duci vectigales ad Septentrionem longo tractu terrarum porrectæ, ut *Obdora*, in qua est idolum *Zolota Baba*, hoc est aurea anus, *Condora*, *Lucomoria*, & *Lappia*. Sunt in Moschovia multi & magni Lacus; *Imen* Ruthenis *Imen*, *Ladoga*; Lacus albus incolis *Bielezoro*. Flumina etiam ampla & magna sunt: *Borysthenes* vulgo *Nieper* & *Nester*, vel cum adjectione litteræ *Dnieper* & *Dnefter* appellatur. *Tanais* is est Ptolemæo qui Herbersteinio est *Rubo*, incolis *Dwina*. *Rha* Ptolemæi nunc *Volga* & *Edel*. *Tanais* nunc *Tana*, accolis *Dor*. *Occæ* fluvii caput est in Provincia *Miczenek*. *Montes Rhyicos* de quibus Plin. lib. cap. 12. Mela etiam lib. 3, Baro ab Herberstein in sua Moschovia scribit, in sola Moscovia videri, qui, perpetuis nivibus & glacie rigeant, transiri facile non possint. Hercynia silva magnam Moschoviam partem occupat, ipsaque passim positus ubique ædificiis incolitur, jamque longo labore hominum rarius fac-

Lacus.
Flumina.

Montes.

Silva.

non tam sicuti plerique existimant, horridam densissimorum nemorum impenetrabiliumque saltuum faciem ostendit. Habet Moscovia Templum innumera & sumptuosa, ac monasteria valde multa. Gubernationis negotia & iustitiæ administrationem Dux, per duodecim Consiliarios assidue in aula præfentes obit. In præfecturæ Arcium & Civitatum in toto Moschi imperio distributæ sunt: qui literas & libellos supplices principi inscriptos accipiunt, ejusdemque nomine respondent. Princeps enim ipse nullas epistolas accipit, nec ullis ad subditos suos, vel alios etiam Principes fere literis manu sua subscribit. Episcopi ex Monachis monasteria frequentissima in Moschi imperio, omnia tamen ejusdem vestitus & ordinis, (cujus Basilium autorem referunt) velut sanctioris vitæ hominibus, deliguntur, & sunt in universo Moschorum imperio undecim, quos *Wladicæ* illi, id est, œconomos & dispensatores sua lingua nominant. Sacerdotes quoque & Presbyteros, *Poppo* seu *Archipoppo*. Horum Metropolitæ (qui a Constantinopolitano Patriarcha confirmabatur, nunc a solo magno Duce delectus per duos aut tres Episcopos consecratur, ac cum libet principi remouetur) Mosquæ sedem habet. Huic Metropolitæ subiecti sunt duo Archiepiscopi, alter Novoroditzæ magnæ ad Lowtam flu. alter Rostovii. Nec Academiæ vel Collegia in toto Moschi imperio ulla existunt. Religio Moscovitis Græca: quam anno Domini 1552 admiserunt. Itaque Sp. Sanctum etiam sanctæ Trinitatis personam a solo Patre procedere arbitrantur. Sacramentum Eucharistiæ celebrant sine fermentato, calicis usum universo populo concedunt. Nullis sacerdotum suffragiis, nullaque propinacorum aut amicorum pietate juvari mortuorum manes putant, fabulosumque credunt pugatorii locum. Libros sacros suo idiomate legunt, eorumque usum populo non denegant. Ambrosium, Augustinum, Hieronymum atque Gregorium in linguam Illyricam traductos habent; ex his aut etiam ex Chrysostomo, Basilio, Nazarenzo homilias publice pro concione sacerdotes legunt; neque enim oratores cucullatos, (verba sunt Iosæ) qui advocato populo concionari & ambiciose nimis atque subtiliter de divinis differere soliti sint, admittunt; quoniam rudes imperitorum animos simplici potius doctrina, quam altissimis arcanorum interpretationibus disputationibusque ad sanctiorum morum frugem evadere arbitrantur. Matrimonia continent; Bigamiam concedunt, sed vix legitimum matrimonium esse putant. Adulterium non appellant, nisi alterius uxorem habuerit. Gens astuta & fallax, magis servitute quam libertate gaudens. Omnes se Principis servos fatentur. Moscovitæ domi opipare potius quam laute vivunt; namque omnium fere cibariorum genere quæ vel a luxuriosissimis desiderari possunt mensæ eorum & parvo pretio instruuntur. Gallinæ siquidem & Anates singulis sæpe argenteolis tenuibus nummis veniunt. Venatione & aucupio uti apud nos nobiliora obsonia parantur. Vino nativo penitus carent: itaque utuntur advestitio, sed in festis conviviis duntaxat habent & Cerevisiam, quam ætate injectis glaciæ crustis infrigidant. Sunt & qui in delitiis habeant succum subausteris cerasis expressum, qui perspicui & purpurisantis vini colorem jucundissimum & saporem non ingratum refert. Nobile Linum, & Cannabim in reses, multaque Boum tergora & massas ceræ ingentes, Moscovitæ in omnem Europæ partem mittunt.

Senatores.

Ritus & mores.

Victus.

Mercimonia.

M*oschovitarum* nomen recens est, quamquam de *Moschis* Sarmatarum affinis Lucanus Poeta in Pharfal. meminerit, et Plinius *Moschos* ad Phafidis fontes supra Euxinum ad Orientem constitutus. Horum Regio hac Tabula describitur, quæ cum Descriptione proxima a nobis delineata sit, ea dum taxat hic referemus quæ ibi non attigimus. Regio hæc campestris magna ex parte, et pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris. Melle adeo abundat, ut in vastis Silvis, in specubus & excavatis roboribus aliquando toti Mellis montes reperiantur, & Homines Feræque in illos Mellis Lacus improvidi delapsi, ibi immersi tanquam Mus in pice periclitentur, quod è sequenti narratione è Pauli Iovii Moscovia planius patebit. Is refert, Demetrium Legatum narrare solitum cum multo omnium risu: Agricola quendam quærendi Mellis causa in prægrandem cavam arborem superne defluisse, eumque profundo Mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo vitam solo Melle sustinuisse, cum vox opem implorentis in earum varâ solitudine ad viatorum aures penetrare nequisset. Ad extremum vero desperata salute mirabili casu ingentis Vrsæ beneficio, inde extractum evasisse, cum forte ejus Beluæ ad edenda Mellâ more humano se demittentis, aversos renes manibus comprehendisset, & cæ subito timore exterritam ad exiliendum tum tractu ipso, multo clamore concitasset. Lini & Cånabis Regio fertilissima est. Nulla Auri Argenteve vel ignobilioris Metallum Ferro excepto apud eos vena, secturaque reperitur, nullumque est tota Regione vel Gemmarum vel pretiosi Lapide vestigium. Omnis generis feris & Avibus abundat. Capitur quoque Avis subnigra puniceis tæpencilis, magnitudine Anseris, quæ pulparum sapore Phasianorum superat dignitatē, Moscovitica lingua *Turao* nuncupata, quæ Peranio *Erythraeo* vocatur, Alpibus populis, & maxime Rhetis cognita. Moscoviæ Dux in canes pariter ejus vitæ, necisque possidet, ac Moscovitæ opiniones sui Principis etiam in Religione habet pro lege immutabili. Voluntas namque Principis, voluntas Dei habetur ab omnibus, clavigerque, cubicularius, atque executor voluntatis Divinæ esse existimatur. Atque hac de causa nemo refragatur ullibi voluntati Principis, etiam si nocitura non modo sibi sed toti Regno ac Genti præcipiat, cum ejus nutus dicta atque facta, aliquando nefanda etiam, detestanda & execranda adorent & exosculentur, quod omnes, juxta politicos & ecclesiasticos, durissima servitute sibi subditos atque subjectos habeat. Vxorem autem ducturus, coactis è toto suo Regno præstantissimis forma & corporis puellis, quam vult uxorem deligit, & cæteras Principibus & Nobilibus uxores collocat. Moscoviæ Urbium omnium longe clarissima ea quæ vulgo *Moskva* vel *Mosco*: Sedes Patriarchæ, ac Magni Ducis Regia. Ad ipsius Urbis caput Neglinna fluvius, qui trumentarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, Peninsulamque conficit, in cujus extremitate Arx ipsa cum Turribus ac Propugnaculis admirabili pulchritudine Italarum Architectorum ingenio constructa est. In subjectis Vrbi campis Capreolorum & Leporum incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & Canibus sectari licet, nisi Princeps id ad voluptatem intimis familiaribus vel peregrinis

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium.

Urbes.

MOSCOVA.

949

reginis Legatis. dufferit. Tres ferme Urbis partes duobis alluuntur fluminibus, reliqua vero latissima fossa, quæ ea multa aqua ex ipsis amnibus corrivata, præcingitur. Urbs etiam ab adverso latere alio flumine, quod *Lauša* dicitur, munita est, id pariter in Moschum paullo infra Urbem evolvitur. Distat hæc Cracovia Polonica Metropoli Milliaribus 320. Eam vero anno 1515 Lxxi Tartari Præcopenses totā funditus exusserunt magnâ multitudine, in tam populosa Urbe fumo exstincta, in ipsa Dominicæ Ascensionis die. Domus ejus universæ paullo ante illud incendium ad 41500 fuere numeratæ. Sunt porro in Moscovia præter Metropolim de qua jam diximus, Urbes, duæ quidem Archiepiscopatus, octodecim autem Episcopatus dignitate nobiles. Archiepiscopales sunt *Rostovia* (*Rostow*) & *Novogradia*. Hæc non multis ante annis totius Moscoviæ Caput fuit. Perpetua quasi hyeme & tenebris longissimarum noctium premitur: nam Polum Arcticum ab Horizonte sexaginta quatuor gradus elevatum videt, sex fere gradibus ipsa Moscha ab Æquatore remotior, qua Cœli ratione solstitii tempore propter exiguas noctes, continuatis fere Solis ardoribus æstare perhibetur. Episcopales sunt *Corfira*, *Režania*, *Columna*, *Susdalia*, *Cazanum* (*Cazan*) in Volgæ ripa a quo Cazaniorum Horda nomen ducit, distat a Volgæ Ostio Caspioque Mari quingentis millibus passuum. *Volochda*, *Tveria*, *Smolensko*, *Pleskovia*, *Staritsa*, *Suzda*, *Jaroslavia*, *Volodimiria*, quæ urbs quoque Regiæ nomen adepta est, eaque ad Ortum Solis ducentis amplius Milliaribus a Moscha distat, eoque sedem Imperii ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translatum habuit, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia adversus Scytharum irruptiones opponerent. *Moskysko*, Urbs *S. Nicolai* (*S. Nicolas*) *Sugana*, *Vstjug* & *Gargopolia*. Emporia totius Regni celeberrima sunt, *Astrachan* ad Mare Caspium, quo Merces Persarum & Armeniorum deferuntur: & Urbes *S. Nicolai* ad quam Angli & Hollandi navibus commeant, ac Pannos aliasque Merces important, quæ hinc Vologdam transferuntur. Est & supra Cazanum centesimo & quinquagesimo milliari ad ingressum amnis Suræ *Smirnicum* Opidum, a Basilio conditum, ut in ea solitudine Mercatoribus ac Viatoribus, qui de rebus Tartaricis ac ejus inquietæ gentis moribus proximos Finium Præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansuetudinis tabernis Hospitalibus statueretur. Sunt & aliæ Urbes ac plurima minorum gentium Opida quæ brevitate studio omittimus. Latatur Moscovia Fluminibus plurimis, inter ea agmen ducunt *Borysthenes*, cujus fontem Herodoto ignoti, sunt ad pagum Moscoviæ *Dniepersko* in silva *Wolkonski*, unde per Lithuaniam & Rusiam defluens, Smolensko Opidum & Kioviam præterlabitur: postea circa Chmielnico recipit Fluvium *Bog*, ac tandem in Euxinum Pontum exoneratur: longitudo ejus est plus ccc Milliarium Germanicorum. *Turumus* quidam *Rubo* ac *Dwina*. Hic haud procul a fontibus Borysthenis ortus, ad Rigā Livoniæ se in Mare Balthicum exonerat. *Rha* qui & *Volga* & *Edel*, ortum habet è Lacu cognomine, qui xxv Milliaribus a Moschovia abest versus Lithuaniam. Hic cornutus errans flexibus, multique receptis fluminibus, in Mare Caspium Ostiis Lxx influit. *Tana*

Flumina.

vulgo *Don*. Hic
flumibus; Mela
egrim sequutu
Paludem a
indam ingem
Scad annis in
enorem Volg
Bohem
popoli Orton
ma maxime L
merantur, q
incipum & ju
Causidicon
applicium sum
ant, quod inte
cio criminis e
his, manicis st
non attingant, f
pobetenus

vulgo

MOSCOVIA.

141

vulgo Dom. Hic a Septentrione ruens magno impetu, Nilo opponitur. Ejus fontes Herodotus ponit in paludibus; Mela & Lucanus in Rhiphæis Montibus. Fuere qui per Mare Caspium eum labi arbitrati sunt, quos etiam sequutus est in sua Periegesi Dionysius. Sed errant: nullus enim fluvius ex Mari Caspio in Mæotum Paludem aut in Pontum Euxinum decurrit. Oritur autem Tanais non in Rhiphæis jugis, sed in silvæ cujusdam ingenti Lacu Iwanowo Iezioro gentili lingua dicto, non longe a Tulla urbe, ex quo etiam Lacus Scad amnis in Occidentem fluens nascitur. *Occa* qui multa præterlapsus Opida, infra Nevogrodiam in anteriorem Volgam ingreditur. Moscovitæ Illyrica Lingua, Illyricisque literis utuntur, sicuti & Sclavi, Dalmatæ, Bohemi, Poloni & Lithuani. Ea lingua omnium longe latissima esse perhibetur, nam Constanti-nopoli Ottomanorum in aula familiaris est. In hanc linguam ingens multitudo sacrorum librorum, inducitur maxime D. Hieronymi & Cyrilli translata est. Anni apud eos non a Natali Christi, sed ab ipso Mundi initio numerantur, qui non a mense Ianuario, sed a Septembri incipiunt. Leges toto Regno habent simplices, summa principum & iustissimorum Hominum æquitate conditas. & propterea populis valde salutare, quoniam eas nullis Causidicorum cavillationibus interpretari atque pervertere non licet. De Furibus, Sicariis & Latronibus supplicium sumunt: quum de maleficiis quæstionem habent, reos multa gelida aqua superne demissa perfundunt, quod intolerandum tormenti genus esse perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut convictio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorum ungues convelluntur. Tunicas oblongas Moscovitæ, sine manicis strictioribus, Hungarorum fere more gestant: Ocreas fere rubeas easque breviores, ut quæ genua non attingant, soleasque ferreis claviculis munitas habent: Ventrem nequaquam sed fœmora cingunt: atque deo pubetenus, quo magis promineat venter, cingulum demittunt.

Rum & moru.

Vestitu.

S iij

Lithua.

*Regio.
Unde dicta.*

Situs.

*Caeli qualitas.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
rietas.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Urbes.

Lithuaniam a lituo, id est cornu & tuba venatorum, eo quod regio illa frequentes venationes exerceat appellari voluerunt. Quam sententiam Mathias a Michou rejiciens, aliam de Lithuania: Etymo sententiam ponit, tradens: Quosdam Italicos ob Romanorum dissensiones deserta Italia Lithuaniam ingressos, regionem Italianam, gentem Italos dixisse: eam vero per pastores Litaliam & gentem Litalos, litera praeposita cepisse nuncupari. Ruthenos autem & Polonos eorum vicinos majore immutatione facta, usque in hodiernum diem regionem Lithuaniam, gentes vero Lithuanos appellare. Regio amplissima est, Moschovia proxima, habetque ad Ortum illam partem Russiae quae magno Duci Moschovia paret: ab Occasu Podlasiam, Masoviam, Poloniam, & aliquantum desectens ad Septentrionem Borussiae fit continens: respicit vero a Septentrione Livoniam & Samogitiam: a Meridie Podoliam & Volhiniam. Caelum hic inclemens, hyems asperior. Multum Cera ac Mellis quod silvestres in silvis Apes consiciunt, atque etiam Piscis, Frumentum quoque abunde praebet haec regio, Seges vero raro ad maturitatem pervenit. Vino non nisi importato utitur & exotico, ejus enim proventus caret, ut & Sale, quod ex Britannia venale accipit. Animalia omnis generis, sed parva producit: in silvis etiam quibus regio operata est, Vri, Alces, Bisontes, Equi silvestres, Onagri, Cervi, Damae, Capreae, Apris, Vrii, Martes & reliqua genera Ferarum magno numero stabulantur. Et ut Avium & in primis Ficedularum copiam taceam: est in Lithuania & Moschovia Animal voracissimum *Rossomaka* dictum, magnitudine Canem, facie Ictem, corpore & cauda Vulpem referens, colore nigrum. Fuit gens Lithuanorum annis superioribus adeo obscura & contempta apud Ruthenos, ut Principes Kiovienses ab ea sola perizomara & subera ob egestatem & soli sterilitatem in signum subjectionis exigerent donec *Vithenes* Dux Lithuanorum sumptis virium incrementis, negaret tributum, quin & jugo Principibus Russiae injecto, eos adegerit ad tributa pendenda. Hujus Poteri hostilibus & subitis incursionibus finitima gentes invadebant & diripiebant donec Cruciferi Teutonici Ordinis eos debellare & opprimere ceperunt: tam diu donec ad Olgerdum & Keystutum duces Lithuaniae successive pervenerunt. Post vero *Agello* Dux magnus Lithuaniae factus est, qui postea & *Vladislaus* appellatus. Hic a Cruciferis & Christianorum exercitiibus saepe numero pressus, Deo miserante ad Polonos declinavit, & Christianam religionem amplexus baptismatis sacramento initiatus, ducta in matrimonium cum Regina Poloniae, Rex Poloniae factus est. Terrarum vero Lithuaniae germano suo *Skirgelloni* tanquam supremo Duci Lithuaniae regendam commisit. Lithuaniae magnus Ducatus nunc in decem Palatinatus seu Provincias praecipuas est divisus, quarum Metropolis & Caput hoc tempore est *Vilna*, Indigenis *Vilenski*, Germanis autem vulgo, *Die Wilde*: quae ad Vilae & Volhiniae confluentes anno Mcccv a Gedimino Duce condita, nunc est sedes Palatini inter Lithuanos primus & Episcopi Romanae obedientiae Leopoliensi Archiepiscopo subditi, & Metropolitanis Russiae: qui septem sub se Episcopos Graci ritus habet, *Polociae*, *Volodumina*, *Luca* in Volhinia *Luczko*, *Pinska*, ad Fripetium fl.

Kiovia, *Premislia* & *Leopoli*. Est autē .i. Vilna copiosa, ampla & celeberrimi nominis; muro cincta portis, quæ nunquam clauduntur. Templā pleraque sunt lapidea, quædam etiam lignea. Elegans est Bernardinorum Cœnobium, secto ex lapide, venusta structura clarum. Quemadmodum & Ruthenorum aula in qua ipsi merces suas ex Moschovia allatas distrahunt. Secundus Palatinatus est *Troccensis*, cujus Opida sunt *Grodna* ad Cronium flu. ubi Stephanus Rex Poloniæ obiit. *Lawnā* ad Croni & Vilnæ confluens *Kowno*, *Lida* & *Upita*. Tertius Palatinatus est *Minscensis*, ibi *Minsko* civitas & arx *Kridanow*, *Radoskywice*, *Borissow*, *Loboisko*, *Swisslocz*, *Bobroisko* & *Odruczko*. Quartus Palatinatus est *Novogrodensis*, in quo *Novogrodeck* Civitas ampla & lignea, *Slonim*, *Wolkowisko*, *Msczibow* & alia Opida complura. Quintus Palatinatus est *Brestiensis* *Brestia* Civitate ampla & lignea sic denominatus, & in hoc Civitas *Pinsko*. Sextus Palatinatus est *Volhynia*, in quo *Luczko*, Episcopi sedes, *Volodomiria*, *Krzemenesia*. Septimus Palatinatus est *Kiovia*, quæ urbs quodam amplissima & vetustissima, ut ruinæ quæ ad sex milliaria se extendunt, facile indicant, fuit ad Borysthenē sita. Ibi sunt *Cajls*, *Kaniow* & *Mozer* Opida. Octavus Palatinatus est *Miecislaviensis* ad *Sofam* & Borysthenē in finibus Moschoviz, ibi *Miecislavia*, *Dambrowna*, *Copysz*, *Sklow* Comitatus, *Mohilow*, *Bychow*, *Reczyca*, *Srissin* Opida cum arcibus sita sunt. Nonus Palatinatus est *Vitebsciensis* in quo *Vitebsk* Civitas ad *Dunam* fluvium sita, & *Orysha* ad Borysthenem. Decimus Palatinatus est *Polocensis*, qui a *Poloczko*, ad *Polotz*, & *Dunæ* confluens inter *Vitebsk* & *Livoniam* interjecta nomen fortitur: ibi *Dysna*, *Drissa* & *Druha* Opida cum arcibus videntur. Hisce expositis demus Lithuaniam suos amnes. Lithuaniam a parte Orientali terminant *Oscol*, *Jugra*, minor *Tanaïs*, hi & plerimi alii in *Tanaim* defluunt. Est & in dominio Lithuanorum Borysthenes qui ex terra plana & palustri ortus per *Russiam* delatus in *Pontum Euxinum* tandem exit. Sunt & *Vilia*, & *Niemen*, hic valde flexuose decurrit: navesque deferens & merces: tandē in mare Prutenicum suas aquas exonerat. *Dwina*, & alii, quibus ut & *Lacubus* & *Stagnis* irrigua est. Omnes autem isti Fluvii & Lacus maximam Piscium copiam subministrant, suntq; Piscis optimi ac gratissimi saporis. Est præterea Regio silvis operata, quæ admodum magnæ sunt, decem, aliquando quindecim milliarium. Provinciarum autem Lithuanie Palatinos & Castellanos Sigismundus Augustus Poloniæ Rex in comitiis Lublinensibus in unum Reipublicæ corpus, cum Polonis univit, & certum singulis Proceribus, Episcopis, Palatinis & Castellanis Lithuanis locum ac ordinem in Senatu regni attribuit, ita ut ex universis Regno Poloniæ omnibusq; Provinciis illi conjunctis, sint in Senatu Episcopi quindecim, Palatini triginta, Castellani majores triginta, minores quinquaginta, & qui officiales regni nominantur, Marchales regni & cum Cancellariis ac vice-Cancellariis ac Thesaurariis 2, de quibus in Polonia latius. Solvuntur apud Lithuanos faciliæ matrimonia mutuo consensu, & iterum atque iterum nubunt, & inter se matronæ palam concubinos habere maritorum permittunt, quos connubii vocant adiutores: contra pellicatus viris probro datur. Cum quis forte capite damnatus fuerit, de seipso jubente Domino supplicium sumere, suisque manibus se suspendere cogitur, quod si recusaverit, tantisper minis & verberibus exagitur, donec mortem sibi inferat. Armenta victum præbere

Flumina.

Silva.

Senatores.

Mora.

Victum.

LITHVANIA.

145

puro cinis & lacte intentibus. Panis vulgi nigerrimus est, ex Siligine aut Hordeo unicum furfuribus. Divitum
 autem albisimus, ex puro Triticis pinfitur. Vini apud eos rarissimus usus, Cereali poculo multi utuntur,
 Sebecium vulgus aqua. Cerevisiam coquunt diversimode & ex variis granis, puta, Frumento, Siligine, Hordeo,
 Avena, Milio, sed inspidam. Medone & ipisso & tenui & vario modo cocto abundant, & illo reficiuntur &
 nebrantur. Lithuania difficilis aditu ac quodammodo inaccessa, aquis omnia obtinentibus: hyeme com-
 mercia cum Lithuanis habilitiora, paludibus & stagnis alta glacie concretis, niveque superinfusa fiunt omnia
 mercatoribus pervia. Opes apud eos precipue Animalium pelles, Multelinæ, Vulpinæ & pretiosiores, ut
 didibus (quas Martes vocant) & Scythicis Multelis detractæ, quibus Sebellinis nomen est. Ex his ma-
 teriis quæstus faciunt, ut ex Cera, Melle, Cinere & Pice. Omnis item roborea illa materia que *Wagenschot*
 multatibus dicitur, & ex qua in Germaniæ inferioris & Belgicæ maritimis regionibus universa fere lignea
 opera architectonica, tam publica quam privata, domorumque magna ex parte supellex & utensilia parantur,
 his partibus ceditur, illincque ad nos per Balthicum & Germanicum mare advehitur. Sed de Lithuania satis:
 Dereliquis nunc paucula subjungamus. Sequitur in titulo nostro *Samogitia* (quodeorum lingua terram inferi-
 orem sonat) Russis *Samozkasskaja*, regio Septentrionalis & satis ampla, Lithuanicæ proxima, silvis & flumini-
 bus circumsepta, quinquaginta miliarium longitudine. A Septentrione Livoniam habet, ab Occasu Mari
 Balthici sive Germanici, qui sinus Balthicus proprie nuncupatur, nonnihil versus Septentrionem reflecten-
 ti, alluitur, vicina est etiam Borussia. Abundat nobilissimo, candidissimo ac purissimo Melle, quod in o-
 mnium arbore excavata invenitur. Opidum nullum habet, non Arcem: nobiles in tuguriis vivunt, rustici in
 casis. Gens hujus regionis procera & pulchræ staturæ, agrestis tamen & incultis moribus, parco victu vi-
 ventis, sitim aqua sedare solita, raro Cerevisia aut Melle, Auri, Argenti, Eris, Ferri, Vini ante nostra tempora ex-
 ters & ignaræ: apud hos licitum erat uni viro plures habere uxores, & patre mortuo Novercam, Fratremque
 patriam in uxorem accipere. Gens præterea ad divinationes & auguria proclivis. Precipuum Numen Samo-
 giticum erat ignis, quem sacrosanctum & perpetuum putabant, qui in Montis altissimi jugo assidua ligno-
 rum appositione a sacrorum sacerdote alebatur. Tertium locum tenet *Russia*, quo nomine hoc loco *Russiam* Urbis *Leopolis*.
 conditionalem sive *Nigram* intelligimus, cujus urbs primaria *Leopolis* Emporio & Archiepiscopali sede ce-
 nis. Distriktus præter *Leopolensem* sunt, *Halicensis*, *Belzensis* & *Præmislensis*. Restat de-
 que *Volhinia* quæ inter Lithuaniam, Podoliam & Russiam sita, Frugibus abundat propter agri fertilitate. *Soli fertilitas*.
 Incolæ strenui bellicosi sunt, Ruthenicoque idioma utuntur. Regio hæc ad Magnum Lithuanicæ Urbes.
 Ducatum pertinebat, sed nunc Regno Poloniæ adjuncta est. Distriktus habet tres, *Lucensem*, *Volodimirensem*, *Lacus*.
 & *Gemenecensem* suntque tres civitates provinciales *Luczko*, *Volodimiria*, & *Krzymenec*, quæ complura Opi-
 ta &munitiones subjectas habent. Lacus hic et stagna plurima Piscibus referta, ac silva Feris. Est et in hac Ta-
 bula *Podolia* sita ad Tyram flu. qui *Nyster* dicitur, regio est fertilissima, semel seritur, ter metitur: pratis italu-
 variat, ut sæpe Boum cornua vix e gramine appareant. Urbes precipue sunt *Camienec*, *Bar*, *Miedziboz*, *Breza*. *Soli fertilitas*.
 & *Braflaw*. Sed de hac Tabula quæ dicta sunt hæc tenus, sufficiant, ad Transylvaniam pergitur. *Urbes*.

Mercimonia

Samogitia.
Nomina.

Soli fertilitas;

Mores.
Victus.

Russia.
Urbis Leopolis.
Volhinia.
Situs.

Soli fertilitas.
Urbes.
Lacus.
Silva.
Podolia.
Situs.

Soli fertilitas.
Urbes.

*Regia.
Nomina.
Situs.
Soli fertilitas.*

*Animarum va-
rietat.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Transsylvania Daciae veteris pars est Mediterranea, quam Ripensem Romani dixere, nomen nunc habet a silvarum montiumque ambitu; silva est Hercynia; Mons Carpathus. Dicitur & Septemcastrensis vulgo, nomine a voce Germanica *Siebenburgen* mutuo, ac *Erdeli* Hungaris. Terminant eam a Occidente Pannonia, a Septentrione Polonia, ab Austro Valachia, ab Oriente Moldavia. Est autem Transsylvania rerum omnium feracissima: ac Frumenti per universam hanc Regionem magna est ubertas. Præter experientiam quotidianam testatur id Trajani nummus in quo Ceres erecta, dextera tenens cornu Amaltheæ, læva tabellam: cum hac epigraphe *Abundantia Daciae*. Vinum fert præstantissimum ad Albam Iuliam, Devam, Egmedinum, Birlhelbinum, Fenuscium. Fructuum item magna copia est, inter quos, ut reliquos omittam, præstantissima Pruna Damascena vulgo dicta, mala Cotonea, Cerasa dulcia, quæ cum Marosticanis Italicis conferri possunt, Meloepones vulgo Melones, præstantissimi. Herbarum etiam nobiliores passim crescunt Rha Ponticum, Centaurium majus, Gentiana maxima flore flavo & purpureo, Rhodia radix, Absinthium Ponticum, Libanotis prima Theophrasti, Crocus aliæque sexcentæ. Metallorum Fodinæ nobiles permultæ. Aurum etiam ad Sculattin: quæ Zulakna dicitur Hungaris, & ad *Rimili Dominica*, quod sonat Rivulum dominorum. His locis excinduntur glebæ Auri purissimi, cujus effossi statim usus esse possit sine ulla accurata separatione. Auri hanc ubertatem testantur frequentes Romanorum nummi aurei qui his locis sæpe effodiuntur: quorum parte altera viri est effigies cum petaso, & hac inscriptione C. CATO. parte altera Dacia forma Divæ, libellam dextera tenens cum inscriptione AV: RPVR. Argenti fodinæ sunt ad *Offera* & *Radna*. Cuprum isdem Montibus effoditur quibus Aurum & Argentum. Chalybs ad *Cyk*; ferrum ad *Thorsko* & *Vaidahumade*: Sulphur & Antimonium in Cupri fodinis. Salis autem fossilis tanta copia est, ut vicinis regionibus abunde subministret. Boum præterea tanta multitudo, ut etiam prægrandes singuli singulis sæpe florenis vendantur. Quid dicam de Equis, quos generosos & præstantes producit, quæ per se molliis alterno crurum explicatu glomerantur. Quid Avium varia genera commemorem? Aquilas, Falcones, Phasianos, Perdices, Pavones silvestres, Gallinagines, Scolopaces Olympio, *Rusticulus* Plinio, vulgo *Sneppas*, & Gallos? Quid aquaticiles? Cygnos, Tadæ & Onocrotalos? Et ut ab Avibus ad Feras transeam. Habet hæc Regio saltus prægrandes ac Nemonum ingentia, in quibus Vri, Bubali, Alces, Cervi immani magnitudinis, Lynces, Martes, Mures Pontici, Vulpes, Damæ & Lepores albi. Coluere hanc Regionem jam olim variegatas *Laxyes*, quorum etiam hodie reliquæ sunt in Hungaria: tum *Metanastæ* etiam Plinio nominati, & *Geta*, *Bastarne*, *Sarmatæ*, *Græci*, *Romani*, *Scythæ*, *Saxones*, *Hungari*. Romani eam sero debellarunt: Nam Trajanus Imperator victo Decebalo Dacorum Rege, primū eam in provinciæ formā redegit, urbemque Zarmizegethusam vocavit de suo nomine *Ulpian Trajanam*. Eam Galienus ducentos post annos amisit, exque eo tempore humanitate sermoneque & elegantis Romanorum depositis, ceperunt Incolæ ferociam Barbariemque pristinam repetere, Valachorum etiam nomine adsumptos.

TRANSSYLVANIA.

147

Abbas Germanica communis

Post Romanos Scythæ Attila duce hæc loca infederunt, septemque sedes liberas sibi exstruxere. Scythæ Saxones successerunt Caroli Magni tempore, qui patria deserta hæc loca infedere, exstructis septem ad Scytharum exemplum urbibus liberis. Postremo etiam Hungari alios subsequuti, partim loci vicinitate allec-
 tati, partim Dacis miscuere: partim injuriis provocati, sub Stephano Pannoniæ Rege quem sanctum indignant, totam istam regionem expugnare. Ab his structa sunt etiam aliquot Opida. Pars Transylvaniæ montosa, se-
 ro devicta est a Mathia Huniade qui Corvini cognomentum habuit; posteaque a Stephano Hungariæ Rege. Mathias ille Draculam quendam Transylvaniæ montosæ Vaivodam hominem inaudita crudelitatis vivum cepit, & post decennii carcerem pristino loco restituit. Transylvania nunc in tres dividitur nationes suis inter se moribus & legibus dissidentes & distinctis terrarum locis provinciam incolentes, videlicet in *Saxones, Ciculos & Hungaros*. Transylvani Saxones sicut cæteræ nationes omnes Germanicæ, habent peculiarem linguæ dialectum. Urbes & arces incolunt munitissimas, & cæteris nationibus præstant. Sedes eorum sunt septem, nempe, *Zarwariensis, Zabessensis, Millenbach, Reysmark, Segesburgensis, Schesburg* forte, *Olzania, Schenkerstul & Rupensis* sed *Reps* forte, quæ singula pagos aliquot subiectos habent. *Ciculi* Moldavia: ini-
 timia Scythiis oriundi suis legibus & moribus vivunt, suæque officia forte distribuunt. Hi in septem divisi regiones quas ipsi sedes vocant, quarum nomina sunt: *Sepsi, Orbai, Kysdi, Czik, Gygio, Marcus & Aranyas Zeek*. Hungari & Nobiles Transylvani passim intermixti Saxonibus cum Ciculis, propemodum tam sermone, quam vestitu & armis conveniunt. Omnes simul Transylvani ad nonaginta & amplius a-
 matorum millia suppeditant. Sunt autem in Transylvania septem urbes celebriores locorum intervallo distantes, inter quas *Cibinium* est Metropolis & *Hermanstat* dicitur. Sita in planitie, nullis prope Montibus impeditur, quin se in admirabilem latitudinem aperiat. Non multo minor est Vienna Austriæ, arte & na-
 tura multo est munitior: nam propter frequentes piscinas & stagna non patet exercitui ad eam aditus. Pa-
 rochiam etiam cathedralem habet. *Brassovia* sive *Corona* Germanis *Cronstat*, quæ & *Stephanopolis* inter Montes amoenissimos sita, mœnibus, fossis & propugnaculis satis munita est. Hic Academia & Bibliotheca insignis. *Bistricia, Noesenstat* in amplissimæ vallis planitie sita, utrinque vitiferos colles habet. *Segesburgia, Schesburg* partim in edito colle, partim infra ad radices habitata. *Megies, Mydvisch* in medietate Transylvaniæ sita, ferax vini ac rebus aliis omnibus ad quæstum & victum pertinentibus satis referta. *Zabessus* sive *Zaiz* in planitie, valle profundissima, aquis piscium fecundissimis munita jacet. Hanc primariæ Saxonum sedem fuisse dicunt. Et *Colosvaria, Clausenburg* itidem in planitie suaviter admodum sita, tra-
 murorum ambitu foris, quam ædificiorum structuris intus splendida. Est & hic *Alba Julia* urbs vetustissima ac sede Episcopali celebris. Hæc in colle declivi sita, circumfusa undique ad duo fere millia passuum planitie. Ab Ortu fluvium Marusium, & ex altero latere amnem *Ompay* Hungarice vocatum, ex Alpibus deflu-
 dentem habet. Olim *Tarmis* dicta, ac regis Decebali Regia tempore Trajani fuit. Numerantur etiam in Transylvania quo ad pensiones taxarum octo parochialia Capitula præcipua, quæ simul Universitatem appellantur.

Urbes.

Bistricia

149

T iiij

Chersonesus

Regio.
Nomina.
Situs.

Cæli temperies.

Soli fertilitas.
Animalium va-
rietas.

Imperium Ma-
jorum.

Urbes.

C *Herfonesia* a Tauris Scythia Europæ populis *Taurica* cognominata Ptolemæo, Scytharum regio est, quæ & *Scythica* Straboni dicitur. Hanc *Taurorum* *Peninsulam* Latine dixit Plinius lib. 2 cap. 96. *Cherronesum* *Ponticam* Appianus in Mithridaticis, *Chersenam* Paulus Diaconus. Hodie *Perocopia* & *Gefara* Antonio Pineto, aliis *Præcop* & *Tartaria Minor* dicitur. Ampla est Peninsula, inter Pontum Euxinum & Mæotidem paludem usque ad Bosphorum Cimmerium, qui Europam ab Asia discernit, versus Ortum porrecta. Longa est xxxiii milliaria, Lata xv. Peninsula quæ ab Oriente & Meridie a *Perocopia* media est, hyemem placidissimam, & Aërem temperatissimum habet. Nam in fine Decembris hyemis initium, in medio vero Februarii hyemis asperitas, quæ magis nivosa, nec tamen integro triduo illa magis durat, quum frigida & gelu conflans est: nec diutius quam ad initium Martii illa durat. Univerſa autem ipsa regio frugum feracissima est, ac pascendis gregibus atque armentis valde idonea. Sed quamvis solum fertile Incolæ habeant, plurimi tamen agros non colunt, nec serunt. Equis, Camelis, Bobus, Vaccis, Pecoribus & Ovibus abundant, ac inde victitant. Est præterea Avium delicatissimarum ibi copia, quas aliquando Christiani vel Turcæ, rarius tamen peregrini Poloni capere solent. Venationes Cervorum, Caprarum, Leporum & Leporum in ditone Tartarica & Turcica mari vicina, sunt plurimæ. Chersonesum autem hanc mediam horridi & ardui Montes velut Apenninus Italiam in Boream & Australem dirimunt. Australem, quæ Metropolis est *Capha* Mahometes anno MCCCC LXXV occupavit, & sibi tributariam fecit. In Boreali vero parte Tartari, *Crimæi* vulgo appellati, latissimos inter Borysthenem & Tanaim campos, pascuis fribus inde mutatis pervagantes, sedem Regiam annos jam fere quadringentos habuerunt opidum *Crimæum*, unde & *Crimæi* Tartari appellati fuerunt. Hi postea perſoſſo Tauricæ ad Insulæ formam Isthmo, circum fossam eam quam *Præcop* appellant, Civitatem ejusdem nominis & Regiam sedem cum condidissent, *Præcopenses* Tartari inde dicti sunt. Horum Rex Turcis fœdere & societate conjunctus cum propriis fratres (instigantibus Turcis) a quibus bello petebatur, submovisset, & Capham obſidione premeret, a suis consiliariis ad hoc amplis muneribus corruptis, cum duobus filiis in iusta concilis, Ottomanicæ amicitiæ infelix exemplum præbuit: Eo enim occiso Tartari, qui hætenus liberi & indomiti, ex sociis & fratribus Ottomanorum facti sunt servi, & more aliarum Turcicarum Provinciarum non Regem, sed Beglerbegum, id est Viçe-Regem accipere sunt coacti. Quale autem sit Turcicum imperium ex Walachia, Græciæ Imperii Turci descriptionibus facile potest cognosci, eo Leſſorem brevitatæ causa remittimus. Præter Capham autem & Astrachan Regna Tartarorum, qui agros colunt domosque inhabitant & nunc Moscho subjiciuntur, præterque dictos *Præcopenses*, sunt & alii Tartari campeſtres, qui carerunt in campis nullis finibus observati degunt & in hordas veluti in quasdam Provincias, a quibus & cognominantur, divisi sunt, de his suo loco Asiaticis videlicet Tabulis, dicemus. In Australi Metropolis est *Capha* olim dicta *Theodosia*, Emporium celeberrimum, vetus *Genuensium* colonia. Sitæ est ad mare. Portum copiosum illa semper habuit.

754

Genuensium tempore apparet eam divitem & frequentem admodum fuisse. Postquam vero a Turcis ab annis plus centum Genuensibus erepta fuerat, Christiani Itali in angustum ita redacti sunt, ut exigua & obscura admodum eorum reliquiae in ea supersint: Civitas pristinum splendorem magna ex parte amisit. Templum Christianorum Romana prostrata, aedes diruta, muri & turres, in quibus Genuensium plurima insignia & inscriptiones Latinae visuntur, collapsa jacent. Turci, Armenis, Iudaeis, Italis, & Graecis Christianis paucissimis habitatoribus referta, negotiationibus, portuque universae ejus Taurica nunc etiam nobilis est; Vinearum pomaria & hortos fere infinitos habet. Ac praeter hanc sunt *Terecopia* a veteribus Graecis *Eupatoria*, *Pompeopolis*, *Sacer Lucus*, *Dromon* vel *curvus Achilles* seu *Gracida*, *Heracleum* vel *Heraclea* appellata: *Coslovica*, Emporium non ignobile: Est & *Ingermenum*, quod Arcem lapideam, templum & specus subarce, & ex aduerso arcis miro opere ex petra excisos habet, nam in Monte maximo & altissimo situm ac inde a specubus Turcis cognomen retinet. Opidum quondam non ignobile opibus refertum, celeberrimumque extitit. *Chersonesus* seu *Corsimum*, urbs Taurica antiquissima. Hanc *Sari Germenum*, quasi *fluviam arcem* Turcae vocant, nam solum quasi fluvium ille tractus habet. Quae, quod superba, dives, delicata, & clara quondam Graecae gentis colonia fuerit, universaeque Peninsulae urbs antiquissima, frequens, magnifica, portuque nobilissima extiterit, & mirandae illius ruinae manifeste testantur. *Jamboli* seu *Baluchaium* Arx & Civitas: *Mancopia* seu *Manguum*, (ut Turcae vocant) Arx & Opidum: *Cercum* Opidum cum Arce. *Cremum*, seu a Tartaris *Germum* dicitur Civitas & Arx muro antiquissimo, maximo ac praesalto, magnitudine ac celebritate reliquis civitatibus Tauricae Chersonesi Mediterraneae, nam eam Ptolemaeus ita nominat, admodum dissimilis est Ptolemaeo fortasse *Taphros*, Plinio vero *Taphra*. Ac in extrema hujus regionis parte *Tanas* Civitas, ad obit Tanais fluvii, Rutheni vocant *Arac*, estque nobile Emporium, ad quod Mercatores ex diversis Orbis partibus commeant, ubi cuique libet patet accessus, ac libera emendi & vendendi facultas: & alia. Fluvius hac Regione plurimi, non parvi admodum ex Montibus decurrentes: Inter quos praecipui *Borysphenes* vulgo *Nieper* altissimus & rapidissimus fluvius qui a Septentrione labitur in Careinitum sinum seu fluvium atque in Pontum Euxinum penes Oczacoviam influit. *Donz*, *Ariel*, *Samara*, cum multis aliis. *Bosphorus Cimmerius* ad quem usque hanc Chersonesum protendi diximus, Fretum est quod Europam ab Asia determinat duorum millium passuum latitudine, per quod Palus Maotica in Pontum defluit. Hic Cimmerius a Cimmeriis qui partem ejus frigidissimam incolunt, dicitur: vel ab Opido Cimmerio, ut vult Volzerranus. *Maotis* Palus est prope Phasidis ostium: recipiens Tanaim. Haec *Ponti mater* dicitur Scythiis, teste Dionysio, id maxime quod multa inde in eum effluat aqua, distracta potissimum ex Cimmerio Bosphoro atque multis aliunde locis, quae adeo ex omni parte paludem replet, ut non possit inter sua labra contineri. Haec quoque plurima recipit flu. Piscibus abundat. Pontus *Euxinus* iudem, cujus superius aqua dulcis est, inferior sal. Hic cum prius *Axennus*, imo secundum Sophoclem *Apoxenus*, vel quod navium eo non fieret appullus, vel propter barbaros Scythas accolae, qui ad venas trucidabant, diceretur, postea *Euxinum* figura quam vocant *Euphratis*

Flumina.

Maia.

Turcis ab annis *maximam* dixere. Alii hoc ad Herculeum, alii ad Ionas retulere. Pontum vero dixere tanquam alterum Oceanum, putabant enim eos qui illum navigassent, eximium quid & memorabile praestitisse, & ob id, inquit Strabo, per excellentiam proprie Pontum appellant, quemadmodum Homerum Poetam. Montes horridi *Montes*; etque ardui, inprimis illi qui Chersonesum mediam secant. Sunt & alii maximi & celebres. Maximus vero omnium, altissimus est, & in summitate Lacum sane non exiguum habet. Sed hæc hæcenus: deinceps *Ratio gubernan-* reliqua videamus. Ius vel iustitia Mahometica lege apud Tartaros administratur in civitatibus vel Opidis *di*. Chani, & reliquorum Sultanorum. Presbyteri Cadii vel Iudices in pagis, Begi vel Praefecti, qui injurias particularibus audiunt & decidunt, perpetui habentur. Veruntamen capitis, sanguinis, furti, quas criminales, *Senatores*. Iudici, quas civiles causas nos dicimus, Chano ipse cum Consiliariis suis discernit. In quibus exponendis Iudicio non egent, subtilitatibus juris, calumniis, excusationibus, nec dilationibus utuntur. Extremæ conditionis Tartari vel peregrini coram Iudicibus & Chano ipso, a quo semper audiuntur, & celeriter expediuntur, injurias suas ipsi per se libere admodum exponunt; omnibus enim semper ad illum aditus patet. Filios a primis annis Arabicis literis instituendos, filias vero domi non alunt, verum propinquiore sanguine *Schole & edneâ- da juvenutis modus*. curandas tradunt. Filios adultos Chano vel Sultanis in ministerium, filias nobiles insignioribus ac nobilibus Tartaris vel Turcis dant in matrimonium. In aula Principis insigniores Tartari ac nobiliores non ad fastum vel superbum luxum, verum pro necessitate & honestate satis splendidi & civiles sunt. Cum in publicum exit Chanus, miserrimæ fortis homines non excluduntur, a Chano vero conspecti examinantur, *Mores*. videlicet ut siquid opus habeant, referant. Legibus obedientiam magnam Tartari præstant: Principes suos Deorum loco ipsi adorant & venerantur. Iudices, pro lege Mahometana perpetui & spirituales pro divi, indubitataque omnis aequitatis & integritatis, fidei & opinionis viri inter illos habentur. A controversiis, criminationibus juridicis, jurgiis minus necessariis & particularibus, invidia, odio, tetrus excessibus, omni luxu & ambitione, in victu & amictu profus alieni sunt. In aula Principis nec inter suos, gladios, arcus, nec ulla arma illi gestant, exceptis viatoribus, vel peregrinis iter facientibus in quos admodum humani & hospitaliales sunt. Nobiliores panem, carnes, cibum, vinum igni eliquatum & Mustum potum habent, agrestiores pa- *Vitium*. uerant, verum milio concullo, lacte & aqua diluto, quem *Cassia* vulgo nominant, & casco pro cibo pro potu lacte equino utuntur. Camelos, Equos & Boves oneri inutiles, vel jam moribundos jugulant, ac Ovium carni- bus non raro vescuntur. Mechanicas artes rarissimi, & in Civitatibus vel Opidis pauci admodum mercaturam exercent, & quicunque artifices vel mercatores ibi reperiuntur, vel Christianorum mancipia, vel Turcæ, *Opificia*. Armeni, Iudæi, Cerecii, Petigorenses qui Christiani sunt, Phylistini vel Cyngani obscuræ & extremæ condi- *Mercimonia*. tionis homines sunt. Sed de Taurica Chersoneso ac regionibus Septentrionalibus quæ dicta sunt hæcenus, sufficiant. Ad Hispaniam, cui in nostra distributione princeps locus deinceps tribuitur, quod felix & altumque sit, iam illustraturi, transeamus.

Regio.
Nomina & unde
deducta.

Hispania nobilis Europæ Regio, primaque Continentis Terræ Pars, ab Hispano Rege, ut notat Iustinus, dicta est. Alii sic nominatam volunt ab *Hispali* urbe nobilissima, quam hodie *Sevilliam* appellant. Abrahamus vero Ortelius, Vir in Palæstra Geographica valde operosus, quum Iberiam Asiæ Regionem olim *Paniam* a Pane, quem Iberis Dionysius, victoria potius, præfecerat, inde vero *Spaniam* ab Iunioribus vocatam fuisse, legisset apud Auctorem de Fluminibus & Montibus, fidem sequi quatum Sosthenis lib. 111 rerum Ibericarum: scriptoresque fere omnes animadverſerunt primos Hispaniæ Incolas ex Iberia usque derivare: adductus est, ut ab *Spania* potius illa, quam ab *Hispano* vel *Hispali* nomen Regionis inditum, crederet. Sane *Spaniam* nominat D. Paulus Epistola ad Roma. cap. xv. *Spaniam* etiam vocat alibi D. Hieronymus, ac multi alii. Quam autem *Hispaniam* Latini Scriptores, Ptolemæus, Stephanus & alii *Ispaniam* vocant, rejecta adspiratione, temporibus antiquissimis *Iberiam* & *Hesperiam* nominatam memoriæ produnt Strabo, Plinius, aliique. *Iberiam* quidem ab *Iberia* Asiæ regione, unde primos Hispaniæ Incolas non pauci deducunt. Alii *Iberiam* ab Ibero Rege trahunt; alii ab Ibero flumine; Avienus ab Ibero Bætica Opido. *Hesperiam* vero, ab Hespero, ut quidam memorant, Atlantis fratre, vel ut Horatius putat, ab Hesperia Hesperii filia, vel potius ab Hespero Stella Occidentali: quia in Europæ Continente nihil est haud Regionem Occidentalius. Quinque & Italici nomen idem esset, Horatius hanc *Ultimam* canit. *Celiberiam* quondam fuisse nominatam tradit Appianus: quæ tamen pars Hispaniæ (quam Celicam olim dixerunt testatur Varrone) potius censenda. *Sepharad* Hebræis dici notant Gulielmus Postellus & Benedictus Arias Montanus in Abdiam. Atque hæc de nomine: sequitur Quantitas & Qualitas. Quantitas consistit in Finibus, Circuitu, quæque inde quasi nascitur, Forma vel Figura. Quod igitur ad Fines: alluit Hispaniæ duo quidem latera Oceanus; Aquilonare Cantabricus; Occidentale, Atlanticus; Tertium, quod ad Meridiem, ubi Fretum Herculeum, Mare pulsat Ibericum, quod & Balearicum; versus Orientem Pyrenæos habet Montes, perpetuis jugis ab Oceano, ubi Flaviobriga, hodie *Fuencarabia*, tendentes ad Mare Mediterraneum, duobus insignes Promontoriis, uno, quod *Olarso* cognominatum, in Oceanum projecto, altero, quondam ab *Veneris Templo*, nunc vero, ab *S. Cruce* denominato, in Mediterraneum. Hispaniæ longitudo maxima milliariis Hispanicorum c c. Latitudo qua maxima c xl qua minima l x. Ioannes Vaseus in Hispaniæ Chronico memoriæ prodit, Hispaniam ad Pyrenæos tam angustam esse, ut cum per eos iter faceret, in monte D. Hadriani, Ferdinando Colone rerum istarum peritissimo commonstrante, nisi se fellerit adspæctus, trumque viderit Mare: Oceanum scilicet, cui peregrinantes erant proximi, atque eminens, quoniam celorum acies ferre poterat, albicantes Maris Mediterranei fluctus. Circuitum autem d c mill. statuant, amplius. Strabo, Ptol. & alii Hispaniam comparant Corio Bubulo humi protenso: cuius partes ad colla pertinentes in adhaerentem ipsi Galliam porriguntur. Collum inquam, quantum protenditur Mons Pyrenæus ab Mediterraneo Mari ad Oceanum Britannicum: inde dilatur ad Brachia, ab Nova Carthagine usque ad Cantabros:

Sinus.

Cantabros: Cauda; Promontoria omnia Hispaniæ quæ ad res obliſas fatigatur: libertas per Hispanos ducunt maris liberi spiritu, prædicton spectat, eorum aquarum quæque obſeſſa, ut multis in omne genua. Admirantur utilitatem: Armentis, ut in herbis cum in cæciliare vires in unum aut Spartum iterum? Inter eam, quæ odore in *Pinium*, Cauda obtinent Hispaniæ cantata sunt in medicinas in modum legum quæque varietatis. Quod est & fieri & ubi unde Regit

Cantabros

Cantabros : Crura a Freto Herculeo usque in Gallæciam & Mare Britannicum : ultimum Corli ad modum Caudæ, Promontorium Sacrum, hodie *S. Vincentii*, quod extenditur in Oceanum Atlanticum, longe ultra omnem Hispaniam. Subest Hispania medio Quarti, totique Quinto, parti etiam Sexti Climatis : ubi optima ad res omnes Temperies. Nam neque ut Africa violento Sole torretur; neque, ut Gallia, ventis assiduè fatigatur : sed inter utramque media, hyeme & æstate temperato Sole perfruitur. Hinc magna Cœli fabricitas per Hispaniam, teste Iustino, æqualisque Aëris spiritus nulla Paludum gravi nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ undique assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, ventilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Non eadem tamen Hispaniæ passim qualitas. Quæ enim ædon spectat, plerisque scribentibus, frigidior est, nonnulliusque asperitatis : Oceano semper obnoxia, in æriorum aquarum indiga, malignæque inde habitationes : quum etiam rupibus, saltibus, locisque silvestribus æraque obfessa. Quæ, Montibus fere perpetuum intercurrentibus, in Austrum declinat, tota felix, tota beata, ut multis magnisque Fluminibus irrigari, sic tempestivis pluviis, quantum sufficit, recreari solita, & omne genus, ea præcipue parte, Frugum, Animaliumque non benigna solum Mater, sed & Nutrix sortita. Admirandam eorum, cum quæ ex terra proveniunt, tum quæ in terræ visceribus generantur & latent, fertilitatem : Animantium item, quæ Terra Marique nascuntur præstantiam, quis digne utque singula flaterant, commemorabit ? Incredibilis per omnem Hispaniam Frugum ubertas : & plerique agri tantæ sunt liberalitatis, ut pro accepto uno tritici modio triginta plurimum colonis reddant : sæpe etiam quadraginta. Herbarum cum sativarum, tum voluntariarum, quæ citra sementem erumpunt, quibusque insignes sunt & peculiare vires passim, cum primis in montosis locis est feracissima : ubi sui dissimilis, inquit Pomponius, minimum aut Spartum alit. Fructus etiam arborum numero plures, formaque grandiores habet. Quid Mala præferam ? Inter ea melioris notæ sunt duo, *Canusum* & *Regium*. Quid Pyra ? In iis supremæ classis quatuor, quæ odore gustuque suavissima : *Apanum*, quod *Muscatum* vocant omnium Pyrorum minimum, *Vinotum*, *Pintum*, Quartumque, quod Hispanis *Sine Regula* nominatur. Quid Olivas ? In harum numero priores obtinent Hispanenses, quæ magnitudine juglandes excedunt. Quid de reliquis dicam Fructibus ? Plerique cantata sunt non paucis Mala Hesperia vel Citrea : Cydonia, quæ vulgo *Membrillos*, Granata, suis etiam multis medicinam facientia. Quid vina commemorabo, optimi saporis odorisque ? Passim quidem generatimmodum leguntur, alii tamen & aliis locis præstantiora. Hispania etiam dives quondam universim, ut tunc quoque variis in locis, preciosissimis Auri, Argenti, Aëris, Ferri, Plumbi, aliorumque Metallorum thesauris. Quid jam dicam de Salinis ? Sal in Hispania non modo coquit, verum etiam plurimum effodi, hoc est & fieri & gigni, tradit Solinus. Fit in multis Hispaniæ locis ex aquis puteanis, ut apud *Seguntum* & ibi unde Regibus magnum exigitur Vestigal. Sunt & Montes Hispaniæ, si fides Marineo Siculo, nativi Salis.

*Animalium va-
rietas.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Est Hispania præterea pecoris omnis generis dives, gregibus & armentis plena, adeo ut mugitu, balatuque Nemora, Silvæ, Montes, Prata, Campi, Saltus ubique resonent. Equos alit optimos: Ceteris Bætica plures Asturia fortiores: *Asturcones* inde dictos. Leones autem, Camelos & Elephantes non novit, nisi cicures aliunde adveſtos. Ad Venationes extimulant cum alia, tum in Montibus, Vallibus, Silvisque Damæ, Cervi, Apri, Vrsi, Lepores, Cuniculi. Ad Aucupia invitant cum aves alia, tum Aquilæ, Ardeæ, Accipitres, Atagines, nuper ex Sicilia allati. Item Grues, Anſeres, Perdices, Palumbi Torquati dicti, Anates silvestres & Cicures. Sed de his satis, ad Imperium Majorum venio, quod caput in Methodo nostra proxime sequitur. Non minus hic mihi recensendis cum ex aliis, tum Iustino, Diodoro, Iosepho, Eusebio, Hieronymo, supposititiorum Beroſo, & Interprete ejus Annio Viterbiensi, Antiquis Hispaniæ Regibus, rebusque ab iis domi militaque gestis, Lectorem morari. Morari hoc eſſet & ineptire cum multis. Tubal non in Hispania neque in Europa, sed in Asia fuit. Huic qui ſufficiuntur, Iberus, Iubalda, Brygus, Tagus, Bætus & alii, Regesne censendi abſit: nisi quis fluviis aliisque rebus Inanimatis naſci tunc temporis ſolitos Reges concedat. Qui ſictum lud agmen ſequuti, non melioris ſunt conditionis. Incerta omnia: ut & vix certiora, quæ ſucceſſione quibus geſſiſſe ſcribuntur in Hispania, Regibus quaſi exactis, varia fortuna multiſque & populis a ſe ſeminatis & conditis, Lydi, Thraces, Rhodii, Phryges, Cyprii, Phœnices, Ægyptii, Mileſii, Cares, Leſbii & Chaldaei. Exploratoria cenſeri ſolent, quæ ab Carthaginenſibus, Romanis, multoque poſt Gotthis, Vandalis, Alanis, Hunnis, eorumque Regibus patrata memoriæ produnt Scriptores, qui partim rebus gerendis adlittere partim ex fideliffima aliorum cognoverunt relatione. Ea, paucis dicam, ſic habent. Quum in Hispania longe lateque dominarentur & pleraque ſub ditione ſua haberent Pœni, aliiſque Africæ populi, contra eos præ omnium cum armatis exercitibus ab S. P. Q. R. miſſi ſunt Cn. & P. Cornelii Scipiones, belli Punici 11 initio, ſeptimo ejus belli anno ſunt caſi, Q. Fulvio Flacco & Ap. Claudio Pulcro *Coff.* Submiſſus anno ſequenti Patruoque P. Cornelius Scipio Africanus Major multa proſpere geſſit, primuſque ibidem provinciam ſecit Q. Cæcilio Metello & L. Veturio Philone *Coff.* anno V. C. 15 XLII. Hic Afrubale & Magone Carthaginenſis Ducibus, acie ad Bætulam urbem (quæ quo loco hodie in Andaluſia viſuntur *Baca* & *Ubeda*, fuiſſe credimus) fugatis, atque inde ex tota Hispania pulſis vindicatiſque armis Hispaniis, amicitiam cum Syphace Maſſylone (hodie *Biledulgerid*) Rege, iſto fœdere, firmavit. Paulo poſt rebellantes Hispaniæ populos ad deditiōem compulſit, Fœdereque cum Maſſaniſſa Maſaſulorum (ſuerunt ubi nunc *Regnum Tremiſſenium*) Rege & Gitanis factō, Provincia L. Lentulo & L. Manlio Acidino tradita, Romani reverſus eſt. Poſt Scipionem Hispaniam L. Cornelius Lentulus Proconſul obtinuit, qui rebus benefeliciterque geſſit, ovans urbem ingreſſus eſt, anno V. C. 15 LIV. Triennio poſt C. Cornelio Cethego, Minucio Ruſo *Coff.* Hispaniæ primum ſub terminatæ, atque in eas duo novi Prætores miſſi, C. Sempronius Tuditanus in *Citeriorem*, M. Helvius Blaſius in *Uteriorem*. Vix duobus elapſis annis, quum tantum gliſceret in Hispania bellum, ut jam Conſulari Duce & exercitu opus eſſet, M. Porcius Cato Conſul citiorem ſortitus, bello ab Emporiis (retinetur hodie non

titu, balaturo in *Ampuriis*) cepto, rebellantem ita pacavit, ut Proconsul ex ea triumpharet, anno 15 LX. Hic est
 Cato, qui miro strategemate multarum Hispaniarum urbium inuros uno die diruit, scribente Livio, & aliis.
 Post Caronis victoriam Hispaniarum varie possessa saepeque nunc hic nunc ibi amissa; ita ut supra xxx Trium-
 phi postea ex his relati memorentur. Stipendium pendere non prius ceperunt, quam Augusto Principe:
 cum Hispaniam omnem, debellatis Cantabris & Asturibus, qui omnium diutissime resisterant, multo
 quoque Marte perdomuisset, universam in tres provincias divisit, *Baeticam*, *Lusitanicam*, & *Tarraconensem*.
 singulis inde sui sunt attributi Conventus: *Baetica* IV, *Gaditana*, *Cordubensis*, *Astigitana* & *Hispalensis*. Lu-
 sitania tres habuit, *Emeritensem*, *Pacensem*, & *Scalabitani*. Tarraconensis denique VII, *Carthaginensem*,
Tarraconensem, *Cis-Augustanum*, *Cluniensem*, *Asturum*, *Lucensem*, & *Bracarensem*. Videndi Plinius
 lib. II. Strabo lib. III, & alii. Sic rebus subinde paululum mutantibus, provinciarum nobilissimarum Romanis
 fuerunt usque ad Imperatoris Honorii I & Theodosii III Consulatam, qui incidit in annum cccxcxi v;
 Quo tempore Vandali, Suevo & Alani, ab Stilicone in Gallias evocati, quum eas, Rheno trajecto, omnes pe-
 occupassent, & in iis jam immanium Barbarorum more debaccharentur: ab Gothis, Adolpho & Vallia
 Regibus, quos ad liberandas Gallias Honorius Imperator miserat, exacti, transgressi Pyrenaeos montes, Hi-
 spaniam Romanis ereptam multos annos obtinuerunt. Post aliquot annos Gothi, Galliam incolentes, ab
 Francis bello petiti in Vandalos vice versa arma movent. Franci Gothos ex Galliis, Gothi Vandalos & Ala-
 nis ex Hispaniis ejiciunt: Suevis ad internecionem caesis. Quo tempore Vandali & Alani a Bonifacio in A-
 fricam, cui pro Imperatore praeerat, evocati Hispanias Gothis possidendas reliquerunt. Gothi Hispaniam,
 Romanis praesidiis omnino expulsi, quum sui juris fecissent, eaque sub suis Regibus longo jam tempore fu-
 erunt potiti: tandem ingenti bello ab Sarracenis Arabibus profligati, Rege Roderico occiso, Hispaniam fere
 omnem amisserunt. Bello superstitibus quum in Asturum, Cantabrorum & Gallæcorum montibus sese mu-
 nissent, paullatim amissas Regiones, Urbes & Castella recuperare ceperunt: & postremo, quum Sarrace-
 norum res in Baetica Hispania se contraxissent, omnemque Hispaniam Gothi recuperassent, iis etiam ab Fer-
 nando Aragoniae Rege cognomine Catholico (quod haereditarium deinceps esse cepit successoribus) vi-
 ctæque omni Hispania cum Mele, qui se Granatae Regem scribebat, exturbatis, universa regio Dominis
 rebus est restituta. Quum autem Maurorum temporibus a quinque Regibus Castellæ, Aragoniæ, Portu-
 galiciæ, Granatæ, & Navarrae, Hispania fuerit possessa, solus hodie Imperium in eam excet Philippus III,
 Philippi Magni F. Caroli Imperatoris ter-Maximi N. Divisa olim varie fuit. Romani primo diviserunt in
Citeriorem & *Uleriorem*. *Citeriorem* dicebant, quæ Principi Urbis Imperique terris proximior erat, inter I-
 berum sita fluvium & Pyrenaeos montes: *Uleriorem* vocabant, quæ remotior, ultra Iberum, ad Oceanum
 usque extensa. Sequentibus temporibus Hispaniam in sex fuisse distributam provincias legimus, *Tarraco-
 nensem*, *Carthaginensem*, *Lusitaniam*, *Gaditanam*, *Baeticam*, & trans fretum in regione Africa, *Tingitanam*.
 Maurorum tempore regna fuerunt in Hispania plurima, quæ posteriores in quinque divisere, Castellæ, Ara-
 gonum,

gonum, Portugallia, Granata & Navarra. Partiuntur autem nova distributione totum Imperium in tria regna, Aragonia scilicet, Castilia & Portugallia. Sub Aragonensi regno comprehenditur, præter Aragoniam, *Catalonia*, *Valentia*, *Majorica*, *Minorica*. Sub regno Castilia comprehenditur *Biscaya*, *Leon*, *Asturia*, *Gallicia*, *Estremadura*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Utraque Castilia*, cum accessione Canariorum Insularum. Sub regno Portugallia comprehenditur, præter Portugalliam, *Algarbia*. Urbes in toto regno pene sunt innumeræ. Inter eas præcipuæ, *Hispalis*, *Madrium*, *Tarraco*, *Lisbona*, *Granata*, *Pampilona*, *Valentia*, *Barcino* vulgo *Barzelona*, *Legio* v l i Germanica nunc *Leon*, *S. Lucar*, *Corduba*, *Nebriſſa*, *Compostella*, *Toletum*, *Saldanautica*, *Complutum*, *Pimia*, *Cæſar-Auguſta* nunc *Saragoſſa*, *Aſturica Auguſta*, aliaque plurimæ. Sunt hi Lacus admirabiles. Prope opidum *Benram* Lacus est non utilis minus quam admirabilis; qui & Turtures pisces subnigros & excellentes, gignit, & futuram pluviam turbinemque, teste Marinæo Siculo, magno æquæ sonitu prænunciat; adeo ut ejus murmur quasi Tauri mugitus sæpenumero ad duodeviginti millia pass. fuerit auditum. In summo *Montis Stelæ* cacumine Lacus quidam est, scribite Vaseo, in quo fragmenta nivium subinde reperiuntur, quum tamen a mari plus x l i leucis absit: quin quod exæſtuit & tempestates hæc audiantur, adfirmare Incolas, quoties intumescit mare, idem notat. In Cantabria Lacum fulmen de cælis, & repertas duodecim Secures, ait in Galbæ vita diligentissimus scriptor Suetonius. *Amœnum* Stagnum est apud Plinium lib. l i i natur. histor. cap. l i i, haud procul Valentia: hodie *Albuſera*. Sequuntur Flumina. Hispania multis passim irrigatur Fluviiis. Sunt qui centum & quinquaginta numerant, & in iis Pontes ultra septingentos, inter quos nobilissimi Segovia & Alcantara. Alii aliis sunt nobiliores. *Iberus* Ptolemæo hodie, erumpit apud Cantabros ex Idubeda Monte, duobus Fontibus quorum dexter in saltu Auceſi (*Monte d' Oca*) sinister ad opidam, quod incolis *Fuentibre*. Inde magnis crescens amnibus, primo Calaguritanis exceptus arvis (*Calthorra*) Iuliobrigam & Tubellam petit, Navarra opida; Iuliamque & Cellam inde Cæſar-Auguſtam alluit. Illinc digressus in Austrum, & mox versus Euronorum labitur per Laetaniam populos, qui nunc Catalani, & Dertusam opulentam urbem præterlabitur. Postremo plurimis fluviiis æquatus, peractæ quadringentorum sexaginta mill. pass. cursu, in Mediterraneum, cognomine ipsi, Pelagus violentè duobus Ostiis ingreditur, ut l passus in mare profusus dulcis hauriatur. *Durius* maximus (concreta rentibus in eum tot amnibus quos enumerare longum eſſet) Hispania fluvius ex Idubeda, ubi nomen illi *Sar de Cogolo* scaruriens, Vectones ab Asturibus, Lusitanos ab Gallæcis Veteribus determinat. Turrem Sulabnam (*Tordeſillus*) Salabrim, Mirandam & olia opida contemplatus, decimo quinto fere infra Lamecam militari, apud opidum Portugallia, quod *Portus* dicitur, rapidissimo cursu, Occidentali se miscet Oceano: *Duro* Ptolemæo; *Duri* s Straboni; *Duero* hodie. *Tagus*, Ptolemæo ceterisque, nascitur in altissimis Orospeſa montibus, stadiis quinquaginta ab Opido parvo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab urbe Concia nunc *Cuença*. In Carpetanos lapsus Toletum, Regalem urbem, petit, ponteque accepto, Talaveram, Augultobrigam, Alcantariam, aliaq; urbes non ignobiles alluens, mediam fere secans Portugalliam, ultra Olisipponam in Occiduuni secessit.

erat Oceanum, ostio bis millium, ut quidam notant, quinquaginta pass. latitudine. Accolis hic fluvius hodieque *Taio*, Lusitanis *Teio*. *Tagus* auriferis arenis copiosus reliquis Hispaniarum fluminibus, uti testantur Solinus in Polyhistore & Isidorus lib. xiii Etymolog. cap. xxi, præferebatur. Auriferum hodieque, ut & alios multos Lusitanæ fluvios esse adfirmat apud Ortelium, vir fide dignus Emanuel Enricus. Piscium item utroqueque feracissimum, Gemmaque generantem memoræ prodiit Pomponius Mela. *Anas*, Latinis præcisque scriptoribus satis notus, originem habet ex vallis stagnis, in Laminitano agro, ut scribit Plinius lib. Naturalis Histor. cap. i, hodie *Campo de Montiel*, circa opidum, Hispanis *Cagnamenes* dictum. Oretanos præterlapsus ad Metallinam, ubi castra fuisse Vitelliana docent Antiquæ ejus loci Inscriptiones, terræ se per alibus condere putatur. (Nam ex vulgi opinione magis quam ex veritate hæc esse testis est apud Ortelium) *Georgius* ab Austria præpositus Harlebecensis) mox post aliquot leucas, quasi sæpius nasci gaudent, inquit Plinius, ad Villartam eruptione facta, Augustam Emeritam, ubi longissimo ponte lapideo transiit, Pacem Iuliam, & Austrum versus alias urbes prætergressus ad castrum Marinum in Oceanum evolvitur. Hispanis hodie *Rio Guadiana*, recepta ab Arabibus voce: iis enim *Guad* fluvius. *Batis* Ptolemæo, oritur prope Castaonem ex Orospea Monte, ut scribunt Strabo & Stephanus, qua parte *Sierra d' Alcaraz* nominatur. Ab Fonte in Oceanum vergens Cordubam, aliasque Opida præterlapsus, ad Hispalim in Austrum declinans, ostio satis amplo (unius enim leucæ est) sed quod vadiosius haud procul Gadibus in Atlanticum Mare se proferat. Hic fluvius nobilis Auro veteribus est, & Olivetis. Straboni etiam & Pausaniæ *Tartessus* nominatur. Livius *Circen* ab Incolis nominari notat: quam appellationem aliquamdiu retinuerunt, scribente Mario Negro, Hispania potiti Afri; quibus tandem *Guadalquivir*, vel ut alii scribunt *Guadalebeir*, tanquam fluvius *luguus*, fuit dictus. *Minus* Hispaniæ Tarraconensis fluvius, ortum habens sexto supra Aras Sextiam, quibus hodie *Lugo* nomen, milliari ad opidum vulgo *Castel Verde*, Portum marinum secans, Pontemque Belacum & Orensensem civitatem perlapsus, facto ad Valentiam cum Avia congressu, sex milliaria procurrens in Oceanum se precipitat. Sunt & alii, *Lethe*, *Turris*, *Limet*, *Sucres*, *Chalybs*, *Austria*, atque alii minorum *Maria*. *Commoditates*: *Minus* fluvii, quos alii explicandos, ne prolixiores simus, relinquimus. Mare nos vocat & quæ cum eo mari solita, Sinus & Portus. Oceano undique Hispania & Mari Mediterraneo concluditur, præter eam partem quæ Montibus Pyrenæis & Aquitanis conjungitur. Quorum beneficio patentibus gremiis universis tam novi quam veteris commercio opportuna, tanquam ad juvandos Mortales ipsa avida in Maria proferunt. Quæ & marinorum Piscium genus omne abunde subministrant. Inter quos *Cæta*, *Balenæ*, *Congri*, *Thynni*, *Savali*, *Lampetræ*, & alii, tum ostrea, Conchyliaque. Sinus Hispaniæ celeberrimi sunt tres, Sinus ad Mare Mediterraneum, *Sucronensis*, *Illicitanus*, *Virgatus*. Omnium vastissimus est *Sucronensis*, maximo satis ore pelagus, inquit Mela, accipiens, & quo magis penetratur angustior. Mediæ magnitudinis est *Illicitanus* nunc *Puerto d' Alicante*. Minimus est *Virgatus*, ab opido, ut scribit Mela, *Virgi*, hodie *Vera* vel *Urgi*. Corrupte apud Ptol. *Urgi* vel *Virge*: nec emendatius apud Antoninum *Urgi*, ut nec apud Plinium *Urgi*. *Nominatur*

Nominatur & *Gaditani* Sinus Melæ lib. 111 ab Gadibus. Hodie *Baia de Cadiz*. Inter Portus, quos Hispania habet, primi est loci qui *Magnus* Veteribus, inter Nerium & Scythicum Promontoria; *Coruna* hodie. Sunt & *Annibalis Portus*, apud Pomponium, *Albor* hodie in Algarbiæ regno: *Amanum*, Plinius nunc *Euenturabie*, ut Villanovanus, vel *Bermen*, ut Moralis censet: *Gaditanus*, Melæ & Antonino, circiter Gades: *Tarracensis*, de quo Silius Italicus lib. xv. *Veneris* denique Melæ nominatus ad radices Montis Pyrenæi. Sed de Sinibus Portubusque eorumque latitudine & profunditate multis felicissime scribit Lucius Aurigarius in suo Navigationis Speculo, Chartis, quod ad Hispaniam, decima novemque sequentibus Succedunt Montes inter quos *Pyrenæus* principem obtinet locum, Hispanos ab Gallis dividens *Pyrenæus* Ptol. & reliquis; Stephano *Pyrene*, Tibullo *Pyrene*: Livio & aliis *Salus Pyrenæus*: Hispanis *Los Pireneos* univertim nam pro ratione locorum varia sortitur nomina. Dictum volunt plerique ab igne: vel quod crebris fulminum ictibus feriat; vel quod ejus silvæ (scribente Diodoro lib. vi) injecto a Pastoribus igne, quondam univertim conflagrarint. Silius Italicus denominationis honorem tribuit Pyrene puellæ, Bebyrcis filiæ, in monte ab Hercule compressæ; ibique quum ab feris laniata esset, sepultæ. *Pyrenæus*, ut ab Orto in Occidentem ad Promontorium usque Celticum prolatatus Hispanos dividit in Cismontanos & Ultramontanos, alium Iberi fontes montem protrudit versus Meridiem per Hispaniæ latitudinem. Nomen illi *Iubeda* apud Strabonem & Ptolemæum; *Salus Aucensis*, vulgo *Monte d'Oca* hodie vocatur, ab *Auca* urbe vetere, cuius *Villam-Francam*, viginti supra *Burgos* mil. vestigia monstrantur. *Orospeða* Idubedæ proles Strab. Orig. Pt. Toti hodie certum non est nomen: nam quod Alvaro Gomecio censetur *Sierra Vermigia*, Floriano *Sierra Molina*, Clusio *Sierra Morena*: Partes ejus sunt. *Orospeða* ad cenferi solet *Calpe*. Sic Ptolemæo aliisque vocatur ad Fretum Herculeum: qui *Gibraltar* vulgo. *Orospeða* item pars rupes præcelsa, quæ ex Hispania si urbe Granatam eunti prope Archidonam se conspiciendam offert. Nomen habet famanque meretur memorabili, quod in omne ævum est duraturum, Amoris exemplo. Hispanis dicitur, *La Penina de los Emorados*, *Amantium Rupes*. Paullinus *Bimarcum* nominat. Respicit enim duo Maria, Internum & Externum. Strabo Calpen montem esse, ait, circuitu quidem non magnum admodum, altitudine autem ingentem arrectum, ut remotioribus Insulæ formam præferat. Vnam Herculis Columnarum sunt qui fabulantur, teramque ex adverso Abylam in Africa, Laborum Herculis metas: addunt unum fuisse quondam montem sed ab Hercule perfossum, atque ita mutatum rerum faciem. Ex Alcarallum *Mariani* montes surgunt. nominat Plinius, qui singulariter *Marianus* Ptol. & *Mons Marianorum* Antonino: hodie *Sierra Morena*. Indices horum montium alluit ad lævam perpetuo fere ad Oceanum usque nobilissimus fluvius Bætis. In Barcinonem Mons est quem *Mon-Tvi* vocant accolæ: sunt qui interpretantur *Montem Jovis*; alii verò *Montem Judeorum*, qui quondam illic sepeliebantur, quorumque plura adhuc ibi sepulcra & signa. In Iovis turris est, unde speculator die quidem Linteo Velo, noctu vero Facibus Navigiorum adventum Barbarorum civibus ostendit. Silvis, Nemoribus, Arboribusque singulares ferentibus fructus, ubique est plena Hispania Longi

Montes.

Longum esset
Castaneas
nam fructifera
Nemus est am
um circiter qu
is naviibus.
Abbatia
Magnatum & I
Rex ve
eo accipit.
um, civita
quavis aute
ruit, nisi ex x
quaque mag
ciuntiple Rex
tionem pertin
Senatu Milita
nus, cum aliis
e, una quidem
si Litigantes
Theaurarius
que habere r
Principem
Alcala, A
peda, Naja
nomina nor
M
ere, Villa-No
Amontis Al
de las Navas
Vallis, 2
millia Ducato
catorum mill

Longum esset omnia commemorare. Nemo est apud Opidum, cui ab *Monte Majore* nomen, in quo *Quercus*, *Castaneas*, *Ilices*, *Nuces*, *Corylos*, *Cerasos*, *Prunos*, *Pyros*, *Ficus*, *Labruscas*, & omne genus arborum fructiferarum sola natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul Opido *Bejerano* Nemo est amoenissimum, ubi *Castaneæ Arboris* ambitum se mensum scribit *Lucius Marinus Sículus* pedum circiter quadraginta. *Silvas* etiam cæduas complures habet. Quare & materia abunde præbetur struendi navibus. Quid jam de Operibus publicis, quid de privatis dicam? Plurima hic magnifica Tempia, plurimæ Abbatiae, Cœnobia, Monasteria, Xenodochia & Nosocomia. Multa Regum conspicua Palatia, multæ magnatū & Equitū magnificæ & pulcherrimæ *Ædes*, innumera denique alia & publica & privata *Edificia*. Rex vero *Hispaniarum* nascitur non eligitur: inauguratur tamen, populoque Sacramentum dicit & accipit. Liberi Regis *Infantes* Hispaniarum appellantur. Inter eos Primogenitus, qui omnium Progenitus, civitatum & populorum jurejurando Rex vivo Patre designatus est, *Hispaniarum Princeps* dicitur. Quamvis autem Regi suprema sit in omnes & omnia potestas liberumque arbitrium: nihil tamen fere deest, nisi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni primores *Senatum Regium* constituunt) consilio. Ibi graviorumque magni momenti, plene ventilata terminantur: quæ celanda, in *Secretiore Confessu* discutiuntur, quem cum ipse Rex, Dictator Legionensis, Præses, tertiaque Consilii Regii portio. Quæ ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem *Indicum* vocant, ab uno Præsidente, XII vero Consiliariis. Bellicæ *Senatus Militari* peraguntur: quem statuunt XII-VIRI Senatus Regii, Dictatores item Legionensis & Castellani, cum aliis. Præter hos etiam tres in Hispania sunt *Juris Præfectura*, quas *Audientias* vel *Cancellarias* appellant, una quidem in Castilia, altera vero in Granata, tertia in Galecia: unicuique Præses est & XII Senatores: ab his si Litigantes sibi minus satis factum arbitrentur, Controversiæ ad Senatum deferuntur Regium. Est denique *Thesaurarius Castellani* sub se quatuor habens *Quæstores*, quorum omnium est Pecunias Regni tractare, eamque habere reddereque rationem. Ducum in Hispania, Marchionum, Comitumque ingens numerus. Inter Principem *Asturiarum* & alios, Duces invenio circiter XXIII. Sunt illi *Friensis*, *Medina-Revi-Sicci*, *Alcalæ*, *Albuquerque*, *Scalona*, *Osuna*, *Avossi*, *Bejari*, *Gandia*, *Sessa*, *Insantissi*, *Medina-Celi*, *Medina-Sidonia*, *Alameda*, *Najara*, *Feria*, *Segorbia*, *Somnia*, *Villa-Formosa*, *Verragua*, *Pastrana*, *Franceville*. Sunt & alii, quorum nomina non occurrunt. Quibus omnibus annuus Census est a XI. ad C Ducatorum millia: Ducibus *Insantissi* & *Medina-Sidonia* summani superantibus: quorum hic CXXX, ille CXX habet millia. Marchiones fere, *Villa-Nova*, *Astorga*, *Aquilari*, *Denie*, *Mondejaris*, *Navarres*, *Pliegi*, *Savie*, *Velleze*, *Comares*, *Alamontis*, *Altamina*, *Veladra*, *Viarina*, *Carpij*, *Camaraissa*, *Cortesi*, *Montis-Majoris*, *Guardia*, *Montis-Clavie*, *de las Navas*, *Poze*, *Srepe*, *Tanara*, *Villa-Franca*, *Drada*, *Cavetis*, *Falcis*, *Fomesta*, *Molina*, *Ceralva*, *Lesis*, *Vallis*, *Zuara*, *Ardalis*, *Tarife*, *Alcanisa*, & alii: potiore parte Reditus percipiente ab X ad C millia Ducatorum. Comites recensentur plus minus LXXX, quibus annuus Reditus est ab X ad XXV Ducatorum millia: inter quos Principem obtinet locum *Bonavense*, *Alva*, *Miranda* & *Oropesa*. Longum.

Opera publica & privata.

Ratio gubernandi.

Senatores eorumque frequentia.

Longum esset Lectorique tædiosum, quarere hic Vicecomitum, Baronumque numerum: longum Vicariorum, Gubernatorum, Provinciis Marique Praefectorum: longum quoque Magnorum Magistrorum, Equitumque variorum Ordinum, in Castella quidem *S. Jacobi*, *Alcantara*, *Calatrava*, & *Rhodiensium* Ordinum: in Aragonia Cataloniaque ordinis *Montese*: in Portugallia Ordinum, *Mihurum* *Iesu Christi* (cujus Magister ipse Rex est amplissimi sane, ut qui annexas habet Provincias omnes in Africa, Asia, Americaeque inventas) *S. Jacobi*, ejus qui de *Avis* dicitur, itemque *Rhodiensium* *D. Joannis*. Inter familias vero Hispaniae, ut hoc obiter addam, antiquitate prima est *Pacieca*, quum Hirtius in Commentariis nominet *L. Javertum Paciecum*, ubi de Corduba agit: ejusque etiam mentio fiat apud Ciceronem lib. vi. Epist. ad Familiares Epistola ad Leporam. Non minus illustres sunt *Meridona*, *Toletana*, *Cerdea*, *Curdonea*, *Luxensis*, *Vellensis*, *Pimentella*, *Simnica*, *Hemritica*, *Orosia*, *Cordubensis*, *Limenis*, *Ginsimica*, *Mondragonea*, alias alii addam, & parcant nobis Senatus illi, si ordinem violaverimus. De Administratione Statuque Politico divisimus: sequitur Ecclesiasticus. Primatus Hispaniae antiquissimis temporibus in Hispanensi fuit Ecclesia, inde vero Toletana, usque ad excidium illud Hispaniae sanctissimum. Toletum enim in Barbarorum potestatem redactum Bracarenfis Archiepiscopus ea dignitate est functus, docentibus illud Ecclesiae Bracarenfis Archivis. Reperato Christianis Toletum, quum Toletanus amissam dignitatem repeteret, Bracarenfis autem semel acquiescentem retineret, Contentio orta est, quemadmodum legere est lib. i. Decretal. adeo ut adhuc sub Iudice esse scribatur. Qui porro a temporibus Romanorum & Gothorum in Hispania fuerint Praefules docet Chronico suo i. Valseus cap. xx. Post ereptas rursus Barbarorum manibus Hispanias, Episcopatus cum Antiquis suis Civitatibus sunt restituti, tum quidam in nonnullis recens instituti. Septem hodie Archiepiscopos Hispaniam habere legimus, iisque subesse Episcopos circiter xi. suffraganeos. Primus est *Toletanus*, Castellae Cancellarius, cui post Reges Regiamque prolem nullus vel dignitate vel fortunae amplitudine secundus. Parent illi Episcopi, *Burgensis* (cui sedes olim fuerat Auræ, unde *Auritanus*, & corrupte in quibusdam Conciliis aliisque Actis publicis *Auxitanus* dicebatur, translatus inde *Burgos*, Castellae Veteris Metropolitani, ab Alphonso vi, eo, qui Toletum Christianis restituit, auctoritate Urbani ii p. m. anno c. d. xcvi. *Cuenae* vel *Cinquensis*, *Cinqueneae* vel *Ciguntensis*; *Osmae* vel *Oxomensis* (perperam in Conciliis *Oxoniensis* *Cordubensis*, (Episcopatus hic antiquissimus & propter Olum Episcopum celebratissimus) *Jaenensis*: *Palentinus*, vel *Palentinus*; *Segoviensis*. Secundus *Hispalensis*. Sub eo quondam xi, hodie iii, sunt Episcopatus: *Malientanus*, *Gaditanus* & *Camaricensis*. Tertius *Compostellanus* est. Episcopatus hujus sedes olim erat *Iria Flavia*, unde *Iriensis*, Opidum Galesiae maritimum, *Padron* vulgo. Translatus autem postea Compostellam, dici deinceps cepit *Compostellanus*, vel *S. Jacobi*. Ejus auspicia sequuntur: *Coricensis*, *Placentinus*, *Asturicensis*, *Gamorenfis*, *Salmanticensis*, *Oreocensis* (qui & *Auricensis* & *Aurissinus*, *Orensis* item) *Tuensis* (vel *Tudensis*, a *Tude* sive *Tyde*, opido Galesiae ad Minium amnem sito *Tuij* vulgo) *Badajocensis* (hodie quoque *Pacensis*) *Mondoniensis* (cujus sedes olim Ribadeum, vulgo *Mondomedeo*).

Quartum *Geran-*

Ad ejus nutum sunt Præsules *Almeria* & *Guadixensis* vel *Guaditanus*, olim etiam *Accitanus*; nam quæ olim *Accitana Colonia*, hodie *Guadix* nuncupatur. *Quintus Valentinus*: cui suffragantur *Carthaginensis*, *Origula*, *Segorbienfis* (vel *Segobricensis* a *Segobrica*, quæ nunc *Segobia*) & *Balearium Majoris*. Sextus est *Tarraconensis*, obtempant illi Præsules *Ilerdensis* (vulgo *Lerida*) *Dertosanus* vel *Tortose*, *Herlua*, *Barcinonensis*, *Gerundensis*, *Urgellensis* & *Vicquensis*. Septimus denique *Cæsaraugustanus*: eum in sacris agnoscunt *Pampilonensis*, *Calagurritanus*, *Oscensis* & *Balbastriensis*. Nulli subsunt *Leonensis* & *Ovetensis*. Habet & tres Archiepiscopos *Portugallia*, *Bracarensem*, *Olsiponensem* & *Funchalensem*: subque iis Episcopos *Eborenses*, *Viseenses*, *Guadenses*, *Combricensis*, *Portensem*, *Lamecensem*, *Silvensem*, *Ceptensem*, *Lerensem*. De reliquis Episcopatibus consulendus *Valæus*, loco quem indicavi. His omnibus, ut & Abbatibus, Monasteriisque quantis sint annuatim redditus, notant curiose *L. Marinæus Siculus*, *Damianus a Goës*, & alii. Ad statum Ecclesiasticum pertinent etiam fidei Inquisitores, in Sarracenos, Maranos & Iudæos primum creati, qui lapsu temporis vires suas & auctoritatem extendere cœperunt in omnes quibus alieniores ab Ecclesia Romana mentes. Habeat & locum hic Notatio *Academiæ*; quæ in Hispania circiter viginti duæ numerantur: interque earum primi loci *Salmanticensis*, *Complutensis*, *Combricensis*, *Pancianensis*, *Saguntina*, *Oscensis* & *Ilerdensis*. Hispani felices ingenio, infelicitèr discunt; semidocti doctos se censent. Sophistarum Altus plus satis aniant. In *Academiis* Hispanice magis quam Latine loqui gaudent: voces etiam Maurorum non paucas admiscentes. Suorum ingenii monumenta ad posteritatem raro, rarius ad Exteros, ob linguæ defectum, producunt. Fierunt tamen, suntque hodie non vulgariter docti, qui præclara cruditione lectissimisque scriptis patriam illustrarunt, variisque operibus apud remotissimos etiam clariorem fecerunt. Si Theologi postulantur: prodibunt *Vigilantius*, *Presbyter Barcinonensis*; *Aquilinus Severus*; *Prudentius*, *Episcopus Armentia*; *Osius Cordubensis*, *Avitus Presbyter*, *Marcianus*, *Episcopus item Barcinonensis*, *Paulus Orosius*, *Pacianus*, ejusque filius *Dexter*, *Audentius*, *Isidorus*, *Apocalypheos Interpres*, *Iustinianus*, *Valentina* Ecclesiæ Antistes; *Leander Hispalensis Episcopus*: *Martinus*, *Præsul Mandovenfis*; *Fulgentius*, *Episcopus Carthaginensis*: *Eladius Archiepiscopus Toletanus*: *Isidorus*, *Episcopus Hispalensis*: *Ioannes*, *Gerundensis Præsul*: *Eutropius*, *Valentinus Antistes*: *Franciscus Ximenes Cardinalis* & *Archiepiscopus Tolertanus*, *Academiæ Complutensis* pater, qui variis linguæ sacra Biblia, *Complutensium* appellatione notissima curavit imprimenda; & alii. Si Canonici Iuris periti: *Bernardus Compoltellanus*; *Raymundus de Penny Forti*; *Hugo Barcinonensis*. Si Iuris consulti: *Calixtus* 111 Pontifex *M. Fortunius Garcia*, *Gomeffius*, *Didacus Covarruvias*, silentioque minimè prætercundus *Antonius Augustinus*, domo *Cæsar-augustanus*, x 11 vir Romæ Stilit. Iudicandis, inde vero et *Allifano* & *Ilerdensi Episcopo*, *Tarraconensis Archiepiscopus*, vir Romanarum Antiquitatum & meliori literaturæ peritissimus. Si Medici, licet non patrii, sed insititii: aderunt *Avicenna*, *Averrois*, *Rasis Almancor*, *Messahallah*. Si Historici: *Trogus Pompejus*, *Iustinus*, & alii. Si Philosophi, *L. Annæus Seneca*, ejusque filii, *Seneca Novatus* & *Mela*, *L. Iunius Moderatus Columella*: *C. Iulius Hyginus Sotion*: *Ioannes Vire*

Valentinus

Academia.

Bonarum artium
studiis celebres
viri.

Valentinus.
Infans Portuga
Lullius.
medium produ
Rufus Feltu
maiores, ne tæ
collyrio p
omnes sup
concepta dexter
adfectata quad
um ipse Maria
secundæ pauc
Advenasi
tem, plebeio et
us administrat
puræ ab cædib
minimi loci, vic
Saracenis, poti
culcumque lo
um, Strategem
In caltris famis,
tribusque arm
unquam non u
que contenti
his nec male fo
apud se nata, tu
Mel, Mala, Med
Castaneas, Glyc
ma, Minium, Pu
adperfos, Alab
biam Tinctorum
tum ab Indis a
Africis, Ameri

Valentinus. Si Mathematici: Pomponius Mela: Abrahamus Cacus, Alphonfus Rex Castellæ, Henricus, Infans Portugalliæ, Henricus Marchio Villenenfis, Arnoldus Villanovanus, eiusque Discipulus Raimundus Lullius. Si Oratores: præter Senecam, Portius Latro & M. Fabius Quintilianus. Si denique Poetæ in medium producendi: sistent se Sextilius Hena, LL. Annæ Seneca & Lucanus Patruelles, M. Valerius Martialis, Rufus Feltus Avienus, Aurelius Prudentius, Damasus Pontifex M. Iuencus, Arator, Cælius Sedulius. Maiores, ne tædium pariam, omitto. Hispanis natura calida est & sicca: color suboscureus, cui iuvando Fecundæ collyrio plurimum ex Cerussa Minioque utuntur: duriora & bene compacta membra. Magna mortales omnes superstitione superant, ad ceremonias, adulationes, amplos titulos populis aliis duces. Animi concepta dexteritate singulari tacendo, simulando, dissimulandoque celare norunt. Gravitate servant cum affectata quadam severitate: quæ facit ut odium sustineant nationum omnium, gravissimum, quemadmodum ipse Mariana prædicat, atque individuum magnorum imperiorum adsecram. Mulieres non admodum fecundæ paucos pariunt: præscas Romanas æmulantes, Vino plurimum abstinent: raro se conspiciendas præbent. Advenas inhumaniter excipiunt. Apud Exteros alter alterum colit, veneratur, laudat, extollit: Nobilitatem, plebeio etiam, si quo potest modo, concilians. Iustitiæ cultores maximi: Summis, Mediis, Imis æquale administratur. Facit Magistratum industria, ut pauca, imo nulla ibi sint Latrocinia. Plerorum manus porre ab cædibus aliisque flagitiis. Nemini impune est, qui vel sacrosanctas Leges, vel quemcumque, etiam minimi loci, violare fuerit aulus. Inquieti magna semper moluntur. Pulsis intestinis hostibus, profligatisque Saracenis, potissimas Orbis Terrarum partes suis Regibus acquirere student. Vbi duo tresve convenerint, cuiuscumque loci & conditionis, de Rep. gravissimisque rebus disserunt, ad enervandas Hostium vires vias quærunt, Strategemata excogitant, mille Machinas fabricant, suisque Ducibus, siquid utiliter inventum, aperiunt. In callis famis, sitis, laborum patientissimi. In acie conflictuque major illis ars quam ferocitas. Levi corpore, viribusque armis induri Hostem facile sequuntur, facileque, quum opus, fuga sibi consulunt, nusquam non, nunquam non in militaribus operam dantes Meditationibus. In conviviis domi quidem frugales, sobrii, paucique contenti, foris ciborum, præsertim delicatiorum, appetentiores. Scitis & commodis utuntur vestibus nec male formatis. Hispania autem larga manu confinalibus suis aliisque, remotioribus populis infinita cum apud se nata, tum etiam aliunde advecta subministrat, Sericum, Lanæ, Pannos omnis generis, Sal, Saccharum, Mel, Mala, Medica, Citrea, Granata, Cydonia, Olivas conditas, Cappares, Vvas, Ficus, Pruna passæ, Amygdala, Castaneæ, Glycyrrhizam, Anisum, Cuminum, Coriandrum, Oryzam, Crocum, Oleum, Ceram, Alumen, Smegma, Minium, Purpuram, Thynnos, Balenasque salitas, Baccas laurinas, Fructus diversorum generum saccharo adpersos, Alabastrum, Corallum, Aurum, Argentum, Ferrum, Chalybem, Stannum, Cuprum, Plumbum, Rubiam Tinctorum, Argentum vivum, Gossipium, Gemmas item pretiososque Lapides & Aromata cum ab aliis, tum ab Indis accepta. Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis, Asiaticis, Americanis accipiunt eas Hispani merces, quas Natura Cœlique & Soli genius ipsis negare solet.

Hæcenus in genere Hispaniam descripsimus: nunc postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam perambulemus. Variè a variis fuisse divisam in generali descriptione diximus. Nos vero Partium Hispaniæ, quo ordine methodoque ob Hændio delineantur, descriptionem, quam poterimus fidelissimè, proponemus. Eam sex Tabulis absolvit, hoc ordine. In prima describitur *Portugallia*, in secunda *Biscaya*, *Guipuscoa* & *Legio*. In tertia *Castella Vetus & Nova*. In quarta *Andalusia*, ubi & *Conventus Hispanensis* & *Gades*. In quinta *Valentia*. In sexta *Aragonia* & *Catalonia*. *Portugalliam*, quæ primo loco offert, *Lusitaniam* Veteres dixerunt. *Lusitania* autem Ptol. & aliis, quæ Appiano *Lisutania*, nomen impostum tradunt M. Varro & Plin. ab *Lusi* Liberi filio, *Lyssaque* cum eo bæchantè: Lusitaniam enim dici, tantamquam *Lusi* regionem. Marcianus putat *Lusitaniam* appellari ab fluvio cognomine, qui nunc forte *Tagus*. *Portugalliam* quidam sic nuncupatam volunt à *Portu Gallorum*. Andreas Resendius, cuius sententiam sequuntur alii docti, *Portugallia* appellationem manasse notat à *Portu Cale*. Cæterum *Portugallia* hodie, si terræ latitudinem ab Meridie Septentrionem versus spectemus, major est quam *Vetus Lusitania*: sin ab Occasu Ortum, longitudinem, minor. *Portugallia* vero hoc ævo versus Boream excurrit supra Confluentes Minium Aviamque ad Opidum usque Ribadaniam, in Avie ripa positum: qua parte Galeciam spectat: ductaque hinc in ortum Linea ad Mirandam usque ad Durium collocata: inde vero Meridiem versus recto fere progressu facto ad ostia Anæ fluvii, quo latere *Castellæ*, *Extremadura* & *Andaluziæ* est confinalis: ad Notum & Occidentem Atlanticum respicit Oceanum, adeo ut ambitus ejus censetur esse 150000 milliarius. Optimum in hac regione Aëris temperies, ac Cœli serenitate atque ubertate præstat. Abundat Vino, Oleo, Malis autem *Citreis*, *Amygdalis*, *Melle*, *Cera*. Ac fructus quos hæc regio producit bonitate antecellunt fere omnibus qui in locis finitimis nascuntur. Et quamvis Incolæ non tantum Frumenti ex agris suis colligant, ut ipsis victum sufficiat: tamen ex *Gallia* & *Germania* quantum opus habent, advehitur. Plurima alit hæc regio *Animalia*, Equos imprimis magno numero, tantæ velocitatis agilitatisque, ut vento conceptos fabularetur, imò crederet Antiquitas. *Portugallie Regnum* primum circa annum 1100 initium habuit. Ad id enim usque tempus sub Hispaniæ nomine censebatur. Primum Regum Lusitanorum Progenitorem Falli commemorant *Hennocum*. Ducem Lotharingiæ, Comitem Limburgium, virum animo magnam manuque promptum: qui Latibus in Hispaniam translatis, *Tyresiam* duxit *Alphonso* vi *Castellæ* Legionisque Regis Filiam, accepta in dotem ea Galeciæ Lusitanique parte, quæ nunc *Portugallia*: quam non ita pridem ipsemet sua virtute ex *Saracenorum* & *Maurorum* servitute vindicarat. Defuncto circa annum 1100 Patri successit *Alphonso* i, qui *Portugallia* se Ducem appellans, Regis titulum ab exercitu accepit anno 1100 cxxxix, victoriam consequutus in Agro Orichiensi contra *Ismarium*, & alios, quatuor *Saracenorum* *Maurorum*que Reges: quinque Scutorum insignia facti monumentum posteris relinquens. Successerunt huic rectè fere linea *Sanctinus*, *Alphonso* ii, *Sanctinus* ii, *Alphonso* iii, *Dionysius*, qui primus *Algarbiorum* Regis Titulum usurpare cepit.

Regio.
Nomina unde
deducta.

Situs.

Calit temperies
& soli fertilitas.

Imperium majorem.

Alphonſus IV, *Petrus*, *Ferdinandus*, *Joannes*, *Eduardus*, *Alphonſus* V *Africanus* cognomine, *Joannes* II, *Emanuel*, *Joannes* III, *Sebaſtianus* in Africa interfectus, *Henricus* primo Cardinalis, & *Antonius*: quo, quod Norſus dicitur, pulſo, ut proximus hæres Regnum occupavit *Philippus* II Hiſpaniarum Rex, Emanuelis per Iſabellam primogenitam Nepos: cujus hodie Filius *Philippus* III feliciter Hiſpaniæ quanta eſt, imperat. Portugallia Metropolis eſt *Oliſſippo*, ut ea dicitur in antiquis & probatæ fidei M. Varronis, Plinii, Antonini, Melæ exemplaribus. In vulgatis enim nunc *Oliſſippo*, nunc *Oliſſippo*, item *Ulyſſippo*, aliſque modis ſcribitur: hodie *Liſbona*, vel incolæ proferunt, *Liſboa*. Emporium eſt reliquis Orbis terrarum nobiliſſimis concenſendum: Divitiis ſuperat ærea plus nunc modum adfluens: Mercium peregrinarum, quæ ex Aſia, Africa, America adferuntur, Promptuarium celeberrimum. Situs ad Tagi fere Oſtium amœniſſimi commodiſſimique: amplum, quodq; ſua magnitudine Montes quatuor totidemque Valles (nam olim multo erat minus, unumque tantum, ut quidam tradunt, Collem occupabat) complectitur. Ex parte, qua mari alluitur, Portis diſtinguitur xxxi, qua Continentem reſpicit xvi: Turribus per Murorum gymum lxxxvi munitur. Tempſa, quæ Græcis Parochiæ xxv, numerantur: præter hæc plurima ſunt quæ Monachis, Anachoretis Veſtaliſque ſunt attributa. *Oliſſipponem*, ut Matrem agnoſcunt, Trans-Taganæ: *Ebora* Plin. & alijs, *Ebura* Ptol. quæ vulgo hodie *Evora*. *Begia* vulgo *Beia*, vel *Bexa*: olim *Pax Julia*, Antonino & Ptol. *Serubal*, olim, ut opinatur Cluſius, *Salacia*: quæ tamen Varrerio Moraliſque puratur *Alcaſar de ſalín* Algarbiæ regione. *Almada*, Ptol. *Cetobrix*: Antonino *Cetobriga*. Cis Tagum haud procul Oliſſippone Aquilonem verſus *Ciſcale* Opidum eſt ſitum. Propius ad urbem accedenti *Bethleem* occurrunt, opidulum. Sunt ibidem *Leiria*, *Tomar*, *Guarda*, non ignobilia, neque obſcuri nominis Opida. Haud procul Tomare viſitur *Ceſa*, *Celium* Antonini eidem. *Albuquerque* ad flu. Tagum, patriam ſuam Damiani Goëſius, ſic diſtanti putat tanquam *Alwikercke*, *Alanorum* *Fatum*: ingenioſe, & vere. Hæc olim Iſabrica Antonino. Inter Mondam & Durium *Conimbrica* hodie *Coimbra*, olim caput Regni Portugallia. *Viſeum* vulgo *Viſeo*, *Viſenſis* civitas in Conciliorum opere: quod opidum hodie *Ponte Vouga*, Plin. putatur *Vacca*. *Lamea* vulgo *Lamego* meminit Concilium Toletanum III. Inter Durium denique & Minium *Braga* ſuperbiſſe hodie dicitur, quæ *Bracar Augusta* Ptol. *Braccara Augusta* Anton. *Augusta Bracarum* Plin. Ab Callis *Bracaris* conditam fama reſert, anno ante Chriſtum natum cxc. *Augustæ* cognomen addiderunt Romani Victores. Tam olim celebris, ut conventus hic fuerit ex ſeptem Citerioris Hiſpaniæ unus, unde urbes xxxv, auctore Plinio, juſ petere conſueverant. Fluvii ſunt *Anas* ſive *Guadiana*, *Tagus*, *Mondegus*, *Durius* & *Minus*: horum duos celeberrimi, *Tagus* & *Durius*. Portugallia ab Occaſu & Meridie Atlanticum reſpicit Oceanum, qui præter Piſem quos abunde ſuppeditat, plurimas eaſque maximas commoditates præbet. Huic copias ſuas omnes, ut debet, ita & acceptas fert, ac grata memorque beneficia immortalia agnoſcit, illum in meliore ratione autiſſum, quam Nilum ſuū Vetuſtas, dignatur, quod hujus ope & merito merces undecunq; terrarū importatas accipiat, eo periculo nullius indiga, ruſuſq; quibus ipſa copus abundat, per navigia exportet, lucri cauſa terras nō accellat perire.

Flumina.
Maria commemorata.

Præter Portus
flans. Monte
de Sordedus, oli
la Nemora, in
ſumpruque in
ſignavit. Magn
ſcribit Valer
quinque Colle
rat ærea plus n
liam otingit
modochia, N
genias habent
triale, nuper i
porū ſortiſſimi
ſis patientiſſimi
ſione, hoc eſt ſe
ni, ac Navigati

Portugallia
um Arvumque
vio inter Ame
Occidentem præ
ignobiliſſimum
ca, Baltarda, R
que avehuntu
quos opinatur
turque quæ
annum ruinæ
ocatur, uti ſcribi
anales, datus fu
vorem duceret.
Portugallia ac

Præter Portus autem quos supra recensuimus est Portus *Serubal* xx Milliarib. Olisippone Austrum versus distans. Montes hic pauci, iique non magni, ut sunt quos incolæ vocant *Serra de Monchiquo*: de *Chaldecasao*, de *Sordedus*, olim dicti *Montes Luna* &c. Sunt & hi plerique Lucis Nemoribusque confiti. Sunt etiam Silvæ & den-
 si Nemora, in quibus Hispaniæ Principes venari solent. In Opidulo Bertheem, templum est D. Virgini dicatum, sumptuque incredibili extructum: Emanuelis Lusitanæ Regis Monumentum, quod dum viveret sibi ipse designavit. Magna tamen Operi accessio facta ab Ioanne 111 Emanuelis Filio. Suntque in Interamni Portugallia, ut scribit Valseus præter Ecclesiam Bracarensem Metropolitanam, & Portugallensem Cathedralē, atque alias quinque Collegia, plusquam centum triginta Monasteria, quorum pleraque redditus habent amplissimos; præterea plus minusve cccc lxx Parochiales, ut scribit quidam. Certe in parte quæ Bracarensem agnoscit Ecclesiam octingentæ recensentur. Ex qua te fertilitatem & Religionem antiquam Gentis facile agnoscas. Taceo monodochia, Nolocomia, Orphanotrophia, Turres, pulcherrimas ædes, hortos amœnissimos, & ejusmodi Academi-
 as habent in hoc Regno *Ebora* & *Coimbra*. Prior ab Henrico Cardinale Lusitanæ, ejusdemque Civitatis præfule, nuper instituta. Altera etiam instituta nuper a Ioanne 11 Portugalliæ Rege. Sunt Lusitani omnium Hispani fortissimi, veloces, agiles, mobili corpore levique, ut facile & fugiant hostem & insequantur: prompti, laboris patientissimi. Sunt & eo ingenio, ut magnifice de se & rebus suis sentiant; atque ipsi discant se vivere ex opatione, hoc est se sustentari potius eo, quod se esse putant, quam eo quod reuera sunt. Rei Navalis sunt peritissimi, ac Navigationibus ad incertitas Regiones toto Orbe notissimi; Mercatorum commerciis diutissimi.

Algarbia.

Ab Portugallia hoc tempore *Algarbia* regnum pertinet. Hæc ab Arabibus nomen accepit, significatque Cam-
 arvumque felix & uber, in quo omnia ad commutationem necessaria. Linea autem cujus initium habet Ana-
 dvio inter Amnes qui vulgo *Vatæon* & *Carei-væ*; finis autem ad Opidulum *Odesiza*, id est ab Oriente versus
 occidentem protracta, separat *Algarbia* regnum ab ipsa Portugallia, omnium Hispaniæ Regnorum minimum
 ignobilissimum. Comportantur eo ex variis Hispaniæ partibus secundo Anæ decursu Vina omnis generis,
 æca, Baltarda, Romana, & ejus classis alia; quæ porro navibus imposita in Galliam, Inferiorem Germaniam,
 atque avehantur. Opida habet *Balsim* Ptolemæo; Plinio, Antonino & Pomponio Melæ, quæ hodie *Tavila*, ut
 liquet opinatur: *Ossonobam* Plinio & Antonino; quorum ille *Lusuriam* cognominat, *Ossonaba* est Ptolemæo, ut
 natumque quæ nunc *Silvis*. Fuit etiam ibidem ad Sacrum Promontorium Vtbs *Lacobriga* Pomponio, cujus
 amnum ruinæ ruderaque visuntur prope *Lagos* Opidum maritimum, in Vico, qui Lusitanica Lingua *Lagoa*
 vocatur, uti scribit Valseus. *Algarbia*, Comitatus initio in dotem ab Alphonso x Legionis Rege, ut prisce referunt
 annales, datus fuit Alphonso 111 Portugalliæ Regi, quum filiam Beatricem, quam ex Pellice genuerat,
 uxorem duceret. Natus ex eo conjugio *Dionysius*, qui primus Algarbiorum Regis titulum usurpare cepit. Sed
 Portugallia ac de *Algarbia* hæc sufficiant, ad reliquas Hispaniæ partes transeo.

Portus.
Montes.
Silvæ.
Opera publica.
Særa.

Academia.

Mores.

Mercumonia.

Regio.
Unde dicta.
Situs.

Opida.

Imperium majo-
rum.

Regio.
Unde dicta.

Situs.
Cæli temperie.
Solis fertilitas.

Animalium va-
rietas.

Imperium majo-
rum.

Opida.

Bilcaia Ioanni Gerundensi Episcopo a Bastulis Baticæ antiquis cultoribus nomen trahit. Hi enim cum primum ex Libya in Hispaniam Baticam concessissent, a Mauris loco pulsi in Galæciæ montes confugerunt, ibique domicilia statuentes nomen gentis retinuerunt, ut *Bastulia* ab eo tempore dicta sit, quæ nunc *Bilcaia* nominatur. *Bilcaia* a nonnullis *Vilcaia* appellatur, quæ vox ad Vasconum nomen proxime accedit. Hispaniæ regio est ad Oceanum Montibus obsita. Temperatius in ea Clementiusque Cælum, quam in reliqua Hispania. Magnis enim Montibus circumdata nec frigore nimio infestatur, nec calore nimio torretur. Regio Arboribus, quæ navibus fabricandis idoneæ, referta. Novit hoc præter alias Provincias tota Hispania, cui integræ nonnunquam classes hinc subvehuntur. Castanearum, Nucum, Pomorum quæ *Aurea* cognominantur, Resinæ, Metallorum omnis generis, præcipue Ferri, Nigrique Plumbi, & aliorum rerum feracissima. Vino carenti potum subministrant Poma saporis optimi, pressa. Animalium hic Terrestrium, Marinorum, Volatilium: Fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ necessaria, ingens copia. Quam *Bilcaiam* hodie dicimus, habitarunt olim *Cantabri*: latius tamen quam ipsa *Bilcaia* parer, occupatis etiam locis iis, ubi nunc *Guipuscoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque scriptis cantati. Hi vitam nullam sine armis esse existimabant. Omnibus Hispaniæ populis subactis, & in populi Romanæ potestatem adductis, soli cum Alturibus aliisque conregionalibus vinci non potuerunt. Debellavit tandem ferocissimam gentem, bello fere quinquennali fractam & defatigatam, C. Cæsar Octavianus Augustus ipse contra eos reliquosque Romanis nondum parentes profectus. Subjugavit autem Cantabros Viplaniæ grippæ, cæterorumque Legatorum quos secum duxerat, industria & fortitudine. Est in *Bilcaia*, præter aliud opidum nobile *Bilbao*, sic dictum, ut quidam opinantur, quasi, commutatione literarum Hispaniæ familiæ *Belvao*, id est *Bellum vadum*. Condidit Didacus Lopeus de *Hazo*, Cantabrorum Princeps anno a Christi nato 1500, aut circiter. Tria cum primis hoc opidum commendant, Situs oportunitas, Annonæ copiam mirabilisque Negociorum Hominumque varietas & multitudo. Situm est in loco plano duobus ab Mariæ miliaribus. Per hoc Opidum in reliquam Hispaniam importatur, quidquid Anglia, Gallia, Belgica mittit, per idem ipsum exportatur quidquid cum iisdem aliisque Regionibus communicandum censer Hispania, ne pereire hic est Cives, qui soli quotannis sua pecunia tres quatuorque naves ædificari curant. Ab altera parte opidulum habet in ora maritima *Portugalleste*, vulgo nuncupatum, a quo rivus quidam, maris ingens bellum, non solum in hanc urbem usque: sed in ipsas etiam domos influit. Hoc importari atque exportari parvo negotio, vilique precio, varia Mercium, aliarumque rerum genera indies videre est. Sunt etiam *Bilcaia* portus nobilissimi. Nec est cur Piscium ullum genus requirat, cum & optimos habeat, & quanto magis re velit, eosque recentes. Margaritas item marinæ non negant conchæ, sed quæ ignobiliores. Gens *Bilcaia*, hilaris, elegans. Virginibus *Bilcaianis* mos, quamdiu innuptæ sunt, nec capillos alere, nec velare.

Stat.

[illegible]

Statim ubi nupserint, caput velant, & vitta tegunt in modum galeæ composita ex linteo coloris aurci, quantum in modum involvunt, ut in fronte, veluti cornu aliquantulum extet, Magna hic Hispanis, cum Gallis, Belgis, Anglis, aliisque populis commercia, Lana præcipue facit, ut omnia Fora Locaque ab Emptore Venditore, que ferveant.

Commercium.

Guipulcoa.

Regio.

Nomina.

Situs.

Cæli temperies.

Sola qualitas.

Guipulcoa Cantabrorum etiam olim erat regio. Nonnulli *Lipulcoam* & *Lipuliscam* vocant: corrupte, ut notat Stephanus Garybayus ejus Incola. Vnde autem hæc appellatione habeat, non facile dixerim, nisi forte ab *Opulco* antiqua civitate nomen trahat. Concluditur ad Ortum annæ *Vidofone* (qui & *Vidorfo*, *Alduida*, *Hurra* & *Beguvia*, medius inter Galliam & Hispaniam) Pyrenæique montibus; ad Meridiem Navarræ regno, ad Occidentem Bilcaia, de qua modo dixi, ad Septentrionem Mari Cantabrico. Circuitus ejus triginta sex miliarium. Temperata autem maxime hæc Regio est; neque enim sentit frigoris molestias, neque Solis vehementes ardores, Cælo autem utitur humido & inconstanti. Cum vero omnis sit montosa & aspera, non est usq; adeo culta, quæ tamen in ea loca coluntur, valde sunt fertilia. Vineta non habet nisi pauca in parte maritima. Cæterum regio ubi que Ferri & Chalybis ferax, adeo ut nusquam terrarum Ferri major sit abundantia aut præstantia: tantumq; ejus materiæ hic effoditur, ut multis regionibus sufficiat. Vulcani officina, Martisq; Armentarium videntur hic ab Natura collocata: tantam ibi videre est non solum Ferri, & Chalybis, sed & factorum Armorum copiam, non immerito *Murus* sive *Propugnaculum Regnorum Castellæ & Leonis* in quibusdam regionis Archivis cognominetur. Scribit Navagierus hoc tractu tantum Ferri Chalybisque effodi, ut singulis annis xxxc millium Librarum inde quantus fiat. Non igitur sine causâ Montem ibi scribit Plinius lib. xxxiv cap. xlv, totum ex Ferro: *Cantabria*, inquit, *maritima parte, Mons prærupte altius, incredibile dictu, totus ex ea materia est*. Collocantur hic Ptolemæo, Pomponio, Plinio, aliisque populi *Oregeiones*, *Autrigones* & *Vardali*. Metropolis est *Tolosa* ad Confluentes sita Aravin & Oriam. Sunt & alia Opida: *Placentia*, ubi fabricorum ferrariorum incredibilis copia: *Meritico*, vel ut alii scribendum censent, *Monte de Trico*, ab scopulo cognomine, qui Opido imminet: *Fuentarabia* Ptolemæo *Phlasobriga*: *Fanum* *D. Sebastiani*; olim *Hicuru*, postea *Don Bastia*, & corrupte hodie *Donastion*, idem sonans quod *Druus Sebastianus*. Don enim Cantabris nihil aliud, quam quod Latinis *SANCTUS*, Castellani *SANTO*. Loca namque in Cantabrorum agris varia plerumque habent nomina, ob linguarum differentiam. Aliter ipsi Cantabri, aliter Hispani reliqui, aliter Galli, qui ipsis confinales, vocant. Situ est hoc Opidum ad ostium fluminis, quod *Menascus* Pomponio Mela, Ptolemæo *Menosca*, hodie *Rio Gurumea*, vel *Urumea*. Chalybeus fluvius in his regionibus oritur, cujus aqua ad Ferri temperamentum plurimum valet; adeo ut Hispani non aliam, nisi quæ hujus liquore temperata, adprobent. Ab hoc flumine populos Chalybes Iustinus lib. xlii appellatos. *Fanum* *D. Sebastiani* Portum habet amplissimum, non arte humana, sed sagacis naturæ providentia factum, in quo naves ab faventibus undis ventisque parum faventibus securam & tutissimam inveniunt statim.

Flu. Chalybeus.

Portum.

dem. Ingressus paret inter duo castella: quorum quod ad Orientem, in edito Monte exstructum, Occidentalior-
e, quod in Rupe est; eminentius: & alios. Incolæ iisdem cum Biscainis sunt moribus eademque uruntur lingua.
Natura sunt ingeniosi, politici, satis exculti, ad alliciendum faciles, & qui difficulter cogi possunt, honoris cupi-
ti, suorum privilegiorum defensores acerrimi, agiles, animosi, ad tractanda omnis generis arma dexterrimi, &
ad militiam proclives. Sunt & mulieres admodum robustæ, planeque viragines, corpore bene habito, forma
bona: Licet laboribus assuetæ: ac idcirco minus arrogantes, Maris accolæ navigationi piscibusque, cum aliis, tum
quos *Baccalos* appellant, capiendis, magno lucro, dant operam.

Legio.

Sequitur *Legio*, cui nomen ab *Legione* VII *Germanica*, quæ hic olim (Nervæ Imperatoris principatu, ut
idam autumant) stativa habuit. Hanc Hispaniæ partem qui hodie habitant, eos plerique volunt fuisse, qui
nantes Plinio, Ptolemæo, Straboni, Appiano, *Fetonia* etiam mentio apud Prudentium. Metropolis, urbs illa
tissima Regionis cognominis, quæ *Legio* VII *Germanica* Ptolemæo: *Legio Gemina*, Antonino: *Leon* hodie vul-
go, quod nomen, quæ ab Leonogildo Gothorum Rege malit, quam ab Legione ipsa Franciscus Tarapha deri-
re, non video. Moralis tradit etiam *Sublanciam* olim dictam, adscribens ejus nominis vestigia etiam nunc ex-
re in loco, qui sesquimilliarum distans Legione, dicitur *Sallinco*. Illud autem memoria dignissimum est, quod ab
e urbe cœperit circa annum 13 CCXVI recuperatio Hispaniæ quam totam fere Maurorum & Saracenorum
occuparat. Pelagius enim, ex regio Gothorum sanguine, Fasila Cantabriæ Ducis filius, ab Christiano-
m, qui in Montes Asturiæ confugerant, reliquit Rex consalutatus, magna strage Maurorum edita, vix Re-
um orsus, hosti Legionem eripuit: ibique sedem sui Principatus figens, novum Castellum, quasi propugna-
tum adversus Barbarorum vim & incursiones, extruxit: unde *Comites* deinceps *Castelle* dicti, de quibus postea;
actis autem Gothorum Regum Insignibus Leonem sumpsit Rubrum in albo Campo ferocientem, quo ho-
que Reges Legionenses utuntur. Pelagium in regno sequutus est Fasila filius; hunc autem Implem Al-
phonsus Catholicus, Petri Cantabriæ Ducis filius, ex genere Ricaredi Catholici Gothorum Regis oriundus:
matrem duxerat Ormisendam Fasila sororem unicam & hæredem. In Alphonso familia posterisque Legio-
nis principatus mansit usque ad Veremundum, Regem Legionis XXI V: quo, anno C15 XX sine successore de-
fuit, Sanctia Soror, Ferdinando Navarreo, Castellæ Regi nupta Legionense regnum ad Castellanos translu-
it tres habens filios, *Sanctium* quidem Testamento Castellæ Regem; *Alphonsum* Legionis & Asturum:
tertiū denique Gallegiæ (quæ ab Conjugis Majoribus acquisita Comitatus ad illud usque tempus fuerat) &
trugalliæ nominavit. *Sanctius*, divisionis paternæ impatiens, fratres, *Alphonsum* quidem regno deturbavit. *Gar-*
niam autem occidit. Quum jam *Sanctius* circiter sex annos regnasset, & ab Vellido per fraudem esset obrunca-
tus: *Alphonsum*, qui Toleti apud Maurorum regem exsul vixerat, non solum Legionis, quod ex Patris voluntate
inebat, recuperavit: sed & Castellæ, Galaciæ Portugalliæque regna est consequutus. Huic successit Alphonso
us, Hispaniæ Imperator nuncupari meritis. Sed de his satis.

Regio.
Nomina.
Urbs Legio Ge-
mina.

Imperium majo-
rum.

Castella Vetus, & Nova.

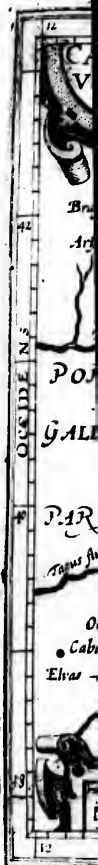
174

Regio unde dicta.
Vetere Sinu.

Solifertilitas.
Imperium majorem.

Urbes.

CASTILIA sive *Castella* (cui nomen ab *Castello*, quod *Pelagius Rex*, *Legione* ab *Mauris* recuperata, ut *Propugnaculum*, contra hostes exstruxerat) quondam *Bardulia* dicta fuit. Hanc duplicem faciunt Hispaniarum Delineatores, *Vetere* & *Novam*, *Vetere* circumdant ad *Boream* *Alturia* & *Biscaia*: ad Occasum *Portugallia*: ad Meridiem *Castella Nova*, Montibus qui fere per longitudinē *Hispaniæ* incidunt, intercurrentibus, ad Ortum *Aragonia* & *Navarra*. Regio fertilis Frugum, Vini, omnis generis Fructuum, Croci, & Animalium. *Castellæ* autem Regno tale legitur fuisse initium. *Pelagius* erepta rursus *Mauris* *Legione*, *Castellum* quasi propugnaculum adversus *Barbarorum* vim exstruxerat, cui qui *Præfecti Comites Castellæ* nuncupati, Regem *Legionensem*, ut Principem diu agnoverunt usque ad *Ordonium* 11, decimumquartum *Alturum*, *Legionisque* Regem: qui quum *Comites* *Procere*sque *Castellæ* per speciem Colloquii ad se evocatos obtruncasset: *Castellani* pessimo scelere indignati, projecto Regum *Legionis* jugo, ex suo corpore duos eligerunt *Judices* *Nunium* *Rasuram* & *Lainum* *Calvum*: unum, qui iuridicundo, alterum qui rebus *Bellicis* præficeret: quorum *Liberi* horumque *Posteri Comites Castellæ* sunt appellati usque ad *Sanctium* *Majorem* *Navarræ* Regem, quum bello fortis *Cordubam* & *Tolerum* *Saracenis* eripuisse, *Mauros* omnes *Navarra*, *Aragonia*, *Castellæ* *Legione*, *Portugallia*, aliisque *Hispaniæ* locis exturbasset, rotamque *Hispaniam* *Christiano* nomini restituisse, ducta *Elvira* *Sanctii Castellæ* *Comitis* filia, *Garfiaz*que *postremi* *Comitis* *Sorore* & ex *Assæ* hærede, se dotis nomine non *Comitem*, sed Regem *Castellæ* scripsit, Regnumque ad *Ferdinandum* filium, *Legionis* etiam Regno per conjugem *Sanctiam* locupletatum transmisit. *Ferdinando* successit filius *Sanctius*: huic frater *Alphonse*: cujus filia *Vrraca* (nam *Stirps* mascula obierat) quum, post *Raimundum* *Berengarium* *Tolosæ* *Comitem*, *Alphonso* Regi *Aragoniæ* nupisset, *Aragoniæ*, *Castellæ* & *Legionis* Regna fuerunt unita. Metropolis *Vetere Castellæ* *Civitas Burgenfis*, vulgo *Burgos*: *Bravum* putatur *Ptolemæi*. Vrbs antiquissima, multisque rebus insignis, & inter primarias *Hispaniæ* merito referenda, C L sub se habens minorum gentium Opida: magnis, paucis commodisque ædificiis passim adornata: Foris venalibus, Plateis, Vicis, Pontibus, Templis, Cœnobiiis, Amnibus exulta: ob incredibile Incolarum cujuscumque ætatis, sexus, conditionis, industriam & diligentiam memoranda. Circumdant suam Metropolim jucundissimo commodissimoque situ: *Palentia*, ad *Carionem* marginem sita, *Palantia* *Plinio*, *Melæ*, *Ptol.*, & *Appiano*, *Pallantia* *Straboni*: *Peralantia* corrupte apud *Antoninum*. *Valdoleum*, Sedes olim Regia: locus in antiquissima *Pisurgæ* ripa, non *Hispaniæ* solum sed *Europæ* pulcherrimus: cui quæ Vrbs anteponatur, non invenitur: agro beatus fertili: Forum ibi pulcherrimum: templissimumque: cujus ambitus LXXX passuum: quumque multis aliis de causis hac Opidum valde sit nobilissimum, multo tamen magnificentius illud reddidit illustrius *Philippi* Regis *Hispaniarum* ortus: vulgo *ladolid*: quod *Vallem Oleti* sunt qui interpretantur. *Pincia* *Ptol.* *Pincia* *Ant.* ut censet *Clusius*. *Simanca* *Antonini*. *primancia*. *Carzora* *Pt. Sarabris*, ut *Clus.* videtur: quæ vitiose *Sabaria* apud *Antoninum*. *Sarabrum* tamen esse putant *Floriani*.

Florianus del Campo & Gomerius Opidum illud, quod vulgo vocatur *Toro*, Latinis *Tauris*, ad Durium fluvium. Non autem postremi hic visitur loci *Salmanica* Antonino & Ptolemæo, *Salmanis* Polyæno: *Salmanis* vulgo. Haud procul hinc ad fluvium, qui vulgo *Gada*, *Civitas* *Roderici* Comitis, *Ciudad Rodrigo*, quæ ut putat Valsæus & Clusius *Myrobriga* Ptol. Celticorum Opidum in Lusitania. Tendentibus hinc verius Meridiem occurrat *Coria*, *Cauria* quondam, ut scribit Clusius, *Cauriam* ab Latinis Iunioribus appellari tradit Andr. Schærus. *Cauriæ* versus Ortum ad nonam circiter locum est *Placentia*, urbs pulcherrima: cujus *Citria*, cæterique arborum fructus, nec non panis candidissimus maxime solent commendari & expeti: *Plazencia* vulgo. Hæc *Placætia* sub sua dirigione Opida amœnissima, in quibus est *Xarabacium* nemoribus superbiens, & *Tisaro* in Convallibus jacens, velut altare, ut Marinæus notat, in Tectudine templi. Montes *Placentiæ* adjacentes, ab ipsa urbe *Veneria* *Plazencia* cognominantur. Quæ *Avila* hodie, Ptol. *Olbula* nuncupatur, ut vult Clusius. Haud procul fontibus *Areva*, *Segobia* jacet, quæ Plin. & Anton. *Segovia*, ut hodieque, Pt. *Segubia*. Vrbs est lanificio & aquæ ductu visitur Romani operis nobilis: in qua, ut Valsæus scribit, illud memorabile, quod illic nemo conspicitur ociose vivere, nemo mendicus, nisi qui per ætatem aut morbum opus facere non possit: quum nulli desit, unde victum querat, aut in quo se exerceat. Quæ nunc *Aranda* ad Durium flumen, *Rhanda* Vaccæorum urbs est Ptol. in Hispania Tarraconensi: *Randa* Antonino ex emendatione Hieronymi Suritæ: nam antea *Randaclunia* cum altera emendatione mista legebatur. Quæ incerto scriptori *Exoma*, *Uxoma* Plin. est, qui addit nomen hoc crebro aliis in locis usurpari, *Uxama* per S in antiquo marmore legitur: *Osma* hodie dicitur. Reliquas nominatis a nobis adponendas Curiosioribus relinquimus. Sed hæc de urbibus & opidibus sufficiant: ad Castellam Novam transeamus.

Castella Nova, ad Septentrionem adhærens Veteri, reliquis lateribus clauditur Portugallia, Extremadura, Andaluzia, Granada, & Valentia. Abundat Triticum aliisque segetibus, ad utramque Tagi ripam Metropolis Castellæ Novæ *Toletum*, ut Latini vocant: *Toleton*, Ptolemæo: hodie *Toledo*. *Toletanos* nominat Plinius: *Colonia Toletana* est in Nummis Augusti apud H. Goltzium: Serezolam etiam scribit appellatam fuisse Villanovanus ad Ptolemæum. Centrum est & quasi umbilicus Hispaniæ: Situs clivosi, inæquæ & asperioris, ascensus ambulationisque difficilis. Majorem partem alluit & contra hostes tuctur Tagus, qua Arcticum spectat Polum, muris munitum est validissimis Turribusque cæ. Nobilium ingeniorum urbe numerus: Cives admodum sunt industrii. Cum aliis amplissimis ædificiis, tum templo nobilitatis augustissimo, pulcherrimo, ditissimo. Multa Toleti Concilia leguntur celebrata: certe ultra septemdecim numerantur, quot alibi nusquam. *Toletum*, ut Matrem Reginamque suam veneratur *Madritum*, vel *Madrid*, Aeris situsque saluberrimi. Rebus omnibus abundans gratum nunc est Hispaniæ Regibus Ducibusque. Non procul hinc *Villamanta* est: quæ ut volunt B. A. Montanus, Tarapha & Villano. *Mantua* est Pt. Carpetanorum in Tarraconensi Hispania opidum. Quæ vulgo, voce Arabica, Hispanis hodie *Alcala de Henares*, tam certo creditur *Complutum* Ptol. ut latine etiam non aliter in publicis Actis & Monumentis aut

Regio.
Situs.
Soli fertilitas.
Urbs.

Situm est in loco plano, ad fluvium, quem *Henarem* vocant; rerum omnium quibus usus humanus indiget, copia, suisque proventibus adeo abundans, ut nulli aliunde bonis opus habeat. *Segoncia* Antonino inter Complutum & Cæsaraugustam medio fere itinere: *Sigüenza* nunc appellatur Varrerio & Morali iudicibus. *Alcantara* in ripa Tagi scribunt Varrerius & alii esse quæ *Norba Cæsarea* Ptol. *Norbensis Colonia* Plin. Opidum est insigni conspicuum Ponte, venerandæ & antiquitatis & maiestatis. Quæ *Talavera* nunc, Livio *Eburam* nominari opinantur Beuterus & Moralis. Sunt hic etiam *Cuença*, *Caucenses* Plin. *Lebazuza*, Antonino *Liblana*; *Casola la veja*, *Castulo* eadem Antonino. *Tagus* flu. Castellam novam irrigat cum aliis amnibus acris in eum concurrentibus: & in ea suos fontes habet *Anas* flu. nunc *Guadana*. Sed de his satis, ad Opera publica venio. Quinta Madrito lenca versus Occidentem conspicitur magnificum illud & sumptuosum Monasterium S. Laurentii in *Escoriali* vulgo, Ordinis D. Hieronymi: Philippi 11 Hispaniarum Regis opus: quod Madrito certare potest cum *Egyptiorum* Pyramidibus, cum veterum Græcorum Romanorumque Templis, theatris, Amphitheatris, Ludis, Circis: Thermitem, Balneis, Sepulchris; cum aliis denique variorum Regum & Principum Monumentis. Operi tanto vix quid est par, vix quid secundum. Frontispicium ejus, Occidentem spectans, tribus superbit portis: quarum quæ Media primariaque in Templum augustissimum, Cœnatorium, Collegiumque ducit, quæ ad dextram, in Officinas Monasterio consecratas; quæ ad sinistram in Domos Scholæ destinatas, Quatuor angulos totidem exornant mirabiles arte sua Turres: quas etiam duæ sustentant ad ipsius Templi pedem hinc inde fastu quodam consurgentes: Supra Ostium Templi magnificæ Stylobatæ Statuas sustinent ex Marmore Tophoque sex Israël Regum, pedes altas xv 11. Ad Septentrionem Palatium Templo adscitum visitur, Regi Regioque Comitatu commodissime excipiendo paratum. Ad Meridientem varie sunt Porticus: Hortus omnis generis instructus Herbis, Floribusque & plurimis ornamentis: Porticus gratissimis confectum fructibus: item Nosocomium, Pharmacopolium, & alia. Quid superest? quid ibi occurrit, stuporem injicit spectanti: ideoque de iis, quæ dicenda restant, silere cum modesta præstat, quam jejune pauca in medium proferre. Est etiam Toleti celeberrimum Palatium ab Carolo v restauratum, in quo, præter alia multa singularia, Machina visitur hydraulica, Italorum ingenio fabricata, quæ ex Tago flumine, opera magnæ versatilis & excavatæ rotæ, aquas in fultu Tubos per canales in summitatem Arcis & Montis artificioso impetu cogit & impellit; ubi unum in locum & amplum receptaculum collectæ in varios arcis urbiq; totius usus dilapso distribuntur: quæ rivulos & fontes hortis Magnatum ædibus, Balneis, Fullonibus, Civiumque necessitatibus abunde suppeditat. Academiæ hic duæ sunt, *Complutensis* omnium Disciplinarum Academiæ celeberrima, qua nobilitatum est Complutum ab Francisco Ximénio Cardinali, Archiepiscopo Toletano. Altera *Toletana* Academiæ florens, litterarum & sapientiæ clarissima officina. Disciplinis omnibus Artibusque Mechanicis in urbe Toletum magnus honoris Lanificio Sericoque vitam quærunt hominum millia fere decem.

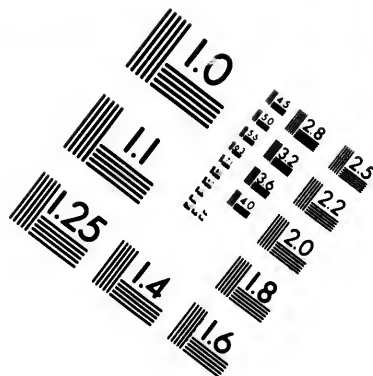
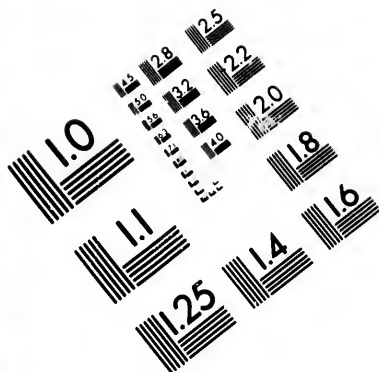
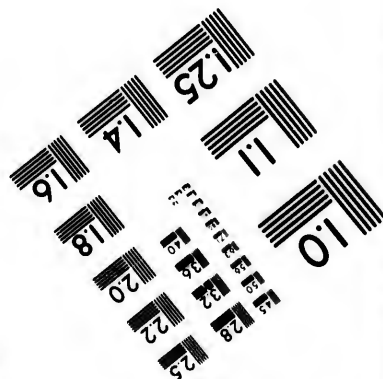
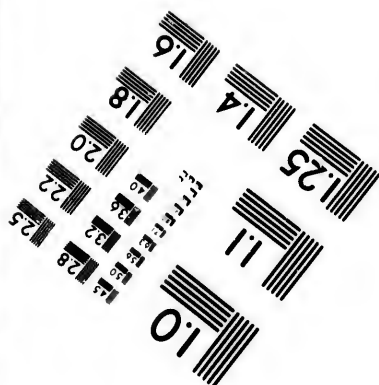
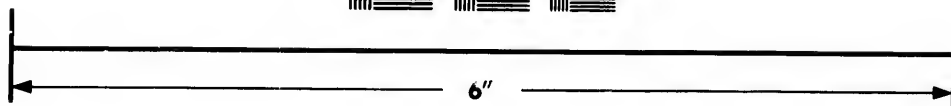
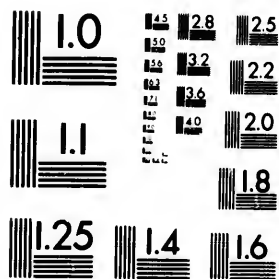

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

15 28 25
16 32 22
18 20

11
01

Andaluzia, in qua Conventus Hispalensis, Gades.

Regio.

Nomen, & unde deducitur.

Situs.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorem.

Urbes.

Andaluzia Hispaniæ Baticæ pars, nomen adepta dictaque quondam *Vandalia* putatur ab *Vandalis* Germaniæ populis, quos olim ad hæc usque loca devenisse, multi memoriæ produnt. Sic igitur ut nonnullis nomen penitus rimatis placet, *Andaluzia* appellatur quasi *Wendenhys*, *Vandalorum* Domus. Marius Aretius *Andaluziam* vocatam auguratur, quasi *Ante Lusitaniam*, mutatis nonnullis litteris. Ad Ortum habet Granatam, ad Septentrionem Castellam Novam, ad Occasum Pacensii Silvesique Diecepsibus & Ana Flumine terminatur: ad Meridiem Atlanticum spectat Mare. Hujus præcipua pars *Conventus Hispalensis*. Hic ab Ortu Cordubense territorium, ab Occasu Algarbiorum fines habet: quæ Septentrionem spectat, eam Lusitaniam ditionem attingit, quæ Magistratus S. Jacobi vocatur. Cætera vero Meridiem versus Gaditano Conventu, & Oceano clauduntur. Cœlum hic indulgens & felici quadam hilaritate & temperie ridens. Terraque in universo hoc tractu ad miraculum usque, Frumenti, Vini, Olei & omnium generis Frugum feracissima est, quibus longinquas & transmarimas provincias replet. Secundum Plinium Hispania, quacunque ambitur mari Italiæ laudibus proxima: quod de ea Baticæ parte potissimum intelligendum putamus, quæ ad Hispalensem Conventum spectat; esse enim Oceano & Zephyri lenibus flabris exposita. Hæc igitur Regio insigni rerum omnium fertilitate luxuriat, eo nomine universi Orbis provincias longe superans: eamque merito Plinius ante Italiæ laudes posuisset, nisi Homo Italus patriam anteferre voluisset. Hic etiam pecorum omnis generis magna copia, sed præcipue Cuniculorum. *Andaluziam* nomen a *Vandalis* habere supra diximus, quod hic Gothi pulsi hoc loco fedes suas fixerint: quibus postea etiam ejectionis Africam concesserunt. Res ita sese habet: Rodericus vicissim quintus Gothorum Rex, in quo etiam Regium Gothorum nomen defecit, Comitum quendam Julianum Præfectum constituerat Mauritaniz Tingitanæ: ejusque absentis interea Filiæ stuprum intulit. Quo pater audito, Saracenos, ex Africa evocavit, justissimum dolorem suum Regis vindicta satiaturus. Hi anno salutis MCCXI v Duce Muzamisso per angustia freti Herculei ingressi, biennii spatio totam fere Hispaniam occuparunt, præter Astures natura loci munitos. Periere tantillo tempore utrimque septingenta hominum millia. Saraceni potiti Imperio, Christianorumque (quantum fieri potuit) Religione extirpata, Regna inter se varie partiti sunt. Primum fecere Cordubæ, quod ipse vocare *Abenabibeticum*. Alterum apud Hispalim, Tertium apud Carthaginem novam donec a Ferdinando III his locis pulsi Granatam concesserunt anno MCCXVI: & a Ferdinando VI penitus ejectionis sunt anno MCCC XCIV. Metropolis est quæ *Hispalis* Plin. *Hispalis* Prol. *Hispalis* Silio, *Spalis* Gratiano, hodie *Sevilla*. Arias Montanus putat *Hispalim* nomen esse Pœnicum, ex *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planitiem seu virentem regionem significat. Alii, inter quos F. Tara, ad *Hispalim* Herculis Libyci filium, nomen conditionemque referunt. Ridiculus hic utin multis Isidorus, qui, quum ab Iulio Cæsare conditam, ex quo ipse & Romanæ Urbis vocabulo *Juliam Remulam* notasset appellatam, a *Palis* suffixis in loco palustri sic dictam memorat.

Elmendi
Macellum

Cæsar mæ
Abenabibeticum

ir ab Vandali
 st. Sic igitur
 Vicandorum
 mutatis non
 Pacensi Silver
 s præcipua pa
 abet : quæ Se
 ltera vero Me
 quadam hilar
 Olei & omni
 adum Plinius
 um intelligen
 sis flabris expo
 rovincias lon
 efferre voluisse
 nomen a Van
 etiam ejectione
 quo etiam Ro
 Mauritaniæ Ti
 ra evocavit, j
 o per angustia
 tura loci mun
 o, Christiani
 um fecere Co
 ginem novat
 do vi penito
 Gratiano, ho
 quod planie
 nomen cond
 ipsius & Ro
 um memorat
 Vrb

170

Urbs ad Batim Situ amœnissimo excellens, Ambitu magna, Forma fere totunda, Visu pulcra, Templis celeberrimum pulcherrimarum frequentia exulta. Tam multa de hac Vrbe præclara commemorari possent, ut in totum sit inde & tritum vetustate proverbium, *Quino ha visto Sevilla, no ha visto Moravilla*. Cum aliis felicis ingenij alumnijs gaudet, tum Benedicto Aria Montano, nobilissimo & summo Theologo, plurimarum Linguarum cognitione stupendo. Teltantur id Opera ab ipso edita, quæ summam ejus admirationem apud omnes excitant. Metropoli visa, reliquarum Urbium nonnullas indicabo, Ordinis incuriosior, sit tamen, ut quasque Metropoli suæ proximas primo loco. Offert se quinta ab Hispali leuca Palatium vel *Palanilla*, quod vulgo *Palacios*, sic dictum ab Arce perantiqua, quam lateri habet adhærentem. Via situm, quæ ad S. Lucæ Fanum Fertumque Gaditanum ducit. Huic succedunt *Cabeca*, opidulum in Montium, qui in Meridiem Malagam versus se extendunt aditu situm: & Cabecis versus Libonotum ad tertiam leucam Opidum, quod vulgo *Lebriza*, *Nabrissa* Ptol. Plinius *Veneriam* cognominat. Sicam fuit olim inter Batidis æstuaria, hodie octo pass. M. ab flumine oblimato sinistriori Alveo. Conditior perhibetur Liber Patre. Opidulum est peramœnum & pulcrum cum Arce perveteri; Agro undique beatissimo cinctum. Cive nobilitatum est Elío Antonio Hispaniæ totius Ornamento. Quæ *Carmona* vulgo, *Carmon* Straboni est, *Carino* Antonino, *Charmonia* Ptol. *Marchena* hodie, *Colonia* quondam, inquit Onuphrius ex antiqua basi, *Martia*. Situm est hoc Opidum in Colliculo quodam, ubique planities spectante. Sunt & Andalusie Opida *Lora* ad dexteram Batris ripam: *Axalua* vetulitis Lapidibus, tellure Clu, *Flavium Axalitanum* Amb. Mor. ex antiqua item Inscriptione, inter Hispalim est & Cordubam. *Morana* olim Clusio *Arucci*, notantibus Plinio, Antonino & prisco Lapide. *Ossuna*, *Orfona* Appiano, *Orfou* Strab. *Urtia* Plin. cui & *Genua* (for. e. *Gemina*) *Urbajorum*, *Urtia* in antiquis hujus loci Inscriptionibus: *Urtia* Hirtio, *Epona* ad Singulim fluvium hodie *Xenil* vel *Chenil*, Ptolemeo cluit *Alygis*, *Augusta Firma* cognominatur a Plinio: quod Opidum non adeo magnum hodie tredecim ab Hispali leucis visitur. Inter eandem Hispalim & Cordubam medio fere itinere, ad dexteram Batris oram *Pena flor*, Ptol. putatur *Illipula magna*, in mediterraneis Turdulorum *Ilipa* cognomine *Italica* Plin. qui Hispalensi Conventui attribuit. Decimo hinc milliari ad ejusdem Fluvij ripam est *Corduba* Ptol. *Cordoua* vulgo: Plinius *Coloniæ Patritiæ* tradit cognominatam, quod etiam ex antiquis Monumentis probat Moralis. *Corduba* tanquam *Cor Batris* dicitur Joanni Gerundenſi. Alumnos habuit rei militaris gloria doctrinæque studiis præcellentes. Beata hodie est *Corduba*, præter alia multa bona, fertilissimis Agri Hortis amœnissimis, Aquis etiam saluberrimis: Solum Cordubæ vocat aureum Silius Italicus lib. 111

Nec deus auriferæ cessavit Corduba terra

Quinque leucis ab Corduba versus Meridiem Mons est *Major*, vulgo *Monte Major*, *Ulia* existimatur Ptol. Turdulorum in Hispania Bætica Urbs: *Ulia Antonini*. Decem ab Corduba milliariibus *Monte Aureum* est *Montoro* vocatur vulgo: *Epora* creditur Antonini. Male apud Ptolomæum, *Ebura* pro *Epora*, quum illa sit non Bætica, sed Lusitanica: pejus autem *Riuepora* in vulgatis Plinii codicibus, ubi *Federatorum* cognominatur.

tur. Hispalim recurro, hincque per Palatium, Alcantarillæ Pontem, Opidaque Cabecas & Nebrissam, *Lucisfri*
perto Fanum. Sic Latini videntur nominasse, quod Strab. lib. 111 sic nominat: quodq; appellatum etiam addit,
Lucem Dibiam: hodie *S. Lucar de Barrameda*. Haud procul hinc quarta fere leuca versus Vulturum, Opidum
 est, quod Hispanis *Xeres de la Frontera* dicitur, quasi Hispaniæ ex hac ora vel initium vel terminus. Hoc Nava-
 glerius in Itin. putat esse quod *Asta* Liv. & aliis: *Hasta* Anto. per adspirationem. *Astam* tamen Mor. scribit ad-
 huc nomen retinere, vel locum illum esse, circa Guadaletem Amnem, qui vulgo *Masa de Asta*. Abrahamus Or-
 telius haud multum abest, quin submersam putet cum Insula Tartesso in Batis ostio. Centum stadiis a Batis
 ostio distat *Chipiona* Opidum, Strab. lib. 111, *Caponis Turris*. Ad ostium Lethes fluminis, quod hodie *Guada-*
leta, vel Arabice *Bedalac*, Opidum est, cui nomen *Portus S. Maria*, vulgo *Elpuerto de S. Maria*. Lethen transgres-
 sis occurrit cum aliis *Medina Sidonia*. Meridionaliora versus Frerum petentibus offert se *Conilium*, non ignobi-
 le Hispaniæ Opidum, sex leucis distans ab Gadum Vrbe: illustrissimo *S. Lucæ*, qui & *Medinæ Sidoniæ*, Duci
 parens. *Conilium* habetur ab Georgio Austriaci apud Or. *Carteia* Pto. *Tariffam*, quam *Carteiam* quidam opinā-
 tur, ex Tartesso corruptam si quis dixerit, non admodum pugnandum videtur. Non procul inde *Vegelim* est,
 vulgo *Vegel*: Opidum exiguum quidem, sed situ opereque clarum: Colli quem latissima undique planities cin-
 git, impositum: adeo ut inde circumquaque prospectus pateat, quousque oculorum acies extendere se potest,
 cum in latam laxamque planiciem locaque compascua, versus Solis exortum: quam in Africæ Montes & oram
 circa Meridiem: nec non in vastum & tumultuosum Oceanum versus Septentrionem & Occidentem. Hic in
 Caurum iter flexentes obviam habent *Mundam*. Sic nominat Opidum Plinius, quod hodie vulgo *Monda*. Pu-
 tant tamen alii antiquam Mundam esse, quæ hodie *Ronda Veja*: *Mondam* autem, cujus antea memini, duobus
 inde milliariibus exstructum fuisse ab Arabibus, prisco retento nomine, uti mos illis. Sunt autem in diocesi Hi-
 spalensi innumera Monachorum & Virginum Vestalium Monasteria. Longum sit etiam Xenodochia recen-
 sere, cum in una Hispali tantum ultra centū viginti numerentur egregie dotata, ut multa octo millibus aureo-
 rum, nonnulla quindecim millibus annuis locupletata sint. Est vero Hispalis ædificiis sacris & templis omnium
 Hispaniæ urbium ornatisima; inter quæ templum Mariæ sacrum, quo nullum habet Christianus Orbis excel-
 lentius, si operis amplitudinem & maiestatem sacra quadam hilaritate & pulchritudine venerabilem & turrim
 summa celsitudinis, c qua ad statas horas signum datur, editissimo & operosissimo fastigio admirabilem spe-
 ciem, unde in universam urbem & latissime circumjacentes campos jucundissimus prospectus est. Quid Regiæ
 Arcis ornamenta vere Regia describam? qua nullam elegantioris structuræ, aut gratioris Hispani Reges ha-
 bent. Quid sumptuosa Ducum, Comitum & illustrium procerum palatia: quid amœnissimis fontibus & viretis
 ornatas civium ædes memorem? Prætereo antiquos aquarum rivos longe per arcus in varias urbis regiones
 derivatos, & recentiores S. P. Q. H. ingenti sumptu & industria ad Herculanæ vulgo dictæ; Columnas dedu-
 ctos & publicæ voluptati dicatos; palustri & uliginosa vastissimæ amplitudinis area, confitis arboribus, in pal-
 chrum viridarium reformata, & laetis spatiis in Circi speciem addecursiones & inambulationes relictis.

Regio.
Unde dicta.
Situs.
Cæli temperies.

Solifertilitas.

Imperium majorem.

Valentia appellationem a sua Metropoli assumpsit, Emporio nobilissimo, venerandaque Antiquitatis. Ad Meridiem Murciam respicit: ad Occalum utramque Castellam: ad Septentrionem Aragoniam: ad Ortum littora ejus pulsant Mare Internum. Fruitur Aere temperiore, ac clementiori Cælo, atque beatiore quam ulla alia Hispaniæ pars: imo tanta Cæli temperie ac Zephyri lenitate Regionum Valentia gaudere tradunt, ut quocunque tempore, etiam Nativitatis Iesu Christi festo, & Januariæ florum manipulos Incolæ manibus gellant, sicut aliis in locis Aprilis & Majis fieri videmus. Magna hujus regionis præstantia, omniumque rerum, ut Sacchari, Vini, Olei: item Tritici, Orizæ variorumque Fructuum fertilitas, & copia. Habet & Argenti fodinas, in loco quem *Buriel* dicunt, inter Valentiam & Dertolam Reperiuntur & Lapides aureis venis lineolisque interlincti, in loco, qui *Aioder* nominatur. Ad Promontorium *Finiestratum* sunt Ferri Mineræ: circa Segorbiam Lapidiciniæ vestigia, è quibus Romam devector olim Marmora. In *Pracento* Alabastrum effoditur. Passim Alumen, Rubia, Calx, Gypsum. Valentiam urbem diu Mauri tenere longa ducum serie: oppugnata sæpe ab Aragonum regibus, donec Rex Iames post longam obfidionem tandem ejus potitus est, ducensque *Zuen Mare* cum quinquaginta Maurorum millibus coëgit ut recedere & *Deniam* confugere, auro, argento, armis aliisque suppellectile eodem asportata. Desertam hodie modo Valentiam Rex Jacobus colonia missa colere iterum cepit. Coloni fuere Cataloni & Aragoni, ducentoribus *D. Berengario Palatiol* Episcopo Barcelonensi: *D. Vidalo Cavelia* Episcopo Huescano: *D. Petro Ferrand* nandes & *Acigra* & *D. Simone d'Urrea Equitibus*. Hi totam urbem inter colonos novos distribuerunt habitum dignitatis ejusque ratione. Legibus etiam novis Rempublicam ornaverunt. Inscripta eo tempore trecenta octoginta quatuor capita familiarium. Ceterum Regni titulum hæc Regio accepit circa annum salutis septingentesimum & octuagesimum octavum, ut *Ortelius* ex *Petro Metinensi*, & *Petro Antonio Beutero* scribit. Historia sic habet: Hiscen Rege Cordubæ mortuo ei filius Alca nomine sub annum Christi MCCXXXVI successit, cujus patruus Aodala Valentia Dominus ex Taviar ad se vocavit alium suum fratrem, cui nomen Culema exheredatusque fuerat. Hi duo fratres magnis copiis adunatis profecti Cordubam, nepotem regno expellere conati sunt, prælio autem victi, Aodala fuga sibi consuluit, Valentiamque reversus est. Maurorum autem præcipui sese inter patruos nepotemque interponentes, eo rem deduxerunt ut inter ipsos conveniret, ut Aodala se Valentia Regem scriberet: Culema autem quolibet mense, ex redditibus Valentia, *Moradini* (pecunia genus erat) instruenda mensæ & adhuc quinq; Moradinorum millia ad res necessarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum Aodala assensisset, primus se Valentia Regem compellavit. Valentiam habitasse quondam præter alios deprehenduntur *Heditani* *Ptolemæo* forte non alii ab *Sedemianis*: *Biscargis*, sic ex membranis legitur apud *Plinium*. Metropolis ipsorum *Biscargis*, cujus mentio in Nummo Germanici Cæsaris, teste *Hub. Goltzio*: videntur pars fuisse Heditanorum, quum in iis *Biscargia* nominet *Ptolemæus*. *Leonicensis* *Plinio*: quorum Metropolis *Leonica* etiam a *Ptolemæo* in Heditanis collocatur.

Contest.

VALENTIA.

32

OCCIDENS

40

33

MURCEA

CASTELLAE PARS

MURCIA PARS

ARRAGONI
E PARS

SEPTENTRIO

que Antiqui
tritionem Ara
ne clementio
vri lenitate Re
, & Januario
Magna huius
que Fructuum
& Dertolam
Ad Promontor
devecta olim
am urbem di
ost longam ob
bus coegit ur
Desertam ho
ragones, du
D. Petro Ferdi
runt habita d
trecenta octo
salutis septi
Beutero scri
CCCLXXXVII
an, cui nome
s, nepotem
s est. Maure
inter ipso con
Valentia mil
necessarias p
pellavit. Val
dentantis: B
entio in Num
Biscargia no
tis collocatu
Constita

Urba.

Contestani Ptol. a quibus *Contestania* Hispaniæ Tarracoenſis Regio apud Plinium : horum memoria ſervat hodieque in Opido *Contayna*, vel ut aliis effertur *Contenainu* ad fontem ejus amnis, cujus ostio adpositum videretur Opidum *Oliva* contra Pytiſas Inſulas. *Lusones*, quos ad Iberum fluvium ponit Appianus in Iberici Numantinis vicinos : ad Tagi fontes pertingere ſcribit Strabo. *Lobetani*, quorum Metropolis *Lobetum*. Ptolemæo : quam Beuterus ſcribit antea *Turiam*, poſtea *Averazin*, tandemque, ut hodieque, *Albarraz* in diſtanti *Torbolea* Appiano in Ibericis, Saguntinis vicini, a quibus *Turbula* Ptolemæo, *Torres* hodie fortean. *Celabri* *ros*, ut eos appellant Plinius lib. 111 cap. 111, Pomponius Mela lib. 111 cap. 1 cæterique Latini; qui *Celabri* Ptolemæo, quidam *Caſtellæ* Veteri adſcribunt, plerique *Valentia*. Inter Regni Iuſus urbes *Valentia*, *Valencia* vulgo, primaria eſt ac ſedes Episcopalis, Regi Romo primordia ſua fert accepta, ut ſcribit Valæus atque alii, quam ab eo Romam appellatam, Romani multo poſterius amplificatam & nobilitatam Valentiam appellaverunt, vocabulo idem ſignificante. At Reſendio hæc fabula videtur, qui eam a Luſitanis cæterisque Viri militibus conditam & nominatam tradit. Sita eſt in intimo Sinus Sucronenſis reſeſſu ad dextram fluvii *Turæ* ripam. Hæc Moribus & Inſtitutis clara; Diſciplinis liberalibus exulta; Mechanicis artibus nobilis; magnis Ingeniis felix; Pacis Concordiæque Cives inter ſervandæ ſtudioſiſſima; multorum Equitum ſplendore illuſtris; Mercatorum commerciis dives. Silentio non prætereundum quod de Valentinis notat L. Marius Siculus; iis in more poſitum eſſe ſingulis annis, feſto D. Martiæ, ſuis precibus factisque obſtinationibus, ad locum ſupplicii deſtinatum ire, ibique Daninatorum corpora, ſive ſuſpenſa ſint, ſive humi jaceant, ſuſcipere, oſſaque ſparſa colligere; mox autem omnia ſeretris impoſita ad commune Civibus omnibus ſepulchrum deſecta honorifice, Sacrificiis Orationibusque peractis, terræ mandare. Memoria prodit Petrus Medicus eſſe in hac urbe ſupra decem millia puteorum Aquæ Vivæ. Stetit olim ad ripam *Turæ* ſiniltram, hæc procul *Valentia* (Strabo lib. 111, Pliniusque 111 cap. 111, mille paſſibus ab Mari ſeparant) *Saguntum* Heditarum urbs Ptolemæo: *Saguntus* Straboni, *Zacynthus* Stephano: *Secundum* & *Secuntum*. vitioſe apud Antoninum Hodie putatur a plerisque *Morvedere*, ſic dictum, ut quidam conſent, ab *Muris Veteribus*. *Zacynthorum* *leniam* ſacit Appianus, quidam *Saguntim* Herculis filium conditorem opinantur : ſunt & qui ab *Sagis Iberi* nomen accepſiſſe volunt. Sicum deſcribit Silius Italicus lib. 1. Sagunti *Muris* tribuit Livius lib. xx quæ calce durata erant, ſed interlita luſo, ſtructuræ antiquæ genere. Conſtat ex Plinio Saguntinos olim coluiſſe Dianam, eodem ab Zacynthiis ipſorum Progenitoribus, advectam: annis ducentis ante excidium Trojæ *Saguntius* fide & ærumnis inculta, Pomponio Mela. De expugnatione urbis nobiliſſimæ cladeque, quæ ob mirabilem conſtantiam, & egregiam in Romanos fidem incidit in annum ab V. C. 1533 v. M. Livio Salinatore, L. Emilio Paulo COSS. conſulendi Livius lib. xx1, Polybius lib. 111, Oroſius lib. 4 cap. 14, Eutropius lib. 3, Florus lib. 2 Hiſtor. Rom. cap. 6, Silius Ital. lib. 1, Valerius Maximus lib. 6 cap. 6, Auguſtinus lib. 3 de Civ. Dei. cap. xx, Auſtor de VV. Illuſtr. cap. 42, *Emilius Probus* in *Annibale*, *Cicero* in *Philippicis*, & qui non

Non ignobilis in Valentia loci sunt hodieq; *Segorbia*, *Segobriga* Ptolemæo & Straboni, uti placet Vafæo, Clusio, Caraphæ, Emanueli Enrico, & aliis: *Segobrigam* habent Nummi Augusti. Incolæ Plinio *Segobricenses*; eos in Celtiberiæ ponenti. *Segobriga* tamen Morali cenfetur *Injefta*, vel *Cabeça el Griego*: cujus lententiæ eft & Joannes Mariana. Hieronymus Surita, ubi fuerit *Segorbia*, dicit fe ignorare. *Segobrica* meminit antiquum Marpor, quod Tarracone. *Denia*, *Dianium* (ut volunt Florianus, Moralis, Clufius) apud Ciceronem & Plinium, qui *Sipendarium* cognominat. *Incibilis* Livii: quæ *Indibilis* Frontino, ubi Annonem Carthaginenfium Ducem Scipione fugatum narrat, *Chelva* cenfetur Floriano fubdubitant tamen. *Illici* Plinio, *Illicias* Ptolemæo, *Illice* Pomponio, *Ilce* Coloma nummis, *Illicitani* etiam Ptol. (unde *Illicitanus Sinus*) hodie aliis *Alicanta*, aliis *Elche*, ad propius accedit. *Belgida* Celtiberiæ urbs nomen adhuc retinet. *Leria*, quæ & *Hedera* Ptol. (unde *Hedepapuli*) *Liria* hodie eft Clufio & Morali. *Olete* *Orcelis* Ptolemæi Floriano, *Horruela* & *Oriola* Gomecio eft & Clusio; *Zamora* Nebriffenfi. *Bigeria* Livii & Ptolemæi; hodie *Bejar* Beutero & Vafæo; Clufio *Villena* eft. Quæ Strab. vel *Satabis* antiquis Lapidibus, teftè Clufio; hodie Floriano iudice, *Xarva* cluit. Fluvios habet *Flumina*, Regio multos, inprimis vero *Turiam*, quem Pomponius *Duriam*, *Doriam*, Ptolemæus nominat. Incolæ arabicam vocem *Guetalabiar* fervarunt, quæ vox aquam puram fignificat. Magnas hic fluvius commoditates, per quæ fluit adfert. Eft & *Sacro* fluvius, *Xucar* novo nomine dictus. E montibus hic oritur Orospedanis. Valentia duos Montes, quibus nomen *Mariola* & *Penna golofa* (Rupem cupidinariam Latine dices) innotuit, quos, quum Stirpibus rarioribus Herbisque variis abundant, quotidie magnus Medicorum & Herbariorum numerus ex diverfis Hispaniæ partibus confluit, Nunquam non rari quid ibi fe offert. Valentia urbs antiquitate præfens, ætatis ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis infcriptionibus infculptarum quædam videri apud Beuterum, Ambrosium Moralem, Hotomannum in Cæfaris Ephemerides, notantur. In urbe Sagunto nunc *Morvedre* Theatrum & fcena, aliaque multa Antiquitatis veftigia, ut *Se-*
Opera publica, *Schola*, *Montes*, *Mores*, *Opificia*, *Mercimonia*.

*Regio.
Unde dicta.*

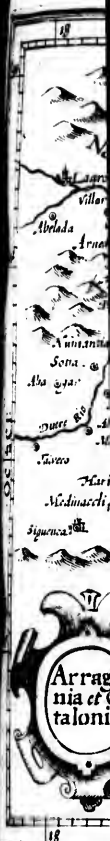
Situs.

Soliqua litas.

*Imperium magio-
rum.*

Urbs.

Aragonia vel ab *Autrigonibus*, Hispaniæ populis teste Laurentio Valla; vel a *Tarracone* antiqua civitate Antonio Nebrissenli & Valxo placet, nomen accepit. Alii ab *Aragone* fluvio qui illic ortus Iberum fluere perhibetur. Nonnulli ab Herculis *Ara Agonalibusque* Ludis derivant: quod si verum, mirum tantum obstinatumque apud Veteres scriptores de *Aragonia* esse silentiū. Huic Regno adherent ad Carum Navarra; ad Vulturum Catalonia; qua Africo exposita, Castiliam spectat, qua Aquiloni, Pyrenæos habet montes. Regio ut plurimum aspera, & sicca est, maxime versus Pyrenæum, unde ad multum itineris spatium nulla habitationes reperiuntur: sunt tamen hic Valles nonnullæ feracissimæ optimi Frumenti, aliorumque Fructuum mirum in modum ab aquis adjuvantur. Hujus Regni primum Regem omnium Scriptorum Calculi nimirum faciunt. Hic factus est Rex Aragoniæ anno Christi 1135. Sed de Origine Regni Regumque Aragoniæ, Valentiniæ & Cataloniæ, a quibus & quomodo initium habuerint; deque unione eorum, legendi Rodolphi Sanctius Historiæ Hispanicæ Parte 1. cap. 1111, Lucius Marineus Siculus lib. 1111 de Regibus Hispaniæ alii. Metropolis & Regni caput *Casaraugusta* Plinio aliisque, *Cæsarea Augusta* Ptol. Nominatur sæpe in Numis Veterum. Hodie *Carragoça*, Academia nobilis. Conditorem ejus ferunt Iubam Mauritaniam Regem, & ab eo *dybim* appellatam, quasi *Iuba Domum*: postea vero, priore repudiato nomine *Cæsaris Augusti*, nomen illi finiditum. Sita est in ripa fluminis Iberi, loco plano, ex quo Ibero insigni ponte lapideo longoque (cujus etiam Strabo facit mentionem lib. 111) trajicitur. Urbis autem situs Soleæ Calcei formam refert. Portas habet quatuor ad totidem Mundi partes spectantes. Validissimis muris cincta, crebrisque Turribus probe munita. In urbe Reges Aragoniæ ab ejus Archiepiscopo, qui Primus Regni, Diadema soliti accipere Civitates reliquas: O Latinis, Ptol. & Plutarcho in Sertorio; hodie *Huesca*: Cives ejus *Oscenses* Cæsari nominantur: *Oscensis* Aragonem meminit Livius lib. 221: *Eso* *osc* commendose vocatur Velleio Paterculo, ubi Sertorium interemium scribit. *Iassona* Civitas apud montem Caci, quam a Tyriis & Aufoniis conditam fuisse nonnulli opinantur. *Iacca*, jacet in convallibus, Iacceranorum quondam sedes, *Calajuta*, in campeltri loco, ex ruinis nata Bilbilitanis, quæ multis aliis Antiquitatum monumentis, medio Milliari Hispanico ab hoc opido hodie visuntur, in Colle, vulgo *Bambola* vel *Baubola*. Cingitur Mons ille in orbem fere ab *Salone* flumine, quem situm *Bilbilis* tributum Iunuse ejus & Civis (vide lib. 1 Epigr. 1 x 11.) Valerius Martialis lib. x Epigram. 1111. Sic Paullinus ad Antonium *Bilbilis* acutis scopulis pendentem prodir. *Bilbis* Ptol. corrupte. *Augusta Bilbilis* cognominata Martiali, quemadmodum & in multis Veterum Numismatum Inscriptionibus. Sunt & alia Aragoniæ pida: *Barbastrum*, Arcubus ferreis nobile: *Burtina* Ptol. *Bortina* Antonino, ut nonnulli censent. *Monson* in Regni situm umbilico, ad Cingæ ripam, cui Collis imminet, a quo nomen Opido: Conventibus Regni Aragoniæ, Valentiniæque & Principatus Cataloniæ celebris sedes: Vulgo *Monçon*, fertilis agri & aprici finis.

ARAGONIA & CATALONIA

185

SEPTEN:

Fraga, inter Ilerdam & Cæsaraugustam: *Gallica Flavia* Ptol. *Gallicum* Antonino, ut Varrerius cenfet: Alii *Gallicum* locant, ubi nunc *Zuera*, in cuius agro vetustorum Pavimentorum vestigia visuntur. *Gurrea* olim *Forum Gallorum* Antonino inter *Cæsaraugustam* & *Pyrenæos*. *Ajervium*, in cuius solo quondam stetit creditur *Ebellinum*, Antonino cum aliis nominatum. *Orgella*, *Orgellum* Aimonio, *Orgia* forte Ptol. Opidum haud procul Sicoris fontibus fuerunt & alia Opida, sed quæ diruta, quorumque nulla hodie vestigia. Inter illa non ignobilis *Calagurris* *Nagrica*, alia ab ea quæ in Navarra. Cives ejus *Calagurritani* nominantur ab Cæsare 1 belli civilis Commentario: eorumque corporis sui custodes habuisse Augustum notat Suetonius in ejus vita cap. x. l. x. Plinius *Nassicos* cognominat. Fluvii hic sunt *Iberus*, *Gallego*, & alii.

Catalonia.

Regio unde ducta.

Situs.
Soli qualitas.
Urbs.

Catalonia vulgo *Catalunna* sequitur. Nomen illi impositum putat Volaterranus ab Gothis & Alanis, *Crumbendamq;* esse *Gothalaniam*. Beatus Rhenanus lib. 1. Rer. German. *Catalaniam* arbitratur appellatam a Cattis & Alanis, qui junctim in eam Hispaniæ portionem proruperunt. Alii ab Castellanis, antiquæ Hispaniæ populis, qui hisce locis sua habuerunt domicilia, denominatam judicant. Sunt etiam, qui nuncupatam *Cathaloniam* tradunt ab Othogero Cathalone: de quo multa præter alios, Marinæus Siculus lib. 1. de Reb. Hisp. & L. Valla de Ferdinando Aragon. Rege lib. 1. Hæc Pyrenæis montibus, Mari Mediterræico, fluminibusque Ibero & Cinga terminatur. Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis Fructuum quam Frugum abundans, & silvestrium quam domesticorum. Metropolin habet hodie *Barcelonam*, urbem pulcherrimam quæ in Maris Mediterranei littore sita meram redolet antiquitatem, complures servans rei probandæ lapides vetustos. Conditor ejus fertur a plerisque Hispaniarum inlustratoribus Amilcar Barcha cognomine, filius Annibalis Carthaginensium Ducis: qui victa classe, a militibus in crucem fuit sublatu: pater autem Annibalis magni istius Imperatoris: *Barcinonæ* Ptol. *Barcinus* Paullino: *Barcelona* Iornandi. *Faventia* etiam quondam, testatur Plinio. Laudat hanc Urbem multis verbis Marineus Siculus Rer. Hisp. lib. x. l. i. i., qui & situm ejus describit lib. x. v. Fuit olim multo minor, quam hodie conspicitur, ab littore maris uno fere itadio remota. Habebat portus quatuor, quæ totidem Mundi plagas, spectabant, æquo fere omnes spacio inter se distantes, quæ adhuc ipso pene umbilico urbis visuntur: cætera gerentes Capita Bubula, altæ pacis, ut nonnulli volunt, & quietæ agriculturæ symbola. Lapsu temporis bis prævalidis muris superbiisque turribus est cincta, inque tantam paullatim magnificentiam excrevit, ut multo merito Caput hodie censeatur Cataloniæ. De Barcinonis Comitibus eorumque origine consulendi Rodericus Toletanus lib. v. l. de Reb. Hisp. cap. 1. l. i., & L. Marineus lib. 1. x. Sequuntur hanc *Tarraco*: *Tarraconæ* Ptol. & Strab. *Tarragona* hodie. Urbs olim tam celebris, ut potiori Hispaniæ parti nomen dederit. Maritimarum opulentissima Melæ lib. 1. l. i. *Viquea*, *Vique* vulgo, vel *Vich*: *Ausa* Ptol. *Authetanorum* Urbis, *Girona*, *Geronda* Plin. & Ant. *Tortosa*, quæ *Dertosa* Pt. *Dertosani* Populi apud Plinium

Lruda

Lerida, quæ Ptolemæo, Steph. & aliis *Ilerda*, Ilergetum Urbis. Situs ita delineatur ab Lu. lib. 4. bel. Phar.

*Colle tumet modico, lenique excrevit in alium.
Pingue solum tumulo; super hunc fundata vetusta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes:
Saxæus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernæ passurus aquas.*

Imperia Siliio lib. 111. Polybio lib. 111, & Ptol. *Emporium* Stephano: *Empurias* vel *Ampurias* vulgo. *Blanda* Poinonio & Ptol. *Blanes* vulgo, ut volunt Benterus, Florianus & Navagierus. *Manresa*, quam Florianus, *Athanagi-* ab Livio vocari censet. *Rosa*, *Rosæ* vulgo: *Rhoda* Livio: *Rhode* Stephano, *Rhodope* Str. *Rhodopolis* Ptolemæo. *Coli-* *libris* Ptol. Livio & Plin. vicus magnæ quondam Urbis, & tenuæ magnarum opum, addenti, vectigium; *Cli-* *berre* Tabulæ Peutingerianæ. Alii tamen *liberrim* non *Colibrim*, sed aliud Opidiū volunt; *Salsulas* Poldus: *Eunam* Olivarius: *Illam* Mercator. Fuit & ubi nunc Catalonia, quondam *Julia Libyca*: *Cinniana* Antonino; *Deciana* Ptol.

Sed de Hispania quæ dicta sunt hæcenus, sufficiant. Nefas sit autem non adscribere, Coronidis quasi loco, præclarum hominis Galli de Hispania Testimonium: quo quidquid in ejus laudem & commendationem hucusque a nobis variorum indicio prolatum, tanquam per *Anacephalaosin* succincte nervosque repetitur. Gal-
lus cujus meminimus, Latinus est Pacatus, qui Panegyricum doctissimum scripsit Theodosio Imperatori, His-
pano. In eo sic inter alia loquitur: *jam profecto constabit, eum Principem declaratum qui & ab omnibus legi debuerit
& ex omnibus. Nam primum tibi mater Hispania est: Terris omnibus Terræ felicior: cui excolende atque adeo ditande
impensus, quam ceteris Gentibus supremus ille Fabricator Rerum indulgit, quæ nec Austrinis obnoxia estibus, nec Ar-*
*ctiis subiecta frigoribus: media fovetur Axis utriusque temperie: quæ hinc Pyrenæis Montibus, illinc Oceani aestibus,
ubi Tyrreni Maris litoribus coronata, Natura silentis ingenio, velut alter Orbis includitur. Adde tot egregias Crustate;*
adde culta incultæque omnia, vel Fructibus plena, vel Gregibus: adde auriferorum opes Fluminum; adde radiantium Me-
*tales Gemmarum. Scio Fabulas Poetarum, auribus mulcendis repetas, aliqua nonnullis gentibus attribuisse miracula, quæ
sunt vera, sint singula: nec jam excutio veritatem: Sint (ut scribitur) Gargara proventus læta tritici; Menævia memo-*
rum Armento: Campania censeatur Monte Gaurano: Lydia prædicetur Annæ Pæctolo: dum Hispania uni quidquid lau-
daræ adjungas. Hæc durissimos Milites; Hæc expertissimos Duces, Hæc facundissimos oratores, Hæc clarissimos Vates parit:
Hæc Judicium Mater, Hæc Principum est: Hæc Trajanum illum, Hæc deinceps Hadrianum misit Imperio: Hinc te debet
Imperium. Cedat his Terris Terra Cretensis, parvis Jovis gloriata cunabulis; & geminis Delos reputata Numinibus; &
ultimo Hercule nobiles Theba. Eidem conspice nefasimum auditis; Deum dedit Hispania quem videntur.

Aa iij

QUANDO-

QUANDOQV IDEM nobis solis nati non sumus, sed quantum quisque potest ad commune bonum tantum a beneficentissimo generis humani conditore & parente ab illo exigitur, justum existimamus hoc Geographicum, cuius hic partem damus, ad Reipublicæ utilitatem quam possum maxime accommodare. Est autem Geographia in legendis historiis iisque retinendis facilius notiorque usus & utilitas, quam ut meo documento aut commonefactione sit opus, sed alia est ejus & multo præclarior dignitas, si recte quo valeat dirigatur, nimirum ad Politici Regiminis cognitionem plurimum conferet, si locorum non situs tantum, sed & natura sive legitima conditio describatur, quod alioqui etiam Geographi officium postulat. Nam ut suæ professioni non satis facit Pictor, qui hominem aliquem juxta membrorum proportionem delineat, verum neglectis coloribus & Physionomicis signis ejus naturam & affectus non prosequitur, ita veluti mortuum cadaver Geographicum figurabit, qui locis tantum juxta suam symmetriam positus nullam eorum ad invicem rationem politicam assignaverit. Quapropter hoc summo opere curandum duxi, ut quæ in singulis regionibus est dominiorum locis appendentium natura & ordo, eam convenienti distributione ipsius tabulis præfigam, quo politicæ distributionis & rerum publicarum studiosis aliquid nostræ confectum possint. Quod si in multis sit imperfecta & deficiens, aut etiam alicubi erronea conscriptio nostra, non miraris Lector: non enim Recump. formæ per singulas ditiones scriptæ extant, neque mihi eas falsim pervestigare est integrum, sed quatenus ex historiarum inspectione deprehendere potui, saltem formam aliquam & rudimentum politici status collegi, unde rei propolitæ, rationem & ordinem intelligas, ac quod in tua regione deerit supplere possis, & castigare, quod si facere non gravaberis, ac mihi communicare placuerit, tuo id nomine atque honori in calligato tabulæ frontispicio acceptam referam. Idem si quisque in sua patria præstiterit, nemine credat quantum emolumenti studiosis omnibus ex Geographia sit accessurum.

Itaque cum tria præcipue sint in administratione regnorum, principatuum, & provinciarum consideranda capita, videlicet, Status Ecclesiasticus, Politicus & Iustitiæ iurisque administratio, primum sub regionis in tabula descriptæ titulo, quot in ea regione sint status politici membra recenserebo juxta earum dignitatis ordinem ibi observatum. Deinde in nobilium, locorum distinctione (quando penes nobilitatem præcipuum est regimen) eos locos primum enumerabo qui Principi sunt feudales, deinde & liberos, idque ordine a summo nobilitatis gradu descendendo veluti Ducatus, Comitatus, Baronias, Dominia. Tertio in quas Præfectura regio sit divisa. Atque his tribus politicum statum sufficienter declaratum iri existimo. In Iustitiæ administratione notandæ erunt diæceses juridicæ, superioresque Senatus ad quos sit appellatio. Denique in Ecclesiastico statu primum Archiepiscopi, si qui sunt, tum eorum suffraganei Episcopi, & qui præterea alii suffragantur ordine ponendi erunt. Hæc omnia enumerare studium quidem est, verum cum deficiente ma-

in paucis id detur, præstabo, quod potero, ut saltem patriæ cultores ad meliora perfectioraque provocem. Singula autem loca numeris designabuntur, ut in subsequenti tabula continuo inveniri possint, prior numerus gradus & minuta longitudinis continebit, qui in latere Boreo aut Meridiano, Tabulæ quærentur, posterior longitudinis numeros habebit, in Occiduo aut Orientali latere quærendos. Ab horum terminis, hinc meridiana inde paralleli latitudinis ductu ad communem eorum sectionem & locum propositum pervenies. Quæ vero in generalium tabularum indicibus sunt, eorum situm inde petere oportet. Quod si quæ nomina in subjecta tabula non reperiuntur, id Chorographi qui camprior delineavit factum est vitio, propter quod principatum & dominiorum designatio omittenda non erat.

Quoniam autem penes nobilitatem est regionum dominium & regimen, utile & jucundum est ejus gradum, & proprias cujusque condiciones internoscere. Summus ejus gradus est Imperatorius aut Regius, quem ordine subsequuntur Dux, Comes, Baro, Tribunus militaris, quem *Banderheer* vocant Belgæ, quasi *Banner* hoc est Turmæ, quam sub suo *Baniere*, hoc est signo equestri ducit, Dominum. Post hunc est Eques auratus, qui equestris ordinis dignitatem adeptus, quem Galli *Chevalier*, Belgæ *Redder* vocant. Postremo loco est *Freijer*, id est nobilis scutatus, qui insignia quidem nobilitatis gestat, verum ordinis dignitatem publicam nec affecutus. Iam Comitum tres sunt gradus, qui in primo est a Gallis *Vicomte* dicitur, hoc est, ut opinor, *Procomes*, aut Princeps Comes, qui cæteris apud ducem suum dignitate & privilegiis præstat, quem Lodovicus *Guicciardinus* Burgravium hodie dici vult. Et fieri potest hunc Comitum ordinem eo diminutionis dilapsum, sed principio excellentior fuit ejus dignitas, ut mox ejus descriptio indicabit. In secundo gradu est Provincialis Comes, *Landgrave* Belgice. In tertio Marchio, *March grave*. Hi sunt præcipui Nobilitatis gradus atque ordines, juxta quem regionis cujusque dominium distribuitur. Sunt & aliæ quædam in his gradibus subdivisionis differentię, sed quæ privilegiis magis quam regiminis forma distinguuntur. Ejus porro ordinis quem recitavi primas differentias & condiciones, quemadmodum in Gallico quodam libello, inscripto: *La division du monde*: tradam, ab ima nobilitate aliorum graduum creationem deducens, unde illorum proprietates & regiminis ordo elegantissime elucescunt.

Eques auratus, inquit ille, sive *Chevalier* ex scutato nobili, ex *Escuyer*, sic creabitur. Si diu hic bella secutus arma tenuerit, pluribus conflictibus interfuerit, atque unde ordinis statum honeste sustinere possit habeat, sitque magna, insigni ac divite familia, tum in aliquo conflictu duci exercitus aut strenuus & generoso equiti petentem suam significabit, & finito conflictu ipse ducem aut equitem dictum accedet, præsensque in nomine Dei S. Georgii orabit, ut sibi ordinis insignia donet. Quo ille audito gladium suum educet, terque supplicantem percutit, dicendo: Ego te facio equitem (*Chevalier*) in nomine Dei & S. Georgii ad fideliter conservandam Fidem, Patriam, Ecclesiam, Viduas & Pupillos. Quod si vero supplex etiam si strenuus, sit tamen pauper, admittendus non erit, nisi tot illi redditus annui assignentur ac donentur, quot ad ordinis honorem & dignitatem conservandam opus est habere. Atque hic primus est ab imo nobilitatis gradus.

Tribunus

Tribunus militaris, seu Banderheer, ex equite aurato fiet, si diu secutus bella satis terrarum ac redituum possideat, ad tenendum & stipendiis alendum 50 nobiles, hoc est unam Bendam, quæ ipsius signum equestre in milia sequatur. Nemo enim signum sive vexillum erigere potest, nisi qui turmam hoc est bendam 50 ut minimam Nobilium stipendiariorum suo sumptu adducere potest.

Baro ex equite aurato, aut etiam Scutato Nobili creari potest, quando ille in suo Dominio quatuor Castellanas habentes jurisdictionem altam, mediam, & bassam (ut vocant) possidet, tum enim Rex illi conferre potest vexillum Baronatus. Caterum hoc illi conferri non potest, nisi rebus in bello fortiter gestis. Itaq; ex primo consuetu equestris sit ordinis, ex secundo Tribunus militaris, ex tertio Baro.

Comes ascendendo sequitur, & quidem primo limitaneus, quem Marchionem hoc est Margrave vocamus, autem talis creari potest, qui duas aut tres Baronias in uno Ducatu conclusas possidet; Creari autem potest suo Duce in cujus ditione eas possidet.

Comes Provincialis deinde, id est Landgrave, fieri potest, qui quatuor Baronias uni Ducatui inclusas habet quem Dux in Comitem creat, aut etiam Rex per Ducis instantiam aut permissionem.

Viconte, Princeps Comes, fieri potest qui tenet quinque Comitatus aut plures in uno Ducatu comprehensos junctim sitos, Et potest a Duce in magna solennitate permissu Regis creari. Quod si Rex ipse præsens adfuerit, honorabilior fit principatus.

Dux ex Comite qui futurus est in primis in Regno in quo coronandus est, possideat, quatuor Comitatus Principales, & in quolibet horum habeat alios quatuor Comitatus, sive Baronias illis quatuor Comitatus de & clientela obstrictos, sic jus Ducalis dignitatis consequenda liberum habeat. Coronandus est autem a Rege vel Imperatore cui subiectus est, galero margaritis & gemmis preciosissimis exornato, in florentissima urbe, idque in magno conventu Principum virorum, Ducum, Comitum, ac Baronum sollemniter festo celebrato, quemadmodum in coronatione Regum consuetum est.

Qui Rex futurus est, necesse est, ut quatuor Ducatus inter se coherentes & continuos sibi subiectos habeat & in quolibet Ducatu civitates quatuor, in quas ipse solus Dominium habeat. In qualibet etiam harum Civitatum Archiepiscopum unum, sub unoquoque rursus horum decem Provincias Episcopales. His dotatus et natusque Dominiis & dignitatibus Imperatoriam Majestatem tanquam suum superiorem adibit, aut ad se veniat honorifica legatione invirabit, & efficiet quo ab illo coronetur.

Recentior autem hæc eligendi Regis cæterorumque Principum lex esse videtur, quamdiu enim vagationes, Goti, Wandali, Longobardi, aliaque plures suos secum Reges adducebant, non ex ampla terrarum possessione regiam dignitatem meriebantur, sed ex viribus populi que adducti multitudine. Nec Ducum am qui primum a Longino Exarcho Ravennateni anno Domini 569 & mox a Longobardis instituti fuerunt, alius fuit delectus, quam pro fortitudine, & rerum gerendarum prudentia: Adde quod Paulus Aemilius testatur, Duces Comitesque principio ab Regibus ea lege gentibus civitatibusque præfectos fuisse, ut quæ

dituum posside-
 questre in mili-
 so ut minimu
 quatuor Cast
 illi conferre p
 . Itaq; ex prin
 ave vocamus.
 ri autem pote
 ni inclusas hab
 omprehensos
 præsens adit
 atur Comitatus
 r Comitatus
 is est autem a
 lorentissima
 Baronum sole
 subjectos hab
 iam harum C
 His dotatus ex
 bit, aut ad se ut
 u enim vagæ
 ampla terrar
 Nec Ducum
 is institui con
 od Paulus Et
 os fuisse, ut q
 tie

ex usu esse dimitterentur aut mutarentur. Neque vero dictæ creandorum Principum leges, cum hæredita-
 tas terrarum possessiones emetiantur & postulent, condipotuerunt, quamdiu temporario tantum beneficio
 Ducatus Comitatusque a Regibus & Imperatoribus conferebantur. Quapropter licet præcisè ejus instituti
 omnis indicari nequeat (nullam enim ejus notam adfert Gallicus ille libellus) tamen sub Ottone 11 Impera-
 re, aut circa annum Domini millesimum, vel paulo post eam constituendarum confirmandarumque di-
 citur rationem a Monarchis ordinatum fuisse omnino est verisimile. Enimvero usque ad Ottonem secun-
 dum pro sua quisque Princeps potentia & ambitione, ad majorum dignitatem, regiamque Majestatem aspira-
 vit. Sic ex uno Lotharingæ Regno quod a Rheno, ad Scaldim usque extensum, mari Frisico terminabatur, &
 Lotharii Lodovici Pii filii erat, post plura sunt nata, videlicet transjurana Burgundia, quod a Iura mon-
 tibus Alpes usque extensum totam Helvetiam, Rauracos, Allobroges, & Burgundos transjuranos complecte-
 bat: & Provincia Regnum quod simul partem aliquam Burgundiæ ac Sabaudia comprehendebat, & po-
 appellatum est Arelatense, cujus etiam hodie Trevirensis Elector Archicancellarius appellatur, Regnum
 Lotharingia quod Lotharingiam nunc dictam, & deinceps reliqua inter Rhenum & Scaldim usque ad
 Frisicum continebat, & olim Aultrasia regnum vocabatur. Rursus hoc ipsum Lotharingia Regnum Ca-
 rus Calvus, & ejus frater Lodovicus inter se partiti sunt, utrobique Regis titulo servato. Omitto alia eodem
 tempore pro imperandi Libidine orta regna. At vero Otto 11 Imperator Lotharingiam ablato Regni nomine in
 Ducatus, Comitatusque distinxit, veluti membris è corpore divulsis & distinctis, ut habet Cuspinianus,
 itaq; divisione anno 981 primum ejus quæ nunc est Lotharingia Ducem constituit Carolum Lotharii Regis
 fratrem, ut latius tractat Richardus Wassenburgius. Ab eo tempore videtur arbitraria illa Regnorum
 principatuum erectio defecisse, Monarchis nunc omnia ad stabile imperium componere cogitantibus, quod
 illa partium imperii, quæ admodum in homine membrorum ad caput proportionem & harmoniam maxime
 est. Ut ergo in Principatibus & rerum administratione ordo aliquis perpetuo servaretur, tandem eo fere
 tempore has leges dictas excogitatas fuisse arbitror.

habes Lector totius nobilitatis distinctos gradus, & dignitatum differentias. Tam observa in unoquo-
 Regno quo modo Provincia pro illorum ratione sint divisa, quomodo regimen & universitatis guber-
 natio, & quæ portione in hos gradus sint distributa, quod cuique sit proprium officium, quæ cujusque ad
 Regem & præcipue ad Caput sit habitudo & necessitas, videbis insignem harmoniam ad pacem & tranquil-
 litatem, ad robur & potentiam, ad divitias & factum, ad virtutem & sapientiam, ad Regni majestatem, ad
 Regni extensionem, ad instabilitatem, ad declinationem & interitum, aut quocunque alio tendentem,
 sunt administrationum rationes variae. Quæ minus recte succedere videris, aut judicaveris, unde id pro-
 pter contemplantur, quæ item bona & successu felicia invenis, causam illorum disquire, sic optimam poli-
 tiam in Regnorum administratione speculaberis, atque utilissime prospereque Geographica tractaveris.

Quo autem meliore methodo in hanc speculationem ingrediatis , hic subjungam tanquam fundamentum universi hujus negotii: De Politico statu regni Galliarum compendium , quod meo rogatu vir nobilitate & eruditione clarissimus D. Dominicus a Burmannia in ornamentum hujus operis, & studiosorum gratiam scriptum communicavit, cujus exemplum in aliis quoque Regnis, & Rebus publicis viros doctos sequi maxime oportum esset, quo omnes administrationem Reipublicae varietates in contemplationem duci possint.

DE POLITICO STATU

REGNI GALLIAE.

GALLI omnium scriptorum judicio populi sagacissimi ac bellicosissimi optimum sibi politicum statum constituere conantes, Monarchiam Regalem elegerunt. Natura enim ita comparatum videbatur, ut unum aliquem excellenti dignitate plus revereretur & metuant homines, quam coactum aliquem merum delectorum, qui tempore commutantur. Ratio quoque ipsa praescribit in omnibus rebus unum aliquem velut ad caput atque fontem necessario confugiendum, & rem esse plenam incommodi atque periculi cum plures simul imperium obtinent. Quinetiam exempla testantur Monarchias, etiam si vel inter Principum, vel alio quoquam humano casu fuerint immutatae, diuturniores fuisse & tranquilliores, quam Optimatum vel Popularem statum; ut in Assyriis & Aegyptiis & Parthis, imo ut propioribus exemplis utamur in Britannia, Hispania, Galliaque nostra videmus, quibus sane provinciis nullae aliae Respublicae temporis incognitate conferri possunt. Fit vero plerumque, ut Optimatum status, qui Aristocratia dicitur commutetur in Oligarchiam, quae paucorum est dominatus, quando ex Optimatibus & primis Civitatis pauci quidam velut conjuratione facta, honores & emolumenta omnia inter se partiuntur, & suas privatim fortunas multiplicare student, neglecta communi utilitate, quam solam & in primis curare debebant. Alterum genus quoque ad promiscuum vulgus pertinet, & Popularis Status, seu Democratia dicitur, semper habitum est tumultuosum, & periculi plenum, & viris praestantibus inimicum. Prudentissime ergo Galli populi ab omni tempore uni magis, quem ex virtute & justitia aestimabant caeteris praecellere, quam vel pluribus ac praecipuis populi vel multitudini rei summam commendandam esse censuerunt, prout & singularis aliquis, qui solus rerum praestaretur, facilius aut promptius incommodis & periculis mederi potest, quam multi simul gradu & dignitate res. Neque vero effrenatam in Regem suum transulerunt potestatem, sed certis legibus & conditionibus optime limitatam aut constrictam, ne tyrannidi ullus locus daretur, ut in progressu ostendemus. Caeterum madmodum nihil in humanis actionibus stabile est ac perpetuum, sed cuncta vel temporis lapsu collabunt vel saeculorum pravitate immutantur, sic in Gallia quoque licet idem semper status, hoc est Monarchialis fuerit, non omni tamen tempore eadem gubernanda Reipublicae ratio fuit; quam omnem ab initio constituti Regni breviter ac dilucide, quantum ex variorum scriptorum lectione assequi potuimus, ordine exponemus.

Gallia priusquam a Romanis in Provinciam redigeretur is fuit, ut neque universa unius Imperio regere-
 neque singulae civitates vel in Populi vel in Optimatum potestate essent, sed ita divisa fuit, ut pleraque Op-
 timatum consilio regerentur, quae liberae dicebantur, ceterae Reges haberent. Omnes quidem id institutum
 habebant, ut certo anni tempore publicum gentis Concilium agerent, in quo quae ad summam Reip. pertinere
 debantur consulerent. Civitates autem 64 Tacitus libro 3 numerat, hoc est ut ex Caesare intelligitur, Regio-
 nesque non modo lingua moribus & institutis, verum etiam iisdem Magistratibus utebantur, qualis ipse mul-
 tibus Eduorum, Avernorum, & Rhemorum Civitates praecipue commemorat.

Reges vero vel Regulos potius Galli eos tum appellabant, qui non ad tempus, ut civitatum Magistratus, sed
 perpetuum regium imperium quantumvis exiguis finibus obtinebant, quos immutata temporum consue-
 tudine Duces, Comites, Marchiones nominavit.

Hi Reges non haereditarii, sed a populo propter Iustitiae opinionem eligebantur, neque habebant infi-
 nitum, solum & effrenatum imperium, sed certis legibus ita circumscriptum, ut non minus ipsi in populi,
 populus in ipsorum ditione ac potestate essent, ut fere illa regna nihil aliud nisi Magistratus perpetui vide-
 rentur. Nam multos nominat Caesar privatos, quorum tamen parentes ac maiores Regnum obtinuerant. Op-
 timatum ergo & electorum autoritate, quibus eam potestatem populus permittit tanquam freno coercere-
 tur, quae optima Reipub. forma, teste Platone, Aristotele, Polybio & Cicerone fuit.

Porro Gallia a Romanis in Provinciae formam redacta, eodem modo Reges ipsorum ex virtute & nobilitate
 Germanorum teste Tacito totius populi iudicio ac suffragiis electi ac constituti sunt, quorum tres tan-
 tum hodiernum usque diem annis fere 1200, quibus illud regnum duravit, familiae recensentur.

Merovingiorum, qui orti a Meroveo stirpem annos 283 propagarunt.

Carolingiorum, qui orti a Carolo Magno sobolem in annos 337 produxerunt.

Capevingiorum, qui ab Hugone Capeto prognati annis fere 590 regnum obtinent. Nam licet defe-
 Regni iudicium arbitriumque penes Ordinum Comitum, publicumque totius gentis Concilium sem-
 per, & etiamnum omni iure sit: filiis tamen & iis, qui ex Regis demortui stirpe essent propter nobi-
 litatem (more Germanorum) & innatam quodammodo virtutem, praerogativam illam fere reliquerunt, ut
 quasi haereditarie aliis pari virtute praerferrent, ita tamen, ut si Regis defuncti filii annis 24 minores es-
 sent, eos creari jus non esset, atque adeo alium aetatis legitimae creari, necesse esset, cuius exemplum extat
 Christi 309 in Clogio Rege.

Sed & subinde hoc ipsum Regnum quod Francogalliae dicitur,
 plures Regum demortuorum filios, ex Procerum Regni voluntate & arbitrio divisum fuisse, pluri-
 tant exempla. Si vero Populus Filio repudiato alium eligeret, relinquebantur Filio repudiato ad tuen-
 dum dignitatem res quae propriae Regis, & ipsius patrimoniales fuerant. Ceterae quae Regni & Reip. e-
 & Reip. dicuntur, ei ad quem Regnum deferrebat, attribuebantur, sicut & ex res quae Fiscus dicuntur,
 quae

quæ scilicet ad tuendam dignitatem suam partim ad usus Reip. repentinos attributæ sunt, ut erant Ducum Comitatus varii, qui etiam in populi Comitibus illis assignabantur. Secundo & illud observatum semper fuit, Filia Regni successione removerentur (non quidem lege Salica, ut quidam male existimant, nam ea de primo tantum patrimonio, nec ne Feudis quidem, sed de allodiis, auctore Salagasto uno ex regni proceribus, ut Salica ab ejus nomine dicta est, constituta fuit) & iis neglectis, Fratribus vel Patruis, aut etiam extraneis, Proceres Regnum semper delatum sit; atque hæc de Regibus primo Reip. capite. Antequam autem reliqua Regis electione, ejusque & Reipub. concilio, rationeque administrationis Regni progrediar, operæ precium æturum me esse arbitror, si prius membra illa Regni, quæ Regem constituendi & abdicandi potestatem habuimus, paucis describerem, quo magis dulcis illa harmonia qua Regnum hoc a Maioribus prudentissime constitutum est elucescat.

Illud in primis magni est momenti: Regiam potestatem, ac reliquos omnes regni ordines adeo commodis æquis rationibus inter se devinctos esse, ac velut coagmentatos, ut vix ullum possit inter ipsos magnum discordium oriri. Sunt autem Ordines in Galliis tres præcipui, penes quos legitimum gentis Concilium, Regnumque adimendi ac constituendi facultas omnibus temporibus fuit: Nobilitas scilicet, Populus, Vulgus. Hi vulgi pro sua quisque conditione suas habent leges ac instituta, quibus utuntur, & adeo commode sunt invicem aggregati, ut ægre facultatem habeant alii alios opprimendi, aut etiam adversus Regem conjurandi. De ecclesiasticorum ordine, qui quartus censei potest, quanquam hodie, cum in tantam excreverit potentiam, præteritum obtineat, deinde dicturi sumus.

Nobilitas igitur Galliæ, live *Equestris Ordo* maximis fruitur commoditatibus ac privilegiis, eoque fit ut nullo quodam affectu Regem complectantur, & vitam quoque pro ipsius ac patriæ salute profundant. Nec enim ullum pendunt tributum, & armatis licet ipsis esse quocunque loco, & multa habent vitæ præsidia, ut non sit opus illiberali aut quæstuariam aliquam artem exercere. Hoc enim nostris moribus minimè concessitur, nisi forte domi maneant, ac rei familiari studeant. Sed si Regem sectari velint, habent quæ honeste alant. Plurima enim sunt domus & aulæ Regiæ ministeria, quæ solis nobilibus attribuantur, qui vulgi partem aliquam anni in iis procurandis consumunt, & reliquum tempus vaucum habent ac liberum, quibus priuatis atque domesticis administrandis. Hi omnes annum a Rege accipiunt stipendium, & amplius sperandi magnas habent occasiones. Principes autem viri ac majoris dignitatis Proceres, quoniam & ipsi legibus beneficentiam experiuntur, ac partem Reip. procurant, Nobilibus qui re sunt familiari minus laetantur & alia sæpe communicant. Deinde Reges perpetuum alunt & amplissimum equitatum, exercenda alenda causa nobilitatis, ac in tanto Equitatus numero plurimæ sunt Præfecturæ, quæ in illos distribuuntur, quæ ratio non minus pacis quam belli tempore durat. Majores quidem loci nobiles pro sua quisque conditione ac virtute præficiuntur Equitibus, ex reliquis autem alii sunt Legati, alii Signiferi, alii Sagittarii, & qui ætatem non possunt ferre arma reliquis famulantur, & cum nullum intercedit bellum, licet ipsis manere domi ejusque

erant Ducatus
semper fuit,
nam ea de pri
ocribus, un
n extraneis,
utem reliqua
perz precium
teltatem hab
dentissime co

que stipendii partem non mediocrem parsimonia conservare. Ad hæc nemo credat quam multæ sint
Galliam præfecturæ, ut sic dicam, urbanæ, quæ soli nobilitati committuntur, nam alii Provinciis, alii fini
alii castellis & arcibus, alii vicis præficiuntur, ut interim nihil dicā de majoribus illis muneribus, quæ Prin
cipibus tantum tribui solent, cuiusmodi sunt qui ipsorum lingua dicuntur Connestabuli, Marefcalli, Ammira
les, & id genus alii, sed & annuam pecuniam, velut honorarium quoddam Reges liberalitate quadam elargiri
sunt multis Nobiles, qui nulli sunt addicti ministerio. Hi appellantur eorum lingua Pensionarii. Satis igitur
his quæ diximus apparet ordinem equestre valde honeste & liberaliter in Galliis haberi, & recte quidem,
& patriam ab hostibus defendunt, & natura fere ceteris antecellunt, & non solum ipsis, verum etiam ma
iorum ipsorum meritis atque virtuti illud tribuitur.

Alter Ordo suas etiam habet commoditates non exiguas; ad hunc pertinent mercatores, qui eo faciunt
orem quæstum, quod tuto ipsis per Galliam proficisci ac negotiari licet, tum quod nobiles & mercaturam
tam exercent, & splendide fere ac sumptuose vestiuntur. Huic etiam ordini conveniunt ac fere tribuuntur
cultura & rationes nummariz, item præturæ, & quicquid ad jurisdictionem pertinet, quæ sane in re plurimum est
potestatis ac emolumenti. Sunt enim in hoc Regno iuris administratores iudices, Advocati, causarum Procuratores,
& id genus alii: multo plures mea quidem sententia, quam in reliquis omnibus Orbis Christiani Pro
vinciis, quod oportune illis accidit, qui relicta mercatura his rebus operam navare volunt. Et adeo quidem
fructuosus hic Ordo, ut Nobiles etiam invidiant, quanquam certe dignitate atque splendore reliquis præ
stant. Et qui sunt alterius ordinis fere student ad hunc pervenire, ut postea dicturi sumus.

In tertio genere est Vulgus & promiscua Hominum multitudo, qui & agros colunt, & omnis generis ar
tia tractant. Ut autem hi vel nimia utantur libertate, vel admodum sint divites, vel in armis etiam exer
cent, non est consultum. Nam quia conditionem servitutis oderunt omnes, & natura sua fortunas ampli
tudine student, facile fit ut arma capiant, & potentiores opprimant, quod & in Galliis & in aliis locis non semel
visisse constat. Ut autem ejusmodi sint Ordines, ac veluti gradus in omni Republica necesse est. Quem
modum in corpore humano videmus infirmiora & ignobiliora membra subministrare dignioribus. Neque
est quod hi suum statum deplorent ac indigne terant, quoniam & jus ipsis communicatur æquali
& quam a majoribus acceperunt, ea utuntur libertate, & multis etiam Reip. ministeriis adhibentur, &
virtute & industria & assiduitate possunt ad secundum ordinem emergere, quod secundo non licet, ut ad
primum videlicet evadat, nisi Regis beneficio singulari, quod ille solet iis impartiri, qui aut jam fecerunt, aut
Repub. videt posse aliquid facere egregie. Et prudenter quidem istud institutum est, primum ut ordo
servetur Equestri, qui propter belli exercitium fere minuitur, & sumptus vix tolerat. Deinde ut homines
his excitati præmiis virtute contendant, & ad supremum gradum eluculentur. Hac etiam spe confisi qui sunt
liberi & infirmi ordinis aspirant ad secundum, & cum in eo versati fuerint aliquandiu, ad primum. Itaque fit
minus sit inter ipsos invidiæ ac malevolentia, quando vident meritis ac virtuti patefactam esse viam ad am
plissimos

plurimos honores & propositum esse periculum, si malis rationibus eosdem obtinere studeant. Quod si vel natus nimium difficilis, vel spes esset nulla ampliora consequendi, tum qui sunt mediocri & infimi gradus, magis praefertim animi, causam reperirent & occasionem excitandi motus, & sui ordinis homines contra potiores armandi, nunc autem minime difficilis est ratio, & videmus quam multi ex humili saepe loco ad summum fastigium evadant. Hanc quoque rationem diligenter olim servabant Romani, nam a populari statu gradum acciebant ad ordinem Equestrem, & hinc deinde ad Patritiam & Senatoriam dignitatem patebat aditus.

Est praeterea ordo Ecclesiasticus nulli non communis, qui modo animum huc adjiciat, & pro Galliae consuetudine non raro accidit, ut etiam homines plebei virtute ac eruditione praestantes amplissimos in eo genere consequantur honores, Cardinalatum aliquando, vel Pontificatum etiam, quae sane res ad virtutem ac literarum studia homines inflammare potest.

Ex jam dictis liquet quam apte & venuste inter se cohaereant omnes Regni Ordines, e quibus si quis aliquis delinquat facilis est medicina, nam si Nobiles injuriam ceteris faciant coercentur ab iis qui jus reddunt, quod si vulgus aliquid auctoritas, ut quantumvis magni Principes eorum cogantur parere decretis. Quod si populus etiam atque vulgus aliquid molitur, ut nonnunquam accidit, non est difficile nobilitati propter potentiam usum armorum illos ad aequitatem & officium adducere, eoque fit ut suarum rerum finibus ac veluti cancellis sese contineant omnes, ac pacem alij cum aliis colant, quando neque causam habent, neque facultatem etiam aliquid conandi, & periculum in eo summum esse vident. Itaque Regem tanti beneficii auctorem complectuntur & amant omnes, ac cum tempus incidit libentissime imperata faciunt, & publicis necessitatibus magis studio subveniunt. Quod si privatim aliqui ab officio discedant, parata sunt remedia, sic ut malum non potius longius progredi. Et haec quidem de Ordinum Regni statu satis.

Ex quibus equidem constat quam concinne haec Monarchia juxta justitiam distributivam sit temperata, quae administrata, & Aristocratie, hoc est Oprimatum imperio, & Democratice, hoc est totius populi interventus, quippe cum ad omnes honores pateat aditus. Quae quidem est illa Respublica quam tantopere propius dulcem illam harmoniam, omniumque Reipublicae generum temperationem, omnes Philosophi commendaverunt, & ubi vetus illa Lex aurea locum habet: *Salus populi suprema lex esto.*

Verum ut redeamus unde digressi sumus. Ex tribus hisce Ordinibus seu Statibus Regni solet quotannis Concilium Maii publicum ac solemne Concilium seu Parlamentum vulgo haberi, atque adeo quotiens major aliquis res inciderit, cui Rex in aureo tribunali sedens praerat: Et huic primum Principes Regnique Magistratus, tum inferiori loco legati ex singulis civitatibus subsidebant, quos vulgo Deputatos appellant. Carpentis autem Rex in atrium vehebatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Vbi in atrium ac potius in Reipublicae sacrum ventum erat, tum Principes Regem in aureo folio collocabant, reliquique ut jam diximus, suo quisque loco ordine subsidebant, eoque demum in statu atque sacratio Regia Majestas dicebatur.

Auctoritas vero hujus concilii omni tempore summa fuit, & haec potissimum in eo agi solebant. Primum

creant

quando vel abdicando Rege, tum de pace & bello, de legibus publicis, de summis honoribus, Præfecturis & honoratoribus Reip. de assignanda patrimonii parte liberis defuncti Regis, vel dote Filiabus constituenda, tum Germanico verbo Abannagium, quasi exclusoriam partem appellarunt. Denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus & nunc negotia statuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut diximus) Reip. parte, nisi Statuum siue Ordinum Concilio agi jus esset. Item si quis Princeps atque illustriore loco natus criminis aliquis insimularetur, in iudicium ad illud Concilium vocabatur, ibique causam dicere cogeatur. Quinetiam quando Rex majores sumptus facere instituisset, veluti in Templis ædificandis, & Monasteriis fundandis, Rex Ordinum Concilium exquirebat. Postremo ne illud quidem prætermittendum est, tantam hujus Concilii apud omnes gentes auctoritatem fuisse, ut etiam Principes exteri, siquid controversiæ haberent, id interdum hujus Concilii arbitrio ac iudicio permitterent.

Atque hoc Concilium Historici alias curiam, aut Conveniunt, alias Parlamentum, alias Placitum appellaverunt, quod re in multorum concilio quæsitæ & deliberata, tandem inter ipsos placuisset & convenisset. Unde etiam Philosophorum apud Ciceronem & alios dicta sunt. Atque hinc etiam promanasse videtur illud hominum in mandatis ac literis Regis: *Quoniam ita placitum est*, quod male nunc a Scribis Gallicis traductum est: *Car tel est nostre plaisir*.

Eligi etiam solebant in eodem hoc Ordinum conventu seu Concilio præfecti Reip. qui Merovingiis temporibus *Majores domus*, hoc est *Magistri Palatii* dicebantur. Horum eadem apud Reges potestas fuit, quæ eadem apud Imperatorem Romanum erat Præfectorum Prætorio, qui etiam Aula: Præfecti dicebantur. Cum Regiam potestatem desidia Regum aliquandiu obsedissent, eandem facultatem nacti eam pro sua occuparunt ac occuparunt. Nam cum omnia fere Reipublicæ munera obirent, & si quod gerendum esset bellum præstitibus præssent, hi domi nudo atque inani Regum nomine contenti propter desidiam in otio vivebant, de eo progressa res est, ut Childerico Rege 18 Regnum obtinente Pipinus Magister Palatii, qui Regis nominis occupandi facultatem non repudiavit, exercitu præsertim: eoque victore & glorioso instructus. Tanta auctoritate præfectorum potentia initium (ut diximus) cepit tempore Clorarii secundi, circiter annum Christi 588, circiter annum 130 post regnum Francogalliæ constitutum.

Porro hic Pipinus in Regnum, deposito Childerico, sublimatus est. De quo vide Lector, hæc in appendice Humbaldi apud Io. Tritemium, præter Marfil. Paravin. de Translatione Imperii cap. 6. Eodem anno (inquit annus) Proceres totius regni convenientes in unum, super abrogatione Regis Childerici inutilis, coeperunt concilium, placuit autem in commune omnibus, ut Regem Childericum nullam regnandi vel peritiam potestatem habentem deponerent, & Pipinum penes quem totius Regni summa manebat auctoritas, in Regem sublimarent. Sed Pipinus in hanc rem consentire noluit, nisi prius Consilium Pontificis Zachariæ inquireret, causas allegans se moventes.

In

In Magistris hujus Palatii locum successisse videntur *Comites stabuli*, vulgo *Conestablii*. Comites vulgo dicebantur omnes, qui amplissimos quosque honores in Regia obtinebant, & Remp. pro parte administrabant. Erat autem Comes stabuli fere is qui apud Romanos Magister Equitum dicebatur, id est qui equitatu præerat, custodes equorum suberant, qui vulgo *Scarii* appellantur. *Mareschali* Germanis vocatur, hodie eandem continer dignitatem quam olim Præfecti Prætorio, seu ut diximus Magistris Palatii, & sub eo hodie sunt quatuor Mareschali, id est, Magistris Equitum, ad quos introducuntur lites rei militaris.

Post hæc erecti sunt tempore Hugonis Capeti (licet non satis inter scriptores de hac origine conveniat) quæ *Paes Francia* vocant. Ille enim remoto legitimo hærede cum Regno occupasset, Proceres aliquot novo quo honore ac beneficio sibi devinciendos putavit, nam ejusmodi aliquid ab eo factum esse omnes contentium.

Horum Parium constituendorum causa duplex fuisse videtur. Primum ut Regni inaugurationi, atque ut loquebantur, investituræ præfessent, hoc est, ut Regem Imperii sui insignibus, atque infulis solemniter in Principum atque Optimatum conventu exornarent. Deinde ut si quis è Potentium & Principum Franciæ numero fraudis capitalis reus fieret, judicium illud exercerent; nam cum antiquitus judicia illa in publico gentis Consilio exercerentur, ut dictum est, atque is mos majorum paulatim Capevingiorum instituto ad juridiciale Parlamentum tranduci cœpisset, neque Principes Regni facile illi Parlamento suas fortunas committendas putarent, Regibus illis ad suas rationes commodissimum fore visum est, præter illius Parlamenti curiam, suum huiusmodi Parium consensum instituire, quæ Parium Curia vocitata est, quorum tamen ordo ac numerus aliquandiu varius fuit; neque enim duodecim viri semper fuerunt, ut nonnulli existimant, sed interdum plures, interdum pauciores erant, prout Regi, a quo in summi honoris ac beneficii loco Magistratus ille deferrebat, commode videbatur; idque variis exemplis probari posset, sicut & Parium dignitas sæpe variis Principibus attribuitur, & ad illorum judicia nonnulli insuper alii & Franciæ Proceribus, & Sarrapis, Episcopis, adhiberi soliti sunt. In ultimo in illorum numero etiam Reges ac Principes exteri fuerunt.

Porro etsi hac Parium institutione, & quod Hugo ille Capetus ad conciliandos sibi retinendosque (ut diximus) Procerum animos, dignitates quæ temporariæ erant, puta Regni Ducatus, & Comitatus, perpetuo fecit, haud parum publici (de quo diximus) Concilii auctoritatem, licet cū ejusdem Concilii consensu, alii imminuerit, cætera tamen cuncta adhuc ab eodem pro more pendebant Concilio, adeo ut etiam Budæ & Carolus Molinæus tradant rei nummarie jus, hoc est potestatis nummorum vel augendæ, vel minuendæ semper penes populum Francorum fuisse. Memorabile est illud bellum quod propter publicum bonum Proceres Regni assiduis plebis querimoniis & expostulationibus incitati adversus Lodovicum undecimum Regem decreverant. Quin nec illud omittendum, sub eodem Lodovico Concilium publicum apud

ites vulgo dicti ad ministrandum Reipub. ex singulis Ordinibus deligerentur, qui Rempub. constituerent & juri ac justitiæ providerent, quodeni scilicet ex Clero (qui unum Ordinem jam obtinebat) totidem ex Equiribus, & totidem juris ac iustitiæ penitus ex populo, fidemque Rex Regali dicto promissoque dedit ratum se habiturum quicquid illi 36 viri constituerent.

hæc quidem in genere ad Capevingiorum usque tempora totius Reip. gubernandæ, Regniæ administrandæ non fuit. Eaque recensuimus Officiarium Regni munera quibus qui præsunt vel funguntur, propriæ Reip. seu Coronæ administratores, Officiales vel Sapientes dicuntur, quales sunt cum primis illi quos publicum Consilium constituere diximus. Item *Paras Francia*, deinde *Connestabulus*, *Ammiralus*, *Cancellarius*, *Quæstor*, *Magister Franciæ*, &c. Alii etiam omni tempore fuerunt Consiliarii ac Officarii Regii, qui privata ipsorum potestate curabant, Regique famulabantur aut ministrabant quales sunt *Camerarii* & alii Ministri & Officiales Regiæ.

Inter hæc publica munera instituta sunt successu temporis alia atque alia *Parlamenta juridica*, qua in re scientiæ ad hæc fere Capevingiorum tempora, & simplicem facilemque jus reddendi rationem, raræque omnino fuisse, quod vel hinc licet cognoscere, quod Rex Lodovicus cognomento Dives, qui regnavit circiter anno 1230 (ut ex Ionvillio, qui ejus vitam descripsit, constat) ipse vel controversias disceptabat, vel disceptantium negotium nonnullis à suo comitatu mandabat. Quod idem de Carolo Magno proditum est, qui vel dum crearetur, lites dirimebat. Hujus lex talis in capitulari extat. *Hoc missi nostri notum faciant Comitibus & populo, ut nos in omni septimana unum diem ad causas audiendas sedere volumus.* Crescente deinde pravitate temporis, liti-um multitudine, primum Basilica magnifica Regis Lodovici Huttini, vel ut alii volunt Philippi Pulchri Imperio inter annum 1252 ædificata est; Tum ex mediocri Iudicum numero tres Decuriæ factæ Magnæ Camera, Institutionum & Postulatorum. Sed anno 1521 Rex Franciscus quartam deinde Cameram 20 novis Consiliariis creavit. Rursus idem Rex anno 1543 alios 20 creavit. Sed hic Iudicum conventus non fuit perpetuus & perennans hodie, sed indicivus, nec nisi certo Principis mandato exerceri solitus. Ad diem idem D. Martini, id est 4 Novem a Rege dictum proponebatur, quo Parlamentum inchoandi Iudicibus a Rege autoritas datur. Iudicium paulatim in tantum hujus Confessus, seu Parlaméti autoritas excrevit, ut nulla Regia Lex, nulla conditio rata esset, nisi cujus illi Consiliarii auctores comprobatoresque fuissent. Deinde ut nullus tota Gallia Martius, non modo urbanus, verum & militaris esset, quem non ab illo confessu inaugurati, & apud eundem Reges jurare oporteret, tum ut ab eorum judiciis appellandi jus non esset, sed ut eorum decreta & fixa essent, ultimo quicquid potestatis, imperii, autoritatis, penes publicum Consilium & Statum parlamentum (cuius scilicet & nomen & autoritatem obtinet) fuisse diximus, id totum in Senatum illum translatum fuerit.

At hodie quando solus Rex pro suo iudicio cum Secreto ac Privato suo Consilio quidvis decernit, prorsus in Ordinarium Iuridicum Consilium conversum est, non amplius circa Remp. Regni que negotia occupatur, suamque suam sedem Parisiis habet.

Quod quidem latissime patet, & amplissimam præ cæteris ordinariis Curiis seu Parliamentis (quæ septem omnino per Galliam nunc sunt) jurisdictionem habet. Cognoscunt autem singula de causis & criminalibus omnibus, & quod a singulis definitum fuerit ei standum est. Illud Parisiense præ cæteris habet, quod in aliquando ipsi Reges venire olim solent, quoties aliquid magni decernere vellent, quod vel bellum vel pax concerneret. Hodie adhuc pactiones Regum, & quicquid omnino ad Regni constitutionem pertinet in eo citetur, & scriptis publicis, quorum ipsi custodiam habent, inferatur.

Sic quæ ab omni antiquitate & primordio Regni Francogalliæ ad publicos Ordinum Conventus referebantur, & post iis abolitis, ad Senatû seu Parlamentum Parisiense, ea hodie ad solum Regem, & quos ille in Consilium adhibere vult, translata sunt. Verum ut pergamus ulterius.

Est aliud in hoc Regno constitutum Consilium quod Magnum vocatur, quod ex veris Principibus ac principibus Aulæ & Regni consistit, quod tempore Caroli Septimi & Octavi, non nisi circa negotia Status Regni ac ipsius Reip. incolumitatem occupari solebat, sed & hoc ipsum adeo multitudine causarum ac litium successu temporis obrutum fuit, ut Carolus octavus Ordinarium ex eo Consiliû, 17 Consiliariorum fecerit. Quos deinde Lodovicus duodecimus ad viginti adauxit, addito Cancellaria Consilii Præsidente, adeo ut sub Francisco ipsa Cancellarii dignitas in Præsdatum erecta fuerit, atq; deinceps solum vacarent cognitioni causarum extra ordinariam a privato Consilio iis commissarû & fere ordinarie appellationibus Præsæti hospitalis, ut vocantur.

Præter ordinaria jam dicta septem Iuridica Parlamenta, ut familiari utamur vocabulo, & Magnum Consilium, habet Rex privatim adhuc Consilium, quod perpetuum & ordinarium est, Regemque fere comitatur, circa negotia Regni præcipue occupari solet, quanquã & id hodie in Ordinarium quasi Consilium conversum sit, quando scilicet causis civitatum & Parlamentorum fere vacat, & plerumq; etiam aliorum privatorum negotia magni momenti causis, adeo ut hi viri spectabiles & illustres aliis occupati negotiorum publicorum & statuum Regni concernentium, cognitionem & curam propemodum omnem amiserint, totaque Regni administrationis & cura Regis arbitrio & paucorum decretorum electorum iudicio commissa esse hodie videatur, quod *Secretum Consilium* nuncupatur, in quo cunctæ sunt deliberationes summam rerum concernentes, & super quibus deliberatum a Privato & Finantiarum Consilio fuit, si ejusmodi negotia fuerint, quæ Regis peculiaris cognitionem requirant. In hoc cuncta beneficia, literæ & mandata Regia signantur, aliorum Principum Legatorum. Præsulum, & Capiraneorum literæ referantur, eorumque responsa concipiuntur, & Secretarius Status eorum committuntur.

Est ergo & aliud Consilium, quod Vulgo *Finantiarum* vocant, quod universi Regii ac Regni Thesauri curam agunt, cui adjuncti quoque sunt *Intendentes*, ut vocant, *Secretarii Finantiarum*, item *Questores erarii*.

QVVM ad cœlestem rationem universam Geographiam reducere fuerit institutum, ut iusta locorum symmetria, qualis in Sphærica Terræ figura existit, etiam in plano quam proxime servaretur, debita graduum longitudinis ad Meridiani sive Latitudinis gradus proportio constituenda fuit. Cum ergo paucos Latitudinis gradus contineret proposita tabula, ad medium fere parallelum tabulæ eam proportionem redegei, sic ut quæ illius paralleli ratio est ad meridianum, ea etiam esset graduum longitudinis in eodem parallelo ad gradus Meridiani sive Latitudinis proportio. Actum Meridiani omnes inter se paralleli existunt. Cum vero plures erant Latitudinis gradus, quia multa ibi in summo imoque parallelis fit proportionis Meridianum differentia, ne nimium a vero recederet, locorum symmetria, duos delegi parallelos æqualiter a medio & extremis distantes, ad quorum rationes, Meridianos graduum Longitudinis designatores conieci, qui tum non paralleli fiunt, sed pro sumptorum parallelorum inter se distantia majorē vel minore, plus minusve ad se mutuo & ad medium tabulæ Meridianum inclinantur. Quo autem modo ea Meridianorum designatio sit inveniēda, in Geographico Ptolemæi opere ostendi.

Gradus porro Latitudinis ac Longitudinis in lateribus tabularum designatos invenies, & quidem pro maiori parte Latitudinis in utroque tabulæ latere, Longitudinis vero in summo atque imo, quando videlicet usque ad Geographis more Septentrionem in superiore parte collocare licet. Quod si Regio describenda magis inter Meridiem & Boream extendatur, quam inter Orientem & Occidentem, tum fere Occidentem sursum locatius. Ut ut fiat Orientale Occidentaleque latus semper tibi Latitudinis, reliqua duo Longitudinis gradus representabunt. Suntque singuli gradus in 60 partes, quas minuta vocant divisi, aliquando in singula, cum maius id patitur, alias in bina, quina, aut etiam dena.

Hoc fundamento posito optimas quasque descriptiones in delineandis regionibus sequutus sum, quare non parum subsidii mihi attulit insignis Chorometer & solertissimus Regis Hispaniæ Geographus Williamus Sgrothenius, qui multas regiones perlustravit, & præ cæteris amplius exactiusque descripsit. Eiusdem quoque Majestatis Geographus diligentissimus Arahamus Ortelius, ipse candor & humanitas, qui quid uspiam tabularum nactus fuit, mihi communicavit liberaliter, tamen si in eodem mecum instituto. Qui præterea aliquid attulerunt auxilii, eos suis locis commemorabo, quo iustum sui beneficium apud studiosos consequantur, nec ego ingratus reperiar. Omnia autem quæ ab aliis oblata sunt, quæ ipse conquirere potui diligentissime inter se contuli, quo quam fieri posset, emendatissimas descriptiones exhiberem. Vnum tamen interim, quod maxime in votis erat mihi defuit, nimirum Principatuum Nobilium locorum exactior enumeratio ac designatio, quæ in æditi tabulis quam maxime desiderantur.

C c j

Proinde

Proinde huic defectui nostro veniam dabis (Lector), & ad celebrandum Nobilitatis ordinem politicum G
petias ferre dignaberis, locaque huiusmodi situmque ac nomina, qualitatēque eorum indicando, tuo id n
mini decus erit. Orbiculi exigui locorum quorumlibet verum situm indicant, atque hinc eorum distantia
menda est. Ceterum his subinde signa adherent quibus internoscantur loca. Simples pagi solis orbicu
ubi ornatui locus deest contenti sunt, castra quoties nota occurrunt exstante unco notamus hoc mod ♂
nobis cruce sic ♂, Opida, turrez duas ut minimum duas habent, pagi nobiles unam. Hæc observavimus q
tenus nobis fuerunt nota. Facilia porro factu signa ad has distinctiones sumpsimus, quo quilibet omiſſa fa
le supplere queat.

Siquis Longitudinē ac Latitudinem loci alicujus explore velit, ubi Meridiani paralleli sunt id efficient, a
tantiam ejus a latere Tabulæ circino sumendo, circumque sic expansum ad aliud latus applicando. Si
tantiam ab Orientali latere sumpsisti, circinus ex eodem latere in Septentrionali latere gradum & minut
Longitudinis ostendet. Sin a Boreo latere distantiam habes, ex eodem in Orientali latere latitudinem d
gnabit. Cum vero Meridiani non fuerint paralleli eodem quidem modo loci Latitudo reperietur, at in u
versalibus Tabulis ubi paralleli sunt circulares, distantia loci a proximo parallelo sumpta idem in latere Ori
tali ostendet. Longitudo autem quærenda erit filo aut regula loco superimposita versaque, donec in Bo
Australique latere idem utrimq; ejusdem gradus minutum designetur, quodcumque tum illud erit, loci ass
pti Longitudo exister.

Miliaria in diversis regionibus multum subinde differunt, si ergo lubeat ea ad invicem comparare, eadem
cino ad gradus Meridiani refer, & quot in uno gradu comprehendantur revoluto circino explora, videbis q
unius, quot item alterius Regionis miliaria gradum unum emetiantur. Sic Germanica communia milli
(quæ 15 sunt in uno gradu) quadrupla invenies Italicis communibus, & subdupla fere quibusdam Suevic
Westfalicis.

Nonnunquam occurret simplex linea orbuo annexa, sic ∞ ♂ ∞, ea nomen ad locum pertinens indicat,
addita, ne in locorum pressura, quod cuique nomen debeatur ambiguum fiat.

INDEX TABVLARVM GALLIÆ.

Galliæ universalis.
 Britannia & Normandia
 Aquitania.
 Provence.
 Francia Picardia & Campania.
 Francee.
 Bouloigne.
 Artois.
 Berry.
 Picardie.
 Flandringiæ pars Septentrionalis.
 Flandringiæ pars Meridionalis.
 Burgundia Ducatus.
 Burgundia Comitatus.
 Lorraine.

Helvetiæ Tabula generalis.
 Zurichgow.
 Wislispurgergow.
 Lacus Genevensis.
 Argaw.
 Belgii universalis.
 Flandria.
 Brabantia.
 Hollandia.
 Zelandia.
 Geldria.
 Artesia.
 Hannonia &
 Namurcum.
 Luzenburg & Trier.

C c iij

Hispaniam.

*Regio.
Nomina & unde
deducta.*

Sinu.

Aëris temperies.

Salifertilitas.

Hispaniam ejusque præcipuas Provincias perlustravi; Pyrenæos transgresso Gallia se offert. Hanc, quæ potero fide percurram. Partem Europæ quæ hoc tempore *Francia*, dictam olim multi memorant, produunt *Γαλαττιαν*, ab *γάλα* Lac Latinis sonante, quod lacteos, id est albi coloris homines producat. Montibus (hoc enim addunt) nimium folis ardorem inde excludentibus. Diodorus nomen natum scribit ab *Galata* Herculis filia. Alii alia tradunt. *Celtogalatiam* Ptolemæus nominat lib. 11 cæterique Greci. Ab *Galatia* Gallia putatur formata; quam tamen vocem alii aliunde derivant. Hæc talia non tanti, ut Latini, ætatem multos morentur. Certe Galliæ appellatio Latinis Scriptoribus fuit latissima, ut ex sequentibus plenius discemus. Hebræis *Tzarphat* vocari scribunt Postellus & Arias Montanus. *Francia* nuncupatur hodie ab Francis, Germaniæ ad Rhenum Populis: qui vi regionem hanc & armata manu occuparunt, vulgo *Royaume de France*. Gallos Græci *Celtas* universim & *Galatas* vocarunt. Idem *Gomerita*, teste Iosepho, olim dicti fuerunt. Atque hæc breviter de nomine. Sequitur Situs & Quantitas. Eam explicabo in finibus, Longitudine, Latitudine, Circuituque. Quod ad Fines Regni quod *Francia* nunc dicitur, ad Septentrionem, qua quidem Germaniam Inferiorem respicit, Limes statui solet inducta ab Caletibus in Argentoratensium, quæ agros linea: quæ ab sinistra relinquit Artesios, Hannonios, Leuceburgenses, & alios: ad dextram Picardos & Lotharingos, qua vero Angliæ jacet obversa, vastus ætuosusque Oceanus Britannicus: Ad Occidentem idem eam pulsar, ingenti facto in Aquitaniam Sinu, Oceanus. Ad Meridiem, qua quidem Hispaniæ adhæret Pyrenæos habet montes: qua vero apertior, liberiorque & sui quasi juri sit, placidiore, nempe Mediterraneo, terminatur Mari, quod ab ipsa *Gallicum*. Ad Ortum denique Alpibus separatur ab Italis, Iura, Helvetiis, Rheno ab Germanis. Galliæ vel Franciæ (nam voces has *ἀδιαφόρος* usurpabo) Longitudo ab Occasu recta in Ortum, milliarium Gallicorum est paullo amplius ccc: vela Cauro in Vulturnum supra trecentorum & triginta. Latitudo milliarium fere ccxxcv. Circuitus supra mille viginti milliarium. Ea igitur Quantitas: sequitur jam nunc Qualitas: cujus causa plurimum Clima. Subjacet parti quidem Quinti, tota autem sexto septimoque Climatibus, Parti quoque Octavi inter gradus Latitud. xli & lli: Longitudinis autem xx & xxxviii. Et licet universim Ventis obnoxia sit plurimum Septentrionalibus, propter Aëris tamen salubritatem & temperiem optimis Europæ Regionibus ad censenda. Constitutione felicissimam facit Claudianus: saluberrimam dicit Cæsar lib. 11 bel. Civ.; fertilissimam hominum Genitricem lib. 11 de bell. Gall. Strabo ubi de Arvernibus, & alii. Ager magna parte est planus: amœnos hic ibi habens colles, interque eos vallibus jucundissimas: sua cum has, tum illos fecunditate admirabiles. Arva bene culta Triticum aliasque leges luxurie magna producant. Multum fert Gallia Frumenti, teste Strabone, Milii, Glandis. Nihil in ea ociosum nisi qua paludes aut Silvæ obstant. Vino abundat, eoque optimo, idque partim suis Britannis, Normannis Picardis, partim confinalibus Germanis, Belgis, Anglis, aliisque quibus uvarum maturitatem negare solent frigidas, subvehunt, Auri quoque & Argenti apud Gallos fuisse Metalla, testatur præter Strabonem etiam

etiam Athenæus : ea nunc creduntur exhausta. Ager, qui aliunde non occupatus omnis generis nutrit armen-
 ta, quæ faciunt, ut Carnis, Lactis, Butyri, Casei, Lanæ, rerumque aliarum abundet copia. Franci omnes Gallias
 pacifice obtinuerunt sub Rege Hlodoveo, qui primus omnium totius Galliarum Monarcha est factus, primusque
 Christi nomen professus, ea, quibus in hodiernum usque diem Francorum Reges utuntur, Trium Liliorum in-
 signia, coelitus, ut volunt, accepta usurpavit. Regnasse post eum scribuntur successione nunc directa, nunc col-
 lateraliter, Childericus, Hlotarius I, Cherebertus, Childericus II, Hlotarius I, Dagobertus Magnus, Hlodoveus
 I, Hlotarius II, Childericus II, Theodoricus I, Hlodoveus II, Childebertus II, Dagobertus II, Hlotar-
 ius IV, Chilpericus I, Theodoricus II, Chilpericus II. Hic anno Regni XI, Christi vero MCCXI, auctoritate
 iussu Zachariæ Pontificis, cui Pipinus viruperabilem & probrosam Regis vitam, transmissio libello, depinxe-
 runt, Regni jure privatus ad Monachatum est coactus. In locum ejus factus est accusator ipsius Pipinus Caroli
 Martelli F. Pipini N. Brevis cognomine, ex Præfecto & Majore Dominus. Hunc sequuti commemorantur Ca-
 rolus Magnus, Ludovicus Pius, Carolus Calvus, Ludovicus II, Balbus, Ludovicus IV & Carolomannus, Ca-
 rolus, Crassus, Odo, Carolus Simplex, Rudolphus Burgundio, Lotharius V, & Ludovicus V, ultimus ex Caroli
 Magni posteritate: quo veneno necato, habent Regni translata sunt ad Hugonem Capetum, primum Gallum,
 Comitem Parisiensem, Ducemque Francorum & Burgundiæ titulo tenens, Capeto successerunt Robertus Pius,
 Henricus I, Philippus I, Ludovicus I, Crassus, Ludovicus VII Junior, Philippus I Adeodatus Augustus,
 Ludovicus VIII, Divus Ludovicus IX, Philippus I, Philippus IV Pulcher, Ludovicus X Hurinus, Philippus
 Longus, Carolus I pulcher, cui sine prole mascula defuncto successus est Philippus VI Valefius, Caroli Vale-
 fii comitis I filius. Sequuti hunc Ioannes Valefius, Carolus V Sapiens, Carolus VI Bene-natus, Carolus
 VII, Ludovicus XI, Carolus VIII Gibbosus, Ludovicus XII Caroli Aureliani F. Franciscus Valefius I Caroli
 Comiti Angolimenfis F. Henricus I Valefius, Franciscus II, Carolus IX, Henricus tertius; cui Iacobitæ Mo-
 nachi manu obruncato legitimus pronunciatus est Successor Henricus IV Borbonius, Antonii Borbonii Ducis
 Rodocinensis Filius, Rex Navarra Galliarum Rex Christianissimus. Sunt autem Galli alacres & ad arma proni,
 eorum bellica virtute operæ pretium est audire Strabonem virum peritissimum, genere Cappadocem, eru-
 ditione Græcum, iudicio præcui, incolatu Comanum, terrarum multorum peragratores. *Universa*, inquit,
eorum qui Galli nunc & Galatæ appellantur, Martis studio flagrans, animo est strenuo & celeri ad conferenda prælia:
quæ mente candida & simplici, & ab improbis moribus abhorrente. Itaque iniuria læssiti: conferti coeunt in certamina a-
mulloque periculi ademendi respectu. Nemo etiam ignorat quanto fuerit olim Comanis, Græcis & Asiaticis ter-
ris Gallorum nomen, quum quondam ab suis sedibus usque ad Appollinem Pythium, atque ad oraculum
obis Terræ vexandum ac spoliandum profecti sunt: quum Romam ceperunt & incenderunt, Capitolium ob-
derunt, urbes in Italia condiderunt, Mediolanum, Comum, Brixin, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vincentiam:
 Quum

Imperio majore
vino,

Majorem vi-
rum.

Quum recenti adhuc memoria Borbonius Romam vicit. Cæterum *Gallia* hodie non æque late patet atque olim; nam & Italix pars ea, quæ inter Alpes & Anconam sita est Gallia Cisalpina quondam dicta fuit, nunc autem *Lombardia* appellatur: & Belgarum magna pars hodie Germaniæ adscribitur, quæ ex Cæsaris, & Ptolemæi, veterumque omnium descriptione ad Galliam pertinebat: Galliam enim *Transalpinam*, quam *Pliocomasam*, Ptolemæus *Celtogalliam* vocat, in tres partes dividere, *Celticam*, *Belgicam*, & *Aquitaniam*. Ptolemæus quatuor, *Aquiāniam*, *Lugdunensem*, quæ eadem est cum Cæsaris *Celtica*, *Belgicam* & *Narbonensem*. Definierunt eam Pyrenæis Montibus, Rheno, Oceano & Alpium jugis: quum hodie quicquid a Caeto Orientem versus spectat, non Gallix sed Germaniæ adenseatur, & Rheni utramque ripam Germani late sibi vindicant. Urbes præcipuæ sunt *Lutetia Parisiorum*, *Massilea*, *Narbona*, *Lugdunum*, *Pictaviū*, *Burdigola*, *Naomagus*, *Augusta*, *Aurelia*, *Rothomagus*, *Rupelle*, alixque plurimæ, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. Incubus non caret Gallia. Inter eos principis loci qui Latinis *Lemanus*: plerisque Gallix Lacus habitus. Decum peculiarem in hoc volumine Tabulam habeat, plura hic non addam, eo Lectorem remittens. Quæ ab Opido Arvernix Bello miliaris parte Mons est, inque eo Lacus late se extendens: tam altus, ut fundo eximetur carere. Nulla in eum, quod quidem intuentium oculis patere potest, influit Aqua. Si quis quid in eum projiciat, Tonitrua dicitur mox auditurus, Fulgetra visurus, Pluviam & Grandinem habiturus. Haud procul de Crypta est, cujus os rotundum, vulgo *Creux de Souleis*: & Abyssus, cujus profunditas explorari nequit: & si quis injecto lapide aurem admoveat, murmur percepturus auribus perhibetur ingens & mirabilis strepitus. Tonitruo ex remotioribus venienti locis non absolum. Æstivis mensibus etsi nihil injiciatur, Streptitus tamen in cavitatibus intelligitur. Putantur ineffe venti, inter se quasi belligerantes. *Abuacini* vel *Avuaci*, cui ab antiquis nomen, Locus in Arvernia apud Claromontem tam graphica est apud Sidonium lib. 11 Epist. 11 reique conveniens descriptio, ut hodie primum delineata videatur, qua dexter, qua laevus. De *Rubreso Lacu* legendus Ptolemæus Mela lib. 11 cap. quo Gallia Narbonensis depingitur, Plin. *Rubensem* nominat. *Alumy Næpæ* *Covine* Strabo Steph. Latatur etiam Gallia Fluminibus, quæ magna, quæ parva, innumeris. Nominat simul Fluvios non paucos Aufonius Eidylio 111, ubi de Mosella.

*Non tibi se Liger anteferet, non Axona præcepit,
Matrona non, Gallis, Belgisque inter sita fines;
Santonico refluxus non ipse Carantonus æstu,
Amnis & auriferum postponet Gallia Tarnem:
Insanumque ruens per saxa rotantia late
In mare purpureum, Domina tamen ante Mosella
Numine adorato, Tarbellum ibis Asurnus.*

Et paulo post,

*Te Druna, se sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextra Rodanus dat nomina ripæ:
Te Stagnis ego caruleis, magnamque sonoris
Annubius, æquorea te commendabo Garumna.*

autem inter fluvios agmen ducunt *Sequana*, *Ligeris*, *Garumna*, *Rodanus*. Qui *Sequana* Lat. *Σηκουάνα*
Σηκουάνα, Str. *Σηκουάνα* Steph. *Siban*, Benjaminus, *Seyne* vulg. Oritur in Burgundia Duc. in Alleti regione paul-
 amplius leuca versus Septentrionem a Burgo, qui S. Sequano Sacer; duobus rivulis, quos inter Pagi jacent
Perriere. Lustratis fectisque cum aliis, tum Lutetia Parisiorum, cui nobilissimam facit Insulam, Ro-
 magoque, Mare Britannicum vel Normannicum Ostio satis lato irrumpit. *Æstuarium* ibi satis est navigan-
 periculosum: ideoque provide magnaue sollicitudine adeundum. Normannis vulgo vocatur *la Barre*.
 quana enim mare ingressus repente contra fluviorum ceterorum naturam refluit, horrendo sonitu ascendens
 hanc longioris altitudinem. Inexpectata solent hic negligentibus & incuriosis oriri discrimina. Cur-
 Sequana fluvios suscipit varios, in quibus nobiliores ceteris, Antiquis etiam noti *Matrona*, vulgo *Mar-*
Esia, *Oyse* vel *Ayse* vulgo, *Axona*, vulgo *Ayne*, *Aisne* vel *Eisne*. *Ligerim* secundo loco nominavi, ab *Cz-*
 alitq; nobilitatum: *Λίγης* (vel ut in aliis Codicibus melius *λίγης*) & *Λίγης* Strab. lib. 1 v & Ptol. Ho-
Loire & *Leire*. Caput ejus in pago Velauno: Locus vulgo *la Font de Leire*. Amplior est reliquis, ut meri-
Fluviorum audiat: aquæ Limpidissimæ. Facto inter varios populos (Celtas ab Aquitanis olim
 Strabonis notatione dividebat) procursum, exonerat se in Oceanum Occidentalem, inter Nannetes & Picto-
 Ostio quatuor fere leucas amplo, Pulvillis aliquot infesto: interius ad duas cū semi leucas Rupes sunt, qui-
 Porcis cognomen: Ingentes & Navigiorum patientes excipit Fluvios non paucos, *Elaver*, vulgo *Allier*:
 nunc *Cher*: *Vigernam*, hodie *Vierne*, *Viane* & *Vignane*, *Meduanam*, hodie *Mayne*, & alios. *Gar-*
 sequitur, *Cæsari* Gallos ab Aquitanis disjungens: Strab. lib. 1 v *Γαργων* Ptol. *Γαργων*: *Garonna* Frontino:
 id nomen integrum hodieque retinet a Capite ad Blaviam Castrum, ubi lingua Romana incipit. Nam in-
Grande & *Gironde* dicitur. *Gerunnam* etiam vocat Gulielmus Brito in sua Philippeide. Oritur ex Pyre-
 haud procul Opido, quod vulgo *Cadalup*. Hic hodie perlustratis cum aliis, tum Tolosa & Burdigala, Ma-
 nificet Aquitanico, duarum fere leucarum Ostio: quod intrantibus occurrunt scopuli, quibus ab Afellis
 nomen. Septentrionalior Nautis Belgis *Noorder-Esel*, Australior *Snyder-Esel*, Pharum vel præaltam sustinens
 in, quæ vulgo *la Tour Cordan*. Excipit navigeros fluvios *Tarnim*, *Lo Tarn* vulgo: Gallice *le Tar*: *Egercium*,
 onibus hodie *Gers*: *Oldum* Arvernatis & Montanis Cadurcis *Oolde*, vel cum articulo *l'Old*, *l'Ool*: *Du-*
ma, hodie *la Dordogne*, & alibi *Dordonne*, & alios. Vltimum *Rodano* dedit locum. Fluvius hic Scriptoribus
 bus & Græcis quibus *Ῥοδανός*, & Latinis notissimus. In universum Gallis nuncupatur *le Rosne*: sed In-
 mis *lo Ros*: *Eridanum* nominant Oppianus in Halieuticis lib. 1 v & Philostratus in Vitis Sophistarum,
 bus ab *Roda*, Rodiorum in illo tractu Colonia nomen impositum scribit. Oritur haud procul Danubii,
 Arrolæ Ticini aliorumque fontibus, prope montem, qui vulgo *Briga*. Lacum Lemannum apud pagum
 ram-Villam (*Neuf Ville*) ingressus, servato fere colore permeat, & ad Genevensium opidum egressus: rapi-
 cursu pergens in mare Mediterraneum erumpit: septem ostiis, ut scribit Apollonius in Argonauticis: quin-
 tur Diodorus & alii, tribus ut Artemidorus apud Strabonem, Plinius & Ammianus: duobus, ut Polybius

eodem Strabone teste, & Ptolemæus: pluribus, ut prudenter fibique, ne mendacii argui posset, cavens Livius hodie quinque, & plura numerant nominantq; Adcolæ, *Gras Neuf*, *Gras d'Orgon*, *Gras Paulet*, *Gras Gram*, *Gras d'Enfer*, *Gras de Piffon*, quorum postremum, quod versus Mafiliam sit, *Mossaleoticum* appellat Plinius, *Mossaleoticum* Polybius, qui hoc *Primum* vocat, quod ad *Gradus* Marcellino & Antonino: a quo cæteris etiam *Gradus* nomen inditum. Excipit Rodanus *Arvum*, *Ararim* hodie *Saone* vel *Sone*; *Isaram* hodie *Iser*; *Dromedum* qui hodie *Droma* est vel *Drosne*; *Druentiam*, hodie *Durance*. Sed hæc de Fluminibus in præsentia sufficiunt. Oceanus Britannicus a Septentrione, qua Angliæ opponitur, eam pulsât, ut & ab Occasu, uti supra diximus. A Meridie Mare Mediterraneum, Cum ad hoc, tum ad illum Sinus Galliis sunt insignet. Ad Oceanum cum primis ille, qui *Aquitanicus* Aethico & aliis. *Tarbellicus* Ancon elegantissime apud Lucanum vocatur, nus etiam ad idem Mare sunt non ignobiles, in quorum intimis recessibus locata videmus, opida, Diepen, Constantiam, & alia. Ad mare Mediterraneum *Gallicus* (*Galaticus*) Sinus est duplex, *Major* & *Minor*. *Major* Mediterranei pars appellatur, ubi se in illud effundit Rodanus. *Angulus Gallicus* M. Porcio Catoni: *Gallicus* nus per excellentiam Livio. Iustino & aliis. *Minor* apud Strabo. scribitur ad Promontorium Montis Pyrenæi quod *Aphrodisium* dicitur. Hic *Salsus* vocatur Melæ. *Gambliacianum* etiam Sinum ponit ad Galliam Narbonensem Antoninus. Portus, ut hodie, de quibus plene Lucas Aurigarius Charta v & quatuor sequentibus sic olim habuit Gallia celeberrimos. Principem obtinent locum *Stalocanus*, *Vindana*, *Bruvates* & alii quibus Veteribus nominati. Qui *Stalocanus* Ptolemæo, aliis *S. Paul de Lyon* in Britannia existimatur, *Roscon* aliis, ubi ut subscribam, facit, quod posterior priore multo sit fidior & commodior, quamvis enim opposita habeat Insulam, cui cognomen vulgo *De Bas*, facilem tamen & tutum septemque altum hodie ulnas, utriusque præbet Navibus ingressum. Priori, minax objacet Taurus (Insula est, vulgo *Le Taureau*) qui circumspicitur a rupes innumeras & latentes & eminentes; a quibus magnum Nautis male providis creati solet periculum. Haud procul inde in eadem Britannia versus Meridiem post flexum Promontorii G. Obæi, *Vindana* currit Portus. *Fenstiers* hodie, vel *Conquest*, Iovio male *Brest*. Adscribit hinc *Beauséant* Portum Ptolemæus. *Brest* men hodie fere retinet, *Brest*. Sequitur apud eundem Σητώ Portus; *Lusson* vel *Luxon* hodie. Hinc *Santonum*, *Portus* Prol. scribitur, hodie *la Rochelle*, ut arbitratur Villanovanus. Succedunt Montes & Silvæ. Quod ad Montes Gallia aliis, quam aliis, locis est montosior. Eminent hic Delphinatus, Provincia, Sabaudia, & Burgundia. Andegavenfis Ager suos etiam habet Montes, qui in Britannorum Pictonumque fines late se infundunt. Montes Gallia cum primis celebrant Veteres Scriptores *Cebennam*, *Vogesum*, *Juram*. *Cebenna* Mons est, ut Cæsar scribit, Arvernos (*ceulx d'Auvergne*) ab Helviis (*ceulx de Vivaretz*) distinguit. *Cebennam* Plinius, *bennas*, Lucanus & Aufonius nominant; *Cebennicos* Mela, Vera genuinaque scriptura est, ut Scaliger fuit Merulam literis monet, *Cebenna* per c: Dici enim hodie *Montaignes de Cebenes* & *Cevenes*: ut rectius Cebenna Ptolemæo & Straboni, *Cebenna* Latinis quibundam dicantur. *Cebenna* Vineto, Nozoreno, Villanova, in Occalum

Portus.

Montes.

Moungis à Auvergne nominantur. Horum Montium pars hodie *Tarara*, teste Gulielmo Budæo lib. iv. de
 qui Lugdunum euntibus est superandus. In vertice sedes visitur Petre incisa, cui Mercatores imponunt eos,
 qui Mercatum Lugdunensem nunquā frequentarunt. Vulgo *La Chere de la Verité* vocatur. Iurare namque co-
 nentur veritatem, Lugduni fuerint unquam, nec ne, eoque nomine nonnihil, quo Genio simul indulgeant, pol-
 leri. *Vogesius* Gallia: Mons Cæsari lib. de bell. Gall. iv. Lucano lib. i Plin. & aliis. *Vocetus* vel *Vocetium* corrupte
 citatur apud Tacitum lib. i Historia. & alibi, ut jam ab doctis viris notatum. Alpium nomine a Str. describitur
 iv. Hodie *Mont de Faucilles*, aliisque nomenclaturis indigetatur. Separat Burgundiam Alsatiāque ab Lo-
 ringia. Provenit Mosam, ut etiam testatur Cæsar, & infinitos alios fluvios, quorum plerique Rhenū petunt.
 unde Mosella profluit *Kratzer* appellatur: quod habere se tradit Ortelius ex Libello MS. Magni Gruberi,
 quo Rhenum describit: addens, Tractum hunc *Estaye* Gallice, & *Auff der Stay* nuncupari in Chorographica
 tharingia: Tabula, jussu & impensis Ducis ab Ioanne Scyllio accurate delineata: nihilque ibi, eodem Scyllio
 præter Asarum herbam provenire. Gignit Vogelus in valle Leberia Argentum purunt: sed, ut notat Mun-
 sterus, non ita multum. *Jura* Gallia: dicam Mons, an Germaniæ? Olim fere totus Gallia: quā Helvetia Belgica
 conferebatur: Hodie magna etiam parte Germaniæ. Initium ejus statui solet in finibus Basiliensium, juxta Rhe-
 nonem, regione Waldzhuti. Altus est, multisque & ingentibus subnixus saxis. Meminerunt ejus Cæsar, Plinius,
 Strab. *Jurasium* est: Strab. *Jurasium* & *Joras*. Avo nostro Accolis, Incolisque pro ratione Locorum aliis atque aliis
 citatur nominibus, Haud procul arce Hasburgenfi prope Burgim opidulum est sic dictum Idiomate Germa-
 na a Ponte, qui hic super Arolā ex uno Arcu *Bozberg* audit: a pago *Bozcn*, qui cū multis aliis Pedit Mōtis ad-
 iacet. Hanc Juræ portionem *Vocetum* vel *Vocetium* esse Cornelii Taciti censent Munsterus, Scudus, Lazius, &
 Ortelius tamen apud Tacitum *Vogesum*, de quo ante, legendum esse minime dubitat. Est eadem hac Montis
 Vallis ingens cui nomen *Frickthal*, a pago cognomine. Occurrunt & aliæ hic ibi Valles, ut obiter hoc di-
 cam, *Lauffen-thal*, & *S. Imers-thal*, & similes: quarum tamen nulla Montem per transversum penetrat. Vbicunque
 veris trajicere, opus est alta scansione. Inter Ararim porro & Farspurgum hic Mons appellatur *Schaffmat*,
 sed Latinis *Ovinum* sonat *Pratum*. Inter opidum *Olten*, & Humbergensem Præfecturam dicitur *Nider-Hau-*
stein, *Inferior scilicet Lapis*: Per saxa enim factum est iter. Inter Walnburgum & Balltallium *Ober-Hauwen-*
stein vocatur, *Superior scilicet Lapis*: ubi currus onustis grandibus funibus per Montis declivitatem demittuntur.
 factum versus procedendo *Wasser-fal* nuncupatur, id est *Aquarum*. Vterius eundo *Jurten*, ab Sabaudis prif-
 icere nomine appellatur. Brachium quod se extendit Basileam versus, uno ab urbe milliario, juxta Byrlam
 nium *Blouwen* dicitur: crescitque non parum in altitudine & asperitate quousque Delspergum veneris, ubi
 us in planiciem diducitur. Vterius versus *Belle* Monasterium Gallicum procedendo, rursum crescit, ac
 de iterum evanescit spatio unius milliarii: hinc iterum saxosum horrendumque Montis jugum ab Orien-
 te in Occasum extenditur: quod pervium fecisse scribitur Iulius Cæsar perforato in portæ formam saxo.

Portam hanc nominant alii *Pierreport*, *Petraport* alii *Pierre-pertus* *Petram pertusam*. Descriptam vere accurate ab Sebastiano Munstero, Merula, qui eam aliquando transgressus, testatur. Inscriptionem supra Portam claram idem deprehendit, nisi quod primæ vocis litteræ reliquis magis sint extritæ

N....ANGVSTI VIA DVCTA PER ARDVAMONTIS

FECIT ITER PETRAM SCINDENS IN MARGINE FONTIS.

Per hunc fontem intelligit Poeta Byrsam amnem, qui ibi ex Petra magna Aquarum vi erumpit. Procurrit in Iura versus Libonotum inter Helvetios Sabaudosq; , quos ad Vulturum respicit, & Burgundos, quos ad Carum relinquit (unde & apud Cæsarem lib. 1. duobus locis Iura Sequanos ab Helvetiis dividit) secus varios lacus, quorum præcipuus Lemannus; ubi longe lateq; *Mons S. Claudii* nuncupatus ad Rodanum tandem terminatur. De aliis, qui ad Gallias etiam non nihil spectant, de *Pyreneis*, inquam, dixi, in Descriptione Hispaniæ: de que Alpibus disseram, ubi Italiam percurrendum mihi erit. Silvæ Galliis sunt frequentes, non tamen, aliis in regionibus, magnæ non densæ, non ita dumis horridæ. Apud Cenomannos variæ sunt, *Les Forests*, *Versay*, *Longouney*, *Peris*, *Sille*, *Charnay*, *Andain*, *Maine*, *Concise* apud Britannos Inferiores, *de Bos blanc*, *de Toron*, *de Guierche*; apud Pictones, *Les Forests de Montoire*, *Dyne*, *Bresse*, *Ligne*, & aliæ: apud Bituriges *Silva Roberti* cui aliis visitur; apud Andegavos, *Loursaise* & *Marçon*. Totus Bononiensium Ager una quasi obsessus est Silva, cuius partes, *Les Bois de Surenne*, *Celles*, *Hardelot*, *Dalles*, *Boursin*. Apud Veromanduos haud procul Perona Nemora sunt *Recoigne* & *Bouhâ*: Apud Picardos, *Bois de Baine*, *de Beaulieu*, *de la Fere*, *de Coussi*. Nec suis caret Silvæ Lotharing *Warned-Waldt*, *le Banbois*, *Bois de Mondon*, *de Heyde*, *de S. Benoît*, *de la Voye*, *Mortaigne*, *Dofeyne*. In Burgundia multæ sunt silvæ, quarum nunc non occurrunt nomina. Alias prætereo, quæ passim per Gallias hic ibi sparsæ. *Arduenna*, hodie potissima parte est in Inferiore Germania, ideoque ibi describenda. *Gallicam* vocat Claudius: & *Silvam Gallia maximam* Cæsar lib. vi de bello Gallico, quod olim esset in Gallia Belgica. Gallos vero a modum deditos Religioni, atque inter primos fuisse qui Christianam Religionem amplexi sint, & semper reliquis eam servaverint & coluerint, non solum Veterum scripta & monumenta: sed etiam Tempia: aliaque Religionis loca destinata testantur, quæ in urbibus & pagis ubique magno numero conspiciuntur. Certe in urbe Parisiensi LXIX universim numerantur: inter ea augustissimū, Cathedrale D. Virginis; quod jactis ab Philippo Augusto anno CIO CXCI, fundamentis, ferio edificari coeptum CIO CCLVII, D. Ludovico regnante: Galliarum miraculis præcipuum. Columnis CXX sustinetur, Longitudo passuum CLXXIV: latitudo LX: altitudo Chorus lapide cinctus: Historiis ex veteri Novoque Testamento insculptis In ambitu habet Sacella XLV, feræ Clathris munita. Unversim Portæ XXI. In fronte tres biforæ, statius XXVII Regum insignes. Ad latera Tres visuntur, seu Moles verius Campanarum, altitudine XXXIV Cubitorum. Campana Maxima, cui ab Maxima Virgine cognomen, viginti Viros flagitat pulsanda: Sonitus sereno cælo per septem Leucas facile auditur

Silva.

Opera publica.

Infinite

Infinitum esset reliqua Tempia, quæ hic & aliis in locis videntur, describere. Infinitum, Abbatis, Cœno-
bia, Monasteria, Xenodochia, Nosocomia, Prochodochia, & Orphanotrophia. Quid vero dicam de Ar-
chibus, quid de conspicuis Regum Palatiis? Quid de Magnatum & Equitum ædibus pulcherrimis? Quid de *Ratio gubernandi*
tam publicis quam privatis ædificiis? De his ego tacere malo quam parum dicere. Status Galliarum ho-
c Monarchicus est; locumque ibi Regiæ, quæ vetustissima divinisimæque Aristoteli censetur, Gubernatio ni-
hil naturalitur, non suffragiis designatur; Sexus Masculini, volente id, ut quidam perhibent, lege Salica Rege m-
amant, ita colunt, venerantur Subditi, ut nihil supra. Penes eundem rerum omnium est arbitrium. Duo-
rum-Virorum Collegium Caroli Magni est institutum. Alii ab Ovo Troiano repetunt. *Pareis la Pairs de*
France, quod proxima secundum Regem & velut pari essent dignitate. His solis sacrandi Reges jus est, &
Regni possessionem mittendi. Horum sex vulgo *Laici*; reliqui dicuntur *Ecclesiastici*, vel *Clerici*. *Laici* sunt *Du-*
ces & *Comites*. *Duces*: *Burgundus, Normannus, Aquitanus*. *Comites*: *Flander, Campanus, Tolosus*. *Ecclesiastici*, iridem
Duces sunt vel *Comites*: *Duces*; *Remensis, Archiepiscopus, Laudunensis & Lingonensis Episcopus*. *Comites*: *Catalaunensis,*
Remensis, & Belouacensis Episcopus. Sunt & septem summi Senatus per Galliam, quos vulgo *Parlamentum*
dicunt, a quibus appellare non licet: *Parisiensis, Tolosanus, Rotomagensis, Divionensis, Burdigalensis, Aquis,*
Avinionopolitana. Et ad Statum Ecclesiasticum quod attinet. Sunt in Gallia Archiepiscopatus XII, *Lugdunensis Pri-*
us, Lyon, Aquis, Aix; Viennensis; Vienne; Remensis, Reims; Narbonensis, Narbone; Tolosanus, Tolouse; Burdigalen-
Bordeaux; Auxitanus, Aux; Bituricensis Bourges; Turonensis, Tours; Rotomagensis, Rouen; Senensis, Sens. Acade-
miæ in regno Galliarum sunt hæc: *Parisiensis, Picardensis, Bituricensis, Tolosana, Burdigalensis, Nannetensis, Lugdunensis,*
Avinionensis, Montispeffulana, Cadurcensis, Gravianopolitana, Valentina, Valence, Remensis, Andegavensis, Cadomen-
Nemavensis, Romana, Romans, Avenionensis, Dolana, Massiliensis omnium antiquissima, ab Græcis orta. Ex
omnibus tanquam ex multis Equis Troianis, innumeri docti Viri, Theologi, Iurisperiti, Medici, Alii
erunt: Quos uno ductu enumerare si conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, Lecturis ve-
redium. Nobilitas sane Gallica (quæ frequentissima est) hodie tam pertinaci diligentia, ut hoc universum
tam, tamque assiduo labore Meliorum Literarum Studia persequitur, adeoque in omni Disciplinarum Ar-
que genere excellit, ut nusquam terrarum magis. Videre ibi est summo loco natos illustribusque ortos
omnes noctes dieque inhærere Chartis, & nunquam non Musarum Sacris operari. Sunt qui de quacunque
medium prolata expeditissime possunt, Methodo admiranda, ex tempore & absque ulla præmeditatione
horas aliquot, non sine audientium stupore disserere. Bibliothecæ in hoc regno varæ, cum primis Parisiis *Bibliotheca,*
Majestatis, & S. Victoris, ut alias publicas & privatas præteream optimis rarissimisque cum editis, tum
in scriptis refertas libris. Ad Mores venio Gallos acutos ingenio, & ab Doctrina minime alienos esse, te-
statur Diodorus & Strabo. Commendat illorum in bonis literis studium non uno in loco Symmachus. Marcus
Cato originum lib. I. I, apud Charisium Sosipatrum; *Pleraque, Gallia*, inquit, *duas res industrisissime perse-*
que *rem militare & argute loqui*, ne nesciamus Veteres Gallos inter alias gentes Eloquentiæ gloriam reportasse.
Ingenium

Ingenium simplex, nullaque divinum malignitate (egregia hæc Veterum Gallorum laus) tribuit illis Strabo. Pronunciat de iis oculus testis Iulianus, Quod adulari nesciant; sed libere ac simpliciter cum omnibus aequalique jure vivere. Venerem Nuptiarum Deam & Bacchum lætitiæ datorem Conjugii, Proliſque, & Vini, quatum cuique libeat, potandi gratia tantum novisse. Quæ his aliisque talibus adversantia nonnulli proferunt, convicia, & tanquam ab maligna mente manumque protecta, sunt exaudienda. Nam quis non videt, lætis Veterum Scriptorum de Gallorū Indole Monumentis, factaque cum Genio, qui iisdem hodieque est, commissione, falsū esse quod tradit Servius, Gallos pigrioris esse ingenii; quod Iulius Firmicus, stolidos; quod Iulianus, quasi oblitus, stupidos, & rusticitatem amantes; quod Polybius, Doctrinæ & Artibus operam non dare; quod idem cum Diodoro, Arhenæo & Clemente Alexandro, infidos esse, crapulæque & obrietati deditos: quod Livius Polybiusque, molles esse & effeminosos: quod Mela, Auri avidos, superbos, superstitiosos: quod Solinus, vanos: quos: quod denique pecuniæ insatiabiles esse, Plutarchus in Pyrrho. Fatēdum nihilominus multa Gallis instuta aliorum populorum commercio, *Nemo Gallos*, ait Florus lib. 111. cap. x. *santum feroces dixerit, fraudibusque* Avidos Iurgiorū docet Ammianus lib. xv. Reprehendit etiam Diodorus in Gallis quandā linguæ intemperatiam, Sermonem notās eos uti brevi & subobsuro: multa ex animo dubia loqui, plurima ad jactantiam in sua laudē dicere, & ad ceterorum contemptū: minaces esse ac detractores, opinioneque inflatos. Iactantia illa ab se bene etiam est animadversa. Atque ea Gallica ostentatio est, quæ ab Cæsare lib. vi 11 nominatur, & multis quorum librorum exemplis adprobatur. Talis est lib. 1. Helvetii Diviconis elatio, dū Helvetiorū virtutem extollit, Romanæ Cladis memoriam objicit, Cæsaremque minitendo, admonet, ne cōmittat, ut is locus, ubi Romani constitissent, ex calamitate Populi Romani interneccione exercitus nomen caperet aut memoriam proderet. Vercingetorix in cōcione jactat se unū Consiliū totius Galliæ esse curū, cuius consensui ne Orbis quidē terro possit obſistere. Quod ad Veterū Gallorum Religionē, Cultumque; in rebus sacris servari solitū, flocci faciendū est M. Tullius oratione pro M. Fonteio scribens, *Gallos minime ulla Religione moveri*. Audiendus potius Livius: etſi in ceteris satis huic genti iniquus, *negligentē tamē haud quaquam Religionis* adfirmat; & Cæsar l. vi 11. bell. G. cui penitus cognita hæc natio, dicit eam *admodum deditam Religionibus*. Maxime autē Mercurium coluerunt, de Cæsare teste: Celtas Iovem coluisse attestatur Max. Tyrius, cuius signū altissima Quercus. Dianā templū habuisse apud Malsiliēſes, Str. testis est: & apud Gallo-Græcos Dianā cultā, Polyæ. lib. vi 11 & Plut. commemorat.

HIS P

Al. communia

quic illis Strab
 omnibus aqu
 e, & Vini, qua
 illi proferunt
 ter, lectis Vete
 nissione, falsi
 ianus, quasi
 are; quod ide
 quod Livius
 olinus, vani
 a Gallis insti
 fraudib; uag
 uaz intemper
 tantiam in su
 tia illa ab St
 r, & multis
 u virtutem ex
 cus, ubi Rom
 m proderet.
 bis quide terr
 flocci facien
 otius Livius
 .vi. r. bell. G
 m coluerunt,
 anā templū
 commemor
 E

GALLIA

HISPANIAE PARS

NAVARRA

ITALIA

PARS

Ad communia Galliae

*Es*um sive *Hesum*, *Tentatē* & *Teranem* Deos habuisse Gallos, Laëtantius, Lucanus & Minutius Felix referunt. *Martem*, *Mercurium*, *Jovem*, hos plerique docti interpretantur. *Belenus* Gallorum Deus est apud Aufonium qui *Belis* apud Herodianum in Maximinis; idem forsitan cum *Tibikene* Tertulliani in Apologetico, qui Græcis aliisq; Apollo, putatur fuisse. Colebatur & apud Gallos *Abellio*; de quo monumenta extare notat in Conventibus Novem populariæ Vir Nobiliss. Iosephus Scaliger ad Aufon. lib. 1. cap. 1x. *Hercule* etiam *Ogmis* nominat coluisse Gallos, auctor est Lucia. In Hercule Gallico. Galli autem Veteres Deos suos in dextram conversi adorabant, Athenæo scribente. Diis Homicidio aliisque rebus sacrificabant, Marti imprimis, teste Cæsare. Nullum autem Gallis Veteribus Sacrificium erat sine *Druidis*, inquit Diodorus. Fuerunt hi olim apud Gallos clarissimi cerdotes sicut & *Bardi*, de quibus Lucanus.

*Vos quoque qui sortes animas, belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
Plurima securi sudistis carmina Bardi.
Et vos Barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ob armis.
Solis nosse Deos, & cœli numina vobis
Aut solis nescire datum. Nemora alta remotis*

*Incolitis lucis: vobis auctoribus, umbra
Non tacitas Erebi sedes, Disque profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artium
Orbe alio: longa (canitis si cognita) vita
Mors media est. — Inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis & ignavum est reducere parcere vitæ.*

Atque hæc de moribus Gallorum in Sacris: nunc de eorundem ritibus in prophanis pauca subiciamus. Gallos ad Concilium armatos venire solitos, testatur Livius. Scribit Strabo id in Gallorum Conciliis notatum fuisse, si quis orantem interpellaret, progrediens Minister publicus districto gladio adjectisque minis silentium imperabat; quod si non adquiesceret, idem iterum tertioque faciebat: denique desago Interpellatoris tantum amputabat, ut reliquum inutile redderetur. *Gallorum subita & repentina Consilia*: (inquit Cæsar) *in Consiliis capiendis mobiles, & novis plerumque rebus student*. Notat idem Cæsar, Gallos, ubi major atque infestior res incideret, eam clamore per Agros Regionemque mira celeritate significare solitos; hinc alios deinde excipere, & proximis tradere. *Liberos suos*, ut idem scribit, *nisi quum adoleverint, ut munus Militiæ sustinere possent, palam ad se redire non patiuntur: Filiumque in puerili ætate in publico in conspectu Patris adstare turpe ducunt. Vnde quantas pecunias, eodem memorante, ab uxoribus Dotis nomine acceperint, tantas ex suis bonis æstimatione fallacum Doribus communicant: huius omnis pecunia conjunctim ratio habetur, fructusque servantur. Utæ eorum vitæ paratis, ad eam pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit. Viri in uxores, sic uti in Liberos, vitæ necesse habent potestatem, Gallorum mulieres speciosas, magnitudine & robore Viris similes, facit Diodorus: fecundas & bonas educatrices: pariendo educandoque felices. Fuit & Gallis usitata more reliquarum Gentium Servitus. Plerique, ait Cæsar lib. vi. *quum aut ere alieno, aut magnitudine Tributorum aut iniuria Potentiorum premuntur, sese servitutem dicant Nobilibus, in hos eadem omnino sunt jura, quæ Dominis in Servos. Trahebantur tamen humanius liberaliusque, quam apud Romanos. Domini namque Galli suos obaratos, atque, ut Cæsar vocat**

Gallia

Gallica appellat, *Ambactos*, honoris quodam loco circum se habebant, eorumque opera in bellis utebantur. Picilia porro in usu habebant, Diodoro teste, densa ac Floribus distincta. Cœnabant sedendo omnes in festibus, sed in solo, super stratis Luporum aut Canum pellibus (in Toris apud Strabonem) ministrabant eis pueri juniores, ætate tenera. Iuxta eos ignes fiebant, iisque adposita visebantur Ollæ, & Verua Carnibus plena, maxime suillis, tam recentibus quam salitis: sed & omnis generis Carnibus: plerumque vero Cibus erat cum Lade, ut scribit Strabo. Audiamus hic Athenæum ex Posidonio, sic fere Latine sonantem: *Celte sæno substrato Libationes propinant super ligneis mensis parum exstantibus. Panis & is paucus* (Panem hunc Fermento levio- rem facere, adnotat Plinius) *Cibus est. Caro multa elixa in aqua vel super prunis aut in Verubus assa: hanc Leonum, & ambabus manibus Artus integros tollunt, morsuque dilaniant; & si quid agrino dirvellatur, exiguu id cultello pra-* *Adponunt in Conviviis Pisces, qui Fluviiis adsolent, Interiorisque & exterioris Maris litoribus: & eos cum sale, & Cymino (quod etiam potioni injiciunt) assos. Et paullo post: Locupletas vinum bibunt ex Italia peritum vel Massiliensium regione, & id merum, interdum Aqua panlulum affundentes.* Hactenus ille. Sed & ex frugemadida Potum ad Ebrietatem fecisse, Plin. est auctor lib. xx. i. cap. ult. Ex Hordeo Potum, quem *Zythum* appellabant fecisse, & alium ex aqua, in qua favum Mellis laverint, Diodorus tradit. Quod ad Vestitum, *Saga* ferebant, notante Strabo, eaque densa ex Lana terebant, *Lana* vocantes. Hujusmodi *Saga* scribit Plin. lib. vii. i. cap. xlvi. i. *Scutula* dividere Gallos instituisse. Quæ Pli. *Scutula*, Diodoro sunt *αλινθία*. Per quæ nihil aliud illi intelligunt, Nobisimo Viro Iosepho Scaligero norante; quam quas Galli hodie vocant *Lansangias*, quasi *Laurangias*, ab Lauri fo- ro, quod haber Rhombi figuram. *Braccis* porro (quæ quod Gallorum essent, Tegmen barbarum Tacito) ute- bantur Galli circum *extensis* vel *laxis*. Loco Tunicarum apud Strabonem Veltem habent Galli Fissilem mani- ram usque ad pudenda & nates demissam. Manet hodieque forma in isto Vestis genere, quod nobis vulgo *Paltarock* vel contracte *Palt-rock*. Annulis dicit uti in digitis, nihil distinguens Diodorus; in medio tantum, *no-natur. hist. lib. xxxi. i. cap. i.* Sed de his satis, ad specialiora Galliarum pergo.

Ee

Britannia

Vestitus

Vestitus

Regio unde dicta

Britannia, vulgo *Bretagne*, nomen, jura, leges, incolasa Britannis, quos nunc Anglos dicimus, fortiter est, qui sedibus ab Saxonibus pulsus in ea confederunt, Vortigerno regnante, a quo evocati ad defensio-
nem adversus Scotos fuerant. Fieri etiam potest ut ante id tempus in hac Gallie parte Britannorum fuerint
coloniarum, quae tunc aucta exsulis Britannis, quam vim domi passus fuerant, Aremoricis (nam hi quon-
dam infederunt haec loca) intulerunt. Scaliger in urbibus:

Vicit Aremoricis animosa Britannia gentes,

Et dedit imposito nomina prisca iugo.

Situs.

Vnde & olim *Armorica* fuit appellata: praecipue qua ad Mare vergit, ubi nunc inferior est Britannia. *Armo-*
enim veteribus Britannis nihil aliud, quam ad *Mare* vel *supra Mare*, teste Camdeno. Ad Orientem Normanno-
rum. In altum ultra reliquas Provincias omnes procurrit, Peninsulam instar, unde non inconcinne *Cornu Galliae*
dicitur; soleaeque ferreae speciem referre, cujus exterior pars subrotunda Mare: interior vero concava, respiciit
Mediterranea. Longitudo ejus sex dierum est itineris, trium autem latitudo. Regio est amoenissima & fertilis-
sima. Pratis abundat & Erycetiis, ex quibus gratum pecori pabulum. Venas habet Argenti, Ferri, Plumbi.

Soli fertilitas.

Britanni autem in tantam repente potentiam excreverunt, ut Gothis, quo minus Galliam totam occupare
obstaculo fuerint. Certe Riothimus istorum Rex, XI millia Britannorum contra Gothos in auxilium Roma-

Imperium majo-
rum.

norum eduxit, ut auctor est Iornandes. Praelio quoque adversus Attilam interfuisse testis est Callimachus. Est & il-
lud grave argumentum Britannorum potentiae, quod Reges Galliae totam hanc oram de qua superanda despe-
rabant, Normannis, utpote bello magis adfuetis, olim vincendam depopulandamque concesserint. Nec carum
consilium eventu: Notico enim ense Britannica confusa est ferocia. Paruit igitur Normannis quae antea Regi
Galliae paruerat, Postea proprios habuit Duces. Ultimus eorum fuit Franciscus; qui anno MCCCXC vita fun-
ctus, unicam filiam Britanniae haeredem reliquit. Haec Maximiliano Archiduci Austriae Romanorum Regi despon-
sa, quum per Franciam deducenda esse, rapta est a Carolo octavo, qui eam sibi matrimonio conjunxit. Ex
Britannia Franciae adnexa fuit. Ea hodie duplex est: *Superior* & *Inferior*, illa Ligeri vicinior, haec Angliae, diciturque
alio nomine *Ripensis*. Superioris Metropolis est *Urbs Nannet. ca.* vulgo *Nantes*. Ptolemaeo *Kovδία κλον* *Nannetum*, i-
cenfer Iosephus Scaliger, Cognatus & alii. Sedes fuit olim Britanniae Ducum: Comitatus habens titulum, De-
cisque Primiogenito adscribi solita: ad Ligerim duosque alios fluviolos sita, loco peropportuno, haud procul ma-
ri, Episcopalis statio, ut & quatuor quae sequuntur. *Urbs Redonica*, vernacule *Rennes*: *Condate* *Redonum* Ptolemaeo
Condate Antonino. *Dolum*, opidum nunc, olim *Arx*: vulgo *Dol* vel *Doul. Fanum Briocense*, vulgo *S. Brien*, opidum
non ignobile. Rupes ibi excelsa tutam praebet navibus stationem in ea *Arx* urbi protegendae excitata. *Fanum*

Urbes.

Sancti Machlovii, vernacule *S. Malo*. *Dinan* opidum pulchritudinis eximia, in deliciis aliquando Britannia Ducibus. Sunt & Britannia Superioris alia Opida *Regulx*, *Chasteau-briant*, *Lambellu*, *Uitray*, *Jugen*, *S. Aulbin du Ciermier*, *Mont-contour*, *Plerel*, *Jocelin*, *Malestroit*, *Pontigni*, *S. Julian*, *Encenis*, denique, extremum versus Pictones, sub quo comprehendi solent diriones, quæ vulgo *Cliffonnis*, *Rai* & alia. In inferiore urbes & opida celebriora: *Vannes* hodie *Vannes*; *S. Pauli Fanum*, *S. Paul de Leon*, *Tricorensis* Opidum, vulgo *Triguier*; *Blabia* nunc *Blavet*, *Morlaix*, *Quimpelray*, *Conquerneaux*, *Quimpercorentin*, *S. Regnani des bois* & alia. Dominia sunt *Montford* Comitatus, *Rohan* Vicecomitatus, *Grello* cuius principalis locus *Chasteau Andron*. *Le Pnia de Guel*, *Baignon*, *Montfort*, *Vannes*, *taus*. Flumina Britannia sunt *Ligeris*, *Rausa*, *Ella* & alia Mare commercii aptissimum est: unde Sal extrahunt adcolæ, quod ab Sole induratum Conregionalibus vendunt. Præter autem superiores urbes & opida, commodissimos etiam Portus præstant *Brest*, *Ancrayum*, *Hanebonum*, *Pontsecrot*, ubi magna Vitrarum copia legitur. Archiepiscopus *Dolensis* in *Dol*, hos sub se habet Episcopos: *Nannetensem*, *Nantes*, *Venetenensem*, *Vannes*, *Briocensem*, *S. Brieu*, in his tribus Gallice & Britannice loquuntur. *Curiosipitem*, *Cornouaille*, *Leonensem*, *S. Paul de Leon*, *Tricorensensem*, *Triguier*. In quibus Britannica tantum lingua, quam vocant *Bruon*, *Briotonant*, in usu est, quam veterum Trojanorum linguam esse putant. *Machloviensem*, *Saint Malo*, *Redonensem*, *Renes*. Incolæ non omnes eadem animi alacritate, non omnes eadem comitate; plerique tamen cauti lucrique cupidi: gravissima negotia ad portula tractare soliti.

Normannia.
unde dicta,

Situs.

Solifertilitas.

Imperium majorem,

Normannia sic dicta a Populis Septentrionalibus: *Nort* enim, Idiomate Germanico, Septentrionalis Orbis terrarum, *plaga*: *Man*, *Vir*: *Normannia*, Terra Franciæ viris eo ab Septentrionali ora vel Arcibus orbis ex Dania Norvegiaque protectis ad habitandum data. Notæ sunt *Normannorum* in Germaniani Galliamque excursionses. *Normannia* autem ad Occidentem Crenone fluvio a Britannia scernitur, a Septentrione Oceanus terminatur, a Meridie Cenomannis: ad Orientem vero habet Franciam proprie dictam, (in qua est Lutetia) qua flumine *Epia* distinguitur. Itaque tota non pertinet ad Galliam Lugdunensem, sed aliqua ejus pars ad Belgicani spectat. Eam sexto vix die expeditus pertranseat. Regio fertilissima: Frumenti admodum ferax, Pomis atque Piris adeo referta, ut hinc potum generis sibi utatim exprimat, & ad externos copiose Fructus exportet. Estque pecoris magna copia. *Rollo* Normannus atrocissima excursionem in plerique Galliarum littoralia & inde porro in loca mediterranea & penitissima, ad tantam tandem redegit necessitatem Carolum Simplicem Francorum Regem, ut Rolloni ad Christianam pietatem invitato, filiam *Gillam* de derit uxorem, totamque dotis nomine *Weist-richam*, & qui super Ligerim Britannos, primusque hic factus est Dux Normanniæ Vtbs primaria est *Rotomagus* vulgo *Rouen*. Fluvius adfidet, ad Meridiem quidem *S. quane*, maximarum navium (unde ingens *Mercaturæ* commoditas) capaci; ad Orientem minoribus *Rubecæ* & *Auberna*; ad Septentrio-

latissimos pratorum habet Campos, Montesque præcellos. Sequana pontestratus est ingeniosi artificii
 actaque, siquid in Galliis aliud, admirabilis; lapide quadrato, validis columnis, pulchris arcibus, qui tre-
 munt numero: altitudinis latitudinisque insignis. Estque urbs hæc Archiepiscopatu & Parlamento celebra-
 præterea *Aurences, Evreux, Bayeux, Sais, Constantes, Lisieux, Alençon, Aumale, Longue-ville, Eu, Harcourt,*
Neufville, Maleverier, Mortam, Mongommery, Thorigni, Gisors, Caule &c. Normannia quibusdam statuitur du-
 Superior & Inferior. In Superiore Ducatus sunt tres *Alençon, Aumale, Longue-ville.* Comitatus *Eu, Harcourt,*
Neufville, Maleverier, Mortam, Mongommery. Continet item hæc Normannia illam regionis portio-
 nem quæ vulgo *Vulx*, in qua est *Gisors* Metropolis Comit. & Ballivatus. Et Baroniam *l'Agle.* Inferior in mino-
 dividitur partes, quæ vernacule *Caule, Bessin, Constantins, Horviret, Royaur de Tvetot, Le Vaulx de Vire.* In
 Normannia Archiepiscopus *Rotomagensis Rouen*, cui subsunt Episcopi *Saiensis, Sais, Constantiensis, Constances; Le-*
vis, Lisieux; Abrincantensis, Aurences; Baiocensis Baiæx; Ebriocensis, Evreux. Gens omnis suapte natura cal-
 lulis exteris legibus obnoxia: Moribus suis & consuetudine, quam pertinacissime tuetur, vivit. Doli qui-
 & litis adprime gnara; alioqui doctina & religioni dedita.

Belia vulgo *La Beausse*, Regio siccitate aquarumque laborans penuria: fertilis nihil ominis, & Frumenti *Belia.*
 iterax. Ea triplex est, *Superior, Media, Inferior.* *Superior, La haulte Beausse*, initium capit ab Vico, qui vulgo
 indigeratur, petens porro Carnutum agos & ulteriora. Conconsentur illi *Carnutum Regio, Ducatus Ande-*
Comitatus Perchenensis. Carnutum Territorium vulgo *le Pais Chartrain*, adhæter hinc Percheni Comitatu,
 Ducatu *Aurelianensi.* Carnuticum solum nulli reliquæ Gallie parti fertilitate vel amenitate cedit: omni
 Frumenti, Fructuum, Pecoris abundans: Vino non destitutum. Primarium Opidum *Carnutum* audit,
Proton nunc *Chartres.* Opidum hodie non postremi loci. *Carnutum* Territorio solitus est adcenferi *Comi-*
Druidensis & Montfortius. Sunt hic Opida *Dreux & Montfortium.* Ducatus *Andegavensis, La Duché d'An-*
 cularem Tabulam habet. *Comitatus Perchenensis* dividitur in duas partes, quarum una inferior dicitur, vul-
Perche Gouet, cuius primarium Opidum *Neigent Rorrou.* Altera superior in qua *Mortaigne* Opidum: Sequi-
 Media, cui tribui solitum quicquid est, inde quidem ad utramque Ligeris ripam ab *Rotomago, Vendomium*
 hinc autem in dextra ejusdem Ligeris ripa quicquid Castelloduno porrigitur Blesas & ad Turonensium
 agros. Reliquas fertilitate sua Belsias superat. Comprehendit partim Comitatus, *Plesensem, Dunensem &*
ensem; partim Ducatus Vindocinensem & Turonensem. Inferior Belsia restat. Ea Campetris omnino &
 Frumenti valde ferax, totius Gallie horreum: portecta inter Episcopatus *Anrelianensem & Carnutensem*
 ido Stampensi procurrit, versus Orientem quidem ad Senones usque, versus Meridiem ad pontem Aure-
 lium. In ea est *Aurelia* vulgo *Orleans* sita ad Ligerim. Ducatus titulo est no-
 & *Ditiones* vel *Territoria Lorriacum & Solonium.* Archiepiscopus hic *Turonensis, Tours:* habet sub se *Ceno-*
manis de Mans, & Andegavensem Angiers. Episcopus *Carnutensis, Chartres,* subest *Senonensis* in Campania, &
thonsis.

Status Ecclesia-
 sticus.
 Vulgi mores.

Soli fertilitas.
Superior Belsia.
Sunt.
Urbes.

Media Belsia.
Sunt.
Soli fertilitas.
Opida.
Inferior.
Soli fertilitas.
Urbes.
Status Ecclesia-
sticus.

*Regio unde dicta
Sint.*

*Vasconia.
Sintus.
Soli fertilitas.
Urbes.*

*Arvernia.
Sintus.*

Urbes & Opida.

*Inculisemensis.
Ager.
Sintus.
Soli fertilitas.
Urbes & Opida.*

*Turonis.
Sintus.*

GALLIAM *Aquitanicam*, cujus pars Australior hac Tabula delineatur, nonnulli dictam volunt ab Aquibus abundare fertur: alii ab opido, *Aquis*, *Aqs*, derivant. Hæc a Pyrenæis Montibus ad Ligerim que juxta Ptolemæum extenditur. Nunc autem, teste Ortelio, a Garumna ad Oceanum & Pyrenæos Montes. A Circio vero Septentrionali vento Occidentem versus Oceanum habet, qui Aquitanus Sinus dicitur, ab Occasu Hispaniam, a Septentrione Lugdunensem Provinciam, a Meridie Narbonensem. In ea Mercatorum quintus Ducatus, xx Comitatus, & vi Dominia enumerat. Ducatus sunt *Vasconia*, sive *Jemna*, *Arvernia*, *Inculisemensis ager*, *Bituricum regio*, *Turonis*. *Vasconia* sive *Guarna* ad Oceanum sita interionam & *Burdigalam*, agrum habet Vini fertilem, quod inde in Europam reliquam devehitur. Urbs in *emmaria* *Burdigala*, reliquæ enim *Nerac*, *Condom*, *Mirande*, *Nogeras*, *Orthez*, *Bazas*, *Dax*, haud magni momenti sunt. *Dax* tamen fontibus calidis, Salinis, & Metallis ferreis nobilitatur. *Burdigala*, Ptolemæo, veterum *turicum* *Vibiscorum* urbs est, sita in paludibus quas exundans Garumna efficit: ornata tum Parlamento, Academia, in qua omnium artium & scientiarum Professores juventutem instruunt. *Arvernia*, *Le Puy*, *Dacé d' Auvergne* sequitur. Sicut illi in locis partim planis, partim montosis. Vicinos habent *Arvernia* orientem *Forenses* & *Lugdunum*. ad Meridiem *Languedocios*: ad Occidentem, *Cadurces*, *Petrocori*, *Lemovices*: Septentrionem versus, *Bituricenses* & *Borbonios*. *Arvernia* duplex est *Superior* & *Inferior*. *Superior* *Le haut pays d' Auvergne*, quæ & *Arvernia* per excellentiam, Primariam habet Urbem *Fanum*, *S. Flori*, *S. Flourens*, edita rupe sitam. Reliqua Opida vulgo dicuntur *Orillac*, *Carlatum*, *Muratum*, *Buillons*, *Le Puy* &c. *Inferior* quoque & *Baillivatus Beaucaire*. *Inferior* opima est & fertilissima: Vinis præstantissimis, *Frugum*, *Melle*, *Croco*, *Pecudibus*, *Lana*, *Pascuis*, *Nemoribus* supra modum referta. Metropolis illi *Claramontium*, *Clamont*, vulgo, *Arce* superbit, & Episcopalis est Sedes. Reliquæ urbes seu opida sunt *xix*, ex quibus *Riom*, *Montferrand*, *Issoire* cæteris præstant. *Inculisemensis ager*, vulgo *Engoulême* ad Septentrionem *Pictonibus* est contemnimus Occasum *Santonibus*: ad Meridiem *Burdigalensibus* & *Petrocoriis*, ad Orientem denique *Lemovicibus* utilis Vini optimi, *Frugum*, *Cannabis*. Metropolis ejus, *Inculisma*, hodie *Engoulême*: Urbs antiquitate insignis Sita est in Colle qui Flumini, *Carantono* imminet, Agro devio & ab Regiis vis remotiore. Minorum gentium Opida sunt, quæ vulgo: *Marcon*, *Chasteau Neuf*, *Blaisac*, *Chabannes*, *Confolant*, *Ruffec*, *Aigres*, *Gourville*, *La Foucault*, *Marveil*, *Lanzac*, *Villebois*, *Momberon*, & *Bouteville*. De *Bituricum* regione in propria quam opida Tabula dicemus. *Turonis* vulgo *Touraine* incipit tribus supra *Ambaciensem* urbem milliariis, versus *Andegavenses*: terminatur in Vicis, qui vulgo *La Chapelle Blanche*, in *Spiritualibus* agnoscens Episcopum *Andegavensem* & *Chouais*. Hi enim limites statuunt inter *Turonenses* & *Andegavenses*. Incredibilem Regionis amœnitatem

Solifertilitas.
Urbes.

amoeniorem facit placidissima suave-fpirantis Aëris conlitutio: adeo ut totius Gallia *Horum* atque *Pomarii* vocetur. Vini Frumentique ferax est; Nemora habet venationi commoda. Metropolis Ducatus est *Cadunum* *Turonum*: vernacule *Tours*. Vrbs opibus & Edificiorum præstantia nobilis. Vicinus illi ad Orientem *Ligeris*: ad Meridiem & Occidentem *Idra* fluit. Minorum gentium hujus Ducatus *Opida* sunt *Ambulangerum*, *Chinonum* & alia. Comitatus Aquitaniz sunt *Teloſa*, *Tolouſe*: *Narbona*, *Narbonne*: *Albretunum* *bret*: Ager *Arminiensis*, *Armignac*: *Bigerronum*, *Bigorre* Feudalis *Tolofano*: *Beaz*; *Eſtrac*: *Commingensis* *dalis Tolofano* ut & *Foix*: *Vendadour*; *Pomdador*: *Montignac*, in *Poitou*: *Perigore*, *Perigieux*: *Eſpère*: *Lusign*, *Limoges*: *Poitou*; *Marche*; *Froſſac* *Viconte*: *Touraine*, *Tours*: *Aulnay*, *Viconte*: *Baſque*. Dominia: *Piſe* *Grave*, *Chaloces*, *Saintonge*, *Aulnis*. Archiepiſcopi v ſunt: *Narbonenſis*, ſub quo *Suffraganei* *Carcassonenſis*, *Carcass*, *Agathenſis*, *Agde*: *S. Pontii* *Tomeriarum*, *S. Pont de Tomiers*; *Aletenſis*, *Alet*: *Magalonenſis*, *Mompelier*: *Elbenſis*, *Elbe*, *Buierenſis*, *Beſiers*, *Lucevenſis*, *Lodeve*: *Nemaufenſis*, *Nismes*: *Uctienſis*, *Uſet*. *Bituricenſis*, *Bourges*; ſub quo decem *epiſcopi*, *Clermont*, *Rhodes*, *Lymoges*, *Mande*, *Alby*, *Cahors*, *Caſtras*, *Tulle*, *S. Flour*, *Lepuy* exemptus. *Burdigala* *Bourdeaux*, ſub quo ſunt 8. *Poitiers*, *Lucon*, *Maillezais*, *Samet*, *Engoulême*, *Agen*, *Codon*, *Sarlat*, *Tolofanum*, *Tol* ſub quo 7 *Epifcopi*. *Pamiers*, *Mirepoix*, *Montauban*, *La Vaur*, *Rieux*, *Lombes*, *Papons*. *Auxitanum*, *Aux*; ſub quo *Aquenis*, *Aqs*: *Convenarum*, *Comminge*: *Tarbenſis*, *Tarbe*: *Vafatenſis*, *Bijaz*: *Leſcurienſis*, *Leſcure*: *Laſtorensis*, *Laſte* *Conſerans*, *Conſerans*, *Olerenſis*, *Oleron*: *Baionenſis* alias *Baiocenis*, *Baone*. *Adurenſis*, *Adure* aliis *Ayre*.

Arelatense Regnum.

Regio.
Sabaudia.
Unde dicta.

Regnum Arelatense ab Vrbe *Arelato* nomen habet; regiones complectitur inter Rhodanum & Alpes, olim Imperii erant. Suntque in hoc tractu *Subaudia*, *Delphinatus* & *Provincia Sabaudia*.

Situs,

Soli fertilitas.

Armalum va-
rius.

sita Montibus undique cingitur. Cum Sabaudia tanquam partes ejus explicantur *Comitatus Genevensis*,
Maurianensis, *Tarentasius*, *Marchionatus Susa*: & aliquot Dominia: Ditio denique *Bressanensis*. De singulis pau-
 ca. *Comitatus Genevensis* nomen ab *Geneva*, quæ *Genava* dicitur Antonino. Urbs est miræ antiquitatis. Sita hodie
 ad Lacum Lemani, bipertita in duabus Rodani ripis, conjuncta ligneo ponte, cui per interjectam Insulam
 firmiori, utrinque Domus impositæ: Major Meridiem est versus, Minor ad Septentrionem. *Maurianensis*
 vulgo *La Morienne* expansus est ad Archum fluvium, ubi *S. Iean de Morienne*, Opidum non ignobile. *Tarentasius*,
Tarentaise, conclusus tere spectatur inter Montes Alpinos, Fluviosque Archum & Aram. Nomen habet ab Urbe *Delphinatum*.
Tarentaise, quæ hodie *Moutiers* incolis: Germanis *Munster* in *Tartaansen*, *Musterii* Latine scribentibus. *Marchio- Regio unde dicta*
Susa ab Opido *Susa*, haud procul Fonte *Doria* flu. qui infra Turinum in Padum se exonerat. Sunt & alia *Susa*.
 Sabaudia opida: *Aiguebelle*, *Mont Beba*, *Bellay*, *Nizy*, *Montmelian*, *Incilles*, &c. *Delphinatum* sequitur. Nomen illi *Urbes*.
 Sunt ab *Castello Delphini* quod vernacule *Chasteau Dolphin*. Huic ad Meridiem adhæret Provincia: ad Septen-
 trionem *Bressa*, interfluente Rodano: qua Occidens est Venissæ se pandit Comitatus: qua Oriens, Conregio-
 nis adjacent pedemontium & Sabaudia. Urbes hic Archiepiscopales sunt *Vienna* & *Ebrodunum*. *Vienna*, *Allo-*
quum. Metropolis Strab. eorundem *Urbs mediterranea*, Ptol. *Biennium*, Steph vulgo *Vienne*. *E brodunum* *Ebroda-*
rum Ptol. *Caturigum* vel *Alpinum Maritimum*, *Ebrodunum* vicus Strab. *Eburodunum* Antonino; vernacule *Am-*
brun. Episcopales Urbes sunt quinq; *Valentia*. *Dia*, *Gratianopolis*, *Augusta*, *Vapincum*, *Valentia*; Antonino & Pto-
 lemo, vulgo *Valence*; Ducatus titulo gaudens. *Dia Vocontiorum*, Antonino, *Dia* vulgo; Metropolis Agri, qui
 vernacule *Pais de Diois*. *Gratianopolis* olim *Cularo* vocabatur, *Civitas Gratianopolitana*, Isidoro, vulgo *Grenoble*.
 Sedes amplissimi Senatus Delphinatensis, Isaræ adsita, *Austuga Tricastinorum* Pili. *Tricastina* Urbs Sidonio: ho-
 mini cenfer V. N. Iosephus Scaliger, *S. Antoni de Tricastin*. *Vapincum* Antonno, vel quemadmodum in qui-
 dam C. legitur *Vapincum*, ut & in Itineraria Tab. *Gap*. hodie. *Caput Agri*, qui vernacule *Gapençois* Montibus
 præiit. Ipsum Opidum, ut hodie, sic & olim celebre, adcolis *Le Col S. Digo*. Minorum gentium Opida præte-
 ra. De Provincia Descriptione proxima agitur. Ad quam antequam transeo, pauca de Statu Ecclesiastico ex-
 ecutore subijciam. Archiepiscopi hic 5 sunt. *Tarentasensis* in Sabaudia, cui subsunt 2 *Sedunensis*, *Sitten*: & *Au-*
gustensis in *Augusta*. *Ebrodunensis*, *Ambrun* cui subsunt 9 *Dignensis*, *Digne*: *Grassensis*, *Grasse*: *Senetensis*, *Zena*: *Ni-*
zensis, *Niza*: *Glaudatensis*, *S. Glaud* forte: *Vancienensis*: *Vapincensis*, *Vap.* alius *Gap*: *Briancon*, *S. Pol. Viennensis*, *Vienne*,
 sunt Suffraganei 6, *Valentinensis* & *Dienensis* conjuncti, *Valence* & *Dye*: *Uvriensis*, *Uvriers*: *Mauriacensis* vel
Monensis, *S. Iean de Morienne*, *Gebennensis*, *Geneve*: *Gratonopolitana*, *Grenoble*: *Romanis*. *Aquensis*, *Aix*, huic sub-
 jectus, *Aptensis*, *Aps*: *Forojulienensis*, *Freiul*. *Sesturicensis*, *Sesteron*: *Regensis*, *Eres*: *Vapincensis*, *Vapinc*. *Arelatensis* cui sub-
 jectus, *Massiliensis*, *Massilia*: *Vassensis*, *Vasson*: *Tricastinensis*, *Tricast*: *Cavallicensis*, *Cavaillon*: *Avimonensis*, *Avignon*:
Orange, *Carpentoracensis*, *Carpentras*, *Tolonensis*, *Tollan*. In Lugdunensi Provincia urbe *Lugduno*, *Lyon*
 Archiepiscopus & Primas Galliarum refidet, habens sup se 4 Suffraganeos, qui sunt *Heduenfis*, *Autun*: *Maisconen-*
sis, *Macon*: *Cabilonensis*, *Chalon* ad Saonam fluvium, & *Lingonensis*, *Langres*.

Status Ecclesiæ
 sticus.

Regio unde dicta

Situs.

Cæli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorem.

HACTENVS de Aquitania & Regno Arelatenſi : ſequitur *Provincia*. Huic præſtantiffimo Galliarum tractui, etiam ultra Rodanum ad Garumnâ uſque *Provincia* nomen inditum, quod ab Romanis *Provincia* ſermam multis ante Chriſtum natum annis redactus, quod hodieque impoſita quondam conditionis nomen mordicus in exigua ſui portione in qua *Maſſila* & *Aqua Sextia*, retinet per excellentiam, utque oſtenderet ſe primam, non quidem ordine, ſed dignitate inter omnes Imperii Romani ſuiſ Provincias. Eſt enim totus ille Narbonenſis Ager pars totius Franciæ præſtantiffima. Coniacet *Provincia* a Septentrionem Delphinatus, montium interpoſitu Velzorum, qui vulgo *Velje*, intercurſuque magnæ parti Druentii Fluminis: Orientale ejus Latus claudunt & Alpes, & Varus Fluvius, cujus ſiniſtra ripæ adſidet Nicæ Italiæ hic principium: qua Meridies eſt, ab Gallico pulſatur Mari: Occidentalis illi limes partim Arauſiorum Principatus & Avenionenſis vel Veniſſæ Comitatus, hujus quondam partes, Francorumq; Ditionis, nunc autem aliorum principum: partim Rodanus, integer, Lugduno Arelatem uſque, ad Languedokii Parlamenti Jurisdictionem ſpectans. Cælum hic mite, clemens & valde purgatum. Ac provincia, de qua mihi ſermo, præter Segetes Fructus profert, non ſollicita cultura, nobiliſſimos vuarum paſſarum Ficumque tanta hic copia, ut portio Europæ ſufficiat. Roſ-Marinus, Myrtus, Iuniperi baccæ, aliæque id genus larga hic manu ab Natura proveniunt caſtaneæ, Mala Citria Cydonia. Granata Crocus, Oryza, ſimiliaque pleno ibidem Cornu funduntur. Vitæ generoſiſſima dant Vina. Solum denique paſſim gratum, ferax, Benignum. De Antiquiſſimis porro *Provincia Comitibus* pauca inveniuntur. Tempore Ludovici viii Francorum Regis, legimus in vetuſtiſſimis Annalibus fuiſſe *Reimundum Berengarium Provincia Comitem*; ejuſque Filiam unicam & Hæredem *Beatricem*, uxorem fuiſſe ductam ab *Carolo Andium & Cenomanorum Comite*, ejuſdem Ludovici Regis Filio, qui hoc matrimonio *Provincia Comitatus* eſt adeptus. Succeſſit huic *Carolus Claudus* Cognomine, princeps Salernitanus, & Rex Neapolis. Hunc ſequutus eſt Filius *Robertus*, Dux Calabriae, & Rex Neapolitanus. Robertum Avum excepit *Ioanna* (cujus pater Carolus, Calabriae Dux, jam vitam cum morte commutarat) teſtamento cum Regina Neapolis, tum *Provincia Comes* facta. Hæc *Ludovicum Andegavensem*, Ioannis Francorum Regis Filium, quem expleto in aduerſarios odio adoptarat, Succeſſorem & in aliis Principatibus, & in eodem Comitatu reliquit. Poſt Ludovicum Comes factus eſt Filius ejus *Ludovicus* ii; quem ſequutus *Ludovicus* iii Filius, quum etiam ab Ioanna ii Neapolis Regina in Regem Siciliae, Calabriaeque Ducem eſſet adoptatus, improlis Succeſſorem habuit in ſuis Principatibus, ex conſenſu ejuſdem Ioannæ iii. *Renatum Andegavensem*, Fratrem. Hic quum Regni Neapolitani *Provinciaeque Comitatus* jura reſignare noller Renato Lotharingiæ Duci, ex Filio Ioannæ Nepoti, ea tranſcripiſſe memoratur in *Carolus* Fratrem, Cenomanorum Comitum: qui Filio Carolo orbatum *Ludovicum* xi, Francorum Regem, omnium Bonorum Hæredem inſtituiſſe ſcribitur. Alii ſuprema id *Renati* voluntate factum volunt: non abſque graviſſima juſtiſſimæque Renati Lotharingici expoſtulatione. Habitatur

imo Galliarum
 ab Romanis
 osita quondam
 et per exco
 Romanis fuit
 et Provincia
 e magnz parti
 adfider Nicz
 im Arausiorum
 nis, nunc autem
 iurisdictio
 prater Segetes
 pia, ut potior
 ra proveniunt
 aduntur. Vite
 orro Provincia
 mis Annalibus
 vxorem fuisse
 trimonio Pro
 Rex Neapolis
 it Ioanna (cujus
 Neapolis, tum
 nem explende
 liquit. Post
 quum etiam ab
 is Successorem
 n, Hic quum
 Filio Iolanta
 Carolo orba
 ii (suprema id
 postulatione
 Habitarunt

Habitarunt hic olim *Salyi, Aquenses, Arelatenfes, Sextani, Sentii, Ebodontii, Dinienses, Vesdantii, Sanicenses, Nervici, Vencienses, Vulgientes, Aptenses, Rejenses, Ostaviani, Communi, Foro-Julienfes, Segesturni, Albici, Oxeribi, Deciates* & alii. Sunt autem in Provincia sub Parlamento Aquensi, præter multa minorum gentium opida; urbes, quæ quidem Archiepiscopales, undecim autem Episcopales. Archiepiscopales sunt *Aqua Sextia & Arelate: Aqua Sextia Colonia*, Latinis, Paterculo, Solino aliisq; dicuntur: quæ *Aqua Sextia Colonia* Ptolemæo: *Sextilia* est apud Plutarch. in Vita C. Marii; *Aqua Sextia* itinerariæ tabulæ. *Colonia Iuliam Aquas* vocat Lapis qui hodie Lugduni ad Benedicti: item alius ad ipsas Aquas. *Colonia* item *Iulia Aqua Sextia*, Legio xxv vocatur in antiqua inscriptione, Nummoque Vespasiani, Huberto Goltzio. *Aqua* quidem, quod *Aquarum* ibi *Calidarum*. Balnea: unde & hodie *Aix*: *Sextia* ab C. Sextio Calvino Cos, anno ab v. c. 13 cxxx, Hic enim victa Salyorum Gentes *Colonia Aquas Sextias* condidit, eo consilio, ut Romanum illic collocaret præsidium: quo Barbaros ex iis reprimere littoribus, quæ ex Malsilia ducunt in Italiam, quum Malsiliensibus illis coercendis non suppeterent vires. Legendus Livi. lib. 1. x. i. ab. v. c. *Iulia Augusta* vero ab C. *Iulio Cesare Augusto*, qui eam Colonis auxit, deductis eo Legionis xxv Veteranis. Parlamenti Provincialis sedes, quod inde *Aquense*. Partim ad *Aquas Sextias* partim in Italia, in Campo Raudino, vicit Cimbros Germaniæ populos, quique ipsis se junxerant, Tigurinos Ambrosesque Gallicas Nationes, C. Marius. Nota Historia. Alibi etiã hac de re nonnulla. *Arelas* simpliciter Orofio & Aufonio lib. de Urbibus in Egiptis & ipso carmine vi i; *Arelatum* eidem Aufonio in eodem carmine, & aliis: *Arelate* Cæsari, Plin. Sueto. in Ti. Principis Vita, Melæ, & aliis: *Arelate* denique Strab. quæ *Arelaton*. Salyorum *Colonia*, Ptol. & *Arelate*, *Sextanorum* Plin. Vt *Colonia* meminerunt Lapidés de quibus paulo ante, ad *Aquas Sextias*, *Salyorum* quidem, ab antiquissimis Galliæ populis; *Sextanorum*, ab Legionē vi, cui hic sua fuerunt Stativa. Hodie *Arles*, plurali voce. *Thelinen*, olim nuncupatam ab Græcis eam incolentibus, memoriæ prodit Festus Avienus. *Mamiliaria* cognominatur, quam ob causam nescitur, in inscriptione pulcherrima, quæ ibidem in Columna legitur, reſte V. N. I. Scaligero. *Constantina* ut diceretur, ibi quæ Septem Provinciarum, Viennensis, utriusque Narbonensis, utriusque Aquitaniæ, Novempopulaniæ, Alpium maritarum, conventus ageretur, sanxit Fl. Constantinus Imperator. *Gallulam Romanam* vocat Aufonius, carmine, cuius memini. Urbs ad Rodanum sita. Ad sinistram ripam hodie. Itineraria Tabula collocat ad dextram, ubi hodie Languedokium. Aufonius *Arelatum* Rodani Fluentis interficendi, notat. Vnde & duplex eadem lib. de Urbi. in extremo Mosella & Epistola xxi i i ad Paul. quod videlicet in duas partes ab Rodano scinditur. Hodie, mutata ibi rerum facie, Simplex est, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita, septa undique paludibus, in quibus præferoces aluntur Boves. Putatur hinc major fuisse, creduntque magni viri partem urbem olim florentissimæ alteram ab Gothis excisam. Emporium autem fuisse satis constat ex Aufonio. Gratianus olim Regibus Burgundiorum sedes fuisse legitur. Postea Comirum Provincialium fuit domicilium. Primum ibi Episcopum egisse scribitur D. *Trophimus*, Pauli Apostoli Discipulus, anno Imperii Neronis secundo in Gallias ab eo destinatus, ex cuius fontibus, ut Sossimus Pontifex M. scribit universa Gallia Fidei rivulus accipitur.

Arripotens hodie, *Honorato Hilarioque*, Præfulibus quomdam suis, est clara. Et hæc de Archiepiscopalibus
 Provincia Civitatibus; Episcopales sunt undecim, in quibus, quod absque aliarum fiat indignatione, primas da-
 to Massilia. *Massiliam* Latini omnes, Græcique nominant nonnulli: quæ, *Massalia* Strabo. Veteribus
 Nummis: *Masalia* Ptol. *Marseille* vulgo. *Phocaenium Græcorum* in Asia Minore est Colonia. Condita O-
 mpiade x l v, scribente Solino; tempore Tarquinii Regis, ut notat Iustinus lib. x l i i. Plutarchus in Solone
 conditam scribit a *Proto*, qui *Prois* aliis dicitur. Sicum petroso in loco, indicat Strabo, prope ostia Rodani
 in, in remoto sinu, velut in angulo Maris, ait ex Trogo Iustinus. Rempublicam porro Massiliensium tan-
 gere laudat M. Tullius, ut, audiente populo Romano, dicere auderet in defensione Fontei, *Civitas illius Dis-*
sonant, atque Gravissam non solum Græcia, sed pene cunctis Gentibus anteponendam. Episcopos suos numerant
 D. Lazaro, quem Christus ab morte suscitavit. Hæc de Massilia; reliquæ urbes Episcopales sunt *Dime*: *Dimia*
 in Ebroduntijs; *Dimia* Pt. in Sentiis, *Grasse* *Grassense* *Opidum*. *Glandève* *Glannate* Viris Doctis latine scriben-
 s; *Glannatena* Civitas, Notitiæ provinciarum Galliarum in Viennensi iv: In aliis libris est *Glanatica*, in qui-
 busdam *Glammatica*. Falluntur qui *Glanum* Plinii, Melæ & Antonini cum *Glammate* confundunt. *Glanum*
 in Antoninus ponit inter Cabellionem & Arelatum: at quanti procul inde *Glammate*? Quid *Glanum* hodie
 vocatur. *Sens*, *Sanition*, Vescidantiorum *Opidum* in Alpibus Maritimis, Ptol. *S. Paul de Vinsces*; *Vintium*, Ne-
 borum *opidum* in Alpibus Maritimis, Ptol. *Vencia*. *Dioni. Apt*: *Apt Julia*: *Vulgientium* Plinio; *Avia Julia*
Aveiulia corrupte apud Antoninum: Nam in melioribus est *Apt Julia*: ut & in Itineraria tabula. *Ries*;
 Notitiæ provinciarum Galliarum, in qua sub Viennensi i i i sic legitur; *Civitas Reiensium*, id est *Reius*. In
 Itineraria, scriptum est *Reia Apollinaris*: quod nondum liquet. *Fersuls*, *Forum Iulij* Planco ad Cicero-
 nem, *Forum Iulium*, Commonorum urbs Ptol. COL. IVL. OCTAV. in Augusti Nummo apud Goltziū;
Forum Iulium *Ostavorum Colonia* quæ *Pacensis* appellatur & *Classica*, Plin. Hodie portus est Marinus. *Cisteron*,
 viro apud Antoninum & in Itineraria Tabula: *Cestero*, inquit suis ad Merulam literis Iosephus Scaliger,
 apud quem tamen excusum est *Cessero*. Sed Merulæ semper Pliniana *Cessero* eadem censei solet cum ea
Cessero apud Ptol. Tolosæ & Carcaffoni connumerata, quæ hodie in Languedokio *Castres Tolon Telo-*
Doctis Latine scribentibus; *Telo Martius*, Antonino, *Opidum* in interiore Maris recessu, novem leucis,
 Asia. Hæc de Episcopalibus: sunt alia non minoris nominis & antiquitatis *Opida*: *Antibe*, *Antipolis* Decia-
 rum *Opidum* Ptol. *Opidum Latinum*, *Antipolis*, Plin. Tacitus *Antipolm Narbonensis Gallia Municipium* appellat:
 Nummus Tiri Imperatoris. *Olbia* Ptol. Melæque nota, *Teres* vel *Hieres* hodie censetur, ad Mare, tribus
 leucis Telono. Contra *Opidum* iacent nobilissimæ Insulæ, quæ Ptol. *Stechades*. *Lignistides*, Steph. Hodie,
 do cognomines, *les Ifles* dicuntur de *Teres* vel *Hieres*, Corallium ibi colligitur optimum, & quo non aliud
 plantius in Mari Ligustico. *S. Maximin*, *Tecolata* videtur Antonino in Itinerario, sex grandioribus leucis Mas-
 silia, versus Boream. *Tarascon* Strab. *Taruscon* Ptol. ad sinistriorem Rodani ripam: cui in dexteriore opposita
 est *Beltoquadræ*, vulgo *Beaucarre* fluvio tantum intercurrente. Comitatus dignitate fulgent *Opida*: *Sault*,
Sidus & alia.

Regio.
unde dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Vera Picardia.

Urbs.

Picardia nomen quamvis non magnæ antiquitatis, nulla tamen ejus certa potest reddi ratio. Alii aliter augurantur. Robertus Cenalis dicit se ignorare, num *Picardis* a *Begardis* Hæreticis nomen hoc sit mutuati. Sed his illos constat multo antiquiores. Sunt qui appellatos censent picardos; quod ab ortus primo usus Lancearum, quæ vulgo *Piques* nuncupantur. Eam hodie, ut crasse definiam, Occasum respicit, cum nonnulla Normanniæ portione. Oceanus Britannicus: ad Septentrionem istæ Veris Belgicæ jacent Regiones, quæ hodie Artesia & Hannonia: ad Ortum Leuceburgum & Lotharingia porrectæ: ad Meridiem denique Campania, isque nobilissimi Regni tractus, qui specialiorē notione Francovocatur, occurrunt. Regio est fertilissima, Horreumque Parisiorum, atque adeo pleræque Franciæ. Viti caret, ignava potius Incolarum socordia, quam vel Cæli vel Solis injuria. Picardia autem in tres dividitur partes. *Veram, Inferiorem, Superiorem.* De Vera hic tantum dicam. *Vera (La Uraye Picardie)* cæpto parisiis necesse, superatisque Bellovacorum Agris initium est ad Crepacorium. Comprehendit *Uicedannas, Ambianum, Corbientem & Peguignam: Comitatus Veromandorum & Retelorum: Ducatum Tiraschensem. Arabiana (Vermagne) d'Amiens* (nomen dedit *Ambianum*, vulgo *Amiens*: olim ut multi Docti censent, *Samarobrinn*, Ptol. appellatur *Samarobriga*. Quidam Antonini Codices *Samarbaruam*, alii *Samarabrigam* præferunt. *Briga* qua Hispanorum lingua, & *Bria* Thracio sermone, urbs nuncupatur. Nonnulli *Somonobrigam* scribunt a *Po* (Belgicæ *Brug*) quo *Somona* fluvius trajiciebatur. *Ambianum* certe urbs est ad Somonam, qui eam hinc findit (unde quidam *Ambianum* putant dictum ab Imperatore Gratiano, quod aquis ambiatur) munitibus Galliarum & ab natura & ab hominum industria merito connumeranda: Fossis pulchris præaltisque vallata: clavis ea parte Regni. Templum habet speciosissimum. Probitate sane Incolæ Fidelitateque sunt insignes, *Corbientis* ab *Corbia*, quod opidum est ad Somonam; quo loco fluvius, cui adjacet *Somonam* ingreditur: clavis itidem, qua parte jacet, Franciæ. *Cumiliaca* forte Antonini, inter *Samarobrin* *Amiens & Cambracum, Roie*, ni fallor. *Peguignam* denique a *Peguignyo* vulgo *Peguigny*. Opidum est sic dictum, si vulgo hodie *Pignone*, Alexandri Magni milite. Historiographis nobilitatum, quod ibi Gulielmus Northmanniæ Dux, cuius cognomen erat *Longua-Spatha*, positus insidiis fuit obruncatus per factionem Balduini Comitis Cameracensis qui eum pacis incundæ prætextu co-pelllexerat. Testantur Northmanniæ Annales, *Comitatus Veromandorum*, hodie vulgo *Vermandois*, retento, siqui alii Galliarum populi, prisco nomine. Comprehendere vero sub se Comitatum nunc signant Franciæ Geographi *Suessonum, Landunensium, Tartenorum Duionis*, Urbes ite *Noviomagum Fanum S. Quintini, Suessones*, hodie vulgo *Soussons*, vel *Soissonis*. *Suessonum Urbis*, quæ hodie *Soisson*, arce prædictæ *Suessones* gentis voce apud Antoninum: *Augusta Suessonum* Ptol. *Landunensium Ager, Laonnois*, dictus ab *Laono*: cujus meminit Vita Caroli Magni, hodie *Laon*. Situs illi in colle. *Tartenorum*, vernacule *Tartenois*, Metropolis est *Fera*, vulgo *La Fere*: Urbis egregie munita, situque commodissimo, ad Oysam Servamque confluentem

PICARDIA

S.P.P.

512

rio. Alii aliam
omen hoc f
; quod ab
e definiam
onē illa Ven
rharangia f
otione Fran
rancia. Vi
n tres divid
oro parifis
as, Ambian
Arabianol
brina, Ptol.
nt. Briga an
scribunt a Po
qui eam hic
atur) munitio
præaltisq; va
teque sunt
monam ing
mians & Cal
si vulgo fide
niz Dux, cui
s Camerac
mandatum
sub se Com
Noviomag
ou, arce pi
licus ab La
arionis, Me
que confluen
Arce

Arcem habens satis validam. Quæ nunc Vrbs *Nojon*, Antonino *Noviomagus* nuncupatur, inter Sueffonas Ambianos eam collocanti, decimamque octavam Legionem illi tribuenti, *Novidunum* & *Vaducassum* est. P. Vult Ecclesiasticorum *Noviomus*. Vrbs est, antiquitatis suæ notas non paucas præferens. Episcopalis Sedes, cuius Præsules Comites se Noviomagenſes & Franciæ Pares scribunt. *Fano S. Quintini*, quod Comitum Veromanduorum aliquando Domicilium & Regiunculæ caput, nomen a Quintino, qui Martyrium ibi passus. Olim *Augusta Veromanduorum*. Hæc de Veromanduis. *Retelorum* (vulgo *Retelois*) ditio sita est inter Hannonios, Lotharingos & Barros. Metropolis *Retelum*. *Tirafcha* (*La Tirafche*) primaria urbs est *Gufa*, Arce superbiens, Propugnaculum contra Leuceburgenſes.

Campania.

Regia.
Unde dicta.
Situs.
Cæli temperies.
Solis fertilitas.

Urbs.

Campania, quæ sequitur (*Comté de Champagne*) nomen, a Camporum latitudine. longitudineque, notat Gregorius Turonensis. Est enim Campetris admodum & plana, Semineque apta. Circum dant eam undique Briensium, Burgundiorum, Carolesiorum & Lotharingorum Ditiones atque Territoria. Cælum ibi serenum: Aër temperatus. Agri passim Frumento, Vino, omni que Pecorum genere abundante: nec desunt Silvæ, opimas quæ præbent venationes, jucundaque aucupia. *Campania* porro explici solet hodie cum per se, tum per Coniacentes ipsi Principatus. Per se, proprieque considerata duplex est, *inferior* & *superior*. *Inferiori* adsciscuntur *Tricassinum*, Ditionesque quæ vulgo *Ivigny*, *Bassigny*, *Vallage*, *Tricassinum* nominatur ab ævi posterioris Scriptoribus, quæ hodie *Trois*, Vrbs ad Sequanam: *Tracassus* Antonino, Legionem ibi xxiii ponenti, *Tricasse* Ammiano: *Tricasse* Bedæ, *Tricassinum* Nithardo: *Augustobana* *Tricassinum* Veterum monente V. N. Iosepho Scaligero. Episcopalis nunc sedes. Ad Sequanam (qui Chartariis hic magno est usui commode) in plano sita est, fertilis mercaturæque dedita: Arce potens. *Ivigni* Comitatus Campaniam separata Burgundia: adherens Senonibus. Opidum primarium *Ivigny*, lurididitatem agnoscens Baillivatus *Treca* *Bassigny* sic nominatur, quod potiore constituat *Inferioris* Campaniæ partem. *Bas Francis* *Infra*. Cincta minibus Matrona & Mosa, exiguaque; Mosellæ potentione, aquis magis irrigatur, quam huius Ditionis reliquæ. Metropolim habet cui ab *Calvo Monte* nomen: *Chaumont en Bassigny* vulgo: Baillivatus titulo clarum; Arce anxia quæ in Rupe sita beneque munita, superbiens item. Tribui solent illi (præter *Andomacunum* *Langonum*, vulgo *Langres*: de quo postea) *Montigny*, *Goëff*, *Nogent le Roy*, *Monteclar*, *Andelot*, *Bisnay*, *Choiseul*, *Visnory*, *Cleymont*, omnia Opida non invalida, pleraque Arcibus firmata. *Vallense* Territorium, *Vallage* vulgo, nomen gerere creditur Vallibus, quas habet pulchras admodum & fertiles: Parrensis hinc contiguum, inde Bartenſibus. Opida primi facile loci *Vasseim*, *Vassy*, ad Bloisam, ditionis Guisiz. Fanum S. *Desiderii*, S. *Desier*, vel *Didier*: Arce habet: *Janvillia*, *Janville*, Familiz Guisiz Apanagium, ut vocant, aliis *Joins*. Ville scribitur. Sunt & Vallensium ditione *Montmandelum*, *Dorlens*, *Le Chateau aux forges*, *Esclaron*, & alia. *Superior* *Campania* vere *Territorium*

inter Sueffonas & *le Pais de Perthis*. Nomen illi a Burgo vulgo *Perte*. Regio est fertilissima, abundans Frugibus, Lignis, Cannabi. Metropolis illi *Vitricum*, *Vitry*, ad Saltum Matronamque concurrentes. Continentur sub eo *Argilly*, *Lafaincours*, *Lourvem*, & alia Opida. Sic Campania quodammodo sit inlustrata per se: Coniuncta de-
signo Ducatus quidem *Remensem* & *Lingonensem*; Comitatus autem *Catalaunensem*, *Ligniensem* & *Mottensem*, sui
juris Campaniæque non subjectos. *Remensi* Ducatui (*Duché, Pairie & Archevesché de Reims*) nomen ab Ur-
be, quæ Veteribus *Durocortorum*, hodie *Reims*. *Durocortorum* Ptol. *Duricortora* Strab. *Dorocorteros* Steph. *Duro-*
cortum *Remorum* Cæs. Urbis est inclusa, & ut ita dicam incorporata Campaniæ, sui tamen juris. Archiepisco-
pum habet, qui Dux Primusque Par Franciæ. Huic subsunt Episcopi in hoc tractu: *Suessionensis* *Soisson*, *Ca-*
lalaunensis *Chaalon*, *Ambianensis* *Amiens*, *Noviodunensis* *Noyon*, *Sylvanensensis* *Senlis*, *Bellovacensis* *Beauvois*, *Lan-*
densensis *Laon*, & in aliis Belgii partibus, *Cameracensis*, *Tornacensis*, *Morinensis* & *Atrebatensis*. Hic Galliarum Re-
gis Oleo inaugurari solent. *Lingonensis* Ducatus (*Duché, Pairie & Evêché de Langres*) Urbem habet quæ quon-
dam *Andomatunum* *Lingonum*, vulgo *Langres*. *Andomatunon* Ptol. *Antemantunum* vitiose apud Antoninum,
ullo melius *Andematunum* in Itineraria Peutingeri Tabula: Tacito *Lingonum* Urbis, Gregorio Turonensi, Urbis
provincia. Episcopalis est, cuius Antistites Duces sunt & Pares Franciæ. Comitatus *Catalaunensi* (*Evêché, Comté*
Pairie de Chaalon) nomen impositum ab urbe *Catalauno*; *Cathalaunum* posterioris ævi Scriptores vocant, quæ
Chaalon hodie, cognomine *en Champagne*, Episcopalis civitas, ad Matronam planities, excelsis decorata Tur-
bus, Pyramidum iustar exurgentibus. *Lignienensis* Comitatus (*Comté de Ligny*) Opidum est *Lignium*; insignis
cultus, ad Saltum fluvium. De *Mottensi* (*Comté de la Motte*) præter nomen, nihil adhuc reperimus. Cum
Campania solet explicari *Briensum* (*Brionenfes* appellantur *Nithardo*) Tractus, *Heurepenfis* contiguus, la-
te, antiquus Comitatus. Intium illi ad *Cretelum* *Pagum*, haud procul ponte *Charantonio*, ubi *Matrona* Se-
næ commiscetur: quorū ille Campanos fere, hic *Gastinenses* a *Briensibus* separat. Nam quicquid ferme in-
tra hæc flumina est: ad *Burgundiæ* usque Ducatum, *Briensibus* adscribit solet. Manet nomen in Opido,
vulgo *Brye* vel *Bray* *Comte Robert*, sic dictum a Comite *Roberto* *Briensum* quondam Principe, cui hic erat
principium. *Briensum* urbes *Castellum* *Theodorici*, *Chastellum* *Thierry*: *fatium* *Medorum* vel *Meldarum* urbs, ad
claram; Arce antiqua. *Matronam* fluvium Ptol. nota; hodie *Meaulx*: *Provincium*, *Provins*, Opidum ab *Rosis* suave olentibus, Con-
suetudinis & *Dulciarii* celebre. Ad censetur etiam huic Tractui *Archiepiscopus* *Senonensis*, & *Archevesché de Sens* cum
Opido *Pontio*. Huic Archiepiscopo subsunt *Parisiensis*, *Meldensis* *Meaulx*, *Trecensis* *Troye*, *Carnutensis* *Chartres*,
Senensis *Nivers*, *Aurelianensis* *Orleans*, *Amisiodorensis* *Ausore* vel *Auxerre*. *Senonum* urbs, olim *Agendicum*, vul-
go *Sens*, ad *Icanam*, qui vernacule *Yonne*. Præter Comitatus supra a nobis commemoratos, hi subjecti a Merca-
re recensentur: *Bar* sur *Sene*: *Auxerre*: *Viconté* *Tonnerre*: *Pourisivent*, *Braine*, *Grandpré*, *Mully*, *Urcis*, *Rouffy*, *Re-*
voigny, & *Baronia* *Jainville*.

Haud procul Parisiis *Pons Charentonius* est, vulgo, *le Pont Charenton*, non ignobilis Vicus, ubi Matrona Sequana miscetur. Auditur hic *Echo*, quæ terdecies humanam reddit vocem; quaque quod admiratione dignum majore, quadrissyllabum integre & perfecte, quater quinquiesque resonat. Hæc de Parisio: sequitur *Goella*, ut quam minime potest, discedam ab vulgato nomine, *la Goelle*. Huicetiam antiqui perierunt Limes Manet ejus tantum memoria quibusdam in locis ab Goella cognominatis. Est ibi *Comitatus Dam-Martini*, *la Conté de Dam-Martin*, ab insigni quondam Opido *Dam-Martino*, quod nunc in Vici formam est redactum, in Collicullo collocatum. *Insula Erancia*, *Isle de France* ex ipsorum Gallorum definitione comprehendit quidquid Terrarum est ab *Fano S. Dionysii Possiacum* usque & *Mommorancium*, atque universum quicquid inter Sinus Gyrosque jacet Sequanæ, hinc Picardiam, inde Normanniam versus. Alii alios ipsi finit statuant. *San-Dionysianum*, vulgo *S. Denys en France*, opidum amœnum atque elegans, quod a Dionysio Antiocheno opagita imperiti rerum antiquarum & somniorum monasticorum creduli nomen sortitum arbitrati sunt. *Possiacum*, *Possy*, Opidum non ignobile. Arx ibi Regibus quondam in delitiis. Eo Reginae conferre solebant antequam D. Germani arx esset, partum edituræ. Ibidem Regum liberi educabantur, ut postea Blasii & Anabaxiæ. Inter *Possiacum* & *Lutetiam Fanum* est *D. Germani*, consecratum, vulgo *S. German en Laye*. Opidum nonnullius antiquitatis. *Mommorancium* vernacule dicitur *Mommorancy*. *Insula* succedit *Vexirum Francicum*, *Vexin*, vel ut alii, *Vulxin le François*. Continet quidquid est *Æsia* fluvio Claromontem usque, versus Picardiam. Perit & hujus memoria, nisi quod quodammodo fervetur, in antiquis quibusdam Chartis & Monumentis. Hæcenus de Præfectura Parisiensi, quatuorque ejus Ditionibus. Altera pars *Valesium*, vulgo *le Pâris Valois*; nomen habere putatur ab amœnissimis, quibus hæc ditio superbit, Vallibus. Alii aliunde derivant. Comitatus olim, hodie Ducatus. Primus Valesiorum, ut & Alenconii, Comes dictus fuit Carolus Philippi Franciæ Regis Filius, Philippi Pulchri frater: a quo per Philippum v. filium Regium Valesiorum Stemma Galliis fuit propagatum. Extendit se Ducatus *Valesium* in Picardiam usque. Primarium Opidum (præter *Cressiacum Cressy*) *Silvanectum* est, Francis *Sentis*. Dictum Latinis quidam augurantur, quod Silvæ necatur. Opidum est antiquum, præter Episcopatum, præfectura & baillivatu nobile. Ditavit Silvanectensis Præfectura Valesium Ducatum Dynastiis, quæ vulgo audiunt *Pierresmes*, *Rei-sis* & *Verberie*, comprehensis Opidis quæ nunc *Angy*, *le Pont S. Maxence* (paludibus hoc cinctum est, Lantremque statuit Franciæ & Picardiæ) *Pongon*, *Brenonville* &c. Complectitur eadem Præfectura *Compendium Compiègne*, sedem olim Principum; *Carolopolam* appellatum, ab Carolo Calvo, qui Pomeria ejus scribitur produxisse & munisse. Transgressis *Compendium* currunt statim Picardiæ populi, Sueffones & Laudunenses. Sub *Compendio* sunt *Magny*, *Thorette*, *Cred*. Continet quoque Silvanectum *Pontis Æsia* (*Pontoise*, vulgo *Pontesium* nominat Ivo epistola cv) Baillivatam, Præfecturam & Vicecomitatum: cui parent *Ville-Neuve le Roy* & *l'Isle Adam*. *Ponte-Æsia* superato, se offert Normannia. Silvanectensis insuper Præfecturæ Ius agnoscit *Comitatus Belmontius ad Æsiam*, *la Conté de Beaumont*, *Oyse*; antiqua Præfectura, cui subfinnt *Persang* & *Mezu*. Comitatus Belmontius Dominos agnoscit, Principes Regni.

bi Matrona S. admiratione d. o: sequitur G. ierunt Limite. *Dam. Martine* i formam est n. nitione compr. univrsim qu. ii alios ipsi fin. a Dionysio Ar. bitrati sunt. P. onferre se lebar. tea Blasius & An. n Lave. Opidum. *rum Francie* ue, versus Pica. chartis & Mod. L, vulgo *le Pair* de derivant. C. olus Philippi r. orum Stemma. dum (præter C. va neclatur. Op. tensis Præf. tumnam fluvium Cammarorū, qui delicatissimi, parentem largum, ad Corbolum in Sequanam se exone. em. Ducatus (qui olim Comitatus fuit) claret dignitate *Nemursum*, *Nemours* Opidum ad Lonium flu. qui paullo infra Moretum Sequanæ concurrat. Inter Ducatus Franciæ etiam non postremi loci. *Rupes*. *Roche fort* Gallo-Romanis dicta, Comitatus gaudet titulo. In Gastinensium quoque Ditone cum *Mil*. *Moreto* (quod Limes Gastinenses inter & Heurepensis) utroque Arce prædito, aliisque Opidis est *Montar*. quasi *Mans-Arge*, ut quidam ratiocinantur; quod in circuitu adspæctus ejus procul extendatur. Incendio. atum circa annum *C15 10xvi 11*, postea renovatum fuit. Arcem & hoc habet, in qua depicta visitur histo. Canis Venatici, qui Heri sui mortem vindicavit, occiso eo, qui necem illi attulerat,

BOVLONGNE COMITATVS.

Insunt & hi Comitatus: Guines, Ardres, & Fiennes Baronatus
Item Episcopatus Tarvannensis sive Morinorum, cui hæ Ditione
in spiritualibus parent.

Meridiani ad rationem Paralleli 50. 45 positi sunt.

Regio unde dicta

Situs.

Urbs.

Bolonia, vel ut alii, *Bononia* Comitatus (*Conté de Boulongne*) satis est amplius. Totus hic Tractus arenosus est, ejus generis arenæ, quam Vrentem vocant: unde & nonnulli *Boloniam* censeant *Bonillir* derivatam, quod ridiculum veditur. Nomen Comitatus a *Boloria* Opido quod Superius hodie & Inferius divisum. Inirium Bononiæ Comitatus ab Montibus S. Ingelber procurritque ad fluvium Cancham, quæ ejus Longitudo: Latitudo ad Lucum usque Tonohensem porrigitur. Comitatus autem titulo nobilis est Bolonia, quam dignitatem adeptus est tempore Caroli Calvi Regis Galliarum quo tempore S. Paul, Oye, Guines & Arthesiam dem honore tituloque potitæ sunt. Multa habet Opida & pagos. Inter alia *Boloniam* Opidum, quod dupliciter Superius & Inferius. Illud altiore situm loco, Burgus tantum, anteaquam ab Anglis obsidione premeretur. Hoc autem planiora occupans Mare adluit. Alterum ab altero passibus distat centum aut circiter. *Bononiæ* tiam nominant hac Galliarum parte varii. *Bononiense opidum* habet quoque Panagyricus incerti auctoris Imperatori Constantino dictus. *Civitas Bononiensis* est in Notitia provinciarum inter Belgicæ Secundæ Civitates. Hoc Francorum vulgo *Boulongne*; Inferioris Germaniæ populis propius ad veterem appellationem accedentibus *Bona* Antiquissimæ

arونات
e Ditione

otus hic Tra
Boloniā cenſen
Opido quod
bus S. Ingelbe
cum uſque To
quam dignitat
ines & Arteſia
um, quod dup
ione premeret
citer. Bononiā
auſoris Impe
e Civitates. Ho
edentibus Bo
Antiquiſi

Antiquissimis temporibus, uti censent V. N. Iosephus Scaliger suis ad Merulam litteris (nam ad Aufonium Gessore Opidum hoc tractu nomen retinere docet) Papirius, Massonius, Ielandus, Ortelius, & alii, *Gessoriacum*. Hoc contestatur Peutingeriana Tabula, in qua legitur *Gessoriacum* quod nunc *Bononia*. *Gessoriacum* Antonino dicitur qui ei Legionem adscribit xv, & alibi *Gessoriacensis Portus*, item *Gessoriagenis Portus* in Maritimis: Ptolemæo *Gessoriacum navale Morinorum*. Alii *Gessoriacum* non idem volunt cum *Navali Bononiensi*: *Calesium* putat Ioanne Talbotus, *Fanum S. Audomari* alii: *Vicum Soaci* Turnebus; *Slusam* Boëtius, *Brugas* Hermolaus Barbarus, *Ganduvum* Bilibaldus. Robertus Cœnalis diversa ponit *Gessoriacum Portum* & *Gessoriacum Navale*; illum Bononiæ censens; hoc autem *Castellum*, quod vulgo *Cassel*. Bononiensis porro fuit Godefridus, Eustathii Bononiensis Comitis Filius Lotharingæ Dux, qui Christianorum Primus Rex Solymorum. Prope Bononiam erat *Itium Portus*; quem qui *Calesium* Opidum esse arbitrantur, nullo negotio refelluntur a Ptolemæo, qui post Sequanæ Fluminis Ostia prius ponit *Icium Promontorium*, deinde *Gessoriacum navale Morinorum* a quo Opidum *Calesium* distat plus quam xx millibus Pass. *Gessoriacum* idem esse cum *Itio* persuasum videtur M. Velfero. *Itius Portus* quibusdam *Fanum S. Audomari* censetur, adductis cum vetusto Urbis nomine, quo *Sinen* vocabatur, quasi, volunt, *Sinus Itii*; tum Loci situ, qui quum valde sit humilis, præaltis tamen littoribus Urbem quodammodo cingentibus, Sinum Maris olim capacissimum fuisse indicat. Camdenus in sua Britannia docet *Itium Portum* diu fuisse in loco, quem hodie *Withsun* vocamus: prope *Blanesum*. Verum hæc aliis disceptanda relinquimus. *Bononiensis* Comitatus succedix *Guinenfis*, *Guisnes*; qui determinatur ab Comitatu *Oyo* per Canalem *Manesum*, *Guisnes*, in duas divisum Partes, quorum una in Paludibus sita, altera in continenti, Loci natura munitum & validum. Cepit Rex Henricus I, misso illuc Francisco Lotharingio, Guisæ Duce, anno 1115. De Danorum quondam in Guinensem terram Iure, multa Meierus in Annalibus Flandriæ, deque eodem Comitatu alia apud alios Hiistoriographos, quæ hujus non sunt loci. Visuntur & alia Opida, *Hartinconne*, *Peuplinge*, *Conquelle*, *Portus Nievelletius*. Continet Comitatus hiclib *Baronatus Ardesum* & *Courtembrone* sem, singulos ab suis dictos Opidis, quorum unum *Ardes* vulgo, *Courtembrone*. Itæ *Ficmensis* Baronatus

Comitatus.
Guinenfis.
Opida.

Duobus

Duobus *Ardreso* Milliaribus versus Oceanum occurit *Calesum*, opidum natura arteque munitissimum,
 Gallie Clavis & Ianua semper habitum, Muris primo, ut fertur cinctum ab Philippo Bononiensi, S. Ludovici
 pueri. Arcem habet cum Turri valida, quæ ingressum ex mari in Portum prohibet. Captum fuit ab Eduar-
 do Anglorum Rege, pridie Nona Augusti, undecimo mense post horrendam Pagnam, quam contra Phi-
 lippum vi, Francorum Regem, ad Celsiacum anno cccccxlviii pugnatum, multis depulgit Paulus E-
 stius lib. ix. Possessum ab Anglis annis cccxi (nam frustra obfederat anno cccccxxxii Philippus Bo-
 nifilius Burgundus, Flandris ipsum deferentibus) & tanquam Gallie Clavem in loculis. ut loqui consueverat
 Bononiensis, servatum, expugnatum, Guisio Duce, Galli recuperarum anno cldclviii, mense Febuario. *E-*
 stius fere Itinere versus Mediterranea *Caleto Bononiaque* distat *Teroana Morinorum*, vulgo *Teroane*: nomen
 mens, quanquam ab Carolo v deleta. Episcopali Sede Bononiam translata: Flandris, *Terrenmerberch*; To-
 rquana vel *Tarvenna* Antonino, *Tervanna* Itinerarie Tabulæ, *Tarvanna* Ptolemæo: Quosdam *Tarubanum* appel-
 lant. *Calesum* distat Bovillus adserit. *Terrubanorum* meminit Trithemius in Francorum Historia. *Tervana* quibusdam quasi
ma Vana, ob vilitatem territorii. In Notitia Provinciarum, ubi Belgicæ Secundæ Civitates recensentur, no-
 tur, quasi, tatur etiam Civitas *Morinorum*, id est, *Poniscum*, l' *Evesché de Teroane*. *Colonia*, forte *Morinorum* in antiquo,
 in quodammodo, quæ superius annis repertus fuit in Gelria, Sugamborum olim Principatu, dimidiato ab urbe Neo-
 gentis miliario. *Ditio* porro *Oyana*, *Terre de Oye*, porrigere se scribitur Duynkerkam usque, Flandriæ Opi-
 da. Sunt ibi præter *Oyam*, aliæ quædam Opida sed ignobiliora. Ad Bononiam redeo. Ea Amnibus rivulisque
 canalem *Archia*, qui per Arquesense opidum Fanumque Audomari Gravelingam petit. Inde non procul *Sca-*
 opidum *Estuarium*, ad usque Arderam Arcem æstuans. Nec desunt æquorei rivuli duo, Marquisianus scilicet &
oniacus. Est & *Hantia* seu *Hesdin* amnis *Hesduno* Opido nomen suum communicans. Sequuntur deinceps
oniorum paludosa fluentia, & *Cauchia* flumen. Horum vero nonnulli amnes pæculenta efficiunt stagna, seu
ia, a vicinis Opidis denominata: cujusmodi sunt quæ sua lingua vocant *le Vivier d'Hames*, *d'Andre*, *d'Arbres*. Montes.
ibus arenariis universus hic Tractus secundum litus maris septus est. In interiori vero regione sunt, quos
 lingua vocant *les Monts de S. Ingelvert*, & *les Monts de neuf castel*, & *Dannes*. Silvis vero ac Lucis omnis fere *Silva*.
perla regio, cujus partes *les Bois de Surene*, *Celis* &c. Indigenæ morosi habentur, sibiipsis plus satis indulgētes. *Vulgi Moræ*.
 Duobus

Anjou Andegavensis Ducatus.

Anjou Ducatus habet Comitatus, Baronias, Dominia, ut Graon que nec dum inveni, aut distinquere potui. Homagium siue fidem clientelarem illi prastant hi Comitatus IV, Maine, Vendosme, Beaumont, la Val.

Jurisdiction.

Sedes Praefidialis totius Ducatus est Angiers, sub qua sunt particulares sedes juridiciales Angiers, Saumur, Baugé, & Beaufort en Vallée.

Status Ecclesiasticus.

Vnum habet Episcopum Andegavensem, Angiers; Turonensis Archiepiscopo subjectum.

Ducatus Andegavensis.

Regio.
Situs.

Solus fertilitas.

Imperium majo-
rum.

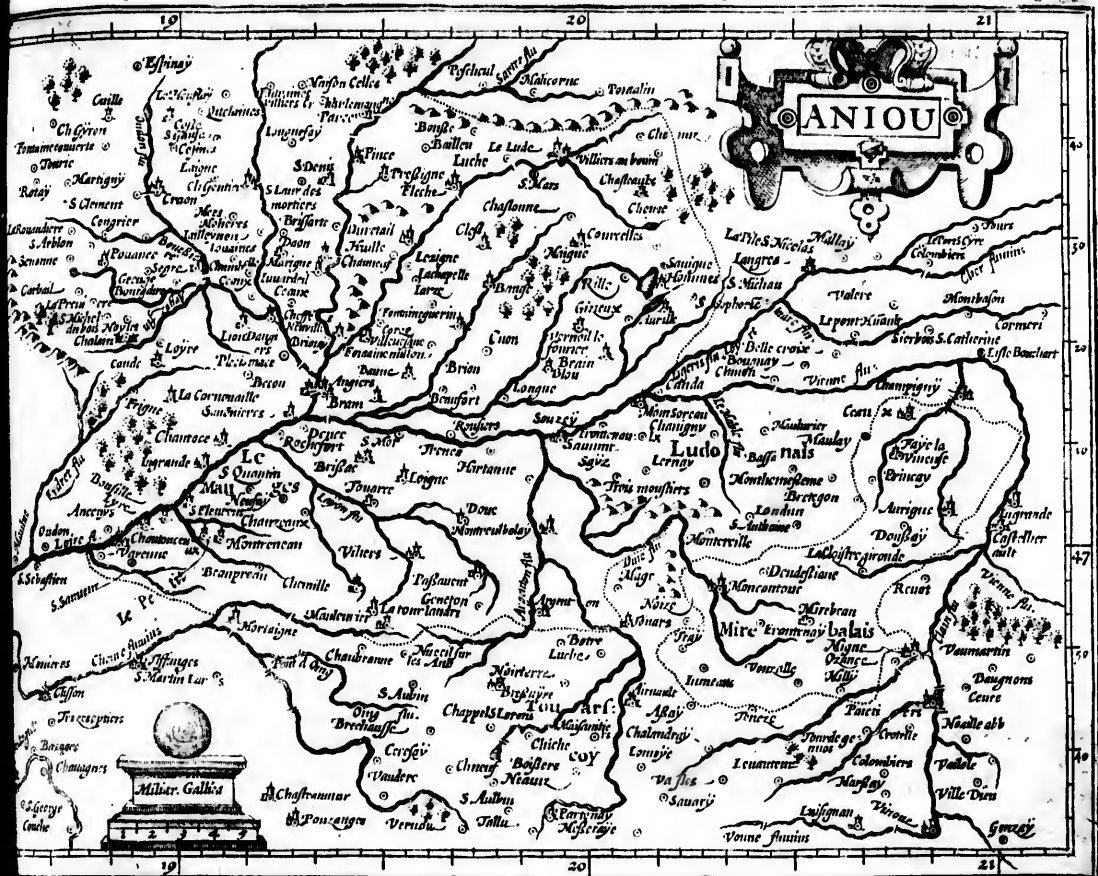
Sequitur in nostra Methodo *Ducatus Andegavensis* : la *Duché d'Anjou*. Hujus Provinciæ populos Cæsar, *Andes*, Plinius *Andegavos* appellat. Incipit ab *Vico Chouffay* ; finemque accipit inter *Montcontour* & *Herraut* , ubi initium Pictaviensis Territorii , quod illi ab Meridie : versus Orientem confinia sunt Turonensium & Vendocinorum : ad Septentrionem Comitatus qui vulgo *Maine & la Val* : ad Occidentem denique Britanniam attingit. Regio fertilis & amœna magis quam ampla. Colles ibi Vitibus passim confiti , valles Silvis Saltibusque viridantes : læta Prata : Ericeta gratissimum pecori pabulum præstantia. Vitis hic alba , notæ nobilissimæ , vulgo *Vins d'Anjou*. In summa quicquid huic vitæ usus esse potest , hæc Provincia suppeditat. In nonnullis etiam hujus Provinciæ locis illud genus Lapidis cœruleum & fissile effoditur , ex Temploꝝ ubique ædiumque testæ contra cœli iniurias muniuntur : *Ardoises* vernacule vocantur. Rex Compericus, occiso Comite *Paulo*, Andegavensem urbem obtinuit : suisque eam polteris reliquit, Franciæ Regi. Carolus Calvus Superiorem quidem provinciæ partem *Torquato* (alii aliter vocant) dedit , referens sibi in premo in eam jure : Inferiorem autem *Eudoni* Parisiorum Comiti , cujus ex fratre *Reuperto* Comite Andegavensi Duceque Cæsar Nepos , Hugo Magnus eam largitus est *Fulconi* , Torquati ex Ingelgero filio, Nepoti. Fulconi ordine successerunt *Fulco* II, *Godefridus* vulgo dictus *Grisgonella*, *Fulco* III, *Godefridus*, III, *Fulco* IV, *Fulco* V ; qui Hierosolymorum Rex fuit , post Baldwinum cujus Filiam ipse viduus duxerat uxorem : *Godefridus* denique VI *Barbatus* , cui sociaria fuit *Machthildis* , Henrici I Angliæ Regis F. Hujus Filii , *Henricus* quidem Rex fuit Angliæ , ejus nominis III : Andium vero comites *Godefridus* VI & *Gulielmus* : quos quum parvum bello victos terris suis pepulisset Frater Rex , Filios natu majores in Angliæ Regno , *Godefridum* autem VI in Comitatu Andegavensi sicciores habuit. *Godefridi* filio *Arturo* Comiti , Britannicæque per matrem *Præmar* bellum movit Patruus Ioannes Angliæ Rex. Fecerat jam *Arturus* Homagium , ut loquuntur , & fidem Pri-

veni, aut disti.
Vendosme, Bea.

diciales Angien,

subjectum.

provinciae populos
inter Montem
in confinia sunt
Val: ad Occiden
ibi Vitibus pas
um praestantia. Vi
test, hae Provin
sile effoditur, e
ocantur. Rex G
t, Francie Regi
() dedit, refer
Ruperto Comite
Angelgero filio, N
Gostfridus, 11, F
erat uxorem: G
filii, Henricus
uos quum paria
dum autem vi
per matrem Da
tur, & fidem Pri
cipu

cipatus sui nomine promiserat Francorum Regi Philippo Augusto: a quo intelligitur quā Pictōnes Regi Patru-
 ereptum properaret, cum exercitu Ligerim jam transgressus, ab eo ex improviso superveniente captus, Roto-
 magum est abductus, ibique non multo post accusus. Id non ferendum rata *Arturi* Mater, *Constantia* Conani
 Britanniae Principis filia & haeres, Regem Ioannem parricidii accusavit, apud Franciae Regem, quem dixi-
 quumque vocatus se juri non sisset, parricidii damnatus est sententia Parium Franciae, ejusque Provinciae
 quas in Galliis habebat, Fisco Regis sunt adjudicatae: quam sententiam ipse Rex exequens, Andegaven-
 deditione subjecit, Regique Francorum *Ludovico* Filio nominis ejus v i i i reliquit. Huic successit Filius *Lud-*
dovicus ix, *Sanctus* cognominatus, qui Provinciam hanc *Carolo* Fratri Apennagii jure concessit. Hunc sequuntur
Carolus i i, qui Clementiam Filiam locans *Carolo* *Valesio* Provinciam hanc Dotis nomine largitus est. Huic suc-
 cesserunt Franciae Reges, *Philippus* *Valsius* Filius, & ex eo Nepos *Joannes*, qui nobilissimam hanc Regni pro-
 nem Ducatus titulo, anno c i o c c c i decoratam Filio *Ludovico* Apennagii jure dedit. Hunc sequuti sunt de-
 cendente linea *Ludovicus* i i, & *Ludovicus* i i i, quo sine Haerede mortuo Principatum adiit *Renatus* Frater.
 Hic defunctis Liberis, Haereditatem dixit sui fratris Filium *Carolus* (alii fratrem fuisse volunt) qui Haereditatem scripsit
Ludovicum x i Regem. Et sic Coronae Franciae fuit adnexus, ejque unitus mansit, nisi quod *Franciscus* i eundem
 suae Matri *Aloisia* *Sabaunda* in usum fructum tradiderit. Rex *Carolus* i x eum jure Apennagii tribuit *Henrico* Fra-
 tri, qui deinde Poloniae & Franciae Rex. Metropolis Ducatus *Andegavum* est, *Andegavensis* *Civitas* *Paulo* *Dia-*
 cono; vulgo *Angiers*. Ptolemaeo dicitur *Iuliomagus* *Andicavum*, ut legendum monet Merula. Sita est in ultra-
 que *Meduana*, *Maine*, fluvii ripa, pontemque habet lapideum flumini injectum. Insignis ibi Politia. Episto-
 pali fulget dignitate: Senescallatu etiam & Baillivatu, Sedeq; superbiens Praefidiali. Academiam habet celeberrimam
 ab *Ludovico* i i Andegavensi sum Duce, anno c i o c c c x c i x institutam; evocato, qui jus ibi profiteretur *Franciscus*
Balduino. Habet hic Ducatus multa insignia Opida, alia aliis majora. Pauca ut vernacule sonant, dabo: *Saint-*
 ad Ligerim cum Arce; Academiam, quam apud Regem Magni Viri moluntur, brevi habiturum: *Montreuil-*
Bauge, *Beau-fort*, *Brissac*, *Monstreuil*, *Belay*, *Maleuvrier*, *Ghantocau*, *Villers*, *Duretail*, *la Flesche*, *Chasteau*, *Gontier*, *Sep-*
 In hac Provincia multa Stagna, magnus Lacuum numerus, Rivulino pauci, & plus quam quadraginta sunt. Fluvii
 mina: Sunt & Vivaria Paludisque, Fontes item infiniti. Inter annes praecipui sunt *Ligeris*, *Loire*: *Vigenna*, *la*
Vienne, *Vienne* & *Vignane*: *Meduana*, hodie *Mayne*, Sarta vulgo *Sartre* & *Lorius*. Extra urbem Andegavum ven-
 sta monstrantur ruinae, quae vulgo *Grohan* dicuntur. Hic quondam Theatrum ab Romanis exstructum fuisse
 perhibetur. Apparēt multae parietinarum murorumq; reliquiae. Effodiuntur & infinita probae notae Numismata
 Ceterum huic Ducatui praeter alios Comitatus, Baronias & Dominia quae habet: Romagium, siue fidem client-
 telarem praestant hi Comitatus 4: *Maine*, *Vendosme*, *Beaufort*, *la Val* de quibus ordine agemus. Comitatus *Sym-*
manensis, vulgo *Conté de Maine* primo loco occurrit. Hunc tractum Ptolemaei tempore *Cenomanii* infederunt
 Provincia autem *Cenomanorum* inter primas Galliae habitari cepit. Olim ejus limites longius se exten-
 detunt.

Urbs & Opida.

Lacus.
Flumina.

Comitatus *Ceno-*
manensis.

derunt, quam nunc protenduntur, idque facile colligi potest ex iis quæ Livius, Polybius & Iustinus, de irruptione Cenomanorum Italiam literis mandarunt. Territorii una pars fertilis est, alta sterilis, incolisque facilius venaticas carnes, quam panem & vinum apponere, non tamen iis omnino caret, aliquæ enim hujus Provincia partes tam fertiles sunt, ut eam nec Andegavensis Ditiõ, nec Turonia Vini bonitate, Frugumque fertilitate superent. Solum herbosum, Pastionique Pecudum commodum. Hanc vero Provinciam sub Aquitania comprehensam, aliquando paruisse legimus Ducibus Aquitanis, donec inter Reges Franciæ, Ludovicum 11 & Angliæ Henricum 11 pactum fuit, ut Anglus Aquitania, quam ab Septentrione Carantonus fluvius, ab Meridie Pyrenæi Montes terminarent, contentus, in perpetuum cederet Normannia, Terrisque Cenomanorum & Andegavensium, eique numerarentur 115 10 aureorum millia. Rex Franciæ Joannes Andium & Cenomanorum Comitatum Ludovico Filio Secundo-genito dedit. Donationis Diploma anni 115 cccclx in initio Regis adhuc visitur. Ludovico ordine succedere Ludovicum 11 Filius, & Ludovicum 111 Nepos. Hittes solum Regum Neapolitanorum gesserunt. Ludovico tertio vita defuncto nullis post se relictis liberis, ei successit Renato frater, quem Regina Neapolitana Ioanna, ejus nominis 11, suum Hæredem in Regno Neapolitano & in Comitatu Provinciæ instituit. Renato ex Isabella Caroli audacis filia suscepit Joannem filium, Calabria Ducem & Marchionem Pontensem, qui absque liberis decessit, avo Renato adhuc superstitre. Renato nepoti suo Renato ex Isolanta filia, & Friderico Vadimontano, jura Regni Neapolitani & Comitatus Provinciæ resignare noluisse, sed ea Carolo fratri suo, Cenomanorum Comiti, reliquisse fertur: qui cum etiam paullo post moreretur Ludovicum undecimum rerum suarum Hæredem instituit. Cæterum tota hæc Regio superioribus annis in duas quasi abiit partes. Civitas Cenomanensis, Ditioni addita est Regis Franciæ; Urbis autem: Mame cum Marchionatu, nunc in Ducatus decus erecto, Guisæ gentis agnoscit Dominium. Opidum marium ad Sartram fluvium, vulgo le Mons. Ab initio sedes Baillivatus; post Henricum 11 Præsidialis est facta, quam variorum Opidorum appellationes devolvuntur. Ducatus, olim Comitatus, Vindocinensis, Duché Vendosme, initium capit a Baugenciaço, l. inite inter duas Belsias, quæ cognominantur Solonia & Vindocina, fines inde lateque extendens ad Santonas usque, ut quidam volunt. Dictus ad Vindocino Opido, vulgo Vendosme. Sitis. forte O'vindicos (sic enim legendum) est Aulerciõrum Cenomanorum, in Gallia Lugdunensi Vrbs. Nihil hic armamus. Nam O'vindicos illud, certius fortean est Opidum quod hodie le Mans; quæ Magni Scaligeri sententia. Vindocini Comites originem ducunt ex Borboniorum stemmate. Primum Comitem legimus Ludovicum 11, Joannis Marciæ Clermontiique Comitissæ. Successerunt huic recta linea Filius Joannes, Franciscus Neapoli, & Carolus Pronepos, quem primum Vindocini Ducem, creavit Franciscus 1 Galliarum Rex. Filium Carolus vocavit Antonium, Vindocini Ducem, Franciæ Parem, & per Joannam Albretam Conjugem, Navarrazorum Regem, quo natus Henricus Borbonius, Galliæ ejus nominis 1 v, Navarrazq; Monarcha Potentissimus Bearnii Principis, Dux Aindocini, &c. Sunt & Beaufort & la Val,

Soli qualitas.

Imperium Alatorum.

Opida.

Ducatus Vindocinensis.

Imperium majorum.

Regio.
Situs.

Solifertilitas.

Imperium regio-
rum.

Urbs.

Bituricum vel *Bituricensis Ducatus*, *Duché de Berry*, qui in nostra Methodo sequitur, ab Septentrione Soloniam Inferioris Belsiæ partem, a qua Caris fluentis determinatur; ad Ortum Hureperenses, Nivernenses, & Bourbonios respicit, constitutentem hic limitem Rivulo, cui nomen *la Faye*; qua Meridies est, Lemoices habitant, ubi *Tronçfuit*; qua Occidens Pictones & Turores; a quibus fluvio, qui *Clery* vulgo, separatur. Segetum est fertilissima, Vini rerumque aliarum ad vitam communique necessariorum. Inprimis Pecora abundat, quod ab Incolis per universam distrahitur Galliam. Domicilium hic olim *Biturigibus*, quos *Cubii* scribunt cognominatos Strabo, Ptolemæus, alii. *Bituriges* enim Gallie Populi, duplices erant, cognomentis distincti, *Bituriges Cubi*, quorum Metropolis *Avaricum*, Primæ Aquitaniæ; *Bituriges Vibisci* aut *Vrisci*, quis primaria Urbs *Euridigala*. Secundæ Aquitaniæ. Vtraque Civitas libera sub Romanis, teste Plinio, *Civitas Biturica* vel *Betorigorum* Notitiæ Provinciarum, in Aquitania prima vel Sexta Viennensi. De Gentis appellatione multo Ioannes Calamæus qui *Biturigum* Historiam sex libris complexus est.

Principatum apud Francos Hugone Capeto tenente, *Biturigibus* præerat nomine regio Godefridus. A quo originem traxisse perhibetur *Harpincis*, qui ab Rege Henrico i. emit *Comitatum Bituricum*. Hic non multo post accingens se ad expeditionem Palæstinæ cum aliis Principibus, eundem Coronæ uniendum vendidit Philippo i. Aliquot post annis Apennagii iure *Comitatum* in *Ducatum* dignitatem tunc erectum obtinuit a Patre Joanne Valesio Francorum Rege Joannes Valesius: quo sine Prole mascula mortuo, Ducatus in Regnumrediit. Adsignatus est postea Joanni Caroli vi, qui numerosa prole gravatus erat, Filio. Hic, qui *de pons* obiisset, successorem reliquit Carolum Fratrem, qui Rex Francorum inauguratus Sponsalibus, quæ inter Henricum Angliæ Regem & Catharinam ipsius Germanam contracta jam ante fuerant, insuper habito quum ei major Regni pars ab Anglis esset crepta, per ludibrium *Bituricum* Rex fuit appellatus. Patria relicta subrogatus est Carolus, Ludouici xi Francorum Regis Frater. Post eum Margareta, Regis Francorum soror, nupta primo Carolo Aiençonio Duci, deinde Henrico Albretano Navarra Regi, *Ducatum Bituricum* ab Fratre in Usum fructum accepisse scribitur. Margareta denique, ejusdem Francisci Regis filia, *Bituricum* accepisse traditur ab Fratre Henrico ii, quum nuberet Emanueli Philiberto Allobrogum Principi. Per hanc urbem Cesar, Antoninus & alii *Avaricum* vocant, quæ nunc vernacule *Bourges*. *Bituriga* Aemiliano & aliis. Dicitur & *Biturica*, *Biturica*, *Bituriga* *Vbs*, & *Biturica* civitas. *Avaricum* quidam dicunt voluisse ab *Eura* flumine, quo alluitur. Locata est in agro perquam amœno; qui non modo Frumentorum omnis & Leguminum, verum etiam Vinorum præstantissimorum, Pecorum, Volucrum, & quorumcumque fructuum feracissimus. Quatuor beata est Rivulis qui vulgo *Ansiens*, & *Amette* ab una; *Ture* & *Molon* ab altera fluentes parte. Quis condiderit, ut pleraque alia Opida, incertum est. Veteris paulo sequior, quam hodiernæ, Urbis fuit situs. Ad Paludes scilicet vergebat, cujus etiam nunc cum admiratione videntur Mætopemodum integri, solidissima materia, ut passim Veterum Romanorum Opera, constructi: Initium caput

capiunt ab Turri, quam *Magnam* vocant, pergentes per medium D. Stephani Templum, Plateam D. Iohannis Campeltris, portamque Gordianam usque ad Novam, cui olim ab S. Andrea nomen; inde per Plateam Amphitheatris, vulgo *des Arenes*, se ad Portam Turonensem extendunt; hinc autem, porrecto ambitu versus Portam D. Pauli, paullatim Turrim, quam dixi, repetunt. Postea prolatis varie Pomœris ita fuit hæc Vrbs amplificata ab Carolo Magno & aliis; ut jam nunc cum maximis & munitissimis Galliæ Civitatibus contendat, formam habens oblongam, amplissimam & spaciosissimam. Munita est octoginta editis crasisque *Turribus*. Inter eas principem tuerur locum quam antea *Magnam* dixi appellatam, vernacule *la Grosse Tour*, ab insolita crassitudine Minoribus undique *Turribus* Muroque & fossis profundissimis, Philippo 11. Augusto Galliarum Rege circa annum c1090 curante, cincta: Forma est rotunda, magnæ altitudinis. Aliam omnino simile fuisse ajunt, sed dituram; a binis *Turribus* *Biturigibus* nomen inditū fabulantes. Et laudat antiqui Grammatici carmen Calamæus

Turribus a binis, inde vocor Bituris.

Hæc talia patior aliis persuasa magis, quam mihi. Septemdecim hic sunt *Ecclesiæ* quas *Collegiatis* vulgo vocant: Septendecim *Parochiæ*. Hæc urbs *Archiepiscopali* fulget *Sede*: sua floret *Academia*, cui nulla per totam Galliam par; Doctissimorum Virorum genitrix & Emporium. Viget in ea maxime Iurisprudencia, quam ibi profecti sunt Professores excellentissimi. Est autē *Avarici*, summū totius Ducatus Tribunal, cui presidet Monarcha Biturigum, qui vulgo *le Bailly de Berry*. Ad hunc devolvuntur omnes appellationes cum a Prætor Urbano, tum ab omnibus finitimorum aliorumque Territorii Bituricensis Locorum Magistratibus. Habet autem Præfectus Bituricensis sub se Metropolim ipsam *Avaricum* & v. Dioceses *Tiffoudun, Dun le Roy, Vierzon, Mehun, Concreffant*. Metropoli ad censentur, Comitatus, *Sancerre* & *S. Aignan*, Baronia *Montfaucon*; Castellaniæ, fere xl. *Sancerre* quidam arbitrantur dictam ab *Cere*, quæ ibi culta perhibetur: tanquam *Sacrum* vel *Sacellum Cereris*. Doctiores Latine scribentes huiusmodi *Etymologiâ* averlati *Xantodorum* vocant. Comitatus gaudet ritu; qui anno c1300 permutatus cum *Bellovacensi*. Arcissimam sustinuit Sancerre obsidionem anno c1310 lxxiiii: famem perterritam levanti, ut post devotos vide Canes, Feles, Equos, Glires, Mures, Talpas: post consumpta, Cornua, Corvus Pergamenas & similia, ne excrementis quidem Carnibusque humanis fuerit parcitum. Parent ipsi Castellani *Sancerres, Beausen, Chapelle d'Anguillon, le Châtel de Boncard, Jalonges, Tarenay, Verdigny, Menesme, Chantemay, Brie, & alia*. *S. Aignan* nomen habet ab *S. Amiano* Episcopo. Baronia *Montfaucon* Latine sonans *Monte Falconis*, completitur Dominia *Baugy & Gion, item la Fane, Lyron, Cony, Villabon, Seury, Marcilly, Menay, Farges, Acor, Saligny, Percigny, Crn, Lassay, Boisbosc, Nussement Villiers, Compoy*. Castellaniæ denique

minantur

minantur *Ays d'Anguillon, Sury en Vaux S. Soulange, S. Palais, la Salle du Roy, Bueil, Quantilly, Pomorigny, Franchon-*
ville, la Chapelle, Nancy, Doye, Levreux, Beaulieu, Briey, Beugy, S. Fleurant, Neuf-sur-Baranion, Morthonnier,
Mormaignes, Maubranche, S. Ursin, Tilly, Brilliens, Vatan, S. Saur, Lury, Estrechies, Maulpaa, Ville-neuve, S. Crapaix,
Ailly, Jussy, le Chauldrier, la Corne, les Chauxes, Vanvillers, les Cloyes, Bonge. Hæc de Metropoli latissimaque ejus
 iurisdictione: reliquæ Dioceses sunt *Yssoudun Regia Civitas & Baillivatus, qui sub se habet Baronias Chasteau-*
aux, Gracay, Ceracay, S. Severe, Lynieres, cui adnexa est Castellania Rizey: Argenton, in qua Revennes Senecallatus
Servignes Præfectura. Castellaniæ vero numerantur *Boursac, Chasteln, Meillant, Mareul, Neffy S. Sepulchre,*
Ailly, Pauldy, Maffy, Cahors, Perouse, Chasteller, Massere, Angurande, S. Chartier, le Palleau, Bommiere, Moche,
Ailly, Vouillon, la Ferté, Nohant, Ville Dieu, Chastre & Charroux. Dunum Regium, *Dun le Roy,* cui subsunt Castella-
 niæ præter alias *Pra dict Callant, Baronia: Chasteau-neuf, ad Carim, S. Julian.* Vierzon, Civitas Regia & Diocesis
 se habens Dominia *Champre, Matte d'Aisy, Saragosse, Brivay, Mery.* Mehun jus dicit Castellaniis *Love &*
Concreffault sive *Concourffault* sub se habet *Vailly, Argeny, Clemon, Beau-jeu.* Fluminibus hæc regio partim
 exur, partim alluitur: *Ligeri, Souldra. Aurrona, Cherre, Theone, Indro, Crensa,* ac nonnullis aliis ignobilioribus
 nis. Montes hic nulli celebres. Silvis hincinde conspergitur regio, quarum præcipuæ sunt *Silva Roberti,*
Lacema Silva. Ad Opera publica & privata venio. Avarici præter triginta quatuor Ecclesias de quibus supra
 sunt Cœnobîa quatuor *Ordinum Mendicantium:* duæ *Virorum Abbatie,* una *S. Sulpicii* potens & dives ex-
 muranea: altera intra Urbem *D. Ambrosii* valde etiam dorata: tres *Mulierum.* Exstructum ibi non ita pri-
 m fuit a pio Magistratu *Prochodochium,* Pauperibus aliisque adfictis alendis consecratum. Inter splendida
 edificiâ, quorum magnus semper hic fuit numerus, primum agnoscit *Domus Jacobi Cordi,* qui vixit tem-
 poris Caroli vi & vii, superba & sumptuosa. Sunt & *Edes Almanorum,* qui quondam Regis Gazæ præfuerunt, an-
 no 1211 Nundinæ quæ ibi maximo Peregrinorum concursu celebrari solitæ, Lugdunum transferrentur. Infi-
 monstrantur hic cum intra tum extra Muros Veterum Edificiorum elaborati operis & materiæ præstan-
 dera: multa & quotidie cruentur, præsertim ex Fossâ Arenarum, uti vocant; ubi quondam *Amphithea-*
Archiepiscopus Bituricensis, de Bourges, hos habet suffraganeos *Episcopos: Claremontensem, Clermont: Ruten-*
Roda: Lemovicensem, Lymoges: Menascensem, Mende: Albigensem, Alby: Cadurcensem, Cahors: Castrensem, Castres:
ensensem, Tulle: S. Flori, S. Flour: Aniciensem, le Puy est exemptus.

Regio.

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium va-
rietas.Imperium ma-
jorum.

Pictonium vel Pictavia, quæ sequitur, vulgo *Poitou*, spectat versus Meridiem Ecolismenses & Sanctones. Occidentem habet Oceanum: qua Septentrio est, Britannos respicit & Andegavenses; reliqua Turones Bituricenses, & Lemovices claudunt. Regio est Frugum, Pecorisque, Lanæ, Linique feracissima, Vino frumentoque dives: Avium Ferarumque magnam habens copiam: quo fit ut venationes aucupiaque sint frequentia. Regni Titulo decorata legitur hæc Provincia ab Gothis, quos hinc, ut tota Aquitania, ex Francorum Rex Clodovæus, Imperator Ludovicus Pius Aquitaniam Regnum Filio Pipino dedit; cuius filios Pipinum & Carolum quum Carolus Calvus, ipsorum Patruus, Aquitania dejectos Monasteriis inclusisset, iple Pipinum invasit, donoque Consanguineo suo Arnulpho dedit; sed, abrogato Regni Titulo, Ducatus honore insignitum. Arnulpho successerunt ordine *Gulielmus Bonus*; *Eblo* 1, & 11; *Gulielmus* 11 & 111; *Guido*; *Gulielmus* 11 & 111; hujus unica Filia & Hæres *Eleonora* elocata fuit *Ludovico* 11, Francorum Regi: a quo propter adulterii Proditionis suspicionem repudiatam duxit *Henricus* Normanniæ Dux, qui defuncto Stephano Angliæ Rege successit. *Henricum* ram in Angliæ Regno, quam in Dotalibus paternisque in Francia Ditionibus sequuti sunt ipsius Filii *Richardus* & *Joannes*. Quum autem *Arthurus* Filius *Gotefredi* (qui Regis Ioannis major natus erat) præferendum se *Joanni* diceret, persuasus ab Francorum Rege *Philippo Augusto*, ut Pictones Patruo Ioanne eriperet, rem viribus adgressus, ab *Joanne* qui ex improvise supervenerat, suis copiis, captus est, Rotomagusque raptus temeritatis suæ poenas dedit. Eam ob causam *Ioannes* Rex ab Constantia *Arthurii* Matre apud *Philippum* Regem Paricidii accusatus, damnatus fuit: ejusque bona *Philippo*, tanquam Feudorum Domino, sunt adjudicata, cum alia, tum *Pictavia*: quam mox Successor ipsius *Ludovicus* 111 *Alphonso* Filio concessit: quo proli defuncto, in potestatem Regis *Philippi* 111 venit, penesque ipsius Posteris mansit, donec, regnante *Philippo* Valesio, de *Eduardo* 111 Anglorum Rege fuerit recuperata, retentaque plenius cum tota Aquitania sancitam inter eundem & *Joannem* Francorum Regem Pacem. Factum mox ex Aquitaniam Ducatu Principum Rex *Eduardus* Filio concessit: qui quum Aquitanis gravissimum imperasset Tributum; magnam partem amisit, defectione ab iis facta ad *Carolum* Francorum Regem: cuius Nepos *Carolus* 11 Anglos tota Aquitania, anno 1100 exturbavit, Filioque Regi *Ludovico* 11 reliquit. Hic eam Fratri largitus est *Carolus*: qui mortuo, rursus Rex *Ludovicus* receptam ad Regem *Carolum* 11 filium transmisit: a quo tempore *Aquitania*, cujus non ignobilis portio *Pictavium*, deinceps in potestate permanfit Regum Franciæ. Veteres Incomprehensum appellat Ausonius: *Cronatam* *Pictavorum* vel *Pictavonum* Notitia Provinciarum in Aquitania 1 vel 11 Viennensi. Hodie le Pais de *Poitou*. *Pictonibus* Populos *Agesinates* jungam cum Plinio. Horum verissimile est memoriam adhuc supersse in Pago *Angoumois*, haud procul Fano S. Maxentii quod Opidum ad Severam fluvium.

& Sandones
reliqua Turon
issima, Vino fr
auctupiaque h
quitania, ex
t; cujus filios
ississet, ipse Prin
atus honore in
udo; Gubelmus
opter adulteri
ano Anglie Re
ibus sequiti su
major natu fu
es Patruo Ioan
est, Rotomagun
Matre apud P
Domino, sunt a
ncesit: quo lo
ec, regnante P
ota Aquitania
Ducatu Princip
magnam parte
glos tota Aquit
rus est Carol: q
tempore Aqu
ino. Veteres Inco
in Aquitania
Horum verisim
dum ad Severu
fluvium

Urbs Pictavia.

fluvium. Toto errant cœlo, qui *Aginnates* cum *Agessnatibus* confundunt; quum inter utrosque minimum inter quinque dierum sit interjectum. De varii generis Principatibus, qui Pictonio concenserunt soliti, quæ habeo adscribam, si prius de Metropoli & regia ejus Civitate non nihil dixerim. Ea est *Pictavia*. Sic Latini nunc vocant, quæ mœnissimò sita est loco clivoso tamen; nisi quod una parte, quam *Trancheam* patrio vocabulo dicunt, in planitiem abeat: omnium Galliarum urbium post Lutetiam amplissima. Eam Clanius maxima parte ambit. Academiam hic studio juris civilis celebris, cui alter post Parisiensem locus solet tribui. Instituit Carolus v. i. Francorum Rex, anno c15ccccx1. De qua Scaliger in urbibus;

Sistudium est anima: veniunt a corpore vivere,

Galliaque a meritis poscit utrumque sibi.

Hæc studiis, alia belli exercentur amore:

Pictavium est animus, cætera corpus erunt.

Antiquitatem ejus testantur Theatrum, Palatium Galieni, & Fornices aquæ ductuum qui etiam hodie *ductus* vocantur: Romanorum in hoc loco Imperii certissima Monumenta. Sunt qui Agathirsis atque Gelonius, filiorum Herculis successoribus (qui Picti a Poetis vocantur) ejus fundationem attribuant. Hi etenim ob concitatas seditiones domesticas patria pulsi, in Angliam devenerunt, inde numero & multitudine auxilio novis querendis sedibus, in Galliam trajecere, ubi a suo nomine Pictones populos, hanc quoque Civitatem condidisse feruntur. Aliter alii scribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio constet, ante etiam multo, quam hi ex Anglia venerint, Pictonum exstitisse memoriam. Claram reddit hanc Urbem Episcopalis Sedes, cui maxima laude præfuit D. Hilarius, doctrina ac pietate singulari Antistes, qui Arrianæ factioni invictum se Antagoristam opposuit, ac præclaros illos & nunquam intermorigituros de S. Trinitate libros x1 i. magno tum ingenio tum eloquentia conscripsit.

Opida.

Curia Pictaviensis regitur manu Præsidis & duorum Vicariorum, quorum unus Civiles, alter Crimina cognoscit causas. Ad hanc multorum hujus Provinciæ Opidorum Tribunalia pertinent: ut præter Pictaviensem ipsam, de qua dixi, sunt *Niort* cum Arce: hic amplissimi Pictonum Mercatus ter anno: *Fontenay le Comte* Arce item præditum: Mœnia hujus Opidi præterfluit Rivulus *Vendæus* (*Vendée*) qui subinde adeo excrevit, ut totum Fontenai Territorium vicinaque loca inundet: *Lusignan*, ubi Castrum antiquum, quod vulgo *Melusine* &c. *Monemorillon*, *Chastelleraud*, *la Basse Marche*, *Dorat*, *S. Maxent*, & alia fortean: quibus additum *Sivray* crectum in Senescallatus dignitatem, Arce potens. Est autem, ut eam nunc partem adgrediamur sub Pictonio Principatus Titulo ornata (præter *Talmonten*, *Talmour*: sic dictum quasi *Talon du Monde*, *Calcanum mundi*, ut quidam volunt) *Rupes super Jonnam*, *Roche sir-Jon*, Familiae Regalis Borboniarum. Noverunt Avinobonum *Ludovicum Borbonium*, Joannis Vendomiæ Comitissæ *Rupes ad Jonnam* Principem, Comitum Moimpenferium ejusque Filium *Carolus*. Ducatus dignitate claret *Cassellum Herald*, *Chastelleraud*, ad Vingennam. Vicomites

Comitatus sunt *Tonans* ad Tovium Fluvium, *Brosse*, *Bridieres*, *Roche-Chouart*. Baronatus Dominiique honore insignita sunt Opida non pauca, quæ turbato, ut in oculis veniunt & mentem, ordine ponam: *Manlers*, *Châteaufort*, *Salmonum*, *Alofarum*, quæ Clupeæ aliis, Balanarum & Afellorum præcipue, qui arefacti vento, æque & frigore indurati in varias regiones solent exportari: *Partenay*, *S. Maxent*, *Melle*, *Chizay*, *Chauvigny*, *Chassay*, *Bressuire*, *Charron*, *Chasteneraye*, *S. Mesnin*, *S. Gillis*, *Chasteaumur*, *les Sables d'Aulonne*, *S. Hermine*, *Montai*, *Opidum cum Arce*, *Salinis nobile*: *Mirebeau*, *la Motte*, *S. Braye*, *Vouvray*, *S. Hilaire*, *Mortemer*, *Luçay*, *S. Sa*, *S. Iste Jourdain*, *S. Benoît du Sault*, *Bourg-neuff*, *Mervil*, *Mervant*, *Brige*, *Vouvier*, *Villetaignax*, & alia. Fuisse & Pictonibus *Limonum*, colligitur ex Antonini itinere quod Burdigala ducitur Augultodunum: *Limonum*, *Colenæ*; In Tabula Itineraria scribitur *Lomounum*. Illud magni Viri putant idem esse transnominatone *Flumina*. *adum*, cum *Augustoriso*, *Poitiers*. Nihil audemus hic affirmare. *Limon* mentio in Commentario A. Hirtii *Opera publica*. *ubi* tamen quidam Libri *Lemovicum* contra fidem & auctoritatem Manuscriptorum Codicum præferunt. *vi* quibus irrigatur sunt *Clanum*, *Vigenna*, nunc *Vienne*, *Vendeus*, & alii, qui Piscium magnam subministrant co- *am*. Silentio non est hic prætereundum Amphitheatrum apud Pictones *Pago Dovo* adiacens, manu quidem arte humana factum, sed ita, ut videri possit a natura: totum enim excisum & excavatum est in Monte, sine ulla Materiacione Calcis, Lapidis, Ligni. Montis ipsius & *Amphitheatr* plenissima est delineatio, ex *Levini Ketsmakeri*, Consulis quondam *Zirickzai*, *Zelandia*que primis hujus belli Motibus Gubernatoris, *ad Iustum Lipsium* Libello de Amphitheatris quæ extra Romam cap. vi: qui *Pagum Dovo* addit ali- *id* amplius olim fuisse, cum ex eo non pagani Operis argumento, tum ex *Vix* antiquæ publicæque reliquiis, *ex* pago eodem pertinuit ad *Pontem Cesarianum*, vulgo *Pont du Sey*, cujus *Vix* Pars adhuc variis locis con- *scitur*, Pars autem maxima corrupta est, Lapidibus in ædificia varie absumtis aut avectis. Medio circiter ab *Pictavia* milliari, itinere, quod *Avaricum* *Biturigum* ducit, in *Via Regia* ingens spectatur *Saxum*, forma *adratum*, quinque lapidibus fulcitum, unde vulgo *la Pierre Levée*. De eo *Distichon* hoc exstat;

Hic Lapis ingentem superat gravitate Colossum

Ponderis, & grandi Sydera Mole petit.

us Ecclesiasticus habet Episcopatus tres, qui subsunt *Tolosano Archiepiscopo*: *Pictaviensem Poitiers*, in *sunt* *Abbatia* 27: *Luciensem*, *Lucon*, sive *Lusson*, in quo sunt *Abbatia* decem: *Mallacensem* sive *Mahaccen-* *Morci*. *Mallacay*, in quo sunt *Abbatia* 4. Ad mores venio. Agricola nonnihil habet peculiaris Lingua: quibus qui *um* fidit, sapere perhibent. Hominum genus, quod, Feras prohibitum, Lites venatur: contentiosum, & in *pulo* fluctus excitare gnarum. Urbani dissimilis plane genii & ingenii, faciles, benefici, liberales, candidi, fu- & *impolluras* detestantes, Eruditionis & Eruditorum, qui hic non pauci, amantes. Nobilitas provida, strenua *entior*. *Viceco* *mentior*.

Lotaringię Ducatus, cuius Pars Septētrionalis hac Tab. depingitur

Regio:
Unde dicta.

Plavia succedit in mea Methodo *Lotaringia Ducatu*. *Lotaringia*, ut quidem Latine scribentes vocant, dicta ab *Lotario*, Ludovici Imperatoris, Francorumque Regis vel Filio, vel Nepote. Parum refert. Ludovico sane Pio quatuor fuerunt filii: qui moto paricidalis in Parentem bello, eoque apud Suefones in Monasterium detruso, omnes ejus Principatus inter se diviserunt: constitutaque Transrhaena, Proceribus Imperii intervenientibus, reseo deducta est, ut *Lotarius* Primogenitus Imperii titulum cum Italia, Narbonensi Gallia,isque Ditionibus, quæ mox *Lotaringia* appellatione innoverunt, frueretur. Ludovicus Germaniam, Carolus Franciam ab Mosâ ad Oceanum: Pipinus denique, vel ex eo Filius cognominis, Aquitaniam possideret. Lotario filius fuit, præter Ludovicum in Imperio successorem, *Lotarius Lotaringia* Rex. Quæ igitur initio *Lotar-rick*, vel *Lot-reych* Germanis, id est *Lotarii Regnum*, Latina, eaque depravatiore Terminatione postea *Lot-aringia* cœpit audire: *Lorraine* Incolis, reliquisque Francis, quasi *Lot-regne*, concessis literis. Memoria produnt rerum Francicarum Scriptores, *Lotaringia* quondam ampliores fuisse limites, *Austrasiam*que olim nuncupatam vel *Austrasiam*, *Ost-reych*, (quæ ex adverso esset *Westrasia*, *Westria*, *West-reych*: corrupte etiam *Neustria*, Occidentale Regnum) divisam in Superiorem & Inferiorem contentamque inter Rhenum, Scaldim, Mosamque flumina; Inferiorem hodie varia nomina obtinere, versisque subesse Principibus: Superiorum quæ & *Mosillanica* & *Tullingia* cognominabatur, exceptis aliquibus ejus portionibus, sub unius nunc esse Imperio, & Quotam totius partem antiquo nomine florere: adeo *Lotaringia* hodie conjaceant ad Orientem quidem Asia, & quæ specialiore notione *Westrasia* terminatur die vero Burgundia: qua Occidens est Campaniam habeat, qua Septentrio Arduenna Silva arboribus (occurrentibus mox Leuceburgiis, Trevirensibus, aliisque populis ibi conregionalibus) quæ olim *Lotarii* partes fuerunt nobilissimæ. *Lotaringia* hæc nostra licet altissimis innexa Montibus Silvique densissimis, ternæ tamen opis non indiget, per se ferax Frumenti & Vini. Metalla generat varii generis, Argentum, & Ferrum, Stannum, Plumbum: Nec Gemmæ defunt, quarum ad Vogeli radices lucrosa est piscatio. Reperiuntur & Lapides, quos ab cœruleo colore *Lazulos* nominant Incolæ, magnum inde lucrum facientes. & Materia, qua Specula & Vitrinæ fabricantur: qualis in reliquis Europæ Provinciis non invenitur. Nascuntur insuper hic miræ magnitudinis Calcidoniz, ita ut ex frustis perinagni Calices conficiantur. Aliamalia producta varia: imprimis Equos generosissimos, Neapolitanis Turcisque subinde non imparēs. decorata sunt olim *Lotaringia* Regni titulo, uti patet ex Francicorum Scriptorum Monumentis. Reges paucissimi admodum, & vix duo tresve, memorantur. Statim enim Carolus Calvus, post Fratruelis Lotarii excessum ipsius Diones invasisse, suisque adjecit Principatibus. Non multo post ad Ducatus dignitatem est redacta. Primi Duces sparsi per Historias & variorum Scripta Hæntico quarto Imperante *Lotaringiam* tenuit *Grifridus*, is qui postea, ducatu Bilioneo vendito, memorabili in terram sanctam cum Balduino & Eustachio fratribus expeditione victorica arma per Asiam Syriamque in urbem Hierosolimam intulit, ac Rex Hierosolymæ.

Situs

Soli fertilitas.

Animalium va-
ritas.
Imperium majo-
rum.

pingitur
scribentes vo
te. Parum re
o, eo que apu
stitutaque Te
Imperii titulu
unt, frueretur
o Filius cogn
Lotarius Lot
Latina, eaque
ncis, quasi L
in ampliores f
tet Westrasia
n & Inferiore
na obtinere,
exceptis aliq
florere: adeo
ratia: ab Me
Silva termin
olim Lotari
densissimis,
Argentum, Re
piscatio. Re
n facientes.
invenitur. N
nficiantur. A
non impares.
tis. Reges pa
Lotarii excell
atem est red
tam tenuit G
uino & Eustat
lit, ac Rex Hic
solym

Iolyma creatus fuit. Huic successit *Baldunus*, *Balduno Enstathiis*. Postea tradidit Henricus quintus *Casimirus* *Gulielmo* Comiti *Lovanensi* a quo Lotaringici procreati Principes *Theodoricus*, *Theobaldus*, *Fridericus*, & reliqui, usque ad *Carolus* ultimus, a quo devolutus est Ducatus ad *Fridericum* Comitem *Vadimon-*
tium, authorem stirpis Ducum, qui nunc Lotaringiam tenent. Eam Mercator duabus Tabulis luculentis
exhibet, quarum altera partem Septentrionalem, altera Meridionalem depingit. Habitarunt olim Lota-
ringiam, quæ nobis præ manibus *Mediomatrics* & *Leuci* *Mediomatrics* *Cæsari* lib. iv, Tacito, Plinio *Strabo*,
boni & *Ptolemæo*: *Mediomatrics* etiam *Cæsari* lib. vii, quorum Metropolis *Druodurum*, hodie *Metz* appel-
latur. *Civitas* *Mediomatricum*, hoc est *Metis* Notitiæ Provinciarum sub Belgica 1: l' *Evesché de Metz*, l' *Pais* *Messin*. *Leuci* *Cæsari* lib. i, Lucano lib. i & Plinio *Liberis* cognominanti: *Leuci* etiam *Ptolemæo*, qui Metro-
polin ipsorum facit *Tullum*. Sic in notitiæ Provinciarum sub Belgica 1, *Civitas* *Leucorum*, hoc est *Tullum*,
l' *Evesché de Toul*; *Tullum* item *Lencor*. novit *Antonini* *Itinerarium*. Sunt etiam qui *Tulingos* *Cæsaris* ad Lota-
ringiam referunt. Metropolis *Lotaringia* est *Nanceium*, vulgo *Nancy*: Opidum non aniplum, sed Situ pulcro
commodoque, loco plano, forma quadrata, magnifico Lotaringicorum Ducum Palatio nobile. *Nancei-*
Mænia lambit *Murta*, qui tribus inde milliaribus paulo supra Arcem *Candei* *Mosellani* intrat. Putant *Pe-*
trus Divæus alique *Nanceium* hodie esse, quod *Nasium* *Ptol.* *Nasium* *Antonino* in *Itinere*, quod *Durocor-*
toro ducit *Divodurum*. Sed si quis penitus *Itineris* istius rationem consideret: facile deprehendet *Anto-*
nini Nasium incidere non posse in locum illum, ubi hodie *Nanceium*: adeo ut *Nasium* illud sit, non quod
nunc *Nanceium* dicimus, sed pagus x i inde milliaribus distans non procul ab *Mosa* in *Barroducana* Pro-
vincia, qui vulgo *Nas* dictus, undò *Nasensis*, in *Lapide* ibi ossio. Certe *Nasium* illud amplissimum aliquen-
do Urbem fuisse, satis patet ex *Ruderibus*: quod etiam testatur apud *Ortelium* *Clemens* *Trelæus* *Mosellanus*:
Nanceium dignitate sequitur *Fanum* *S. Nicolai*, vulgo *S. Nicolas*, duobus inde distans versus *Orientem* millia-
bus ad *Murtam* fluvium, loco plano & fertili. Hic locus advenarum frequentia in eam excrevit amplitudi-
nem, ut jam non Pagum, sed Urbem, & quidem totius Lotaringiæ cultissimam, quis posset dicere, si muro
clauderetur: ea est ædificiorum venustate, apta Viarum dispositione, Incolarum multitudine, ut nihil requi-
ri queat: sed op Mercaturam præcipue, & omnis generis opificia commendatur: Mercatores habens per-
quam opulentos, Vicinis suis ditiores. Alia minorum gentium opida, ne *Lectori* tedium pariam, prætereo,
Vno distat milliari *Nanceio* *Fruari*: tribus *Ormes*: paulo amplius *Bayon* & *Luneville*: quatuor *le Pont a Mon-*
son & *Gerleviller*: quinque *Charmes*: sex *Chasteno*, *Morbanges* & *Vaucœur*: paulo plus, *Maxen* *sous* *Bresse*: se-
ptem, *Dompierre*, *Deneuvre*, *Hodon* *Château*: octo, *Ramberville*, *Raon*, *Bellefont*, *Neuff*, *Château*, *Mugisat*,
Marchain, *Ville*: novem, *Espsinal*, *Bruyeres*, *Darney*, decem, *Ormont*, *Walderfing*, *Beaurains*: tredecim, *Vaigny*: quatuor-
decim, l' *Estraye*. Comitatus titulo & dignitate clarent, quæ vernaculæ *Vandemont*, quinque *Nanceio* millia-
bus. *Chaligry* ad dextram *Mosellæ*, leuca semi *Nanceio*. *Amance* septem milliaribus ab *Mediomotri-*
cum urbe versus Meridiem: *Almentia* Latine scribentibus: *Scriniu* *ut* *olim* & antiqua *Lotaringiæ* *Cancellaria*,
teltan-

stantibus Archivis ab Rosiero prolatis. *Richecourt* haud procul Lacu, qui vulgo *la Garde Lac*, unde amnis profluit, qui inter Fanum S. Nicolai & opidum *Rosieres* Murtæ miscetur. *Remiremont* ad sinistram Mosellæ, Insulam ibi facientis, in Lotaringiæ Meridionalissimis: *Rumaricum Castellum* habet hic Aimoinus Monachus: *Adromarici* corrupte legitur apud Reginonem, pro *Ad Romarici*, divisim: *Rimelsberg* Germanice nominatur Spigelio ad Bartholini Aultriad. Spectantur haud procul inde Valles, quæ vulgo *l'Esfraye & Vagny-La Motte* ad annem situm est, qui mox in Mosâ se exonerat. Visitur ibi Territorium, cui nomen *Sanctoy*. Sunt & Comitatus quidem Imperii Salmenfis, *Kirchingimus & Blancoburgius*. *Blankenburg*, Gallicis *Blanc-mont* Opidum est non magnum, sed pulcrum & amœnum. Spectatur ibi Caltrum Vetus, spaciolum & magnificum, cui Palatium Novum Ducis, venusta structura insignis, est conjunctum. Incolæ Agriculturæ dant operam. *Nomenii* Baronatus est ad dextram Sellæ fluvii, tribus milliariibus ab Vrbe Mediomatricum, Meridiem versus. Dominia sunt *Marsal* ad Sellæ sinistram, haud procul Lacu Lindero, in quo Insula cum Opido *Techensul*. *Remere-ville* tribus Nanceio milliariibus. *S. Bellemont*, totidem Mota. *Rambert-Ville* ad dextram Mortonæ, haud procul fonte, ubi Silva Mortanenfis. *Rosieres* ad Murtam, prope Fanum D. Nicolai, duobus Nanceio milliariibus. *Homburg* grandiore Leuca ab Opido *Surbak*, ad annem, qui mox Saravo concurrat. *Mariemont* ab Monte, cui Opidum impositum, uno ab Lindero Lacu milliari, Meridiem versus. *Sanctocourti* medio fere itinere inter Vaudimontem & Mottam, in Agro, qui vulgo *Sanctoy*. Mediomatricum Vrtem, quæ cum Tullo aliisque Imperialis olim erat, in suam potestatem redegit Galliarum Monarcha, Henricus II. Ea nunc dicitur vulgo *Metz*, & posterioris ævi Scriptoribus *Mete*, Gregorio autem Turonensi & aliis *Urbs Metensis*: *Divodurum Mediomatricum* Antiquis fuit appellatum. Itineraria Tabula: *Divodurum* *Muricorum*: Lege, *Divoduro Mediomatricorum*: simpliciter *Divodurum* Ptol. & *Divodurum* Tacito lib. IV & Antonino. Varioriam Nugas de recentis Nominis ratione non lubet adscribere. Sedes olim fuit Regni Lotaringiæ. De ea eleganter Petrus Divæus in Itinerario. *Metensis Urbs in ampla sua est planicie, quam Mosella in ripis diversis alueis irrigat, & pars quidem ejus muros ad levam lambit, pars & eosdem subit, ut Civium usibus inserviat, quæ sic divisim sunt ad inferiorem usque eorum ambitum, ubi recepto Sella, altero Flumine, qui dextram urbis partem adit, in unum denique alueum colligitur. Sed Situm insuperius ipsius urbis delectabimur; quum enim Agrum late circumstantem plenum habuit, ejus tamen area paullum prominere, ut in eo Veterum rationem in condendis urbibus agnoscas. Ad summum squidem templum multis gradibus ascenditur, juxta quod Forum rerum venalium altiore totius aree partem occupat, & ab eo undique versus muros paullatim descenditur, prærupto tantum in una parte clivo, ubi Pias duas lapidibus stratas sic dispositas vides, ut altera per alterius domorum culmina excurrat. Cives Mediomatritices nominantur in Inscriptione, quæ extat Mogantiæ ad S. Albanum. Quæ Toul, vernacule, Tullum olim: Tullum Leucorum Opidum Ptol. Tullum Antonino: Tullum Itinerariæ Tabulæ. Quæ denique Verdun, Latinis vocatur hodie *Viridunum* & *Verdunum*: *Verodunum* Antonino dicitur. Civitas *Verduanensium* in Notitia Provinciarum: *l'Evêché de Verdun*. Leguntur autem tres urbes, quas com memoravi, Comitatus etiam titulo & dignitate insignes.*

Lacus.

Flumina.

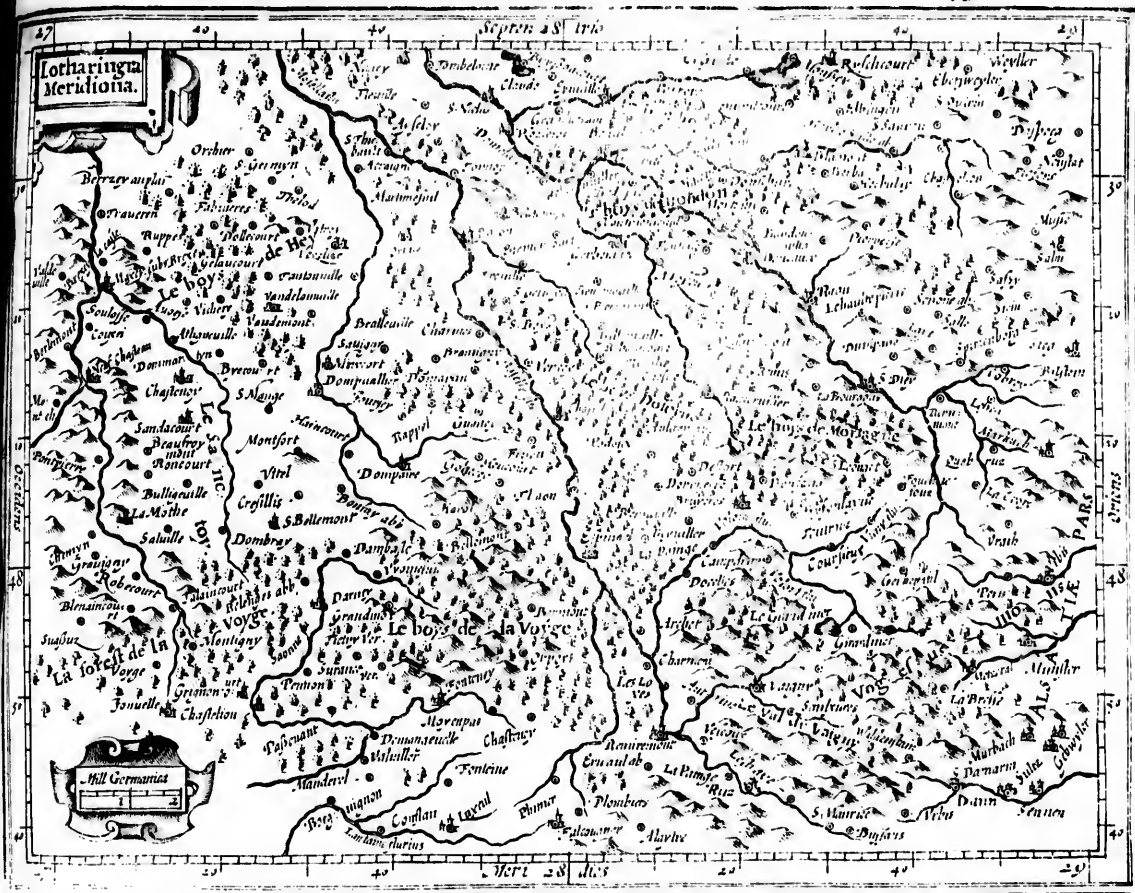
Nunc ordo & methodus nostra postulat, ut Lotaringiæ suos amnes clariores demus, paucula de Lacubus præmittentes. Stagna habet piscosa & Lacus. Inter quos memoratur ille, cuius ambitus quatuordecim milliarium, in quo Carpiones insolitæ magnitudinis, trium videlicet pedum: capris vero adeo grati, ut aliarum regionum carpiones suavitate multo superent. Ex huius Lacupiscatione tertio quoque anno Dux Lotaringiæ sedecim percipit Francorum millia. Fluminibus irrigatis celeberrimis *Mosa*, *Mosella*, *Saravo*, *Volva*, *Mortana*, *Mura*, *Sella*, *Hida*, & aliis. De *Mosa* ad Inferiorem Germaniani. Reliqui ad hunc Ducatum proprie pertinent: *Mosella* quidem & *Saravus* potiore parte; ceteri fere integri. Oritur *Mosella* in monte Vogeso, haud procul Araris fontibus, paullo supra Vicum, qui vulgo *Busan*: lapsusque ab Vulturno ad Caurum, perlustratis Opidis, qui vernacule *l'Estraie*, *Remiremont*, *Esplan*, *Charmes*, *Baton*, flexoque ab Oriente in Occidentem cursu, recta petit *Tullum*, Urbem Episcopalem, unde in Orientem resurgens, *Fruardum* usque versus Aquilonem tendit: visisque Mediomatricibus, Trevirensibus aliisque Populis, ad *Confluentiam*, cui ab re nomen, Rheno confluit. Germanis *Mosel*: Gallis *Moselle*. *Obringer* putatur ab Rhenano, & aliis Ptolemæo dici lib. 1. cap. 1. Ioannes tamen Heroldus *Obringer* apud Ptolemæum non Fluvium esse notat, sed designari Tractum eum ad Rhenum, qui nunc temporis *Ober Rhingum* appellatur: Clemens etiam Treverus Mosellanus testatur ut scribit Abrahamus Ortelius, quendam ad Mosellam Tractum *Obringer* nomen hactenus retinere. Mosellam singulari doctoque Carmine celebrat Aufonius Eidyll. 111 ab Aquæ limpitudine, Navigandique facilitate: Villis Atriisque, quibus utraque ripa decoratur. Piscibus *Capirone*, *Salari*, *Redone*, *Umbra*, *Barbo*, *Salmon*, *Mustella*, *Perca*, *Tinca*, *Alburno*, *Alausa*, *Gobio* & *Silura*, quibus abundat; Fluminibus denique in ipsum decurrentibus *Pronaa*, *Nemesa*, *Sura*, *Gelbi*, *Erubro*, *Lefira*, *Drabono*, *Salmona*, *Saravo*, *Alfontia*. Mosellam & Ararim, facta inter utrumque fossa, connectere, Imperator Domitio Nerone, adgressus est L. Verus; ut Copiæ ex Italia per Mare, dein Rhodano & Arare subvectæ per eam fossam, mox fluvio *Mosella* in Rhenum, exin in Oceanum decurrerent: sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent, uti scribit Cornelius Tacitus lib. 2. 11. De hoc Aufonius:

*Te fontes vivique lacus, te cœrule noscent
Flumina: te veteres pagorum gloria lucis
Te Druna, te sparsus incerta Druentia ripis,
Alpinque colent Fluvii, duplicemque per urbem
Qui meas, & dextra Rhodanus dat nomina ripa.
Te stagnis ego cœruleis, magnumque sonoris
Annibus, æquore te commendabo Garumme.*

Saravus, haud procul Salmensibus ortus, Fluviorum omnium qui in *Mosellam* exeunt est maximus: Navigiorum patiens, & aliorum Amnium, quos in se recipit, clarus lustratis urbibus opidisque, quæ vulgo

Sar-Bing

*Sar-Burg, Fensterange, Sar-Uberden, Sar-Alben, Guemund, Sar-Pruck, Walderfing, Sar-Brug, & aliis, tandem mo-
nia Augusta Treverorum Mosellam convenit, non longe a Kontherbruk: Meminit ejus Aufonius in Mosella
Nomen hodie retinet. *Sar* enim Accolis audit. *Sarra* etiam veteribus dictus, docente Inscriptione quæ Treven
translata ex Opido ad eum fluvium sito, quod hoc tempore vocatur *Sar-Pruck*, hoc est *Sarra Pons*.*

CÆS. RO. EX BR. IMP. P. P.
S. C. AU. TREVE. INGR-
ESSUM. H. CASTRA. SARRÆ
FLU. PRO. MIL. CUSTODIA
BIENN. POTITUS. EST

Volais fluvius est Margariferus, qui ad Vicum *Charmeni* Mosellam ingreditur. *Murtana* ad Pagum
cognominem *Murtæ* miscetur. *Murtavel Meurta*, multis in se receptis Annibus, Mosellam loco plano
ter Prata paullatim accedit; & longo tractu, æquali quasi cursu, comitatur, relicta inter utrumque ad alveo
exigua admodum terra, donec tandem paullum supra Condeium Arcem, quæ a dextris in rupe est Pagus
bi cognomini impendens, facta cum Mosellæ alveo angulo acutissimo, ejus & aquis miscetur. Iungit se
dem ad Mediomaticum Urbem *Sella*, initium quasi capiens ex *Lindero* Lacu, qui *Sale* dives & *Pileatus*
Duplex denique *Nida* (Orientalior enim *Germanicus*, Occidentalior *Gullicus* dicitur) facta ad Pagum
Northenium concursu, duobus infra *Bossonis-Villam* (Abbatie nomen est) milliariibus in Saravum exoner-
tur. Est in valle Deodatenfis, ad complures morbos sanandos naturæ beneficio efficax. Sunt & *Salis*
in quibus sal subtilissimum, gultu suavissimum, ac Scythica nive candidius generatur, ex quibus quotan-
Dux Lotaringiæ centum percipit millia Francorum. Altissimi hanc Provinciani ambiunt Montes, qui omni
generis Metallorum abundantia Pyrenæos montes longe superant: imprimis autem Argenti fodinæ, sup-
quam dici possit fecundæ sunt, ex qua quidem Argenti ubertate haud parvus Ducatui fructus accedit. Co-
gnit & *Vogelus* Mons in valle Leberia Argentum purum, sed non ita multum. Silvas habet præterea Lo-
ringia frequentes easque densissimas, quarum aliquot nomina lingua vernacula adponemus, quæ sunt *Walds*,
des Benoit, *le bois de Mortagne*, *Boscyne*, *Bois de Mondon*, *le Ban-bois* *le Bois de la Voyge*, *de Heyde*, & ali-
Inter opera publica, apud Pagum *S. Nicolas* duobus milliariibus Nanceio distantem, ad *Murtani* fluvium Te-
plum est non magnæ antiquitatis, sed vultu molis, editæque structuræ, Luminosum omnino. Columnæ, quæ
tum fastigium sustinent tantæ sunt, cum gracilitatis, tum altitudinis, ut tanto oneri ferendo vix pares judice-
tur. Turres habet duas, in quarum una *Caroli* Lotaringici Cardinalis, qui idem *Metensis* erat Episcopus, cuius
hæc parebat Ecclesia sub Prioratus, ut loquuntur titulo, in summo Culmine Symbolum: obeliscus scilicet cu-
Hedera circumplicata, & Inscriptione T E S T A N T E V I R E D O. Apud Pagum *Wasserbillech* ubi *Sura* fluvius
Mosellæ confunditur, est alius *Igel* vulgo nuncupatus, ubi in loco eminenti spectatur nobilissimum illi
venerandæ antiquitatis Monumentum, quo nec cis Alpes insignius aliud exstare existimatur, quodque ip-

Moru.

Silv.

Opera publica.

possit ostentari : moles est lapidea , ex quadrata basi pedum xxi i sensim assurgens ad pedum circiter
 altitudinem , tota ab omni parte variis imaginibus semiplanis insculpta , in fastigio Aquilæ restat fragmen-
 globo insidentis , cui expansæ alæ , & ante pectus velum fuisse apparet. Est Nancci *Ædes D. Georgii* ,
 quæ Monimentum visebatur *Caroli Audaci* , Burgundia Ducis , ab Helvetiis & Lotaringis Nonis Januarii
 anno $cicccccxxv$ i i acie cæli , cuius reliquias , *Caroli v Imperatoris* , ipsius *Pronepotis* iussu , anno $ciccccc$ 101
Octobri inde *Leuceburgum* solenniter transtulit *Boisotus* , *Ordinis aurei Velleris Præco* : *Brugas* hinc
Marie Hungariae Reginae mandatu , transportandas. Sunt in eadem *D. Georgii* *Æde* aliquot *Lotarin-*
giorum Ducum *Tumuli* , qui *Inscriptionibus* carent : ut & in aliis *Templis*. Posteriorum *Ducum* pars po-
 tior ad *D. Francisci* *Ædem* , sita est. Spectare ibi est superbium *Renati* , qui victoria potius est contra *Caro-*
Burgundiae Ducem , *Monimentum*. *Conditi* jacent ibidem *Dux Antonius* , ejusque *Filius Franciscus* , *Caro-*
Burgundiae Ducis Vxor Claudia Valesia , *Henrici i i Galliarum Regis filia*. *Armaementarium* habet *Nanceium* , *Machi-*
Bellicis omnis generis instructissimum. Templum est in *Urbe Metensi* *D. Stephano* sacrum & alia , de
 quibus *Divæus*. Templum *D. Stephani* nomen tenet , qui civitatis est *Patronus* , pulcherrimum vero opus , si quod a-
 lio toto hoc itinere vidimus , & sua mole spectabile : quodque raro accidit , omni ex parte consummatum. Dicebatur in
 fuisse *Crucifixi* *ligneam imaginem* , totam *Laminis aureis superinductam*. Vidimus *Labrum Porphyreticum* *rubei co-*
loris magna capacitatis , pedes x longitudinis excedens , in quo *Lustrales Aquas* adservant. Sunt & alia in hac eadem *urbe*
impugnata Tempia , & multa erant in ejus *Suburbis* , inter quæ *D. Arnulphi Basilica* , *Imp. Ludovici pii Augusti* ,
Caroli filii & filiarum , aliquot *Pipini Regis sepultura celebris*. Omnia hæc absumpsi *Bellirabies* , ita ut *suburbii* ne vesti-
 mon quidem nunc supersit , neque ultra muros quidquam præter *campestris* videatur. Hand procul *Metis* , prope *Pagum*
Meti , in *Mosella* antiqui *Aquæductus* sunt *Vestigia*. De iis sic *Divæus* in *Itinerario* : In hoc itinere *Pagus* est *Jo-*
sephus ductus inter montium radices & *Mosellam* , ubi quantumque est inter montes utrosque , qui ripas ambiunt , di-
 stantia , *Aquæductus* antiquitus fuisse , indicant ejusdem , quæ adhuc exstant , reliquæ. Arcuum adhuc restant multi ,
 quæ ex alto *Lapide* in laterum formam dissecto : & nonnulli quoque ejusdem operis in adversa ripa cernuntur . Incole
 fribant in eodem loco fontem hodieque esse , quamvis hos *Arcus* (soltantiscia) *Ponti* inservisse putantes , & ab hoc *Pa-*
 gus mortis ipsius jugo minores alios *Arcus* fuisse dicebant , qui versus urbem *Metensem* , quæ uno hinc distat milliari , excur-
 sivi videntur . Altitudo juxta ripam pedum est circiter lx : unde conjicere est , quanta totius operis moles fuerit , quantaque
 curvato *Arcuum* , qui in ipso est *Fiuminis alveo* , quorum hodie nihil superest . Reserebant iidem *Incola* , *superiorem Ar-*
cuum partem planam omnino esse cimento *rubei coloris* inductam & in ejus medio *Domunculam* non ita multis abhinc annis
 ædificat fuisse , ab utraque parte patentem , quam nos præter *Telli* fuisse , quæ *Tubium* tegeret suspicabamur . *Mediomatri-*
cum Urbem , quæ olim *Imperialis* erat *Henricum i i Galliarum Regem* in suam potestatem redegit , supra
 diximus . Præsidet *Urbis Senatui* missus ab *Rege Magistratus* . *Tribunal* autem *Mediomatricis urbis* tres habet
Episcopatus , sub *Metropoli Trevirensi Metensem* , *Tullensem* , *Virdunensem* , sic ab *Locis* nuncupatos , in quibus
 singulis sedes .

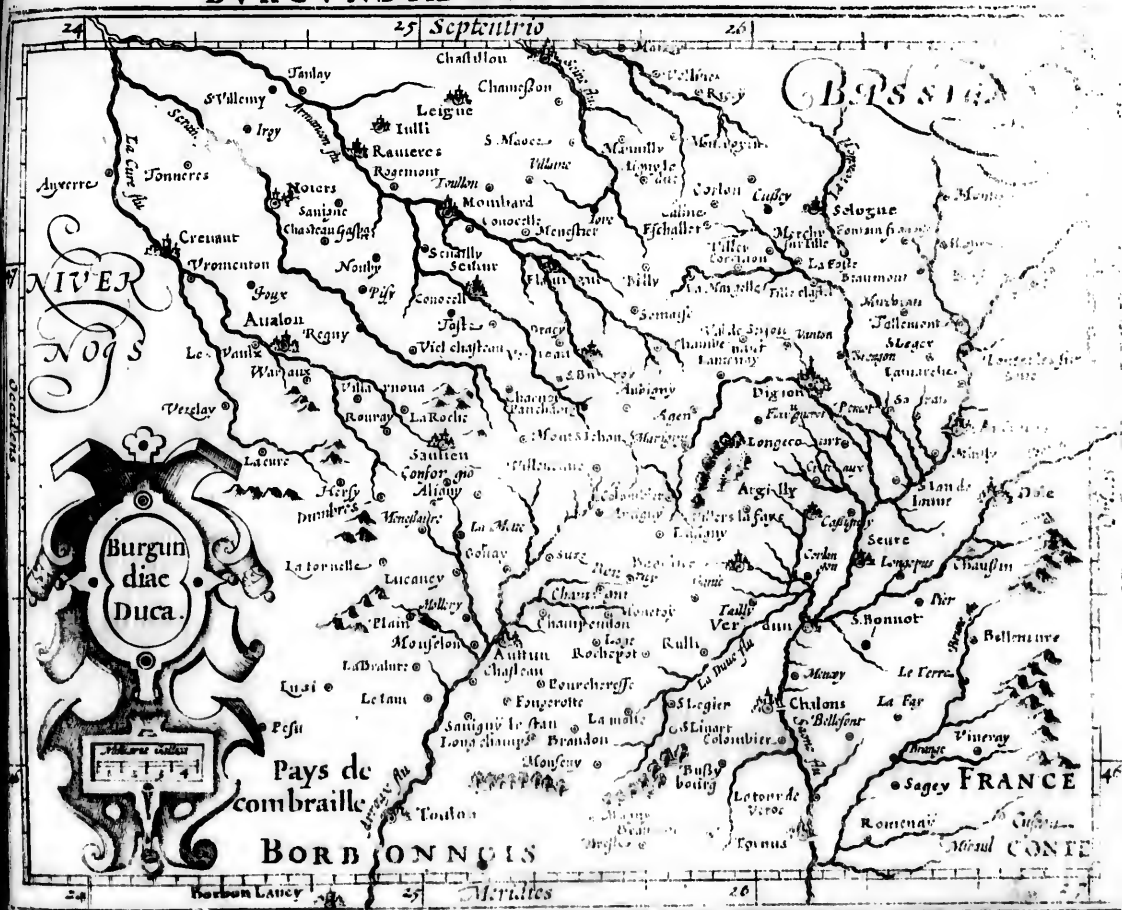
*Regio.
Unde dicta.*

*Burgundiæ Du-
catus.
Situs.
Soli fertilitas.
Imperium majo-
rum.*

Urbes.

Hæc pro Methodi ratione de Lotaringia sint satis; succedit Burgundiæ Ducatus sive Inferior Burgundia. *Burgundia* nomen a *Burgundionibus*; qui Germaniæ Populi, ex Vandalorum orti sanguine, ditique a *Burgis*, i. præfidiariorum castris ab Almannis (in horum enim Agris violenter in Capellatio ubi hodie Palatini Comitis Ditio, confederant) exturbati, sub Theodosio Arcadii Filio, Juniore, expulsi late Sequanis Eduisque, hæc Veteris Galliæ partem cum Nuithonibus (quorum Tacitus meminit) occuparunt. Petrus Sancto-Julianus *Burgundiæ* Etymon ab Loco quodam diducit, qui vulgo *Burg-ogne* in Agro Langrensi. Olim *Regnum*, circa annum *CI XXXIV*, bipartitum in *Ducatum* & *Comitatum* abiit: quorum ille versus Occidentem, *Burgundia Inferior* & *Regia*; hic, ad Orientem, *Superior* & *Imperatoria*. De *Ducatu* hac descriptione mihi agitur: De *Comitatu* Descriptione proxima dicitur. *Ducatum* cingunt, qua Oriens est, Rhodanus interfluente, Sabaudia & Burgundiæ Comitatus; qua Meridies, Lugdunense Territorium; ad Occasum Lepidum fimi Nevernensium Borboniorumque occurrunt agri; ad Septentrionem Campania se offert. Hujus ager planus & soli fertilitate nulli cedens, hic enim certat cum Cerere Bacchus. *Richardus* Comes Augustodunensis vir strenuus, & in re bellica exercitatusissimus totius Burgundiæ, cis Ararim Dux institutus fuit a Francorum Rege Odone, qui præfuit Ducatui Burgundiæ annis *XXXII*. Hic Burgundiam *Rudolfi* Filio reliquit qui & in Regem Francorum fuit electus, ac successorem habuit in Ducatu, *Hugonem Nigrum* fratrem. Huic *Odo* Frater aut Filius (utriusque enim sententiæ auctores reperio) successit. Quem sequutus *Henricus* Frater. Qui sine liberis defuncto: *Robertus* Francorum Rex, Ducatum Burgundiæ ex testamento, ut ajunt, Henrici adeptus est. Huic successit Filius *Robertus*, Roberto *Hugo* ex Henrico Filio Nepos. Hunc sequutus est *Otho*, hunc *Hugo* & *Hugonem* *II*, *Odo* Filius. Quem ordine sequuti sunt *Odo* *III*, *Hugo* *IIII*, *Robertus* *III*, *Hugo* *V*, *Emilo*, *Philippus*. Quem sine liberis defunctum sequutus est *Joannes* Francorum Rex, cui successit Filius *Philippus* cognomento *Audax* a Patre Ducatu Burgundiæ donatus. Patri *Philippo* successit *Joannes* cognomento Intrepidus, atque hunc *Philippum Bonum* seu *Mais* Filius. Atque huic *Carolus* ob plurima bella quæ gessit, *Belluoris* cognomen sortitus. Post cujus obitum hanc omnem ditionem occupavit *Ludovicus* *XI*. Metropolis Ducatus *Divia*, *Divionum* Gregorio Turonensi, Gallis *Dijon*. *Divionis* Conditor habetur vulgo, nobis potius Restaurator, Pomœriique Productor, Aurelianus Imperator. Nomen ab *Divis*, quis plurimus ibi fuit cultus, impositum putatur. Hac Urbem nihil in Burgundia pulcrius. Sita est in planitie amœnissima, duobus Fluminibus *Suzione* & *Oseura* (*Suzon* & *Ouche* vernacule) utrimque muros adluentibus: Ille quidem periculosisimis Exundationibus Urbem infestare consuevit; hic pisculentus admodum alveo fuit quietiore, Rerum multarum usum subministrare solitus. Mori ad justam propugnandi magnitudinem in altum sunteducti: Turribus Propugnaculisque nuper exstructis uniti. Iustitiæ ibi est Tribunal & Parlamenti Sedes: unde veluti ex Sinu, patriæ iura petuntur. Qui in *Majore* hujus

rior Burgun
sanguine, d
in Capellati
o, Iunior, ex
meminit) oc
-ogne in Agr
: quorum ill
au hac defor
s est Rhodan
Occafum legi
Hujus age
es Augustodu
fuit a Franco
Filio reliqui
rem. Huic O
Frater. Qu
enrici adept
hunc Hugo i
Endo, Philipp
cognomen
dus, atque h
omen sortit
Divionum Gr
ncerique Pro
tur. Hac Vrb
Seyra (Sufon
Vrbē infest
are solitus. M
uper extruct
ui in Majore
hujus

hujus Opidi legitur, non tam Honorem quam Onus fufcipere, vel invitus & renitens, cogitur, Iufque-
randum præftare in Templo D. Virginis, præeunte verba Procuratore Regio, fe Regi fidelem futurum
defenfurumque fua Civitati Iura, Libertates & Privilegia, adverfus quofcumque, Regem etiam, quorū
flagitat neceffitas. In vicinis Vrbi Montibus optima crefcunt Vina. Epifcopales porro Vrbes funt *Auguftodunum* & *Caballinum*: fua utrumque fufpiciendum antiquitate. Priori nomen *Auguftoduni* natum ab Augu-
(Octaviano, an quo alio, non valde laborandum: nam qui ab *Ange*, Apollinis Coniuge derivant Fabulas na-
rant) qui dirutum bello, quod Cæfar contra Gallias gefcit, reftauravit. Hodie *Auftun* dicitur Vrbs quondam
ampliffima, fed multum de priftina gloria amifit. Vifuntur hic etiamnum magnæ Theatri ruina: itemque Aquæ
ductuum, Columnarum, Pyramidum: effodiuntur etiam cotidie Numifmata antiqua, aliaque antiquæ fupel-
tilis Monumenta. Eft & hodie Templis publicifq; ftructuris confpicua. Adfita eft Radicibus Montium, qui vo-
go *les Mons de Cinis*, ad fluvium Arroufium. Hæc de *Auguftoduno*: fequitur *Caballinum* vel *Caballionum* *Eduorū*
vulgo *Challon fur Saone*. Quis condiderit, non conftat. Sita eft hæc Vrbs ad dextram Araris ripam: Agri uberrimi
Coelique faluberrimi. Eximie felix, convehendifque fecundo Arari Mercimoniis idonea; unde ab Cæfare Co-
meatui parando, Exercituique qui fape in plures diftractus erat partes, diftribuendo delecta. Hæc *Guntchram*
aliquando regia fuit. Eam Lotarius Ludouici Pii Augufti F. poftea incendio totam abfumpfit, ut ne veftigiū
quidem Civitatis appareret. Sed ob loci oportunitatem poftea iterum caput extulit, eftque hoc tempore me-
cimoniis opulenta. Hæc de Metropoli, Vrbibusque Epifcopalibus: fequuntur nonnulla Ducatus huius mi-
norum gentium Opida. Inter *Caballinum* & *Matifconem*, medio fere itinere Opidum eft, quod vulgo *Tornus*, *Tornu-*
tium Spartiano & Antonino. Solo fitum eft fertiliffimo; ab Arari undique cinctum. Colles in Agro Subur-
cario Vini generofiffimi feraces. Ab utraque etiam Vrbe *Matifconenfi* & *Cabillonenfi* itineris fpatio pro-
æquali diftat *Cyffellum*, Regiæ Ditionis, Opidum, ut *Paradinus* cenfet, *Secufianorum*, *Secufiumque* Annianis
dictum. Situm ad radices Iuræ Montis, multis licet hodie ruinis deformatum, miram præ fe terens antiqui-
tatem. Ab Oriente Montes habet celfos, Amnesque perennes, qui limpidas & potu fuaves edunt Aquas, &
de Fons faluberrimus ex Topho & vafte Rupe in Opidum longe porrigitur per ligneos tubos. Ab Occi-
planicies fe in Sinum laxiffimum pandit. Tertia fere leuca ab Vrbe *Cabillonenfi* verfus Septentrionem
Belna, vulgo *Beaulne*, ad Amnem *Adcolis Bour-foize* dictum. Sunt qui volunt *Bibractem* effe Cæfaris & Se-
bonis. Alii alia mens eft. Situm eft hoc opidum loco uliginofe & quod, ut fcribit *Paradinus*, nullo pene
gocio, nulloque ab hoftibus difcrimine, poffet Lacum Vrbi ab primum Lapidem offundere, quo hoftes ne
fubmoveat. Vrbs tota valido Mœnium fepimento circumdata Propugnacula habet, quibus omnium *Tornu-*
torum vim queat excipere. *Belnenfis* Ager pinguis eft, & optima notæ. Vites habet toto Terrarū Orbe nomi-
tiffimas, & Vinon non vulgari nobiliffimas. In eodẽ Agro, vifitur *Cifternum* ab Cifternis, Odonis Ducis opus
pend

idam in vastissimo Nemore extructum. Ejus Cœnobiarum agnoscunt supra mille octoginta Virorum
 Cœnobiorum, ac totidem prope Velatarum ejusdem instituti, quod hinc *Cisteriense* dicunt. *Semurium*, verna-
 culum *Semur*, situm est in medietate Territorii, quod vulgo *Auxois*, Opidum non inelegans. Inter Divio-
 nem & Belnam itinere medio *Nuisithonium* est, vulgo *Nuys*. Opidum hoc semper Gladiorum opificio fuit
 celeberrimum. Quod Opidum hodie *Avalon*, apud Antoninum *Aballon*, ubi *Legio XVI* dicitur. Quod
 vulgo vernacule, *Sidolucum* est Antonino, *Legionem* illi *XVII* tribuenti. Quod *Flavigni*, sesquileuca *Se-*
 mur versus Orientem, *Flavia Eduorum* censetur olim dictum. Sunt & alia *Burgundia* Opida Burgique, quis
 itinerandis, brevitati studens, superledeat: ut sunt *Aufone*, Arcem habens, Clavis Ducatus Orientalior, *Arari-*
 enna lambente, *Noiers*, *Ravieres*, *Leigne*, *Mombard*, *Chastillon*, *S. Seigne*, *Seloigne*, *Crevant*, *Viteau*,
Arden, *Arnay*, *Seure*, *Tonnerre*, *Tronodorum* Antonino. *Burgundia* Ducatui concesseri solent alia tres
 Episcopales *Nevers*, *Auxerre*, *Mâcon*. Prima dignitate gaudet & honore Ducatus, cujus Dux (Du-
 x *Nivernensis*) late patens tribus navigabilibus, Fluvii irrigatur, Icauna, Elavere, Ligeri. Numerantur
 in *XIII* Opida clausa, quorum *Nivernisium* est Metropolis: Jurisdictionem exercens, in *XXX*, ut vocant, Ca-
 stellas. *Noviodunum* Cæsari: Opidum est omni ex parte Mœnibus cinctum firmissimis, Turribusque
 altissimis, & Fossis profundissimis probe munitum. Inter præcipua Ducatus *Nivernensis* Opida sunt *De-*
ceise Antonino & *Decetia*: *Clamecyum*, *Dunzyum*, *Milunum*, *Angilbertsum*, *Corbignium*, *Fanum*
Leonardi, *Luxium*, *Premecy* & alia. *Auxerre* sequitur: *Austisiodorum* Antonino, *Legionem* hic locanti
 tit. *Antosiodorum* Ammiano, *l'Evêche d'Auxerre*. Territorium hujus Urbis, vulgo *le Pais d'Auxerrois*. Vino
 regionine est nobilitatum. Urbs quæ hodie *Mâcon*, Cæsari dicitur *Maiscona*: *Maisco*, Itineraria Tabula;
Mâconense Castrum, Notitiæ Provinciarum Gallia, & Antonino, qui *Legionem* ibi ponit x; *Mastico* in Ve-
 roquodam Diplomate, ut notat *Philippus Bugnonius*, qui hujus Urbis Historiam concinnavit. *Machaon*
 videtur dici *Paulo Diacono* in Longobardicis. *Maisana* est *Gregorio Turonensi*, & aliis. Caballino, si-
 cut quis Cultumque & Artes respiciat, simillima. Porrecta jacet ad *Ararim*, qui Ponte insigni stratus, recto
 quoque ad Orientem tractu; reliquis Lateribus in Arcus speciem se formantibus. In hac *Burgundia* ejus-
 dem finibus hi Comitatus *Dijon*, *Austun*, *Tonnerre*, *Chalon sur Saone*, *Mâcon*, *S. Martin*, *Nevers*, *Langres*,
Auxerre, *S. Jangou*, *Charolois*, *Chagni* forte *Chagni*; *Montet* forte *Montet*, *Auxone*, *Rogemont*, *Mussy*, *Brethe-*
my, *Seu*, *Mombrys*, *Senegnon*, *Gully*, *Villemion*, *Tirecourt*, *Chevigni*, *Aineville*, *Espirey* forte *Ephryen*, *Tarvanc*,
Brassy forte *Brassy*, *Roche fort*, *Aincourt* live *Aincourt*, *Viteau*. Quibus adduntur etiam *Arley*, *Rogny*, *Chaligny*,
Marin, *Langey*, *Beauchamp*, *Concheu*. Episcopatus *Augustodunensis* live *Hedunensis*, *Austun*, & *Mâconen-*
Mâcon, & *Cubilonensis* *Chalon*, & *Lingonesis* *Langres*, subiant Archiepiscopo *Lugdunensi*. Flumina habet hic
 Ducatus *Saonem*, *Oscarum*, *Ararim*, *Icaunam*, *Ligerim*, *Elavercem* & alia.

Status Ecclesia-
 rum.

Regio.
Burgundia.

Solè fertilis.

Animalium varietas.
Imperium majus.

Sequitur *Burgundia Comitatus*, sive *Burgundia Superior*, Francis *Franche Comté*, id est *Liber Comitatus* Provincia namq; plane sub suo est Comite; ab omnibus, ut ajunt, Tributis & Exactionibus libera. Fecundam est Imperii, sub protectione Bernensium Helvetiorum. Congregationales illi sunt ad Septentrionem Lotaringia Superiorque Germania; ad Occidentem Burgundiæ Ducatus; qua Oriens est, occurrunt Helvetii; qua Meridies, Allobroges & Segusiani. Longitudo xc, Latitudo lx est milliarium. Regio admodum fertilis, rebus omnibus ad victum necessariis instructa; Agetque Sementi faciendæ, Arboribus ferendis, Vinetis Vini laudatissimi sustollendis, Pecori alendo commodissimus. Summa est ubique Triticis, Siliginis, Hordei, Avenæ, Fabarum, Milii, aliorumque Leguminum fertilitas. Arborum haud minor fecunditas. Agropassim præsertim qua umbilicus est & Regionis medietullum, Colles habet præstantissimorum, primæque nobilitatis Vinorum feraces. Apud *Arbofianos* & *Vadanos* Vasa Vinaria sunt adeo magna, ut Domos altitudine videantur æquare. Prope Regiam Veterum Burgundiæ Regum, quæ Accolis hodie *Chambrette au Roy*, ex Terra Gypsum, Materiam Calci similem, effodiunt. Eruitur ibidem & in *Dolano Agro* in Magnatum sepultura. Marmor candidi coloris, quod *Alabastrus* Græcis appellatur: & aliud nigerrimum, maculis purpureis variatum. Varietiam generis videre est ibi Animalia, magnamque Iumentorum & Pecudum copiam. *Granvellenfes* Equos Gradarios, Canesque ejusdè tractus ferocissimos probant omnes. De Antiquis hujus Burgundiæ Comitibus Stirpis etiam Imperatoriæ Francicæque, multi multa memoriæ produnt. Nuperi fuere. Comitibus & Palatini Burgundici simul cum Ducatus, titulos primus gestavit *Endo*, cui successit *Philippus* ex *Philippo* Filio Nepos, qui sine liberis defuncto, Rex Francorum *Joannes* Ducatû Burgundiæ Filio *Philippo* qui *Andax* cognominatus fuit dedit; sed *Margareta* *Philippo*, Nepoti ex Sorore *Ioanna* succedens, Comitatum adepta est Burgundiæ; Huic successit *Ludovicus* *Milanus* Filius, Huic *Margareta* *Malana* Filia, Hanc *Philippus* Burgundiæ Dux cognomento *Andax* uxorem duxit. Huic ordine successere *Joannes* Filius cognomento *Intrepidus*, *Philippus* *Bonus*, *Carolus* *Bellifosus*, *Maria* nupta *Maximiliano* Austriæ, *Philippus* *Austriacus*, *Carolus* v Imperator & c. *Philippus* *Hispaniarum* Rex, *Philippus* *Hispaniarum* Monarcha. Comitatus iste in tres Dioceses & Præfecturas, quæ Baillivatus vulgo Iuri facilius dicundo divisus est: *Superiorem*, *Inferiorem*, *Dolanam*. Primæ Sedes est *Vesulii*, Secundæ *Polichinus* Tertiæ *Dola*. *Dola* autem, Arce potens, totius Comitatus est Metropolis, reliquarumque Urbium celeberrima ad *Dubim* sita fluvium, qui in duo hic brachia scinditur. Putant quidam *Ptolemæo* esse *Adârtov* lib. 11 cap. 1 x, *Sequanorum* Urbem. Nihil ibi earum rerum, quæ ad Civitatis splendorem faciunt, desideratur. Forum hic elegantissimum & spatiosum; forma quadrata, Longitudine tamen Latitudinem nonnihil superante. In parte Occidentali Prætorium est, cum Carceribus. Primarium Templum, quod pulcherrimum & admirandum operis, Deiparæ Virgini est sacrum. Sunt & multæ aliæ inter quas *Vesontio* vulgo *Besançon* urbs Imperialis olim dicta *Chrysopolis*: sita est commodo fertilique territorio. *Alduadabis* fluvius magna ex parte ipsam intersectat, ejusque potiore partem concludit, reliquam partem ad portam qua *Dolani* itur, fluvius non alluit.

No. 27. erthum

Nozerethum Noferoy, quod olim a nucibus dictum Nucillum, sed Ludovicus Cabillonensis ab expeditione Hierosolymitana reuersus, muris cinxit, ac *Nozerethum* dici voluit. Hic Comes arcem habet, quæ quædam plumbo intacta est, dicitur plumbea. *Saline*, amplissima Civitas, toto terrarum Orbe celebris; ab falsis nominata Fontibus, Saleque inde igne densari solito; qui candore præstans in finitimas regiones exportatur maximum hujus Comitatus est vectigal. Reliquarum Civitatum descriptiones brevitate gratia omitto. Lacus habet hæc *Burgundia* ingentes & mirabiles: Inter eos non postremi loci, cui ab *Uraginibus* nomen mirum Naturæ ludentis opus. Super enim Aqua fit Limus, qui adeo durefcit, ut Continens videatur: super quo tamen Equites Currusque secure non ambulant, sed soli Pedites. Is Cælo pluviolo & nebuloso non mergit, nisi Serenitas sit futura. Tunc per Foramina brevi tempore auctus totam Columbanam Planiciem rigat. Inter Nozerethum porro & Ripariam alius est Lacus in Bonvalli, Lupis, Parcis & aliis Piscibus abundans, qui septimo quoque anno in aliquot hebdomadas suffugiens & delitescens, iterum emergit. Quædam in Miraculum exit, Fidemque vincit. Tractus hujus Comitatus Australior Lacubus scatur: Videre ibi est quædam vernacule *Maletux* Major Minorque; *Narlay*, profunditatis vix credendæ: *Vernoy*, duo *Chambly*, *Frog*, *Ranchault* & alii. Flumina scindunt eam beantque plurimum non pauca: *Dubis*, *Longnonius*, *Danubius*, *Dubis* totus ad hunc Comitatum pertinet; *Asis*. Ptolemæo, *Alduabis* Casari, si proba sit conjectura Fulvii Ursini: in aliis Codicibus *Alduasdubis* & *Alduadubis* vitiose legitur, Vulgo *Donx*. Oritur ex Monte Iura paullo supra Pagum amœnissimum, quique instar Opidi, Motam. *Dubis* porro coepto ab Meridie in Septentrionem cursu; per Pontium Lacum lapsus, nonnullis anfractibus prætergressus Pontiarum, Montuani & Vastum, Fanum petit S. Hippolyti; unde in Occidentem flexus ad Pagum *Chastelot* versus Africam tendens, Vespertionemque permeans, & facta ad Dolam Insula post multas ambages receptosque Flumina prope Virdunam Arari commiscetur. Totus etiam Burgundiæ Superioris est *Longnonius*, vulgo *Longnon*. *Danubius* evomit ex inuoso recessu Mons arduus Syrodo, grandi & celeberrimo Pago, incumbens: Summus *Lupus* vel *Lupa*, vulgo *Loue*, *Araris* & alia. Quod ad Statum hujus Liberi Comitatus Politicum, quod Comitatus Provincialia sunt agenda, tres Status conveniunt, convocante eos nomine Comitatus Principe Arariorum, Nozereti & Arleri Dynasta. Sunt autem Nobiles, Ecclesiastici, Vrbes. Superioris Diocesis Comitatus *Montbelliard*, *Roche* & *Varax*, *Montrivert*, *Thalamey* & *Vaulgrenans*, *Vergey*, *Rey*, *Listenois*. Abbates; *Croissy*, *Charité*, *Bitaine*, *Corneul*, *Tulley*, *Clarfons*, *Luxeuil*, *Bellevaux*, *Grace-Dieu*, *Charleu*, *Trium Regum*. Priori *Vaulcuse*, *Lantenans*, *Cusance*, *Marteret*, *Jussy*, *Portus Saone*, *Montreuil ad Sagonam*, *S. Marcelli*. Canonici *Calemostier*, & alii aliis locis. Vrbes; *Gray*, *Vesoul*, *Montboison*, *Jussy*, *Palma*, *Portus Saone*, *Cremieu*, *Mont-Justin*, *Faulcogney*. Domini: *Montmorot* & *S. Loup*, *S. Martin*, *Taulens*, *Villeneuve*, *Rupt*, *Montigny*, *Chastillon* & *Belvoje*, *Constancey*, *Monbaillon*, *Vellefont*, *Dacey*, *Vergny* & *Chemilly*, *d'Orzelet*: *Cicon*, *Trauers*, *Raon*, *sonnières*, *Costebrune*, *Sombornom*, *Valle-fault*, *Bermont*, *d'Auilly*, *Mugnay*, *Verreux*, *Tourraze*, *Citey*, *Provençières*, *Grand-mont*, *Ville Chevreleus*, *Voysey*, *Dampierre*, *Froty*, *Beutal*, *Motey*, *Neironde*, *Tromary*, *Ne*

Lacum.

Flumina.

Ratio administrandi.

Maillevoucourt, Myon, Bemenge, Vellerot le boz, Clerc, Betoncourt, Mortailotte, d'Amoudans, & de Fraif-
Chaviray, Montot, Mons S. Legier, Curry, Monteroul, Sorans & Lambry: & alii permulti. Inferioris Co-
Comites sunt Ruffey, & S. Aubin: Baro, Chevreaulx: Abbates, S. Eugendi, Baume, Balerne, Mont S. Marie,
Mont-Benoist, Beyllen, Kaufera: Priores, Maimaul, Vaucluse, Bonlieu, Mente, Lonstefaubrier, Arbois, More,
Valis supra Polichnium, Mortau. Canonici, S. Mauriti, S. Anasolii, S. Michaelis, Salinis omnes: Ar-
Polichnensis, Nozeretensis, & aliarum Urbium Locorumque alii. Vrbes: Saline, Arbois, Poligny,
Castellan, Nozeret, Castrum Caroli, Monmorot, Orgelet. Domini: Coulongnia & Andelest, Courlaon & le
Amour, Argento, Laubespain, Poupet, S. Sorlin, Darnay & Tramelay, Borsia, Cressia, Fitzgny, Chambe-
Montena, Vecles, Rosait, Maigna, Beau-fort, Nufey, l'Aigle, Courbois, Versamboz, Largilla, Moiron, l'Estoil-
Chafney, Arefche, Coges, Bar & Jousseau, d'Auges, Murre, Charlin, Chaumes, Breterieres, Fonte-
Coma, Chaulx, Montuet, Vadans, Villette, les Arbois, Aiglepierre, Chastelvaillain, S. Julian, Desfrilla, Ver-
Chay, Champaigne, Beaulchemin, Villeneuve l'ez Orgelet, Chastres, Presleus Arcis de Joux, sive Jura Montis,
Melle, Vismeaulex & alii multi. Dolanæ Diœcesis: Dominus de Givrey: Longepierre & Rahon, Clervaus.
Abbates, Billon, S. Vincentii, S. Pauli Bisuntii, d'Acay. Priores: Loye, Laval, Damparis, Joubé, Monserot, Mo-
Altam Petram, Faye, Mostier in Secusia. Canonici: Dolani, Bisuntinenses, & alii aliis locis. Vrbes: Dola,
Quinceium, Ornans, Loya, Rocheford, Vercella. Domini: Vauldre, Rainnes, Rye, Monfort, Mont-Richard, Fer-
Mailot, Belmont, Cleron, Verchamps, Dossans, Port, Chasteau, Roillaule, d'Abbaus & Marchault, Recules,
Chantans, Mont-gros-pain, Musigny, Chaffey, Parefsey, Choisey, S. Ilye, Faye, Parel, Chemin, Rabus, Champ-
ons & Raillonieres, Rainche-court, Paintre, Montrambert, Salans, Goussans, Chavirey, Ancier & alii. Nobili-
hujus Comitatus, ut hinc videmus, valde est frequens. Quatuor autem sunt familiae, quæ a Burgundia
regibus & Principibus originem trahere, vel cum iis ad finitatem contraxisse commemorantur: De Vienne, cui,
Nobilis Epitheton tribuitur: De Vergy, cui Sirena Titulus datur; De Chalon, quæ Opulenta Divitisque no-
ten obtinet: Arausiorumque Principatus Titulum. De Neuf Chastel, quæ Feudus est insignis. Ceterum appel-
ationes omnes ex tribus Diœcesibus, sive Ballivatus Dolani ad Supremum Comitatus hujus Parlamentum,
feruntur. Et ad Statum Ecclesiasticum quod attinet, Archiepiscopus Bisuntinus, cui sub sunt tres Episcopi,
Milensis in Germania & Helvetia, Lausaneus & Bellicensis, in Sabaudia, Ecclesiasticæ administrationis est ca-
ut, Princepsque Imperii. Membra hic sunt Imperii & Quinti Circuli, Archiepiscopus Bisuntinus, & Vrbs Besançon,
Uitas Imperialis libera, olim maximum maximæ Sequanorum Provinciæ Opidum, & ejus Præsidis fixa se-
des. Decimus Imperii Circulus dicitur Burgundicus, quod a domo Burgundica sit institutus: complectitur præ-
ceptos Belgii Principes, qui sunt Dux Burgundia, H. Bergen & Walloren, Comes Egmond & Iselstein, Comes Horne,
Comes Nassau in Breda, Comes Bergen.

Nomina.
Sua.

270

Lugdunensis Tractus, vulgo Lyonnois.

Urbs Lugdunū.

Lugdunensium Civitati, ut in Notitia Provinciarum dicitur, *l'Archevesché de Lyon, le Pais & Seneschauce de Lyonois*. Limites scribuntur ad Septentrionem Bressia; ad Orientem Sabaudia: qua Meridiem spectat, Delphinatus est cum Languedokia; qua Occidentem, Forenses jacent & Arverni. Sua hic olim habuerunt Domicilia *Segusiani* Plin. *Σεγυσιανοί* Ptol. *Σεγυσιανοί* Strab. Secusiani, vel, ut alii scribunt, Sebusiani Cæsi. Hodie *le Pais & Seneschauce de Lyonois*. Caput hujus Tractus ad confluentem cum Rhodano. *Lugdunum* est. Sic amplissimam, ornatissimam, florentissimam Urbem nominant Tacitus, Plinius, Antoninus & qui Latinorum Scriptorum non? *Λυγδύων* Straboni, Ptol. aliisque Græcis: *Λυγδύνα* Stephano. Vetus nomen hodie, sed contractius, servat. Ludunt enim, qui in vulgata appellatione *Lyon, Leonem Gallicum* quærun. Nomen derivant quidam ab *Lugere*, quod illi proprium fuit post fatale Incendium; de quo post: nonnulli ab *Lucere*, quod in Monte, tanquam Specula, longe lateque Luceret: alii ab *Lugdo* Celtarum Rege. Maccis & Bucconibus fuisse linquenda. Vetus Itinerarium a Burdigala Hierosolymas usque, quod Pithæo debemus, in fine *Lugdunum Desideratum* Montem interpretatur, Idiomate proculdubio Veterum Gallorum: cujus penitiora scrutati, sunt qui deducunt ab Voce *Luck*, quæ hodieque Gallis Belgis, Germaniæque Inferioris Populis pro *Fortuna* in usu, ut *Lugdunum* fuerit, *Fortuna* quasi dicatus *Mons*, Ericus Monachus lib. i v de Vita S. Germani in *Lugduno* dictum nem *Lucht*, quæ Gallorum Belgarum Lingua *Lucem* sonat, agnoscere videtur:

Lugduno celebrant Gallorum summe nomen

Impositum quondam, quod sit Mons Lucidus. —

Dunum sane antiquis Gallis *Montem* esse, constat. *Montis Lugdunensis* etiam ineninit Petrus Arvernus Cluniacensis Abbas lib. i v Epist. i i: *At postquam de Vrwarensium colle ad Lugdunensem Montem divina Dispositio te transtulit*, Sic Seneca in Ludo Claudii:

Vidi duobus imminens Fluvius Jugum.

Montem hunc Adcolis crassiore caussari Aërem innuit apud Sidonium lib. i Epist. i r x Candidianus: *Nehil ergo mihi meorum Lugdunensium exprobras, & diem quereris nobis matutina caligine obstructum vix meridiano favore referari?* Et in ista hæc mihi Cæsenaris furni potius, quam Opidi Verna debetaverat? Sic etiam apud Strabo. *Λυγδύων ἐκπυμένον ὑπὸ Λόφῳ*. Quis Urbis conditor, incertum. Amplificavit & ex Monte, qui primo habitatus, in planiora Loca pomerium produxit L. Munatius Plancus; *Colonia* in eam Augusti principatu ducta; anno Urbis i o c c x i. *Colonia* nominant Tacitus lib. i Historiar. & Plinius lib. i v cap. x i r x Natur. Histor. In vetere quadam Inscriptione Legitur COL AVG. LVG. Ab eo tempore semper cum primis Galliarum Urbibus censeri solita, dignaque habita, quæ cum Vicinis Immunitate gauderet. Nam *Segusianos Liberos* vocat Plinius lib. i v cap. x i r x, & *Lugdunenses Gallos cum Viemenses* juris Italici facit Paulus I C. lib. l. Digestor. Tit. x v. cap. ult. Digna item, ex qua totius Galliæ Itinera ab Agrippa distinguerentur; cui Ius Monetæ eundæ tribueretur; in qua Gallorum omnium Tributa & Vestigia colligerentur. Digna denique, ubi *Templum* ad Confluentes Ararim & Rhodanum ab omnibus Galliæ Civitatibus in Honorem Augusti cum formidanda illa inepis

Scriptoribus

448

ianus: *N*
meridiano sit
abo. *A*
habitus, in
ta; anno Vib
In vetere qua
bibus censu
at Plinius lib.
Tit. x v. cap.
ndæ tribuere
ad Confluen
la illa ineptis
Scriptoribus

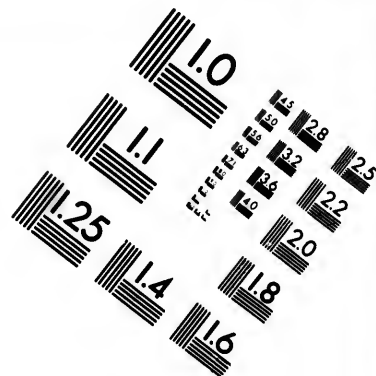
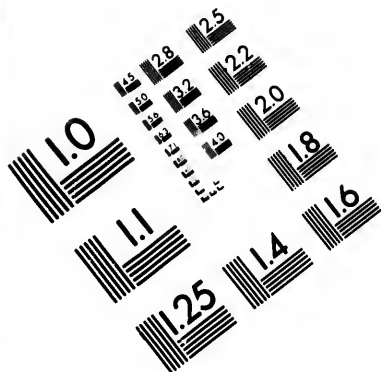
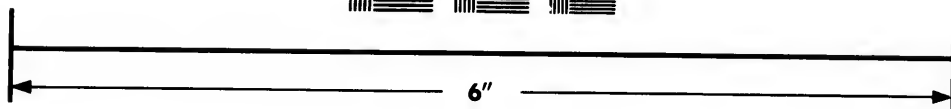
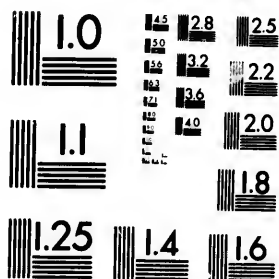

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

0
18 20 22 25
28 32 36
40 45 50 56 63 71 80 90 100

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Scriptoribus *Ara* exstrueretur. De Templo sane Strabo lib. IV: Τὸν ἱερὸν τὸ ἀναδεῖχθαι τὸν πάντων κοινὴν τῶν Τελευτῶν Κάσιον τῶ Σεβαστῶ, καὶ πάντων ἰδρυῖ πλεως, ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν. Ex hujus Templi ruinis inquit Paradinus de Antiquo Burgundiae Statu, concreta est illi Summi Templi structura: quae Joannis Burgundiae quondam Regis Opus dicitur, ut ex antiquis marmorum ruderibus Saxorumque Inscriptionibus conicere licet. Aravariis Scripto-ribus nota. Augusto dedicata, Iulo Antonio Africano & Q. Fabio Maximo Coss. anno ab V.C. 1000. memoriz prodit Suetonius in Claudio cap. 11. Sic ad ea tempora Epitome Livii lib. cxxxvii. *Ara* Caesaris ad confluentem Araris & Rhodani dedicata. Adeam vivente adhuc Augusto, ut Scribit Dio sub finem lib. LIV. Ludi celebrabantur; addense eos sua quoque ætate permanisse. Caligulam Certamen ibi quoque instituisse Græcæ Latinæque facundiz, scribit idem Suetonius in ejus vita cap. xx. Quo certamine, inquit pergens, ferum Victoribus premia Victos contulisse, eorundem & Laudes componere coactus; eos autem, qui maxime displicissent, Scrip- sua spongia Linguæ delevit jussos, nisi ferulis objurgari, aut Flumine proximo mergi maluissent. Respicit eo Juvenalis:

Palleas ut nudis pressit qui calcibus anguem:

Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad Aram.

De hac Ara Strabo meminit, ejusque Sacerdotem edit Inscriptio, quæ in ipsa Vrbe ad Murum Templi vetustissimi Divi Petri:

IOVI. O. M.

Q. ADGINNIUS. URBICI

FIL. MARTINUS. SEQ.

SACERDOS. ROMÆ. ET. AUG.

AD. ARAM. AD. CONFLVENTES

ARARIS. ET. RHODANI

FLAMEN. II. VIR. IN CIVITATE

SEQUANORUM.

Opera publica.

Quid jam dicam de reliquis, quas ibi & nunc est legere, *Inscriptionibus*? Superat omnes Tabula ærea, quæ Clau- dii Imperatoris Orationem continet super Civitate Gallis danda. Legitur cum apud alios, tum accuratissimè descripta apud Iustum Lipsium, & in Commentario ad x I Analium Taciti, & in Auctario, Thesauro Inscriptio- num Martini Smetii adposito. Priscam ejus magnificentiam testantur passim *Templorum*, *Arcuum Trium-*

phalium

phidum, Aqueductum, & alia Antiquitatis Monimenra. Fori Veneris memoriam seruari ajunt in Forviere. Ab ea Vrbe nobilissima Gallia Pars in quinque deſtinſta quondam eſt *Lugdunense* I, II, III, IV, V; uti in Noti-
cia Provinciarum Gallia, eſt videre. Igne Fatali miſerandum in modum ſuo tempore exultam conqueritur,
Clademque inde acceptam deplorat epiſtola ad Lucilium XCI Seneca. Accidit centefimo anno ab Colonia
deducta, eodem Seneca obſervante. Solatium iſti calamitati adhibuit ab Nerone, ſeptimo poſt Incendium
anno. Legendus Tacitus lib. XVI Annal. Quum ejus Mœnibus ſe continuiffet Albini exercitus, ab Impera-
tore Severo obſeſſa, brevi poſt capta, direpta, iterumque incenſa fuit: uti reſert Herodian. lib. III. *Lugdunum*
Philipus Pulcher Francorum Rex Pontificis juffu Ditioni ſuæ adjecit, ſcribente in Annalib. Papirio Maſſo-
nio. Vrbs hæc hodie amœno commodoque ſita loco, natura fere inexpugnabilis; ab una parte duobus muni-
Collibus iſſque fruſtiferis, ab altera totidem beata Fluviis, Arari, Rhodanoque, Templorum Ædificiorum-
que, cum publicorum, tum privatorum magnificentia ſuperbiens; opibus & mercatura ſupra modum florens:
ex celeberrimum facile ſit hodie totius Gallia Emporium, Regniq; Cor & Clavis inſtar, qua Aditus recludun-
tur in Italiam, Germaniam, aliasque Provincias: conſtuentibus eo ad publicas Nundinas ſolenniter, & ex con-
ſeſſo quaſi, quater ſingulis annis undique variarum Gentium Mercatoribus. Regnante Carolo IX, quum
ignis arderet Bellis Civilibus Gallia, Arcem futuris motibus averruncandis, invita ſatis, accepit: Sedes eſt cum
archiepiſcopalis, cujus Præſules Belleforeſtius recenſet CII, quique Primates ſe gerunt Cleri Gallicani; tum
praſidialis & antiquus Senefchallatus, cui ſubſunt *Territoria Lugdunense, Forenſe, Maiſconense & Bellojole-*
ſe, quæ poſtea nonnihil mutata. Eccleſiam Lugdunensem Bernardus Abbas Clarevalleſis hoc celebrat Elogio:
Ecceſia Gallia conſtat proſecto Lugdunenſem anteire, ſicut dignitate Sedis, ſic honeſtis Studiis & laudabilibus Inſti-
tutis. Ubi enim aequè vigit Diſciplina Cenſura? Morum Gravitas? Maturitas Conſiliorum? Auctoritatis Pondus?
Antiquitatis Inſigne? Praeſertim in Officiis Eccleſiaſticis h. u. d. facile unquam viſa eſt repentinis Novitatibus acquieſcere,
ſi aliquando juvenilis paſſa eſt decolorari Levitate. Atque hæc de Tractu Lugdunenſi dicta ſufficiant: ad Helve-
tiam tranſeo.

M m

Lugdunon-

πέντων κοινῇ τῶν
nis inquit Para-
undia quondam
variis Scripto-
C. DCCCLXII
I. Ara Caeſar
finem lib. LIV
oque inſtituiſſe
pergens, ſerui-
ciuiſſem, Scripto-
o Iuvenalis:

mpli vetuſtiſſim

area, quæ Clau-
n accuratiſſim
uero Inſcriptio
Arcum Trium-
phalium

Regio.
Nomina.
Unde deducta.

Sinu.

Soli fertilitas.

Animalium va-
rietates.

Lugdunensi Tractu succedit apud Mercatorem ea Regio quam Romani *Helvetiam* vocarunt. Eadem aut magnam ejus partem hodie vocant *Sueticam* aut *Suticam*, a *Vitis* Saxoniarum populis, quos ob violentam sæpius fidem, sedibus suis ejectos Carolus Magnus in Alpes conjecit, quemadmodum & Nordalbingorum aliquot millia in Flandriam ac Brabantiam transtulit. Vel a Suecis qui tempore Sigberti Regis è Suecia in Helvetiam commigrarunt, sive inundationibus aquarum, sive numerofo Incolarum cœtu sedibus suis exclusi: vel denique a *Suivio* pago: vulgo *Swisfcher Landt*. Dicitur & *Confœderatorum* terra vernacule *Eydgnoschaft*, a fœdere quo inter se Helvetii juncti sunt. Hi Eutropio aliquando *Quadi* dicti fuerunt. *Helvetia* porro inter montem Iuram, Lacum Lemanium, Italianam & Rhenum sita est; Habetque ad Orientum Solis Tirolensem Comitatum, ad Austrum Alpes Cottias, Lombardiam, Mediolanensem Ducatum & tractum Pedemontanum: ad Occasum Sabaudiam & Burgundiam: ad Septentrionem Rhenum. Patet autem Helvetiorum fines in longitudinem cxxl. millia passuum, ut ait Cæsar lib. 1. de bello Gall. quod & hodie verum est. At in latitudinem tantum lxxx. quam Cæsar aliquanto majorem facit. Regio omnis salubri fruitur Aëre: ac licet celsis præruptisque Montibus aspera sit, ita tamen miscere cœpit Incolarum in defesso labore, industria ac cultura, ut nulla parte sterilis sit: quin ad vitam sustentandam producat non solum necessaria, sed & ea quæ delitiis ac luxui inserviunt. Frumentum abunde profert, quanquam plerisque in locis, nisi gleba exulta fuerit sementem frustra projeceris: verum huic incommodo Agricolarum labor ac industria occurrit. Vinum multa loca adeo generosum gignunt, ut Rhenense longe superet, & sapor & virtute. Huc accedunt pinguisima prata, in quibus tum greges, tum armenta magno numero pascuntur ex quibus incolæ magnum percipiunt emolumentum. Ferarum etiam magnam multitudinem alit passim Regio, ut sunt Ursi, Cervi, Dæmæ, Capreoli, Ibices, Lynces, Apri, & aliæ, unde Incolis frequens venatio desunt Aves, quarum captura hic admodum felix. *Helvetia* Anarcha est, & libera, neque ulli principi subiecta, ex quo partim civilibus discordiis, partim inclementioribus & injustioribus imperiis illorum qui pro Imperatoribus ea loca administrarunt Helvetii incitati, quibus accessit *Ubi* Nobilitatis, fœdere inito jugum excussere, atque in libertatem sese asseruere. Initium confœderationis fecerunt, Vri, Silvani, Suitenses, horum Opido. Exemplo invitata paulo post urbes reliquæ, cum irritare eas ac laceßere potentes vicini desinerent, idem fecerunt, & initacum prioribus atque inter se societate, eaque archaisimis fœderum legibus devincta, potentiam confecerunt vicinis facile parem, quæ victoriis & sociorum accessione adaucta tandem etiam formidabilis iisdem evasit. Ager Helveticus in quatuor partes finditur quas ipsi *Gow* vocant voce Germanica, quæ Regionem vel Pagum significat: suntque hæc: *Zurichgow*, *Wislisburgergow*, *Argow* & *Turgow*, Respublica vero Helvetiæ tribus constat partibus. Prima pars sunt 13 *Pagi*, quos Itali *Comones*, *Orti* Germaniani vocant. Hi soli hoc juris habent præ aliis fœderatis, quod de omnibus ad communem Remp. Helvetiarum pertinentibus in publicis Cōventibus deliberant, & suffragia ferunt, omniūq. totius civitatis cōmodis & incommodis participes sunt: Præfecturas quas simul acquisierint, pari jure administrant, & reliquæ præ-

publicis

publice ex æquo participes sunt: videlicet *Tigurum*, & accessit Fœderi trium Pagorū anno Dom. c15 ccc11. *Berna* fœderi Helvetico juncta est anno c15 cccclv. *Lucerna* anno c15 cccclxxx11 perpetuo fœdere tribus primis Pagis juncta est. *Uria*, *Uren*: *Suitia*, *Switz*: *Under-Walden* hæc primæ inter se fœdus constituerunt anno c15 ccccl1x. *Tugium*, *Zug* anno c15 ccccl11 sex Pagis accessit. *Glarona* simul cum *Tugio* idem fœdus iniit. *Basilea* anno c15 151 se decem Pagis fœdere junxit. *Friburgum*, *Salodorum* simul anno c15 cccclxxx11 in numerum Pagorum communi consensu receptæ sunt, & sic Civitas Helvetica x Pagis constitit. *Schaffhausen* anno c15 151 in numerum Pagorum recepta, cum xi pepigit. *Abbatiscella* anno c15 1511 in numerum Pagorum recepta est. Hujus Pagi ager in 12 partes sive ordines divisus est, quas ibi *Roden* vocant, quarum se conjunctæ Pago, *interiores* dicuntur: reliquæ *exteriores*. Deliguntur autem è singulis partibus Senatores æque numero xi1 qui toti regioni consulant, & fiunt in universum cx1 v Senatores. Secunda pars sunt fœderati *Abbas* & Opidum *S. Galli* fœdere junctum 1v Pagis Helvetiorum anno c15 cccclv. Et post anno c15 ccccl cum vi Pagis *Tiguro*, *Berna*, *Lucerna*, *Suitia*, *Tugio* & *Glarona* in perpetuum. *Rhetorum* *Populus Gracundus* cum vi1 veteribus Pagis æternum fœdus pepigit anno c15 cccclxxv11. *Curienses* vero, quorum societas *Domus Dei* vocatur, anno c15 cccclxx11. Tertia societas quæ *Decem Judiciorum* vocatur cum Helvetiis non pepigit, sed quia 11 prioribus, æterno fœdere coheret, etiam Helvetiis amicitiam & societatem fidei præstat. *Sedunum* cum *Valesia* tota fœdus æternum iniit cum Bernatibus, anno c15 cccclxxv. Et post cum Religionis controversia orta esset, *Hadrianus* Episcopus *Sedunensis*, & septem *Decumæ Valesianorum* fœdus fecere, anno c15 15 xxx111, *Friburgi* cum vi1 Pagis *Helvetiæ* *Lucerna*, *Vria*, *Suitia*, *Vnderwaldia*, *Tugio*, *Friburgo*, *Salodoro* ex integro *Romanæ Ecclesiæ* adherentibus. *Rorweil* primo fœdus iniit cum Helvetiis anno c15 cccclxx111 in annos xv, quod aliquoties renovatum, anno denum c15 15 x1x perpetuo sancitum est. *Mulhusen* anno c15 cccclxx11x Helvetiis fœdere juncta est. *Bienno* *Biel* Bernatibus se fœdere junxit annis 1303, 1306, 1352, ac 1367 arctissime. *Genova* jus Civitatis cum Bernatibus pepigit, idque arctius firmavit, anno c15 15 xxxvi1, nondum tamen cominuni Pagorum Civitati inserta est. Tertia sunt Præfectus armis, aut spontanea deditione conquesti: *Turgæ*, *Turgow* anno c15 cccclx in potestatem Helvetiorum redacta, cui vi1 vetustiores Pagi imperant. *Aquis* *Baden* subjugata anno c15 cccclxxv, cui 11x primi Pagi imperant. *Rhegusti* anno c15 cccclxx11 conquesta a Pagis vi1 primis & xi11 regitur. *Sarunetum*, *Sarungum* anno c15 cccclxxc111 a Georgio Comite *Werdenbergen*si, vi1 primis Pagis venditum, a quibus & regitur. *Libera Provincia* capta anno c15 cccclxxv, vi1 veterum Pagorum Imperium agnoscunt *Lugano*, *Locarno*, *Mendresium*, *Vallis Madua*: hæc 1v Præfecturæ ex dono *Maximiliani* *Stortæ* Ducis *Mediolanensis*, anno c15 15 x111 in Helvetiorum potestatem pervenere: His omnes Pagi præfunt, excepta *Abbatiscella*. *Bulmuntum*, *Bellizona*: hujus Imperium 111 primis Pagis confirmatum est, anno c15 15 x111. *Valesia* quæ etiam hodie Tabula continetur, complectitur tres populos, & tria fœdera. Duo priores sunt *Viberi* & *Seduni*, qui utriusque nomine *Liberi Valesii Superiores* dicuntur, & in vi1 Conventus quos *Decumæ* vel *Defenas* vocant, divisi sunt.

Tuguri, qui & *Valesiani Inferiores*, Superiorum Imperio parent. Omnium tamen Princeps est *Episcopus Sedunensis*, qui summam, tam in Ecclesiasticis, quam in Civilibus rebus Authoritatem obtinet & Comes atque Præfatus *Valesiæ* nominatur. Comitatum hic invenio *Werdenberg & Baronatum Sax.* Lacuum amplissimum nulquam major numerus quam in hac Provincia, inter quos *Lucerinus*, de *Lucerner Zee*: *Tigurinus*, *Zürcher Zee*: *Rivarius*, *Walenzee*: *Neoburgensis*, *Niwenburger Zee*: & omnium maximus *Acronius*, der *Bodenzee*, quem *Solinus* & *Plinius Brigantium*, *Ammianus Marcellinus Brigantium* vocat, a Brigantio vetustissimo Opidulo. Longitudo ejus est *xxi v* millium passuum, latitudo minimum *xii*. *Ammiani* verba, quia luculentam Topographiam *Lacus & Rheni* catarahtarum continent, adscripsimus. Inter montium celsorum anfractus immensa immani *Rhenus* extenditur, qui penes *Aleptios* in deciduas cataractas inclinatione pernici ut *Nilius* funditur, utrens ab ortu protinus primogenio, copias aquarum propriis irruit, cursu simplici: Jamque adjutus nivibus liquatis & soluta alia divortia riparum abradens *Lacum* invadit rotundum & vastum, quem *Brigantium* accola *Rhetus* appellat; horror insuperantem silvarum inaccessum efficit, nisi quia vera in *Almania* virtus & sobria vita composuit locum *Barbaris*, & natura locorum, & cæli inclementia refragante. Hanc ergo paludem spumosis sternendo verticibus amnis irrumpens & unquam quietem permeans, medium velut funali, libramento interfecat, & tanquam elementum perpetua discordia separatum, nec aucto nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo & viribus absolvitur integris. Quodque est impendio mirum, ne stagnum aquarum rapido cursu movetur, nec limosa sub colluvie tardatur properans flumen, & confusum misceri non potest corpus: quod visum agi ipse sceleret aspectus, nulla vi credebatur posse discerni. Flumina vero *Helvetiam* rigantia *Flumina*. *Rhenus*, *Rhodanus*, *Adua*, *Ticinus*, *Limagus*, *Byrsa*, *Langarus*, *Sara*, *Taurus* vulgo *Dur*, *Enus*, *Arola*, aliaque permulta. Montes hic enumerare vix opus est, cum notiores sint per Orbem *Rhetici* montes quam ut aliquam eorum nomina desideret. Verum ne hic quoque defuisse ridear, prodam saltem aliquot. Summæ Alpes nunc *Gotardi Mons* dicitur, hunc sequuntur *Peninæ Alpes*: apud *Salassos* *Cottia Alpes* & *Silvius* mons. Dein Montes *S. Bernardi* major & minor. *Graie Alpes* *Lepontiorum* sunt: *Adulas Mons* Germanis *der Berg*, *Misaucaus* attingit. *Julia Alpes* ac *Permurna* mons in *Engadinorum* ora sunt. Hinc *Valarius* & *Bramius* montes, apud *Vendones*: *Rhetico*, mons in *Rhucantiis* est. *Jurassus* mons, *Lemano* imminet *Lacui*. *Abnoba* montes in *Tulingorum* finibus sunt. Atque hæc sunt hujus tractus famosissima juga. Sed de Alpibus fusius in *Silvæ* sunt innumere, singulæ *Hercyniæ* portiones sunt, cujus hic caput est, quamvis varia sibi hinc inde significat nomina, utpote *Silva Brigantina*, *Rhynwaldt*, *Bonwaldt*, ac nonnulla alia. *Helvetiorum* Respublica Optimatice & Populi imperio mixta est. Etenim ex his populis quibus tota Civitas constat, quidam merè democratico imperio utuntur, ubi totius plebis consilio fere omnia aguntur, veluti in his Pagis qui nulla habent Opida, uti sunt *Vranii*, *Suitii*, *Vnderwaldii*, *Glaronenses* & *Abbattiscellani*: & par ratio est *Tuginorum*, quamvis hi Opidum habeant: alii ab Optimatibus reguntur, ut omnes urbes *Helvetiæ* *Tigurum*, *Berna*, *Lugana* &c. sed cum potestas summa penes Populum sit a quo Magistratus eliguntur, mixtæ sunt hæc respublicæ, & tamagis Aristocraticæ, aliæ plus Populares sunt.

DE Helvetia generatim dixi, sequuntur Partes. Has Mercator tribus Tabulis sequentibus graphice delineatas exhibet. In prima, Provinciæ duæ, eæ quæ vernacule *Zurichgow*, & *Basiliensis*; in secundâ *Wylsburgergow*; & in tertiâ *Argow* proponitur, quarum descriptiones una cum Lacus Lemani Chorographia, ordine dabo. Ad priorem Provinciam quæ prima Tabula depingitur quod attinet, eam *Zurichgow* vernacule, *Tigurinus pagus* Cæsari dicitur. Solum hujus tractus & potissimum per circuitum *Tiguri* civitatis primariæ est valde fecundum, feraxque Vini & Frumenti plurimi. Vinum tamen plerumque est subacerbum, nec potest ob vicinas Alpes ad perfectam pervenire maturitatem. Maturescit autem Vinum, se potius mitefcit a sua austeritate post aliquot annos in penu conservatum. Vrbs hujus Provinciæ primaria Latiniis *Tigurum*, proximis aliquot seculis *Thuregum*, dicta, vernacule *Zurich*. Verustissima est Vrbs, sita loco ameno ad exitum Lacus magni qui hic desinit, excluditque animum *Lindmagum* vulgo *Linmat* dictum, quem haud procul Glarona recipit, & dividit Urbem in duas Civitates majorem & minorem, quæ tamen tribus conjunguntur amoenis pontibus, in quibus frequentes Civium sunt deambulationes. Forum habet frumentarium amplissimum, in quo ingens Frumenti vis hebdomadatim venditur. Incredibilem Piscium copia Lacus Tigurinus huic Vrbi suppeditat. Forum annonæ illic locuples est, lacus subvectioni idoneus. Et si aures Tigurum quinto demum loco Helveticæ fœderi accesserit, nihilo tamen minus propter Urbis celebritatem potentiam princeps locus omnium consensu illi datus est, quem hodie quoque aucto fœdere retinet in Comitibus, Legationibus, aliisque publicis actionibus. Viros illustres & claros multos habuit: *Conradum Pellicanum* linguæ Hebrææ, Chaldææ & Thalmudicæ peritissimum: *Theodorum Bibliandrum*: *Conradum Gesnerum* Polyhistora illum *ΓουμασιωΓου*, ac multos alios egregios viros. *Tigurinus* Pagus habet extra urbem Præfecturas *Majores* & *Minores*. *Majores* sunt 11, *Kyburg* Comitatus: *Groeningensis* Præfectura: *Audelfingen*: *Grisensee*: *Eggholzen*: *Liberæ Provinciæ*: *Regensperg*: *Vadisvillana*, *Wadischwyl*: *Lauff*: ad cataraclas Rheni, *Lauffen*. *Minores* 21. *Vindictum*, *Winterhur* & *Steina* Opida Tigurinæ parent, proprios tamen Magistratus habent, sed Tigurinorum edictis tenentur & in bello illis militantes, propriis tamen signis utentes. Ad censetur huic Provinciæ *Tiguri* pagus, *Tiguri* pagus, vulgo *Zug*, Opidum, ejusdemque nominis Regio, versus Septentrionem, Suitiam vicinitate attingens in pede pascui, & vitibus confiti Montis lacui piscoso adjacet, cui a Civitate nomen *Lacus Tiguri*, & Meridiem versus ad Ardens Opidum extenditur. Agrum compascuum, Vini Frumentique feracem habet. Ejus cultores *Tiguri*, Straboni vero lib. v. 11 *Toyeni* dicuntur, qui cum Tigurinæ & Cinbris inito fœdere, Romanis se opposuere. Consulendi Plutarchus in vita Marii & Eutropius lib. v. Paruit *Tiguri* aliquando nobilibus, postea in Austriorum potestatem pervenit: Hi, bello Helvetico, perpetuo præsidia illic aluere, quæ Sui & Tigurini infestabant. Itaque anno M ccc l i i Tigurini cum quatuor aliis pagis expeditionem adversus *Tiguri* susceperunt. Præsidarii, munitionibus Opidi diffidentes, ante adventum Helvetiorum id deseruerunt. Cives tamen, qui fidem Austriis servare vellent, obsidionem per dies xvi sustinuerunt. Tandem deditionem fecerunt.

Regio.
Soli fertilitas.

Urbis Tigurum.

Tiguri Pagus.
Situs.

Soli fertilitas.
Imperium majorem.

tibus graphio
 sis; in secund
 Lemani Cho
 quod attinet, e
 rcuitum Tigur
 plerumque es
 tem Vinum, le
 cia primaria La
 Vrbs, sita loc
 at dictum, quen
 z tamen tribu
 n habet frum
 Piscium copia
 neus. Etsi aut
 celebratam
 retinet in Com
 radum Pellican
 Gesnerum Poly
 bem Praefectur
 Grisenfee: Egho
 res XXII. Viro
 urinorum edic
 ngium pagus, T
 initate atting
 achu Tigurin
 ne feracem hab
 nito foedere, R
 aliquando nob
 aluere, quaz Sui
 tionem adven
 rum id deferus
 idem dedition
 fecit

fecere, & Helvetiis sacramentum dixerunt, hac conditione: si intra præfixitum tempus Dux Austrius eos exercitu adducto, obsidione liberaret, ab Helvetico sacramento liberi, in ejus obedientiam redire possent. Cum autem vidissent sibi nullam in Austrio spem esse, Helvetico foederi se junxerunt. *Tugium*. Pagus 11 habet partes, & in illis Conventus 14, ex quolibet autem Conventu 12 eliguntur Senatores qui regioni consulant. Opidum ipsum duorum Conventuum loco censetur. Ager vicinus tres Conventus habet, *Montanum Vallem Egeriam*, sive *Agnas Regias*, *Baram parochiam*. Imperant autem *Tugini* Opidani per Præfatos in Vrbe commorantes his locis: *Cham* Opido, *Andrea* vico, *Hunelbergo* *Wacheville*, *Steinhuse* pago, *S. Wolfgang*. Hæc de priore hujus Tabulæ Provincia, sequitur altera, nimirum *Basiliensis*, ab inclyta Vrbe Basilea sic dicta. Dicitur & *Sungovia*, quod nomen a Sequanis deductum esse haud obscura est conjectura, quam etiam Rhenanus approbat, rerum Germanicarum libro tertio. Agrum habet Vini optimi, Frumentique feracissimum, ut etiam vicinis annonæ caritate pressis, succurrere valeant ipsi incolæ. Sunt & Pecorum pascua latissima. Hanc Regionem olim, Scudo teste, *Raurici* Ptol; Cæsari *Rauraci* insederunt, quos refert, Helvetiorum exemplo, omnia sua Opida vicisque, & quicquid ædificiorum habebant, exussisse. *Basilea* inclyta Vrbs hodiæ Regionis Caput. Hanc nonnulli *Basileam* dictam a Basilisco hic reperto, quorum opinio absurda est, volunt. Alii a *Basileia* Iuliani Imperatoris matre. Rhenanus a trajectu, quem lingua Romanensis, hoc est Gallicè *Passum* vocat, ut sit dicta *Basilea*; quasi *Passilea*. Et addit; trajectum hoc loco fuisse verisimile esse, etiam dum stante Augusta, quod hic propter vallem per quam torrens è *Byrsa* ductus fluit, ripa sit humilior, & ob multas causas ad transitum aptissima, apud Augustam autem abrupta. Hanc tamen conjecturam Munster rejicit, autoritate Marcellini, qui Civitatem illam Græca voce *Βασίλειαν*, id est *Regnum*, vocat, quasi *Regnum* seu *Regiam* Civitatem. Alluitur hæc Vrbs Rheno, qui eam pene mediam dividit, nisi quod ponte unitur. Habet Vrbs ipsa commoditatem magnam a Rheno, quia ad eam plures sunt navigationes magnisque potest adiri oneribus. Passa est ante annos ducentos multos & graves terræ motus. Sed rursus est instaurata & anno MCCCCLX a Pio Pontifice Academia ornata, quæ omnibus ab eodem donata privilegiis, juribus, immunitatibus, quibus fruuntur Academia Bononiensis, Coloniaensis, Heidelbergensis, Erfordiensis, Lipsiensis & Viennensis. Præfaturas habet *Basilea* quæ sunt; *Faren-Sperg* Arx; *Rufeld* in edito Monte sita *Wallenburg* Opidum; *Homburgum*; *Munchenstein*; *Ramstein*. *Toggii* Comitatus ubi *Togwyl* opinor est, subest Abbatî S. Galli, cum *Toggiani* Cives sint Sutorum & Glaronensium; *Rapperswyl* Comitatus; *Straßberg* Comitatus opinor, ubi *Straßberg* corrupte scriptum existimo; *Kilchberg* Baronatus. Reliqua *Tugini* Pagi & *Tigurini* habes in Tabula Argow. Abbatîæ Imperii in hac Tabula, quæ neque in Suevico Circulo, neque in Germania Univerfali monstrantur sunt *Reichenow*, *Scheffhufen*, *Kreuzlinge*, *Pfeffers*, *Pfefficon* opinor. Fluminibus hæc regio rivulisque rigatur pluribus, quos omnes tandem Rhenus recipit. Inter hos *Rhenus*, *Byrsa* & *Wies*. *Byrsa* ex Iura monte per multas convalles Basileam usque devolvitur, plurima secum deferens ligna & lignorum rates. *Wies* vero flu. ab opposita parte a Nigra Silva segregatur, adferunturq; per eum plurimæ trabes ædificiis aptæ, &

Provincia Basiliensis.

Urbs Basilea.
Unde dicta.

Flumina.

Autrius eos, ac deinde in minori Basilea multis inservit officinis. Nam serrantur ejus officio mola versatili
 edire possent. In arboribus in asseres, commolitur Frumentum, acuiuntur fabrilis Instrumenta, ducuntur in Braſteas ferreæ
 Pagus 11 habet, multisque aliis conducit usibus, præter id quod habet nobiles Pisces, præsertim Trutas: Et quanti-
 regioni consuevit, Montanum, quæque exhibeat ministeria Molitoribus, & Charrariis, qui aliquot insignes habent officinas juxta
 festos in Urbem aut potius juxta rivulum ab eo segregatum & ad Mœnia usque majoris Basileæ factio alveo dedu-
 , S. Wolfgang, sunt & hic Tolderus, Largus, alique fluvii. Sed de his satis. Restat ut de administratione Reipublicæ
 asilea sic dicta, eorum Provinciarum, pauca subjiciamus. Ex Tribubus omnes qui publicis conciliis interfunt, pari nu-
 mero è singulis deliguntur, tam Tiguri quam Basileæ. Sunt autem præcipue autoritatis duo publica Consilia
 hisce Urbibus: Majus quando plures nomine totius plebis conveniunt, & id plerumque tantum in gravio-
 ribus negotiis & quæ ad totam Rempublicam pertinent convocatur: Minus quod quotidie Rempublicam ad-
 ministrat, & Civium controversias cognoscit. Ac Tigurimajus consilium est 20 hominum, Basileæ 24. Minus
 consilium Tiguri 12 hominibus constat, Basileæ 12. Etenim è singulis Tribubus duodecim in ma-
 jus consilium assumuntur, nisi quod Tiguri è Nobilium societate 12 deliguntur. In minus consilium Ti-
 guri singula Tribus dant ternos homines, quaternos Basileæ: his accedunt duo Consules in singulis Urbibus
 publici Concilii Capita; Basileæ præterea totidem Tribuni, quos una cum Consulibus Capita nominant: præ-
 ter Tiguri Nobilium societas senos in minus consilium mittit, cum aliæ Tribus tantum ternos dent, & ad-
 de sex alii liberis suffragiis cooptantur, ex quibuscumque Tribubus magistratui visum fuerit. Minus Con-
 siliū dividitur in vetus & novum: veterem Senatū eos nominant, qui per medium ætatis munere suo de-
 cti sunt: hi etsi quoque convocantur cum Senatus habetur, non tamen semper vocantur, & sunt quedam
 novus Senatus tantum transigit. Basileæ etiam Majus Consilium simili modo dividitur, atque è duo-
 decim Viris Tribuum sex novo & totidem veteri Senatui accensentur. Convenit autem Minus Consilium ple-
 niusque ter, notitium quam etiam quater singulis septimanis. Vtrique Senatui præest Consul, quem *Burg-*
meister, hoc est Civium Magistrum vernacule nominare solent, hunc Majus Consilium eligit. Consulibus
 prestant proximi sunt Tribuni, hos Tigurini *Oberstermeister*, Basilienses *Zunffmeister* vocant; horum tres
 sunt Tiguri, duo tantum Basileæ, qui una cum duobus Consulibus quatuor Urbis Capita nominantur. Sed hæc
 præsent. Plura qui petet, Iosiam Simlerum adeat copiose ac docte de his differentem, ex quo hæc desumpsimus.

N n

Sequitur

*Ratio gubernan-
di.*

fanna, Cives Lausannenses interim singulari familiaritate fuerunt juncti Bernatibus, usque ad annum MCCCXVI, quo Lausanna cum omni circumjacente Regione ad dominium Bernatium pervenit. At cives fruuntur interim omnibus suis privilegiis & juribus. Reliquæ sunt, *Germanica* quidem XXXI, quarum IV Suburbanæ, quibus totidem Urbis signiferi præstant, & sub eorum signis, singulæ Præfecturæ in bellum proficiscuntur. *Hafelia Vallis*, *Hafli*: *Undersea* Opidum *Underseuwen*: *Simmia Vallis superior*: *Simmia Vallis inferior*: *Frisingen*: *Sana*: *Aelen*: *Tbun*: *Louppen*: *Signaw*: *Drachschwald*: *Emma Fluvii Vallis*: *Brandis*: *Sicomiswald*: *Burgdorff*: *Biereneck*: *Landshut*: *Arberg*: *Nidaw*: *Erlach*: *Bippium*: *Wangen*: *Arwangen*: *Arburg*: *Biberst*: *Schenckenberg*: *Lentzburg*. Item III Libera Opida in Pago Verbigeno Bernensi Imperium agnoscunt *Zoffingen*, *Aray* & *Bruck*: Item Cœnobiorum Præfecturæ IX, quarum V Civilem quoque Jurisdictionem habent. *Gallica* IIX, quæ sunt, *Aventicum Wiflispurg*: *Mindundum*, *Mouiden*: *Tverdon*: *Morg*: *Novidunum*, *Nyon*: *Oron*: *Zibia* cum *Vibisco* seu *Kruy*: item tres Cœnobiorum Præfecturæ. Ad alteram hujus Tabulæ partem transeo, in qua *Friburgi* Præfecturæ etiam Bernatibus communes a Mercatore recensentur quæ sunt *Monten*: *Schwarzenburg*: *Granson*: *Chalan* sive *Scherlin*. his Bernatæ & Friburgenses alternatim per quinquennium Præfectos constituunt, sic ut Præfecto ex una urbe constituto, provocaciones ad alteram fiant, & ab eadem rationes Præfecti examinentur. *Friburgum* Opidum apud Nicitones situm in Vchlandia ad Sanam fluvium, a Berchtoldo IV Zeringensium Duce paucis ante Bernam annis conditum. Regnavit siquidem Lothario anno Domini MCCCXVII *Gulclmus* Vchlandiæ Comes mortuus est, ut Naucerus scribit, quo tempore ab Imperatore Lothario Vchlandia Conrado Zeringensi Principi committitur. Quo mortuo anno MCLII, successit ei Filius ejus Dux *Berchtoldus* Zeringensis ejus nominis IV. Is utriusque *Friburgi*, *Burgis* & *Vchlandia* fundamenta posuit, ut supra quoque diximus, Anno post Christum natum MCLII, non solum privilegiorum amplissimorum donatione. Quemadmodum & subsequentes ex ordine Imperatores, utriusque Opidum non minore favore prosequuti sunt, quam si Imperii membra essent. Anno deinde Domini MCXIII *Berchtoldo* V Zeringensium Duce, è vivis sublato, *Friburgum* Vchlandiæ privilegiis omnibus illatis, *Comites Kiburgenses* devenit. Anno vero Christi M CCLX *Eberhardus* Comes *Habsburgensis*, istius Urbis habentem tenuit. Is anno Salutis M CCLXX Regi Rudolpho ab Habsburg, peringenti pecunia suam in hanc Urbem vendidit. Hinc *Aeneas Sylvius*, *Friburgum* nobilem Austriæ domum nuncupat. Incolæ tandè earum mutationum pertæsi, non sine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Austriæ domino redemerunt. Itaque hoc tempore, Helvetici juris est. Ejusmodi in Friburgensi muro epitaphium invenitur:

Dum his sexcentis ter senis jungitur annus,

In Friburg moritur, Berchtoldus Dux Alemannus.

Opidum ipsum mirabilem Situm obtinet, partim enim monti præcipitibus petris suffulto impostume partim jacet in valle acclivis Montibus clausa, circumfluitque montem, in imo per descendentem civitatem anni *Sana* mediocris magnitudinis. Prætorium situm est in præcipiti rupe, ubi olim Arx fuit, a qua tempore

succes

Accessu crevit Civitas ipsa, supra & infra. Oppositi montes sustentant mœnia, tametsi in Orientali Monte, nullæ fere domus, præter munitiones existant. Quocumque pergis in Civitate, est tibi, vel ascendendum vel descendendum. Ager ejus profert omnia necessaria præter Vinum, quo non nisi importato utitur. Et hæc de hujus Tractus Civitatibus: nunc nonnulla de administratione Reipublicæ harum Urbium addamus. Genus Reipublicæ est in his, quale in iis Urbibus Helvetiæ quæ non sunt distributæ in certas Tribus ex quibus Magistratus pari numero deligantur. In his autem Urbibus summum Magistratum & Caput publici Consilii vocant, *Ein Schultheissen*. Vox hæc Germanica in Longobardorum legibus usurpatur, & *Schuldahis* scribitur: videtur autem etymon vocis esse a debito, id enim *Schuld*, & jubendo, quod videlicet *Schuldahis* debitoribus imperet ut creditoribus suis satisfaciât. Iste in hisce urbibus summam auctoritatem & potentiam obtinet. Consilia hic publica etiam duo sunt, Majus & Minus. Majus consilium Bernæ sicut & Tiguri nomen habet ducentorum, quamvis plures sint ducentis. Minus vero consilium Bernæ est hominum xxv i. Senatus eligendi ratio hæc Bernæ servatur: Quatuor Urbis Signiferi ex omni Civium numero viros xv i expertæ fidei & virtutis sibi adiungunt: atque hi xx viri una cum Consule Majorem Senatum deligunt: ac postea etiam Minorem. Consules quorum præcipua dignitas est, ab utroque Consilio communibus suffragiis eliguntur, Friburgi itidem Majus Consilium cc hominum, minus xx i v. Administrantur autem a Minore Senatu Res urbanæ, ac provisiones subditorum audiuntur, præterquam ex Præfecturis Sabaudicis postremo bello captis. Quæ autem ad hanc Rempub. pertinent, maximique sunt momenti, ad ducentos seu Majus Consilium referuntur. Consul qui utrique Consilio præsidet, ab universo populo deligitur, Comites in hac parte, *Nuenburg*, *Nudow*, *Arberg*, & *3 alii* Baronatus.

Ratio gubernandi.

N iiij

In

Chorographia, seu descriptio Lacus Lemani &

locorum circumjacentium,

Auctore Jacobo Goullartio.

Lacus Lema-
nus.Nomina Regio-
num circa La-
cum.

Cœli temperies.

Solis fertilitas.

Animalium va-
rietas.

Urbes.

IN hac Tabula prima fronte *Lacus Lemani* in confiniis Ducatus Sabaudie, Comitatus Burgundie, Di-
minatus Helvetie & Episcopatus Valesie conspicitur. Circa Lacum vero nomina Regionum, Præ-
sturarum, Baronatuum, Ditionum, Itinerum, Fluviorum, Montium, Urbium, Pagorum, Castellor-
um & Caltrorum leguntur. Sabaudiam incolunt Populi Cisalpini linguæ Gallicæ non imperiti, qui-
lim *Allobroges* teste Iulio Cæsare Commentariorum initio, ab *Allobroge* Galliarum Rege qui florebat ante
Mundi circiter 2433 ac postea *Bagaudæ*, teste præstantissimo Antistite Fauchetio, & tandem *Sabaudi* nu-
cupati sunt, Gallicè *Savoyssens*, Sabaudice *Savoyarde*. Illam Regionem ab anno Domini 1126 Comites,
ab anno Domini 1420 Duces hætenus rexerunt. Eadem Regio fertur a Legione latronum primum din-
cultas. Verum hodie tuta sunt ibi & secura tempore pacis itinera. De Cœli temperie conqueruntur Inco-
dicentes ut plurimum, ô quam frigus viget! vel, quam æstus ingens est! Et tamen fere nunquam congelantur
Lacus nec Rhodanus. Æstus vero non solet ibi esse tam ingens quam in Delphinatu, nec frigus tam veh-
mens quam in Inferiori Germaniâ, ubi flumina congelari solent. Solum est aratione facile & fertile. Abundant
enim Vitis, Tritico, Pisis, Rapis, Caulibus, Fæcolis, Melonibus, Porris, Cepis, Fabis & Lentibus: nec non
Hordeo, Fæno & Avena, atque aliis Frugibus. Fructus vulgares hi sunt, Nuces, Poma, Pyra varia, Cera-
dulcia & acida, Mora nigra & alba, Castaneæ & Amygdalæ, rariores sunt Ficus. Lucunda quoque ade-
rietas tum cœlestium, tum aquatilium, tum terrestrium Animalium. Vandalæ Helvetici Laufannam &
cina loca colentes subditi sunt Illustriss. Dominorum Bernensium ditioni, quorum nomine Præfæcti p-
quinquennium magna cum auctoritate clavem & clavum Rerumpublicarum tenent. Secundum veter-
Chronica, anno Mundi 2790 Laufannæ fundamenta jecit Arpentinus Hercules Centenarius, a quo de-
vatum est antiquum ejus nomen *Carpentras*, quod mutatum est cum transferretur in montem Civitatis
ca tempora Martini Episcopi Laufannensis, anno Domini 593. Urbs *Nevidum*, olim *Benevis* vulgo dis-
ante adventum Iulii Cæsaris desolata & diruta, Imperatoris Flavii Vespasiani tempore restaurata fuit
quodam ejus Centenario nomine Nyon. *Cossonex* anno Domini 442 structum est. *Albona* vero anno Do-
mini 456 & sequentibus condita. *Geneva*, civitas equestris, libera & Imperialis, in qua cuditur Moneta
& nigra satis nota & probata, primum vocata est *Genevra*, ut nonnulli existimant, quoniam Imperialis
in colle sita est, quem situm ei dedit *Lemannus* (pater Alemannorum seu Germanorum) Primi nepos, Pe-
dis filius, anno mundi 2994. Postea vocata est *Aurelia* ab Aureliano Imperatore, quoniam Restaurator
ejusdem Civitatis, quæ Heliogabali temporibus funditus combusta fuerat. A Iulio Cæsare seu Latinis
cata est *Geneva*, & a Poëcis, metri causa *Gebenna*, nec non a Notariis. A Germanis *Genf*. A Gallis *Gen-
cujus anagramma peraptum est VENGEË. Etenim multoties ab hostium injuriis & proditorum astutiis*

Lacus
Lemani

litus vindicata est, ac præsertim 12 seu 22 Decembris 1602. *Castellum Morgianum*, anno Dom. 1135 ab Im-
 Clorario constructum est. *Aquianum*, vulgo *Evian*, a Petro Sabaudia Comitiss Amédai fratre & Vicari
 conditum est anno 1237. Lacus ille Genevensis ex parte Helvetiæ in longitudinem xvi, ex parte vero Sa-
 baudia xi & in latitudinem iv milliarius sese extendit. Portus habet frequentes ad minimum 16. Ex po-
 tu Morgienfi & Rotulensi, vulgo *Rolle*, Vinum optimum: ex Portu vero Promontorii, vulgo *Pormenton*,
 Neronis, vulgo *Nerny*, magna copia ligni & carbonis Genevam advehitur. *Rhodanus* Lemannum interfl-
 uens ab origine sua ulque ad introitum Lacus non est patiens navium, neque a ponte Helvetico (suburb-
 Genevensis usque ad proximum Opidum nomine Sessel, quod 7 milliariibus ab urbe distat. Idem fluvius
 certo loco 5 milliariibus ab urbe distante in Barathrum subterranean labitur. *Jurasus* Mons tantæ
 longitudinis, ut ejus Incolæ a Germanis olim *Longimani* dicti sint. Nam ex ejus extremis cacuminibus con-
 spiciuntur Tempia Genevæ & Basilæ, quatuor aut quinque dierum itinere ab invicem distantia. In-
 spectatur cum admiratione *Petra pertusa*, quam Sebastianus Munsterus in sua Cosmographia describit: Ita
Castellum Puella, seu *Virginis* a Julio Cæsare conditum: Item *S. Claudi Opidum*, quod a Claudis è longi-
 quo nomine Religionis invisitur: Item Fons Niveus æstivo tempore: Item Puteus naturalis instar thes-
 latus, instar Templi mediocris altus, & instar antri obscurus, perpetuo nive & glacie ac forte Cristallo pl-
 nus. Non procul a Lacu Lemano ex parte Sabaudia conspicuntur Montes mediæ ætate nive cooperti. E-
 quidam Mons uno milliari ab Vrbe Geneva distans, quem nonnulli non sine horrore conscendunt per ge-
 dus arte plus quam humana è rupe scissos, strictos, & fere innumeros. Sunt qui supremo gradu pedem a-
 porentes, identidem a conspectu horrendi præcipitii regressi sunt. Est alius Mons non procul ab Aquilæ
 pido versus Valsiam, decujus stupendo casu & effectu legatur Historia in Historiis inemorabilibus no-
 temporis capite Terræmotuum, nuper Gallice in lucem editis, Lutetiæ Parisiorum. *Mons S. Sergii* ferti-
 simus est inter ceteros Chablasi, inter quos alter etiam fertilis. Ceteri nihil nisi ligna seu arbuscula ferunt cu-
 pascuis Vaccarum, quæ in planitie Montium æstivo tempore saginantur, & lac ubere reddunt. Ceterum qu-
 enumeret casus & res memorabiles in iis tempore belli gestas? Quantum & quam formidabile præcipitium
 montis Mustruacensis, in quod singulis annis multi Equi onusti ac nonnulli Mercatores præcipientes ruunt
 De rupibus instar dentium aut ensium acutis acutiori stilo est scribendum aut silendum. De radicibus
 quianensium montium notum est eas ignotas esse, propter altitudinem Lacus, è cuius imo originem
 hunt. Silvarum maxima pars pauperibus & divitibus Castaneas suppeditat, Porcis & Suibus glandes, ig-
 ligna vili precio, agricolis curricula & aratoribus aratra. In his locis nullæ aut paucæ sunt adiculae Sa-
 ctorum reliquis venerabiles, propter exulatam Idololatriam. Super sunt quidem Tempia sumtu & artificio ma-
 gnifica, imprimis Lausannensè Marmore nigrescens interius, necnon Genevensè perantiquum albo fer-
 refulgens, semel atque iterum fulmine ictum, ita ut crux plumbea combusta sit & turris alta demissa; quæ
 ante Caroli Magni adventum exstabat. Adde Templum Viviacensè inter Vineas extra urbis moenia locatum
 & Morg-

Portus.
Flumina.

Mones.

Silva.
Opera publica.

Morgienſe nuper adornatum. Sed ibi ſimulacra deleta ſunt. Non deſt Genevæ *Orphanotrophium*, nec *ſeminarium*: ſed utrumque includitur *Xenodochio*, in quo habitat Catechiſta & Pædagogus in conſolatione ægrotorum & precibus vigilans, quod etiam proprium Medicum & Pharmacopolam habet. Curia Municipalis Genevenſis in qua quotidie viginti quinque prudentes & pii Senatores Reipublicæ cauſa conſultant, in qua etiam membranz ſcriptæ cum codicibus aſſervantur, noctu a Civibus iſis cuſtoditur. Ex altera parte Portæ collocata eſt Sedes Iudicii, vulgo *Tribunal*, magnifica. Ex altera parte Portæ proſtat Monumentum notatu digniſſimum de tempore, occaſione & mediis renovati ſtatus. Armamentarium egregie inſtructum prope Curiam oſtenditur. In eadem Civitate multa ſunt propugnacula eminentia & bombardis munita. Arces multæ ſunt & fuerunt in hac Regione, quarum una *S. Catharina* dicta in qua repositæ erant inſtrumenta bellica ad obſidionem Genevæ parata & illuc adducta anno 1590. Capta eſt a Rege Henrico quarto ejuſque juſſu diruta, anno Domini 1601. Altera quæ oportune in oppoſitum ab iſis Genevenſibus erecta erat, pacis & parcimoniæ cauſa in Chaos redacta eſt. Tertia, vulgo *Ripaille* dicta, auxilio ſuorum cohortium in poteſtatem Genevenſium venit anno 1589 & deſolata eſt, ut & quarta, quæ erat Helvetiorum quum ab iſdem Genevenſibus capta eſt. Nonnullæ ibi ſunt Turres aſſabre & ingenioſe erectæ, quarum quas una dicitur *Turris Magiſtra*, quæ Genevam ex parte Lacus & Sabaudiz defendit: alia dicitur *ſancti Inſula*, vel *Cæſaris*, quæ in alta Inſula ſita eſt ad deſenſionem Pontis olim ad Helvetios pertinentis, & ut ſervetur ab eodem Imperatore conſtructa eſt. Statuta & Leges Reipublicæ Collegiique Genevenſis leguntur in publico impreſſo. Magnus eſt in his locis Nobilium Familiarum numerus. Quod attinet Viros ingenio & artibus ſcientiarumve profeſſione celebres, non pauci ſunt qui ſuis ſcriptis Theologicis & Philoſophicis claruere. Viretus Verbigenſis, Gulielmus Farellus, Ioannes Calvinus, Antonius Sadeel, Petrus Cevalerius, Nicolaus Colladonus, Cornelius Bertramus, Alberius, Alizetus, Sequierius, Bucanus, qui omnes ſuperiori ſeculo Genevæ, Lauſannæ, Morgiis & Albonæ Paſtorum atque Profeſſorum munera diligentiffime diſque obierunt, quibus ſucceſſere in ſcribendo clari Theodorus Beza Veſelii, Simon Goulartius, Silvanertinus, Antonius, Faſtiolus, Ioannes Lacomotus Paſtores, Iacobus Leſtius Senator, Ioannes Deodatus Genevenſis Linguz & Theologiæ Profeſſor, Iſaacus Caſaubonus Regius Linguz Græcæ Profeſſor & Gaſparus Laurentius ejuſdem Linguz Profeſſor. Cæterum Bibliotheca publica Genevæ multis eximiis manuſcriptis ornata eſt. Lauſanneniſis Bibliotheca Patrum & aliorum præſtantiff. Theologorum opusculis inſtructa eſt. Quod vulgus attinet, a barbarie vitæ alienum: etenim magno amore & honore advenas colit & excipit: peregre Trutas ponderoſas, Cappos pingues, Caſeos bonos, aurea Fila & Seta in inter cæteras Merces mittit.

Curia.
Senatores.
Prophana.

Leges & inſtituta.
Nobiles families.
Bonarum artiũ
ſtudiũ celebres
viri.

Bibliotheca.

Vulgares.
Mercimonia.

Lucerna urbs.

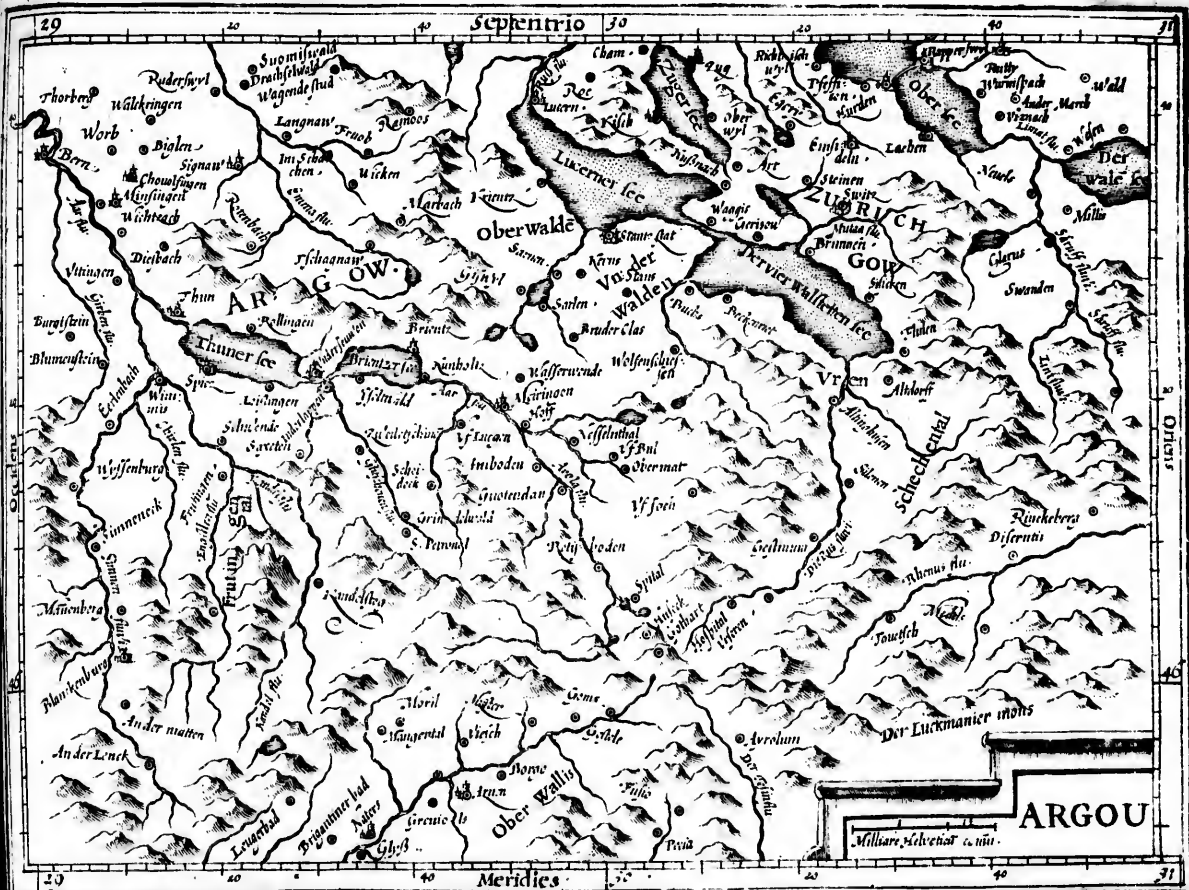
*Imperium majo-
rum.*

Uriorum pagus.

A *Regovia*, vulgo *Argow*, pars fuit *Regni Transjurvensis*, quod quidquid a Jura monte, ad Alpes usque excurrerebat, (cui quondam Helvetii, Rauraci & Allobrogum pars, hodie vero Sabaudia Ducatus ac Vchtlandia, Brisgovia, Suntgovia, Cremerlandia & Tigurinensis Præfectura sive Helvetiorum hodiernorum pagi tenent) comprehendebat. Hac autem Tabula *Lucerna*, *Uren*, *Swytz*, *Underwald*, *Glarona* pagi pro maxima sui parte continentur. *Lucerna* Helvetiorum urbs quam Meyerus *Lacocernam* nominat, sita est ad fluvium Ruram qua is effluit ex Lacu amplo, & per quem ad tres pagos navigatur, ad pedem altissimi montis, quem *Fraetum* & *Pilati Montem* vulgo nuncupant. Lacus urbi commodus est, quod haec iter sit in Italiam per Alpes Lepontias, quem *Montem S. Gothardi* hodie nominant; hinc merces ad Alpes subvehuntur, indeque in Italiam clitelariis Iumentis, & vicissim Italica Merces per Lacum & Ruram fluvium in Rhenum ac porro in Oceanum descendunt. Habent autem Lucernates, majorem fere commoditatem ei Lacu, quam ex adjacentē solo, tametsi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idonea. Urbs est satis amœna & elegans, dignitate ac opibus permultis, commune Emporium Suitensium, Vranorum & Transilvanorum. Origo urbis incerta est: utrinque ad flumen extitisse castella singula traditur (hodie sunt Civium ædes) quæ ab Alemannis extructa creduntur. Nomen accepisse videtur a *Lucerna* quæ forte illic in usum navigantium noctu ponebatur, atque huic rei credibile est, inservisse turrim illam veteris, quæ ad superiorem pontem hodie ab aquis nomen habet, qualis & Tiguri cernitur a fluctibus *Wellenbergæ* dictæ: *Pharos* antiqui turres hujus generis appellarunt. Tradunt Annales domestici Lucernates Carolo Magno adversus Saracenos militasse, & ab eo cum privilegia quadam consequutos, tum Cornuum usum quibus adhuc clasicum tempore belli canunt. Penes Canonicorum Collegium maxima hic quondam potestas fuit. Quod in potestatem deinde Abbatis Murbacensis ex donatione Pipini Regis pervenit. Tum *Albertus Austrius* Imperator, Lucernam a Murbacensi Abbate emit. Sed non ita multo post, Lucernates sub Austriorum Imperio, gravibus oneribus pressi, pacis & libertatis amore anno MCCCXXXII fœderi nomen subscripsere. Præfecturæ Lucernatum quæ a Mercatore recensentur, duæ sunt, in quibus Præfecti ibidem loci habitant, *Wikenis*, *Wiken*, opinor: & *Sempach*. Sed Præfectus hujus nullum jus in Opidum habet, tantum Lacui & Piscationi præst. Reliquas administrant Senatores in Urbe manentes, quæ sunt: *Wylsow*, *Entlibuchia Vallis*, *Rotenburg*, forte *Rott*, aut locus aliquis illi proximus: *Habsburg*: *Berona* cum vicino Agro *Chelant*, id est *Michaelis Præfectura*, dicto; *Merschwandan*; *Waggis*; *Ebicon*; *Horba*; *Kriem*; Item in Urbes *Sursium* & *Sempachium* in Clientela sunt Lucernatum: habent tamen proprium Consilium, quod causas tam Civiles, quam Criminales judicat: sed Princeps Consilii Sursei *Scultetus* dictus, Iusjurandum dat Lucernatibus. Sempachii vero a Senatu Lucernate deligitur, attamen ex Civium Sempachianorum numero. Sequuntur *Pagi Uriorum*, *Uraniorum* sive *Uranie*. Hujus Incolas tempore Iulii Cæsaris, appellavit Romani *Tauriscos*, & nomen *Uri* quo hodie nuncupantur, putatur originem duxisse ab *Uranis*, quos Veteres

Tauriscos

*Suiciorum pagus
Suicia opidum.*

*Underwaldia
pagus.*

Glarona.

*Imperium majo-
rum.*

Tauriscos nominaverunt, sicut & in hunc usque diem *Siebertenses* Tauros vocant *Uros* more veterum Germanorum. Deinde & Regio ista habet nigrum Tauri caput, in campo croceo, quo pro insignibus utitur *Uriorum*. Pagus in x Partes, sive Communitates dividitur, quas ipsi vocant *Gnossumem*, quasi dicas partitiones, quod soli ex his electi Senatores omnium munerum participes sint, & ad annuos conventus vocantur. *Suiciorum*, sive *Suitia*: *Suitia* sive *Suicia*, Opidum universae Helvetiae nomen communicat, nam ab primis aedificatum est, qui novis quaerendis sedibus ex Sueciae regno huc profugerant. Ex tribus pagis unus, qui contra Nobilium insolentiam foedere conjuncti fuerunt, robustos, belloque potentes homines, qui frequenter hostibus incusserunt terrorem. Ex iis rebus, quae terra compascua ex se fundit, fere omnem vitam sustentant. Ab hoc Opido sive pago, exteri Helvetios *Suizeros* vocant, vel quod primo pro libertate in ipsorum agro pugnatum sit: vel quia diutissime cum Eremitanis contenderunt, & primi omnium ex partibus Austriorum irruptioni expositi fuerunt, & inter tres pagos maxima eorum fuit potentia, nomine eorum, ut celebriori, reliqui etiam pagi sunt comprehensi, & ab his deinde nomen, ad omnes foederatos emanavit: vel denique quod initium foederationis fecerint Vri, Silvani, Suitenses, in horum Opido. *Suiciorum* Regio divisa est in partes vi, quas *Quartas* vocant, veteris divisionis nomen, in recentiori & sena retinentes. Et *Inferioris Silvania* quae vulgo dicitur *Underwaldia*. Hic liberae conditionis pagus, mutuo foederis Suitiae & Vraniae junctus, anno Domini mcccxv. Naturali Alpium vallo circumseptus, passim habet amena pecoribus alendis perquam idonea, unde magnas opes Silvaniae Incolae percipiunt. Caterum Vri, Suitenses, Silvani seu Underwaldenses, etsi monasticarum familiarum Abbatibus certis pactioibus subditi erant, tamen sua quadam libertate gaudentes Praefectos accipiebant ab Imperio, quos *Voitos* appellant, fortasse Graeco nomine, prorsus ut olim Praefecturae Romanorum. Horum idem munus erat, quod his terris *Burgergraviorum*. Penes illos enim summa iudiciorum publicorum, & vitae necisque potestas, & Formae gubernationis reliquam mansisse ex antiqua Romanorum Monarchia conjicio, in qua Praefecti suis non vivebant legibus, neque ex suorum numero creabant Magistratus, sed hos a Senatu aut Monarcha accipiebant. Caterum *Underwaldia* Pagus in 2 Conventus distributus est, per Silvam *Kernwald*, Superiorem videlicet & *Inferiorem*, tota Regione Underwaldiae nomine nihilominus comprehensa. Superest *Glarona* vulgo *Glaris*, Helvetici foederis vallis ac Regio, juxta Limagum fluvium non admodum ampla, longitudo 111 milliariis Germanicorum, nomen habens a limapuo totius regionis vic, cincta tribus partibus altissimis Alpibus, a Meridie & Oriente Rhetos, ab Occasu Vrios & Suitios attingit, a Septentrione ca Rhetica dictam regionem, qua Limagus vallem egreditur. Hujus regionis jurisdictio, una cum quibusdam proventibus, fuit tempore S. Fridolini per Comitem quendam donata monasterio Seckingenfi, tempore scilicet Clodovei primi Francorum Christiani Regis, nempe anno Domini 15 qui primus Francorum fuit, qui in Rhetia, Alemannia, & Helvetia imperavit. Consecuta est haec terra postea temporibus suam libertatem, & propriam jurisditionem, adjunxitque se foederi Helvetico, anno Domini mclii. Vivunt

Lacte, Caseo, Butyro, & Carnibus. Ibi inter angustias montium nulli, aut pauci feruntur Agri, raræ plantarum Vites. Hortos pomiferos habent, & prata lætissima. Vinum & Frumentum aliunde invehuntur. Pisces Lacus subministrant, Aves carnesque ferinas Montes silvosi suppeditant. Patriam hanc Henricus Glareanus & Ægidius Tiscudus, doctissimi Viri, ortu nobilitarunt. His accensetur *Hamburg Comitatus*, *Hamburg Baronatus* & *Ringenberg*. Est autem *Glarona* in xv partes distributa, quas vocant *Tagwan*. Imperat *Werdenbergen Comitatus*, quem emerunt, anno 1517. Cum Suisiis alternatim Præfectos mittunt *Vzena*, *Vifnac*, & in Castra Rhetica *Wesom*. Sed hæc hætenus, nunc generalia quædam de hac Helvetiæ parte subiungamus, inter quæ Lacus primum sese offerunt, inter quos miraculi causa memorandus *Lacus Pila*. *Lacus*. cognomine, qui in Monte, quem *Fræctum* vocant, haud procul Lucerna pene in summo montis jugo, calidissimo solitarioque situs, Silvis vndique circumdatur, ne scilicet a quoquam irriteretur. Ferunt enim, quæ eum de industria injiciuntur maximas ciere tempestates, omniaque undis opplere, qui sæpe tentarunt & experti: quæ vero casu incidunt nihil adferre periculi. Locus est visu horrendus, aqua suo alveo inclusa, nec exitum habet nec flumen in se recipit aliquod, nec nivibus nec pluviis augetur. Vento etiam minime agitur, quin semper sibi similis nigras suas tuetur undas, nec fas est peregrinis eum adire locum, ne temere quid efficiant, unde vicina periclitetur regio. Inter flumina vero quibus hæc Helvetiæ portio irrigatur, sunt *Li*. *Flumina*, hic apud Glaronenses oritur, ac in media ipsorum regione *Serniphium*, alterum ex altera valle delapsum nomen accipit. Deinde infra *Urnas* (duorum vicorum nomen est) supra *Latericum*, *Pontem* (ita vocant) Lacu *Vesenio* accepta aqua, *Marcham* (qui fuit olim Helvetiorum in Rheto finis, & Helvetii ita *Terminum* vocant) ac Castra Rhetorum & huic loco etiamnum nomen manet *Gastra*) determinat. Hinc Lacum *Tigurum* ingressus, ad ostia ejus Tigurum amplissimam Helvetiorum urbem dividit: mox *Aquas*, memorabilem in Helvetiis locum propter calidas illic aquas, Græci *Thermas* vocant, delabitur. Deinde haud ita longe *Ursa* ac *Arolæ* miscetur. *Ursa* sane, quem fluvium transpositis duabus prioribus literis vulgo *Rusam* vocant, summis Alpibus, quibus hodie *S. Gothardi* nomen est, oritur, ac recta ad Septentrionem labitur, quum contra *Ticinum* ex eodem jugo per Lepontios in Meridem, *Vrsulam* sive *Vrsellam* primum vallem Reticam, deinde *Riam* Tauriscorum, gentis Gallicæ reliquias, venit, ubi lacui miscetur, qui Vros, Suizos, Silvanos ac *Lucerios*, quatuor Silvæ Civitates (nam ita appellant hodie) alluit. Porro deinde Tuginis amnibus susceptis *Bremarten* ac *Melligen* (Opida sunt ditionis Helveticæ) lapsus infra *Brugas* *Arolæ* commiscetur. Ad Confluentem item tria Helvetiorum flumina *Limagua*, *Ursa* & *Arola* in Rhenum exonerantur. Sed de Helvetia, ejusque partibus quæ dicta sunt hæcenus sufficiant, ad Inferiorem Germaniam transeamus.

O o ij

Eam

EAm Galliarum Partem quam obtinet Hispaniarum Rex descripturus, idem quem in Francorum Regno constitui, ordo sequendus mihi erit. Primum ergo ea quæ de Inferioris Belgii politico statu mihi in studio forum gratiam communicavit vir clarissimus D. Dominicus a Burmania accipe, postea Provincias Dominiæque enumerabo & describam.

Politia Belgii sub Burgundionibus.

OMNIS Gallia secundum Iulium Cæsarem divisa est in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. Belgica mediam forte partem Hispaniarum Rex aliquot iam possidet sæculis: alteram, Picardiam scilicet Campaniam, Normandiam (quanquam hæc duæ postremæ non in totum sub Belgio continentur) & reliquam Belgii partem possident Dux Lotaringiæ, Iuliz, Cliviz, Archiepiscopus Trevirensis, Moguntinensis, Coloniensis, Episcopus Leodiensis & alii. Produxit hæc Belgica, teste Iulio Cæsare, illustriores semper ac fortiores milites quam reliqua Gallia, ita ut non modo illius tempore, verum etiam nostro sæculo omnem belli molem sustinuerit.

Continet autè circiter 320 urbes munitas, & circiter 230 Opida privilegiata, pagos vero plus minus 12000. Et quanquam tota hæc Belgica propter diversas Imperiales & Regales dignitates, Electoratus, Archiepiscopatus, Episcopatus, coronationem tam Imperatoris Majestatis Aquisgrani, quam Regni Franciæ Sessionem mire inclarescat, illa tamen pars, quæ Regi Catholico semper paruit longe nobilissima est: tum propter ortum ac natalem quamplurium Monarcharum, Regum, Principum, Ducum; tum etiam propter frequentes illarum opulentissimas urbes, infinita Opida, & innumerabiles pagos, adeoque inhabitatorum admirandam frequentiam, eorum divitias, civilitatem, ac animi fortitudinem. Quibus etiam Carolum v Imperatorem motum fuisse ferunt, ut in deliberationem multoties traxerit, in Regnum eas Provincias esse erigendas: verum propter privilegiorum, Morum, atque Legum in singulis Provinciis diversitatem, tum continuorum bellorum difficultates, quibus opprimebatur, ab instituto revocatum fuisse.

Hæc pars in circuitu habet fere 340 milliaria Flandrica, Italica 1000. Continet urbes clausas 208 & circiter 150 Opida, urbibus propter splendorem & privilegia haud inferiora: pagos vero plus minus 6500 majores; minores autem infinitum numerum fere, sicut & diversa Dominiæ ac Principatus metrum aut mixtum imperium habentia.

De Præside aut Gubernatore totius Belgii.

Eadem in hoc Belgio est administranda Reip. ac justitiæ ratio, quæ in Regno Galliæ, eadem Magistratuum nomina, eademque auctoritas Provinciis omnibus. Vnus a rege Catholico semper est generalis cursum

ma auctoritate Praefectus, qui & Burgundiae quoque Comitatus praestit, neque enim pra multitudine Re-
 portum ac Provinciarum ipsius eam, sicut Burgundiae Duces solent, administrare valet. Quapropter tem-
 pore Maximiliani Caesaris ejusque filii Philippi, summæ rerum praestit ad tempus Georgius Saxoniae Dux. Ca-
 saris Imperatoris tempore primum Margareta Austria, Imperatoris Matertera, qua defuncta soror dicta Ca-
 saris Majestatis Maria Vngariae Regina ab anno 1531 ad 1555, quo Imperatoria Majestas totum Belgium fi-
 lii Philippo renunciavit, qui successive easdem Provincias demandavit suo nomine regendas Emanueli Phil-
 ippo Sabaudiae Duci Consobrino, puta ex duabus sororibus Regis Lusitaniae utroque nato, qui a Rege Duca-
 suo Sabaudiae reftitutus Praefecturae renunciavit, itaque in ejus locum surrogata est Regis soror Margareta
 ac Placentiae Ducis uxor, cui praeter alia consueta assignati fuere in singulos annos 36 millia coronato-
 rum. Hic Praefectus licet summam adeoque plenissimam haberet per totum Belgium auctoritatem, cunctata-
 ma majora munera ac officia, ut sunt, Praesidatus, Cancellariatus Statuum, ita omnes leges, decreta & nego-
 cia sub Regis nomine distribuuntur, atque emanant. Scire autem hic oportet, antequam de singulis consiliis seor-
 tim quid dicamus, olim duo illa consilia Statuum & Privatum unum tantum apud Principem fuisse, quod Privatum
 nuncupabatur: verum excrecentibus negotiis in duo diversa idpartiri necesse fuit.

De Consilio Statuum.

Consilium Statuum, ut vocant, quod apud Gubernatorem residet, incerto constat Consiliatorum numero,
 arbitrio enim Principis negotiorum necessitate plures vel pauciores adhibentur. Constat vero ex diver-
 sis Provinciarum Belgii Praefectis, nonnullisque doctoribus, qui propter doctrinam, integritatem, ac virtutes
 huic ordini unus praestit iudex seu praesens consilii. Cum hoc consilio deliberat Belgii sum-
 mus Praesens super rebus Principis & publicis, puta de bello & pace deque generali totius patriae regimine. Eo-
 rum in deliberationem veniunt, quae ab omni parte adferuntur. Item foedera cum Principibus ac vicinis, an
 mutandi vel retinendi sint belli Duces. Item de propugnaculis, munitionibus, provisionibus armorum, qui
 mandandi & recipiendi legati, cunctaque huc referuntur ex consiliis magis ardua negotia: denique ut sum-
 mum dicamus, quicquid conservationem ac protectionem totius patriae intus & foris concernit, in hoc consi-
 lium deliberatur. Solent & extraordinariis & magis arduis negotiis adhiberi quoque omnes Ordinis aures vel
 & ex aliis gubernatoribus Provinciarum, officariisque Regis nonnulli.

De Consilio Privato.

Consilium quod vocant Privatum seu Secretum similiter apud Gubernatorem residet. Constat ordinaria
 vel 12 Consiliariis, hisque Doctoribus aut Licentiatis a Rege velejus Locum tenente electis. Hoc cum divisum
 propter multitudinem negotiorum a praecedente consilio Statuum, sibi reservavit quicquid ad iustitiam, jus,
 solitiam pertinet, & inspectionem aliorum consiliorum. Hujus itaque est concedere privilegia, consensum,
 O o ij gratiam.

gratiam, veniam, remissiones. Item condere leges, ordinationes, statuta, edictaque, unde & Magistri supplicatorum vocantur. Hujus item consilii est cognoscere de limitibus, ac confinibus Provinciarum, deque partibus principalibus domini, superioritatis & autoritatis Principis, Dominorum & aliorum aulicorum immatriculorum. Denique consilium hoc robur est ac conservator Iustitiae, cæterarumque rerum omnium inspectior, quanquam subinde magis ardua consilio Statuum communicet, ac viceversa illud quæ politicam ac Iustitiam aliquo modo concernunt cum hoc conferat ac communicet. Habet & hoc Consilium suum Præsidem.

De Consilio Finantiarum.

In eadem curia residet & aliud Consilium, quod vulgo Finantiarum vocant. Huic communiter præfatus semper fuere tria ex prudentioribus dominis patriæ capita, unus Thesaurarius, unus Receptor generalis & tres Commissarii docti ac prudentes, cum duobus Gressariis aliisque officiariis. Hoc Consilium curam habet bonorum patrimonialium & reddituum Principis, subsidiorum ordinariorum & extraordinariorum, Camera rationalis, Receptorum aliorumque Officiariorum Reglas pecunias tractantium. In eodem fiunt taxationes, rationes assignantur solvendi quidquid concernit pacem vel bellum, fortificationes, munitiones, provisiones, atque omnes expensas, tam ordinarias quam extraordinarias pro conservatione Status patriæ. Hoc ita bona Principis elocat, facit moderationes ac restrictiones contentas ejus ordinationibus. Breviter totam agendam curam Regii Thesauri universi.

De Consilio Camera Rationalis.

Est alius Bruxellæ Magistratus Regius, qui est tanquam membrum Consilii Finantiarum, appellaturque Camera rationalis, cui præest unus Præfatus & septem Magistri rationum, quatuor scilicet ordinarii & tres extraordinarii, cum nonnullis aliis officiariis. Reddunt huic rationem administrationis pecuniarum regis omnes Thesaurarii & Receptores Brabantiae & adhaerentis ditionis. Item agri Lutzenburgici, recipiuntque omnes hic finitimas. Præter hanc vero Camera sunt adhuc in Belgio tres aliae Camerae rationales, in Flandria scilicet Hollandia & Geldria, quæ omnes summarie rationem reddere coguntur Finantiarum Consilio tanquam omnium inspectori. Atque hæc sunt Consilia & Magistratus vel Officiarii, qui perpetuo generalem Belgii Præfatum comitantur vel apud eum resident.

De Consiliis Provincialibus.

Est & aliud in hoc Belgio Consilium in singulis fere Provinciis, quod Parlamentum Regium vulgo nunciant, quale est Mechliniæ, in Brabantia vero Cancellariam vocant. Præfunt huic communiter secundum diversam loca vel 12 vel 16 vel 18 Consiliarii Doctores & Licentiat, unusque Præfatus seu Cancellarius tanquam Iudex. Adfunt pariter Advocatus & Procurator Fisci, Gressarii, Secretarii, alique Officiarii, omnes a Rege tenente Regio electi, & a Rege stipendiarii. Hic Magistratus summa pollet auctoritate cunctarum civilium & criminalium causarum, & omnium in hisce Provincialibus, Dominiisque Regiis contraversarum cognitionem habens. Habet & activam & passivam cognitionem fundamentorum, confinii ac differentiarum quæ

gistris supplicat, ac provisiones a Principe concessa, salvis nihilominus semper jurisdictionibus & privilegiis locorum particularibus. Huc vocantur in jus non solum omnes regii Officiarii, & ministri provinciales, sed & Rex ipse, pro quo respondent ejus Procurator & Advocatus, minimeque summa ejus authoritas, aut dignitas cuiquam in judicio ac damno est. Quinimo accidit jam pridem in Geldria regnante Rege Philippo, ut cum Majestas eius in causa quadam gravissima contra Dominum de Anholt succumberet, nullusque Officiariorum sententiam executioni mandare auderet, Rex ipse eam realiter executus sit. Ad hoc tribunal cunctæ devolvuntur appellationes inferiorum cujusque Provinciae judiciorum, neque hoc ullam econtra appellationem admittit, sed tantaxat Syndicatum, quem Revisionem vulgo vocant. Rarius vero fit ut non revisionem petens, & maximam expensarum, eo scilicet nomine faciendarum, & ipsius causæ jacturam patiat. Sed nec per revisionem hanc sententiæ prioris executio differtur. Indicatur in omnibus hisce summis Curis secundum Ius commune, his tamen legibus municipalibus singulorum locorum constitutionibus, quæ plurimæ quidem sunt, decretaque Principum vulgo Mandamentis, quæ quatenus privilegia non lædant, cæteris legibus omnibus præferuntur. Veruntamen antequam hæc publicantur in deliberationem & cognitionem prædicti Consilii trahuntur, atque eatenus in jure fundata, quatenus cum legibus scriptis conveniunt.

Præter jam dicta deputat etiam Regis nomine Præses certos singulis annis legatos per singulas fere Provincias, qui revisorum funguntur officio, ut scilicet rationes proventuum seu reddituum aliaque patriam concernentia reveiant animadvertantque, & specialiter in Brabantia, ubi Rex singularem habet in loca sacra auctoritatem. Quapropter mandat etiam ut animadvertant in rationes Ecclesiarum, Monasteriorum & Xenodochiorum, si indebite administratum quid deprehendatur, relatione facta ad Curiam, severe corrigitur & reparatur, ad alios licet singulæ Regionis & Civitates suis etiam legibus & privilegiis vivant & gaudeant, summa tamen administrationis Iustitiæ ratio a Rege dimanat, atque in eum redundat, sitque ab omnibus Officiariis suæ Majestatis fidelitatis juramentum.

Militia Belgica.

Tempore pacis Rex non nisi paucis utitur in solis confinibus Regni præfidiariis militibus, ea autem loca sunt numero 26 maximè quidem momenti propugnacula. Alia deinde equestris militia ab omni antiquitate observata Carolo v anno 1547 prudenter restituta & reparata est, quam ordinarias Bendas seu Legiones vulgo vocant, trium millium electorum Equitum, qui distributi in 14 Bendas præcipuis Provinciarum dominis committuntur, atque hi suos habent Locum-tenentes, aliosque Officiarios. Vnus est generalis Quæstor militiæ, qui Regis nomine hisce legionibus ordinariis solvit, is fuit *Art Molikerman*.

Præterea nullam fere habet Rex pacis tempore classem maritimam instructam, sed quia omnes regni Portus navibus diversis abundant, necessitatis tempore omnes eas naves, vel quot & quas ex iis liber sisti iubet:

fuisque eas sumptibus ad bellum adornat, soluto navium domino quod æquum est. Atque in hunc finem toti rei maritimæ unum præfecit summum belli totiusque classis Ducem, quem *Admiralium* vulgo vocant, fuit Comes Hornensis, hic omnis prædæ belli tempore, omnium confiscationum, omnis denique generis mercaturæ, quæ cum licentia Regis ex hostili solo ad nos deferretur, suam habet partem. Hanc vero Regis centiam Admiralius sua manu approbare & confirmare debet antequam indēnitatem sibi promittere Mercatores queant. Est & alius maximæ quidem dignitatis Præfectus tormentorum bellicorum, & quicquid id generis armorum concernit, quæ quidem arma ordinariæ Mechliniæ asservari solent, atque horum cura Domino Glaion Aurei velleris Equiti demandata fuit.

De Dominiis seu bonis patrimonialibus Principis.

Venationes, aucupia & piscationes per hæc terras pro distinctione Iurisdictionum sunt Principis, Civitatum propriorumque Dominiariorum, excepta Brabantia, ubi quinque tantum silvæ Principi ab omni venatione & aucupio liberæ sunt; per reliquam totam Provinciam unicuique cum Canibus & Avibus, non retibus, libera est venatio, aucupium & piscatio. Princeps in singulis fere provinciis suos venationi Præfectos habet, & nominatim per Brabantiam, magnæ dignitatis officium est, cui præesse solet Marchio Bergensis, eoque nomine vulgo Magnus Brabantiæ Venator appellari solet.

Præcipuæ quæque earum regionum Silvæ ad Regis usum non modo venandi, sed & lignandi spectant, estque non minima suorum reddituum pars. Reliqui redditus in civitatibus, villis, castellis, terris, molendinis, aliisque ab omni antiquitate Principibus patriæ attributis consistunt, qui vulgo *Domaines*, Latine *Dominia*, vel propria *bona patrimonialia* vocantur: sed & vestigalia quædam mercantiarum tam mari quam terra inter eos redditus computantur, similiter & redditus quosdam in præcipuas civitates Rex habet, puta in Antverpiam, ubi præter partem suam omnium confiscationum: habet & monetæ, carcerum & piscationum locationem, aliaque nonnulla quæ Regium dominium, ut vocant, mire adaugent.

Modus convocandi Status.

Princeps petiturus quid, vel novum tributum, novæve leges impositurus, convocare solet, certo assignato die & loco, qui communiter Bruxellis esse solet, tum propter Regiam Curiam, tum quod Brabantini extra diem suam nihil deliberent, omnes totius Belgii Ordines, qui sic debite interpellati haud gravate comparere vel saltem secundo sub multa aliqua pecuniaria appellati legitimo numero plures vel pauciores, prout citati sunt, pro causa necessitatis conveniunt. Sunt autem qui communiter Bruxellis comparere solent hi: Brabantii, Flandri, Artesii, Hannonienses, Valentii, Ryssel, Dovay & Orchies, Hollandi, Trajectenses, Zelandi, Namurci, Tornaci & Tournesii, & Mechlinienses. Reliquarum Provinciarum Ordines ut sunt Geldri, Frisii, Luxemburgi, quia remotiores sunt a suis Gubernatoribus (nisi gravissimæ sint deliberationes) convocantur, & cum transigunt. Cæterum Ordinū generalium tres sunt status: 1 Ecclesiasticus, 2 Nobilitas, 3 præcipuæ Civitates. Hæc status membra, personæ ac deputati ii qui semper ad id electi fuerunt comparent, vel suos deputant Legatos.

Verum non omnium regionum idem est in hac parte usus & consuetudo. Exempli gratia: Brabantini, Han-
nonenses, Artesii, Namurcenses, & Zelandi diversis Commissariis rem expediunt, puta Ecclesiastici Abba-
tem, Nobilitas Ducem, Marchionem, Principem, Baronem, & Nobiles; Civitates vero Consules, vulgo
Burgimagistros, & duos vel tres Scabinos, unumque civitatis Pensionarium, plures vel pauciores pro facti
urgentia delegant. Flandri per unum solum Legatum vel Commissarium vulgo, ratione quatuor Membro-
rum comparent, quæ quidem 1 v Membra omnes tres supradictos Status repræsentant. Quamquam & hi se-
paratim suos delegare queant, qui inspectionem in factum Legati 4 Membrorum habeant, ne quid præjudicii
his pariat. Verum communiter quod quatuor ea Membra statuunt id ratum firmumque habetur. Hollandi
eorum tantum Statuum nomine, Nobilitatis scilicet & Civitatum Legatos deputant, iique totam Provin-
ciam repræsentant. Hoc modo coacto Consilio in præsentia Præfæcti Regii Præses, vel quis Statuum Consi-
liarius Principis seu Regis nomine petitionem ejusdem perpulchro huic Ordini humanissime exponit. Illi
vult consuetas deliberationes singuli pro se in scriptis res dependunt, quo equidem responso si Regi non sit
satisfactum, multis conatur rationibus Ordines ad suam petitionem permovere, nec enim illud hic tyranni-
cum locum ullo modo habet, *Sic volo sic jubeo*: quin et si ad unum pene omnes Ordines Regis voto consensis-
sent, sola tamen Anverpia hunc consensum infringere & annullare poterit, siquidem Ordines omnes ea lege
conditione consentire semper censentur, si in eam omnes Status, atque singula eorum Membra id com-
probant, & in suam portionem consentiant. Quocirca omnino necesse est non modo omnes Ordines seu
Status generaliter consensisse, sed & omnium statuum singula quoque Membra consensum suum unanimiter
edidisse. Vnde plerunque fit, ut non attentis quibusvis Regis demonstrationibus, justisque rationibus, nihil
semel unquam Regi propter votorum diversitatem concedatur, quo quidem casu Rex pro eo tempore patien-
tia acquiescit, & in commodius tempus differt. Attamen rarius est, ut non moderatus Princeps a subditis
secretis ac placidis voti sui tandem compos fiat. Si quam pecuniam Principi promiserint, neque eam com-
mode in parato habere queant, aliam ineunt, inter se, cum consensu tamen Principis conquirendi rationem,
decimam, vel vectigal quoddam rebus communibus ad tempus imponendo, vel alio quodam commodo mo-
do pro ratione loci, temporis & occasionis, quæ juxta modum, taxam & proportionem consuetam suo tem-
pore dependitur. Ecclesiastici suam portionem separatim solvunt, Nobilitas & Civitates propter affinitatem
commerciorum & utilitatis inter se simul solvunt; Brabantini quidem ut primi, propter antiquitatem & digni-
tatem Ducalem, suam dependunt partem in florenis 20 stufferorum. Flandri propter opulentiam suam in
florenis 24 stufferorum, & sic reliquæ quoque Provinciæ juxta consuetas taxas, quæ non facile immutantur vel
transgrediuntur.

Quod Pontificum jus in hæc ditiones attinet, non majus illud est quàm in Regno Franciæ, cunctæ enim no-
minationes & ordinationes Prælaturarum, Episcopatum, & c., ad Principem pertinent. Pontifex solam habet
confirmationem & expeditionem, nec ullum cujusvisque status laicum vel sæcularè propter quodvis delictum,

vel causam extra patriam evocare potest. Quare si quid ejusmodi prætendat, Legatum expressum expedit, facto vel jure cogniturum, necesse est. Nullum præterea conferre beneficium potest, nec gratiam vel bullam concedere, quæ fortiaur effectum: nisi exequendi potestas, ex Principis placito quod vulgo nuncupant, supplicari concedatur. Quantum ad decimas, cætere per totam ditionem solvuntur, sed diversis modis: alibi enim for Ecclesiasticis, alibi vero partim his, partim Loci Dominis, alii undecimam tantum partem dependunt, alii nus, secundum diversarum Provinciarum & Locorum consuetudines & privilegia: extatque prudens Caroli Imperatoris Decretum, ne liceret in posterum ullis Ecclesiasticis personis, vel Locis Sacris ullam Rem immoblem absque Principis licentia cõemere.

INDEX TABVLARVM BELGII INFERIORIS.

i Belgii universalis
i v Hollandia
v ii Artesia

ii Flandria
v Zelandia
i i x Hannonia & Namurcum

iii Brabantia

vi Geldria & Trans-Isalania.

i x Lutzenburgicus Ducatus & Trevirësis Provincia.

Ad Regimen Belgii hujus pertinet etiam Frisia, quæ inter Germaniæ Tabulas, prima est.

Belgium sive Germania Inferior.

Regio.
Nomina & unde deducta.

REGNUM Gallie, qua potui fide, hætenus perlustravi: *Germania Inferior* nunc adenda est: qua ut patriam mihi longe charissimam, adibo perquam libens. Ut autem ab ipso nomine ordiar: Partem Europæ, quæ hoc tempore *Germania Inferior*, *Belgium* dictam Cæsari nonnulli volunt, in qua scribit se tres legiones collocasse, Hircius quatuor. Marlianus tamen & Glareanus pro Vrbe, non pro Regione accipiunt. Vnam Vrbe[m] capacem esse quatuor Legionum fortasse vix credit Vegetius. Ipse etiam Cæsar sub Belgio plures Civitates comprehendi, lib. v docet; ubi dicit Britannia[m] maritimam partem iis incolis, qui prædæ ac belli inferendi causa ex Belgio transferant, qui omnes fere iis nominibus Civitates appellantur, quibus orti Civitatibuseo pervehunt. Non tamen sub Belgio totam Belgicam intelligit. Belgio enim, (eodem libro) Nervios, Morinos & Esiuos, Belgicæ populos, distinguit. Partem Belgicam itaque secundum Ortelium videtur vocare Belgium, eam fortean, quæ versus Septentriones est, quæ Hollandiam, Zelandiam, Flandriam, Geldriam & Cliviam complectitur. Alii Belgicam quam tertiam Galliam partem constituit Cæsar, nuncupant. Quam vocem nonnulli ab Vrbe hujus Regionis celeberrima, nonnulli a Belgio quodam Belgarum Duce, alii aliunde derivant. Hadrianus Iunius Belgarum appellationem ad Nationis ferociam referendam autumat, ut sint *Belga* quasi *i'elga*, hoc est atroces & violenti: nisi mavis, inquit

Belga

effum expediat, am vel bullam e-
 upant, supplican-
 dis: alibi enim fol-
 pendunt, alii m-
 prudens Caroli
 um Rem immob-

Belgi mutatione secundæ vocalis in primam, dici velut *Belgae*, a dimicandi pugnandique ardore ac studio: est
 enim *Belgen*, conferere manus, ac configere. Regio tamen quæ nobis præ manibus, est tantum dimidia
 circiter ipsius Belgicæ pars. *Germania Inferior* nuncupatur hodie. *Germania* quidem quod lingua, moribus,
 legibus, & vitæ institutis parum ab Alemannis & reliquis Germanis discrepet. *Inferior* vero quod Mari pro-
 prior sit reliqua *Germania*, & Superioris *Germaniæ* respectu Campos Agrosque situ humiliores habear. Vul-
 go *Nederlant*, Gallis *le Puis Bas*. Appellatur quoque per universam fere Europam *Flandria* Synecdochice,
 vel propter illius Regionis potentiam & splendorem præ reliquis partibus: vel propter prima & celeberrima
 illius commercia, & Nundinas Brugenfes vetustissimas, notissimaque Emporia, vel denique quod Gallia, An-
 glia, Hispania & Italia finibus propior, nota magis & divulgata sit. Atque hæc de nominibus: sequitur Si-
 tus sive Quantitas. *Germania Inferioris*, *Belgii vel Belgicæ* (nam voces has promiscue usurpabo) Terminab-
 Aquilone Oceanus: a Meridie Lotaringia, Campania & Picardia: ab Ortu Rhenus & Mosæ Fluvii: ab Occa-
 su Mare. Vicinos autem habet hos Principes, Comitem Frisia Orientalis, Episcopum Monasteriensem,
 Ducem Clivia, Archiepiscopum Coloniensem & Trevirensensem, Regem Gallia. Is igitur est Situs: sequi-
 tur jam nunc Qualitas; cujus causa plurimum Clima. Subest *Germania Inferior* medio Septimi, totique
 Octavo Clima; inter Gradus Longitudinis quidem $xxix$ cum semisse, & xxx ; Latitudinis autem inter xi -
 $xxix$ cum semisse & lii cum sem. Maxima Dies Æstatis ad medium Clomatis hor. est xvi & ad initium
 Noni hor. xvi cum tribus quartis. Continet vero omnes Parallelos, qui sunt inter xvi & xxi . Aër in Belgio
 humidior est, sed tamen qui Incolarum sanitati conducit. Æstates jucundæ, peramoenæ, & temperato calore
 tolerabiles: non fervent æstu, non abundant Muscarum Culicumque examinibus, non tonitru quatiun-
 tur. Terræ motus vero rarissimi. Hyemes longæ, ventosæ. Spirante Aquilone vel Euro subitum excitatur &
 arctum gelu: Austro vero & Zephyro tepescit Aër, frigusque in pluvias convertitur. Ager multis locis sabu-
 losus: qualis est, magna pars Flandria Teutonica, & Brabantia fere omnis, Frumenti tamen aliarumque
 frugum mediocriter fertilis, ac nonnullis locis fertilissima, ut Zelandia, Flandria Gallica, Hannonia, Artesia,
 Geldria. Ac Frumento, Hordeo, Siligine, Lino, Cannabi abundat. Fructus etiam omnis generis profert
 magna copia, Mala, Pira, Pruna, Cerasa, Mora, Mala Persica & Armeniaca, Nuces Avellanas, Mespila, ac
 nonnullis locis Castaneas. Rubia item Tinctorum hic abunde colligitur, & per omnes Europæ oras cum ma-
 gno lucro distrahitur. Fodina Metallica magni momenti nulla. Quod ad Arbores aliaque id genus, jucun-
 dum præbent ad spectum densæ, bene ordinatæ & fructibus onustæ Arbores, nec non materiam ædificiis & igni
 præbentes, omnis generis altissima & miræ crassitie, quæ hic magno numero, reperiuntur. Lauri & Cupressi
 rariores. Tiliarum vero copia maxima, vulgo *Linden*, forma & foliis ulmis simillimæ sunt, sed prociores ac
 cius proveniunt. Nam xvi aut $xxix$ annorum spatio viri medii crassitudinem adæquant. Harum quoque
 in ædificando mediocris est usus: sunt præterea ex iis carbones, pulveri nitrato saligneis aptiores. Inter corti-
 cem & lignum reperitur lanugo quædam instar Cannabis, unde funes & vincula confici solent. Ejus tamen

Situs.

Aëris temperies.

Soli fertilitas.

folia quamvis tenera, Animalia multa respuunt, ut Virgilius hoc carmine indicat:

Nec Tilia leves, nec torno rasile Buxum. Et Ovid. *Nec Tilia molles, nec Fagus & imbu Quercus.* Habet & magna copia Taxum, arborem venenatam. Hac materiem conficiendis arcubus præstantissimam suppeditat. Eius succo venenum conficitur, quo se exanimasse Cativulcum Eburonum Regem memoriæ prodit Cæsar. Est & aliud Arboris genus, quod alibi fortean non reperitur. (Incolæ numero plurali *Abeelen* nuncupant quæ species Populi Albæ videtur. Magna ejus in Brabantia copia succrescit, ejusque ad res varias usus, imprimis Bruxellæ. Soli præterea bonitatem in alendis armentis extollere Belgis licet. Boves, Equi, Oves, præcora Armenta que nusquam terrarum felicius nascuntur, aut aluntur. Equi imprimis grandes, robusti, belapti. Boves opimi, præsertim in Hollandia & Frisia, quibus unus bos pondere sæpissime mille ducentas bras excedit. Ludovicus Guicciardinus homo Italus, cui nostra Belgica ob accuratissimam verissimamque descriptionem plurimum debet, refert Comiti Hoochstratenfi Mechliniæ bovem dono datum, cujus pondus fuerit bis mille quingentarum viginti octo librarum: quem is propterea depingendum, in Palatio suo curare. Laxos capacesque uberum vaccarum sinus, lactisque copiam quid ego conimemorem? Constat namque a quibus Hollandiæ partibus eas æstivis diebus, quatuor & quadraginta lactis heminas in mulctralia refundere. Multa hic ne prolixior sim, prætereo. Ad venationes exultulant, cum alia, tum Damæ, Cervi, Capræ, Capreo Apri, Meles sive Talsi, Lepores, Cuniculi, quibus abundat. Ad aucupia autem invitant cum aves aliæ, tum Adæ, Accipitres, Vultures, Perdices, Phasiani, Turtures, Coturnices, Turdi, Ciconiæ, Anates, Anseres & Scolopaces, quas *Rusticulas* Plinius, *Rusticas Perdices* Martialis vocat, vulgus *Sneppas*. Nemesianus eas ita describit:

— *Præda est facilis & amena Scolopax*
Corpore non Paphia avibus majore videbis.
Illam sub ægeribus primis, qua prolui humor,
Pascitur, exiguis sectans obsonia vermes:

At non illa oculis, quibus est obrusior, et si
Sint nimium grandes, sed acutis viribus instat
Impresso in terram nostri mucrone, sequaces
Vermiculos trahit, atque gula dat premia vili.

Non desunt etiam Gallinæ Africanæ & communes magna copia. Sed de his satis, ad alia pergamus. Quo modo Belgiæ Provinciæ conjunctæ sint, inque unum corpus coaluerint, quomodo item ad Carolum v. Filium ejus Philippum devolutæ sint, operæpretium est cognoscere. *Ludovicus Malanus* Comes & Dominus Flandriæ, Niverniæ, Rastellæ, Salinarum, Antverpiæ & Mechliniæ, post Matris vero obitum Comes Burgundiæ & Artesiæ, uxorem duxit Margaretam, Filiam Joannis Ducis Brabantiæ, quo cōjugio ipse Dux Brabantæ, Limburgi & Lotaringiæ factus est. Ex hac unica Filiam genuit *Margaretam*, Ditionum paternarum hæredem: quæ anno *1100* Gandavi nupsit *Philippo Valesio* Duci Burgundiæ, cui ob virtutem singularem cognomentum fuit *Audacis*. Vixit is annos *LXX*. Obiit Hallæ juxta Bruxellā anno Christi *1100* Liberos reliquit Joannem, Antonium, Philippum Valesios: Catharinam, Mariam, & Margaretam. Hi omni conjugio res patrias auxerunt. Catharina Lupoldo Duci Austriæ nupsit: Maria Amedeo, Duci Sabaudie, Margaretæ Comiti Hollandiæ & Hannoniæ. *Antonius Valesius* a patre constitutus Dux Brabantæ, Lotaringiæ & Limburgi.

Animalium varietas.

Imperium majorem.

Limburgi, uxorem duxit Elizabetham Ducissam Lutzenburgi, ex qua filios suscepit Ioannem, maritum Jacobæ Comitissæ Hollandiæ, & Philippum, ambos Brabantia Ducēs. Antonius cum fratre natu minimo Philippo Valesio periit in bello Gallico ad Teroanam anno c15 ccc cxv. Filii Antonii sine liberis postea ex filio patrum *Joannem Valesium* heredem reliquerunt. *Joannes* igitur *Valesius* qui *Intrepidus* dictus est, quum esset è fratribus natu maximus, anno c15 ccccci v patri successit, auctusque Fratrum Nepotumque obitu multis & amplis ditonibus, misere & præter fas trucidatus est anno c15 cccc x1 x a Carolo Delphino propter Ducem Aurelianensem, cū quo capitales inimicitias & quidem apertas quamdiu vixit, susceperat. Liberos reliquit Philippum, Margaretam, Isabellam & Catharinam. *Philippus* cognomento *Bonus* vel *Pius*, xx11 ætatis anno Patri suo successit in Ducatu Burgundiæ, Comitatu Flandriæ, Burgundiæ, Artesiæ, Marchionatu Imperii, Salinarum & Mechliniæ: Hic Atrebatī cū Carolo v11 & cum Duce Aurelianensi pacem contraxit, eumque è carcere in quo annos jam xxv ab Anglis detentus fuerat, liberavit, soluto insuper pretio redemptionis, & sorore Maria ipsi in uxorem data. Hic obitu Theodorici Comitissæ Namurcensis factus est ejus Comitatus hæres: obitu Philippi, auctus est Ducatibus Brabantia, Lotaringia & Limburgi: obitu Jacobæ, Comitatibus Hammonia, Hollandia, Zelandia & Frisia. Ducatus quoque Lutemburgicus ei accessit ab Elizabetha, Antonii Patris sui Vidua. Ita factum est, ut unius Philippi Boni imperio subiectæ fuerint amplissimæ & opulentissimæ Provinciæ Burgundiæ utriusque, Brabantia, Limburgi, Lutemburgi, Flandriæ, Artesiæ, Hammonia, Hollandia, Zelandia, Namurci, Frisia, Mechlinia & Marchionatus Imperii. Vxorem is habuit Isabellem Portugalliæ Regis filiam: vixit annos Lxx11, obiit anno c15 cccclxv11 unō Filio tot Provinciarum hærede relicto *Carolo Audace*, qui non tantum patrum Imperium servavit, verum etiam auxit, adjuncta Geldria, Zutphania & Ducatu Iuliacensi. Atque hic est Carolus ille *Caroli v* Abavus nati anno m d ex Ioanna Ferdinandi Regis Aragonum filia, Philippi Austriaci uxore: qui Philippus filius fuit Maximiliani Austriaci, ex Matre Maria Filia Caroli Audacis. Sub his Provinciis quæ antea plures Dominos habuerant, conjunctæ, in unum quasi corpus coaluerunt, atque hodie communi Belgicæ vel Inferioris Germaniæ nomine censentur. Bello item jam olim nobiles Belgæ. Cæsar 1 Commentar. de bello Gallico libro, omnium Gallorum eos vocat perissimos. Sic enim scribit: *Gallorum omnium fortissimi sunt Belgæ: propterea quod a cultu atque humanitate Provincia longissime absunt, minimeque ad eos sepe Mercatores commeant, atque ea quæ ad effeminandos animos pertinent, important: proximique sunt Germanis qui trans Rhenum incolunt, quibus cum continenter bellum gerunt. Quia de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis præliis cum Germanis contendunt, tum aut suis sinibus eos prohibent, aut ipsi in eorum sinibus bellum gerunt.* Horum quantum robur quantumque libertatis defendendæ studium fuerit, ex eo cognosci potest, quod Romanorū Imperium summa vi avertere etiā Cæsar tempore annixi sint. Itaque cōtra ipsū copias distributim cōscripserunt. Bellovacī lx m armatorum; Suesones 1 m. Nervii (quorum adeo fuit indomita feras, ut nunquam in id temporis Mercatores passi sint ad se Vina aut res alias venales deferre) etiam 1 m. Atrebatēs & Ambiani xm. Morini xxv m. Menapii 1 xm. Caleti xm. Velocædēs & Veromandui æque xm. Aduacii x1 x millia. Condrusi, Eburones, Camani xl millia. Vt summa fuerit.

fuerit cclxxii millium armatorum lectissimorum teste Orofio: vel ut Caesar ipse prodidit cccclxix. Belgio ergo jam olim nobiles, ut ex Caesare didicimus. Idem Caesar ii Commen. Solos esse ait qui patrum memoria omni Gallia vexata Teutones Cimbrosque intra fines suos ingredi prohibuissent: eaque re factum, ut rerum istarum memoria magnam sibi auctoritatem, magnosque spiritus in re militari fumerent. Experti etiam nostro seculo tot peregrini exercitus, qui tanquam tirones cum veteranis congressi, in civibus, rusticis, nautis, ferociam, & vim veteranorum deprehenderunt. Belgii xvi sunt Provinciae, quas Carolus Imperator omnes possedit: in quibus sunt Ducatus iv, *Brabantia, Limburgi*, qui cum Comitatu Dalei & Dominiis Valckenburg ac Rodele Duc, Brabantiae annexus est, & a Iustitia, & Cancellaria Brabantiae dependet: *Lurzenburgi & Geldria*. Comitatus vii, *Flandria, Artesia, Hamonia, Hollandia, Zelandia, Namurci & Zutphania*: Marchionatus Sacri Imperii, qui i v Civitates principales habuit, *Nivellum, Lovanium, Bruxellam & Metropolim Antverpiam*, nunc Brabantiae pars est: Domini v, *Frisia Occidentalis, Mechlinia, Ultrajecti, Trans-Isalunia & Gruninga*. Urbes habet Belgium plurimas, earque munitissimas, quarum numerum, ut

Urbium nomina & Opidorum & Pagorum apud Mercatorem habes. Inter urbes autem maxime excellunt, *Lovanium, Bruxella, Antverpia, Silva-Ducis, Gandavum, Bruga, Hipra, Mechlinia, Cameracum, Atrebatum, Tornacum, Mons, Valencena, Insula, Durdrechtum, Harlemum, Amstelodamum, Lugdunum Batavorum, Namurcum, Neomagus, Trajectum*, & aliae. Lacuum, stagnorum & paludum maximus in Belgio numerus, quae praeter Pisces quos magno numero suppeditant: Regionem istam adversus hostium impetum muniunt. Flumina in hac Regione perpauca oriuntur, sed alibi orta maxima non pauca scindunt eam beanteque plurimum. Praecipua sunt, *Rhenus, Mosa, Scaldis, Amis*: Minora *Mosella, Lissa, Aa, Sambra, Dela* & alia permulta. De Rheno & Amisi dicemus in Germania. De Mosella diximus in Lotaringia. Reliqua hic describamus. *Mosi* profluit ex Monte Vogeso, qui est in finibus Lingonum, haud longo ab Araris Matronaeque fontibus: & in Septentrionem procurrens *S. Theobaldi Fanum* (*S. Tibaut*) radit, ubi navigabilis esse incipit: inde Viridunum perlatur: ab eo in Caeciam vergens, Mosonem & Maferiacum pergit. Inde ad Septentrionem se convertens Carolumontem, Boviniacum, Dinantum & Namurcum lustrat: ibique *Sabi* auctus & tumidus ad ventum Graecum sese fecit, atque Hoyum contemplatus, & Leodium, Trajectum perlapsus, ac Stochemum, Ruremundam & Venloium praeterlegit: ubi ad Occidentem conversus Cuickam, Graviam, Ravestienum & Megenam adluens: post apud Herwerdum pagum recepta Rheni, traditaque vicissim sui parte, cum Vahali commiscetur: & continuo servatis nominibus suis iterum disjunguntur, & separatim Lovesteinum labuntur: ubi Insulam Bomelianam includunt, ac rursus confluentes junguntur, & pristino amisso Merova nomen accipiunt: atque ita Worcomium & Gorcomium praeterlapi, maximo sinu Durdrechtum perveniunt, ibique facta Insula Helmonda, Mosa proprium nomen recipit, idemque retinens Roterodamum & Vlaerdingam praeterlapis nobili ostio circa Briellam Oceanum tam violenter ingreditur, ut longo spatio cursum retinens aquam suam dulcem conservet, idque maximo cum fructu. Praeter alios enim pisces viam aperit Acipenseribus

(scribitur)

scibus, qui in mari dulcem hanc aquam, quam maxime expetunt, inveniunt, ejusque ductum donec in mare perveniant sequentes, facillime capiuntur. Quod aliis fluviis innumeris non contingit, quod placidum mare ingredientibus & cursum suum non servantibus, aquam suam salis efficiant, quales sunt Sequana, Iberus, Tarnesis, alique permulti quamvis maximi. Contra Eridanus, Tiberis, Rhodanus, Garumna, alique fluvii copacius longiusque Mare ingredientibus, idem efficiunt quod Mosæ, alliciunt nempe & adducunt Acipenser, sed non tanta copia. Præterea Mosæ, aut ut alii Viri docti malunt, propter utriusque fluvii affinitatem, Rheni Acipenser, meliores, gustui ac palato gratiores & majores videntur, quam Maris Mediterranei. Colore sunt argenteo, & lucidiore, & mira magnitudine. Inveniuntur enim qui 400 librarum pondus excedant. Memoria prodiit Guicciardinus, se vidisse Acipenserem in foro Antverpiensi 420 librarum, eundemque longitudine x 1 1 pedes Antverpienses excelsisse: & alio die mane ibidem 1 x x simul vidisse, quorum minimus v pedum longitudinem superabat. Piscis hic in Hollandia, Zelandia & Frisia mense Aprili primum conspicitur, & tres menses continuos, vel diutius quoque invenitur: quo tempore magnus ejus capitur numerus. Atque inde in regiones alias, imprimis in Angliam mitti solet: sale etiam conditur, idque magna copia, quo pacto facile a putredine conservatur, & præter id quoque tempus, toto fere anno, minores quidem, sed delicatissimi capiuntur. Ex hoc mari Mosæ ostium quoque subeunt, dulcis aquæ illecebra, qua mire pinguescunt Salmones, Trutæ, & toto hic fere reperiuntur anno: item Lampetræ, Alofæ, Mugiles, Congri & alii optimi quique Pisces, quos hic brevitatis gratia omittimus. Id autem non caret admiratione, quod viles fere sint isti pisces, si in Mari capiuntur: optimi vero & pingues ubi dulces ingressi sunt aquas. Hæc hic præterea, sponte & natura sua producit præter alios Pisces, Trutas genuinas, & Lampetras alias majores quidem excellentes, alias vero minores & delicatas. Scaldis Ptolemæ Tabuda, Belgis Schelt, Gallis Escault, oritur in Veromanduis, prope Abbatiam, ut vocant *D. Martini*, quo inter *Castellum* (*Chastellet*) & *Belvoirum* (*Beau-revoir*) duo Gallorum propugnacula, placidus incedens, Cameracum urbem Imperiam adit, eamque perlabitur: Hinc Hannoniam regionem petens, Valencenam urbem nobilem suis aquis ditat: hinc navigiis vehendis se commodum præbens, ac Hania recepto, Condatum præterfluit: ac deinde flumine Scarpa auctus S. Amandum lustrat: ab eo in Septentrionem vergens Tornacum, Aldenardam, & Gandavum urbem celeberrimam perlabitur, ubi flumina duo Lisam & Liviam, aliasque aquas recipit. Sinuosus inde flexibus multisque Mæandris Teneramundam pergit, ibique Tenera amne recepto, ad dextram flumens, Rupelmundam petit: ibique Rupelam, ac paullo post Delam suscipit, unde auctus & tumidus, mox Antverpiæ incenia adluit: Emporioq; huic Portum insignem, & tutam navium stationem efficit: deinde paulolongius progressus bipartito cursu Brabantiam ac Flandriam a Zelandia discriminat: siquidem sinistra in Austrium contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora persequitur, alioque nomine insignitus *de Hont* a latratu ac fremitu vocatur, quo per Zuylbevelandiam ac Walachriam in Oceanum occidentalem patet aditus, ac rursus in has oras accessus: dextra vero relictis Brabantia sinubus continuato cursu, servatoque veteri

alveo per Scaldia littora violento vastoque gurgite in Oceanum devolvitur. Cæterum flumen hoc æstum Oceani reciprocantis sentit Gandavum usque, ab ostio Milliariibus (hisce tamen adnumeratis ejus affructibus) plus quam xxx. Subeuntque flumen hoc Acipenser, Salmones, Tuntæ, Lampetræ ingentes Rhombi, Congri, Alofæ, Cuculi, Mugiles, Caminari, Soleæ, Locustæ admirabiles, Sardæ, alique permulta Pisces delicatissimi qui ex Mari adverso amne in Scaldim penetrant, ibique pascuntur & ova pariunt, quorum ejus aqua ipsis ad id aptissima sit. Atque hinc duobus aut tribus mensibus, inter ver & æstatem præter majores Pisces, tantus numerus pisciculorum minorum, vix natorum, capitur, ut incredibilis inde hominum multitudo visceret. Flumen hoc quoque plurimi Canes Marini, & Tursiones ingrediuntur; quæ duo generis Piscium ex eorum numero sunt, quæ non ova, sed membris propriis fœtus jam formatos & perfectos pariunt. Canes Marini suos terragignunt, & suis uberibus, dum ad mediocrem magnitudinem pervenerint lactant. Præterea Fluvius hic ex se, nullo Maris adminiculo, varia toto anno Piscium producit genera, quorum hæc sunt præcipua: Lucii, Barbi, Tincæ, Cyprini nobilissimi & commune pondus excedentes, ut x. saepe librarum reperiantur, Gobiones, & alii Pisces permulti majores & minores. Anguillæ variæ, varia Cammarorum genera, & in Fluminis Ostio Ostrea nonnulla, quæ tamen eo ex Mari subeunt. Itaque Fluvius hic subsidio Maris, Piscium multitudine & varietate nulli, non modo Gallia, sed nec totius Europæ Flumini cedit. *At* prope Teroanam oritur, & in Cæciam vergens; Fanum S. Audomari perlabitur, ac Grevelingam delatus (propequam anno c10 id1117 inter Burgundos & Gallos celebris illa pugna commissa est) in Britannicum Mare se exonerat. *Lisa* vulgo *de Leye*, in Artesia oritur, in Pago Lisburgo (*Lisbourg*), qui hinc nomen obtinet, prope Teroanam: & Ariam, Armenteriam, Wervicum & Meninas (*Meenen*) contemplatus, inde Cortracum medium secans, Gandavum aquis Scaldis commiscetur: Piscibus plurimis istique optimis abundat. *Sambra* vulgo *Sambre*, *Sabis* Casari; in Hannonia prope Pagum Novionem (*Novion*) nascitur, & in ventum Hellepontium conversus, lustratis Opidis, quæ vulgo *Landrecy*, *Sassene*, *Barleymont*, *Mabeuge*, *Merne*, & *Chassele*, tandem Namurcum perlapsus in Mosam se exonerat, pisces delicatos subministrans. *Delain* Brabantia, prope Pagum Tilam oritur, & versus Septentrionem tendens Waveram petit: deinde Lovanium permeat tribus inde Milliariibus distans; & cursum istum tria circiter Milliaria servans, postea in Occidentem flexus, multis Brachiis Mechliniam perlabitur, ac tandem quatuor Milliariibus a Rupelmonda, admodum auctus in Scaldim definit. *Sena* (*la Seine*) nomen, ut videtur, obtinuit, a Senonibus Britannia populis, cum in hæc Regionem ad vexandam Galliam venissent. Nascitur prope Opidum *Sohm* in Hannonia: & ad ventum Hellepontium vergens, Hallam petit: & Bruxellam perlapsus Vilvordam permeat inde ad Cæciam flexus, dextra Mechliniam relinquit, ac paulo ulterius progressus in Delam se effundit. *Dura* apud Leodienses prope Opidulum *Per* oritur: & in Septentrionem conversus Eindovam interluit: inde primum cursum servans Silvam Ducis petit, infra quam in Mosam evolvitur. *Demera*, prope Tungres in Leodiensi quoque Diœcesi, scaturit, & in Occidentem versus Bilsenum, inde Hafsiletum (*Hasselt*) & Diestum interluit,

interluit, unde Sichenum & Arschotum perlapfus, in Delam effunditur. *Netha* prope Pagum *Rheti* originem habet, & ad ventum Africum conversus opidum *Herentals* perfluit, unde cursu suo servato, ad Dominium Grobendonkianum deferretur, receptoque fluviolo *Aade* Liram transit, Dufflenum & Walemum adluat, & panillo post Delæ miscetur. *Ruwer*, vel *Rhoer*, forte *Adrana* Tacito, ut scribit Ritheimerus, prope Pagum *Balinge*, in agro Iuliacenfi, oritur, & Cæciam sequens Duram & Iuliacum perlabitur, & tandem Ruremondæ, cui nomen indit, in Mosam delabatur. Sunt & alia minorum gentium Flumina, quibus delineandis brevitati studens, supersedeo. Quæ cum Torrentibus & Rivis, quos etiam, ne lectori tedium pariam, prætereo: Præterquam quod incredibilem Piscium copiam subministrant, regionesque ipsas ornant & muniunt, magni quoque momenti sunt in comineatu & mercibus transportandis. Rustici præterea horum Fluminum ad miniculo multas aquas inter se connectentes, magna industria fossas aliquot milliarium, easque Navigiorum patientes ducunt: ita ut vix ulla Civitas aut locus inveniatur, qui Navigia & quidem magna, non admitterat. Vivis tamen aquæ Fontibus, ut plurimum Regio hæc caret, exceptis locis montosis. Monstratis autem, quæ per Inferiorem Germaniam sunt, Fluminibus: sequitur ut aliquid etiam de Oceano dicamus: cum & propter affinitatem aliasque causas non tantum Membrum, sed & Provinciæ ipsius Caput sit. Magnam igitur immo vastam & superbam Oceani dico esse faciem: & si intumescat & commoveatur formidabilem. Nam tanta sæpe vi, tantoque furore commovetur ac tempestatibus horrescit agiturque, ut spatiosos campos & totas aliquando regiones abluat ac mergat: inprimis autem circa Zelandiæ oras, magnas sæpe irruptiones fecit. Incolarum autem industria, illi aggeres & Chelas opponentium, tandem periculum fere omne est amotum: nulli forte Cauri cum summo Maris æstu & aquis vivis collisio fiat. Venti qui Mare præ cæteris turbant, idemque regioni maxime noxii, sunt Caturus, Zephyrus, & Libs. Novilunio quoque & Plenilunio præter duo Equinoctia quibus maxime, (Cornelio Tacito teste) intumescit Oceanus, acerrime vexatur. Quoties enim cum Sole congregitur Luna, atque innovari incipit, aut in orbem circumducta plene conspicitur, maximos excitari æstus, fluctusque attolli in immensum, ac maximas cieri tempestates cernimus. Effectus Æstus alii novimus & experimur commodos, alios incommodos. Illos quidem quod Aquas purget, ne stantes & niæta (docet hoc experientia) æstu & putrefactione corrumpantur: quod item promoveat Navigantes, tam ut inquit Veget. lib. iv de re militari cap. xlii, hæc reciprocantis meatus ambiguitas Cursum Navium agenda adjuvat, retarda adversa. Hos autem, Inundationum & perturbationum violentia. Nam tanta sæpe vi terris immittitur Oceanus, ut etiam vasta Flumina retroagat, inundans abluensque; spatiosos campos, ut supra quoque arguimus. Scribit hoc Pomponius Mela; clamantque tot multorum seculorum calamitates. Sed hæc hæc tenus: tam autem indicaverimus quantum nonnullis hujus Provinciæ Regionibus detrimentum adferat Oceanus, ubi commoveri coepit, etiam aliquid dicendum est de commodis, quibus dum tranquillus manet, universam Provinciam adficit, quibus si carendum ipsi esset (tot & tanta sunt) vix dimidiam Incolarum partem alere possent. Atque hinc fit ut Provinciæ hæc totius fere Europæ sit quasi Portus & Forû, ita ut ibi infinita Mercatorum & Ne-

Mare.

Commoditate
maris.

& Negotiatorum sit multitudo & veluti Chaos quoddam tam Incolarum, quam extraneorum. Emolumentum, præter hæc, Oceanus, dignum certe sua magnitudine regioni adfert, quod, ut quisvis per se videt, in copiosa Alecum, Pisciumque omnis generis captura, fidem omnem superante consistit, qui non tantum potentiorum voluptatibus, sed etiam tenuiorum hominum sustentationi inserviunt: nec solummodo victum, sed & opes Incolæ inde sibi parant. Quod enim ipsis superest, magnæ parti Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Angliæ aliisque regionibus sufficit: imo in ipsam usque Italiam plurimi ab ipsis Pisces muria conditi mittuntur, inprimis Salmones & Aleces. Cum autem hæc negotiatio piscium muria conditorum maximi momenti sit, tunc eorum species præcipuas recensito, nempe Alecem, Asellum majorem & Salmonem. Primum de Alecibus quarum proventus præcipuus, agemus. Aleces in nullo reperiuntur fluvio, vel Mari Mediterraneo, Hispanico, aut alio (nisi fallor) sed in hoc solum Oceano Septentrionali: earum magnitudo, forma & bonitas neminem lateat. Hæc postquam ex Arctici Maris latebris discedentes, id quod præcipitante jam vere solet fieri, velut commutatio natalibus in æstiva contendunt, tanta interdum multitudine, ut oppositis retibus sili nequeat impetus, quin illi rapiantur ac liquidi Equoris faciem offuscent: (quæ causa est cur tam copiosa sit illarum in retia infusarum captura:) tum vero classes variæ, inter quas Hollandica, Zelandica, Frisica, Gallica, Britannica & Scotica, quæ ex condito ad evitandas similitudines & contentiones partitæ inter se certas ac definitas stationes sub Britannia Scotiæ ora & Orcadibus, singulæ pro viribus isti piscium generi insidiantur navigiis rotundis, albo panda, oblonga prora, quas *Busas* nuncupant. Hi pisces vivi, quoad ejus fieri potest (nam simul cum deserto salo vitam quoque protinus expirant) per jugulatorem eundem & evisceratorem, cui præcæteris omnibus liberalissima mercedatur, aperto prius jugulo exenterantur, dein per salitorem condiuntur, festinatis operis, inde conduntur salimentariis cadis: (*Orcas* Latini dicunt) postea venditi, per Alecarios Capariosque de integro stipantur, in turba quæ lætibus aut ovibus caret, numero submota, nova muria obruuntur, postremo per delectos juratos arbitros bonitatis fides exploratur, sigilloque addito obstringitur, non absimili religione a vetere, qua Dianæ Sacerdos *Lemniam Rubricam* probatæ notæ sigillo impresso insigniebat, uti Galeni testimonio constat. Atque istud quidem primum genus Alecum est, conditaneum seu muriaticum nominandum cum Plauto: alterum quod leviter salitum in fumario fumo duratur, ubi auri vel æris potius colorem ducit, unde *Soretum* nuncupatur quod subruissus ad atrum accedens color ea lingua *Sorra* vocitetur. Ista Alecū piscatio quantum operæ pretium quantam reipub. inprimis Hollandicæ & Zelandicæ utilitatem præstet, quo ore efferam ignoro, quando non unus, sed plurium Civitatum salus inde pendere videatur: inde plebs urbana pariter & rustica victum quærum æs alienum dissolvunt, familias sustentant, opes qualescunque conquirunt, aut partas tumentur. Alterum præcipui piscis genus, quod conditi solet Latinis vocatur *Asellus Major*, ad differentiam Minoris, vulgo *Cabillus*. Hic certe piscis inter minimos habendus non est: & reperitur aliquando lx librarum, atque optimus est. Multis anni temporibus, sed potissimum tempore quadragesimæ locis huic Mari proximis, inprimis in Maribus Frisicis

Frisio capiti
Tertium ge
ram recens
maxime Ap
Coronat. ex
ci in eo repe
poniæ locis,
voluptati au
Cælaris (ut i
torum a flu
allus quinge
uari potes
ut pars qu
maxima & n
longitudin
grad. 26 &
altitudin
Str. Adcol
(Mormau
ngius in Ve
bus ameni
arbitrati s
abin, & an
etur, ibiq
monia qu
andriæ Gal
igna latitud
enator: Hæ
ta, prope Av
tus major
ormua & ped
non multum a
am usque Al

Piscio capitur, magnaue ejus copia sale condiri solet, magnum emolumentum regioni quotannis adferens. Tercium genus Piscium præcipuum, quos sale conspergi dixeram, Latinis vocatur *Salmo*: optimus quoque tam recens quam conditaneus. Piscem hunc Hollandia & Zelandia proferunt, omnibus fere mensibus, sed maxime Aprili, Majo & Junio: cujus tanta sale conditur copia, ut collectum in caput fœnus annum 200000 Coronat. excedere credatur. Sed de his satis, ad reliqua pergamus. Planum & æquum est Belgii solum: paucissimi in eo reperiuntur Colles, Montes pauciores, præterquam in Lutzenburgo, Namurco, & nonnullis Hannoniz locis, ubi densiores sunt, & apud Leodienses sunt quoque plurimi. Nemoribus Silvisque, quantum voluptati aut venationi latis est, aut regionis decor exigit, sparsim ornatur. *Arduenna Silva* tempore Julii Cæsaris (ut ipse scripto mandavit) totius Galliarum maxima erat, & ingenti magnitudine per medios fines Treverorum a flumine Rheno ad Nervios (nunc *Tornacenses*), & Rhemorum pertinens, millibus passuum amplius quingentis in longitudinem patebat. Et hoc quoque tempore nulla totius Galliarum Silva cum ea adæquari potest: sed cum hodie sit bene culta regio, multum ipsam de pristina magnitudine amisisse videmus: ut pars quoque superstes sæpius interrumpatur, & mutato nomine ab agricolis colatur. Pars autem ejus maxima & minus interrupta, est a Theonis-Villa prope Leodium usque, quod spatium ad xxx milliaria se in longitudinem extendit. In medio sita est urbs *S. Huberti*, quæ Gemma Frisio teste, Longitudinis continet grad. 26 & min. 40. Latitudinis vero grad. 50 & min. 4. Arbores habet hæc Silva omnis generis amœnas, altitudinis ingentis & latitudinis, quæ eam non minus fructuosam quam jucundam efficiunt. *Arduenna* Str. Adcolis *Ardenne*, Rhenano *Luitlicherwald*, (quod sonat *Leodiensium Nemus*) dicitur. *Mormannia* (*Mormau*) Hannoniarum Silva amplissima, initium sumit prope Quercetum (*Quersoy*), & ad Meridiem se longius in Veromanduos extendit: ac multa in se continet Opida, Pagos & alia loca fontibus & aquis perennis amœnissima. Carbonum hic magna conficitur copia: unde eam nonnulli partem Silvarum Carboniarum arbitrati sunt: alii tamen Silvam Carbonariam magis in Orientem Solem spectasse asserunt, inter Mosam & Sabina, & amœnam Archiarum Silvam ex ejus esse reliquiis, in qua Pagus cognominis egregia arte munitus conestetur, ibique domicilium Dominorum Berlaymontiorum esse solet. Amœnissima *S. Amandi Silva*, in Hannonia quoque sita est: dicitur etiam *Silva Raymensis*, ob earum affinitatem. Initium capit in finibus Andriarum Gallicarum prope Pagum *S. Amandi*, unde nomen habet, & ad Orientem Valencenas usque excurrit, magna latitudine & spissitudine. *Silva Raymensis* est Domini d'Emery, qui propterea magnus est Hannoniarum amator: Hæc enim dignitas hujus Silvarum propria est. *Silva Faignensis* (*le bois de Faigné*) in Hannonia quoque sita, prope Avénas initium habet Magetobriarum (*Masfres*) usque fere pertingens, spatio xv i milliarium, & antiquissimus major erat. Videtur adhuc retinere nomē, quavis corruptū a Faunis & Satyris: qui forte hinc a Poëtis, continua & pedes caprinos habere fingeantur, quod hujus silvarum primi Incolæ tam essent feri & immanes, ut non multum a brutis differrent. *Sorienfis* Silva duobus aut tribus telicibus Bruxella distat, in Meridiem Brennæ usque Alleudam & Brennæ Castellum excurrit, spatio i i i milliarium. Magna est certe & non contemnenda

Montes.

Silva & Nemora.

temnenda Silva, ita ut in circuitu amplius septem passuum milla pateat : & tot in ea sunt Vrbes, Pagi, Abbatiz & Monasteria, ut miraculum videatur : ideoque non pauci æstate Nobiles & Cives honestiores cum tanta familia se eo recreationis gratia conferunt ibique ad septimanas tres aut quatuor remanent. *Septentrionalis* Lovanio, Bruxella & Vilvordia includitur. Silva amenissima est, nomenque accepit a Saventria pagus adjacente. *Grootenhout* itidem Brabantiz Silva est, non multum supra Turniholtum sita, in qua nascitur Silvius Ada, qui postea in Flumen Netham se exonerat. Silva est magna, in qua Regina Maria, ad quam Turniholtum pertinebat, multum venari solebat. *Marlaigne* Namurci silva, prope Namurcum Urbem initium sumens : & ingenti latitudine ad ventum Africum porrecta, Philippopolin versus : prope Mosam usque se extendit. *Niepe* Flandriz silva primaria, non procul ab Artesiz finibus, duobus a Flumine Lisa, Castello Morinorum & Baliolo distat milliariis, quamvis diversis sui partibus : amena est, ampla, & antiquissima Silva arcem & opere, & Natura continens munitissimam. *Nomen* itidem in Flandria sita est, ac prope Hipra maxima in Septentrionem latitudine se extendens multos Pagos, & Abbatias nonnullas complectitur. *Ponbergia*, silva inter Flandriam & Hannoniam non procul a Gerardimontio & Lefina, magna est, & ob romantatem jucunda. *Guillemis-Silva* in Artesia posita est, prope Rentiacum, ubi pugnam Imperator cum Galli Rege commisit, anno CIO XLIV. *Engelervallia*, Geldriz prope Arnhemum, Silva amena, in ventum Hellespontium vergit. *Septem-Silve*, sunt vii ingentes & Trans-Isalanis finitimæ Silvæ, quæ uni ex quatuor Flandriz partibus nomen dederunt, quæ hodie dicitur *Sevenwolden*, quasi dicas *Septem-Silve* : quarum singula multum spatii continent, & pagos plurimos ad speciem jucundissimos. Sed hæc hæcenus de Silvâ. Ad Opera publica venio. Innumera in hisce regionibus magnifica Tempia, plurimæ Abbatiz, innumera Cenobia Monasteria, plurima Xenodochia, Nosocomia, Prochodochia & Orphanotrophia. Certe in una urbe Averperia duo & quadraginta ejusmodi loca numerantur : interea augustissimum, *Templum Cathedralis D. Martinus* capacissimum, cum Turri excelsa ccccxx pedum, ex candido Marmore, ex qua prospectus in urbe opulentissimam, in Fluvium navibus ætatum, in vicinam regionem pagis urbibusque abundantem, amenissimus pater. Quid reliqua Tempia, Monasteria, & ejusmodi loca describam, quæ hic & in aliis urbibus & pagis magno numero conspiciuntur? Quid Ducum Comitumque & Illustrum Procerum sumtuosa Palatia? Quid reliqua tum publica tum privata Edificia? ea si commemorare pergam tempus me citius & locus quam materia deficiat. Quare de his silere melius quam parum dicere. Status harum Ditionum Politicus, ut de eo etiam nonnihil dicamus tam generatim quam speciatim fere triplex est : Primus est *Ecclesiasticus*, in quo præcipui sunt Abbates. Secundus *Nobilitatis*, ut sunt Duces, Comites, Margravii, Principes Barones & magni Domini. Tertius *Civitatum*, quem primariæ cujusque Ditionis Civitates representant. Status a Principe convocantur, quoties de rebus ad Principem, aut ad Principatum, aut ad conservationem & utilitatem ditionum pertinentibus deliberandum est. Status vero Ecclesiasticus ita se habet: Quatuor sunt

Opera publica.

Ratio gubernandi.

Schola.

*Bibliotheca.
Mores.*

sunt in hac Inferiore Germania Episcopatus *Cameracensis*, *Tornacensis*, *Asrebatensis*: hi tres subsunt Archiepiscopo Rhemenfi, & *Utrajellinus*, qui Archiepiscopo Colonienti subest. Ad Academias pergo quas hic quatuor *Lothuanensem*, & *Duacensem*, *Lugdunensem* & *Franekegram* numero. *Lothuanensis* frequentia Collegiorum, Studiorum, Doctorum celeberrima. Collegia potissima sunt *Lilium*, *Castrense*, *Porci* & *Falconis*, quibus Philosophia traditur. Est & trilingue *Busidianum*, in quo *Græca*, *Latina*, *Hebraica* docentur. Universitas illa migratione Nobilium Brabantinorum primum constituta est ornataque privilegiis a Ioanne I. Brabantie Duce, anno MCCCXXVI Pontifice Martino V. Reliquæ nostra memoria erectæ sunt. Ex his tanquam ex Equo Trojanis innumeri Viri docti prodierunt, & quotidie prodeunt. Viros enim doctos, & omnium facultatum & scientiarum peritissimos Belgium habet: & ut olim, sic & hodie celeberrimos producit. Quos omnes unum ductu enumerare, nimis longum foret. Bibliothecæ hic, variis locis variæ, optimis rarissimisque repletae sunt. Inter quas Lugdunensis non postremi loci. Incolæ sunt formosi, quieti, parum cholericus, parum ambitiosi, parum superbi: non admodum Veneri dediti, civiles, aperti, comes, blandi, ad omnia prompti, falsi & interdum dicaces: laboriosi, industrii, fideles, grati in bene meritis, artium omnium scientiarumque capaces, libertatis & privilegiorum avitorum præfractæ etiam ad mortem usque studiosi. Id etiam in genere dici potest, & cum laude, Belgas esse frugi, & ætatos æconomos, patresque familiæ: qui formicæ exemplum sequuti condunt sub hyemem, quæ illius anni partis injuria negatura videtur, cœmptis piscibus carnibusque, quæ muria domant, vel fumo durant. Vix etenim est honestior ulla domus, quæ pro ratione capitum familiæ (quæque est vel numerosa vel exigua) non mastræt in Autumno Bovem integrum, aut dimidiatum saltem, præter Porcum, quorum carnes bonam anni partem esui futuras, dum ver sinum plenum effundat, ita ut disci condiant. Complures tamen plus æquo avari, Aurique avidi sunt. Mulieres formosæ, gestu decenti, & modestæ. Solent enim more regionis a prima ætate familiariter cum quovis conversari: ideoque & in agendo loquendo aut alia re promptissimæ: nec vero libertas hæc seu licentia honestatem ipsarum minuit. Nantummodo peragant solæ civitatem, sed etiam exiguo comitatu in vicina Opida commeant, sine ulla levissima criminis suspitione. Sunt admodum continentæ, & ad quidvis agendum adpositæ. Nec solum rei familiaris studiosissimæ sunt (de qua viri parum solliciti sunt) sed etiam mercati rati: exercent: in & negotiis reliquis ad Viros spectantibus os & manus adhibere solent: idque tanta dexteritate & diligentiâ, ut multis ejus provinciarum locis, velut in Hollandia & Zelandia, Viri rem omnem eis committant. Atque hac vivendi ratione Mulierum dominandi aviditati adjuncta, ipsæ plerumque nimis imperiosæ, imo morosæ & superbæ redduntur. Moris est tam apud Principes, quam inferioris sortis homines, ut etiam apud rationes reliquas Cisalpinas primogenitis parentum, licet adhuc viventium, & ætate vigentium indere minima. Et Nobiles, cujuscunque sint qualitatæ aut sortis, Dynastarum more, plus semper Filiæ natu maxime tribuent, quam reliquis minoribus, licet parem omnes dotem habeant: ita ut reliquas alicui sæpe despondeant, cui illam denegarent, ipsam meliori conditioni aut marito reservantes. Atque hoc nomine laudantur, quod facile (ut & eos tempore Iulii Cæsaris, & ante, secisse comperio) cum exteris matrimonia contrahant.

sunt Archiepiscopus, quas hic quatuor collegiorum, Sacerdotum, quibus Philosophi, Universitatis illa Brabantiae, Dux, tanquam ex Equitum, omnium facultatum, Quos omnes unum, imisque refertur, rici, parum ambrosii, prompti, falsi & imitumque capaces, genere dici potest, exemplum sequitur, arnibusque, quae capitum familiae, utatum saltem, praeundat, ita ut deest, u decenti, & que in agendo, um minuit. Nequeant, sine ulla adposita. Nec enim exercent: in eritate & diligenter mittant. Atque periosa, imo morosa, ut etiam apud gentium indere, Filiae natu maxime, licui saepe despondit, nomine laudant, nomina contrahant.

occasio postulet nec patriae soli adstringuntur. Quae sane res utilisissima & commodissima est: haec enim utilitates & ipsis & Reipublicae non parum conducunt. Indecens autem est, imo absurdum videtur, Adolescentes vetulas, Senes contra puellas ducere: item ignobile nobili, Herum ancillae, Dominam famulo matrimonio jungi. Inprimis vero Belgae dediti sunt artibus Mechanicis, non fordidis quidem & servilibus, sed nobilioribus: panni contextendi, lanificia & telas tractandi, aulae tapetiaque conficiendi: quae non tantum propriis regionis usibus inserviant: sed etiam ulterius in Galliam, Hispaniam, Germaniam, reliquamque Europam, atque adeo in Asiam & Africam deportentur. In Picturis nulla aequae natio excellit: nulla in Musicis: nulla in variarum linguarum cognitione acquirenda. Oleo colores miscere primus docuit Joannes Fickius Belgae. Vix est quicquam in Flandria, Brabantia, Zelandia, qui non & vernacula, hoc est Germaniae Inferioris lingua loqui possit, & Gallica: Nautae, Mercatores, & Viri litterati, etiam italicam, Hispanicam, Latinam, Graecam plerique norunt: sunt etiam qui Hebraicam, Chaldaicam, Arabicam. Rei etiam navalis Belgae peritissimi sunt. Ad victum venio: Vitis est apud Belgas Tritici, Secalis, Avenae, Farris & Hordei. Legumina, praeter Fabas & Pisas, non sunt magni momenti: Viciae quoque parum habent, Parici & Milii nihil. Ventientium vehementiores ea sternunt & deturbant. Sobrie ac frugaliter vulgus familiam educare solet. Potus est Cervisia, quae conficitur decoquiturque ex ea quam *Maltam* vocamus: inde adficitur postea triticum far moia fractum, cum lupo salicario. Atque hic potus bonus & sanus iis est, qui se ei aduefacere possunt. Multum quoque bibunt lactis. Opulentiores Vino utuntur. Pane vulgo vescuntur secalitio. Solent etiam veluti festis praecipuis, inprimis nomine ipsorum Indigetatis, item Bacchanalibus, convivia instruire, parentes, consanguineos, & amicos invitare, & cum eis pollucibiliter commensari: natura enim amant convestationes, epulas & convivia: Potentiores vero splendide & magnifice epulantur, seque vere magnanimitas ostendunt. Nitidas & absterfas conservant domos, ab omni supellectile, & quidem commodissima, indigentias, ita ut merito in iis nihil desiderari possit. Et certe pulchrum & gratum habet aspectum ista bene ordinata, munda & copiosa supellex: quia in re fortassis. (Imo sine dubio) omnes totius Mundi nationes facilius superant. Hoc autem habent Belgae vitii, ut potu se nimio ingurgitent, quo maxime delectantur: ita ut nec interdiu nec noctu bibendi finem facientes, praeter incommoda reliqua, maximo corpus & ingenium adficiant incommodo: idque sine dubio illis immatura saepe mortis adfert causam, juxta illud Propertii. *Vino forma perit, Vino corruptum aetas.* Et ipsi id quoque norunt, fatentur, & seipsos reprehendunt: sed non agas? vincit mala consuetudo. Quamvis aliquo modo possint excusari. Cum enim humidus & melancholicus fere semper sit aer: nulla forte re alia melancholiae illi odiosae, & sanitati infestissimae mederi possit: quod Horatius indicasse videtur, iniquens: *Vino pellite curas.* Illud tamen Terentii nobile quoque dictum servaverunt: *Ne quid nimis.* Quod quidem ab omnibus, honestioris exultationis & conditionis viris fere jam coepit. Incolae scito commodoque sunt vellicu, & pulcre formato. Magna denique & copiosam exercent Mercatura, cujus quaecumque, etiam ea sit, peritissimi sunt. Atque ipsa Belgica, maxima parte, Mercatura & Artibus nititur.

Opificia.

Vitis.

Vestitus.

Mercimonia.

*Regio.
Unde dicta.*

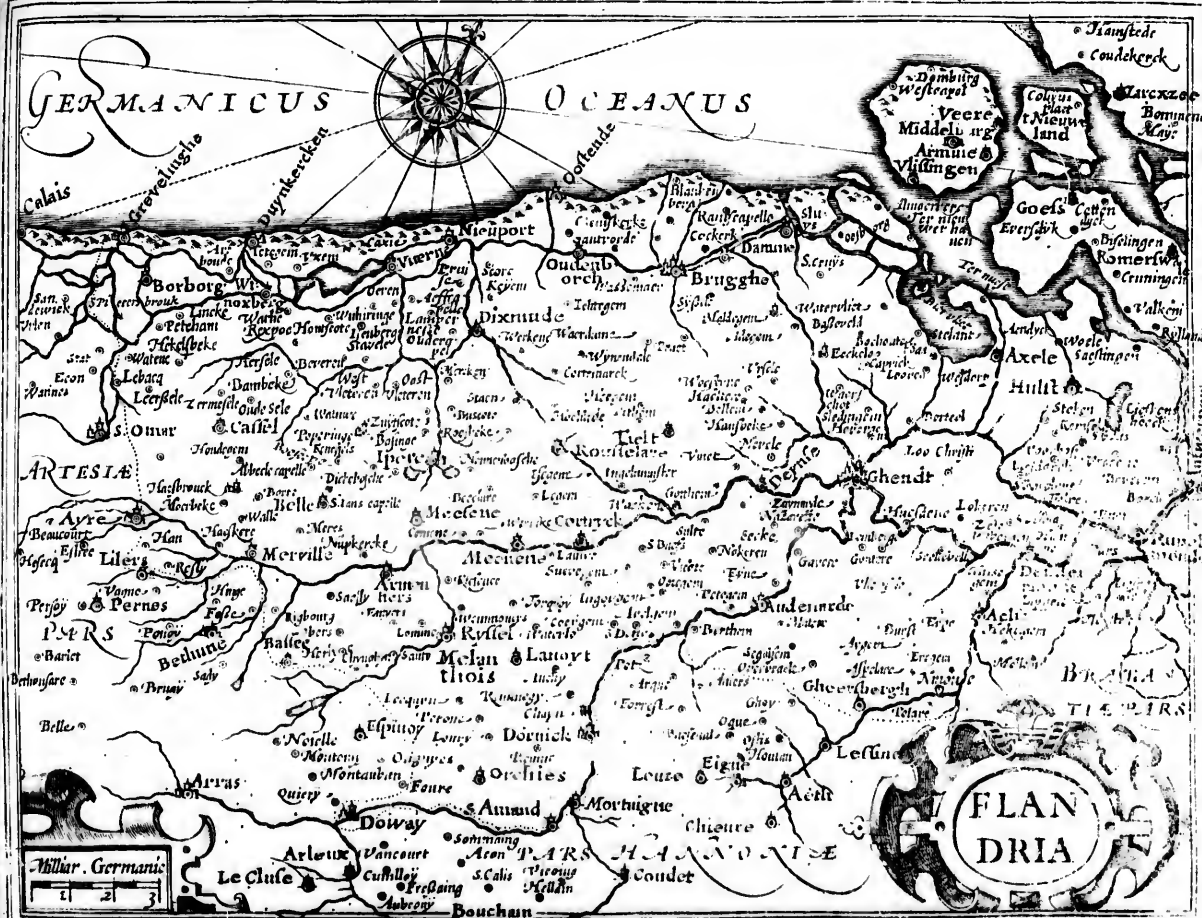
Situs.

*Aëris temperies.
Soli fertilitas.
Animalium va-
rietates.*

Urbium nomina.

Flandriæ nomen quamvis non magnæ antiquitatis nulla tamen ejus certa ratio reddi potest. Sunt, qui ab urbe ejus nominis appellationem deducant, sita ubi nunc Ardenburgum; sunt qui a Flandberto filio Blefindæ, quæ Soror fuit Clodionis, Regis Galliæ: Vixit autem Flandbertus Anno Christi c c xlv. Sunt qui a Lyderici primi Comitis sponsa *Flandrina* nomen regioni datum arbitrantur. Sed qui a flatu & fluctibus, quorum magna ob vicini Oceani impetum vis huic terræ incumbit. Adeo ut etiam anno m c c xlv in agrorum censu venditioneque caveretur, ut si intra annos x Mare in ea loca exaltuaret, casus irritusque esset contractus. Ego rem in medio relinquo. Ejus hodierni limites sunt, ad Austrum Ardenburgum Hannonia, & parte Picardiæ. Ad Ortum Hannonia & Brabantia; ad Septentrionem Oceanus, cuius Honta sive Ostio Scaldis, quod Flandriam a Zelandia diffeminat: ad Occasum Oceanus Britannicus seu mare Germanicum. Longitudo patet itinere tridui, a Scaldi scilicet contra Antverpiam, usque ad Novum Fossatum mill. pass. xxx. Latitudo est mill. pass. xx. Aër Regionis totius est temperatissimus: Ager fertilis, potissimum qua Oceano & Galliæ est vicinus. Pascua læta, cujus rei argumentum est, quod pulli equini vicinis regionibus in Flandriam quotannis delati ab Equisonibus, soleant pabuli bonitate, Aëris suavitate, strigosis & macilentis reddi generosiores. Alit item varia Animalia domestica, saporis delicati & exquisiti nec non Ferarum copiam pene incredibilem. Nec desunt Aves cum aliæ: tum Phasiani, Perdices, Pavones, Ardeæ, Ciconiæ. Regionis Incolæ ita olim bello addicti fuerunt, ut quieti pacative vitam quam viverent: Syriam etiam, Terramque Sanctam, ac Hierosolimam, eorum arma pervaderent. Vires in Flandriam pro ac fossa cinctæ sunt xxx. *Gandavum*, *Bruga*, *Ypra*, *Insula*, *Duacum*, *Tornacum*, *Cortracum*, *Aldebanda*, *Alostum*, *Hulstia*, *Teneramunda*, *Bisfletum*, *Neoportum*, *Slusa*, *Dunkercka*, *Gravelinga*, *Burburgum*, *Dammum*, *Dixmuda*, *Furna*, *Ardenburgum*, *Ninova*, *Berga*, *Gerardumontium*, *Castellum*, *Donza*, *Uchiannum*, *Lanoyum*, *Axella* & *Ostenda*. Præter has sunt etiam Municipia parentia quæ urbibus neque nobilitate, neque privilegiorum dignitate, neque structura magnificentia, neque frequentia municipum dunt: *Bella*, *Poperinga*, *Hondiscota*, *Eecloa*, *Gistella*, *Middelburgum*, & cetera viginti. Pagin universum CLIV: ut non immerito triviali proverbio dicitur, Flandriam omnes totius Christiani Orbis Comitatus sperare, & Hispani quum in hanc Provinciam cum Philippo Rege venirent, judicaverint totam Flandriam continuam urbem esse. Hodie universa intres partes dividitur, Teutonicam, Gallicam & Imperialem. *Panama* urbs est *Gandavum*, conditum vulgi opinione, tum Historicorum omnium recentiorum consensu (nam veteres de eo silent) tum Petrarchæ aliorumque judicio, a C. Iulio Cæsare, quum in Morinis ageret. Enim vero Gordunorum meminit C. Cæsar lib. v. Com. de Bello Gallico. Postea a Wandalis dicta est *Wandala* litteræ primæ mutatione *Ganda*: ut Walli, Galli: hinc *Gandavum*: vernacule dicitur *Gende*, Italis *Gand*, Gallis *Gand*. Situm est quarto a mari lapide, quatuor fluminibus amoenissime irrigatur. *Scaldus* enim Hannonia, *Lifam* ex Artelia, *Livina* ex portu Slusano, *Moerā* ex quatuor Officiis quas *Ambaculus* vocat, & cetera.

Præterea Alveum habet manufactum magnorum etiam navigiorum patientem, per quem præter prædicta flumina quantam omnium rerum ab omni Orbis parte accipiat copiam, incredibile dictum est. Ex his enim in Mare patet via per alveum sive Aquæductum, qui se ad Ostium vulgo *r'Sas*, in Oceanum exonerat catarractis ad hanc rem stupendo artificio extructis. Decem milliaribus distat Antverpia, totidem Brusellæ Mechlinia, Middelburgo. Ambitus intra muros est 45640 pedum Romanorum: hoc est Italicorum milliarium septem. Insulas habet xxv. Pontes majores, xcii. Molas aquarias iv. Trufatiles infinitas: centum quæ vento aguntur. Ecclesias in universum lv. Abbatis v. Cives hujus civitatis frequentia, nobilitas opibus, animis sunt eximii. Hæc Carolus v Imperatorem Orbi dedit. Hæc litteris Judocum Badum, Joannem Cornarium, Levinum Brechtum, & alterum Levinum Torrentium, Balduinum Ronseum, Utrenovium, aliosque protulit. Opificiorum genera in hac urbe lxi. Textorum præterea ordines xxvii instituti primum a Comite Balduino, filio Arnoldi Magni, Anno 1000. ccc. lxxv. Brugæ (Brugge) vel a pontium frequentia nomen habent, vel a ponte *Brugstock* juxta Oldenburgum & Ardenburgum, æ quarum urbium ruinis ante annos 1000. prima arx Brugenfis extructa est; sita est tercio milliari a Mari loco plano. Ambitus intra muros est 26640 pedum Romanorum, hoc est Italicorum mill. quatuor cum dimidio. Urbs est non Flandriæ tantum, sed etiam totius Belgicæ amoenissima: templa habet lx, quorum præcipuum & augustissimum est S. Donatiani, olim ædificum B. Virgini, extructum a Liderico primo Flandriæ Comite, anno 1000. ccc. lxxi. Opibus in tantum floruit, ut Ioanna uxor Philippi Pulcri quum huc venisset Anno 1100. ccc. i. vidisset quæ virginum & matronarum ornatum, stupore primum, postea muliebris æmulationis æstro percita, conquiescit sita sit, non se solam reginam esse. Opificiorum genera exercentur lxxi. Et in hac rerum copia neque flumen habet, neque Portum neque fontem. Fossâ est humana ducta industria, ipsi *Reye* vocant, quæ per totam urbem divisâ, ad Slusam sese exonerat in Oceanum. Et quia hæc majoribus navigiis nondum sufficiebat, aliam in longe majorem altitudinem perduxerunt, oppositisque Catarractis a Mari discluserunt. Summa & hujus urbis Cives bello, imperio, literis celebrati. Tanta etiam olim hujus urbis in mercaturis potentia fuit, ut cum quavis alia totius Europæ urbe conferri posset. Brugenfis primi Cassiterides (Hispanis *Azores*) Insulas in Oceano invenerunt, quæ propterea *Flandrica* vulgo dicuntur: iidem Bursam primi Mercurii sacram habuerunt, a qua postea Antverpiæ, Rhotomagi, Londini, & in aliis urbibus mutatis rerum vicibus loca mercatorum conveniri destinata nomen traxerunt. Ypra a rivulo Ypra præterlabente dicta, vulgo *Yperon*, anno cmlx condita est. Hujus urbis fundus dicitur esse plumbeus, idque propter magnam plumbæorum tuborum vim, quibus aqua varie per Civitatem universam distribuitur. Atque hæc quidem sunt Urbes primariæ. Portus sequuntur: *Slusa* a Catarracta nomen habet, quæ Flandris vocatur *Sluys*, urbs est maritima: Portum habet capacissimum, quo quingentæ naves commodissime recipi possunt. Ex adverso est Insula *Cadfan*, Georgii Caslandri patria. *Ostenda* ad Oceanum sita, obsidione Archiducis Alberti gravissimam, quam ad annos tres & aliquot menses fortissime sustinuit, ac innumeris pæne utrinque caesis, nobilis. Neopontus

(Neopontus)

(Nieuport) tertio ab Oostenda milliari, urbs est maritima, patria *Jodoci Clichovei*, cui proxima est Abbatia *S. Bernhadi*, in qua Bibliotheca olim totius Belgii instructissima & celeberrima. *Dunkerke* exstructa anno *MLXVI* a Balduino Arnoldi F. Flandriæ Comite, Portum habet brevem admodum & Mari vicino infestum. Urbis iurisdicção pertinet ad Regem Navarræ. Reliquas urbes Flandriæ Teutonicæ prætereo. In Flandria vero Gallica est *Insula* a veteri positione ita dicta, erat enim stagnis & paludibus cincta: urbs frequentia civium, opibus, legibus ornatissima, & quidem post Antverpiam & Amstelodamum potentissima. *Duacum* (*Duay*) ad Scarpam fl. ubi olim *Casuaces*, patria est *Roberti Gaguini*. Academiam habet paucis abhinc annis a Philippo II Hispaniarum Rege ibi constitutam. *Orchianum* (*Orchies*) etiam in hoc tractu est, & *Longum* celebre dominis & cive *Francisco Raphelengio*: præterea *Espinum*, *Armentiers* & *Tornacum*, *Tour-ay*. In Imperiali Flandria est *Alostum*, Civitas ampla & munita ad Teneram fl. Comitatus titulo insignis. Reges sub se habet *CLXX*. Principatus II, Steenhufensem & Gaverensem, Baronatus complures: Territorium etiam *Wasæ*, cujus quatuor sunt opida: *Hulsta*, *Axela*, *Bochoute* & *Assenede*. *Rupelmonda* ad Rupelam fl. est, hoc loco minime omitterenda, vel propter *Gerardi* nostri *Mercatoris* Illustrissimi Mathematici & Cosmographi, ac nostri seculi *Ptolemæi*, memoriam. Flumina sunt *Scaddis*, *Lisa*, *Tenera*, *Livia*, *Ypra*, *Al*, *Scarpa*, *Rupela* & alia: Montes perpauci: sed Silvæ plurimæ exque valde utiles, inter quas *Niepenis* & *Non-Flamini*, *Montis*, *Silvæ*. Comitæ, anno 1300, *CCCCI* videlicet *propercita*, conquæ- *Ratio gubernata* runt in copia neque fluctuant, quæ per totum nondum sufficiens intercluserunt. Sum- *mercaturis* potentia in *Hispanis* *Agro* in primi *Mercurii* mutatis rerum vicin- *cente* dicta, vulgo ex magnam pluviam quæ quidem sunt *Vl-Flus*, urbs est maritima, x adverso est Insula *Alberti* gravissima, s, nobilis. *Nieuport* (*Nieuport*)

usque ad Nieupoort, totus videlicet *Franconatus* (i' *Vrie*) Opida ejus clausa & non clausa. *Tyra*, ad quam referuntur in Censu & Armis, *Yperen-Ambacht*, *Billen-Ambacht* & *Cassel-Ambacht*: *Franconatus* (*Campestris* (*Halplatte Vrie*) cujus sortem sequuntur in Censu & Armis *Vier-Ambacht*, *Bergen-Ambacht* & *Broucborg-Ambacht*. In Gallicana 111 civitates principales *Lille* (*Ryssel*) *Douay*, *Orchies*. *Tornacense* Dominium & Status *Flandriæ* adnexus, per se constat tribus membris: *Ecclesiastico*, *Nobilitate* & *vi* *Supremis* *Iustitiis*. Vnum verò habet *Flandria* *Episcopum* *Tornacensem*, *Archiepiscopo* *Remenfi* subiectum, in *v* tamen *Dioeceses* *Episcopales* divisa est. *Trajectensi* sub sunt *xv* officia, *Hulst*, *Axele*, *Affenede*, *Bochouse*, *Tornacensi* sub sunt, *Gandacum*, *Contracum*, *Aldenarde*, cum illarum *Castellanis*: *Waes* territorium, *Brugæ*, *Franconatus* & *Insula* cum sup *Castellania*. *Atrebatenfis* comprehendit *Duacum* & *Orchianum*. *Cameracensi* subest *Dominium* *Flandriæ* ultra *Scaldis* versus *Meridiem*. *Tarvanensis* habet *Castellanias* *Tpram*, *Cassel*, *Vuerne*, *Bergen*, *Broucborg*, *Belle*. In *Flandria* *Teutonica* sunt *xiv* principales *Curie* *Comiti* feudales, *Viesburg* *Gandavi*, *Burgus* *Brugis*, *Sala* *Tpram*, *Castellus* *Contraci*, *Curia* in *Harlebeke*, in *Tielt*, *Domus* in *Deinse*, *Curia* in *Peteghem* dicta *Beau-lieu*, & *Domus* *Deinse* subiecta, *Tribunal* *Aldenarde*, *Burgus* in *Vuerne*, *Curia* in *Bergen*, in *Broucborg* in *Cassel* & in *Belle*. In *Flandria* *Gallicana* sunt *111* *Curie* *Comiti* feudales, *Sala* in *Lille*, *Castellus* in *Douay*, *Curia* in *Orchies*. In *Flandriæ* *Dominio* sunt *1v* *Curie* *Comiti* feudales, *Tribunal* in *Aelst*, *Domus* in *Dendermonde*, *Prætorium* *Wafia* apud *S. Nicolaum*, & *Castellum* *Beveren*. Ex omnibus *Curis* & *Iurisdictionibus* dictis appellatur ad *Consilium* *Principis* provinciale, quod est *Gandavi*, inde ad *Parlamentum* quod est *Mechliniæ*. Sed de his satis: ad *Brabantiam* transeo.

DUCATUS BRABANTIA.

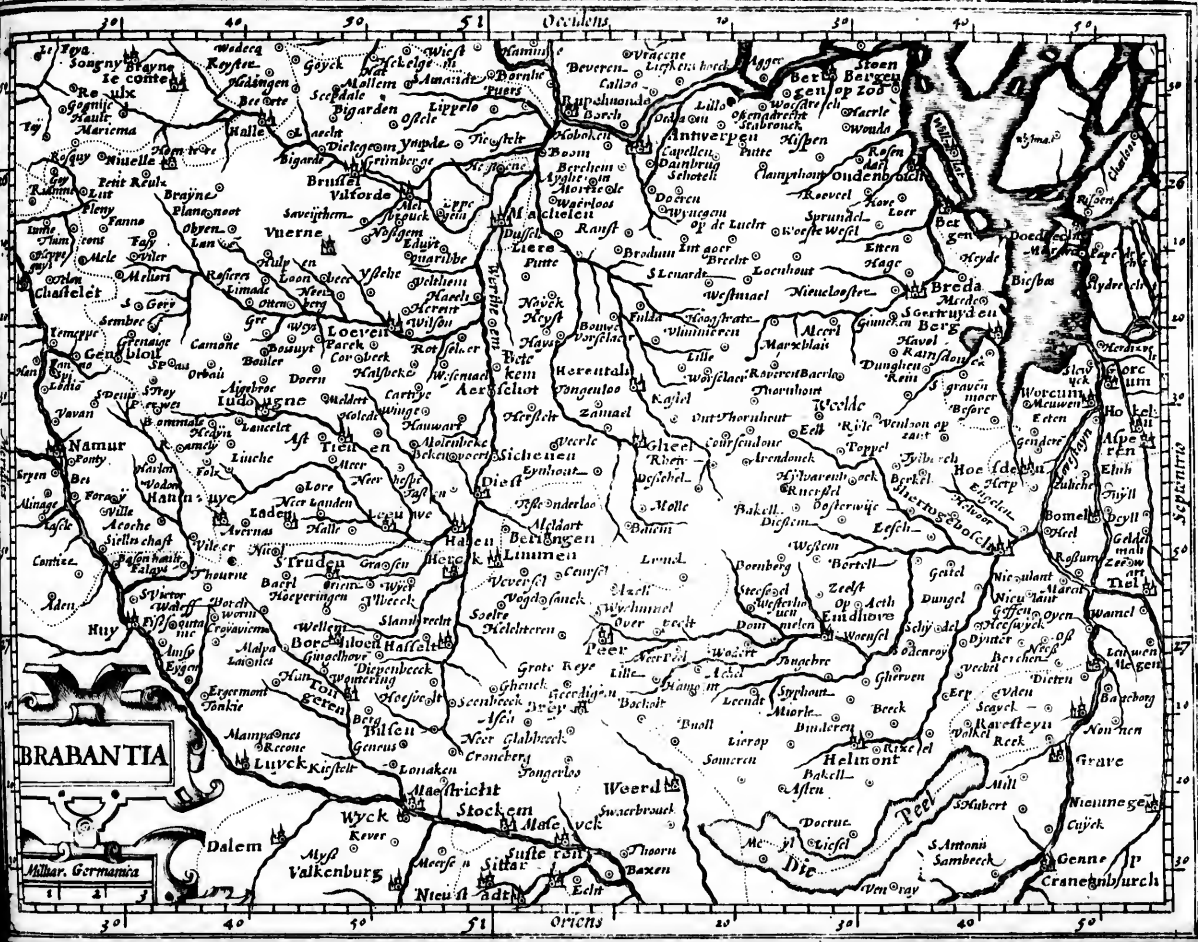
Regio,
Unde dicta.

Brabantia maxima parte *Aduaticorum*, *Ambivaritorum* & *Tungroorum* regionem complectitur: ceterum quoniam tempore *Regio* hæc *Brabantia* nomen nata sit, plane incertum est: aliis a *Brenno* Gallo ducentibus, aliis ab urbe quadam ejusdem nominis, cujus neque in terris neque in historiis vestigium: aliis a *Bratuspandio* Opido *Bellovacorum*, cujus meminit *Cæsar* lib. 2. Alii novum *Ducem* committunt *Salvium* *Brabonem* *Arcadem*, qui cum *Cæsare* in *Belgicam* profectus est, cujus uxor *Suana* *Cæsaris* *Nepotis*. Sunt etiam qui a *Gotefrido* *Barbato* *Comite* *Lovaniensi* *Barbantiam* postea *Brabantiam* dictam suspiciunt: Nomen sane nuperum est: quod ut certo constat, ita origo ejus non constat. Longitudo *Brabantia* a *Gertrudis* usque ad *D. Gertrudis* usque: sacrum *Montem* est *milliarium* circiter *xxi*. Latitudo ab *Helmoutio* *Bergas* usque ad *xx*. *Ambitus* *Lxxx*. Habet a *Septentrione* *Mosam* *fluvium* quo *Geldria* & *Hollandia* separantur. A *Mentem* *Hannoniæ*, *Comitatu* *Namurci* & *Episcopatum* *Leodiensem*, qui etiam ad *Ortum* *fines* ejus tangit. Ab *Occidente* est *Scaldis* cum *Comitatu* *Alostensi*. *Regio* gaudet *Aëre* *salubri*, *planitie* *fertili*, *Frugum* *inprimis* *feracissima*, tametsi *Campania* sive *Campiniæ* de *Kempen*, ob *arenas* sit *sterilior*. Quæ tamen pars non omnino *fructuosa* existit. *Urbes* hujus *Ducatus* sunt *xxvi*. *Lovanium* (*Laven*) antiquissima est, & *prima* *Grudiorum* *des*, in qua *Dux* *publico* *Sacramento* se obstringit. *Comitatus* quondam *titulo* *insignita*. *Urbs* est *amœna* *pro* *latis* aliquoties *pomœriis* *extensa*; ejus *ambitus* *intra* *muros* est *quatuor* *mill. pass.* *Fluvio* *irrigatur* *De*

Situs.

Aëris temperies,
Soli fertilitas.

Bruxella (*Brussel*) urbs splendida est & magnifica, duplici auro munita, sita solo fertili, rerumque omnium abundanti. Mirum, tam numerosæ Civitati, advenis quamplurimis, Ducis aulae, & peregrinis Principibus cum universo satellitio illic agentibus, omnia semper benigne & copiose potuisse suppeditari. *Antverpianum* vulgo *Antwerpen* vocant, Galli *Anvers*, Itali *Anversa*, Germani *Antorff*. Petrus Appianus putat eandem esse cum Ptolemæi & Cæsaris *Atuacuto*. Nomen *Antverpia* creditur esse a projecta manu. Nam Gigas quidam Drus qui hæc loca ante C. Cæsaris adventum infedit, prætereuntibus si dimidium suarum Mercium non solvissent, manum dexteram præscindebat, eamque in profluentem abjiciebat: argumento sunt ipsius urbis insignia, & ossa quædam immania quæ in Curia hodieque adservantur ipsius Druonis, quem alii Antigonum vocatum dicunt. Sed hæc fabulosa. Illud vero similis, nomen datum ab Indigenis ab aggestu terre ad Scaldim, hoc enim Belgis est *Antwerpen*: nam aggeribus oppositis flumen pariter angustius reddiderunt & profundiorum ejus alveum. Sita est ad flumen qua id profundissimum, grad. Long. xxvi min. 42. Lat. li. min. 58. Distat a mari i v. mil. pass. Mechlinia totidem; Lovanio octo; Gandavo x. Brugis xv; *Bruxella* i x. Londino lx: Colonia Agrippina xxi x: Francofurto lx. Ter muro cincta fuit. Primum archiorem ambitu, Anno MCCI: Postea ampliore, Anno MCCXIV, qui annus fame, ut sequens pestilentia notabilis fuit. Denique ad Septentrionem extensa pomeria Anno MDXLIII. Ambitus est extrinsecus quatuor millium pass. octingentorum & duodecim. Fossæ intra Urbem ex fluvio derivatæ aptæque maximis plurimisque navibus recipiendæ sunt octo. Mercimonia omnem fere æstimationem superare solent. Guicciardinus eam inivit rationem, ut demonstraret singulis annis commercia excedere duodecim miliones coronatorum: cujus calculus rebus Antverpianis florentibus non modo non superavit, sed ne æquavit quidem justam æstimationem. Proinde merito cecinit Iulius Scaliger:

Opida quot spectant oculo me torva sinistro

Tot nos invidia pallida tela petunt.

Lugdunum omnigenum est, operosa Lutetia, Roma

Buscoducum seu *Silva Ducis*, vernacule *Hertogen Bosch*, Galli *Bolduc*, nomen habet a *Silvis*. Urbs est ampla amœna, firmiter munita, sita ad rivulum *Dijam*, altero lapide a *Mosa*, duodecimo ab Antverpia. Atque hæc sunt quatuor urbes primariæ, quarum tres primæ cum *Nivella* Marchionatum constituunt sacri Imperii. *Mechlinia* a quibusdam Brabantie adnumeratur, revera tamen ab ea distincta est; urbs alias pulcherrima & nitida Archiepiscopatu insignita, & sede Ampli Consilii ad quod ultima est in Belgica provocatio. Urbes præterea in Brabantia sunt *Trajectum ad Mosam*, vulgo *Maestricht*; *Lira*, *Vikorda*, *Gemblicum* (*Gemblours*), *Ton doigne*, *Hannut*, *Landen*, *Halen*, *Leendwer*, *Sichenen*, *Herentals*, *Eindhoven*, *Helmont*, *Grave*. Sunt & Municipia complura, nondum muris cincta, *Oosterryck*, *Oorschot*, *Turnhout*, *Duffel*, *Waelen*, *Merchtem*, *Aschevueren*, *Duisburch*, *Hulpen*, *Wavre*, *Breine*, *Genape*, *Gheele*, *Arendonck*, *Dormal* & *Isca*. Sunt & pagi in super d c c. Referuntur etiam ad Brabantiam Dominatus *Ravestein*, Ducatus *Limburgensis*, cum Domi-

Ingens res Venetum vastæ, Tolosa potens.

Omni modo merces, artes priscaeque novaeque,

Quorum insunt aliis singula, cuncta mihi.

lacum Dalem & Valckenburg. Lacus, Stagna, & Flumina non parum adferunt commodi Brabantiae. Horum principibus *Mosa* & *Scaldis*. Sutr & alia minora. Silvis quoque abundat regio, quarum praecipuae sunt *Soniensis*, *Savenerloo*, *Grootenhout*, *Grootenheist* & *Meerdal*. Opera publica tam sacra quam profana hic sunt plurima. Inter ea Templum Lovaniense praecipuum, est Divo Petro sacrum, magnificum valde & sumptuosum. Bruxellae templa sumptu excellent, egregia & debita suppellectili ornata. Aedes quoque varias habet Antverpia plurimas, inter quas Aedes B. Virginis amplissima. Alia hic & in aliis locis quae pene numerata sunt, praefero: atque etiam Opera profana plurima: Palatia, Nobilium domos, Arces, Castella & caetera. Ceterum Status Politicus Brabantiae tria habet Membra: Ecclesiasticos, qui sunt Abbates, *Afflighemensis*, *Grimbergensis*, *Tongerloo*, *Grunendalensis*, *S. Gertrudis Lovanii*, *S. Bernardi*, *Vileer*, *Dieleghem*, *Parckensis* prope Lovanium; *Vlierbekensis* prope Lovanium; Prior magnus Ordinis, *S. Augustini* in Leewe, *Gemblacensis* (*Gemblours*.) Nobiles qui sunt, Abbas *Gemblacensis* Comes; *Dux Arschotensis*; *Murchio Bergensis* ad *Someren* vulgum. Barones, *Diestensis*, *Bredanus*, *Boxtelensis*, *Guesbeekensis*, *Wesmael*, *Petersen*, *Perweys*, *Hoochstratenensis* nunc Comes; *Renes*. Domini, *Aschensis*, *Merckensis*, *Vuerne*, *Gheel*, *Lummen*, *Thurnout*, *Oosterwijk*, *S. Oedenrooy*, *Walem*, *Duffel*. Civitates 1 v principales, *Lovanium*, *Bruxella*, *Antverpia*, *Buscoducum*, de quibus supra. Statum ejus Ecclesiasticum quod attinet. Partim paret *Leodiensi* Episcopo, partim *Cameracensi* Episcopo Curiam & Magistratum Ecclesiasticum habet Lovanii; *Cameracensis*, *Bruxellae*. Academiam habet *Lovanium* celeberrimam: de qua in generali Belgii descriptione uberius. Brabantii hilares, festivi, in cenicis et convivioque moribus immodici, teste Lemnio. Praeter Brabantiam continentur hac Tabula Ducatus *Juliacensis* & *Clivensis*. Horum ergo Statum Politicum ex Mercatore adjiciamus. Status Politicus *Juliacensis* constat si- militer 11 i Membris quae sunt Ecclesiastici, videlicet Abbates, & Collegia Canonicorum ac Monasteriorum: Nobilitas: Civitates. Praefectura ditionis 24, *Caster*, *Brugge*, *Born*, *Boisseler*, *Eufskirchen*, *Munsteressil*, *Monion*, *Willebrille*, *Gruenbroich*, *Wassenberg*, *Geilenkirchen*, *Hensbergh*, *Duren*, *Thonberg*, *Berchem*, *Heimbach*, *Wilhemstein*, *Waldbach*, *Millen*, *Rangemayd*, *Norvenich*, *Nuenar* Comitatus, *Juliacum*, *Nidekyn*. *Clivensis* similiter tres Ordines continet, Ecclesiasticum, Nobilitatem & Civitates. Satrapa autem sive Praefectus Provincialis Cliviae has sub- jacet Civitates 8: *Clivum* Metropolim, *Calcariam*, *Sonsbeke* ubi residet, *Santen*, *Burick*, *Udem*, *Griet*, *Griethusen*. Praefectura vero hic sunt 14, *Cranenburg*, *Duffel*, *Gennep*, *Goch*, *Orsoy*, *Huessen*, juxta Arnhem, *Lymers*, *Emmerick*, *Aspel*, *Ringenburg*, *Bisselick*; *Dinslaken* Praefectura, in qua sunt 1 v Civitates, *Dinslaken*, *Wesel*, *Duisburg*, *Sonsbeke*, *Holte*. *Dominium Ravesteyn* adnexum est Curiae Clivicae.

S f

HOLLANDIAE

Lacum.
Flumina.
Silva.
Opera publica.

Schola.

Mora.

Imperium maj-
or.

Majorem virtutis.

Urbes.

Verum anno Christi 1555. CLXII. a Carolo Calvo Francorum Rege in Comitatum redacta est, eique prae-
fectus est *Theodorus* è Regio stemmate ortus. Patri *Theodoro* successit *Theodorus* filius, huic *Arnoldus*, Ar-
noldo *Theodoricus*, atque huic alii ex ordine, quorum seriem apud Munsterum & alios habes. Bellica olim glori-
clari admodum fuerunt. Hoc enim praesidio cum fide conjuncto in fraternitatem Imperii Romani accepti sunt
Batavi. Hac Duce benevolentiam sibi apud Principes contabilerunt, & stabilem sui fiduciam plerisque
illorum Tyrannis impresserunt. Per hanc vulgo formidabiles, invictae virtutis opinionem acquisiverunt. Per
hanc denique vera laudis imagine conspicui esse ambierunt. Urbium nunc nobis est proponenda descriptio:
priorum sunt autem *Dordrechtum*, *Harlemum*, *Delphi*, *Lugdunum*, *Amstelodamum*, *Gouda*, *Nardenum*, *Middelburgum*,
Wesopum, *Edamum*, *Monachodamum*, *Purmerenda*, *Almeria*, *Enckhuysa*, *Horna* &c. *Dordrechtum* Urbis totius Hol-
landiae primaria est. Facies ejus oblonga exit ad modum triremis: ipsa opulenta & copiosa, imo eorum
mnium quae in annonae rei que alimentariae usum venire atque expediri possunt, locuples quoddam penu-
lus habet sistendi & retrahendi ad se Merces exoticas, quaecumque secundo amne importantur, ut nimirum
eo loco stabulentur, ac conquescant, donec venditae sint: & inde rursus non aliis quam popularibus na-
vigis alio devehantur. Hoc privilegium a *Stabulo* vocant *Stapulam*. *Harlemum* amplitudine urbis, & edificiorum
cultu, situs amenitate nobile est. Templum habet totius Hollandiae pulcherrimum firmissimis innixum co-
lumnis, foro imminens. Urbem *Sparnus* interlabitur. Exstructa creditur a Frisii, circiter annum 1551. Huic
urbi inventae typographicae artis gloria debetur. Est & altera hujus urbis gloria, capti novo consilio *Pelagium*
quam *Damiatam* vocant, cujus rei symbolum habet: nolas binas ex aere Corinthio quae a re *Damiatam* ap-
pellantur. *Delphi* sequuntur non Apollinis tripode, sed Cereris & Bromii munere intignes. Coquitur enim
in hac urbe Cerevisia post Britannicam optima. Nomen habet a fossa, quam Batavi *Delf* vocant, ducta
Mosa ad urbem usque. Anno 1575. XXXVI. v. Non. Maii, ignis nato ex favillis incendio, lucuosam
funestam urbis faciem reddidit, absumpta deformataque pleraque urbis parte: eodem incendio postea per-
chrior emicuit. *Leida*, Ptol. *Lugdunum Batavorum*, urbs est sita ad medium Rheni ostium Plin. & Ptol. nomi-
natum. Sustinuit anno 1575. LXXIV. gravem obsidionem, sed pulsus hostibus divina ope & aquarum stagna-
tium vi liberata est. *Amstelodamum* nobilissimum hodie totius Orbis Emporium ab Amne *Amstela* nomen ha-
bet, paucis initio piscatorum tuguriis habitatum, jurisdictionis fuit Dominorum Amsteliorum. Hanc urbem
postea Giselbertus Amstelius ante annos ducentos octoginta plus minus, communiri propugnaculis, portis
turribus fecit: quibus per invidiam vicinorum collagrat, muro cingi cepit anno 1575. CCCXXC. II. Ex eo perpetuo
aucta & Hollandici juris fuit. Nunc vero non Hollandiae solum, sed omnium vicinarum regionum ad Sarmatiam
usque Gothos & Cimbros est apotheca. In hac urbe stabulantur non solum Itali, Hispani, Lusitani, Britanni, Scoti,
 Galli, Sarmatae, Cimbri, Sueci, Norwagi, Livones, Germani: sed etiam Indi Americani, Orientales, Mauri, alii
que ex omnibus pene Orbis plagis. *Gouda* a Cimbrica voce *Gow* nomen habet, quae & fossam & aggerem fossam
oppositum denotat: Si a ad Iselam, urbs copiosa & rebus omnibus affluens, ac multa Opida. Sunt & Municipia

quedam

nam, inter quæ primaria est *Haga* Comitum, in quo & Sanctiori Principis Ordinumque Consilio locus est, forum litibus solvendis dicatum. Quod ad Statum huius Comitatus Politicum, eum tres Ordines continent, quorum Primus sunt Equites aurati (*Ridderheren* vocant) eorum præcipui sunt Comites *Egmond*, *Livonius* & *Stavorenburg*, cuius sunt Dominia, *Wassenaar*, *Valckenborch* & Vicecomitatus *Leiden* Civitatis. Invenio & hos Comitatus in *Hollandia*, *Maesland*, *Texel*, *Goyland*, *Kennemerland*, *Steenberge*. Domini & Barones, *Breda* & *Wijk* est & Dominium *Vianen*; Baronatus de *Lijsfelde*. Invenio & inter Baronatus in Chronico *Hollandiæ* enumerari hæc dominia, *Leck*, *Sevenbergen*, *Voorne*, *IJsselstein*, *Stryen*, *Teylingen*, *Puttem*, *Harlem*, *Leerdam*, *Amsterdam*, *Arckel*, *Altena*, *Boersloot*. Secundus ordo est Dominorum, quorum qui nomine Statuum in *Haga* Comitibus comparere solent, sunt hi præcipue, *Poelgeest*, *Polanen*, *Lockhorst*, *Assendelft*, *Warmont*, *Spawoude*, *Mutnes*, *Schooten*, *Noortwyck*, *Verdoes*, forte, *Does*, *Myne van Amstel*, *Spangen*, *Aickemade*, *Benthuysen*, *Wijk*, *Raaphorst*, *Sweten*, *Heemskercke*, *Ruven*, *Duyn* & *Sprangen*. Sunt præterea & hæc in *Hollandia* dominia *Hoefden*, *Oudshoefden*, *Papendrecht*, *Wingarden*, *Ghissenborch*, *Ameide*, *Woerden*, *Waterland*, *Schagen*, *Wierum*, *Goude*, *Naaldwyck*, *Rijswyck*, *Schoonhoven*, *Wateringen*, *Soetermeer*, *Heemstede*, *Heichtwoude*, *Merkwede*, *Haestrecht*, *Dalen*, *Spijk*, *Hardichsveld*, *Bardwyck*, *Wyck*. Tertius Ordo sunt vi magnæ Civitates, quæ nomine omnium *Hagæ* convocantur, quæ sunt *Dordrechtum*; hæc habet Prætores & Magistratum, cui Civitates adjacent, & Baillivum cui exterius territorium, tam in Civilibus, quam in Criminalibus. *Harlemum*, Prætor & Magistratum domi habet: Ruri Baillivum, qui in Civilibus & Criminalibus præfunt. *Delphi*, Prætor & Magistratum pro Civibus, Baillivum pro Rusticis habent, in Civilibus & Criminalibus Iurisdictionem habentes. *Lugdunum*, hic Prætor & Magistratus intus, foris Baillivus præfunt, qui in Civilibus & Criminalibus Iurisdictionem habent. *Amstelodamum*, intus Prætores & Magistratum, ruri Baillivum habet qui in Civilibus & Criminalibus Iudicant. *Gouda*, Prætores & Magistratum habet pro Civibus & Incolis, Baillivum quoque pro Ruri Præfectum.

de Episcopatu *Ultrajectino* pauca subiiciamus. Traiectum quondam *Antonia*, nunc *Utrecht* dicitur. Id est, quæ ex eo factum putat, quod ibi quintæ tricesimæ legionis stativa essent. Itaque quum imperitum vulgèlegeret V. TRIC. LEG. STAT. fecit ex eo V T R I C. quod postea abiit in *Utrecht*. Templum in hac urbe perhibetur, primaria vero quinque. Inter *Opida* vero quæ *Ultrajectinæ* Provinciæ subdita sunt, primum occurrunt *Baravodurum* ad Rheni elicem *Leccam*, cuius mentionem Tacitus facit lib. v. Histor. postea vero nomen habet *Durostati*, Incolis *Wyck* & *Durstede*; Vrbs fuit potens & opibus florens: sed a Normannis fæde excisa est, quæ. Traiectensis ditio per se Statum habet 111 Membris constantem. Primum Membrum Clerus priuatus v Collegiorum Vrbs: Secundum Nobilitas: Tertium v Civitates capitales, *Traiectum*, *Amerfordia*, *Baravodurum*, *Rhenes*, *Monfortium*. Ex omnibus vero Diœcesibus iuridicis prima instantia provocatur ad Consilium Provinciale in *Hagæ* Comitibus, ubi summa est *Hollandiæ* Iurisdicção & Comitibus Consilium. Inde ad *Hagæ* Consilium *Mechliniense* solebat fieri appellatio.

Episcopus Ul-
trajectinus.
Urbs & Opida.

*Regio.
Unde dicta.*

Zelandia nihil aliud sonat quam terram ac solum maritimum, a terra ac mari conflatum nomen. Mari enim undique cingitur. Hanc veteribus non fuisse incognitam ex Tacito colligit Lemnius, non hoc quo nunc innotescit nomine, sed ex usu ac vulgata alloquendi consuetudine ac compellatione nempe *Mæt*, qua populares & indigenæ inter se sunt usi. *Mattiavorum* enim illos nomine designat, cum inquit, *Est in eodem obsequio Mattiavorum gens Batavis similis, nisi quod ipsi terra sua solo ac celo cœlius animantur.* Zelandiæ nomen accepit a Danis & Nortmannis, qui ex illa Insula Cimbrica quæ in Danicâ Zelandiæ nomine inscripta est, profecti ad novas terras quærendas, quum gravi Indigenarum multitudine laborarent, Britannæ ac Galliæ oras invaserunt, ac Walachiam vicinalque Insulas a patrio solo Zelandiam vocaverunt. Harum Insularum situs est inter Molæ & Scaldis fluminum ostia, a Septentrione Hollandiam ab Oriente Brabantiam, versus Meridiem Flandriam vicinas habent regiones, ab Occidente mare Germanicum respiciunt. Aëris clementia destituitur Zelandia, qui in nonnullis partibus paullo asperior est, & quædam vicinarum gentium minus salubris, præsertim æstate ob paludum & stagnorum graves halitus, & quod regio arboribus minus constita. Hoc tamen habet commodi, quod contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius ac serius inficiatur: at infectus inhumaniter in hominum corpora grassatur, nec facile conquiescit.

Situs.

Aëris qualitas.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium majorem.

Magna vero hic soli ubertas, pingues ac glutinosæ glebæ, feraces, ac fecundi agri Tritico quo nusquam gentium candidius aut magis ponderosum, aliisque frugibus: Coriandro item & Rubia vulgo *Meedect* appellata nominata, adornandis pannis, ne color deflorescat, eumque intime concipiant necessaria: ut insignes atque immensum fastigiatas Lauros perpoliis maturitate baccis onustas: ut efficaces & salubres Herbas, cum mendicandis morbis, tum esui accommodas sileam. Vberima etiam hic faginando pecori pascua, non solum intra exporrectos aggeres ac ambitus, sed etiam extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quibus oberrant locundum aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, quæstusque uberrimo, non solum supra magnitudinem, sed saporis etiam delicati atque exquisiti, soli ac graminum beneficio, quod saluberrimum iis pabulū suppeditat, adeo ut exteri quoque summo opere iis delectentur. Anno autē Domini 1000 cum imperante Carolo Calvo apud Batavos illis ibi affluis Zelandos, principatus primum constitui cepit, Comitatus nomine designari, primusque Comitatus nomine inauguratus Theodoricus Filius Sigisberti Principis Aquitanie, qui annos octo & triginta in eo dominatu versatus, successorem Theodoricum secundum herilem Filium constituit, a quo ad nostra usque tempora hæc Regia potestas longa heroum serie ad Hispaniarum regem Philippum devoluta Comitatus nomine censetur. Insulæ Zelandicæ numero septem sunt, tres ultra Scaldis ostia, Bataviam & Orientem versus quæ propterea dicuntur Orientales, *Scaldia*, *Diuvelandia*, & *Tolen*. Quatuor cis Scaldim, Occidentem versus, *Walachia*, *Zuyrbevelandia*, *Norbevelandia*, & *Wasselandia*.

Urbes.

Omniū ultra Scaldim Insularum maxima & prima est *Scaldia*. Indigenæ vocant *Lands van Schouwen*, cuius ambitus nunc a septem mill. olim tamen major fuit, ac tantum exiguo freto distincta a *Noribelandia*. Urbes in ea primariæ sunt *Zirixea* & *Brouwershavina*. *Zirixea* omnium Zelandicarum urbium creditur antiquissima, circa annum 1566 extructa a quodam Siringue: nobilis diu fuit mercatu omnium rerum, propter celebrem Portum, frequentiamque aduenarum: sed obstructo arenis Portu multum de antiqua gloria remisit: spes est tamen, eam novo portu effosso paulatim vetus nomen recuperaturâ. In hac urbe natus est vixitque *Levinus Lemnius* doctrina & arte medica clarus, *Brouwershaviam* piscatores incolunt, & qui maris vicitant. Secunda Insula Scaldia est *Duvelandia*, a Columbarum frequentia sic denominata, paterque eius Circuitus mill. pass. quatuor. In hac tantum pagi sunt & vici, urbs nulla. Anno 1515 Oceanus fluctibus obruta fuit, cum magna Mortaliū iactura, sed aggeribus confirmatis exclusoque mari, haud multa potest facile illud damnum compensatum est. Tertia Insula est *Tolen*, Brabantia contermina, exiguo tantum freto distincta, in qua consistit *Toletum* a vestigali & portorii (Belgis *Tollen*) ita appellatum, vetustum Opidulum: quo non procul abest *Martianus agger*, vulgo *S. Martens Dijk*, locus amoenus atque arboribus undique conpositus, in quibus maxima alicum, præsertim Ardearum copia nidificat. Cis Scaldim ad Occidentem (Indigenæ vocant *Bewester Schelt*) primaria Insula est *Walachria*, vel ad ejus cultore denominata, aut a Wallis vel Gallis. Insula hæc ab Ortū Brabantia obversa est, a Meridie Flandria, ab Aquilone Batavia, ab Occasu æquinoctialis Britannia. Hæc totius Zelandia Caput, situ, opibus, Incolarum frequentia, urbium & pagorum splendore, mercimoniis eminentissima, decem in ambitu milliaria complectitur. Urbes in ea sunt *Middelburgum*, *Veria*, *Flissinga*, *Arnemuda*. Pagi complures. *Middelburgum* a situ nomen habet, est enim burgum in medietullio Insula. Vetus est ampla publicis privatisque edificiis, pontibus, turribus, propugnaculis ad usum & cultum egregie exornata omniumque Zelandicarum urbium primaria, atque emporium Negotiatorum frequentatione celeberrimum. Huic ortum suum debet *Paulus* a Middelburgo Mathematicorum avi sui Princeps: *Nicolaus* quoque *Everhardus* Curia Hollandica primum, postea etiam Mechliniensis Præses, quo in munere obiit anno 1511. Filios habuit ob singularem eruditionem hoc loco commemorandos, *Petrum Everhardi* doctorem Theologiae, *Everhardum Nicolai* Præsidentem Curia Frisica, postea etiam Mechliniensis, *Nicolaum Nicolai* Grudium, *Adrianum Nicolai* Marium & *Joannem Secundum* Poëtam. *Veria* sive *Campoveria* nomen habet atrajectu, qui Zeladis dicitur. *Veer*. Muro cincta primum est anno 1566. Ex eo cepit etiam esse Scotticarum Mercium Emporium. *Flissinga* nomen & signum habet lagenæ, Belgis *een Flesche* nominatæ. Urbis est novitiola, sed potens & mari impetans: ac strenuis piscatoribus, atque exercitatis Nauculis, quos *Pilotas* vocant, referta. *Arnemuda* Middelburgensium est Municipium, & statio navium tutissima. Post Walachriam secunda est *Zuidbevelandia*, quam alia tremoribus & concussionibus nomen habere existimant, nos a Bavaris, quorum etiam insignia in ejus Insula scutis spectantur. Hæc spatiosissimo amenissimoque versus Flandria ac Brabantia oras tractu exporrigitur.

mentis paucis abhinc annis maximam jacturam passa, dimidio jam sit angustior. Ab hac avulsa est civitas non
 nobilis *Romerſwalia*, quam nullis exultant agris, nullis exornatam pomæriis Oceanus undique alluit, ita ut
 Italica salis negotiatione subsistat. In hac urbe Comites Zelandiæ solenne juramentum præstant: quod quum ex
 more etiam Philippus Hispaniarum Rex esset facturum anno CIO IOXLIX, *Nicolaus de Consilite*, cujus ædibus
 princeps excipiendus erat, hos versus ostio suo adscribi jussit:

Vidimus adfucto prævatum lumine Solem:

Pallida turbato vidimus astra die.

Vidimus undantis horrendos aquoris æstus

Nos miseros Belgas quum obruit Oceanus.

Vidimus æst postquam te Gloria nostra a Philippe,

Cæsar & proles, Semidæumque decus:

Cuncta refutamus transacti tristia sæcla,

Quod presens nostrum testificatur opus.

Sic licet exiguum, sit pro ratione voluntas,

Nilsacit ad nostrum parva carina fretum.

Occidentali vero Insulæ parte sita est *Goesæ* civitas, ad ostium unum Scaldis quod *Schenge* vocant. Urbs
 non tam ampla quam amœna & divitiis pollens, quum unica nunc sit in ea Insula: Cives habet morum hu-
 manitate perpolitos, Senatum prudentem. Tertia Insula Zelandiæ cis Scaldim ad Occasum spectans, est
Witbevelandia, in qua Urbs *Cortgeene*, pagi permulti: tota hæc cataclysmo anni CIO IOXXXI perit: nunc ta-
 men paullatim restituitur. Quarta Insula est *Wolferdijck*, quasi dicas agger Wolfardi: exigua admodum,
 in qua duo duntaxat pagi sunt. Decem igitur sunt Zelandiæ urbes, pagi plures: centum scilicet atque
 amplius. Incolæ sunt ingeniosi, sagaces, providi. Statura Incolis media. Referunt tamen Annales a Wilhelmo
 primo Hollandiæ Comite ad nuptiarum solennia Caroli Pauciori Franciæ Regis, adductam fuisse inusitata
 corporis mole fœminam, natione Zelandam, præ qua proceri etiam viri pusiones videbantur: tanto enim
 virium robore, ut binæ dolia cervisia referta ambabus utrinque manibus portaret, quæ singula qua-
 ringenta pondo Italica appendebant, trabemque cui atrollendæ impares octo viri fuerant, quo vellet, trans-
 ferret. Navigandi artis sunt peritissimi: Salem atrum & sordidum qui ex Occidentalibus regionibus adfer-
 rit, singulari artificio excoquant, magnis atque amplis lebetibus, redduntque ita purum & candidum, ut cum
 etiam certare possit. Rudi Hispanico vel Armorico adfundunt aquam marinam, decoquunt, colligunt-
 pro centum salis Hispanici, centum quadraginta quinque libras puriores. Hunc Salem per Galliam, An-
 tam, Daniam & reliquam Europam divendunt. Ex re præterea frumentaria, lectissimoque Tritico, atque
 Rubia, Salsamentis, Pecorumque & imprimis Ovium copia, magnos quasus faciant. In re familiari ac do-
 mestica omni elegantia nitidi sunt & expoliti: in mæntenti, in Mercatura industrii, in pauperes benefici ac li-
 berales. Status Politicus Zelandiæ solebat constare tribus Membris, uno Prælato, qui totius Ecclesiastici Or-
 dinis locum supplebat, eratque Abbas S. *Nicolaus* Ordinis Præmonstratensis Middelburgi. Vno Nobili pro toto
 Ordine, *Marchione Verensi*: Et Civitatum communitate, quarum præcipuæ atque a nobis supra memoratæ:
Middelburgum, Zirizeæ, Veriæ, Flissinga, Tola, Martinianus agger, Romerſwalia & Goesæ. Sed de Zelandia hæc pro
 angustiâ sufficiant.

T t

Gelria

Morus.

Opificia.

Mercimonia.

Gelriæ Ducatus, complectens Zutphania Comitatum & Overyffel Dominium.

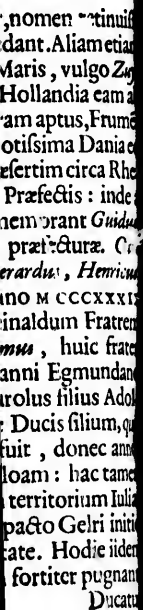
*Regio.
Unde dicta.
Situs.*

*Aëris temperies.
Soli fertilitas.
Animalium va-
rietat.*

*Imperium majo-
rum.*

Gelria 2 Gelre arce, quam Wicardus a Ponthe una cum fratre Lupoldo ædificasse fertur, nomen dicitur: quamvis complures a *Gelduba* Opido cujus meminit Tacitus appellatam credant. Aliam etiam nominis rationem referunt alii. Hæc a Septentrione Frisiam & Sinum Germanici Maris, vulgo *Zuiderzee* habet: ab Ortu Cliviæ Ducatum: a Meridie Iuliacum attingit: Brabantia & Hollandia eam a Occidente respiciunt. Aër regionis salutaris & purus: Ager fertilissimus & ad quamvis culturam aptus, Frumenti imprimis ferax: pascuis item fecundus, unde Pecorum ingentes alit greges: quin & ex remotissima Dania pascendi saginandique gratia, numerosi greges aguntur: Latissima namque ac amplissima, præsertim circa Rheni, Vahalisi & Mosæ defluxus prata habentur. Initio recta gubernataque Gelria est a Præfæctis: inde Principibus. Martini enim Austrasiæ Præfæcti ex Lamberto nepos *Leopoldus*, sive ut alii membrant *Guido* his locis præfuit. Post Caroli Magni tempora *Domini de Ponte* eam rexerunt, sub titulo præfæcturæ. Cr inde *Nassovius* Princeps ejus dictus est anno M LXXI: si Lazio est fides. Sequuti sunt *Gerardus*, *Hemricus*, *Otto*, *Reinaldus*, cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, ut comitiis Francofurtensibus anno M CCCXXXI die XI ♠ Aprilis Gelriæ Dux a Ludovico Cæsare Augusto fuerit renunciatus. *Eduardus* Reinaldum Fratrem post varia prælia cepit, vincumque in carcere detinuit totos annos decem: successit *Gulielmus*, huic frater *Reinaldus*, *Reinaldo Gulielmus Arculanus*. Hic sine liberis Gorichemi periit. Ejus soror Ioanni Egmondano nupsit: ac tandem post varias rerum mutationes eo res delapsa est, ut anno M CCCXCII Carolus filius Adolphi Gallia ab Ordinibus Gelriæ revocatus hæredem instituerit Gulielmum Ioannis Cliviæ Ducis filium, qui etiam cum maxima Caroli Quinti Imperatoris offensione rebus Gelricis aliquandiu præfuit, donec anno M DLI I I maxima Iuliacensis parte exutus Imperatori suppliciter factus est in castris ad Venloam: hac tamen lege, ut totius Gelriæ possessione cederet, & subditis jusjurandum remitteret: Cæsar autem territorium Iuliacense ipsi redderet, duobus tantum Opidis exceptis Hensbergo & Sittarto. Atque hoc pacto Gelrii initio liberi, postea sub Principibus vivere: servata tamen Legum Ordinumque suorum auctoritate. Hodie iidem Optimatum solum agnoscunt Imperium, ac pro libertate sua contra Hispani impotentiam fortiter pugnant.

Ducatu

Urbs.

Ducatus hic Vrbes complectitur duas & v. ginti, quarum præcipuæ *Noviomagum*, *Ruremunda*, *Zurphania* & *Arenacum*, quod nunc vocant *Arnheimum*. *Noviomagum* vel *Neomagum* (*Nyemeghen*) urbs est antiqua, sita ad sinistram Vahalim ripam, cujus eo loco profundissimus est alveus: videtur Batonis quondam regia fuisse, certe Batenburgum Arcem vicinam habet, & intra urbem Hesi Montein, a Filio (ut opinio est) Batonis Hesso cognominatum. Vrbs vero ipsa situ atque opere permunita est, prædives, rerumque omnium affluens: qua Clivensem ditionem propinquam respicit, in arduum collem assurgit, cum vetustissima Arce, Iuliano, ut vulgo, creditur, opre, a qua parte nemorosis Montibus & frequentibus fontium scatebris æmœna regionis facies se aperit: diversa urbis ora in paludes depressior fudit, reliquum solum tumulo semper perpetuo acclive est. *Ruremunda* ad ostium Ruræ amnis, qua se in Mosam exonerat, urbs est amœna, dives, potens, in veteribus Menapicorum sedibus, *Zurphania* ad dexteram Isalæ ripam Comitatus titulo insignis est, de qua postea. *Arenacum*, Tacito, quod posteri mutarunt in *Arnheimum*, seu aquilæ domicilium, Vrbs est Gelriæ primaria & Consilii Senatorii sedes, copiosa, elegans & omnibus modis munitissima: ad Rheni Ostium dextrum sita. Sunt & minores urbes, *Haitem*, *Elburgum*, *Hardervicum*, *Wageninga* quæ *Vahalis* Taciti, *Tiela*, *Bomelum*, *Bronchorstum*, *Doesburgum*, *Doetecomium*, & aliz complures. *Gelria* tribus celeberrimis fluviiis, *Rheno* nempe, *Mosâ* & *Vahali* irrigatur. Præter hæc & alia quædam ignobiliora flumina eandem perluunt, ejusmodi sunt *Worm*, *Roer*, *Sualm*, *Isala vetus*, *Berckel*, *Niers*, *Regge*, *Aa* & *Vidrus*. Ad Septentrionem respicit Sinum Maris quem hodie *Zuyder-zee*, velut Australe fretum, quod in Meridiem vergat nuncupamus, ubi sicut Hollandia patente gremio accommodat se commercio Orbis. Terra plana ac humilis, montes rarissimi sunt, iidemque silvis saltibusque confiti. Quod ad Statum hujus Ducatus Politicum, is tria habet Membra, quæ sunt Baroniz, Nobiles & Vrbes. Baroniz sunt *Velavia*, (*de Veluwe*) *Batavia* (*de Betuwe*) *Bommelerweert*, *Tielerweert*. *Zurphania* Comitatus sub quo sunt *Bronchorst* Comitatus, & *Herrenbergen*sis. Superior Gelria in qua sunt *Ruremunda* & *Gelder*, Nobiles sunt Comites *Bronchorst* & *Herrenbergen*. Domini *Batenborch*, *Groesbeek*, *Montfort*, *Wel*, *Wachtendonck*, *Grol*, *Anholt*, *Keppel*, *Bredesfort*. *Batavia*, Comitatus sui juris est in Gelria. Civitates iv primariæ *Neomagum* Vice-Comitatus & Feudum Imperii, Civitas Libera Metropolis totius Ducatus Gelriæ, quæ habet sub se, *Bataviam* (*de Betuwe*) Superiorem & Inferiorem, *Bommelerweert*, *Tielerweert* & *Maeswaal*, Territorium inter Vahalim & Mosam. *Ruremunda* Superioris Gelriæ Caput, quæ habet sub se *Vent*, *Gelder*, *Vagedie*, *Sralen*, *Wachtendonck*, *Erckel*, *Montfort*, *Echt*, *Nieuwstat*, *Kessel*, *Midler*, *Griekenbeke*, *Zurphania*, cui subsunt *Donsburgum* &c. *Arnheimum* sub qua sunt *Wageninge*, *Haitem*, *Harderwyck*, *Elborch*, & tota *Velavia*. *Arnheim* Sedes Consilii Senatorii & Præsidis totius Gelriæ, ad quos referuntur judicia iv dictarum Civitatum, sine ulteriore appellatione, ad has quoque eorum Opidorum & Locorum quæ ipsis subesse dictum est. Status Ecclesiasticus ejusmodi. Gelria Episcopis iv subiecta erat: *Neomagum* cum suo Territorio suberat Episcopo Colonien-
Ruremunda cum suis Leodiensi; *Zurphania* cum suis Monasteriensi; *Arnheimum* cum suis Trajectensi;

Flumina.

Mare.

Montes.
Silva.

Incolæ

333

Te iij

Artesia

Regio.
Unde dicta.

Situs.
Aëris temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorem.

Urbes.

Artesia maximam partem complectitur eorum, qui Cæsari *Atrebat*, ab urbe primaria, quam ipse vocat *Atrebatum*, Marius tamen Niger hic constituit *Ambianos*. Ptolemæus etiam *Atrebatios* inter Sequanam & Phrudium qui nunc dicitur *la Somme*, collocat. Nomen autem recens *Artesia* a voce *Arras* qua nunc Metropolis nuncupatur, quasi *Arratesia* per syncopen extrita syllaba formatum, vulgo *Artois*. Termini hodie sunt, a Septentrione Flandria, a qua discreta est fluvio *Lyja* & nova Fossa: ad Austrum & Occasum *Picardia*, ad Orientem *Flandria Gallica* & ager *Cameracensis*. Aër suavis & serenus, regio fertilis, imprimis Triticum, cujus copiam non suis tantum abunde suggerit, sed vicinis quoque Flandris, Brabantis, aliisque. Antverpiensium & Mechliniensium hoc unicum horreum est. Vino caret, ignava potius Incolarum socordia, quam vel Cæli vel Soli injuria. Ditio hæc olim Flandrorum: Totam enim *Baldvino Ardenno* matris loco dedit Carolus Calvus, quum is Iuditham uxorem duceret. Postea Philippus Alfatiens quum Neptem suam Isabellam locaret Philippo Ludovici VII Galliarum Regis filio dotem ei dedit Flandriam Occiduam, hoc est tractum eum qui est a nova Fossa, usque in Picardiam. Eum Philippus anno MCCCXCV fecit Comitatem, deditque filio suo *Ludovico*, qui primus Artesia Comes fuit, postea Gallia Rex, & pater Ludovici Sancti. Anno vero MCCCXCI I *Ludovicus Malanus* Comes Flandria post Matris obitum factus est Comes Artesia: atque ita rursus uterque Comitatus conjunctus fuit. Obitu autem Caroli Audacis Burgundia Ducis, *Ludovicus XI* Gallia Rex iterum Artesia potitus est: quæ postremum pacto & foedere Caroli VIII Gallia Regis & Maximiliani Imperatoris cecidit *Philippo Austriaco* Maximiliani F. patri Caroli V anno MCCCCXCII. Urbes præcipuas habet *Atrebatum*, *Fanum S. Audomari*, *Bethuniam*, *Aviam* & *Bapalmam*: cæteræ minores sunt. *Atrebatum*, vulgo *Arras*, *Atrecht*, ad Scarpam fluvium situm est, ingens, propugnaculis fossisque munitissimum, speciem refert duarum urbium quarum alteram vocant *la Cité*, estque juris Episcopalis: alteram *la Ville* estque juris Principalis. Minor illa est, sed amœna, habetque templum cathedralis elegantissimum, sacrum B. Virgini. Hic magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum Manna adservatur, quod D. Hieronymus *arras* sua, ad hanc regionem pluisse, suis in Epistolis, refert. Hæc major, ædificiorum platearumque curia hæc & fori amplitudine vehementer laudanda. Domus omnes fornicibus subterraneis capacissimis sustentantur, adversus obsidionis vim excavatis. Habet præterea Bibliothecam Manuscriptorum librorum omnis generis, sed potissimum Theologici. Patria hæc fuit Fr. Baldvini, Iurisperiti celeberrimi, cujus Parisiis Monumentum in æde Maturini est tale: CUI ACI, BALDWINUS HIC JACET. HOC TECUM REPUTA ET VALE. MORTUIS NOBIS JURISPRUDENTIAM GRAVIS CORRIPIET SOPOR. Franc. Bald. Jurisc. ob. anno æt. LIV. XI Novemb. a partu Virginis M D L X I I I Papirius Massenus Baldvini auditor P. In eadem civitate natus clariss. CAROLUS CLUSIUS eruditionis omnis atque elegantia decus, qui post regiones plurimas peragratas in Batavico Athenas senex leniter conquiescit, manumque extremam imponit dignis immortalitate operibus. Urbs sic satis frequentata, quorum alii Mercatores, alii Opifices. Horum sunt multa Collegia, quorum maxima pars Lanatæ

studere

studet. *Fanum S. Audomari*, prius vocatum fuit *Sihiu*, teste Meiero, postea a S. Audomaro S. Omer. Audomarus iste Morinorum dicitur fuisse Episcopus circa annum DCLXX, & eo loco Cœnobium extruxisse ad fluvium *Aa*. Vrbs nitore & frequentia Civium cœmia. Quidam *Itius Portus* censetur, ut in Descriptione *Bononia* diximus. Tertio inde lapide ad flumen *Lisam* fuit antiquissima Morinorum Metropolis *Teroana* de qua eadem descriptione. *Bethunia* nobile quoque in Atrebatibus Opidum, annonæ Frumentariæ horreum magnæ olim celebritatis in Atrebatibus, sive Flandris Occiduis, Dominatus, antequam in Atrebatium nomen Comitatumque una cum aliis concederet. Mercimoniis, rei frumentariæ negotiatione aliarumque rerum, quæ vitæ humanæ usui sunt, & exportari solent, varietate, est pro re nata, florentissima. *Aria* ad *Lisam* sita est, qui eam mediam secat: distat *Teroana* 11 milliariibus: Opidum nobile & munitum. Arcem habet antiquissimam, & ædificia satis commoda. Est & *Hesdinum* nobile Gallo objectum vallum ac propugnaculum, quod prostrato a Cæsarianis ejusdem nominis Opido, occasione belli inter potentissimos Europæos Principes excitatum. Situm habet commodissimum ad ripam fluminis *Canchiæ*, uno milliaro propius Galliam, distans quatuor milliariibus *Montrolio* & quinque a S. Paulo. Rigatur & altero fluvio, vulgo *Blangis* a loco in quo oritur. Ita ut propter loci commoditatem, munimentum habeatur validissimum, & propter translationem juris & omnium privilegiorum, quibus olim gaudebat *Hesdinum* vetus, brevi tempore habitatoribus repletum fuit. Iuxta *Fanum Audomari* Lacus est piscosus, in quo aliquot Insulæ natales, quæ funiculo arboribus alligato, aut contis quo libeat impelluntur attrahunturque: quales in *Lycia Calaminas* Plinius recenset. Et ne quis nugas putet, aut exiguas aliquot terræ particulas: scire debet, etiam Boves in iis pasci aliaque Pecora posse. Sub hisce Insulis, brumali tempore, & æstivo maxima latet Piscium copia, dum gelu devitant & calorem. Fluvii sunt præcipui *Lisa*, *Scarpa*, *Aa*, *Canchia* & *Authia*: præter alios rivos etiam navigabiles. Estque non procul *Teroana* ingens Canalis, quem Fossam novam indigerant: cui alii putant humana industria effossum tempore *Balduini* Comititis, sive adversus hostium excursions, sed ad confinia *Flandriæ Artesiæ*que distinguenda: alii Sinum esse existimant maris interclusi. Certe Morini Oceano vicinos fuisse agnovit etiam *Virgilius*, quum eos hominum extremos dixit. Atqui nunc *Teroana* octo milliibus pass. a mari discreta: Præterea ex fundo Fossæ novæ sæpenumero educuntur partes anchorarum aliaque ferraamenta nautica, certissima argumenta vicini olim & adluentis Oceani. Silvis etiam non omnino destituitur, præcipue Meridiem & Occidentem versus. Status autem Politici in *Artesia* tres sunt Ordines: Ecclesiastici, Nobiles & Civitates præcipuæ. 1. Membrum sunt Ecclesiastici, in quibus sunt Episcopi 11, *Atrebatensis* & *Audomarensis* (S. Omer): Præpositi 11, *Bethuniensis* & *Ariensis*. Abbates xx, quorum hæc Monasteria: Ordinis S. Benedicti 11, *Atrebatense*, *Aquicinctense* *Auscini*, *Audomarensis*, *Blangiacense* *Blangiacense*, *Hamense* *Hames*, *Alfucense*. Ordinis S. Augustini 11, *Aurisense*, *Mons S. Eloyi* (S. Eloy), *Choques*, *Henninense* *Hennin* *Liesard*, *de Rasell* *Villa*, *Mareolense* (Mareul), *Aquicinctense* in *Eaucourt*. Ordinis Cisterciensis, *Cervisampense* (Cherchamp), *Clarimarensis* (Clommere). Ordinis Præmonstratensis

Dammartense

Lacus.

Flumina.

Dammartense, *Be...*
Membrum
quenber...
Monalt...
qui 14, A...
duff, Ave...
laumez, Be...
Com...
Michin, Gona...
la P...
Almopol, A...
Pro...
S. Alde...
Wauvan...
Aria...
rogativa u...
Blangy en...
Hennin...
provin...
ensis Episc...

Continet
us Imperii
tamen Ar
de Artesia

Dammartinense (*Dammartin*), *Santandreamum*, *Anguatiarum*. Collegia Canonicoꝝ x, *Atrebatense*, *Audomarense*, *Bethuniense*, *Ariense*, *Hesdinense*, *Lensiense*, *Sanpauluanum*, *Lillierense*, *Falckobergenſe*, *Douriense*. 11 Membrum sunt Nobiles, in quibus Princeps unus d' *Espinoy*: Marchio unus *Rentinenſis*, Comites vii, *S. Pol*, *Fauquenbergh*, *Harlienſis*, *Busquetenſis*, *Henninenſis*, *Arquenſis*, *Blangiacenſis*. Sed hi duopostremi pridem in domo Monasteriorum *S. Bertini* & *Blangis* ceſſerunt, nec in Conventum Ordinum accerſuntur. Castellani præcipui iv, *Atrebatenſis*, *Audomarenſis*, *Bapalmenſis*, *Lensiense*. Equeſtres Familiaz Ordine Alphabetico ſunt hæc: *Auſſi*, *Averdoin*, *Aubigny*, *Aix*, *Annequin*, *Annezin*, *Averoult*, *Avion*, *Alennes*, *Anuin*, *Baillet*, *Beaufort*, *Beaumont*, *Beaurains*, *Beaufort*, *Bellone*, *Berles*, *Billy*, *Boffles*, *Boſſeux*, *Boinucres*, *Boncourt*, *Boubers*, *Bours*, *Brias*, *Buiſſi*, *Caumont*, *Contoy*, *Contes*, *Coupiigny*, *Croisilles*, *Cunchy*, *Drivion*, *Douvain*, *Enne*, *Erin*, *Elſquerdes*, *Eſtree*, *Foſſeux*, *Frevin*, *Fſchin*, *Gomnicourt*, *Govy*, *Greboval*, *Geuleſin*, *Habarcq*, *Hachicourt*, *Hamelincourt*, *Helfaut*, *Houchin*, *Houdin*, *la Fſſille*, *la Planque*, *Lignereul*, *Licques*, *Longaſtre*, *Malanoy*, *Maiſuil*, *Mamméſ*, *Marles*, *Mes en Conture*, *Mingoval*, *Moiry*, *Nedoncelles*, *Nenſville*, *Noielle*, *Noircarmes*, *Ococh*, *Olham*, *Oignies*, *Oreſmiaux*, *Planques*, *Pronville*, *Quereques*, *Ranchicourt*, *Ranſart*, *Recourt*, *Rebecque*, *Regnauville*, *Rely*, *Rolancourt*, *Rumenghien*, *S. Aldegonde*, *S. Venant*, *Sombrein*, *Souaſtre*, *Tieuloe*, *Tramerie*, *Vaulx*, *Villers*, *Volant*, *Wancourt*, *Warluc*, *Wauvans*, *Willerval*. 111 Membrum Civitates præcipuæ: Regia vii, *Atrebatum*, *Fanum S. Audomari*, *Hannonia*, *Aria*, *Hesdinum*, *Lens*, *Bapalma*: Privatorum Dominorum, *S. Pol*, *Terne*, *Lillers*: Item Pagi Vrbium prærogativa utentes, qui etiam ad Conventus Ordinum evocantur xxiix, *Arques*, *Aubigny*, *Avesnes*, *Auſſi*, *Beaumont*, *Blangy en Ternois*, *Busquoy*, *Carvin*, *Caumont*, *Choques*, *Dorvriert*, *Fauquenbergh*, *Freſſin*, *Fleurbaey*, *Frevens*, *Frages*, *Gorgue*, *Hennin Lietard*, *Heuchin*, *Hofdain*, *Labroie*, *Libourg*, *Oiſy*, *Par*, *Richembourg*, *Tornehen*, *Ventie*, *Vitry*. Conſtitutum provinciale eſt *Atrebatum*, unde appellationes ad Parlamentum Mechlinienſe deferuntur. Caterum *Atrebatenſis* Episcopopus in ſpiſitualibus toti Comitatu præſt, & *Archiepiscopopus Rhemenſis* ſubest.

Continet hæc Tabula etiam *Picardiam veram* & *Ducatum Cameracenſem* (*Cambreſis*) dictum, qui eſt Principatus Imperii, & ab Episcopopo qui *Cameraci* reſidet in temporalibus ſimul & ſpiritualibus, regitur. In ſpiritualibus tamen *Archiepiscopopus Rhemenſis* ſubest, & in temporalibus ſub protectione eſt Regis Hiſpaniarum. Atque de *Artesia* ſufficiant: ad *Hanoniam* pergamus.

Hannoniæ Comitatus. Cui adjungitur Namurcensis Comitatus.

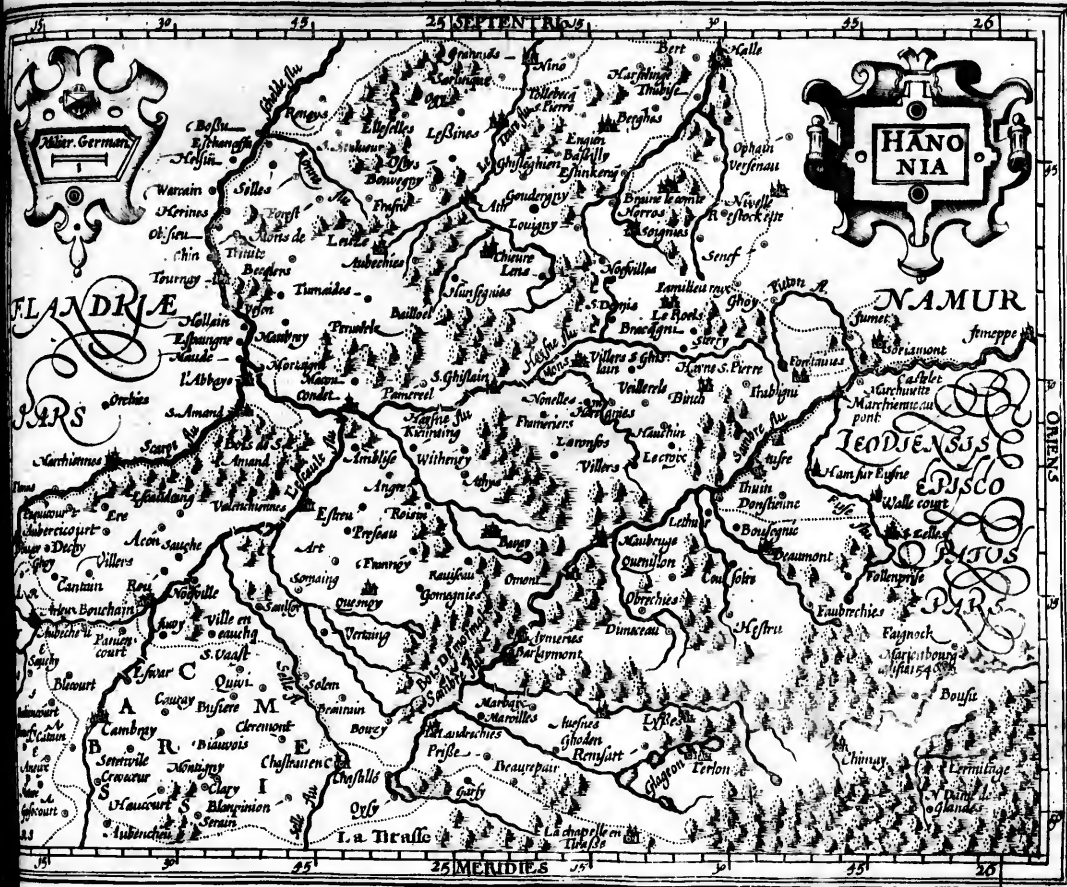
*Regio.
Nomina & unde
deducta.*

Situs.

*Cæli temperies.
Soli fertilitas.*

*Imperium majorem.
Urbes.*

Hannonia Nerviorum olim sedes, quorum caput hodie dicitur Tornacum, quod Ptolemæus *Ἰαννον* vocat. Sapius hæc Regio mutavit nomen: initio dicta est *Pannonia*, Leslabæo teste, a Pannocultu: postea *Salutu Carbonarius*, inde *Inferior Picardia*: postremum Hannonia, ab Hania Flumine, qui mediam regionem secat, vernacule *Hainault* vel *Henegouwe*, ab eodem fluvio, Gallis *Hainaut* sive *Henné* dicto, & antiqua voce Germanica *Gonw*, quæ Regionem vel Pagum significat. Habet a Septentrione Brabantiam, & Flandriam: ab Austro Campaniam & Picardiam, ab Ortu Namurcensēs & Leodienses, cum dicta Brabantia: ab Occasu Flandriam cum Arthesia. Longa est universa Regio viginti milliariibus Lara xvi. Aër temperatus, suavis & serenus: Solum fertile, ac cæterarum Frugum, sed præcipue Frumentis præstantissimi ubertas maxima. Abundat Pratis, Pascuis, Pomariis, aliisque ad vitæ usum rebus necessariis. Habet & Metalla Ferri optimi, & Plumbi: præterea Lapidicinas variorum Marmorum, atque etiam duri Silicis quem Ovidius Indicem, & *lithamthracon*, *Houilles* vernacule Leodienses vocant. Ignem flammamque concipiunt fœventque, ut carbones: nec alius eorum usus quam focis exstinguendis, lignis aliquot adjectis. Conflantur hic quoque Vitæ illæ laminæ pellucidæ, quibus omnem cœli injuriam ex templis & ædificiis propellimus, hæque præ aliis quæ alibi locorum sunt, palmam præstantia ferunt. Omne item vitreorum vasorum genus, & supellex hic conficitur. Provincia hæc frequenter Dominos mutavit, ac tandem a stirpe Montensium ad Flandriæ Comites, inde ad Batavicam, deinde ad Bavaricam, ex hac in Burgundicam, postremo ad Austriacam familiam devoluta est. Urbes in Hannonia fossa valloque munitæ sunt xxi, inter quæ primariæ *Montes & Valencena*. *Montes*, *Mons* vulgo, urbs ad Trullam fluvium, navium tamen capacissima, amplitudine & vallatis mœnibus inclita est. Fontes in ea vivi permulti: opes amplæ ex mercimoniis, opificiis & agricultura. *Valencena* vel *Valencena*, seu, ut quidam volunt, *Valentiniana* (*Valenciennes*) ab eodem nominis Imperatore, ut auctor est Siebertus Gemblacensis, ad Scaldim sita est, plantis perarantibus, coque tutæ hoste. In ea est Armamentariû ad belli usum instructissimum. Templâ duo, unum Sacrû B. Virginis, structura antiqua, cujus columnæ, ex Marmore & Lapide Porphyretico: alterum S. Joanni recentius, opus Pepini, Patris Caroli Magni: Cœnobîa plura: unum præ cæteris nobile Franciscanorum, quo Comites Hannoniæ & Domini Valencenæ seorsim sepeliuntur. Curia amplissima cum Horologio celeberrimo, opus Guilielmi Boni Comitis Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ. Sunt præterea *Condatum* (*Condé*) ad dexterâ Scaldis ripam duobus milliariibus Valencena distans, Opidum elegans: *Landresium* (*Landresy*) ad Sambrâ, celebre obsidione Caroli v. A. M. D. XLIII qui tamē eo per vim potitus non est: *Avesna* (*Avesnes*) Urbs & Munimentum Gallorum finibus positum; ad fl. Hepram: *Chimacum* (*Chimay*) urbs ad fluvium *Blancam*, in media Silva, id nuperis bellicis saepiuscule incensum, dirutum; tamen ad extremum ita restitutum, ut multo elegantius renatum videri possit. Palatium

Palatium habet principale cum horto & Labyrintho singularis artificii : *Halla* Brabantiae finibus contermina : *Bouchain* municipium est situm ad ripam Scaldis fl. inrer Cameracum & Valencenas , exstructum a *Repinoin* memoriam nobilis victoriae quam hoc loco retulit ab exercitu Theodorici Gothorum Regis : *Querum* (*Quesnoy*) Opidulum est , tertio lapide a Valencena , mercimoniis nobilitatum : *Bellus Mons* (*Beaumont*) Opidulum , perelegans , a re nomen habet. *Philippopolis* (*Philips-Ville*) a Rege Philippo ; *Maria-burgum* a Regina Hungariae Maria nomina habent : loca munitissima ad Gallos reprimendos condita. *Bavacum* , (*Gallia Bavaia*) quod nonnulli *Baganum* vel *Bagacum* Ptolemae arbitrantur : nonnulli illud *Belgium* Caesari in Commentariis dictum volunt : sed refelluntur ab iis , qui in Bellovacis seu Picardiae quodam loco firmioribus argumentis eandem collocant. Sunt & *Maubenge*, *Bins*, *Reux*, *Saigny*, *Braue le Conte*, *Engien*, *Lesine*, *Chevre*, *S. Guillein* & *Lenze*. Pagisunt praeterea CCXLI, quorum plerique omnes praefati, amoeni, opulenti. Regio Lacubus, Stagnis, Fontibus, ac Fluminibus undique irrigua; fluminibus *Scaldi*, *Sambra*, *Tenera*, *Hania*, & alii. Silvas habet & Nemora admodum jucunda; praecipua vero sunt *Mormau*, & *S. Amandi*. Porro Respublica Valencena tanta prudentia constituta, & tam bonis legibus ornata est, ut Noribergenses ad ejus exemplum celeberrimam suam Rempublicam voverint componere, missis ad hanc rem aliquot viris prudentibus; quod Romanos fecisse accepimus in Rep. Atheniensi. Proinde non est mirum si ex tam praecleara Politia orti fuerint Cives per univ. Orbeum virtute celebres; inter quos primas ferunt, *Henricus VI* Imperator, *Dux Lotharingus*; *Maria* Filia unica & *Heres Caroli Audacis*, *Avia Caroli V.* *Ioannes Froissardus*, *Historicus* Nobilissimus, qui etiam hoc ipsum initio sui operis testatus est.

Status Politicus Hannoniae v. constat Membris quae sunt, I Pares XXI, videlicet *Longueville*, *Lens*, *Filly*, *Chimay*, *Avesne*, *Chimay*, *Leureux*, *Barbançon*, *Baudour*, *Rebaux*, *Walecom*, I I Praetati Ecclesiastici nimirum Abbas & Comites, *S. Wauldroit*. Abbates XXVI, *S. Guislain*, *Marchiennes*, *Cambrai*, *Hafnon*, *Marville*, *Ancin*, *Haultmot*, *Lieffy*, *S. Denys*, *Vicogne*, *Feulien*, *Crespin*, *Bonne Esperance*, *S. Jean*, *S. Aldegonde*, *Geilenghien*, *Spinleu*, *Arb*, *Fontenelle*, *Beaumont*, *Denain*, *Quesnoy*, *Watiebranne*, *Lolive*, *Billivy*, *Leure*: & Collegia Canonicorum, I I Nobiles, in quo sunt Principatus unus, *Chimay*; Comitatus X, *Lalan*, *Beaumont*, *Ostervant*, cujus Civitas primaria est *Bouchain*, *Barbançon*, *Avesne*, *Barlaymont*, *Bussu*, *Montigny*, *Reux*, *Terrache*. Baroniae XXI, *Engghien*, *Leuze*, *Havre*, *Ligne*, *Anjoing*, *Vauchin*, *Fontaine*, *Havaide*, *Kimray*, *Barlaymont*, *Ville*, *Gomgnie*, *S. Aldegonde*, *Senzelle*, *Condet*, *Haurdain*, *Bellevu*, *Figneille*, *Bouffie*, *Roesir*, *Frasne*, *Harchies*. Marefcallus unus; Senescallus unus; Venator Magnus unus; Camerarius perpetuus unus. IV Officia Ordinaria (Castellania opinor) *Valenchene* etc. V Civitatum Communium.

Restat NAMURCI COMITATUS. Hic situs est inter Brabantiam, Hannoniam & Leodiensem Diocesium: exiguo territorio & montoso, sed perameno. Aërem habet salubrem & temperatum. Solum feracius quibus ad sustentationem sui vita humana indiget. Habet & Ferri Plumbique Fodinas, & Latomiae in quibus varii generis saxa excinduntur, atque imprimis Marmora subnigra, & quae iaspidem referunt.

Lacus.
Flumina.
Silvae.

Namurci Comitatus.
Caeli temperies.

Neque ita
dicimus i
flea Dom
ines fuit
Infer
mum
cujus non
solitus eff
allic Roma
pit. Distat
edificiis,
exiguum
Anno C
Salomont
burgo pot
flans. Flur
Silvas non
in hoc Cor
opimis hor
nasterium C
primam cre
que sunt Ec
inpre, An
Cherlemont
nam Mechl
peti sunt, G
ex illustri

inibus concerni
exstructum a Pe
m Regis: *Quer*
Mons (Beaumont)
arie. *burgum* a Gal
vacuum. (Gallic
Casari in Com
o firmioribus an
Lefline, *Chevre*, A
pulerenti. Regio L
ra, *Hania*, & alii
Respublica Valen
s exemplum cele
dentibus: quod
Politica orti fuerit
operator, Dux L
, Historicus Nob

, *Lens*, *Filly*, *Chiev*
m Abbas & Com
ultmot, *Liesse*, *S. De*
ontenelle, Beaumont
quo sunt Princip
Bouchain, Barban
igne, Anjoing, *Vu*
urdain, *Bellevu*, *F*
us unus; Camer
um Communita
Leodienfem Dic
tum. Solum fer
linas, & Latomia
aspidem referunt
Neque

Neque ita pridem coeperunt effodi saxa illa ad ignem idonea (*Lithanhracae* nominare possumus) de quibus *Soli fertilitas.*
circum in praecedenti Descriptione. Porro ditio ista omnis initio Dominum habuit titulo Marchionis: po- *Imperium majo-*
stea Dominum saepius mutavit. Marchio fuit *Philippus*, Frater Balduini Comitis Flandriae Anno MCC. Co- *rum.*
mies fuit *Theodorus*: cujus obitu tota ditio celsit *Philippo Bono* Burgundiae Duci, quemadmodum in Germa- *Urbes.*
niae Inferioris descriptione a nobis explicatum est. Urbes in hoc Comitatu muro cinctae sunt quatuor, *Namurcum*, *Bovina*, *Carlamontium* & *Valencourtium*. Pagi CXXCII. *Namurcum* (Namus) urbs est primaria,
cujus nomen unde ductum sit, ignoratur: alii putant a *Nano* Deo Gentili, qui quum antea oracula fundere
solitus esset, sub adventum Christi Servatoris obmutuit. Ergo a Nano muto *Namurcum*: alii a Novo Muro
illius Romanorum opera exstructo. Urbs sita est inter duos Montes, in laeva Mosae ripa, qua Sambram reci-
pit. Distat 11 x mill. Lovanio, x Leodio & totidem Bruxellis. Dives est, & splendida publicis privatisque
aedificiis, Arce etiam instructissima bene munita. Quarto milliari a Namurco sunt *Bovina* (*Bouvine*) opidum
exiguum, quod bellorum injuriis jam aliquoties vastatum, postremum vero ab Henrico 11 Galliae Rege
Anno C15 10 LIV magna parte destructum est. Id ex eo tempore Civium industria restitui & restaurari coepit.
Carlamontium (*Charlemont*) exstructum est a Carolo v Anno C15 10 LV adversus Gallos, qui tunc Marien-
burgo potiebantur. *Valencourtium* opidum minime aspernandum Namurco VII milliari intervallo di-
stans. Flumina habet haec regio piscosae: inter quae primas obtinent *Masa* & *Sambra*: Fontes vivos & largos. *Flumina.*
Silvas non tantum ad delectationem, verum etiam ad venationem aptissimas, Feris refertissimas. Multa sunt *Silvae.*
in hoc Comitatu Templi, & Coenobia splendida Namurcensium Comitum sumptibus olim constructa, & *Opera publica.*
opimis honorata redditibus. Tercio Milliari a Namurco dives est pagus *Audennes*, in quo vetustissimum Mo-
nasterium Canoniarum nobilium Foeminarum exstructum institutumque a Begga filia Pepini veteris, a qua
primum creduntur dictae Vestales *Baggine*. Status Politicus Comitatus Namurcensis tribus constat Membris,
quae sunt Ecclesiasticus Ordo, Nobilitas, Civitates praecipuae. In Ecclesiastico Ordine sunt Abbates *Flores*,
Grandpre, *Anden*, *Boness*, *Wassore*, *Hasties*. Nobilitas *Done* Vicecomitatus etc. Civitates praecipuae *Namur*, *Bovina*,
Charlemont, *Valencourt* sive *Valencourt*. In vrbe Namurcensi sedes est Consilii Regii, a quo appellatio est ad Cu-
ram Mechliniensem. Est & Sedes Episcopii, cuius Templum Cathedrale sacrum est S. Albino. Cives armis ad-
peti sunt, Gallicus iis sermo, sed corruptus. Mercatores pauci & opifices: Nobilium magna turba: sed qui nothi
sunt Illustrium Principum, vel e nothis oriundi.

Regio.
Unde nomē ha-
beat.

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium majo-
rum.

Urbes.

Restant in Inferiori Germania duæ Provinciæ, *Ducatus Lutzenburgicus & Trevirensis Provincia*, pau-
cis explicandæ. Ducatus *Lutzenburgicus* nomen habet a primariæ totius regionis Civitate: hæc (ut
nonnulli opinantur) a fluvio *Elza* *Alsfonia* forte Antonini. Ab *Elza* fit *Elzen-burch*; inde *Lutzen-*
burch. Petrus Divæus aliam de *Lutzenburgo* sententiam notat his verbis: *Laucorum gentem* (inquit)
juxta *Treviros*, *Mediomavites*, ac *Lingonas* habitasse indubiatum est: Opida eorum *Tullus* ac *Nesjum*, *Ptolemæ* ce-
lebrata nomen servant, *Toul* & *Nancy*; vernacule crediderim appellatos, de *Lutzen*, & late imperasse, ut ab iis *Lutzenburgii*
celebris Opidis nomen ortum sit, quasi der *Lutzen burch*. Hæc ille. Terminant hunc Ducatum ad Septentrionem
Leodienfes & *Namurcenses*; ad Austrum *Lotaringi*; ad Ortum *Mosella* cum *Episcopatu Trevirensi*; ad Occi-
dentem *Mosæ* cum *Silva Arduenna*. Ambitus totius regionis est 1xx miliarium. Regio hæc licet montosa &
saltuosa, bona tamen, benignaque ac fertilis est. Dividitur in duas partes, quarum altera *Famenna*, al-
tera *Arduenna* dicitur. *Famenna* fertilior est *Segetis* & *Vini*. *Arduenna* asperior; sed quæ asperitatem ven-
tionum bonitate & *Ferarum* optimi generis mirifica abundantia compenset. Metalla Ferri sunt non procul
Manderscheid, in dominiis *Keyla*, *Cronenberch* & *Sleida*, ad vallem cui nomen est *Hellenthal*: Conflantur
hoc loco ab istis *Cyclopibus* incudes, fornaces ferreæ, pyreteria, quæ per totam Germaniam ingenti lucro
distrahuntur. Titulum duntaxat Comitatus initio habuit, atque adeo *Henricus Septimus* Imp. Comes fuit
Lutzenburgicus non *Dux*. Postea in Ducatus dignitatem, quæ hodie adhuc utitur, evecta fuit. Hoc al-
Wenceslao Romanorum Regi, alii *Carolo* quarto tribuunt; *Conradus* autem *Vercetius* *Henrico* vii ad-
scribit primo ex ea familia Romanorum Imperatori. Primum hujus Comitem *Sigisfridum* fuisse, in schedis
manu exaratis se reperisse scribit *Ortelius*; eumque Filium fuisse *Tacui* Ducis *Mosellani*. Fuit olim *Lut-*
zenburgum *Trevirorum* portio. Urbes habet viginti, vallo & fossa munitas, quarum nomina hæc sunt
Lutzenburgum, *Arlonum*, *Rodemachera*, *Theonis villa*, *Gravemacherum*, *Coningsmacherum*, *Dierichum*, *Pe-*
tonium, *Echternachum*, *Vianda*, *Bastonaum*, *Mommedium*, *Novum Castrum*, *Danvilleium*, *Mos-*
villa, *Roccha*, *Durbis*, *S. Viti urbs*, *Marza* & *Salma*. Sunt & Urbes aliquot quarum mœnia solo æquata
sunt & Arces Urbium pene ænulae, *S. Joannis* & *Manderscheid*, quibus titulus est Comitatus. Urbs pri-
maria *Lutzenburgum*, aliis *Lucemburgum*, & *Leuceburgum*, *Ptolemæo* *Augusta Romanorum*. *Guicciardinus*
dictum vult quasi *Lucisburgum*, hoc est, arx Solis: quemadmodum pleraque alia hujus tractus loca a *Gen-*
tiliis *Diis* denominata videri possunt: *Arlon* ab *ara Lunæ*, *ivois* a *Iove*, *Murche* a *Marte*: sed an hæc ver-
origo sit, alius esto arbitrer. Urbs sita est loco perameno, parte altera montoso, altera plano. Hanc *Elza*
fluvius interluit, partem Urbis superiorem & montanam, ab inferiori & plana dirimens. Edificia in ea do-
musque utcunque splendide, verum belli injuriis varie afflicte: ac Templum sacrum *Nicolao*: *Cœnobium*
Francisco, in quo sepultus *Ioannes Lutzenburgicus Rex Bohemiæ*, filius *Henrici* vii Imperatoris & *Pater*
Caroli iv. Urbs hæc etsi Martis frequenter deformata furoribus, cui nihil cum Musis otio & tranquillitate
gaudentibus

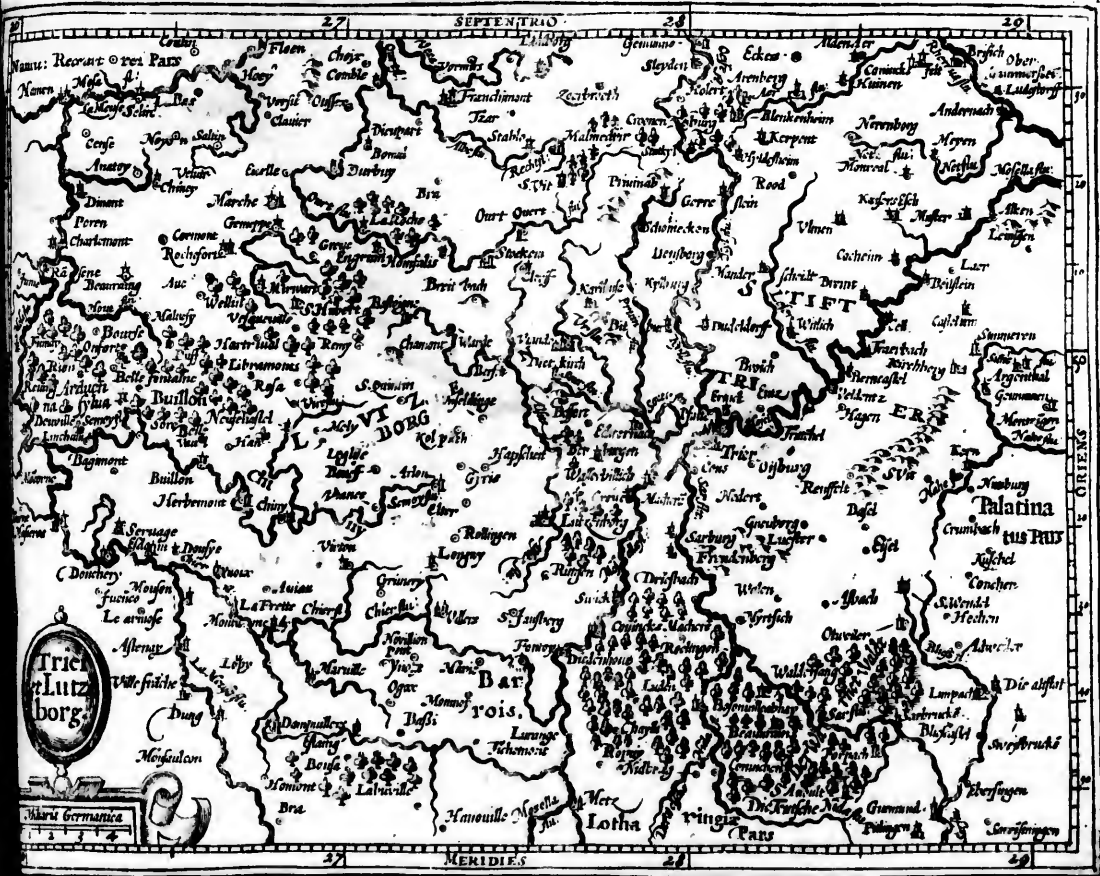

cia.

provincia, pau-
tate: hac (ur
; inde Lutze-
ntem (inquit
m, Ptolemao ce-
is Lutzenburgis
Septentrionem
virens; ad Oc-
icet montola &
era Famema, al-
peritatem vena-
nt non procul
al: Constan-
m ingenti lucro
mp. Comes fuit
ta fuit. Hoc al-
Henrico vi i ad
fuisse, in schedi-
Fuit olim Lu-
nomina hac sum-
Dierichum, Pa-
villerium, Ma-
nia solo aquata-
tus. Vrbs pri-
Guicciardini
sus loca a Gen-
: sed an hac ver-
ano. Hanc Elz-
Edificia in eado-
lao: Cenobium
peratoris & Pate-
& tranquillitate
gaudentibus

LVTZENBURGVM.

343

gaudentibus commune, illustres tamen eruditione viros edidit. Atque inter multos Nicolaum Navium hominem usque adeo doctrina & rerum prudentia magnum, ut Curia judicialis apud Lutzenburgum Præses, non ante munus quam vitam, Flium autem reliquerit sibi cognominem, qui paternas æquans virtutes, tantum apud Carolum v Cæsarem gratia valuit, ut in toto Imperio Cancellarii Vicarius ab eo constitutus, id muneris cum vita finierit. *Arlonum* vernacule *Arlon*, situm est in Montis vertice, Opidum satis elegans. Lunam Deam hic olim gentilitio more cultam, & inde nomen habere putatur. Hic multa antiquitatis Monumenta erura quæ Comes Petrus Ernestus hinc ad ædes suas amplissimas, quas habet in Pommerio urbis Lutzenburgensis, transferri curavit. Patria hæc fuit Bartholomæi Latomi, Viri egregie docti. Fluminibus regio omnis rigatur plurimis. Eorum primum nobilissimumque est *Mosella*, de quo in Lotharingia diximus. Reliqua sunt *Chier*, *Mosa*, *Bemoij*, *Houl*, *Lech*, *Alsatius*, *Atardus*, *Sourus*, *Prumeus*, *Minew*, *Ghomew*, *Orto*, *Albis*, ac innumeri pene rivuli. Montibus regio undique attollitur, Silvisque innectitur densissimis. Ex omnes Arduennæ totius Gallia Silvæ maximæ, rami sunt. Status Politicus, ut in ceteris 111 habet Membra quæ sunt, 1 Ecclesiasticus Ordo, 11 Nobiles, in quo Comitatus *Vanden la Roche en Ardenne*, *Salmé*, *Durby*, *Marche*, *S. Vir*, *S. Jansberg*: Barones complures, & Dominia multa. 111 Membrum Civitates principales, *Lutzenburgum*, *Arlonum*, *Theonis Villa*, alias *Dietenbove*, *Rodemachera*. Curia totius Provincia in urbe Lutzenburgi jus dicit, sermone vel Gallico vel Germanico, pro locorû ratione quibus jus dicitur. Germanice enim loquuntur Lutzenburgi, Arloni, Rodemachera, Theonvillæ: Gallice vero Ivoys, Mommidy, Marveil & Danvilliers atque ob hanc causam necesse est & Iudices & Advocati & alii curiæ Ministri utramque Linguam calleant. Ad hac autem Curia provocatur Mechliniam, ubi quæ scripta sunt Germanice bona fide Gallice redduntur.

Trevirensis Provincia.

Regio.
Situs.

Hæc de Ducatu *Lutzenburgico*, sequitur *Trevirensium*, antiqua admodum ditio, cui ab urbe nomen Terminatur a Septentrione Comitatu Nassaviensi, Ducatu Montensi & Episcopatu Coloniaensi ab Ortu Ringovia & Halsa: a Meridie Westrichia & Bipontino Ducatu: ab Occidente Ducatu Lutzenburgensi. Aër frequenter hic est nubilus & pluviosus, ut quidam huc accommodat cloacam Planetarum, verum id propter convallem, ubi nebula suspenduntur, evenire nonnulli asserunt. Regio ipsa inæqualis est: alicubi enim Montibus sterilibus aspera est: ob idque silvestris & squalida, & propter Avenam vix quicquam proferens: alicubi vero fecundior est versus Rhenum & Mosellam. Metalla generat varii generis, Argentum, *Æs*, Ferrum, Plumbum. Proprium semper Ducem legitur habuisse. Nunc autem Archiepiscopum in Electorum ordine agnoscit Dominum. Armis autem Trevirenses potentes fuere, ut duce Ambiorge Cottam & Sabinum legatos Cæsaris apud Eburones interfecerint: tota funditus legione deleta. Sed capti postea sunt a Labieno. Fatetur Cæsar, Trevirorum civitas

Aëris temperies.
Soli qualitas.

Imperium majorem.

propter Ge
nis fuisse, ne
modum.

Vrbs pr
re conten
tas Silvi
elatur) fat
reare velis
undant.

hæc de
reiteyn, h
aldenburgh
ren-Mande
ren-Hamm
m, Balden
m, Vilmar

stra in chya
rentensi in
menburg, S
iore repri
joti autem

nuntur: unc
& alii.
modo A
quitaris A
nuntur adm
m & lingua
diffic pterof
es, sed tame
nuntur.

In universi
Capra rept
invenies in

propter Germaniæ vicinitatem cotidianis exercitatum bellis, cultu & feritate non multum abfimilem a Germanis fuisse, neque imperata unquam nisi exercitu coactam fecisse. Tantum scilicet antiquitus fuit Belgis libertatis studium.

Urbs primaria *Augusta Trevirorum*, vulgo *Trier*. Hæc cum antiquissimis Europæ urbibus de antiquitate contendit atque hujus antiquitatem trecentis & mille annis, ante urbem Romam percuratus est *Aeneas Silvius*. Eam Mosella mediam perlabitur. Natura loci (ut *Simon Richwinus* ad Munsterum scribens statuitur) satis est ad delitias & amenitatem facta, sive montes & valles, sive flumina & rivos pratis interjectis spectare velis. Montes *Bacchico* cultu virent. Ager satis hic est fecundus: omnis generis pisces & ferina hic abundant. In Trevirensi Provincia hæc sunt: Abbates, *Prumensis*, *S. Maximini* proxime Treviros, *Metloch*, *Himmehode*, *Toley*. Comitatus qui sunt intra Trevirensiem ditionem, *Manderscheyt*, *Keihel*, *Weinemborch*, *Harsteyn*, *Veldentz*, *Baroniæ Winnenberg & Bilsstein*. Dominia *Passenheim*, *Siffich*, *Zur Leyen*, *Eliç*, *Permont*, *Waldenborch*, *Eerenborch*, *Wuldeck*, *Hertelsstein*, *Kerpen*. Praefectura *Schoinbergk*, *Schoinecken*, *Hildesheim*, *Daune*, *Over-Mandersheidt*, *Kylborch*, *Ulmen*, *Cochheim*, *Kempnich*, *Meyen*, *Monreal*, *Keisers Esch*, *Munster*, *Meivelt*, *Over-Hammerstein*, *Welsch Billich*, *Broich*, *Pfalsz*, *Wulich*, *Sarborn*, *Grimborch*, *S. Wendel*, *Blaischaffel*, *Hunelstein*, *Baldenaw*, *Berncastel*, *Cell*, *Baldeneck*, *Schoineck*, *Coblenz*, *Buppert*, *Over-Wesel*, *Eerenbreiustein*, *Montaun*, *Vilmar*, *Brechen*, *Caemborch*. Urbes præter Augustam Trevirorum sunt ad Mosellam: *Nivomagus* divisa intra inchoa *Constantini*, *Veldentz*, *Cell*, *Bilsstein*, *Confluentia*, & alibi alia. Comitatus confines Provinciæ Trevirensi in hac Tabula comprehensi sunt, *Blanchenheim*, *Arnsberg*, *Nuenar*, *Reiferscheidt*, *Slouden*. Dominia *Wamburg*, *Smidheim*. Duo hic sunt Lacus mira profunditatis, nempe *Ulmenfis* & *Laichenfis*, in quorum posteriore reperiuntur Lapides viridis, crocei & rubicundi coloris, qui Smaragdos & Hyacinthos æmulantur. Majori autem ex parte fluviis, torrentibus, ac rivulis irrigatur, qui omnes Mosellæ commixti ad Rhenum decurrunt: unde omnis generis Pisces hic abundant. Inter fluvijs sunt *Kil* qui & *Gelbis*, *Pruin*, *Ur*, *Sara*, *Ahra*, & alii. Montes *Melboci*, *Agonobi*. Silva *Arduenna* varie hic diffunditur, diciturque pro locis modo *Westerwald*, modo *Eider-wald*, modo *Ebers-wald*, quæ Silvæ Peris refertissimæ sunt. Palatium Treviri est spectanda antiquitatis. Aliæ insuper moles adhuc extant, aliæ sub cæcis terræ speluncis sepultæ jacent, quæ cum indies videntur admirandam exhibent vetustatem. Antiquissima etiam totius Germaniæ Academia insignitur. Arum & linguarum studia quæ hic floruerunt, commemorare nihil attinet, quum ex media etiam Italia eo condidisse plerisque, certum sit. Mores hominum hic natorum plerumque tristes sunt, & ad Melancholiam propens, sed tamen mansuecunt paulatim commercio extraneorum, & Stoicum illud supercilium convictu seu creatur.

In universum Mosellanos corpora laboribus induruerunt ad miraculum usque. Per Montes aërios, vel Capræ reptare & evadere spectantur. Residuum Provinciæ Trevirensis, quod hac Tabula contineri non potest, invenies in *xxx* Tabula Westphaliæ.

Urbs.

Lacus.

Flumina.

Montes.

Silvæ.

Opera publica.

Scholæ.

Mores.

IN GERMANICAS TABVLAS

Vtilis & prænoscenda

INSTRVCTIO.

Quandoquidem Imperium Romanum penes Germanosest, & politice admodum in sua Membra divisum, operæ precium existimavi ejus dispositionem & ordinem, qualis in scripto, quod Matriculam Imperii vocant, extat, hodieque in usu est, oculis subicere: deinde in tabulis suis quæque Imperii Membra commonstrare, quo ubi terrarum quæque sedem habent, studiosus Politicæ lectu facile reperire possit. Duo autem ejus Matriculæ exemplaria sum nactus, unum scriptum, alterum Venetæ Italica lingua excusum; utrumque plus satis depravarum, & multo aliam hujus Matriculæ formam nunc in Imperio extare intelligo, proinde nemo quæso mihi vitio vertat, nemo offendarur oro, si quæ Imperio hic adscripta inveniatur, quæ illius non sunt, aut si quæ sunt omisissæ; non enim mea est intentio de omnibus singulis Imperii Membris definite dicere, neque id mihi ex corruptis admodum exemplaribus fuit possibile, præcipuum sciam multa quæ olim Imperii fuerunt, post in privatum Principum jus celsisse, sive permutatione, sive pignoratione, sive donatione ob insignia erga Imperium merita, sive redemptione, sive aliis de causis; neque verum ista quæ Politicorum sunt non Geographorum studia profèqui meum est, sed ex qualicunque Matriculæ exemplari hoc tantum quærø, ut elegantissimam Imperii dispositionem, & per Germaniam distributionem ostendam, quoque studia, Geographiæ & Politicæ administrationis quomodo se mutuo illustrare possint, declarem, ergo talis Imperii constitutio & ordo.

Imperator caput est Imperii,

Et tria sub se habet Membra, quorum Comitibus de omnibus Imperii negotiis consulitur & concluditur, videlicet Electores septem, qui sub Gregorio x, anno Domini circiter cccccclxxxiii primum instituti, & a Carolo quarto Imperatore confirmati sunt, ut ostendit Onuphrius in Comitibus Imperatoriis, & Ioannes Aventinus lib. 5. historiæ Bavaricæ. His solis competit Imperatoris electio. Secundum Membrum sunt Principes Ecclesiastici & sæculares. Tertium Civitates liberæ.

Primum igitur Membrum Imperii sunt vii Electores.

Archiepiscopus

Archiepiscopus Moguntinus Imperii Romani
 Archicancellarius per Germaniam.
 Archiepisc. Trevirensis Impe. Rom. Archican.
 per Galliam & Regnum Arelatense.
 Archiep. Colonienfis Imperii Rom. Archicancellarius
 per Italiam.

Rex Bohemiar Imper. Ro. Archipincerna.
 Comes Palatinus Rheni Imperii Romani
 Archidapifer.
 Dux Saxoniar Imp. Rom. Archimariscalcus.
 Marchio Brandenburgensis Imperii Romani
 Archicamerarius.

Secundum Membrum est Principum Virorum & Nobilium.

Nomina locorum vulgaria ponam, ut sunt in Tabulis, & numeros
 apponam Circulorum in quibus postea repetuntur, quo facilius
 in Tabulis inveniri queant.

Archiepiscopi.
 Magdeburg
 Ratisburg
 Erfordia
 Bremen
 Episcopi.

Bamberg
 Wurtzburg
 Wormis
 Speyer
 Passau
 Regensburg
 Linz
 Ulm
 Augsburg
 Bambergen
 Bamberg
 Bamberg

concluditur, vide
 instituti, & a Cato
 Ioannes Aventin
 Principes Ecclesie

ctores.

Archiepiscopi

Halberstadt in 9. opinox circulo.
 9 Ferden
 2 Munster
 5 Osenbrug
 9 Passaw
 Frisingen
 1 Kemple
 1 Gurck alias Goritz
 5 Seckaw, Segovia
 5 Havandt
 5 Bafel
 1 Sirten five Wallis
 4 Regensburg
 4 Maissen
 9 Naumburg
 7 Minden
 4 Lubeck

Vtricht
 7 Camin
 7 Swerin
 7 Geneve
 2 Camerick
 2 Verdun
 Losan
 3 Metz
 3 Toul
 5 Luyck
 5 Trent
 5 Brixen
 2 Merzburg
 8 Labach
 8 Vienna
 7 Brandenburg
 8.9 Ratzenburg
 Schleswick

7
 8
 9
 5
 7
 5
 5
 5
 7
 3
 3
 8
 3
 3
 8
 9
 9

Havelburg

X x ij

Havelburg.

Seculares Principes & Nobiles.

Dux Bavariz

Archidux Austriz

Dux Burgundiz

Dux Saxoniz

Palatinus Bavariz

Dux Iuliz, Cliviz, Bergz

Marchio Brandenburg

Dux Brunswick

Dux Lunenburg

D. Pomeran

D. Mekelnburg

D. Lawenburg

D. Holsten

D. Lotringen

Landgr. Hessen

D. Wirtenberg

D. Zweibrug

D. & Co. Spanheim

Marchio Baden

Landgr. Luchtenberg

Princ. Anhalt

Com. Hennenberg

Burggr. Meissen.

Gallici Principes.

D. Meiss. alias Massia

D. Savoye

D. Chalon, forte Calim in circulo.

Ecclesiastici.

Pr. Abbas Fuld.

Pr. Ab. Hiersfeldt

Pr. Ab. Kempton

8 Ab. Reichenaw

Pr. Præpos. Wissenburg

2 Pr. Ab. S. Galli

3 Pr. Ab. Saltfeldt

10 Pr. Præpos. Elwangen

8 Teutsch ordens Maister

2 Iohans ordens Maister

7 Ab. Waingarten

8.1 Ab. Salmanweiler

9 Ab. Kreutzlingen

9 Pr. Ab. Murpach

8 Ab. Walkenriedt

9 Ab. Schuttern

9 Ab. Weissenow, five Minderaw

9 Ab. S. Blasi

5 Ab. Maulprun

5 Pr. Ab. Corbey

4 Ab. Schussenriedt

5 Ab. Rittershausen

5 Ab. Stein am Rhyn

4.5.7 Pr. Ab. Scafhausen

2 Ab. Kempefeck

8 Ab. Waldsachsen

1 Ab. Finfideln

Ab. Rockenburg

Ab. Ochsenhausen

Præpos. Seltz

5 Ab. S. Gilgen Norinbergz

5 Ab. Nuenburg

Ab. S. Maximini juxta Trier

Ab. Heveldshausen

5 Ab. S. Iohans zu Curtel

5 Ab. Gengenbach

4 Ab. Konigsbrun

4 Ab. Rodt, alias Roden

5 Ab. Markthal

4 Ab. Rockenhausen

8 Ab. S. Peter im Schwarzwald

Præpos. Odenheim

3 Pr. Ab. Stablo

5 Ab. Disidienfe

4 Ab. Berkenhausen

4 Ab. Elchingen

4 Ab. Hentzlingen

5 Ab. Vrsenis

8 Ab. Planckenburg

4 Ab. Yflui

4 Ab. Pfeffers

4 Ab. S. Iohan im Thurtal

4 Ab. Petershausen Constantiz

7 Ab. Pruim

4 Præpos. Camberg

8 Ab. Reishaim

4 Ab. S. Heimeran Ratisbonz

4 Præpos. Berchtolsgaden

2 Ab. S. Gregorii Munster

2 Ab. Muncherode

4 Ab. S. Cornelis Munster

4 Ab. Werden

4 Ab. Aursperg

6 Ab. Yrfe

1 Ab. Brun

Ab. Echternaken

6 Ab. Hervorden.

Abbatiffz.

Quedelburg

4 Essen

4

Alt Mun
Pr. Ober
Kauffing
Lindaw
Pr. Gernro
Buchaw
Rotenmu
Hippach
Guten zel
Bandt
Baley
Com
Com. Helfe
Co. Kirchb
H. Tuffen
Co. Wisenf
Co. Lauffen
Co. Montf
Co. Fursten
Co. Zimme
Gundelfin
Stutgart
H. Iustinger
H. Schenflin
Marckg. Eb
H. Gerolt z
H. Ober He
Co. Otinger
B. Rapoldst

GERMANIA.

349

Alt Munster to Regensburg	2	H. Rapoltzkirchen	5	Co. Wirnenberg	7
Pr. Ober Munster to Regensburg	2	B. Stauffen	2.4	Co. Solms	5
Kaufingen	5	H. Hohen Rechperg	5	B. Vinnenberg aut Vanenberg	7
Lindaw	4	H. Berletzick		forte	7
Pr. Gernode	8	H. Hohen Konigsperg		Co. Arnsberg	7
Buchaw	4	H. Hohenfeldt & Tipoltzkirch		Comites Rhencnfes	5
Rotenmunster	4	C. Sultz	4	H. Falckenstein	4
Hippach	4	Co. Hohen Zollern	4	H. Kunseck	4
Guten zel	4	H. Braides		H. Kunseckerberg	4
Beundt	4	B. Sonnenberg	4	Co. Horn	10
Baley {		Com. Castel	1	Co. Seyn	7
		Co. Vertheim	1	Co. Vintzlingen	
		Co. Rheineck	1	Co. Reyen	
		Co. Hohenloe	1	Co. Bitfch	5
Comites Barones & Domini.		H. Reichelsperg	1	Com. Salm	5
		H. Limburg	1	Co. Veldentz	5
Com. Helfenstein	4	Co. Erpach	1	Co. Dengen	4
Co. Kirchberg	4	Co. Leiningen	5	Co. Rappin	8
H. Tuffen	4	Co. Falckstein	5	Co. Hardech	3
Co. Wissenstaig	4	Co. Hanaw	5	Co. Hohenstein	8
Co. Lauffen	4	Co. Luchtenberg	5	Co. Wolkenstein	3
Co. Montfort	4	Co. Nassaw, Breda, & Dillenburg		Co. Schaumburg & Giengen	7.3
Co. Furstenberg	4	10.7		Co. Dierenburg & in Someraw	7
Co. Zimmeren	4	Co. Wisbaden & Iltzstain	5	Co. Mansfelt	8
Gundelfingen	4	Co. Sarbrucken	5	Co. Stolberg	8
H. Stutgart	4	Co. Waldtpurg	4	Co. Buchlingen	8
H. Iustingen	4	Co. Nassaw in Weilpurg	5	Co. Barbey & Mullingen	8
H. Schenllingen		Co. Beilstein	6	Co. Gleichen	8
Marckg. Eberstein	4	Co. Konigstein & Epstein	5	Co. Schwarzenburg	1.8
B. Gerolt zeck	4	Co. Eifenberg superius	5	Co. Suenberg, Schonberg opi-	
B. Ober Hewen	4	Co. Eifenberg inferius	6	nor	8
Co. Otingen	4	Co. Merfen		Co. Iude H. im Ruech	
B. Rapoltstain	5	Co. Budinghen		H. Geraw	

X x iij

Co.

Co. Ples
Co. Plawen
Co. Weda & Ringelberg
H. Reichenstein
Co. Olmbrüg
Co. Loebenstein
Co. Regenstein
Co. Weltfreislandt
Co. Ostfreislandt
Co. Van der Lippe
Co. Oldenburg
Co. Delmenhorst
Co. Hoya
Co. Westenburg
H. Muntzenburg
Co. Lemgow
Co. Waldeck
H. Lostenstein
Co. Diepholt
Co. Steinfort
Co. Bentheim
Co. Brunchorst

5 Co. Witgenstein
8 Co. Spiegelberg
7 Co. Biverldorff
H. Ridberg
Co. Teckelnborg
4 H. Linge
Co. Dortmund
Co. Winldorff
7 Co. Ortenberg
7 Co. Ripperthoden
7 Co. Hagen
9 Co. Hoonfels
7 Co. Leiseneck
5 Co. Bergen
5 B. Degenberg
B. Oberfultzberg
5 H. Somiriff.
Co. Manderscheid
7 Co. Reiferscheidt
7 Co. Egmont & Welfstein
7 H. Bergen & Waelhem
7

H. Haber, alias Havere
H. Wildenfels, aut Widersfels
forte
7 B. Tautenberg
7 Co. Tubingen
Co. Blankenberg sive Blam-
mont
Co. Kirchingen, Krehanges
2 H. Senster
H. Roggendorff
2 H. Alendorff
2 H. Kunigfuckerberg
8 H. Morfpurg & Beisort
10 H. Brandenstein & Ranfs.
2 H. Wolfstein
2 H. Permont
H. Fronsbeke
7 H. Flackenstein
6 H. Witten
10 Ritt. Fridberg
10 Ritt. Gleichaufen,

In hoc secundo Membro quædam numeris carent, quia postea in
circulis non repetuntur. Pr. Principes, Ghe. fursten, prelaten signati
D. Duces, Co. Comites. H. Herrschafften Dominia, B. Barones.

Tertium Membrum Imperii est Civitatum liberarum.

Rheinische Banck.
Coln
Aken

Worms
6.8 Spier
7 Turckheim

5 Hagenaw
5 Weissenberg
5 Straesburg

Ober E
Rossha
Schlecht
Colmar
Altrach
Basel
Kaiserst
Mulhaus
S. Grego
Metz
Toul
Verdun
Landaw
Kaufma
Besançon
Camerac
Franckf
Fridberg
Gelnhaus
Wetzlar
Aken
Lubeck
Hambor
Dortmun
Mulhausen
Northaus
Præter
Germanie
quas Circu
sex anno c
corpore Pra
iv Consilia
in Tabulis e

Primus Circulus est Franconiz & in Tabula Franconiz declarabitur.

Secundus est Bavariz & in ejusdem Tabula explicabitur.

Tertius est Austriaz & in Austriaca Tabula describetur.

Quartus Sueviz in Tabula Wirtemberg.

Quintus est Circulus Rheni, qui in Alsatiâ inferioris Tabula exponetur.

Sextus i v Electorum Rheni, in Palatinatus Tabula.

Septimus Germaniz inferioris sive Westphalicus, Tabula Westphaliz prima.

Octavus Saxoniz superioris, in ejusdem Tabula.

Nonus Saxoniz inferioris, in ejusdem Tabula.

Decimus Burgundiz, in Burgundiz superioris Tabula.

Camera Imperialis.

Præter hæc Circulorum Consilia, ad causas graviore, quæ per Imperium accidunt jure decidendas, instituta & Sipræ Camera Imperialis, cui præest Iudex Princeps, aut ut minimum Comes, vel Baro, isque secularis, si ad hoc munus idoneus reperiri possit. Assessores huic & conjudices ab Imperatoria Majestate duo ex Comitibus aut Baronibus, duo ex Iurisperitis, duo item ratione terrarum, quas hæreditarie in Imperio possidet, aut ab Imperio habet, ex equestri ordine Nobiles, hoc est, sex in universum dati sunt. Ab Electoribus item singulis unus, & ab unoquoque Circulo duo superadditi sunt, quorum dimidia pars ex Iurisperitis, dimidia altera ex equestri ordine sunt electæ.

CATALOGUS TABULARUM GERMANIÆ.

I	Germaniz universalis.	XVI	Halsia.
II	Frisia Occidentalis.	XVII	Thuringia.
III	Emdensis Comit.	XIX	Franconia.
IV	Westphaliz tabula 1.	XX	Bavaria.
V	Westphaliz tabula 2.		Palatinatus Bavariz ejus extrema ad Septentrionem vide in tabula Franconiz.
VI	Westphaliz tabula 3.	XXI	Saxonia super.
VII	Comitatus Meursensis &c.	XXII	Brandenburg.
IX	Leodiensis Diocesis.	XXIII	Rugia.
X	Waldeck.	XXIV	Bohemia.
XI	Palatinatus Rheni.	XXV	Moravia.
XXI	Wirtemberg.	XXVI	Austria.
XXII	Alsatiâ inferior.	XXVII	Saltzburg.
XXIII	Alsatiâ superior.	XXVIII	Polonia.
XXIV	Saxonia inferior.	XXIX	Hungaria.
XXV	Brunswick.		

Se se habet & univrsim & speciatim *Germania Inferior* : jam nunc flumine Rheno transito , *Germania Regio*.
 vulgo *Superior* , Ptol. *Magna* , se offert , Europæ latissima regio , Romanique Imperii decus. Hanc, qua
 fere illam Methodo percurram : Generalia priore loco indicaturus, inde Specialia. Ut autem a nomi-
 ne ipso ordiar : *Germania* sive *Germanorum* nomen varii varie derivant. Hic namque *Germanos* quasi *Gaar-*
manes i. profus viros , ob Martium ac virile virtutis robur : ille a certa obstinataque fide quam sibi mu-
 no integrum præstabant , æternum nomen invenisse existimat : neque perperam divinasse creditus est , qui
 honorata militia nominis Erymon deducere voluit, quasi *Geert-man* , contracta vocis mole , *German* , di-
 ctus populus fuerit. Alius pure puteque Latina voce , veluti genuinos & gnelios dictos censet , quod pifcæ
 integritatis & rusticanæ simplicitatis nulla fere gens plus retinuerit : cujus fornii auctorem in aures popu-
 lū induere , & ad gratiam loqui voluisse apparet : quamvis simili errore involutus cum Livio Geographus
 habeo summo jure inditum illi genti a Romano populo illud nominis putat , quod pene legitimi ac Ger-
 mani Fratres Celtarum essent , sive mores & vivendi ritum , sive proceritatem corporum & rutilam cæsiem
 præstare quis velit. Ioannes Goropius Becanus , a cogendo militem & ad se colligendo non absurda ratio-
 ne deducit a *Gerem* , quod est , cogere. Cujus opinioni adjumento esse & adminiculi vicem præbere videtur
 Cicero , qui in Commentario de moribus Germanorum proficitur , *Germania vocabulum recens esse , & nuper*
invenit , quoniam qui primi Rheum transgressi (ut ejus verbis dicam) Gallos expulerant , nunc Tungri , nunc Ger-
 mani vocati fuerint , ita nationis nomen , non gentis evaluisse paulatim , ut omnes primum a victore ob metum , mox a se-
 cuto inveniunt nomine *Germani* vocarentur. Neque defunt qui Germanos convenas & collectitium populum in-
 terpretantur , a *Gerem* quod congregare significat. Sunt & qui bellicosos & præliorum amantes innui autu-
 rant a *Gerra* , sive *Guerra* , cujus vocis notior est significatio , quam ut hic apponi debeat. Vir in gente Saxo-
 num doctissimus a Carmanis Aliz populis , Luciano etiam memoratis , vocabuli auspiciū deducit , uti a Sa-
 xonum : alibi Hebræo Etymo illos dedicat , ut sint quasi *Gerimani* , quod lingua illa significat advenas ,
 popes & egenos. Vterius etiam provecus plenius velis , & quadam studii in patrium nomen voluptate de-
 ductus Peucerus Germanos, quasi *Hermenner* hoc est militares viros dictos existimat. Eruditissimus Iunius
 gentis nominis originem ad famosum illud aquarum diluvium , quo totus interiit Orbis , revocat : quando
 Noachus in ternos liberos Orbem Terrarū partitus est , quo tempore Iephetho (ut de Schemo & Chamo nihil
 tam) in sortem cecidit Europa. Huic natum esse masculam prolem , nomine Gomerum , constat ex Moyse.
 hoc triplex propago exstuit, *Aschcenaz* , *Riphat* & *Thogarma*. Ex his *Thogarma* Germanorum progenito-
 rem fuisse contendit : quamvis *Aschcenazim* communis Rabbinorum opinio teneat Germanos esse. In *Thu-*
ma enim sive per secundam vocalem *The-germa* , manifeste elucet origo nominis Germanorum , reje-
 ctis adjectitiis , & secunda vocali sumpta pro prima , ac si quis nostrate lingua per articulum *the* , efferat
Germanis , id est , Germani : & respondet voci Erymon aptissimum & genti quod est , *geram* sive *gerame* ,
 quod

quod os significat & metaphorice robur, quod ossa sit gens tota, & solidarum virium firmamento ac robore prædita. *Alemanniam* etiam vocant hanc Europæ partem nonnulli, ejusque incolæ Alemannos, quo nomine sub inclinati Imperii tempora vocari cœperunt. Berofus ab Hercule Alemanno nomen accepisse fabulatur, quem hisce populis præfuisse scribit. Alii a Manno Deo patrio Tuifconis F. *Alemanniam* appellatam volunt. Asinius Quadratus inclytæ fidei Historicus, Alemar nos velut collectitiam gentem, aut convenarum colluviem qui longe lateque patentem regionem inundarant, nuncupatos scripto prodidit; qui parum ex ætate peregrinæ vocis vim perspexisse creditur, propiusque ad verum collimaturus fuisse, si univeros bellatores, & a virtute viros ejus nominis ambitu contineri censuisset. Qui a Lemanno derivant Alemanniam, nescio quo jure Germaniam velint appellatam a Lacu qui est extra eorum Limites in Sabaudia: nisi forte quis Acronium lacum putet esse Lemannum, cujus in utraque ripa Alemannos habitasse auctor est Ammianus lib. xv. Et quamvis utramque hæc Germanorum inquam & Alemannorum gentem nonnulli confundant: tamen observatum est, distinctas eas fuisse. Spartianus in vita Marii: *Omnis Alemannia, omnisque Germania, cum cæteris quæ adjacent gentibus.* Flavius Vopiscus in vita Probi: *Testes sunt Franci, in viis strati paludibus, testes Germani & Alemanni, longe a Rhenseni litioribus.* Aliorum testimonia, ne prolixior sim, prætereo. *Teutoni* etiam a nonnullis appellatam invenimus, a Teutone quodam eorum Duce. Alii *Teutonas* qui vernacule *Teutsche*, Italis *Teuteschi*, & a quibus Teutonici vocantur, & regio *Teuschland*, nomen habere a Thuisone, quem alii vocant Tuisonem, creduntque; filium fuisse Noachi. Hujus meminit Tacitus: *Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoria & Annalium genus est) Thuisonem Deum terra editum, & filium Mamum, originem gentis, conductoresque.* Eos Strabo collocat in Norico: quidam opinantur fuisse contra Coloniam Agrippinam locumque eum idcirco *Teusch* denominatum. Incolis ipsis nuncupatur hodie *Teuschland*, exteris *Alemagna*. Sclavones *Nimiche* Græci *Elamagi* hodie vocant, & Turci *Alaman*. Sed de Germaniæ Etymo ejusque variis appellationibus satis copiose: nunc ad Situm sive Q: antitatem venio. Porro in Limitibus Germaniæ adsignandis non consentiunt inter se omnes. Antiquissimi Germaniam definivere Rheno, Danubio, Oceano, Tanai & Ponto Euxino. Posteriores quos inter Strabo, Ptolemæus, Mela, Plinius, ac plerique Scriptores Græci & Latini, Rheno claudunt & Vistula: Tacitus non tam Vistula quam mutuo metu aut montibus Germanos scribit a Sarmatis distinctosque separari. Hodie ad censentur Germaniæ omnes regiones, quarum Incolæ lingua vel Dialecto utuntur Germanica. Itaque extra Ptolemæi fines, ultraque Danubium continet Rheum, Vindeliciam, superiorem Pannoniam, partemque Illyrici, ad Tridentinam usque claustra. Ultra Rhenum quoque occupaverunt Germani Romanorum Colonias & Præsidia, Constantiam, Augustam Rauracorum, Argentinam, Nemetes, Vangionum, Moguntiacum, Confluentiam, Bonnam, Coloniam Agrippinam, aliaque loca ad Mare usque. Nam ut testatur Ambrosius 11 Hexæm. Rhenus olim Romani Imperii limes fuit: inque ejus ripa Gallica Præsides Romanorum perpetuo Germanos oppugnabant, partim ut eorum excursions prohiberent, partim ut in eos ipsi infestis excurrerent, partim etiam ut deficientes ad se Germanos in ea loca reciperent. Atque hæc causa est

Situs.

amento ac ro-
annos, quo no-
iam accipit
ut conveniam
ui parum exade
os bellatores, &
am, nescio qui
re quis Acroni-
ianus lib. xv. Et
nt: tamen obser-
um catris que ut
Germani & Aie-
am etiam a non
eufche, Italici
alii vocant Tui-
quod unū apud illos
ntis, conditoresque
que eum idcirco
vones Nymiech
ellationibus fan-
non consensum
Ponto Euxino
tini, Rheno clam-
it a Sarmatis Da-
Dialecto utuntur
superiores Pan-
unt Germani Ro-
etes, Vangiones
e. Nam utref-
ica Praefides Ro-
artim ut in eos
que hæc cōfati-
cur

cur in altera Rheni ripa multæ admodum & perversæ Civitates constitutæ sint, in altera vero nullæ: quod etiam in Danubii ripa observari debet. Helvetii quoque Germanis hodie adnumetantur: & Pruteni ultra Vistulam: ut hodiernus Limes Ptolemaica multis modis amplior sit. Nam ab Occasu Rhenum transgressus, usque ad Picardiam & Burgundiam, Galliæ partes, extenditur: a Meridie, ultra Danubium ab Alpes usque ab Ortu, ultra Vistulam Prussos continet: Septentrionalis limes est Oceanus. Suntque Germanicæ Ditionis præcipuæ & primariæ partes, quæ sub hoc titulo cum minoribus subjectis aut conjunctis describentur: Regna, *Bohemia* Electoratus: ac *Polonia* Regnum, etsi alterius quam Germanicæ sit linguæ, nec in Imperii Matricula comprehenditur, tamen quia intra veteris Germaniæ Limitem Vistulam fluvium est situm, Germaniæ Tabulis apponemus. *Hungaria* Regnum, quod extra veteris Germaniæ Limites situm est, quia multos insignes Imperatores dedit, & pluribus sub Imperio sitis regionibus dominatur, Germaniæ illud adjungemus. Ducatus: *Saxonia Superior* Electoratus, *Austria* Archiducatus est. Ducatus *Holst*, *Mecklenburg*, *Pomerania*, *Lunenburg*, *Lauenburg*, *Brunswyck*, *Meissen*, *Schlesien*, *Moravia*, *Cleves*, *Berge*, *Franconia*, sive *Francia Orientalis*, *Bavaria*, *Wurtemberg*; *Suevia* Comitatus; Palatinatus *Rheni* Electoratus, Palatinatus *Bavaria*; Landgraviatus, *Hessen*, *Duringen*, *Superioris & Inferioris Alsacia*. Marckgraviatus *Brandenburg* Electoratus, *Baden*, Comitatus, *Embsen*, *Oldenburg*, *Bentheim*, *Lip*, *Diepholt*, *Huy*, *Mansfelt*, *Anholt*, *Stolberg*, *Tirol*. *Livonia* quæ Germanis subest, inter Germaniæ Provincias recensetur, sed quia latius intra Sarmatias recedit inter illas describitur. Situ exposito in medium prodit Qualitas, cujus causa plurimum in Climate, Situque Celesti. Subest Germana Sexto, Septimo, Octavo Climatibus, inter Gradus, Latitudinis quidem xlv i & xlv Longitudinis autem inter xxiv & xlv i. Maximus dies Æstatis in Australi Parallelo horarum est quindécim cum dimidia: In Boreali horarum septemdecim cum quadrante. Licet autem Cornelius Tacitus Germaniam asperam Cælo scibat, atque apud Germanos perpetuas esse hyemes memorix prodatur Seneca: Cælo tamen satis clementi gaudet ac temperato, frigidiore quidem, sed ad sanitatem & robur conferente. Solum Hordeum, Triticum, Miligine, Farre, Milio, Avena, ac omni Frumentorum ac Leguminum atque Obsoniorum genere sæcundum: Campi uberes, Prata læta. Optanda est ubique ubertas Soli, ac Frumenti magna copia. Germania dives quoque variis in locis, preciosissimis Argenti, Æris, Ferri, Plumbi aliorumque Metallorum Thesauris: atque alibi etiam Auri: Metallorum fertilitate nullis cedit terris. Sunt & Salis præstantissimi nobis Fodinae plurimæ. Veteri quoque Germaniæ a Plinio tribuuntur Lapidum Cadmia, Callais, Chrystallus, Onyx, Topazius, Adamas & Ceraunius; Herbarum: Corrua & Britannica. Mille hujusmodi Hortorum ac Villarum delicia nulla Viridaria Pomariæ magna pomorum ubertate scætèria desiderantur.

Cæli qualitas.

Æris temperies.

Soli fertilitas.

Quid

ro nullæ : quod
 & Pruteni ultra
 um transgressus,
 ab Alpes usque
 Germanicæ Diti-
 tis describuntur:
 e, nec in Imperi-
 est situm, Ger-
 um est, quia mul-
 aniæ illud adjun-
 Mecklenburg, Pa-
 ia, sive Francia O-
 Bavaria; Landgra-
 Goratus, Baden-
 vol. Livonia qui
 recedit inter illas
 te, Situque Cœ-
 em XLVII & LV
 ratum est quin-
 dius Tacitus Ger-
 dat Seneca : Co-
 obur conferente
 guminum atque
 rias Soli, ac Fru-
 s, Ferri, Plumbi
 ullis cedit terris
 buuntur Lapidibus
 annica. Mille hic
 rteria desiderantur
 Quid

Quid Vina commemorabo, optimi saporis odorisque? Passim quidem admodum generosa leguntur, aliis ta-
 men & aliis locis præstantiora. Varii præterea generis videre hic est Animalia, magnamque Pecudum & Fera-
 rum copiam, quibus recensendis omnibus ne tempus teram : scribit Cæsar multa in Silva Hercynia genera Fe-
 rorum nasci, quæ reliquis in locis visæ non sint : ex quibus quæ maxime, inquit, differant ab cæteris & memorie pro-
 prietas. Animalium va-
 riorum videntur, hæc sunt : Est bos Cervi figura, cujus a media fronte inter aures unum cornu existit excelsius, magisque
 directum his quæ nobis nota sunt cornibus, ab ejus summo sic ut pluma ramique late diffunduntur ; est scæmina marisque natu-
 ra eadem forma, rursus utroque cornuum. Sunt item quæ appellantur Alces. Harum est consimilis Capris figura, & va-
 riorum pellium, sed magnitudine paulo antecedunt, mutilæque sunt cornibus & crura sine nodis articulisque habent, neque
 quietis causa procumbunt, neque signo afflicta casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt. His sunt arbores pro cubili-
 bus, ad eas se applicant, atque ita paulum modo reclinata quietem capiunt : quarum ex vestigiis quum est animadvertum a
 venatoribus, quo se recipere consueverint, omnes coloco aut a radicibus subruunt, aut absciunt arbores tantum ut summa
 species earum stantium relinquatur : huc cum se consuetudine reclinaverint, infirmas arbores pondere affligunt, aut una ipsæ
 concidunt. Tertium est genus eorum qui Uri appellantur ; ii sunt magnitudine paulo infra Elephantos : specie & colore &
 figura Tauri. Magna vis est eorum, & magna velocitas : neque Homini neque Fera quam conspexerunt, parant : hos
 studiose foveis captos interficiunt. Hæc ille. Ad Imperiū Majorū venio. SACRA ROMANI IMPERII SEDES, Imperium m-
 quæ in Occidentem Orientemque divisa variis multarum gentium excursionibus labefactata, disidiis lacerata, rum.
 mole sua ruinam minitabatur, relicta Italia, non alia potius regione, quam Germania, præsidium, robur, sa-
 lutem quæsit, cleto in Imperatorem Carolo Magno Francorum Rege, quem Ingelheimii (pagus est secundo
 millari a Moguntiaco) natum ferunt, atque ibidem nobile exstruxisse Palatium, cujus rudera adhuc visenda
 sunt. Mansit Imperium in stirpe Carolina annos centum, & quod excurrit : qua deficiente, translatus est
 ad Conradum Franconiæ Ducem : quem Henricus Auceps sequutus est : hunc Ottones tres : quorum ultimus
 quum intelligeret Romanos Crescentio Consule rursus adfectare Imperii titulum, coacto exercitu Romam
 cepit, impetravitque a Gregorio Pontifice, ut jus eligendi Romanum Imperatorem perpetuo apud Germa-
 nos permaneret. Impetravit autem hac lege, ut electus primum vocaretur Cæsar & Rex Romanorum :
 postea vero accepta a Pontifice corona haberet titulum Imperatoris Augusti. Electores constituti sunt septem :
 e quibus Archiepiscopi tres ; Quatuor Principes quos vocant seculares : ab his post excessum Ottonis primus
 lectus est in Imperatorem Henricus cognomento Sanctus. Eandem electionis formulam postea Imperator Ca-
 rolus IV in Bullam auream, quæ hodie exstat, redegit. Insequentibus temporibus varia officia in Germania
 constituta sunt, ad augendum Imperii decus, de quibus Mercator. Germanorum fortitudinem Tacitus qui
 sub Vespasiano Præses Belgarum fuit, brevi ornat elogio : Nemo bellum Germanis (inquit) impune. Exper-
 itz id quondam tres sub Augusto Legiones superatæ. Experti Carbo, Calsius, Scaurus, Aurelius, Servilius m.
 Y y iij Capio,

Cæpio, Manlius, magni Imperatores, quos modo cæsos, modo fugatos vidit Germania. Ac Rhythmi veteres noti sunt:

Welcher im Krieg wil ungluck han

Der fang es mit den Deutschen an.

Urbium nomina.

Flumina.

Fortes vocat Iosephus, Martiales Dionysius, Bellaces Arrianus. Germano, nihil animosius, nihil ad incursum acrius, nihil armorum cupidius est, teste Seneca de ira. Est porro hodie Germania regio, adeo amena, adeo pulcherrimis nitidissimisque urbibus, caltris ac pagis exornata & exculta, ut non Italia, non Gallia, non Hispania ipsa cédât. Civitates liberae in ea numerantur **xxciv**: inter quas *Colonia Agrippina, Wirtembergæ, Lubeca, Luneburgum, Francfurtum, Brema, Lipsia, Spira, Argentina, Friburgum, Augusta Vindelicorum, Tubinga, Heidelbergæ, Ratisbona, Vienna, Praga, Buda &c.* de quibus suis locis. Tot etiam actantis Germania (ut de Lacubus & Paludibus, quibus eam abundare frequentibus testantur Veteres, nihil dicam) irrigatur Fluminibus: ut etiam hac parte facile cum optimis regionibus certare possit. Hujus Fluviorum crebritatis causam indicat Seneca lib. Natur. *Quæstion. iiii, At contra, ait, constat Germaniam Galliamque, & proxime ab his Italiam abundare rivis, & fluminibus, quia celo humidumtuntur, & ne essent quidem Imbris carent.* Fluvii autem Germaniæ celebriores sunt *Danubius, Rhenus, Amasis, Mænus, Nescarus, Albis, Suevus, Visurgis, Vistula.* Danubius Ptolemæo & ceteris: *Ister* quoque Plinio & Straboni dicitur, hic horum nominum mutationem ponit ad ejus cataraclas: ille ubi primum Illyrium alluit; Ptolemæus ad Axipolim urbem: Appianus ad Savi fluminis cum eo confluentiam: itaque ut superior pars *Danubius*; inferior vero *Ister* vocetur. Stephano *Ματθαίος* quondam dictus fuit: item *Danubius, & Danusis: Addubanus* nominatur apud Festum, nisi locus depravatus sit. Antiqua Numismata *Daurvius* legunt: *Done & Donat* hodie appellatur, ab undarum sono & strepitu, ut habet Althamerus. Hunc secundum Nilum Amnium maximum qui in Mediterraneum pelagus fluunt, Sallustius scripsit: ac Fluviorum maximus Arriano lib. i de rebus gestis Alexandri dicitur. Oritur in silva Hercynia, in pago *Don Eschingen* ex terræ visceribus magnæ scaturigine ebulliens. Veteres vocant Montem, unde prodit Abnobam, quanquam itinere unius horæ, ut scribit Munsterus oculatus testis, nullus Mons ad scaturiginem ejus pertingit: sed effunditur copioso aquarum meatu & nunquam deficiente, ex colliculo quodam cujus eminentia vix habet, **xv** aut **xvi** Cubitos, id quod se diligenter lustrasse, addit. Hujus fontem Tiberius visendum sibi existimavit. Herodotus è Pyrenæi jugis oriri credidit, cujus fidem Aristoteles sequutus est **ii** Meteorologicor. Pyrenæos illos Maginus ponit in Germania ut errorem excuset gravissimorum Scriptorum. Fonte suo prolapsus, divagatur in palustria, mox in alveum receptus & subinde allabentibus rivis auctior, multas gentes, Suevos, Pannonas, Dacos, Bulgaros adit, donec sexaginta annibus receptis, medio numero navigabilibus in Mare Euxinum evolvitur. Ostiis ut Dionysius, Strabo, Herodotus prodiderunt, **v**: ut Plinius **vi**: ut Anianus & Solinus **vii**: tanto impetu & undarum copia, ut **xxl** Millium passuum longitudine, intra amaras Maris undas, dulcem exhibent haustum quærentibus. *Et constat ab ultimis nostri subis Maris, agminatim parienti gratia prætere Pysen*

(Anianum)

(Ammiani verba sunt) ut aquarum suavitate salubrius factum educant, nec interceptantur Super hunc fluvium Trajanus Nerva Pontem miri operis in Mœsia construxit, quem denuo Adrianus demolitus est, Dione Cas-
siodorente. De Danubio Georgius Fabritius in quodam itineralio suo sic:— *Ister,*

*Qui centum populos & magnas alluit urbes,
Euxinum irrupit bis terno flumine Pontum.*

Nam in Mare tandem pleraque Flumina celebriora omnium terrarum deferuntur, quod etiam Ovid. lib. 11 x
Metamorph. hoc versu prodidit:

In quo desinimus sacri in quo currimus amnes.

Rhenum secundo loco nominavi, ab Cæsare aliisque nobilitatum: hodie *Rhijn*. Hic è Lepontiis, ut Cæsar, ex
Adula monte summorum Alpium brachio quodam, vulgo *Etsel* dicto, sicut Strabo & Ptolemæus voverunt:
Rhetia, ut Claudianus, oritur. Rhenus autem initio ex Alpibus (ut sentiunt Strabo & Ptol.) sumpto, ab
Orientali quidem earum parte ubi Adula Monti conjunguntur, populique Lepontii habitant, duobus nasci-
tur Fontibus, unius, ut minimum, diei itinere, propter Montium juga distantibus. Altero magis Occi-
duo magisque Septentrionali, qui *anterior Rhenus* vulgo: altero magis Orientali magisque Australi, qui *Rhenus*
posterior Adcolis dicitur. Hi tandem conflunt, & efficitur è duobus Fontibus tandem unus Rhenus, qui
prope a capite duos efficit lacus *Acronium* sive *Constantiensem* a Constantia ad eum sita, de quo in Helvetiæ
descriptione: alterum *Venerum* hodie *Sellensem*, a Cella Opidulo, omnis generis Piscibus abundantem. Hinc
conversus ad Occalum Opidum *Rhinfelden* alluit, eundemque tractum Basileam usque sequitur: ibi vero pror-
sus ad Septentrionem convertitur, donec Argentoratum attigerit: inde multas regiones interluens, urbibus
multis lustratis, amnibus ubique magnis & exiguis receptis: *Spiram*, *Wormatiam*, & *Moguntiam*, altus ad-
modum & tumidus pervenit. Hinc ad Occalum conversus *Bingium* alluit. Inde ad Cæciam vergens, ter-
go *Confluentia*, *Bonna* & *Colonia* relictis, demum circa initium agri Batavi (qui locus nunc Clivici juris est,
& *Lobeco* vetusta arce & colonio nobilitatur) scindit se bifido cursu in diversa labens: quam divisionem
eleganter Mamertinus *Divercium*, Frontinus *Divergium* amnis nominant, ille a divertendo, hic a vergendo
ita diversum. Apud *Lobecum* igitur bipartito cursum suum dividit, ita ut pars altera Rheni nomine appel-
lata *Arenacum* recta petat urbem *Geltia* primariam. Inde non multum sinuosis meandris flexuosus *Pa-*
lum properat. Ab eo se flecit *Rhenam*, *Rinnes* Tacito nominatam: hinc *Bataevodurum* decurrit. Inde
Rhenus mutato nomine *Lecca* dici incipit, quondam rivulus elicis potius cognomento tunc *dicens*:
nunc revera è rivo flumen factus. *Colenburgum* & *Vianam* præterlapsus, lustrataque *Schoorhuma*, in
Merovam amnem, priusquam *Mosæ* nomen induat, se effundit. Pars Rheni altera ad *lavam* se flecit, in *Neo-*
magum urbem antiquam prætexit, urbisque *noenia* areamque navalem radit, *Vahalis* jam nomine clarus: lon-
ginde agmine *Tielam* pergit: istinc anfractuoso meatu *Bomelium* ad *lavam* relinquit: deinde nõ procul *Wari-*
um *Mosam* accipit, mox apud *Goricomium*, Lingæ amnis incredibili lenitate segnis, incremento auctus,
Merovæ

Metovæ nomen accipit, a Merovæorum arce : quam ubi præterierit, Durdrechtum nobilissimam ex urbe Insulam prælabitur : demum receptis Lecca & Isela Rheni brachiis, Iselmondam præterfluens, sub Rotcrodamo Mosâ appellari incipit, ubi recedentibus latius terris, vasto jam ore Sciedamum & Vlaeringam ad dextrum latus relinquit, deinde Gervlietum Opidum & Brielam a læva præterlabitur, ibique mox Oceano miscetur. *Amasis* Prol. *Amasis* Strab. *Amisus* Tacito, *Amisus* Plinio & Pomponio, hodie *Eems*. Hic paulum infra Paderbornam Westphaliæ urbem Caput Fontesve suos ducit, arque ad Cæciam conversus, Varendorpium, Grevam, Rhenam, Lingham perlabitur : inde Meppenum & Nebuisum pergit : hinc in Septentrionalem Oceanum exiens apud Embdam Chaucorum minorum Emporium, nomen illi suum mutuatur. *Eems* dictus. Quartum locum tenet *Mœnus* Plinio, *Mœnis* Pomponio, *Mœnus* Ammiano : hodie *M. yn*. Hunc Regino Historicus, & ejus temporis Scriptores *Mogonum* vocant. Fortean *Julia* flumen est apud Velleium Patriculum. Nisi pro *Julia* *Lupia* apud hunc legendum, ut Viri docti quidam suspicantur. Oritur ex monte qui dicitur *Fichtelbergh* dicitur, & Francofordiam, quæ inde ad Mœnum ducitur, Werthemiam, Herbipolin & Pabebergam præterlapsus, juxta Moguntiacum Rheno miscetur : Germanosque inferiores a superioribus cis Rhenum dispelcit. Ejus litteræ Græco computo efficiunt ccc l x v, totidem quot sunt in anno dies. Quintum in locum venit *Neccarus*, unde Vina Neccarina optima & laudatissima, antiquis *Nicer*, teste Rhenano : fontes habet duarum pene horarum intervallo distantes a Danubio, lapsusque per agrum Wirtēbergicum Rheno recipitur supra Heidelbergam. *Albis* sequitur amplissimum Germaniæ flumen, quod Suevos a Cheruscis (ita enim legendum censet apud Vibium Sequestrum Iunius pro Cerviciis) dividit : Velleius Semnonum atque Hermundorum fines præterfluere testatur. Tacitus in Hermunduris Albin oriri flumen inclytum scribit, & Conradus Celtes ex Hercynio inter Bohemos. Multas urbes claras præterlapsus tandem inter Chaucos minores & Cimbros Oceano insinuatur. Hic est ejus in crepidine mulieris species humana amplior, Drusum compellans, pergere ulterius vetuit, Dione & Tranquillo referentibus. Barbari seculi Scriptores Latini *Albiam* vocant : Germanis *Elbe* dicitur. Bohemis vero apud quos originem sumit, *Labe*. Nomen habere a numero indicat Fabricius in suis Rerum Misnicarum libris, fontium nempe x i, ut Bohemi, sive, ut Saxones dicunt, tot annuum influentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ silva, qui a Gigantibus nomen habet, vulgo *Risenberg*, ex x i (quorum singula nomina adjicit) fontibus : qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt : *Elve* & *Elbe* Germanis x i significante. *Suevum* septimo loco est, quem alii *Viadrum* nominant, quod corrupta deslexaque voce *Oderu* dicitur, quod ex Oderbergo monte cognomine fontes trahat ad Marcomanniam sive Moraviam : qui multorum annuum accessione auctus Francofordiam Gymnasio celebrem præterlabitur : tandem postquam hinc Sterinum Sidenorum sedem, maritimum Emporium, illinc Caminum urbem Episcopalem prætexuit, ibi lacu ingenti effecto in Germanicum Oceanum elucatur. Nam qui *Spream* (*Spree*) (qui inter nobiliores quoque amnes habetur, & Brandenburgum inclytam Marchionum sedem prætermans, apud Haveloburgum in Albin decurrit) Suevum esse autnant, erroris comperti sunt, quorum

numero est Bilibaldus, qui in Oceanum abire Spream juxta Sundam maritimam urbem scribit. *Visurgis* sequitur, vulgo de *Wefer* Variava clade nobilis, ut Paterculus ait, Dioni *Geogr.* lib. 55. Hunc Ovid. *Ite* videtur appellasse eo veru, *Decolor infesta testis Iturgus aqua: Visurgis* Prol. *Bisurgis* Straboni, *Visuris* in Adami Historia Ecclesiastica, *Vesaris* Sidonio. Hic ex Halsia venit, & juxta Mindensem, Werdensem, Gotingensem & Bremensem Civitates præterlapsus, *Weferæ* nomine notior in Oceanum defertur. Vltimum *Vistulam* dedi locum, sive *Istula*, quem etiam Bilibaldus *Vandalum* nominat. Hic Germaniæ terminus, quod ultra Sarmatiam Europæam Ptolemæus collocet: Iornandes Scythiam, qui Sarmaticis jugis decurrens, Cracoviam Polonici Regni Metropolim, alluit, atque Fluminum vultus in trina se fundit Ostia: hinc Gedani (ea vox Heneto idiomate præsidium Danis obiectum signat) nobilissimum Emporium Dantisci nominis notius: inde Elbingam Prutenici Borussiae Reguli Academiam: tertio Locstetum Opidum præterfluit, atque trifido agmine in Venedicum sinum effunditur. Sunt & alii complures nobiles Fluvii, qui vel in Mare vel in grandiorum aliquem Fluvium deferuntur, quos ne prolixior sim, prætereo. Ad Mare quod a Germaniæ Germanicum dicitur, transeo. Cum enim Germaniam universam hac descriptione exhibeamus, de Mari quoque ejus Littora alluente nonnulla subjienda videntur. Cæterum cum de Mari universim fusius alibi, & proxime in generali Belgicæ descriptione egerimus: pauca de *Æstu Maris*, quæ loci angustia prohibiti ibi adire non potuimus, præfati: nonnulla Germanici Maris propria enumerabimus. Oceanus *Æstus* excitare animam, causamque reciprocandi illi præbere, nunc constat inter omnes. Quemadmodum vero Luna variis Motu vices sustinet, ita etiam dissimilibus vicibus agitantur *Æstus*. Nam Lunam sequentes bis inter duos dies exortus adfluunt, bis refluent, vicenis-quaternis semper horis: hoc est, Maria singulis diebus naturaliter bis inundant, bis recedunt: intumescencia, adscendente Luna supra Horizontem ortivum: relabentia vero, ab Meridiano fastigio in Occasum vergente: iterum exsurgencia, recedente subter ima cœli Luna, partem meridiana contrariam accedente: hinc subsidencia, donec iterum exoriatur. Vt item Luna non semper eodem tempore neque loco oritur: sed assidue aliunde, quam pridie, prodit: sic nec *Æstus* statis horis recurrit, sed illo tantum tempore, quo ipsa iter facit per cœli cardines. Hoc etiam notandum, Lunam aliter Motu movere; quum plena: aliter, quum dimidiata. Major enim vis Lumini copioso, quam debili & velut exortivo. Nota nostratibus Plenilunii tempore vox, *Sprinckvloedt*, quasi *Æstus* altius solito exsiliens. Non minus, quam eleganter Agellius lib. x. v, Oceanum quasi Lunæ Comitern, cum ea simul & senescere, & adulescere solere, ait. Configurationes quoque nonnullius hic momenti. Luna enim, si Venerem, dicis gratia, in Oceano adpectu respiciat, & humidas percurrat mansiones, Accessum Maris præter solitum augeat: sin Martis & siccas permeet, minuit. Observanda & hic adscensio Signorum. Luna enim si fuerit in Signis Rectæ Adscensionum, longiore tempore producit *Æstus*: quam si in Obliquarum. Hoc namque animadversum, si magnis, nunquam Accessus Recelsibus pares esse temporis duratione: nisi quum Luna in Signis *Æquinoctia*.

noctialibus sine Latitudine. Neque hoc silentio prætereundum, alias Aquarum partes magis vi luminis & radiorum corporis Lunaris adfici, quam alias; vel ob reſtitutionem radiorum, vel vim quandam aliam occultio- rem. Quin & alia efficacia radios ſuos in Aquas demittit Luna, ſi Septentrionalis: alia, ſi Meridionalis: hic enim Accessus auger in Littoribus Meridianis: ibi in Septentrionalibus. Cæterum Æſtus marini aliis aliſque locis ma- niſeſtiores, obſcurioresque aut pene nulli ſunt. Nam ut de noſtro hoc Germanico Mari nonnihil dicamus: Cæ- rum eſt Æſtus in eo vix ullos percipi, niſi quantum ventis concitatum nuncin hanc, nunc in illam partem undabundum rapitur: Coroque ſtante altius aliquando intumeſcit, neque uſquam latius dominatur Mare multum fluminum hucatque illuc ferens, nec littore tenuis accreſcit aut reſorbetur, ſed influit penitus atque am- bit. Cumque Hiſpanicus Atlanticusque Oceanus profunditatis pene ſit imperſcrutabilis, ita ut demiffa bolis aut ccc aut cccc Orgyas necdum fundum pertingat: Germanicus tamen plerisque locis lxx tantum cubitis de- preſſus eſſe compertus eſt, aut vix uſquam centum cubitorum altitudinem excedere, præterquam Norwegici Littoribus nonnullis, ita in immenſum abruptis profundisque, ut imperveſtigabilis cenſeatur profunditas. Inſuper & hoc memorandum, quod, quum reliqua Maria pene omnia aquis conſtent amariffimis ac ſaliſſimis, hoc noſtrum Mare dulcibus potuque haud omnino inſuavibus undis conſtat: idque ob divitem maximorum fluminum è Sarmaticis Montibus influxum: quodque Sol iis locis imbecillior videatur, quam ut id quod ſim- pidiuſ leviuſque eſt aquæ ſubſtantia, elevare queat: quam cauſam nonnulli adferunt præcipuam ſalſedinis Mari. Quæ ſi ſufficeret ſatiſque eſſet idonea, *Amalchium* quoque & *Chronium mare* ſalſedinis experti forent, cuius contrarium contingit. Quare liquefactæ nives potius, dictique Fluvii è Sarmaticis Montibus profluente id Mare dulce limpidumque reddunt. Vnde illud quoque emergit, cur facilius reliqua Maria onerarias na- ponderibus maximis onuſtas ſuſtineant, quam id de quo agimus. Solent quippe ſalſa Maria plus oneris ferre ob aquæ craſſiorem ſubſtantiam: tenuitas ſiquidem leviſſimis ponderibus pervia eſt. Natatio quoque in hoc Mari faciliſ, quam in cæteris. Nauſeam tamen navigantibus contingere ſolitam, vomitumque excitat ma- rem, ob vehementiores motus, quibus modo ad æthera uſque attolli, modo in imum uſque infernum deprimi videtur. Varias hoc Mare pro locorum varietate fortitur appellationes. Dicitur enim *Oceanus Germanicus* a vi- na quam alluit Germania: & a Gallico Britannicoque qui Occidentalis eſt in Orientem Sarmatiam uſque per- rigitur. Dicitur & *Mare Septentrionale*, *Arctiæ*, *Cimbriæ*, *Balthicum*, *Codanium*, *Suevicum*, *Vandalicum*, *Scythicum*, *Sarmaticum* &c. Atque hæc de Mari pro huius loci anguſtia paucis ſint dicta. Non deſunt Ger- mania Montes, inter quos nominatiſſimi ſunt: *Rolbergus*, *Mons Iſidis*, *Melibocus*, *Piniſer*, *Heſſus*, *Oberbergus*, *Senus*, *Suevius*, *Pavonis*, *Rheticus*, *Sprulus*, *Vocetius*, *Voſagus*. Sunt & Silvæ plurimæ, longe autem maxima *Hercynia*. *Silvæ Hercynia* optimi & maximi quique autores cum Latini, tum Græci meminere: Po- ponius Mela qui eadem fere cum Cæſare diſſerit: Strabo lib. vii aliquidam diverſa: Plinius item multi- locis. Ejus cum ſint haud dubie lata cornua, & varii tractus, ipſa tamen intra Germaniam, quod ad Occidentem Meridiè attinet, continetur. Ideoque Arduënam Silvam ut illius partem neutiquam adnumeraverim, inquit Cæſar, reanus, quod quidam noſtra ætate temere fecere. Cæſar lib. vi Com. de bel. Gal. ſcribit lxx dierum ſpacio exten-

Altitudo.

Montes.
Silvæ.

secundum latitudinem autem novem dierum iter expedito patere. Adfiscit sibi hac nostra ætate varia nomina: alicubi enim *Nigra Silva* a Pinuum immensa vi, *Der Schwartz Wald*: alicubi *Ottonis* a venationibus Imperatoris Ottonis in illa Silvæ parte frequentibus: a populis etiam, quos adit, nomina mutuatur, unde *Thuringica & Bohemica* dicitur. Apud solos autem Cheruscos hæcenus constanter retinet nomen suum veteribus Græcis atque Latinis Scriptoribus celebratum *Hercyniæ Silvæ*, *Der Hartz Wald*, a resina: *Hartz* enim vocant resinam & Galli & Germani. Meminit hujus Silvæ etiam Pandulphus Collenutius Pisauriensis in descriptione Germaniæ, his verbis: *Silva Hercynia ad Dacos & Getas diversa sibi nomina sumens deseruit, donec ad extremos Tartaros perveniat, ubi obscure silvæ nomen accipit, ignotisque finibus, itineribusque impervia, & ferarum immanitatem, & monstrificos Faunorum terrores penitus inaccessa*. Sed de his satis, ad alia pergo. Sequuntur Opera publica & privata inter quæ, ut infinita præteream: Templum Argentoratense celeberrimum elegantissima structura, præcella Turri conspicuum nequaquam silentio prætereundum. Inter totius enim universi Miracula, non immerito octavum obtinet locum. Cœptum est autem augustissimū hoc Templū jactis fundamentis ædificari anno Christi 1150. Anno autē Domini 1150 cclxxvii sub Episcopo Conrado a Liechtenberg, Erkuinus a Steinbach Architectus Turrim extruere cœpit, opus nobile & ingens, cujus simile nec in Germania, neq; in Italia aut Gallia reperitur: quæ xxvii annis fere usque ad fastigium consummata. Hæc ab ipsis fundamentis usque ad supremum culmen quadris & pulchre figuratis lapidibus est crecta, Vbiq; aëri & vento est pervia, paratq; ascensus ejus quatuor cochleis. Vbi vero crassities ejus in fastigium incipit acuminari, ibi octo confurgunt cochleæ. Supremus nodus, qui inferius vix modii magnitudinem habere videtur, tantus est, ut capacitas ejus recipiat quinque aut sex homines. Longitudo ejus habet pedes Geometricos 13 LXXIV. Est & Horologium artificiosissimum atque in primis admirandum. Et ad Statum Ecclesiasticum Germaniæ quod attinet, *Sensus Ecclesiasticus*. Archiepiscopus vix per Germanicum Imperium numerantur, quorum provinciæ, excepta Livonia, sub hoc titulo describuntur. Sunt autem *Moguntinus Metropoli*, cui xii sub sunt suffraganei, *Curia Chur, Constantia* (ostia, *Argentina* Strasbourg, Spira, Wormacia, *Herbipolis* Wurtzburg, *Augusta* Augsburg, *Aystett*, *Hildefeldum*, *Paderborn*, *Halberstadt*, *Ferdin.* Colonienfis *Colen*, v habens suffraganeos, qui sunt *Monasterienfis* olim *Mimifordensis*, *Trarjctensis* *Utrecht*, *Leodiensis* olim *Tungrensis*, *Minden*, *Osnaburgensis*, *Osenbrug*. *Trevim* Trier, cui xii suffragatū, qui sunt *Metensis* *Metz*, *Tullensis* *Toul*, in Lotharingia & *Verdunensis* *Verdun*. *Magdeburgensis* *Meyburg*, Primas Germaniæ cui sub sunt xv, *Morsenburgensis* *Morsburg*, *Naumburgensis* *Naumburg*, live *Ciczenfis*, aut *Mamillensis*, *Brandeburgensis* & *Havelburgensis*. *Salzburgensis* *Salzburg*, ix habet sub se Episcopos, qui sunt, *Tridentinus* *Trent*, *Brixienfis*, *Patavienfis* *Passaw*, *Frisingenfis*, *Vienensis* *Vienna*, *Sekovienfis* *Seckow*, *Gurcenfis* *Gurcx*, *Laventinenfis* *Lavenmunda*, *Chiemensis* *Chiemse*. *Bremensis* cui vi sunt suffraganei, *Lunenburgensis*, *Suarinenfis*, *Lebus*, *Schlesvicensis*, *Ratzenburgensis*, *Hamburgensis* olim Archiepiscopus. *Rigenfis* *Riga*, habet i v sub se, qui sunt, *Revalienfis* *Revel*, *Curienfis*, *Oselienfis* *Oesel*, *Derptensis*. Libeti & exempti Episcopi sunt *Misnenfis*, *Babenbergenfis* *Bamberg* & *Ratisponensis*. Academiæ Merc. numerat *Basiliensem*, *Coloniensem*, *Dillingensem*, *Moguntinensem*, *Marpurgensem*, *Lipsiensem*, *Ingolstadtensem*, *Heidelbergensem*, *Grißwaldensem*, *Schola*. *Fribur-*

*Studia celebres
viri.*

Mores.

*Friburgensem Friburg Brisgoiæ, Francofurtensem ad Oderam, Erphordensem, Pragensem, Rostochiensem, Coning-
bergensem, Trevirensen, Tubingensem, Viemensem, Breslaviensem, Wirtembergensem & Herbipolensem:* ex quibus
tanquam ex multis Equis Trojanis innumeri viri eruditissimi exierunt. Testantur id permulti, omnium artium
genere instructissimi: testantur Linguarum Græcæ, Latinæ, Hebraicæ peritissimi: hic disertī Oratores, hic acuti
disputatores, hic absoluti Arithmetici, hic Astronomi exactissimi inveniuntur: Geometras vero nulla Europæ
vel Orbis Regio magis consummatos dabit. Tacco Medicinæ accuratam cognitionem, atque alia id genus
Nunc ad Mores venio. Germanis in universum ab auctoribus corporum moles & firmitas tribuitur. Truces
& cœrulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, a Tacito; Immanes vocant He-
gesippus & Plinius; Truces & Feroceſ Sidonius; Superbos Pausanias & Calsiodorus; Immites Appianus
Barbari, Perfidi & Simulatores dicuntur a Cæsare: in summa feritate Verutissimi, natiq̃ue mendacio, a Pau-
culo. Sincerus qui inter hos vixit Tacitus, dicit milites hujus atrocissimos & lætam bello gentem, sed minimè
astutam nec callidam: aperientem secreta pectoris, atque detectam omnium mentem, & fidei commissæ pa-
rientiorem. Idem Iulianus Imp. in Misopogone dicit se experientia didicisse gentem esse quæ adulari nesciat, sed
libere ac simpliciter cum omnibus vivere. Natura temperatos & placidos moribus hos esse docet, ex regionis
quam incolunt qualitate, Ptol. 11 Quadrip. Quod ad Religionem attinet, qua mentes hominum velut illi-
gantur tenenturque præsumpto Numinis metu, Germani *Sacrificiis*, ut scribit Cæsar, non student: Deorum numina
eos solos ducunt quos cernunt & quorum opibus aperte juvantur: Solem & Vulcanum & Lunam. Pollca tamen, ut patet
ex Tacito qui vixit sub Imp. Nerva, sibi alios quoque Deos adſcrivere: ut Mercurium, Herculem, Martem, Ju-
dem & Matrem Deorum: item Alcim quendam. Idem Tacitus addit, hic quoque Velledam & Auriniam lo-
cū numinis fuisse. Tanfanæ templi apud hos quoque meminit dictus Tacitus, qui & Suevos Terram Matrem vo-
lere ait, quam *Aertham* (ut legit Lipsius) vocant, ut hæcenus, *Aerde*. At his nulla simulachra. Sacras quasdam
mulieres, quas Faridicas Tacitus, Vates vocant Agathias & Polyænus, eos etiam habuisse, docet Plutarchus
& ex eo Clemens Alexandrinus: quæ ex fluviorum sonitu, vorticibus, ac circumvolutionibus futura prædic-
bant. *Ælianus* eos etiam per Aves, viscera, signa & omina, futura prædicere, annotavit. Maxime
Mercurium sive Teutamem coluerunt, ab humanis non abstinendo hostiis, teste Tacito. In pace nullus co-
munis erat Magistratus, tempore autem belli qui ei præſent deligebantur. Omnis vita in studiis rei militaris
neque Latrocinia ullam habere infamiam apud Cæsarem legitus. Et ut placet Seneca, armorum illis una cum
his innascuntur, his innutrientur. Si Patria, teste Tacito, longa pace torpeat, eas nationes ultro petunt,
bellum aliquod gerunt. Conducunt matres, pignora & uxores, quæ pugnantibus portamina & cibos gestant
plagas exfugere pavent. Prælium cantu, sono armorum, tripudiisque incipiunt. Scutum in eo reliquisse, præ-
cipuum flagitium: ita ut multi ex bello superfluites, infamiam laqueo finierint. Hos fluvios tranare, ajunt Dionysius
Herodotus: levitas enim armorum & proceritas corporum, eos teste Tacito attollit. Eos mortis contemptores
persuasi-

persuasi-
tenti fun-
dissima a
Maritus
& nutriti-
injuria pro-
Tactus,
Major p-
vivere, Pl-
prandio,
simplices
Neque ull-
betur. Sed
fitum, T-
fluebat de-
te & quali-
binus qui 8
honore &
discepti fivere
da zris fun-
num mach-
confectione
Scientiam ac-
canu confi-
prum, St-
orum, cu-

persuasioe futuri in vitam reditus, apud Appianum legimus. Severa his matrimonia, singulis uxoris contenti sunt: exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob Nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Paucissima adulteria: quorum poena præfens hæc: accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo Maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Sic Tacitus. Sua quemque mater uberibus alit, neque ancillis & nutricibus delegantur. *Hospites violare* (inquit Cæsar) *fas non putant, qui quaque de causa ad eos venerunt, ab injuria prohibent sanctosque habent: iis omnium domus patens victusque communicatur.* Nemo apud Germanos, inquit Tacitus, *vitia videt, nec corrumpere & corrumpi, seculum vocatur.* *Plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges.* *Major pars victus eorum, Cæsare memorante, in lacte & caseo & carne consistit.* Non alia pulte quam ex avena vivere, Plinius testis est: in egestate crudis contentos, Appianus. Crudis etiam carnibus vesci, addit Mela. In prædio, auctore Athenæo, adferunt carnem membratim assam, & superbibunt Lac Vinumque merum. Cibi simplices, recens Fera, agrestia Poma, aut Lac concretum. Potus, humor ex hordeo aut frumento est, Tacito. Neque ulla gens in hospitibus aut convitiis effusus indulget. Quemcunque mortalium arcere testis, nefas habetur. Sed, ut nemo sine vitio nascitur, diemque noctemque continuare potando, nulli probrum. Quod ad vestitum, *Tegumen*, inquit Tacitus, *omnibus Sagum, fibula, aut si desit, spina confertum*, qua refixa refulatave diffluebat de humeris sagum. Idem Germanos non fluitante veste, sed stricta artusque singulos prope exprimentes & quasi corpori assuta, dicit fuisse usos, qualem & Francis dat Sidonius oculatus testis. Idem Fœminis habitus qui & Viris. Tunica erant illis striata, culticis etiamnum apud nos alibi usitata: Ferarumque pelles in honore & usu fuere. Quondam etiam Germani corpore quidem robustissimi, animo vero rudes & ad artes inepti fuere. Nunc vero omnis generis opificia studiose & cum laude exercent: & (ut vulgares omittam) speculatrix fundendi cudendique peritiam, spectæ metallorum tractandorum scientiam & similes Artes. Hæc primum machinas tormenta que ahenæa invenit, prima Typographiam nostro Orbi dedit: prima horologiorum confectioem demonstravit: denique ita Germania omnium Artium asylum facta est, ut nullam elegantiorē scientiam admiserit aut artem, quam non exornarit, auxerit, poliverit, multas vero ipsa invenerit. Larga etiam manu confinalibus suis aliisque remotioribus populis subministrat, Vina præstantissima, Aurum, Argentum, Stannum, Plumbum, Vitriolum, Alumen, Colores pictorum varios, Lamellas, Frustum, cunctaque Fabrilia ex Ferro & Cupro aliaque Merces.

Z z iij

Hætemis

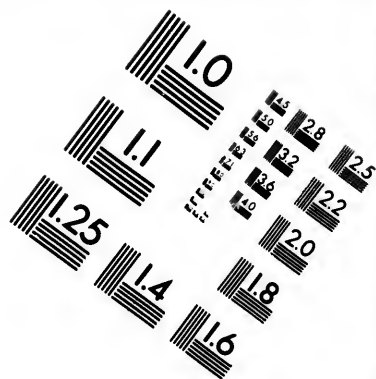
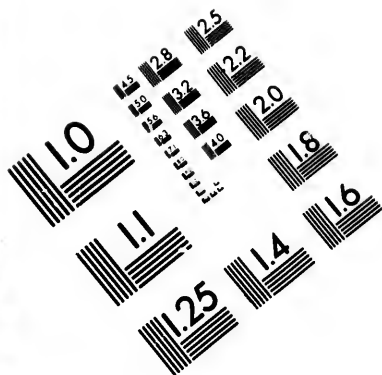
Victim.

Vestim.

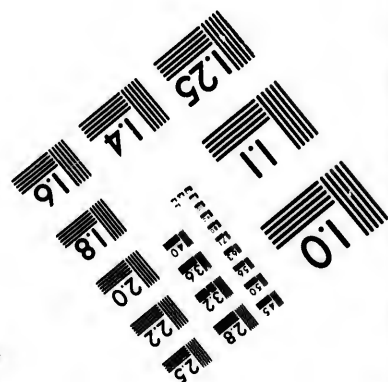
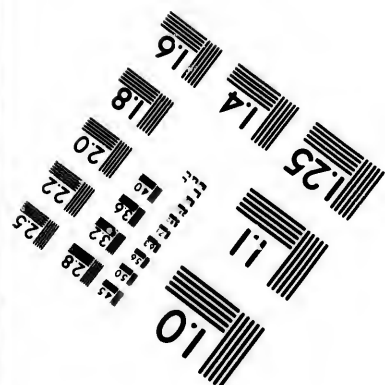
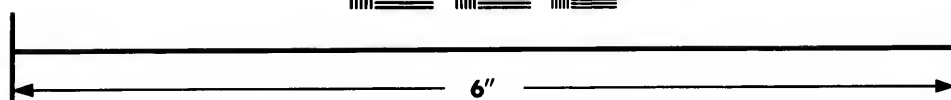
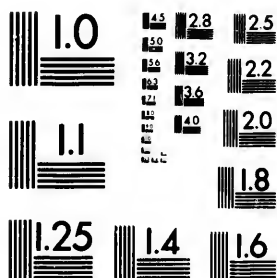
Opificia.

Mercumonia.

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Frisia Occidentalis.

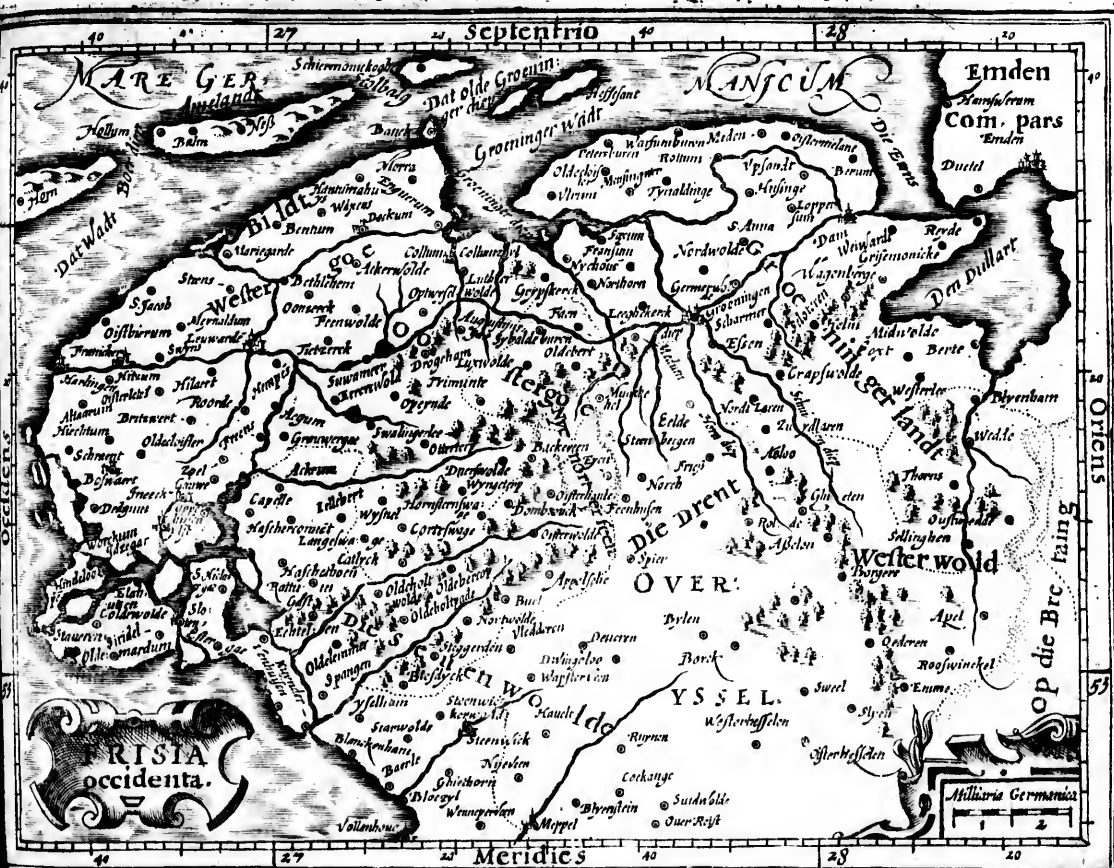
*Regio & unde
dicta.*

*Frisia Occiden-
talis.
Situs.*

*Caeli temperies.
Soli qualitas.*

HAftenus in genere Germaniam descripsit. postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam perambulem: earum omnium, quo ordine a Mercatore proponuntur, delineationem, quam potero fidelissime, proponam. Offert se primo loco Frisia Occidentalis.

Frisiam a Phrygia gentili patriā dictam, sunt qui scribunt; alij gelu extremo, quo ditio rigeat, nomen derivant. Abbas Spanheimus auctoritate Hunibaldi, terribili historicae veritatis corruptoris, a Friso Clodionis criniti Francorum Regis filio nomen accepisse fabulatur, quasi non multis ante saeculis Plinius ac Tacitus illo nomine eos noverint. Hadrianus Iunius ad libertatem, cujus studio semper flagrant, nominis fontes referendos exultimat. *Frisi* autem gens antiquissima Germanorum, Romanis ob bellicas virtutes nota, nomen nunquam mutavit. Hi Tacito duplices, Majores scilicet & minores. *Majores*, inquit, *minoribusque Frisus vocabulum est ex modo virium, utraque nationes usque ad Oceanum Rheno prae-textuntur, ambiuntque immensos lacus & Romanis classibus navigatos.* Majores Tacito sunt *Ostfrisii* proprie dicti, non ii qui hodie illud sibi nomen usurpant Embdani, hi enim sunt Chauici minores; sed ii in quibus numerantur Stauria, Sneca, Franicum, Harlinga Opida & Leovardia. Similiter *Westfrisii* qui in extrema Hollandiae ora *Northollandi* appellantur, suntque continui Caninefatibus ex descriptione Pliniana: haec namque duae Frisiorum nationes usque ad Oceanum Rheno prae-textuntur. Hodie vero dividitur Frisia Amisi fluvio in Occidentalem & Orientalem. *Frisia Occidentalis* sive *Westfrisia* a positu Orbis, sic hodie nuncupata quam hic ob oculos ponimus, Frisae nomen quasi proprium sibi antiquissimo jure vendicat, semperque praestantior fuit habita. Eam a plaga mundi Occidua, & a Septentrione Oceanus ambit & littora pulsata Meridie Sinu amplissimo, vulgo *Zuyder-Zee*, Trans-Italanaque Provincia terminatur: ab Ortu Solis Amisi Fluvio prae-textitur qui eam a Buisactoris Westphalisque discriminat. Aer utique salubris est, nisi quantum paludum exhalatione inficitur, quanquam & id labis ventorum beneficio expurgatur. Estque hac tempestate Frisia Occidentalis regio longe maxima parte palustris, solo depresso ac demerso plerisque locis, non in novum modo sed in adultum quoque ver: atque ob hanc aquarum multitudinem, Frumenti parum ferax. Inundationes enim annuae, quae praeterquam quod mature accedant, tarde etiam recedunt, sementem aut extinguunt aut per agros omnes dissipant. Sunt tamen hic uberrima saginando Pecori ubique pascua, quorum bonitate cum aliis certare & verticem attollere Frisus licet, unde praecipui redditus ac proventus exsunt: siquidem est Caseis & Butyro, quae exportantur in externa loca, in singulos annos quantum emolumentum ad Italiam redeat, dictu vix credibile videatur, praeter ea quae in quotidianum alimentum cedunt. Tot illa Boum mentis abundat, tam laeta Vaccarum parens ac nutrix est. Equos etiam generosos, & praestantes producit. Silvas vero etiam si alibi habeat, haud suppetit tamen tanta lignorum copia, quae Martialis Flaccique vatis responsura, perennem & larga manu extructum focum onerare possit. Verum provida rerum parens

Natura alia via Frisiis, ut & Hollandis, affatim prospexit, qua inopiam lignorum levarent, & quidem melius quam nonnullis inter Scythas populis, qui lignorum egentibus, olsibus ignes alere scribuntur; nimirum fossio cespitè, qui è terræ fodinis erutus, sole excoctus, ventoque arefactus, igni alimentum obvium, minimeque contemnendum præbet, estque tuendo igini fomes, quam Promethea illa ferula, paratior. Hujus tam copiosa materia & luxuries in lucem profertur, ut non tantum Incolis abunde sufficiat, sed & vicinis regionibus iis subvenire queant. Materiæ hujus cespitiæ plura sunt genera, quæ colore, levitate & pondere materiæ, adhæc cineris, quo se obruit, bonitate & candore, differunt atque examinantur. Primum genus vile est, rarum, inane, fungosum, valde leve, color illi impluviatus, qui rubiginem parietum è pluvie defluxu natam inentitur: quod genus deterrimum est, neque usui Civium expetitur; servit fere cortinis cerviliariorum inflammandis & concoquendis: quod accensum vultus è vivido colore plumbeos, cadaverosos, larvisque afsimiles homines facit, tetramque exhalat mephitim: quo odore non raro etiam animi defectus (uti præfentius in bituminosis carbonibus fit) conciliatur, quem sal inspersus tollit. Alterum densius est, furvum, segmentis virgultorum intermeantibus & palustribus cannis intercisum, gravitate mediocri, promiscui usus. Tertium ponderosum, laterum costilium duritiem quandam imitans, quod cæteris natatu fluitantibus solum subsidit aquæ immersum, tardeque ignem concipit, sed conceptum diutissime continet, cinereum colore, fabulosoque solo effossum. Est & quod è saluginosa terra conformatur in glebas, Zelandiæ domellium, *Dariam* vulgus vocat. Præter hæc est quod verriculis è fundo aquæ extractum pingui luto constat, quæ materia in lacus quosdam quadratos, ubi aqua prius redundans diffuxerit, affunditur & complanatur, postea arefacta in metas rariores aggeratur, ut vento perflatæ folique penetrabiliores ad usum durentur. Habent & inopes rusticorum familiæ inter Cisthenanos Frisios peculiare cespitum genus in tessellas, prius dictorum more conformatum, fimo bibulo constans, interspersis straminis, arundinum, feni quisquiliis, ad solem assativum excocto: sed cujus fumus infesta acrimonia sic urit oculos, ut lippitudinem facile conciliet. Frisiam hæc olim Regio Diademate claruit, ad Caroli Magni usque tempora: a cujus obitu variis agitata fuit molestiis, rameris & ante quoque ejusdem tempora durissimum Danorum & Norwegianorum senserit imperium. Tandem vero sub Carolo v Cæsare, Principe vere pacifico, halcyonius dies est adepta. Urbes hujus Frisiz sunt numero xii. *Leoardia*, *Leuwarden*, totius Frisiz est Caput, urbs opulenta, & uti privatis Civium domiciliis decenter ornata ita aquarum ambitu, foveis & prævalida Arce, contra hostiles insultus egregie munita. Curiam habet Iudicalem, & Frisiz Cancellariam, a cujus tribunali nulla ulterius permittitur appellatio. Huius vicinum est *Zuichemum*, patria Viglii. *Docum*, duobus inde milliariibus distat, agrum habet fertilem, pascua læta. Abest a Sinu Maris uno milliari, paruit olim Geldris. *Sneca* in Comitatu Westergoyensi tribus Leoardia milliariibus loco humili & aquoso sita est, quo fit ut Segerem ager non ferat; pascuus sit latissimus. Urbs tota recens, vix ante ducentos annos donata jure civitatis: progressu tamen temporis in tantum crevit, ut nulli nunc totius Frisiz urbi concedat. Bonorum ingeniorum alumna diu fuit: in hac natus est & educa-

Imperium majorum.

Urbes.

quidem melius nimirum fossium, minime. Hujus tam & vicinis regio- & pondere manum genus vile pluviae defluxu is cervisiarum rosos, larvisque fectus (uti prae- ius est, sursum, promiscui usus, u fluitantibus fo- cinereum co- elandiae domesti- luto constar, quae complanatur, po- urentur. Habent, prius distortum quilibet, ad solcm conciliet. Frisia nata fuit molestis, imperium. Tan- s hujus Frisiae sunt Civium domicilii, gie munita. Cu- ppellatio. Huic m habet fertilem, ergoyensi tribus- cui sit laetissimus. in tantum crevit, natus est & educa-

Joachimus Hopperus, non patriae tantum Civitatis, sed Frisiae etiam totius, atque adeo Belgicae dum vixit, herem & ornamentum. In eadem orti Petrus a Fritema I.C. Albertus Hero Philosophus & Theologus, a- que complures. *Stauria*, *Staveren*, in Littore maris Australis porrecta jacet: Ager finitimus planus est, fos- sis multis & paludibus intercisus. Hodie nihil magnificum habet Civitas, praeter Arcem validam Portui Ma- ris imminentem, cujus fundamenta jacta sunt a Georgio Schenck Frisiae Gubernatore, nomine Caroli v. anno 1511; ut Burgundi eo opportune possent militem & commeatum bello necessarium ex vicinis Hollandiae Civitatibus transmittere. Plinius incolas videtur *Sturios* appellare lib. IV cap. XV. *Harlinga* ad- iacentes Maris Australis sita, unico milliari a Franico, agrum habet fertilem, Arcemque contra hostium impe- tes bene munitam, Portumque loci situ opportunum: nam venientibus ex Septentrionali Frisia & Germania Orientali primam commodamque stationem offert: quocirca plurimi eo confluerunt, loci commoditate electi, exque varia ista confluge hominum Civitas vehementer aucta est. *Franicum* a Francis denominatio- nem sortitum, patria est Ioannis Vippii trium linguarum peritissimi. Gymnasium publicum habet. Sunt praeterea *Dumma*, *Bolswardum*, *Iista*, *Sloten*, *Worchum*, *Hindelopen*. Insulae Frisiorum plures sunt; praecipua vero est *Schellingana*, nobilis Canum marinorum venatione, qui in littore apricantes, saltu incondito rusticorum varie- tatorum longius protrahuntur, protracti dum mare repetunt, capiuntur dispositis in eam rem retibus. *West- frisia* solet ad censeri *Groeninga*, Frisiae finitima, quae sola cum suo territorio quod vocant *Ommelanden*, Provinciam constituit. Patria haec fuit Rodolphi Agricola Viri suo seculo doctissimi.

Eidem civitati originem acceptam referunt Weselus sive Basilius, & Reinerus Predinius Theologi & Phi- losophi celebres. Frisiae solum lacubus ac paludibus frequentibus abundat (ut supra diximus) ac flumini- bus rigatur *Laubaco* (qui aliis *Lavica* & *Labola*, hodie *Lauwers*) & *Amisi*. Habet & a Meridie Sinum lon- gissimum, quem hodie *Zuider-Zee*, velut Australe fretum, quod in Meridiem vergat, nuncupamus. *Maris*. Status vero Politicus Frisiae tres habet partes principales, quae sunt: *Oestergoww* Comitatus, cujus Metropolis *Leeuwardia*, & dividitur in *Grieteneyen*, id est Praefecturas has: *Leeuwarderadeel*, in qua *Leeuwardia*; *Tietzerck- adelin* qua *Tietzarck*; *Tjarderderadeel*, in qua *Tjaert*; *Rauwerderadeel*, in qua *Rauwarr*; *Ferwerderadeel*, in qua *Fer- wer*; *Dongeradeel*, in qua *Wetzens*; *Dantummedeel*, in qua *Dantumma Wolt*; *Acht Kerfpelen*, in qua *Suyrhusum*; *Wierlande*, in qua *Colkum*; *Vesterlands*, in qua *Beetz*; *Smalingerlandt*, in qua fuit *Smalingerlee* Abbatia Ordinis *Benedicti*. *Westergoww* Comitatus, in quo sunt *Grieteneyen*, *Wonseradeel*, in qua *Witmarssum*; *Franickeradeel*, in qua *Franicker*; *Banadeel*, in qua *Mimersgae*; *Meynaldummadeel*, in qua *Meynaldum*; *Baerderadeel*, in qua *Baerd*; *Henn- deradeel*, in qua *Hennaert*; *Weynbrokeradeel*, in qua *Gawe*; *Gheesterlande*, in qua *Wickel*. *Sevenwolden* Comit. in quo sunt *Grieteneyen*, *Donyewersal*, in qua *Donigae*; *Lemster Vijsgae*, in qua *Lemmer*; *Aenghewert*, in qua *Cathry- land*; *Schotterlands*, in qua *Nye* & *Olde Schoorten*; *Witingeradeel*, in qua *Olde-horn*; *Hasscher Vijsgae*, in qua *Hasscher-*

Tota autem Frisia Occidentalis cum Groeningensibus Episcopo Trajectensi solebat subesse.

A a a

Sequuntur

*Regio & unde
dicta.*

S Equuntur in hac Tabula Comitatus duo, Membra Imperii in Circulo VII Westfalico, *Embdanus & Oldenburgensis*: eos nunc ordine describamus. *Comitatus Embdanus* appellationem ab Vrbe primaria habet nunc etiam *Frisia Orientalis* dicitur: non aliam, ut videtur, ob causam, quam quod Frisiis contermina. Non enim locum hunc *Frisii* olim, sed *Chauci* tenuere, quos duplices commemorant Plinius & Ptolemæus, Majores & Minores. Majores sunt qui Bremensem Episcopatum incolunt: Minores sunt *Embdani & Oldenburgenses*. Siquidem inter *Amisim* & *Visurgim* etiam Ptolemæus sedes illis constituit: cuius verba sunt, *Cauchi Minores ad Visurgim amnem extenduntur, at Majores Cauchi ad Albin usque*. *Chaucos* autem ita describit Plinius lib. xvi cap. i. *Sunt vero & in Septentrione visæ nobis gentes Chaucorum, qui majores minoresque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum nocturnumque singularum intervallis effusus in immensum agitur Oceanus, æternam operiens rerum Natura controversiam, dubiumque, terra sit, an in parte maris. Illic misera gens tumulos obtinet aquarum tribumalia structa manibus, ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis, navigantibus similes quum integram aquam circumdate, naufragis vero, quum recesserint, fugientesque cum mari pisces circa iniquia venantur. Non pecudem his habent non lacte ali, ut finitimis, ne cum Feris quidem dimicare contingit: omni procul abacta frutice. Ulva & palustris juncus sunt nocturne, ad pratexenda piscibus retia, caprumque manibus lutum ventis magis quam Sole siccantes, terra cibos, & rigens Septentrione viscera sua iuvunt. Potus iis non nisi ex imbre servato scrobibus in vestibulo domus. Hæc olim Chaucorum facies. Ea nunc quantum ab illa mutata est? Hodie enim, quænam terra uberius præbet Mortalibus alimenta? non Incolis modo, sed vicinis, aliisque exteris? At olim quam informis, quam trilis cultu, adspectuque quam misera Incolarum habitatio? Non Frumenti, non aliarum Frugum mentionem facit Plinius: jamne major ubertas? Frugiferarum arborum olim impatiens: nunc omne fere genus arborum producit. Non pecudem habebant, non lacte alebantur; ubi major jam copia, & quis potior cibos? Agrum siquidem planum & pascuis fecundum, Naturæ beneficio obtinent, cuius quidem quam glutinosæ & pingues sint glebæ, quam læta pascua, quam numerosi Armentorum & Pecudum greges, vix verbis explicari potest. Docet id exquisitæ delicatæque saporis Butyri & Casei ad miraculum usque copia, quæ uberrimo incolarum quæstu & emolumento maximo ad varias regiones & per universam Germaniam deferretur. Quinetiam non obscure id comprobatur pingues & supra vulgarem magnitudinem Boves, quorum aliquot myriades in pascuis passim oberrare videtur, qui soli graminumque beneficio adeo impinguescunt, ut exteræ etiam nationes iis potissimum delectentur. Postremo si cum Feris non dimicarent: hodie aliter docet crebra Nobilium venatio. Est ergo solum hujusmodi hodie adeo dives, ut regionum vicinarum ope indigere minime videatur; imo multis usque adeo abundat, Equis, Bobus, Pecore, Carnibus porcinis, Lana, Butyro, Casco, Hordeo, Avena, Frumento, Fabis & Pisif, ite Salis ut eorum quotannis magnâ copiam larga manu Confinalibus suis aliisque, remotioribus Populis communice-*

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Porro *Fredericus* Imperator ejus nominis III anno CIO CCCCLXV cum variis Præfecturis hæc Provincia regeretur, Comitatus titulo auxit, totamque *Udabricho* cuidam attribuit. Inde ad nostrum hoc usque ævum continuo Comites suos habet. Vrbes in hoc Comitatu mœnibus clausæ duæ sunt *Embda* & *Aurichum*. *Embda* sive *Emdena*, vulgo *Embden*, Vrbs hujus regionis primaria & Emporium celeberrimum ad *Amis*is fluminis ostiū, Portus opportunitate nobile, cujus alveus ita profundus est, ut navigia maxima passis velis admittat: propterea amplitudine opum, ædificiis publicis privatisque, & Civium multitudine omnibus non Germaniæ modo, verum etiam Europæ angulis innotuit. Inter ornamenta præcipua sunt Comitatus *Ædes* sumtuosæ, Templum magnificū & Domus Prætoria. Mira hic omnium rerū & exuberans copia videtur, non earum modo, quibus satis necessitati fieri, sed quibus voluptatis studium concitari queat. Præstat hoc Civibus, tam Portus & importationis commoditas, quam nativa Frisiz (de qua modo diximus) ubertas. Vrbs a fluvio *Ems* nomen habet, quem *Tacitus* *Amisiam* vocat. Hic ille est fluvius ad quem *Drusiana* fossa egressæ legiones Romanæ, latæque Oceano, secunda navigatione pervectæ sunt, ut refert *Tacitus* II Annalium. *Aurichum* urbs altera, Nobilium jucundissimus recessus ob *Silvas* & *Nemora*, in quibus aucupio vel venatione liberaliter sese exercent Cives potentes habet mercaturæ vel opificio alicui deditos. Arces & villæ in hoc Comitatu infinitæ sunt. Pagorum tantus numerus est, ut alter alterum interdum contingat. Horum magna pars, sive ædificiorum splendorem sive platearum amplitudinem, sive Incolarum frequentiam spectes, cum quibusdam Germaniæ urbibus potest contendere. Neque vero in iis omnes rustici & agricolæ: sunt & Mercatores, & Artificum variorum genera; Nobiles etiam sparsim interjecti. Sunt & hic duo alii Comitatus, qui *Embdano* Comiti subiecti sunt. *Esen*sis & *Jeveren*sis a primariis eorum Opidis sic dicti, *Jeveren*sis ditio trans *Iadam* ad Occasum sita est, continetque pagos octidccim: ei Septentrionem versus quæ se *Visurgis* in Mare exonerat, prætexuntur duæ Insulæ *Wangeroga* & *Spikeroga*, desertæ magna ex parte. *Esen*sis Comitatus ad littus Oceani contiguus est *Jeveren*si: occasu *Berumen*si & *Auricen*si tractu: a Borea mari terminatur. Ejus Dominus *Hwo* ab *Huseke* anno CIO CCCXXC quum petulantius vicinos infestaret, navisque *Bremen*siū in *Visurgi* interdum spoliaret, mariæque vicina piratis, terras prædonibus & grassatoribus suis impleret, tandem post leviores cum *Bremen*si bus pugnas quibus inferior fuit, quum *Esenam* confugisset, captus a *Bremen*si bus *Edoni* *Wimmeke* Capiteaneo *Jeveren*si traditus est. Qui eum fure canabino diu tortum stragulatūque tandem frustillatim dissectavit, eo quod Sororem, quam in matrimonium duxerat nulla iusta de causa repudiasset. Est quoque in hac Tabula Comitatus *Delmenhorst*. Et Dominia *Ezes*, *Norden*, *Aurick*, *Jeveer*, *Vredeburg*, *Ovelgumme*, *Rheya*. Flumina hic *Amis*is, *Visurgis*, *Iada* & alia. Incolæ hujus regionis Germanica utuntur lingua: sed ad lectiora propria quadam & vernacula quam advenæ non intelligunt. Omnis generis opificia studiose exercent aut agros colunt: aut mercaturam faciunt. Vestitus honestus: etiam rusticorum: ita ut ex vestitu eos prope danis quis duceret. Fœmineus sexus habitu multum ab aliis differre gaudet. Totam capitis comam in unum circum componunt, eumque multis argenteis deauratisque sphaerulis vel nodulis ornatum in tergum deinde pendere sinunt. Hæc adspiciendū nimis minutum est, etiam si

Flumina.
Opificia.
Vestitus.

pende

ec Provincia regere sinunt. Caput ipsum in æstate reticulo ex rubri coloris serico contexto, argentoque deornato redi-
munt. Hyeme autem capitium ex panno viridi induunt, quo totum caput adeo cooperiunt, ut oculos tantum
adspiciendos præbeant: *Hæte* vocant hoc genus vestimenti. Palla sive vestis exterior, quæ a capite ad talos usque
plurimis minutisque plicis striata est, argenteis deauratisque laminis tam frequentibus undecunque rigescit, ut
crura, etiam erecta consistat. Hæc constat ex rubro, interdum etiam ex viridis coloris panno.

Comitatus Oldenburgensis.

Hæc de Comitatu Embdano : succedit *Oldenburgensis*. Comitatus *Oldenburgensis* impositum nomen ab
urbe primaria Oldenburgo. Hunc tractum olim Chauci minores incoluerunt sicut & Comitatum Emb-
dano, ut supra diximus. Comitum autem Oldenburgensium ditio quam etiam hæc Tabula ob oculos po-
nit, ab Ortu ad Visurgis ripam, Provincias Stegingiam (è regione Bremæ arcu Delmenhoritæ subiectâ) Stad-
landiam in quinque, Butiadiam in septem Parochias tributam, & huic subiectam Ieveriam, Frisiæ partem,
parochiis insignem complectitur : ad Occasum Amerlangiam ad Amisiam fluvium porrectam, in me-
dio Morinos habet. Ad Boream Frisia & Oceano : ad Meridiem diocesis Monasteriensis terminatur. Alber-
tus Crantzius in sua Metropoli 3 cap. 15 scribit hunc Comitatum esse ex omnium vetustissimis : *Widekindum*,
Saxoniarum Ducem (qui vixit Caroli Magni tempore) inter hujus Comites nominat, lib. 11 cap. xxx. Ire-
nicus tradit urbem *Oldenburgum*, a Carolo instauratam, Ecclesiamque illic in honorem S. Ioannis Baptistæ de-
dicatam consecratamque ab Adalgargo Episcopo. In eo autem ipsum errare puto cum Ortelio, quod hanc
civitatem inter Wandalias numerat, juxtaque mare eam describat. Hæc namque alia est ab illa in Wagria nem-
pe, Holsatiæ regione. Hanc Wandali *Stargard*, Dani *Brannefiam*, quique pro suæ linguæ proprietate vocave-
re, ut idem Crantzius asserit. Laurentius Michaëlis putat *Ambroes* (quos quondam cum Cimbris in Italiam
profectos, & a C. Mario caesos, tradit Plutarchus) hinc originem habuisse, eorumque nomen adhuc exstare a-
liud Gentem quam *Amerlander* appellant. Idem de Alanis Saxonibus sentit, quos ad stagnum Alanum, in
hoc tractu, & ab utraque parte fluminis Alanæ usque ad arcem Oriam habitasse credit, hodieque *Lengener* id
est *Alani* : & *Averlenger* quasi *Ultralanos* vocari. Arx *Delmenhorst* ad rivum *Delme* anno c10 cccxlvii exstru-
ta cum lxx annos in Episcopi Monasteriensis potestate fuisset, ab Antonio Comite Oldenburgensi, die Pal-
marum anno c10 cccxlvii tacita militum manu, summo mane superato aggere expugnata & occupata est,
& Præfectus arcis Hermannus ab *Oer* in custodia servatus. De Comitibus hujus regionis quædam habet An-
threas Hoppenrodius, in suo stemmatum libro. Sed optime de ea David Chytræus in sua Saxonica historia.
libet autem de Chaucorum moribus pauca hic Coronidis loco addere. Gravissimus Scriptor Tacitus ita
de his scribit : *Populus inter Germanos nobilissimus, quique magnitudinem suam malit justitia tueri. Sine cupiditate, sine*
impotentia, quieti, secretique, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur. Idque præcipuum virtutis argu-
mentum est, quod superiores æquant, non per injurias adsequuntur. Prompta tamen omnibus arma, & si rei poscatur, exercitum,
viminum virorum equorumque, & quiescentibus eadem fama.

Regio & unde dicta.

Situm.

Imperium majorum. Urbs.

Mores Chaucorum.

Regio & unde
dicta.

VV

Westphalia, quæ in Methodo nostra sequitur, unde nomen acceperit, opiniones variant. Nonnulli eam a *Vesta* Dea sic dictam arbitrantur, quasi *Vestalianæ*: quod ea hic olim fuerit culta. *Westphalos* ergo quasi *Vestali*os dictos esse volunt: Malunt tamen alii a vento Occidentali sic dictos credere: quoniam iniquiunt ultra *Visurgim* fluvium Orientalem plagam occupant, *Oostvali Saxones* cognominantur, ab *Oost* vento Orientali, & *Valen*, quod lingua Saxonica pullum equinum significat, quem in militariis signis habuerunt. *Ætas* id nominis abolevit in Orientalibus, & generalis illa Saxoniarum appellatio permansit. Sic *Westphali*, qui cis *Visurgim* versus Occasum habitant, ab *VVest* Occiduo vento, nuncupantur. Alij denique a campo id est *Veldi* potius quam *Valen*, *VVestphalos* dictos arbitrantur. Ea hodie ab Ortu habet *Visurgim*, ad Meridiem *Hassia* Montes, quos *Ptolemæus* *Obnobios* vocat: ad Occidentem *Rhenus* est: ad Septentrionem *Frisiam*, *Hollandiam*, *Trajectensem* ac *Transalbanum* tractum respicit. Aër est durus quidem frigidusque, at salubris. Regio satis est frugifera, sed earum rerum, quæ magis alendis gregibus quam hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, ut sunt *Poma* & *Nuces*, item *Glandes* quibus saginantur *Porci*. Fertilior est circa *Sufatum* & *Hammonem*: fertilissima ad *Paderbornam* & *Lippiam*. Ad *Amisim* vero quibusdam locis deserta. *Compascua* est *Monasteriensis* *Dioecesis*, item is tractus qui alicubi *Visurgim* fluvium respicit. *Nemorosa* est per totam *Surlandiam*, & *Bergensem* Comitatum: *Metallis* non caret in *ditione* *Colonienfi* & *Comitatu* *Marchico*: *Salinarum* etiam fecunditate alibi regio commendatur. *Animalium domesticorum* numerosissimos alit greges, & potissimum *Porcorum* quibus abundat, qui *Principum* mensis ob pernas delicatiores expetuntur. *Ferarum* quoque in *Silvis* affatim habet. *Westphalos Carolus Magnus* cognomine, primus devicit, & *Christiana Religione* imbui iussit. *Episcopatus* instituit, *Monasteriensem*, *Osnaburgensem*, *Paderbornensem* & *Mindensem*. Quis vero *potestatem* *Carolus Magnus* rerum status per *Westphalam*, quis rerum summæ præfuerit, an tota *Pontificibus* paruerit, non reperitur in *Annalibus*. Equidem in *Orientali Saxonia* erant seculares *Domini*, qui rerum tenebant gubernacula: primo quidem *Reges* de stirpe *Caroli Magni*, sub quibus tamen *Duces Saxoniæ* de genere *Wedekindi* paullatim magis atque magis increverunt usque ad *Henricum primum Regem Romanorum*, a quo tres per ordinem *Otones*, deinde etiam *Marchiones Saxoniæ* nati ex *Henrico Duce Bavarie* *Fratre primi Ottonis*. *Westphalia* vero quæ est *Occidua Saxonia*, quos habuerit *Principes seculares* illa tempestate rem cum *Episcopis administrantes*, omnino non legimus. *Sequenti* tamen *atate Henricus Dux Leo*, & ante eum *Arnoldus* *Luderus* *Dux Saxoniæ* inde *Imperator*, *Westphalam* tenuisse leguntur. Nam ab eodem *Henrico* cum destitueretur per *sententiam Imperatoris Friderici I*, *Ducatus Westphaliæ* titulum sibi *Archiepiscopus Coloniae* vendicabat, tenentque eundem *Duces Saxoniæ Inferioris* de genere *Comitum de Anholt*. Tenebat & jam dictus *Episcopus* bonam partem ejus *Regionis*, maxime *Angriam*; cui nunc *Westphali* parent, sibi quoque *Nobilibus*, quorum fere *Mancia* sunt, ac *jugum durissimum* sufferunt. *Sedes* hic olim habuerunt *suæ*

Animalium va-
rietas.

Imperium Ma-
jorum.

Tenent

Teutoni, *Busæleri*, *Chamavi*, *Angrivarii*, *Longobardi*, *Dulgummi*, *Angli*, *Chauci* & *Cherusci*. *Tenoni* Melæ & aliis, Ptolemæo *Teutones*: hi ab littore Balthico ubi sedes eorum antiquissimas Ptolemæus collocat cum Cimbris in Galliam profecti, Teutoburgo, quod Tacitus in Westphalia collocat, nomen dedisse existimantur. *Busæleri* *Majores* & *Minores* Ptolemæo; Tacito *Bructeri*. Hos habitasse Monasterium scribit Willelmus. *Chamavi* Tacito: Ptolemæo *Camani* ut censet Villanovanus. Ab his nomen Opidi *Chamen* in Comitatu Marchiæ reliquum esse putat David Chytræus. *Angrivarii* versus Orientem ad Visurgim sederunt: ubi nunc *Hervordia* & Comitatus Lippienfis, Ravensburg, Diephold & Diocesis Mindensis sita est. *Longobardi* seu potius *Langebardi*, collocantur a Ptolemæo in hujus Provinciæ finibus in quorum extrema ora Bardewicum fuit: sicut & *Dulgummi* Ptol. *Dulgubini* Tacito; a quibus Opidum *Dulmen* in Diocesi Monasteriensis item *Angli* quos circa annum ccccxliv, in Britanniam trajecisse, & Angliæ nomen dedisse, tum ex aliis Historiis, tum ex D. Bedæ Scriptore Anglo constat: *Chaucos* vero, qui *Cauchi* Ptol. *Canci* Suetonio, Lampridio & Straboni, *Chauci* Dioni, *Chayci* Claudiano: Tacitus a Frisii incipientes, ubi nunc Bremensis Diocesis ad Visurgim & Albim usque pertingit, occupare, & omnium quas exposuit gentium lateribus, donec in Catos usque sinuentur, obtendi scribit. Ad horum latus *Cheruscos* attulit idem Tacitus: ex quo ditionis eorum situs facile innoscit: siquidem Dion Historicus eos ultra Visurgim habitasse testatur, quod ex Tacito etiam manifestum fit. Continetur autem hac tabula prima Westphaliæ, Comitatus Oldenburgensis, Hoya, Diephold, vicinaque dominia. Ceterum VII Circulus Imperii Westphalicus sive Germaniæ Interioris III Ordinibus constat, quorum I Ecclesiasticus: II Principum: III Civitatum liberarum. In primo sunt Episcopi *Paderbornensis*, *Leodensis*, *Ultrajectinus*, *Monasteriensis*, *Cameracensis*, *Osnaburgensis*, *Ferdensis*, *Mindensis*. *Werdensis*, *Stablonensis*, *S. Cornelis Munster*, *Echternakenensis*, *Corbei*, *Hervordensis*: & Abbatissa I *Essensis*. In II sunt Principes, Comites, & Domini: Dux *Clivia* & Comes *Marchia*, Dux *Julia* & *Bergen*: *Marchio Badensis*: Comes *Frisia Orientalis* sive *Embdanensis*: Comes *Sein*: Com. *Dillenburg*: Com. *Vernenberg*: Com. *Manderscheid*: Com. *Weida*, & *Ringelberg*: Com. *Muerfensis*: D. *Brunchorst*: Comites *Steinfeld*, *Bentheim*, *Dortmund*, *Oldenburg*: D. *Ridburg*: Comites *Hoya*, *Diephold*, *Seaumburg*: Domini *Spiegelberg* & *Vanenberg*: Comites *Arenberg*, *Dierenberg*, *de Lip*, & Dominus in *Somer auss*. In III quæst Civitatum liberarum sunt *Colonia*, *Aquisgranum*, *Westalia inferior* (under *Wesel*), *Marcodurum* (*Duren*), *Cameracum*, *Tremonia* (*Dortmund*), *Sassum*, *Duisburgum*, *Hervordia*, *Brakel*, *Warburg*, *Lemgow*, *Werden*. Sed hæc hæcenus: flagitat ordo, ut nunc Urbes & Opida Westphaliæ explicemus. Sed cum de Diocesi Bremensi hic nobis quoque dicendum sit, quæ etiam ipsius Tabulæ titulo continetur, intermissa parumper Westphaliæ descriptione, quam sequentibus Tabulis resumemus, paucula de hac hoc loco subjungamus.

Bremensis

Bremensis Episcopatus vulgo *Stift Bremen*, cui ab Vrbe nomen est, trianguli Isoscelis figura, cujus latera ferè - *Regio & unde dicta.*
 qualia sunt Visurgis & Albis Fluvii, in extremo anguli apice ad Peninsulam, cui a novo opere seu turri ad se.
 curitatem navigantium ibi exstructa, nomen dederunt, coeuntes: Basis vero est linea ab Elta flu. per fines di-
 tionis Luneb. & Verdensis, paullo infra Alleræ in Visurgim se exonerantis, Ostium deducta. Elta enim flu-
 vius Limes est Regionis Bremensis & Hamburgensis, quam a reliquo Ducatu Luneburgensi Severa fluvius
 exiguus primum, & tamen tribus Ostiis in Albim influens, determinat. Hujus ditionis non eadem ubique *Soli qualitas.*
 qualitas, non idem solo genius. Duæ enim oræ Diocesis Bremensis extremæ ad Albis & Visurgis aggeres,
 admodum optimæ & Frugum ac Fructuum feraces sunt. Medius vero tractus inter Stadam & Bremam quem
 Mercatores usitate transeunt, horridus & incultus, sterilibus arenis, paludibus, & ericis confitus videtur.
 Itaque pallio extenso Diocesin Bremensem vulgo comparant, cujus duæ anteriores oræ, a capite seu Albis
 & Visurgis confluyente, ad utriusque fluminis ripas ascendendo fructuosissimis agris & pascuis velut Holo-
 ferico prætextæ, reliqua latitudo Levideni filo, aut Canabi contexta sit. Domicilium hic olim fuit *Chancel-
 Majoribus*, qui a Visurgi Albim usque ad Hamburgum sedes tenuerunt. Metropolis *Brema Phabiarum*, *Urbes.*
 Ptol. Pl. Appiano, Peucero & Irenico, vulgo *Bremen*. Vrbs Hanſaticæ foederis ad Visurgim flu. elegans, opere,
 arte & natura munita; Plateis Vicisque insignis, Civibus plena, Mercatorum commerciis dives. Forum ha-
 bet amplum, in quo hebdomatim rerum victui necessariorum frequentes sunt nundinæ. Vnum forlatus Me-
 tropolitana Ecclesia respicit; alterum Senatoria domus condecorat, fundamentum habens preciosum ac gra-
 tum, cellam nimirum vinariam ac publicam, in qua sub Præfecti gubernatione, Senatus Vnum, tolerabili pre-
 cio, & decenti elegantiq; æconomica ratione propinat. Quæ communis est multarum Wandalicarum & West-
 phalicarum consuetudo, ut ad publica ferenda onera, Vini popina penes Senatum maneat. Brema ignobilis
 primum vicus fuit, crescente vero Religione Christiana vires & incrementa sumere cepit, quæ Episcopis suis
 potissimum debet, a quibus Metropolitica dignitate illustrata, Ecclesia Aquilonatium omnium Matrice con-
 decorata & murorum ambitu cincta fuit. Episcoporum seriem in Ecclesiastica Historia M. Adami, v. de El &
 Stada sive *Stadium* Archiepiscopatus Bremensis Civitas ad Zuïngim fluvium in Meridionali Albis ripa, omnium
 Saxoniæ Urbium antiquissima. Est etiam *Buxtehuda* Opidum. Fluminibus latatur hæc regio *Visurgis, Albis, Flumina.*
 Elta, quæ piscibus abundant, Anguillis, Murenis, Salmonibus, quos Bremenſes i a Sale condire & fumo duræ-
 re norunt, ut in magno cum Lucro Civium ubique cari, grati & preciosi sint. Bremenſes natura bellicosi, indu-
 citi & aliquantulum ad seditionem propensi. Literarum studia, artesque liberales tum primum amant & pro-
 movent, quando earum venustate apud externos poliuntur: Minus alioquin studia & studiosos propensi, Mer-
 caturam libentius exercent. Ex amplissima negotiatione, & remotissima navigatione opes sibi acquirunt.
 Unde Cives pene omnes vel Mercatores, vel Opifices, & multi navium Architecti peritissimi sunt.

Urbs.

IN nostra Westphaliæ descriptione sequuntur urbes, inter quas offert se primum *Monasterium*, totius Westphaliæ Metropolis, *Mediolanum* Ptolemæo, ut censet Pyrchaimerus, vulgo *Münster*. Urbs est omnium celeberrima & munitissima. In hac floruerunt litteræ & puritas Romanæ linguæ ante annos lxx. Episcopatus appellacionem urbs Monasteriensis præbet, & ab insigni Monasterio ibi fundato nomen appellacionemque sortita est. Videndus Munsterus lib. 111 Cosmographiæ. Hic magna retinctorum (quos Catapultas nominant) orta est factio, anno c15 15xx 111 & sequente, undique illius sectæ hominibus eo tanquam ad acropolim confluentibus, tantumque eorum crevit conjuratio, ut nulla humana auctoritate potuerit comprimī, lecto etiam capite seditionis Joanne quodam *Bukholdo* opificio sarcinatore, genere plebeio, ad omnia parato, ingenio, audacia, facundia, fraudibus supra reliquos omnes præcellente. Hic se Regem non est veritus prædicare. Episcopus igitur visibi debellandos hostes ratus, opibus Archiepiscopi Coloniaensis, & Ducis Clivienſis adjutus, post xlv obsidionis mensem urbe sua potitus est. Regem forcipibus candentibus laceratum, ferreaque corte inclusum, è turri suspendi iussit. *Susatum* (*Sœst*) urbs Westphaliæ post Monasterium opulentissima amplissimaque, decem populosis distincta Parœciis. Primæva fundacione castrum seu præfecturam fuisse perhibent, quæ in tantam paullatim urbem creverit. Indeque Susati appellacionem natam, quod ob loci situsque oportunitatem, ædificiorum aliquid ad castrum ipsum semper accesserit, ut a quotidiano incremento, *Susatum* quasi *ein Zusatz*, sit cognominatum. Complures pagos vicinos sibi subditos occupat, olim Præfecturas minores, quos populari nunc lingua, *die Burden* indigentant. Urbs hæc nunc sui Cliviorum, Iuliacensium ac Montensium Ducis clientela est, quum ante fuisset Archiepiscopo Coloniaensi subiecta. *Wesalia inferior* vulgo *Wesel*, urbs clara opibus, dignitate, ædificiis & mercatura. Ad alterius superioris differentiam quæ in sinistro Rheni latere sita est, Wesalia est dicta inferior. Ex præterfluvio Lippia fluvio commoditates haud pœnitendas percipit, qui sinistrum ejus latus adluens, statim Rheno confociatur. Est Wesaliæ memorabilis misericordiæ ara, a Clarissimi viri ac D.D. Henrici Oliferii, cognomento Baers, D. Cancellarii Clivienſis &c. parentibus consecrata & posita: Gerontocomium nimirum, ubi senio & ætate confectis Viris vitæ necessaria liberalissime suppeditantur: cujus annuos proventus Filius, paternæ pietatis memor, adauxit. De Oldenburgo supra diximus. *Osnaburgum* sive *Ossenburgum* insignis Civitas, a Comitibus de Engern erecta, auctore Hermannō. Alii a Julio Cæsare hanc urbem inceptam esse perhibent, ut Annales Saxonum. Ferunt hanc a pellibus bovinis dictam, quibus urbs hæc fuerat circumdata. Situ amœnam obtinet vallē amnīque Hafa irrigatur. Pinguem in eacoquant Cerevisiam, *Buse* vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, Widekindi etiam Arce, huicurbi vicina, expugnata, eaque imposito præsidio firmata decem in Saxonia Episcopatus instituit, quorum præcipuum *Osnaburgensem* esse voluit. Summe etenim hanc urbem præ cæteris coluit, cui privilegium novæ Scholæ concessit, in qua Græcæ & Latine litteræ a Viris doctis traderentur: ut scribunt Munsterus, Hamelmannus, & Argentinensis.

Westphalia
tabula. II.

tinenſium Chronica. *Minda*, vulgo *Mynden* urbs amœniſſima & munitiſſima eſt, ex navigio Viſurgis, ejuſque alluvione, amœnitatem, Piſces & alia comoda ſentiens; coquit bonam Cerevſiam, vicinis multis gratam, variſque abundat mercaturis. De hujus primis initiis ita ſcribit Munſterus: Cum *Widekindus*, primarius Saxoniz Dux, ad fidem Chriſti perveniſſet, permiſit Carolo Imperatori Arcem ſuam ad fluvium Weſeram, ut in ea firmaret Epifcopo locum, capax enim amborum fuit, ita ut Epifcopo diceret, mea atque tua erit communi jure Arx iſta, ut inde Saxonum lingua *Myndyn* diceretur. Sed temporum ſucceſſu ex y factum eſt, vocaturque Civitas ipſa hodie *Mynden*. *Amſpergum* vulgo *Amſperg*, Metropolis Comitatus ejuſdem nominis. Situm eſt ad Ruram fluvium, Arcem editiore Monte adjunctam habet, gratum & commodum Epifcoporum Colonienſium domicilium, ut quæ jucunda ſimul & utilia venationis exercitia, Piſcium item copiam ex præterlabente Rura præbeat. *Warburgum* non inelegans Weſthaliz Opidum ſitu inæquali, Diſtula aquis inſtructum, Comitatus olim titulo, uti Hamelmannus perhibet, illuſtre, qui idem hoc Opidum a præſtanti commendat Cereviſia, gratiſſimo iis potu, quicum parvo crumenaſ diſpendio, genio indulgere cupiunt. *Tremonia*, *Dortmund*, in meditullio Comitatus Tremonienſis. Hic Sacri Imperii Comitatus atque etiam urbs, earum ditionum albo recensentur quæ ſine intermedio Romanorum Imperatorem agnoſcunt Dominum. Urbs quondama Trotmannis Suevorum populis *Trotmannia*, poſteris temporibus *Tremonia*, vulgare autem dialecto, *Dortmund* appellata eſt. Annales veterumque quæ exiſtant Monimenta declarant eo loci, ubi poſtea urbs Tremonienſis exſtructa eſt, duos olim Pagos Veterem ſcilicet & Novum exſtituiſſe, qui Imperii caſtri Trotmannorum intermediu ſequerentur. Sub id vero tempus, quando Carolus Magnus hæcæ omneſ Saxonicas Provincias ſubegiſſet, Ius Municipii accipere, paullatimque in Opidum coaleſcere cœpiſſe. Is enim perſpecta ſoli ubertate ſituſque non vulgari præſtantia, Colonias huc deduxit, ſedemque hic ſibi Aulæque Regiz domicilium firmavit. Ex qua vetuſtatis memoria in agro ſuburbano fertiliffimo equidem loco poſita latifundia (quorum poſſeſſio per Comites olim in Senatuum translata eſt) *Conings-Hoff's Landt*, & curtes ſeu villæ iſtæ ampliſſimæ per vicinos agros ditioneſque circumjectæ *Reichshofen* nuncupantur, quæ cenſus ſuos Feudamentorum annuos ad Aulam ibi Regiam conferre tenebantur. Sunt & *Duffeldorpium* & *Hervordia*. Etrurorum gentium *Widenbrugge* & *Geſucht*. Suntque in hac Tabula Comitatus, *Lemgow*, *Benthem*, *Lingen*, *Tenklenborch*, *Diepholt*, *Schouwenberg*, *Ravensberg*, in quo ſunt 14 Præfecturæ, *Sporenberg*, *Ravensberg*, *Vlothem*, *Lymburg*, *Lippe*. Epifcopatus, *Monafterienſis*, in quo ſunt Præfecturæ, *Walbeck*, *Saffenburg*, *Sirromberg*. Burgraviatus *Werne*, *Bocholt*, *Ahuſ*, *Horſmar*, *Bevegern*, *Rheine*, *Meppen*, *Nienhuys* deſtri. *Cloppenburg*, *Walbiſen*, *Vech*: Comitatus 11, *Sreenverdt*, *Gemen* & *Erfmarſchalck Northercken*. *Osnaburgienſis*, *Mindenſis*, *Paderbornenſis*. Sed de his ſatis, ad reliqua pergamus. Weſthalia Stagnis, Paludibus, ac Fluminibus multis irrigua. Flumina ſunt *Viſurgis*, *Amiſis*, *Glaa*, *Neth*, *Hafia*, *Honta*, *Sala*, *Lippia*, *Stovera*, *Aa*, *Vidru*: ad Amiſim pertinent *Dewera*, *Dextra*, *Glaa*, *Berckel*, quorum fontes plerique hic reperiuntur. Sunt & Montes in Weſthalia colleſque plurimi, utpote *Baernberg* & alii. Nec deſunt Silvæ, inter quas: *dat Heiſterholt*, & *de Averi* & *Holt mæ*

flumina.

Tent

Tennoburgensis saltus, ad Lippiz ortum. Ad opera publica venio. Carolus Magnus multas Ecclesias in Westphalia erexit. Primam vero Osnaburgi Episcopalem Ecclesiam in honorem Divi Petri, Crispini ac Crispiniani condidit. Est Susati templum celeberrimum miræ magnitudinis, cum maximæ altitudinis Turri, S. Patrolo sacrum, quem tutelarem Divum agnoscit hæc Civitas. Reliqua cum Templis, tum Monasteria, Nosocomia, Xenodochiaque quæ Monasterii & in aliis urbibus conspiciuntur, prætereo. *Carolus Magnus* di. Westphalos ad Christianam Religionem vi compulisse, supra diximus. Cæterum cum sæpius subactos, rebellando tamen refractarios, datam semper fidem violare animadverteret, visum est illi ex re fore si diritate supplicii exemplorumque terrore castigaret illorum proterviam. Itaque iudices arcanos constituit, quibus jus ac potestatem animadvertendi in perjuros, aut temerariæ fidei reos, aut facinoris compertos, inauditos atque indefensos, delegavit. Ea severitas & truculentia Westphalorum gentem in fide atque officio continuit, cum sæpius in Silvis Magnates & non mediocribus fortunis Viros suspensos perfractis laqueo cervicibus vitam finivisse cernerent, nulla accusatione præmissa. Scribit *Æneas Pius* ad suam usque ætatem continuatum fuisse illud iudicium, secretosque ritus observari, quibus criminosos judicant, & reos damnationis suæ inscios, ubicunque reperti, fuerint, supplicio affici: eosque Scabinos appellari, qui huic iudicio cum potestate præsent, testatur. Sed hæc hæcenus. Westphalum se esse profitetur *Ioannes Lewendavius* nobilissimus Vir doctrina multa atque linguæ utriusque Latinæ atque Græcæ cognitione, converso a se toto Xenophonte, omnibus Nazianzeni operibus, Historicis aliquot præterea Græcis, & aliis Græcorum libris felicissime reddendis & interpretandis celeberrimus. Gentem habet hæc regio venustam, elegantis & proceræ staturæ, fortemque robustamque corpore & audacem mente. Militiam habet copiosam, promptamque ad arma & mox paratam. Ingeniosi etiam perhibentur Incolæ, ac proverbio dici solet, Westphalos plures astutos, subdolos, versipellesque, quam stultos gigni. Adulteriorum ac spurcitiei omnis severa olim censura hic erat. Cibus panis niger & cauteus: Carnes quoque tam bovillæ, quam suillæ, & quidem plurimæ, eæque plerumque fumo duratæ: Imprimis pernæ quas etiam crudas edere Incolis non insuave est. Potus Cerevisia: opulentiores Vino utuntur ex Rheno advecto, licet magno ematur precio. Cum vero ager plerisque locis minus gratus sit cultori, fit ut Artibus Mechanicis ac Mercaturæ se dedant Incolæ. Merces sunt Lapides situariæ, ac ædificiis extruendis aptissimi, Molares etiam ac Cotes: imprimis vero pernæ delicatissimæ vel Principum mensis expetitæ. De hac regione hi versus Rhythmici vulgo circumferuntur:

*Hospitium vile,
Cranck broot, dun bier, lange mile,
Sunt in Westphalia:
Qui non vult credere, loop da.
B b b iij*

Tertia

*Opera publica.**Ratio gubernan-**Mores.**Virtus.**Opificia,
Mercimonia.*

Regio & mds
dicta.

Situs.

Imperium Ma-
jorum.

Opida.

Tertia & postrema Westphaliæ Tabula, sicuti titulus ipse præ se fert, tres partes graphice delineatas exhibet, *Ducatum Bergensem, Comitatum Marchiam & Dioccesim Coloniensem*. Eas, eo quo proposuitur ordine, percurramus. Offert se primo loco *Ducatus Montensis* sive *Bergensis* qui a Bergoripensi Opido nomen habens, incipit apud inferiorem Wesaliam, ascenditque juxta Rhenum magno spatio. De hujus autem Ducatus initio sic scribit Munsterus: Tempore *Henrici Aucupis* Rom. Regis, nempe anno **CCIOXXIV** fuere duo Fratres, qui ob exhibitum ministerium honorati fuerunt a rege Henrico, qui designavit eis in Westphalia certam quandam regionem, in qua senior, nempe *Adolphus*, construxit Castellum quoddam prope Comitatum Arnsperg, nominavitque illud *Volvelhegh*: & temporum successu non parum cultiorem reddidit terram illam per circuitum, Opidis & vicis eam ornans. Alter quoque Frater, *Eberhardus* nomine, construxit & ipse Castellum, appellavitque illud *Aldenburgh*. Crescentibus autem Fratribus illis in potentia & opibus, creavit Rex *Adolphum* in Comitem, & ditionem exrexit in Comitatum, qui dictus fuit Comitatus de *Altena*. *Eberhardus* quoque terram sublimavit in Comitatum *Bergensem*. Paulo post *Eberhardus* factus Monachus, tradidit Fratri suo ditionem suam, & constructo Monasterio juxta fluvium *Dunem* factus est Abbas in eo. Ab *Adolpho* & posteris ejus descendunt Comites isti: *Engelbertus*, *Adolphus*, *Engelbertus*, *Adolphus*. Is vero *Adolphus* cum nullam reliquisset prolem, celsit Comitatus *Bergensis* Filio *Somoris* suæ, nempe *Gerardo* Comiti *Iuliacensi*. Post eum præfuit utrique ditioni Filius ejus *Wilhelmus*, & post *Wilhelmum* *Gerardus*, post *Gerardum* filius ejus *Wilhelmus*: atque huic successit Filius ejus vocatus quoque *Wilhelmus*, Dux primus *Iuliacensis*, *Bergensis* & *Dux Gelriæ*. Successit autem ei in his Ducatibus Frater ejus *Raimoldus*, qui mortuus est anno Christi **CIOCCCCXXIII**: mansitque post hæc tempora ditio *Montensis* apud Ducatum *Iuliacensem*. Sunt qui aiunt Comitatum *Montensem* erectum eo tempore quando *Henricus* Superbus fuit depositus a *Friderico* I. Anno tamen Christi **CIOCCCCXXVI** fecit *Carolus* IV ex Comitatu *Marchionatum*, & Filius ejus *Wentzslaus* sublimavit ad Ducatum. Hæc ille. Est hic Imperiale, sub *Montensi* Ducis tutela Opidum *Essendia*, in quo *Alfridus* IV *Hildesheimensium* Præsul Collegiatum ut vocant *Virginum* *Wesalium* ex paternis facultatibus fundavit Cœnobium, ut sub Abbatis educatione **LII** Virgines alerentur, & **XX** similiter Canonici sub ejus loci Decano, Canonicam viverent vitam. Asyli Privilegio *Abbatia* gaudet, & locus in ea maxime *dis Borch* nuncupatus. Villæ aliquot vicinæ, ejus sub sunt dominio *Ecclesia* ibi perelegans in qua Tabula exhibetur visenda *Brunii* illius *Agrippinatis* opus. Ager *Frumenitici* præstantissimi ferax, unde candidus *Essendia* panis in precio est. Opidani Negotiationem etiam remotam, alii *Artem* *Textoriam*, *Fabrilem* complures exercent. Non alium facile reperias locum, ubi plura conficiantur scolopeta. Fontibus abundat & atro carbonario Lapide quem territorium vicinum suppeditat, possumus vero, qua *Steltium* est, ad *Ruram* *Amnem* Opidum. Est & *Dusseldorpium* a *Duselo* amne cognominatum Atque Præfecturæ **XX**, *Blanckenborch*, *Leuwenberh*, *Huicksenwege*, *Barnfeld*, *Salinge*, *Lantberg*, *Dusseldorp*, *Stein*, *Byn*.

WESTPHALIAE : : : TABVLA.

111

aphice delineatas
uo propositz sunt
Bergoripensii Opi-
um magno spatio.
egis, nempe anno
rico, qui designa-
it Castellum quod-
ssu non parum cul-
Frater, Eberhardus
em Fratribus illis in-
um, qui dictus fuit
Paulo post Eber-
xta fluvium Dune-
rus, Adolphus, En-
Bergensis Filio Soro-
thelmus, & post Wil-
ocatus quoque Wil-
ucatus Frater eju-
itio Montensis apu-
uando Henricus Sa-
ex Comitatu Mar-
iale, sub Montensi
legiarum ut vocan-
ucatione LII Virg-
m. Atyli Privilegi-
us subsunt domini-
Ager Frumentum
otationem etiam re-
ocum, ubi plura com-
um suppediat, pot-
anne cognominat-
Düsseldorf, Steinbach
Byenbach

Comitat. Mar-
chia.Imperium Ma-
jorum.

Opida.

Diœcesis Coloni-
ensis.

Urbes.

Byenbach, Meyseu, Medman, Windeck, Syberg, Nuxenborg, Portz, Lulstoffs, Monheym, Angermünde, Er-
versfeldt, Borck. Sequitur Comitatus Marchia, vulgo *Marck*, Hunc & Ducatum Bergensem Ubii olim in-
dissē videntur, de quibus infra plura. Caterum Comites Altena, eo titulo contenti fuerunt, usque ad Adol-
phum Comitis Friderici Altena & Montis filium, qui cum Marck sibi parasset, se Comitem de Marck vel
Marchiæ inscripsit, gessitque insignia circiter annum 1101 tempore Wichmanni Comitis Clivie. Est au-
tem Mafchia Comitatus in Westphalia amplissimus a Lippia amnis ripa versus Occasum multis insignibus
Opidis, *Hamme*, *Unna*, *Sysato*, *Tremonia*, *Werden* & aliis florens. De *Sysato* & *Tremonia* supra egimus. *Wer-*
dena in Westphaliæ aditu, ad Ruræ amnem in ditione Marckenſi Opidum, occasione Cœnobii, a S. Lutgero
ibidem instituti, initium habet, a Gulielmo de Hardenberg xlii Cœnobiarcha anno 1100 cœxi vii excita-
tum, & ab Engelberto Comite Marckenſi Civitatis privilegiis quibus etiamnum gaudet, donatum. Opidum
rem pecuariam, unde & plurimum viciant, exercent. Agros habent lætos & compascuos, Montes præ-
tos & Silvosos, in quibus incredibiles Porcorum greges oberrare quandoque videas, & rivulos gratissimos mure
ex montibus susurrantes. Quin & ex præterlabente Rura, commoditatē haud mediocres percipiunt
unde Piscibus, & fapidis pinguibusque abundant Anguillis. Sunt autem in hoc Comitatu Præfectura xli
Iserenloe, *Huerde*, *Altena Boeckum*, *Swartenberg*, *Wetter*, *Ham*, *Swerten*, *Lunen*, *Flunna*, *Nußt*, *Blankenstettin*, *Rade-*
Werden, *Camen*. Comprehenduntur etiam hac Tabula Comitatus *Waldeck*, *Nassau* & *Dillenburg*; *Siegen*,
Siegen, *Limbürg*, *Altena* in Comitatu Marchiæ, *Amberg*, qui subest Episcopo Colonienſi, *Kuningſtein*, *Ha-*
nau, *Iſenberg*. Restat in hac Tabula Diœcesis Colonienſis, vulgo *Sist Colln*, cui ab urbe primaria nomen. Hanc
olim coluerunt *Ubi*: quorum sedes primum fuisse videntur trans Rhenum ditione Marchia & Bergensi
Clivienſis Principis propria: sed a M. Agrippa in citiorem ripam traductos ad victoris arbitrium ex Stra-
bone constat. Horum ditio a Confluentibus incipiebat, ac etiamnum incipit. Dicuntur & *Agrippinensium* Ta-
cito Histo. v. Verisimile fit nominis Vbiorum vestigium servari in pago Coloniae objecto (inquit Iunius)
que in *Tuysch* vulgus nominat, olim fortasse *te Ubiſch*, & contraſte *Tubiſch*, atque inde *Tuysch* ubi nobili-
exstat & vetustum Cœnobium, olim præſidiatum munimentum a Fl. Constantino constructum, & Divitem
se nuncuparum. Neque veri diſſimile videtur nobilem illam primi ordinis sacerdotio aram, a Tacito no-
semel memoratam, eo loco exſtitisse, apud quam *Segimundus* (qui perperam Straboni *Semiguntus* vocatur)
Segeltæ Sicambrorum Principis Filius sacerdos creatus fuerat, quem postea in defectione Germaniarum
Duce Arminio ad rebelles profugum, vitas abruptiſſe Tacitus ſcribit. Metropolis est, *Agrippina Colonia* Tac-
(*COL. CLAUD. AUG. Agrippinensium* in antiqua inscriptione, quæ exſtat in Aldi Orthographia: & *Col. Ag-*
rippina Ubior. in nummo Claudii: *Col. Agrippina Ubior.* Legio xlix in nummo Vitellii: *Agrippinensis* Legio
apud Ptolemæum: & *Agrippinensis Colonia* apud Suetonium & Plinium. Hodie *Colln* incolis: *Colongne* Galli
Coloniam dictam quidam fabulantur a Colono Trojano: alii, quod Romanorum fuerit Colonia dictam
volunt: Cornelius Tacitus de ea re ſcribit in hunc modum: *Agrippa quoque vim suam sociis quoque nationibus*

offentant

Angermunde, Er
 in Ubii olim infe
 t, usque ad Adol
 ein de Marck ve
 is Clivia. Est au
 multis insignib
 ra egimus. W
 nobis, a S. Lutgero
 cccxvii excita
 natum. Opidam
 os, Montes præ
 os gratissimo mur
 diocres percipiunt
 u Præfecturæ x
 Blankenstein, Rœ
 Dillenburg; Seyn
 si, Kuningstein, Ha
 aria nomen. Han
 Marchia & Bergen
 arbitrium ex Stra
 & Agrippinensi Ta
 o (inquit Iunius)
 Tuisch ubi nobis
 uctum, & Divite
 ram, a Tacito no
 Semiguntius vocatur
 one Germaniarum
 Agrippina Colonia Ta
 graphia: & Col.
 Agrippinensis Legio
 lis: Cologne Gallie
 rit Colonia distans
 ciis quoque nati
 ostentare

ostentare: in Opidam Ubiorum, in quo gentia erat, veteranos Coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vo
 cabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgressam Avus ejus Agrippa in fidem acciperet. Er
 go utrumque nomen Agrippina & Colonia huic urbi ab Agrippina muliere datum est. atque ex eo tempore
 Colonia Agrippina, Cives vero Agrippinenses dici cœperunt. Romanorum deinde viribus sensim contritis ac
 debilitatis: Galli, Childerico Rege ductore, anno Domini ccccxii iis omnibus profligatis & pulsus Colo
 niam vi occuparunt, eamque ad Ottonis i tempora suis habenis moderati sunt. At vero anno ccclxxlix
 Otto Imperator Aug. Coloniam armorum strepitu Francis ereptam, Romano Imperio reddidit. A quo
 tempore in hodiernum usque diem, libera Imperialis Civitas existit. Vrbs ad sinistram Rheni ripam sita,
 ambitu magna, forma primum quadrata, nunc semilunari, visu pulchra, splendore & elegantia excellens,
 Templis celebris, Ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta, Plateis Vicisque insignis, Hortis
 Pomariisque hilaris, Mœnibus Turribusque valida, duplici fossa cincta, Civibus plena, Mercatorum commer
 cii dives, Mechanicis Artibus nobilis, Academia & studiis liberalibus illustris, atque opulencia sua plerisque
 Germaniæ Civitatibus anteposenda. Novesium, aliis Novesium, Nuesium Ptolemæo: Maliano Nussia, vulgo
 Nays, insigne Diœcesios Colonienfis Opidum, i v Milliaribus ab Agrippinensi Colonia distans. Tacitus Le
 gionum gentem, Vbii proximam constituit & in ea Novesium. Hæc urbs a primordio secundis Rheni flu
 viis irrigata, sinistram situ latus illustravit, donec Fortuna minus propitia, alveum Rheni immutans, ur
 bemque non longospacio adspiciens, brachium ejus usibus reliquerit. Sunt præterea in hac Diœcesi Opida
 Civitates aliquot egregiæ, utpote Andernacum, cujus meminit Ammianus qui sub Iuliano Cæsare militavit,
 præterque Antennacum, habet autem situm amœnum juxta Rhenum & inter Montes. Bonna sita in planicie
 mœna, ubi montes Rhenenses qui a BINGIO descendunt Rhenumque includunt in planiciem evanescent. Son
 na, non ignobile Opidum, & Brula vicus. In Episcopatu Colonienfi Præfecturæ decem, Arnberg, Frede
 hard, Bylsem prope Brilen ad Ortum Medebach, Fredehardeskirchen, Hovestatt, Werle, Nehem, Balue. Dominia
 Hamborch, Homberg, Hachnberg, Hardenberg. Coloniz porro Urbis Politia florentem Reipublicæ Romanæ gu
 bernationem adprime refert. Etenim si Consulum, Proconsulum, Cenforum, Tribunorum, Vigilum, Qua
 esturum, Annonæ Præfectorum dignitatem consideres, si rectum & inflexibilem Iustitiæ Baculum, Fascium loco,
 vulgo existimatur, receptum: si Tribuum Ordines: si Civilem Senatorum Auctoritatem observes, quasi
 regem & vivum quoddam Simulachrum Romanæ Urbis, hanc Agrippinensem videbis Rempublicam: ut
 imperito, nativo quodam Iure, Romanorum dicatur Colonia. Sed hæc hætenus, ad alia transeamus.

C c c

In hac

Ratio gubernan
di.

*Comitatus
Muercensis.
Suum.*

*Opidum.
Ducatus Clivensis
unde dicitur.*

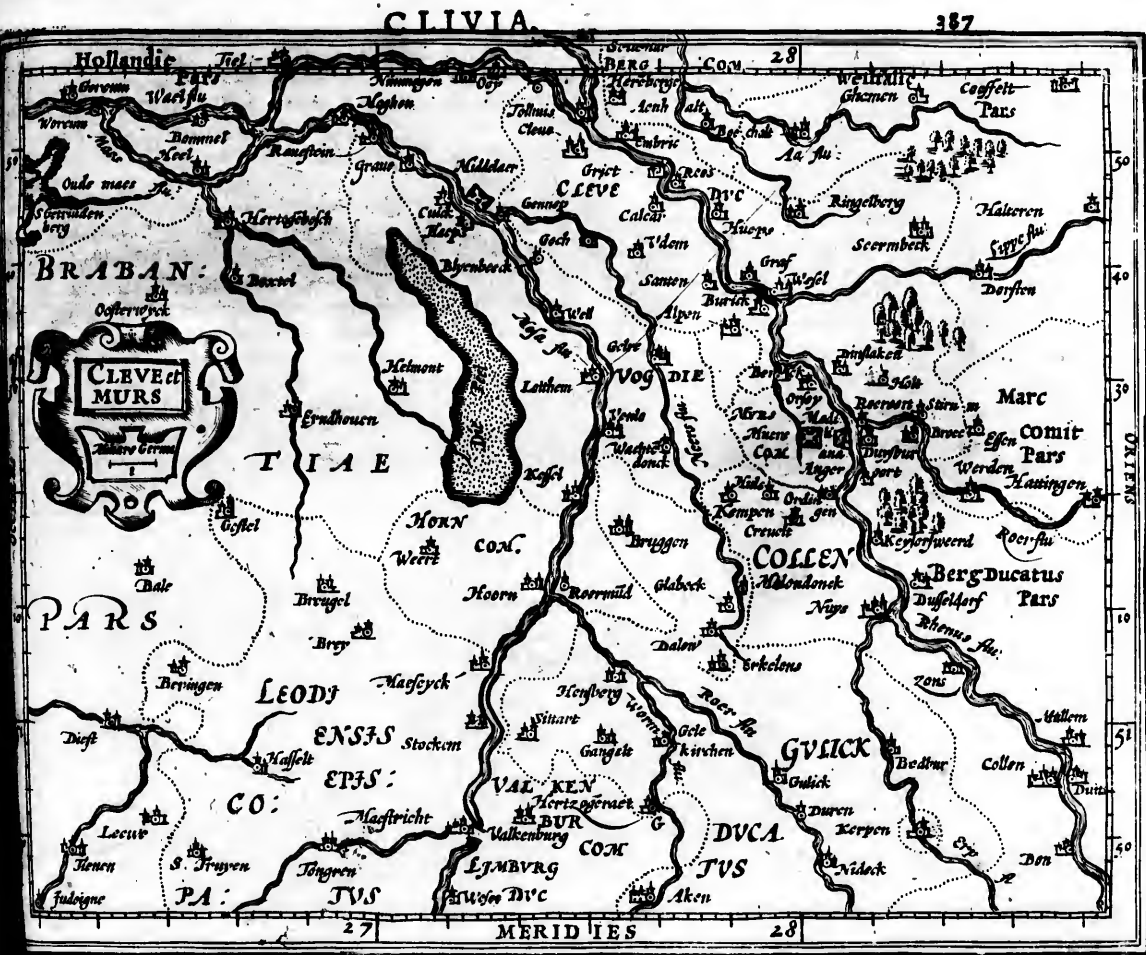
*Suum.
Aëris temperies.
Animalium vari-
etas.
Solis fertilitas.
Imperium Ma-
jorem.*

Opida.

IN hac Tabula quæ *Comitatum Muercensem* una cum Regionibus, Urbibus & Fluminibus, quæ potissimum hunc Comitatum ambiunt; graphice delineatum exhibet: eas duntaxat regiones describemus, quas alibi non descripsimus: has videlicet: primum *Comitatum* ipsum *Muercensem*, deinde *Ducatum Clivensem*, ultimo loco *Juliacensem*. *Comitatus Muercensis* sive de *Muers*, vulgò *Grafschaft Muers*, ab Opido cognomini nomen appellationemque accepit. Ad Ortum Ducatum respicit *Bergenem* & Comitatum *Markensem*: ad Occasum *Gelriam*: qua Meridies est *Dioecesim Coloniensem* & Ducatum *Juliacensem*: qua Septentrio *Clivensem*. Ager utcumque fertilis Frumenti, ac pascuis lætus. Opidum hujus Comitatus est *Muers* quod regioni nomen suum communicat, è regione *Duisburgi*, haud procul *Rheni* sinistra ripa situm. Et hæc de Comitatu *Muercensi*, ad Ducatum *Clivensem* venio. *Ducatus Clivensis* appellationem traxisse creditur a *Clivis*: exstatque ejus nominis Opidum, de quo infra, ad *Rheni* ripam in tribus clivosis Collibus constructum. Terminatur ab Ortum Ducatu *Bergensi*, Comitatu *Marchiæ*, ac *Westphalia*, a Septentrione Comitatu *Zurphaniensi*, Trans-*Isalano* Tractu, ac *Batavia*: ab Occidente *Gelria* & *Leodiensi* tractu: a Meridie *Colonien*si & *Aquisgranensi* ditionibus. Regio ipsa bono & salubri aëre gaudet: Agro fertili Frumenti, ac lætis pascuis. Varii generis videre hic est Animalia: atque alibi Feras varias, Apros, Meles, Vulpes, Lepores, Caniculos, Cervos, Feles, & Equos silvestres: Palumbium aliarumque Avium frequens Aucupium, inprimis *Perdicum*, *Turdorum*, & *Corvum*: Anates innumerabiles, omnium denique rerum quæ ad vitam pertinent largam copiam. Ferunt autem *Ælium Gracilem* quum opibus & potentia floreret in *Gallia Belgica* donatum a *Pipino* & *Carolo Martello* ea parte *Bataviæ*, quæ nunc *Clivia* dicitur. Successere ei ordine *Theodoricus*, *Reinboldus*, *Rudolphus*, *Joannes*, *Robertus*, *Baldunus*, alique usque ad *Joannem* qui ab *Ælio* fuit xxvii. In hoc desit familia. Cooptatus tamen ab Imperatore & provincialibus in jus familiæ *Adolphus* qui *Constantien*si Consilio a *Sigismundo* Imperatore *Dux Clivia* dictus est. Habet autem Ducatus iste in ora *Gallia* Opida ista: *Xantiam*, *Santen*, Opidum in sinistra *Rheni* ripa, olim *Trajana Colonia* *Pighio*, *Vetera Pyramio* & plerisque aliis: vetustatis ac antiquitatis multum præ se fert, quod testatur *Tophus Lapis Dynstee*, dictus, ingenti ibidem copia ex antiquis ruinis collectus. *Burichium*, *Burich*, Opidulum è regione *Wesalia* situm, felici agro & lætis pascuis gaudet. *Clivia*, *Cleve* Provincie caput est, Opidum celebre & vetustate summa, non procul a *Rheni* ripa, & ab ejus divortio, ubi expandere suos ramos, & *Batavos* in Insulam incipi redigere. Cujus amplitudo magna fuit quondam, sicut ex ruderibus in agro vicino passim apparentibus colligitur. Nomen ei *Clivia* quod in tribus clivosis collibus pendulum versus *Rhenum* panditur. Discrepanius duntaxat vocalis mutatione lingua populari qua *Cleve* nunc Opidum, ut & *clivus* omnis appellatur. Imminet *Rhen*o in eminentissimo trium Collium, quadrata Turris præalta lataque, cum Arce longe conspicua

ibus

ae potissimum
bermus, quas
neatum Clern-
ab Opido cog-
mitatum Mar-
iacensem: qua
iratus est Mun-
ripa situm. Et
nem traxisse cre-
sis Collibus ex-
centrione Comi-
a: a Meridie Co-
Frumenti, ac le-
pes, Lepores, Co-
upium, inprimis
uaz ad vitam pe-
in Gallia Belgica
ei ordine Th-
Alio fuit xxvii.
dolphus qui Con-
as iste in ora Gallie
o, Venera Pyramio-
ois Dignifteen, di-
regione Wesaliae fu-
e & vetustate sum-
in Insulam incip-
sim apparentib-
nditur. Discrepa-
s omnis appellatio-
ce longe conspicua
qua

quam tradunt a C. Julio Cef. bello Gallico constructam esse, velut propugnaculum ejus ad ripam vicinitatis adversus Germanos. Quod ipsum in atrio Palatii Majore Principum jussu adnotatum legitur his verbis. ANNO. AB. VRBE. DCXCII. C. IVLIVS. DICTATOR. HIS. PARTIBVS. SVBACTIS. ARCEM. CLIVENSEM FVNDAVIT. Nunc Illustrissimis Iuliacensis, Clivensis & Montensis inclita sede, Collegio Ecclesiastico, & amabili Incolarum humanitate memorabile est. Siti peropportuno excellit, inde enim vicina pabulosa in loca, librata planicie, læta virentique gramine tecta, quam longissime patet prospectus; potissimum vero è Turri altitudine conspicua, quæ a cygno versatili ventorum indice nomen habet. *Calcaria* Opidum in Insula Rheni & Belgica Batavia a Comitibus Clivensibus, primitus exadificari cœpta, ut præsidium esset ac tutum refugium ab incursionibus Colonensium ac Gelrensiū vicinorum, quibuscum ipsis frequentia bella gerebantur. Nomen accepit ab antiquissimo Castro *Calcar*, a quo trans Insulam hanc ad ulteriorem Rheni ripam erat trajectory Lanificio & coctione Cerevisiæ quæ istinc ad finitima loca transferebatur, potens ac dives facta, haud mediocriter crevit. Supra *Calcaria* loco quem vocant hodie *Auf den Baern*, creditur Cæsar Germanicus Rhenum ponte junxisse, quum a veteribus Caltris in *Masas* tenderet, quos nunc vocamus *Twentas* mutato nomine tametsi Opidulum *Omaerssen* veteris appellationis servet vestigia. *Griet* sinistram Rheni ripam tuetur; hanc eadem parte sequitur *Griethusum* in principio agri Batavorum juxta Lobecum vetustam arcem, quam cursus extremitatem seu angulum dici volunt, *Loop* enim cursum nobis sonat, & *Eck* angulum significat: ibidem Rhenus scindit se bifido cursu in diversa labens. In Ripa Germaniæ sunt *Vesalia* de qua in Descriptione Westphaliæ *Duisburgum*, sive *Tentoburgum*, veteris Germaniæ Opidum ad ripam olim fluminis Rheni inter Ruram & Aagram amnes situm. Clarum semper fuisse, cum maxima ædificia, tum historiarum etiam Monumenta decurrant. Ob Nundinas etiam celebres negotiationesque Mercatoribus frequentatum fuisse, indicant Rerum Flatricarum Scriptores. *Embrica* incolarum & ædium frequentia, & Schola, quam optime instituta concinnum vulgo *Emmerick*, *Asseburgum* Taciti Scholiastis. Id autem non vacare errore Newenarius docet. Atque hæc *Clivia*: restat paucis explicandus *Iuliacensis Ducatus* vulgo *Iuliers* seu *Gulick*, Nomen illi ab Opido *Iuliao*. Situ est inter flu. Rhenum & Mosam, idem pene qui *Clivæ*, nisi quod hæc Septentrionalior ille Meridionalior sit. Conregionales enim alioqui eisdem habent. Regionis Aër bonus & salubris: Ager utcumque fertilis Frumentum omnis generis, quod ponderosum valde est. Profert quoque *Isaum* herbam Tinctorum, vulgo *Waid*, quæ Accolis magnum quæltum reddit: estque Pascuis lætus, Vinum vero haud gignit. Sunt hic permulta domestica Animalia, & imprimis Equi optimi. Principes Iuliacenses ab Eustathio Goresfridi Bilionei fratre ortum ducere existimantur. Cæterum Iuliacensis ditio Comitatus olim fuit, & anno 1101 cccxxix a Ludovico Imperatore in Marchionatum erectus fuit, ac deinde xxx post annis a Carolo IV in Comitatus Metensibus fuit erectus in Ducatum, id quod Cuspinianus sub titulo hujus Imperatoris ostendit. Primus autem Marchio & postea Dux *Gulielmus* I. Hujus filius *Gulielmus* Patri successit in Ducatibus Iuliacensi & Gelrensi. Hic qui improlis obiisset, successorem reliquit *Raynoldum* fratrem. Eoque mortuo sine hærede relicta ejus uxor

Ducatus Iuli-
acensis.
Situs.
Aëris temperies.
Solis fertilitas.
Animalium varietas.
Imperium Marchionum.

fini suo *Adolpho Bergenſi* nupſit, qui factus eſt Dux Iuliacenſis & Bergenſis. His ſine liberis mortuis, factus
 eſt *Gulielmus* Dux Iuliacenſis atque Bergenſis, genuitque Filium nomine *Gerardum*, in paterna ditione ſuc-
 ceſſorem. Gerardo natus filius *Gulielmus*, qui unicam Filiam ſuam tradidit uxorem, Ducis Clivenſis unico
 Filio Ioanni: ſicque tres Ducatus, Bergenſis, Iuliacenſis, & Clivenſis in unam redacti ſunt ditionem. Genuit
 autem iſte Ioannes filium *Gulielmum*, qui quantum Ducatum, nempe *Gelrenſem*, iunxit tribus Ducati-
 bus, Clivenſi, Iuliacenſi & Bergenſi, ſed excitato bello Anno *MDLXI* victus a Carolo v, ſua ditione ſpo-
 liatus fuit, ac deinde rurfus ea certis conditionibus donatus, præter *Gelriam* tamen, ducta uxore Filia *Ferdin-*
andi Rom. Regis. Primaria ejus Vrbs quæ & Ducatui nomen dedit, eſt *Iuliacum* vulgo *Gulich*, cujus etiam
 in Itinerario meminit Antoninus, ſitum eſt ad Ruram fluvium. Opida præter Iuliacum ſunt *Marcodunum*,
 vulgo *Duren*, Civitas ex eo tempore illuſtrior & notior facta, quo graviſſimam Caroli v obſidionem pertulit.
Monasterium Eyphalea Opidum amœnum inter Montium convalles haud procul ab *Ervatis* fluvii fontibus;
Eukirchia, *Berehemum*, *Castrum* vulgo *Caster*, a magnifico caſtro quo munitum eſt, *Grevenbroick*, *Slad-*
bach, *Dalen*, *Waffenberg* Opidula ſunt. Acces frequentiſſimas habet, quæ Nobilibus & Equeſtribus familiis
 nomen dederunt, *Palant*, *Meroden*, *Renſſchenberg*, *Neffelroden*, *Wachtendonck*. Eſt etiam *Baronatus Wick-*
radenſis Arcem habens munitiſſimam, *Quadorum ſedem*. In hoc ipſo tractu ſita eſt urbs *Aquenſis*, *Aquisgranum*
 recentioribus, *Vetera* Ptolemæo in qua *Legio xxx Ulpia*: ſed apud Antoninum eſt *xx & Legio xxx Ulpia* alius
 huic loco vicinus. *Lhuithprandus* *Grani Palatinum* vocat. *Rhegino* *Thermas Grani & Aquis Palatinum*. *Sæ-*
 pius etiam *Aque* ſimpliciter ab illius ſæculi ſcriptoribus nuncupatur: vulgo *Aken*, Germanis *Ach*, Gallis
Aix dicitur. Vrbs eſt nobiliſſima; *Ære* fruitor ſaluberrimo, agroque gaudet pulcherrimo, quanquam quod
 ædificia ſtructuræque attinet, nequaquam veteri famæ, nobilitati, ſplendorique respondeat. Balnea ther-
 maliaque tam intra urbis *Mœnia*, quam extra, è terra erumpentibus aquis natura calidis habet, multisque ac
 variis morbis adprime utiles. Eſtque hæc urbs ſede *Caroli Magni* qui hic obiit & ſepultus eſt, celebrata. Flu-
 vios habent hæc regiones præter *Rhenum* *Ruram*, ſive *Reram* qui ad *Vbiorum* Opidulum *Reeroort*, quod ſi-
 tem *Roræ* ſonat, *Rheno* miſcetur, ubi videre eſt duorum fluminum concurrentium evidentiffimum diſcrimen,
 quorum hoc viride, illud ſubalbum apparet. Et quidem uſque adeo tortuoſus eſt *Rora* tantifque ambagi-
 bus fertur, ut propemodum ipſe *Mæander* videri poſſit: tam autem violentus eſt, & vehementi curſu fertur, ut
 quandoque per arva viam rumpat, adeo ut brevi temporis ſpacio duo vel tria jugera alluvione hinc adimat, illuc
 ſupiat, vel contra, paullo poſt ſolum quodcumque inundat, calculis implet, atque corrumpit: *Nerſam* ite, *Lupiam*,
Gram, *Duſelum*, *Erſſat*, *Niſſi*, *Vormium*, & alios. Nec *Silvæ* deſunt, inter quas, illa quam *Tacitus* *Saltum Teuto-*
nenſem vocat, *Duisburgo* vicina, quod cingit pluſquam medium quibuſdam in locis vix quatuor, aut quinque
 miliarum diſtans, vaſtiſſima eſt & ampliſſima, in qua innumera *Feræ* conſpiciuntur. Rivulos habet plurimos,
 ſumpidiſſimos: Montes ſunt excelsi, arboribus præaltis circumquaque veſtiti. Sed de his hæcenus.

Regio est unde dicta.

*Situs.
Caeli qualitas.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
rietas.*

L *Eodiensi Diocesi* nomen ab Vrbe primaria *Leodio*. Huic vero a casa Legione Romana in ea valle, ubi nunc *Leodium*, nomen inditum constanter adfirmat Hubertus Thomas *Leodius*: ipsi quoque Indigenae vocant *Liege*, quasi *Legionem* dicerent. Alii existimant nomen habere a rivulo quodam ignobili *Legia*, qui tertio ab Vrbe Milliari ortus, intra Urbem Mosae commissetur; Vulgo *l'Evêché de Liege*. Adjacet illi ad Boream & Occidentem Brabantia; ad Ortum partim Mosa, partim Ducatus Limburgensis; ad Austrum Comitatus Namurcensis. Longitudo ejus Milliarius Leodiensis. xxxi: Latitudo xv. Aëre gaude purgato, temperato & salubri; Agro ameno, fertili, omnibus rebus adfluente; inprimis versus Boream, qua Brabantiae contermina: ibi Frumenti & omnis generis Fructuum admodum ferax est, nonnullis in locis etiam Vini. Versus Meridiem vero, qua Lutzenburgum & Galliam attingit, paullo sterilior, Montibusque asperior: & Nemoribus (Arduennae enim saltus totius Galliae, auctore Caesare maximi, hic passim cernuntur reliquae) horridior. Haec facies soli exterior: intus autem & in visceribus, habet Ferri & Plumbi, atque etiam Auri optimi Fodinas, sed Auri parciore. Sunt etiam in Montibus Lapidinae ex quibus in Magnatum sepulchras Marmor candidi coloris, quod *Alabastrites* Graecis appellatur: & varii coloris eruitur. Sunt & Saxa grandia, fossilia, ad ignem idonea, quae summo labore, & non nisi cum grandi vitæ discrimine ex altis Montibus, atque etiam sub ipso Mosae alveo magnis cavernis excavato petuntur, atque in Provincias nostras navibus deferuntur, pretio in singulos annos excedente summam centies mille ducatorum. Hunc lapidem vulgo vocant carbonem Leodiensem, *Charbon de Liege*: Is ubi semel ignem concipit, paulatim accenditur, oleo restringitur, aqua vires concipit; Calor ei vehementissimus: quo fit ut Leodienses tria sibi praeter aliis gentibus arrogant; Panem pane meliorem: Ferrum ferro durius: Ignem igne calidiorem. Vsum hujus saxi reperit primum asserunt, Anno c15 cxc11 x, a quodam peregrino, qui Fabro cuidam ferrario eum commostravit. Omni praeterea Pecorum genere abundat regio: nec desunt Silvae, opimas quae praebent Venationes, iuncturae Aucupia. Hanc regionem ad fidem Christianam conversam tradunt a S. Materno Patavino, primo Tungrensium Episcopo circa annum Domini Centesimum primum. Episcopalis enim sedes quae nunc Leodiensis, tunc Tungris erat, mansitque usque ad annum ccc cxc11 x, quo tempore (quum Hunni Duce Attila in Germaniam irrupissent, & Civitatem istam una cum aliis Opidis vastassent) a S. Servatio Trajectum a Mosam translata fuit: mansitque ibidem usque ad tempora D. Huberti Episcopi, qui Anno septingentesimo decimo tertio, eam Leodium transtulit, ubi etiam nunc visitur. Porro a D. Huberto primo Episcopo Leodiensis usque ad nostra tempora LVII Praefules a Guicciardino numerantur: apud quem plura de his lege. Neque solum hic Praeful Episcopus est verum etiam Princeps Imperii, Dux Bovillionensis, Marchio Francimontis & Comes Lotensis & Hasbaniae. Veteres hujus Episcopatus incolae fuerunt *Eburones, Tungri, Centroni, Ceraesi*. Occupat jam magnam Lotharingae antiquae partem, continet namque sub nomine Leodiensis Diocesis, Ducatum Bovillionensem: Marchionatum Francimontis: Comitatum Hasbaniae, aut (Hasspengot) Lotis.

na in ea valle,
 u: ipsi quoque
 quodam igno-
 rante de Liege,
 im-burgensis ad
 v. Aere gaudet
 sus Boream, qua
 illis in locis etiam
 ontibusque aspe-
 am cernuntur re-
 mbi, arque etiam
 Magnatum sepul-
 cr. Sunt & Sa-
 ex altis Montib-
 as nostras navib-
 ne lapidem vulg-
 ccenditur, oleore
 pr alius gentib-
 aujus saxi reperit-
 um commostravit
 Venationes, jucu-
 o Patavino, prim-
 edes quae nunc Le-
 Hunni Duce At-
 vatio Traiectum a-
 no septingentesim-
 Episcopo Leodien-
 le his lege. Neg-
 archio Francimon-
 Tungyi, Centonia
 nomine Leodien-
 aut (Haspengow
 Lotis)

Lotensem : multasque Baronias , ut vocant. Numeranturque in hoc Tractu , præter Traiectum ,cujus media pars Duci Brabantiae paret ,xxi v Vrbes muris munitæ & c15 1000 pagi templis turrigeris ornati , multæque Abbatæ & Dominia. Vrbium nomina hæc sunt : *Leodium* , *Bolonium* , *Francimentum* , *Loots* , *Borchworm* , *Tungri* , *Hoiem* , *Hasselt* , *Dinantum* , *Masacum* , *Stochum* , *Bilfenum* , *S. Trudonis* , *Viseum* , *Tinum* , *Varem* , *Beringum* , *Herck* , *Bree* , *Pera* , *Hamontium* , *Sineium* , *Fossa & Covinnum* , ut eas numerat & nominat Guicciardinus. Harum omnium Metropolis est *Leodium* , nonnullis *Augusta Eburonum* , incolis *Liege* , Teutones *Luyck & Lutich* vocant. Vrbis antiqua ,cujus prima auspicia in Ambiorigem magnanimum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert , quo duce indigenæ per insidias obruerunt Cottam & Sabinum , interfecta Legione una Romanorum , cum v cohortibus , quemadmodum id C. Cæsar lib. v. Commentariorum suorum de bello Gallico prolixè refert. Alii Vrbem arbitrantur esse novitiam , conditam a D. Huberto Aquitano ;cujus sententiæ error manifestissime ex Monumentorum quorundam & structurarum antiquitate convincitur. Præter *Mosam* & *Legiam* influunt in Vrbem alia aliquot Flumina , *Vta* , *Vifes* , *Ambluarus* , ex Silva Arduenna orti. Sunt & Fontes illimes & pellucidi tam frequentes , ut multæ privatorum domus binos aut ternos habeant. Vrbis ipsa laxa est , Montesque & valles aliquot complectitur ; Ambitus ejus est 1 v Italicorum Milliarium. Edificia ampla , ac præ cæteris superbum est & magnificentum Episcopi Palatium , exstructum a Cardinali Erardo Episcopo Leodiensi. Publicis vero Temporum structuris , sive numerum Ecclesiarum spectes , sive elegantiam , splendorem , divitias , omnes superat non modo Gallia , sed etiam Germania utriusque civitates. Octo in ea sunt Tempia Collegiata , in quibus divites admodum Canonici : Splendidissimum vero est Templum D. Lamberti , qui tutelæ præest civitatis. Templum hoc Cathedrale est :cujus Episcopus totius ditionis & Dioeceseos Princeps , Canonici Consiliarii ; sed ad Canonicatum nemo admittitur , qui non sit aut nobili prognatus stemmate , aut aliqui Doctor vel Licentiatius ; licetque Canonico (nisi in sacerdotum numerum fuerit cooptatus) resignare beneficium , uxorem ducere , aliud quodvis munus suscipere. In hoc Templo multa admodum sunt vasa magni pretii , multa ornamenta aurea argenteaque ; inter alia , statua est D. Georgii ex puro auro , quam Carolus Burgundiæ Dux consecravit. Sunt & quatuor Abbatæ perquam opulentæ , & Bibliothecis instructissimis exornatæ. Parocciæ intra vrbem sunt xxxi i cum Ecclesiis totidem. Atque ex his apparet , non immerito a Petrarcha olim scriptum , *Vidi Leodium , insignem Clero locum*. Episcopus jus habet titulumque Principis : tantâ tamen libertate & tot privilegiis concessis Civitati , ut pene libera videri possit. Habet enim suos Consules , Scabinos , Magistratum. Studia hic olim magno in honore fuere , adeo ut observatum sit , uno eodemque tempore Leodii 1 x Regum Filios , xxi v Ducum , xxix Comitum , litteris artibusque humanioribus operam navasse ; præter Baronum & aliorum Illustrum Virorum liberos , qui plerique omnes Canonici erant Templi D. Lamberti. *Bolonium* , *Bouillon* , Castellum est quarto *Iveys* milliari , decimosexto a *Leodio* in Montis vertice mirabili artificio exstructum : sedes Ducum Buillonensium. Ab hac nomen habuit *Gosfredus* Dux Lotharingæ , qui anno c10xcv i in Concilio generali

generati celebrato Claremontii in Arvernia, una cum Fratribus Eustatio & Balduino sacram militiam suscepit adversus infideles, pro recuperanda Terra Sancta. Quo tempore Illustris ac vere generosus Heros, ut esset ad militiam illam expeditior, Sperto Episcopo Leodienſi Ducatum illum vendidit, majore gloria vendentis quam ementis. Hujus virtute anno c 15 10 capta sunt a Christianis Hierosolyma. Ei cum ab exercitu ob præclara merita regnum Hierosolymitanum cum corona offerretur, negavit (en Principis Christiani petitus) se auream coronam aut Regium titulum eo loco suscepturum, in quo Servator humani generis coronam spineam tulisset. *Francimontium* olim Opidum fuit muro clausum, nunc muris disjectis patet: in eo Cardinalis Erardus, quem antea retuli, munimentum exstruxit. Abest Leodio 1 v milliaribus, estque titulo, Marchionatus insignitum. *Tuini* (pagus hic est Francimontio proximus), Metalla sunt plumbi optima, & in montibus vicinis Lapidicinæ Marmoreæ. *Tungri* tribus mill. absunt a Trajecto Mosæ, (*Maastricht*) totidem a Leodio: Civitas eorum *Tongren* hodie appellatur, sita ad fluvium *Tuher*; nomen habet a Tungris Germanie populis, qui relicta patria primi Rhenum trajecerunt, & has sibi delegerunt sedes. Urbs est omnium Brabantie Civitatum antiquissima. Ab hac urbe usque Lutetiam Parisiorum iter est Mill. Ital. cc quod totum iter lapide constratum fuit, exstantibus etiam nunc ejus viæ reliquiis manifestissimis. Argumentum summæ antiquitatis est Templum Herculis intra urbem, cujus statua ante portam etiam hodie conspici potest. *Hoiium*, *Hoy*, habet appellationem a rivulo impetuossissimo qui hoc loco in Mosam præceps fluit; distat Leodio v mill. Quarto milliari a Leodio ad Demerum Opidulum est *Bilsen*, & extra illud pagus *Munsterbilzen*. Tertio milliari a Tungris urbs est *S. Trudonis*, vulgo *Saint Truden*, *Centronum*, ut quidam arbitrantur sedes, quorum frequens apud Iulium Cæsarem mentio. Vno milliari a Leodio pagus est *Ebuere*, quæ Eburonum caput fuisse creditur. Traiecti partem, ut & hoc obiter addam, huic Dioecesi accessisse ex donatione Porti, quidam Lovaniensis Comititis, scribit Placentius. Reliqua Opida brevitati studens omitto. Fluminibus unaque rigatur hæc regio, quorum maxima pars Mosæ miscetur: suntque *Legia*, sive *Legio*, *Vies*, *Veses*, *Amb-* *Fluminis* *ruu*, *leekel*, *Hoy*, *Vesera*, *VI*, *Voer*, *Vrt*, reliqui per Demeram ad Scaldim deferuntur: uti sunt *Ratbeck*, *Stimmer*, *Bank*, *Hesp*, amnes limpidissimi, qui Piscium fluviatilium genus omne abunde subministrant. Fons hic fuit æquo litigant inter se Viri docti. Alii contendunt esse adhuc intra urbem: alii (quibus adfentitur accuratissimus Scriptor & qui hujus rei fidem singulari cura experiri voluit Lud. Guicciardinus) extra eam, sesquimillari a Amburgo, v mill. a Leodio, v 11 a Tungris, iuxta *Spa* vicum, in Nemore quodâ ameno & jucundo, parte Silvæ Arduennæ. Hujus fontis mirabilis efficacia in morbis desperatissimis, Phtisi, Hydrope, Febribus atq; aliis. Montibus etiam Regio hinc inde attollitur, in quibus divites Fodinæ, de quibus supra. Silvæ etiam passim umbratæ: Arduennæ portiones sunt Silvæ Iulio Cæsari celebratissimæ. Ejus Portiuncula Comitatus Namurcensi vicina *Salva Marigniana* dicitur. Atque hæc hæc de Dioecesi Leodienſi: nunc ad reliqua Pergamus.

D d d

Qui

VV ALDECK
COMITATVS.

Qui hanc Tabulam primus descripsit & ædedit, Iodocus Moers a Corbach, duos Nobiliū Ordines sub Comite Waldeccio enumerat, unum liberum intra Comitatum commorantem, alterum tam extra, quam intra Comitatum Feudo Comiti adstrictum; hos ergo Ordines, cum nihil præterea habeam, hic adnumerabo, & quæ illorum domus Tabulæ insunt, indicabo.

Stemmata Nobilium liberorum intra Comitatum sunt Firmundi, Meissenburg, Gogreben, Zorn, Volmerichausen, Dalwigk, Eppe, Rodehausen, Reen, Sconstat, Hertzinghausen, Twiſt, Hanxleden, Greismar, Roman, Dorſelt.

Stemmata Feudatariorum tam extra quam intra Comitatum: Wittstein, Reitesfel, Spiegel, Calenberg, Welfsal, Canstein, Malsburg, Lebenslein, Mengersen, Mescheden, Beizenburg, Papenheim, Wulff, Volkenbergh, &c.

*Regio & unde
dicta.
Sens.*

Soli fertilis.

*Animalium va-
rietas.*

*Imperiū Majo-
rum.*

Urbs.

AD Mercatorem redeo, apud quem sequitur *Waldeckia* vel *Waldeckensis Comitatus*, vulgo *De Grafschaft Waldeck*. Nomen habet ab urbe *Waldeckia*: estque *Halsia* non minima pars. Coniuncti illi ad Orientem quidem *Halsia*: ad Septentrionem *Episcopatus Paderbornensis*: Occidentalis pars *Dioecesis* respicit *Coloniensem* Longitudo & Latitudo Comitatus est vi miliarium. Solum, fertilis campo, apricis collibus, irriguis annibus felix: Frumentum profert magna copia & Vinum: *Metella* generis varii generis, Aurum, Argentum, *Æs*, Ferrum, Plumbum, Argentum Vivum, Alumen, & Salem. Circa *Waldungam* enim urbem, arcemque *Eisenburgum* pleraque hæc è Terra viceribus rara felicitate effoduntur. Sunt & Saxa grandia, fossilia, (qualia in *Episcopatu Leodiensi*) ad ignem idonea: Germanis *Steinkohlen* his ignem focumque tanquam carbonibus foveant. Varii generis producit Animalia, magnamque in Silvæ Ferarum copiam, quæ ad venationes frequentes Incolas exstimulant. Originem autem *Comitatus Waldeckensis*, a *Widekindo* Comite in *Snalenberg*, quem *Carolus Magnus* *Ecclesiæ Paderbornensis*, a se primis fundatæ, Advocatum id est, (si vera est *Advocatus* interpretatio, quam *Iac. Meyerus* aliquæ afferunt) Civitatis Principem constituit, accessit. Quod jus ex posteris quidam *Widekindus* Comes *Waldeckensis* cum *Friderico Barbarossa* in *Asiam* profecturus, acceptis ccc Argenti Marcis, collegio remisisse scribitur. Nec vero continua superiorum Comitum familiæ series adnotata, quod sciam, existat. Itaque ab *Henrico Ferro*, qui *Corbachiam* antea liberam, Imperio Comitum primus subiecit, series ad nostra tempora deducta adscribitur. *Henricus Ferreus* Arcis *Laudoiz* conditor, *Corbachiam* anno c10 cccclxvi die xi Martii oppressam, sibi parere coegit. *Henricus*, *Fridericum* Ducem *Brunswicensis* electum Imp. ad *Frisliariam* interfecit anno c10 cccc, uxor *Elisabetha Bergensis*. *Henricus* cœpit anno c10 ccccx sexennale bellum cum *Paderburgis*, finivit c10 ccccxviii. Patrocinio *Ludovici Halsiæ* Principis se primus subiecit anno c10 ccccxxviii. *Wobradus* Comes *Waldeck*, ab *Episcopo Moguntino*, *Frisliaræ* & aliis quæ in *Halsia* tenet *Opidis* præfectus c10 ccccxxxiii. *Philippus* i. *Philippi* i. filius, Vxor *Anna* filia *Ioannis* ii Ducis *Clivenfis*. *Wobradus* i. *Pius*, deus & humanus: Præfex colloqui *Ratisbonensis* anno c10 cclvi, mortuus c10 cclxxviii. *Iosias* natus anno c10 cclliiii, mortuus c10 cclxxxviii. *Christianus* & *Wobradus*, Comitis *Iosias* filii. Ad dignitatē autē *Officij* Imperialis quod attinet, inter i v Servos seu Milites Imperii, Comitatus hic primus numeratur: Sunt enim *Waldeck*, *Hirten*, *Fulchen*, *Arnsperg*, *Rabnaw*. Urbs primaria *Waldeckia*, vulgo *Waldeck*, quæ regioni nomen dedit, Antiquior, quam *Edera* fluvius alluit. Sunt & *Astinchusa*, *Dudinchusa* Opida: *Landavia* urbs cum adjuncta *Arce*. *Mengerhusa* urbs quoque cum *Arce*. Comitum hodie sedes, duobus a *Waldeckia* miliaribus distat: *Roden* urbs & *Arx*, in cuius Territorio venationes sunt frequentes. *Wetterburgum* *Arx* locus ad spectu & positu per mœnus, inter *Twistam* videlicet & *Ahram* fluvios sita: *Wildunga* urbs quæ novo & veteri nomine ac loca distincta est: juxta quam *Fodina Metallica*: ex quibus magna vis *Auri*, *Æris* & *Ferri* quotidie eruitur. Sunt & hic fontes acidi ad quos variarum regionum ægri ante annos aliquot solebant confluere. Coquitur etiam optima *Cerevisia*, quæ præstantiorem non habet hæc regio. *Friembagen* *Carolini* iudicii sedes: *Saeck*

Saxenberga, Furstenberga Opida: *Eisenburgum* arx, cujus ager ut *Wildungæ*, Aurum & Ferrum suppeditat: quo Lithanthracis quoque effodiuntur: *Eilhusia* Arx situ spectabilis, ab Vrbe amne dividitur: *Corbachia* urbs munita: Auri fodinarum ad eam, ante trecentos annos mentionem fecit Albertus Magnus, & quidem de auro ibi effosso, cum igne probatur ac purum redditur, minus quam de Bohemico, ullove alio consumi ediffimat. Nec vero hodie venæ illæ prorsus exhaustæ sunt: nam haud procul *Corbachia* ex arena sæpiusculum Aurum abstergitur. *Nenburger* Arx & Opidum: *Fiber Arx*: & *Werba* Monasterium. Regio hæc fluminibus *Flumina.* rigatur variis (inter quæ agmen primum merito ducit *Edera*, qui Tagi Hispaniæ, Hebri Thraciæ, Pactoli Asiæ amulus, aureas quoque vehit arenas, tum & Piscibus siquis alius refertissimus, mediam fere Provinciam Waldeccensem secat: ex *Nassaviæ* Montibus per Comitatum *Wirgenstein* ad *Francobergam* adlabens, & arcem Waldeccensem præcipiti rupe conspicuam, in ima valle altissimis undique Montibus septam, abluens: *Frisla-* *Montes.* *am Halsiæ* Opidum præterlapsus recepto *Sualma*, in *Fuldâ* supra *Cassellam*, atque inde in *Visurgim* se exonerat. Sequuntur *Dimila*, *Twissa*, *Vrba*, *Alra*, & *Isher* amnes. Nec Montes defunt, inter quos qui vernaculæ dicuntur *Grunebeckenberg*, *Winterberg*, *Den Astenberg* cum aliis qui in Tabula Mercatoris cernuntur. Sunt & Silvæ in *Silva.* hoc tractu frequentes *Alde Walde*, *Weterholt*, *Geppenhage*, *Plai*: alias prætereo, quæ passim per hunc Comitatum hinc inde dispersæ. Atque hæc de Waldeccensi Comitatu hæcenus, ad Palatinatum Rheni transeamus.

D d d iij

Waldeck

*Regio & unda
dicta.*

VV

Aldeccia succedit in mea Methodo *Palatinatus Rheni*, vulgo *die Pfalz*. Hanc nobilem Germaniæ partem nonnulli a Palatio Rheni nomen accepisse; Alii a Caroli Magni institutione; alii a Palatio Trevirensi sic nominatam volunt. Beatus Rhenanus conatur probare ex Ammiano Marcellino, Palatinatus ditionem & nomen a Palas Regione descendisse.

Scribit enim Ammianus in hunc modum: *Constituto ponte prope Moguntiacum, cohortes transgressæ sunt Rhenum, in regione Capellatiana, quæ a Palas nomen habet, castra sunt posita. Et alibi: Quum venium esset ad regionem cui Capellarij vel Palas nomen est, ubi terminales lapides, Romanorum & Burgundionum confinia distinguebant, castra sunt posita.* His subiicit Rhenanus: Hic advertere licet Principem Palatinum non a Palatio Cæsaris, vel ædificio illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturam suam possidere, sed vetulissimam Regionem esse natam adpellationem. Hæc ille. Sed cum plures, aliorumque Locorum Comites Palatini, in historiis recenseantur, hodieque etiamnum sint, hanc de Etymo Palatini, sententiam plerique reiciunt. Huc accedit quod ante ccc annos, neque castra, neque Opida in hac regione, ubi hodie habitant, habuerunt: sed intra hos annos quicquid locorum juxta Rhenum habent, vel emerunt, vel armis adquisiverunt. Plerisque magis adlubescit, si a Palatio Comes Palatinus dicatur. Qui dignitatis & claritatis ordo velut senatorius jam olim sub Imperatoribus esse cœpit. Hinc qui in Comitatu Palatii præsto essent Principi, Palatini vocabantur. Habet hæc Regio ab Occidente Zweibruckensem Ducatum: qua Oriens est occurrit Franconia & Wirtembergensis Ducatus: qua Septentrio, partim Mœno flumine, partim extrema Silva quam Ottonicam vocant, terminatur: Alsatiæ attingit a Meridie. Tractus hic uniuersus amœnitate, fertilitate, & ubere omnium Rerum copia vix ulli Germaniæ parti cedit. Montes plerique vitiferi sunt, Vinumque præstantissimum proferunt, aliis remotioribus locis expetitur: iidem ad Boream Castaneis referti. In Agricola copiosa Frumenti Seges, Tritici, Siliginis, Hordei. Nec desunt Pomaria, & Horti omnium felicitum Arborum genere confiti, qui passim in hac regione plurimi visuntur, magna pomorum ubertate scatentes. Inter Wormaciæ, Heydelbergam, Neostadium, Crucenacum, Oppenheimum generosissimæ sunt Vites: Impri-
mis Pfetterhemii, cujus bonitas cum Scitijs, Falernis, Cæcubis certe pœsit. Silvæ etiam & Montes referti sunt Feris, potissimum Cervis. Quin & Incolæ plurimos in Silvis untrunt Hircos, Hædos, & Capras, eo quod hæc Animalia potius silvestribus delectantur saltibus, quam pratibus. Acarpendo enim Capræ dicuntur, ideoque in lege locationis fundi excipi solet, ne Colonus Capram in fundo pascat. Prope Heydelbergam est magna copia Ardearum, ibique in Nemore nidificant. Est autem avis aquaticilis, quippe quæ vivit in aqua, & tamen horret pluvias aliasque tempestates, quas in sublime volans evitare conatur, juxta illud Virgilii: *Atque altam supra volat. Ardea nubem.* Vocatur etiam ob id Ardea, quod ardua suo volatu petat. Ponit nidum suum in altissimis arboribus, oditque natura Accipitrem Fringillarium seu Nisum, sicut vicissim Accipiter exitum illius continuo quærit. Decertantes autem in sublimi aere, uterque id unum conatur, ut alterum

Situs.

Sols fertilitas.

*Animalium va-
rietas.*

Hanc nobilem
 aroli Magni indi-
 is conatur proba-
 gione descendit.
 angressa sunt Ru-
 nemum esset ad ripi-
 consinia distingui-
 non a Palatio Ca-
 det vetustissimama
 omnes Palatini, in
 pletique reiciuntur,
 e habitant, habue-
 ntis adquisiverunt,
 atis ordo velut le-
 nt Principi, Palati-
 s est occurrit Fran-
 extrema Silva quam
 enitate, fertilitate,
 nt, Vinumque pre-
 s referti. In Agri-
 ium felicius Arbo-
 ate scatentes. Inter
 e sunt Vites: Imprim-
 m & Montes referunt
 edos, & Capras, eo-
 enim Capraz dicuntur.
 Prope Heydelber-
 quippe quz vivit
 ur, juxta illud Vir-
 olatu petat. Po-
 sum, sicut vicissim
 d unum conatur, in
 alterum

Imperium majo-
rum.

Urbs.

alterum ascendendo superet. Si Accipiter altiore obtinuerit locum, impetu quodam obruit hostem atque extinguit. Sed ad rem. Fuerunt ab initio Palatini Palatiorum Praefecti, praesertim in Curiis Imperatorum, quos Franci olim *Maiores-domus* vel *Palatii* vocaverunt. Quando autem ditio Palatinatus Rheni fuerit instituta, & ubi locorum Palatini Rheni ante quadringentos & quingentos annos, se continuerint, non licuit mihi investigare, variae enim hic hominum conjecturae. Sunt qui aiunt primos Palatinos simplices fuisse Nobiles, usque ad tempora Ottonis 111, quando Principes Electores fuerunt constituti: tunc enim illis maior dignitas fuit constituta. Primus Palatinus Elector fuit *Henricus*, qui cum ceteris Electoribus Anno 1111 Imperatorem constituit D. Henricum. At ubi suam habuerit Curiam, cui praefederit regioni, quos audientes habuerit populos, ipse & aliquot ejus successores, a nullo inveni scriptum, inquit Muusterus, nec Principes ipsi qui hodie praesident Palatinatu id sciunt, nisi quod quidam, sed sine certo testimonio, putant Principes Palatinos olim Wormaciz confedisse, & magnam in ea Vrbe habuisse jurisdictionem. Hoc constat, Conradum Ducem Franconiae anno 1111 suam sedem Wormaciz habuisse de Principe Palatino nihil tale invenitur. Sedes hic olim *Intuergorum*, *Nemetum* etiam & *Vangionum*, ut nonnulli opinantur. *Intuergeri*, Germaniae populi: Hos Peucerus in Palatinatu constituit circa Heydelbergam, quae regio etiam *Capellatum* & *Pallas* vocata fuit, ut supra ex Marcellino retuli. *Nemetes*, Ptolemaeo & aliis, Germaniae ad Rhenum populi, finitimi Merensibus, Argentinenfibus, Wormaciensibus; *Spier* hodie urbs Episcopalis in Germania B. Rhenano. *Augusta Nemetum* haec Aethico. *Vangiones* Prol. item Germaniae populi ad Rhenum *Wormbser Bisthums* B. Rhenano & Lichtenavio. Sed contra affirmat Pirchaymerus, *Vangiones* esse *Spierenses*, *Nemetes* vero *Wormacienses*. Rationem addit Irenicus, nempe quod Ptolemaeus, qui in descriptione Rheni solitus sit a Meridie in Septentrionem decurrere, primum meminit Vangionum, deinde Nemetum Sig. Gemblacensis tamen, qui ante annos scripsit circiter quingentos, Wormatiam Vangionum Urbem vocat. Wormatiam Urbem olim vocatam *Vangionum* speculam, ex antiqua ibidem inscriptione, colligit quoque Ioannes Heroldus. *Vaingen* interpretatur Lazius. Vrbes memorantur 1111, quarum Caput *Heydelberga*, Principis Palatini sedes. Nomen habet vel a gentibus, haec enim Germanis dicuntur *Heyden*: vel Myrto, quem iidem vocant *Heydelbeer*, atque ob hanc causam eruditissimus Melissus eam urbem appellat *Myrtileum*. *Durlacum*, cuius meminit Abbas Vrpergensis Pyramio est; quod aliis *Durlach*, & rectius Ioannes Heroldus vocat *Capellatum*, aliis tamen *Capellatum* est ipse Palatinatus, ut modo diximus. Mundro tractus est qua iter Francofordia Heydelbergam, *Bergstrae* dictus. Sunt etiam qui Ptolemaicam *Budorim* hic sitam fuisse putent; sed hi praeter inanem conjecturam nihil adferunt. Budorim enim statuit Ptolemaeus Latitud. graduum 11. Quum Heydelberga habeat latitudinem Graduum duntaxat 11: Min. xxxv; vulgo *Heydelberg*. Sunt alii qui contendunt legendum & scribendum *Edelberg* quod sonat nobilem Montem: alii vero *Edelberg*, quod meros Montes significat. Sita est ad Nicrum sive Neccarum flu., in faucibus Montium

Celestis

PALATINAT RHENI.

401

Celebris fuit jam inde ab anno c10cccxlvi insigni Litterarum & Sapientiae Gymnasio, quod iis temporibus
 constitutum est a *Ruperto* seniore Principe Palatino, qui etiam ad ejus curam Marsilium quendam Vitraeci-
 um Parisiis evocavit. Ex eo semper incluta fuit Doctorum & Studiosorum frequentia. Inter Doctores ce-
 lebres fuerunt Rodolphus Agricola, Ioannes Dalburgius, Ioannes Virdungus, Gulielmus Xilander, Tho-
 mas Erasmus, Zacharias Vrsinus, atque alii plurimi. Porro universus Palatinatus in quatuor Praeposituras
 divisus est, quas illi *Ampten* vocant, & Mosbaco nuncupatas. Sunt praeterea *Bretta*, Opidum me-
 dibus Anno c101111. *Heydelbergae*, *Alzea*, *Neostadio* & *Mosbachensi*.
 diore ad *Salzam* fluvium Patria Philippi Melanctonis, summi Liberalium Artium Magistri: *Ladeburgum*,
 in Castris Latinis Peucero dictum, pignori datum est Duci Ruperto Seniori pro media ejus parte anno c10
 cccxxi. Altera medietas obvenit Episcopo Wormaciensi. Eidem Principi vendidit Sifridus a *Stralberg*
 anno c10cccxlvi Opidum *Schrieffen* & Castrum *Stralberg*. Et anno c10cccxlvi Opidum *Weinheim*
 arbitros est memorato Principi adjudicatum, quod antea Episcopus Moguntinus possederat. Sunt item,
Cauba, *Gelshusen*, *Simzon*, *Luden* ad Tuberum flu. *Oppenheim*, *Casarea Lura*, *Ingelheimum*, *Lowensteinum*:
 in Brucinia Ditione *Bruxella*, & alia, quae in Tabula obvia sunt, ut & *Arces* & *Pagi*. Fumina praecipua *Flumina*:
 sunt *Rhenus* & *Neccarus*. Hic medium Palatinum fecat irrigatque, ac prope *Ladeburgum* Rheno immer-
 gitur, Veteribus *Niger* dictus: Piscium Palatinum fecat irrigatque, ut & *Arces* & *Pagi*. Fumina praecipua *Flumina*:
 aliud Amnis. Descendunt quoque per hunc fluvium continuas lignorum rates, ex Ottonica Silva, quae
 Neccaro in Rhenum deferuntur. Ignobiliores sunt *Tuberna*, *Luthernus*, *Iaxtus*, alique. Regio univer-
 sa montuosa, tum campestris: Montes habet insignes in quibus praestantissima Vina decoquantur. *Montes*.
 Inter defunctas Silvae opimas venationes praebentes. Inter Silvae ea est quae dicitur *Ottonica* sive *Ossonis*: estque
 in Hercyniae Silvae. Latitudo ejus extenditur a Neccaro usque ad Manum, & Longitudo a montana via
 usque ad Tuberum flu. Sed haec haec tenus. Multa in Palatinatu Templa, multa etiam su-
 lgo *Bergstrai*, usque ad Tuberum flu. Sed haec haec tenus. Multa in Palatinatu Templa, multa etiam su-
 Monumenta. inter quae *Lanriense* vulgo *Lorsch*, per Carolum Magnum, aut ut alii putant per Pipinum con-
 stitutum: de cujus Bibliotheca sic Monasterus: Non est locus in Germania, ubi vetustior quam in hoc Monaste-
 ribi quoque ultimus liber Ammiani Marcellini, qui & jam publicatus est, scriptus majusculis tantum literis.
 Johannes Dalgurbus Episcopus Wormaciensis, Vir Doctissimus, transtulit inde ad Bibliothecam *Ladenbur-*
 gem meliores quosque codices. Ceterum Sextus Circulus Imperii est quatuor Electorum, qui sunt: Comes
 & Domini: *Palatinus* cum suo Territorio: Com. *Nassau*, & *Beilstein*: *H. Reifferscheidt*, & *Rheineck*: *Teutsch-*
heim in *Coblenz*: Abb. *S. Maximini* proximè Trier: Praepositus *Seltz*. *H. Nider Eifenburg*. Sed haec haec tenus,
 Ducatum Wirtembergensem transeo.

Ecc

Ducatus

Ducatus Wirtembergensis.

402

Regio & unde dicta.

Sunt.

*Celi qualitas.
Soli fertilitas.*

*Animalium.
varietas.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Urbes.

D *Uicinus Wirtembergensis*, vulgo *Wirtembergerland*, nomen habet a Wirtemberga Arce veteri in ejus fere medietullio sita, in edito colle, haud procul ab Esslingensi urbe Imperiali: alii aliunde derivant. Ceterum *Regio Wirtembongensis* in prima fere Superioris Germaniæ parte, tractum Sueviæ feliciter occupat, ad Nicri potissimum ripam sita. Conregionales illi ad Ortum Suevi, Vindelici & Norici: ad Occasum Comitis ad Rhenum Palatini, Principis Electoris & Marchionis Badensis Limites: inde Nigræ Silvæ juga complectitur: qua Meridies est Montes Arbonæ pariter ac Suevicæ Alpes (ita vocantur Montes ejus regionis editiores Incolæ) prominent. Versus autem Septentrionem Francos habet vicinos, & non ita procul Ottonis Silvam. Aer hujus regionis saluberrimus est, æstate commodus, hyeme temperatus: Regio ipsa fertilissima, ita ut cum optima Germaniæ parte certare queat, ac primas etiam obtinere. Frumenti, Leguminum, Vini, Fructuum admodum ferax. Vniuersæ tamen Regionis non eadem ubique qualitas, non idem Solo genius. Ea namque pars qua Neccarus oritur, quæque confinis Hercyniæ, tum quæ Suevici (inter Danubium & Nicrum sitis) Alpibus est contermina, subaspera quidem Vitibus inimica, Pecorum cultui satis idonea. Ager in Alpibus lapidosus, at Frugum abunde ferax: item per Nigræ Silvæ cacumina, rubro colore tellus arenosa, quæ Frumento tamen satis abundat. Vbi vero Neccarus in campestria diffunditur tota felix, tota beata est: undique Bacchi colles, herbida prata, fertiles agri, copiosus ubique Vini, Frumenti, Pomorumque proventus. Argenti quoque Fodinas hic Ducatus habet, haud procul a Wiltbergo, dicitur Puelachium Opidum totum Æris fodinis superstructum. Producit & Ferrum & Æs. Reperiuntur etiam Lapides elegantibus ac variis coloribus, ut plurimum tamen caruleo distincti. Ut videatur etiam Natura molita esse hoc loco Gemmas producere. Varii generis Animalium passim vis magna: ac persaltuosa Neccarus innumera connumerantur. Ducatus titulum adepta est hæc regio anno 1550, Imp. Maximiliano conventum Wormaciæ celebrante. Hic enim Eberhardus Comitem Wirtembergensem ad dignitatem Ducalem exivit. Eberhardus Dux 11 amplius biennium non mansit in Ducatu, sed corrasis vasis suis aureis & argenteis primum fugit Vlmam ac deinde ad Principem Palatinum, mortuusque est apud exteros fineliberis, Tunc creavit Imp. Maximilianus Vtricum Eberhardi Nepotem. Hic anno 1551, ditione pulsus & ejectus fuit, a Suevici fœderis focis, cum Reutlingam Opidum Imperii fœdere ipsis junctum nuptæ cepisset. Patri Vlrico successit Christophorus: Christophoro Ludovicus Filius. Ludovicus denique Fredericus Georgii Comitis Montis Pelicardi filium successorem habuit. Sedes hic habuerunt olim suas Imuergi, Tichendo, Rhenano Wuthangi. Item Tectolages. Ducatus iste veluti circularém habet situm, complectiturque Civitates & Opida plurima. Præstantiores Civitates sunt Tubinga, & Stutgardia. Tubinga, vulgo Tübingen, ad Neccarum sita, urbs admodum elegans, Cereris & Liberi donis abundans, quæ & copiosa, & generoso prœventu, tam Incolis, quam vicinis Suevis communicat, utramque Neccari ripam, lapideo ponte conjungit, Arce vinifero colle, Canonicorum Collegio, & rei literariæ ornameto, Academia, Studiisque liberalibus illustrata.

In ea, præter Joannem Stofferum & alios, annis superioribus cum celebritate maxima nominis medicinarum docuit *Leonhardus Fuchsius* primus Medicinæ hac nostræ ætate repurgator. In eadem Academia proficitur cum celebritate nominis, etiam inter Barbaras gentes, studia eloquentiæ & Linguarum clarissimus ac doctissimus *Vil. Martinus Crugius*. Eam instituit Eberhardus Comes Wirtembergensis quem *fridericus Augustus* Ducalem a Maximiliano electore fuisse diximus, anno *c15 cccclxxviii*. *Manfionem Augustam* Caracallæ in Germania ad Tubingam fuisse, *Ioannes Heroldus*, libello de Germaniæ primæ antiquitatibus ex fragmento elogii ipsius, quod ibidem incisum videtur, demonstrat. Id *Petrus Appianus* lib. de sacrosancta vetustate inscriptioibus ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIB. P.
COS. ET.

Verum, *Heroldus* hanc inscriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ posita fuit. IMP. CAES. DIVI. L. SEPT. SEVER. P. PERT. AVG. PARTH. TARAB. ADIAB. F. M. AVREL. ANTONIN. AVG. SARMAT. MAX. GER. MAX. DAC. MAX. ARMEN. MAX. BRITAN. MAX. ARAB. MAX. ALEMAN. MAX. PARTH. MAX. P. E. PONT. MAX. TRIB. POTE. VI. COS. PROCOS. PRÆP. LEG. VIII. ANT. AVG. P. E. EIVS. NVM. DEVOT. PRIN. OPT. FORTIS.

Stutgardia, Metropolis & Sedes est Ducis haud procul a Neccaro sita. Ab hac Civitate Comitatus *Stutgardicus* nomen desumit: a Wandalis exstructa est, postea vero restaurata a Marchione *Ioanne I* Electore *Brandenburgensi*, & *Ottone III*. Anno autem *c15 cxc* *Albertus III* Marchio *Brandenburgicus*, Princeps *Anhaltin*, Filius *Ottonis IV* Filiz suæ *Beatricis* dotis loco dedit, quæ *Henrico Leoni* *Vandalo* nupsit. Vnde hæc agro undique beatissimo cincta. Vix verbis exprimi potest, quanta Vinicopia per circuitum hujus *Opidi* in singulos annos producatur. Ornavit locum istum *Ioannes Capnion* vulgo *Rheuchlinus* dictus, Vir insignis, Jurisperitus, Trilinguis, & qui primus in Orbe Christiano sacram *Hæbræorum* docuit linguam. Est & *Reutlinga*, ad *Neccarum* sita in Ducatu *Wirtembergensi*, anno *c15 cxxi* a *Friderico II* Imperatore facta Civitas: alii dicunt anno *c15 cclxxxii*. Civitas hæc famosa est ob molas papyraceas. Reliqua *Opida* amœna locis, ac pleraque *Arcebus* & *Castris* munitissimis ornata, utpote *Vracum*, ad *Amerum* fl. *Nirtingum*, *Kirchheim*, *Heilbronna*, *Lauffena*, *Pinckheim*, *Asperga* Arx, *Günninga*, *Marbachum*, *Cassadium*, *Waiblinga*, *Schorendorff*, *Geppinga*, *Fiesen* & *Aludiacum* olim, *Heidenheimum*, *Wiespergium* patria diligentissimi *Cosmographi* *Danielis Cellarii*, ad *Nagoltam* fluvium, *Herrenbergum*, *Rosenburgum*, *Hechingum* *Iudæorum* *Asylum*, *Balingum* & complura alia, quorum nomina ac Situm hæc Tabula inspicienti dabit. Ducatus autem iste Circuli Imperialis

alis Suevici præcipua pars est, quam quia solam inter cæteras exactius descriptam a Georgio Gardnero, & Davide Seltzlin habemus, hic Circulus Suevicum totum in suum ordinem distributum proponam. Quartus Circulus Imperii Suevicus tres Ordines complectitur, quorum I Ecclesiasticus: II Principum: III Civitates liberæ. In primo sunt Episcopi, Chur, Cöstentz, Aupsurg Abbates, Kempen, Reichenow, S. Gal in Helvetia, Salmsweiler, Vveigarten, Vveissenow, S. Blasij S. Peter, Maulbronn, Schaffhausen, Stainam Rhein, Kreuzlingen, Petershausen, adjacet Constantia & Rheno ad partem Boream; Einsideln, Pfeffers, Pfefficon opinor, S. Jorann Thurtal, Schussenried, Rockenburg, Ochsenhausen, Cunigsbrunn, Marchtal, Elchingen, Ysne, Munchrod, Aursperg, Yrsee, Gengenbach, Schuttern, Disisdisen. Abbatissæ, Lindaw, Rottenmunster, Buchaw, Gussenzell, Beum, Heppach, Teutsch Ordens Maister in Elsas, und Burgund. In II ordione qui est Principum, Dux Wirtembergensis, Marchio Badensis. Comites, Helfenstein, Weisensteg, Oringen, Lauffen, Monfort, Furstenberg, Marchio Eberstein, Comites Tollern, Bultz, Loebenstein, Tubingen, Kirchberg, Tengen alias Dongen, B. Gundelsingen. Dominia Sutzart, Tussen, Fr. Waldpurg, D. Someberg, Valckenstein, Kunsack, Kunsackerperg, Bar. Geroltsack, Ober Helben. In III ordine, Aupsurg, Kauffbeurn, Vlm, Memmingen, Kempten, Bibrach, Leukirch, Ysne, Wangen, Lindaw, Ravenspurg, Buchorn, Vberlingem, Cöstentz, Psullendorff, S. Gal, Schaffhausen, Reutlingen, Eslingen, Gmind, Weil, Hailbronn, Wimpfen, Halin Schwabern, Dinkelspuel, Bopfingen, Gengen, Alen, Nordlingen, Donawera, Buchaw, Offenburg, Gengenbach, Zelim Hamerspach, Rotweil. Ad Ducatum redeo. Palsim Regio hæc amœnis Lacubus, atque Amnibus admodum piscosis irrigatur, inter quos facile primas tenet *Brentius* amnis, qui nunquam, etiam geli-
 Lacus.
 Flumina.
 præcipua sunt, *Nagola Entius, Remisus, Kocherus, Jagusta, Filizius*, in Rhenum properantes: *Brentius* vero Danubio miscetur Hujus Ducatus Montes sunt *Alpes* qui ab albedine sic dicti creduntur: albis enim silicibus ac lapillis luge conspiciuntur, ac sæpius nova sibi vocabula inveniunt, utpote: *Schera, Albuchus, Hanecapus, Herfeldau.* Montes.
 Hæc atque *Mariana* Silva regionē pluribus locis interumpunt, ac suis nominibus discernuntur, ut *Albu. Silva.*
Lucus, Stubenthal Silva, Nigra Silva, vulgo *der Schwarzwalt, Odenwale Silva* &c. Per universum Ducatum *Vulgi mora.*
 populus Armis, Humanitate, Constantia, Religione, spectatus.

Alsatia Inferior.

406

Regio & unda dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium Majorum.

Alsatia, vulgo *Elssatz*, quam alii quasi *Edelssatz* id est nobilem & præclaram sessionem : alii ab illa & a in i mutato, quasi Sessionem ad illam fl. dictam autumant : unde & quidam regionem *Illeffatz* non *Alfatz*, appellatam asserunt : regio nobilissima est, cui ob insignem felicitatem nulla alia in toto illo Rheni tractu comparari potest. Ad Orientem Helvetiam a qua Rheno determinatur : ab Occasu Lotharingiam Vosago Monte Limitem inter Lotharingiam & Germaniam constituyente, respicit : qua Meridies est Helvetiæ partem & Burgundiam : qua Septentrio Wirtembergensi Ducatu terminatur. Longitudo milliarium Germanicorum 11 : A Rheno ad Montes Latitudo trium mil. Ger. nisi quod apud Haganoam seu planities amplior, montibus scilicet magis ac magis a Rheni alveo recedentibus. Tanta autem hujus regionis fertilitas, tamque læta rerum omnium, & inprimis Vini & Frumenti copia in hoc tam angusto terre tractu singulis annis provenit : ut non modo ad suppeditandam Incolis (quorum ingens est numerus) alimentum sit par : sed tantum superest, ut Confinales quique, alique Germaniæ populi, imo & remotiores eorum abundantia fruuntur. Quare non immerito *Cellapenuaria* & *Nutrix Germania*, a Iacobo Wimpelingo in Epitome Rerum Germanicarum dicitur. Nobilissima enim Vina hujus Regionis continuo curribus, aliquando etiam navigiis vehuntur in Helvetiam, Sueviam, Bavariam, Lotharingiam, & Inferiorem Germaniam, etiam aliquando in Angliam. In Sungoia magna crescit vis Frumenti imo per totam Alsatiam planiciem usque ad Argentinam summa est ubique Frumenti ubertas, unde Lotharingiæ Montes inhabitantes, Burgundi & bona pars Helvetiæ cibantur. Montes habet præstantissimorum, primæque nobilitatis Vinorum feraces : & in plano non solum Frumentum, sed etiam Arborum fructus proveniunt. Habet quoque Alsatia in Montibus Silvas Castanearum, habet Montes Argenti, & Plumbi Fodinis turgentem, præsertim in valle *Leberthal*. Habet præterea in Montibus & vallibus nobilissima pascua, id quod testantur optimi & pinguisissimi Casei, qui in *Munsterthal* conficiuntur. Tot illa Boum armentis abundat, tam læta Vaccarum parens ac nutrix est. Alit & alibi Equos silvestres permultos, Lynces item, Vrsos, Martes, omnis generis Cervos, aliasque Feras innumerabiles. *Alsatia* olim sub dominio Regum Franciæ fuit, ac pars Regni Austriaci. Antea vero 15 fere annis sub Romanorum potestate fuisse legitur. Primum autem Ducatus fuit Alsatia & ab Hilderico Francorum Rege *Fricom* affini eo titulo collata, anno 1061. xxxi. v. cum antea præfecturæ nomine ei fuisset iubeat. *Eticoni* successit Filius ejus *Adelprechtus*, hic sagittæ ictu mortuus reliquit duos Filios *Linfridum* & *Eberhardum* qui præfuerunt Alsatia. Postea fuit familia eorum repulsa ab Alsatia per Carolum Martellum Palatinum & Curia Magistrum in Regno Franciæ. Tempore autem Ottonis 1 Comites Kyburgenses, qui de sanguine ejusdem Imperatoris erant, positi sunt rerum in Alsatia. Sunt qui volunt eos factos Landgravios Alsatia, alii vero dicunt ab Ottone 11 Alsatiam primum in Landgraviatus duos erectam, pervenitque tandem Landgraviatus superior, qui continet Opidum Einsheim & circumjacentia quæque loca, ad Comites Habsburgenses.

Alter a Comitibus Ottingensibus ad quos Henrico Landgravio Inferioris Alsatiae Improbi defuncto devotus erat, Episcopo Argentinenſi divenditus, etiamnum ei ſubest. Hac autem tam parva Regio adeo humanis uſibus eſt dedicata, ut in ea reperiantur XLVI Civitates & Opidula, omnia muri cincta, & Arces in Montibus & plano ſitæ: villarum vero & vicorum non eſt numerus. Cæterum Alſatia duplex eſt, Inferior quæ hac præſenti, & Superior, quæ proxima Tabula depingitur: Vtramque Triboci poſſederunt. Inferioris Alſatie urbs primaria, & Argentina recentioribus: *Argentoratum*, Marcellino & Sexto Aurelio: *Argentoratum* Ptol. *La-gionem* v. l. l. *Sebasten* hic collocanti. *Straſburgum* etiam nominat Regino, qui ante annos 15 & amplius ſcripſit. Rob. Conſtantineſis hanc eandem eſſe putat cum ea quam Aurel. Viſtor, & Diaconus ex Marcellino, *Argentariam* appellant, & xxx Alemannorum c. 15 a Gratiano Imp. ibidem caſa tradit. Vulgo *Straſburg*, a platearum numero & capacitate, dicitur. Vrbs ſita in agro fertiliffimo, habetque miram copiam Vini & Frumenti. Scribit etiam Muuſterus inveniri in hac urbe aliquot centenos hortulanos, qui annuatim magnum faciunt quaſtum ex Rapis, Cepis, Raphanis, Napis Braſſicis, vulgo Caulibus, Papavere, aliisque id genus, quæ hic feliciffime proveniunt. Urbem hanc Rheni brachium & tria alia flumina intrant, & aquis per plateas canalibus diſtributis ſimilitudinem Venetiarum in urbe exhibent. Hodie Republica, Schola, ac celeberrima Eccleſia inclita. Occidentem verſus *Taberna* Antonino celebratæ ſunt. Simlerus *Zaberna* vocat. *Taberna* Frodoardus nominat. Tres *Taberna* Ammiani Ortelio videntur. De his Auſonius: *Rigusque perenni ſonte Tabernas*. Fuerunt autem *Taberna* Munimentum Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam incurſiones, ubi hodie Episcopi Argentorarenſis eſt domicilium & Curia. Hoc munimentum ab Auſonius dirutum, Ammianus ſcribit Iulianum Caſarem reſtituiſſe. Abundat locus iſte Vino, Frumento, omnibusque rebus uſui humano neceſſariis. Haud procul Tabernis Opidulum quoddam eſt & juxta illud Monasterium, *Mauſmunſter*: eſt & aliud Monasterium parum diſtans a Brocomago, *Stephani Campus*, *Steffans ſcilicet* & corrupte *Stechfeld*, dictum. Hinc Septentrionem verſus *Hagenoa* conſpicitur. Vrbs a Friderico Barbaroſſa anno c. 1500. xlv muro clauſa, ante vicus burgum ad junctum habens, in quo Principes terræ commorabantur venationibus vacantes. Solum habet circum Mœnia arnoſum, ſed ſterilitatem illam compenſat Ager fertilis paullo longius a Civitate diſſitus. Vltius deſcendenti *Weiſſenburgum* ſeſe offer, vulgo *Weiſſenburg*, quaſi album catrum, inſigæ & clarum Opidum, ad Vogau. Montis radices; Situ amœnum, Collibus undique humilibus clauſum, Nemoribus & variis arborum generibus ad Occidentem felix: Tellus Cœli benignitate frugifera: Opidum ab omni parte, Natura atque humana firmatum induſtria. Lutra amni, cujus fontes in ipſis Montibus paullo altius v. l. mill. paſi. ab Opido ſurgunt, penetratis jam Montibus per medium interluitur: qui ubi ſub Opidi Mœnibus elabitur, ſtriſto alveo duobus millibus paſſ. præcitiſſi curſu in Rhenum uno oſſio ſe exonerat. Loci tanta eſt vetuſtas, ut etiam apud nullos Rerum Scriptores ejus origo reperitur. Er & *Haſſa* Opidum ad Bruſſchum fluvium: Id Francorum Rex Dagobertus (cujus filia Rathilpa cæca & ſurdæ Florentius Scotus ſuis precibus ſanitatē obſinuerat) Florentio dono dedit, cum agris circumjacentibus.

ALSATIA INFERIOR.

409

Flumina

Silva.

Vulgi mora.

ibus, quo loci Florentius Monasterium extruxit. Flumina hanc regionem irrigant beantque plurimum præter Rhenum & alios multos Amnes: *Kinzgus*, qui secum magnam adfert vim trabium ædificiis aptarum: *Ille, Bruschus, Sorn, Mater, Lauter*. Præcipuus vero Alsatia fluvius est *Ille*, qui totam fere percurrit Alsatiam, primam scaturiginem habens in Sungovia supra Opidum Altkirch, fluensque juxta Opida Mulnhaußen, Lintheim, Colmar, Selestadium & Benfelden, sine ambagibus recta petit Argentinam, ubi Rhenum ingreditur, receptis tamen antea omnibus rivulis ex Vosago Monte emissis. Salmonum aliorumque Piscium, ut & Rhenus admodum fecundus. Regio partim montosa, partim plana est; Silvique ac Nemoribus passim decoratur, inter quæ Castaneis, Amygdalis Nucibusque habet referta. Silvisque ac Nemoribus passim ut colens, miserum est. Nam per singulos annos abligurit bona sua, nec quicquam in futurum servat, unde fit ut tempore belli, aut quando frigore aut pruina terræ nascentia devastantur aut pereunt, magna premantur penuria. Iuvantur tamen pauperes ex publicis granariis. Non habet regio hæc Indigenas multos, sed major pars sunt advenæ, puta Suevi, Bavari, Burgundi, Sabaudi & Lotharingi, qui ubi semel regionem ingressi fuerint, non facile hinc emigrant. Suevi potissimum ibi commorantur. Porro quintus Circulus Imperii, est Rheni. Constat tribus Ordinibus, qui sunt I Ecclesiasticus: I I Principum: I I I Civitatum liberarum. In I sunt Episcopi, Worms, Spier, Straesburg, Basel, Besancon, in Comitatu Burgundia: Wallis Provincia, in qua Sittum, Marchio Baden, Dux Zweibruck, Comes Lotaringia Sabaudia (Savoie), Dux & Comes Spania, in Sarbruck, Comites Rheni, Do. Rapoltzkirchen, juxta Rapoltzstain, Comites Busch, Salm, Hunaw & Lichtenberg, Leiningen, Falckenstain, Do. Mosburg & Bessert, Rapoltzstain, Comites Busch, Salm, Hunaw & in Lotharingia, Comites Weisbaden, & Irzstain, Kunigstain, Do. von Eppenstein: Comites Isenburg in Alsatia, superiore Solms, Nassaw in Weilburg, Senivigen, Havare, D. Munißenburg; Comites Westenburg, Wigenstain, Plesse, I I I liberarum Civitatum, quæ sunt, Mulhusen in Sundigow Superioris Alsatia: Basel, Colmar, Weissenburg, Landaw, Spier, Worms, Francfort, Friedberg in Wedetaw, Weizlar, Metz, Toul, Verdun, Kaufmans Sarbruck, Bessastrum, Friedberg, Gleichhausen Castrum.

Fff

Hac

li defuncto devo-
va Regio adeo hu-
cineta, & Arces ia
& est, Inferior que
at. Inferior Alsatia
entorum Prol. Le-
o & amplius scrip-
Marcellino, Ar-
Straßburg, a plate-
am Vini & Frumen-
am magnam fa-
isque id genus, que
aquis per plateas
Schola, ac celebri
vocat. Zaberna
usque perenni font
morum in Galiam
entur ab Arcibus
mente, omnibus
ta illud Monaste-
mpius, Steffans jñ
iderico Barbarossa
ræ commoraban-
compensat Ager
vulgo Weissenburg,
Collibus undique
lus Cæli benigni-
amni, cujus fontes
per medium inter-
cursu in Rhenum
origo reperitur.
Rathilpæ cæca &
agris circumjacen-
tibus,

Regio.
Opida.

HAc Tabula *Alsatie Superior* cum *Suntgavia* & *Brisgoia* de lineatur. *Alsatia Superior* vulgo *Ober El-*
sfz primo loco occurrit. Metropolis ejus *Einsheimum*, Sedes Supremi Senatus, quo, ab Inferioribus
Sungoiæ, Brisgoiæ, & quatuor Opidorum ad Rhenum supra Basileam, Archiducibus Austriæ paren-
tium, Tribunalibus, appellatur. In ditionem Alberti Comitis Habsburgensis Regis Rudolphi Patrē,
anno 1300 pervenit. *Rubeacum*, vel *Rufatum*, vulgo *Ruffach*, antiquissimum Alsatie Opidum est, a Romanis
conditum. Nomen ei inditum ferunt a fluvio, ab aqua ex alvei colore rubra apparente *Roibach* olim dicto,
(nunc *Ombach* incolis) qui in valle non procul a *Sultzmath* ortus, ac rubro alveo per agros & vineas lapsus, ad
multos usus in urbem excipitur. Opidum hoc magnificis primum ædificiis ac dupplici suburbio exstructum,
Romanæ Nobilitatis diu fuit hospitium, ob soli fertilitatem omniumq; rerum humanis usibus necessarium
copiam: qui optimis legibus inprimis contra fures ornarunt, quas tam leve executioni mandarunt, ut inde
ad nostram usque aratem, per Germaniam trinita sit proverbium: *Der alt galghen zu Ruffach, hatt gut Eichen-*
holz: i. Rubeaque nle vetus patibulum ex firmo ligno quercino factum est. *Colmaria* ex veteris *Argentuarie* tui-
nis exstructa, Civitas Imperialis & elegans, optimo loco sita, planicie fertili, a Montibus itinece unius horæ dis-
tans. In Alsatie medietullo est, ab æthere multis adcurrentium amnium rivulis, præsertim his *Loucho*, *Duro*,
Fechto, illa, aliisque minus celebribus, quæ quidam per prædia Colmariensium fluunt, fecundioresq; red-
dunt terræ fundum: *Selestadium* cinctum est muro sicut & *Colmaria* anno Christi 1300 xvi, aut circa illud
tempus, sub Friderico 11. Antea vero, nempe circa annum 1300 xlv sub Henrico 1111 *Hildegardis* Ducis
Sueviæ construxit in isto loco templum juxta figuram & formam templi Hierosolymitani, quod paulo post Fi-
lius ejus Otto Episcopus Argentinenſis dedicavit D. Virgini Fidei, tradiditque Monachis inhabitandum. Quæ
brevis adeo opibus pollere cœperunt, ut Monasterium creſceret in Præposituram, unde præficiendorum Magi-
stratum jus aliquandiu fuit apud Præpositum D. Fidei. Videndus Beatus Rhenanus, cujus natale solum fuit
Selestadium. Firmissimo loco situm est *Selestadium*, habens ab uno latere, nempe versus Rhenum palude
imperineabiles. Ab opposito vero latere, ad Occidentem scilicet usque ad Iotharingiæ Montes, habet solum
feracissimum Vinum & Castaneæ in Montibus colliguntur, maxima vero Frumenti vis in planicie metuum
Gebweiler Opidu in Montium faucibus situm, anno 1300 xlv initium habuisse putatur. Abundat Vitis
paret Abbati Murbacensi, quicquid loci plurimum degit. Est & aliud Opidum *Wurweil* nomine extra fauce
juxta montes situm, quod dictum Abbatem agnoscat Dominum. In *Alsatia superiore* Comitatus hic recensetur
a Mercatore *Horburgensis*, ditio peramœna Comitis Wirtembergensis, cui subest *Reychenwyer* Opidum
ubi præstantissima colliguntur Vina: *Comitatus de Egsheim*, hujus tamen Comitatus successio jam diu interrup-
ta est: & de *Sultz*. Dominia, *Bolwiller*, *Landſperg*, *Hohen*, *Hausat*, *Hohenack*, *Rapoltſtan*, cui parent *Rapoltſtan*
Gemer, *Crillenber* Opidum & Castrum. Et Civitates Imperiales *Citculi quinti*. *Munſter* in valle Gregoriana S. Grego-
Munſter) *Durckheim*, *Colmaria*, *Multhausen* Vino generoso nobile, & *Keyſſerſperg*.

ALSATIA SUPERIOR.

Sungovia.
Suum.
Soli fertilitas.

Opida.

SUN govía vel Sunggoia vulgo Sungov, ad Septentrionem adhaerens Alfatia: ab Ortu Rhenum, ab Occasu Gallia extrematam attingit: ad Meridiem Helvetia contermina est. Habet multis in locis Vineas, & ubique Frumenti copiam, quod circumquaque in omnes vicinas vehitur regiones, scilicet in Helvetiam, Nigram Silvam, Lotharingiam: atque interdum in remotiores regiones. Complectitur *Sungovia Comitatum Pfirtensem*, cujus ultimus Comes *Vricum* mortuus est Basilea anno Christi 1554, relictis duabus filiabus, quarum alteram Ioannam nomine, duxit in uxorem Albertus Austria Dux, deditque Ursulae Ioannae uxoris sorori, in hereditatis portionem, octo Marcarum Argenti millia. Dominia, *Befort, Morshurg*. Ad Comitatum pertinent haec loca *Altkirch, Dauteriet, Befort, Rosenfels, Mafsmunster, Thann, Senheim*: quae hodie ab Austria Principibus, in Praefecturas distributa sunt. In *Befort* est collegiata Ecclesia quam Comites Pfirtenses cum *Veldpach* Monasterio virginum (ubi tredecim Comites, & totidem Comitissae conditae sunt) fundarunt. In *Mafsmunster* insigne est Monasterium Virginum Vestalium, atque aliquot Canonicorum, putant fundatum a Masone Alemannorum Duce a quo vallis illa est appellata *Vallis Masonis* quae alioquin *Wast* appellatur. *Thannum* elegans est Opidum, adscenseturque Comitatus Pfirtensi. Imminet Opido Arx montana, *Engelburg* appellata, ei adjacet mons *Rang* dictus in quo nobilissimum crescit Vinum *Rangwein* appellatum, Basiliensibus notissimum. Prolabitur ibi ex Montium faucibus fluvius *Thurus*, Sungoviam ab Alfatia determinans. *Mossmunster* Monasterium in Comitatu Pfirtensi fundarunt Comites Pfirtenses. *Fanum Amarini* & Arx *Fridberga*, uno milliari a Thanno distans, Abbari Murbacensi pareret: non procul inde *Mosella* fluvius oritur. *Mulnhause* est quoque in Sungovia, Civitas Imperialis, cujus Advocatus sive defensor (sicut & Opidorum Colmaria & Keiserbergii) Episcopus Argentinenfis anno 1554 fuit, sed paullo post Rudolphus Comes Habsburgensis, cum Colmariam civibus quibusdam consentientibus occupasset, & Opidum *Mulnhause* obtinuit, Arcemque quae in eo erat (omnibus qui inerant captis) auxilio civium diruit. Electo autem Rudolpho in Romanorum Regem, redierunt eadem Opida ad Imperium. Opidanorum studium consistit potissimum in Vini & Frumenti cultura: estque Vinum hujus loci satis celebre. *Otmarsen* Opidum Monasterium habet Virginum, quod tempore Henrici quarti constructum curavit Comes Hapsburgensis nomine Rudolphus. Hujus frater *Wernherus* Argentinenfis Episcopus, qui Constanti-nopoli in quadam Insula vitam cum morte commutavit, adhaeret Sungoviae ad Occasum *Comitatus Montis Beligardi*. Habet egregium Opidum *Montis Beligardi* Arcem Regiam ostentans. Habet & hic Comitatus alia multa Opida & Castra: ut sunt *Grans* Opidum & Castrum, *Klarwang*, Opidum & Castrum, *Passewangum* Opidum cum Arce, quae omnia lingua Ducum sunt Wirtembergensium: utunturque Incolae lingua Burgundica. Comitatus Montis Beligardi propinquum est Opidum *Brunnau*, ubi Episcopus Basiliensis in Arce Regia habitat. Atque haec de Sungovia sufficiant.

Brifgoia.

413

R Eftat in hac Tabula *Brifgoia* paucis explicanda. *Brifgovia*, five *Brifgoia*. vulgo *Brifgow*, quod fonat *Regio & unda* lingua Germanica pagum laudabilem. Et sane Regio ifta ob fuam eximiam feracitatem, hoc nomine *difta*. digna eft, quum non inferior fit fertilitate ipla Alfatia, quam modo pefcripfimus. Si tamen veteres *Sinus*. revolvamus Scriptores, facile inveniemus hanc regionem hoc nomen adeptam, a Metropoli Bri- *Soli fertilizat*.

faco, de qua mox dicemus. Patet *Brifgoia* in Longitudinem milliaria x, & in Latitudinem 11. Iniriū enim tra- hit a Mortnaw, & excurrit fecundum adcenfum Rheni fere Bafileam ufque. Regio uberis Agri, qui faciendæ Sementi, & Vinetis Vini laudatifsimi fultollendis commodiffimus. Eftque hic Frumenti & Vini, omniumque Rerum, quæ funt ad hominum vitam degendam neceffariæ, magna fertilitas & copia. Ius hujus regionis Archiduces Auftriæ & Badenfium Marchiones inter fe partiti funt. Metropolis olim *Brifgoiæ Brifacum*, unde re- gioni nomen Meminit Antonius in Itinerario *Montis Brifaci*, quum alioqui nullas tranfrhenanas comme- moret urbes, fed tantum provinciales circa Rhenum fitas: unde quidam arguunt alveum Rheni hic mutatum, qui ab altera quondam parte præterlapfus fuerit Opidum, quum illud adhuc in Gallica ripa ftaret, Luitprandus Ticinenfis qui fub Ottone 1 vixit, Montem *Brifacum* Alfatia tribuit, & Infulam Rheni fuiſſe docet. Situm hoc Opidum in Monte rotundo inftat Caſtri, habetque hodie Rhenum ad Occidentem. Eft fatis elegans, mu- nitum & frequens, fed temporum ſucceſſu ſuperavit ipſum Friburgum magnificentia & divitiis, Opidum re- mens natum & quod ob Mineras Metallicas ſubito crevit & ad ſummum adſcendit gradum. In *Brifaco* eſt Arx quædam vetuſta, ſed quæ diu in ruinis jacuit, reſuſcitataque ſunt tandem ejus ædificia. Habet Turrim robuſtam & valde munitam, quam Bertholdus Ziringenſis 1111 extruxit: id quod ſequentes probant verſus in lapidibus ſculpti.

Hanc Dux Bertholdus portam ſtruxiſſe notatur.

A quo pro ſiande Burgundia gens depopulatur.

Habet hæc Civitas duntaxat unum fontem cui ſuperædificata Turris magna, in qua pedibns agitatur rota gran- tis, quæ extrahit aquam ex multa profunditate terræ, Civesque ſolvunt cenſum annuum pro hauſta aqua. Nam undique magnus eſt deſcenſus ad Rhenum & ad ſubjectam planciem, ubi aqua in ſuperficie terre facile quidem haberi, ſed difficulter in ſublimem Montem perferri poteſt. Medio milliario infra Friburgum ſitum eſt in mon- te celſo caſtrum quoddam dirutum, nomine *Zaringhen*, a quo Duces *Zaringenſes* olim titulum ſuum habue- runt. *Friburgum* præclarum *Brifgoiæ* Opidum, imo & Metropolis hodie, a Duce Bertholdo 1111 Filio Con- ſtanti *Von Zeringen* ſub Henrico v Imperatore extructa cum antea pagus eſſet. Vrbis ſitu amœniſſimo inter montes excellens. Multis variis & magnificis ædibus, Templis, Monaſteriis ornata. Academia ibi erecta eſt anno 1000 cclix, ubi etiam circa illud tempus docuit Vdalricus Zaſius celebris Iuriſconſultus. Habuit olim ditif- ſimam Argenti venam, unius milliarii intervallo ab urbe diſſitam. Sunt vero in *Brifgoia Zering* olim Ducatus, *burg* Comitatus, *Hochberg* Marchionatus, & *Domina Badenwille, Stauffen, Burcken*.

F f f ij

Saxonia

Saxonia Inferior

414

Regio & unde dicta.

Saxonia a Saxonibus populis nomē accepit. Horum, ut aliarum gentium, originem & etymon non solum Monachi eruditæ antiquitatis ignari, verum etiam recentiores limatuli iudicii homines cōmentitiis fabellis involuerunt. Alii a Saxone Negnonis F. & Vandalī Fratre, alii a saxea natura, alii a Macedonici exercitus reliquiis, alii a cultellis, unde rythmus est apud Engelhusium.

*Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Vnde sibi Saxo nomen traxisse putatur.*

Situs.

*Celi quiditas.
Soli fertilitas.*

Crantzius autem a Cattis Germaniæ, & eruditus ille *Capnio* a Phrygiis deducit. Ex his quisque quod placeat, sequatur. Hujusmodi enim opinionum commenta convellere non est animus. Amplectar tamen illam Germanorum eruditissimorum, qui Saxones a Sacis præstantissimo Asiæ populo ortos, & sic dictos quasi *Sacafones* 1. *Sacrum* Filii, & è Scythia, sive Sarmatia Asiatica, cum Getis, Suevis, Dacis, & aliis paulatim se in Europam effudisse arbitrantur. Nec ratione caret hæc eorum opinio, quæ Saxones ex Asia deducit, in qua ortum & multiplicatum genus humanum, Nam præterquam quod *Strabo* scribit, *Sacis* illos, ut antea *Cimmerii*, longinquas invasiones fecisse, & *Armenia* partem de suo nomine *Sacicen* un dixisse: etiam *Sallones*, *Suevos*, *Massagetæ*, *Dahos*, in illa Scythiæ parte collocat *Ptol.* & observat *Cisnerus*, has gentes eandem prope in Europa conservasse vicinitatem, quæ ipsis olim inter se in Asia fuerat. Porro Saxonia et totius Germaniæ amplissima regio, hodie tamen non tam late patet, acque olim. Antiqua enim Saxonia inter *Albium* & *Rhenum* fluvios, *Mare Germanicum* & *Fyodoram* amnem usque ad *Hassiam* & *Thuringiæ* confinia extendebatur, eratque ejus centrum *Brunsvicum*: itaque *Westphalia*, *Marchia vetus*, *Misia*, *Lusatia*, *Manfeldia*, aliæque regiones complures Saxonie nomine vocabantur. Hodie non ita naturalibus limitibus uti sunt flumina & Montes, sed secundum Principum Domina aut Imperia terminatur. Aer regionis durus purus, ac saluberrimus, nisi qua paludibus nimium humectatur. Eltque Saxonia Rerum omnium, præterquam *Vini*, ferax. Abundat *Hordeo* & *Tritico*, ex quibus non solum panem candidissimum conficiunt sed etiam *Cereviam*. Metalla generat vari generis, præsertim in *Monte Meliboco* qui a Cattis ad Saxones protenditur. Eruitur etiam ex eodem *Monte Lapis niger*, *fissilis*, qui picis ærisque pluriam continet, quo etiam aperte fulget *Auri* & *Cupri* color. Hanc ingenti copia erum exurunt, desillante interea Metallum ignis vi liquefacto. In hoc lapide manifesta apparent lineamenta diversorum Animalium, eorum imprimis quæ vicinus alit *Lacus*, *Anguillarum*, *Carptionum*, *Ranarum*: interdum etiam *Gallorum* *Gallinaceorum* & quod fidem pene exsuperat, *Pontificis barbati triplici corona ornati*. Habet & *Gossaria* præter *Æris*, *Auri*, *Argentique* *Fodinas*, ditissimos *Salis Fontes*, quibus & *Halla* & *Luneburgum* abundant. Quin & *Marmoris* copiam alibi *Montana* exhibent. Apud *Gossariam* *Otto* 1 *Argenti* dicitur invenisse *Fodinas*, quarum magni fuerunt redditus. Abutentibus autem iis Civibus, offensus *Deus* permisit puteum corrui, quo amplius mille homines oppressi. Ex quo tempore nec; *Argentum*, neq; *Aurum* repertum eo loco, sed *Plumbum* nigrum

Fit autem

tymon non solum
comentitius fabul
Macedonici exte

quisque quod pla
leat tamen illam
& sic dictos qua
is, & aliis paulla
ones ex Asia dedu
ibit, Sicut illos, u
n. unum dixisse: etiam
snerus, has gentes
Porro Saxonia et
a enim Saxonia in
& Thuringia con
s, Misiua, Lusania
turalibus limitibus
Aer regionis durus
in omnium, prater
simum conficiunt
a Cartis ad Saxone
iam continet, &
ante interea Metall
n, eorum imprim
am Gallinacorun
ia prater Eris, Au
Quin & Marmo
Fodinas, quarum
erere, quo amplius
Plumbum nigrum
Fit autem

Fit autem primo atramentum sutorium, quod vulgo *Vetriolum* vocant, deinde ex eo excoquitur aliquid Plumbi & Argenti. Perhibent autem Metallum Goslaricū sic natum. Quidam homo Nobilis Equum cui nomen erat Ramelus in Monte ramo arboris adligavit. Is ungulis, quibus ferreæ solæ inducæ, terram quatens ac verrens, reconditam Plumbi nigri venam integumentis nudavit, non aliter ac Pegafus alatus, ut Poeta fingunt, ungula saxum feriens, Fontem aperuit. Ut autem Fons iste ex eo nominatur Hippocrene, ita Montem hunc Saxones Ramelum vocarunt, qui hodie maxime floret, atque admirabilem Plumbi copiam suppeditat. Reperitur & Plumbaginis quæ Græcis *μολύβδαίνα* vulgo *Lootærde* : & *Pyritarum*, *Viersteenen*, tanta copia, ex quibus Plumbum nigrum excoquitur, ut Mons quidam totus pene ex his constare videatur. Eius urbs primaria *Halla*, etymologia Græca, sive ut Goropius non Græca sed Cimbrica derivatione a *Salis* proventu nominata: quemadmodum & *Halla Suevica*, aliæque urbes cognomines. Et in Armenia *Halis* fluvius, Græca voce falsus, ut Straboni placet. Ita *Halla* ad *Salam* non ignobile Saxoniarum flumen, a *Salis* proventu nomen habere putamus. Cujus quidem *Salis* Fontes, admodum fructuosi & salutares primum inventi sunt ante Christi natalem a *Wendis*, quos *Hermunduros* vocamus, quorum ubertas, ubi vicinis gentibus innotuisset, haud secus, quam aureis *Fodinis*, magnis conatibus, iis insidiari fuerunt. Nunc *Halla* administratoris *Madeburgici* Marchionis *Brandenburgensis* sedes. Ad Inferiorem Saxoniam referuntur *Ducatus Lauwenburgensis*, *Lunenburgensis*, *Bruswicensis*, ac præterea etiam *Ducatus Meckelenburgicus*. In *Ducatu Luneburgensi* est *Luneburgum*, Civitas celeberrima, sic dicta, vel ab *Idolo Lunæ*, quod *Monti Calvi* nomine insignito quondam impositum fuit: vel a fluviolo præterlabente, nunc *Elmena*, *die Almenow* quæ *Elven Ow* ab undecim rivulis in eum fluentibus dicto olim *Luno* vel *Lunow* vocato, ab *Iside*, ut fabulantur, illa iter faciente ad *Ganbrivium* agnatum. Urbs est munitissima, cincta fossis & vallis, forma ejus scilicet quadrata *Salis* fonte ditissimo beata. Hæc enim præcipua Civium negotiatio est, quam terra marique in longinquas exportat regiones. Majorem tamen ejus partem *Hanburgenſes* Mercatores coeunt ac magnum quantum inde faciunt. Templum *Augustinæ* confessioni addicta sex habet: quibus additum *Noſocomium*. Tota communio distributa est Romano more in Cives, cum patritios, tum plebeios, & inquilinos. Viget in ea ac floret optima politæ ratio, *Studia* literarum, *Iustitia*, *Pax* & *Concordia* inter Clerum & *Gubernatores* *Reipublicæ* quorum summa potestas est penes patritios. Reliqua *Opida*, ne ſini prolixior, prætereo: Quoniam etiam aliquid de *Ducatu Mecklenburgensi*, quem *Tabulæ* titulus repræſentat, dicendum est.

Ducatus Megapoleſis, vulgo *Meckelburg*, olim pars fuit *Provinciæ* atque *Domini Regum Vandalicæ* Mari adjacens *Baltico*; nunc est ex præcipuis *Germaniæ* *Ducatibus*, & *Imperii* *Membra*; Conjuncta illi, qua *Oriens Pomerania*: qua *Occidens fl. de Elve* vulgo dictus: ad *Meridie* habet *Marcam antiquam*: *Septentrionem* *Mare Balticum*. Regio fertilissima est, *Frumento*, *Pomis*, *Ligno*, *Piscibus* abundans. *Variæ* generis videre est ibi *Animalia*, magnamque *Iumentorum*, *Pecudum* & *Ferarum* copiam. *Cate* rum *Ariuberum* Regio *ſtemmate* *prognatus* & in in aula *Caroli Magni* aliquandiu *verſatus*, impetravit *Impe*

Ducatus Mega-
polensis.
Situs.
Salis fertilitas.
Animalium
varietas.

trictis
Wanda
burgo-
qui. Sec
apud au
Opidis
dium, V
appellat
habet.
nitas eff
Pelopon
urbs ma
de a Priu
res Meck
ic ſalub
Wifmar
Wisbua
amplæ
go D. M
num m
umpfit; E
aces recip
titudin
aruarum ſ
Nonus In
es & Dor
ildesheim
res: ſunt
anburgen
amburgur

trictis

tracis sororem vxor , ex qua sustulit *Billungum*, hominem clementem & potentem, cui paruerunt Sarmatae & Wandali a Vistula usque ad Visurgim, & ab Odera usque ad Holsatiam. Hic Regiam suam habuit in Meckelburg. Duo vero Filii ejus Mizilaus & Mistevus a Patris pietate degenerantes, coeperunt Christianos persequi. Sed de his atque aliis Principibus Megapolensibus legatur Muniterus. Primi hujus regionis habitatores apud authores appellantur *Heruli*, *Oboirici*, & generali vocabulo *Wandali*. Est Regio bene culta Civitatibus, Opidis, Arcibus & Villis. In hoc Ducatu *Suerinum* urbs vetus condita ante Lubecam, Rostochium, Sundium, Wisnariam; Figura ejus est quadrata, constatque adeo quatuor fere urbibus, quarum singulae proprias appellationes sortitae sunt: Prima est Suerinum, secunda Neapolis, tertia a Carecio, quarta a palude nomen habet. Vicus *Fichela* qui ad Lacum Suerinensem jacet, tantum 5000 pass. distat a Mari Balthico: quae vicinitas effecit, ut de fossa ex Lacu in Mare Balthicum ducenda aliquando acitatum sit irritum labore, ut in Istmo Peloponnesiaco accidit. *Rostochium* vulgo *Rostock*, olim *Lacinium*, & corrupte *Rhodopolis* & *Laciburgium*, urbs maritima & Megapolitana: primum Arx fuit, postea a Godscalco Vdonis filio in Civitatem versa: deinde a Primo slao & Nicolotti filio aucta. Academia nunc liberalium Artium floret, quam impetrarunt Principes Meckelburgenses Ioannes & Albertus, una cum Civibus Meckelburgensibus, anno 1100 cccc xlv. Aer hic salobris. Rerum ad victum spectantium exiguo pretio magna copia, *Wisnaria*, cujus originem nonnulli a Wisnaro Rege Vandalorum, tempore Constantini Magni florente repetunt: alii Coloniam Gorhorum ex Wisnua Gothlandiae Metropoli eo deductam affirmant. Sed paullo ante annum 1100 ccc xlv ex tuinis vetustae amplae urbis *Mecklenburg*, quae toti ditioni nomen dedit, a Gunzelino Comite Suerinensi sub Ioanne Theologo D. Megapolitano conditam seu amplificatam fuisse Crantzii monumenta, & Reip privilegia omnia, post annum m, ccl data ostendunt. Brevi autem incrementa miranda ex commerciis aliarum gentium Civitas amplis; Portum maris commodissimum in toto hoc littore Balthico habens, oneratas naves quantumvis capaces recipientem, sine ullis anchoris tutas praestantem: unde nomen urbi, non tam a sapienti Praefide, quam a turpitudine marini Portus inditum verisimile est. Minoribus Opidis copiam rerum ad vitam tuendam necessarium sapissime communicantibus, ac inde recipientibus velut corona undequaque cincta est. Porro Nonus Imperii Circulus, *Nider Saxen* dictus, tribus Ordinibus constat, quorum 1 Ecclesiasticus, 11 Principes & Domini Seculares, 111 Civitates liberae. In 1 sunt Archiepiscopi, *Bremensis* & *Magdeburgensis*. Episcopi *Hildesheimensis*, *Lubeccensis*, *Suerinensis*, *Ratzenburgensis* & *Schlesvicensis*. 11 continet Principes & Dominos Seculares: suntque Rex Daniae propter ditiones ad Imperium pertinentes: Duces *Lauenburgensis*, *Brunsvicensis*, *Mecklenburgensis*, *Meckelenburgicus*, *Holstein*: Comites *Roffain*, & *Dehmenhorst*. In 111 sunt Civitates liberae *Lubeca*, *Mecklenburgum*, *Muhlhausen* in *Duringen*, & *Northausen*, *Goslaria*, & *Gotinga*.

G g g

Ducatu

Ducatus Brunsvicensis.

418

Regio & unde
dicta.

Situs.
Imperium majo-
rum.

Urbes.

Ducatus *Brunsvicensis* ab urbe primaria Brunsvico nomen sibi sumpsit. Vrbs autem ipsa a Brunone Ludolphi Ducis Saxoniae Filio nomen appellationemque sortita est. Is enim quem inchoaverat vico nomen reliquit, qui ab illo dictus est *Brunonis vicus* seu potius sinus, quilingua Saxonica vocatur *Wyck* nunc *Brunsvicum* sive *Brunswych* dicitur. Est autem *Brunsvicensis* ditio amplissima a Magdeburgensis & Halberstadensis Diocesis finibus, & ab Hercynia silva, ad Albim usque pertinens. Circa annum autem Chrilli **CIOCCXXX** Imperator Fridericus Dominium Brunsvicense provexit in Ducatum, & *Ottonem* Brunsvici Dominum & Luneburgi, Ducem creavit, Henrici Leonis successorem, qui generale Saxoniae habuit Dominium. Fridericus **II** *Ottonem* Leonis Nepotem fecit Ducem Brunsvicensem & Luneburgensem, attributis armis, quae avus ejus extulerat Anglia, duobus fulvis Leonibus pro ditione Brunsvicensi & alium carulei coloris Leonem, adjectis in clypeo maculis de terra Luneburgensi, quae erant olim Hermanno Duci & posteris ejus, cum titulo Ducatus Saxoniae. De reliquis Ducibus videndus Munsterus lib. **III** Cosmographiae. *Brunsvicum* hodie non tantum hujus Ducatus, sed & totius Saxoniae Metropolis, quondam a Conditore *Brunopolis*. Proli *Tubisurgium* ex Francisci Irenici sententia: Vrbs ambitu magna, forma quadrata, aedium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta: Civibus plena, Moenibus ac fossaro duplici profundissimo, & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis stagnante, munita: Vallo etiam inter fossata crassissimo ducto per circuitum, variis Arborum confito generibus valida: quinque foris, quinque prae toriis, & totidem Magiltratibus excellens. Condita est a duobus Fratribus Brunone ac Theodoro, aliis Theomaro dicto, Ludolphi Ducis Saxoniae Filiis, anno **IOCCCLXI**, ut eorum Historicus Hermannus testatur. Hanc urbem Onacra amnis perlabitur, qui in Hartonica Silva ortus, duas in partes Civitatem scindit, omnem immunditiam secum trahens, ac variis undique pontibus coopertus, Visurgi tandem conjungitur. Non habet Civitas aquam potabilem, sed fere bibunt Cerevisiam: Vini usus carior, ac rarior. Vrbs haec parvis orta initiis multas per tempora accessiones habuit, ut per vices amplificata, nunc in eas excreverit vires atque opes, ut facile Principibus suis titulum induerint, qui inde Duces Brunsvicenses vocantur. Libet hoc loco, ea quae Curiae hujus urbis praefixa leguntur, commemorare, quae ventissimas hujus contentiosius seculi lites forenses, paucis subjungere. In controversiis causarum, capitales iniunguntur: si amissio expensarum: corpus quotidie defuitur, labor animi exercetur: Multa inhonesta crimina deinde consequuntur. Bona & utilia opera postponuntur: & qui sepe credunt obtinere, frequenter succumbunt. Et, si obtinent, computatis laboribus & expensis, nihil acquirunt. Inter ceteras hujus Ducatus Civitates haud postrema quoque est Goslaria Civitas Imperialis. Hanc urbem *Henricus I* Pater magni *Ottonis* urbium amator in formam Civitatis erexit. Anno **CIOLEI** Imperator *Henricus III* ingentibus regni flore scens opibus, urbem istam mirifice ornavit, quam de parvo molendino, ut aiunt, vel de tugurio venatoris duo priores *Henrici*, & iste nunc **III** in tam magnam sicut hodie creari potest urbem bono provexere auspicio, in qua Regale Palatium hic Imp. magnifice exstruxit & **III** Omnipotentem Deo congregationes instituit, *Helmstadium* Opidum medio inter Brunsvicum & Magdeburgum itinere est.

Id Gulielm.

sa a Brunone Lu-
inchoaverat vico
ica vocatur Wyck
a Magdeburgen-
ca annum autem
Ottonem Brunsvi-
cia habuit Doni-
ensem, attributis ei
alium carulei colo-
ri & posteris ejus
aphia. Brunsvicum
'Brunopolis. Ptol-
m pulcherimarum
aliquot in locis tri-
circuitum, variis Ar-
excellens. Condi-
tatione Filiis, anno
tur, qui in Hartoni-
ariis undique ponit
ed fere bibunt Cere-
iones habuit, ut per
ine rint, qui inde
uentissimas
ni... oritur: f
deinde consequuntur
iment, computatis labo-
que est Goslaria ci-
vitatatis crexit. Anno
avit, quam de parvo
gnā sicut hodie cer-
xit & 11 Omnipos-
burgum itinere est
id Guilie

id Gulielmus Dux Brunsvicensis a Werdensi Abbate, cui parere Cives insolentiores recusabant, certa pecuniaz summa Abbati numerata redemptum, in suam potestatem redegit. Munire id Opidum Carolus, Caroli Magni F. adversus Sorabos & Vilsos bella gerens coeperat, idque S. Ludgero primo Episcopo Monasteriensis tradiderat, ut in populis a Carolo subjugatis prædicanti, tutus receptus esset, *Halberstadtum* urbs Episcopalis, Oltemia fl. perluitur. In huius urbis medio extollitur tumulus ac collis: is duorum stadiorum habet longitudinem, ac in summo vertice ætam amplamque planiciem, in cuius extremis angulis, bina ædificata Templata sunt. In medio late patet forum splendidissimum Canonicorum ædibus undique cinctum: illa autem que in monte sita sunt Civitas seu Vrbs dicuntur, quæ ad montis pedem, suburbia vocantur. Est circa hanc Civitatem Ager optimus, ferax Tritici, maturefcentibus Frugibus, culmorum altitudinem equo insidentem hominem ferunt excedere. *Quedelburga* Vrbs antiqua & primorum in Saxonia Principum decus, haud ita procul Magdeburgo distans, ab Imperatore Henrico Aucupe condita. *Hannovera* opidum ad ripam Leine fl. è regione vetustæ Arcis Comitum a Lauwenrod, jam Henrici Leonis ætate, circa annum Christi 1100. vi cui (quod transfl. situm esset aulicæ Hannover nomen dederunt) Arci subiectum fuit. Floret hoc tempore inter cætera Saxoniarum urbes. Aggeribus enim, muris & fossis firmiter munita, & Civium bonorum ac fortium Virorum frequentia & ædificiis stipata est. *Hildesheimium*, sive *Hildesum*, *Ascalingium* Ptol. Irenico: Civitas antiqua: fuit antea duplex, postea utraque conjuncta. facta est unica. Templum summum insigne habet, Turris ipsa tectum habet aureum. Civitas amœna, patria Ludolphi Colonienfis Mathematici peritissimi, qui nunc Lugduni agit in Batavis. Sedes est Episcopalis: Irenicus istius loci Episcopos recenset, quod & Cranzius in sua Metropoli, & paullo accuratius Antonius Monchiacinus lib. 11 de primis Christianæ Religionis initiis, præstat. Fuit autem Episcopatus Hildesheimensis primum in Saxonibus fundatus ac institutus a Carolo Magno Galliarum Rege, ac Imperatore potentissimo. *Northausen* Civitas Imperialis. Continentur etiam hac Tabula Ducatus *Grubenhagen*, qui est Membrum Imperii, & Principatus (*Furstendom*) *Anholt* item *Munsfeldia* Comitatus veteris Saxoniarum, ad amnem Salam antiquissimus, quoniam Hegenus qui tempore Arturi Britanniarum Regis floruit, anno 1011 Comes Mansfeldicus fuisse perhibetur: nomen ei a Manno Thuisconis filio, ut Ascania vicinæ ab Ascenes. Primariæ urbes sunt *Mansfeldia*, ad Wiperum fl. *Eislebia* & *Wypra*. *Eislebia* Metropolis est inter Salam & Wiperum: nomen creditur habere ab Ifide, quam Tacitus oras Suevicas post obitum Marci perag. asse, tellis est. Iuxta eam sunt Metalla in Montibus Melibocis. Loca ista *Tubantes* coluisse existimantur. Hi tamen *Twendt* Pyramio: Frisius contermipi: *Benthem* Comitatus huic vicinus antiquum nomen non referre credit Verrutius. Hos *Tubinger* existimat Lazijs Migrationum lib. 111. Comitatus iste sub se habet Comitatus *Wippram*, *Arnstein*, *Weim*, & *Quernfurt*. Item *Co. B. wby*, *Stolberg*, *Hohenstein*, *Regenstien*, *Plesse*, omnes Imperii. Continentur etiam Ecclesiastici Principatus hi: *Meydburg* Archiepiscopo & Primatus German Episcopatus *Hildesheim*, *Halberst* at ambo Imperii: sub sunt Moguntino. Item *Quedelborch*, & *Gerns*.

EPISCOPAT MAGDEBURGENSIS.

421

Restat in hac Tabula *Episcopatus Magdeburgensis* titulo ipsius Tabulae nominationi comprehensus. *Episcopatus Magdeburgensis*, vulgo *Meydburg*, ab urbe primaria nomen habet. *Carolus Magnus* tota reformata Saxonia, decem Episcopatus in ea instituit, quorum omnium celeberrimus fuit *Magdeburgensis*, cujus sedes ex primitiva fundatione in Strye fuit, tum ad Valersleve, tertio in Vrese translata. Tandem per *Ottomem* 1. anno CCXXX ad Magdeburgum mutata, ejusque auspicio in primatum Germaniae sublimata, ut habet magnus Chronicorum codex anonymus. Quamquam tamen Saltzburgensis ceterique Archiepiscopi Electores, primam hanc dignitatem Antistiti Magdeburgensi non tribuant, ut Crantzius in Metropoli tradit. Magdeburgensem autem Burggravium constituit *Otto* 1, ut praeset judicii publicis & gubernationi publicae, loco Imperatoris, in his terris & in hoc Episcopatu, acceteris huic conjunctis. Primus hoc munus gessisse traditur ordinatione *Ottonis Gero* Marchio Lusariae, cujus memoriam conservat Monumentum Caenobii Gerodensis. Hunc sequenti memorantur hoc ordine aliqui, *Hermannus* Dux Saxoniae, *Lotharius* Comes de Waldeck, *Fridericus* Lotharii Filius, *Conradus* ejusdem Nepos, *Manfredus* Conradi uterinus Frater. Hoc in praesidio, dignitatem consequutus est *Diuticus*, Comes Plocensis, cujus filiam cum duxisset *Udo* Marchio Brandenburgensis occupato Burggraviatu, successorem reliquit *Henricum* Filium. Eo facto functo *Lotharius* Saxo, idem munus committit. Javit *Burchardo* familia Dominorum de Quetfort, a quibus est origo Comitum Mansfeldensium. Post hunc reperiuntur in ea dignitate fuisse constituti *Domini de Schrapela*, a quibus auctoritate Rodolphi Imperatoris, translata est in Duces Saxoniae Electores. Urbs primaria *Magdeburgum* olim *Parthenopolis*, a Venere Parthenia ibi culta, sita ad Albim fl. a Joanne Capnione *Dmoadam* *Pyrgum* dictum, a Graeca voce. *Dmoades* enim puellas ancillares Graeci ferunt, quas per Apharesin *Maid* dicimus, & *πύργον* *Burgum*, ut *πύργος* *Buxus*. *Aeneas Silvius* *Magdeburgensem* vocat, & *Virginopolim* Metropolitica insignem urbem inter Saxones, opibus & auctoritate memorabilem, scribit. *Ligurius* *Virginis Urbem* dixit, & *Virginum habitationem*. *Ptol.* *μαρτυριον* Hanc civitatem *Otto* condidit, ut scribit *Lupoldus*: auxit ibique requiescit, *Otto* *Fisingensis*. Inclyta haec urbs Imperatorumque honesta sedes, tres in partes dividitur, estque munita moenibus ac propugnaculis, turribus quoque ac fossis valida ac tuta, aedibus pulcherrimis, perpolitatis plateis vicisque insignis, ac templis magnificis celebris. Imprimis vero nobile D. *Mauritii* Fanum, ex quadrato lapide structum magnificientia conspicuum, *Ottonum Caesarum* insigne opus. Magistratus jus civile Romanorum Saxonica lingua conscriptum, non sine reverentia custodit, quod *Caroli Magni* auctoritate firmatum traduat, eoque in decisione causarum vicinae gentes recurrunt: magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Atque nec de *Magdeburgensi Episcopatu* sufficere. Ceterum ut huic descriptioni Colophonem imponamus, demus regionibus hac Tabula contentis suos amnes: Hi sunt *Albis Onacra*, *Olemta*, *Sala*, *Wipern*, *Inders*, *Struma*, *Roide*, *Kuma*, *Vker*, *Fues*, & alii. Non Montes desunt inter quos qui dicuntur *Der Ramelberg*, *Melibocus*, & alii: neque *Silva*, inter quas *Auff dem Hartz-Walde*, *Solinger Wold*, cum aliis, quas in ipsa Tabula cernere licet.

*Episcopatus
Magdeburgensis
& unde dictus.
Imperium majorem.*

Urbs.

*Flumina.
Montes.
Silva.*

*Regio & unde
dicta.*

Situs.

Cæli qualitas.

Soli fertilitas.

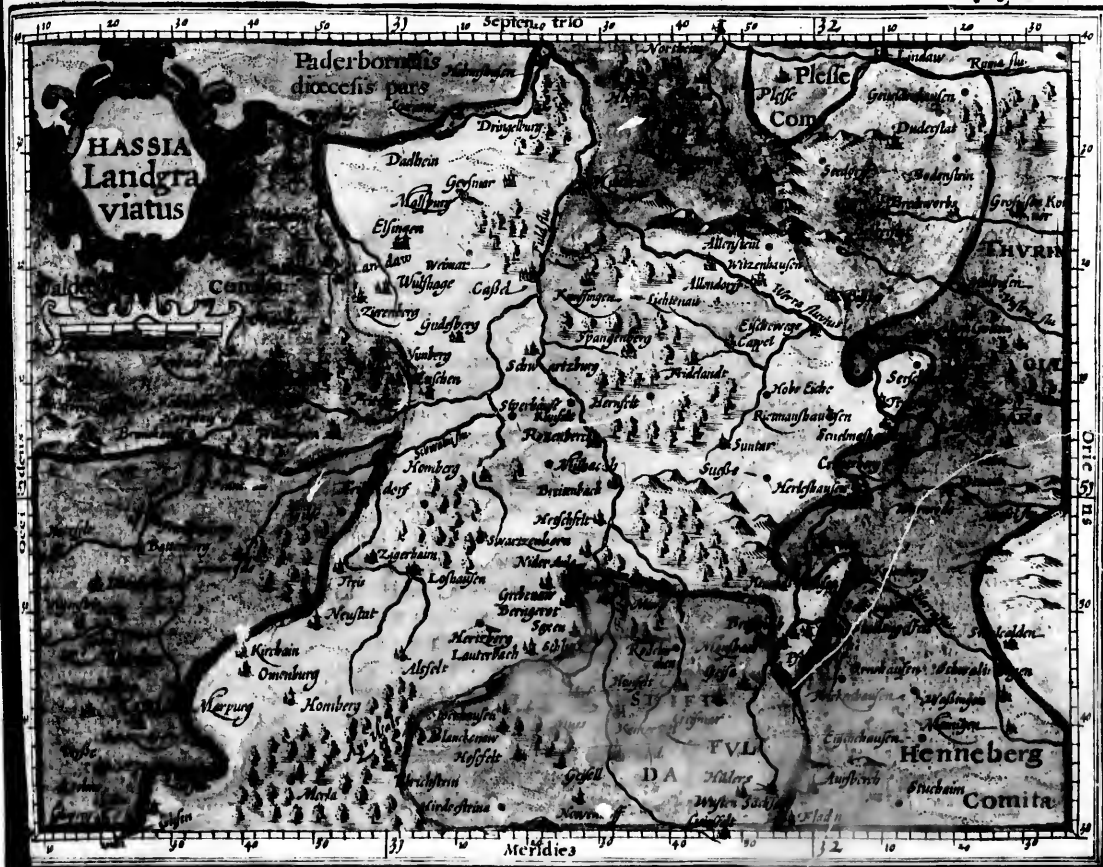
*Animalium va-
rietas.*

Post Ducatum Brunsvicem pandit nostra Methodus *Hassiam*. Hæc unde nomen habeat ambigitur. Sunt qui a Monte Heso; ac is nusquam in Hassia, neque etiam alibi reperitur, nisi is forte sit qui Noviomagi exstat, quod quidem a re non usque adeo alienum videtur. Referunt enim nonnulli Batonem quendam Regis Cattorum Filium, (qui Noviomagum auxerit, restauravit, ac menibus cinxerit) Hesum Filium habuisse, qui favore ac amore patrii soliei loco suum nomen communicavit. Unde etiamnum Hesus Mons dicitur. Alii sic nominatam volunt a Cattis qui hanc regionem incoluisse commorantur, mutatis literis, unde adhuc est loci nomen *Catten Ehibogen*, gentis illius contestans vetustatem. Beatus Rhenanus Rerum Ger. lib. 1. autor est, Hessos ex superiore Germania advenas pulsos Cattis hæc loca occupasse, deque suo nomine appellavisse. Habet hæc Regio Turingiam ab Oriente, a Meridie Franciam; Westphaliā ab Occidente respicit; a Septentrione vero Ducem Brunsvicensē, Episcopum Mündensem, aliosque Principes vicinos habet. Aer Regionis salubris est. Regio ipsa Frumenti, Leguminum, Fructuumque feracissima. Vinum autem non fert, nisi quia Rhenum attingit. Sunt etiam uberrima saginando pecori pascua, in quibus numerosi Armentorum Pecudumque greges conspiciuntur. Alit & Ferarum & imprimis Cervorum in Silvis magnam copiam, ad frequentes venationes Nobilitatem invitantium. Metalla etiam alibi generant, Æs & Nigrum plumbum. Salis quidem non Fodinas, sed Fontes habet. Hanc Regionem quondam Comitatus, nunc vero Langraviatus titulo decoratam olim Catto inhabitasse (etsi Crantzius reclamet, qui, ex Cattis Saxones facit) omnibus fere nostri sæculi Scriptoribus persuasum est: *Chauræ* Ptolemæo dicuntur. Hi postea in Insulam Batavorum transgressi (autore Tacito) ubi hodie horum nominum vestigia supersunt in duobus vicis, cognominatis ad Mare & ad Rhenum. De horum Etymo ita scribit doctissimus Iunius: *Catti*, quos nostra & prior ætas *Hessos* vocavit, commune cum *Felibus* *Cattisque* nomen sumpsisse videntur, a ferocitate quæ in hostem insultabant. Cui enim ignota ferocia & impetus *Animalis* istius, domesticæ licet, in appetendo illius iugulum, qui angustiam adferendo illud premit? vel a dolosis insidijs quibus assilire in hostes soliti fuerint, ut tergis *Murum* assultant *Feles*. Eiusmodi namque genius fuisse gentis *Cattorum* bellicosa & ferocis videtur. Refertur huc potest usitatum apud *Huesdenos*, vocabulum *Hessi* pro *Catto* seu *fele*: qui si quando domesticum animans muribus nuncium significare volunt: *Hesum* nominant. Possunt & præstantes virtute *Viri* hoc *Cattorum* nomine designari fuisse olim a veteribus, quod tales etiamnum *Lingua* *Battava* *Cattos* vocet, certe virtutem, & gentis excellentiam non aliunde discas melius, quam a Tacito, qui genti illi plus decoris & discipline totius militaris attribuit, quam ceteris omnibus Germanis & c. Itaque aptissimo nomine populi ingenium expressum fuit, sive ferociam & impetuosos assultus, sive præstantiam spectes. Hactenus ille fuit autem olim Hassia tantum Comitatus subiectus Lominio Turingiæ, id quod probat liber Torneamentorum, in quo legitur, quod anno Christi CIOXLII *Ludovicus Co. Hassia* fuerit *Hallis* in ludo militari ibi celebrato, sed factus deinde *Luniogr.* ascendit filia supra *Marem*. Accessit

beat ambigitur.
 te sit qui No-
 nonnulli Bato-
 mnicibus cin-
 ncarit. Vnde
 oluisse comme-
 ans vultuatur.
 Cattis hæc lo-
 Meridie Franco-
 piscopum Min-
 i, Leguminum,
 errima saginan-
 lium & Ferarum
 ctium. Metalla
 Hanc Regio-
 (est Crantzius
 ft: *Charta* & Ptole-
 orum nominum
 no ita scribit do-
 omen sumpsisse vi-
 us, domestici licet,
 silire in *hæstis* jo-
 bellicosis & ferocis
 quando domesti-
 te *Eni* hoc *juu-*
 erit *inveniens*, &
 otus militaris, &
 it, sive ferociam &
 nitatus subjectus
 isti *CXXII* Lu-
 si *supra* *Matrem*.
 Accessit

HASSIA.

423

Accessit tandem & Comitatus Catzen-Elnbogen, idque per Filiam ultimi Comitis, quam duxit Henriens Landgravius. Genealogiam Landgraviorum Hassiæ apud Munsterum habes. Sunt porro in Hassia præter alia minorum gentium Opida, Vrbes duæ præcipuæ, *Marpurgum*, & *Cassila*. *Marpurgum* *Amasia* Ptolemæo, qui eandem *Amisiam* vocat lib. v. i. i. Geog. ut censet Franciscus Iren. & Appianus, vulgo *Marpurg*: Hassiæ Metropolis. Hanc alii a Marte quasi *Martis-purgum*: alii a Marcomiro Francorum Principe sic nominatam volunt. Civitatem hanc olim villam fuisse Historiæ produnt. Eam Lona Fluvius insignis præterfluit. Vrbs est Sede Principis, Schola illustri condita anno Christi c1315xxv i a Ludovico Episcopo Monasteriensis, nobilis Ioanne, Oldendorpio, clarissimo omnium inter Iureconsultos Germaniæ: Ioanne item Draconite, & Andrea Hiperio Theologis celeberrimis clara. *Cassila*, præcipuarum Hassiæ Civitatum altera, dicta quasi Castellum, Ptolemæo *Siercontium* esse creditur: olim tantum Arcem hic existisse perhibent. Civitas *Fulda*, *Ana* & *Trusila* fluminibus irrigua, aquis antem instructa, agrum fecundum atque compactum habet, & arva nutriendis pecoribus apta. Vnde in vellerum lætæque venditione, Civium præmissimum negotiatio consiluit. Haud procul Marpurgum est *Franckenbergum* vel *Franconburgum*, Opidum perelegans, situ ameno & antiquitate commendatum, ad fluvium *Ederam* situm: nomen desumpsit a Francis, qui ibi castra metati sunt contra Saxones. Anno Christi 15xx primum exstui coepit a Rege Theodorico; postea anno 15cccl i i i a Carolo Magno auctum. Sunt & alia: *Eschwege* colli imposita, læta ægri fecunditate gaudens Opidum, Wertæ fluvii aquis irrigatur, cuius oportuno usu, *Isais* herba, *Glastum* Plinio, & ex eadem confecta tinctura, quam Thuringicum solum, frequenti sænore suppeditat, primo supra hoc Opidum lapide, cimbis imposita, Mindam usque: inde Visurgi aquis, quæ Werram absorbent, Bremam, & per totam Ostlandiam deferitur. De primo *Eschwege* initio nihil, quod sciam, Historiarum monimenris comprehensum reperitur, eo, quod Hungaricis bellis atque incendiis, tertium depalta, deformataque fuerit. Francoburgicum tamen Chronicum, dum Carolum Magnum circa annum 10ccxcv i Episcopatus varios instituisse, Monasteria & Ecclesias, multis in Opidis, fundasse commemorat, meminit & Cauffinge nõ procul a Cassela: & *Eschwege* ab eodem tum temporis excitatæ. Præclara etiam extant Henrici Imperatoris i i erga hoc Opidum merita, qui id ipsum Hungaricis incurfionibus devastatum atque collapsum, restituit, novis ædificiis auxit, & locupletavit. Gravissimis rursus calamitatibus adfluctum fuit, anno c1315xxv i eo bello, quod inter Adolphum Moguntinum Archipræsulem, & Hassiæ Landgravium acceßit, quando etiam ad Hassiæ gubernationem pervenit. *Frislarum*, insignis quoq; ac præstans Hassiæ Opidum, vulgo *Frislar*, Latine doctrina pacis, ut puta ubi ius & perpetuæ pacis doctrina S. Bonifacii auspiciis, toti Hassiæ, Thuringiæ, Franconiæ & Frisiæ innotuit: Egræ fluvii propinquitate, & situ admodum ameno, sicuti universa passim Hassia, præcellit: Muris circumcinctum turrigeris, situm inæqualem, sicuti & regio ipsa, hinc inde montosa, obtinet: agro tamen lauto; Frumenti, Leguminum & Fructuum feracissimo, etiam Vini, cuius tamen fertilitate, non est hæc regio admodum præstans. Et quamvis in ipsa Hassia, Frisslaria se conspiciendam præbeat, ad Moguntinum tamen Archiepiscopum pertinet, un-

duxit Hentius
Halsia præter a-
m *Amasia* Ptole-
vulgo *Mariburg*.
a Principe ficio-
is insignis præter-
Episcopo Motha-
ioanne item Dra-
Civitatum altera,
perhibent. Civi-
atque compascu-
p. *simum*.
perelegans, situ a-
ncis, qui ibi castra
torico; postea anno
nditate gaudens O-
& ex eadem conse-
pidum lapide, cim-
per totam Ostlandi-
mprehensum repe-
rancoburgicum ta-
tituisse, Monasteri-
ssela, & Elchowega-
oc Opidum merita
s auxit, & locupleta-
od inter Adolphum
sia gubernationem
pacis, ut puta ubi yer-
innotuit: Egræ fluvii
ncinctum turigeris
enti, Leguminum &
rastans. Et quam-
opum pertinet, un-

de variis Fortunæ & Bellonæ casibus frequenter exposita, maximas ab Halsiæ Ducibus calamitates frequenter
pertulit, quemadmodum & a Saxonibus expugnata & fœda exustione deformata fuit. Reliqua hujus Land-
graviatus Opida quæ multa sunt, prætereo. Hestorum autem regionem partim perlunt, partim adluunt fluvii
varii, quorum præcipui, *Rhenus* quidem latus inter Meridiem & Occidentem: *Visurgæ*, i. *Weßera*, cujus fons
est *Toringico* nemore profluit; *Lupia* qui in Westphaliâ transit: & *Adrana* Tacito, cum *Adernam* vo-
cant Historiæ, hodie *Aedera* dici existimar Althanius. *Rhoer* forte, ut scribit Ritheimerus. *Eder* ex eo fa-
cit Junius in suo nomenclatore, additque Cattorum fluvium esse, & in amnem Adam exire. In sua *Batavia*
autem scribit eum in Fuldâ evolvi: & hoc ex Tabulis verum esse constat. Minores sunt *Lanus* seu *Lona* in
Comitatu Wirtgenstein fluvius (*Anden Horberg* oritur) olim Widekindi Anglorum Principis Caltrum præter-
fluens, *Lasphe* ejusdem Comitatus Opidum adluit: *Fulda* & c. Montibus Regio undique obfita; eorum aurem
nominatissimi, *Meliboci* & *Abnobi* Montes. Reliqui variis insigniuntur nominibus, uti *Kesselpergus* & *Geyne Silva*.
Montes, & c. Silvæ sunt plurimæ Hercyniæ portiones. Sed de Halsia quæ dicta sunt hæcenus, sufficiant. Nefas
est autem non adscribere Coronidis quasi loco quæ Aelius Eobanus Hessus in carmine gratulatorio victoriæ ad
Philippe Landgravium, paucis de hujus regionis genio & situ, Incolarumque moribus tradidit.
Qualis Epyper boreum prospectans Thracæ Booten
Gradivæ domus ad Rhodopen, Hemumque nivalem
Circumfusa jacet, gelidis assueta pruinis,
Ugmi in arma viros duratos frigore, qui que
Hebræi Neslumq; bibunt, aut Strymonis undas:
Alis & ipsa situ, talis regione locorum
Fluvius, Silvæque frequens, & Montibus altis
Halsia: Natura similes creat alma locorum
Quos natos in bella viros, quibus omnis in armis.
Ita placet: non ulia juvat sine Marte, nec ullam
Qui putant vitam, quæ non assueverit armis.
Quod si tranquille vertantur ad ocia pacis,
Nulla serunt sine magno vana labore;
Quæ duro patrios exercens vomere colles,
Aquatque solo campos rimantur aratri,

(Namque & planities segetum secunda patentes
Explicat innumeras, & plena messe colonos
Ditat, & ipsa sibi satis est) aut ardua Sylva
Lustra petunt, Canibusque jeras sectantur odoris.
Venatu genus assuetum, Gerus acre virorum:
Aut leges aut fura ferunt, aut opida condunt
Fortia, non solum bello munimina: verum
Quæ deceant in pace etiam, oblectentque quietos.
Quid sacros memorem Fontes? quid amœna Vires?
Quid valles ipsis certantes frugiferacis
Vallibus Aemonia? dulces quid ubique recessus
Musarum loca, confessu loca digna Dearum?
O patria gelidi fontes! o flumina nota!
O valles! o antra meos gratissima Musis!

H h h

Halsiam

THVRINGIA DVRINGEN

Landgraviatus.

Nobilitas & status huius ditionis mihi necdum innotuerunt, tantum inveni Comitatum Gleichen & ut existimo Kranichfelt. Item unum Episcopatum Mersburg.

*Regio.
Situs.
Soli fertilis.*

HAssiam sequitur *Thuringia*, vulgo *Duringen*, sita inter duos fluvios Salam & Werrā: quorum hunc ad Occasum, illum ad Ortum habet: ad Septentrionem Hercyniam Silvā (quam *Hartz* vocant): & *Turingensem*, ut vocant, Saltum, vulgo *Duringer Waldt*, a Meridie. Longitudo regionis Latitudini par, x l i milliariū. Regio omnis generis Frugum & Leguminum feracissima, & in primis Frumento præ omnibus aliis Germaniæ partibus fecunda: adeo ut Georgius Agricola eam *Sumen Germania* appellare non vereretur. Magnus hic Isatidis herba, quam Plinius *Glastum*, hodie *Guadum* & *Pastillam*, vulgo *Weeds*, *Pastell* nominant & caruleum efficit colorem, proventus, quæ hinc cum magno Incolarum emolumento ad alias regiones transfertur. Unde quidam Porta insignis:

Herba Thuringorum celeberrima crescit in agris.

Hanc Isatim Græcus sermo vocare solet.

Ponderis hac magni est, & multo venditur ere:

Hac etenim tingi lana parata solet.

Imperium majore.

De qua Plin. lib. xxi cap. i. *Simile plantagini Glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nurusque in corpore oblitæ, quibusdam in sacris nudæ mcedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Obsoniorum quoque ac Præstium vix quicquam desiderat: si Vinum demas quod aliunde importatur. Reperiuntur & Auri Argentique Fodinæ, & Salinæ divites. Olim Regnum fuit, hodie Landgraviatus titulo decoratur. Turingia & Hassia sub Regibus Francorum conjunctæ usque ad Carolum Magnum & Henrici Aucupis tempora manserunt ante nos cccxvi. Tandem Carolus Crassus Imperator Ducem Turingiæ præfecit Ludovicum, ejus Nepos Burchardus improlis ab Hungaris casus est. Quare Henricus Aucups Imp. Turingiam occupavit, cujus successoribus Saxoniarum Principibus in hodiernum usque diem subiecta est. Erst enim post Guilielmum Ottonis i Imp. Filium, qui Archiepiscopus Moguntinus, Turingiam permissu Patris tenuit, successores ipsius, Archiepiscopi Moguntini, merum Imperium in urbem Erfordiam, quod adhuc retinent, & totam Turingiam sibi aliquantisper vendicarunt, quorum Vice-Dominus sub Conrado Salico Imp. Ludovicus Barbatus aliquando fuit: tamen postea Barbati Landgraviorum titulo Turingiam ad Hæredes transmiserunt. Donec ad Misin Marchionem ex Widechindi Saxonis posteritate ortum, Hemicum illustrem Theodorici Filium & Hermannum Turingiæ Landgravium ex filia Iuditha Nepotem circa annum Christi cxccll pervenit, cui successit Filius Albertus.

EN

atum Gleichen

quorum hunc ad
Hart vocant) : &
nis Latitudini par
nprimis Frumento
Germania appellare
vulgo Weeds. Pastu
imento ad alias re

comites marisquatu
ram quoque ac Fru
& Auri Argentique
uringia & Hafsia tub
pora manferunt an
us Nepos Burchar
avit. cujus successo
num Ottonis i Imp
ipfius, Archiepifco
n Turingiam fibi ali
Barbatus aliquando
Donec ad Mifnia
i Filium & Herman
, cui fuccelfit Filiu
Alberti

THURIN
GIA.

Altharia Conunia

Urbs & Opida.

Albertus degener, eique filii *Fredericus Admorsus* & *Theodoricus*, qui a patruo Theodorico Misniae Marchione hæredes constituti sunt. Hunc Tractum *Sorabos* olim inhabitasse ferunt. Horum meminit Eginhartus & Ammoinius. Horum reliquias hodie vocat *Peucerus Sorbec* & *Serveftein* inter Albim & Salam flumina. *Reynerus Reyneckius*, in suo de Myfnorum origine libro, hos *Tyringetas* quasi *Tyrngotas* putat, indeque ejus urbem Gotham nomen fortitam fuisse non dubitat. In hac regione quamlibet exigua, ut se accepisse ab Hugone Brinckhorstio Anglo urbis Erfordienfis Cive scribit Ortelius, sunt xii Comitatus, & totidem Abbatiæ, (quas *Gefurstere Abtten* vocant) cxliiv Civitates, & totidem Opidula, vulgo *Merckstrecken*: bis mille pagi, & cl Arces. *Erdfurdia* sive *Erfordia*, priscis *Erphesfurdia*, *Erfesfurt* Turingiæ urbs primaria nomen a prinio Conditore *Erfi* nomine, sumpsisse putatur: Hic enim, cum molitor esset, molédinum suum ad Geram fluvium fixit, atque Civitati huic initium dedit, circa initium Imperii Arcadii & Honorii: postea a Clodoveo Francorum Rege anno Christi cccxxxviii vehementer aucta ornataque: anno vero cldxvi muris circumta tanta amplitudine, ut Germania totius maxima censeatur, ac *Nicht eine Stad*, Rusticis Turingis, *Sonder ein ganzes Land*, dicatur. Hanc perluit Gera fluvius, arque a sordibus purgat. Episcopalis olim erat, Bonifacio Germanorum Apostolo conditore: ea dignitas deinde Maguntiacum translata dicitur. Scholam habet literarum studiis florentem, quam Bonifacius ix Papa privilegiis ornavit, anno cccccxci. Hujus urbis ager nulli fertilitate secundus, pascuis abundat, & herbæ Isatidis feracissimus est. Vrbs ab Henrico iv multo est labefactata in commodis, ob importunam decimarum exactionem, a qua Erfurdia inununis semper ac libera fuit. Itaque exorto Saxonico bello avitam libertatem ferro armisque defendere, quam insolito decimarum jugo, cervices submittere maluit, idque tanto animorum ardore, ut & vitæ & fortunis Augusti, extremum immineret periculum. Hæc eadem ceu quodam fortunæ excelsis inimicæ ludibrio jactata, incendiis variis. Neque est aliqua urbs insignis in Germania, quæ per fatalem ac adventicium ignem toties deformata fuerit. Ultimo incendio, anno cccccclxxxi gravissimum sensit damnum, præsertim in Basilicis Virginis Mariæ & Severi, ut pene tertia urbis pars incendio perierit. Terribile fuit incendium illud inmisso igne per conducticios incendiarios, quorum erat primarius Dominicanus quidam. Duæ Ecclesiæ Collegiata, quæ vocant, cum ponte & insigni urbis parte conflagrarunt. Anno Domini 1511 gravissima seditio inter Senatum & Cives Erfordienfes exorta fuit propter insolitas quotarum impositas a Senatu plebeis contributiones. Nam Communitas unum in locum conveniens, scire voluit quantis debitis urbs foret obligata, quantumve ære alieno gravata. Senatus tumultum & populi furorem animadvertens, blandis illum & molibus sedare verbis studuit, dicens, tempore opportuno, de omnibus & singulis tam acceptis quam expensis, rationem se redditurum. Quibus verbis Cives placati ad tempus quieverunt. Die autem constituto adveniente rursum conveniunt, & hortantur Senatum ut rationem reddat. Tum unus cæteris insolentior, verbis asperius invadit eos qui a Civibus ad Senatum erant missi, quod non parum Cives irritavit. Cumque res diutius traheretur, videntes Cives se nihil proficere: Senatum abdicarunt, novumque instituerunt. Quid multa? Hinc

gravis

gravissima seditio, contentio atque adeo bellum est exortum. Hanc vero seditionem Episcopus Herbipolen-
sis & Cæsar Maximilianus sedare, ac partes per concordiam componere sunt conati. *Weimaria* pulchrum Opi-
dum, quondam peculiari Comitatus nomen, jam vero inclutam Saxoniz Ducibus sedem & domicilium
præbet, qui magnificum in eo Palatium habent, ex quadratis & formatis ad lineam saxis nitide ædificatum, &
pomarium omni arborum genere summa industria confectum, quod Ilma fluviò irrigatur, qui in Salam tan-
dem se recipit. *Iena* civitas a Iano dicta secundum nonnullos: verum is in Germania coli non solebat. Proba-
bilis itaque Stigelius canit:

*Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,
Vt vetus a Jajyn nomen Iena tenet.
Cur ita crediderim, nisi mentem vocula fallit,
Certa hujus ratio nominis esse potest.*

*Quippe vocat Jajyn Solyra pius incolæ terra,
Hoc quod nos Latine dicimus ore merum.
Quæ caput in medijs urbs fertilis erigit urvis,
Hanc quisquam a Vno nomen habere neget?*

Hæc ille. Nobilis est publico Gymnasio erecto anno 1511. *Gotha* a Gothis nomen habet. Atque hinc
Turingos a Gothis Rithaimerus in sua Orbis descriptione originem traxisse scribit, eo quod Gothi in hac re-
gione gentis suæ vocabulo Gotham urbem condiderint, circa annum ut Lobsteinio placet 1111. Ad-
mirandæ fortitudinis Castrum habuit *Grimmenstein*, quod nunc solo æquatum jacet. Ejus rei causa fuit: *Gru-
nbachium* stirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordi-
nem redigere, Cæsarem ex Imperii fastigio deturbare, novamque Imperii formam moliebatur, cum a Ferdi-
nando Imp. Augusto, tum a Maximiliano Imp. ejus Filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus conjura-
tionis sociis, condemnatur, proscibitur: atque Illustrissimo Principi Electori Saxoniz, sententiæ promulgatæ
executio, ab Imperatore ac cæteris Imperii Ordinibus, uno consensu demandatur. Quam ipse proscriptione,
fiducia sui receptus, & Protectoris Ioannis Friderici II Saxoniz Ducis, contemnit. Qui cum post multas
Principum admonitiones a pertinaci seditionis defensione non abstinere, Illustriss. Saxoniz Dux Princeps
Elect. August. extrema necessitate coactus, urbem obsidione aggreditur, ac de ditione capit. Tum Grunba-
chius, eumque eo quatuor ex conjuratis, ob violatæ Cæsareæ Majestatis crimen iusto supplicio adficiuntur, Cai-
trum funditus diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captivus Viennam abducitur. Fluminibus irrigatur regio
compluribus: inter quæ *Sala*, vel *Salza*, *Werra*, *Vnstrut*, *Ilma*, *Gera*, *Or*, *Apfelstet*, *Helbe*, *Cling*. Montes etiam
Minerarum fecundos inesse testatur Her. Auri, Argentique venis divites, qui haud procul Braitenbornio ac
Schwartztenburgo reperiuntur. Silvis etiam hinc inde conspersa est regio, Hercyniæ portiones sunt: ac Turin-
gica Silva late nota, vulgo *Turinger-Wald*, *Bacenis* Cæsari, Germaniz Silva Cherufcos a Suevis dirimens: *Hay-
nch: Hainsette*, *Finne* cum aliis nonnullis, quæ varii generis Færarum venationes præbent. Sunt in hac regione
multa Tempia, & Monasteria, inter alia Templum Erfordiz B. Mariæ Virginis, a Bonifacio Moguntinensi Epif-
opo constructum. Hoc Templum habet Campanam magnitudine in tota Germania celebrem. Populus atrox,
durus, minaxque in hostem, corpora Viris procera, robusta, & decora,

H h h iij

Sic se

Opera publica.

Vulgi Morus.

*Flumina.
Montes.*

Silva.

*Regio & unde
dicta.*

Situs.

*Cæli qualitas.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
ritas.*

Sic se habet Germaniæ Superioris Regio Thuringia; sequitur jam nunc explicanda *Franconia* sive *Fran-*
cia Orientalis. Ea a Francis nomen appellationemque sortita est. Hujus nominis originem quidam ad
Francum, quem alii Francionem nominant, fabulosum atque ementitum Hectoris filium, gentis au-
torem referunt: cujus nominis Erymon lepidè Petrus Ronlardus Poëta Gallus appellatum a veteribus
Asiyanacta Francum quasi Hastigerum scribit. Alii, inter quos Gaguinus & Æneas Pius id nominis benefi-
cio Valentiniani Imp. impositum Francorum genti commenti sunt, sive quod feroces & nobiles Attica lin-
gua Franci dicerentur (quod ubi nam lectum ulquam sit apud idoneum & classicum scriptorem, nescire me
libenter fateor) sive a tributi remissione & libertate accepta. Quanquam posteriori rationi citius subscribere
velim, si minutius exigendum sit vocis etymon, ut Franci dicantur, quasi *Fri on cy*, nimirum a censu (quod
cy, sonat) & vestigalibus immunes: alioqui videri possunt appellati veluti *fryansi* *Fransi*; vocabulum an-
tem *Ansi*, Gothici idiomatis proprium, denotat eos qui ceteros mortales fortuna & opibus antecellunt, He-
roum & Semideprum conditioni proximi, velut humanæ fortis terminos egressi: unde corrupta vox verna-
cula *Anfos* & additione aspiratæ *Hansfos* nominat Proceres communi fortuna majores. Sed ad rem. Fran-
ci postquam opes eorum convaluissent, & servitii jugique tæderet Romani, ac dominatus cupiditas animos
faceret, nomen sibi ipsi a libertate creant, antiquata communi illa Germanorum appellatione. *Franconia*
autem Sueviæ & Baviaræ a Meridie vicina est: ab Occasu Rheno contigua: ab Ortù Bohemiæ: qua Septem-
trio est Hassos & Turingos vicinos habet. Aer Regionis purus ac saluberrimus. Regio ipsa præterquam
pars quæ Norica hodie vocatur atque fluminibus vicinior est, arenosa nimirum non est, ut Æneas Silvius scri-
ptum reliquit, nec nimium etiam lapidosa. Fertilis omnis est. Hordeum, Triticum & omne frumentum &
Legumen satum multo cum sænore reddit. Rapa Cœpæque nullibi fere locorum majora & laudatiora repe-
riuntur. Ac multis in locis colles viribus confiti Vinum gignunt, quod ob sui præstantiam ad gentes remo-
tissimas transportatur. Glycyrrizæ radicis Babenbergensis Ager tantam subministrat copiam, ut currus ea o-
nusti per universam Germaniam devehantur. Est etiam undecumque terra cultissimis pomariis & pratis a-
rmona; Animalium domesticorum, ferarumque dives. Feræ in Nemoribus a Principibus foveantur, habent-
que plurima stabula, in quibus hic mis tempore pabulum & interdum sal accipiunt, seque a Cæli inclemen-
tia tutantur, eas capere, aut saltem persequi, privatorum nemini concessum. *Francos* ab origine Germanos
& peculiari isto vocabulo antiquitus appellatos fuisse constat cum ex aliis, tum ex Procopio Cæsariensi, re-
rum quas literarum Monumentis consignavit oculato Scriptore. Franconum primus Princeps fuit *Genebal-*
dus, qui xxx annos eis præfuit. Præfuisse post eum scribuntur *Marcomirus*, *Dagobertus*, *Ludovicus*, 1. *Mar-*
comirus 11. *Waramundus* aliis *Pharamundus*, qui vocatus ad regnum Franciæ Fratri Marcomiro reliquit
Ducatum: *Prunmesser*, *Genebaldus* 11, *Simo*, *Luitemarius*, *Hugbaldus*, *Helmericus*, *Gosefridus*, *Genebaldus* 3, *Ludov.* 3.
Hunc

anconia sive Fran-
ginem quidam ad
filium, gentis au-
latum a veteribus
d nominis benefi-
nobiles Atticalin-
torem, nescire me-
citijs subscribere
um a censu (quod
si; vocabulum au-
us antecellunt, He-
corrupta vox verna-
Sed ad rem. Fran-
s cupiditas animos
latione. Franconia
mix: qua Septem-
pla præterquam ex
Æneas Silvius scri-
nne Iumentum &
& laudatoria repe-
m ad gentes remo-
iam, ut currus ea o-
onariis & pratis a-
se foverunt, habent-
ie a Cæli inclemente
origine Germanos
pio Cæsarensi, re-
nceps fuit General-
Ludovicus, 1. Mar-
Atcomio reliquit
nebalduus 3, Ludov. 3.
Hunc

FRANCONIA.

432

Hunc sequuti sunt *Erebertus*, *Ludovicus* I & *Gozpertus* II, *Helavus* Dux ultimus. Qui sine hærede mortuus, *Witunino* Francorum Regi, qui & *Pipinus* dicitur, ducatum ex commissio reliquit, quem dinceps Filius ejus *Carolus Magnus* & primus *B. Burchardo* primo infulato Episcopo *Wirceburgensi* ejusque successoribus & Ecclesiæ proprium donavit, anno 1300. Ducatus nomine & dignitate etiamnum gaudet, quem titulum Episcopus *Herbipolensis* sibi vendicat. Neque tamen illi omnis *Franconia* subiecta est. *Marchioni* enim *Brandenburgico* parent *Kitzinga*, & *Bristadium*, Episcopo *Babenbergenfi* *Graglingiacum*. *Herbipolitano* vero *Chronacum*, *Forcheimium*, *Staphelsteinium*, *Hochstadium*, *Moguntino* *Koningspergum*, *Oxenfordia*, *Caroloistadium*, *Hasfordia*, cum *Bischoffsheimo*, *Alderburgio*, *Mildeburgo* & aliis quibusdam *Opidis*. *Colburgum* *Saxoniz* Duci subiectum est. *Wirceburgum* quod *Conradus Celta* vocat *Erebipolim*, *Ligurius* non malus auditor *Herbipolim*, *Spanhemius* *Marcopolim*, *Ptolemæus* *Artannum*, *Indigene* *Wirtzburg* a dulci musto, quod *Herbipolensis* Ager suppeditat: *Franciæ Orientalis* Caput atque Metropolis est. Urbs est luculenta in qua *Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus* Anno Christi 1300. crexit Episcopatum. In plano sita est, collibus undique amœnisque hortis & pratis cincta; præterea fossis, vallibus, mœnibus, turribus, & propugnacis, bene munita. Civibus plena, ædium pulcherrimarum frequentia nitidissime culta. Ad Occasum *Mœnus* præterfluit, ad vecturam accommodatus. Ripas utrimque jungit pons lapideus, fortissimis innixus pilis. Ultra *Mœnum* in vicino monte *Arx* est, quam variz Civium & rusticorum oppugnationes inexpugnabilem esse ostenderunt. Ad pedem Montis *Monasterium* est a *Burchardo* opibus *Cuniberti* *Franciæ Regis* exstructum in honorem *B. Magni Confessoris*. Cæterum non fuerit alienum plane ab instituto præfenti, cognoscere formulam exsequiarum & inaugurationis Episcoporum ac Ducum *Wirceburgensium*. Post excessum prioris, designatus Episcopus Civitatem cum ingenti & exquisito equitatu ingreditur. Admissus descendit de equo, & depositus augustiore ornatu per quatuor Comites officiales in Domum *Salvatoris* deducitur, nudato capite, pedibus nudis, vili veste tectus, & solo funiculo cinctus. Officiales sunt, Domini ab *Hennenberg*, *Castel*, *Wertheim* & *Reineck*. Decanus ei cum Clero obviam procedens, rogat, Quid petat? Ille demisse respondet, se indignum præsto esse, munia ad quæ electus sit, subire, & suo officio ex fide defungi. Tum Decanus, Ego vero inquit, nomine totius capituli, domum *Salvatoris* Mundi eique adnexum Ducatui tuæ fidei committo, in nomine Patris, Filii & Sp. S. Mox Clerum in ædem *Salvatoris* digressum ipse sequitur, indutusque ex more Pontificali trabeam, Missæ primum, postea convivio in arce interest. Defuncti vero Episcopi cadaver exenteratum in sacello Arcis primum deponitur, corde interea exempto inq; vas vitreum concluso. Postridie ex Arce in *Monasterium* S. *Iacobi* defertur dextera pedum, lava gladium tenens; tertio die inde in ædem *Salvatoris* iterum hic cantus, preces, vota: postea cum pedito & gladio sepelitur. Civitates reliquæ *Bamberga*, *Ptol.* *Grantanariis* *Petro Appiano*, *Regio* in græco codice: primum vocata fuit *Babemberg*, hoc est *Mons Baba*, a *Baba* *Ottone* Ducis *Saxonis* Filia, atque Vxore *Alberti* Comitis *Babembergenfis*. Alii Civitatem hanc vocant *Pavonis* *Mons*.

Urbs.

1100. Pffawenberg. Civitas est valde amena ad fluvium Regnitz sita. Habet Montes & colles & plurimos hortos, fundumque fecundissimum, ubi Pepones, & Glycyrriza crescunt maxima copia, ut supra quoque retulimus. Pepones habentur ibi atque Nurenbergæ quo deferuntur in delitiis. Sedes est Episcopalis, & cum aliis fœlicis ingenii alumniis gaudet, tum Ioachimo Camerario in omni doctrinarum genere celeberrimo. Testantur opera ab ipso edita, quæ summa cum admiratione leguntur. *Francofurtum* vel *Francofordia* ad *Mœnam* vulgo *Franck Furtam* *Mayn*, ad differentiam alterius ad Oderam sitæ. *Helenopolim* olim dictam scribit Munsterus, sed quando & a quibus non addit. Henrico Stephano in Encomio, quod ei Urbis scripsit Nundinalis Musarum Academia. Francofordensēs Athenæ, Musarum Nundinæ Mercuriales, & totius Orbis Emporiorum compendium, dicitur. Urbs hæc in duas partes a Mœno perfluente distinguitur, quæ ponte lapideo conjunguntur. Civitas hoc tempore est Imperialis, binis per totum Orbem Nundinis celebris. Hic Romanos Reges eligi ab Electoribus mos est, ibidemque si Imperii binos Competitores esse contingat, uterque collecto exercitu de Imperio dimicant. *Moguntia* vulgo *Mentz*, aliis *Moguntiacum*. Ptolemæus *Neomagum* lib. 2 cap. 8 tab. 3 appellat, ut nonnulli volunt. Nomen habet Moguntia a Mœno fluvio, quem alii Moganum alii Mogum vocant. Civitas est Episcopalis & Metropolitana. Agrum habet, ab utraque Rheni tipa fœcundum & præstantissimo Vino luxuriantem. Anpla est, bene munita, & spissa, tum populosa ea parte, quam Rhenus adluit; ex alio vero latere rarum habitorem habet, immensa est longitudine, latitudine angustior. Edes amplissimæ sunt, Romanorum more, Basilica & Collegiata Tempia magnifica, cum Arce Episcopali. Academia hic erecta est a Theodorico Episcopo. Huic Civitati adscribi solet Artis Typographice inventio. Præfui suo proprio Archiepiscopo ac Electori, nec non S. Imperii Cancellario paret. *Mons Regius* vulgo *Königsberg*, Patria Ioannis de Monte Regio summi Mathematici, cujus extant subtilissima Commentaria in Almagestum Ptolemæi. *Schweinsfordia* ad Mœnum sita in medio prope Franconiæ. *KuZinga*, *Fridberga* urbs Imperii, & aliæ. Ceterum primus Circulus Imperii est Franconiæ, in quo hi ad Consilium convocantur. i. Ecclesiastici, Episcopi *Bambergensis*, *Herbipolensis* (*Wirtzburg*) Dux Franconiæ; *Eichstett*: *Teuisch Ordens Maister*: Præpositus *Camberg*, Abbas *S. Gilgen*: Norimbergæ. ii. Principes Seculares, *Marchio Brandenburgensis* *Burger Vom Nureberg*: Comites *Hennenbergensis*, *Castel*, *Wertheim*, *Rhemeck*, *Hohenloe*: DD. *Reichelsberg*, *Lampurg*, & Comites *Horpach* & *Schwarzenburg*. iii. Civitates liberæ, *Norunberg*, *Rottenburg*, *Wimshaim*, *Schwein-Flumina*. Flumina piscosissima undique regionem hanc perlunt beanque plurimum, quorum præcipua sunt *Mœnus Sala*, octo ignobilioribus comitata, *Simna*, *Radiania*, *Aestus*, *Tubera*, ac nonnulla alia. Silvas habet *Sylhart*, *Ottomis Silvam*, ac alias etiam Hercijniæ portiones, quæ eam aditisimis jugis per circuitum obfirmans, peluti nativo muro ambit. Gens ipsa viribus armisque potens, nobilitate pollens, ingeniosa, laborum patiens, *Silva*. *Vulgi Mores*. *Ujætis* colendis uterque sexus incumbit, nec cuiquam otioso esse conceditur.

Bavariæ Ducatus.

434

*Regio & unde
dicta.*

Sinu.

*Calis temperies.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
rietas.*

B *Avaria* nunc adeunda est, ab Avaribus Hunnorum reliquiis, qui Noricis pulsus in ea terra consede-
re, littera adjecta, dicta. Dicitur & *Boiaria* a Boiis Cisalpinæ Galliæ populis, qui hoc loco aliquando
sedes habuisse leguntur: Vulgo *Beyeren*. Habet ab Oriente Austram: ab Occasu Sueviam, qua Me-
rides est Alpes adjacent illi Rheticæ: qua Septentrio Franconia. Longitudo Milliarius Ger. xxix,
Latitudo xxv. Aer ut plurimum salubris, ac regio amœna est: in univer-
ac Frumenti, quamvis & Vinum gignat nonnullis locis, sed agrestius. Generosius Vinum importatur ex Al-
saria, Francia & Austria. Magna copia Frumenti invenitur circa Ratisponam & Landshutum. Abundat in-
super Sale, arborum Fructibus, Ferro, Pecore, Volucris, Feris, omnibus denique ad victum, cultum & u-
sum vitæ spectantibus. Sues glandibus silvestribusque pomis tanta copia nutrit, ut veluti Hungaria Boves, ita
hæc Sues plurimis Europæ regionibus suppeditet. Præter Vrsos item, Aprios, & cæteras ejusmodi Feras, cen-
tenarios Cervorum alit greges, quos absque consensu Principis venari crimen est. Anno CIOCLXII, XXII
die Augusti, Cervus in Bavaria captus scribitur, tanta corporis vastitate & mole, ut libras 1000xxv exhibuerit. Se-
des hic quondam habuerunt *Narvisci*, *Vindelici* & *Norici*. *Narviscos* qui hodie *Norigow* Aventino, vel *Narcan*
Melandoni, a cæteris Danubius dividit. *Vindelici* ex antiquorum descriptione inter Rhætos & Noricos sitii
sunt. *Rhetia* duplex est, una latior, quæ Vindelicos Noricosque & Rhætos proprie dictos complectitur, altera
strictior. Vindelicos a Rhætis determinat Lycus, si Ptolemæo est fides. Sin Strabonem sequimur, Rhenus &
Lacus Brigantinus, quem nos in Helvetiæ descriptione monstravimus. Eisdem a Germanis separat Danubius,
ab Italia Alpes. Originem nominis Vindelicorum rectè observavit ex Rhenano Marcus Vellerus.

Respicit & late fluxuos Vindamque Lycumque

Miscentes undas, & nomina letoris, unde

Antiquam gentem, populumque urbemque vocant

Vindelicam. — Vindelicorum quamvis gentes urbesque fuerint ex Plin. & Ptol.

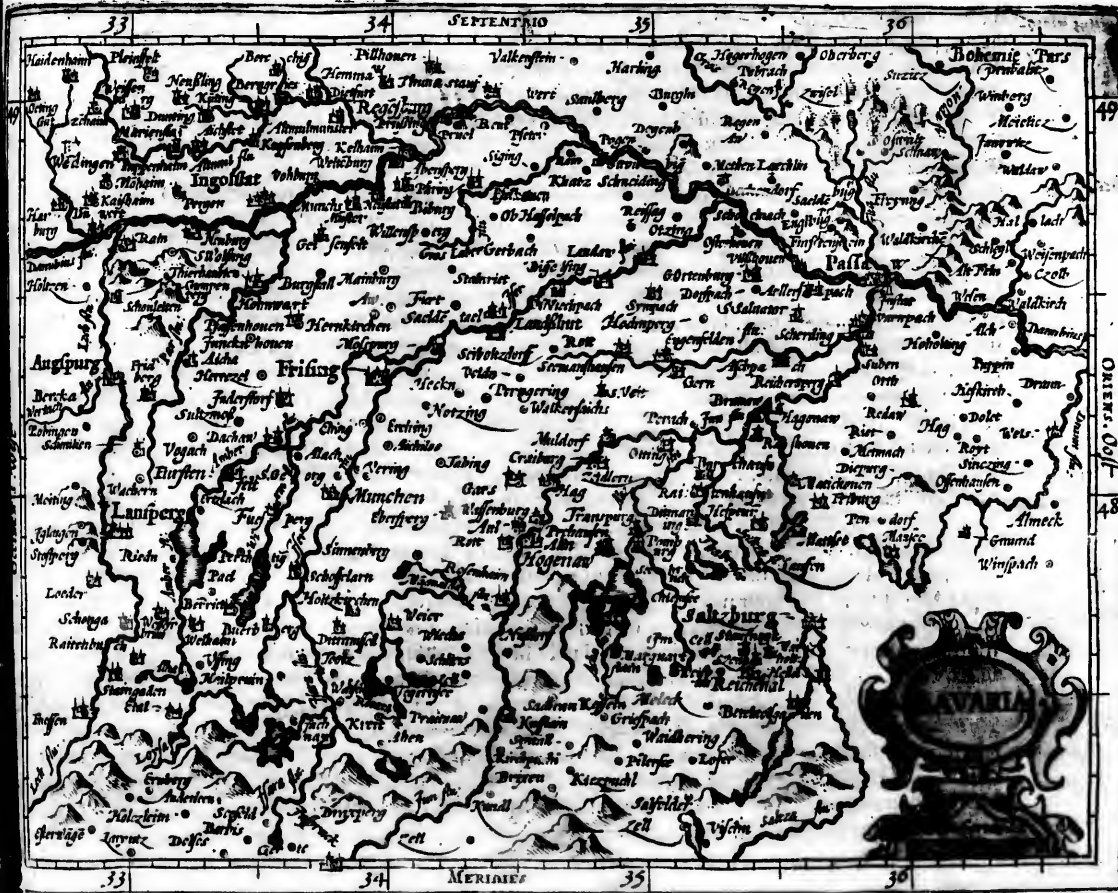
cognosci potest. Ad hos vincendos missi sunt ab Augusto Tiberius Claudius Nero, & Nero Claudius Dru-
sus, ambo Imperatoris Privigni, qui copias Barbarorum exiguis præliis dispersas ac dissipatas aggressi, facile
vicerunt inque suam potestatem redegerunt. Vide Paterculium lib. 11: Dionem lib. LIV & Horat. lib. IV
Odar. *Norici* initium capiunt a flumine Oeno: vergunt ad Orientem & Austrum, ad Hungariam & Italianam
usque. Horum magna in bello vis fuit, utpote qui bello adfuerint limitaneos Romanos semper oppugnarent.
Indicio est *Ensis Noricus* Horatio celebratus. Etiam inscriptio quæ cis Danubium inventa ita habet. DIS
MANIBUS ET MEMORIÆ LEGIONUM. ET MEMORIÆ MISERRIMORUM, VINDELICIS PRÆFECTIS MO-
GENIANIS ET VICTORI ET AVRELIO FILIIS VINDELICIS SURINUS INFELIX PATER F.C.

Bavaria

ea terra confede-
oc loco aliquando
ueviam, qua Me-
rium Ger.xxix,
n aque tamen Vini
importaturex Al-
utum. Abundat in-
um, cultum & u-
Hungaria Boves, ita
usmodi Feras, cen-
CICID LXII, XXII
xxv exhibuerit. Se-
entino, vel Narcau-
tos & Noricos siti
complectitur, altera
quimur, Rhenus &
s separat Danubius,
erus.

erint ex Plin. & Ptol.
Nero Claudius Dru-
patas aggressi, facile
IV & Horat. lib. IV
ungariam & Italiam
emper oppugnarent.
entra ita habet. Dis
s PRÆFECTIS Mo-
R.F.C.

Bavaria

Imperium majus.

Urbes.

Bavaria olim a proprio Rege ad Arnulphi Imperatoris usque tempora administrata fuit : cum ut Parthi Asiacem, Egyptii Ptolemaum, ipsa *Cacani* nomen nominavit. Deinde Duces habuit, quos etiamnum tenet. *Bavaria* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* subdita est Alpibus, Austroque. Hæc crebris impedita est paludibus, fluminibus rapidis, silvis adspectu horridis. Pecuariis, Pecoribusque pascendis magis idonea. *Inferior* fertilior est, crebrius frequentiusque habitatur, & propter Danubium, Isaram & Lavarum amnes, Vitium ferax. Atque ita dividitur Bavaria Physice. Dividitur etiam Politice, juxta Principum ditiones in Comitatum *Bavaria* & *Palatinatum*. Comitatus hac Tabula, sequenti *Palatinatum* describitur. Urbes Superioris Bavariæ sunt, *Monachium* aliis *Monacum*, vulgo *München*, ad ripam Isaræ fl. situm, exstructum ab Henrico Bavarie Duce, anno *ccclxxii* sub Othone I Imp. Urbs est omnium pene Germanicarum Civitatum amœnissima: inter fluvios Oenum & Lycum, inter urbes Wasserburgum, Augustam & Frisingam, inter Lacus piscosos, interque Silvas jucundissimas sita. Meridiem versus respicit Montes Tyrolenses, Orientem versus, hortos suburbanos, rivulis ex amne deductis distinctos : inter quos Ducis hortus, cura, amplitudine, herbarum florumque copia & ordine topiario, illustris est : in hoc præter artificiosissimum fontem & pergulam æstivam picturis statuisque exornatam, hoc est memorabile, quod sub crepusculum vespertinum magnus Cervorum Grex sub ipsas fore fenestras quotidie accedit. In urbe Tempia, Turres, Bibliothecæ, Curia, Forum, Opificum, & Mercatorum frequentia, aliaque permulta, non ad usum tantum sed etiam ad ornatum & spectantium stuporem videre licet. *Ingolstadtium* vulgo *Ingolstut*, ad Danubium jacet, antiquis dictum *Angelstut* sive *Angelostadium*, ab Angelis Suevis qui Civitatem hanc cum aliis ceperunt. Initio pagus fuit, sed a Ludovico Bavaro Imperatore jus Civitatis obtinuit. Academia in ea constituta omnium artium & sapientiæ anno *cldccc*, eamque multis postea privilegiis & opibus ornarunt auxeruntque Ludovicus Dux Bavarie & Pius II Pontifex. *Frisinga* olim *Fruxinum* Rhenano & Munsteri testibus, condita putatur eo tempore quando Romani per Præfectos & Provinciarum Præsides tenebant & administrabant eam Bavarie Regionem, quæ a ripa Danubii excurrit ad Alpes. Mosacus amnis eam præterlabitur. Sunt præterea Opida *xxxii*. In *Inferiore* sunt *Ratisbona* vulgo *Regensburg*, sita ad Danubium: nomen sumpsisse putatur a pluvia & arce, a Claudio Tiberio Nerone Imperatore *iii* exstructa tempore passionis Christi, atque ab ipso *Tiberina* vel *Augusta Tiberii* vocata. Hujus memoriam in antiquo Lapide extare Ornuphrius scribit. Goltzius adducit nummum Tiberii, cum hujus hæ inscriptione, COL. AVG. TIB. Hanc Regensburgum putat Simlerus *Regium Antonini* esse, & in lib. Notitiarum *Castra Regina* dici. Alia multa sed a Barbaris indita nomina sunt apud Althamerum, ut *Reginoburgum*, *Rhatoboma*, *Rhatopolis*, *Hyaspolis*, *Imbriopolis*, *Regnipolis*, *Terrapolis*. *Quadrata* & *Germanisheim*. Nomen *Ratisbona* a navigatione deductum videtur. Olim Metropolis fuit Bavarie : Sedes Regum & Ducum ejusdem Regionis. Pontem habet lapideum anno *cldccv* ab Henrico Imperatore super Danubium exstructum *xi* fornicibus sustentatum, pass. *cccc* & *lxx* latitudinis. *Patavium* sive *Patavi* vulgo Latinorum, vernacule *Passau*: *Bavaricus* sibi Notitur, putat Velserus. *Boiodorum* Ptolemæi Vindelicæ civitas Aventino, Pyramio & Lazio

Vrb

Urbs ampla, elegans atque clarissima in infima inferioris Bavariz parte ad Austriæ initium, in utriusque provincie confinio, inter Danubii & Oeni confluentes, Peninsulæ instar, loco commodissimo pariter, amenissimoque sita. Episcopali, cui parit sedes, & amplissima, quatuorsisimaeque omnis generis commerciorum negotiatione admodum celebris. Tam præstanti siquidem ad negotiationem situ ob fluviorum, sociique opportunitatem excellit, ut quemadmodum ob rapidissimorum fluminum concursum, Lugdunum in Gallia, Gandavum in Flandria quatuorsis negotiatio floret: ita hoc Germaniæ tractu, eodem nomine præteris urbibus commendetur Patavia. *Landshut*, vulgo *Landshut*, urbs celeberrima, & primariæ dignitatis: ad fl. Isaram sita, qui urbem hanc præterlabitur, in agno Incolarum commodo & ornamento. Hanc Irænicus ex quinta Ptol. Europæ tabula *Inutrium* statuere videtur, cui tamen situs non optime convenit. Ac proinde melius Ptol. *Inutrium* Aventinus vere linceus Germaniæ, potissimum vero Boiariz suæ perlustrator, *Mittenwald* Bavariz pagum cis Alpes constituit. Condita est anno 1555 a Ludovico Bavariz Duce: Agro beata fertili Frugum, Animalium, Vini, omnisque generis Fructuum. Urbs ipsa ædificiis admodum ventilatis & elegantibus niter: inter quæ principem merito locum obtinet summum Urbis Templum, quod artificiosa structura, & vivo ex lapide visenda, imo stupendæ altitudinis turri conspicuum est. Magnificum etiam Illustri. Alberti Ducis, in inferiore urbis parte cernitur Palatium, *Novum*, vulgo *edificium* nuncupatum, Flavii Bavariam scindunt beantque plurimum non pauci, *Danubius*, totius Europæ maximus, Græcis pariter *Flumina*, neque Latinis Scriptoribus celebratus: *Lavarnus*, & *Isara* amnis, ut amœnus, ita pisculentus & rapidus: *Ilucius*, *Omni*, *Lycus*, *Alemanus*, vel *Alimula*, *Nabus*, *Regius*, *Ambra*, *Zoyfa*, *Viljus*, *Wolfaba*, *Gyssea*, alique pene innumeri. Præter hæc flumina complures etiam ac spatiosos habet Lacus, singulis, singula sibi Piscium generis, & tanquam privatas formas custodientibus: cuiusmodi sunt *Ammersee*, *Asee*, *Wirmsee*, *Rorsee*, &c. Montibus hinc inde sit innexa altissimis, nomina singulorum hic recensere vix datur, præcipui tamen sunt *Pannina* *Alpes* & *Caravancu* Mons. Silvis pene infinitis ita spargitur, ut una videri queat, uti revera est: Hercyniæ enim omnes hæc portiones sunt, ac totum propemodum eam olim hunc tractum contexisse, vix dubium est. Vetus diversa, hæc ejusdem silvæ portiones sortitæ sunt nomina, cuiusmodi sunt: *Heynerdoeb*, *Schwarzwald*, *Grienwald*, *Zellerwald*, &c. Populus agri & pecoris magis quam belli cultor, neque Mercaturæ multum deditus, tantum Baccho & Liberis operam dat: raro natale solum relinquit. Porro 11 Circulus Imperii Bavaricus tribus Ordinibus constat. In 1 sunt Episcopi: Archiepiscopus *Salzburgensis*, Episcopus *Passaviensis*, Episc. *Freisingensis*, Episc. *Ratisbonensis*. Abbates: Præpositus *Berchtholdsgaden*: Ab. *Rempeck*, Ab. *Waldsachsen*, Ab. *Roden*, *Rei* opiræ, Ab. *Keisham*, Ab. *S. H. ymer an Ratisbona*. Abbatissæ: *Alt Munster* & *Ober Munster* Ratisbonæ. In 11 sunt Dux *Bavaria*, Co. *Palatinus Bavaria*, Landg. *Luchtenberg*: Co. *Hage*, Co. *Ortenburg*, B. in *Siauffen*, forte *Tbuna Siauff*, *Siauffnegk* D. *Rimsels*, forte *Rhinselden*, B. *Degenberg*, *Obersultzberg*. In 111 sunt *Freister*, *Regensperg*.

Lacus.
Montes.

Silva.

Vulgi mores.

Palatinatus Superior Sive Bavariae.

438

Regio & unde
dicta.

Bavaria præter divisiones paullo ante a nobis commemoratas in *Cis-Danubianam* & *Trans-Danubianam* dividitur. *Bavaria Trans-Danubiana* Nariscorum ora est, de quibus supra. Hodie *Nortgovia* dicitur, vulgo *Nortgow*, atque hæc eadem *Palatinatus Superior* est. Ea jam nunc, postquam de *Bavaria* universim ac de ea quæ Comitatus nomine censetur hæcenus verba fecimus, explicanda occurrunt.

Nortgovia autem nomen, ut ab etymo ordiamur, a Septentrionali plaga aut terra nomen habet. *Nori* enim Idiomate Germanico Septentrionem, *Gow* terram & agrum significat. Dicitur etiam hæc Regio *Palatinatus Superior*, ad differentiam ejus qui ad Rhenum est *Palatinatus*, qui inferior appellatur. Hæc *Bavaria* olim *Noricum* dicta fuit, quam *Ptolemæus* *Æno* flumine, *Danubii* parte quæ est ab *Æno* ad Montem *Cetium*, montem *Cetio*, *Pannoniæ* parte & monte *Carranca* definit. Sed postquam *Boii* exactis Romanis in partem *Vindeliciæ*, quæ inter *Ænum* & *Lycum* jacet immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum *Norici*, tum *Boiarum* sive *Bavariæ* nomen acciperet.

Quo sensu (ut suis ad *Ortelium* literis *M. Velferus* monuit) eam *Diaconus* *Longobard.* describit, his verbis: *Noricum* siquidem Provincia quam *Boioariorum* populus habitat, habet ab Oriente *Pannoniam*, ab Occidente *Suaviam*, a Meridie *Italiam*, ab *Aquilonis* vero parte *Danubii* fluenta. *Noricorum* duas Provincias numerat *Sex*. *Ruffus*, item lib. *Noriti*. *Noricum Mediterraneum* & *Reipense*.

Situs.

Ceterum *Bavaria* hæc a Septentrione *Voitlandicam* vicinam habet; ab Ortus *Bohemia*; qua Meridie *Danubio* fluvio a reliqua *Bavaria* dispescitur, qua Occidens *Hanecampo*, *Sueviæ* parte, ac *Franconia* terminatur.

Cæli temperies.
Soli qualitas.

Aër hujus regionis utcumque gratus ac salubris est: terra autem sitis dura & aspera, licet quibusdam locis satis proferat Frumenti: ac pascua reperiantur saginando pecori apta. Iuxta *Kelheimium* *Danubii* ripam vitifera est, Vinum tamen ignobile & austerrum, ut vulgo dici soleat, acetum in illis Montibus nasci. Gigni & alibi Metalla varii generis, inprimis Ferrum magna copia, unde *Nortgovienfes* annuatim magnam vim pecunie colligunt. Optimum item cæruleum colorem quem vulgo *Lazurum* vocant. *Noricum* porro nunc *Bavariæ Palatinatus* Regni titulo olim decoratum fuit, ac proprios Reges habuit reliqua *Bavaria* a Romanis in Provinciam redacta, usque ad annum Domini 15. Vnde *Julius Cæsar* meminit, *Ariovistum* Germanorum Regem uxorem habuisse sororem Regis *Noricorum*. Quos tamen *Norici* posterioribus temporibus habuerunt Principes non coultat, quousque facti sunt *Christiani*. Anno, vero 1511 opera *Theodonis* 11 in vnum regnum redacta est *Bavaria*, qui *Romanos* è *Bavaria* expulit maxima strage edita: inde in tres Ducatus tributa potestates illius Filios, *Theodonem* 111 qui *Ratisbonæ*, *Ottonem* qui *Ortingiæ*, *Theobaldum* qui *Tyrolis* concessit.

Imperium majorem.

Reliquos enumerare nimis longum foret. Ut tandem hoc caput finia, *Ludovicus Imperator Dux Bavariæ* anno Christi 1300 hujusmodi divisionem instituit, ut tota *Bavaria* *Norica* *Palatinis* Principibus cederet, præter Vrbes aliquot Imperiales: & quæcumque jam olim ad Imperiū pertinerant. Metropolis hujus *Bavariæ* *Nuremberg*, a vulgo *Nuremberg*, ad amnē *Pegnitiū*, qui Urbem interluit, Situ ameno excellens, Ambitu magna, Visu pulchra, Templis celebris. Adiuque pulcherrimarū frequentia nitidissime culta, plateis vicisque insignis, Mœnibus

Urbes.

Turribusque

& Trans-Danubio.
 Hodie Norica
 postquam de Ba-
 vlica occurrit
 abet. Nori enim
 Regio Palatinatus
 Bavaria olim Nori-
 ca, em Cetium, monte
 s in partem Vinde-
 licum, tum Boiarie five
 eam Diaconus in
 ulus habitat, habet
 parte Danubii flum-
 inis aditerraneum & Re-
 gemia; qua Meridie
 Franconiae termina-
 tur, licet quibusdam lo-
 cum Danubii ripam
 tribus nasci. Gignit
 quatum magnam vine-
 Noricum porro nunc
 Bavaria a Romanis
 usum Germanorum
 temporibus habuerunt
 i in unum regnum
 Ducatus tributa po-
 qui Tyrolis confeder-
 or Dux Bavarie ante
 pibus cederet, preter
 hujus Bavarie Nori-
 citu magna, visu pa-
 ue insignis, Mœnibus
 Turribusque

Turribusque valida, Propugnaculis tuta, Ciuibus plena, Mercatorum commercii dives, & inprimis Mechanici Artibus nobilis, ac toto orbe celeberrima. Sita est non modo, in Germaniâ, ut scribit Bilibaldus Birckhaymerus, sed etiam Europæ umbilico. Ab Hierosolymis, quæ in medio Mundi constituta ex graduum longitudinibus & latitudinibus cognoscitur, distat Nurenberga 150 Milliariibus Germanicis. Civitas licet perveculata non sit, tamen Castrum ejus in edito colle situm, quod olim *Castrum Noricum* fuit appellatum, est antiquum: constructum enim a Claudio Tiberio Imperatore, unde etiam Neronis castrum dictum fuit. Olim subiecta fuit Alberto Duci Franciæ, post cujus mortem Imperio accessit sub Ludovico 111 Imperatore; ex eo augeri cepit. Sub Carolo quarto mœnibus cincta est: Iterumque anno 1515 xxx 11x. Hodie Civitas hac totius Germaniæ fere maxima & amplissima est, ita ut cxx 11x contineat Plateas, x1 Pontes lapideos, qui duas urbis partes conjungunt. Fluvius per Civitatem transiens lxi 11x rotas hydroinylarum vertit. Numerantur etiam hac urbe putei aquarum cxx 1, fontes x11 ex truncis aquam evomentes, sex magnæ portæ, ac balnea communia x111. De hac Fabritius:

*Qua non Germanis est ulla celebrior oris,
Seu Leges spectes, & Sancti fura Senatus.
Et sic unanimi viventes, sedere Cives,*

*Sive tot artifices claros aequandaque priscis
Ingenia, & varios juvenumque Senumque labores.*

Anno c15 15 LXXV Noribergenses Altorfii Academiam constituerunt, ad quam linguarum, artium, Philosophiæ & Facultatum Professores magnis stipendiis evocarunt. Ejus rei memoriam servat Epigraphæ Altorfina. IWENTVTI, RELIGIONIS CHRISTIANÆ DOCTRINA, LINGVIS LATINA ET GRÆCÆ OPTIMIS DENIQUE ARTIBVS ACDISCIPLINIS INFORMANDÆ, GEORIO VOLKAMERO, PHILIPPO GEVDERO, HIERONYMO BAVMGARTNERO, LITTERATORVM PRÆFECTIS, ET BALTHAZARO BAVMGARTNERO OPIDI PRÆFECTO, SENATVS NORIBERGENSIS SCHOLAM HANC NOBILEM ET PATRITIAM APERIRI ET SOLENNITER INTRODVCII VOLVIT II KAL. IVL. QVI DIES PETRO ET PAVLO APOSTOLIS SACER EST. ANNO A NATO CHRISTO SALVATORE M.D.LXXV. Tractus ille præter Metropolim plurima habet Opida, Monasteria & Villas, possimum *Ambergam*, anno Christi trecentesimo supra millesimum muro cinctam, *Auerback*, *Sulzbach*, *Camburg*, *Monasterium*, (ubi olim Principes Nortgoviz suam habuerunt Curiam,) *Eger*, *Beierus*, *Eisler*, *Napurg*, *Wenstade*, *Ruwenkelm*, *Kemnat*, *Krusen*, *Grewewerdt*, *Gaynum* castellū a ploratu dictum. Nam illic Danubius, periculosa & horrenda, & quæ citra lamenta, vix pervahi possunt loca, atmen navigantibus transunda (Germanice *Die Strudel*, ab aquarum stridore atque impetu vocant) transit; *Eschenback*, *Weiden*, *Pernauw*, *Plessem*, *Hofpuck*, *Rurback*, *Neumarkt*, *Tursennus*, *Elbogen*, *Cham*, *Schonfeld*, *Kunspurg*, *Strauff* & alia nonnulla, quæ quidem majori parte sunt Principum Palatinorum. Includit quoque hæc regio Nortgovienfis unum ex quatuor *Lantgraviatibus*, qui olim ab Imperatoribus fuerunt instituti, nempe *Luchtenbergensem*. Imperii in Circulo

Secundo, accepitque denominationem istam ab Arce Luchtenberg, etiamſi Principes Domini illius curiam suam teneant in Opido Pfreimbdt: & quandoque in Grunsfelden. Non crevit ille Lantgraviatus in tantam potentiam ut cæteri tres, qui temporum ſucceſſu multum auſti ſunt, ditione & potentia: maxime autem Haſſiæ Lantgraviatus, ut ſcribit Munſlerus. Regionem hanc irrigant beantque plurimum *Egra, Nabus, Flumina: Viſſa, Regni, Pegnitz, Schwarzach, Sultz, Altmühl, Laberus, Lutra* fluvii; ac præter hos nonnulli alii. De Regnitio, Rednitio ſive Rego referunt hiſtoriz commoranti Carolo Magno apud Ratiſbonam perſuaſum fuiſſe, fore ut ex Rheno in Danubium: navigari poſſit, ſi inter Radiantiam (hic eſt Regnitius) & Altmühlum fluvios foſſa duceretur quæ Navigiorum capax eſſet: quod horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno miſceretur. Conſtitim Rex ad locum oportunitum accelerat, ac magna hominum multitudine coacta, totum Autumni tempus in hoc conſumpſit. Ducta eſt itaque foſſa inter prædictos fluvios duum millium paſſuum longitudine, trecentorum pedum latitudine, Sed res ſucceſſu caruit, nam propter juges pluvias & terram naturæ paluſtreſem, opus ſtare non potuit; quantum enim interdum egeſtum fuerat, tantum noctu humo relabente ſubſidebat. Apud Weiſeburgenſe Opidum extant etiamnum veſtigia vani laboris. Silentio non eſt hic prætereundum, omnes fere Nariſcorum ſeu Nortgoviorum fluvios fabricis Ferri, & reliquorum Metallorum onullos & impeditos eſſe; utpote quorum ſtuenta agunt & impellunt, tam ingentes folles, quam immenſos malleos, Fabricis, Ferrum tantum ſuppoſitis incudibus, admoventibus. *Mons Pinifer* vulgo *Fichelbergk* in ambitu complectens circiter vi milliaria eſt in hac regione: ex eo quatuor inſignes profluunt fluvii, *Mænuſ, Nabus, Sala, & Egra*, ii in crucis modum divaricati, 4 mundi cardines petunt. Mons iſte varia gignit Metalli genera, producit & optimum caruleum colorem, quem vulgo *Lazurum* dicunt. Invenitur quoque in ſummitate Montis Stannum, & multa foveæ ex quibus olim Metalla fuerunt eruta. Silvæ Hercyniæ portionibus, hæc ora etiam undique conſperſa eſt: ex his ſunt *Wuſſenburwald, Bohemenwald* cum aliis, quæ in tabula repræſentantur. Porro ſuſcepta fide Orthodoxa in Bavaria, ſimul Leges & vivendi Inſtituta genti fuere præſcripta, nempe de Eccleſiæ libertate, de incendiariis Eccleſiæ, de conſugentibus ad Eccleſiam, de Clericorum percuſſoribus, de Decimis, de ſeditioſorum pœna, item Leges caltrentſes, de Libertis, de Nuptiis, de cauſis mulierum, de Furtis, de Legibus Agrariis, de commendatis & commodatis, de Hæreditatibus, de Emptionibus & Venditionibus &c. Illis Legibus Bavari ante aliquot ſecula parvere, nonnullique adhuc. Non poſſim autem quin aliquot hoc in loco ex his adſcribam Bavarorum Leges. *Judex ut juſte judicet Librum penes ſe Legis habens, ex eo cauſa omnis componatur. Neque perſonam neque munerare ſpectet judex, ſed de compoſitione, dum recto iudicariis partem nonnam accipiat. Sim perperam, duplo, quicquid lata ſententia abiitulerit, ex ſolvat: in ſuper ſolidis XL mulctetur. Qui rem aliquam vendiderit precio accepto, emptionem aut charta aut teſtibus ratam faciat, duo, tres, vel plures reſtes addubentur. Venditio niſi voluntaria & libera, firma non ſit.* Plura addere ſuperſedeo, ne quis hanc deſcriptionem operare legibus velle exſtimet, quæ a Ioanne Boemo Aubano fuſe deſcribuntur.

Saxoniae Superioris Ducatus: simul cum Misnia & Lusatia.

Regio.
Saxo.

Urbs Wittem-
berga.

AD *Saxoniam Superiorem* pervenimus, Octavum Circulum Imperii. Saxonia enim dividitur in *Superiorem & Inferiorem*. Superior hic quam hæc Tabula exhibet, nobis describenda. De Inferiore ad Tabulam xiv Germaniæ egimus. Quæ ibi de Saxonia diximus, hic repetere nolumus, ne Lectori tardium pariant. *Saxonia Superior*, vulgo *Ober Saxon*, quæ titulo Ducatus ornatur, cuiusque Dux est unus ex illis Principibus qui Imperatorum electionibus præfunt, ab Ortu antiquam Marchiam: ab Occidente Hassiam respicit: Qua Meridies est Turingia & Misnia jacent: qua Septentrio Ducatus Brunsvicensis. Primariam habet Urbem *Wittembergam* ad Albim sitam. Hæc a Widechindo i exstructa est: alii adscribunt Widechindo Filio ejus, atque a Widechindo vel Patre vel Filio Wittembergam dictam putant. Gymnasium habet erectum a Duce Friderico anno 1511. Quam Academiam alter Fridericus ita ornavit, ut ex frigida, teste Erasmo, celebris evaderet. Petrus Mosellanus, Fridericus, inquit, Wittembergam suam, omnigenarum artium, maximetrium Linguarum Professoribus sic instituit, sic adornavit, ut optime constituti Gymnasii exemplar hinc petere possis. In quo Heningus & Oldendorpius Iurisconsulti, scriptis apud Germanos celebres, floruerunt. Memorabile est, quod de purgatione per ferrum candens in hac civitate accidisse Albertus Crantzius in sua Wandalia commemorat lib. vii cap. xxx. Incendium ædium furtim procuratum imponebatur in hoc Opido innocenti: ille sancte jurans ejus se culpæ non esse affinem, purgationem asserbat vulgarem de ignito ferro, quam iuribus interdictam, aut ignorare, aut contempere, qui iudicio præerant Laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere non parvo: tum manibus excutens nihil læsionis præferbat. Evanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus pene totus intercesserat, cum alius jam silicibus viam straturus in Opido publicam, in arena loci manum vertit, & invento ferro adhuc ignescente dextram adurit. Mirati qui adstiterunt, rem perferunt loci Præfecto. Illi mox incidit suspicio, illum esse hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox jubet ad questionem abripi, confitetur crimen, & ultimo supplicio, fractis rota crutibus, interimitur: ita divino iudicio est proditus noxius. Extat etiam Historia de candentis ferri purgatione, quam Genildis Henrici 111 conjux subiit: quæ cum ab æmulo quodam adulterii accusaretur, iudicio candentis ferri se purgavit. Non absimile purgationis genus eos usurpasse apud Georgium Cedrenum invenio, quos virgines corrupisse, aut quæ corruptæ essent, erat suspicio. Nonnulli etiam in hac Superiore Saxonia *Torgam* locant, quam alii in Misnia ponunt. Cum Saxonia tanquam partes ejus explicantur Misnia & Lusatia, de quibus, cum præfens Tabula eas quoque deliniat, pauca attexamus.

Misnia

Lusatia.

dividitur in Superiorem & Inferiorem ad Taxis, ne Lectori taceat Dux est unus Occidente Hasenfis. Primariis describunt Widenymnasium habet ut ex frigida, teste nigenarum artituti Gymnasii e Germanos celebracdidisse Albertus procuratum impositionem afferebat iudicio praeferant lationis praefere alius jam silicibus nesciente dextram non esse hominem crum, & ultimo etiam Historia de lo quodam adul eos usurpasse apud picio. Nonnulla onia tanquam par-pauca attexamus.

Mysia

SAXONIA SUPERIOR.

442

Regio & inde dicta.

Situs.

*Qualitas.
Soli fertilitas.*

Imperium majorem.

Urbes.

*Flumina.
Silve.
Vulgi mores.*

Misnia *Meysen*, Superioris Saxonie Regio inter Salam & Albim posita, a Mesia Lacu, ad quem olim foras se ejus Incolae habitarunt, aut a Misna Vrbe, nomen accepit, cui opinioni Rithaimerus in sua Orbis descriptione libentius accedit. Verum recentior hoc nomen regioni inditum est, cum *Hermundurorum* hic olim sedes fuisse colligere liceat ex Tacito: nam in Hermunduris Albim nasci memorat. Terminatur ad Septentrionem Marchia Brandenburgensi & Superiori Saxonia: ad Orientem Solem utraque Lusatia ac Silesia: Qua Meridies est Bohemie Regnum ac Sudetos montes respicit: qua Occidens Turingiam vicinam habet. Aer olim vix ferendus fuisse dicitur ob Montium Silvarumque humiditas exhalationes, nunc vero silvis excisis cessant nebulæ, unde Aere hodie salubriori fruatur. Regio omni Frugum genere fecunda est, ut toti fere circumiacenti regioni abundantiam sufficiat. Summa est ubique non modo Frumenti fertilitas: verum etiam Vini, Mellis, Pecorisque copia: præterquam in Valle Ioachimica, ubi gleba durior & minus fertilis est. Sed quod superficie ejus denegatur, id ejus viscera abunde compensant: Argentum enim sunt ibi divites admodum fodinae. Metalla insuper varii generis in Montibus passim generant, Argentum, Æs, Stannum, Ferrum, Plumbum: atque alibi etiam Aurum. Tempore Ottonis Magni, Regio hæc una cum Turingorum & Superioris Saxonie terris, appellata fuit Marchia Saxonie, antequam videlicet Ducatus Superioris Saxonie erigeretur. Deinde successu temporum fuerunt hæc terræ & regiones in plura Dominia divisæ, ac postea rursus sub unam denominationem atque Dominationem redactæ: quemadmodum contigit anno *MDCCCLXII*, quando Princeps Landgraviatus Turingensis sine prole mortuus, per mulierem ditionem suam transiit ad Dominos Misnenses, qui ab eo tempore utrumque adepti titulum, & Marchiones Misnie & Landgravi Turlingie dicti sunt. Anno quoque Domini *MDCCCXXII* deficiente virili successione Principis Electoris Saxonie, Sigismundus Imperator tradidit Ducatum Saxonie Principibus Misnie, quem & in hunc usque possident diem, & ab illo tempore triplicem sibi insuperant titulum: ut scribit Muniterus. Vrbes Misnie multæ: primaria est *Misena* ad lavam Albis ripam, extracta ab Ottone I. Proxima *Dresdenu* situ valde jucundo, & contra hostium incursiones probe munito. Hic armamentarium est Ducis Saxonie, est & aula ejus magnifice extructa, & pons è saxo admirandi operis. *Lipsia* Emporium celebre, ad Pleissenam amnem sita reliquas omnes Misnie Vrbes opulentia & splendore antecellit: hic nobile est literarum & sapientie Gymnasium, quod rebus Prage conturbatis eo translatum est, anno *MDCCCLVII*. In eodem tractu sunt *Heinburgum*, Antiqua cella, *Linterbergum*, & alia Opida. Fluminibus rigatur hæc regio *Albi*, *Sala*, *Mulda*, & aliis: ac silvis quoque undequaque conspersa, Gabreta ac aliis plerisque Hercynie portionibus. Hodierni Incolæ robusti, fortesque, ac commendanda corporis forma, ac proportionem, jucundi, hilares, amici, modesti, pacis amantes, nulla in parte Germanorum innatam feritatem ac inhumanitatem referentes.

Lusatia quoque Saxoniz tribuitur, Rithaymero teste: inter Albim, Oderam, & Bohemiz montes inter-
jecta. Ipsum autem Lufatiorum nomen, affine est voci *Elysiurum*, vel *Lygiurum*, quorum sedes in illa vi-
sione fuisse certum est, inquit Ioachimus Cureus. Regio hæc Fruementi, rerumque ex terra nascentium fe-
cundissima. Fuir aliquando conjuncta cum Misnia: tandem Bohemi, qui regnum suum undique conabantur
extendere, eam ad sese traxerunt. *Lusatia* duplex est, *Inferior* & *Superior*. In hac sunt *Spremburg*, *Prybus* & *Co-*
burin illa *Gorlitz*, *Ziraw* *Gorlitium* vulgo *Gorlitz* urbs primaria ac nobilissima in superiore Lusatia: ædificiorum
ore, atque frequentia clara, murorum fossarumque ambitu, situ montoso, & Nissa fluminis propinquitate
ma, ex quo molitores, cerevisiarii, tinctorum, alique Cives, infinitas commoditates percipiunt: Ejus transi-
ponte ligneo, tecto percommode clauso, oportune conjungitur. Præ ceteris autem tam publicis, quam pri-
vis ædificiis, magno sumptu perfectis, Ecclesia S. Petro dicata, & Curia, præclara turri conspicua. Urbs i-
sa prima fundatione constructa anno c1300, ut ejus Annales perhibent. Funello vero deinde incendio an-
no millesimo trecentesimo primo immitis Vulcani severitate consumpta, ut ne unica quidem domus re-
manferit. Verum ea suis è cineribus, veluti Phœnix, cui bultum suum, vita est, post eam ruinam anno fere
centavo, speciosior nitidiorque exstitit. Bohemiz regno subdita est, sicut & Lusatia. Quoniam autem pacto
Bohemiz coronam pervenerit Ioannes Dubravius lib. xx i de rebus Bohemicis refert. *Nissa* fluvius Lu-
satiæ rigat, eamque beat plurimum. Sed hæc de Lusatia hæcenus. Nunc ut ad Saxoniam redeamus, pauca
de ea subjungamus. Nobilissimi Saxoniam irrigant fluvii *Albis*, *Sala*, *Visurgis*: item *Lusimicius*, *Multania*,
Missa, *Sala*, *Fulda*, *Leyna*, *Allenis*, *Odera*, *Ola*, *Nisa*, alii. Silvas complures complectitur, *Lunenburgerheid*, *Spon-*
nerheid, *Rattenauerheid*, *Galberheid*, *Pomerischeid*, *Hercyniz* portiones &c. *Saxonia* olim quatuor in genere ha-
uit differentias, Nobilium, Liberos, Libertos atque Servorum. Et id legibus cautum erat, ne ulla pars
sortis oblita, terminos in copulandis conjugiiis transgrederetur. Sed Nobilis Nobilem: & Liber Liberam
aceret uxorem, Libertus conjungeretur Libertæ, & Servus Ancillæ. Quicunque vero contra faceret, cum vite
damno id lucret. Legibus ad malefactorum vindictam optimis utebatur. Octavus porro Circulus Imperii,
in Saxonia 11 i Ordinibus constat, quorum 1 Episcopi, *Misnensis*, *Merspurgenfis*, *Naumburgensis*, *Brandenburg-*
Havelburgensis, *Lubecensis*, *Caminensis*. Abbates, *Salvelde*, *Rottershausen*, *Falkenrieten*. Abbatisz, *Quedelburg*,
Gerode, 11 Principes & Domini seculares, Dux *Saxoniz* Elector: Marchio *Brandenburgicus* Elector: Marchiones
Brandenburgici: Duces *Pomeranie*: Principes *Anhalt*: Comites *Schwarzenburg*: Co. *Mansfeldt*: Co. *Stelberg*: Co.
Biehlein: Co. *Buehlingen*: Co. *Rappin*: Co. *Mullingen*: Co. *Gleiche*: Co. *Leisneck*: Co. *Widerfels*: D. *Bernaw*: B. *de T au-*
berg: Co. *Regenstein*, *Russe de Plaw*, *D. de Gratz*, *D. de Schonburg*. Tertius Civitates liberæ, *Danistum*, *Elbingen*.

Marchionatus Brandenburgicus

Regio.
Unde dicta.

Marchionatus Brandenburgicus qui hac Tabula repræsentatur, olim à Vandalis habitatus fuit, quorum sedes ab Albi flumine Orientem versus porrigebantur, per ditiones quas nunc Mechelburgici, Brandenburgici, Pomerani, Bohemi, Poloni incolunt. Nomen habet a Metropoli quam quidam initio Brenneburgum vocatam adserunt, quo etiam respexit Georgius Sabinus in suo Hodoeporico:

*Italiam quando digressus ab urbe petebam,
A duce qua Brenno condita nomen habes.*

Situs.

Oppugnavit eos diu *Carolus Magnus*, expugnavit *Henricus Auceps* per brumam, castris in glacie firmatis qui etiam urbi præsidium imposuit, cum Colonia Saxonum. Protenditur autem hic Marchionatus in longitudinem ad LX Milliaria Germanica. Ad Occasum clauditur Saxoniz, Misniz & Megalopensium regionum Limitibus; qua Septentrio est Stetinos, Pomeranos, & Cassubios respicit; Poloniam & Silesiam versus orientem Solem contingit: Bohemiam, Lusatiam, & Moraviam habet a Meridie. Agri admodum fertilis est, in primis Frumentii: nec desunt Vineta, è quibus Vinum abunde colligunt. Corallium insuper, Etitem Scistum, aliasque non ignobiliores gemmas producit hæc Regio. Porro Brandenburgicus Marchio Elector

Solifertilitas.

Imperium majorem.

etiam est Imperii, & inter opulentissimos potentissimosque Germaniz Principes numeratur: quippe qui præter Marchiam utramque etiam in Lusatiz Comitatu & in Silesia urbes multas possideat. Principum illorum successio varia fuit: nam deficiente Marchionum stirpe, *Ludovicus Bavarum* anno c15cx1 principatum dedit Filio suo *Ludovico*: Bavari anno c15ccclxx11 vendiderunt eum *Carolo Imperatori* Regi Bohemiz: Filio *Caroli* *Ioanne* devolutus est Marchionatus ad Moraviz Principes, *Judocum* & *Procopium*: *Judocus* vero alieno pressus eum oppignoravit *Gulielmo* Marchioni Misniz; tandem in Concilio Constantienfi anno c16cccxv11 *Sigismundus* Rex *Friderico* Burgravio Noribergensi dono dedit. Hodie ei præest summa prudentie, clementiz & liberalitatis laude clarus *Ioannes Georgius*. Dividitur autè tota hæc Marchia in tres partes, in Veterem scilicet, *Mediam* & *Novam*. Incipit *Marchia vetus* a Solitudine quam *Luneburgensem* cognominant, & ad Albim fluvium usque protenditur. Contincta item habet cū Magdeburgensi, Halberstadenfi Diocesibus, & Megalopolitana. Hujus Incolæ olim fuere *Senones Suevi*, nec non alicubi *Angrivarii* cum *Teutombus*. In hoc tractu sunt septem parvi nominis Vrbes, hæc nempe, *Tangeramonda* ad Albim, quo Angra vel Tonagra aquam suam evomit sit quodam *Caroli* 1 v Imp. Sedes. *Stendalium*, quæ hujus Marchiz Civitas primaria. *Soltwedelm* in duas Civitates Veterem & Novam divisum: *Gardeleben* cum Arce *Eischnippa* dicta. Item *Osterburgum*, *Werbum*, *Senoburgum* a Senonibus populis forte sic nominatum. Minus celebra sunt *Armburgum* cum Arce ad Albim situm, *Bismarckum*, *Bostera*, *Bucka*, non procul ab Albi exadificata, *Kalba* & *Meslinga* quam quoque *Letzolingam* appellant. Ac præter

Urbes.

status fuit, quom
echelburgici, Bran
quam quidam initio
Hodoeporico:

is in glacie firmatis
archionatus in longi
pensum regionum
ni & Silesiam versu
ger admodum fertili
um insuper, Etitem
icus Marchio Electo
meratur: quippe qu
t. Principum illo
ccxxix principatum
ri Regi Bohemiz:
rocopium: Iudocus
stantienti anno
summa prudentie, de
tres partes, in Veter
ominant, & ad Albim
elibus, & Megalopol
tractu sunt septe no
am suam evomit Gra
lam in duas Civitate
Werbum, Senohusen
d Albim situm, Bise
Leizolmgam: appellan
Ac prae

Ac præterea hic numerantur CCCCLXV non ignobiles pagi. *Media Marchia* ab altera Albis parte initium facit, & extenditur ad *Oderam* & *Suevum* (vulgo *Spre*) fluvios. A Suevis olim habitata fuit. Hujus Marchie Metropolis est *Brandenburgum*, de quo modo dicere cœpimus, urbs satis celebris ad Havelam fluvium sita, a Brenno Duce Gallorum nominata, ut supra quoque diximus, & exstructa putatur: alii a Brandone Francorum Principe Marcomiri Filio conditam putant: qui circa annum Christi cxi hanc Regionem subegit. Fuit hic olim Pantheon Vandalorum, quorum Dii fuerunt tum alii, tum etiam *Zornebock* & *Swandewitz*, quomodo id narratur in Chronicis Mersburgicis. Est vero hodie hic totius regionis tribunal. Multa sunt huic urbi privilegia, & immunitates, ab Imperatoribus, Regibus & Principibus olim ei concessa: cujus indicio est statua pedestris in Novæ urbis parte posita, strictum gladium dextra tenens, quam *Rolandum* Cives vacant. *Brandenburgum* sequitur *Rathenavium* ad Havelam: *Spandavium* cum propugnaculo ad Suevum fluvium exstructum, deinde *Colonia*, & *Berlinum*, duo Opida a Suevo fluvio separata. Hic hodie Principis aula. Est & urbs primaria *Francfurtum*, cujus situs longe est jucundissimus ad Viadrum (quem Oderam vocant) Piscium copia abundantem: hic ad ortum est: cætera urbis cingunt antenissimi colles & Vineta lectissima, è quibus Vinum colligitur quod in Pomeraniam, Daniam, Borussia, & vicina loca secundo amne devehunt. Exstructa est urbs prima anno c15cc1111 a Gedingo ab Hertzberg, auspiciis & jussu Ioannis 1 Marchionis, Brædeburgici. Emporium & cœcubre, ternis nundinis singulis annis frequens. Gymnasium etiam habet artium, linguarum, & facultatum præcipuarum, exstructum anno c1515v1 a Ioachimo Marchione, multisque exornatum stipendiis. In quo jam inde ab initio in omni artium & disciplinarum atque linguarum genere præstantissimi Doctores fuerunt, quorum aliqui a Sebastiano Munstero recensentur. Alia præterea Opida sunt. *Brietza*, *Fida* cognomé habens: item *Berza*, *Bernavium*, *Bellum*, *Mittenwaldum*, *Monachobergum*, *Bisenthalum*, *Blumoberga*, *Botzavium*, cum Arce Templariorum quondam statione: *Fryenwaldum* & *Oderobergum*. Hic Marchio *Albericus* ejus nominis 11 Arce in medio fluminis exstruxit, quam præternavigantes portoriumolvere coguntur. *Frisachum*, *Gerestwaldum*, *Grimmitzum*, *Grunebrida*, *Grunewaldum*, & *Koppenicum*, quatuor Principis Vivaria cum adjunctis Archib. *Lichenum* Opidulum, *Purstaunum* cum arce: *Mulrofa* Opidulum & pagus: *Bernavichum*, *Zossa* Opidulum cum Arce. *Wruzenum*, *Selowium* Opidulum, multique pagi ac vici. *Nova Marchia* a media disjungitur Oderæ fluvio, eo tractu quo Warta fluvius prope Costrinum aquas suas in illud exonerat. Primi nominis urbs in Marchia *Costrinum* est, a Marchione Joanne Ioachimi primi Filio restaurata, ac maximis impensis munita, atque in Principis sedem electa. Aliæ sunt *Lubbsbergum* ad Wartam, *Regiomons*, *Bernwaldum* & *Bernstemum* Opidula cum Arce, *Bernavicum*, & *Berlinum* aut *Novum Berlinum* Opidum: Deinde *Arnswaldum* urbs, *Thamowidulum*, *Soldinum* quondam hujus primaria urbs: *Furstenburgum* Opidulum: *Brandenburgum*, *Drusenum* *Falsbergum* urbs cum Arce, in Pomeranorum confinibus sita: *Kartaw*, *Lepena* urbs aulae, *Moriaum*, *Schiffelens*, *Osemundum*, *Sconflus*, *Woldenbergum*, *Zeden*, *Zandocum*. Alii totam hanc Principis Electoris ditionem in

ant. **II** Provincias dividunt, quæ sunt *Alde Marck* sive *Vetus Marchia*, *Meddel Marck* sive *Media*, *Nen-Marck* sive *Novæ*, *Uber Marck*, *Tregunz*, *Crossen*, Ducatus: *Sierneberg & Coibus* Dominia: item *Pars Lufatia*. Sunt & minores in his Provinciis Comitatus, ut *Rapin & Vierraden*, & *Kustryn* Marchionatus. Habet in universum *Marchia Brandenburgica* cum iis regionibus quas ejus juris esse diximus **L**v insignes urbes, **L**xiv *Opidula*, **xvi** *Opidula*, quæ *Marckesflecken* vulgo vocant, **xxxv** **II** *Arces*, sive *Nobilium ædes*, **x** *Vivaria*, **xvii** *Cœnobia*. *Fluminibus* irrigatur *Odera*, sive *Viadro*, *Sueve*, *Albi*, *Havela*, *Warta*, & aliis. Prope *Francofurtense Car-* *Flumina*. *thusanorum Cœnobium* rivulus est, ex colle vitifero emanans, in quem quicquid inciderit, in lapidem indurefcere compertum est. Atque hæc de Marchionatu Brandenburgico: restat ut de Pomerania quæ titulo ipsius tribulæ continetur, pauca subjungamus.

Pomerania primis cultoribus lingua *Wandalica Pamoriæ* appellata, nunc Ducatus est, adjacens mari *Balthico*, extenditurque longo tractu ab *Hollâtiz* finibus, ad fines *Livoniæ*. Regio est ubique fertilis; prætèr *triticum*, & pascua lata *gramine*. *Frumento*, *Butyro*, *Melle*, *Cera*, *Canabi*, *Lino*, rebusque aliis istiusmodi abundat, adeo, ut etiam ex eorum exportatione *Incolæ* magnas sibi opes parent. Colligunt etiam *maris Accollæ* piscinum, sed minore copia quam *Borussii*. Varii generis videre est ibi *Animalia domestica*: atque in *Silvis* ferarum armenta varie discurrentia. Proprios hæc Regio semper *Dominos* & *indigenas* habuit, nunquam *stridos*, nunquam suo solo & ditionibus pulsos. *Civitates* hic multæ sunt & nobiles. *Stetinum* præcipua est, ad *Viadrum* amnem: olim piscatorum vicus oblongus ad fluminis ripam, sed post susceptum *Christianismum*, & destructam *Winetam* translato illuc emporio amplificari cœpit, estque adeo nunc totius *Pomeraniæ* *Metro-* *polis*. *Gripstwaldum* *Opidum* *literarum artiumque humaniorum cultu* celebre: *Gymnasium* extructum est anno **c**icicxlvj. *Julienum* *Opidum* olim totius pene *Europæ* amplissimum, *Emporium* *Vandalorum* fuit. *Altusiedum* *Opidum* splendidum in *littore Maris Balthici*, olim proprium *Ducem* habens. *Wineta* omnium *condam* *maritimarum urbium opulentissima*, destructa a *Conrado Danorum Rege*. Sunt & aliæ urbes *Ugarchia*, *Lemburg*, *Szwargardia*, *Bergradum*, *Camerez*, *Publina*, *Grisenburg*, & ad *littus Colberga*, *Caminum*, *Collin-* *Sumda*, *Pucka*, *Revecol*, *Lovensburg*, & *Hechel*. Atque hæc de *Pomerania* pro hujus loci angustia paucis sint *tribulæ*. Continetur etiam hæc *Tabula Meckelnburg* sive *Magnopolensis* Ducatus. Suntque in eadem *Tabula*, *Ec-* *clesiastici*, *Magdeburgensis* *Archiepiscopus* & *Primas Germaniæ*: cui subsunt in *Marcka Brandenburgensi*, *Brand-* *burg Episc.* & *Havelburg* in *Meckelnburg*, *Swerimenensis* *Episcopus* sub *Bremensi*; in *Pomerania Camin* *Episcopus*. *Rugia*

Rugia.

450

*Insula.
Suum.*

Rugia Insula est Maris Baltici sive Suevici, quod Germanis *Oost-zee*, quod Oceano versus Ortum sit, vocant. Hæc a Borrolibico Daniam respicit, cujus Insula cretacea Mona in Hiddenſcha est conspicua: Qua Occidens & Meridies Urbibus Pomeraniæ Bardo, Straleſidio, Gryphiſwaldo & Wolgaſto præſeditur. Olim multo major fuit, quippe cui Insula Ruden adeo conjuncta fuerit, ut ab illa exigua dumtaxat fossa, quam aliquis mediocri hæstæ innixus saltu superare poterat, fuerit dirempta. Verum anno 1500 cccxvi procellosæ tempestatis, Tempia, Turres & Doms passim illerentis tanto spatio haustum decrevit, quantum jam inter Rugiam & Ruden conspicitur, quod sesquimilliare excedit, tantæque profunditatis est, ut etiam grandiores naves onustas libere transmittat, jamque Novus Trajectus dicatur. Insula autem undique Mari cincta septem milliaria Germanica communia tam in longitudine quam in latitudine patet. Ambitus ejus si exacte rotundus esset, ex Mathematicorum regula esset xxx Milliarium. Iam vero ambitus ille non solum multis Insulis & Peninsulis majoribus & minoribus distinguitur: verum etiam tot Sinibus ac Divertigiis Maris ad medias Insulæ partes penetrantibus, ut si quis omnium Insularum, Isthmorum, Peninsularum, Sinuum, Diverticulorum & Anfractuuum littora curiosius legere & notare velit, hujus Insulæ circuitum non multo minorem forte, quam Lxx Milliarium sit deprehensurus. Insula porro Frumeti longe feracissima est, & velut Horreum vicinæ Urbis Straleſundii, quemadmodum Sicilia olim Populi Romani, teste Strabone. Animalium hic mediocriſ, Equorum, Boum, Ovium: Anserum vero inusitata copia, ut & magnitudo. Lupos non habet hæc Insula, neque Mures grandiores quos Glites vocant, quamvis in Peninsula Wittovia non ita pridè apparere ceperint, quos ex navibus ibi stationem habentibus, vel etiam naufragio ad ejus littora allisis eo penetrasse vehemens suspicio est. Incolæ hujus Insulæ *Rugii* quorum nomen ipsa Insula, & in Livonia Rigenſis Vrbs ad Rubonem fluvium, quem Dunam hodie Incolæ vocant, conſervarunt. Potentem enim & amplam fuiſſe gentem docet expeditio Odoacri in Italiam qui totam pervallavit. Habitarunt autem Rugii partim in Insulis Maris Arctoi, partim in maritimis ulterioris Pomeraniæ & Livoniæ circa Sinum Venedicum. Inter illos vero Rugiæ Principes, quorum Historiarum Monumenta meminerunt, primus est Crito Rugiæ Princeps potentissimus. Vixit hic tempore Swantidori Ducis Pomeraniæ, cujus Filiam Slavinam uxorem duxit, circa annu Christi 1130. Hic Crito nem perhibent fuiſſe etiam Holſatiæ & Dithmarſiæ Principem, ac Lubecam fundasſe. Huic, cum in quodam convivio bene potus ex humiliori domus janua inclinata cervice prodiret, a Dano quodam infidias ipſi ſtrumente, caput ſecuri reſectum fuit. Quo mortuo Pater ejus *Ratze* ſuperſtes Principatum Rugiæ occupavit anno 1130 vi. Quem Poſteri ejus continua ſerie tenuerunt uſque ad Wartſlau, in quo anno 1500 cccxxv Stirps Principum

Solis fertilis as.

Imperium majorum.

*Majorū virtus.**Urbes & Opida.**Lacus.**Silva.**Nobilia.*

capū Rugianorum extincta est: Ducatusque Rugiæ Pomeraniæ Principibus cessit; idque ex quodam inter Principes Pomeraniæ & Rugiæ pacto, quo convenerat, ut alterutrius Ducatus Principis stirpe mascula deficiente, Ducatus suo jam Principe orbatus, alterius Ducatus Principi cederet. Caterum hujus Insulæ Principes olim potentissimi, non solum multas extra hanc Insulā Vrbes & Regiones occuparunt, Bardum, Grimmam, Tribbeream: verum etiam cum Rege Danie, & vicinis Pomeraniæ Principibus continua fere gerebant bella, ac Lubecēses armis laceffere non verebantur; ideoq; omnibus Vicinis propter potentiā & ferocitatem erant formidolosi. Insula autem hæc cum olim magnitissimas & populosissimas Vrbes Arceſque habuerit, jam nullas habet, sed tantum frequentiora quædam Opida, inter quæ *Berga* præcipuum, ubi tamen vix amplius 400 Cives reperiuntur. Reliqua ut sunt *Sagart*, *Vieck*, *Bingst*, & plura alia minora sunt. Alioquin Insula hæc Incolis satis plena est adeo ut amplius 7000 armatorum ad bellum possit educere. In Peninsula *Iasmunda* non procul a vallo quod etiamnum *Den Borchwal* indigitant Niger Lacus est profundus, qui licet Piscibus abundet, suspicio tamen repotius superstitio est, quod retia aut scaphas piscatorias non ferat aut admitrat: cui cum animosiores quidam piscatores scapham pridie intulissent, postero die retibus Lacum tēntaturi scapham non invenerunt. Quod cum attoniti admirarentur & undique circumspicerent, mox unus illorum eam vicinā Fago altissimæ impostam animadvertit: cumque is lingua vernacula exclamasset; Quis omnium Diabolorum naviculam istam arbori imposuit? de proquinquo vocem ad se perlatam, nemine tamen conspecto, audivit: Non hoc omnes Diaboli fecerunt, sed ego solus & frater meus *Nichell*. Lignorum Navibus ac Domibus fabricandis hic penuria, sed alendo igni in foco & fornace, quantum satis est, idq; toti propemodum Insulæ sufficiunt, cum multa alia loca, tum inprimis Insula *Iasmund*, in qua Silva densissima quam Indigenæ de *Stubbenitza* appellāt, quasi dicas truncarum Arborum ac Lignorum congeriem. Nobilium in hac Insula antiquitate generis præstantium magnus numerus, quorum hic domi lautior, illic contractior res est. Alii Armorum, alii Literarum gloria excellere student: plerique jam se ad externa loca, ad Regum ac Principū aulas, ad academias & expeditiones bellicas conferunt & cum in Regnis vicinis ac Provinciis, tum in Patria sua, in bello, in pace, in otio & negotio ad summa rerū ge-

bernacula, non in Politicis solū, sed & in Ecclesiasticis adhibentur. Rusticorum etiam in hoc Principatu conditio non intolerabilis, qui Magistratui suo certam census summā, & certa servitia hactenus præstant. Inter quos non desunt etiā qui vix ulla præstent servitia. Incolæ olim usi fuerunt lingua Slavonica sive Vandalica, quæ illis cum vicinis Pomeranis communis fuit. Adeo etiā suæ Idololatriæ tenaces fuerunt, ut inter omnes Maris Suevici Adcolas postremi Religionem Christianam susceperint: tempore nimirū Ludovici Pii, qui fuit Caroli Magni Filius, circa annum Christi 1000. Sed mox a fide Christiana deficientes, Religionem Christianam in sceleratam Superstitionem converterunt. Nam S. Vitum Patronū Cœnobii Corfeiani in Westfalia, Chrilli Serwam, relicto & contempto Christo Domino pro Deo coluerunt, quem corrupto nomine *Swantovitum* appellarūt: memorabili exemplo Sanctos cum Christo in honore & cultu minime conjungendos esse. Huic, Idolū quadri-ceps fabricatum in magnifico exstructo templo collocarunt. Ab hoc omnes Provinciales & Vicini longe lateque tanquam ex Oraculo responsa petebant. Mercatores quotquot ad Rugianos appulerant, Mercium suarum pretiosissima quæque ipsi offerebant. Idolum humanam staturam adæquans, resecta barba & capillis, oblonga veste talari amictum stabat, dextra poculum instar cornu efformatum, liquore plenum, sinistra arcum cum sagitta tenebat. Huic Idolo trecenti equi pascebantur, inter quos unus candidus, in quē nemo nisi summus Sacerdos non ascendebat: & illo tanquam Divino ad res futuras prædicendas, utebantur: quē matutino tempore pulvere & sudore undique diffluentem in stabulo sæpe ostentabat Sacerdos, mentiens Swantovitum in pugna contra Rugianorum hostes illo esse usum. Sed de his deque hac Insula & Principatu Rugiæ hactenus dicta sufficiant, ad Bohemiam transeo.

Bohemię Regnum & Electoratus.

454

Regio & unde
dicta.

B

Ohemia, Boemia vel Boiemia, ut nonnullis placet, a Silva Hercynia nomen traxit. Nam Germanis *Baem* Belgis *Boom*, arborem sonat: Græcis *Bamia* & Incolæ Ptol. *Bami*, Strab. lib. v 11 *Kolduli* vocantur. Alii a Bois nomen habere volunt, quæ eo migrarunt, qui & ipsi a *Bos* i. Ligno dicti videntur. Ptolemæus lib. 11 cap. x 1 in Germaniæ descriptione sub Silva Hercynia ponit *Bamos* gentem magnam, usque ad Danubium: Strab. dicitur *Bubiemum*: sic enim legunt Rhénanus, Aventinus & alii: in Græcis tamen excusæ exemplaribus *Βούσιον* habetur; sed hanc lectionem Rhénanus depravatam censet: & in vetustis libris *Βούσιον* legi adnotavit Casaubonus. Tacitus *Boiemum* vocat. Ejus fines ab Ortus Solis ad Marcomannos & Quados ab Occasu ad Noricos protenduntur. Meridionalem ejus plagam Pannonia Superior, nunc Austria dicta occupat, sicut Saxonia & Misnia Septentrionalem. Univerſam Hercynia Silva perpetuo ambitu cingit clauditque undique ad Amphiteatri faciem. Vnde æqua ei fere Longitudo atque Latitudo. atque utraque paullo amplius ducentis, mill. pass. extenditur. Aere, quod perpetuis Aquilonis flatibus exposita sit regio, durior ac frigidior, nec tamen insalubri fruitur. Ipsum vero solum adeo Frugum, Hordei, ac Tritici ferax & copiosum est, ut & has vicinis quoque regionibus large suppeditet. Vina tamen parcius exhibet & quæ ibi nata sunt, aultera & paullo acidiora. Crocum é contrario succo, odore, colore optimum mittit. Aromaticorum rerum Pharmaceuticæ inservientium ditissima regio est: Olei tamen quemadmodum reliqua Germania, sterilis. Iam illa rara, ac proſus beata telluris dos, quod ex venis ejus tanta ubertate Argentum adfluit, ut vix alia Metalla intra venas terra abdat. Primariæ Fodinæ sunt in agris *Cromelaw*, *Budweis*, & *Kustenberg*. Aurum tamen quibusdam locis effoditur, cujus frustra decem pondo Regi aliquando allata memorantur. In Opido *Beraun*, etiam Ferri Fodinæ sunt. Nec desunt alibi stannum, Plumbum, *Æs*. Oſtentatque præter Carbunculum, Calaim, Amethistum, ex cotibus suis metallicis abruptum. Ferrarum etiam ingentem alit copiam, ob Silvarum frequentiam, quæ Vulpium, Vrsorum, Cervorum, ac Vrorum seu Bubalorum (quos *Lomi* ipsa sua lingua vocitant) assiduam venationem præbent. De hac autem fera *Lomi* perhibent, quod in venatione vesicam (quam largam infra mandibulam in collo pensilem habet) aqua calidissima dum Canes insequentes fugit, impleat, eoque hac, dum potestas datur, inspergat; quæ quicquid tactum fuerit, aduritur, non secus ac si ferventi aqua fuisset immerſum, ut & pilos & cutem absumat. Regimen hujus Regionis primo sub Duce Primus Dux fuit *Zeckus* qui é Croatia emigrans Bohemiciæ gentis fundavit primordia. Huic successisse dicuntur *Crocus*, *Labusſa* Filia cum Marito *Primislao*, *Nivislavus*, *Mnata* Nepos, *Urslavus* Filius *Mnata*, *Necla*, *Nethericus*, *Borsinowus*. Sub hoc Christianismus suscepit Bohemia anno nongentesimo a partu Virginis, tempore Arnulphi Imperatoris. Anno vero Domini Milleſimo Octuagesimo sexto Bohemia in Regnum erecta est; & in Concilio Maguntino *Urslavus* Rex ab Henrico 1° Cæsare creatus, & *Gilbertus* Trevirorum Episcopus Pragæ missus qui coram populo Regem inungeret, regalibusque insignibus conſtituitur.

Situs.

Cæli temperies.
Soli qualitas.

Imperium majore
vires,

Germanis *Baum*
 di vocantur. Alii a
 tur. Ptolemaus
 magnam, usque ad
 is tamen excusae
 crustis libris *Bav*
 annos & Quados
 unc Austria dista
 tuo ambitu cingit
 do. atque utraque
 posita sit regio, du
 , ac Tritici ferax &
 is exhibet & quae ibi
 titit. Aromaticar
 um reliqua Germa
 argentum adfluit, ut
 veys, & *Kussenberg*
 allata memorantur.
 Olfentatque praeter
 in ingentem alit copi
 prum (quos *Lom*
 at, quod in venatione
 m Canes insequente
 uritur, non secus ac
 nis primo sub Duce
 Huic successisse di
 us *Mnata*, *Nela*, *No*
 rtu Virginis, tempo
 emia in Regionem
 & *Gilbertus* Trevir
 signibus convellere

VAC

Urbs.

Vxor quoque *Swatana* in Reginam coronata. Sed ab eo ad *Vratiflaum* 1 v rursus in Ducatum relabitur. Verum hic ob operam Imp. Frederico sedulo navatam in expeditione Mediolanensi, ab eo Bohemia Rex & Imperii socius salutatus: eique destinata in clypeo insignia, Leo ruber cauda bifurcata in campo candido. Ex iis postea aliquot Imperatores facti: Rapra videlicet a *Bifenillao* 11 Imp. Othonis filia Iutha, atq; cognationes contractæ. Est inter v 11 Electores Bohemiæ Rex. Vrbes habet *Bohemia* alias Regi subiectas, alias Proceribus & Nobilibus. Primaria Vrbs est *Praga* a *Primislao* 111 Bohemiæ Duce & *Libusla* ejus uxore muro & fossis cincta. Arcem in Monte habet, *Vifegradum*, sive *Herschin*. Dividitur autem tota urbs in tres Civitates, *Superiorem*, *Novam*, & *Parvam*. *Muldavia* fl. antiquam *Pragam* a nova, in qua Arx est & Templum Cathedralè S. Viti, discludit: pons connectit. Pons ille lapideus est habetque xx 1 v arcus, opus *Vladislai* Regis. *Carolus* 1 v Imp. & Rex Bohemiæ urbem mirifice auxit ornavitque. Ad Arcem acclivi admodum colligitur. In Templo Arcis monumentum est singulari artificio ex Alabaistro exstructum, quo Principes aliquot & Imperatores sepulti sunt. *Christophorus* *Pyramius* *Cassargum* Ptol. vult. *Aventinus* vero *Marobidū* & *Bubienum* Strab. Anno 1300 cccclxx erecta ibi est Academia a Rege Carolo, quæ duravit usq; ad annum 1300 cccclxx 11. Deinde propter factionem quandam ea *Lipsiam* translata est. Minime vero omittendum nobis de *Praga* Elogium *Iulii Cæsaris Scaligeri*:

Septa Metallifero cucum que moue superbus

Hercynia medio Martia Praga Sinu.

Lingue albis populis tanta minimina Sedis

Qui nequeant armis fura tenere loci.

Namque tuum est non presidio surgere locorum:

Sed loca presidio fidere posse tuis.

Egra Vrbs in primo aditu Bohemiæ sita: a fl. *Egra* cui adjacet, nomen adepta putatur, olim Imperio Romano; hoc vero tempore Bohemiæ regno subiecta. Tota ornatissima, tota pulcherrima est. Intus pulchris ædificiis, civili, urbanoque populo, magnificis, & eximia virtute præstantibus Viris inlustris. Foris vero, amœnissimis ac fecundissimis hortis & agris, variisque Pomorum ac Fructuum generibus, atque piscoso flumine luxurians. Claret hodie Civitas hæc ob Medonem (portionem ex melle) qui nulla paratur quam in hac Civitate excellentior. Inter Opida præterea Bohemiæ insigniora numerantur *Marcomanniam* versus, quæ hodie *Moravia*, *Mutha*, *Chrudima*, *Hradecum*, *Regina*, *Pardubium*, *Litomisium*. Inde a limite *Noricorum*, *Glasovia*, *Dornazicum*, *Misa*, *Tacovia* eminent. Ab eo vero latere, quod ad *Austriam* spectat, locum primum obtinet *Budaicium*, *Crumlovica*, *Trebonia*, *Hradecium Henrici*: sicut a *Misnia*, *Pons*, *Cadana*, *Chomutovia*, *Austia*. Nam *Slestitis*, *Havomirum*, *Glacium*, *Curia* & quædam alia Opida contermina. Introitus vero celebrantur, *Cuthna*, *Colonia*, *Pelsina*, *Verona*, *Zatecium*, *Laina*, *Slana*, *Lytomericum*, *Taborium*. Flumina præcipua sunt *Albis* quem ipsi *La-be* dicunt, hic ad urbem *Aust* è Montibus erumpit: Salmonum inprimis fecundus. *Mulavia* qui *Ptolemæus* *Cassurgis* esse creditur, Germanis *Molea*, ad colis *Vltava*, *Egra*, *Sassava*, *Gisera*, *Misa*, aliaque, quorum nonnulla Auri etiam ramenta ferunt, ciceris magnitudine, quæ nulla purgatione ulteriore indigent: sunt etiam quæ conchas habeant, è quibus uniones capiuntur. *Sudeta* Montes Bohemiam cingunt, partim longe introitus pertinent, ac Regionem ipsam fere intersecant, partim extra eam etiam Meridiem versus & Occidentem excurrunt.

Flumina.

Montes.

excurrunt. *Mons Pinifer* a Pinuum in eo crescentium abundantia dictus (hic in Nariscorum ora situs est) oriens in montanis Marchionis Brandenburgensis, inter Franconiam, Voilandiam ac Bohemiam intra spatium duum ferme millium pass. quatuor inclytos Amnes, non sine admiratione & Naturæ majestate effundit, in quatuor Mundi cardines, Mœnum videlicet Francicum, Salam Turingicum, Nabum Bavaricum, Egramque Bohemicum. Idemque Mons Auri, Argenti, Argenti vivi, Ferri, Sulphurisque Mineris foetus. Gemmarum etiam Iodinas exhibet. Silvis regio tota tanquam nativo muro circumdatur, cujus pars ea quæ intra Occidentem & Septentrionem porrigitur, *Gabreta* Silva Strab. dicitur, *Gabrita* Ptol. Portio vero quæ a Meridie ad Danubium usque pertingit *Luna Silva* Ptol. vocatur, hodie *Passavica Silva*, *Der Passawerwald*: verus Occidentē, quæ Moraviæ contigua est *der Schieb* dicitur. Regnū *Bohemia* a Carolo, qui anno c1000cclxvi factus est Rex & Imperator, divisum fuit in x11 Regiones, quibus singulis annuatim præsunt Capitanei, Barones, & alter ex ordine Equeltri, qui primū lites minores cognoscunt inter subditos diversorum Dominiorum. Secundo, si qui emergant latrones, licet iis convocare vicinam sibi subiectam Nobilitatem ad grassatores comprehendendos. Tertio, bello fortuito incumbente, quilibet ad suum se recipit Præfectum. Invenio in hoc Regno nominari Burggraviarū *Carlsstein*, ubi Regni Corona asservatur. Comitatus *Lobkowitz*, *Hassenstein*, *Litzschew*, *Camethaw*, *Passin*, *Melnick*, *Rosenberg*, *Hradek*; Dominia, *Hasenburg*, *Leip*, *Perstain*, *Dobuschaw*, *Walstain*, *Roschateck*, *Dachaw*, *Tosnick*, *Wartenberg*, *Schellenberg*, *Kost*, *Schmiritz*, *Lissaw*, *Kunewalde*, *Deffaw*, *Schonpeck*, *Slawa*, *Grossen Bora*, *Liebenstein*, *Ippendorff*, *Gradetz*, *Colonrat*, quorū quædam fortasse sunt Comitatus. Barones, *Trachewitz*, *Millisch*. *Praga* sede Archiepiscopi ornata est a Carolo Rege Bohemiæ & Imperatore, illique additus Suffraganeus Episcopus *Litomischensis*. Ad mores venio: de quibus Ioannes Dubravius sic scribit: Tum Morum, tum Boiemi Habitum, quem corpore Boiemi præ se ferunt, Leo animal generosissimum (cujus syderi Boiemi subjacet) quasi quandam imaginem exprimere videtur, si vel celsam Boiemorum proceritatem vel latum & validum pedus, vel rigidam fulvisque comis vestitam cervicem, si deinde vocis sonum arduum, si oculos micantes, si robur, si fiducia virum intueri, volueris. Solet item Leo contemtu in alia animalia, & nonnullo fastu turgere, & agere exarmari, præsertim si per ferociam eum aggrediare. Nec ab hac parte Boiemi degenerat: sed cōtemtum, & ferociter erga alios verbo factoque ostentat suum, ipsamque adeo arrogantiam incessu, gestu, pompa prodit. Et feroculus cum saltidiose tractatur: insuper ausis perinde ut Leo promptus, atq; in his exsequendis firmus & validus: interim tamen ambitiosus & gloriosus. Rursusque uti Leo cibi avidus: atque in eo condiendo instruetur in modum effusus.

Silva.

Vulgo moris.

M m m

Bohemia

Moravia.

458

Regio.
Unde dicta.

Bohemia versus Occidentem Moravia, vulgo *Marnhern*, contigua est. Nomen habet a fluvio Morava, qui eam regionem perfluit. Veteres Marcomanniani dixere, quia fines Germaniæ, qua Danubio in Pannoniam pergitur, terminabat. Quippe Germanis *Marck*, Limes dicitur, atque inde qui eam coluere Marcomanni i. Limitum finiumque adcolæ dicti sunt: ut sentit Dubravius. De his autem Arrianus: Earum gentium, inquit, postrenni sunt *Quadi* ac *Marcomanni*, deinde *faxiges* Sarmatarum gens, post *Getæ*; deinde *Sarmatarum* magna pars. Quod autem Moravia antiqua *Marcomannorum* sedes fuerit, vel hinc liquido constat, quod iuxta Hanam Fluvium sæpius ab Agricolis inter aiandum inventa fuerint Numismata veterum Rom. Imperatorum, inter cæteros M. Antonini, quem plurimæ testantur historiæ gentem hanc debellasse. Moneta autem erat, ex holte spoliū, cum hac inscriptione, DE MARCO. MANNIS. Sunt etiam qui ex vocabuli etymo conjiciant, deinceps *Marcomannos* eam Germaniæ Provinciam occupasse, quæ vulgo *Die Marck* appellatur, seu *Marchia Brandenburgensis* ultra Albim, versus Oceanum, cultores enim ejus *Die Marcker* i. Marcomanni, quasi *Marckmänner* dicuntur. Non defunt qui ab Equis nomen adeptos *Marcomannos* tradant, sicut *Marschalcum* Equitum Præfectum, *Marstallerum* Equorum stabuli Magistrum appellamus: siquidem *Marrha* & *Merrhen* Lingua Germanica Equum & Equam significat, unde *Merrhenland* interpretantur Equarum Regionem. Probabilior tamen prior est ratio, *Moraviam* ut nunc se habet, tribus è partibus juga Montium, aut Silvæ, Saltusque, aut Fluvii limitant, ab Oriente ab Hungaris, ab Occidente a Bohemis, a Septentrione a Silesiis. Nam a Meridie Austriam versus plana est, & alicubi *Thayfa* Flumine, alibi rivo quodam ignobili ab ea dirimitur. Aer Regionis mollior, atque ob id corruptioni magis obnoxius dicitur. Regio est ut populosa, ita Frumenti, Vini, rerumque omnium ad hominum necessitatem facientium feracissima. Croci insuper maximam copiam suppeditat. Regionis positio quatenus interius patet, campestris, campique sunt molli & pingui solo, ideoque faciendæ sementi commodissimi, sicut colles Vinetis sustollendis, propter terram Vineis magis quam in Bohemia amicam, itaque & bonitate & ubertate Vini antecellit. Culta vero tota, cultoribusque adeo referta est, ut nullum gregibus armentorum, quæ nisi in solitudinibus pasci nequeunt, locum reliquerit. *Sudeia* Montes juxta *Iglam* Urbem Fodinis etiam fœti habentur. Atque hoc jam mirabitur aliquis, ut est profecto admiratione dignum, inveniri in Moravia Thus & Myrrham, non ex arbore defudante, ut alibi, leciā, sed è solo terræ erutam, ut non tantum in loco, cui *Gradyſco* nomen, in quo ad hunc diem Thus non solum quod masculum vocant, & similitudine testium, sed quod alia præterea virorum mulierumque membra ostentat, effoditur. Nuper autem *Venceslaus* veterum Procerum Familia, eorum qui a Quercu cognominantur, clarus, dum in agro suo *Strenbergensi* sudamæta aggeri piscinario molitur, corpus hominis integrū invenit, quod nisi nisi Myrrina erat

Situs

Cæli qualitas.
Soli fertilitas.

Regio

ab a fluvio Mo-
ermania, qua Da-
icitur, atque inde
bravius. De his
Sarmatarum
marmorum sedes fu-
ndum inventa fu-
e testantur historie
DE MARCO.
Germania Provin-
lbim, versus Oce-
Non desunt qui
a, Marstallum E-
nica Equum & E-
men prior est ratio.
Fluvii limitant, ab
die Austriam versus
egionis mollior, at-
ni, rerumque omni-
suppediat. Regio-
que faciendz semen-
a Bohemia amica,
a est, ut nullum gre-
Montes juxta Iglau
amiratione dignum,
lo terræ erutam, u-
malculum vocant, &
oditur. Nuper au-
s, dum in agro suo
nil nisi Myrthæ erat.

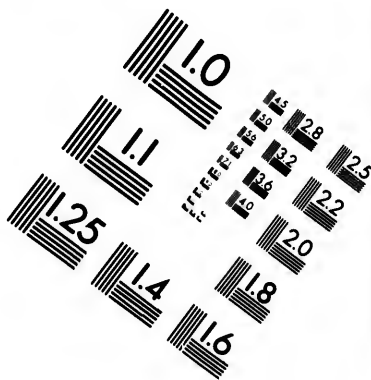
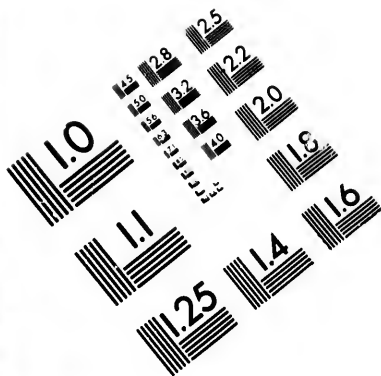
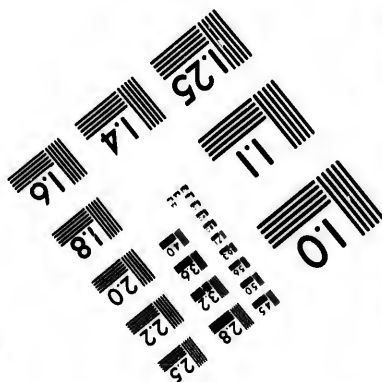
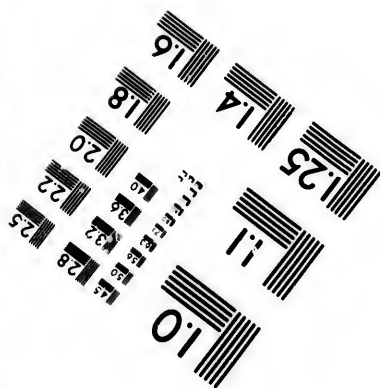
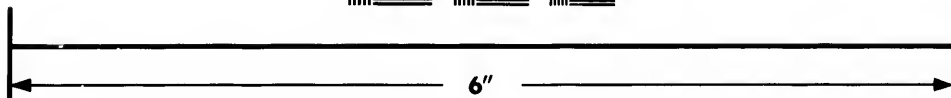
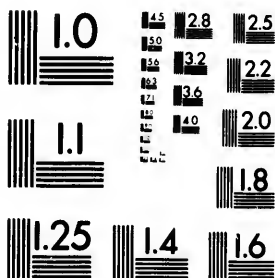

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic Sciences Corporation

**23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503**

1.5 2.8 2.5
1.6 3.2 2.2
1.8 2.0 1.8

10
1.5 1.6 1.8

Regni titulo olim decorata legitur hæc Provincia. habuitque olim suos Reges, qui Imperium tenuerunt in omnem gentem Bohemorum & Polonorum, fuitque Regnum latissimum ac potentissimum. Circa annum Christi cccx *Zuantocopus* ditione tenebat Moraviam, Bohemiam, Silesiam, Poloniamque, quarum Duces illi parebant. Ipse autem animis sublati de magnitudine ditionis, Imp. Rom. tributa solvere, quæ aliquandiu solvisset Ludovico Germaniæ Regi, pernegabat. Petitur ergo magno bello, sed ipse quoque magnis reluctatur viribus, tandemque æquis viribus discessum est. Sedebant tum Hungari gens nova, ad repagula, quæ illis Moravorum Rex objecisset, nec erat ulla transcendendi facultas. Imperator qui in animum induxerat, non nisi victor redire a Moravis, undecumque circumspexit auxilia: aperuit transitum Hungaris, immisitque hostem Christianis populis, qui infinitis postea malis Provincias affligerunt. Sic tum opera illorum usus Imperator suppressit Moravorum Regem, & multis pessundatis atque captis, in fugam eum vertit. Ille elapsus, in profundum solus se recepit, saltum, & projecto Regio apparatu, ad solitarium quandam se contulit, cujus usus contubernio, usque ad finem vitæ eremiticam vitam vixit, & moriturus quis esset aperuit, & in Christi pace quievit. Tunc Bohemia, Polonia & Silesia suum quæque Provincia Ducem constituit, tributum tamen superioritatis agnitione, vel modica pendentes. Eisdem fere temporibus, imperante Græcis Michaelē, venit Cirullus Doctor & Apostolus omnium Sclavorum una cum Merodio, & posuerunt fundamentum Christianæ fidei in Moravia, erexeruntque Episcopalem Ecclesiam in Opido Vielagradensi. Vnde vocati a Romano Pontifice & correpti, cur sacra celebrarent lingua Sclavonica, responderunt, quia scriptum est; *Omnis Spiritus laudet Dominum*. Nunc autem *Moravia* inulto inferiori fortuna quam olim contenta, suis deinceps Ducibus, postmodum Marchionibus paruit, hodie distracta: ejus tamen potior pars, ac pene tota Bohemiæ Regibus, reliqua pars aliis Primoribus ac Baronibus subest. Gentis Caput ac Marchionis sedes est *Brunna*, Germanice *Brin*, Bohemice *Brno*. Est & *Olmutium*, *Olomontium* aliis, Sedes Episcopalis, *Vologradensis* prius dicta. Urbibus præter has plurimis, domibus, mœnibus, turribus, & id genus ædificiis clarissimis abundat: cujusmodi sunt *Zwoyma*, *Radsch*, *Iglavia*, *Nova Civitas*, *Niclosburg*, *Mons Nicolai*, *Weiskirchen*, *Gremser*, *Bozeritz* olim Marchionum sedes, & complures alia, quæ in Tabula conspiciuntur. Amnium in Moravia Princeps *Morava* seu *Maravaha*, *Ciabrus* Ptolemæo; vulgo *die Marhe*, habetur, qui Olomuzium principem civitatem circumfluit, & ab illa in Pannoniam defluens, in Danubium tandem se suis & adventitiis aquis auctus, exonerat. Hic regioni nomen dicitur indidisse, seu, quod potius crediderim, a Regione summisse sibi nomen. Præter hunc præcipui sunt *Theya*, vel *Deins*, *Tharfa* Dubravio, nonnullis etiam *Thysa*. Hic Zuoynam, obitu Sigismundi Cæsaris memorabilem, præterfluit & limitem Maravianæ atque Austriæ statuit. *Igla*, a quo Iglavia Vrbs nomen sortita est, dirimit *Maravanos* a Bohemis, ac Maravianam quoque ingreditur. Cæterum *Odera* Fluvius haud procul Oomuzio

Urbs.

Flumina.

ortu
voca
lant
silen
Mora
ravia
nullo
in Mo
digni
Regio
ac Gab
valet
perind
bonori
nia, La

ortus,

ortus, suo nomine usque in Oceanum delabitur. Sunt qui illum a Ptolemaeo *Viadrum* vocari autumant. *Oderani* vocant ab Aucupibus vocabulo mutato, qui speculas avibus speculari captandisque constitutas, *Oderi* appellant; hodieque huiusmodi speculae in Moravia ad fontem *Oderæ* ab Aucupibus constituuntur. Neque *Hama* silentio prætereundus, quamvis tenuibus interdum aquis fluens, attamen eos agros rigans, quibus non alii in Moravia frumenti fertiliores, ita ut frumentarii coloni a largo frumenti velut ubere, jure suo illos lumen Moraviae appellent; in illis præterea sæpius quam in aliis Numismata M. Antonini, Commodique & aliorum nonnullorum Cæsarum, tam aurea quam argentea exseruntur. Quæ sane fidem bellorum cum Marcomannis olim in Moravia gestorum manifestam faciunt. Sunt & *Nigra* vulgo *Suarta*, & *Suittwa*, qui Brunnam Civitatem, dignitate proximam Olomuzio præterlabuntur. Pisces varios & quidem magna copia hi fluvii subministrant. Regio hæc quæ Bohemia minus montosa, nec tamē prorsus plana. Ponit hoc loco Ptolemaeus *Orcynium nemus*, ac *Gabretam Situm*. Incolarum (qui feroces rapinarumque avidi) sermo mixtus est, Bohemicus tamen prævalet, nam Germanica Lingua in urbibus tantum inter Optimates in usu est; De cætero, ritibus moribusque perinde morati ut Bohemi, inquit Dubravius. In hujus regionis pagis varie habitant Anabaptistæ omnium bonorum communionem professi. In Moravia ponit Mercator Comitatus *Hukenwaldt*, *Schonberg*. Dominia, *Lomnicz*, *Dubrantz*, *Gemicz*, *Walstain*, *Peitrix*, *Neuhauff*, *Telesch*, *Bozkowiz*, *Trebisch*, *Dinnowiz*, *Rageiz*.

Situa.
Moræ.

M m m iij

Sic

*Regio & unda
dicta.*

Situs.

*Cæli temperies.
Soli fertilitas.*

*Imperium Ma-
gno.*

Urbs.

Sicse habet Moravia : sequitur explicanda jamnunc in nostra Methodo *Austria*, olim *Pannonia superio* dicta. *Austriæ* nomen, Wolfgango Lazio teste, recens est : ab Autri ventu flatu, qui ista in regione frequens est : vel a voce Germanica *Oestreich*, quod nomen veteres Franci regnorum suorum limiti posuerunt, ut *Westreich* Occidentali. Atqui Francorum *Oestreich* ad Rhenum situm fuit : dictumque postea *Austrasia*, quo nomine amisso, videtur Pannonii illud sibi tribuisse, ut auctor est idem Lazius lib. 1 cap. 11 Comment. Gent. Aust. Sunt autem Austriaci Francorum & Saxonum soboles, qui hunc sibi tractum frustra reluctantibus Hungaris ferro pepererunt. *Austria* habet ad Ortum Hungariam : ad Meridiem Styriæ Montes, qui ab Alpibus perpetui in Hungariam & ulteriores regiones protenduntur : ad Occasum Bavariam : & ad Septentrionem Teium fluvium & Moraviam. Aere fruitur leni ac ameno, salubrique ob Euri viciniam quo perflatur. Ager omnis generis Frugum feracissimus, & qui minimo impendio colitur. Vili etiam & strigoso equo Agricola in eo tractu qui Campus Transdanubianus sive Marchianus dicitur, terram arat. Marga, citra quam agri in Bavaria infecundi, & macri sunt, quid sit, Austriacis incognitum est. Vinum omnis regio fert nobilissimum : meracius Germanico, dilutius Hispanico. Idque Moravis, Bohemis, Silesiis, vicinisque Bavaris præbet. Crocum insuper generosissimum gignit : Zinziber etiam producit juxta Hâburgum, ad radicem Cæcii montis. Argento abundat, non item Auro : Salem partim domi natum, partim importatum habet. Rerunt *Austriam*, aliquandiu Comites *Babenbergenses*, quorum primus *Lupoldus* Marchio Austriacus ab Ottone 11 Imp. dictus est. Postea *Henricus*, Dux ex Marchione factus a Friderico Imperatore. Qua stirpe deficiente, *Rudolphus Habsburgensis* qui in Cæsarem electus fuerat anno 1273 eam sui juris fecit, Ducatumque voluit appellari. *Fridericus* 11 in Regnum etiam exivit. Hujus regionis insignia olim erant quinque Alaudæ aureæ, in cælestino clypeo pictæ : sed *Lupoldus* Marchio hoc nomine, a rei eventu ab Imperio concessa nova usurpavit insignia, rubro & albo coloribus distincta, quod ita totus suffusus sanguine, in expugnatione Ptolemaidos fuisset, cingulo tenus duntaxat (quod album corpus interfecabat) a cruore immunis. Dividitur porro in *Superiorem*, & *Inferiorem*, quarum hæc ultra, illa cis Danubium sita est. Habet præterea quoque Styriæ Ducatum, inter Danubium, Muer & Miez fluvios extensum, cujus Incolæ partim Germanico, partim Sclavonico idiomate utuntur, strumisque pendulis deformes sunt. Habet & Ducatum Carinthiæ inter Muer & Dravum fluvium situm. Item Carniam Meridiem versus. Primaria Austriæ urbs est *Vienna* ante Christi Servatoris Nativitatem culta a Sarmatis & Windis, quibus successerunt Boii, Senones, alique quos Tiberius Nero in provinciæ formam redegit : *Vindebona* dicitur in Itinerario Antonini : Ptol. *Juliobonam* vocat, uterque ad eam locat x Legionem Germanicam, quameo loco confedissee multa admodum Monumenta perantiqua, tum intra urbem, tum extra eam restantur. Legioni huic a signo nomen *Alaudæ* fuit : unde etiam videntur prima orta esse Austriacorum Marchionum insignia, *Alaudæ* quinque.

Pannonia superi-
i ista in regione
suorum limiti
luit: di cumque
em Lazius lib. i
ne sibi tractum
Meridiem Styriae
Occasum Bara-
bri colitur. Villi
dicitur, terram
nitem est. Vinum
Bohemis, Silicis,
iuxta Haburgum,
partim importa-
Lupoldus Marchio
erico Imperatore.
xx eam sui juris
signia olim erant
rei eventu ab Im-
suffusus sanguine,
abab) a cruore im-
sita est. Habet pra-
ncolae partim Ger-
et & Ducatum Ca-
ria Austriac urbese
nt Boii, Senones,
Antonini: Ptol.
diffse multa admo-
a signo nomen A-
Alaudae quinq.

Dica

Dicta etiam est *Fabiana*. Otto Frisingensis lib. I Histor. Frid. cap. xxxii. *Dux tunc demum terga hosti dare compellitur, & periculis belli exemptus, in vicinum Opidum Viennam, quod olim a Romanis inhabitatum Fabiana dicebatur, declinavit.* Similiter legas in Historia Severini Episcopi Viennensis. Atque ad hanc adpellationem maxime accedit vulgata & trita apud Adcolas appellatio *Biana*. Idem Lazijs *Vindum* a Strabone appellatum ait. *Pannoniam Urbem* eam vocat Iordanes: vernacule *Wien*; *Wydne* Slavonice. Hanc Urbem Turcas *Beiz* vocare ex D. Carolo Rimio quondam apud Zelimum Turcarum Imperatorem Oratore se habere scribit Ortélius. *Weisb* vocat Leunclavius: item *Beiz*. Vrbs clarissima, ad Danubium Fluvium sita, Imperatoria sede nobilis: inexpugnabili murorum ambitu, præaltis folsis, aggere & vallo cingitur. Mœnia deinde spissa & sublimia, frequentes Turres, & Propugnacula ad bellum oportuna habet: ut Vienna sit munitionissimum adversus Turcarum furem Propugnaculum & Munimentum. Suburbia maxima sunt & ambitiosa. Edes Civium amplæ, area & picturis ornata, structura solida & firma, altæ domorum facies, magnificæque visuntur. Tempia Sanctis dicata, & ampla & splendida secto lapide constructa, perlucida sunt, & Columnarum ordinibus admiranda. Cellæ vinariæ adeo profundæ sunt & spatiosæ, ut sub terra non minus, quam supra terram ædificiorum esse feratur. Platearum solum stratum lapide duro, ut neque plaustrorum rotis facile conteratur. Annonæ & potissimum vini incredibilis copia, ita ut ducentes & mille Equos xl dierum vindemia exerceat. Christianam Religionem admisit anno cccclxiv Doctore Severino, qui etiam ibi Basilicas exstruxit. Historia hujus Vrbs peti potest a Lazio & Ottone Frisingensi. Urbem Fredericus II ornavit auxitque: ut & sequentes fere omnes Austriæ Duces. Nobilissimum in ea Gymnasium Artium Scientiarumque constitutum est a *Friderico* Imperatore: renovatum postea ab *Alberto* Archiduce anno cccccxvi. Id postea seditionibus inter studiosos gliscentibus collapsum subversumque est. Viennæ clari fuere *Wolfgangus* Lazijs Medicus & Historicus *Ferdinandus* Imperatoris *Julius* *Alexandrinus*, *Mathias* *Farrinator*. Fuit & Theologiæ Professor in Academia Viennensi *Iohannes* *Hafelbach*, qui adeo diffuse solebat explicare, quæ auditoribus proposita enarrabat, ut viginti unum annos legens in *Esaia* Propheta, ad finem primi capitis non pervenerit. Claram urbem fecit obsidio Turcarum anno cxcxxxix fortiter a Civibus tolerata, in qua Turcarum lxxx millia periisse memorantur. Est & in Austria Superiore *Gmunda*, Opidum quidem non ita magnum, quod tamen venustate & elegantia commendatur, situm ad Lacum qui inde adpellationem trahens *Gmundanus Lacus*, dicitur, ex quo Austriæ Flumen *Dravus* oritur. *Gmundæ* magna & lucrosa est negotiatio Salis, quod præstans & acre ex vicinis Montibus effoditur, & *Gmundam* allatum, vasculis (quæ patria lingua, *Krvelen* indigitant) impositum per *Dravum* in *Danubium* transportatur, unde Viennæ & in aliis Austriæ, Hungariæ, Stiriæ, Carinthiæ vicinisque Civitatibus magno commodo & lucro *Gmundanorum* distrahitur. Vrbes præterea & antiquæ & nobiles multæ in Austriâ sunt, maxime tamen insignes *Linzium*, *Strya*, *Wadenhoffum*, *Melicum*, Castellum antiquius *Claudionum*: *Cremisium*, *Cetina Castellum*, hodie *Zeisselmaur*, *Santohippolytus*, *Neuburgum* duplex, alterum a Cœnobio, a frumento alterum dictum

dictu
 Pruck
 aus ce
 gatur
 sunt
 ex Lac
 bus var
 tis atq
 portio
 hodie
 nix que
 pergam
 sunt Ec
 Ecclesiæ
 sunt, qu
 pellant,
 Imperio
 tus Vrba
 Hamdgra
 tem Circ
 inus (Tra
 Master
 D. Roggen
 smax, O
 mbach, M
 Epzling.
 mstium,

AVSTRIA.

463

dictum: *Petronella* nunc vicus, magnæ olim urbis, id quod rudera & ruinæ indicant, vestigium: Nova Civitas, *Pruck*, ad ripam *Leytha* fl. sita, *Hamburga*. Sunt & alia Opida plurima, quæ brevitatis studio prætereo. Latius complures habet, cujusmodi sunt *S. Wolfgangi*, *Ussere*, *Orsee*, *Fillesee*, *Eynsiedlersee*. Ac fluminibus irrigatur permultis: horum *Danubius* primum est, olim regionis terminus, nunc eam mediam secans. Reliqua *Lacm.* sunt *Athosinus*, *Genus*, seu *Onasus*, *Tranus*, *Tramus*, *Erlaphus*, qui ad Cellam templo virginis Matris celebrem, *Flumina*, ex Lacu amoenissimo oritur: *Traisus*, *Xpilius*, *Melicus*, *Marchia*, *Teius* qui Moraviam ab Austria discescit, *Cam-* *buis* vario Piscium genere nobilis, *Leytha*: & in quo scitissimi saporis Cancri, *Suegadis*, & alia. Montibus mul- *Montes*, tis attollitur, quorum præcipui sunt *Cecus Mons*, vulgo *Calenberg*, a Danubio ad Dravum fl. extenditur, ejus hodie *der Haimburgerperg*, a Danubio ad Arabonem trahitur. Silvæ hinc inde conspersa est regio quæ *Hercy. Silva*, nix quoque portiones sunt ac Lunæ Silvæ: dicunturque hodie *der Freystetter und Königswiserwaldt*. Ad alia pergamus. In Vrbe Vienna duodecim quotidie Magistratus jura dant & leges dicunt. Quorum quatuor *Ratio gubern.* sunt Ecclesiastici, Pataviensis Episcopi Officialis, Viennensis Episcopi Officialis, Capitulum Cathedralis di- *di.* sunt, quem vocant *Regimentum*, unde omnes Inferioris Austria jura petunt, & quem *Fiscum* sive *Cameram* ap- pellant, quo omnes rationes earundem provinciarum referuntur. Reliqui his subjecti sunt, & a quibus ad superiores provocatio libellorum fit, Senatus Provinciæ cum suis Marescalcis, Ordinati Provinciæ, Sen- *Handgraviatum* tus Urbanus cum suo Consule, Prætorium Urbanum, Telonarii Judicium, & Mercatorum Prætorium, quod *Handgraviatum* vocant, de quibus fise in sua Vienna discescit *Wolfgangus Lazius* Viennensis. Tertius au- *tem* Circulus Imperii est *Austriacus*, in quo 11 sunt Ordines. In 1 sunt Ecclesiastici, Episcopi *Tri-denti-* *mus (Trent)* *Brixienfis (Brixen)* *Goricensis*, *Segovienfis*, *Labachienfis*, *Viennensis*, *Teutsch Ordens* *Maister*, *Ordens* *Maister in Eischthal*. In 11 Principes seculares, Archidux *Austria*, *Co. Schaumburg*, Baro *Wolkenstein*, *D. Senster* *D. Rogendorff*, *Co. Hardeck*. Et præter Principes Imperii invenio in Austria nominari Comitatus *Thurn*, *Gmünd*, *Ortenburg*, *Perneck*, *Garb*. Freyhern, *Landskron*, *Wanberg*, *Hobē*, *Osterwitz*, *Neuberg*, *Guetenbag*, *Teuf-* *bach*, *Marhofen*, *Aversperg*, *Dorneck*, *Saraw*, *Hartenstam*, *Schwarzenaw*, *Tornstam*, *Wachauthall*, *Hoffkirchen*, *Eyring*. Dominia item, *Aichelperg*, *Calenprun*, *Massenperg*, *Stubenberg*, *Heggenberg*, *Stakrenberg*, *Liechtenstam*, *Alfistam*, *Puchaim*, *Luettfurt*, *Porges*, *Schonkirchen*, *Schiffenberg*, *Altenperg*, *Hornstein*, *Seibersdorff*.

N n

Salzburgen.

Regio & unde dicta.

Solifertiliat.

Imperium majorem.

Urbs Salisburgum.

Salisburgensis Episcopatus ab urbe Metropolitana Saltzburgo nomen habet. Franciscus Irenicus ex quinque Episcopatibus Bavariæ hunc primum vocat. Hujus territorium omnis generis Metallorum dives est, Auri, Argenti, Aeris & Ferri. Reperitur hic quoque Vitriolum, Sulphur, Alumen & Antimonium. Sunt quoque Marmoris Lapidicinz. Plana loca etiam confectionibus agris, Frumentoque apta. In Montibus frequentia quoque aucupia, ac Ferarum venatio. Salisburgenses Præfules nominat Munsterus 1711; ultimum Ernestum Comitem Palatinum Rheni, Bavariæ Ducem, Alberti & Kunegundis Friderici Imperatoris Filii Prolem. Porro sedes ista sub Arnone x Ecclesiæ hujus Antislite Archiepiscopatus titulo insignita est Leone 111. Habetque sub se Suffraganeos Episcopos, Tridentinum, Paraviensem, Viennensem, Gurcensem, Brixiensem, Frisingensem, Seccoviensem, Laventiniensem, & Chyemensem. Metropolis est Saltzburgum vel Salisburgum, vulgo Saltzburg, quod nomen a Saltzach fluvio accepisse creditur: quanquam alii a Sale quod in ejus vicinia edificatur, Saltzburg dici autumant. Juvantia vel Juvavia, vel Juvavinum olim dictum fuit a juvando, Germanice Helffenburg, quod Castrum ibi extruxerit Iulius Cæsar, juvamen seu subsidium ac refugium Legionibus suis contra Germanos quos debellatus erat. Traduntur namque Romani cecidisse Germanorum 3400000, ac 1500000 in captivitatem duxisse. Alii nomen Juvavia a Juvavio cognomini & adjacente fluvio obtinuisse credunt. Dicitur & Juvense Castrum in lib. Norit. ut Pighius docet in Hercule Prædicio. Aventinus adserit ex veteribus diplomatis ostendi Pedicum Ptolemæi esse, pagumque ibidem adhuc nomen servare. Franciscus vero Irenicus scribit Gamandurum, aut Badacum Ptolemæi esse: cui & Volaterranus adstipulatur. Juvavia meminit Antonini Itinerarium. Sed Helffenberg vocabulum vetustius esse Juvavia; putat Gaspar Bruschius: atque ex eo Juvavia factum, quod idem significat. Pighius scribit, in hujus urbis templo se legisse hos versiculos:

*Tunc Hadriana vetus, quæ post Juvavia dicta,
Præfidalis erat Noricis, & Episcopo digna*

*Rudberti sedes, qui fidem consulit illis
Christi, quem retinet, Saltzburgum sero vocata.*

Rupertus enim vel Rudpertus Episcopus Wormaciensis ex Regia Francorum stirpe ortus, cum post Regis Childeberti obitum a sede sua pulsus esset, circa annum Salutis 1521, ad Theodonem Ducem Bavariæ Ratisbonam venit, eum instruxit, & baptisavit, ejusque nutu Noricum peragrans multos convertit & Christo dicavit. Incidens autem in ruinas desolatas veteris Juvaviæ Locum Episcopatus idoneum, Basilicam ibi in honorem S. Petri construxit, Monasterium Ordinis S. Benedicti adjecit, rexitque ibi Episcopalem Ecclesiam annis 217, mortuus anno D. 1538. Urbs hæc in mediis Alpibus situm habet: decenti Murorum ambitu, Turribus & Propugnaculis, tam publicis quam privatis ædificiis cultissima: Regia quondam Sedes ac Domicilium, quando & superbissima ex Marmore Fanorum structura præ cæteris caput extulit urbibus. Maxima fluminis situsque oportunitas hoc præstitit. Nunc etiam Archiepiscopali dignitate inclarescit,

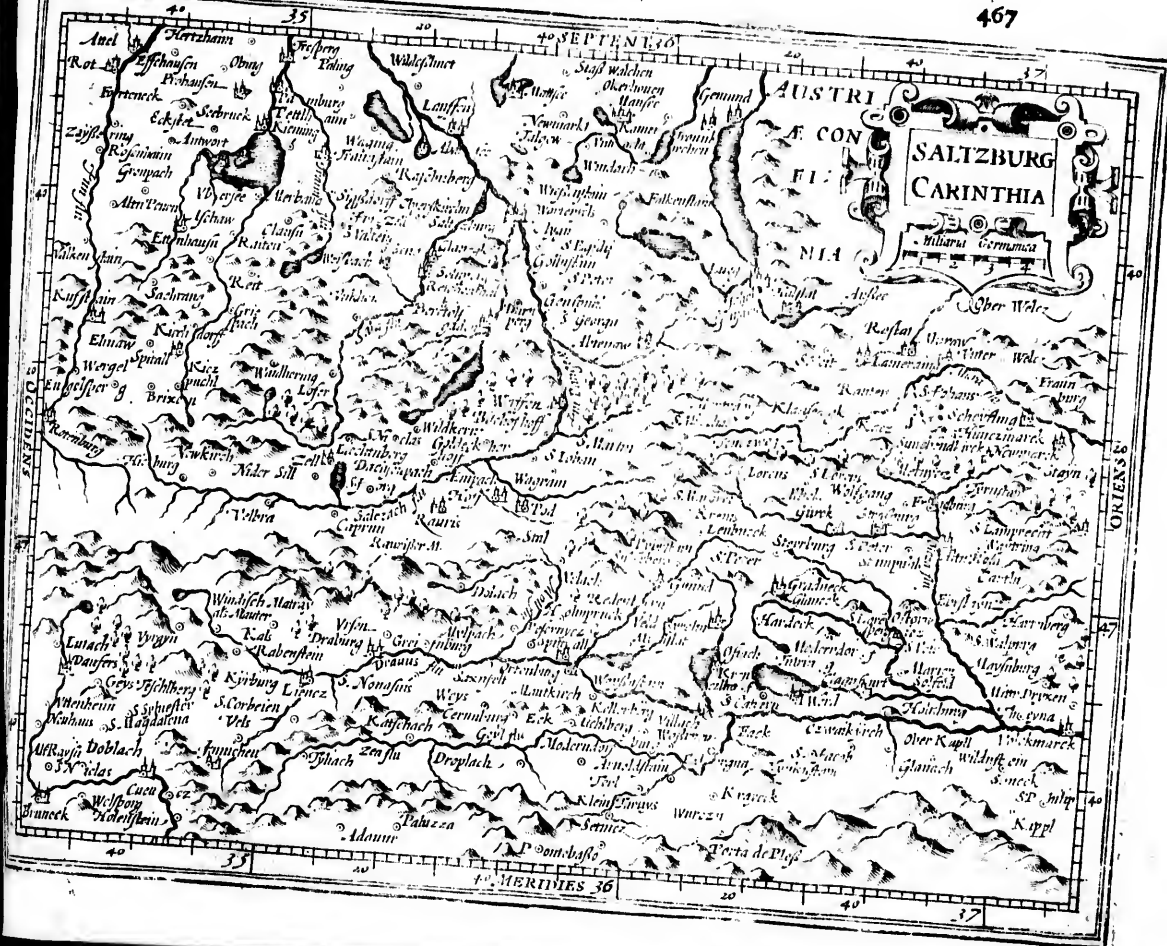
qui

Trenicus ex quin-
Metallorum dives
& Antimonium,
que apta. In Mon-
asterio L VII;
lerici Imperatoris
ulo insignita est
s, Gurcensem, Bri-
el Salisburgum, vul-
ejus vicinia eco-
ndo, Germanice
in Legionibus suis
um 3400000, ac
vio obtinuisse cre-
nus adferit ex ve-
Franciscus vero
tur. *juvavia me-*
ruschi: atque ex
erficulos:

is
sevo vocata.
cum post Regis
cem Bavariz Ra-
onverrit & Chri-
stodoneum, Basi-
e ibi Episcopalem
et: decenti Mu-
Regia quondam
aput extulit urbi-
gnitate inclarescit,
qui

SALTZBURG.

467

qui primæva quidem institutione Laureaci, tum Patavii, rerum vicissitudine huc translatus fuit. Habet hæc Vrbs paludes, planiciem, colles & montes. Paludes præbent pascua, montes aucupia & venationes nonnullas. In hac Vrbe Sepulchrum visitur Theophrasti Medici celeberrimi in Nosocomio apud S. Sebastianum cum tali Epicedio: *Conditur hic Philippus Theophrastus insignis Medecine Doctor, qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropsin, aliaque insanabilia corporis contagia mirifica arte sustulit, ac bona sua in pauperes distribuendi collaudaque ordinavit. Anno M.D.LI. die 24 Septemb. vitam cum morte commutavit.* Fluminibus ac rivulis innumeris propemodum rigatur hæc regio, quæ ex Montibus scaturiunt. *Anassus* fluvijs in Septentrionem defluit, quem *Alzjus*, *Saltzjus*, *Matichus*, suis aquis augent. *Traunus* ibidem ex Lacubus oritur. Hinc etiam *Mur* & *Dravus* nobilis amnis oriuntur, quem posteriorem Plinius nominat lib. 111 cap. xxv eumque ex Noricis fluere tradit. Reliqui ignobiliores rivuli in hos quos modo nominavi effunduntur. Dicitur omnis montosa, jugisque Montium, quæ adcolæ *Tauri* vocant, aspera. Hinc ista sunt, *Radstatterthurn*, *Felbergthurn*, *Kornthurn*, *Casteinertthurn*, multique alij adeo alti, ut, qui media æstate eos conscendunt quum ad verticem perventum est, frigore infellentur; nullus curribus locus, angusti calles, adeoque interdum præcipites, ut vix jumento clitelario etiam adfueti iter sit, grandia vero pericula scandentes maneant, quum aut subito exorti venti in præcipitia homines abripiant, aut immensi convolutarum nivium globi silvas, saxa, jumenta, atque etiam domos vicinas sæpe obterant. Ex his Montibus Amnes frequentes defluunt, de quibus supra meminimus. Montes etiam præter supra dictos *Tauros*, habet in Meridiem versus, Alpes quos *Albi* ipsi vocant: variis quoque cognomentis adscitis, ut *Villacher Albi*, *Swanberger Albi*, &c. Item *Crenenbergum* Montem, *Lentachbergum*, & in Oevina valle metalliferos de quibus sic cecinit Conradus Celtes lib. Amorum 11 ode vi.

*Qui mihi de celsis nuper fuit Alpibus ætus
Oenus ubi, atque Athesis murmura rauca facit.
Argenti æternoscaturit qua vena Metallo,
Et ditat totam patriam Alemanicam.
Hic balant liquido, puro & de fonte Saline.
Ditantés Bavaros, Austriacosque Duces.*

*Hic turba est tetra nigraque smillima morti,
Qui solvunt vultus ignibus æra suis.
Haud credas nostris decocto Metalla per ignem,
Sed Phlegæontæis mundificata vadis.*

Silvis quoque hic Episcopatus non destituitur. *Hardionem* enim, *Henhardum* & *Weyhardum* Silvas ad Septentrionem positas habet. Verum de Episcopatu Salisburgenſi hæc jam dicta sufficient, reliquum est ut de Carinthiæ Ducatu quem hujus Tabulæ titulus etiam præ se fert, nonnulla dicamus.

Carinthiæ Ducatus.

CARINTHIA vel *Carnithia* (quod Rithaymero auctore rectius scribitur) a *Carnis* populis nomen suum obtinuisse videtur, qui vetusti ejus loci Incolæ sunt, utpote quorum & Plinius & reliqui in hoc

Flumina.

Monta.

Silva.

Regio unde dicta.

t. Habet hæc
tiones nonnul-
baltianum cum
lepram, poda-
distributenda colla-
bus ac rivulis in
Septentrionem
as oritur. Hinc
i cap. xxv eum-
unduntur. Dicitur
Radstatterthann,
eos conscendunt
s, adeoque inter-
nidentes manent,
n nivium globi sil-
equentes defluunt
versus Alpes quos
o, & c. Item Cren-
radus Celtes lib. A

nam morti,
tis.
per ignem,
ndis.

m Silvas ad Septem-
tum est ut de Carin-

Carnis populis ne-
us & reliqui in ho-
lo

loco meminerunt Geographi. Vtrum vero a Carnunto, veteri Opido ejus crebra apud auctores men-
tio est, nomen huius suum traxerint, an vero ipsi a se urbem denominarint, dubium fecit rei vetustas. Est
is locus in Ripensi Pannonia, septem fere Vienna Milliaribus distans, ubi non obscura celeberrimæ olim ur-
bis indicia, monumenta ac rudera, etiamnum extant, ei nunc D. Petronellæ nomen est. Dicuntur vero &
Carnioli Germanice *Karnten*, *Krain*, *Karst*. Habet autem hæc Regio ab Ortu & Septentrione Stryiam, ab
Occasu & Meridie Alpes & Forum Iulii contingit. Hujus pars est Carniola. Multæ in hac Regione valles
collesque Tritici feraces. Solinus cap. xxx ait, Agrum Noricum frigidum & parcius fructuosum, qua vero
subducitur a jugis Alpium admodum lætum. Metropolis Regionis est *Santo-Victus* urbs minime negli-
genda ad Glanam Fluvium. Forum habet satis spaciosum, ac perennis aquæ Fontem limpidissimum. Sunt
præterea *Villacum* Opidum, donibus in fronte coloribus historiisque magnifice depictis, spectantibus gra-
tum. Situm est in planicie altissimis rupibus septum ad Dravum flu. Ponte lapideo ejus oras connectens:
Jugensurum urbs bene munita, *Cludua* antiquitus, Lazio teste, vocata. Sunt qui scribunt, ejus urbis Ci-
ves furibus adeo esse inexorabiles, ut levissima etiam furti suspitione notatus, inauditus ad crucem abripia-
tur, post ejus diei quo supplicium de eo sumptum est, tertium, de mortuo judicant: quem si in fontem co-
gnoverint, honorifice sepeliunt: si jure eum damnatum compererint, pendere sinunt. Sed hanc Fabellam
commentitam vocat Rithaymerus. *Frisachum*, magnam referens vetustatem; *Wolfspergum* Lavando flu. ad-
jacens: *Santo Leonardus* & c. Multi in hac regione Lacus, multi Amnes. Lacus sunt *Mulsetersee*, *Ossi-
chersee*, *Werdsee*, *Lavandisee*, *Indenburgersee*, *Weysssee*. Inter Amnes præcipuus *Dravus*, qui per Stiriam ac
Pannoniam in Danubium fertur. Hand inferior *Savo*, *Glama*, *Schlemitz*, *Lavanda*, quos omnes Dravus
absorbet. *Mura* quoque eidem Dravo miscetur. Plerique autem dictorum flu. huic Regioni Fontes suos
debent, ac in eadem Ostia sua habent. Montibus undique innexa est Regio. Excelsa enim Alpium capita, ut
Strabo scribit, continua hætenus extenduntur, & unius Montis faciem exhibent, remissa inde & inclinata,
plures in partes, & plures in vertices attolluntur. Tauri portiones jugaque crediderim, unde ab Incolis su-
is nominibus distincta. Ab Occidente *Gastein Taurin*, *Villacher Taurin*, *Rastatter Taurin*, *Karnen Taurin*,
vocantur. Nonnulli vero vertices Alpium nomina servant, ut sunt *Modringalbn.*, *Serbisalbn.*, *Sanalbn.*, & c.
Et Dravo flu. *Dietzpergus* imminet, & super hunc Mons Argentatus est, adcolarum lingua *Silber Berg*: *Ra-
stpergus Mons* Muræ ac Ilaræ fontes habet, altero in Meridiem, altero in Ortum fluente. Inter hos vero Tau-
rini Alpiumque editissimos colles, Silvæ Lucique sparguntur, Hercyniæ Silvæ portiones, uti sunt *Hirschpühl*, *Silva*,
Priewaldt, *Adelwaldt*, *Eremus* vulgo in *der Eynod* silvæ. Mineris prædictæ Alpes, Ferri, Argenti, Auri turgēt. Quan-
tum ad Ecclesiasticam Iurisdictionem attinet, ea inter Episcopum Saltzburgensem, & Patriarcham Aquilegi-
ensem partita est, inquit Paracelsus. Ritum apud hos insolitum ac minime vulgarem inaugurandi Principes ac-
curatissime in sua Europa describit Pius II, & Munsterus lib. III Cosinographiz.

Solifertilitas.
Urba.

Lacum.
Flumina.

Montes.

Silva.

N. n. n. iij

Polonia

Poloniæ Regnum.

470

Regio & unda dicta.

Situa.

Cæli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium majorem.

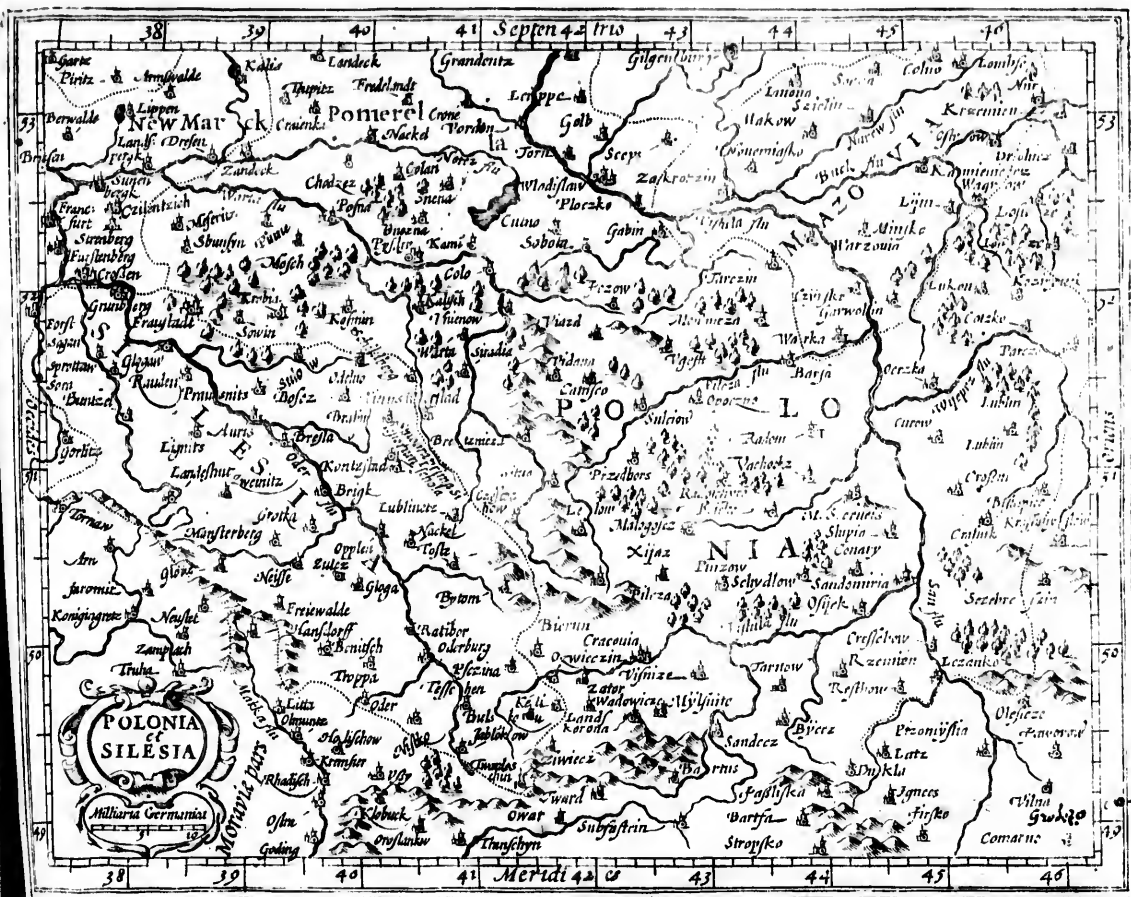
Urbes.

POLONIA a planitie terræ (quam ipsi etiamnum *Pole* vocant) nomen habet. Vasta admodum regio est: ad Septentrionem Borussia & Pomerania respicit, ad Orientem Solem Massoviam & Lithuaniam; qua Merides est Russia & Hungaria Montibus clauditur: qua Occidens Lusatia, Silesia & Moravia. Longitudo CCCCLXXX, latitudo CCC Milliarium. Regionis Aer purus, sed frigidus rigensque ac severæ hyemes. Regio omnis plana, fertilis Hordei, Frumenti, Leguminum. Abundat Fructibus, Cera, Melle, Butyro. Habet & Salis maximam copiam, qui ex terra eruitur. Habet & Aeris Fodinas in Montium jugis, Tatri, ab incolis dictis: nec non Sulphuris. Abundat insuper Armentis, adeo ut Saxonia multæque gentes Germanicæ Polonicis Bubus victitent. Varii generis videre est ibi Animalia, magnamque Pecudum & Ferarum copiam. Habet Vros, Bisontes, Tauros & Equos silvestres, Onagros, quoque & ejusmodi. Nec desunt Aves variæ magna copia, ad aucupia invitantes. Regni titulum & Majestatem accepit Polonia anno 1118 regnante *Boleslao Chabri*, qui ab Ottone 111 Romanorum Imperatore regium diademata accepit. Post annos vero LXXVII sub *Boleslao Audaci*, qui crudeliter Stanislaum Cracoviæ Episcopum trucidavit, regio diademata a Pontifice Romano privata est. Iterum tamen recuperatum est avitum jus, electo in Regem *Premislaus* 11, Duce majoris Poloniæ & Pomeraniæ, anno 1300. Dividitur hæc regio in Poloniâ *Majorem* & *Minorem*. *Major* est magis Septentrionalis, eamque mediam intersecat Varta fl. *Minor* est Australis eamque Vistula pererrat. In *Majore* Poloniâ Civitates principales istæ. *Posnania* ad *Vartam* & *Prosniam* fluvios, inter colles condita, muro duplici: ædes habet lateritias amplas & multas: suburbia vasta ad Vartæ ulteriorem ripam, stagno ingenti paludibusque circumdata: nundinas etiam binas quotannis admodum celebres, & Episcopatus sedem. Habet sub se Opida ista, *Koscien* inter lutosas paludes VII milliarium intervallo. *Miedzyrzecze*, cujus domus omnes ligneæ, estque finitima Silesiæ & Pomeraniæ: *Ostresow* in planicie inter Silvas sita; *Wschow*, *Sremck*, *Prenel* & *Rogozno*. *Calisia* Civitas est muro circumdata, inter paludes, quam Proсна fl. præterlabitur. Arcem muratam hoc loco fuisse, ruina testantur. Sub hæc sunt *Guesno*, *Pyzdry*, *Wartba*, *Naklo*, *Land*, *Konn*, *Slupeza* & *Kolo*. *Guesna* muro circumdata est, in planicie, inter lacus collefque. Hæc prima omnium Civitas a *Lecho* condita est: in hæc Princeps Poloniæ *Boleslaus Chabri* ab Ottone 111 Romanorum Imp. Regium Diadema accepit, quo ad hoc usque tempus Reges Poloniæ utuntur. *Siradia* Civitas lignea muro septa est in planicie. Sub hæc sunt *Kielania*, *Sadeck*, *Petricovia*, *Rospza*, & *Spicimiria*. *Petricovia* palustri loco sita, lutosa est. *Lancisia* Civitas est haud inamœna, muro fossaque clausa, in planicie. Sub ea sunt *Orlovina*, *Piatce*, *Bresinia*, *Kornazew*, *Biechow*, & alia nonnulla Opida. *Cuiavia* sive *Wladyslavia* urbs ampla est, habet sub se *Biagosciam* ad Budam fl. navigabilem, quo merces ex Polonia in Vistulam deferuntur. *Breslia* sub se habet *Radziejow*, *Crusphiciam* & *Cowalow*. *Crusphicia* post Gnesnam omnium Polonicarum urbium prima est, lignea, cum arce lateritia, ad Lacum *Geplo*, ex quo Lacu Mures olim prodierunt, qui *Pompilius* Principem Poloniæ in ea Arce iusta numinis ira vindictam deposcete devoravit.

Rava

POLONIA.

421

• Leopoldis

POLONIA.

472

Urba.

Rava Civitas lignea est ad flu. *Ravam*: habet sub se Opida *Sochaczewiam*, *Gostinin*, & *Gambin*. *Ploczko* amœna Civitas in colle ad *Vitulum*, sedes est Episcopalis: sub hac sunt *Bielsko*, *Riczanyaz*, *Sieproz*, *Srensko*, *Mlawz*, *Plonsko*, & *Radzanow*. *Dobrinia* in scopulo ad *Vitulum* sita est, in ea Arx fuit quam Crucigeri demoliti sunt. Sub hac *Slonsk*, *Kipin* & *Gorzno*. In Polonia vero minores urbes principales hæ sunt, *Cracovia*, *Sandomiria* & *Lublinum*. *Cracovia* in planicie ad *Vitulum* exstructa est (eam Petrus Appianus putat esse *Prot. Carodunum*) muro duplici, valloque firmissimo. Arcem habet in scopulo eminenti, quem *Vanel* dicunt. In hac urbe Regum Poloniæ sedes est, & sepultura. Gymnasium quoque celebre studiis Philosophiæ & Artium. Carent autem *Cracovienses* Advocato supremo, sed Rex ipse Præturam *Cracoviensem* obit. Castellanus quoque *Cracoviensis* Palatino in Senatus consessu prior digniorque est, cum in cæteris Regni Provinciis Palatinus Castellano præferatur. *Cracoviæ* tres Civitates contiguz sunt *Clepardia*, *Stradomia*, & *Casimiria*. Habet sub se Ducatus duos, *Zatocensem* & *Osuniocimensem*. Opida ei subsunt hæc, *Biecz*, *Uvonicz*, *Sandecz*, *Lelow*, *Kysz*, & *Proskovice*. *Sandomiria* Civitas Principalis illius districtus, muro circumdata, in colle ad *Vitulum* sita est, abest *Cracovia* xxxi mill. Arcem habet antiqui operis & ut tunc bella erant, satis munitam. Sub ea sunt *Checiny* in loco plano, fodinis *Lazuri* clara, in quibus etiam Argentum reperitur, *Korczin*, *Wislizia*, *Pilzno*, *Opoczno*, *Radomia*, *Poloneck*, *Zannchof*, *Zarnow*, & *Malogost*. *Lublinum* Civitas præcipua illius districtus, ultra *Vitulum* est, muro, fossa, stagnis, arce munita. In hac quotannis triplices sunt nundinæ, ad quas conveniunt Turcæ, Armeni, Græci, Germani, Moschovitæ, Lithuani, alique. Arcem s. adluit *Bystrzina*. Sub ea sunt *Vrzedow*, *Lulow*, *Parcow* & *Casimiria*. Porro Poloniæ regio stagna habet pernulta & Lacus, in quibus omne Piscium genus. Nobilissimis etiam fluminibus rigatur, quorum primum est *Vandalus* sive *Vistula*, Germanis *De Wixel*. Sequuntur *Chronus*, nunc *Pregel*, *Nyennien*, *Ruhon*, *Viadru*, *Varta*, *Tyras* nunc *Nyester*, *Hypania*, hodie *Bngh*, *Borysthenes* nunc *Nyeper*. Præter hæc minorum gentium: multa. Montes fere nulli sunt, præterquam qua in Meridiem vergit, ac ab Hungaria *Sarmaticis* *Carpathiisque* montibus quos *Tatri* incolæ vocant, dirimitur. Silvæ pene omnis regio obducitur, quæ *Hercyniæ* portiones sunt. Sed de his hæcenus. Status autem Politicus Regni Poloniæ ii habet Membra. i Ecclesiastici in quibus sunt Archiepiscopi ii *Gnesina* & *Leopoli*. Episcopi *Cracovia*, *Ploczko*, *Chelma*, *Vladislavia*, *Pomesania*, *Varmia*, *Culma* & *Sumbiensis* *Poznania*, *Premisla*, *Cavenez*, *Vilna*, *Mednicque*, *Luccoria*. In Livonia *Riga*, *Derpta*, *Abfel*, *Revalie*. ii Nobiles, in quibus sunt Castellani *Cracovia*: Palatini, *Cracovia*, *Poznania*, *Sandomiria*, *Kalisch*, *Siradia*, *Lancise*, *Brzeſte*, *Inowladislavia*, *Russia*, *Podolia*, *Lublin*, *Belze*, *Plocense*, *Maſovia*, *Rava*. Item in Lithuania *Vilna*, *Trochi*, *Polesco*, *Novogrod*, *Vitellia*. Item in Prussia *Culma*, *Marienbourg*, *Pomerania*. Castellani *Poznania*, *Sandomiria*, *Kalisch*, *Poinice*, *Gnesina*, *Siradia*, *Lancise*, *Brzeſte*, *Inowladislavia*, *Leopoli*, *Camenecia*, *Lublin*, *Belze*, *Plocense*, *Genæ*, *Ravense*, *Sandecia*, *Myedzeris*, *Vislicie*, *Biece*, *Rogostia*, *Radom*, *Zawichost*, *Landense*, *Sreme*, *Zarnow*, *Malogost*, *Vielune*, *Premisla*, *Haine*, *Sanoæ*, *Chelme*, *Dobrinia*, *Polancie*, *Premetense*, *Criswinense*, *Czecovia*, *Nale*, *Rospiria*, *Byechovia*, *Bydgostia*, *Brozſzine*, *Cruimicie*, *Osueciense*, *Cueneret*, *Spicimirie*, *Inowlodense*, *Revalia*, *Zavola*.

Lacus.

Flumina.

Montes.

Silvæ.

Ratio gubernandi.

*Zawoloc, Sochazania, Vafovia, Gofine, Vifne, Racieł, Siepracense, Wifogrod, Riprin, ZabrochZinenfe, Circha-
novia, Livenfe.* In Lithuania *Vilna, Trochi;* In Pruffia *Culma, Elbungen;* *Pomerania.* Capitanei, cujus officii per-
multi sunt in toto Poloniz Regno. Marefcalli 11, *Regni & Curie Regia.* Status Ecclefiafticus conftat his
Archiepifcopis & Epifcopis, qui dicti funt. Viri plerique Nobiliores, excellenti ingenio præditi funt, mul-
tiſque & longinquis peregrinationibus prudentiam ſibi & multarum linguarum peritiam compararunt :
Impavidi funt, & cum hoſte etiam robuſtiſſimo pugnam non detrectant; laſi a Magnatibus, injuriam omni
conſanguineorum, clientum, amicorum, & familiarium confederata manu ultum eunt, neque ante ceſſant,
quam vel vindicarint, vel occubuerint. Poſtremum non tam liberales ſunt quam proſuſi: quod vitium augent
frequentibus commefſationibus, & immodicis largitionibus; tum etiam ingenti clientum ſervorumque quos
aliunt, veſtiunt, & ornant numero.

Sileſia.

ET hæc de Poloniz Regno :reſtat paucis explicanda *Sileſia.* Nomen illi ab æmne cognomini, ut tradit
Conradus Celtes. Alii aliunde derivant. Terminatur a Septentrione & Ortu Polonia : a Meridie Mo-
ravia & Hercynia Silva, ab Occidente Luſatiz & Bohemiz parte. Longitudo eſt cc mill. paſſ. Latitudo 1 xxx.
Aer quamvis paulo frigidior, utcunque tamen mitis & clemens. Ager quod crebris torrentibus ac rivulis
irrigetur, fertilis admodum eſt, ac res naſcentes ex terra, magna ubertate in plerique locis fundit, & alicubi
venas Auri, Argenti, Plumbi, & Ferri gignit: res etiam ad veſtitum non modo ſuarum, ſed multarum etiam
gentium conſciendum largiſſime ſuppeditat. Vrbes hic cultæ & legibus artiumque humanarum ſtudiis ex-
ornatæ. Metropolis ejus eſt *Uraſiſlavia, Budorchiſ* ut quidam volunt Prol. vulgo *Breſlaw.* Dugloſſus ſcribit,
eam exſtructam a Mięſlao Duce Poloniz, paullo ante annum Chriſti milleſimum. Inde poſt annos xl or-
natam eſſe Epifcopatu a Caſimiro Rege Poloniz: his incrementis tantum aucta eſt, ut ejus Civitatis Anſtiſ-
tes *Aurei Epifcopi* ob divitias & rerum omnium copiam dicerentur. Anno c10cccxi tota in favillas abiit.
ſed ſub Carolo 111 Imperatore ex lateritia facta eſt aurea. Memorabile eſt quod de Turri templi S. Eliza-
bethæ reſtat ſequens inſcriptio. MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS. Situs loci, ædificio-
rum ſplendor, turrium, templorum, pontium ſtructura, platearum diſpoſitio, urbem vehementer cominen-
t. *Niſſa* Epifcopalis eſt Civitas. Sunt præterea in hoc tractu Duc. xv, *Lignicenſis, Bregenſis, Teſchinenſis, Mon-
bergenſis, Olſuicenſis, & Becuſtadienſis;* tres veteres familiæ, videlicet *Lignicenſis, Teſchenſis, & Monſterber-
genſis* adhuc obtinent. *Tropavienſis, Opolenſis, Niſſenſis, Uraſiſlaviensis, ſive Breſlaw, Svidmeenſis, Hurenſis, Gla-
ſenſis, Raſibornenſis, & Sagonenſis:* Sed hos poſtremos Reges Bohemiz, extinctis veteribus dominis adepti
ſunt. Baronum 111 Familiæ, videlicet a *Trachenberg, Verrenberg, & Pleſſenſis.* Supremum Regis Tribunal
Sileſia eſt *Vraſiſlavia,* ubi & ſedes eſt Epifcopalis, quemadmodum & *Niſſa.* *Viadrus* per hanc regionem labi-
in quem undique plures æmnes & rivi conſuunt, *Ela, Ola, Bobrus, Baruſius & alii.*

*Regio & unde
dicta.
Situs.
Cæli temperies.
Soli fertilitas.*

Urbs.

Flumina.

Hungariæ Regnum.

474

Regio & unde dicta.

Situs.

*Cæli temperies.
Soli fertilitas.*

Animalium varietas.

Imperium majus.

HUNGARIA, vulgo *Hongerem* (quam nomen ab Hunnis vel Hungaris populis ex Scythia profectis, qui eam incolunt, habere conlunt) Pannonias & trans Danubium Iazygum & Dacorum Regionem fere omnem occupat. Ad Meridiem est Savus Amnis, quo a Croatia & Servia disjungitur, quæ sunt in parte Illyrici Adriatico pelago obversa. A Septentrione sunt Polonia & Russia, Carpato monte disclusa. Ad Occidentem Solem Aultria, Superioris quondam Pannoniæ Caput, cum Moravia & Stiria, ab Oriente Mysia quam Rhetianam nunc appellant. Regio omnibus Cæli benignitate & clementia, ac loci amœnitate, Sitisque pulchritudine, suo jure ante ferenda. Ager rerum omnium copia ac fertilitate felix. Gemmas, Aurum, Argentum, Colores, Sal fodientibus abunde largitur. Pabuli, Frumenti, Leguminum ac Fructuum nusquam abundantia major. Vinum gignit generosissimum tractus Danubianus, a Quinque-Ecclesiensi Agro Taurunum seu Belgradum usque. Olea tamen rara aut nulla est: ea dempta omnibus propemodum Naturæ dotibus hoc Regnum ornatum videtur, Animalia producit varia, quorum tanta hic copia, inprimis Ovium, Boum, ut in exterarum Regionum tot & tanta armenta mittat, ut pene incredibile videatur, præteritum in Italiam & Germaniam. Feris quoque mirifice abundat, Leporibus, Danis, Capreolis, Cervis, Apris, Lepis, Ursis, & hujusmodi; Avibus item, præsertim Turdis, Perdicibus, & Phasianis. Coluerunt Regionem hæc primum *Peones*, sive *Pannonies*: postea *Gothi*, qui ab *Hunnis* expulsi sunt: *Hunni* a *Longobardis*, qui etiam totos XI. II. annos hic confedere. Successerunt iterum *Hunni* Duce *Attila*, quo obito, Carolus Magnus eam iurisfecit. Anno autem CCIO sub *Arnulpho Imperatore* ex Scythia profecti *Hungari* loca ista occupaverunt Paganissimum colentes ad usque *Regis Stephani* quem *Sanctum* vocant, inaugurationem. Ab eo deinceps ad nostra tempora Hungaria Christianam Religionem potestata est. Continet autem Hungaria totam *Iazygum Metam* starum regionem, quam *Ptolemæus* Danubio, Tibisco & Montibus Sarmaticis circumscribit. Horum reliquias adhuc exstare constat, & vulgo contracta voce *Laz* vocari. Incolunt vero sedes a *Plinio* descriptas & linguæ idiomæ habent Hungarico dissimilimum. Regum Hungariæ primus fuit post Christianam religionem *Christianus Stephanus* cognomento *Sanctus*, sequuti sunt *Petrus* ejus Nepos, *Andreas* Confanguineus, *Bela*, *Salomon*, *Geysa Ladislaus*, *Almus*, *Stephanus II*, *Bela cæcus*, *Geysa II*, *Stephanus III*, *Bela III*, *Emericus*, *Ladislaus II*, alique longo ordine, ad usque *Rudolphi II* Regis & Germanorum Cæsaris tempora, qui jam tricesimum secundum annum illi regno præest. Rex vero Hungariæ Regnum suum administrat II Magistratum auxilio, qui sunt Sublimior qui in tres Magistratus dividitur quorum I Gubernans Regnum Regis nomine in quo sunt, *Palatinus Regni*, qui proximus a Rege est, & Regis ipsius, sicubi accusatus, Iudex ordinarius existit, quem Regnicolo communi voto eligunt, nec hæreditarium est officium. *Judex Curie*, qui est unus ex Iudicibus Regni ordinarius

Cancellarius

Scythia profectis,
 eorum Regionem
 disjungitur, quz
 Moravia & Sciria;
 clementia, ac lo-
 cilitate felix. Gem-
 inum ac Fructuum
 quinque-Ecclesiensi
 propemodum Na-
 copia, inprimis O-
 ceatur, præsertim in
 Cervis, Apris, Lupis
 ant Regionem hanc
 barchs, qui etiam to-
 solus Magnus eam in-
 ta occupaverunt Pa-
 to deinceps ad nocte
 am *Iazygum* Metu-
 t. Horu reliquias ad-
 ptas & linguæ idiomi
 gionem Christianas
 us, *Beia*, *Salomon*, *Gey*
 us, *Laudislaus* 11, ali-
 am tricesimum secu-
 lum auxilio, qui fun-
 e in quo sunt, *Palatin*
 sistit, quem Regnicol-
 bus Regni ordinari-
 Cancellarius

Cancellarius perpetuus, qui est Metropolitanus Strigoniensis, qui & *Primas Regni*, & *Summus Secretarius* nominatur, ac prerogativam habet electum Regem inungendi, & Sigillo majore privilegia munit. Arbitrio Regis assumptus, qui cetetas literas minores & potissimum mandata regia, & in causarum distinctione datas munit, dectericisque Regis subscribit. *Magister Curia*, Regis Comitatum sequi cogitur, & ejusdem intimus Consiliarius habetur. *Tavernicorum Regalium Magister*, Auri fodinarum Salinarumque; & breviter earum Civitatu, Pagorumque; ac castrorum causas distinguit, quaecunque ad fiscum regium pertinent. 11 Iudicia tractans, in quo Officiarii, tres majoris autoritatis, *Vice-palatini Regni*, *Judex personalis praesentiae*, qui & Regiae Majestatis in judiciis locum tenet, & Iudicibus praestit: *Vice-Judex Curiae*. Minores, qui ministeria magis judiciorum quam Magistratum exercent: *Protonotarii* duo Iudicis personarum praesentiae. *Protonotarius* Vice-palatini. *protonotarius* Vice-Iudicis Curiae. Hi omnes Magistri appellantur, habentque in laboris consortium adjungos hos sequentes: *Secretarium*. *Archiepiscopi Strigoniensis*, qui *Fiscalis* dicitur Duodecim Assessores, Norarios aliquot juratos. 111 *Ministrans Regi*. *Treasaurarius Regis*, *Magistri Cubicorum Regalium*, *Agazonum*, *Dapiferorum*, *Pincernarum*, *Lanitorum*, & alia minora officia. Atque hi Sublimiores. Minor qui est in singulis locis juridicis. Porro quia regnum amplissimum est, constituta sunt per Provincias judicia particularia, quos Comitatus Hungari dicunt, Suntque hi supra Danubium ad Occidentem Tibisci flu. *Pestoniensis*, *Nitriensis*, *Cepusiensis*, *Gewinariensis*, *Pesthiensis*, *Semliniensis*, *Comariensis*, *Liptoniensis*, *Novigradiensis*, *Abauvariensis*, *Bathiensis*, *Unghensis*, *Traachi-mensis*, *Barsensis*, *Hontensis*, *Borsodiensis*, *Bodrogthensis*, *Peregriensis*, *Turocensis*, *Omuzolis*, *Tornensis*, *Hewesiensis*, *Zolnociensis*, *Moravariensis*. Supra Danubium ad Orientem Tibisci, *Ugoghienis*, *Bihoriensis*, *Zamariensis*, *Oradiensis*, *Zabolciensis*, *Chonadiensis*, *Temesiensis*. Inter Danubium & Dravum flu. *Musumensis*, *Zaladiensis*, *Toluenis*, *Rhab* sive *Iauriensis*, *Vesprimiensis*, *Strigoniensis*, *Soproniensis*, *Albensis*, *Simigienis*, *Caltriferreusis*, *Pelisiensis*, *Waraniensis*. Inter Dravum & Savum flu. *Valkonensis*, *Risensis*, *Syrmiensis*, *Warasdiensis*, *Pasegiensis*, *Zagrabien-sis*. Administratio Ecclesiastica penes duos est Archiepiscopos, qui Sunt *Gran* vel *Strigoniensis*, legatus Apostolicus & primas Regni. Habet sub se *Agriensem*, *Vaciensem*, *Nitriensem*, *Quinque ecclesiensem*, *Vesprimiensem*, qui Cancellarius est Reginae quam etiam coronat, & *Iauriensem* vulgo *Rab*, Episcopos: *Colosensis* sive *Colotz*, sub quo sunt *Sagabienis*, *Transilvanienis*, *Vocadensis*, *Saimienis*, *Visemburgensis*, *Cenadiensis*, sive *Chonad*, *Bosniensis*. Dividitur vero Hungaria universa in Citeriorem & Ulteriorem. Citerior Hungaria omnem illum tractum complectitur qui citra Danubium est: ulterior illum, qui ultra Danubium, quamquidem mediam Tibiscus fecat. Metropolis & Regni caput *Buda*, sic denominata, uti plerique existimant, a *Buda* conditore Fratre Artia Regis, vel ut alii scribunt, a Budinis Scythia populis, quorum Herodotus meminit. Appiano, Irenico & Althamero *Curta* Ptol. Alii *Aquincum* Ptol. & Antonini, cui *Legio* 11 *adjutrix* est. Hujus si Urbis situm inspicias, ex parte montosa, & validis est propugnaculis firma, ut nec quicquam munitus, nec armatus in tota ferme Hungaria juveniri possit. Publicis privatisque aedificiis ornatissimis pra-

Orba.

ceteri

etarius nomina-
Arbitrio Regis
ne datas munit,
nus Consiliarius
tatū, Pagorumq;
n quo Officiarii,
s in iudiis locum
um Magistratum
arius Vice-Iudicis
quentes: Secreta-
ratos. III Mini-
Pincernarum, Iani-
licis. Porro quia
s Hungari dicunt,
Gedwinariensis, Post-
Inghensis, Traaschi-
sis, Hedwesiensis, Zol-
Zalmariensis, Oro-
saladiensis, Tolnensis,
sis, Pelisiensis, Wara-
Pasegiensis, Zagreb-
trigoniensis, legatus
ecclesiensem, Vespri-
piscopus: Colofensis,
rgonsis, Cenadensis,
Citerior Hungaria
nubium, quam qui-
ne existimant, a Ru-
Herodotus memi-
Legio II adiutrix est
ec quicquam muni-
s ornatisimis pre-

ceteri

ceteris in ea Regione urbibus, clarissima, Agrum habet variorum fructuum ubertate luxuriantem. Anno
C1010XXVI die XX Augusti a Turcarum Imperatore Solimanno Christianis erepta est, Reliquæ sunt *Bosoni-*
um vulgo *Prezborgh*, urbs nobilissima. Hic *Leyta* fl. Pannoniam Superiorem ab Inferiore dividens, cum I-
stro miscetur. Vrbis vetus & elegans, quæ ut situ, ita Aere quo fruitur læto & amœno salubrique, multas Panno-
niæ urbes longe antecellit. Montes habet Vincis amœnissimis consitos, qui & magnam lignorum copiam præ-
bent. Ad suburbium in præcelso Montis vertice Arcem validam habet. *Belgradum* ad Confluentes Savi & Da-
nubii, vulgo etiã dicitur *Alba Græca*, antiquioribus *Taurunum*, Germanis *Griechs Weissenburg*: captum est a
Turca Solimanno, anno C1010CXX, quum antea Christiani Orbis adversus immanem hostem præsidium ali-
quam diu fuisset; nunc hæc Turcatum Imperatoris sedes est. Vltius secundo Danubio descenditibus oc-
currit *Singidunum*, captum a Turca anno CCCCXXXIX. Medio inter duas istas urbes spacio, campus est nobili
Humiada victoria adversus Maliometum Turcarum Imperatorem celebratus: Campum vocant *Maxons*. Præ-
lium commissum est anno C10CCCCVI. Adverso flumine adscendentem multa loca excipiunt funestis Chri-
stianorum cladibus tristitia. *Valpo* urbs capta anno C1010XLI. *Quinque Ecclesie* ad Dravum anno C1010XLI. *Zigetha* anno C1010XLVI. *Buda* de qua supra. *Strigonium* ad Danubium, vulgo *Gran* dicitur, Archiepiscopo palis
quondam sedes, & jam in manibus Turcarum. *Alba Regalis*, *Stultweissenburg* Regum corona & sepultura cele-
bris, capta est Anno C1010XLI. In eodem pene tractu est *Stridon* B. Hieronymi patria. Est & *Komora* urbs
munitissima in Insula ejusdem nominis, frustra aliquoties a Turcis petita. *Taurunum*, vulgo *Raab* ad Danubium
sua, fere inexpugnabilis. Reliqua Opida silentio prætereo. Sunt & in Hungaria Lacus celebres ac nobiles,
quorum præcipuus est *Balaton*, qui Germanis *Platze* dicitur, XL Milliaria Italica secundum latitudinem habens
& Hungarica VII. Flumina sunt nobilissima *Danubius*, *Savius*, *Dravus*, & *Tibiscum*: Horum tres priores com-
munes sunt nonnullis aliis regionibus, sed *Tibiscum* totum, sola Hungaria sibi vendicat. Hic quidem in
Maramusia sub altissimis Carpati jugis nascitur, omnesque Hungariæ fluvios, proventu Piscium superat; omni-
bus enim temporibus iismirifice abundat, inprimis Sturionibus, Lucis, quorum hepar sesqui-um longi-
tudine interdum superat: Cypriis & Siluribus. Alii etiam Annes præter hos sunt, qui optimorum Piscium
copia adfluunt, nimirum Fundulis, Trutis, Salmonibus, Percis, Murenis, Barbis & aliis pluribus, qui Annes
plerique feraces Auri sunt. Montes & Silvæ præcipuæ, ultra Danubium ab Austria & Moravia incipiendo recen-
tentur a Lazio, *Tarchzal* Græcis *Carpatius* quondam a fructu Minerarum appellatus, propagatur per Comitatus,
Turocensem, Arnensem, Liproviensem, Cappusensem, Gewineriensem ac Sariensem, cujus nomina Germa-
norum locorum Incolæ aliis atque aliis nominibus indigetant, *den Vater*, *den Munch*, *den Wurgansen*, *den Sch-*
werg. Secundus est *Marran*, Vinetis præpe Agrum consitus. Tertius omnium amplissimus *Erdel*. Sunt &
multi alii, quos brevitas studio hoc loco omittimus, hisce Germaniam concludentes.

O o o iij

Italia

Flumina.

Montes.

Silva.

ITALIA, In qua hæ continentur Regiones.

Lombardia.
Venetia Ducatus.
Liguria, Genue Duc.
Friuli Duc.
Istria.
Romandiola Comitatus.
Thufcia Ducatus.
Spoletanus Ducatus.
Anconitana Marchia.
Latium, nunc Campagna di Roma.

Abruzzo, Aprutium, Samnites.
Terra di Lavarò, Campagna felice, Principatus.
Apulia Daunia plana, Regnum.
Lucania, Basilicata, Principatus.
Terra di Barri, Apulia Peucetia.
Terra di Otranto, Regnum.
Calabria Superior Regnum.
Magna Græcia.
Brutij, Calabria Inferior,

Regnum Neapolitanum magnam harum regionum partem complectitur.

Quia paucissimi Comitatus & Dominia mihi per Italiam & Græciam innouerunt, & eorum pleraque nomina ac loca in Tabulis assignari nequeunt ob Tabularum quæ exstant imperfectionem, ideo paucis exceptis hoc labore superfedebø. Quilibet studiosus quoscunque invenerit annotare facile poterit. Pulcherrima esset in Politicis speculatio, si omnium Regnorum nobilitas, & officia singulorum, locaque Dominiorum nota essent. Quisque in sua hoc præstans patria laudem merebitur.

ITALIA.

Regio.

Sicse habet, & universim & speciatim Germania: jam nunc, ea qua potui fide perlustrata, Italiam ingredior: Italiam, Regionem Diis sacram, inquit Plin. lib. 111 Natur. Histor. cap. xx: totius Europæ beatissimam, optimamque, omnium prope Terrarum Alumnâ, Rerum Dominam, Principem Gentium, Mundi Reginam. Varias habuit olim appellationes. Dionysius Halicarnassæus lib. 1 Romanarum Antiquit. Regionem hanc nobilissimam Indigenas vocasse scribit *Saturniam*: Græcos vero *Hesperiam*, *Ausoniâ*, *Oenotriam*: Herculis denique tempore dici coepisse *Italiam*. *Saturnia* dicta fuit a Saturno Rege. Verum hæc appellatio non ad totam Italiam: sed tantum ad ejus partem, quæ & *Latium*, pertinuisse videtur. *Hesperia*, vel ab Hespero Atlantem Fratrem fugiente, ut vult Hyginus: vel ut Macrobio placet, ab Hespero stella quæ Latinis est Vesperugo: quod ad Occasum spectet: *Ausonia* ab Ausone. *Oenotriâ* dixere, a Vini bonitate, aut ab *Oenotro* Sabinorum Rege. *Italia* nomen acceptum ab *Italo*, quem Oenotriæ Regem facit Aristoteles. Festus vero lib. 1 x *Italiam*, dictam, quod magnos *Italos*, hoc est Boves habeat, ait, vitulos enim *Italos* esse dictos. Timæus fabulatur appellari, ab *Italo Bove*, uno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi Freti angustias tranaverat, Tyrrhena lingua *Italum Taurum* dicente. *Vitalia* quoque quondam dicta, si fides Hellenico, apud eundem Dionysium Halic. lib. Antiq. Rom. Alias veteres Italiæ appellationes, quod

Nomina.

*Aquibus & cur
indita.*

ice, Principatus.

eorum pleraque
eo paucis exceptis
ulcherrima esset in
eorum nota essent.

trata, Italiam in-
torius Europa bea-
Principem Genti-
libi Romanarum
o Hesperiam, Au-
turno Rege. Ve-
nisse videtur. Hesperia,
ab Hespero stella
ixere, a Vini boni-
e Regem facit Ari-
os enim Italos esse au-
sus ab Hercule Si-
e quondam dicta, se-
ppellationes, quod

not

nontam toti, quam Partibus convenient, omittimus. *Peninsulam faciunt Italiam* Strabo & ptol. quam Natura Mari Supero, Infero Ionio munivit lateribus tribus: quarto autem vallavit Alpibus. Nam Occasum Caurumque versus abfusa sunt Italiae Alpes, quae suis apud veteres cognominibus destinatae fuerunt, Maritimae, Cottiae, Graiae Rheticaeque ad Arsam usque fl. Septentrionem respiciens Penas habet Iuliaeque: succedente mox, qua Aquilo est, Mari Hadriatico, ab intimo recessu usque ad Sinum Ionium, qui ad Orientem Vulturumque illi obversus: Qua denique longe lateque spectat Austrum, Africum Zephyrumque ab Mari pulsatur Mediteraneo, quod ad eas oras Tyrrhenum audit & Ligusticum: faciente etiam partem Australem Hadriatico, qua Tori connectuntur Partes, Forum Iulii & Histris. Longitudo est ab Angusta Praetoria ad Brutium usque Promontorium vel Leucopetram 1555 LV plus minus milliariorum: Latitudo maxima 555 LV, media, 555: minima, 555. Circuitus Italiae secundum Castellum 5555 LV. Qui exactius sunt metiti, signant 5555 LV: qui exactissime, non multo minus 5555 LV. Italiam Eustathius Hederæ: Quercus ad simulant folio Plinius, Solinus & alii, ut proceritate multo sit amplior, quam latitudine: in Lævum se flectens cacumine, & Amazonica figura desinens Parma. Recentiores convenientissime Humano Cruri comparant: cuius Tibia vel Anticnemion Mari obiacet Infero: Sura, Supero: Pes universim Ionio abluitur Pelago: Calcaneus Epirum spectat: Vola vel concavitas Sinum facit Tarentinum: Carnosiores Partes Promontoria statuunt Zephyrium, Carcinum & Bruttium: digiti in Siciliam sunt conversi: Genu in Promontorio est Populonio: Coxendix & Femoris Superciora late contingunt Alpes. De nominibus & quantitate dixi: succedit explicanda Qualitas, cuius causa potior solet esse Situs Caelestis. Huius si quis hodie diligentissimam ineat rationem: secundum Longitudinem Occidentalisimum Meridianum deprehender incidere in gradum 5555: Orientalissimum in 5555: secundum Latitudinem complecti gradus 5555: Australissimum enim Parallelum distare ab Aequatore grad. 5555, & Borealissimum 5555: si quoque occupare discet Italiam Quintum & Sextum Climata, omnesque Parallelos, qui sunt inter 5555 & 5555 in quo Terræ tractu contingit varietas Dici Artificialis unius horæ. Major enim Dies Aëstatis in Parallelis Australi Horarum est 5555, cum tribus quintis: in Boreali vero Horarum 5555 cum quintis totidem. Caeli autem Situ sic se habente, accedentibus etiam Appenninis Montibus, qui per mediam Italiae porrecti longitudinem, ab utroque latere, præcipue quo Meridianos excipit calores, Campos Collesque relinquunt frugiferos: non magnopere mirandum est, tam moderatam omnium anni Partium in Italia esse temperatam tantamque rerum omnium fertilitatem: quæ tamen aliis, quam aliis locis major. Ager valde est temperatus, benignus, copiosus, ad Segetes aliaque omnia proferenda supra modum ad commodum, magnique fructu cultoribus, quæritus, sumtus autem exigui. *Rossellanus Ager* in Umbria juxta Lacum Velinum tanta fertilitatis fuisse scribitur, ut auctore Varrone, Cæsar Vopiscus, quum causam apud Censores ageret, *Campum Rossæ* dixerit *Italia Summe* esse, in quibus Perticas pridie relictas Gramen, una nocte operiret. *Ad videri*

Coli temperia.

Soli fertilitas.

prima
on: T
reterem
Medic
ad D. F.
summa
tu, tu
mentes
nus.
nora n
ventum
Vallis O
ena m
montium
Colum
Gracia,
um Itali
ubique pul
inquis
um, ab S
nam Vin
binent
pellanti
eris est
ne ait P
Allemis
uniculi su
not vifum
de Salem
u, Lapia
rum gen
in Ital

optima

ITALIA.

481

prima fert, inquit Varro Italiae dotes persequens: *Ager Campanus, Frumentum: Falernus, Vinum: Cassinas, Oleum: Tusculanus, Ficum: Mel, Tarentinus, Piscem, Tiberis.* Italiam porro peculiarem omnium Arborum Patem videri posse, testatur Plin. Vulgatas non commemorabo. Earum quæ vulgo *Aurantia, Ciria* vel *Medica, Cydonia*, aliæ que id genus, incredibilis hic copia. Tota ora, ut ea nobis sit exemplo, quæ in Liguria summae proceritatis, unde fructus admodum generosi odoriferique percipiuntur, ornata est, ut cum adspiciuntur, amoenissimis. Idem de mille aliis dici potest locis. Vivere in Italia *Piperis* arborem docet idem Plinius. Oleis maxime scatet Terra Hydruntina, in qua tanta copia, ut cui *Oleum* his in locis ingentia Nenum, *Amygdalum, Gossypium* aliosque fructus ubertate quadam & abundantia fundit incredibili. Vnus Vallis Oneliae ager in Liguria tanto gaudet Olei proventu, ut quandoque duodeviginti, nonnunquam viginti millia reddat Vinarum, quas Incolæ *Barilus* vocant. Nec *Manna* negavit Italiae Natura. Prope Altogræcia, quo loco Thuriorum nobis visuntur vestigia. Eodem beata munere Magna Græcia, quo loco Thuriorum nobis visuntur vestigia. *Vinum* Principatum in tantum proprium & peculiare, ubique pubescens odori nulla suavis præfertur. Testantur generosissima, quæ passim nascuntur, *Vina*, ab antiquis Scriptoribus decantata. Italiae *Vina* ad quatuor classes idem refert Plin. Omnibus aliis præfert *Serianam Vina Albana, Surrentina, Massica, Statana, Calena, Fundana, Veluterna, Privernata, Signina.* Quartum continent, eodem teste, curriculum, *Pretutia*, atque *Ancone* nascentia, & qua a *Palma* una forte enata *Palmesia* vocatur ait Plin. nullis cedit Terris. In Foro Iulio Hydra fl. est, & haud procul inde *Argentivivæ* fodina. Magna *Aluminis* copia ante aliquot annos reperta est apud Etruscos in Territorio Massæ. In Campania Felice *Sulphur*. Ab Volaterris annem Cæcinam versus, millia 111, Colles alii, ubi Officina *Salaria*. Apud Brutios etiam *Salis* fodine sunt, in intima Montis viscera excavatæ, *Lapides pretiosos* varios. Taceo *Coccum, Lazurium, Viriolum*, aliæque subterranea. Ac ne recensendis variorum generum *Animalibus* tempus iterum, magnam *Boum* (qui vetere lingua Græca *Itali* dicebantur) copiam in Italia fuisse, *Bucæ* quoque in ea Terra gigni pascique solita compluria, docent apud Agellum lib. xi *ricæ*.

PPP

Noë.

Animalium va-

No&. Atticar. cap. 1; Timæus in Historiis, & M. Terentius Varro in Antiquit. *Lucana Armenta* maxima & validif. *fina* olim ibidem fuisse, caſtatur Lucillius:

Quem neque Lucanis oriundi montibus, Tauri Ducere protelo validis cervicibus poſſent.

Nutrit Italia præter alias Aves, Aquilas, Vultureſque, carnivoras & rapaces volucres, hiftoriis Romanorum Veterum etiam nobilitatas. Infinita hic, ne prolixior ſim, præteriens, ad Imperium Majorum venio. Gubernationis & Imperii, ſub quo vetuſtiſſimi fuerunt *Italia Terra* habitatores, non magna ſunt apud antiquos Scriptores Documenta, neque Notæ admodum indubitatz. Multa quidem eaque ſpecioſa Annii Viterbienſis comminifcitur, de *Comero*, primo in Regionem hanc advena, de *Chamo*, *Janio*, *Sabatio*, *Saga*, *Crano*, *Auruno*, *Malato*, *Tage*, *Oſiride*, *Hercule*, *Tuſco*, *Alceo*, *Ritimo*, *Italo*, *Morgete*, *Roma*, *Romanefſo*, *Jaſio* & aliis: Sed horum apud probatos Hiftoricos nullum eſt veſtigium. Variorum autem, cum Græcorum, tum Latinorum, præcipue Dionyſii Halicar-naſſei, Pompei Trogi, Solim Polyhiſtoris, & aliorum Monumentis diligenter perluftratis, diſcimus multis ante Conditam Urbem Etatibus, varia in Italia populorum, cum primis Siculorum, Aboriginum, Ligurum, Vmbrorum, Etruſcorum vigiſſe Imperia: quæ cum ævo ſenefcente vel in Romanorum ditionem, vel ad nihilum reda&ta, certis gradibus.

Initio *Roma* gubernata eſt a Regibus annos cclxiv, teſte Dionyſio & Livio, quos in Romana hiftoria ſequi rectiſſimum eſt. Apud ipſos etiam rerum geſtarum ſeries legenda eſt, & conſiderandum, creviſſe potentiam foris militari labore & diſciplina: domi vero modeltia & juſtitia gubernationis, & ordinum ac onerum diſtinctione. Poſtea propter tyrannidem & libidines pulſam eſſe familiam Regiam, ſicut ſæpiſſime cauſæ mutationum in Imperiis libidines fuerunt. Regum nomina hæc ſunt, *Romulus*, qui regnavit annos xxxviii: *Numa*, qui xliii: *Tullus Hoſtilius*, qui xxxii, *Ancus Martius*, qui annos xxi, *Tarquinius Priſcus*, qui xxxvii, *Servius Tullius*, qui xlii: *Tarquinius Superbus*, qui xxv. Hic expulſus eſt Regno propter Filii ſcelus qui Lucretiam per vim compreſſerat. Pulſis autem Regibus partaque libertate annua Imperia facta, ac binæ Conſules creati ſunt. Horum primus *L. Junius Brutus*, cui ſuffectus eſt *Sp. Lucretius Tricipitinus*, atque huic *M. Horatius Pulvillus* Manſit autem Italia in Conſulum, libera Republica: inque Principum Romanorum, eadem oppreſſa, poteſtate, uſque ad *Imp. Cæſarem*. *El. Momyllum Auguſtulum*: quem quum abdicare juſſiſſet *Odoacer Herulus* Gothorum Rex, nobiliſſimam Regionem in ſuam redegit poteſtatem, cauſuſque *Theodoricus* ipſiuſque Succelloribus poſſidendam reliquit. Faſtos Conſulum Romanorum, & Imperatorum, adponere non eſt neceſſe, quum in omnium manibus ſint. Qua autem fuerit forma primæ gubernationis Regiæ, quæ incrementa, quæ Legum & Magiſtrarum mutationes, quanta fuerit Romanorum virtus, quæ bella, quam virii motus domeſtici, donec *Roma* Monarchiam Orbis Terrarum adepta eſt: ac deinde quomodo luxu, bellis Civilibus, & fatali Orbis mutatione ruſus amiſerit & virtutem & Imperium, ex integris hiftoriis cognoſcendum.

ITALIA.

483

secundum est. Ad reliqua pergo. Vrbes habet Italia egregias, florentes, opulentas: Opida clara, famosa, Civibus Urbis, aucta: Pagos magnos, Aedificiisque Nobilium & Prætoris superbientes. Sed non abs re fuerit audire de celeberrimis Italiæ urbibus iudicium Thomæ Edwardi Angli.

Sancta est Sanctorum pretioso sanguine ROMA.
Cingitur Urbs VENETVM pelago ditissima nummis.
Incyta PARTHENOPE gignit Comesque Ducesque.
Est MEDIOLANVM iucundum, nobile, magnum.
Excellit studii fecunda BONONIA cunctis.
Splendida siletis nutrit FLORENTIA cives.
GENVA habet Portum mercesque domosque superbas.
Exhaurit loculos FERRARIA Ferrea plenos,
VERONA humane dat singula commoda vite.
Extollit PADVAM Juris studium & Medicina.
Illustrat patriæ SENAS facundia lingue,
Maxima pars hominum clamat, miseram esse CREMONAM.
MANTVA gaudet aquis orni decorata MARONIS.
Vina VTINI varias generosa vehuntur ad Urbes.
BRIXIA dives opum parce succurrit egenis.
Italicos versus præfert PAPIA I. vini.
Liberæ LVCA tremis ducibus vicina duobus.
Fleat PISÆ amissum dum contemplantur honorem.
Commendant PARMAM Lac, Castus atque Butyrum.
Non caret Hospitibus perpulcra PLACENTIA caris.
TAVRINVM exornant virtus, Pietasque fidesque.
Militibus validis studiosa PERVSIA claret.
VERCELLÆ lucro non delectantur iniquo.
Mordicus Urbs MVTINÆ ranae tenet esse salubras.
Contemnunt omnes ANCONÆ mania Turcas.

ppp ij

Libra

ITALIA.

Litibus imponit finem MACERATA supremum.
EMPORIA in portis consistit gloria clausis.
Urbs LIVII celebris nimis est proclivis ad arma.
BERGOMVM ab inculta dictum est ignobile lingua.
Omnibus exponit gl'ias ARETIVM acutos.
VITERBI convectus opem fert sanctus egenis.
Civibus humanis decorata est ASTA fidelis.
Fruitibus, Anseribus, pomario ARIMINVM abundat.
FANVM formosas mulieres fertur habere.
Odis mundanas Syncera NOVARIA fraudes.
Clara perantiqua defecit fama RAVENNÆ.
ANGLIA habet paucos Comites: VINCENTIA multos.
Omnes commendant ficus grossosque PISAVRI.
Castaneis, Oleo, Truico PISTORIUM abundat.
Rustica frugales nutrit DERTONA colonos.
Postponit REGIVM cornuta Animalia Porcis.
Dulcia felicem cingunt Vineta CESENAM.
TARVISIVM exhilarant nixido cum flumine fontes.
IMOLA divisa est, nocet hac diviso multis.
VRBINVM statuis ducibus clamare, valere,
Nota est fidei filia FAVENTIA vasis.
SPOLETVM clamat, peregrini, intrate, manete.
LAVS pingues POMPEIA Bovis producit Ovesque.
NARNIA promittens epulum dabit ova, vel uvæ.
ASSISIVM sancti FRANCISCI corpore gaudet.
Hospitiis COMVM Pisces cum carnibus offert.
Quærit opes fragiles studiis SAVONA relictis.

Lacus.

Lacus habet Italia plurimos, quorum nominatissimi: In Etruria *Trasumenus, Aprilis, Marinus, Vadimonis, Ciminus, Vulturnensis, Sabatius, Palus Bientina, & Ciana.* In Latio *Hostie Lacus, Albanus, Aquæ Salvia, Lacus Nemoensis, Iuturna Lacus, Regillus, Fucinus, Pontina Palus, Fundanus Lacus, Tiburtinus, Cacerinus, Simbruina Stagna.* In Piceno *Nursinus.* In Umbria *Velinus, Floridus, Cutiliensis.* In Campania *Lucrinus & Avernus, Liris Palus, Stativa, Pompeia.* In Salentinis & Apulia *Lacus Andurianus, Lesinensis*

In Fl
 nus,
 Vig
 Tiber
 Europ
 tinis S
 trodon
 que.
 set præ
 dityu
 gorum
 ar, di
 claritat
 tantaqu
 mo refe
 non ull
 betur,
 lum, ur
 bus tanc
 driaticu
 inquit P
 ponium
 rum Rex
 Non min
 fias. A
 tralis hoc
 initio per
 unum ad
 mox ite
 cis infes
 uno,

In Flaminia *Septem Maria*, *Padusa Palus*. In Langbardia Trans-Padana *Verbanus*, *Ortannus*, *Larius*, *Luganus*, *Gaviratus*, *Monatius*, *Trinasius*, *Chivensis*, *Puscianus*, *Sebinus*, *Benacus*, *Iadrinus*, *Pænnus*. In Venetia *Vigifolus*. In Istria, *Costiacus*. Plurimis etiam irrigatur passim Fluvii, inter quos *Padus*, *Athesis*, *Rubico Flumina*, *Tiberis*, *Arnus*, *Mincius*, *Ticinus*, *Ollius & Abdua*. Primum locum dedimus fluvio nobilissimo, qui omnes Europæ fluvios, ut Strabo adferit, docetque experientia, præter Istrum magnitudine superat, *Pado*, Sic Latinis Scriptoribus Livio, Virgilio, aliis dicitur: qui Italiam hodie *Po*, *Padus* dictus, notante apud Plinium Metrodoro Scepsio, quod circa Fontem arbor multa sit picea, quæ *Pades* Gallice: *H'édavos* olim Græcis Poetisque. Sic dictus ut vult Servius ab Solis Filio Phaëronte, qui antequam per temeritatem in hunc fluvium esset præcipitatus, *Eridanus*, fertur appellatus. *Bodincus*, teste Plinio Liguridus vocabatur, quod fundo careat. *libeynos* Polybio lib. 111. *Padi* Pater Mons Vesul, Antiquis omnibus *Vesulus*, ut docet Plin. In finibus Ligurum Gabienorum Fonte profluit, ut idem Plin. notat, *visendo*: non qui proprio sic nomine, ut Leander putat, dictus, sed qui visu dignus & mirabilis, ut apud Marcianum Cappellam. Ex Fonte suo nulli Amnium claritate inferior profluens, per angustas confragolasque Rupes, & artas scopulosi montis Còvalles præcipitat; tantaque vi prorumpit, ut summam habeat admirationem. In saxa hinc delabens, fragore strepituque maximo resonat. Mox in planiciem effusus aquæ copia, quæ versandæ molæ frumentariæ sufficit, remere lateque, non ullo certo alveo discurrit, spacio trium fere milliar. usque ad Paisanam, ubi quasi Cuniculis ita absorbetur, ut exigua plane supra terram velligia relinquat. Post alterum vero milliar. rursus exoritur ad Paracolum, unde pergens Aquilas. Torrentes, Amnesque, ab Alpibus & Apenninis Montibus varios colligit, quibus tandem mirum in modum auctus altusque, mediam Langbardiam & Romanulæ partem permeans, in Adriaticum se exonerat Mare septem ostiis prægrandibus. Quia longius vomit, septem Maria efficere dictus, inquit Plin. apud quem lib. 111 cap. xv 1, vide de cursu plura, ut & apud Polybium lib. 11, Strab. lib. v, Pomponium Melam lib. 111, Solinum in Polyhist. cap. v 11, Leandrum Albertum, aliosque Novitios. Flavio- rum Rex *Erydanus*, Virgilio 1 x *Æneidos*. Non minor hic *Nilo* canit lib. 11 Lucanus, cui paullo post ibidem, *Non minor hic Istro*. *Pandum* maritimum commeatuum Italicis subsidiis *Fidem* vocat *Inventorem* Ambrosius. Appianus *Intimum Maris Adriatici Sinum*. Sequitur *Athesis* Virgilio & aliis: *Athysis* Straboni: qui Italiam hodie *l'Adice vel l'Adeje*; Germanis *Eisfch*. Tradit Plinius Athesim ex Tridentinis Alpibus profluere. Initio perquam exilis lapsu vim magnam aquarum colligit, accedentibus passim multis amnibus, subter Bolanum ad meridiem versus rapido se cursu flectit: dein ab Tridento lenius nonnihil per planiciem evolvitur: mox iterum emensis campis inter montium angustias tanta cum violentia sævit, ut omnibus, qua fluit, locis infeste minari videatur: eaque vehementia per Veronam præcipitat, infra quam in duo flumina deducitur; uno, quo Paludes petit, altero, quo in Mare pertingit ad Fossiones, haud ignobilem portum. Plura apud

apud Leandrum, Ab Fonte Veronam usque ratibus navigabilis non est ob rapiditatem: Trabibus autem navigatur. Nam ingentes Larices Abietesque cum Asseribus maximis, aliaque prægrandia ligna compacta Tridentinis ex Montibus eo deferunt: Verona porro usque ad Fossiones optime navigatur. Torellus in Historia Veronensi *Athesin* *Adrianum* vult esse *Proi*. Quibusdam idem etiam cum *Athesi* putatur esse *Adrias*, qui apud Stephanū & alios. Tertium locum tenet *Rubicon*, *ῥοῦβικων* Ptolemæo aliisque Scriptoribus Græcis: *ῥοῦβικων* Straboni: nunc *Pisutellus*. Flumen est illud, quo antiquitus post translatos ab *Æsi* Amne Terninos, Italia finiebatur, auctore Plinio, Sic Lucan. lib. 1.

*Punicus Rubicon quum fervida canduit aestas,
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis determinat Arva Colonis.*

Quantum in locum venit *Tiberis* limes inter Etruriam & Latium. Nescio an fluminum quid eo in historiis Romanorum celebratius. Varia leguntur ejus nomina: quorum alia profani, ut sic loquar, gentii, alia sacri. Prioris Classis sunt *Janus*, *Albula*, *Rumon*, *Tiberis*; posterioris *Serra*. *Janum* antiquissimis temporibus appellatum fuisse, tradit Athenæus, ab *Janio*. *Albulam* fuisse dictum, patet ex Varrone, & alius. Ab albo colore derivant Paullus Diaconus & Servius. *Rumon* a ruminando dictus fuit, ut idem docet. Omnibus his insuperhabitis nobilissimum nomen induit hic flu. *Tiberis*, cujus varia produntur Etyma. Ab *Tibri* Aboriginum Rege trahunt quidam apud Servium ad v 111 *Æneid.*; Tuscorum Festus & Servius; ab *Tiberino Silvio*, Albanorum Principe, diducunt Livius, Ovidius, Festus Pompeius, & Eusebius. Varro *De Hebrim* hunc fluvium ab nonnullis nominatum tradit ab *Dehebris*, Veientum Regulo. *Serram* in Sacris nuncupatum memorat Servius ad eundem *Æneidos* librum ab secando. Hæc de nominibus; in quorum quarto illud notandum, aliquod observatum fuisse discrimen in prolatione vocum *Tiberis*, *Tibris* & *Tiberini*, *Tiberis* enim communi sermone dicebatur, *Tibris*, poetice: *Tiberinus* in sacris, notante Servio, quod tamen non ubique verum. Tevere vulgo. *Tiberis* autem caput in Apenninis jugis tollit, ex media propemodum ejus longitudine, finibus Aretinorum, eadem ferme parte, ubi fons Armi supra Aretium. Tenuis admodum initio est & modici rivuli instar, lapsusque aliquamdiu paullum etiam incrementi adsumit, quod præter exiguos fonticulos aquæ grandes accedant nullæ: ubi fluminibus augeri incipit, paullatim crescens, navigabilis efficitur, non procul Tipherno, sed in tribus & naviculis tantum usque Romam, procurrentis non procul Tipherno, Perusia, Ottriculo, Etruriæ ab Vmbris Sabiniq; dirimit: dein citra Romam P. M. fere x 111 Veientes ab Crustuminiis, & Fidenatibus: item Latii ab Vaticano separat: Romani tam grandis delatus, ut transiri nisi Pontibus aut Navigio nequeat, scribente Halicarnassæo. Pergit inde ad Ostia sua, ubi in Mare Tyrrhenum evolvitur. Cursum delineant Plinius libro tertio capite quarto, & Servius ad v 111 *Æneidos*. Videndi & Florus libro primo Histor. Rom. capite quarto, & Varro lib. iv de L. L. De Piscibus Tiberinis Romanis peculiarem scripsit libellum Paullus Iovius. Amnes vel fluvios x 111 in Tiberim influere, docet Plin. lib. 111 ca. iv. *Arms* succedit, Livio, Plinio & alius memoratus, *Arms* Straboni & Ptolemæo: *Arno* Vernacule.

Nascitur

Naſcitur, ut Strabo perhibet, ex Apennini latere dextro. Modicis initiis principio inter rupes horridas præcipitesque convalles in Occaſum tendit: deinde conlectis fontibus, torrentibus, amnibusque plurimis tumidi-
or, magna cum mole Florentinum ingreditur agrum: Florentiaque & Piſa diviſis multis adauctus fluviis, Mare petit. *Mancius* Virgilio, Straboni, Plinio & aliis, qui *Mencio* vel *Menzo* hodie Italis. Lacum hic ingreſ-
ſus Benacum præcipua claritate: circumdata inſigni ſtagno Mantua, xiii inde lapide in Padum evolvitur.
Ticinum Livio, Plinio, Silio, Polybio, Strab. Plur. Ptol. Steph: *Ticenus* Tabulæ Itinerariæ: qui hodie *Tefino*.
Oritur ex Monte Summano, qui nunc D. Gothardi nuncupatur: unde & in diverſum tamen, eunt *Renus*,
Rodanus, *Atheſis* & alii. Ex illo Monte per *Leptonis* in Auſtrum inter præcípites rupes ad *Belinzonam* *Opi-*
pidum munitiſſimum fertur: inde copioſius acceſſione plurimorum amnium ac torrentium in Verbanum
evolvitur lacum, quem ſupermeat, ut Plin. auctor eſt: ac tandem redditus per planiciem præcipua claritate
Padum influit, quamquam non illa, quam ex lacu trahit, abundantia: quum dirivationibus & ſoſſis in irri-
gua paſſim exhauriatur. Tam eſt aquis per lucidis: ut quidvis, etiam minimum, imo in fundo clare demon-
ſtret. Aurum quoque & Argentum ex ejus arena percipitur. Piſcium nobilitate eſt inclutus, nominatim
laudatiſſimo Thymallo, *Ollus* Plinio, qui vernacule *Oglio*. Cernuntur in hoc fluvio juxta Palatiolum mag-
no numero excipuli ſeu locui conſepti fabricatique vinibus, in quo annuo certo tempore, deferentibus
aquis, Anguillæ glomeratæ cadunt, quæ mirabili numero extra hæ ſaliuntur. Ortum ejus inveſtigare opero-
ſum. Opinio recepta eſt duos modicos rivos ex lacu *Frigidulpho*, qui inter Alpes eſt, profluere unum ad
dextram nomen *Frigidulphi* retinere, *Ollio*que tandem jungi: alterum ad lavam in alium amnem præci-
pitari, eumque ab adcolis *Ollij* principium conſtitui. Alii alia adferunt. In Iſeum lacum influit, ubi *Pifoni-*
um *Opidum*: ecſuſus in planiciem paſſim dirivationibus exhauritur: quibus irrigua *Brixiani* & *Cremonen-*
ſis agri ſic adaquantur, ut ex ſejunis atque calculoſis opima benignaque fiant. Aquarum *Ollij* perpetua claritas, nec
ullo unquam tempore deficiat. *Brixianum* agrum ab *Cremonenſi* & *Bergomate* hac parte ſejungit. Recipit
alios ſupra xxxviii amnes. *Abduna* vel *Aduna* (variante ſcriptura, Poſteriore Priori præfero) Plinio *Taci-*
toque nominatur, qui *Adnas* Polyb & Strab. *Adda* vulgo. *Cenomanos* dividit ab *Inſubribus*. Pater illi *Mons*
Braulius. Notat inconfideratus Strabo naſci ex *Adula* Monte. Redditus eſt *Lacu Lario*, cujus aquas ſupermeat
per planiciem in Padum tendit, deferens ſecum cum alios, ut *Piſclavonem*, *Meiram*, *Liram*, *Tartenem*, *Lecium or-*
ium, *Brembiū*, *Serimortū*; tum *Serium* qui in montibus ſupra *Bergomū* ortus perque *Serianā* fluens, hibernis meſib⁹
Cuniculis quibuſdam ſe condit, ruſſuſque juxta *Cremā* copioſe exoriens, tandē in *Adduam* inlabitur: æſtate tamen
liqueſcentibus ardore Solis montium nivibus, adeo ſolet augere & abundare, ut non ſolum meatus ſubterraneos
impleat, ſed etiam ſupra terram fluat perpetuo. Reliqua flumina quæ plurima ſunt brevitaris ſtudio, ſi-
lento prætereo. Succedunt *Maria*, *Sinus*, *Portus*. *Mare Superum*, *Inferum*, *Fonium* tribus Italiā cingunt latribus.
Vnde

ibus autem navi-
na compacta Tri-
orellus in Hiſtoria
Adrias, qui apud
æcis: *per Brixianum* Stra-
nos, Italia ſubieba-

quid eo in hiſtoriis
nii, alia ſacri. Prioria
s appellatum fuiſſe,
irivant *Paullus Dia-*
abitis nobiliſſimum
rahunt quidam apud
ncipe, diducunt *Li-*
is nominatum tradit
em *Æneidos* librum
um fuiſſe diſcrimen in
bris, poetice: *Tiberinus*
ut in *Apenninis* jugis
e, ubi ſons *Armi* ſupra
um etiam incrementi
geri incipit, *paulla-*
uſque *Komam*, pro-
n citra *Romam* *P. M.*
mam tam grandis de-
e ad *Oſtia* ſua, ubi in-
us ad *viii* *Æneidos*.
piſcibus *Tiberinis* *Ro-*
fluere, docet *Plin. lib.*
æo: *Arno* *Vernacule*
Naſcitur

Sinus.

Vnde de Italia Plinius: *Tos Maria, portus, gremiumque terrarum commercii patens undique, & tamquam ad juvandos mortales ipsa arvide in mare procurrrens.* Sinus habet plurimos, inter quos, *Rapallinus, Frycis, Amnulanum Mare, Sinus, Batavius, Pæstannus, Hipponiates, Scylleticus, Tarentinus, Vrias, Tergestinus, Largus, & Flanaticus.* Post Sinus nominavi *Portus.* Italiam plerisque in locis importuosam esse, scribit Strabo lib. v 1, & quos habet Portus, magnos esse atque admirabiles, horum illud adversus exterorum incurfiones usui esse, hoc ad invadendos vicissim externos, & expeditam Mercaturæ copiam conducere. *Portus* autem *Olivuntæ, Anaonis, Avifonis, Hercules Monæci, Maurici, Abinganni, Vadorum Sabatorum, Savona, Genuæ, Delphin, Erycis, Luna, Pisanius, Vadorum, Populonijs, Falesia, Scabrurum, Telamonis, Hercules, Graviscæ, Augusti, Antias, Caietæ, Julius, Baiæ, Vilinus, Metaurus, Orestis, Castra Hannibalis, Tarentinus, Brundisius, Garne, Agæus, Anconitanus, Ariminensis, Ravennas, Peretolus, Livenza, Pola,* multique alii. Portuum enarrationi succedit *Montium.* Inter eos principem obtinent locum *Alpes.* quas Galliæ quis, an Germaniæ, vel Italiæ adscribat parum refert: sunt certe Montes, qui Italiam hodie ab Gallia Germaniæque, procurfu suo, tamquam nativo muro separant. Nomen *Alpibus* datum censet Festus ab Candore, Sabini enim *Alpum* dixere, inquit, quod postea Latini *Albium.* Isidorus *Alpium* nomen vult esse Gallicum: & Gallorum lingua *Alpes* Montes altos vocari. Agnoscit hodie nomen *Alpium* Idioma Germanicum: cui tamen non id quod notat Isidorus significat. *Alp* enim & *Alpen* Germanis Montes vocantur pascui, in quibus fœnū non secatur, inque hibernos usus colligitur: sed in quos Boves aliæque Armenta pascendi tantum gratia mittuntur. *Albia* & *Alpionia* olim hos Montes dictos fuisse scribit Strabo. Stephano etiam *Alpia* & *Alpij* dicuntur. *Olbia* sunt Phavorino *Selpij*, Lycophroni. *Alpis* singulari numero est apud Ovid 1 1 1 de Arte Amandi; Lucanum, alios: *Alpius* apud Dionysium Afrum. Multa etiam *Alpium* nomina in Veterum Monumentis occurrunt, quæ indicant multas quoque *Alpium* partes fuisse, per quas itinera paruerunt. Ea sunt, *Alpes Maritima* quæ & *Ligustica: Cottia, Grata, Penina, Alpes Summa, Lepontia, Rhetica Julia & Carnica.* Hæc de *Alpibus* quæ Italiam secundum latitudinem ab Gallia Germaniæque separant: sequitur *Apeninus*, qui inter Superum Mare & Inferum excurrrens perpetuo ductu eandem secundum longitudinem secatur in duo latera. Sic dictus putatur, quod radices habeat sub *Penino* Hannibalis transitu: ejusque jugum contingat. Nonnullis *Apeninus*, quasi a *Pænis*, quum Hannibal perirent, patefactus quidam ab *Api* prisco Duce, qui totam Italiam devicit, derivant. *Apermina* Ptol. & aliis: *Apernium* Steph. *Apeninus Mons*, inquit Plin. *Italiæ amplissimus perpetuis ingis ab Alpibus tendens ad Siculum Fretum.* Multos alios habet Italia Montes: vel qui minores *Apenni* sunt Portiones & quædam quasi Membra: vel quos idem tamquam fecundus multorum genitos, ex se hinc inde protendit: vel denique, quos haud procul ab se locatos, radicibus eos suis contingens majestate quadam & superiore conjacentibus fastigio despicit. Ego, ne prolixior sim, hoc loco prætereo. Montes porro de quibus proxime dixi, & Valles Carpique, superbiunt *Silvis, Lucis, Nemoribus*, quorum non pauca apud priscos etiam nominibus leguntur celebrata.

Portus.

Montes.

In Etruria qui hodie *Salvus*, vernacule *Bosco di Monte Fiaccone*, Volsinio, quod vulgo *Bossena*, Viterbium cunctibus occurrit, *Volsinienſium Lucum* ab Antiquis appellatum tradit Leander. In Cimino Etruriæ Monte quondam, calcari pauciens ob horrorem solita, fuit Silva, de qua sic Livius: *Silva erat Ciminia, magis tum irruia atque horrenda, quam nuper fuisse Germanici Salvis: nulli adeam diem, ne Mercatori quidem, adita, eam intrare haud fere quisquam præter Ducem ipsum audebat.* In Latio apud Capenates *Lucus* fuit *Feronia*, quem canit Silius.

Dives ubi ante omnes colitur Feronia Luce. Et Sacer humectat Fluvialis arura Capenas.

Iuxta Numicum Amnem *Lucus* erat Iovi Indigeti sacer, teste Plin. *Diana Aetolica Lucus* Livio est ad Agninum Compitum. *Neviam Silvam* extra Urbem ad quartum Milliarium fuisse notat Festus. *Campanarum Lucum* extra Portam Capenam scribit Livius. Quod huic *Algidum Nemus*, hodie *Silva del Aglio* dicitur. *Albunæ Silvam* in altissimis Tiburtinis Montibus habet Servius, alianque in Laurentinorum agris, cognominem. *Angitia Nemus* propinquum Albæ Marſorum fuisse, significat Virg. *Furina Lucus*, Territorii Romani, est apud Ciceronem. *Furinarum Lucum* habet D. Victor in XI I Regione Trans-Tiberina. *Furinarum Lucus* Plutarcho vocatur. *Vacuna Nemora* agnoscit juxta Montem Fiscellum in Umbria Plin. *Gaudet & suis Campani, cum primis Luce Sacro & Gallinaria Silva.*

Sacer Lucus Livio, hodie *Hami. Gallinariam Silvam* nominant Cic. ad Pætum scribens & Strab. lib. v. Lucanorum sunt *Silva Lucina, Eboli, Peregrinalis, Veliarum.* Brutiorum *Rhegius vel Reginorum Saltus.* Apulorum *Batini Saltus, & Lucus Gargani.* In Gallia Cis-Padana *Silva Lucina, & Pedanea Silva.* In Trans-Padana *Castorum Lucus.* Straboni denique apud Veneros duo sunt *Luci*, unus ab Iunone *Argiva* cognominatus: alter ab *Diana Aetolica*, ab Superiore, qui in Latio ad Anagninum Compitum. Ad Opera publica cum sacra tum profana vestigio, quæ cum sint innumera, pauca tantummodo è tanto numero delibabimus. Et ut a sacris ordiamur. Ita sane innumera pene sunt. Sola enim Roma hodie supra CCC Tempia numerat: quorum v I I Religionis causa maxime frequentantur. I *S. Petri* in Vaticano: sumtu, marmoribus, magnificentia & opere omnia Oraacula superans Tempia. Multa ibi singularia: Columnæ aliquot ex Templo Schelomonis advectæ: duo Aerei thrones ex Pyramide P. Cornelii Scipionis Africani, quæ olim in Valle Vaticana fuisse dicitur, translati. Inveniuntur item ibi Sepulcra multorum Pontificum: Othonis quoque I I Imperatoris marmoreum. Est & iudicium Orbis supra in Sacello Pontificis, opus Michaelis Angeli. Et ut omittam reliqua, Monaste

*Opera publica,
Sacra.*

Profana.

ab aliis perfectum ab Iulio I & Leone X, ædificiis tandem inlustratum picturisque ab Xisto V, ut Machina celo ad surgere, pendereque videatur. Ad census sunt facillimi & ædibus Palatinis accommodati ex omni parte, adeo ut etiam equo ad tectum usque eniti liceat. Opidum potius quis dixerit, adeo est amplum, quam Domum. Sacellum ibi est Xisti, quod amplissimum æquat Templum. Eo, vacante Sede, conveniunt Cardinales creando Pontifici Maximo. *Conclavæ* vulgo dicitur. Aliorum Palatia commemorare longum esset. His ergo paucis contenti, ad reliqua pergamus. Sequitur Italarum Gubernatio, ea duplex, *Politica & Ecclesiastica*. Ad *Politica* & *Civilem* gubernationem hodiernam quod attinet, discepta nunc est nobilissima Regio in varias *Dynastias*. Inter eos, sub quorum ditione nostro est ævo, præter *Pontificem, Regem Neapolitanum, liberisque Respublicas, Venetam, Genuensem, Lucensem & alias*, primum facile obtinent locum in Septentrionaliore, *Principes Etruscus, Ferrariensis, Mantuanus, Mediolanensis, Montis-Ferratenis, Parma, Saluzziarum, Veronensis*: In Australiore multi sunt & innumerabiles *Dynastæ*: quos occasione oblata, suis recenseo locis. In Ecclesiastica *Pontifex Maximus* sibi *Hierarcha* est & Ecclesiarum omnium Caput, numerosam habens familiam. *Quoties procedi Gemmis conspicitur ornatus, & Serviciis vestibus* (verbis utar D. Bernardi ex libro de Consideratione I V, Papam Eugenium interpellantis) *rectus Auro, vectus Equo albo, stipatus Milite, circumstrepentibus septus Ministris*. Reliquis Sacerdotibus admiranda ibi Dignitas & Auctoritas. Honorantur magis quam Nobiles. Cardinales, ut Petrus Melsias notat, in locum Consulium, qui Romanum olim Imperium administrabant, successerunt: Archiepiscopi Dacibus sunt adæquati: Episcopi Comitibus subfecti, eorum *Vicarii* Præsidium Imperii dignitatem *Præpositi* Præfectorum vicem referunt: *Archipresbyteri* in locum Tribunorum Militum sunt substituti: *Cancellarii* Cribunos plebis repræsentant. Alia apud eundem Melsiam. Porro Italia *iure* utitur triplici, *Pontificia, Cæsarea, Municipali*. Primum Alterumque quale, notū aliunde: Tertium ex Statutis constat & Legibus, quæ de variarum Civitatum *Consiliis* leguntur in quadam Membrana: In Consiliis (scriptum ibi) *Mediolanenses, præstantes: Veneti, prudentes: Lucani, temerarii: Pisani, inconstantes: Placentini, providi: Florentini, lenes: Veronenses, fideles: Ferrarienses, cauti: Genuenses, ignari: Lucenses, utiles: Volsci, maligni: Brutii, stupidi: Mutinenses, acuti: Perusini, celeres: Senenses, tardi: Patavini, ambigui*. Literarum cultores Itali, quantum ipsis est, tuentur, foveant, alunt, ornant: iisque omnia bonorum Meccenatum exhibent officia. Hinc tot per Italiam *Academiæ, Romana, Mediolanensis, Bononiensis, Patavina, Papiensis, Neapolitana, Perusina, Salernitana, Pisana, Ferrariensis, Senensis, Florentina, Veneta, Bergomensis, Mutinensis, Taurinensis*: Nam Parmensis, Placentina, Anconitana, & Macerataensis magna ex parte interierunt. Inde item tanta Doctorum, summaque eruditione variis Artibus & Disciplinis præstantium Virorum copia. Stupendum fuit ab iis omne Aevum. E

Gubernandi
ratio.

Leges & instituta.

Academia.
Eugenio & bonavum artium celebris Viri.

ut Machina celo
 ti ex omni parte,
 plum, quam Do-
 niunt Cardinales
 n esset. His ergo
 & Ecclesiastica. Ad
 na Regio in varias
 olitanum, libera squ
 ntrionaliore, Pim-
 Veronensis: In Au-
 Ecclesiastica Ponti-
 . Quoties procedi
 ratione i v, Papan-
 us Ministris. Reli-
 ales. Cardinales, u
 t, successerunt: A
 Imperii dignitatem
 nt substituti: Car-
 r triplici, Pontifici
 stat & Legibus, qu
 Referam vero hu
 tum ibi) Mediolan
 vidi: Florentini, lent
 Brutij, stupidi; M
 es Itali, quantum
 ficia. Hinc tot p
 a, Perusina, Salern
 sis: Nam Parmen-
 octorum, summaq
 s omne Aevum. E

uno du. Qu enumerare si conater, maximum mihi quidem conciliarem laborem, Lecturis vero tedium. Itali porro Comitatus, Convictus, facilitate, facietis Colloquiis alios antecellunt populos. Felici fecundoque nati ingenio, supra modum proprii sunt in excogitando, & docilitate percipiendis cum litterarum studiis, cum variis Artibus præstant incredibili: Honoris ab omni ævo & gloriæ sitientissimi, Laudisque præter alios adpetentes. Cum lacte voluptatem inbibentes, propensi sunt in Mollitiem: in Luxuriam proclives: in Venerem soluti. Vindictæ vehementer sunt cupidi: eamque vita ipsa jucundiorē censentes: Testamentis suis man- dare soliti Posteris. Mulieres porro variarum Civitatum depingit scite Membrana quædam: quæ inter alia, hæc habet: Senenses, pulchræ: Florentina, delicatæ: Perusina, elegantes: Cajetana, formosæ: Consentina, obstinatæ: Beneventana ruiticæ: Bononienses, arrogantiumculæ: Mutinenses, benigne; Cesenates, rapaces: Genuenses, salaces: Cremonenses, fallaces: Placentina, difficiles; Lucenses, castæ; Pistorienses, faciles; Romana, graves: Capuana, superbæ: Neapolitana, solicite: Brundisina, inertes: Ferrarienses, avidæ; Ravennates, humanæ: Urbinates, adfribiles: Vincentina, constantes: Parmenses, avaræ: Papienses, lucri-cupidæ: Mediolanenses, urbanæ: Pedemontana, procaces: Veneta, petulantes: Veronenses, gratiosæ: Brixiana, diligentes: Formiana, speciosæ: Laudenses, superstitiosæ: Cremonenses, sumtuosæ: Tarvisiana, zelotypæ; Bergomates, astutæ; Aretina, tenaces: Puteolana, bellæ. Itali vero quomdam multis magnisque superstitionibus ad stuporem usque leguntur fuisse dediti. Hodie Sacrorum Ceremonias ex Romanæ Ecclesiæ præscripto atque institutione religiosissime observant omnes: nisi quod in Australiore Italia paci Græcorum sequantur ritus, & ipsi quidem Græci generis. Quam autem quomdam bellicosi fuerint Itali Militiæque dediti, loquitur subactus ab iis Orbis Terrarum: canente ad gloriam hanc classicum Romano. Quales in re Militari plerique sint Itali, quæque ad Expeditiones feliciter suscipiendas conficiendasque singuli conferant, quibus denique hi, quam illi magis valeant præstentque, docet eleganter Membrana, quam dixi, hoc modo: In re Bellica Perusini, strenui; Calabrij, præcipites; Spoletani, callidi; Senentes, felices; Bononienses, effræ; Neapolitani, animosi; Farentini, hosti instantes; Protenenses, sacrilegi; Collenses, libidinosi; Piceni, rapaces; Amiliani, inconsulti; Placentini, crudeles; Romani, truces; Mediolanenses, intrepidi; Romani, fortes; Vincen- tini, vindictæ cupidi; Pistorienses, sanguinei; Papienses, firmi. Ad rem Bellicam conferunt Veneti pecunias; Mediolanenses, Cales; Placentini, Carros; Cremonenses, Tentoria; Papienses, Lanceas; Pistorienses, Pugiones; Amionenses, Arundines; Florentini..... Romani, Perseverantiam; Ferrarienses, Tormenta; Neapolitani, Equos;

Parmones, *Clypers*; *Tarvisiani*, *Enses*; *Viterbienses*, *Calcaria*; *Landenses*, *Commeatum*; *Neapolitani*, *Industriam*; *Mediolanenses*, *Tolerantiam*; *Genenses*, *Perfidiam*. Præstant *Mantuanæ* Equitatu; *Pistorienses* excipiendo ictus *Clypeis*; *Brixianenses*, extruendis *Vallis*; *Genenses*, *Classe*; *Lucenses*, obsidendis urbibus; *Cremonenses*, struendis *Ordinibus*; *Veneti*, adparanda *Classe*; *Patrii*, moderandis *Equis*; *Bergomates*, locandis *Insidia*. De Veteris autem *Italiæ* moribus sic canit *Virgilius* libro nono *Æneidos*:

Quis Deus Italiam, quæ vos dementia adegit?

Non hic Atropa, nec Fandi Victor, Ulysses.

Durum a stirpe genus; Natos ad Flumina primum

Deferimus, sevoque gelu duramus & undis:

Venas in vigilanti pueri, Silvæque fiant.

Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

As patiens operum parvoque adfusa juvenis

Aut rastrois terram domat, aut quatit Opida bello.

Omne avum Ferro teritur, versaque juvenum

Terga fatigamus hasta; nec tarda Senectus

Debilitat vires animi, mutatque vigorem:

Canicem galea premimus, semperque recentes

Convellere juvat pradas & vivere rapto:

Et que sequuntur.

Constanti contenti sunt hodie *Italiæ* *Matrimonio*; *Repudium* non permittentes, ex Urbem *Roma*, ad malos jam inclinante *Mores*, *Sp. Carvili* ductu quasi profectum. Regum Nobiliumque Primogeniti, Instituto vetere, Principatus obtinent: in privata fortuna virilis stirpis Liberi ex æquo sunt *Heredes*, modo legitimo nati toro. Quod ad *Vitium*, sobrii sunt & frugalis vitæ: non operosi in adornandis struendisque Mensis, nisi quum necessitas flagitat. *Vestium* non omnibus est unus: sæpe enim pro tempore variatur, cum qualitate, cum forma & ritu. *Venetis* *Vestium* est laxitate insigni & prolixitate; & in his Urbibus Municipali sumtuosior. Matrones ibi ante paucos annos *Vlnas*, *Brachia*, *Pectus*, *Humeros* nudabant: nunc omnia contegunt, laxioribus utentes *Manicis*, & in *Hispanicum* degenerantes. Secundum *Venetos* civilis & nitidus *Florentia*, reliquæque *Tuscia*, *Mediolanensibus* totique *Aemilia*, *Liguria*que floridior, sed paullo contrarior. *Romæ* *Aulicus* prolixitate colorumque varietate cunctos alios antecellit: *Romanus* ipse multo frugalior: cui tamen suus non deest nitor, præfertim

Vitium.

Vestium.

Artem in Feminis, quæ Tusculum nuper adfectabant. Neapolim magis nitido utitur, quam sumtuoso. Cetera
 sumptu simplicius vestitur. In tota Gallia Cis-Alpina Feminae Principes in Hispanico videri gaudent habitu: Viri
 in Gallico malunt conspici. Sed de privationibus Civitatem in Italia Moribus, de selectior quorundam Cibo &
 Vestitu; deque earumdem erga Hostes & Hospites Affectu, loquitur Exemplum membranae, de qua ante dixi:
 ubi hæc: Florentini parci; Lucenses, elegantes; Mantuani, viles; Anconitani, sordidi; Senenses, magnifici; Medo-
 lanenses, copiosi; Novocomenses, luxuriosi; Vincetini, abundantes; Cremonenses, exquisiti; Neapolitani, splendidi;
 Genuenses, modici; Puturini, mediocres; Aretini, tenues; Veneti obsonantur parvo; Papienses, agrestes; Bono-
 grates, lauti; Astenses, opipari; Perusini, delicati. Delectantur Florentini Caseolis; Lucenses, Pyris; Man-
 tuani, Phaeolo; Ariminenses, Anseribus; Tarusani, Ranis; Cremonenses, Farcimine; Neapolitani, Caulibus; Genu-
 enses, Lactucis; Pavani, pisciculis; Piceni, Porcis; Perusini, piscibus; Papienses Capis & Allio. In Vestitu Me-
 dolanenses splendidi, Genuenses, elegantes; Mantuani, pueriles; Neapolitani, sumtuosi; Veneti, magnifici; Floren-
 tini, ridiculi. In persequendis Injuriis Lucenses, mites; Medolanenses faciles; Perusini, dissimulantes; Fulema-
 ti, accensi; Mutinenses, placabiles; Senenses, magnanimi; Neapolitani, benigni; Ferrarienses, pertinaces; Veneti,
 libdoli; Cremonenses, aperti; Piceni, maligni; Romani, iniqui. Erga hospites Calabri inofficiosi; Lucenses, fideles;
 Senenses, amabiles; Veneti, blandi; Pavani, duri; Medolanenses, incauti; Ferrarienses, asperi; Mantuani, degla-
 ratores; Placentini, serveri; Piceni, insensu, Neapolitani, benigni; Florentini, profusi; Astenses, Benevoli Spolitanus,
 agrestes; Veronenses, studioii; Papienses, prudentiores; Genuenses, inhospitales; Parmenses, inconstantes; Muti-
 nenses, prolixi; Novocomenses, inhumani. Mercaturam denique Itali summa exercent industria. Quales autem
 singuli sint in Mercatura, sequitur in eadem Membrana: Florentini videlicet, callidi; Genuenses, tolerantes; Me-
 dolanenses aperti; Lucenses, fideles; Veneti, splendidi cauti.

Q 9 p iij

HACTENUS

Mercatura.

Regio & unde
dicta.

HACTENUS in genere Italiam descripsimus: nunc ad specialem singularem Partium deliverationem nos accingamus. Italiam alii aliter diviserunt. Augultus, teste Plinio, in XI eam divisit regiones: Strabo in VIIII partitur: In plures alii. Quibus omisis divisionem ac methodum nobis a Mercatore propositam sequemur. Occurrit in ea primo loco Tabula prima *Lombardia*, in qua Alpestris & Occidua ejus Pars, cum Valesia describitur. *Lombardia* hodie Euphonia gratia dicitur pro *Langbardia*, sic appellata ab *Lang-bardis*, ex Germania huc Iustiniani Principatu profectis: qui ad utramque Padipam multos annos suas cum Imperio habuerunt sedes. Hæc *Cisalpina Gallia* olim dicta fuit. *Gallia* quidem ab *Gallis*, *Boiis*, *Senonibus*, *Insubribus*, *Cenomanis* aliisque, a quibus quidquid Alpium radicibus Rubiconisque fluentis intercipitur, pulsus veteribus Colonis occupatum, fuit habitatum. *Cis-Alpina* vero dicta, quod præcis Italæ, Romanisque Scriptoribus, de ea differentibus cis esset Alpes, quum alia trans Alpes habitaretur. *Cis-Alpina* hæc, qua Septentrionalissima Montibusque adhæret propius, *Sub-Alpina* cognominatur Plinio. *Cæterior* etiam appellatur *Gallia Sall.* Cæ ob causam modo indicatam. *Veterem* quoque *Galliam* nominat Aufonius: *Italiam Gallicam*, γαλιτικὴν Appianus in Hannibalicis: *Mediterraneam Italiam* vocat Notitia Provinciarum: non quod Mediterraneo adposita mari: sed quod in locis Mediterraneis: cincta, qua Septentrio Occidens, Meridiesque sunt, Alpibus & Apennino tumefcente: qua Oriens est, Mari Hadriatico. Polybius & Plinius toti huic tractui Gallico formam tribuunt triangularem: cujus Apicem faciunt Alpes & Apenninus Montes: Basin Sinus Hadriaticus. *Fluentissimum Italia* latus appellat Tacitus. Vbique arboriferam hanc regionem, pecori pascendo aptam, & multis irrigari fluviis, testis est Plutarchus in Camillo. Pereluganter autem de ea Sigonius: *Campi adeo culti & uberes intercedunt (de Pado loquitur) ut satis constet hand temere alios reperiri aut natura feraciores, aut rebus necessarijs ad hominum vitam instructiores.* Addit deinde idem Sigonius antiquos ejus Principes fuisse *Ligures & Etruscos*: mox *Gallios*: postremo *Romanos* his *Gothos* successisse *Gothis* iterum *Romanos*: Romanis *Langbards*. Videndus & Sabellicus lib. Histor. Venetæ 1, Decade IIII. *Gallia* autem *Cis-Alpina* versus Occasum duplex est Straboni, Plinio, aliis, vel *Cis-Padana*, vulgo *Lombardia* di qua *dal Po*, vel *Trans-Padana* della *dal Po*, illa quod cis, hæc, quod trans Padum. Hic vero *Lombardia Alpestris* Pars Occidentalis nobis describitur, quæ magnam partem *Lombardiæ Trans-Padana* complectitur. Est autem regio hæc licet valde montosa, atque alibi Silvium in nexa, Naturæ luculentissimis doribus varietate locupletata: Valles enim & Campetria loca solum fecundum satis habent, Tritici, aliarumque Frugum item Vini abundantia beatum. Colles etiam præstantissimorum Vinorum feraces. Sunt & in silvis & Montibus Ferarum venationes frequentes. Urbes hic multæ sunt, ac Opida plurima: *Mediolanum*, *Crema*, *Bergomum*, *Comum*, *Clavenna*, *Luganum*, &c. quæ in Tabula conspiciuntur. Superat vero reliquas Italæ partes magnitudine magnitudineque Lacuum hæc Regio: inter quos *Verbanus* Plin. & Strab., qui hodie, quod reliquum hoc tractu sit major, *Lago Maggiore* Italæ: Germanis autem *Lang-see*. Longitudinē ejus ponit Str. stadium ccc.

Situs.

Solifertilitas.

Imperium majorem.

Latitudo

esia.

um deliveratio-
x eam divisit re-
methodum no-
Lombardia, in qua
dicitur pro Lang.
ad utramque Padu-
t. Gallia quidem
bus Rubiconique
do dicta, quod pri-
Alpes habitaretur.
agnominatur Plin.
Galliam nominat
vocat Notitia Pro-
ta, qua Septentrio
riatico. Polybius
unt Alpes & Apen-
vbique arboriferam
a Camillo. Per ele-
ut satis constet hand
it deinde idem Sigo-
is Gorhos successisse
et 1, Decade 1111
dana, vulgo Lomb-
Hic vero Lombard-
Padane completi-
tissimis doribus va-
liarumque Frugum
nt & in silvis & Mon-
umum, Crema, Berg-
uas Italiz partes mu-
die, quod reliquum
e Str. Itadorum co-
Latitudine

LOMBARDIA.

495

Latitudinem maximam stadiorum xxx. Altitudo plerisque locis tam est vasta, ut fundo videatur carere. Piscos generat optimos, cum primis Truttas per magnas, Lucios insignes: Calcides vel Aquones, Phoxinos vel Veronios, Percas aurei coloris, & alios. *Larius Lacus* Virgilio & aliis; *Comacenus* ab urbe adjacente Paulo Diacono & Antonino; Hodie *Lago di Como* Italis: Germanis *Chumer-see*, *Benaco*, major est, *Verbano* æqualis fere. Longitudinem Strabo stadiorum scribit ccc, Latitudinem, xxx: Novitii paullo aliter metiuntur. Excurrit ab Septentrione in Meridiem, prior tamen in Orientem. Conspiciendos se præbent inter Verbanum & Larium, Lacus quidam minorum gentium. *Luganus Lacus*, *Gaviratus*, *Monatius*, aliique. Irrigant etiam hanc regionem Fluvii *Ticinus*, *Adana*, *Serius*, *Tosa*, *Bremba*, atque alii plurimi. Montes etiam varii inter quos *Lucumoni Mons*, vulgo *Luckmannier*, *Mons Gothardi*, *Alpes Lepontine majores*, quibus ab Lario Lacu per Clavennam Curiam Rhetorum itur: *Alpes Rhetica*, aliique multi. Sed hæc hæcenus; reliquum nunc est, ut de *Valesia* altera hujus Tabulæ parte agamus.

Valesia.

Regio unde dicta

Situs.

Solis situs.

Valesia nomen, quam *Wallis* aut *Wallisser Lande* vulgo dicunt, unde ortum sit minime reperi, nisi Munsteri ex de re sententiâ cuiquam placeat, verisimilis certe est. Arbitratur autem vocabulum illud natum esse a Latina voce Vallis, aut ab arce Sejunensis civitatis *Valeria*. *Valesia* conregionales ad Boream Bernates & Lucernates Helvetii: ad Meridiem Cottia Alpes & Lepontia: ad Ortum summæ Alpes & Rhetia alta: ad Occidentem Graia Alpes & Lemanus Lacus. Ejus longitudo ab Occasu in Ortum itinere quinque dierum protenditur: Latitudo vero valde est angusta, nisi quod prope Octodurum & Sedunum paullo spaciosior est. Hæc licet altissimis Montibus & præcutis petris undique innexa, qui pro magna parte altitudine fere unius Germanici Milliarî elevantur in Cœlum: multique ex iis perpetuo aut glacie irresolubili aut nive obducuntur: nulla tamen re sustentationi hominum necessaria caret: per se ferax Frumenti & Vini, atque omne genus Fructuum. Habet Triticum & Siliginem, habet Hordeum, Avenam, Fabas, Pisâ, Lentesc & Milium. Vinum incipit crescere in Dicepsi Brigenfi in Montibus; continuaturque ejus plantatio per descensum Rhodani, donec venias ad S. Mauricium. Apud Sedunum Rubrum Albo præstantius est, tamque atrum & densum, ut eo scribi possit. Iuxta Octodurum, album bonitare superat rubecum. Vixque in Germania locum reperias ubi nobilior quam Seduni crescat Vinum; atque inde in vicinas vehitur Regionesc. Hic ut & in *Siders* & *Gundes* crescit Crocus in magna abundantia. Sunt ibi Mala Punica, Amygdala, & Ficus. Per totam quoque regionem invenias omnis generis Poma, Pira, Nuces, Pruna, Cerasa, Castaneas, Mora, Persica, Avellanas Corna. Suppeditant præterea Montes hujus regionis multas nobiles Herbas & Radices Medicas, quibus insignes sunt & peculiâres vires, Gentianam, Antrinastrum, Squillam &c. Micrarum etiam feracissima est regio: ac Chrythallus pura & impura in *Gems* juxta Rhodani originem eruitur.

Varia

V A L E S I A.

497

*Animalium va-
rietates.*

Varia quoque producit Animalia, Vaccas, Boves, Equos, Asinos, Mulos, Oves, Porcos, Capras, Cuniculos: Anferes item, Anates, Gallinas, Pavones, Columbas. Abundat etiam Apibus, unde illis non exiguum emolumentum. Habent præterea Montes Animalia quædam nobis penitus incognita, ut sunt Agocerotæ seu Capricorni, Meles, Ibices, Mures Alpini, Lepores nostris dissimiles, Phasiani, Galli silvestres, Gallinæ petrosæ, Aviculæ quas *Parnisus* vocant, Perdices, Bonosæ, Fulicæ, Vultures, Palumbi, Ardeæ, Ficedulæ, Mergi, Coturnices, Turdi. Abundant quoque Vrsis, Lupis, Lyncibus, Vulpibus, Martibus, Falconibus. Carent autem Cervis, Capreis, Apris, Scorpionibus & Conchyliariis Ranis. Tanta autem Ferinæ in hac regione abundantia, ut bulbæ instar, & nonnunquam viliori precio in macello veneat. Episcopus porro Sedunensis Princeps est & Dominus totius Valesiæ, in Rebus Secularibus & Spiritualibus, deditque Carolus Magnus circa annum Christi ccccio v hunc Comitatum & Præfecturam S. Theodolo Episcopo Sedunensi atque omnibus successo-ribus ejus. Confirmarunt quoque multi alii Imperatores hanc donationem & roboraverunt usque in ho-

*Imperium maje-
rum.*

diernum diem. *Valesia* in Superiorem & Inferiorem dividitur. Superior idiomate Germanico utitur, incipitque Furca Monte, excurritque ad Marcam regionis usque, quæ est sub Seduno, juxta amnem Morsum, completi-que septem Decimas seu Dioeceses, quas illi *Zenden* vocant, nempe *Sedunum*, *Syder*, *Leuck*, *Raren*, *Visp*, *Brig* & *Gombs*. In Inferiore *Valesia* lingua Sabaudica in usui est: ab ætate Morsio initium sumit, extenditurque ad montem S. Mauricii usque, cujus incolæ olim *Veragri* dicti sunt. Habet autem Inferior *Valesia* sex Communi-tes quas illi vocant *Vexica* seu *Banneras*, nempe *Condes*, *Ardon*, *Sallien*, *Martinacht*, *Intremont*, & S. Mauriciû. Me-

Urbs & Opida.

opolis *Valesiæ* *Sedunû*, Germanice *Sitten*, & Gallice *Sion* pro patriæ more elegans Civitas, crescitque indies splē-ndorem S. Mauricii usque, in duo perrosâ fastigia seu eminentes colles. Subest autem *Torenasæ* Archi-episcopatus *Sabaudicæ*, *Sedunum* Episcopatus *Valesiæ*, & *Augusta* similiter. Præter *Sedunum* nullam muris præterea *Martinacht* five *Oëfodurum*: *Gradesch* & *Vetus Sider* arces, *Sider*, *Leuc*, *Raronia*, *Vespiæ*, *Brig*, *Naters*, & *Opida*. Montes qui *Valesiam* ambiunt, habent hodie alia, quam olim nomina. Mons ex quo *Rho-*

Montes.

mus oritur olim *Subecus*, *Coarvus* ac *Ursellus* vocatus fuit, hodie *Furca* nuncupatur. Huic vicinus est *Gorhardi* Mons: juxta *Brigam* est *Sempronius Mons*, hodie *Simplenberg*. Huic vicini sunt *Safes* & *Matter* Montes. Ex al-ia parte *Rhodani* sunt *Loosch* & *Gemmi* Montes. In *Valle Poenina*, *Avolla* mons glacialis est. E regione *Sider*-is Septentrionem est *Sylvius Mons*, isjam *Austal-berg* vocatur, & ex utraque parte S. *Bernhardi Mons*. *Silva* *Pyrenia* huc etiam spargit ramos suos diversis insignitos nominibus, alibi enim *Malebach* *Silva* juxta *Arnen*. *Silva* *humanus* & *affabilis*, totusque *beneficus*. Inter se vero paullo rigidiores, quam *amicos* & *vicinos* deceat.

Mores.

R r r

Secunda

leatur carere. Pifcos Phoxinos vel Vente Paullo Diaco- aqualis fere. Lon- tur. Excurrit ab Verbanum & La- gant etiam hanc re- ter quos Lucumonis et Clavennam Cu- Valesia altera hujus e reperi, nisi Mun- cabulum illud na- gionales ad Boream imæ Alpes & Rhe- rtum itinere quin- & Sedunum paullo- o magna parte ali- aut glacie irrefolu- ferax Frumenti & enam, Fabas, Pisâ, rque ejus plantatio- bo præstantius est, rat rubrum. Vixque vicinas vehitur Re- lala Punica, Amyg- Pruna, Cerasa, Ca- nultas nobiles Her- Squillam &c. Mi- i. originem eruitur, Varia

Tirolensis Comitatus, & Marca Tarvisina.

498

*Regio & unde
dicta.
Situs.*

Soli fertilis.

*Imperium majo-
rum.
Urbes.*

*Flumina,
Montes,
Sylvæ.*

SECUNDA Lombardiæ Tabula Tirolensem Comitatum & Marcam Tarvisinam complectitur. *Tirolensis Comitatus* nomen habet ab Opido *Tirol*, quod antiquitus splendidum fuisse videtur. Iacet inter *Athesin* & *Oenum* flumina, interque Alpium juga: ad Septentriones Bavaria clauditur, ad Austrum Lombardia: ad Ortum Marca Tarvisina, Foroque Iulii: ad Occasum Helvetia. Rhetica quondam pars fuit. Regio hæc licet Alpihus inclusa & extensa per ipsa juga Rhetica, Fructuum tamen, Rerumque ad vitam necessariarum, nec non Auri, Argenti, Metallorumque omnis generis optimorum copia, dives & locuples. E Montium visceribus ingentes hauriuntur Metallorum thesauri, cacumina vastis Silvīs Ferarumque multitudine plena: Colles ac Clivi, Frugibus ac Vineis: valles Fontium ac Fluminum Aquis irriguæ, Armentis & Pecoribus refertæ sunt. Itaque Comitatus iste, non solum Ducatui, verum etiam Regno æquiparari potest. Adjunctus fuit Domui Austriacæ anno *MDCCCLX* a *Rodolpho* Alberti filio Austriæ Duce. Urbis primaria *Oenipons* vulgo *Innsbruck*, ad dextram Oeni ripam, Sedes Principis: Parlamenti regionem Austriacarum sedes. Sunt præterea *Maranum* Opidulum ad ipsum castrum Tirolense regium; *Bolzannum* Emporium: *Halls* factitio Sale nobilis ad *Oenum*: *Brixia* ad *Isacum* fluvium, qua se Rientius in *Isacum* exonerat, urbs Episcopalis. Est & *Tridentum* ad *Athesin*, Urbis vetus, quam in decima Regione Italici inter Mediteraneas collocant *Plin.* & *Str.* Conditam volunt a Gallis: & ita *Trogus* prodidit. Nomen habere creditur Neptuni Tridente. Nam ut *Randenenses* Saturnum, ita *Tridentinos* constat coluisse Neptunum, cujus effigies cum fuscina adhuc exstat in templo *B. Viglii*, eo latere quod forum respicit. Urbem muro cinxit *Theodoricus Ostrogothorum* Rex, usus ad structuram lapide quadrato. Idem Castellum *Verruca* *Tridento* immittens in altera ripa pari opere munivit. Postea ejedus ex Italia Ostrogothis, tenuerunt eam *Langbardi* tituli Ducatus. Viso autem *Langbardorum* Rege *Desiderio* a *Carolo Magno*, rursus facta est juris Imperii, augetur ab Imperatore accessione *Ripæ* Opidi ad *Benacum*, cum vallibus quibusdam & villis. Post hunc *Carolus Saxæ* universum Comitatum *Tridentinum*, una cum valle venusta, & *Bolzamo* Opido Ecclesiæ dono dedit. Addidit defensor & protector Comes *Tirolensis*. Ex eo itaque jurisdictionem utramque exercet Episcopus. Sermo civibus partim Germanicus, partim Italicus: & quod in limitaneis Civitatibus rarum est, tam pure utramque linguam sonant, ut neque in media Germania, neque in media Italia vix quisquam purius. In hac Urbe celebratur Concilium illud famosum, Anno *MDLXVI*, sub *Paullo III.* Fluminibus Regio rigatur duobus præcipue *Oeno* & *Athesi*: Reliqui rivuli potius quam justī fluvii dicendi sunt. Montium hic numerus non est, qui omni uno nomine *Rherica* juga, seu *Rherica Alpes* vocantur, quamvis propriis deinceps nominibus distinguantur Sylvarum quoque hic magnus numerus est: uti *Grimwald*, *Hofgarsen*, *Inder Aich*, *Mihirwald Forest*, *Priserfrantz*, *Holz*, &c.

ditur. Ti-
ur. Iacet in-
itur, ad Au-
thetica quom-
nen, Rerum
n copia, dives
his Silvis Fera.
Aquis irrigua,
Regno aequi-
ria Duce. Vrbis
tionem Austria-
lzium Empo-
acum exonerat
inter Mediter-
abere creditur
trum, cujus
ro cinxit Theo-
Tridento immo-
Langbardi titu-
Imperii, aucta-
unc Carolus Saxo-
o dedit. Addit
opus. Sermo civi-
are utramque lin-
ac Vrbe celebra-
uobus praeipu-
on est, qui omni-
us distinguantur
rest. Vnser frant

*Regio.
Unde dicta.*

Situs.

Cœli temperies.

Solis fertilitas.

Urbes.

Dixi de Comitatu *Tirolensi*: restat nunc ut de *Marca Tarvisina* agamus. Nomen accepit a *Tarvisio* Vrbe quæ sedem & domicilium dabat Marchionibus Langbardici nominis, qui huic tractui cum imperio præerant. *Tarvisinum* appellant Calsiodorus & alii. Dicitur & *Venetia*, a *Venetis* populis. Hodie vernacule *Marka Trevigiana*. Quod ad Fines, scribit Leander ab Occidente *Venetiam* claudere Mincium, Benacum, & Sarcam fl: a Septentrione, Montes Taurisanos, Italiæ Germaniæque discrimen; ab Oriente Timavi Ostium, partemque Hadriatici maris: ab Meridie, Ostium Athesis, Paludesque Melarianas ac Brigantinas: hos autem *Venetia Veteris* terminos esse, non *Marka Tarvisina*, quæ multo erat angustior, suamque habebat longituditudinem inter Mincium Alsamque fluvijs: trans Alsam enim Forojuliensem Agrum adnecti; præterea *Markam Tarvisinam*, quæ nunc vocatur, nonnulla continere loca Cenomanorum &c. Regio pernobilis est & lauta; Cœlum salubre, jucundum & temperatum. Campos habet amœnos, ac Frumenti ceterarumque frugum: item omnigeni Fructus ac Vini maxime fertiles. Adest Metallorum vbertas; nec Pecudum greges defunt; tantis denique & tam multis munificæ naturæ dotibus adfatim ornata est & locupletata, ut inter principes Italiæ Regiones optimo jure censei possit. Habitarunt hic olim *Euganei* quibus nomen, si Etymon ex Græcia petendum, ab genere nobili clarisque natalibus. *Euganeos* his sedibus profligarunt, ut Livius notat lib. *Venetia*, a quibus tota Regio *Venetia* dicta. Vrbes *Tarvisina Marchia* sunt *Verona*, *Vicentia*, *Patavium*, *Venetia Tarvisum*. De tribus prioribus *Verona*, *Vicentia*, *Patavio* in propria quam obtinent Tabula, dicemus. *Venetia* (vulgo *Vinegia*) multitudinis numero nominata: Vrbs, modicas complexa Insulas circiter 12, sita est in intimo Sinus Hadriatici recessu, medijs in stagnis, quæ æstu singulis senis horis irrigua: adfuso, qua Oriens est Pelago, quod tamen, ne sua violentia vel ira sit noxium, præjectis alijs quibusdam Insulis, tanquam aggeribus cohibetur. Licet non muris, non propugnaculis, non turribus ullis sit munita, loci tamen natura est tutissima. Quamplurimis dividitur Canalibus. Vicis pene omnibus sui sunt Rivi, conjungentibus ipsos Pontibus ex lapide lignove circiter ccccl. Inter Canales principis loci, qui vulgo *Canal grande*, longitudinis trium Milliarium, qui Vrbe totam in duas quasi dirimit partes: circa medium Pontem gestans visendum. Ita commoditas passim Vrbe vel pedibus percurrendi, vel cymbis, quarum numerus octo dicitur millium. Vulgo *Gondelas* vocat. Ambitus Urbis vii i i circiter Milliarium. Imperii magnitudine, populi frequentia, cum splendore, mercium varietate, inultris: Ingeniis excellentibus Virisque cruditisimis beata: bonis Legibus laudabilibusque Institutis ornata. Frumentis, quod ex diversis Orbis partibus advehitur, Vinis multisque generis, inter quæ generosum illud, quod vulgo *Malvaticum* vocant, aliisque rebus humatæ vitæ necessariis, ita adfluit, ut recte *Paradisus delitium* appelleretur. Regionem ibi seu Parochiam lx i v. Aedificia cum publica tum privata ibidem magnifica, splendida, sumptuose ornata. Inter Tempia preciosissimum illud quod *D. Marco Evangelista* dicatum, Auro multis locis ornatum. Et ut reliqua omittam: Intra Vrbe

Armamentis

Armamentarium est (vulgo *Arsenale*) cuius circuitus duorum circiter milliarium. In hoc è ligno, ferro, ære, lino, canabi, omne nautici apparatus genus, anchoræ, torniæta, catenæ, spiræ, rudentes, vela quotidie conficiuntur: hic insignia a Turca, piratis, hostibus capta ostentantur, Manubiæque illæ opimæ Anno MDLXXI ad Nauticium ablata. Ostenduntur Prætoriarum quinquereemes, & navis Bucentaurus qua vectus quotannis ad Maris introitum, ubi Castella Aestuarii, Princeps, Senatu Primoribusque Urbis comitatus, ceremoniis ab Episcopo peractis, Mare sibi despondet; injecto ad perpetuandum Dominium aureo annulo. Est & Gymnasium publicum, cum Bessarianis Cardinalis Nicæni Bibliotheca, quam ipse moriens Reip. Venetæ legavit. Civium frequentia *Venetiarum* plane stupenda. Numerus trecentorum circiter milliium censetur. Triplicis illi sunt generis: *Patritii*, quos penes Imperii & Reip. administratio: Cives qui Scribarum & aliorum honorum munera gerunt: *Artifices*, qui mechanicas exercent Artes. Præter hos, *Mercatores* innumeri & Advenæ qui vario cultu ex omnibus Mundi partibus eo negotiationis gratia confluere soliti: Turcæ, Aethiopes, Slavi, Arabes, Syri, Cretenses, Cyprii, Macedones, Germani, Vngari, Hispani, Galli, alii. Prima *Venetæ Reipublicæ* administratio fuisse fertur *Conularis*: altera *Tribunitia*, per annos ccc. l. i: postea anno 1000 v. l. i sub Ducis cepit esse imperio. *Dux*, *Doge* vulgo, Reip. caput, *Senatus* est Princeps, eique nihil injussu *Senatus* nec pace agere, nec bello quidquam licet. Ipse *Senatus* consulit. *Senatus* Auctor decernit: Decreta tamen Ducis nomine promulgantur. *Duci* de publico certa penduntur stipendia: eoque defuncto, statim in locum defuncti ex Senatorum numero alius per suffragia sufficitur. *Senatus*, vulgo *Gran Consiglio*, basis est totius Status; ejus membra Nobiles omnes, xxv annis Majoribus quibus mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, eximius recti verique cultus, studium conservandæ libertatis augendique Imperii incredibile, insignis in adversis constantia. Præter Ducem *Senatumque* alii multi sunt *Magistratus*, quos hic brevitatis studio prætereo. Hæc Urbs omnium Urbium clarissima cèntur & florentissima, Mundi Theatrum, commune totius Orbis Emporium, Victrix dominatrixque tot tantorumque hostium: Hadriatici Regina Maris, Italici nominis gloria decusque. Quamvis multa bella gesserit, variamque fortunam mille annorum spatio sit experta, in externi tamen hostis potestatem nunquam evenit. Reliquas Civitates & minorum gentium Opida silentio prætereo. Fluvii insigniores hujus tractus *Flumina*, *Piaave* vulgo, *Brenta*, *Bachilo* & omnium maximus *Athesis*. Montes sunt hic tractu Patavino, qui nec *Apenninum*, nec ad Alpes pertinent, qua conditione nullus alius ager est totius Italicæ. Horum unus est *Montia*, alter *Venda*, & *Colles Euganei*, Poetis celebratissimi. Mercator hæc habet: Patriarchæ *Aquilegensis* subjungitur Episcopatus, *Maritima*, *Curian*, *Tridentinensis*, *Verona*, *Maravenfis*, *Paduanensis*, *Vincentinensis*, *Trevisinensis*, *Ceneda*, forte, *Felwe*, *Bellun*. Atq; hæc de Tirolensi Comitatu & Tarvisina Marca breviter dicta nobis sint.

Regio & unde
dicta.
Situs.

Soli fertilitas.

Imperium majo-
rum.

Urbs & Opida.

TERTIA Lombardia Tabula sequitur, in qua *Pedemontium*, *Montis Ferrati Marchionatus*, cum *Ducatu Genuensium* delineantur. Occurrit primo loco *Pedemontium*: sic dictum, quod ad *pedem* *montium*, ad radices inquam Alpium, quæ Galliam Sabaudiamque ab Italia dividunt. Vulgo *Pia monte*: Fines ab Oriente Pados: ab Meridie Ligurum Alpes: qua Occidens est Alpes Gallie: qua Septentrio, Duria Riparia. Regio est amœnis fructiferisque Collibus plena, Frumentem, Fructus, Vina producentibus nobilissima. Ferri prope Turinum, Marmorumque ad Paisanum, Fodinis non carens. Habitatunt olim *Turini*, Polyb. Liv. Plutarcho noti: item Straboni, Ptol. Pli. in nona Italæ regione eos notanti, Ligurumque stirpis facienti. Inde *Ducatus Taurinus*, appellari cepit hic tractus sub *Langhædis*, qui in Provincia turmam redacto Ducem præposuerant. Iis deletis, primum in Italia Regum venit potestatem: post Principum diverforum: præcipue *Sabaudie*, *Francieque* ditione fuit subiectus: vastatus supra modum bello quod gestum inter Carolum v Imperatorem & Franciscum Galliarum Regem. Caput Regionis est antiqua Civitas *Taurinum*: *Augusta Taurinorum* Tacito, Plin. Ptol. *Taurini* hæc Vrbs ab ipsis populis, apud Antoninum, non uno loco. Vulgo *Turino*. Dictum vult Stephanus Grammaticus ab *Tauro*, Malsiliensium, quorum fertur Colonia, Insigni. Iacet ad ostium in Pado Duria: forina quadrata, Portis patens quatuor, splendidis ornata ædificiis, nobilitate Civium clara: rerum omnium copia abundans. Summum Templum Ioanni Baptiste est sacrum: præter hoc alia sunt xx aut circiter. Palatium ibi Ducis visendum: Academia celebris, in qua Erasmius Roterodamus S. Theologiæ Doctor est creatus. Prima hæc Italæ Urbium Officinam habuit liberationis. Episcopatus gaudet dignitate. Ad Collem *Rivoli* est Opidum frequens: ulterius *Avilianæ* iuxta Padum est *Avignano*. Altius inter Rivolos & Avilianam splendidum visitur Cœnobium *D. Antonij Regesini*: & nonnullo inde intervallo *Ad D. Ambrosium*. Succedit mox *Susa* quain plerique Sabaudia adcensent. Ad Padum sexto ab Sangoni ostiis lante Opidum jacet, quod vernacule *Pinarolo*, opulentum, cum Cœnobio sumtuoso: supra pandum se *Petroja*: Lava fontis Sangoni *Pagellato* & *Brucasse*, dextra *Monte Bobio*. Haud procul Pelice amne, Padia cola, *Pancalerum* est & *Villa Franca*, ubi ponte Padi ripæ junguntur. Sequuntur ad Padi fontem *Revello* & *Paisana*: ulterius *Crisio*: moxque *Mambrino*, ubi Vallis *Pa* initium. Incolæ vocant *Vall de Lucerna*, ali *Castello*, quod ibi cognomine.

Montis-Ferrati Marchionatus.

Regio.
Unde dicta.

Soli fertilitas.

SUCCEDIT jam nunc peramœna & fecunda Regio *Mons-Ferratus* explicandus, sic dictus uti censet *Leander*, quali *Mons Ferax*, ab modicorum Collium, quos habet, fertilitate: vel a *Ferro*, similitudine quæ jam, quod uti Ferrum cetera, Metalla vi ac duritie vincit: ita ille finitimos ubertat. cum aliorum fructuum eorumque nobilitate & suavitate, tum vero Vini longe superet. Describit *Montem-Ferratum* Merula lib. v. Antiquit. Vicecom, hoc modo: *Mons est perpetuus expansus jugis, totus amœnis & fructifer, omniumque rerum* ad quæ

chionatus, cum
quod ad pedem
t. Vulgo Pia-
des Gallia: qua
fructus, Vina pro-
rens. Habitarunt
otanti, Ligurum.
n Provincia: for-
: post Principum
ello quod gestum
qua Civitas Tau-
coninum, non uno
um fertur Colonia,
dis ornata adificiis,
aptistia est sacrum:
qua Erasmus Ro-
liberum. Episco-
adum est, arguano,
nonnulli inde inter-
so: sexto ab Saugon-
pelice amne, Padia
ntem Rovello & Pa-
Lucerna, ab Castel-

sic dicitur uti cen-
ro, similitudine qua-
aliorum fructuum
atum Merula lib. v
ifer, omniumque rerum
ad qu-

ad vitum utilium fertilis, & colonis admodum frequens. Incipit diurno fere itinere ab *Alpibus*, planicieque separatur, que inter hos Colles & *Alpes* intercedit. Nihil hic incultum quidquam, propter *summam Solobonitatem* opportunitatemque. *Leuam* *Tanarius*, *dextram* *Padus* adluit, nec ullius alveum. Regio egreditur. Quanto magis autem ab *amnibus* abscedunt Colles, tanto majores amoenioresque *Campi* inter eos panduntur, quos haud male *Mesopotamiam* queas dicere, quippe quod *amnibus* utrimque sint inclusi. *Montis Ferrati* Marchionatum tenuit primum *Palaeologa* stirps usque ad annum *CICDXXXIV*: quo, defuncto *San-georgio Palaeologorum* ultimo, *Carolus V Imp. Mantue Ducem* legitimum *Montis-Ferrati* Hæredem declaravit. Erectus fuit Marchionatus in Ducatum anno *CICDCLXXV* ab *Maximiliano Imp.* primusque *Montis-Ferrati* Dux dictus est *Gulielmus III*, *Mantue Princeps*. In hoc autem terræ tractu tres insignes habet urbes *Mantue Dux*, quæ sunt *Cuselis D. Evassii*, Civitatis jus adepta ab *Sixto IV* anno *CIDCCCLXXIV*: *Episcopatus* fulgens dignitate: sedes Marchionum *Montis-Ferrati*. Duplex ibi *Arx*: Vetus, Marchionum quondam domicilium, & Nova, quam exstruxit *Vincentius Gonzaga*, *Mantue Montis-que Ferrati* Dux, quæ vulgo *La Ciudadella*. *Alba*, *Plinio Pompeia* cognominata, cui inde *Albenfes Pompeiani* nominantur. Amplitudine superat *Casalem D. Evassii*, clementia Cœli interior, Marchionum *Montis-Ferrati* prius, nunc *Ducum Mantue* subjacet Imperio. *Antoni* omnium fecundissimus, qui *Languvilla* vulgo. Tertia est quæ vulgo dicitur *Acqui*: *Aque Staryellorum* *Plin* hic cap. v. in *Liguribus* ponenti. *Aque* simpliciter *Antonino*: ab *Aquid* proculdubio & fontibus, qui hic sunt, calidis & medicatis: sunt enim in hac Civitate *Thermæ publicæ* cum *Menlis lapideis* & gradibus. Præter jam dictas urbes sunt; *Bassimiana*, *Valentia*, *S. Salvatore*, *Mon. cabvo*, *Alexandria*, *Nicaea*, *Palea* cognominata, *Asta*, *Pollentia*, *Ceva*, atque alia multa.

Genuensium Ducatus.

Regio nuda dicta. **G**ENUENSIUM Ducatus, vel *Ora Genuensis*, olim dicta fuit *Liguria*, non tamen tota, sed quæ *Transalpin* fuit cognominata. *Liguria* unde nomen varie disceptatur. Quidam inter quos *Paullus Diaconus* ab *legentis Leguminibus* tradunt: alii ab *Ligone*, uno ex fabulosis *Iapeti* Ducibus: suppositicii ab *Annio Viterbien* *Berosus*, *Caro*, *Fabius Pictor* & *Semprocius* ab *Ligure Phaethontis Egyptii* Filio: Nunc vulgo *Riviera de Genoa* vocatur, ab *Genna* clarissimi nominis Vrbe. Hodie fines ipsi ab *Occasu Alpes*, *Galliam Narbonensem* ab *Italia* dividendes, ab *Ortu*, *Etruria*, *Macra* interfluente: qua *Meridies* est, cognomine pulsatur *Mar* qua *Septentrio*, *Apennino* clauditur. Hæc olim, ut scribit *Strionnino* sterilis fuit, nihilque memoraru dignum habuit, nisi quod intus maximæ arbores & vassæ, quæ navibus fabricandis idoneæ erant, producebantur. Nunc vero *Vini*, *Olei*, ac variorum *Fructuum* proventu beata. *Ager Dianus* *Oleo* adeo adfluit, ut quædam quæ octodecim, nonnunquam viginti millia urnarum reddat, quas vulgo *Barilai* vocant. *Ora Genuensis* hodie duplex, *Occidentalis* & *Orientalis*: quæ vulgo ab *Metropoli*, quæ in medio utriusque, *Riviera di Genova*, *di Ponente*, & *di Levante*. Vrbs primaria *Genna* *Liv* & aliis: *Genoa* *Steph Jan* dicitur *Luitprando* *Ti* *Genensi*, & ejus ætatis *Scriptoribus*: Hodie *Genoa* & *Genova*. Quod ad *Situm*. Fronte *Meridiem* *Cirnum* spectat *Insulam*, amplissime circa *littus* consurgens, dorso *Septentrioni* obverso, leniter in *planitiem*, vel ad quædam

ad quiescendum descendens, Montium innixa radicibus, quorum a tergo contra fauorum Septentrionum adstatum vallo munitur, non tota montosa, nec vicissim tota plana, sed mixta specie. Circuitu palmos colligere tricena quina millia, supra nongentos quinquaginta quinque, Nebianus Episcopus tradit. Palmus haud multo minor antiquorum est pede. Hinc mensura totius urbis si palmos septenos passui demus, milliariorum erit quinque, si a fenos, sex, demptis quadraginta quinque palmis, nec moles, nec portus in hanc dimensionem venit. Insignem Portum habet ad Austrum & Africum patentem, ingenti mole ad securam stationem pre-munitum. Cætetum de Genua politissimi & rotundi exstant Scaligeri versus.

*Ditis opes Asie, & clauos Orientis honores
Quantaque ab Euxino trunditur ora salo,
Pisanas acies, Thuscæ decora incluya Pubis
Et traxi ad Ligures Gallica signa manus.
Subiectis domitas tenui cervicibus Alpes,
Est tremuit nostras Africæ terra trabes.*

*Afflictus toties Venetus, quæ fugerat olim
In patriis movit tela petitus aquis.
Frustra Galle cupis: frustra es frustrator Ibero,
Frustra seua ferox: Insulber arma capis,
Vincio ego, cum vincor: par est Victoria damno,
Sumque eadem domina servaque salta mea.*

Metropoli visa, reliquarum Urbium nonnullas & Opida indicabo. Haud procul Varo *Nicaea* est Ptol. *Nicia* Antonino, *Nizza* hodie. Vrbs maritima, quondam ab Mafsilienfibus condita, dorso Alpibus innitens, partim in juga, partim in planiciem potrecta. Nunc est munitissima, firmam habens Arcem in colle, ditionis Sabaudie Principis. Supra Portum Herculis Monæci ad alterum lapidem editis in montibus *Torbis* jacet, vel *Turbis*. Sunt & *D. Remi* Opidum, *S. Remo*, peramiceno & fertili agro, qui Citris, Palmis, Medicis, Limoniis, aliisque fructiferis Arboribus mirum in modum ornatus. *Castellum Tabia*: ambitu exiguo, sed nomine celeberrimum, ob generositatem Vinorum Apianorum. *Albingaunum*, Vrbs antiqua, situ plano, quinque passibus, gravius Cæli, alioqui opulenta rebusque necessariis adfluens. *Finarium* item, *Naulum*. *Saenensis* Vrbs antiquissima, ædificiis ornata magnificis, cuius ambitus est circiter passuum. Atque hæc sunt in ora Genouensi Occidentali. In Orientali sunt: *Claverium*, *Sestri de Levanto*, & alia. Flumina hic sunt *Uarus*, qui Liguem statuit inter Provinciam & Liguriam: hanc Italiam, illam Gallie regionem. Recipit hic, quæ Occidentaliore ripa & Gallica Fluvios, qui vulgo Gallorum audiunt *Caremp*, *Lavaire*, *Ekeron*: quæ Orientalior & Italica spectans, *La Lince* & *La Vesubie* Sequuntur inde per Liguriæ littora *Paulon*, hodie *Palon*: *Rutuba* hodie *Ror*. Sunt item *Merula*, *Porzevera* *Fersano*, *Lavagna*, *Maera*, *Magra* hodie. De Administratione autem Ecclesiastica apud Merc. in hac Tabula hæc leguntur: Archiepiscopus *Taurinensis*, cui sub sunt *Casulensis*, *Salutariensis*, *Montis*, *Novariensis*, *Lodensis*, *Vercellensis*, *Ippovegensis*, *Alessensis*, *Aquensis*, *Albensis*, *Terdonensis*, *Saonensis*, *Albinensis*, *Vintimiliensis*, *Placentinus*. *Papiensis*, *Mediolanensis* Archiepisc. subiecti. Archiepisc. *Ianuenis* sub sunt *Bonensis*, *Aprunacensis*, vel *Brumacensis*, *Metenensis* vel *Maranensis* *Acouensis* vel *Amprunacensis*, *Nubiensis* in *Corfica* & *Nubiensis*. *Naulensis*, *Albigaunensis*, *Arbenga* credo, inter suffraganeos *Mediolanensis* Archiepisc. recensitus.

SSS

Quarta

Regio.
Unde dicta:
Situs.

Soli fertilitas.

Urbes.

Quarta & postrema Lombardiae Tabula *Romandiolum*, *Ducatum Parmensem*, & *Manus* representat. Primo loco occurrit *Romandiola* vel *Romanula*, sic dicta hodie, Caroli Magni Imperatoris & Romani Pontificis beneficio atque auspiciis. *Romanula* Limites ex communi sententia ad Septentrionem quidem Paludes Veronenses & Patavinæ, usque ad Fornaces, Ostium Padi ultimum, una cum parte Maris Adriatici: ad Orientem Iasurus, una cum Picens; ad Meridiem Apenninus, cum Lustruria; In Occidentali variatur. Quidam ultra Vatinum flumencis Forum Cornelii non procedunt: transiunt nonnulli Scultennam, nunc Panarium, in eo plerique, sistunt. Hos sequemur, Longitudinem ejus ex milliar. aut circiter, posituri inter Folium & Panarium: Latitudinem ex milliar. vel paullo minus, inter Apenninum & quarum memini, Paludes. Quod ad Regionis qualitate, agros habere optimos scribit Leander, omniumque frugum, tam quæ ad vitam necessaria, quam quæ ad humanas voluptates opportunæ & delicias, fertiles. Campi hic latissimi, fructiferis Arboribus omne genus confiti: Colles peramani, Vitibus, Olea, Ficu nitentes. Silvæ munificæ herbidaque prata cum dumis venationi apta: salubres palus aquæ: Salinæ cum circa litus, tum intus frequentes: Metallorum fodinæ: innumeraque præterea Naturæ dotes eximæ: quæ nisi longissima narratione, commemorari haud possent. Urbes sunt in hac Regione aliquot celebres & complura Opida. Primariæ sunt *Ariminum* Ptol. & aliis, hodie *Rimini* Incolis: *Rumelæ* Germanis. Nomen illi ab Amne, quo adluitur. Alii aliunde trahunt. Rerum omnium copia supra modum abundat. Portus olim amplus, splendidus satisque capax: hodie modicis navigiis tantum est aptus, arenis oppletus. *Cervia* urbs maritima olim *Phycolæ* dicta. *Cerviani* majori ex parte salarii sunt Artifices, tantum quæstu, ut Pontifex annuatim inde habeat lx millia Coronatorum. *Cesena*, *Casena* Ptol. *Casena* Strab. hodie plerisque *Cesena*, aliis *Cesnadio*, tertius denique *Cesna*. Hodie Civitas est admodum frequens: annis superiorem a Bernardino Rubrio Parmensi, qua Occidentem Septentrionemque spectat, aucta. Arx urbi ex colle, qua Austro est valide imminet, a Friderico 11 Imp. condita. *Sarsina* urbs antiqua ad Apennini radices Plauti Patria: nomen hodie retinet. *Regenna*, P' & *Servus* Strab. cui & P' & *Servus* Ptol. Antiquam Civitatem testantur omnes. De Situ multa Str. lib. v: Urbs est Archiepiscopalis. Substant huic Archiepiscopo *Adriensis*, *Comacensis*, *Cervensis*, *Faventinensis*, *Faventinensis*, *Vellinensis*, *Fille forte*, *Cesinensis*, *Sarnensis* vel *Sarsinensis*, *Faventinus*, *Imolensis*, *Mutinensis*, *Bononiensis*, *Reginensis*, *Parmensis*, & *Barcinensis*.

lanua repræsen-
ti Imperatoris &
tentia ad Septen-
trionem Padi ultimum,
enninus, cum E.
procedunt: tran-
s Longitudinem e-
vel paullo minus,
bere optimos scri-
voluptates opor-
Colles peramani-
a: salubres passim
e præterea Natura
in hac Regione ali-
Incolis: *Rumelen-*
copia supra modum
um est aptus, aren-
unt Artifices, tanto
Casena Strab. hodi-
quens: annis superi-
a. Arx urbi ex col-
d Apenini radices
Antiquam Civitatē
chiepiscopo Adriani
senatensis, Sarenien-
ensis, & Barchinens-
Pafu

Pascua ad Urbem optima; ex quibus magna Lactis, Butyri, Caseique copia. *Forum-Livij*, hodie *Forl.* Vrbs natura & situ, rerumque omnium ubertate præstans inter duos Amnes Roncum & Montonum sita; Aere fruens optimo. *Forum Cornelij* vulgo *Imola*. Sita est ad Santernum Amnem, Agro frumentario, Vini, Olei, aliarumque Frugum ferace, *Bononia* nobilis & antiqua Civitas, *Bologna* vulgo: Apennini radicibus adposita, ad Amnem Rhenum, Apola torrente mediam urbem interluente: tota Orienti exposita: qua Austere Montes imminet vetiferi, qua reliquæ partes, agri patent longe lateque, omnis generis Frugum feraces. Caelum illi non admodum salubre. Circuitus viii milliarium: olim multo minor. Portas habet xii . Potens est nobilitate, ædibus magnifica, porticibus frequens. Academiam instituit Theodosius Imperator, anno ccccxxi . Nunc *Ferrariam* videamus: cui unde nomen datum valde variatur. Veritati maxime consentaneum, *Ferrariam* nuncupatam ab *Ferraria*, quæ trans Padum erat, Colonis huc ex Theodosii Imperatoris decreto translatis anno ccccxxi : quo tempore Vicus fuit absque muris ab Smaragdo Exarcho circa annum ixcxv fossa mœnibusque septus; paullatimque ita ædificatus, ut tandem in nobilissimam Civitatem commutatus fuerit: Vetere Præfatu ab Vitaliano, P.M. huc circa annum xcviii traducto, aliique xxi Pagis finitimis illi subiectis ab Constante ii Imp. qui multa ipsi largitus est Privilegia. Hodie *Ferraria* audit. Adsidet ripæ Padi amnis, quo qua Ortum Austrumque respicit, adluitur. Caelum ipsi crassius, ob situm palustrem. Plateas habet rectas, longas, amplas quarum pleraque Leonellus Marchio coctis stravit lateribus. Edificiis cum publicis, licet non magnis: tum privatis supra modum est ornata. Maximum est Urbis Fanum. Arx illi duplex, una ad flu. altera è Regione S. Georgii, Ducis Sedes: utraque fatis munita. Populo frequenter ad vitam necessariis abundat. Non inamœna inter primas Italiæ Vrbes merito censenda: Caput Sedesque Ducatus Atestinæ familiæ, nobilitatis & antiquitatis stupendæ. Academiam hic instituit Fridericus Imperator in Bononiensium contumeliâ. Planiciem habet circa se maximam sed sterilem, Reliquas Romanæ diolæ urbes, & minorum gentium Opida prætereo.

Ducatus Parmensis.

*Regio & unde dicta.
Soli fertilitas.
Imperium maiorum.*

Ducatus Parmensis a Civitate Parma nomen habet. Ager amœnus est, & Frugum Vitiumque optimarum fertilis, aquis medicatis pascuisque lætissimis felix: cujus Caseus & Vellera summam merentur commendationem. Civitas unde Ducatus iste nomen accepit *Parma* ab *Thyrsis*, ut multis his locis alia, condita, a Boiis inde possessa, lapsu temporis Romanos habuit Dominos: qui anno cclxx , quo tempore Mutinam, eo Coloniam, ut Livius tradit lib. xxix , duxerunt: Calamitatem ab *L. Antonio* inlatam deplorat M. Tul. Philip. ultima. Conlapsa, auctoritate Romani nominis libera cum aliis contineri: Sequuta nunc Cæsares, nunc Pontif. Rom. Bononiensibus semper amica & conjuncta. Gravem passam totum biennium obsidionem ab Friderico ii Imp. circa annum cxcxlviii , quod partium esset Pontifici

Decesserunt
sus labo
bada Co
nx conj
Mantua
dum, qu
uram lo
quique p

modie Foris. Vrbis
atonum sita; Aere
tario, Vini, Olei,
radicibus adposi-
ta: qua Aulæ est
ugum feraces. Cœ-
as habet xii. Po-
silius Imperator, an-
eritati maxime con-
Theodosii Impera-
Smaragdo Exarche
bilissimam Civitatem
i traducto, aliisque
legia. Hodie *Ferraria*
n ipsi crassius, ob sit-
ocius stravit lateribus
um est Vrbis Fanum
ita. Populo frequen-
tensenda: Caput Sede
instituit Fridericus
em, Reliquas Roma-

Bo inde profligato, varios habuit Regulos, *Corregios, Scaligeros, Atestinos, Vicecomites, Galeatios, Sfortias, Gallos* denique, quibuscum sæpe de Vrbis dominatu certavit *Pontifex Romanus*, qui ope & auxilio Caroli v Imperatoris, Gallis tota Italia pulsus, rerum solus deinceps in urbe potitus est. Hodie suos habet *Duces*, quorum primus a P.M. institutus est *Petrus Aloysius Farnesius* Paulli xii P.M. filius, quo crudeliter intra bien- nium cæso, subrogatus est *Othavii* filius, ejusque defuncto *Alexander*, Belgicæ Gubernator: cui mortuo suc- cessit ante aliquot annos Filius. Ceterum *Parma*, Strab Ptol. in Aemilia via, quinque ab Apennino P.M. Nomen illi ab Amne Parma: ex aliorum mente, quod *Parmam*, hoc est, breve scutum referat. Aedificiis est splendida, plateis ornata rebus largisque; rebus ad viram necessariis adfluens: Incolarum nobilitate, civium- que frequentia celebris situ est admodum plano: Cœlo summe salubri: adeo ut Plin. *Parmenses* tradat, tres qui- dem annos cxx. duos vero cxxx. vixisse. Eam neque hiems, neque æstas adfligit. Castrum habet munitis- simum, Principum & illustrium Familiarum Palatia non pauca. In foro satis amplo, Fons pulcherrimus: & Templum ad imitationem S.P. Romani exstructum: Campana tribus imposita columnis: Turris per similes Bononiensi, Separatur ab suis Suburbis fluvio cognomine, Episcopatus floret titulo. Incolæ venusti, nobi- les, Martii, animosi, genio ingenioque præstantes. *Ducem* cum Parma habet vetusta & nobilis civitas *Pla- centia*; Ptol. aliisque *Πλακεντία*, vulgo *Piacenza*. Iuxta Padum, a quo distat circiter M.P. jacet, loco per amœno; agrorum bonitate, Civiumque claritate superbiens. Muri novi sunt: Propugnacula ampla, Munitiones in- signes. Episcopatus gaudet titulo. Gymnasium habet omnium disciplinarum. Vrbis ager Vini, Olei, Fru- menti, omnisque generis Fructuum fertilissimus est, propter copiam aquarum: multos habens fontes, fluvios, rivulos, pascuis irrigandis facientes.

Mantvæ Ducatus.

ugum Vitiumque o-
Vellera summam m-
a ab *Thufis*, ut mu-
it Dominos: qui an-
Calamitatem ab L.
s libera cum aliis co-
cta. Gravem passa
rtium esset Pontifici

Ducatus *Mantua* nomen habet ab urbe *Mantua*. Hujus Imperium primum fuit penes *Tuscos*, Vrbis auctores: hinc penes *Gallos Cenomanos*: post quos *Romani* rerum ibi sunt potiti. Maximam sub Tri- umviratu cladem tulit. Quum enim *Cremona* victoribus diripienda esset concessa, proter vicinita- tem magnam Agri sui partem amisit. Hinc *Virgilius*. *Mantua vel misera nimirum vicina Cremone*. Suc- cesserunt Romanis *Gothis, & Langbardis*: quibus profligatis. Vrbis ad Imperatorum potestatem est retracta, eatur- sus labante, in libertatem se cum multis aliis vindicavit, quam obtinuit, donec ab Othone xi Imp. *Theodo- baldo* Comiti Canossiano donaretur. Subrogatus illi *Bonifacius* Filius; eique sine mascula prole defuncto *Beat- ricæ* conjux, cum *Mathilde* filia, quæ Mantuam summopere ampliavit. Vrbis *Mantua*, Strab & Ptol. hodie *Mantua*. Initium Vrbis ponunt varii varie. Quidquid sit, antiquissima ipsi est origo. Posita est in medio Palu- dum, quas *Mincius*, ex Lacu Benaco egressus, creat, nec nisi Pontibus, qui eximii admodum, aditur: hinc ob na- turam loci munitissimis *Italiæ* concensenda. Ampla est, & magnifice publicis privatisque ædificiis ornata, re- busque plateis decora.

Regio.
Imperium majo-
rum.

Vrbis *Mantua*.

Brixienfis Comitatus.

510

Regio unde dicta

Situs.

Solifertilitas.

Imperium majorem.

Urbs & Opida.

HACTENUS *Lombardiam* perlustravimus: sequuntur nunc *Brixienfis Comitatus & Mediolanensis Ducatus* explicandi. Nomen priori a civitate nobili *Brixia*. Partem ejus tractus occupat quem olim *Cenomani* tenere. Paterque *Territorium Brixienfe* in longitudinem mill. c a *Limone Benaci Lacus* vico, ad *Vrceanum Opidum*. Latitudo est mill. l. a *Mos* usque ad *Diadenum*: situsque est inter *Benacum*, *Sebinumque Lacus*, Ager uberrimus *Tritici*, reliquorumque *Frumentigenorum*, item *Vini*, *Olei*, que *fertilis*, neque carens *Ferri* *Etisque* fecunditate. Habet & *Aurum*, *Argentum*, *Alumen*, *Marmor Porphyriticum*, & aliud ex atro & viridi variegatum, quod *Serpentium* vocant, *Ophiten* *Plin.* aliosque *Lapides* precio nobiles: *Marchasitam* etiam, quem *Pyrriem* vocarunt *Veteres*: Abundatque omnibus quæ ad vitæ necessitatem cultumque expetuntur. *Brixia* fidem *Populi Rom.* perpetuo coluisse legitur: præsertim *Bello Punico* post cladem ad *Trebianam* annem ab *Hannibale* inlatam, *Colonia* deducta est cum reliquis *Trans-Padanis* ab *Cn. Pompeio Strabone*, anno *IOCLXV*, & postea cum aliis ab *C. Cæsare* *Diçatore* *Civitatis* jure donata. *Deinceps* in *Imperatorum* fuit potestate, quâdiu salua stetit sua *Romano* *Nomini* majestas. Post ab *Radagiso* *Gothorum* Rege incendio vastata, anno *CCCCXII*: hinc ab *Attila Hunnorum* Principe subversa sed resecta anno *CCCLII* imperante *Martiano*: mox ab *Langobardis* possessa usque ad captum ab *Carolo Magno* *Desiderum*: quo extincto, successit *Francorum Imperium*. Inde ab *Othone Saxone* *Cæsare* libera *Imperii Romani* *Civitas* est facta, anno *CIIOXXXVI*: mox ab *Henrico VI* direpta, muris nudata, suisque spoliata *Privilegiis*: ab *Scaligeris*, *Veronæ Ducibus*, opera *Guelforum* est capta. His successerunt *Vice-comites*, *Medioloni* *Principes*: a quibus sæpe vexata ad *Venetos* defecit: quibus ab *Gallis* rursum ademta, paullo post iis est restituta. *Brixia* *Strab* & *Ptol.* hodie *Brescia*. De hujus *Urbs* origine varia traduntur, sed parum explorata. Aliis certiora forte apud *Livium*, quem multi sequuntur. Notat is ab *Cenomani* conditam: cum *Elitovio* & *Beloveso Ducibus* ex *Galliis*, per *Taurinos* & *Aples* *Julias* in *Italiam* transgressis. Hinc *Cenomani* genti tribuitur etiam a *Plin.* & *Ptolemaeo*, quin & *Livius* lib. *XXXI* *Brixiam* *Cenomani* signat caput *Civitas* est pervecusta, dives, populosa, ampla, validis munita muris, Arce superbiens inexpugnabili, pulcra edificiis cum publicis tum privatis. Eam annis perlabitur *Garcia* quem aliquæ *Melum* vocant. Castrum habet munitissimum è vertice *Urbem* despicens: & egregio firmatum ab *Venetis* præsidio: *Templa* magnifica: *Monasteria* stupenda: *Hospitale* pulcrum. In *Palatio* *Capitanei* hæc leguntur:

Hic locus odit, amat, punit, conservat, honorat:

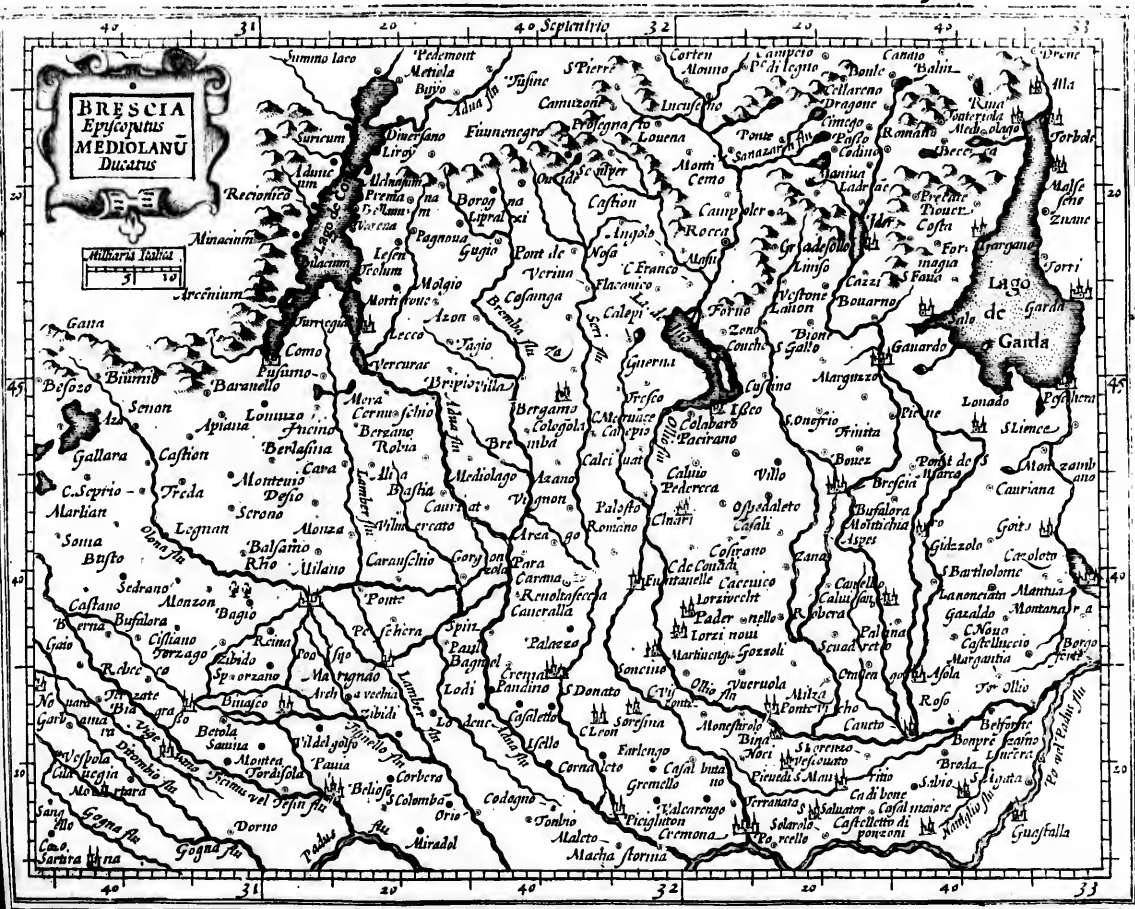
Nequitiam pacem, crimina, jura, Probos.

quin tota *Civitas*, ejusque *Territorium*, omnia inquam, passim lectissimis *Marmorum* *Inscriptionibus*, *Statuis*, *Statuarum* *titulis* & *elogiis*, *variorumq;* *Epitaphiis* sunt plena. *Incolæ* locupletes, lauti, nobiles, solerti ingenii.

Opibus

Mediolanensis Du-
 t quem olim Ce-
 ne Benaci Lacus
 que est inter Be-
 item Vini, Olei-
 a, Marmor Por-
 taliosque Lapidis
 quoad vita nece-
 ssum Bello Punico
 Trans-Padanis ab
 iure donata. De-
 ab Radagiso Got-
 sa sed resecta anno
 agno Desiderum:
 erii Romani Civi-
 iata Privilegiis: ab
 Medioloni Princi-
 iis est restituta. Bri-
 orata. Aliis certiora
 vio & Beloveslo Du-
 enti tribuitur etiam
 est pervertita, dives,
 s cum publicis tum
 nitissimum e vertice
 eria stupenda: Ho-

Episcopi Palatium
 scriptionibus Statu-
 biles, solertis ingeni-
 Opibus

Opibus hodie floret: *Urbis Veneta Sponsa* cognominari solita. Fidem Christianam suscepisse traditur ab D. A. pollinari Ravennatum Præsule. Episcopatus habet titulum. De ea sic Scaliger:

Quæ pingues scatebras specula despectat ab alta

Postulat Imperij Brixia magna vices,

Cœlum hilarum, fons læta urbi gens nescia fraudis

Atque modum ignoras divitis uber agri.

Siregeret patrias animis concordibus oras,

Tunc poteras Dominis ipsa jubere suis.

Est in hoc Territorio etiam *Quintianum* Opidum, viginti mill. passa Brixia Meridiem versus situm, prope Ollium amnem. Item *Reggiate*, *Bottefino*, *Virle*, *Novalara* cum multis aliis. *Lacus* habet *Benacum*, sic dictum ab Opido quod hic olim, cujusque hodie cernuntur vestigia. Hic *Lydius* Catullo, ab *Lydis* i. Tyrthenis, quos fama est quondam vicinos illi agros coluisse: *Lago di Garda* Italice: *Gard-se* Germanice ab Arce orientaliore ripæ adlita. Hic Lacus, ut scribit ad Cardinalem Polum Alexius Vgonius, optimis piscibus aliis præstata: amoenissimis Collibus circumseptus: undique fontes scitent: hæc illac Nemora, Prata virentia, Vineæ, Olivæ, Abietes, Lauri, Cedri: Opida præterea rebus omnibus necessariis referta in modum coronæ illum ambiunt: ita ut nihil omnino illi desit ex hisce rebus, quæ loca Campelltria visu quidem pulcherrima & usu grata atque jucunda efficere possunt &c. Est & alius *Sebinus* aut *Sevinus*, nunc *Lago d'Isco* ab *Isco* Castro quod in ejus ripa. Hic exceptum ad Septentrionem *Ollum*, rursus ad Austrum evomit. Est denique inter *Sebinum* & *Benacum* *Lacus Idrinus*, vulgo *Lago d'Idro*, vel *Idro Lago*. Nomen illi ab *Idre* Castello. Alii ab *Hydra* dictum censent, quam Hercules hic perhibetur peremisse. Piscibus abundat. Exonerat se in *Idrinum* per varios amnes. Minores, qui vernacule *Lago Cap*, *Lago Runcone*, & alii. *Mella* vel *Mela* hoc Territorium medium quodammodo secant. Mellæ nomen retinet in hunc usque diem. Non percurrit tamen ipsam, uti videre est, urbem, sed hauri procul inde ipsius agrum. Fluvius qui urbem perlabitur hodie *Gazza* vocatur.

Ducatus Mediolanensis.

*Regio.
Soli fertilitas.
Imperium majorem.*

DVCATVS *Mediolanensis* suo ambitu ccc milliaria complectitur. Incredibilis agro est feracitas, copiarum omnium stupenda. Tractum vero hunc M. Marcello & Cn. Scipione Coss. cum plerisque tribus Transpadanis in Romanorum ditionem concessisse, formamque Provinciæ accepisse, auctores sunt Livius, Florus, Polybius. In eadem urbe Imperatores aliquot posteriores confedis loci opportunitate electos constat, Nervam, Trajanum, Hadrianum, Maximinianum, Philippum, Constantium, Constantinum Iovinianum, Valentem, Valentinianum, Theodosium. Trajanus certe regiam hic ædificavit, quæ hodieque nomen servat *Palatii*. Debilitata autem Cæsarum potentia, variorum hæc urbs Barbarorum impetu convulsa est & labefactata: Gothorum, Hunnorum, Langbardorum: quibus, Caroli Magni auspiciis, Italia exausta fidei se commisit *Francorum*. Regum inde *Germanorum*. Cæsarium, quorum plerique Ferream Coronam Imperij solemnina, accipere ibi, in vetusta celebrique D. Ambrosii æde, consueverunt, uti singulorum exemplis præbat Leander. Tandem sub Fridericis I & II Cæsaribus, quibus perpetuo rebellavit, novos sortita est Dominos, *Galeacios Vicecomes*, qui deinde, anno c12cccxci v. *Ducis* Wenceslao Imperatore nominati.

deficienti

traditur ab D.A.

uber agri.
oras,
re sum.

versus situm, prope
Benacum, sic dictum
is i. Tyrrhenis, quos
ab Arce orientatio-
nibus aliis praestat:
viventia, Vineæ, Oli-
coronæ illum ambi-
rrima & usu grata at-
Castro quod in ejus
nter *Sebinum* & *Ben-*
b *Hydra* dictum cen-
um per varios amnes
edium quodammod-
est, urbem, sed hau-

est sei....., copias
oss. cum plerisque u-
ccepsse, auctores su-
eloci oportunitate de-
ntium, Constantin-
avir, quæ hodieque
orum impetu conv-
auspiciis, Italia exa-
cream Coronam Im-
gulum exemplis po-
novos sortita est D-
ratore nominati.
deficientibus

DVCATVS MEDIOLANENSIS.

deficientibus *Sfortia Ducum* insignia sunt adepti, consentientibus Civium suffragiis, & accedente Romani Imperii auctoritate: quod Galeatii nunquam obtinere potuerant. Horum stirpe Majorum nostrorum ævo extincta, successit Carolus v Imp. qui Principatum ad *Regem Hispania*, Successores, transtulit. Vrbs primaria Latinis Scriptoribus omnibus *Mediolanum*, *Mediolanum* Polyb. Strab. Prol. cui & *Mediolana*, Italis hodie *Milano*: Germanis *Mey-lant*. *Mediolanum* ab Gallis Insulubris conditum: auctores sunt Livius, Trogus, alii qui, Belloveso Duce, in Italiam profecti, pulsus Tusci, fundamenta isthuc Urbis locarunt: anno, ut qui-
dam computant, ante Christum natum cccxxxix: ut alii cccclxxx. Quidquid sit: antiquissima est. No-
men illi natum, iudicio v. cl. Isaaci Casauboni ad lib. i v Strab. ab Santonum in Galliis Vrbe *Mediolano*.
Quidam vocem aiunt esse Germanicæ originis, quasi *Mey-landi* ab agro vernante, qualis *Majo* mense solet
esse: vel denique *Magde-landi* sive *Meidel-landi* *Virginis Regio* vel *Terra*, ab Minerva cujus ibi Templum
fuit, quod olim S. Salvatori, post D. Virgini, hodie D. Teclæ sacrum. Situs *Mediolano* inter Ticinum Abduam-
q; haud procul Alpibus, peropportunus: natura cæli solique temperatus. Inter maximas Europæ censetur Vr-
bes, mercatura opibusque florens: splendore superbit ædificiorum: Templorum magnitudine, Prætoriorum
amplitudine, pulchritudine Vicorum: Mœnibus, Propugnaculis, Armamentariis supra modum instructa: spa-
cium complectens immensum. Suburbia habet longa lataque, quorum nonnulla cum magnis Civitatibus
committi possent, altis fossis non secus, ac Vrbs ipsa, undique cincta. Post Ædem Sacram, quam *Domum*
vocant, magnifice specioseque ad Forum exstructam, D. Laurentii Fanum est ingens in ruinis Templi Herculis
excitatum. Exstant etiamnum sedecim striatæ Columnæ peraltæ, magnificentissimi operis vestigia. Arcem
ibi videre est, omnium fere, quæ in hoc terrarum Orbe munitissimam, cui *Porta Iovia* nomen: inexpugnabi-
lem, quaque in Europa nihil celebrius. Xenodochium ibi vel Nofocomium suburbanum, via Bergomati,
iugerum aliquot spatio amplissimum, ab Sfortiis inchoatum, nondum absolutum. Est & Curia vetus, ubi
exiguum D. Gothardi Fanum, nobilibus aliquot Vicecomitum sepulcris decoratum. Multæ sunt in hac Vrbe
piscis ævi Inscriptiones, aliaque veterum Monumenta. Academiam habet antiquissimam, ubi etiam Virgilius
literis operam dedisse creditur. Ad Prædicatores tam insignem esse Bibliothecam scribit Leander, ut cele-
berrimis Italiæ non cedat. Artificum diversa ibidem genera, tanta frequentia, ut vulgato proverbio dicatur,
Quæci velle assettare Italia, si summa Milano: Mediolanum scilicet *destruendo*, *Italiam* instrui posse, nimirum quo-
vis artificum copia. Dicitur Hispaniæ Rex ex hoc Statu proventum habere octoginta aureorum millia,
administratio causarum civilium & criminalium pendet ab Senatu Mediolanensi: in quo xvi sunt Docto-
res, & nonnulli Prælati Patrii que Mediolanenses. Archiepiscopatus Mediolanum floret dignitate, cujus Ar-
chiepiscopus hos habet suffraganeos, *Bergomenses*, *Brixiensem*, *Cremonensem*, *Laudensem*, *Novariensem*, *Vercellen-*
sem, *Ipporegensem*, *Vigilevensem*, *Astensem*, *Aquensem*, *Albensem*, *Terdanensem*, *Saonensem*, *Albingaunensem*, *Vintimeli-*
sem, *Placentinum*, *Papiensem*, & *Ferrariensem* exemptos.

313

Urbis Mediolan-
num.

Ratio gubernan-
di.

T t t

Hæc

Regio.
Situs.

Solis qualitas.

Imperium majorem.

Urbs Verona.

HAc Tabula Ditiones trium Urbium primariarum *Markæ Tarvisina* delineantur, *Veronæ, Vicentiæ & Patavii*. Occurrit primo loco *Veronæ ditio* live Territorium. Ejus longitudo, quæ a Bruchelio Opido sumitur Rivam usque, in ultimo Benaci recessu positam, LXV est Milliarium: latitudo ab Turre Confinium Rivoltellam usque XI. Ager ex parte lapidosus, ac propterea incultus, ex parte optimus est: Triticum, Oleum, Vinum, Pecoribus, vellerum item preciosorum ceterarumque frugum copia abundans: nobilissimas item habens Lapideas. Leditissimos etiam medicinalium herbarum thesauros, præcipue in monte Baldo, quibus legendis undique eo confluit Aesculapii proles. Urbem Veronam condidisse feruntur *Tusci*, apud alios *Galli Cenomani*: quibus ejectis, in fide diu fuit & potestate *Romanorum*: quorum auspiciis *Coloniæ* eo duxit Cn. Pompeius Strabo, Magni Pater. Ab *Attila*, Hunnorum Rege, post vallata, variis inde subdita fuit Tyrannis, quorum agmen duxerunt facile *Gothorum Reges*: Hos expulerunt *Langbardi*: Langbardos Carolo Magno Duce *Franci*: post quos *Berengarius* ab Othone I Imp. Italia ejectis, sui juris facta quietem aliquandiu habuit sub auctoritate fideque *Romani Imperii*. Per vim adeptus *Attilianus Romanus* Præfecturam in Dominatam convertit, exacto *Azone Arestino*, quem S.P.Q. Veronensis Prætozem designarat. Eo defuncto circa annum CXXXIX communibus Civium Suffragiis *Scaligeri* magistratum gesserunt cum titulo Vicariorum & Principum annos propemodum CXXV: quibus exturbatis partim, partim veneno necatis, suæ ditionis fecerunt *Galeatii*, inde *Curvianenses*. Hos exterminarunt *Veneti* in quorum etiamnum potestate constanter & tranquille perseverat. Urbs *Verona* Latinis & *Oῦρηναία* Ptol. Nomen hodie retinet. Germanis *Dietrichs Bern*. Aerem habet tenuem. Non absimilis Helvetiorum Basileæ natura, situ, pulcritudine ædificiorum est nobilis: a quo solo recumbens, ad Meridiem, Ortum, Occasumque conversam bralem: tellure od Septentrionem leniter adfurgente, jugisque Theatralem pene formam exprimentibus. Ath: si anne non ram dividitur, quam munitur & circumquaque cingitur. Mille Antiquitatum veltigia vererem testantur Urbis magnificentiam & divitias. Vias habet rectas & amplas, coctili stratas lapideas. Templâ circiter XXXV, quorum præcipua perverusta Aedes Cathedralis, & *D. Anastasij: Monasteria* X. In summo clivo duæ sunt Arces nobilissimæ *D. Petri*, & *S. Felici*. Item *Castellum veteris*, & quæ vulgo *Cradella*. Amphitheatrum ibi visitur omnium maximum, & quo nullum fere integrius, media Urbe adfurgens. Civitas hæc Episcopatus gaudet dignitate. Incolæ magnifici, splendidi, jucundo adpectu, ingenii summi, maximeque ad litteras idonei. Illud hoc loco non omittendum, quod cum *Veneti* hanc urbem munirent, in ipsis fossis antra excavata è topho inventa sunt; cumque in monte foderetur, Echini Saxi illic spectati sunt, itemque conchæ, ostrea, avium rostra, Stellæque pisces, omnia in lapidem varia.

Vicentiæ

Verone, Vicen-
do, quæ a Bruche-
liarum: latitudo ab
a in cultus, ex parte
rugum copia abun-
dantissimos, præcipue
nam condidisse fe-
morum: quorum
Rege, post vallata,
expulerunt Lang-
p. Italia ejectis, sui
adeptus Achilium.
Veronensis Pra-
tis Scaligeri magistra-
tis exturbatis partim,
runt Veneti in quo-
va Ptol. Nomen ho-
Basilæ natura situ,
casumque conversa
formam expriment.
Mille Antiquitatum
s, costili stratas lapi-
astasi: *Monasteria*
Venus, & quæ vulgo
is, media Vrbe ad-
mudo ad aspectu, inge-
n Veneti hanc urbem
deretur, Echini Sa-
nia in lapidem verta
Vicentia

Regio.
Soli fertilitas.
Imperium majorem.

Vicentiæ Ditio sequitur; huius Ager ut amœnissimus: ita Vini Frugum Plantarumque rerum fertilissimus præcipue Mororum, quorum frondibus Bombyces aluntur. Haud procul Urbe duæ nobiles Lapidicinz, in Monte, qui *Cornelius* Latinis, vulgo *Covelo*. Sunt & Marmorum in Valdanio vico. Urbs ab *Tusciis*, vel, ut scribit, *Trogus*, ab *Gallis* condita, sequenti ævo in fide diu sterit *Populi Romani*, usque ad *Attilæ* tempora, a quo vastata, post in *Gothorum*: inde in *Langbardorum*, postremo in *Italia Regum* fuit potestate. His pulsus, libertate sua sub auctoritate *Imperii Romani* est usque ad *Frederici* 11 Imper. principatum, a quo direpta cremataque varios habuit Dominos, *Carravienses* Patavinos, *Scaligeros* Veronenses, *Galeatios* Mediolanenses: *Veneios*. Tandem *Maximiliani* 1 Imperatoris armis infestata, ejusque fidei subiecta, *Venetis* ad extremum est reddita. Urbs ipsa *Trogo*, *Pomponio*, *Tacito*, aliisque dicitur *Vicentia*: *Vicetia* *Plin.* & *Antonino*: *Bisetia* & *Bisetia* *Aeliano*, *O'vixev-tia*, *Ptolemæo*: vulgo *Vicenæ*. Sita juxta radices collis, duobus amnibus, qui navigabiles, *Rerone* & *Bachilione* inæqualiter divisa. Non usque adeo elegans & magna: sed populosa, rerumque omnium copia abundans. Quatuor ibi notatu digna, *Palatium Prætoris* magnificum: *Pons unius Arcus*; *Saxum solidum Aræ majoris* in *Ecclesia D. Laurentii*, stupendæ longitudinis: *Theatrum* denique, vulgo *L'Academia*. Cænobium ibidem *D. Coronæ*, ubi pulcherrima *Bibliotheca*. Incolæ ingeniis sunt vividi: ad litteras, militiam, mercaturam promptissimi, faciendæ rei perpetuo sudantes: splendide vivunt, honeste vestiuntur. *Episcopatus* gaudet dignitate. Porro in *Vicentinorum* ditioe *Opida* sunt *Marostica* celebre & divitiis affluens *Opidum* *Brendulum* divitiis, nobilitate ac frequentia nobile: *Lenicum* cum opibus & multitudine, ac nobilitate, tum amplitudine, multis *Italiæ* Civitatibus par. Est & sexto supra *Vicentiam* lapide, *Austrum* versus, pagus & Castellum *Custodia*, quod ibi quomdam noxii homines custodiri consueverint in vastis *Latumiis*, ad cadendos ædificiis faciendis lapides,

Regio.
Situs.

Soli fertilitas.

Patavii Ditio.

Superest Ager *Patavinus* nobis in hac Tabula describendus. Hic apud *Bernardinum Scardeonium* describitur his terminis: *A Meridie Atthesis Fluvius* procurrit: *a Septentrione Muso amnis* parvus dilabatur: *ab Oriente* *Æstuarium Venetiæ*: *ab Occidente vero Colles sunt Euganei & Ager Vicentinus*. Patet omnis hic circuitus *CLXXX* *P*. *M: in quo Sexcenta & quadraginta septem Villa seu Pagi*. Dicere solitus scribitur ab *Cælio Rhodigino Cōstan-* *tinus Palæologus*: nisi foret a *Sanctissimis Viris affirmari*, in *Oriente Paradisum esse*, arbitrari se non alibi eum reperiri potest quam in *persuavi Patavina amœnitate*. Ager *Frumenti*, variorum *Fructuum*, *Vini* etiam generosissimi ferax: undè *Martialis*: *Piscesque pampineis Euganeæ arva jugis*. Venationibus insuper, *Aucupiiis* & *Piscationibus* frequenter. *Mirabilem rerum omnium copiam Incolæ triviali celebrant proverbio: Bologna la grassa, Padova la pessa*. *Vi-*

m fertilissimuse
nobiles Lapid-
o vico. Vrbis ab
omani, usque ad
um fuit potesta-
incipatum, a quo
atios Mediolanē-
ad extremum est
ino: Biseria & Bi-
s, qui navigabiles,
rumque omnium
Arcus; Saxum fo-
ulgo L' Academia,
litteras, militiam,
atur. Episcopus
affluens Opidum
ac nobilitate, tum
m versus, pagus &
muis, ad cœdendo

ardeonium describi
dislabitur: ab Oriem
ic circuitu CLXXX P
Rhodigino Cōstā
m alibi en reperiri poss
rosissimi ferax: uno
tationibus frequen
a, Padova la pag
Vi

Vrbis perpetuo amica sociæque Populi Romani, uti patet ex Livii librō xi. i & Marci Tullii Philippicis, Colo-
nia deducta multo meliore fuit conditione, quam aliæ Colonia: Nam Patavinis jus etiam suffragiorum da-
tum legitur, tamquam Civibus Romanis. Capta direptaque cum aliis ab Attila Hunnorum Rege, annis
centum post ab Langbardis, qui & igne cremarunt, cum Caroli Magni principatu, partim sub Regibus
cepit esse Italia, Francisque Caesaribus: partim sub Berengariis: sui tandem juris quodam modo facta impe-
rante Othone 1, Prætorem ex suis creavit & Populi Præfectum. Duravit hæc Reipubl. forma usque ad Fri-
dericum 11, cujus iussu auspiciisque Vrbem occupavit *Aethelinus Romanus*: post quem Dominos habuit *Car-*
rienses, Scaligeros, Galeatios, & circa annum ab Christo nato c13cccc1 v *Vencios*: quibus adhuc paret, tamquam
Mater, præ senio virium non satis compos, pia Filia (nam *Patavinorum Colonia, Venetia*) non tam im-
perio, quam ministerio regenda. *Patavium* Civitas antiquissima, flos & decus Vrbium, quascunque tellus
Italia continet, hæc *Ubi* Pt. hodie *Padua*. Ptol. etiam alio loco *Basobium* nominatur. Nomen natum quidam
purant a *Padi* vel *Paludum* vicinitate: sic que dictum quasi *Padavium*: nonnulli a *petendo*, quod avem Antenor,
Vrbis conditor, telo periverit: Incertis conjecturis. Condidisse memo-
atur *Antenor* Troja profugus. Sita est
Vrbis loco fertili & plano: placidissima Cœli fruens temperie, summa Soli bonitate, Euganeorum Montium
vicinitate, Alpium Marisque vicinitate beatissima. Perfluit eam Brenta amnis. Ambitus duplex hodie, olim
plex: Exterior v 1 millia ducentosque passus continet, cum v 1 Portis magnificis: Interior tria millia passuum
plurissimus, superne deambulacrum habens perpetuum. Magnifica porro, splendida, rebus omnibus, quæ ad
vitam necessariæ, adfluens: Silice strata: Fossis, Vallisque & Propugnaculis undique bene tuta. Edificia habet
sacra, Profana, Publica, Privataque magnifica & sumtuosa Monasteria Virorum sunt xxi 11. & xli x Virginum
Colligia. Palatium ibi Henrici Imp. opus, in quo Ius dicitur: tota Italia nominatissimum, nullis fulum co-
mmissis, plumbo tectum. Curia, insuper publici consilii, cum Porticu, columnis marmoreis sustulta, Saxo con-
structa, plumbeis item laminis intacta, Fora maxima sunt v: Pontes xxx 11 x, ex lapide, fornicati, supra Brentam.
Porticus amplissima: Aræ spatiosissima: Nosocomia 111: Xenodochia totidem. Est & Orphanotrophium.
Domorum quatuor millia hodie suo ambitu complectitur. Incolæ summis præditi sunt ingeniis: ad arma, lit-
teras, omniumque virtutum studia prompti. Nobilitarunt Patavium ortu suo Titus Livius, C. Valerius, Flac-
cus, L. Aruntius Stella, & innumerabiles alii. Academiam habet Patavium nobilem, quæ Natales suos debet
Carolo Magno Imperatori, vel, ut aliis placet, Friderico 11: adolescentiam Vrbano 1 v P.: in auctoritatem in-
finitissimæ Venetorum Reipublicæ. Videre ibidem est Bibliothecas varias, Græcis Latinisque libris abunde
repletas: unam, apud S. Ioannem in Viridario: alteram, apud S. Iustinam: tertiam, apud S. Antonium. Adeo
Fluminibus irrigatur hæc Regio, ut maximo Incolarum commodo & utilitate, nullis agrestis vicus ultra
pass. Millia a Fulmine distet.

Urbs & Opida

Regio inde dicta

Situs.

Caeli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorem.

Urbs.

S E Q U U N T U R apud Merc. *Forum Iulii*, & *Istria* cum aliis regionibus. Nomen primæ Regionis vel ab *Foro Iulio*, Vrbe primaria, vel ut alii volunt, ab *Iulio Cesare*, qualiquot Legiones hac adversus Germanos duxerit. Italis hodie *Friuli*: Germanis, *Friaul*: Venetis aliisque *Patria* nuncupatur. *Aquileiensem* etiam appellatam fuisse patet ex Historiis. Fines huic Regioni ab Ortu *Istria*: ab Aquilone, Montes lapidei: qua Occalus, Alpes Vindelice Noricæque: quæ Austro, Sinus Hadriaricus. Beant regionem Cœlum temperatum, Aer salubris: Campi lati, irrigui, fructuumque omnigenorum fertiles: Prata nitidissima: Pascua Pecoribus gratissima: item Vites Vina generantes generosissima: Silvæ quoque tam materia cædenda, quam venationibus munificæ: Montes Metallorum, Marmorumque variorum, nec non preciosorum lapidum feraces. Inhabitarunt primum hanc regionem *Euganei*, inde successu temporis *Veneti*, mox *Galli*: postea sub *Populi Romani* fuit imperio, cujus maiestate inclinante in *Langbardorum* venit potestatem. His successerunt *Imperatores*, his *Berengarii*: quibus excisis in ditionem rediit *Imperii Romani*. Donavit bonam ejus portionem *Aquileiensi Ecclesie* *Otho* Imp. reliquamque cum *Istria* *Conradus*. Fecerunt tandem sui juris *Veneti*, circa annum *MDCCCXX*, qui hodieque ibi dominantur: licet pleraque *Comitibus Dominisque* sub specie peculiaribus. Metropolis hujus regionis *Urinum*, vulgo *Udine*: Germanis *Weyden*. *Leander* arbitratum antiquum esse opidum, ejusque mentionem fieri apud *Plinium*. *Niger* credit *Ptol.* aliorumque *Forum Iulium* esse: non bene. Quidquid statuendum sit de prima origine, Vrbs est ampla & magnifica: rebus omnibus necessariis adfluens. Ambitus ejus milliarium est quinque. *Veneti* hodie *Remp.* regunt missis eo præsidibus quos *Locumtenentes* vocant. Civium in ea numerus est *xvi* millium. Sunt & aliæ Vrbes: *Aquileia*, *Aquilegia* vulgo: *Aglia* Germanis. Sita ad *Natisonem* fl. Vrbs olim fuit ampla, copiosa, Mœnibus firmissima: Templis, magnifico Theatro, aliisque operibus publicis & privatis supra modum ornata. Hodie infrequens est Colonis, & ad solitudinem propemodum perducta: quæ quondam summo fuit splendore, summaque amplitudine. Fidem sequuta legitur constantissime *Imperii Romani* usque ad *Attila* Hunnorum Regis tempora: a quo totum obsessa triennium magna Annonæ inopia laborans, tandem capta est & vastata, obruncatis xxx fere septem hominum, qui in ea degebant, millibus: reliquis Gradus insulam fuga elapsis. Post ab *N. W. fete* restituta, in *Langbardorum*, aliquandiu fuit potestate, usque ad *Caroli Mag.* in Italiam adventum: ex quo *Italice Regibus* deinde *Imperatoribus* paruit. Post sub ditione *Patriarcharum* est: ab iis ad *Venetos* venit, sub quibus jam nunc pace alta & tranquillitate fruitur. Ceterum *Patriarcharum* *Aquilegiensis* subsunt *Episcopatus* hi, *Comacina*, *Polæ*, *Parentium*, *Triestinis* vel *Tergestinis*, *Comacensis* vel *Petenensis*, *Iustinopolitanus*, *Madriensis*, *Cruvatis* *Novæ* vel *Emonensis*. Reliquos quære *Tabula secunda Lombardiæ*. *Gradenis* vero *Castellani* vel *Veneriarum* *Episc.* *Tercellanensis*, *Equilensis* vel *Eusulanus*, *Capruniensis*, *Clodiensis*, *Civitanus* *Novæ* *Gorizianus*.

Goritia, iudicio *Leandri*, *Iulium Carnicum* Antonino & Ptol. Alij de *Iulio Carnico* aliter statuerunt. Amasæus lib. de Venet. finib. *Gorutiam* notat, ubi quondam *Noreia* : *Noriti*am Candidus. *Goritia* suos habet Principes, qui Ducibus Austriæ parent. Opidum est opibus & nobilitate clarum. *Portus Grnarius*, Plin. *Portus Romanus* *Spilimbergum*, natura loci opereque munitissimum ; *Maranum* frequentia divitiisque clarum : *Mons Falconis* nobile divesque Opidum. Est & *Palma* Civitas & Arx rotunda a Venetis exstructa anno CIO IOXCIII, cujus fundamentis sublati sunt nummi cum hac inscriptione. Parte una, *Pascale Ciconia Duce Venetorum*, n. Domi CIOIOXCIII. Parte altera : *Fori Iulij, Italæ Christianæ fidei propugnaculum*. Reliqua minorum gentium Opida prætereo. Flumina ad hanc regionem pertinent *Romanum*, *Tilaventum*, *Sontium*, *Frigidus*, *Natiso*, *Alsa*, *Turris*, & alia. Indigenæ ad humanitatis Artes, Mercaturam aliæque honesta studia apertissimi.

Flumina.

Istria.

Regio.

FORO Iulii succedit *Istria* Latinis Græcisque Scriptoribus satis nota : nomen hodie servans : Germani *Hister-reich*, quasi *Istria Regnum*, dicta. *Iapydiam* quondam fuisse nuncupatam, indicat non obscure *Pennsule* formam refert ; pleraque, inter duos sinus Tergetinum & Carnarium, Mari cinctæ Hadriatico : a Septentrione Alpihus munita Carnicis & Noricis : ab Occasu antequam in Mare excurrere incipiat, Formionem habens amnem, Arsiam vero fl. ab Orru. Latitudo x l. P. M. Ambitus, cxx l. i, ab Formione, quem gulfum ad Fanaticum usque promontorium, vel intimum Carnarii sinus angulum extensa. Tota regio asperior et collibus tamen potius, quam Montibus ornata : qui Vini, Olei, aliorumque Fructuum feraces. Frumentum terorumque Leguminum infecundiores : exceptis Agris *Piscino* & *Humagior*. Mons ibi est, qui *Major* vulgo benignus Herbarum Simplicium, quas avide extranei quæsitum huc properant Medici, genitor. Salem *Istria* abunde præbet, Saxifordina ibi non inutiles. In Roviniensi agro Marmor cæditur, quod *Istriticum* dicitur, marmi per Italiam precii. Porro *Istria* ex parte Venetorum est, ex parte Austriacorum. Specialiora videamus. Per ram incedenti occurrit statim *Iustinopolis*, Vrbs Cherlonesi primaria. Sic doctis vocatur, quæ vulgo *Cabo d'Istria* Nomen prius ab *Iustino* Imp. Posteriore deinceps nomine cepit dici, quod Foro Iulio egressis in capite dituque Regionis occurrat. Parvam occupat insulam, quæ pass. longa mille, latitudine modica : trino telio & dividua ab Continenti, cui jungitur Portibus, qui versatiles. Arcem habet in medio, quatuor munita turribus. In *Venetorum* hodie est, ditione. Succedit in ora quinto fere iapide Castellum *Insula* : Continenti per lapideo nexum. Sequitur mox *Vranum*, Italis *Castellatum*, & postea *Castellum*, vulgo *Castel*. Quingentis hinc passibus ad *D. Simonem* devenitur : inde millia v *Piranum* abest : totidem hinc *Sakvorium* : pari pro modum intervallo *Vinacum*. Ab Vinaco millia duo numerantur ad *D. Peregrinum* : hinc ad *D. Joannem* & *Corne* pass. mille : totidemque dein ad *S. Laurentium* vulgo *d. Daila* : mox ad alterum lapidem ipsa *Daila* & tertium Civitas *Nova*, olim *Amencia*. Post *Quætum* *Istria* mil. sunt ad *Portum Cerværum*. Visitur quarto in lapide *Parentium* civitas, hodie *Parento*. Sequitur mox Opidum *Orser*, Latinis *Orserum*. Superato *Le*

Situs.

Soli qualitas.

Urbs.

Regnum

Revinium: tum mox quæ volgo *Le Colonne*, *Portesvol*, *Mutazzo*: indeque promontorium *Cisanum*. *Mutatio Phasianæ* tria sunt millia, hinc ad *Vallem Bandoniam*, duo, totidemque ad *Marcodainum*: tria inde, ad *Portum Pola*. Conspiciendam deinde se præbet in alto difficilique monte *Urbs* Episcopalis *Pola* priscum nomen retinens. In solo plano sita, Tergeste nullibus circiter Cabell: *Ancona*, trajectu maris Hadriatici, mill. cc. x. *Istria* fluvii sunt: *Risanus*, *Draconia*, *Quierus*, *Lemus*, *Arsia*. Silvæ etiam sunt, tum aliis usibus, tum ad naves exstruendas materiam affatim subministrantes. Incolæ re sunt tenuiore. Venetis omnem negotiationem ad se trahentibus. De *Windorum Marchia* infra dicendum erit, eoque de ea scribere hic superfedebam. De *Karstia* & *Cilia Carniati* vix habeo quod scribam: pauca de *Carniola* subiiciam.

Carniola.

CARNIOLA a *Carnis* populis, quemadmodum & *Carinthia* nomen obtinuit. De his *Volaterranus* Geographiæ lib. II: Supra *Istros Carni* sunt, lata regio, a *Foro-Julienſibus* incipiens, atque ad montana pertinens. Regio ipsa *Carniola* montosa licet & *Alpeſtris*, quemadmodum & reliquæ hujus tractus Provinciæ: *Vini* tamen, *Olei*, *Fructuum* ac *Frumenti* hinc inde copiam profert. *Carniolam* autem duplicem statuunt: *Siccam* scilicet, quæ aquarum indiga est: alteram irriguam, in qua *Savus* fl. ortum habet, & *Nanopotus* qui *Labarus* hodie dicitur, & alii plures flu. *Ducatus* titulo ornata est. *Urbs* primaria *Labacum* ejusdem fl. nominis. Nonnulli *Goriziam* in *Carniola* collocant, quam nos supra in *Foro Julii* recensuimus. In *Lava Sontii* ripa sursum propugnacula reperiuntur biha, quondam a Venetis ad tutelam fl. condita, ne *Turcarum* excursionibus hac, uti prius, paceret via. Reliquæ, quæ hic recensentur in *Foro Julio* a nobis commemoratæ sunt. Porro in hac regione *Lacus* est, qui singulis annis *Messeri*, *Piscationem* & *Venationem* præbet. Adcolæ *Zircknitz* & *Ze* nominant ab Opido *Zircknitz*, quod in ejus ora situm. Sed libet ejus descriptionem paullo accuratius ex *Georgio Wernhero* hic describere: Clauditur is circumquaque Montibus: patet ad *ſequimilliarium*, minus laxa latitudine. Ex montibus circumpositis rivi quidam ignobiles procurunt suo quisque alveolo: ab *Orientali* quidem plaga tres, ab *Australi* 1 v. Singuli quo longius fluunt, hoc minus ſciant aquis, terra nimirum ipsos conbibente, donec postremo abſorbeantur ſcrobibus ſaxeis, ita natis, ut humano opere exciſæ videri poſſent. Itaque quacumque pateat locus, diffunduntur aquæ, & *Lacus* efficiunt. Hæ aquæ non minus fere celeriter recedunt, quam acceſſerunt, ſed non per ſcrobis illas tantum, ſed univerſa pene terra eas non aliter recipiente, quam ſi per cribrum diſtunderentur. Quod cum fieri ſentiunt adcolæ, continuo grandioribus ejus meatibus, quo ad fieri poteſt, obſtructis, agminatim advolant ad piſcationem, quæ ipſis non modo jucunda, ſed etiam perfructuoſa eſt. Nam hi piſces ſale conditi magna copia ad vicinos exportantur. Porro ſiccato lacu ſit *Mefſis*, qua parte ſolum conſitum, & idem rurfus conſeritur, antequam inundet. Graminis ita eſt ferax, ut poſt vigefimum diem ſecari ſoleat. Quis hic ludentis Naturæ miracula non ſuſpiciat. Sed de his hæcenus, ad reliqua pergamus.

Regio & munda dicta.

Soli fertilitas.

Urbes.

Lacus.

Regio.

Nomina & unde deducta.

Situs.

Solifertilitas.

Imperium majorem.

Urbes.

S EQUITUR *Tuscia*, antiquis Scriptoribus tribus præcipue nominibus celebrata: *Tyrrhenia*, *Etruria*, *Tuscia*: Ex his tribus postremum sane hodieque retinet. *Toscana* namque vulgo audit. Fines ejus sunt ad Meridiem Mare Inferum, sive Tyrrhenum; ad Septentrionem Mons Apenninus, ubi Vmbria & Gallia Togata pars: ad Occasum Liguria, aqua Macra fl. determinatur: ad Ortum Tiberis. Tetra ipsa qua Mari propior, planior est, oraque spectatu jucundissima; intus montosior: universim pulcra, nobilis, nullique Italica Regionis sua beatitudine postponenda. Latos latosque aperit Campos, rerum omnium fertiles; amenissimas Valles, Montes, Collesque, Prædii, Hortis, arboribus, præcipue Malis Medicis Citreisque confitis, nitentes. Vinetis abundat, Vitis producentibus generosissima. Veteres Incolæ universim dicti quondam *Tyrrheni*, *Etrusci*, *Tusci*. Cum *Tusci* jam inde ab Romuli tempore Populus Romanus bellum gerere cœpit, perpetuoque temporum tractu gessit, adeo ut, rebus ad periculosissimum statum adductis, sepe Dictatore contra ipsos fuerit opus. Anno Urbis cccclxxiv Vulciniusibus & Vulcentibus florentissimis *Etruscorum* Populis victis per Ti. Coruncanium Cos. Romano Imperio sunt adjecti, atque ea parte Imperium ad Arnun usque est propagatum. Neque post id tempus justum cum *Tusci* bellum fuisse gestum memoratur. Ita subjugati constanter in fide Populi Romani manserunt. Inclinantibus Romanorum rebus, varias sunt Calamitates passi ab *Gothis*, *Langobardis*, *Hungaris*, aliis. Eo tandem ventum est, ut *Etruria* nunc, majorem partem, *Magna Etruria* paveat *Duci*, sub cujus Imperio nobilissima sunt *Florentia*, *Pisa*, *Sena*, *Pratum*, *Pistorium*, *Volterra*, *Mons Politianus*, *Aretium*, *Cortona*, *Pescia*, *Pientia*. *Mons Alcinus*, *Liburnum*, *Plumbinum*, aliaque quam plurima Opida. Ad *Summum Pontificem* pertinet *Patrimonium* quod vocant, *S. Petri*. Id ab *Amne Pescia* & a *S. Quirico* capit initium, & ad Caparanum usque Caltrum in novo Latio non procul ab *Liri* fl. producit. Ditionis *Hispaniarum Regis* sunt *Pontremulum* juxta Macra fl. fontem, quod olim Ducum fuit *Mediolanensium*, deinde *Portus Herculis*, *Orbetellum*, *Mons Argentarius*, & *Plumbini Arx*. *Carseniana* seu *Grasimiana Vallis*, sub Apennino ultra citraque *Serciam* Amnem posita, in qua Castellum Novum est *Granfinianum*, cum plurimis aliis Castellis Vicisque, sub potestate est *Ducis Ferrariensis*. *Sarzana* apud Macram fl. ad *Genuenses* spectat. *Massa* & *Carraria* particularium sunt *Marchionum*, qui earum Titulis decorantur: Alia quoque sunt Opida, Romanis quibusdam Proceribus subiecta, inter quæ *Bracianum* *Ursinis* I. titulus Titulum præstat. In *Tuscia* porro hæ sunt Urbes maxime præceteris memorabiles: *Pisa* Urbis stupendæ vetustatis, *Pisa* Trogo & aliis. Incolæ singularem valent memoria: quod Urbis crassiore fruatur aere. Inter Amnes Auferem & Arnun, ut Strabo Pliniusque notant. Hodie Arnus per eam fluit, tribus ornatus montibus. Vetustatem ejus & Nobilitatem celebrat *Dionysius Halic. lib. i.* Connumerari solitani Primis xii *Etruria* Urbibus tradunt alii.

nie, Etruria,
 nes ejus sunt
 mbria & Gal-
 s. Terra ipsa
 lca, nobilis,
 n omnium fer-
 Medicis Citreis
 universim dicti
 manus bellum
 n adductis, sepe
 s florentissimis
 parte Imperium
 um memoratur.
 bus, varias sunt
 nunc, majorem
 ratur, Pistorium,
 m, aliaque quam
 Amne Pescia & a
 girifi producitur.
 uit Mediolanen-
 a Grasimiana Vallis,
 anum, cum pluri-
 Genueses spectat.
 que sunt Opida,
 testat. In Tuscia
 use Trogo & aliis.
 ferem & Arnum,
 atem ejus & No-
 bus tradunt alii.
 P.

TVSCIA

Pisa Magnus Etruriæ Dux sæpe moratur, & in ea Domicilium habent Equites D. Stephani, ab Magno Duce instituti. Primarium Templum, quod *Domum* vocant, ambitum habens 15x1 passuum, columnisque subnixum Lxx, & splendidas Præfulis ædes ex spoliis ædificaverunt *Pisani*, quæ devictis ad Panorum Saracenis retulerunt. Ager suburbarius segetibus est percommodus: adeoque fertilis, ut *Etruriam* fere totam pascat, & exteris etiam annonam non neget. Vina ibi notæ non admodum probæ: Pepones optimi. *Luca*: *Tusci Delicium*, *Tusci laus inclita Cæli*, inquit de ea Iul. Scaliger. *Luca* Latinis Græcisque Scriptoribus notissima: Strab. & Ptol. *Luca*. Nomen retinet, litteris omnibus. Vrbs Templis & Ædificiis splendida, populoque frequens, jacet in planicie, Collibus undique circumdata. Mœnibus est firmissima, quadrato strata felice, spacio parvo, sed Civibus arta & negociationum plena. Incolæ lauti sunt, prudentes, ingeniosi: quique libertatem diu sapientissime conservarunt integram, licet finitimorum bellis haud raro petiti. *Pistorium* hodie *Pistoia*. Mœnibus cincta auctaque plurimum legitur ab Desiderio Langbardorum Rege: iisdem post nudata, fossis impletis & undique complanatis, omnique agro inter Florentinos & Lucenses diviso; Tandem Florentini totam suæ subjecerant ditioni. *Florentia*, Etruriæ caput & Metropolis. Hodie vulgo *Fiorenza*, vel *Firenza*. *Florentia* nomen id habere putatur vel ab *Flora*, cui ob felicitatem florentemque fortunam similis: vel ob *Florida* excellentiaque Incolarum ingenia: vel denique quod ab Roma deducta esset omnium Urbium florentissima. Ambitum habens sex millium, supra nonaginta millia continens Incolarum aequali loco jacet ad Arnum, quo interfecatur, quatuor eximiis conjuncta Pontibus, silice quadrato strata, latis ornata Plateis. Collibus cincta est Theatri instar ab Oriente & Septentrione amœnissimis, quique undique fructiferis vestiti arboribus: qua Occidens est pulcrum habet planiciem: Cæli regione inter Aretium & Pisam media mistaque: quarum Urbium prior acutissima fert ingenia, altera homines memoria valentes singularem. Munit eam contra vim externam hostiumque incursiones brachiis aliquot suis Apenninus. Splendor & elegantia summa est: ut voce incertoque vulgi sermone feratur, *Fiorenza la bella, totusque flos Italie*. Multum hic cum sacra tum prophana publica ædificia: quæ brevitatis studio præterco Incolæ acuti, graves, facundæ bonarum artium studiosi. Pecuniæ sunt studiosiores, cuius conquirendæ desiderio in ultimis etiam terris negotiantur. Mulieres forma pudicitiaque præstantes, earumque, ut & Virorum, Vestitus supra modum egregius & decorus. *Volaterra*, Ὁ ὑολατέρραι Ptol. *Aqua Volaterræ* Itinerariæ Tabulæ. Difficili asperoque jugo est imposita. Mœnia quadratis constant Lapidibus, longitudinis senum fere pedum; qui eleganter & ac fabre absque bitumine compositi. Quinis in Urbem portis aditus datur: pro singulis Fons eximius aquæ ejaculatur purissimas. Antiquitatem ejus arguunt Muri, quibus adhuc cingitur, Sepulcra, Epitaphia veteris Etruscis posita, Vetrerrimæ ex Marmore Statuæ, Lapides elaborati, qui indies hic eruuntur, & ab

Sena
biam
quor
lubri
ta est
eum s
flui de
malis.
ampla
drato a
Vrbica
summa
Fangosa
bani: P
fr, Arn
ria, Aro
ditas vir
Plin. M
ad Septe
Sena & T
tina vi:
Livius &
ficia, Div
quæ n
ni, Viterb
mensis, C
quæ tensis,
Archiep.

Sena Ptol. *Sena Julia* Itinerariæ Tabulæ: vulgo *Siena*, Roma distans 10000 stadiis edito sita est loco, cis Ar-
 biam, flexu sinuoso propter Montis dorsum, lateribus angustior & proclivior, tria habens quasi cornua:
 quorum quod Meridiem spectat, latius est iis, quæ ad Ortum sunt & Occasum. Cælo utitur benigno & fa-
 lubri, nisi quod subinde noxiis infestetur ventis: Acre temperatissimo. *Italia delicias* multi vocant Poetæ. Stra-
 ta est *Sena* latere coctili, plateis recta & longa, alta Turribus. Frequentia nitet nobilium Ædificiorum. Cives
 cum suavisimis, tum elegantissimis sunt moribus: maximaque humanitate, erga ceteros etiam præditi: quæ-
 rulis. Colli insidet Apennini: natura loci permunita. Ædificia habet cum publica, tum privata, valde nobilia,
 ampla, excelsa. *Uterbium* jacet specioso spaciofoque loco, jugis Cyminiis a tergo imminentibus; Lapide qua-
 drato ædificata: Turribus plena. Inter opera publica Fons est insignis, & maxima cum admiratione copiosus.
Trasimenus Livio aliisque, *Trasimenus* Silio, hodie ab urbe vicina *Lago de Perugia*. *Aprilis Lacus* Antonino, hodie
Fangosa Palude. *Marinus* qui & *Salsus*: *Lago d'Orbitello*, vernacule *Lacus Vadimonis*: *Ciminus*: *Volsiniensis*; Sa-
 rurni: *Palus Bientina*: *Ciana*. Fluvii scatet piscium optimorum fecundissimis, qui sunt *Laurentia*, *Frigidus*, *An-*
fr, *Arnu*, *Cecina*, *Cornia*, *Alma*, *Brunus*, *Umbro*, *Osa*, *Albengia*, *Floris*, *Martha*, *Minio*, *Eris*, *Vicina*, *Sanguina*.
Arno, & alii nonnulli. Habet & saluberrima Balnea, nobilissimas Thermas, aliasque Aquas mirabili præ-
 ditas virtute. Montes hic sese offerunt cum alii, tum *Ciminus* Livio Vibioque notus: nec non Virgilio. *Soractes*
 Plin. *Monte de S. Silvestro* hodie. *Fesulanus* Montes hebet etiam in Etruria Orosius: *Cortonesis* etiam ibide sunt
Sena & *Perusia*. Bibliothecas item varias, *Pise* apud Dominicanos: *Luce* apud Franciscanos: In Vrbe Floren-
 tia v: *Sena* i & *Perusia*. Etruscos porro gentem Italiz opulentissimam Arnis, Iuribus, Pecunia esse aiunt
 Livius & Diodorus. Cerimoniis maxime semper addictos fuisse, constat ex antiquis Scriptoribus, ut qui Sacri-
 ficia, Divinationes, Auguriaque primi Italorum invenerint, eaque Romanis tradiderint, Tullio de Divinatione,
 aliisque notantibus. Episcopatus Tusciæ hi commomerantur a Mercatore, *Nepefinus*, *Castellanensis*, *Montis Falco-*
nensis, *Cornetanensis*, *Tuscanensis*, *Clusinus*, *Aretinus*, *Pientinensis*, *Pontino* forte, *Pistoriensis*, *Binenis*, *Cortonesis*, *Ci-*
gnetensis, *Balnearigenis*, *Urbevetanus*, *Castrensis*, *Perusinus*, *Grossetanus*, *Lucanus*, *Florentinus*, Arch. *Lunensis*: *Pisa*
 Archiep. cui subiuncti *Messanensis*, *Crumenensis* & reliqui Episcopatus in Corsica.

V v iij

MARCHIA

Laens.

Flumina.

Montes.

Silva.

Academia.

Bibliotheca.

Mores,

*Regio unde dicta**Situs.**Soli fertilitas.**Imperium majorem.**Urbes.*

MARCHIA vel *Marka Anconitana* ab Langbardis nomen accepit, ab *Ancone* Emporio celeberrimo, quod sedem & domicilium dabat Marchionibus universæ regionis Dominis & Moderatoribus. *Picenum* nominatur Livio, & aliis. Conregionales Picentibus sunt ad Meridiem quidem Sabini, Vilumbri, Vinbri cum Apennino Monte: ad Occidentem Galli Cisalpini cum Isauro fluvio: qua Septentrio est, Sinus illos pulsat Adriaticus: in Orientali limite statuendo variatur. Plinius Aternum ponit amnem & Anconem: Ptol. Matrinum fl. cum Ancone. Novitii, in quis princeps Leander, Truentum signat Finitorem inter hos & Prærutianos. Ager Picens (ut cum Livio loquar) rerum omnino fertilis: fructibus tamen lignariis, quam frumentariis, præstantior. Nobilissimum Vinum ad Sirolum Opidum colligitur, quod Plinius *Anconitani Vini* celebrat nomine. Regio majore ex parte sub ditione summi est Pontificis: cujus in ea sunt *Ancona*, *Recanatum*, *Fanum D. Mariae Laureti*, *Camerinum*, *Fanum Fortune*, *Tolentinum*, *Firmum*, *Macerata*, & alia quedam Opida: *Eugubium*, *Caglum*, *Forum Sempronii*, *S. Leo*, *Senogallia*, *Urbium*, aliaque nonnulla sub aliorum sunt Principatu. Urbs ejus primaria *Ancona*, *Ancon* Ptol. Hodie nomen retinet: quod impositum Urbi ab ora ibi flexu, Cubiti formam efficiente. Opposita Promontorio Cumero, Mari suoque Portu clauditur a Septentrione: Portis porro, propugnaculis murisque undique munitissima, Pontificum præsertim Romanorum industria. Portum imprimis habet, qui natura arteque validus: aditu peropportunos: multarum navium capax: ab Trajano Cæsare exstructus. Propugnaculis Urbs sex superbit, quæ omnia suis tormentis bene instructa. Continua Græcorum, Illyricorum, Pannonum, imo totius Europe mercatura præsignis, viis longissimis sed angustis, frequens habitatur. Ager suburbicarius, rerum omnium & Vini est fertilis. Sunt præterea *Firmum*, hodie *Firmo*. *Firmianus* fuit *Cælius Lactanius*. Urbs vetus est. *Recinatum*, *Reccanato*, vel *Recunati*, vel *Ricanati* Italici hodie. Emporium est celeberrimum, venientibus eo bis ad Nundinas, statim anni temporibus, ex tota Europa Asiaque pleraque Mercatoribus. Stupenda *Helvæ Ricinæ* veltigia passim in itinere per agros monstrantur, inter alia lateritium Amphitheatrum: ingens in ripa fluminis Potentia, aliaque magnorum ædificiorum rudera. *Auximum* antiqua & Episcopalis Civitas, vulgo *Osmo*, *Oximum* Livio. Summam loci antiquitatem testantur passim plurima nuper reperta hic Epitaphia & Elogia. *Fabrianum*, Latine scribentibus *Faberiana*: Opidum quatuor nobilissimis Italia Castellis ob ædificiorum splendorem connumerari solitum. Opificum Tabernis frequens: quæ ita distributæ sunt, ut Vici singuli proprias habeant uno in loco, Fabri suas, Calceolari suas, Chartarii suas. *Senogallia* Urbs Episcopalis. *Senam* prius appellatam fuisse patet ex Polybio & aliis. Deinde *Senogallia* cœpit audire. Hodie *Sinagaglia* vel *Sinegalia*: Opidum Cælum habet grave. Parvum ab Occasu Misa fl. adluitur: muro validum lateritio, valde crasso, vallo item & propugnaculis. Penuria laborat propter Maris vicinitatem aquarum dulcium: inportatis uti coacta *Fanum* opidum Episcopale non magnum, in monte situm, vulgo *Fano*, *Fanum Fortune* Tacito & Ptolemæo

porio celeberrimis & Moderatissimi quidem cum Isauri flumini Aternum, Truentum, ino fertilis: frum Opidum colligitur. Pontificis: Tolentum, Firmagallia, Urbium, ne nomen retinet: numero, Mari suorum, Pontificum praetutu peropportunus: sit, quae omnia suis re mercatura praen & Vini est fertilis. cinetum, Reccanoto, d Nundinas, statim velligia passim inis Potentia, alio, Oximum Livio, Fabrianum, orum splendorem, guli proprias habentam prius appellat Sinaglia: Opidum de crasso, vallo item portatis uti coacta acito & Ptolemaeo

[Fam]

Fani, quod ibi Fortunæ sumptuosissimum olim dedicatum, adhuc magna monstrantur vestigia. Visitur ibidem Arcus ex marmore, sumtuoso nobilique opere factus, altus cubitos xxx, latus xx. Fastigium, quod mirabili arte elaboratum concidit, insculptum legitur Constantino Imperatori Elogium, quod apud alios. Adluitur ab Argilla fl. *Forū Sempronii*, nunc *Fossūmbrunū*, *Fossūmbruno* Opidum Episcopale. Vestigia ibi Antiquitatis quæ plurima, præter Aquæductus, Vias Silicatas, Columnas & alia. Marmora multa cernuntur disiecta cū antiquis Inscriptionibus quæ ab aliis collecta. *Pisaurum* Vrbs Episcopalis : hodie *Pesare*. Emporium Italia celebre, mercimoniis dives, amplum, splendidum, pulchris ædificiis ornatum. *Urbimur* alto situm Monte & inæquali loco inter eosdem amnes: Vrbs est lautissima, splendideque satis ædificata, bono & fecundo agro. Illustrat eam præcipue Bibliotheca, libris optimis & multis referta. In Piceno ad latus Montis Victoris Lacus invenitur fama nobilitatus : *Nursinum* dicunt. In eo Cacodæmones innatare Vulgus inperitum didicit : quoniam aquæ perpetuis motibus salire, & vicissim subsidere cernuntur, equidem non sine ingenti illorum admiratione, qui causam ignorant. Flumina eam rigant *Truentius*, *Tronto* vulgo: *Castellarius*, *Asarnus*, *Letus mortuus*, *Tenna*, *Cluennus*, *Flasura*, *Letus vivus*, *Asinus*, *Potentia*, *Muson*, *Esinus*, *Misa*, *Sontinus*, *Cesannus*, *Metaurus*, *Cantianus*, *Boasus*, *Angula*. Inter Montes vero præter *Furcas*, *Pescas* *Auximus* est ab *Auximo* Vrbe, & *Corvus*, unde cū *Albula* & *Truentius* multi fluunt amnes per Marrucinos, Præcutianos, Marfos. Ceterum *Apenninum mons* hoc loco, ubi huic regioni imminet, ediuissimis jugis seipsum superat. Episcopatus hic sunt *Asculanensis*, *Firmanus*, *Camerinensis*, *Auximaniensis*, *Humanus*, *Anconitanus*, *Esineris* vel *Eximas*, *Senogalensis*, *Fanenesis*, *Pisauensis*, *Forosempronensis*, *Callipolitanus*, *Sen S. Leonis*, *Maceratensis*, *Roccanuensis*.

Spoletinus Ducatus.

Regio.

SPOLETINUS Ducatus, vulgo *Ducato di Spoleto*, ab Vrbe *Spoleto* nomen habet, quæ olim Regia fuit Ducum Langbardorum. Olim *Vmbria*. Latissimos *Vmbria* fines olim habitos non obscure colligitur ex Strabone, qui Montem illi Apenninum & Adriaticum Mare pro limitibus assignat. Longitudinem

Situs.

Ravenna Otriculum vel ab Tiberim, per viam Flaminiam alii demonstrant, quo spacio circiter stadia continentur vel, miliaria cxxvii & semis. Regio nunc altis asperisque quasi horret montibus, nunc collibus vestitur, qui Vini, Olei, Ficuum, aliorumque Fructuum inirum quam fertiles: nunc denique amœnissimas pandit planities, nihil non frugum abunde ferentes. Vrbes *Ducatus Spoletini* sunt *Eugubium* ad Apennini radices positum: aditum præstante amœna pulcraque planicie. Sunt qui volunt esse, quod *Inguinensis* sive *Iguvium*. Cice. l' *region* Ptol. Opidum per vetus, multis Antiquitatem suam testans hodieque vestigiis. Fre

Soli qualitas.

quens hodie: Incolis industria summa lanariam negotiationem tractantibus. Ager Campeltris partim, partim Collinus. Frumentum undique ferax. *Nuceria*, lateri item Apennini adherens: *Nucerum* Tabula Itineraria, *Nocera* vulgo. *Fuliginum*, *Fuligno* vernacule, sexaginta supra centum stadiis Perusia distans. *Fulginia* Sicilia

Urbs.

Italic

Italico. *Tinna* dividitur, flumine parvo & inglorio. In Foro Palatia sunt tria: in uno habitant *viiri Fulginatei*, ad quos primum Civiles deferuntur Controversiæ Magistratu fungentes bimestri: in altero Prætor, qui graviores causas diiudicat, cuius munus sex durat menses: in tertio Gubernator, cui summa potestas Pontificis nomine tribuitur. *Affissum*, ab *Afi* monte proximo dictum. *Affissum* Ptol. *Affissum* Str. *Afessi* vulgo & *Sifi*; Episcopatus dignitate claret. Patria est *D. Francisci*, qui Familiz Minorum conditor: Templo ibi honestatus sumtuosissimo. Est hic Bibliotheca instructissima. *Mons Falco* opidum amœnis in collibus: Novum quidem, sed incolis frequens: quo *B. Clara*, Eremitarum Ordinis virgo, fertur ora. *Spoletum*, a quo *Ducatus Spoletini* nomen Umbriæ tributum. Vulgo *Spoletto*, *Spoletium* Str. & Pr. *Sirum* est inæqualiter, partim in plano, partim in colle, cui & *Arx* insidet munitissima, ex vetusto quondam Amphitheatro, quod hic erat, facta. Urbs hodie splendida est, & omnium rerum adfluit copia. Videre ibidem licet præter alia magni ævi ædificia & Antiquitates residuas Theatri fundamenta, verustissimum extra urbem Concordiæ Fanum, Formas ibidem sublimis ac solidas aquaductuum, ex Apennini costis partim excisas, partim opere lateritio ex ima valle fornibus in altum subductis. *Cereturum* novi nominis Opidum, sed frequens: a quo *Ceretani* vocantur Errones, qui nunc per universam Italiam discurrentes sanctitatis religionisque prætextu variis artibus emungere stipem consueverunt. *Pons Castellanus*, *Ponte Castello*: ab *Ceretanis* conditum. Eo ortus *Ioannes Pontanus*, Vir magni nominis & omni doctrinarum genere præstantissimus. *Conissa* novi nominis Opidum, montoso situ, frequens admodum. *Interamna* Str. *Interamnia* Antonino: *Interamnium* Itinerariæ Tabulæ: vulgo *Terni* vel *Terani*. Rebus omnibus ad vitam necessariis abundat: Incolis frequens. Agro insignis ab fl. est fertilitas. Vinum notæ optimæ *Urnaccia*. *Tuder* vetusta Civitas in colle amœno sita, Ficus, Oleis, Vitibus, aliisque fructiferis arboribus ornato. Lacus habet *Floridum*, *Velinum*, *Cutilensem*. Montes autem præter *Inginium*, cuius meminit Strabo, *Engubinum*, *Floridum* & alios: sunt, qui *Corniculi* Halic. Latinis forte *Corniculi*: videtur *Zonaras Carnias* vocare. *Crustumini* Montes ibidem, ex quibus *Allia* fl. præalto alveo defluit. *Fiscellus* Iugum illud Apennini Plinio dicitur, unde duobus erumpit foribus *Nar. fl.* hodie *Monte Fiscello*. Sequitur inde pars Apennini, que *Mons Visitor*, ubi *Apenninus* supra Castellum Arquatam altissimis cacuminibus effertur, ut adeo seipsum celsitudine videatur superare, id est, ut adhærentia circumque iuga cetera, quamquam editissima, longe vincat: adeoque ex re nomen huic Culmini datum *Mons Visitor*. Incolæ reliquis Italiz populis sunt bellicosiores. *Arminensis* Episcopatus subest *Ravennatenfi* Archiepiscopatu. Episcopatus in Ducatu Spoletino, sunt, *Affissinus*, *Fulginas*, *Nucerinus*, *Engubinus*, *Spoletinus*, *Tuderinus*, *Ameliensis*, *Narniensis*, *Interamniensis*.

X x x

OFFERT

Lacus.
Montes.

estigia. Visitur ibi
Festigio, quod mira-
pud alios. Adluitur
ibi Antiquitatis quæ-
tur disiecta cū antiquis
n Italiz celebre, mer-
onte & inæquali loco
agro. Illustrat eam
ris Lacus invenitur fa-
titat: quoniam aque
rum admiratione, qui
mortuus, *Tenna*, *Cherni-*
Canianus, *Boasus*, *Ar-*
de cū *Albula* & *Turmen-*
oc loco, ubi huic regio-
nus, *Camerinensis*, *Aus-*
usimprontensis, *Callician-*

t, quæ olim Regia fuit
on obscure colligitur
ignat. Longitudinem
uo spacio *C101000* sta-
et montibus, nunc col-
nunc denique amœnis
unt *Engubium* ad Ape-
esse, quod *Inginium* &
hodieque vestigiis. Pre-
Campeltris partim, par-
Nucerium Tabulæ Itine-
distans, *Fulgina* Silii
Italico

Regio & unde dicta.

Situs.

Soli fertilitas.

Urbes.

OFFERT se nunc percurrendum *Latium*: Italiae Regio: quæ nullis non Auditoribus celebrata. *Latium* dictum putatur ab Saturno, qui Patria profugus in his locis latuisse fertur. Varroni placet *Latij* nomen huic Regioni datum, quod inter Alpium & Apennini sublimes præcipitesque rupes, Mare, Tiberim atque Lirim, tanquam abscondatur & lateat. Alii *Latium* ab Latino nominatur Rege. Nonnullis ab *Latitudine* derivatur, quod nulla Italiae Regio latius se inter Montes & Mare adspiciendam præbeat. Hodie *Territorium Romanum* vel *Campagna di Roma* vocant. Fines Latii plerisque statuuntur ad Septentrionem Apenninus Mons & Anio fluvius: ad Ortum Liris: qua Meridies est, Mare Tyrrhenum: qua Occasus, Tiberinum flumen; ambientibus illud Populis, Tuscis, Sabinis, Marlis, Samnitibus, Prægustianis & Campanis. Fertilis & abundans est Regio: præterquam aliquibus in locis, propter Oram: quibus cum aspera faxosque habet multa, tum Paludes, & ex Paludibus Aerem vitiosum atque gravem. Primi incoluere Siculi, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Aurunci, Volsci, Osce, Ausones, & alii. Hæc de Latio universim paucis: flagitat Methodiratio, speciatim ut perlustrem, orsus ab Vrbe, quæ Orbis quondam compendium. Ea Prima, in Antiquo Latio, Tiberim ex Erruria transgresso se cum incredibili hodieque majestate offert. Hæc nomen suum semel obtentum retinet. Sita est loco non admodum fertili, Aultro objecta: Cœli gravioris & intemperantioris. Ambitus, qui quondam Romæ fuisse scribitur tredecim millium passuum, hodie multo minor esse deprehenditur. *Turres* in Murorum ambitu circiter ccc lxx: olim 15 ccc xl; *Regiones*, ut olim, sic hodie, sed mutatis nominibus, sunt xlv. *Aquæ* nunc *Tiberis* & *Almo* fluvii Occurrunt etiam variis locis reliquæ *Fontium* ex veteribus ductibus. *Fora* conspiciuntur varia. Colles mœnibus includuntur v l l. Ab his Roma *Septicollis* quibusdam: *Septimontium* Varroni, *Septemgemina* Statio. Sunt præterea in Vrbe *Templa* ccc atq. amplius. *Cryptæ subterraneæ*: quæ quondam, Imperatoribus in Christianos sævientibus, ipsorum fuerunt latebræ & sepulcra, quatuor. *Cæmeteria*, quæ partim olim fuerunt, partim nunc sunt, numerantur xxv l l l. *Xenodochia* publica omnium nationum v, singularum quarundam singula Præter *Academiam* sunt xx *Seminaria* & *Collegia omnium nationum* ab Gregorio l l l P. instituta. *Bibliotheca* publicæ multæ, tres in Vaticano, una selectorum librorum clausa; altera minus secreta: tertia quæ diebus profectis per duas horas omnibus patet. Sunt & alia etiam in Templis B.M. in Ara cœli: S.M. de populo, S.M. supra Minervam. S Aug.: & alibi. *Horti* Pontificis & Cardinaliû, *Basilicæ* & *Palatia*, per universam Urbem varie dispersa sunt. *Aquæductus*, *Therma*, *Arcus*, *Triumphales Amphitheatra*, *Theatra*, *Circi*, *Porticus*, *Columnæ*, *Obelsci*, *Colossi*, *Pyramides*, *Naumachia*, *Septizonia*, *Equi*, *Statuæ* in publico & privatim spectandæ, aliaque plura, quorum numerum descriptionemque accuratorem non fer instituti operis ratio. Hæc hodie qui viderit, comparaveritque cum vetere Roma, merito dixerit.

Qui miseranda videt, veteris vestigia Romæ

Ille potest merito dicere, Roma fuit.

Ha

ebrata. Lati-
 oni placet La-
 pitesque rupes,
 ino nominatur
 Mare adspiciens
 usque statuuntur
 are Tyrrhenum;
 nitibus, Prægu-
 er Oram : quibus
 vem, Primi in-
 univervim paucis
 ompendium. Ea
 ate offert. Hæc no-
 Cæli gravioris &
 ium, hodie multo
 ones, ut olim, sic ho-
 variis locis reliquæ
 VII. Ab his Roma
 mpla ccc atq, am-
 fuerunt latebræ
 xxviii Xenodochia
 Seminaria & Collegia
 una selectorum li-
 s patet. Sunt & alia
 Horti Pontificis &
 e, Arcus, Triumphales
 tizonia, Equi, Stau-
 curatiorem non fer-
 ixcrit.
 na fuit.

Ha

Hæc de Roma pro loci angustia sufficiant : qua versus Meridionaliora egresso sese offert *OSTIA* Latinis, ut & Græcis. Gravioris est Cœli & pestilentis Aeris. Ager Pepones fert copiose. Oltis relictis, reliqua Latii Opida præcipua quæ mari fere adfident, pervagabor. *Neptunium* agro fertilior situm est : Cives Aucupio & Piscationi vacant, hodie pertinet ad *Columnenses*. *Astura* Plinio quidem Flumen cum Insula cognomine: Tabulæ vero Itinerariæ, Opidum, quod forte fuit vel ad flumen in Continente, vel in Insula. Locus hic memorabilis cura indignissima M. Tullii Ciceronis, Antonium fugientis cæde; tum Corradini fato Henrici F. Friderici 11 Imperat. N. quem Carolus Eculismensis securi percussit. *Tarracina* vel *Terracina*, *Taracina* Straboni : *Tarracina* Ptol. *Tarracine* Steph. *Terracina* apud Antoninum. Volscorum lingua *Anxur* vocabatur. Opidum est exiguum, sed frequens & honestum. Muri ex quadrato silice absque cemento facti. Ager ejus fecundissimus est & amoenissimus, Vitibus, Aurantijs, Citris, Limonibus, aliisque id genus Arboribus abundans. *Caieta*, *Cuatta* Strab. Hodie *Gaietta*. Vrbs est munita cum primis: Arcem habens invictissima; cum Turri altissima, Summo in Monte, quæ superioribus annis, Gallis profligatis, muro cinxit Ferdinandus, Aragonum & Neapolitanorū Monarcha. *Sinus* ad Urbem *Caietanum* audit, apud Strabonem. Portum ibi fuisse celeberrimum, amplissime ab Antonino Pio resectum, refert Spartianus. Hodie nullus est. *Mediterranea Latii* loca perlustranti offerunt se *Velutæ*, Straboni *Belutæ* Steph. vulgo *Belutæ*, vel ut alii scribunt, *Belletri*. Opidum vetustissimum Volscorum, amplum & populo satis frequens, Episcopatus fulgens dignitate. Venustissimi situs, jucundissimi prospectus. Mœnibus undique cinctum. *Alba* Latinis, *Alba* item Græcis. *Longam* cognominant Veteres Scriptores, ab Situ. Hodie *Savello*, si Leandro fides : si alijs, *Gandolffi*, vel *S. Gandolffo*. Conditor ejus *Ascanius* *Æneæ* Filius, xxx post ædificatum Lavinium anno. Hodie plane desolata jacer. Nunc Septentrionaliora Latii per viam Valeriam Tiburtinamque peragremus. Hic primo se offert loco *Tibur*, Ptol. *Tiburæ* Strab. *Tivoli* hodie. Vrbs ad Anienem fl. Roma distans C. L. Stadiis, Procopio. Cœlo est temperatissimo : locoque ob Aquarum Fontinumque copiam saluberrimo. Episcopatus Titulo est nobile. *Marvium* ad Fucinum Lacum, Marforum olim Caput, exiguus nunc se prodit, vestigijs; quæ *Marvo* vulgo, nominant. *Alba* Latinis, ut & *St. Albam* hanc, quod in pentalibus regionis sita, & permunita undique esset, tradit Strabo. Romanos iis, qui custodiendi erant tamquam carcerem assignare, consuevisse. Ruinis nunc tota fere collapsa jacer. *Præneste*. *Præneste* Strab. *Præneste* Ptol. hodie *Palastrina*. Situsejus in declivi Monte ad Venestrum fl. olim longe fuit & amoenissimus; & jucundissimus; ideoque florent Re Romana frequenter Imperatores Augusti huc animi gratia secessisse leguntur. Arsummo Mōti in quo conditum, imposita est. Episcopatus hodie gaudet dignitate. *Tusculum* multis olim nominibus insigne, quod haud procul ab *Frascata*, abfuisse censet ex ruderibus, quæ hodieque videntur, Viri docti. Plura sunt hujus Nobilissimæ Partis Italiæ Opida, quæ brevitatjs studio omittimus. Sunt & Latio Lacus

Ho
nus
Lac
p
Sim
min
phan
nibu
fert
tes
Silva
huj
anim
ciali
Papa
Mona
Episco
Camp
& Sec
nales
S. Suf
S. G
S. Mar
bulei
S. Dia
Tibur
bis diti
drum

L A T I V M.

333

Hestia Lacum habet Obsequens : *Stagno* vulgo vocatur. Inter Marinum & Albam Longam *Latus* est *Alba-*
nus, cuius meminit Livius Lib. v. Hodie *Lago di Castel Gangolfo* : Sunt & *Lacus* val *Stagnum*. *Nemorense*, hodie
Lago di Nemo ; *Inturne Lacus* : *Regillus*, hodie *Lago de S. Prassode* : *Fucinus* hodie *Lago di Marso* : *Pontina* vel *Pom-*
ina Palus etiam in Latio describitur a Plinio, nunc Ausente Palude. *Fundanus Lacus* : *Tiburinus* : *Caeubus* &
Simbrina Scagna, *Flumina Tiberis* quem in generali descriptione delineavimus, & varia fl. quæ cum eo, no-
minibus amissis, Mare petunt. Reliqua Latii, ut antiquitus appellabantur, *Numicius*, *Loracina*, *Styra*, *Nym-*
phaus, *Ufens*. Montes præter septem Urbis Romæ, Colles, de quibus supra, *Albanus* est, scriptoribus om-
nibus Græcis Latinisque celebratissimus. *Mons Cacubus* in Sinum Caietanum usque porrectus, ab Vini, quod
fert, generositate nominatissimus. *Vestinus* item, *Algidus*, *Aventinus*, *Lepinus*, *Catillus*. *Ceraunios* etiam Mon-
tes Latii habet Halicar. *Silva* sunt *Silva* sive *Lucus Feronie*, *Lucus Jovi Indigeri sacer* : *Diane Æolica* *Lucus*,
Silva Narvia : *Campanarum* *Lucus* : *Algidum* *Nemus* : *Albana* *Silva* : *Angitia* *Nemus* : & *Furina* *Lucus*.
hujus regionis ab hæc usque tempora præterquam in Civitatibus, plerumque rudes, moribusque agrestibus,
animis audaces confidentesque : Vitibus corporis, non minus quam olim præstantes, *Ecclesiastica* ex Provin-
ciali Romani Pontificis apud Mercatorem sic habent. *Roma* caput omnium præstantes, *Ecclesiastica* ex Provin-
cia *Papa* sub se habet intra urbem v. *Ecclesias* Patriarchales dictas, quæ sunt *Ecclesiarum* dicta, in qua residens
Episcopi v. i. i. primum dicti Archires Pyteri. Primus & summus *Papa*, reliqui sub eo, *Ostiensis*, qui Patriarcha
Campaniæ, & *Papam* consecrat, huic junctus est qui sequitur *Velletrensis* sive *Valerensis* : *Portuensis*, sive *S. Rufina*
& *Secunda*, *Sabinensis*, *Tusculanensis*, *Prænestinus*, *Albanensis*. Iisdem Ecclesiis assignati sunt Presbyteri Cardi-
nales xxviii videlicet *Tiulo* *S. Crucis* in *Ierusalem* : *Tit. S. S. Joannis & Pauli* : *Tit. S. Stephani* in *Celiomonte* : *Tit.*
S. S. Joannis : *SS. Marcellini & Petri* : *S. Anastasie* : *S. Clementis* : *S. Potentiane* : *S. Marini* in montibus : *S. Praxedæ*
S. S. Marci : *S. Laurentii* in *Lucina* : *S. Mariæ* in *Transiberina* : *SS. iv Coronatorum*, *S. Sabine* : *SS. Nerei & Arc-*
hiepiscopi : *S. Sixti* : *S. Eusebii* : *S. Vitalis* : *Basilicæ* xii *Apostolorum* : *S. Laurentii* in *Damasi* : *S. Cecilie*. Iisdem adjun-
di *Diaco*ni *Cardinales* xviii. Extra Urbem in *Campania* maritima *Episcopi*, *Agnaninus*, *Alatrinensis*, *Fundanus*,
Ardeatinus, *Terracinen*, *Vulturnus*, *Ferentinus*, *Soranus*, *Aquinus*. Habet etiam sub se *Papa* per alias Or-
dines, *Antiochiensem*, & *Hierosolymitanam*.

Lacm.

Flumina.
Mmtu.

Silva.

Vulgi more.

X x x iij

HAC

Abruzzo & Terra di Lavoro.

534

Regio unde dicta
Sunt.

Solifertilitas.

Flumina.

Montes.

HAC Tabula duæ regiones in Regno Neapolitano peragrandæ succedunt, *Apurium & Terra Laboris*. Priorem *Apurium*, *Abruzzo* vernacule hodie vocant Itali. Fines ejus constitui solent ab *Orta* Apuli Dauni cum amne Phiterno : ab Occasu Sabini & Picentes cum Truento fl. qua Septentrio est, Mare Hadriaticum : qua Meridies Picentini, Campani, Marfi, Æquicoli, secundum Apenninum Montem ultra citraque ex parte habitantes. Regio summa gaudet Cœli salubritate & incredibili Incolarum frequentia : amœna est & commoda versus Mare, sed montibus aspera in Mediterraneis. Præter alia Crocum abunde mittit, nutritque Animalia innumera. Hodie hujus tractus Caput *Aquila*. Condidisse eam perhibent Langbardos : Carolum inde Martellum vel ut aliis placet, Fridericum I Imp. mœnibus cinxisse, munisseque : Colonis Civium jure, & civitati *Aquile* nomine adsignato ab signo Cæsareo, vel potius ab fausto *Aquile* nomine. Ea autem brevi maximis incrementis ita auxit, ut civitatum reliquarum principatum in hac regione facile nunc obtineat. Sunt præterea *Guastrum Amontum* vernacule *Guastrò* di Amone: Plinio Melæque *Histonium*: *Istonium* Pt. sine aspiratione. *Lancianum* celebre Emporium: quo quotannis mensibus Majo & Augusto Italiæ, Inlurici, Siciliae, Græciæ, Asiæ & reliquarum mundi partium Negotiatores ad frequentissimum conveniunt Mercatum. *Sulmo* Σαλμών Pt. & Σελμων Str. Hodie *Sulmona* est teste Leandro: aliquibus male *Sermona* dicitur. Vrbs est pulchritudine loci, frequentia populi, aquarum abundantia in primis nobilis. Ovidii patria. *Chieti*, vel *Civita Cheto* vulgo, Vrbs Archiepiscopalis. *Asculum* antiquissima Civitas, *Asclum* Antonino. Plin. nobilissimam *Piceni Coloniam* appellat. Iacet plano patuloq; campo, munitissimo in loco, mœnibus firmis. Ab una parte Mons sublimis in quo sita est Arx : ab altera Truentus ripis præ altis munit. *Beneventum* auspiciatius mutato nomine, quum initio appellaretur *Maleventum*, ab *Malo Vento*, quem injuriosum & horribilem sæpe patitur, *Beneventi* vulgo. Situ urbs est admodum oportuno, & amœno, summa agrorum bonitate præstans. Sora vicina est Liri Amni: populo haud infrequens, tituloque Ducatus ornata. *Aquinum* Pt. Nobilitavit hanc patriam suam *Thomas* magnus Philosophus, *Aquinas* hinc cognominatus. Nomen retinens collapsa pene jacet, velligia præferens pristinae amplitudinis: Comitatus habens titulum. Reliqua describere Opida chartæ angustia prohibeo. Flumina hic *Phiternus*, quo Samnium ab Apulia dividitur : *Fortore* vulgo. Ejus in Tiferito montis fons est, haud procul a Boviano. Exonerat se in Mare Hadriaticum juxta Lefinensem Lacum. *Tremus* quod *Portuosum* notat Plin. *Asinella*, *Sentus*, *Sanguis*. Sunt item *Morus*, *Feltrinus*, *Pescara*, *Aterius*, *Rasentus*, *Orta*, *Liberrata*, *Salinus*, *Plumba*, *Vomanius*, *Furdinus*, & alia. Montes porro in Samnitibus adeo sunt excelli, ut etiam ipsos Apenninos superent. Inter eos *Mons Virginis*, ob D. Mariæ Templum nominatissimus. *Muella* amplitudine vastissima ad censum difficillimus, rupibus asperrimus. Cacumen perpetua nive tegitur : multa herbida habet prata: plurimos effundit Fluvios: Silvis superbit immensis, Ferarum copia scatentibus: præcipue Vrforum: Rupibus etiam abruptis horret plurimis. Sunt & Iuga Apennini: quæ *Montes Tremuli* vocantur.

Total

Regio.
Situs.

*Soli qualitas.
Imperium majo-
rum.*

Urbes.

Terra Laboris, Terra di Lavoro, Regio hæc audit hodie. Ea dicta olim Campania. Fines ejus, ut videtur est apud Strab. Ptol. & alios, ad Occasum Liris, Latium ad alteram relinquens oram; ad Septentrionem, Samnitium Montes; qua Ortus est, Silarus Fluvius, Lucaniam hinc dirimens, parique Agri Samnitium quos dixi: qua Medies: Mare Tyrrhenum sive Inferum. Vere *Campanus* est Campania in quem Natura luxurians effudisse videtur largissimo Sinu quidquid uspiam est Deliciarum, Amœnitatum, Gaudiorum & Oblationum. Paradisus vere Italiae. Tam incredibilis ibi rerum est fertilitas. Principatum habuerunt olim in hac regione varii Populi, de quibus Strabo lib. v. Et Plin. lib. 11 i cap. v. *Opici*, cognomine *Aufones*, *Ofci*, *Cumani*, *Tufci*, *Samnites*, qui postremum a Pop. Rom. debellati sunt. Hæc in genere paucis de Campania: jam nunc specialior me vocat ejus descriptio, & primum Urbium. Caput Campaniæ Regni Neapolitani Metropolis *Neapolis* in Numismatibus dicitur. Nomen hodie retinet, *Neapolis* vulgo audiens. Spatium amplectitur magnum inter mare collumque amœnissimorum radices ædificata magnifice: Muris firmissimis: Propugnaculis, Turribus, Castellisque, præsertim jussu Caroli V, cuius jam nunc paret Nepoti, ut fit quasi inexpugnabilis, munita. Fossas habet 1 x x x pedes profundas: Portas octo: Fora ampla. Fontes publici, ex quibus aqua limpidissima nunc Lanceæ altitudine, nunc duorum capitum crassitudine, nunc per centum fistulas proflit, sunt innumeri. Forma est oblonga, seque in modum dimidiatae Lunæ incurvans. Circuitus olim 111, nunc, prolato pomerio, v milliarum. Aere gaudet permolli & placido hiemen vix sentit. Ad hæc Urbis cum Divorum tum hominum habet ornatisimas: arces invisißimas. Academiam etiam ab Friderico 11 Imp. institutam: ad quam Studiosorum ex toto regno magnus fit concursus. Sunt & Bibliothecæ aliquot, in quibus primi loci D. Dominici. Ager suburbicarius, vicinique colles amœnissimi sunt & jucundissimi: Frumenti, Vini, variorum Fructuum, Herbarum, Florum, rerumque omnium, ad Hominum Animaliumque necessitatem, voluptatem, delicias facientium feracissimi. Multa de hac Urbe brevitati studens prætereo. Sunt & aliæ, *Capua Vetus & Nova*. *Vetus* nulli non Latinorum Scriptorum nota Splendor ejus, amplitudo & magnificentia ab omnibus summo opere passim celebratur. Visuntur hodie ejus altero ab *Nova Capua* lapide peringentes ruinæ, juxta Templum D. Mariæ Gratiarum. *Nova Capua* est *Antiqua* diruta ruinis cœpit excitari, feliciterque crescere, quam conspicere jam nunc est aditum finitima Vulturni ripæ, duodecimo ab Mari lapide, in planicijs, satis magnificam, commode habitatum, sed infrequentius: stratum silicibus, plateas habentem rectas, altaque ædificia. Adluit eam ab Ortus & Septentrione Vulturinus, indeque in Occasum reflectitur. Pons est supra amnem ex lapide insignis. *Tancum* cognomen to *Sidacum*. Desertum hodie *Theano* vernacule dicitur: Episcopatus nihilominus titulo nobile. *Calvis* opus Episcopatus dignitate superbiens: *Calvis* Virg. *Cuma* Str. & Ptol. aliisque Græcis. Nunc hic omnia fere ceciderunt, oppletaque jacent ruinis, ut tamen undique amplissimorum operum veltigia satis agnoscantur.

Sunt etiam *Aversa*, *Caserta*, *Nola*, *Summa*, *Puteoli*, atque alia minorum gentium Opida. Inter Lacus paludescens, quæ Campaniæ loci principis sunt *Lucrinus* & *Avernus*. Tribuuntur & Campaniæ *Linteria Palus*, *Popera* & *Stratina Paludes*. Flumina sunt *Liris*, qui suscipit dextra quidem *Fibernum*, *Cosam*, *Alabrum*, *Trerum*, & alios. Sinistra vero *Casinum*, *Melfam*, & *Omnem*. Liri succedit *Vulturnus*. Hic amnes torrentesque multos colligit: inter ceteros, dextra quidem *Cusumum*, *Corretum*; Sinistra *Freddum*, *Pratellum*, *Sabbatum*, *Iscerum*, & alios. *Glanis* item *Linterinus*, *Seberus*, *Sarnus*, *Furor*, *Ebolis*, *Silarus*. Montes huc pertinent *Gaurus*, *Massicus*, *Falerius*, alii, ut *Vesuvius*, *Pansitypus*, *Misenus*, *Culma*, *Mons Christi*, *Taburnus*, *Tifata*, *Planus*, *Astrunus*, & *Trifolius*. In Regno autem Neapolitano hi sunt Principatus & Dominia: Principatus x, *Ascoli*, *Bisignano*, *Evoli*, *Melfi*, *Melfetta*, *Monchercole*, *Squilaci*, *Sligliano*, *Sulmona*, *Venosa*. Ducatus xxxiii, *Andri*, *Amalphi*, *Ariano*, *Asi*, *Bojano*, *Castrovillari*, *Gravina*, *Martina*, *Montalto*, *Monteliano*, *Nardo*, *Nocera*, *Popoli*, *Rocca di Mondragone*, *S. Pietro in Galatina*, *Seminara*, *Sessa*, *Somma*, *Sora*, *Tagliacozzo*, *Termoli*, *Terra nova*, *Traietto*. Marchionatus xxx. Comites de Statu lvi: Domini xv: Barones titulati cccci. Archiepiscopus & Suffraganei in hac tabula ex provinciali Romano sunt. In Aprucina & Maritima Provincia Episcopus hi, *Aquilensis*, *Forcanensis*, *Masicanus*, *Uulvensis* seu *Sulmonensis*: *Theatinus*, *Adriensis*, *Penmensis*, *Aprutinus* seu *Teranus*. Archiepiscopus *Beneventanus*: huius Suffraganei *Telesinus*, *Agatha*, *Alphenensis* vel *Alipharenensis*, *Mons Marani*, *Mariano* opinor, *Avellanensis*, *Vicatanensis*, *Arianensis*, *Bojanensis* vel *Rojanensis*, *Asculanensis*, *Nucerinus*, *Tertibulensis*, *Tracomanensis*, *Uulturnensis*, *Alarinensis*, *Ferentinensis* vel *Florentinensis*, *Civitatensis*, *Termelenensis*, *Lesinenensis*, *Frequentinensis*, *Truvantinensis*, *Biminenensis*, forte *Bomia*, *Vadiensis* vel *Gadiensis* *Mulanensis*, *S. Mariae*. Archiep. *Neapolitanus*, cui sub sunt *Aversanus* exemptus, *Nolanus*, *Puteolanus*, *Cumatanensis*, *Acerranus*, *Iscalanus*. Archiep. *Capuanus*, cui parent *Theanensis*, *Calvensis*, *Calmenensis*, *Suessanus*, *Venafranus*, *Aquitatanensis* vel *Aquinatensis*, *Iserniensis*, *Casertanensis*, *Cajaciensis*, *Casinenensis* exemptus. Archiep. *Amalfitanus*, ei sub sunt *Capricanensis*, *Scalensis* vel *Camenensis*, *Milarenensis*, *Siteranensis*. Archiep. *Salernitanus*, Caput *Aquensis*, *Policastrensis*, *Nusautanensis* vel *Nuscamenensis*, *Sarunensis*, *Aceruensis* vel *Acernensis*, *Marcianensis*, *Ravellenensis* exemptus. Archiep. *Surrentinus*, cui sub sunt *Lobrensis*, *Salernensis*, *Aquensis* vel *Equensis*, alias *Vicenensis* vel *Vicanus*, *Castellimaris* vel *Stabienensis*. Atque hæc de hac Regni Neapolitani parte sufficiant, ad alteram transeo.

Yyy

SEQUITUR

Puglia Piana.

530

Regio & unde dicta.

*Soli fertilitas.
Urbes & Opida.*

Flumina.

*Terro di Barri
& unde dicta.
Soli fertilitas.
Urbes.*

SEQUITUR nunc altera Regni Neapolitani pars perlustranda, in qua primo loco se offert Regio, quæ Italis hodie *Puglia Piana*, ab latissimis campis, & majore, quam in Peucetiis agrorum æquore. Hæc etiam *Apulia Daunia* quondam dicta fuit. Fines illi ab Oriente *Apulia Peucetia*, intercurrente Aufido: ab Meridie *Apenninus*, cum *Hirpenis* & *Samnitibus*: ab Occidente *Frentani*, *Caracenique*, nunc *Aprutii*, cum *Phiterno*: ab Septentrione *Hadriaticum* vel *Ionium Mare*. Agri hic fertiles supra modum, *Tritici* aliorumque *Frumenti* generum. Vrbes hic sunt & *Opida*, *Manfredonia* urbs lauta populoque frequens, in *Rupe Sinus marini*, quem *Gargani Montis* flexus efficit, sita. Invictam ad *Littus* habet *Arcem*. *Luceria* *Opidum Episcopale*: *Nuceria Ptol.* & *Suet. Rudera*, quæ hodieque passim eo loco, præscam docent *Vrbis* amplitudinem. *Troia* *Civitas* opulentissima, fecundi agri: *Comitatus* titulo clara. *Asculum* *Vrbs*, titulo *Ducatus* incluta: *Asculum* *Appiano Alexandrino*; *Asculo* vulgo, cognomine *Satriano*. Sunt & *Salpe*, *Arpi* *Plinio* commemorati, aliquando *Argos Hippium* dictum, mox *Argyrrippa*: & *Vrbes* duæ, quæ in proverbii ludicrum abiit *Apina* & *Trica*, &c. *Flumina* sunt *Aufidus*, hodie *Osanto*. *Candalaria* item & *Cervaria*.

Sic se habet *Apulia Daunia*; sequitur explicanda jam nunc quæ cognominari solet *Peucetia*: nunc vernacula *Italarum* lingua *Terra Bariana*, *Terra di Bari* ab *Vrbe Bario* primaria. Regio hæc stupenda agrorum ubertate, admirandaque nobilissimorum *Fructuum* copia cum reliqua fere *Italia* committi potest. Sunt tamen ibi, ne quid sit omni ex parte beatum, loca quædam, quæ pluviis, aquisque laborant. *Civitas* primaria est *Barium*, *Barion*, *Plin.* ante *Japyx* addenti, *Barri* vulgo. *Vrbs* antiqua, ea pulcritudine populi que frequentia, ut *Regionis* universæ teneat *Principatum*, eique nomen ab se *Terra Bariana* largiatur. Sunt præterea *Monopolis* *Vrbs* nova *Marchionatus* titulo celebris; non videm magna sed pulcra, splendida, ædificiorumque magnificentia nobilis. Ager *Olei* feracissimus, *Polinianum*, *Polignano* *Civitas* *Episcopalis*, edita licet præruptaque & saxosa in rupe sita, lauta tamen & populo frequens. *Mola* frequens quidem ædificiis, sed *Colonis* agrestibus. Condidit *Arcem* ibi superioribus annis *Marchio Polinianus* ad *Oræ* tutelam. *Juvenarium*, *Giuvenazzo*, *Vrbs* *Episcopalis*: Agro fertili. *Mafetta*, vel ut aliis scribitur, *Mafitta*, vel *Melfatta*, *Principatus* hodie titulo floret. *Vigilia* vulgo *Bisegli* ad *littus* præcellis in rupibus *Opidum Episcopale*. *Tranum* *Civitas* *Archiepiscopalis*, vulgo *Trani*. Ab ædificiis est pulcherrima: sed hodie maiore ex parte deserta. *Silvæ* *Olearum* & *Amnygdalorum* ab hujus *Opidi* agro *Tarentum* usque pertinent.

Barula

offert Regio, que
um æquore. Hæc
intercurrente Aufi-
taracenicque, nunc
pra modum, Tri-
puloque frequens,
Arcem. Luceria
docent Vrbis am-
rbs, titulo Ducatus
, Arpi Plinio com-
bii ludicrum abiere

encetia: nunc verna-
penda agrorum u-
tti poreft. Sunt ta-
nt. Civitas prima-
udine populique fre-
a largiatur. Sunt
alra, fplendida, ædi-
Civitas Epifcopalis,
la frequens quidem
linianus ad Oræ tu-
aliis fcribitur, Mor-
ecelfis in rupibus O-
cherrima: fed hodi-
um ufque pertinet
Barula

Barulum, *Barleta* vulgo. Inter quatuor Italiz Castella numeratur, *Ostunum* populo frequens, parvo in colle situm. *Cilium*, *Cilio* *Celia* Ptol. *Venusia*, *Venusium* Horatio, cujus patria. *Venosa* hodie. Sunt item *Canusium*, *Achweria*, *Biletum* & alia Opida.

Terra d'Otranto.

Nomina.
Situs.

Calistemperies.
Soli fertilitas.
Urbes.

Post *Apulias* explicanda succedit *Salentinorum* Regio, quæ & *Iapygia* *Massapiapne*, item *Calabria*. Nunc Italiz ab *Hydrunte*, *Terra Hydruntina*, vulgo *Terra d'Otranto*. Habet hæc Regio ab Meridie Tarentum & Mare usque Promontorium Salentinum, ab Oriente idem Promontorium cum Mari Ionio : quod etiam & Hadriatico, qua Septentrio est, adluitur ab Hydrunte Brundisium usque ; qua Occidentem respicit *Apulia* illi adjacet *Peucetia*, cum Magnæ Græciæ portione. Totâ hæc Regio saluberrimo gaudet aere, coeloque sudo & sincero, præterquam in ora, quæ ab Lacu Hydruntino Brundisium usque : ubi plerisque in locis juxta mare sunt Paludes. Regio fertilis & optima ; Caput Regionis, cui nomen a se præbuit *Hyaruntum*, id est Strab. Ptol. & aliis. *Hydrum* Melæ. Hodie *Otranto*. Vrbs est vetustissima, cælo potitur clementissimo. Præter Portum satis capacem, Aquilone flante non fatistutum, Arcem habet in Saxo, quo mari imminet, tutissimam : opus Alfonso 11. Ager illi amœnus & fertilis. Reliquæ sunt : *Gallipolis*, hodie *Callipolis* : Aliis *Callipoli* tamquam *Urbipulcræ*. Minutissimum habet natura situm. Scopulo enim insidet seu Insulæ modicæ, quæ mari undique cingitur. Continenti ponte adhærens, saxo fulso ingentibus. *Castrum* Civitas Mercatoribus frequens Olei coemendi. *Brundisium* & *Brundisium*, *Breundesium* Ptol. *Brenesium* Steph. *Barnedis* Benjamine, *Brundisi* hodie. Aerem habet clementissimum. Portus olim illi incultus, ex quo Romanis tutissimus quondam fuit in Græciam transitus. Nunc repletus est : adeo ut vix triremibus per eum currere liceat. Arx urbi munitissima. *Oria* civitas in Colle Tarentum spectans. Spectat eam Arx in Colle valida. *Aletium* Ptol. hodie *Leçe* & *Leccie* vulgo. Salentinorum hodie primaria Concilio totius *Apuliz* Regio, Foroque perpetuo : Procerum totius hujus tractus Domicilium, multorumque Nobilium Sedes, *Uxentum* hodie *Ugento*, *Vgenti*, *Ogenso*, variante scriptura : nunc perexigua est.

Calabria & unde dicta.

Situs.
Soli fertilitas.

Calabria, ab *Calabris*, quos Magnæ Græciæ partem Salentinis adhærentem ad Ionium Æquor circa *Iapygium* Promontorium tenuisse, ex Ptolemæo est manifestum, nomen habet. Regio Italiz in extremis ejus finibus instar linguæ porrecta inter utrumque fretum inferum superumque interjacet. Fert ubertate quadam felicitateque stupenda, quidquid Vitæ ex voto transigendæ, deliciisque fruendis necessarium : *Triticum*, *Hordeum* aliæque Frumenti genera : Vinum varium, Oleum, Saccarum, Manna, Mel, Ceram, Sal nativum *Facitium*que, *Ficus*, *Poma Medica* & *Citria*, *Limones* aliosque fructus nobilissimos : item *Aurum*, *Argentum*, *Lanam*, *Gossypium*, *Crocum*, *Sericum*, *Linum*, & quid non ? *Calabria* duplex, *Inferior*, quæ *Brutiorum* olim Sedes, hodie proprie *Calabria*. *Inferior* : & *Superior*, quæ olim *Magna Græcia*. *Inferioris* finis ab Occasu *Laus*, itemque *Lucani* : a Meridie *Mare Tyrrhenum* & *Siculum* : quæ *Oriens* est, parte *Mari Hadriatico*.

Hadriatici: qua Septentrio, Magna Græcia & Amne Crathi clauditur. Caput & Metropolis ejus ut olim, ita & hodie *Consentia*, Strab. Prol. Græcisque ceteris: *Consenza* hodie. Sita circa declivitatem pene Apennini, colles amplectens septem, quibus maxima Urbis ædificiorum pars inposita. Civitates reliquæ: *Manibia*, *Fredus*, *Belmontium*, *Sancta Euphemia*, *Fanum Rhegium*, *Tropia*, *Castrum Villare*, *Altomoni*, *Turranum*, *Rugianum*, *Marturanum*, *Nicastro*, *Brusicum*, *Hippo*, quæ etiam *Vibo Valentia* dicta fuit. *Superioris* quæ olim *Magna Græcia* fines, ad Solis exortum Equor Adriaticum: ad Meridiem Flumen Alex & Bruttii: qua Occasus est Crathi Amnis cum Apennino & Lucanis: qua Septentrio Sinus Tarentinus, cum Apulis Peucetiis. Hic antiquissima nobilissimaque Urbs est *Tarentum*, *Turanum* Appiano Alexandrino: *Taras* Strab. & Prol. *Taranto* hodie. Calabria quomdam & Apulia, totiusque Lucania Caput, L. Floro. Situs ejus notatur in intimo recessu Sinus, qui ab ipsa Urbe dicitur *Tarentinus*.

Supereft in hac Tabula *Lucania*, hodie *Basilicata* dicta: unde incertum. Fines hodie ab Occidente *Silarius* Amnis Campaniæ Limes: ab Meridie, Mare Tyrrhenum: ab Oriente, Laus cum Bruttii Magnæ quæ Græciæ parte; ab Septentrione Peucetii in Apulis, cum Hirpinorum portione. Montosam & asperam esse totam indicat Livius. Hodie farteat, quam olim, Incolis est frequentior; quamquam adhuc magna multis locis solitudo, propter vias difficiles, horridosque Nemorum Saltus Latrociniis infesta. Opida hic ad Mare *Pestum*: *Pesti* meminit Virg. lib. 1111 Georg. *Biferique Rosaria Pesti*. Ad quem locum Servius *Pestum* Calabria facit Civitatem, ubi bis quotannis Rosæ generantur. *Acropolis* Opidum ab Silario ostio M. x11: Aere gaudet præstantissimo. Originis esse Græcæ, ut hoc tractu pleraque, ipsum indicat Nomen. *Pistiotta*, *Barentum* Plin. Melæ. & Prol. *Policastrum* nobilis Urbs, Ducatus titulo insignis. In Mediterraneis *Padula* Opidum, Marchionatus inclutum dignitate. *Capucia* Urbs, olim frequens admodum & opulenta. Reliqua omitto. Porro in altera parte Regni Neapolitani, Archiepiscopi sunt: Archiep. *Regiensis*: huic subsunt *Lucerensis*, *Cotroniensis*, *Cassanensis*, *Cathacenensis*, *Neocastrensis*, *Giracenensis*, *Tropeensis*, *Vibonensis*, *Squillacensis*. Arch. *Consentinus*, sub quo est *Maurvanensis*. Arch. *Rossanensis* non habet suffraganeos, *Bisignanensis* est exemptus. Arch. *S. Severina*, sub quo sunt *Ebricenensis*, *Strangulensis*, *Geneocastrensis*, *Gerentinensis*, *S. Leonis*. Arch. *Laracianus* sub quo *Maiulensis*, *Castellanensis*. Arch. *Brundisium* cui subest *Astirinenis*. Arch. *Hidrontinus*, cui *Castrensis*, *Gallipolitanus*, *Licentis*, *Ogentinensis*, *Lucensis*, *Nertonensis* exemptus est. Arch. *Barenis*, cui subsunt, *Berontinensis*, *Calphaianus*, *Juvenacenensis*, *Rabentinensis*, *Salpensis*, *Cavriensis*, *Baterensis*, *Conversanus*, *Minerviensis*, *Polignircensis*, *Cathericensis*, *Lucullinensis*. Arch. *Tranenensis*, cui subsunt *Vigilienis*, *Andrensis*, *Penensis*. Arch. *Sipontinus*, cui subsunt *Vescanensis* exemptus; *Troianensis* exemptus: *Melpbienis*, *Monopolitanensis* & *Rapolensis* exempti. Arch. *Cannofanus* sub quo *Auranensis*, *Sarranenensis*, *Montiviridius*, *Laquedonenis*, *S. Angeli de Lombardis*, *Bisucienensis*, Arch. *Acherontis*, cui subsunt *Potenensis*, *Tricaricensis*, *Fenuensis*, *Gravienis*, *Angolenis*.

Lucania Basilicata & unde dicta.
Situs.
Soli qualitas.
Urbes & Opida.

Corfica & Sardinia.

542

Regio unde dicta

Sine.

Solifertilitas.

*Animalium va-
rietates.*

*Imperium majo-
rum.*

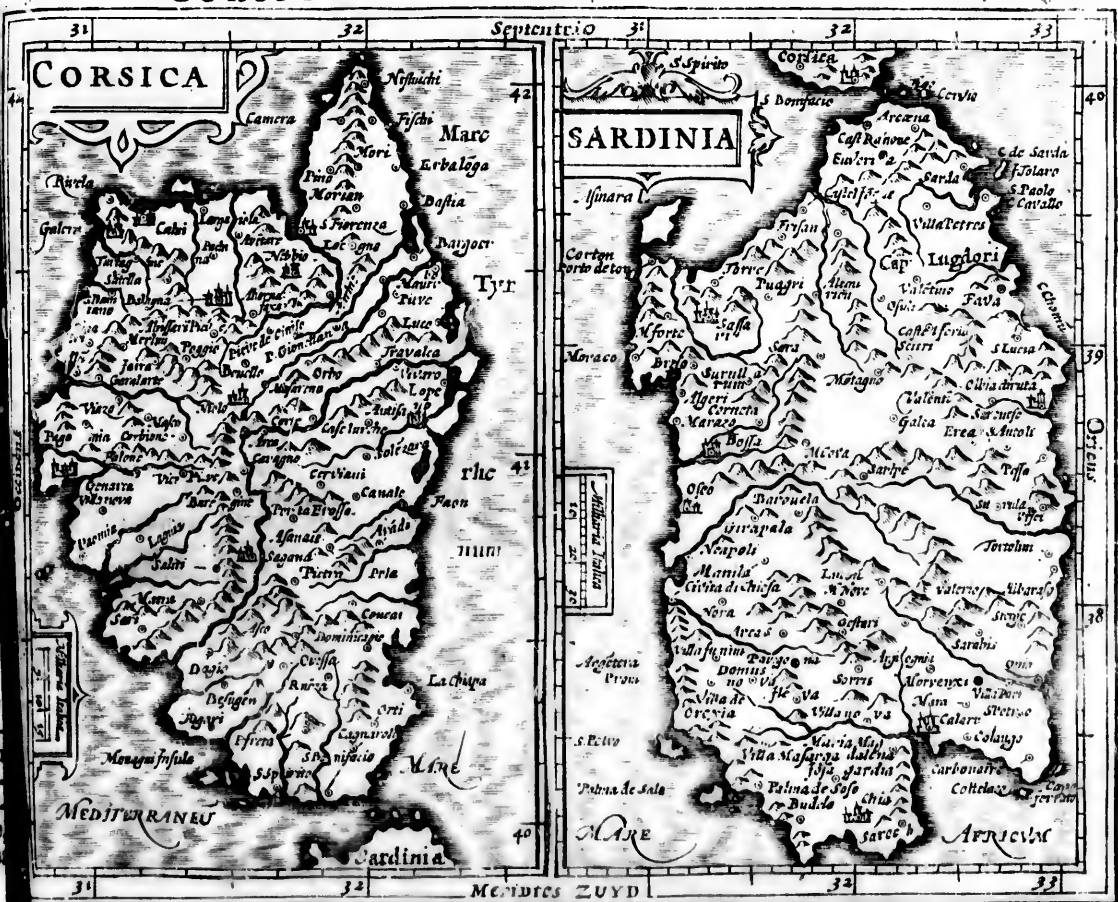
CORSICA a Corſo ejus tertæ Domino dicta : alii a qualitate cacuminis Montis alicujus dictam vo-
lunt. Græci hanc Κόρυαν appellavere , a Cyrno Herculis filio : Theraphne ab Ovidio nominata est , ut
scribit Villanovanus. Ab Occidente & Septentrione respicit Mare Ligusticum : ab Ortu Tyrrhenum : a
Meridie Sardiniam. Longitudo milli. cxx non excedit : licet Strabo mill. c.lx , Plinius c.l. ponat :
Latitudinē hic l.x mil. facit : ille l.x, quod verum esse ex dimensione per circinum constat. Ambitus secundum
Plinium mill. cccxx : secundum alios cccv & ccc lxx : secundum Maginum cccxxv , quod se per dimensio-
nem exactam reperisse scribit. Insula est ab omni parte aditu difficilis , cum præruptis undique collibus com-
prehensa sit. Interius similiter magna ex parte montosa , idcirco Frumenti neque Leguminum adeo ferti-
lis est : quæ nisi paucis quibusdam locis crescunt , ubi se aperit , atque fluminibus & aquis irrigatur , ac feracis-
sima redditur. Ea pars quæ respicit Etruriam est mediocriter plana , habetque ibi fecundum solum & pro-
ducit nobiles ac dulces Fructus. Vina Insulæ , præstantissima , primæque nobilitatis , & a Romanis semper expe-
tita , Corſica a loco dicuntur. Mellis & Resinæ hic magna ubertas : Olei item & Ficuum. Cæterum Mella Cor-
ficana amara esse notavit Servius in l. v Georg. Fitque id ob Taxi copiam , e qua Apes Mella legunt. Venenata
etiam credidit Ovidius. Solus hic Ager lapideum gignit *Catochitem* , quem Democritus Abderites etiam in cer-
tamina contra Magos adhibuit. Rhennius de Corſica :

Hunc solam perhibent Catochitem gignere Terram : Corporibus lapis hic seu glutino tactus adheret. Similia tradunt
Plinius lib. xxxv l. i cap. x & Solinus cap. lx : sed Plinius de rei fide ambigit. Alumen quoque hic reperitur : &
Ferri fodinæ sunt apud fl. *Brivium* in Comitatu *Nebienſi*. Sunt , & Salinæ vulgo dictæ *della Reia* , non longe
a Portu S. Florentii : & prope *Niolum* sunt valles profundissimæ perpetuis nivibus scatentes , sub quibus ai-
unt Crystallum copiose latere. Nascitur etiam in ea magna copia Buxus teste Plinio , & Diodoro , nec non
Taxus arbor venenata. Animalia producit varia : Equos inprimis feroces , & Canes venaticos spectatæ mag-
nitudinis , *Musmo* quoque animal , Plinio auctore hic est , arietis genus , *Mosoli* hodie vocant : Animal præ-
terquam in hac Insula & Sardinia nusquam apparens in tota Europa. Habet corium & pilos instar Cervi
& cornua instar Arietis , non longa sed retro circum aures reflexa præcipuè duritie , ut si altitudine l. pedum
præcipitetur inter saxa , ac capiti incumbat , non lædatur ; magnitudinem retinet Cervi mediocris , folisque
herbis vescitur , cursu præditum velocissimo , carnesque habens gustu sapidas. Ovis insuper & Bobus re-
ferta est. Insula omnis jam olim maligne culta , primum a *Phocensibus* , tum a *Liguribus* , post etiam a *Romanis*
qui duas Colonias eo deduxerunt , *Marianam* & *Aleriam* , quæ adhuc exstant. Cætera *Barbari* tenuere : pro-
inde cum Romani in eos irruerunt , magnum servorum gregem captum Romam abduxerunt : exiguo fructu
quod tam nequam servi essent , tamq. bruti , ut quamvis vilemerentur , tamen Dominos semper emptionis pa-
niteret. *Romanis* successere *Saraceni* : his *Genueses* : tū *Pisani* : hodie vero iterum ad *Genueses* jus rediit. Nunc bi-
tiam in l. i partes eam distinguunt , Plagam quæ Orientem solem respicit , Latu interior : partem huic obversam

Latu

cujus di&am vo-
nominata est, ut
Ortu Tyrrhenum: a
Plinius et ponat:
ambitus secundum
od se per dimensio-
neque collibus com-
munum adeo ferti-
rrigatur, ac feracifi-
dum solum & pro-
manis semper expe-
terum Mella Cor-
ta legunt. Venenata
derites etiam in cer-

er. Similia tradunt
que hic reperitur: &
della Roja, non longe
antes, sub quibus ai-
& Diodoro, nec non
maticos spectatae mag-
vocant: Animal pra-
& pilos instat Cervi
i altitudine 1. pedum
mediocris, folisque
s insuper & Bobus re-
post etiam a Romanis
Barburi tenuere: pro-
erunt: exiguo fructu
emper emptionis po-
jus rediit. Nunc bita-
partem huic obversam

Latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propior est, *Cismontana*, & quæ versus Sardiniam excurrit *Ultramontana* dicitur. Vrbes Plinius xxxi i i i fuisse in ea testatur, quod etiam ex eo notavit Martianus Capella: Ex Strabone tamen non tam Civitates quam Castella fuisse videntur. Hodie Opidum est *Bassia* in quo Summus Gubernator præsidium habet. Est & *Nebbiu* Civitas cum Comitatu. Eam Pto. *Cersuuum* videtur appellasse. Fluminibus rigatur *Gelone*, *Tavignano*, *Sagona*, *Bavono*, *Tegiamo* & nonnullis aliis. Silvis, Nemoribusque, quæ Resinam exhibent, Montes hinc inde veltiuntur. Montes vero præcipui sunt *Illia Orba* dicti: item *Chepente*, *Mons*, *Mons Tenda*, *Mons Gualango*, *Mons Ruffus*. In mari autem inter Corsicam & Sardiniam Corallium legitur. Portus habet binos hæc Insula satis amplas, maximarum navium capaces, in Sinu qui vocatur *S. Florentini*. Est & *S. Bonifacii Portus*, Ptol. *Portus Syracusanus* dictus. Hodierni Corsicæ Incolæ etiam mumm, uti olim, habentur homines agrestes ferocesque, qui vel ipso adpectu animi quamdam ferocitatem referant. Homines pauperrimi, furtis & latrociniiis dediti: ac aliteris prorsus alieni. Episcopi in Corsica Archiepiscopi Pisani Suffraganei, *Aiacensis*, *Alaricensis*, *Sagonensis*, *Civitatensis*. Et Episcopus Archiepiscopo Ianuensi subiectus *Nabienfis* vel *Nebienfis*.

Flumina.
Montes.

Portus.

Vulgi mores.

Sardinia.

Regio unde ducta

Situs.

Cæli qualitas.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

SARDINIA a *Sardo* Herculis Filio nomen habet. Timæus *Sandaliotin* appellavit ab effigie solæ: Mirtilus & Chrysippus *Ichusam* a similitudine vestigi. Eodem respexit Manilius cum inquit, *Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ. Sædigna* hodie audit. Eam ab Ortu Solis Mare Tyrrhenum, a Meridie Africum: ab Occalu Sardoum ambit & litora pulsat; a Septentrione Mare quod ipsam & Corsicam interluit. Aer Insulæ inclemens est: propterea Q. F. monet M. Cicero, ut valetudinem curet, memor quod quæ optime valeret, tamen in Sardinia esset: & in Epistolis Tigellium quendam Sardoum hominem esse ait patria sua pestilentiozem. Abundat tota Insula Frugibus, Tritico, Vino, Argenti fodinis, Pecore, Armento, & cunctis ad vitæ usum necessariis. Equorum tanta copia, ut non pauci agrestes sint, dominis carentes, nostris minores, generosi tamen, robusti ac agiles. Venationem habet uberem: multique Rustici ex sola vivunt venatione. Abundat enim regio Apris, Cervis, Danis, & alio quodam animali quod *Muslonem* vocant, quod modo in Corsica descripsimus, Nullum gignit Sardinia Lupum, aut aliud huiusmodi nocens animal. Caret etiam Serpentibus. Silius: *Serpentum tellus pura, ne viduata veneno, Sed tristis celo, ac multa vitata palude.* Sed quod aliis terris Serpens est, id *Solipunga* Sardois agris: Animal perexiguum, simileque Arancis forma. Lucanus *Salpuga* vocat, Plin. *Solifugam*, quod diem fugiat. In Metallis argentariis plurima est: est enim solum illud Argenti dives. Occultim reptat, & per imprudentiam superfedentibus pestem facit. Accedit etiam huius incommodo Herba Sardoniam quam Pausanias in Phocaicis Selino, hoc est Apio similem esse dicit: Latini Ranunculum & Strumeam vocant, Hæc si edulio fuerit, ora hominum & ricus contrahit, & quasi ridentes

pernit

perimit. Strabo ex ea scribit Hispanos venenum conficere, quod urgente vi majore haustum, citra dolorem perimat: inde proverbium natum, *Sardonius risus*. Urbs Sardoia primaria est *Calaris*, vulgo *Caglier*. Sita est in Monte juxta mare, Africam respiciens, Portumque habet amplissimum. Urbs multis ornata est privilegiis. Consules creat, qui potestatem habent fontes puniendi citra auctoritatem Regis: præterea novas leges condendi, cum populi tamén consensu. In hac Urbe *B. Augustini reliquie* tam diu quievere, donec ab Helibrando Langbardorum Rege Papiam translatae sunt. In ea *Sardinia Prorex* fere semper moratur, una cum Baronibus, Comitibus & multis divitibus. Mela & Plinius *Sulchitanam* urbem hic commemorant. Hodie etiam sunt Civitates, *Oristano* Civitas Metropolitana, sita in loco plano & parum distans a Mari. Fuit olim regio illa Arborea appellata, nunc autem Marchionatus Oristagni dicitur. In hac olim Turrata fuit Romanorum Colonia. *Sassaris* civitas solum amœnum habens & pulcherrimis irriguum fontibus, multis bonisque frugibus abundans. Parum tamen munita est. *Algher* civitas nova, exigua, populo tamen frequens & munitissima, domibus & ædificiis pulcris ornata: cujus Incolæ fere omnes Tاراconenses. Habet Sardinia & alias Civitates, & Opida, quorum mentionem hic non facimus, brevitati studentes. Flumina habet multa & amœna, sed non profunda, quæ ætatis tempore vado transiri possint. Multi sunt in Sardinia *Magistratus*. Omnium supremus est *Prorex*, qui omnem fere Regis tenet auctoritatem: & solus Hispanus hunc Magistratum gerere potest secundum antiquas constitutiones. Habet a Rege assignatum *Adessorem* Iuris V. D. & eum quem *Regentem* ibi appellant. Habet præterea & alios *Consiliarios*, quorum consilio omnia fere disponit, appellaturque ejus Tribunal, *Regia audientia*. Olim hunc Magistratum juxta privilegium Regni nullus poterat gerere nisi per triennium: deinde alius succedebat in locum ejus. Nunc autem in eo Munere multis temporibus quis persillit, ut Regi placet. Ad Mores & Genium Sardorum quod attinet: corpore sunt robusti & laboribus adfecti, præter paucos luxui deditos. Litterarum studio parum sunt intenti, venationi autem deditissimi. Multi pecuariam exercent rem, agresti cibo & aqua contenti. Qui in Opidis & Villis habitant, paucissime inter se vivunt. Advenas amant & humaniter tractant. Vivunt in diem & vilissimo vestiuntur panno. Et quod mirandum est nullum habent Artificem in tam ampla insula, qui enses, pugiones & alia fabricet arma, sed hæc ex Hispania & Italia petunt. Apud Mercatorem hi leguntur Episcopi: Archiep. *Calariensis*, cui hi subdunt, *Sulcitani* vel *Sulciensis* *Dolensis*, *Sulchensis* Archiep. *Turanus*, cui subdunt hi *Sorrensis*, *Planusensis*, *Ampuranensis*, *Gisacensis*, vel *Girardensis*, *Castrensis*, *Othanensis* vel *Othricensis*, *Bosanensis*, *Bossà*, forte Archiep. *Alborensis*, cui subdunt *Ussellensis*, *S. Justa*, *Terra alba*, *Civitanensis* & *Gastellinensis* exempti.

Z z z

Sicilia

Flumina.
Ratio gubernandi
Senatores,

Vulgi mores.

Victus.
Vestitus.

Regio.
Nomina & in-
de dicta.

Sicilia ante omnes Mediterranei maris Insulas claritate emineus, Thucydidi *Sicania* a *Sicano*, qui, ut Solinus & Capella scribunt, cum Iberica manu in eam terram ante bella Trojana devenit. *Trinacria* pluribus, ac præsertim Poetis, ob tria Promontoria. Aspecie etiam *Triquetra*: tribus enim Promontoriis in diversa procurrens, Græcæ litteræ imaginem quæ Delta dicitur, efficit. Tria illa Promontoria autem sunt *Pelorius*, *Pachynus* & *Lilybaeum*. *Sicilia* Græcis. Ceterum ut quidam arbitrantur

— *Trinacria quondam* *Italia pars una fuit, sed pontus & æstus.*
Mutaverit situm: rupit confinia Neveus *Victor, & abscessos interluit æquore montes.*

Situa.

Cœli temperies.
Sol fertilitas.

Atque hinc *Rhegius* in Italia dictum quod illic Siculum latus ab Italia divisit. A Septentrione Mari Tyrreno seu Infero pullatur; ab Ortu Adriatico vel Supero & Ionio; ad Austrum Africo Mari, & ad Occidentem Sardo. Thucydides lib. v i scribit ambitum Siciliæ non multo minorem esse octo dierum itinere. Tantaque cum sit, tamen tantum xx Stadiorum intervallo dirimi a terra continenti. Insula porro hæc salubritate Cœli, Soli fertilitate, Frugum omnium copia rebusque aliis, quibus indiget Mortalium usus, maxime præstat. Subiacet enim quarto Climati, quod Cœli clementia sex aliis antecellit. Quo fit, ut, quidquid Sicilia gignit, siue Soli, siue Homini ingenio, ut Solinus ait, proximum sit iis quæ optima judicantur. Marcus Cato eam Cellam Penariam Reip. Nutricemque Plebis Romanæ appellavit: Horreum Pop. Romani Strabo. In Agro Sunensi, in quo raptam Proserpinam Veteres finxerunt, loco quem dixerunt *Umbilicum Sicilia*, tanta est Frumenti ubertas, ut ex uno Tritici Modio centum colligantur; quem Agrum idcirco vocant *Campe dallo cento Salme*. Huic tamen non cedit Ager Leontinus, de quo videndi, Cicero i i Verrina. Quid Vina commemorabo optimi saporis odorisque? Vina in Sicilia laudatissima premi, Plinius (qui in recensendis Vinis quibusque optimis diligentissimus ac prope curiosus fuit) peculiariter prædicat. *Balincium* enim Vinum (quod Musci saporem habet) in Sicilia ponit. Vocant autem *Mulsum* vinum melle affectum, unde conjicitur *Balincium* Vinum illud esse quod *Muscicellum*, ex ætæ dulcedinis vocant. Vvas namque, quarum Apes sunt avidæ, a quibus & *Apiana* dicebantur eas & Muscæ quoque, ut inquit Columella, in sectantur, a quibus *Muscicella* vulgo nunc dicuntur, ex quibus Vinum dulcissimum, & eximie suavitatis exprimitur, quod *Muscicellum* dicitur: licet plerique a Musci odore, quo plurimum redolet, id ei nomen impositum, existiment. Hac ætate Vinis Siculis jure optimo præstantia debetur, quod cum Italis non impari certamine contendant, tum quod palato æque arrideant, tum quod atatem optime ferant. Oleum item Sicilia ubertate quadam, & abundantia fundit, Saccarum, Crocum, Mel, Sal, omnis ferme generis Fructus nobilissimos, & Sericum præstantissimum. Est præter hæc Sicilia Metallis etiam dives: Aurum namque habet, Argentum ac Ferrum, & Alumen. Lapides quoque preciosos gignit, Smaragdum, Achatem, Beryllum, Porphyriten, Iaspidem. Bourn, Pecorum, ceterorumque Animalium Armentis Gregibusque densissimis præstat. Damarum etiam Aprorumque Venatione, ac Perdicum ac

Animalium va-
rietat.

Ataginum

ano, qui, ut
enit. Trin-
tribus enim
icit. Tria illa
um arbitrantur

is.
Mari Tyrrheno
Occidentem Sar-
Tantaque cum
ritate Coeli, Soli
rastrat. Subjacet
gignit, sive Soli,
Cato eam Cellam
Agro Sunensi, in
frumenti ubertas,
Salme. Huic tamen
abo optimi saporis
optimis diligentif-
aporem habet) in
um illud esse quod
Apiane dicebantur
icuntur, ex quibus
que a Musci odore,
e optimo prae-
rideant, tum quod
ccarum, Crocum,
ater hæc Sicilia Me-
oque preciosos gi-
orumque Animam-
ne, ac Perdicum ac
Ataginum

SICILIA.

547

Imperium ma-
jorum.

Urbes.

Ataginum (quas *Francolinus* vulgo appellat) Aucupio insignis est. Falcones sacri & peregrini, volatiliū, hostes, aliunde advolantes, his etiam capiuntur. Regionem hanc primi tenuere *LesFrygonis* immanes; tum *Sicana* Hispanorum Coloni; accessere *Troianorum* & *Cresensium* populi. Postea *Græci* eam appetivere, inde *Romani*, & quidem post divisum Orientis & Occidentis Imperium Constantinopolitanis paruit per annos pene cc. Sub *Iustiniano* autem Imperatore Insulam *Gothi* invadere, qui ipsi annos xv i i a *Belsario* expulsi sunt. Postea occupavere eam *Saraceni* sub Michaele Balbo, qui cccc annos ea potiti sunt. Hi *Normanni* cessare: Successere *Langbardi*, *Suevi*, *Germani*: sed his a Clemente iv, exactis, *Galli* rerum potiti per annos xv i i ad vespertas usque Siculas, quæ incidere in annum c i o c c l x x x i i. Ex eo paruit *Aragonensibus*, usque ad *Ferdinandum Regem*, quo extincto *Hispaniarum Reges* Aragoniæ & Siciliæ imperium possidere. Plinius in hac Vrbes l x x i i numeravit. Hodie sunt civitates & Opida c l x x i i, Magino teste. Regni Metropolis est *Panormus* Ptol. & aliis: *Palermum*, *Palerno* hodie. Vrbs est vetustissima, Phoenicum Colonia, uti ostendunt Epitaphia aliqua Litteris Chaldaicis conscripta. Existimatur temporibus Abrahami exstructa. Sita est loco amœno & fertilissimo. Ad Septentrionem spectat, Pelagoque adiutur Tyrrheno, Muris septa altissimis, quod opus est Friderici Regis: Secundum mare Arx est, quæ nostra tempestate amplificata, quod *Castrum ad Mare* nominant. Tres item antiquæ Civitatis Portæ, & veteres Muri multis cum Turribus Lapide quadrato constructi, etiam num manent. Templum est Panormi D. Petro Sacrum, a Rogerio Siciliæ Rege conditum, quod sua pulchritudine & rerum preciosarum apparatu, ceteris, quæ in Italia nunc usquam existunt, seu veteribus, seu novis merito præferri constat: quo nomine ab omnibus, qui Panormum aut inhabitant aut invisunt viris non imperitis modo, sed ingenio etiam doctrinaque præstantibus, summa cum admiratione ac voluptate frequentatur. Major etiam totius Vrbs Ecclesia reticulata est structura, quadrato ac diversis in exteriori facie imaginibus figurisque inciso ac perpolito Lapide a Gualtherio hujus nominis ii Archiepiscopo, anno c i o c l x x x v fundata: ubi Regum Reginarumque Siciliæ ac Ducum quoque corpora sunt recondita. Est & Gymnasium publicum & Xenodochium. Longum foret reliqua hujus Vrbs ornamenta & præclara ædificia commemorare. Reliquæ Civitates sunt, *Syracuse*, urbs quondam maxima, quam ita Orator describit *Ætio*: in Verrem, *Urbem Syracusam maximam esse Græcarum Urbium pulcherrimamque omnium, sepe audisti*. Est, iudicet ita ut dicitur: Nam & sua est cum munitum ex omni aditu vel terra vel mari, præclaro ad aspectum, & Portus habet prope in adificatione adpositusque urbi inclusos. Qui quum diversos inter se aditus habeant, in exitu conjunguntur & conflunt, Eorum conjunctione pars Opidi quæ appellatur *Insula*, mari disuncta angusto, ponte rursus adiungitur & continetur. Ea unita est urbs, ut ex quatuor urbibus maximis constare dicatur, quarum una est ea quam dixi *Insula*: quæ duobus portibus cincta, in utriusque portus ostium aditumque projecta est: in qua est domus, qua regis Hieronis fuit, quæ

Prætor

Pro
fuit
Ave
mar
Port
lara
tuna
que a
adqu
qui T
& Op
et fur
ronda
patria
arque
Monre
gilum
non m
luit, or
genere
& Mure
tem Sic
sunt. A
Hodie
Plinio li
ab Æne
srensis,
Archiep

SICILIA.

349

Pratores uisofolent. In ea sunt ades sacre complures: seddua, quæ longe ceteris antecellunt, Diana una, & altera quæ
fuit ante istius (Verris) adventum, ornatiſſima, Minerva. In hac Inſula extrema eſt Fons aquæ dulcis, cui nomen
Aresbua eſt, incredibili magnitudine, pleniffimus piſcium: qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole Lapidum a
maris diſjunctus eſſet. Altera autem eſt Urbs Syracuſis cui nomen Acradina eſt, in qua Forum maximum, plucherrima
Porticus, ornatiſſimum Prytæneum, ampliſſima curia, templumque egregium Jovis Olympij, ceteræque urbis partes una
laa via perpetua muliſque tranſverſis diſſe, privatiuſque adificiis continentur. Tertia eſt Urbs, quæ quod in ea parte For-
tune Fanum antiquum fuit, Tyche nominata eſt, in qua & Gymnaſium ampliſſimum eſt, & complures ades ſacra, coluntur
que ea pars, & habitatur frequentiffime. Quarta autem eſt urbs, quæ quia poſtrema adificata eſt, Neapolis nominatur,
ad quam Theatrum eſt maximum, præterea duo templa egregia, Ceteris unum, alterum Libere. Signumque Apollinis,
qui Tennites vocatur pulcherrimum & maximum. Hodie tam amplæ urbis decora omnia periire: ruinæ exſtant
& Opidi partes. Meſſana urbs freto incumbens, cujus Incolæ primum Meſſanenſes, poſtea Mamertini di-
cti ſunt, noti Punicis & Atticis bellis, ex Herodoto & Thucydide. Catina, quæ etiam Catana, Patria Cha-
rondæ Legiſſatoris, Gymnaſio hodie celebris, ex Herodoto & Thucydide. Catina, quæ etiam Catana, Patria Cha-
patria Gorgia Sophiſta. Agrigentum pervetula Civitas, quam olim Carthaginenſes everterunt, & Megalus
atque Ferificus ruſum inſtauraverunt. Sunt etiam Auguſta antea Megara: Caſtrogiannum olim Ennea: Drepanum,
Monreale, Heraclea, & alia urbs complures. Fluminibus rigatur plurimis, in quibus. ut & in Lacubus Mu-
gulum, Aloſarum, Anguillarum, Tincarum & Troctarum non ſpernenda captura. In Mari vero Thynnorum *Flumina.*
non modo ad Pachynum ſed ad Panormum etiam & Drepanum; ac omnem eam, quam Mare Tyrthenum ad- *Mare.*
luit, oram, larga captura. Capiuntur & in Freto Meſſonenſi Xiphii. Siculum Mare omni denique Piſcium
genere benigniſſimum eſt, & Mullorum copia, quos Græci Trichias, Barbatos autem Sophron. & Cic. vocant,
& Murenarum ac Horycinorum, qui teſte Athenæo lib. 11 ſecundum obtinent locum, inſigne. Fretrum au-
tem Siculum anguſtum, anceps, atrox, ſævum, Scyllæ Charybdisque nominibus infame. Montes præcipui *Montes.*
ſunt *Ætna* & *Eryx*. *Ætna*. *Cæleſtis Columna* cognominatur Pindaro. *Tiphoeum* eum vocat Silius Italicus.
Hodie *Monte Gibello* aut *Mongibello* nominant. Aſſiduus ignibus flagrat. Deſcribitur a Virg lib. 111 *Æneidos*,
Plinio lib. 111 cap. 111, Melæ lib. 11 cap. 111, Solino, aliis. *Eryx* maxime memoratus ob delubrum Veneris
ab *Ænea*, quod ſcribitur conditum. In Sicilia Archiepiſcopi *Panormitanus*, cui ſubjeſti Epifcopi *Agrigentinus*, *Ma-*
ſanenſis, *Milevitanus* ſive *Maltenſis*. *Montis Regalis* Archiepui *Syracuſanus*, & *Corbanaſis*, *Maſſanenſis*
Archiepui *Cephaludenſis*, *Paſanenſis*, *Liparienſis*, *Maræ* & *Militenſis*, nunc *Mileſa*.

Z z z iij

STIRIAM

Regio unde dicta

S TIRIAM vulgo *Stirmarch*, a Tauro dictam esse vix dubium est, cui opinioni subscribit etiam Agidius Tschudus: ubi refert ex Plinio, Catonem Lepontios & Salassios Tauricæ gentis asseverare: (inquit enim:) Fuerunt autem Taurisci isti Galli, quorum n. tio in antiquissimis Gallorum præliis Sedem collocavit ultra Alpes, de quibus Polybius lib. 11 de Bello Gallico sic scribit: In Alpibus ab utroque latere montosa habitant ad eam partem quæ versus Rhodanum & Septentrionem spectat, Galli qui *Transalpini* appellantur; ad eam vero quæ campis imminet *Taurisci*, *Agones* & alia pleraque Barbarorum genera, a quibus *Trans-Alpini* non generci, sed differentia loci differunt, ideo *Trans-Alpini* dicti, quod trans Montes colant &c. *Isti Taurisci* postea emigrantes, alia quæsierunt loca, occupaveruntque regionem quæ modo Comitatus *Goertz* appellatur, ac deinde profecti sunt in Stiriam, nomen suum illi terræ relinquentes. Significat enim Taurus Germanis *Ster*. Fuderunt se quoque in Austriam, & Hungariam, de qua re hic non est locus differendi. Hæc ille *Stiriam* vero *Valeriam* olim dictam fuisse affirmant nonnulli, sicque appellatam fuisse in honorem Valeriæ Diocletiani Filiæ, quemadmodum Marcellinus memoræ prodidit: Et Aurelius Victor de Cæsaribus. Volaterranus vero *lapidum* dictam putat: Sic enim scribit lib. v 111 Geographi. Proxima huic *lapidia*, quam *Stiriam* nunc vocant, licet Pius Pontifex eam *Valeriam* putat: ego vero ex descriptione Ruffi, *Valeriam* potius *Croatum* dixerim, inter Danubium & Dravum. Hæc enim ille. Si prior opinio vera est. Quædos aliquando hæc loca tenuisse, ex eo patet, quod Sextus Rufus scribit sub Iulio, *Marcomannos* & *Quados* de locis *Valeriæ* quæ sunt inter Danubium & Dravum fluvium pulsos esse. Est vero & hæc regio Norici Mediterranei pars, quemadmodum & Carinthia, & Illyrici provinciis adnumeranda. Germaniæ quoque postterius accessit. Conregionales Stiriis sunt ad Ortum quidam Hungari, ad Meridiem Carniola Carniaque: ad Occidentem Carinthia: qua Septentrio est, Austria. Terra undique Montibus obsita præterquam qua Orientem respicit Solem, ubi spaciola est planicies. De ejus fertilitate parum polliceri ausim. Regio quidem uniuersa Mineris turget, verum Principum incuria parcius foditur. Argentarias Todinas habet in Alpibus quas *Schwenberger Alben* ipsi nuncupant. Ferrarias juxta Anisum fluvium. Salis quoque ingens hic copia coquitur, quam in alias regiones exportant, ac lucrum ingens recipiunt. *Marchionatus* olim Pannoniæ primæ erat, unde Stiria Marchia dicta fuit. *Marca* autem Limitem sonat: per Limitaneum itaque Comitum administrabatur, uti Lazius ostendit. Deinceps Ducatus titulum adepta per Fredericum Barbarossam, Austriis Ducibus accessit, quibus etiamnum patet. Vltimus Marchio dictus fuit *Ottocarus*, cujus Filiam duxit uxorem *Lupoldus* Dux Austria, qui consensu Imperatoris factus est Dux Stiriz. Deinde successione illa rursus extincta, miserunt Provinciales quidam in Pavariam, alii in Hungariam, cujus regni moderator misit Filium suum: sed cum ille viveret juxta mores suos, intolerabilisque esset Stiriis, exactus fuit, & vocatus *Ottocarus* filius regis Bohemiæ,

Situs.

Soli qualitas.

Imperium majorem.

40 31

dit etiam Egi.
 verare: (inquit
 praeliis Sedem
 bus ab utroque
Galli qui Trans-
 arorum genera,
 ad trans Mon-
 tionem quæ mor-
 re relinquentes,
 e qua re hic non
 , siquæ appella-
 prodidit: Et Au-
 v i i Geograph.
 : ego vero ex de-
 us ille. Si prior o-
 sub Iulio, *Marco*.
 . Est vero & hæc
 eranda Germaniæ
 meridiem Carniola
 bus obrita præter-
 liceri autem. Regio
 odina habet in Al-
 te ingens hic copia
 in Pannoniæ primæ
 Comitum admini-
 str, Authores Duci-
 ut uxorem *Lupoldum*
 extincta, miserunt
 : sed cum ille vive-
 us regis Bohemiæ,
 qui

qui usurpaverat Ducatum Austriæ, obtinueratque anno Christi 1300. x1x Carinthiam, sed diu conservare non potuit. Nam cum eo arrogantia provectus esset, ut contempta Imperii Majestate de Clientelariis Bohemiarum beneficiis Cæsari Rudolpho Habsburgio Sacramentum dicere noller: hic ad Augustam Vindelicorum, Germaniarum Principum conventum indicit, citaturque gravissimis sub pœnis *Ottocaria*, uti se sistat, ac de injuste occupatis Imperii Provinciis neglectaque ejus Majestate rationem reddat. Ridet citationem *Ottocaria*: neminemque ad Comitiam qui pro se respondeat, mittit. Interim Legati ab Austriæ Ordinibus missi Augustam ad Cæsarem Principumque conventum perveniunt, & apud Cæsarem Principesque gravissime de injuria crudelitatemque Ottocari conqueleti docent, cum iniqui tituli jure Austriæ se insinuasse: Margaritam legitimam uxorem, Austriæ Hæredem superinducta pellice repudiasse, ac tandem veneno sustulisse: Agnetem Badensem Filiamque ejus Elizabetham cum fratre Henrico, legitima Austriæ hæreditate spoliassse: Optimatesque complures in Vrbe Vienna crudeliter trucidasse, ac sæpissime in innocentem populum sævisse: Austriam, Stiriam, Carniolam ac Vindorum Marchiam Imperii beneficia, cum Bela Hungariæ Rege clam esse partitum, ac ut exterarum nationis auxilio, Austriam retinere, populumque duro jugo premere posset, ab Imperio ac Cæsare defecisse &c. Decernitur communi Principum sententia, Legatos ad Bohemum mittendos. Sed cum illi indigna in Cæsarem imperiique principes probra pro responso tulissent, omnium consensu decreto bello, ad id iusta auxilia Cæsari promissa. Is maximis coactis copiis in Austriam contendit. Prodit contra Ottocarus non minoribus adductis copiis. Sed de prælii eventu, Cæsaris prudentiam ac vim veritus, dubitans, intercessione duorum hinc inde Antistitum, pacem cum eo facit restituta Austria, dictoque de Bohemia ceterisque ejus provinciis Cæsari Sacramento: in genua dum hæc sunt ante Cæsarem subsedit, inspectante exercitu. Qua de re, ut indigna, ab uxore hominibusque turbulentis reprehensus, violata pace, cum ingenti exercitu, Austriam invadit. Exit contra Cæsar Rodolphus Germanorum copiis, Hungarorumque auxiliis stipatus, ac haud procul Opido Marcheco, cum Ottocaro congressus, eum superat occiditque, de inde infesto exercitu Bohemiam invadens, ferro ac igne adolescentem *Wenceslaum*, defuncti Ottocari filium, petere pacem coegit, legesque pro sua imperiique dignitate dar. Filium vero suum Albertum natu maximum Austriæ præficit: ac paullo post è communi Principum Imperii sententia Ducem Austriæ & Stiriarum eum renunciat. *Stiria* distinguitur in *Superiorem*, ubi Muræ fluvii divertigium, & *Inferiorem* juxta Dravi & Muræ confluentes, qua Pannoniæ Secundæ seu Hungariæ proxima est, unde is locus *am Hungarischen* dicitur. Vrbes Stiriarum sunt famatæ *Brugæ* ad Muram, ac ibidem *Grazium*, *Viana*, *Voytsberg* vulgo, *Kaynacham* fl. *Wolfsbergum* ad Lavandam fluvium *Marchburgum* Metropolitana ad Dravi finistram ripam, ac que ex eadem parte *Petovia* seu *Colonia Petovia*, ubi Legiones Romanæ fixerunt sedem. Trans flumen *Werra* *sinnum*, *Castra Variana* vocant. *Rackelsburgum* Muræ fl. finistraz ripæ adjacet, ubi Savaria regio initium habet.

Urba.

In ha

In hac etiam *Cilia* est ad Savi ripam, urbs uti apparet ex vestigiis, antiqua. Nam Inscriptiones in ea plures nominum Rom. apparent. Opidani a Sulla conditam dicunt, vocarique *Sullacem*, nulla tamen auctoritate quam sciam, inquit Volaterranus. Nam forte ea fuerit aut ex ejus ruinis, quam Ptolemæus non longe ab hac ponit, *Celium* appellatam. In Ducatu Stiriz plures sunt Comitatus, inter quos *Waraſſin*, ad Dravum fl. & *Lebman*, ad Muram fluvium. Fluvius rigatur *Stiria*, *Dravo*, *Lavanda*, *Sackan*, *Sulmo*, *Raynacho*, *Mura*, *Martza*, *Arrabone*, *Veyſtritz*, *Laufnitio*, ac infinitis propemodum Torrentibus ac rivulis qui omnes tandem Danubio miscuntur. Montium hic numerus non est, quare singulorum nomina adscribere vix licet, omnes pene generali nomine *Noricæ Alpes* dicuntur. Vnde Alpium adhuc præ se ferunt nomina, cujusmodi sunt *Rauch Alben*, *Subalben*, *Savv Alben*, *Schwabenberger Alben*. In confiniis Austriæ, Carinthiæ & Stiriz *Taurus* Mons est: Muræ fluvio *Gesacus* Mons imminet, nunc vulgo *Der Schockel* vocatur, & *Sattli*, *Mansperg*, *Weinsperg*, juxta Salzim fluvium dicitur *Ina Savvruſſel*, hoc est os porcinum, *Drifelssteig* 1. *Diaboli precipitium*. Infra Muram dicitur in *Gaisſtal*, *Stainperg* & *Kainacher Alben*: Paulo inferius sunt, *Kreitzpergus*, & *Hertzpergus* montes: & versus Ortum *Radel* & *Platzperg*. Ultra Dravum versus Meridiem *Claudius Mons*, nunc *Dracimperg* dicitur. Refert Vadianus, quod superioribus annis Viennæ Austriæ constans fama increbuerit, ardere in Stiria cœpiſſe montem, quo pelleretur Maximilianus Cæsar Augustus, nunciis ad inquirendum missis ita esse ut fere batur compererit, quod miraculi loco hic recensere libuit. Hæc vero accidisse verisimile est circa annum Christi 1515, quo tempore Vadianus hæc videtur scripsisse. Prædicti vero montes passim, sparsimque silvis vestiuntur. *Stirii* agrestes vulgo populi sunt & strumosi, adeo quidem ingentis truma nonnulli, ut ipsiſ loque lam impediatur: & mulier lactans illam post tergum perinde atque saccum rejiciat (si fama vera est) ne infanti impedimento sit. Memoriz prodit Ortelius se Frisachii dum anno 1571 Vienna Venetias proficiscebatur, non sine admiratione hominem contemplatum, cui mentum ab auribus incipiens, humeros latitudine fere æquabat, & ad pectus usque propendebat. Strumæ causam Aquæ Aerique, quibus vescuntur incolæ, tribuunt. Stiriani cultu & sermone Germani sunt præter Dravi adcolas, qui Illyrica utantur lingua.

Flumina

Montes

Mora

A a a

Inter

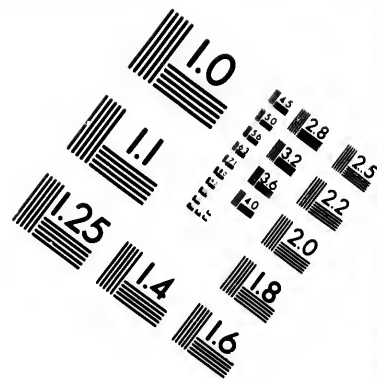
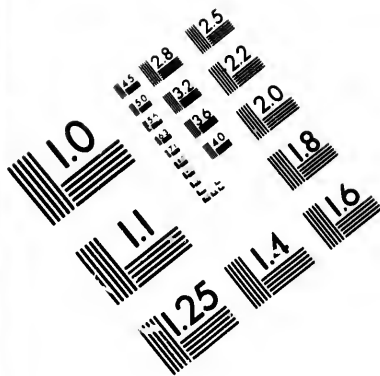
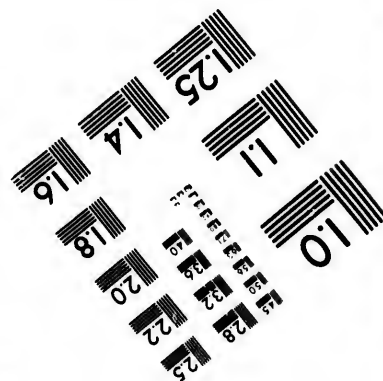
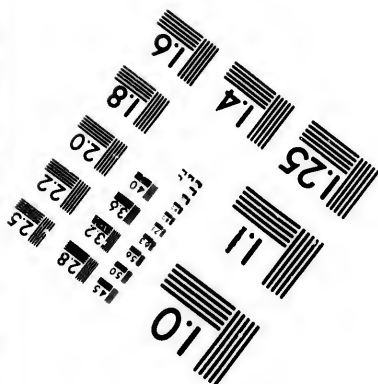
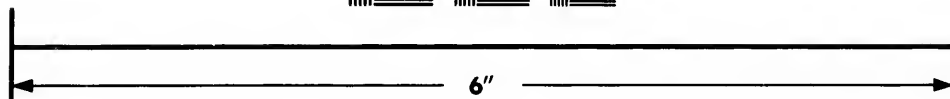
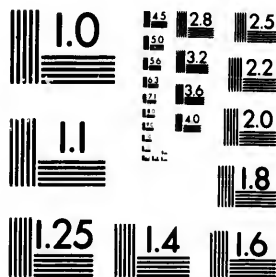

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic Sciences Corporation

**23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503**

15
16
17
18
19
20
22
25
28

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

SCLAVONIA.

Regio & unde
dicta.

Nomina.

Situs.

Æris qualitas.

Soli fertilitas.

Urbs.

Inter Regiones quæ hac Tabula nobis repræsentantur, primum locum sibi vendicat *Sclavonia*. Hæc agente Sclavonica nomen habet, quæ olim ad Mæotidem paludem habuerat. Dicta quoque fuit *Illyricum* Plin. ab *Illyrico* Cadmi, vel ut alii sentiunt, Polyphemi Filio. *Illyris* Ptol. *Illyria* Steph. Eam alii aliter definiunt. Ptolemæus ab Istria ad Macedoniæ usque confinia secundum maris littora producit; mediterranea ejus ad Pannonæ & Mœsiam superiorem expandit. Multo ampliorem eam describit Pomponius Mela, & Dionysius Alexandrinus: totam enim maris Adriatici oram, a Tergesto ad Ceraunos usque montes, Illyriis adscribit, eosque ultra Danubium fluvium habitare docet: Danubium namque inter ejus flumina Mela numerat. Alii etiamnum latius hujus fines extendunt. Plinius vero inter Arsiani & Titium fluvios constringit. Plerique in ea describenda Ptolemæum sequuntur. Secundum quem continet Illyris qua Macedoniam spectat, Dalmatiam, & Liburniam quam *Crabatem* nunc Lazijs vocat: alii Croatiam: Pinetius Comitatum Iaderæ, hoc est *Contado di Zara* indigitat. Longitudo ab Arsa ad Drinum usque est mill. Italicorum CCC.LXXX. Aere fruitur locis nonnullis puro ac salubri, quibusdam minus grato, quæ paludes ac exhalationes fœdæ eum inficiunt. Regio omnis, teste Strabone, aprica est & amœna: optimos habet & firmos maris Porius, solum fertile, etiam vitiferum, nisi quæ saxis & rupibus horret, aut ad Pannonias, ubi frigida est & nivalis. Florus de Illyriis scribit primo bello Punico Illyrios populationibus non contentos, licentiæ scelus addidisse, legatos Pop. Romani jure agentes, non gladio, sed ut victimas securi percussisse: Præfectos navium igni combussisse, idque, quod indignius foret, muliere imperante, quam ille *Teutam* vocatam scribit. Rursum bello Macedonico Illyrii a Perse Rege conducti Romanum militem a tergo cœperant distringere, sed deleta ab Anicio Prætoris Scorda, quod Caput gentis erat, statim sequuta dedirio est. Plinius oram Illyridis mille amplius Insulis frequentari scribit, quæ contra Italiæ ora huic obversa importuosa sit. Illyridis urbes potiores & Opida sunt *Sema* urbs, vulgò *Segna*, in planicie sita ad Mare, quod a Borea vento horridis tempestatibus obnoxium, *Iadera* Colonia, Liburnorum Metropolis, hodie præcipua ac munitissima. *Zara*, vulgò *Sebenicum* Opidum Ptol. *Sicum* dictum. *Sicum* est in Sinu Scardonico, in conspectu irrupentis Freti ad montis radicem, ubi est Arx. Fertiles habet agros, sed male nunc habitatur ob Turcarum vexationes, *Spalatum* & *Salena* Ptolemæo & Strabon celebrata. *Salona* etiam, Dalmatarum navale, quod quidem nunc parum colitur, ob Turcarum viciniam.

Traquium

Hæc agente
 Illyricum Plin.
 er definiunt.
 ranea ejus ad
 ela, & Diony-
 yrius adscribit.
 numerat. Alii
 Plerique in ea
 t, Dalmatiam,
 ce est Contado di
 nitur locis non-
 unt. Regio om-
 etiam vitiferam,
 iis scribit primo
 mani jure agen-
 , quod indignius
 co Illyrii a Perse
 præ Scorda, quod
 s frequentari scri-
 sunt Semei urbs,
 fadera Colonia,
 am Ptol. Sicum di-
 est Arx. Fertiles
 emæo & Strabon
 arcum viciniam
 Traquirum

Flumina.

Tragurium hodie *Tran*, a continenti parvo Euripo separatum. *Epidaurns* urbs antiqua, ad cujus ruinas *Ragusa*, vulgo *Ragusi*, Turcis *Pobrovicha*, urbs exigua cum arce munitissima: hic nobile est emporium mercium Turcicarum, Respublica Legibus æquissimis constituta, Cives opulenti. Duobus præcipuis abluuntur tota Regio fluviis, *Savo* & *Dravo* qui in Danubium corruunt. Ultra Montes plurimi minores amnes erumpunt in Sinum Hadriaticum, ut sunt *Edanivs*, *Ticivs*, *Naron*, *Rha*, & *Drinvs*. Illyrici seu Sclavonici populi fere omnes ligneis habitant ædificiis, culmo contectis, præter paucas littorales urbes, in quibus humanius degunt. Et hæc de Illyrico sive Sclavonia univèrsim. Sclavonia autem quam hic nostra exhibet tabula, Illyrici illius tantum pars est, nisi forte dicamus eam Plinii esse. Continet *Windorum Marchiam* & *Zagabriensem Comitatum*, uti ex Pinace videre est.

Croatia.

Regio.
Situ.
Urbes.

CROATIA Illyrici quod initio descripsimus, pars versus Hungariam, Rufo & Volaterrano *Valeria Liburnia* aliis. Istria ad Sinum Fanaticum adhæret versus Ortum, inter Cuspiam & Savum flumina, & Superiorem Mesiam sita. Hujus Metropolis nunc *Bisibon* esse dicitur: aliquando *Furnum* erat. Urbes præterea plurimas habet, utpote *Zeng*, *Wackat*, *Turnaw*, *Modrisch*. Ceterum Regio paucis ab hinc annis propter Turcarum in hanc invasiones mirum in modum innotuit. Cum jam sædus quod cum Christianis erat Turcarupisset, hanc Regionem uti sibi vehementer commodam ad invadendum ceteras Regiones, Italiam & Germaniam, suis Regnis & Provinciis adnectere ardebat. Sub initium itaque ætatis anni 1510 xlii Turcarum Imperator per Bassas & Duces suos in Croatiam exercitum duci jubet. Conflentis vehementer per totam regionem adventante hoc exercitu militibus, *Hrastovitzam* munimentum fortissimum per proditionem, Bassa ex Bosnia capit. Neque hoc furiosi militis placata rabies est, quin *Wyhina* civitatem munitissimam, vallis aggeribusque undique circumductam, obsideat: militem omnem, qui earum tuebatur, cum pro vita sustentanda, & reliquo defendendo, nihil, neque spes superesset, gloriose se dantem, præter fidem datam, Turca enecat. Hanc deditionem mille aliarum calamitatum sequutæ sunt, quas silentio transeo. Porro anno sequenti qui erat Millesimus Quingentesimus Nonagesimus Tertius, cum a se tota potestas victorias, tot captas Arces & Munimenta Turca gloriaretur, habendi *Sisseghum* Civitatem munitissimam vehementem eum cupido invadit: atque exercitu coacto, obsidione hanc Civitatem cingit. Verum Germani nimadvertentes quantum mali hinc & detrimenti, si a Turcis caperetur, non solum Germaniarum, verum etiam toti Europæ accederet, collectis undique copiis, ac trajecto Savo fluvio, pro Civitate liberanda, cum inimico configere statuunt. Turci Equites qui numero erant 8000, aut ut alii volunt 10000, ut impedire Christianorum adventum per Pontem quem ante exstruxerant, ad alteram Savi ripam properant, exercitum suum locant, pugnamque cum Christianis ineunt: instant durius ac animosius Christiani, quorum impetum non ferentes Turcæ ad pontem fugiunt, verum eum jam paullo antè occupaverant Carolostadienses Milites.

Tur
in S
licif
CiviL
dias vi
faiza
dices N
hæc an
quasda
cingiturR
detiani,
zonici ab
sita est ad
calida, &
mens ex Pr
subfunt A
missis, Non
augens, &
ambiar en
ranensis

Tur

us ruinas Raguriorum mercium bluitur rota Rempunt in Sinum re omnes ligneis. Et hæc de Illy tantum pars est, uti ex Pinace vi-

laterrano Valeria: & Savum flumina, do Fumum erat, um Regio paucis foedus quod cum radendum cetera ium itaque æstati ci jubet. Conser munimentum fo es est, quin Wybri omnem, quicquid t, gloriose se da sunt, quas silent s, cum a se rot pa em munitissimar Verum Germani rmaniz, verume beranda, cum i 000, ut impedi operant, exercit quorum impet soltadienses Mil

BOSNIA. DALMATIA.

Turcæ nusquam refugio reperto, præcluso ponte ad reliquum exercitum aditu, omnes fere cæduntur, reliqui in Savo & Kulpa fluminibus salutem querentes submerguntur. Pars reliqua Exercitus Turcici, cum a suis infelicissime pugnatum videret, turpiter fugit; ac tandem nostri auxiliante Deo xxii Junii Anno c1910xc111 Civitatem arctissima obsidione liberant.

357

Bosnia.

Liburniæ Orientaleni plagam *Bosniam* hodie dicunt a *Bessis* Inferioris Mæsiæ populis: qui inde a Bulgaria eiectionem hanc Superiorem Mæsiam migrarunt, ac mutato e in o litera, pro *Bessis* *Bessi* & *Bosni* dicuntur: atque inde *Bosna* & *Bosnia*. Quales mutationes in multis aliis propriis nominibus sæpe factas videmus, ut olim *Melita* & hodie *Malta*, *Longones* & *Lingones*, *Scandia* & *Schondia* &c. *Bosnia* Vrbs est *Jaiza* in edito Monte sita, quam duo amnes circumfluunt, præruptisque rupibus & vadis obsistant. Adradices Montis & ad ambitum urbis amnes illi confluunt, admixtisque una in Savum feruntur. Bosniensis regni hæc ante tempora nostra Caput erat, cum inexpugnabili Arce, ac Hostibus inaccessibili. Habet regio & alias quasdam insignes Civitates, præsertim *Schwonicam* & *Warbosyne*, quam aiunt hodie esse Metropolim, sed nullo cingitur muro. Milliatzka fluvius dirimit eam in duas partes, &c.

Regio & unda dicta.

Urbs.

Dalmatia.

Restat ut de Dalmatia, cujus etiam partem hæc Tabula delineat, pauca subjungamus. Ea a *Delminia* civitate gentis Metropoli nomen habere putatur. Fuit olim Dalmatia potentissima regio. atque ipsi Dalmatæ olim potentes armis & opibus, situ etiam confidentiores fuerunt. Agebant plerumque sub Silvis, inde in latrocinia promptissimi. Vrbes sunt *Salanum*. Hic super sunt aliquæ reliquæ Dionici ab antiquis vocati. *Cataram* optimum habens portum. Atque haud procul a limitibus hujus Regionis sita est ad mare *Civitas Apollonia*, juxta quam est petra quæ flammam ignis evomit, & infra eam ebulliunt aquæ calidæ, & bitumen, præsertim quando petra ardet. Ecclesiastica porro administratio ad hanc Tabulam pertinet ex Provinciali Romano apud Mercatorem talis: Archiepisc. *Jadra* quam nunc *Zaram* dici putant. Cui sub sunt *Anzara*, *Vegla*, *Arbe*. Archiep. *Spolato*, sub quo *Tragninum*, *Tenensis*, *Tina*, *Sardona*, *Temnensis*, *Nonenfis*, *Nonensis*, *Almisa*, *Sabinicensis*, *Farenfis*. Archiep. *Ragusinum*, vide in Tabula Græciæ & Macedoniæ, sub quo *Ragnensis*, *Rossonensis*, *Risine* opinor; *Tribunensis*, *Trabina*, *Catara*, *Bacensis*, *Rosensis*, *Bidnanensis*, *Budoa*. Archiepisc. *Antibarenfis* in Tab. Macedoniæ, sub quo sunt *Dulacium*, *Suacinenfis*, *Drinastensis*, *Polastronensis*, *Scodrenensis*, *Sardenfis*, *Antanensis* vel *Acitansensis*, *Arbensis*.

Regio & unda dicta.

Imperium majarum.

A a a a i i

VALACHIA

VALACHIA.
Regio unde dicta

Situs.

Solis fertilitas.
Animalium va-
rietas.
Opida.
Flumina.

SERVIA.

Urbes.

BULGARIA.
& unde dicta.
Situs & Soli
qualitas.
Urbes.

VALACHIA a *Flaccis* Quiritum gente appellationem habet. Romani enim Getis superatis & deletis, *Flacci* cuiusdam ductu eo Coloniam deduxere, unde primum *Flaccia*, deinde corrupta voce *Valachia* dicta. Hæc etiam Transalpini nominis originem ex re sortita est. Alpi bus enim & montibus continuis, & his quidem altissimis, ab Hungaria & ejus potissima Transilvania parte, nemorosisque pascuis amœnisque intervenientibus Silvis dividitur & terminatur. Habet autem ab Ortum piscosum Lacum, quem Hierasus amnis incolis *Pruth*, efficit: ad Meridiem vergit terminata Danubio, atque item ab Occalu Transilvaniz fines attingens, ad Opidum Severinum, ubi Trajani pontis admirabiles pilæ xxxi v visuntur. Ad Septentrionem autem finitur *Hoima*, ignobili flumine, & directis terrestribus terminis ad Istrum, curvata admodum regionis fronte contra *Paucem Insulam*, antiquis Scriptoribus notam, quam hodie *Buillman* dicunt. *Valachia* autem, licet altissimis sit innexa montibus, nihil tamen ei deesse comperitur, quod usui humano necessarium videri possit. Adhæc dives Auri, Argenti, Ferrique ac Salis fodinis. Nec Vineæ defunt: nec varii generis Animalia: inprimis Equos alit insignes Asturcones optimos, aliosque magna copia. Hic *Temovizza* Opidum Vivodæ sedes, est. Alia opida sunt *Braila* & *Trescortum*, non longe a quo effoditur bituminis species, ex quo sicut ex cera optimæ candellæ conficiuntur. Reliqua hujus regionis per Pagos & Villas habitantur. flumina sunt *Hierasus*. Incolis *Pruth*, *Hoine*, *Danubius*, alia.

SERVIA, *Mæsia Superior* Lazio, regio inter Bosniam & Bulgariam. Hanc antiquam *Triballorum* regionem esse multi putant. Et hi quidem populi huc ex Septentrione, debilitatis Imperii Rom. Græcique viribus, commigrarunt. *Dardanos* *Serviam* & *Rasciam* habitasse, scribunt Cuspinianus & Volaterranus. Regia Serviz Urbis fuit *Sinderovia*, quam alii *Spenderoben*, & alii *Simandriam*, vel *Semendriam*, Turcæ *Semender*, Hungari *Zendrew* vocant, quæ quidem non procul a Belgrado ad Danubii ripas jacet, & capta fuit ab Amurathe Turcarum Imp. anno cccccxxxviii, & in Sangiacatum redacta sub Budensi Beglerbego. Nobilia quoque Opida sunt *Vidna*, quod Turcis *Kiratorum* appellatur, ad montem Argentarum situm, redactum in Sangiacatum Tenisvarensi Beglerbego subiectum. *Novogradum* in finibus Serviz, quod quidam porperam novum montem appellant. Arcem habet inexpugnabilem. *Mons Niger*, ubi sunt Argenti fodinz admodum nobiles. Sunt & *Samandria*: *Pridema* patria Iustini Imp. *Stenibriadum*, & *Belgradum* antea *Taurunum* dictum.

BULGARIA quasi *Volgaria* dicitur, quia nimirum hujusmodi populi profecti a Volga circa annum Domini cclxvi hanc regionem occuparunt. Hanc quidam esse Veterum *Mæsiam inferiorem* putant. Jacet inter Serviam, Romaniam ac Danubium. Regio magna ex parte montibus, aspera, & juxta doi sunt *Hæmi* montis producta modo versus Danubium, modo versus Romaniam: unde media ipsa regio asperior est: decliviora loca silvis obsita sunt & Solitudinibus occupata. Metropolis hic *Sophia*, quam Pt. *Tibiscum* Opidum

is & deletis,
 oce Valachia
 tribus conti-
 que passim
 , quem Hie-
 Transilvaniz
 d Septentrio-
 dmodum re-
 cunt. Valachia
 no necessarium
 ii generis Ani-
 a Opidum Vai-
 es, ex quo sicut
 r. flumina sunt

allorum regionem
 Græcique viribus,
 terranus. Regia
 emender, Hungari
 Amurathe Turca-
 bilia quoque Opi-
 n in Sanguacatum
 ram novum mon-
 dum nobiles. Sum-
 am.

circa annum Do-
 iorem putant. Iace-
 a, & juxta dorisut
 ipsa regio asperio-
 n Pt. Tibiscum Op-
 dum

ROMANIA.

160

dum, Nigier putat. Hic sedem habet Beglerbegus Græciæ, qui Turcis dicitur *Rumeli Beglerbeg*, habetque Sangiacatus sub se i & xx. Sunt & *Serraium* civitas Bulgariz insignis. *Nicopolis*, hæc a Sangiacis regitur. Prope hanc civitatem vestigia supersunt pontis admirabilis maximeque stupendi, quem construxit supra Danubium Trajanus Imperator, dum contra Getas pugnaret.

ROMANIA.

Regio & unde dicta.

Situs.

Cæli & Solis.

qualitas.

Urbs.

BVLGARIA Romania proxima est, sic dicta ab urbe præcipua Constantinopoli, quæ *Roma Nova* etiam dicebatur. Olim *Thracia* appellata fuit, vel a *Thrace* Martis Filio, vel a *Thrace* Nympha, vel potius a feritate, seu temeritate. Separatur a Macedonia Strymone fl. ad Septentrionem est Hæmus, cetera Mare adluit. Regio nec Cæolæta, nec Solo: & nisi qua Mari propior est, infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur, maligne admodum patiens. Versus mare vero Frugibus, Frumento & Legum inibus fecunda. Raro usquam pomiferam arborem, Vitem frequentius tolerat: sed nec ejus quidem Fructus maturat ac mirigat, nisi ubi frigora objectu frondium cultores arcuere. Vrbes habet *Abderam* Democriti patriam: *Nicopolim*, *Philippopolim*, *Hadrianopolim*, *Trajanopolim*, *Selymbriam*, *Perinthum*, aliasque complures. Metropolis est *Byzantium*, conditum a Paulania, nunc *Constantinopolim* vocant a Constantino, qui ibi sedem Imperii esse voluit. Turcis dicitur *Stampolda*, quasi ampla Civitas. Sita est ad Euripum, habetque ex adverso *Peram*, quam vocant *Galatam* in cornu Byzantino, veterem Genuensium Coloniam. Multa admodum in urbe sunt vetustatis monimenta partim illic primum posita, partim Roma illuc allata. Præcipua hæc sunt. Templum *Sophiæ*, opus Iustiniani Imp. Palatium Constantiniani, Columna Serpentina, & altera quæ historiata nominatur. Templum S. Lucæ, Navale, Caltrum novum, Colossus, Gynæcerum, Hippodromus, Obeliscus. Flumina eam duo adluunt, *Cydrus*, vulgo nunc *Machlevum* & *Barbyssa*, *Chararicon*. Ambitus urbis est xii mill. pass. Incolarum numerus 1500 millia excedit. Regio vero paucos amnes habet, verum celeberrimos *Hebrum*, *Melanem*, *Tearum*, *Arsum*, *Bathyniam*, *Nestam*. Montes atollit, *Hæmum*, *Rhodopen*, *Orbelum*, *Pangæum* & *Messapum*. Parent nunc ista regna Turcarum Imperatori, qui sedem imperialem habet Constantinopoli, & præcipuum ibi palatium. De cujus potentia & regnorum administratione breviter dicam. Ducenti circiter sunt, quibus Turca mandavit singulis quadrienniis per Græciam, Walachiam, Bosniam, & Anatoliam, reliquasque ditiones suas colligere Christianorum pueros masculos ex singulis familiis, tanquam decimas sibi debitas, quos Constantinopolim, Peram & Andrinopolim adducunt, & civibus educandos tradunt, ac minus elegantes in Bursa & Caramania agricolis commendant. Hi omnes *Azamoglam* aut *Samoglam* vocantur, id est, innocentes & simplices infantes, nihilq; scientes, & cum ad vii annum pervenerint, elegantiores & dociliores in Saray, hoc est, palatium præcipuum Imp. Constantinopoli collocantur usque ad quingentos, ibique in litteris & armis instituuntur, donec xx annum compleverint. Ex his eliguntur præter alios ministros & officiales *Fanizari* pedites, quos ad xii millia in sui perpetuam custodiam habet Imp. Ex *Fanizariis* spectabiliores electi *Spachoglani* ad 3000, dexteram Principis claudunt, singuli iv aut v equis servientes.

Ex iisdem

etq; Sangia-
Prope hanc
nubium Tra-

a Nova etiam
a, vel potius a
æmus, cetera
da, eorumque
um inibus tæ-
uctus maturat
ocriti patriam:
mplures. Me-
ibi sedem Im-
que ex adverfo
ta admodum in-
cipua hæc sunt.
ra quæ historiata
omus, Obelisci
as urbis est xii
um celeberrimos
delum, Pangeum &
antinopoli, & præ
Ducenti circiter
Anatoliam, reli-
quas decimas sib-
us tradunt, ac mi-
et amoglam vocan-
erint, elegantiore
isque ad quingen-
guntur præter au-
bet Imp. Ex Ian-
v equis serviente
Ex iisdem

Ex iisdem *Silichtar* ad 3000 similiter 1 v aut v equis servientes sinistrum Principis latus tuentur. Post hos 11 ordines *Spachoglan* & *Silichtar* equitant *Ulofagi* 5000, ad dexteram Imperatoris & 5000 ad sinistram, qui omnes ex Ianizaris, aut ex abjuratis Christianis, qui fideliter *Beglerbeio* aut *Bassæ* servierunt, eliguntur. Post hos ultimi sequuntur equites *Chiripici*, id est pauperes, qui ex omnibus, Provinciis Turcici Imperii & diversis nationibus, Christianis, Persis, Mauris, Syris, Arabibus, Barbaris & Tartaris sponte ad Imperatoris servitium stipendii causa conflunt, ex quibus 2000 electiores Imp. serviunt. Item ante Imperatorem 200 *Mutaferacha* lætæam gestantes equitant, qui ex servis ob facinus aliquod egregium sunt manumissi, & in nobiles aula electi. Item (post hos opinor) xxx *Chausler*, hoc est, Caduceatores ante Principem equitant, qui accursum populi prohibent, & viam Principi aperiunt, supplicationes quoque ipsi tradendas recipiunt. Post hos proxime pedites *Salachi*, qui arcum inauratum cum sagittis portantes 200 Imperatorem præcedunt, 200 sequuntur, & ex utroque latere xxx comitantur. Iuxta hos proxime equum Principis incedunt sine tibialibus & calceis 100 *Peicler*, id est Cursores, quos huc illuc in pace ac bello mittat. Hæc perpetua est Imperatoris custodia, tempore belli vero habet etiam *Asaples*, qui sunt pedites extraordinarii, & *Caripoglan*: qui sunt equites extraordinarii. Per additiones autem & Provincias suas in illarum defensionem alia habet præsidia. In limitaneis ditionum Christianorum sunt supra 10000 Ianizarorum, intra provincias autem Turcicas 6000 Ianizarorum sparsim commorantur, nulli *Beglerbeio* aut *Bassæ* subiecti, sed immediate Imperatori, & liberi ab omni contributione. Est item per Provincias alia juvenus dispersa ad 10000 ex qua suppleri possint, qui in limitaneis provincialibus ordinibus defecerint. Reliquæ omnes copiæ militares præter dictas subsunt *Beglerbeis*, qui sunt rectores provinciarum, quales habet vii Græciæ, Anatoliæ, Caramaniæ, Amasiæ & Cappadociæ, Anacidulæ, Mesopotamiæ, Egypti, de quibus suo loco. Habet etiam Imp. iii aut iv ad summum Consiliarios, quos vocant *Visirbachas*, ut simpliciter *Bassas* Theo. Sâduginus lib. de moribus Turc. colligit annuos redditus Turcæ esse vasa auri 1 xviii, & 1 v i i i millia ducatorum. Vas autem auri continet millia ducatorum centum. Ecclesiastica administratio ex Provinciali Romano ejusmodi: Archiep. Constantinopolitanus hos habet Suffraganeos, *Colubriensem* nunc forte *Chiorlich*, *Naturensensem* *Spigacensem*, *Dorkensem*, *Pavaacensem* forte nunc *Pandua* & *Calcedonensem*, Arch. *Heraclea*, Huic subsunt *Rodesio*, *Peristaciensis*, *Gillipolis*, *Darnensis* forte *Dardaneio*, *Curlorensis*, *Archadopolis*, forte nunc *Arco*, *Missenensis*, Arch. *Patracensis*, cui subsunt *Lampfacenus* & *Dinenensis* de Sellana, Arch. *Squiscensis*, *Sequino* forte. Huic subsunt *Troianus*, *Andrumanus*, *Jacorensis*, *Decandmonia*, *Lupadiensis*, *Epigonienensis*, *Libariensis*, Arch. *Verisensis*, cui subsunt, *Rossi menensis*, *Aprensis*, *Ripâdenensis*, *Cypsela* opinor, Arch. *Madricensis*, *Mariça* opinor: Arch. *Andrinopolitanus*: Arch. *Traianopolis*, cui subest *Aviensis*, Arch. *Malziacensis*, sub quo *Maronia*, Arch. *Messipolis*, cui subest *Xanopolis*, Arch. *Philippensis*, cui subsunt *Christopolis*, *Dragonensis*, *Christopolitanus*.

B b b b

Gracia

*Regio.
Nominata.
Sua.*

*Cœli temperies.
Soli fertilitas.
Imperium in-
junctum.*

Urbs.

Flumina.

Gracia sequitur Europæ nobilissimaregio, totiusque eruditionis fons & Mater. Incolis *Hellas* dicebatur. Qui vero hodie eam habitant eam *Romechi*, Turci *Horomeli* nominant. *Rumelia* est Leunclavio: Septuaginta Interpretibus *Phobel*, & *Javan*. *Graciam* autem non semper omnes iisdem terminis circumscribunt. Proprie ab Isthmo Thessaliam usque extenditur, & ab Epiro Amne Acheloo dissecitur: Ortum versus habet Mare *Ægæum*: atque hæc proprie est *Hellus*. Hoc est quod Plinius aliquoties innuit; *Ab Isthmi*, inquit, *angustius Hellus incipit*. Et rursum: *Angusta cervice Peloponnesum contingit Hellus*. Interdum etiam Peloponnesus & Thessalia Græciæ notione comprehenduntur. Ita L. Æmilius Paulus quum circumiret Græciam, per Thessaliam Delphos petiit, inde Lebadiam, tum Chalcidem, postea Aulidem, inde Athenas; altero die Corinthum, tum Sicyonem, Argos, Epidaurum, Lacedæmonem, Megalopolim, Olympiam: Ita peragrata Græcia rediit Amphipolim. Homerus solos *Phiotas* vocat *Hellenas*. Herodotus inter *Hellenas* & *Pelasgos* discrimen facit. Hodie vero Græciam vocamus tractum omnem qui ad Occidentem Ionio mari adluitur, ad Meridiem Libyco, ad Ortum *Ægæo*: ad Septentrionem vero montibus a Thracia, Mysia, Dalmatiæque separatur. Regio hæc præstabat olim reliquis Europæ Cœli temperie, ac benignitate: Frugum omnium fertilitate, Armentorumque omnis generis copia. Hæc illa est regio, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperio & bellica laude diu floruit. Libera primum, sed dum imperium in socios affectat, serva. Itaque eam primum *Cyrus*, postea *Xerxes* aliique *Persarum Reges* vexaverunt. Subjecere eam sibi inde *Macedones*: tum Perseo devicto *Romani*: quorum imperio diviso cecisit tota *Constantinopolitana*, donec *Gothici Bulgari*, *Saraceni* eam deprædatis sunt, & *Turci* postremum in miseram servitutem omnem redegit, exceptis quibusdam Insulis quæ *Veneto* parent, *Corcyta* scilicet, *Cephalenia*, *Zacyntho*, *Creta*, aliisque minoribus, Superbivit olim Græcia multis urbibus florentissimis: *Athenis*, *Lacedæmone*, *Delphis*, *Argis*, *Mycenis*, *Corinthe* aliisque plurimis, quarum pleræque, ut caduca & fluxa est mortalium rerum conditio atque interitui obnoxia prostratæ & dirutæ jacent. Flumina hic & fama & natura ingentia xxxi numero: Ea sunt *Strymon*, *Chabrius*, *Echedorus*, *Acisus*, *Erigon*, *Lydius*, *Aliaemon*, *Pharybus*, *Penæus*, *Sperchius*, *Paryassus*, *Apsus*, *Lous*, *Celidnus*, *Thyamus*, *Acheron*, *Arachthus*, *Achelous*, *Evenus*, *Illissus*, *Asopus*, *Ismenus*, *Cephissus*, *Boagrus*, *Asopus* alter, *Sus*, *Penæus*, *Alpheius*, *Selas*, *Parysius*, *Eurotas*, *Inachus*. *Maria*, *Ionium*: nomen habet ab *Ionia*, quam regionem in ultimis Italiæ oris facit Solinus: vel ab *Ionio* Illyriorum Rege: vel ab *Ionibus*, ut censet Archidamus in tractu maris ibi submersis. *Cronium* & *Rhea Sinus* antea dicebatur, ut antiqui Scriptores testantur: *Creticum* ab *Creta*: Hodie *Mar di Candia*. *Carpathium*: ab Insula *Carpatho*, quæ ad Orientale *Cretæ* Promontorium *Ægæum* dictum, ut Festus & alii scribunt ab *Ægæo*, *Thesei* patre, qui in id se præcipitasse perhibetur: ut *Phe* recydes

Hellas diceba-
 st Leunclavio:
 terminis cir-
 scitur: Ortum
 Ab Isthmi,
 n etiam Pello-
 Græciam, per
 ero die Corin-
 rata Græcia re-
 discrimen facit.
 Meridiem Liby-
 aratur. Regio
 rate, Armento-
 uæ plurimis ar-
 n in socios affe-
 bjecere eam sibi
 tanis, donec Gor-
 redegit, exceptis
 ne minoribus, Su-
 Mycenis, Corinthe
 interitui obnoxia
 Strymon, Chabrium
 s, Loni, Celidni-
 us, Asopos alter
 na, quam regionem
 ster Archidamus
 stantur: Creticum
 Promontorium
 rhibetur: ut Phe-
 recydes

Montes.

Schola.

Ingenia & bo-
narum artium
studiis celebres
viri.

recydes, ab Neptuno, qui & *Aegæus*. Aliorum opiniones prætereo. Nominatur etiam *Agon* Valerio Flacco & *Aegeon*, *Mare Græcum* Thucydidi, Europæis hodie *Archipeligo* voce Græca: Turcis *Mare album*. Romani totum hoc Mare duobus nominibus olim appellabant, teste Plinio, *Macedonicum* quicquid ejus Macedoniam & Thraciam attingebat: *Græciense* quicquid Græciam. *Myræum*, & *Ægæi* pars, *Myræum pelagus* Ptolemæ circa Cariam, Asiæ Minoris regionem: Callisto *M. di Mædria*: Straboni vero Plin. & aliis inter Peloponnesum & Atticam. Nomen illi a Myrtilo Mercurii filio, quem in id deturbatum ab Oenomaio voluit Solinus & Isidorus; vel, ut verius sentit Plinius, ab exigua Insula, non procul a Caryllo Eubææ Opido sita. *Icarium*, ab Icaro nota fabula plerisque: Andræta Tenedio, ab una Cycladum, quæ & *Macris* & *Icarus*: Hodiè *Mar di Nicaria*, Callisto scribente: & alia. Montes etiam plurimi; *Beryssus*, *Athos*, *Olympus*, *Ossa*, *Pelion*, *Citarius*, *Othrys*, *Oeta*, *Pindus*, *Acroceræunius*, *Strympe*, *Caladromus*, *Corax*, *Parnassus*, *Hælicon*, *Cytheron*, *Hymettus*, *Strymphalus*, *Pholoe*, *Cronius*, *Zirex*, *Mimbe*, *Taygetus*, alii. In Græcia nempe Athenis Mercatus olim fuit, bonarum Artium & Disciplinarum celeberrimus. Quare a Diodoro Siculo Communis Schola generis humani dicitur. Cicero lib. 1. v. epistolarum ad familiares, *Nobilissimum Orbis Terrarum Gymnasium* cognominat. Eo Romani aliarumque nationes Philosophiæ Græcæque linguæ gratia se conferebant. Cicero Græcis passim attribuit, multarum artium disciplinam, sermonis leporem, ingeniorum acumen, libertatem dicendi, a quibus Philosophiam, reliquas item artes & scientias Romani hauserunt. Et Flaccus canit: *Quis ingenium, Cræuis dedit ore rotundo Musæ loqui*. Viri hic clari literis & doctrina fuerunt *Musæus* Poeta, *Solon*, *Socrates*, Philosophorum omnium præceptor, *Xenophon*, *Plato*, *Isocrates*, *Demosthenes*, *Thucydides*, & innumerales alii. Quod ad veterum Græcorum religionem, regnavit apud eos Idololatria. Deorum Dearumque numerus infinitus. Augustinus de Civitate Dei lib. 1. 1. ex Vartonis sententia affirmat, simul tam apud Romanos, quam Græcos extitisse 3000 Deorum, quorum 300 Ioves erant. Unicuique suus Lar, suum Numen domesticum. Unicuique affectui, commodo, incommodo, periculo, suus tutelarior Deus: unicuique Deo suæ Ceremoniæ, præces, sui Sacerdotes, sua Sacrificia, & libationes. Vulgus Græcorum hodiè antiquitatis nihil retinet. Ne promissam plerumque gellat comam, anterioremque capitis fronti imminente partem tondere solet: durat quoque & crasso pileo utitur. Omnes universim pauca supellestiles, uti Turcæ contenti sunt: nec plumcis leucis incumbunt sed culcitrae sive centones lana, aut tomento suffultos subternere solent. Odiosum omnes celi Vinum aqua diluere, & etiam nunc poculis se invitant: sed mulieres eorum Symposiis non interfunt, neque cumbunt in accubationibus epularibus. Vetus etiam Mortis nos deplorandi consuetudo apud Ethnicos per-

rat in Grecia. Religione Græci Christiani a Romanis disident, gaudentque titulo Ecclesiarum Orientalium. Patriarche ipsis quatuor, *Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymitanus & Antiochenus*. Hi a Metropolitani creantur, ut a Cardinalibus Papæ: sed ii perpetua Sanctimonia vitæ celeberrimi. Modestia in illis mirifica. Annuus singulorum redditus cccc aureorum ab Ecclesiis quibus præfunt emendicatus. Nihil Ecclesiasticis hæreditarium. Vxorem, sed unam tantum ducunt, Sacramenta duo duntaxat agnoscunt Baptismum & Sacramentum Cænam. Sub utraque specie communicant, Pane & Vino. Purgatorium ignem execrantur: Sculptilia detestantur: Rasuram verticis non admittunt. Ceterum Græci qui opulentiores sunt, & qui auctoritatis titulo delectantur, vestibus utuntur consuetudini ipsius Principis convenientibus. Qui Venetis subfunt, Venetorum velliuntur more: qui sub Turca sunt, Turcicis similes vestes gestant. Rector Græciæ vocatur *Proculus Beglerbey* id est Rom. Principum Rex, præest enim omnibus regionibus, quas in Europa habet Turca, quæ novæ Romæ Constantinopoli subiectæ fuerunt. Hic sub se habet xi. *Singulger* sive *Sanguicos*, qui sunt Capitanei Copiarum Equestrium ex Spachoglanibus electi, & in principalibus Civitatibus provinciarum commorantur ad continendum eos in officio & pace, ipsisque c. l. *Sobaschi Commariote*, aut plures, qui sunt quasi Vicarii per minora Opida distributi. Sub his autem Sangiacis xxx m. *Spachi* sunt, quorum quilibet tribus aut quatuor equis meret. Et sunt hi Spachi per Flamboles, hoc est, vexilla distributi, quæ cc, ccc, cccc, aut 10 equites continent. Inter Sangiacos potentiores sunt Rector *Modena*, qui præest toti Moreæ, qui ad mandatum Beglerbey mille equites adducit, quos suo stipendio sibi devinctos habet. Item Gubernator *Besne* habens 10000 equites, & *Thessalonica* habens 10 equites, quorum centum perpetuo penes se servat, reliquos monitus Turcæ in subsidium mittit. Sunt præterea sub hoc Beglerbeyo Sangiacis subiecti x m. Equitum, qui *Tymariote* vocantur, quod ex Tymar, hoc est arario Imperatoris stipendia habeant. Et item lx millia *Akengi* sive *Acconti*, id est fatales sive periclitatores, qui liberi & exempti a contributionibus absque ullo stipendio equites serviunt, victum præstantibus Civitatibus per quas transeunt. Sunt etiam multi feudatarii *Mossim* dicti, qui aliquando ad lx millia Equitum & magnum Peditum numerum colliguntur. Longum foret omnia accurate referre: neque id nostri hoc tempore instituti est, quare ad specialiora Græciæ pergo.

B b b b iij

GRÆCIAM

*Regio unde dicta
& nomina.*

GRÆCΙΑM alii aliter diviserunt. Quibus omisissis, Mercatorem nostrum sequemur, qui tribus Pinacibus ejus partes graphice nobis & eleganter delineat. In hac autem Tabula tres Græciæ Provincias as proponit, *Macedoniam*, *Epirum* & *Achasiam*: proxima *Moream*: Tertia & postrema *Candiam*. Primo loco occurrit *Macedonia*, amplissima regio a *Macedone* Rege Osiris filio, alii dicunt Iovis & Thyæ nomen sortita: vel ut Solino placet, a Deucalionis Nepote. *Emathia*, ante dicebatur, Plin. & Trogo testibus. *Pæoniæ* primo vocatæ scribit Livius, deinde *Aemoniam*, *Edonia* item & *Pieria*, Solino. *Bæotiam* quondam dictam scribit Trogus. Ejus partem *Macætiæ* dictam scribunt Steph. & Helychius; & inde totam regionem nomen accepisse, refert Eustathius in Dionysium. *Cethum* item in libris Machab. ubi legimus Alexandrum egressum esse ex terra *Cethum*. In medio duorum marium Ionii ab Occasu & Ægei ab Oriente describitur: ab Aquilone Dalmatiæ partem & Mæsiæ Superiorem: a Meridie Epirum & Achaïam attingit. Regio circumquaque fertilis: Montibus maximis circumvallata: cujus orajuxta Ionium Mare plana, ac nemorosa est: nam tota ea pars *Albania* nunc dicta, quæ satis ampla, fertilis & amœna est. Auri præterea & Argenti Metallis satis dives est, atque in ea olim incognitum quoddam Auri genus, teste Aristotele inventum est: Asphaltum quoque isthic ex venis terræ eruitur. Gignit & Macedonia lapidem quem *Pæaniden* vocant. Hunc eundem & concipere & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga est, ut Solinus scribit. *Hæc est Macedonia* (inquit Plin.) *terrarum imperio potius quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possessa: hæc etiam India victrix, per vestigia Liberi Patris atque Herculis vagata: hæc ea lem est Macedonia, cujus uno die Paulus Æmilius Imperator noster LXXII urbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstare duo homines.* Macedonia regiones plures in se complectitur, inter quas *Thessalia* quæ nunc *Comenolitari* Caltaldo, præstantissima est. Urbes Macedoniae olim multæ & nobiles. Hodie præcipuæ sunt *Thessalonica*, nunc etiam ut olim frequenter a variis gentibus Christianis habitata, & Iudeis, qui ibi LXXX Synagogas habere referunt. Sedes hodie Sangiaci Mæcedonici, Hic ad jussu Beglerbeii, quoties Turca expeditionem aliquam parat, 15 Equites bene armatos habet, quorum C perpetuo penes se servat in defensionem limitis sui. Huic vicina *Siderocapsa* Metallis Auri celebris, *Pella*, ubi Gazæ regiæ custodiebantur, & Equæ regiæ ad securam alebantur numero supra 3000: Plin. & Str. prodentibus. *Sagya* Aristotelis patria. *Apollonia* in qua Augustus Cæsar Græcas literas didicit. *Dyrrachium* quod ante dicebatur Epidaurus e regione Brundusii: *Aulon*, *Croia*, *Cavalla*. Flumina Macedoniae sunt post *Strymonem* in finibus Thraciæ *Axius*, *Erigonius*, *Aliacmon* & *Pelesus*. Montes habet *Pelion*, *Ossam*, *Pindum*, *Nymphaeum*, *Athos*, Athos ingens est, asper, aditu perdifficilis, umbras etiam in Lemnum usque Insulam proicit: consitus est Vitis, Olea, Lauro, Myrtho. Pomis: nunc a Caloiensis incolitur tanta religione, ut etiam Turcæ eo solo abstineant, sæpe etiam Monachos ornent muneribus & eleemosynis.

Situs.

Soli qualitas.

Imperium majorum.

Urbes.

tribus Pinaciaciam Provincias Canadum. Primo vis & Thyz no- o testibus. Pae- nondam dictam gionem nomen idrum egressum bitur: ab Aquio circumquaque sa est: nam tota enti Metallis satis eundem & cononia (inquit Plin.) tiam, Aegyptum, etiam India vitrix, Emilius Imperator ia regiones plures Vrbes Macedoniz riis gentibus Chri- os Macedonici, Hic os habet, quorum celebris, Pella, ubi in. & Str. prodenti- hium quod ante di- t Strymonem in fini- haum, Athon, Athos ritus est Vite, Olea, lineant, speetiam

EPirus,

Regio & unde
dicta.
Situs.

Soli fertilitas.

Animalium va-
rietas.

Imperium mayo-
rum.

Urbes.

Flumina.

Montes.

Vulgi mores.

EPIRVS, Græciæ Regio Ptol.& ceteris. *Chioniam* olim dictam, scribit Martianus Capella: *Oriciam* & *Dodonam* ex Dionysio & Thrasibulo Grabelius. Hodie *Albaniam* vocari, scribunt Leander & Erythreus, *Larta* Richerins & Aeneas Silvius: *Janiam* nuncupari Callaldus ait. Terminatur hæc regio ab Ortu Acheloo fl. a Meridie Hadriatico Mari abluitur. ab Occidente Ionio pulsatur Mari usquem ad Celydnū annem seu Pepylychnum: qua Septentrio est habet Macedoniam. Regio multis in locis nemorosa & sterilis, ad oram vero maritimam satis fertilis. Scribit Plin. Mala Orbiculata, ex figura orbis in rotunditatem circum-acti, dicta, in Epiro primum provenisse, atque inde Græcis *Epirotica* vocata. Animalia producit magna excepto Asino, imprimis. Boves & Canes magnitudine egregia, atque etiam Oves. Equos generolos Epiri commendat Virg. t Georg.

India mittit Ebur, molles sua thura Sabai.

At Chalybes nudi ferrum virosque pontus

Castorea, Et iadum palmas Epiros equarum.

Hanc regionem auctore Trogo *Molossi* primum tenuerunt. Troianis vero temporibus rexit *Ulysses*. Post quem ad *Eacidas* res pervenit, sub quibus longe propagatum Imperium. Deinde locus is ad *Romanos* postremo ad *Constantinopolitanos* pervenit Imp. & eorum concessione ad *Dyspotos*, familiam quandam magni Epiri. Sed hanc Turca *Amirathes* expulsis Christianis Principibus ante xl. annos sibi subjugavit. Urbes hic sunt *Dodone* oraculo Iovis Dodonæi celebris. *Nicopolis*, ab Augusto in memoriam victoriæ, cum navali prælio superavit Marcum Antonium & Cleopatram Reginam, condita. Civitas olim fuit egregia & incolis frequentissima: nunc *Prevesa* dicitur. *Ambracia*, nunc *Larta* a fl. cognomine. Fuit hæc Pyrrhi Epirotici regia, patria Cleombroti Ambraciotæ, qui referente Cicerone, lecto Platonis libro de animæ immortalitate, pertæsus miseriarum vite, è loco edito se præcipitem dedit. *Actum*, quam etiam Acarnaniæ clarissimam urbem ponit Gerbelius. Hæc Augusti fuit Colonia, nunc *Capo Figulo* in recentibus tabulis. *Buthrotum* Str. & Virg. *Coloniam* vocat Plin. *Buurnto* hodie Sophians. Et *Leucas* ubi Apollinis delubrum & saltus, quo crediti sunt amatores ab amoris æstu liberari, & ex quo prima omnium auctor Strabone, Sappho Poëtria defluisse fertur, ut Ovidius etiam in epistola Sapphus meminit. Amnes Epiri sunt *Acheras* Ptol. *Acheras* Livio. *Achelous* Str. Sophiano *Aspri*, Nigro *Catochi*, Kyriaco Anconitano, *Geromlea*. Montes, *Ceraunius* seu *Acroceraunus* altitudine famosi, nautis formidabiles. Nam quotiescumque nubeculae inde elewantur, tempestates in eis maximæ exoriuntur. *Strympe*, ex quo *Arachna* fl. profuit, teste Str. incolæ, Bellonio referente, turmatim sua regione æstate egrediuntur, ob soli sterilitatē, atque alio proficiscuntur, nempe in Macedoniam, Romaniam, & Natolian, ubi operam Turcis locant lucri gratia, veluti ad segetes merendas, & Frumentum expurgandum: qui postea messe perfecta domum Autumni tempore redeunt cum uxoribus & liberis vetam traducturi. Sunt autem Christiani, & peculiarem habent linguam Græca diversam: religionē tamen Græcam colunt, & quoniam Græciæ vicini sunt Græcū etiam Idioma callent.

Relig.

REST AT in hac Tabula *Achaia*, Græciæ regio. Hanc Ptol. *Helladem* quoque nominat. *Meram* Græciæ Regio & unda dicitur. *Situs*, am vocat Plin. Cæcilius in epistolis. Terminatur a Septentrione Thessalia juxta amnem Sperchium, Sinum Maliacum, & Oetam Montem, ab Occasu Acheloo amne, ultra quem mox Epiri tractus incipit: qua Oriens est, non nihil in Septentrionem reflectendo Egæo Pelago, & Myrtoe pullatur usque ad Sinum Promontorium, nunc *Capo delle Colonne*: qua Meridies est Peloponnesum habet obiectam Isthmo conjungam. Regiones apud Scriptores hic 12 reperio, quæ sunt *Doris* regio juxta Parnassum. *Ætolia* ad Evenum fl. Hæc ad Arcum plana, & fertilis, ad Austrum aspera ac sterilis. Multas vetustissimas habuit urbes, inter quas præstantissima fuit *Calydon*, quæ hodie cum reliquis in ruinis jacet. Hanc regionem *Evenus* liquidissimus amnis perfluit, qui in mare devolvitur. *Locrorum* & *Opuntiorum* regio, aspera erat, quorum *Amphissa* Urbs maxima & nobilissima. In hac etiam *Naupectus*, quam alii in *Ætolia* locant. *Phocis* juxta Parnassum montem. Urbs ejus *Delphi*, ubi Templum Apollinis sumptuosissimum & Oraculum. *Bœotia*, inter montes sita agro potitur humido & paludoso, sed pingui & frugibus secundo. Urbes *Astra* ad Heliconis radices, Hesioidi patria. *Orcomenus*, Tiresiæ oraculo clara. *Theba*, quæ neque Athenis cedebant olim claritate, Plinio prodente. Multorum illustrium Virorum patria. Nunc vero prostrata & diruæ jacent. *Cheronea*, patria Plutarchi. *Plutæa* memorabili victoria Græcorum Duce Pausania adversus Mardonium nobilis. *Tanagra* Urbs superstitiosissima. *Attica*, ubi Græci ad Troiam profecturi congregati fuere. *Attica*, terra sterilis ac silvosa. Urbs primaria *Athens*, Pomponio clariore quam ut indicari egeant. Euripidi apud Athenarum Græciæ Gracia, seu Græciæ compendium. Valde prædicat illam urbem Cic. oratione pro L. Flacco: lib. 11 de Legibus, & in Dialogo de partitione. Fuere & *Marathon* celebri Miltiadis victoria notissima. Et *Eleusis* clara sacris Ceteris quæ *Eleusinia* dicta fuere. *Megaris*, a Steph. aspera vocatur. Hujus Urbs *Megara* quæ ipsi regioni nomen dedit juxta Isthmum posita. Fluvii Achaicæ celebrioris fuit: *Ismenus*, Thebas urbem adluens: Bœotiz fl. *Cnopus* quoque Straboni *Flumina*. *Alopus*. Homero herbibus cognominatus. *Evenus*, ante *Lycormas* Apollodoro & Strab. testibus. Fluvius est *Ætoliz*. Montes celebres *Parnassus*, Lucano lib. v *Mons Phæbo Bromioque sacer*: in ipso totius Orbis medio Claudiano & Lucretio situs. *Helicon* Plinio Musis natale. *Hymettus* Melle, Marmore, & omni eo, quod ad Medicinam utile est, clarus. *Citheron*, a Cithara dictus Lactantio, quod illic frequenter hoc organum personaret & illi Poëtarum versibus decantati. Episcopus porro in hac Tabula juxta Provinciale Romanum sunt: Archiepiscopus *Philippensis*, cujus Suffraganei *Christopolitanus*, *Dragonenfis*, *Christopolitanus*. Arch. *Serefsanus* nullum habens Suffraganeum: Arch. *Thessalonicensis*, sub quo *Citrensis*, *Verienfis*. Arch. *Laricensis*, sub quo *Dinuriensis*, *Dinuriensis*, *Armino* credo: *Cardicensis*, *Sidoniensis*, *Dinuensis*, Arch. *Neopatenfis*, sub quo *Lariensis*. Archiep. *Thebænsis*, *Tero cemensis*, *Castoriensis*, Arch. *Asbeniensis*, sub quo *Thermopylensis*, *Davalienfis*, *Saloniensis*, *Nigropontensis*, *Molgarensis*, *Megara* opinor, *Roemensis*, *Eginnensis*. Arch. *Corcyrenfis* & *Duracensis*.

Cccc

Hæc

Relat

Regio.

Nomina.

Unde dicta.

Situs.

Imperium majorem.

Orbis.

HEc de præcipuis Græciæ Regionibus quæ sunt in Continenti: *Morea* & *Candia* succedunt explicandæ. Prior *Peloponnesus* Ptolemæo, Straboni, Steph. Procopio ceterisque, Peninsula est, hodie *Morea*, a *Maurorum* fortasse incursionibus. Olim Appollodoro & Plinio testibus *Asia* & *Pelusia* vocata fuit. *Argos*, & postea *Argos Achaicum* nuncupatum, tradit Strabo; & *Achaia* Orofius 1 cap. 11. Item Apuleius v 1 Afini. *Pelopon* etiam Eustathio: & *Inachia* Stephano. *Ægialia* vocatur quoque in Eusebio Chronico. *Peloponneso* nomen est a *Pelope* homine Barbaro, qui ex Asia profectus hic regnavit. *Pelops* enim Insulam sonat, cum Insula non sit, sed Peninsula, Placani folio, ut scribit Mela, simillima, pari pene longitudine & latitudine. Ejus Perimetrum est quatuor M Stadiorum, quibus Artemidorus addit cccc. Isthmo adhæret continenti, cujus Latitudo est Stadiorum x l. Angustias istas perfodere multi irriti ausu tentaverunt, quos inter Demetrius, C Cæsar, Caligula, Nero & alii: quo instituto frustratis, murum ducere placuit, quem *Hexamilum* vocaverunt. Eum Amurathes Turca dejecit, Veneti restituerunt, Anno c1500000 l i i i spacio xv dierum; sed Turcæ iterum eundem postea solo æquarunt. In hoc Isthmo Neptuni olim Templum fuit, ad quod *Ludi Isthmici* celebrati. Ceterum *Peloponnesum* ad Ortum respicit Mare Creticum: ad Occalum Ionium sive Hadriaticum: ad Septentrionem Corinthiacum habet Sinum, & Saronicum, inter quos Isthmus clauditur: ad Meridiem habet Mare Mediterraneum. Peninsula porro hæc Caput & Arx totius Græciæ est, & ut ait Plinius, haud ulli terræ nobilitate possiderenda. Ea siquidem rebus omnibus, quæ vel ad victum uberiorem vel ad elegantiorē vitæ cultum spectant, sua fecunditate, affluentiaque insignis est. Colles enim & planities frugiferas habet, ac Sinibus & Portibus fertilissima est, quos Promontoria multa efficiunt. *Peloponnesum* incoluere *Elii*, *Messenii*, *Achivi*, *Sicyonii*, *Corinthiaci*, *Lacones*, *Argivi*, & *Arcades*. Fuitque hæc Græciæ parvototo Orbe quondam maxime celebrata propter *Alcyoniarum*, *Argivorum*, *Lacedæmoniorum*, *Sicyoniorum*, *Eliensium*, *Arcadum*, *Pylorum* & *Messeniorum* Respublicas, & Imperium, ex quibus multo claruerunt Principes, ut *Agamemnon*, *Menelaus*, *Atax*, & alii. Ac loci ipsius, tum situs, tum majestas Imperium quondam totius pene Græciæ obtinuit. Athodie tota *Peloponnesus* *Turcarum* dominio subiecta est, quemadmodum & reliqua Græcia: licet fuerit ab aliquot *Regulis* Græciæ quos *Desporas* vocant, & a *Venerabilibus* annis superioribus gnaviter defensa. Præ est autem nunc Turcæ Imperatoris nomine toti *Moreæ* *Sangiacus*, inter ceteros potentissimus, qui *Modoni* moratur, & ad mandatum *Beglerbeii* totius Græciæ mille equites adducit, quos suo stipendio alit. Vocatur hic *Sangiacus* a Barbaris *Morabegi*: cujus annuus in hac Provincia reditus 1000 mill. asporum, hoc est xlv mill. Aureorum. Universam autem hanc regionem in octo Provincias fuit divisam ex Ptol. & aliis auctoribus constat, quæ sunt *Corinthia*, *Argia*, *Laconica*, *Messenia*, *Eli*, *Achaia*, *Sicyonia*, *Arcadia*. *Corinthia* in Isthmo sita est: nomen ei a primaria urbe quæ primum *Ephyre* dicta fuit. Eam Cicer.

unt explicande.
 hodie *Morea*,
 & *Pelagja* vocata
 cosius i cap. 11.
 oque in Eusebii
 vit. Pelopis enim
 tri pene longitu-
 cc. Isthmo ad-
 ufu tentaverunt
 re placuit, quem
 cccliii spacio
 n Templum fuit
 um: ad Occasum
 ter quos Isthmus
 totius Græciæ est
 quæ vel ad victum
 is est. Colles enim
 multa efficiunt. Pe-
 cades. Fuitque hæ-
 Lacedæmoniorum
 , ex quibus mul-
 tum majestas im-
 minio subiecta el-
 ocant, & a *Vener-*
Moreæ Sanguinem ju-
 mille equites add-
 Provincia reditus
 Et Provincias fuit
 is, Achaia, Sicyonia
 Ra fuit. Eam Cicero
 & ment

merito *Gracia Lumen* vocat. Vtrunque Portum habuit, quorum alter *Asiam*, alter *Italiam* spectabat; quae oportunitate loci urbs subito crevit: juxta eam etiam Isthmicorum ludorum celebratio. *Acrocorinthus* in monte erat 111 stadiorum ac dimidiata altitudine, sub ea erat *Corinthus* ambitu x1 stadiorum. In vertice montis aedes erat Veneri sacra: cui vicinus mons *Pene*, quem fama finxit a Pegaso illic ungulae ictu excussum. Everfa est urbs a L. Mummio, quod in ea legati Pop. Romani excepti essent indignius, post annos nongentos quinquaginta duos quam ab Alete Hippotis filio erat condita, ut est apud Paterculum. *Argia* sequitur: hodie *Regmania* Ortelio. Urbes hujus tractus *Mycena* regia Agamemnonis, unde Ovid. *Agamemnonia* dicta, celebres a Templo Iunonis vetustissimo & religiosissimo, unde Argiva Iuno. Eam Cyclopes muro scribuntur cinxisse. Non procul inde fuit *Artemis* palus, ubi Hercules Hydram Lernaeam, seu potius Latrones ad ea loca latrocinantes, sustulit, vicit & dissipavit. *Argos*, urbs extructa, ut aliqui perhibent ab Argo. *Nauplia*, hodie *Neapolis* Romanarum urbs munitissima. *Epidaurus* in Saronici Sinus recessu, Esculapii Templo celebris: *Amycla*. *Argium* sequitur *Laconica* sive *Laconum* regio. Hujus Metropolis *Sparta*, quae etiam alio nomine vocatur *Lacedaemon*, hodie *Misthra*: urbs olim magna & potens. Fuit haec non mutis, sed civium virtute septa; non hanc operum magnificentia sed disciplina institutisque Lycurgi Pomponio memorabilis, & quae cum Athenarum urbe deinde de Imperio dimicavit, quemadmodum Thucydides id libris v111 exposuit. *Leuctra* nota est Plutarcho: Filiarum Scedasi tristi & tragica historia. *Epidaurus* quae hodie *Malvasia*. *Messenia* a Taygeto Monte & flumine Pamiso ad Alpheum usque porrigitur. Primaria ejus urbs *Messene* ad mare sita, hodie *Massagia* dicitur. *Amstomenis* Messenii praestantissimi viri patria, qui referente Pausania, hirsutum cor mortuus habuisse, deprehensus fuit. Sunt & *Metbone* nunc *Modon*, insignis quondam & nunc Sangiaci Turci sedes. *Corone* nunc *Coron*. *Pylus* patria & sedes Nestoris Homericis triseclis illius & dulciloqui. Et *caparissi* hodie *Arcadia*. *Elis*, inter Messeniam, Achaiam & Arcadiam sita est. Urbes, *Elis* per quam mediam Peneus & Alpheus fluebant, memorat Iovis delubro, Ludorum claritate fastos Graecorum complexa. *Olympia* celebris a ludis Graecorum solemnibus, quae *Olympia* dicta fuisse, & templo Iovis Olympii sumtuosissimo, quod hominum frequentia potentissimorumque Regum donariis adeo crevit, ut in tota fere Graecia nullum fuerit magnificentius, nullum clariorum opibus, cum etiam Iove ipso nihil ibi putaretur sanctius, nihilque augustius. *Cypselus* Corinthiorum tyrannus, Iovem totum aureum Olympiae consecravit. Deinde *Phidius* Atheniensis simulachrum ejus Dei, ex eboris & auro stupenda & insolita magnitudine erexit, utpote pedum 11. In quo opere illud ab aliis artificibus prehensum, quod simulacri ad templum nulla esset proportio. Cumenim in eburneo throno sederet Iuppiter, capiteque templi fastigium contingeret, necesse erat, siquando defatigatus ebutenus ille Deus surgere vellet, ut Templi culmen una cum tecto dejiceretur: Et *Pisa*. *Achaia* ab *Ptol.* propria cognominata, Ab *Araxo* Promontorio usque ad *Sicyonios* extenditur, quorum terminus communis est *fl. Sus*; & Austrum

Aul
unc
Eg
dam
Sinu
urbi
quae
mari
tur.
Pelop

Amne
adcoli
huic fl
Parnaz
tium n
ro abu
Arcadi
totius
vocat.
voce: q
Pausani
stentibi
rias Fer
hi: Arch
lensu, Av

Austrum est mons Stympthalus, ad Septentrionem Sinus Corinthiacus. Vrbes *Dyme* quæ nunc *Chiarenza*, unde Promont. Araxeum vocant *Capo di chiarenza* : *Olemus*, *Putra* urbs insignis olim, nunc *Patras* dicitur: *Egium*, urbs recentioribus temporibus *Vostiza* vel *Bostizan*, dicta, & a Turcis excisa. *Egira* urbs quondam primaria in colle aspero atque difficili posita, quæ nunc diruta jacet & *Xilocastro* dicitur. Et in *Cristeo* Sinu *Helice*, *Bura*, *Pellene*. *Sicyonia* inter Achaïam & *Alopum* sita: primaria ejus urbs *Sicyon*, omnium Græcarum urbium vetustissima, & tempore Abrahæ condita, Templis, aris, statuis, simulacris plenissima Fuit & *Phlius*, quæ forte ea est quam hodie vocant *Vasilicon*. Superest *Arcadia* regio Peloponnesi mediterranea, undique a mari remota. Hujus urbs *Megalopolis*, patria Polybii gravissimi ac sapientissimi Scriptoris. Hodie *Leontari* dicitur. *Stympthalus*, unde *Stymphalis* palus, & aves *Stymphalides*. *Lulea*, *Mantineia*, *Phlois*. Civitates autem totius Peloponnesi nobilissimas, quasi compendio complexus est Ovid. lib. v i Meta morph.

Finitimi Proceres coeunt urbesque propinque.

Oravere suos ire ad solatia reges:

Argosque & Sparte, Pelopiadefque Mycena,

Et nondum torva calydon irvisa Diana,

Orchomenosque ferax, & nobilis ere corinthus,

Messeneque ferox, Patraque humilesq; cleova,

Et Melea Pylus, nec adhuc Pytheia Træzen,

Quæque urbes alia bimari clauduntur ab Isthmo.

Amnes celebriores sunt *Asopus*, nunc *Arbon*. *Theveto*; *Peneius*, nunc *Nigro* & *Theveto Igliaco*: *Alpheus*, qui *Flumina*, adcolis *Ropheæ* dicitur, ut *Sophiano* placet, & secundum *Nigrum Orpheæ*: *Italis* vero nautis *Carbon*: atque huic fluvio cxi. amnes inlabuntur: & albas maculas ac impetiginem sanat. *Pausus*, *Stromio* nunc *Nigro*: sed *Piraza* in Tabulis Castaldi & Mercatoris, totius Peloponnesi fl. maximus. Hujus aquæ puerorum & infantium morbis mederi dicuntur. *Eurotas*, hodie *Basilopotamo* *Sophiano* & aliis, sed *Iris* *Nigro*: cujus ripæ *Lauro* abundant: & *Inachus*, qui *Planizza* hodie est *Sophiano* & aliis. Reliquos prætereo. Montes *Stympthalus* Mons *Montes*. *Arcadiæ* altissimus, qui *Dominico Nigro Poglici* dicitur. *Pholoe*, *Xiria* *Nigro*. *Cyllenius*, *Melæ*, *Cyllene*, *Strab.* totius *Arcadiæ* altissimus. *Menalus*, *Menalius* *Melæ*, *Cronium* *Ptol.* *Grevenos*, *Nigro* *Zarex*, *Gemistus* *Zaraca* vocat. *Munthe* *Ptol.* & *Strab.* *Olozo* vocatur *Nigro*. *Evæ* viderur apud *Paulaniam* dici, ab *Evæ* *Bacchantium* voce: quod hoc loco *Bachus*, & quæ eum sequebantur mulieres, sic exclamasse credantur. *Taygetus* *Plinio*, *Paulanizæ*, *Vibio* & *Strep.* *Peloponnesi* mons in *Laconica*, *Eurotæ* flumini vicinus. In hujus summitate existentibus, prospectus patet per omnem Peninsulam, ut nulla celebris visum effugiat Civitas. Hic Mons varias Feras nutrit, consecratus *Baccho*, *Apollini*, *Dianæ*, *Cereri*. In *Morea* *Episcopi* juxta *Provinciale Romanum* hi: *Archiep. Corinthiensis*, sub quo *Argivensis*. *Arch. Patræensis*, sub quo *Coloniensis*, *Morbonensis*, *Coronensis*, *Amylensis*, *Androvillensis*.

Cccij

Tandem

Regio & unda
dicta.
Situs.

TANDEM ad postremam Europæ tabulam pervenimus, in qua nobis *Candia* cum aliquot exiguis circa Græciam Insulis a Mereatore depingitur. *Creta* Ptol. Maris Mediterranei Insula. Hodie *Candia* vulgo dicitur. Eam a Septentrione *Ægæi* fluctus verberant, ab Austro Libyci & *Ægyptii*, ad Occalum est Mare Hadriaticum, ad Ortum Carpathium. Forma oblonga est: ad Orientem Promontorium Samonium excurrit: ad Occalum *Cria Metopum*, contra Cyrenem: In Septentrionem vero tertium prominet quod Strab. lib. 8 vocat Cimarum, nunc *Capo Chesus* dicitur. Longitudo est CCCXX M. P. Latitudo 1. Am-
bitus 10 LXXXIX. Regio omnis aspera est & Montibus ubique horrens, sed fertilissima Frumenti, & pascua. Mira soli indulgentia, arborarii proventus abundantes. Plinius quoque auctor est, quidquid in Creta nascitur, infinito pretio ceteris ejusdem generis antestare. Profert Vites, Oleas, Mala punica, Ficus, Mala aurea, Citrea. Malvaticum Vinum in hac sola Insula premitur, atque ex ea Venetias & in reliquis Orbis partes defer-
tur. Hoc Vinum antiqui *Pramnium* vocarunt, auctore Bellonio. At Volaterranus putat hodie Arvisia, Mal-
visia dici, adjectione unius literæ: additque id genus vitium ex Arvisio Chius Insulæ promontorio (unde Ar-
visia Vitis olim) in Cretam esse delatum. Profert item Mel, Ceram, Caseum, Coccum, Ladanium copiose, Di&amon soli Cretæ peculiarem. Insula omnis Lupum, Vulpem Serpentem, aut omnino Animal noxium præ-
ter Phalangium, natura non habet. Eam ob causam magna cum securitate Animalium greges noctu in arvis
pasci sinunt, præsertim Ovium & Arietum, qui *Striphuceri* ab illis appellantur. Varia autem producit Animalia.
Hocetiam de Creta auctores prodiderunt, Noctuam non habere, eamque mari quando invehitur. Rexere
Insulam primum *Jupiter*, tum *Rhadamantus* post *Minos* & *Græci Romanorum* potestatis facta est a Metello, qui ex
re *Creticus* dictus est. *Constantinopolitani* eam postea tenuere: *Baldunus* Comes Flandriæ & Imp. *Constantino-*
poleos dedit *Marchioni Montisferrati*, a quo vendita est *Venetis* anno 1500. immani Auti pretio: itaque ad-
huc illorum Imperium agnoscit. Olim centum urbibus claram fuisse præsci Scriptores tradunt: earum circiter
XL Plinii ætas novit. Urbium notissima *Gnosfos*, Minois aliquando regia, a qua *Gnosius* arcus, tela *Gnosia*
dicitur. Sequitur *Cortyna*, unde tela *Cortynia*, veltis *Cortynia*. *Claudianus* de raptu *Proserpinæ* lib. 11 *Ovidius*.

Crispatur gemino vestis Cortynia cinctu.

Tum *Phæstos*.

Proxima Gnossiaco jam quondam Phæstia regno

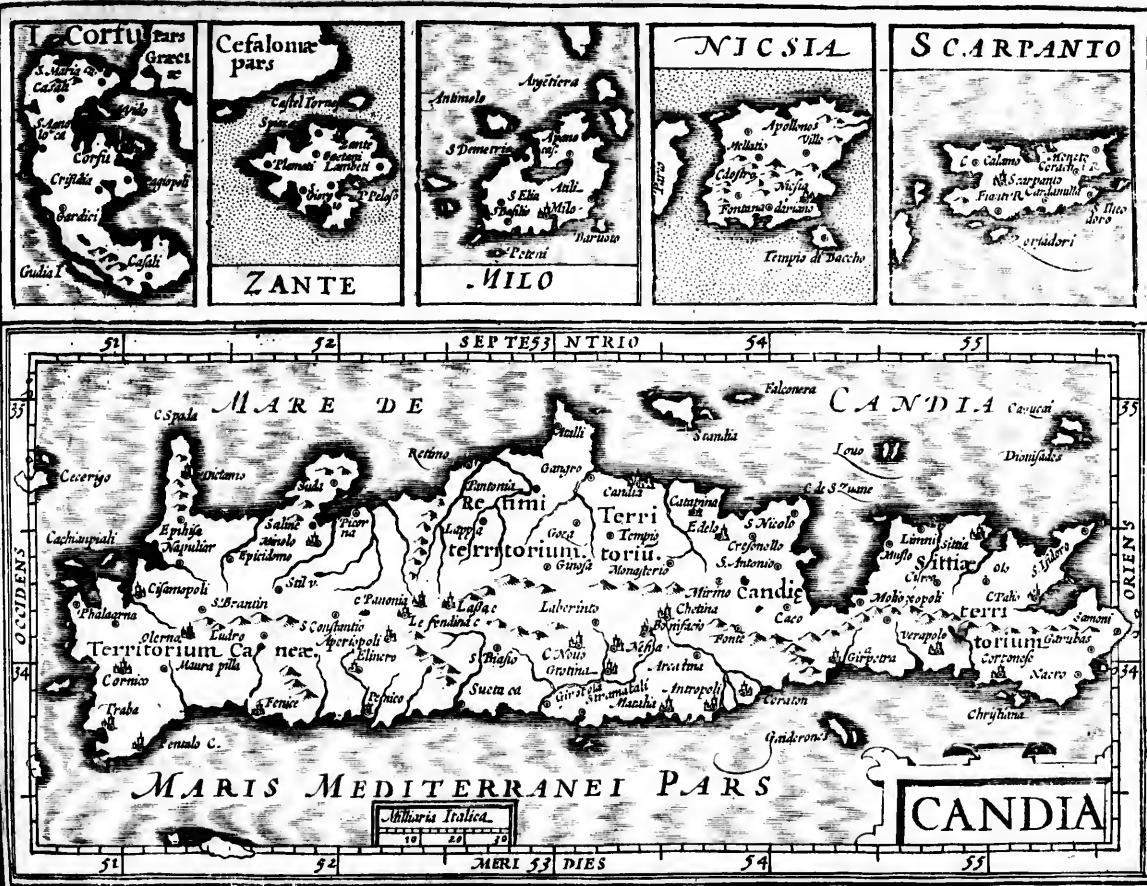
Progeniit tellus.

Et *Cydon*, unde *Arcus Cydonius*, Cornu *Cydonium*. Et *Distinna*, *Manethusa*, *Lycastos*, *Lyctos*, *Holopixos*, a-
liæque. Hodie vero, Bellonio auctore, tres tantum alicujus nominis habet urbes: quæ sunt *Candia*, olim *Ma-*
rium, urbs totius Insulæ prima, a qua universa Insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post
Candiam, *Canea*, olim *Cydon*. Tertia est *Rhetymno*, quam veteres *Rhethymnam* dixere. Paulo incommodio-
reru habet hæc Portum: at *Canea* & *Candia* commodissimos habent. Flumina per universam Insulam nulla
sunt quæ navem ferant. Sunt tamen multi & magni rivi, in quibus sponte sua *Colocasia* proveniunt. In

Flumina.

litore

exiguus circa
Candia vul-
Occalum
montorium
tium promi-
tudo L. Am-
tri, & pascua.
Creta nasci-
Mala aurea,
partes defer-
Arvisia, Mal-
rio (unde Ar-
num copiose,
ilnoxium pra-
notu in arvis
ucit Animalia.
chitur. Rexere
Metello, qui ex
Constantino-
retio: itaque ad-
eum circiter
us, tela Gnosia
lib. 11 Ovidius.

*... , Holopixos, a-
Candia, olim Ma-
line secunda post
o incommodio-
m Insulam nulla
proveniunt. In
littore*

littore Septentrionali sunt *Melipotamus*, *Scafinus*, *Cladus*, *Epicidomus*, *Gisso*, *Divotro*: versus Occidentem est *Nepulian*: versus Meridiem *Limens*. Piscem habet Creta in littoribus admodum frequentem Muli Barbati magnitudine, aliis regionibus valde rarum, qui *Scarus* dicitur, cujus veteres auctores sæpe meminerunt, & apud Romanos olim in deliciis fuit, primum inter pisces locum facile obtinens. Montes ejus nobiliores sunt tres, *Ida*, qui *Psiloriti* adcolis vocatur: *Leuci* qui Plinio *Cadissi*, nunc vocantur de *Madara*: & *Dieta*, qui *Serhia*. Adeo celsi sunt, ut nix tota hieme eos operiat: tametsi Cupressi hinc inde inter saxa convallium nascantur. *Mons Ida* omnium est eminentissimus. Hic ante Solis ortum Solem videt: nam ut est apud Lucretium:

———— *Ideis fama est è montibus altis* *Dispersus igneis orienti lumine cerni.*

Stirpibus rarioribus Herbisque variis abundat, quæ a Bellonio lib. i. cap. v. i. i. enumerantur. *Labyrinthum* in Creta Dædali opus multi memorant: ejus, quemadmodum & Italici nulla vestigia fuisse suo ævo testis est Plin. lib. xxxv. i. cap. x. i. i. Mirandus propterea Incolarum stupor, qui etiam hodie ad radicem Montis Idæ pro vetere novum fictitiumque Labyrinthum ostentant: sed non est mirum Cretensem *Cretissare*. Incolæ vel Cæli Solique larga benignitate, vel suo vitio fuerunt ad mala propensissimi. Mendaces olim, fraudulentum, rapaces, avarii, & vino st fuerunt, ut auctores perhibent, laboris impatientes nullasque artes exquisite discunt: sed ut plurimum comestationibus, & potationibus dediti. Hodie vero naturæ impulsu, ut auctor est Beilinius, & ab ipsa pueritia Scythico arcufese exercere solent, veterem sequentes consuetudinem. Namque tradunt eos olim Dianæ fuisse dicatos: propterea etiam ipsos Turcas arcus jaculatione superant: quineriam dextri, agiles & strenui nunc pugnis marinis sunt, sicut olim. Primi enim Cretenses navibus & sagittis valuisse scribuntur, quod ita capiendum puto, ut hi Græcorum primi hæc studia sectati sint. Nam ut est apud Philosophum cap. v. i. i. lib. i. i. Polit. *Videtur hæc Insula ad Principatum Græciæ nata, ac præ ceteris omnibus præclare sita. Imminet enim universo mari: cui Græci circumfusi sunt. Atque hac quidem parte exiguo abest intervallo a Peloponneso: illa, ab Asia loco qui est circa Triopium, & a Rhodo. Quocirca Imperium maris obtinuit Mino, atque Insularum alias subegit: alias quum diu fuisset deserta, colfecit. Episcopatus in ea fuere iuxta Provinciale Romanum. Arch. Cretensis, nunc Candianus, cui hi sub sunt Suffraganei: Kirokensis, Archadiensis, Gerapetrensis, Sicinensis, nunc Sittia opinor, Milopotamienensis, Ariensis, Calamoniensis, Epicalamo sorte, Agienensis, Kissianensis. Arch. Arridenensis, sub quo sunt Cylenensis, Scopulensis, Napronensis, Margaricensis, Arch. Soltanienensis, hos habet Suffraganeos, Helenensem, Sudensem, Monovasiensem, Taurisenensem, Marrachitanensem. Arch. Vossreniensis, huic sunt Suffraganei Tephelensis, Marehenensis, Carfonsensis. Atque hæc de Candia: restant paucis explicandæ aliquot circa Græciam Insulæ.*

Corfu vulgo, *Corcyra* Ptol. Insula olim nobilis, bello & navibus imprimis potens. Distat a Epiro duobus mill. ubi fretum est arctissimum: ubi vero latissimum xx. Palius xcv. i. i. in longitudinem patet, teste Plinio.

Montes.

Opera publicæ.

Mores.

Corfu.
Simo.

Cœli
ferti
collis
matu
habe

Z
Ager
provo
cum
agri

Feraci
Sardon

Na
numer
culofur
Auri hi
homini
dam pa
bitatur

Santo
nuculata
quas sco
vium d

Scarp
tam & R
aspera: a

pabatur
Incolæ C

Sed de
nostradi

Cæli

Cæli hic mira clementia: qua fit ut Nemora ipsa ex Citris, Medicis, atque id genus arboribus consent. Solum *Cæli temperia* fertile, abundans Vitibus, Oleis, Pomis, omnisque generis arboribus fructiferis: Mellis etiam ingens hic copia *Solis fertilitas*, colligitur. Segetes vero minus latus habet propter austrinos ventos, quibus exsiccatæ arescunt antequam ad maturitatem perveniant. Hodie *Venetis* paret, a quibus strenue adversus Turcarum rabiem defensa est. Urbem habet cognominem. Incolæ Græci sunt.

Zacynthus, vulgo *Zante*. Hanc inter Cephaleniam & Achaiam ponit Plin. Ipsa in circuitu colligit xxxv i mill. *Zante*. Ager Insulæ Frumentum profert magna copia: imprimis vero Vvas passas, Vinum & Oleum, ex quorum annuo *Situs*. proventu, Incolæ colligunt cl. millia aureorum. *Græci* sunt & *Venetis* parent. Habet ejusdem nominis Opidum *Solis fertilitas*, cum Arce in monte situm, mari imminens, Silvis oblitum, Aeris salubritate, pascuorum vicinorum ubertate, agrique fertilitate valde commendabile. *Mons ipse Elatos* dictus, nobilis est.

Milo Insula, ea *Melos* prisco ævo dicebatur, in Cretico est mari. Ambitus Lxxx milliaria complectitur. *Milo*. Feracissimos habet agros Frumenti & Olei, sed Vitibus parum accommodos. In hac etiam Argenti fodina & *Situs*. *Sardonium lapis* reperitur. *Solis fertilitas*.

Naxus, nunc *Niscia* Sophiano, & aliis. Hæc Lxxx mill. in ambitu patet. Inter frugiferas Insulas hæc etiam numeratur. Vini admodum fecunda est: in eaquæ Marmoris genus reperitur quod *Ophites* Græcis & Plin. maculosum, Serpentum maculis non absimile. Smirillus etiam lapis, Smiris Plinio, hic reperitur. Venam quoque Auri hic esse, sed desidia & ignavia Incolarum non inveniri, sunt qui credunt. Vespæ genus in ea, cujus punctio homini mortem adferre dicitur, Vespertilionumque magna copia. *Joanni Quirino* Nobili Veneto hæc quondam paruit. Postea sub quodam Duce *Jacobo Crispo* fuit, quem *Solimus* Turcarum Imperator hinc expulit. Habitatatur itaque hodie a Turcis & Indæis.

Santorini vel *Santorino*, *Therosia*, Mariæ & Egar Insula, juxta Atticam, Straboni & Ptol. Formam nunc Lunæ corniculatæ habet, licet prius aliam haberet, antequam combureretur, & a mari in duas partes scinderetur, inter quas scopuli aliquot interjacent. Est etiamnum satis fertilis, & Portubus commoda. Incolæ piscationibus sepe *Situs*. *Solis fertilitas*. vidium quærunt. Hæc etiam subjugata a Turcis est.

Scarpanto, olim *Carpathus*, aut ut Homero placet *Crataichus* dicta. Carpathium hinc Mare. Situs ejus inter Cre- *Scarpanto*. tam & Rhodum, medio fere itinere. Ambitus ejus Lx, aut ut alii volunt Lxx mill. pass. Ardua & montibus pascim *Situs*. aspera: ac in ea Marmoris Lapidicina reperitur. Olim quatuor urbibus prædita erat, & ob id *Tetrapolis* nuncu- *Solis qualitas*. pabatur, ut habet in Homerum Eustathius. Habet multos Portus sed non admodum capaces, & male fidos. *Portum*. Incolæ Græce loquuntur, & Græcorum religionem amplectuntur: Venetorum tamen Dominio subfunt.

Sed de Europa quæ dicta sunt hæc genus, sufficiant. Reliquas igitur Orbis partes, & primum Africam, cui in nostra distributione post Europam princeps tribuitur locus, quod felix faultumque sit, ingrediamur.

D d d d

In Africa,

BARBARIA.

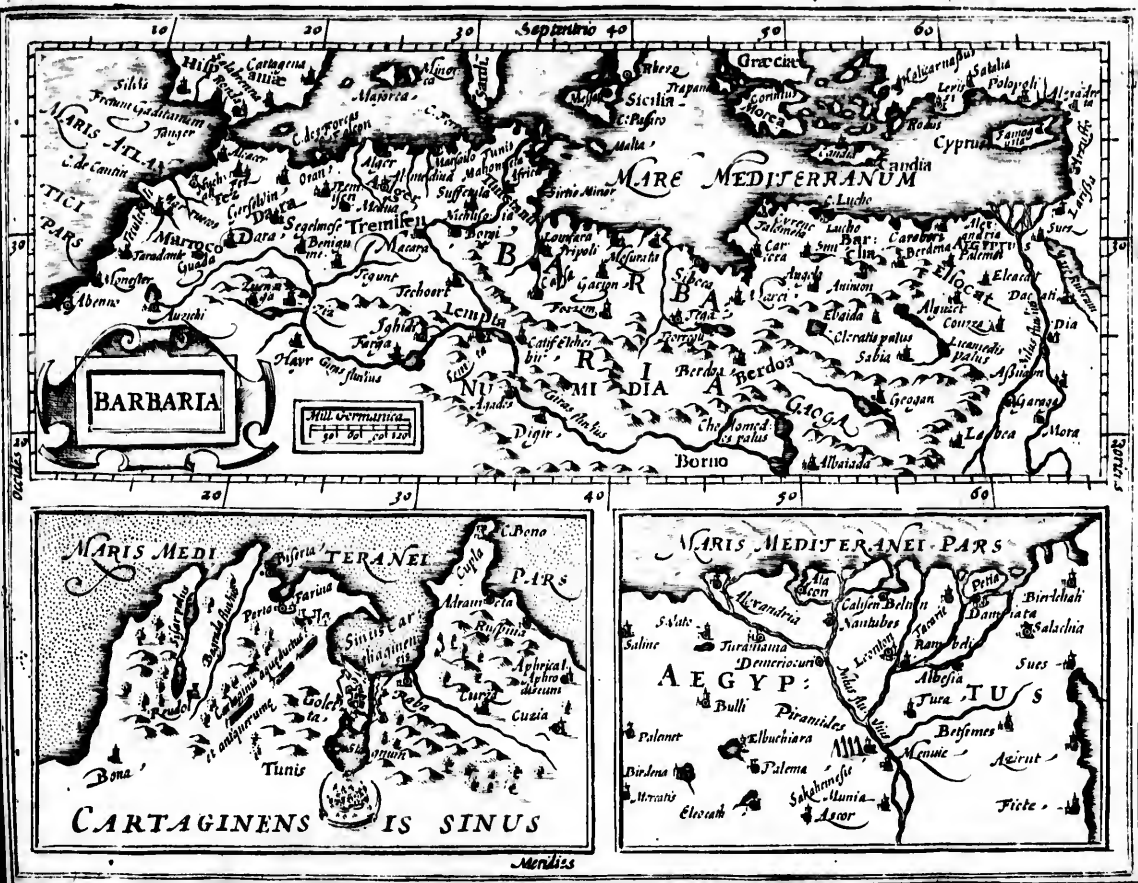
Regio.
Unde dicta.
Sunt.

Soli fertilis.

Animalium va-
rietas.

IN Africa, quam nos secundam cum Ptolemæo Orbis Partem fecimus, primo se offert loco *Barbaria* nobilissima Africæ regio. Ea nomen accepit vel a murmure inconcinno Incolarum, Arabibus dicto *Barbaræ*, quod Numidarum sermo. Arabibus talis videatur: vel a frequentibus desertis. *Bar* enim eorum lingua desertum sonat. Ab Ægypto ad Fretum usque Gaditanum pertinet, complectiturque Mauritaniam utramque, Tingitanam videlicet & Cæsariensem, Africam proprie dictam, Cyrenaicam, Marmaricam, cum Libya exteriori. Statuunt illi recentiores Africæ Scriptores ab ortu Solis Marmaricæ (quæ hodie *Barcha* dicitur) deserta ad Montis usque Atlantis partem hodie *Meis* vocatam, quæ pars a Strabone forte sub nomine *Aspis* describitur: huncque Montem Atlantem (secundum ejus ab Oriente in Occidentem ad Mare usque, quod ab eo Atlanticum nuncupatur, longitudinem) a Meridionali plaga habet: ab Occidente ipsum Mare Atlanticum: Septentrionale vero latus mare Mediterraneum lambit. Aer & Cœli qualitas hujus Regionis varia. Vere Cœlum mite, clemens, serenum; Æstate æstus vehementissimi, in primis Iunio & Julio, mensibus; Autumnus calor remissior: Hieme frigus vehementius, potissimum circa Decembrem & Ianuarium, sed matutino dumtaxat tempore, adeo ut nemo ob frigus ad ignem accedere cogatur. Autumni finis, totaque Hiems, bonaque Veris pars, impetuosius plena ventis. Quin & grandinibus, fulguribus & tonitruis horridis interdum vexatur: neque deest aliquibus in locis Nix copiosa. Ager Daçylorum, Malorumque Punicorum feracissimus: sed Frumenti non adeo fertilis: unde ejus Incolæ magna ex parte panem conficiunt hordeaceum. Fructus alios profert magna copia, Cerasa, Ficus, Poma, Pira, Pruna, Mala Persica, Armenica, Cydonia, Olivæ & similes. Abundat Oleo, Melle, Saccharo. Multijugis item Armentorum, Pecudum atque Ferarum generibus. Alit enim hæc regio Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, & similia Animalia: item Leones, ac Pardales: habet & Mustelas Felibus pares ac similes, excepta rictus eminentia: Simiarum quoque maximam multitudinem. Coluerunt hanc Regionem primum *Phænici* Coloni, aliique qui ex Asia aut Ægypto eo devenerunt: Postea paruit *Romanis*, tum *Græcis Imperatoribus*, deinde *Vandalis*, *Saracenis*, *Arabibus*: nunc partim *Turcæ* subest, partim proprio *Seriffæ*: *Hispaniarum* quoque *Rex* Arces quasdam in ea possidet. Regna omnino quatuor sunt *Maroc Fesse*, *Telusini* *Tunetani*, quibus nonnulli *Barcæ* addunt. De duobus prioribus Marocci & Fesse sequentibus *Tribulis* agitur, de reliquis hic agamus. *Telusinum* regnum quod vocant *Tremisen*, est *Mauritania Cæsariensis*. Longitudo

o Barbaria nobi-
dicto Barbar, co
im eorum lingua
aniam utramque,
um Libya exten-
dicitur) deserta ad
ine *Aspis* descri-
usque, quod ab
sum Mare Atlan-
regionis varia. Ve-
mensibus; Autum-
um, sed matutino
oraque Hiems, bo-
horridis interdum
unicorum feracissi-
ordeaceum. Fru-
, Cydonia, Oliva-
que Ferarum gene-
item Leones, ac Pa-
oq, maximam mu-
eo devenerunt: Pa-
um Turca subest; Pa-
atuor sunt *Mavro*
Fessia sequētibus T-
ia *Casariensis*. Long

Urbes.

Portus.

tudo ejus ab Ortum in Occasum est CCCLXXX milliariū. Latitudo arcta, milliarium xxv, a desertis videlicet Numidiæ usque ad Mare Mediterraneum. Hujus regionis maxima pars, inculta est, arida atque aspera, eaque præsertim parte, qua Meridiem spectat. Maritimi autem agri aliquanto fertiliores atque fecundiores sunt. Raræ in hac parte urbes, raraque Castella. Metropolis est *Teleufina*, quondam ampla, nunc magna ex parte collapsa. In eodem tractu est *Algira*, urbs magna & probe munita. Hæc a *Teleufino Rege* primum defecit, ac *Bugia Regi* tributum solvit: postea hoc deserto *Ferdinandum* Regem Hispaniæ admisit. Denique capta a Barbarossa Imperio Ottomanico adjecta est. Celebris est Naufragio Caroli V, tristi Christianorum captivitate, & piraticis excursionibus Turcarum. Hodie ita præfidiis firmata est, ut humana ope vix possit expugnari. Hanc Castaldus *Salden* Ptolemæi fuisse opinatur, sed Ortellius cum nostro Mercatore putat *Salden* Ptol. nunc esse *Tadelis*: Iovius censere tesse *Juliam Cesaream*, & alii *Cirtam*. Sunt quoque urbs *Mersalcabir*, *Messagran*, *Mustaganin*, & aliæ. Duos habet hoc Regnum Maris Portus nobilissimus atque frequentissimos, alterum *Horami* seu *Orania* cum Arce munitissima, alterum *Marsa Ekabiri*, ad quos solet confluere maxima Mercatorum frequentia: præsertim ex Italia: qui ambo ab Hispaniarum Rege ante aliquot annos occupati fuere, non sine illius Regni maximo detrimento. *Regnum Tunetanum* continet totam Africam minorem & magnam Numidiæ partem. Nam a *Majori* fl. quem *Audum* Ptol. esse putat *Maginus*, usque ad Mesratæ regionis amnem extenditur. Hoc autem Tractu Ager satis fertilis est, ac frugibus ac Pecoribus aptissimus, Arboribus fecundissimus, præsertim ad Occasum; nam ad Ortum steribis est, & Aquarum inops. In hoc Regno urbes sunt *Bugia* ampla & copiosa, quam Petrus Navarrenus expugnavit spoliavitque anno CIOIOVIII. Hodie autem pulsus hispanis occupat Turca. Hæc Regioni Bugiæ nomen dedit. *Constantina*, quæ creditur *Cirta* fuisse, regia *Masunissa*, urbs est locuples, amœna, Muris altissimis præcincta. In eodem tractu centum pene mill. a Mari Mediterraneo est *Bona*, sive *Hippona* a Romanis condita, cujus ecclesiæ *D. Augustinus* præfuit. *Tunetum*, vulgo *Tunisi*, quæ *Themisa* Ptolemæi, initio parvum Opidulum fuit, sed postea crevit ex ruinis Carthaginis. In ea Templum est Mahumetanorum. *Ameth Benatos*. De Tuneto ita Scaliger;

*Invido demolire altæ Carthaginis Arces
Quem fors equalis, parque futura manet.
En te invito iterum Horens excisa renascor.
Te non vinco ego, nec me tamen ipsa premis.*

Ad Fretum Stagni vicini quod Tunetum ducit, sita fuit *Goletta* Arx, capta a Carolo v, destructa ab Vchialia Bafcia. *Carthago* condita a Phœnicibus multis ante Romam conditam annis, ampla, potens dives, Romæ æmula. Arcem habuit *Byrsam*, media urbe sitam, exstructam a Didone, cujus spacium creditur fuisse duorum mill. passuum, nimirum *Taurino quantum potuit circumdare tergo*. Urbis totius ambitus fuit xx i mill. eamque totam fere Mare cingebat. Ejus Situm luculenter describit Appianus in Punicis. Imperium ejus non in Africa tantum sed in Europa longe lateque patuit: Hispaniam enim a Freto ad Montes usque Pyrenæos domuit. Italiam, Siciliamque longo bello fatigavit. Tandem a Scipione capta totos dies vii atsit. Restituta est a C. Cæsare: posteaque a Vandalis, Gothis, Saracenis sæpius vastata: adeo ut nunc deserta ex magna parte sit, & præter rudera & aquæ ductus aliquot vix habeat quicquam antiquæ majestatis. De Carthaginensibus veteribus Plutarchus ista memoriæ prodidit Libro de superstitione: Mos fuit Carthaginensibus Deos placare infantibus impositis flagrantibus aris. Adstabat autem tunc Mater rigida & absque gemitu (*ἀγρυπτος*) si autem ingemuerat, aut lachrymaverat, honore privabatur, puer autem nihilominus sacrificabatur. Erant præterea omnia plena tibiis canentium, & tympana pulsantium ante statuam, ne clamor exaudiretur. Scribit item Silius Italicus lib. 4 Remum Punicarum. Miserrimas autem gentes in tanta cæcitate, in tantis tenebris sine verbo manentes. Carthaginenses fuere Terrullianus & Cyprianus Ecclesiastici Scriptores valde eruditi, quorum etiamnum exstant scripta Theologica varia, singula in uno operi conjunctim edita. *Tripolis* *Barbaria* hodie piraticis excursionibus nobilis, cum prius mercimoniis maxime afflueret. Flumina *Barbaria* sunt *Bagradas*, *Cynips*, *Tensift*, *Omirabih*, *Subu*, *Luccus*, cum multis aliis. Regionis pars que mare Mediterraneum spectat, Montibus occupata est. Inter quos *Atlas*, qui in nubila erigitur in ipsam Lunaris Circuli viciniam, Cælumque & Sydera non tangere modo vertice, sed sustinere etiam dictus, Montium omnium, qui sunt in Africa Parens, & totius Africæ flumina procreans, cujus vertex Virgilio semper nivalis, rigidisque horret pruinis. Vento pulsatur & imbri piniferum caput. Silet, scribit Solinus, per diem universus, nec sine horrore secretus est. Lucet nocturnis ignibus, choris satyrorum ac bacchantium undique personatur. Audiuntur & cantus tibiarum, & tinnitus cymbalorum per oram maritimam. Manat præterea Fontibus, Nemoribus inhorrescit, Squalet jejuniis, humo nuda, non herbida. Incolæ probissimi (si Leoni fides) sunt Viri: nullus illis fucus: simplicitatem atque veritatem non amplectentes modo, sed & re ipsa comprobantes. Validissimi sunt atque robustissimi; imprimis illi qui Montes incolunt De *Ægypto* proxima Descriptione agemus.

Flumina.
Montes.
Morus.

Regio.
Nomen.

Situs.

Calitemperies.

Animalium varietas.

Aegyptus antiqua & nobilis Regio primum a Misraim filio Chus, nepote Cham, abnepote Noachi culta est: quare a *Chamo Chemia* in sacris Osiridis vocata fuisse videtur, pro *Chamia*, ut ab alio *Misraim*, quā appellationem etiamnum servat apud Arabas qui vocant *Misre*. Turcis dicitur *Elquibet* vel *Elchebie*. Terminum sunt ab Occidente ultra Nilum deserta Barca, Libya & Numidia, cum Regno Nubia. Ab Austro Agro Bugiensi & Nilo concluditur, quo loco Nilus ab Occasu in Ortum nonnihil fertur. Plinius eam finit Syene urbe, quæ nunc Asina dicitur. Ab Ortum sunt deserta Arabia, quæ inter Ægyptum & Mare Rubrum sita sunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo, quod ea parte vocatur Pelagus Ægyptiacum. Raro pluit in Ægypto, imo ut Plato tradit, nunquam visum est pluisse in Ægypto, sed Aer perpetuam habet serenitatem, atque ob id fortassis olim dicta fuit *Aeria*. Terra tamen etsi pene expers imbrium mire fertilis & Hominum aliorumque Animalium perfoecunda generatrix. Nilus efficit, qui per medium ejus labens, & singulis annis terræ superficiem inundans, humedans, & adducto limo impinguis, foecundam, mireque fertilem eam reddit. De hujus Soli felicitate multa passim extant scriptorum elogia. Iustinus solum ita secundum asserit, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus Hominum. Veteres etiam plurimi publicum Orbis Horreum, Ægyptum esse prædicarunt. Plinius quoque asserit Romani Imperii amplitudinem absque Ægypti opibus Frugibusque diu perdurare non potuisse, cum in solo Nelo Populi Romani abundantia, vel fames esset. Idem etiam testatur, sic abunde Herbis ad cibum adcommodis Ægypti Agrum affluere, ut vel Frugibus carere possit. Huc etiam pertinet illud Lucani:

*Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut fovis, in solo tanta est fiducia Nilo.*

Summa in Ægypto est ubique Tritici, Siliginis, Hordei, Avenæ, Fabarum, aliorumque Leguminum: Vini etiam optimi fertilitas. Nec defunt pascua latissima. Oleo tamen, ut plurimum, caret, raraque ligna isthic nascuntur. Præter bestias sævas ac nocuas, quibus hæc terra abundat, Animalia domestica mira copia alit, Bubalos, Boves, Camelos, Equos, Asinos, Arietes & Capras, quæ quidem omnia in magnam excreverunt molem, teste Bellonio, ob Aeris temperiem, pabuli abundantiam, ac stirpium a Nilo irrigatarum bonum alimentum: inter reliqua vero Arietes pingues admodum, & crassi sunt, atque amplam & densam, atque ad terram usque propendentem caudam habent, & palearia insupere collo dependentia, ut in Bobus, nigraque lana vestiuntur. Quia vero hæc Regio Hieme tepida est admodum ac palustris, in eam Aquaticæ Aves tanta copia commeant, ut Agri & Prata iis albefcant; præsertim autem Ciconiis: Ranæ quoque tanta abundantia isthic generantur, ut nisi Ciconiæ eas vorarent, nihil illis esset frequentius. Chamæleones etiam frequentes reperiuntur, eodem Bellonio teste, in Fruticibus qui Rhamnus altera dicuntur, & in varios colores sese commutant, qui non

Noachi cul-
Misraim, quā
vel Elchebit.
Nubiz. Ab
Plinius eam
are Rubrum
n. Raro pluit
serenitatem,
& Hominum
singulis annis
ilem eam red-
um afferit, ut
bis Horreum.
Egypti opibus
mes esset. Idem
bus carere pos-

uminum : Vini
aque ligna isthic
mira copia alit,
ex crescent mo-
rum bonum ali-
am, atque ad ter-
s, nigraque lana
aves tanta copia
ndantia istic ge-
uentes reperiun-
se commutant,
qui non

Imperium majo-
rum.

Urbes.

qui non vento vefcuntur, ut multi prodiderunt, quamvis ii integro anno sine efca perdurare poffint. Per univerfam vero Ægyptum, Pulli gallinacei a Matre excludi non folent: fed Fornaces artificiofe exstructas habent, in quibus tria aut quatuor Ovorum millia reponunt: quorum calorem ita temperare norunt, ut omnia Ova fimul excludantur. Quod & Antigonus, Aristoteles & Plinius de Ægyptiis prodiderunt. Metallis infuper Regio hæc perpetuo abundavit. Ceterum univerfa olim Ægyptus floruit fub variis Regibus diverforum nominū ufq; ad *Ptolemaos*: nam *Pharaones* admodū pauci fuere. *Ptolemai* longo tempore regnarunt, ufq; ad Romanorum Imperium, quo præfacto res Ægyptia pervenit ad *Agarenos* Arabiæ Felicis, quorum Princeps *Sultanus* fuit dictus, & alii fequentes quoque vocati funt. *Sultani*, Mahumetani omnes, regnarunt multis annis donec a Turcis expugnati fuerunt. Poffidet jam totam Ægyptum *Solymanus* Turca, relicto ibi Præfecto, qui *Baxa* Ægypti dicitur. Divifa fuit ab Alexandro Macedone in Nomos five Opidorum Præfecturas, quales Herodorus ponit xv i i i. Strabonum amplius. *Ptolemæus* xl v i. *Plinius* l. qui & addit quofdam nomina permutaffe, ut proinde non fit putandum tot Ægypti olim Præfecturas fuiffe, quot apud Hiftoricos nomina poffunt colligi, quum ejuſdem Præfecturæ plura nomina eſſe potuerint. Leo Africanus auctor eſt a Mahumetanis in tres Provincias diviſam eſſe. *Sahid* quæ eſt ſuperior five *Thebais*, a finibus Bugiæ ad Cairum uſque. *Errifiun*, quæ eſt pars Occidentalis a Cairo ad Roſettum: & *Maremman* quæ eſt pars Orientalis. Urbes Ægypti ſub Amafide creduntur fuiſſe xx mille. Diodorus tria millia ſuo ævo ſuperfuiſſe teſtis eſt. Celeberrimæ fuerunt *Syene*, *Thebe*, quæ & *Dioſpolis*, *Tentyra*, *Heliopolis*, *Memphis*, *Babylon*, *Alexandria*, *Peliuſum*. *Syene* nunc *Aſſina* dicitur: Sita ſub Tropico Cancti: Hic, teſte *Plinio*, Puteum habuerunt Mathematici profundiffimum, quem rectis lineis ſol totum illuſtrabat, quum eſſet in principio Cancri. Quo reſpexit *Lucani* lib. i i. *Umbras nuſquam Heſtente Syene*. *Thebe* condita a Buſiride Rege ambitu cxi. ſtadiorum, ut reſert Herodotus, centum portis, aliſque ædificiis publicis privatiſque inſignis, quæ jam olim eſſe deſiit: adeo ut recte *Juvenalis* ſcripſerit ſatyra xv his verſibus:

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Et Propertius lib. i i.

Magni ſapo Duces, magni cecidere Tyranni,

Et Thebe ſteterant atque Troas ſunt.

Tentyra ab Inſula Nili nomen habet: Incolæ *Tentyritæ*, qui naturæ genio Crocodilis adverſi ſunt: qua de re apud Strabonem & *Plinium* videre eſt. *Heliopolis*, olim Sacerdotum habitatio, Straboni Hominum Aſtronomiæ & Philoſophiæ deditorum manſio. *Memphis* olim *Ariſnoe*, regia urbs, ubi Nilus primam accipit diviſionem & Δ formā facit. Hanc hodie vocant *Cairum* vel *Alcair*. Urbs eſt triangulari forma exstructa, ambitu, ſecundum nonnullos x i v ſeu xv Milliarium. Templorum continet viginti duo millia, quinqueſ major Lutetia, ut reſertur Tomo i i Urbium Orbis Terræ illuſtrium, in aliquot quaſi partes, Urbes & Regiones diviſa, ita tamen ut cunctæ contextæ cohæteant. Arce inſtructa tam ſpaciola, ut par magnitudine *Lipſiæ* eſſe exiſtinetur. Incolunt eam Turcæ,

ossint. Per
struſas ha-
ut, ut om-
nt. Metallis
ibus diver-
gnarunt, usq;
orum Prin-
arunt multis
o ibi Præfe-
Præfecturas,
quosdam no-
istoricos no-
tor est a Ma-
ad Cairum u-
fentalis. Vrbes
. Celeberrimæ
Syene nunc *As-*
sissimum, quem
Umbra nufquam
ntum portis, ali-
pferit satyra xv

sunt: qua de re
nimum Astrono-
cipit divisionem
nbitu, secundum
utetia, ut refertur
a tamen ut cun-
r. Incolunt eam
Turcæ,

Turcæ, Ægyptii, Arabes, Hebræi, aliique. *Babylon* paullo supra Cairum ponitur a *Bellonio*, conspiciunturque adhuc splendorum ædificiorum ruinz. Hic nunc est Christianorum pagus *Alexandria* nobilis olim & splendida urbs ab *Alexandro Magno* in extremitate Maris Mediterranei loco situq; pulcherrimo condita; Turcæ *Scanderiam* vocant. Straboni μέγιστον ἐμπορίων οἰκημένης, ubi τῶν βαρυτήτων βαρεῖα καὶ τὰ πέλῃ, id est preciosarum Mercium preciosa vestigalia: παντοίας παιδεύσεως ἐργαστήριον *Nazianzeno*, propter Scholam eruditam, frequentem & celebrem, de qua apud *Eusebii* lib. vi cap. x. Deserta nunc & in ruderibus jacens majori ex parte *Curtius* & *Amnians* scribunt, nullo fere die *Alexandriæ* Solem serenum non videri, propter Aerem perpetuo ibi tranquillum. *Alexandriæ* Ecclesiæ & Scholæ Doctores fuerunt *Clemens*, qui *Alexandrinus* dicitur: *Origenes*, *Ambrosius*, item *Diaconus*. *Alexandrini* etiam fuerunt *Philofudæus* doctissimus, ac in lingua Græca eloquentissimus: *Cyrillus*; *Didymus* è parentibus cæcus, D. Hieronymi Præceptor; *Appion* Grammaticus Polyhistor *Gellio*; *Appianus* Historicus; *Didymus* Grammaticus, qui *Ciceronis* ætate vixit, & tria millia & quingenta volumina conscripsisse a *Sudaprodito*; *Achilles Statius*; & *Claudius Ptolemaus* Princeps Mathematicorum. *Pelusium* hodie vocant *Damiatam*, urbs est potens, opulenta, commodo Portu & navium frequentia celebris, ad Nili Ostium *Pelusiacum*. Regio hæc fluvio Nilo totius Orbis nobilissimo secatur, irrigatur, ac fecundissima redditur. Ortum notavit Rex Iuba in Monte Inferioris Mauritaniz non procul Oceano habere, Lacu protinus stagnante, quem aiunt vocari *Nitidem*. Aliis alia mens est. Ex hoc Lacu profusus longo cursu varias Regiones & squallentia arenis loca percurrit: postea multas efficit Insulas, quarum clarissima est *Meroe*, a qua quartus Parallelus *Ptolemaicus* nomen accepit: ejus ramum dexterum dicit *Plinius* vocari *Asiutapen*, laevum *Astaborem*, nec ante vocari Nilum, quam se totum Aquis concordibus denique junxerit. Tandem inclusus Montibus, torrentibus & properantibus Aquis ad locum vehitur, qui *Catadupa* vocatur: ibi inter occurrentes scopulos non fluere, sed præcepse cataracte ruere creditur, tanto fragore, ut auditu Adcolis auferat. Ditionis Ægypti esse incipit a fine *Ethiopiz* Syene. Post efficit illud Græcorum Delta, & divisus in Ostia se in Mare exonerat. Ostia hodie sunt quatuor, quorum duo navigabilia, *Pebusiacum* ubi *Damiata*, & *Carnopicum* live *Heracleoticum*, ubi Rosetum. Certis etiam diebus auctu magno per totam spatiaturs Ægyptum fecundus innatat terræ, pluviarum inopiam compensans. Initium est vii Junii; finis post diem quadragesimū; non post centesimū, ut scribit *Herodotus*. Major autem lætitia gentibus quo minus terrarum suarum vident; nam quæ inundantur sunt fertilissima, cetera sterilia, & quo altior Nilus, eo solum fecundius. Ausus ejus per putos mensuræ notis deprehenduntur. Sed hæc hæcenus, ad reliquas Tabulas transeamus.

Flumen Nilus.

E e e e

PARS

Marocci vide-
be primaria
aris. Amce-
Sibus omni-
reperiuntur
amelottos, vul-
taz oculos pa-
teridie Atlæ,
frequens. Fru-
gna est inopia,
quo majori ex-
agi, vici & caltra
pidum Hea, ad
ous, ac quibusdā
sciant: Fruſus
e adveſtum huc
m, Mauris Tan-
Incolæ moribus
aro commutant.
Intervallo alia ab
n ab Africanis in-
us unius miliaris
lim ab Africanis,
n Formam referre
est in eum usque
e referente) regio
z non admodum
deum producant.
In hac

In hac Vrbs est *Maroccum*, quod *Bocanum Hemerum* Ptol. fuisse quidam suspicantur. Hæc inter maximas totius Orbis terrarum urbes adnumerari solet. Est enim inaudita magnitudinis: ita ut sub Principe suo *Hali Iosephi* Filio domus numeraretur plus quam centies mille. Portas in ambitu habebat viginti quatuor: sed hæc ampla quondam & celebris urbs, nunc ita frequentibus Arabum excursionibus attrita est, ut vix tertia urbis portio Incolas habeat. Sunt & in hoc territorio Vrbes aliarum minorum gentium Opida: *Elgiumuha*. Opidum exiguum, in planicie, prope fluvium *Sesseva*, ab Africanis conditum: *Tenezza* Civitas munita, olim exstructa ab Africanis in latere illius partis Atlantis quæ dicitur *Gheamina*; *Delgiumuha* Civitas nova in Monte altissimo sita, Arx valida, *Imizmizi* Vrbs ampla Scopulo insidens; *Tefrast* exiguum Opidum in ripa fluvii *Assifmel* positum; *Agmet* & *Hanimmet*. *Guzzula* ad Septentrionem Atlanti adhæret, ad Ortum *Hez* jungitur. Mittit hæc Regio Hordeum magna copia, & pecudes innumeras, habetque *Æris* & ferri Fodinas. Opida hic & Arces vallo carent: pagi frequentes, ampli, divites: regio omnis Incolis referta. *Duccala* regio ab Occasu a *Tensifto* fluvio initium capit, terminatur a Septentrione Oceano, a Meridie fl. *Habel* clauditur, atque ab Occidente fluvio *Hammirabih*. Pauca in hac Civitates muris cinctæ. Inter quas *Azafi* Civitas in Littore Oceani sita. Condidit eam Africani: *Conte* a Gothis & *Tir* ab Africanis condita; *Elmedina* quæ totius huius Regionis Caput; *Censopozzi* Opidum exiguum; *Subeit*, *Temaracost*, *Terga*, *Bulatiuan*, *Azamiur*, & *Meramer*. *Hafsara* regio ad Septentrionem *Duccalæ* confinis est, ad Occasum terminatur *Tensifto* fluvio, & ad Ortum fluvio *Quadelhabit* a regione *Tedeleres* discluditur. Multa ad hanc regionem pertinent Opida opulentissima, populo satis numerola, ut *Alemdin* Civitas in valle quadam quæ quatuor altis Mõribus cincta est, exstructa: quam Nobiles, Mercatores & Artifices habitant: *Tagodist* in cacumine Montis sita, quatuor aliis circumdata: *Elgiumuha* in monte altissimo condita, inter duos alios non minoris altitudinis; & *Bzo* Civitas antiqua in Monte admodum sublimi posita viginti circiter Milliaria *Elgiumuha* distans, versus Occasum. *Tedles* regio non adeo ampla est, ab Occasu terminatur fluminibus *Servi* & *Ommirabih*, ad Meridiem Atlanti contigua est: ad Septentrionem vero terminatur, ubi fl. *Servi* in fluvium *Ommirabih* prolabitur, unde regio ipsa triangulari forma clauditur. Sunt in ea nonnulla Opida: Præcipuum est *Tefza*, ab Africanis, conditum, populo satis frequens. Sunt & *Efza*, *Guhueb*, & alia. Præcipua Flumina huius Regni sunt *Tensift* & *Ommirabih*, qui ex Atlante Monte erumpentes in Oceanum se exonerant. Sed *Tensift* vritur in Marocci territorio, ac plurimis augetur fluviiis, inter quos magni sunt *Sifselmel* & *Niffir*.
Ommirabih

Flumina.

Omirabih vero scaturit inter altissimos montes, qua *Tedles* provincia *Fessano* Regno contermina est. In littore maris alibi magna Electri copia invenitur, quæ inde a Lusitanis atque aliis exteris exportatur in alias regiones, quod quidem Electrum vilissimo pretio coemunt. Multi hic Montes inter quos *Nysipha*, *Semedes*, *Seufana* &c. Quorum plerique frigidissimi atque sterilissimi sunt, adeo ut nihil præter Hordeum producant. In hoc Regno neque Templorum, neque Collegiorum, neque Hospitiorum copiam desiderabis. In urbe Marocco multa sunt Tempia, inter quæ nullum artificiosius, neque magnificentius, quam quod in medio urbis a dicto hali exstructum extat. Est & aliud ab hujus successore *Abdul Moimen* exstructum, & ab hujus Nepote *Manfor* ampliatum, multisque Columnis ex Hispania convectis opulenter redditum. Cisternam sub hoc Templo confecit, ejus magnitudinis, cujus totum est Templum: tectum Templo addidit plumbeum: singulisque angulis addidit Canales, qui pluviam aquam in Cisternam subjectam mittant. Turris ex lapide durissimo, quale Romanum Vespasiani est Amphitheatrum, altitudine Turrim Bononiensem in Italia superat. Gradus quibus ascenditur habent singuli novem palmos latitudinis: exterius vero muri latus decem. Septem habet hæc Turris mansiones. Huic superstructa alia turricula, quæ instar acus adurgit. Hæc tres alteram alteri superpositas habet mansiones, sitque ab una ad aliam lignea scala adscensus. Siquis è summa Turri despiciat, huic Homines quamvis Staturæ procerioris, non aliter ac pueri unius anni appareant. Habet & hæc turricula in summa parte ferrum quoddam Luna ornatum aurea, tres item Sphæras aureas, sic ferro insertas, ut maxima inferiorem, minima superiorem partem occupet. Est & Arx quædam munitissima in hac urbe, quæ si amplitudinem, si Muros, si Turres, si Portas ex Tibertino Marmore exstructas videris, Civitatem jure censeas. Templum habet altissima Turri ornatissimum, in cujus fastigio Luna, atque sub hac tres inæqualis magnitudinis Sphæras aureas, quæ omnes xxx mille aureos pendent. In hac Vrbe intra Muros Vineæ, Palmæ Horti spatiosi, Agrique Frumenti fecundissimi. Nam extra Muros terram colere, frequens Arabum vetat incurfio. Incolæ hujus regni alibi civiliores, alibi rudiores, & civilitatis plus satis ignari. Pane fere vescuntur hordeaceo, non fermentato, nec in furnis excocto, interdum vero cibum sibi ex Farina hordeacea Lacte & Oleo vel Butyro parant. Apud multos nullus mensarum & mapparum usus. Vestiuntur fere pannis ex lana in straguli modum confectis, caput vero panniculo quodam ornant, remanente tamen superiore parte nuda pileum non nisi senes aut docti Viri gestant, subuculas non habent, lecti vice culcitra villosa utuntur, cui se involvunt. Barbam radere solent antequam matrimonium contrahant, sed matrimonio juncti promissam gestant.

*Opera publica.**Mones.
Mores.
Vitus.
Vestium.*

E e e e iij

FESSANUM

maximas to-
pe suo *Hali* lo-
r: sed hæc am-
ia urbis portio
dum exiguum,
ucta ab Africa-
simo sita, Arx
Sefmel positum;
ittit hæc Regio
Arces vallo ca-
sifio fluvio initi-
te fluvio *Ham-*
a. Condiderunt
nis Caput; *Cen-*
regio ad Septen-
delhabit a regione
is numerosa, ut
les, Mercatores &
monte altissimo
um sublimi posita
ab Occasu termi-
vero terminatur,
nt in ea nonnulla
thueb, & alia. Præ-
ceanum se exone-
t *Sefmel* & *Nysis*.
Omirabih

Regio & ande
dicta.
Sims.

Soli fertilitas.

Animalium va-
ritas.

FESSANUM vel *Fessa* Regnum sequitur, quod *Ampelusia* olim a vitium copia nonnullis dictum: *Fessanum* nunc ab urbe ejusdem nominis. Hoc Regnum ditissimum & potentissimum, ab Occasu habet Mare Atlanticum, a Septentrione Fretū, Herculeum, ab Ortu Mulviam flumen, ab Austro Regnum Marocci. Est autem hic alibi optima Aeris temperies, alibi aliquanto asperior. Ac regio ipsa etsi nonnullis in locis prorsus aspera est, frigidissimis Montibus plena, ac in ea aliquot sint solitudines ac deserta: ipsa tamen univēse considerata, quamvis altera sui parte magis, altera minus, felicissima & fertilissima est. Ager enim tam Frugibus atque Fructibus abundat, ut nulli cedere videatur: passim Vites, Oleæ optime proveniunt. Ficum & Amygdalarum magnam habet copiam, magnam etiam Gossypii affluentia. Reperitur hic etiam Planta quædam, *Mau* dicta, fructum ferens valde dulcem ac esui gratissimum, magnitudinis Mali Citrei. Mahumetici Rabini hunc esse Fructum ajunt, qui Parentibus nostris Adamo & Evæ interdictus fuit, cujusque foliis pudenda texerunt: folia enim habet longa & lata: harum hic magna copia. Abundat Armentis, Pecoribus, Equis, Camelis, Capreolorum atque Leporum magna copia. *Fessa* Regiones sunt septem *Temesna*, *Terruovium Fessa*, *Algara*, *Elhabata*, *Errisa*, *Garetum*, & *Elchaufum*, sive *Chauz*. *Temesna* regio incipit a flu. *Omirabil* versus Occidentem, & protenditur ad Ortum versus *Buragragnum* fluvium: a Meridie terminatur Monte Atlante, & a Septentrione Oceano. Fuit semper hæc Regio totius Africæ Caput, in qua olim nume rabantur Opida plus minus x l: Castella vero ccc. Sed ob bella quæ ibi magnopere sævierunt, Civitates omnes & Opida deleta sunt, totaque Provincia vallata. Sed tandem denuo reviviscere cœpit postremis hisce temporibus, atque Opida prope cc continet. Inter ea *Rabao* Civitas magna ad littus Oceani condita. Hæc Muris & structura Marocco perlimilis, sed magnitudinis ambitus valde dissimilis. Sunt & *Thagia*, *Salla*, & alia. *Fessa* Territorium a fluio *Buragrago*, versus Ortum protenditur usque ad fluvium *Inavem*, a Septentrione fluio *Suba*, a Meridie Atlantis radicibus clauditur. Ager tam Frugibus, Fructibus atque Armentis abundat, ut optimis comparari possit. Vbiq; Vites, Olea & fruges optime proveniunt. Numerantur nonnulla Opida in agro Fessano: sed ipsa urbs *Fessa* primaria. Hanc putat Niger *Tamusigam* Ptolemæi, sed errat: ac potius *Volobium* esse ejusdem Ptolemæi cum Peucero & aliis credo. Sita est in Regni hujus medietate. Conditam ferunt circa annum Domini sepringentesimum octuagesimum sextum. Hanc Metropolim totius Mauritanie dicunt: & vulgo, teste Marmolio, Aulam totius Occidentis cognominant. Nomen habere ab auro, sunt qui opinentur: quod cum prima ejus fundamenta jacerentur, eo loco inventus fuerit Auri cumulus, quod Arabibus *Fes* appellatur. Alii Fluvium *Fez* qui mediâ interluit, urbi nomen dedisse autumant. Hic in urbem collapsus in infinitas fere partes, per quosdam aqueductus sese spargit, ac per singulas fere domos, per Tempia per Collegia, per Hospitia & Xenodochia sese diffundit. Deinde per foricas percurrrens, totius Civitatis fordes secum trahit, atque foras in fluvium inducit. Atque hæc dicitur

a: Fessanum
 habet Mare
 am Marocci.
 nullis in locis
 men univere
 im tam Fru-
 c. Ficuum &
 n Planta quz.
 Mahumetici
 oliis pudenda
 Equis, Came-
 Fessa, Algara,
 occidentem, &
 ptentrione O.
 us XL: Castella
 otaque Provin-
 pe c c continet.
 imilis, sed ma-
 grago, versus Or-
 icibus clauditur.
 e Vites, Olea &
 primaria. Hanc
 Peucero & aliis
 finum octuagel-
 ani totius Occi-
 amenta jaceren-
 i media interluit,
 aquaduetus sese
 e diffundit. De-
 it. Atque hæc di-
 citur

citur *Fessa* vetus. Est enim & alia urbs quæ *Fessa* nova dicitur, duplici cincta muro altissimo ac munitissimo. *Algara* regio a Septentrione Oceano abluitur, ab Occasu ad fluvium usque *Buragragum* protenditur: Orientale latus claudunt Montes *Gumara*, *Zaronis* & radices Montis *Zalaga*: a Meridie vero flu. *Bunaça* terminatur. Regio plana est, optima Aeris temperie gaudens. Equis & Pecore adeo abundat: ut non modo *Fessæ* his abunde provideat, sed etiam omnibus *Gumara* Montibus. Nemora hic rara: Capreolorum tamen atque Leporum magna copia. Fuerunt hic olim Opida & Arces quamplurimæ, sed bellorum injuria major pars deleta est. Opida præcipua sunt *Larissa*, & *Casur Elcabir*, hoc est Regum palatium. *Habat*, seu *Elabat* regio clauditur a Septentrione Mari Mediterraneo, ab Occasu *Algara* Paludibus, a Meridie *Smarga* fluvio, ab Ortum vero Montibus Herculeo Freto vicinis. Regio hæc fecundissima, ac Frugum omnium affluentia beata est, licet olim multo celebrior ac felicior fuerit, propter Civitates antiquissimas tum a Romanis, tum a Gothis conditas. In ea præstantiores urbes sunt *Arzulla*, seu *Azella*, ampla latis, atque a Freto Herculeo circiter lxx mill. distans. *Tingis*, seu *Tanger*, ampla & antiqua ad Oceani littus posita, & a Freto Herculeo xxx mill. distans. *Septa* seu *Senta* maxima Civitas ad fauces Herculei Freti, olim totius Mauritanie Metropolis, ac Hispanie æmula, quæ quidē tres Civitates sub Regno Portugallie sunt. *Errisa* regio incipit non procul ab Herculeo Freto, & ad fl. usque *Nocor* seu *Hocore* ad Ortum protenditur: ad Septentrionem prima sui parte, ut testatur Leo, terminatur Mediterraneo Mari, vergitque Meridiem versus ad eos usque Montes, qui *Fessæ* territorium spectant. Regio hæc prorsus aspera, Montibus frigidissimis plena, in quibus Arbores altissimæ ac rectissimæ. Frumentum non producit: Vinearum autem, Ficum, Olivarum atque Amygdalarum magnam habet copiam. Armenta hic rara: Caprarum vero, Asinorum atque Simiarum in hisce Montibus magnus reperitur numerus. Opida hic rarissima, Pagi frequentissimi. *Gareti* regio initium sumit ab Occasu a *Medulo* flumine, & ad fluvium *Mulviam* ad Ortum terminatur, a Meridie Montes ipsam a desertis Numidie separant, a Septentrione ad Mare Mediterraneum protenditur. Ager hujus Regionis fragosus, incultus atque aridus, Numidie deserto non admodum natura dissimilis: ipsa autem Regio Incolis nuda fere est, postquam duas hujus præcipuas urbes *Medelam* & *Chesalam* Hispani occuparunt. *Chaus* ultima *Fessani* regni regio continet tertiam ipsius fere partem: namque in longitudinem cxc mill. patet, nempe a fl. *Zba* ad Ortum, ad fl. *Gurguigara* ad Occalum, in latitudinem vero mill.

mill. clxx. præbet: complactus sunt *D*ia, & opulentia aliquot navigantes in horrida *S*ia & lato simul ac *Lissus*, ex *Gum*Portus ingressu longitudinem ci & desertam refer brevitatis studio legia, Xenodochia ambitum *tanvea* ambibus ccto luce legia in quibus fer quod extruendum

Et hæc de *Mar*dum in littore *Ma*cupatum. Inter due Sed de hoc Opido

mill. CLXX. Nam omnis ea Atlantis pars quæ Mauritaniam spectat, teste Leone, hujus Regionis latitudinem præbet: complectitur & bonam planicie & Montium partem qui libye sunt contermini. Præcipua loca hujus tractus sunt *Dubdu* Opidum antiquum, & *Teza*, maxima, nobilis, & opulentissima Vrbs, quæ Civium frequentia, & opulentia tertium in tota Regione sibi locum vendicat. Regnum hoc multis irrigatur Fluviiis, quorum aliquot navigabiles: præcipui sunt *Subu* & *Luccu*. *Subu* Veteribus *Subur* dictus, originem ducit ex maximo Fonte in horrida Silva Seligi Montis Provincia Cheuz, atque multos recipiens fluvios per longum tractum discurrit, & lato simul ac profundo Ostio in Oceanum sese exonerat, ubi Naves etiam magnas recipit. *Luccu* Ptolemæo *Lissus*; ex Gumaræ Montibus originem ducens in Oceanum labitur. In ejus Ostio sita Civitas *Haraidos*, cujus Portus ingressu difficillimus. Montes hic multi, inter quos *Zarbon*: Mons qui a planicie *Esfais* incipiens, patet in longitudinem circiter triginta miliaria Occidentem versus, & in latitudinem decem: eminus Silvam magnam & desertam refert, cujus Arbores omnes sunt *Olivæ*, *Zalaga*, item *Selego*, *Argan*, *Centsopozzi*, & multi alii, quos brevitatis studio omittimus. In urbe *Fez* multa pulchra sunt & ampla ædificia, publica privataque. Tempia, Collegia, Xenodochia. Tempia sunt 1500 in quibus magnifica & splendida. Summum templum quod vocant *Caravæa* ambitum habet sesquimilliaris. Portas amplas atque altas unam & triginta. In hoc Templo singulis noctibus 100 lucernæ accenduntur. Reditus Templi in singulos dies feruntur esse ducentorum aureorum. Collegia in quibus seudiosi artibus, medicinar, legibus operam dant, per multa sunt. Vnum præ ceteris nobile, in quod extruendum Rex *Habu Henon* quadringenta octoginta aureorum millia effudisse dicitur.

PENNON DE VELES.

Et hæc de *Marocci* & *Fessa* Regnis: restat paucis explicandum *Pennon de veles*, quod antiquissimum est Opidum in littore Maris Mediterranei constructum ab Hispanis *Velles de Gumenera*, sive etiam *Pennon de Velas*, nuncupatum. Inter duos visendæ altitudinis Montes situm est. Alii ab Africanis, alii a Gothis ædificatum scribunt. Sed de hoc Opido in Theatro Urbium plura.

F f f f

ABISSINORUM

Flumina.
Montes.
Opera publica.

Abissinorum Regnum.

594

Regio.

ABISSINORUM Regnum, *Æthiopia quæ sub Ægypto, Ptol. dicitur. Ejus Princeps Mauris Aficla-*
bassi, lingua Æthiopica Joannes Belul, quod est altus, seu pretiosus non Presbyter, ut quorundam fert
opinio, dicitur. Hic se Davidis ortum stemmate gloriatur: utitur autem plerumque istiusmodi in-
scriptione. N.N. Supremus meorum Regnorum, a Deo unice dilectus, Columna fidei, oriens ex stirpe Juda, Fi-
lius, David, Filius Salomonis, Filius Columna Sionis, Filius ex semine Jacob, Filius manus Maria, Filius Nahu secundum
carne, Filius Sanctorum Petri & Pauli secundum gratiam, Imperator Superioris & Minoris Æthiopia, & amplissimorum
Regnorum, Jurisdictionum & Terrarum, Rex Noe, Caffares, Fasiger, Angola, Baru, Balignaze, Adeæ, Vanguæ,
Goyama, ubi Nilus fontis, & c. Hic inter maximos nostræ ætatis Monarchas procul dubio censendus, ut qui inter
utrumque Tropicum a Mari Rubro ad Æthiopicum fere Oceanum pertingat. Et ut aliquanto accuratius ejus
Imperii terminos describamus: a Septentrione habet Ægyptum (quæ subest Turcis) vicinam: ab Ortu ad
Mare Rubrum & Sinum Barbaricum ex parte pertinet: a Meridie Lunæ Montibus a Natura vallatur: ab Oc-
casu vero Regno Congi, Nigro Amue, Nubiæ Regno & Nilo flumine terminatur. Quibus terminis Veterum
Æthiopiam sub Ægypto cognominatam, Troglodyticam, & Cinnamomiferam regionem, & Libyæ Interioris
partem videtur comprehendere. Regio ipsa in universum (ut ex recentioribus qui eam lustrarunt, constant)
fertilissima. Ætas ibi gemina est in anno, & ferme perpetua: ut uno tempore in aliis agris fiat sementis, in
aliis vero messis. Alicubi singulis mensibus novæ Fruges, Legumina præsertim frunrur. Triticum quidem re-
gio parce producit: Hordeum vero, Milium, Sesamum, Ciceres, Fabas, aliæque Legumina copiosissime pro-
fert: quorum nonnulla nobis ignota sunt. Hebeno Persico & Siliquaastro abundat. Aromata Piperis, Cinna-
momum & Gingiberis hic leguntur. Saccharum etiam in arundinibus copiose producit, sed ipsum coquere &
expurgare non norunt. Vites istic multæ sunt, Vini tamen hic nullus usus, præterquam in aula Regis & magni
Patriarchæ. Mala medica, Citrea & limones magna copia hic sponte proveniunt: Mellis item immensa vis. Nam
Apes etiam in ipsis hominum habitationibus nutriuntur: undæ Ceræ tantam conficiunt copiam, quæ toti Re-
gioni ad candelas conficiendas sufficiat absque Sevi usu. Linum habet etiam hæc Regio, sed incolæ artem ex
ipso telas conficiendi nesciunt, atque magna ex parte pannos suos ex Gossypio sibi parant, cujus hic magnus
est proventus. Metalla habent Auri, Argenti, Aeris, sed ea non expurgant, artem ignorantes. Habet insuper
hæc Regio omnis fere generis Animalia, & Aves: uti sunt Elephantes, Leones, Tigres, Pardales, Lynces, Rhino-
cerotes,

Sinu.

Solifertilitas.

Animalium va-
rietas.

Occidentis

s Mauris Asicla-
 quorumdam fert
 que istiusmodi in-
 ex stripe Juda, Fi-
 us Nabu secundum
 spia, & amplissimo-
 rize, Adia, Vangua,
 andus, ut qui inter
 to accuratius ejus
 am: ab Ortu ad
 a vallatur: ab Oc-
 terminis Veterum
 & Libyæ Interioris
 arunt, constant)
 s fiat sementis, in
 ticum quidem re-
 copiosissime pro-
 a Piperis, Cinna-
 ipsum coquere &
 ala Regis & magni
 immensa vis. Nam
 iam, quæ toti Re-
 d Incolæ artem ex
 ejus hic magnus
 es. Habet insuper
 s, Lynces, Rhino-
 cerotes,

ABISSIORVM REGNV. M.

395

Imperium majorem.

cerotes, Meles, Simia & Cervi (quod contra Veterum opinionem, qui negant Africam alere hoc Animal) Bo-
ves, Oves, Capræ, Asini, Cameli, Equi, Sæpissime etiam hic a locustis mirum in modum infestantur. Olim a Re-
ginis duntaxat gubernata hæc Regio fuit. Vnde in historia veteris Testamenti legimus venisse ad Salomonem
Regem, Austri Reginam de Saba, audiendi causa admirandam ejus sapientiam, circiter annum mundi 2954.
Nomen Reginæ huic fuit *Maqueda*. Credunt Æthiopiæ Reges ex Davidis stirpe, & Salomonis familia sese pro-
creatos esse. Idcirco se Filios Davidis & Salomonis, atque adeo Sanctorum Patriarcharum appellare solent,
quod ex eorum semine orti sint Nam ex Salomone filium suscepisse *Maquedam* illam fingunt, quem *Meilech*
nominavit. Postea *David* fuit dictus. Is secundum eorum commentum, cum annum ætatis vigesimum atti-
gisset, ad Salomonem Patrem & Præceptorem a Matre remissus, ut doctrina & sapientia utili ac salutari ab eo
imbueretur. Quod simul atque assecutus fuit *Meilech* seu *David*, permissa Salomonis, Sacerdotes & Comites
Nobiles multos de singulis duodecim Tribubus sibi adjunxit, & in Regnum Æthiopiæ reversus, gubernatio-
nem ejus suscepit. Ac una etiam legem Domini, Circumcisionemque eodem importavit. Hæc primordia fuere
Religionis Judaicæ in Æthiopia, & aiunt in hodiernum usque diem ad aulicæ ministeria & canonicatus nulli
admitti, nisi de stirpibus ex Iudæa adductis oriundos. Ab his igitur propagata est doctrina de Deo in Æthio-
pia, & radices egit, ut ad omnes ætates consequentes permanarit. Nam & libros Propheticos retinuerunt
Æthiopes & Hierosolymam adorandi causa verum Deum patrefactum in Regno Israelis profecti sunt. Quod
ex historia Eunuchi Candacis Reginæ, quæ *Judub* proprio nomine dicta est, profecti, intelligi potest. Is enim
circa annum a morte & resurrectione Iesu Christi, x, Hierosolymam cclx Milliarum itinere accessit. Cum
ibi officium & cultum Deo debitum tribuisset, & jam domum rediret, in curru sedens Prophetam Esaiam legit.
Itaque ad eum divino mandato missus fuit Philippus, Christi Discipulus. Et cum processissent ambo ad Urbem
Bethzur, tribus miliaribus ab Hierosolymis: ibi in radice Montis Fontem conspexit Eunuchus, cujus Aquas
Philippo baptizatus est. Reversus vero in Æthiopiam Eunuchus baptizavit Reginā, & magnā familiæ regis
populi partem. Ex quo Christiani ceperunt esse Æthiopes, fidemque Christi nam omni sequenti tempore
professi sunt. In toto hoc Imperio urbes paucæ: ac vicatim habitatur. Præcipua regna ad Superiorem Æthiopi-
pertinentia, quæ ut plurimum Abissinorum Imperatori subjacent, sunt hæc sequentia. *Regnum Barnages*: Hoc
fluvio Abanchi & mari Rubro clauditur: urbs primaria est *Beroe* seu *Barna* Ptolemæo *Colone* dicta, ut Sanus
placet: hic Regis vicarius degit: qui Abissinorum Regi ccl. equos quotannis pro tributo pendit, cum sericis
aliisque mercibus; Bassæ vero Turcico mille, uncias auri. *Tigremæon* Marabo fluvio proximum & mari rubro
quotannis pendit suo Imperatori cc. equos ex Arabia advectos. Subest huic Regno Regnum *Tigrai*, in quo
urbs *Caxum* seu *Cassumo*, sedes olim (ut in eorum annalibus est) *Regina Saba*: ac post etiam *Candaces* Regina

Ango

A
per-
duo
com
plur
artic
Patr
& *De*
ment
mafc
quam
fennel
adult
morer
peccat
servant
neque
more
except
cant. M
jugium
punium
provest
ac rebel

Angot; regnum nunc caret, utuntur pro ea salis & ferri globulis. *Amara* nomen habet a Monte in quo Imperatoris Filii firmo & vigili presidio servantur, ut defuncto Imperatore heres educatur. *Fluvii* in hoc Regno duo memorabiles per *Æthiopiam* labentes *Abanhi*, qui *Astapus* Ptol. & *Tacassi* qui Ptol. *Astaboras*, in quem complures alii Amnes confluunt. Fontis *Abanhi* est *Barcena Lacus* amplissimus sub *Æquinoctiali* jacens, in quo plures Insulæ. Hic lacus est *Coloe Palus* Ptolemæi. Incolæ Christianam religionem profitentur, eorumque Fidei articuli præcipui sunt hi. Credunt in unum Deum Creatorem Cæli ac Terræ, in tres Personas distinctum, Deum Patrem, Deum Filium ex Patre ab æterno genitum: qui pro nobis carnem assumpsit mortuus est, & resurrexit; & Deum Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedentem. Hæc summa est totius religionis. Vetus Testamentum cum Novo sic coniungunt, ut ritus nonnullos Iudaicos & Christianos sequantur. Infantes omnes masculos pariter & femellas, octavo ætatis die circumcidunt. Nullam tamen salutem circumcisioni adscribunt, quam in sola fide in Iesum Christum collocant. Sed ad quadragesimum diem masculos, ad octogesimum vero femellas, nisi aliqua ægritudo festinationem uideret, baptizant. Singulis annis Baptismum renovant, tam in adultis, quam in infantibus, proferentes hæc verba. *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti*. Hunc morem a Majoribus acceptum sancte observant, non ut primum Baptismum extenuent, aut infirmum, sed ut a peccatis absolutionem singulis annis consequantur. Administrationem Cænæ Domini sub utraque specie observant, tam Laici, quam Clerici. Confirmationem & extremam Unctionem neque pro Sacramento habent, neque usurpare solent. Sabbathum æque ac diem Dominicum ab opere immune habent, veteri Christianorum more. Legis usum illum maximum esse putant, ut peccata nobis ostendat: servari vero a nullo mortalium posse excepto Iesu Christo, qui eam pro nobis implevit, credunt. Sanctos quidem amant & venerantur, sed non invocant. Mariam Christi Matrem magno honore afficiunt, non tamen adorant, neque opem ejus implorant. Conjugium Clericis & Presbyteris non minus quam Politicis permittitur. Omnem fornicationem & libidinem puniunt. Habent Patriarcham Ecclesiis præsentem, Virum perspectæ Probitatis, gravem bonæ Doctrinæ & provectæ ætatis: cuius munus est Ecclesiasticos Status in unionem conservare, Ecclesiasticam Disciplinam tueri, ac rebelles excommunicare. Episcoporum, aliorumque Ecclesiasticorum electio, penes solum Regem manet.

F f f iij

Regnum

Flumina.

Incolarum Mo-
res.

*Regio.
Situs.*

*Soli temperies.
Soli fertilitas.*

*Animalium va-
rietas.*

Regnum Congi, aliis *Manicongo* amplum potens & opulentum. A promontorio *S. Catharina* quod secundo gradu abest ab *Aequinoctiali*, Austrum versus protenditur usque ad Promontorium *Ledo*. Habetque ad Occasum Oceanum *Aethiopicum*: ad Meridiem Montes *Lunæ*, & *Casere* populos; ad Ortum Montem, a quo Fluvii emanant, qui in Nili fontes prolabuntur: & ad Septentrionem territorium Regni *Benin*. Mira hic Cœli clementia incredibilisque Aeris temperies, hyeme atque æstate nunquam sævientibus. Abundat Regio Frugibus, Tritico, Milio, Oryza, Arboribus fructiferis. Palmarum plures habet species, unam quæ *Dactylos* producit, alteram quæ *Nuces Indicas*, tertiam ex qua Oleum, Vinum, Acetum, Panem conficiunt. Ex Arboris cacumine terebrato vel fisso, succus quidam lacti similis emanat qui initio dulcis, postea tractu temporis acescit. Ex Fructuum pulpa Oleum exprimitur nostro Butyro haud ab simile, cuius usus est in cibis, unctionibus, lucernis. Sunt & *Cassia*, & *Cedri* magna copia. Nec desunt in Hortis omnis generis Herbarum ac Fructus ut *Pepones*, *Melopepones*, *Cucumeres*, & similes, præter alia genera quæ cum nostris Europæ Climatibus non conveniunt. Omnis præterea hæc regio Metallorum dives est, etiam *Argenti*, imprimis circa *Loandam* Insulam. Arborem etiam habet alibi *Ensada*, cujus rami tenuia quædam filamenra demittunt, quæ ubi terram attigerunt, sibi oleoscunt, ex his fructu in Arbores, mira propagandi aviditate. Animalium varii generis hic ingens copia. Elephantum imprimis hic maximus proventus, quos vernacula lingua ipsi *Manzæ* vocant, miræ magnitudinis, quorum dentes celos perpendunt. Reperitur & *Feræ* genus, ipsis *Zebra* dictum, magnitudine & forma *Mulæ* instar. *Mulæ* autem genus non esse fecunditas arguit: fortum enim parit: habetque pellem a ceteris Animalibus dissimilem: utpote trium diversorum colorum fasciis variegatam: nigris nempe, albis & fulvis. Animal tantæ velocitatis atque feritatis, ut domari, neque ad Hominum usum accommodari ullo modo possit. Adagium *Lusitanis* hinc fertur, *Velox ut Zebra*. Sunt & hic, ut alibi, *Leones*, *Tigres*, *Vubali*, *Onagri*, *Lupi*, *Bulpes*, *Cervi*, *Lepores*, *Cuniculi*, *Simiæ*, *Chamæleontes*, & *Serpentum* multa genera. Item *Porci*, *Oves*, *Capri*. At non habent *Equos*, *Boves* aut alia Iumenta humanis usibus apta. Quare lignis Equis,

Equis, teste Maphæo, utuntur. Cujus commentum tale est. Cantherio seu tigno dodrantalis ferme crassitudinis, pedum octo longitudinis, Bubulum corium ad sellæ amplitudinem extendunt, huic exhippio divaricationibus Viator insidet: Baiuli succollât duo, & ubi longum iter est, succedunt alii. Abundat etiam Zibethis, Animalibus formam Felis nostræ domesticæ habentibus, sed paulo minoribus. Habent autem in se Odoramenti genus quoddam pretiosi quod & *Zuberhum* dicitur. Nutrit insuper Aves omnis generis, inprimis Psittacos virides & cinericios. Struthiones item, Pavones & Gallinas Indicas, Perdices & Anates: habet & Phasianes, Columbas, Turtures, & minorum Avium quæ *Becca-fichi* Incolis dicuntur, infinitum numerum. Aquilarum præterea, Falconum, Accipitrum fringilliariorum, Pellicanorum magnam vim. Sunt & multæ Ardez candidæ, *Aves Regiæ* dictæ, ac aliæ Gruibus similes, quas Incolæ vocant *Flemminges*. Dividitur autem Regnum Congi in Provincias sex, *Bamba, Songo, Sundi, Pango, Batta & Pemba*. *Bamba* littoralis est, ab Ambrizi flumine ad Coanzam usque: regitur a variis Præfectis, quos ipsi *Mani* vocant. Primaria urbs est *Panza*, sita in planicie quæ est inter fluvium *Loze* & *Ambrize*. Hic moratur Præfectus Provinciæ, distatque a Mari c. m. pass. *Songo* ad flumen *Zaire* sita est. Primaria urbs est *Songo*, in qua Præfectus hujus provinciæ agit. *Sundi* a Congi urbe ad fluvium usque *Zaire* protenditur, Metallorumque variorum copia abundat. Incolæ ferrum ceteris præferunt, quod ex eo gladii, cultri, arma cudi possint: habent & zebelinos & Martes, aliaque Animalia quæ in ceteris quoque Provinciis inveniuntur. *Pango* a Septentrione Sundi contermina, a Meridie Batta, ab Occasu Comitatu Congo, & ab Ortum montibus Solis terminatur. Urbs primaria in qua Præfecti degunt Provinciæ cognominis est, diciturque *Pango*. *Batta* quinta Provincia: ejus fines sunt a Septentrione Pango, ab Ortum extenditur ad montes Solis, & ad radices Montium Salnitri. Et a Meridie usque ad Montem Bruseiato. Hisce finibus *Batta* terminatur, atque urbs ejus primaria, in qua Princeps habitat, similiter *Batta* dicitur. Sexta & ultima Provincia *Pemba* sita est in medietate Regni Congi. In hac sita est totius Regni urbs primaria & Regia. Hæc hodie S. *Salvatoris* nominatur, olim vero dicta fuit *Banza*, quæ vox significat Aulam in qua Rex aut Præfectus plerumque agit. Sita c. 100 mill.

CONGI REGNUM.

607

mill. paullo plus minus a mari in magno & excelso Monte. Multis Fluvii regio ipsa irrigatur. Præcipuus est *Zaire* è lacu *Zembre* ortus. Latitudo quibusdam locis est quinque milliarius : tantam autem aquarum vim in Oceanum Æthiopicum evolvit, ut x, atque interdum xvi milliis fervet dulcedinem. Adverso flumine ad v tantum Millia navigare licet: occurrentibus postea undis, magno impetu, quia è cataractis ruunt. In Fluminis Ostio Insulæ quædam sunt, quibus per Vicarios suos Rex Congi imperat. Lembi illic ex arbore Licondo capaces cæ Hominum. Crococilos capiunt, & Hippopotamos, & Piscem, quem ipsi *Ambize Angulo* vocant, quingentarum librarum, eximii saporis, quem sub pœna capitis Piscatores ad Regem deferre coguntur. Et quæ admodum Flumina Piscibus abundant, sicutiam Sinus & Maria. Et potissimum quibusdam Piscibus quos vocant *Sardinas* & *Anchovies*, quorum tanta copia est, ut hiberno tempore ultro in litus saliant. Sunt & alia generis Piscium delicatiorum, ut Accipenseris vulgo Sturiones, Mulli & hujusmodi: ac Cancrorum magna copia: adeo ut maxima pars adcolarum maris iis vivant. Non desunt Montes, inter quos altissimus Lusitanis, *La Sierra Complida*, hoc est, *Longus Mons*: *Mons Crystallii* sic dictus a magna copia Chrysalii quæ in eo reperitur: valde excelsus hic & incultus. Sunt & alii qui dicuntur *Sierras de Sol*, id est, *Montes Solis*, qui supra modum alti sunt. Alii item qui dicuntur *Montes Salmuri*, quia in iis ingens hujus Mineralis vis: *Montes Cabambe*, ingentem Argenti vim proferentes, & alii: Incolæ & potissimum Bambæ proceri, robore corporis gladiatorio, vastis musculis: gestant grandes gladios, Heloeticis similes, quos a Lusitanis coemunt. Vno ictu vivum Hominem medium dissecare, aut Bovi vivo caput præscindere, Ludus est. Fuere qui vas Vino plenum cccxxv librarum brachiis suis gestarint. Monilia sibi neſtunt ex caudis Elephantorum. Ex hac Provincia talium Virorum xl millia colliguntur ad militiam Regis Imperio, quoties id usus aut necessitas postulat.

Flumina.

Maria.

Montes.

G g g g

GVINSA

crassitudi-
divaricatis
bethis, Ani-
doramenti
is Psittacos
asianes, Co-
ularum præ-
andiz, *Avea*
Congi in Pro-
ad Coanzam
e quæ est inter
flumen *Zaire*
fluvium usque
quod ex eo gla-
que Provinciis
ngo, & ab Or-
est, diciturque
ntes Solis, & ad
minatur, atque
Pemba sita est in
uatoris nomina-
e agit. Sita cto r
mill.

Guinea cum Insulis S. Thomæ,

Principis & Anni boni.

GVINEA.

Regio.

GVINEÆ Regnum eo tractu est, quo *Gangis* Æthiopes, de quibus apud Orosum & Æthicum, teste Ortelio. Incolis *Ghimis* dicitur. Regio Nigritarum est. *Nigritæ* dicuntur adcolæ fluminis Nigri, qui mediam regionem præterfluit Nili instar agros vicinos fecundans. Crescit hic, ut & Nilus mense Iunio, totos dies x. l. quibus per regionem vicinam navigare licet. Ita limo obdusa tellus miro proventu rerum luxuriat. Circa flumen planities amplæ, nulli Montes aut colles. Silvæ frequentes, quibus Elephantis pascuntur. Crebri Lacus, qui ex Nigri inundatione dicuntur remansisse. Aer saluberrimus, adeo ut morbo Hispanico laborantes, si in eam regionem proficiscantur cæto convalescant. Sermo Nigritis varius, pro Cælo & Solo. Religio varia: Sunt in Mediterraneis Christiani, Mahumetistæ, Gentiles. Maritimi vero omnes Idola colunt. Reges Nigritarum sunt tres. *Tombuti*, *Borni*, & *Gaoga*. *Gualata* etiam proprium Regem habent. Color omnibus nigerrimus. Ceterum *Guinea* Regnum inter *Gualatam*, *Tembusum*, & *Melli* situm est, a Nigro flumine ad Oceanum usq; Æthiopicum. Aer *Guineæ* nostris corporibus noxius est, tum ob Cæli intemperiem, tum propter pluvias, quæ putredinē pariunt & Vermes. Est autem Hordeo, Oryza, Gossypio, Auro. Ebores: Ovis item & Gallinis abundans. Est & Aromaticum quoddam genus, sapore piperi conforme, Lusitanis *Melegreia* dictum. Aliud item duplo efficacius Piperi Calicutiano, vocaturq; dictis Lusitanis *Pimienta del Rabo*, quod tamen vendere non licet, ne vulgare Piper prorsus sordeat & vilescat. Fructus alios præter Dactylos nullos habet, sed eos ex Numidia aut *Gualata* incolæ perunt. Quadrupedum imprimis Elephantorum & Simiarum, Aviumq; ingentē habent copiam, præsertim vero Pavonum & Psittacorum cinericiorum. Habent & minutas quasdam Aves quæ ex arborum ramis pendulū sibi ipsæ nidum singulari arte construunt. Arcem, Opidum, urbem, non habent. Pagum unum duntaxat amplissimum, quem Principes, Sacerdotes, Doctores, Mercatores incolunt: ceteri sparsim degunt. Circa *Caput Lupi Conçalvi* incolæ Solem, Lunam, Terram adorant: hanc sputo inquinare magnū apud ipsos piaculum. Cutem sibi ipsi conscindunt potius quam scarificant, & postea unguento quodam colorato tingunt: bello ipsi, nobis stupendo spectaculo. Solutant Principem in genua prolapsi, manibus complois: aliis inelamant *Fuio*, *Fuio*, *Fuio*. Inter prandendum potu abstinent, pransi bibunt vel Aquā vel Vinum ē Palma. Palma hæc non ea quæ Dactylos seu Carvotas fert, sed ab hac arbor diversa, quovis anni tempore succum emittens. Arboris truncum sauciant, lachrymam inde manantem vase aliquo exceptam ad ebrietatem usque hauriunt: quippe cum liquor is sit Vini quovis etiam generoso meracior. Color ei subcinericius, *Mignolum* vocant. Nec major est proventus arbori, quam binæ ternæ mensuræ intra diem naturalem, Fert ea

Situ.

Cæli temperies.

Solis fertilitas.

Animalium varietas.

Moru.

Vectu.

icum, teste
Nigri, qui
s mensē lu-
s mitro pro-
quibus Ele-
nus, adeo ut
gritis varius,
laritimi vero
brium Regem
elli situm est, a
Coeli intem-
stypio, Auro,
orme, Lusitanis
nientia del Rabo,
r Daçylos nul-
orum & Simia-
labent & minu-
tem, Opidum,
res, Mercatores
ant: hanc sputo
postea unguen-
genua prolapsi,
bibunt vel Aquā
sa, quovis anni
uo exceptam ad
lor ei subcineri,
Fertea

Vestium.

Fert ea arbor fructum Olivæ triplici virtute pollentem : Oleum videlicet , ut odoris violacei , saporis olivæ : id si dapibus adhibitum fuerit , eas uti Crocus tingit , aut eo amplius , Viri juxta & Feminæ nudo capite incedunt : quibusdam tegmen est ex corticibus arborum aut Nuce Indica confectum . Sunt qui superius labrum fauciatum habent , perque illud foramen & per nares Eboris frusta adigunt , hoc ipso ut opinantur , valde formosi . Alii ex interstitio narium , aut è labris ebur gestant , & conchas : quidam etiam pertuso inferiore labro linguam tanquam per os alterum exertant . Vestimenta contexunt ex arborum libris , hisque decore scilicet , verenda tegunt : ex iisdem storeis non ad usum , sed ad ornatum nexas gerunt Simiarum & Cercophithecorum pelles , cum Nola . Oculum alterum rubro colore tingunt , alterum cæruleo . Feminæ ditiores ingentes annulos ex ferro , ære rubro , aut stanno cruribus necant . Pollremum in stupida & putida barbarie mirificæ sibi placent . Horum numi aurei sunt nulla inscriptione insigniti : utuntur etiam numis ferreis in rebus vilioribus emendis .

Insula S. Thomæ.

*Regio & unde dicta.**Situs.**Aeris qualitas.**Solifertilitas.*

INSULA S. Thomæ sequitur nunc explicanda : inventa a Lusitanis die festo B. Thomæ , a quo etiam inditum loco nomen . Sub ipso Æquatore sita est forma pene rotunda . Ejus diameter est LX milliarium . Hæc cum detegeretur tota consistat erat proceris arboribus , quarum rami sursum crescebant . Pestem nescit : Aer calidus , & salubris : pauci tamen Christiani hic ad quinquagesimum ætatis annū pertingunt : ita ut prodigiosum foret inter illos cana barba aliquem videre . Indigenæ vero facile ad centesimum annum vivunt . Dies noctibus semper æquales . Mensibus Martio & Septembri crebræ & densæ pluvie decidunt , quibus solum humectatur , cæteris mensibus rore copioso recreantur Fruges . Solum ipsum Insulæ tenax , lentum , colore subruffo . Frumentum , Vites , aut Arborem duriuscula ossa habentem non patitur : fert aurem Melones , Cucumeres , Cucurbitas , Ficus , Gingiberis & Sacchari inprimis ingentem copiam , adeo ut quotannis XI. naves Saccharo onustæ solitæ fuerint ex hac Insula alio exportari , proque Saccharo suo Vinum , Caseum , Frumentum , Coria , aliaque ad vitam necessaria importari . Sed desijt proventus iste ex quo tempore vermiculi quidam arundinum radices perfodere cœperunt , adeo ut nunc vix VI. naves Saccharo illic nato possint quotannis onerari . Liberaliter etiam Milium , Orizam , Hordeum præbet . Lactucas item , Brassicas , Rapas , Betam , Petroselinum , Herbas hortenses magna luxurie profert . Præter has radicem quæ apud Indos crescit in Insula Hispaniola , quæ illic *Batata* dicitur . Nigri hujus Insulæ dicunt *Iguamam* , ac plantant tanquam herbam eximiam eorumque vitæ necessariam . Cortex exterior nigri coloris est , interior albus forma oblonga , instar majoris rapæ , atque in radice plures ramos habet . Castaneas gustu repræsentat : melior tamen & delicatior . Vulgo sub cineribus aut prunis cocta , aliquando etiam cruda comeditur . Incolæ Hispani huc aliquot Olivæ , Persicos , Amygdalos , aliasque arbores transfulerunt : quæ plantatæ pulcherrimæ quidem aspectu fuerunt sed nunquam ullos tulerunt fructus . Est in hac Insula Cancrorum mirificum genus , quod in tera Talparum instat

infla-
tur
ci.
Episc
piscar
narum
moro
suffici
sunt,
que P

HA
In
chari c

A

ficianr.
phrasto
gnæ Lib
hilari ac
attuli, pl
gationer
ribus Alo
Leonem
De Nilo
horii, No

instar degit, thalassii coloris : solum subvertens : hoc omnia longe lateque infestat, arrodit, absumitque. Reperitur etiam in hac insula Avium ingens numerus, Perdices, Sturpi, Merulae, Passeres virides modulantes, & Pistracii. Urbem in ea Lusitani condiderunt *Pavoasam*, ad flumen, in qua 1500 familiae creduntur habitare, praeter Episcopum aliosque ordinis Ecclesiastici homines. Portum optimum annemque saluberrimum habet. Ad piscationes incitant in Mari omnis generis pisces. Imprimis vero res miranda est infinitum numerum Balenarum conspiceret, quae in hoc, & in reliquis Africae littoribus reperiuntur. In media Insula mons est valde nemorosus, qui perpetuo nubibus tegitur adeo densis, ut ex Silvis aquae manent rigandis Sacchari arundinibus sufficientes: quoque Sol est sublimior, eo magis Caelum est circa Montem illum nebulosum. Incolae partim albi sunt, partim nigri. Mirum quod narrant, nigros admodum Pulicibus, Pediculis & Cimicibus infestari: albos neque Pediculos, neque Pulices, neque Cimices in lectis habere.

Animalium varietas.

Vires Pavoas.

Mons.

Insula Principis.

HAUD procul inde, citra Aequinoctialem tamen gradibus pene tribus, *Insula est Principis*. Hæc ex eo nomen traxit, quod *Principi* Portugalliae hujus Insulae reditus esset assignatus. Satis culta est, & proventu Sacchari celebrata. Crescit & in ea Palma, cujus supra mentionem fecimus, ex qua succum eliciunt quo, sitim levât,

Vnde dicta.

Coli fertilitas.

Anni Boni Insula.

ANNI boni vel de *Annobon* Insula, sic dicta, quod sub novi Anni auspicia detecta fuerit. Ea ultra Aequinoctialem Austrum versus pari intervallo sita est. Inhabitata est: sed ad ejus littora optimae piscationes fiunt: atque his locis Pisces volantes interdum apparent. Crocodilorum etiam hic ac venenosorum Animalium incredibilis copia. Atque hæc de *Guinea* & hisce Insulis, deque *Africa* hæcenus dicta, sufficiant. Libet autem adscribere Coronidis quasi loco, quod Aeneas Gazæus Græcus Scriptor retulit in Theophrasto suo, sive libro de animarum immortalitate, & resurrectione mortuorum, Martyres ac Sacerdotes magnæ Libyæ, evulsa a Tyranno & excisa ipsorum lingua, nihilominus clare locutos fuisse, ac annunciasse animo hilari ac magno Dei magnalia, quod obitupefactum se vidisse & audivisse commemorat. Qui porro, quam ego attuli, plura petat, consulat monco ex veteribus Salustium in bello Jugurthino: Hannonis Africae circumnavigationem apud Arrianum: & Iamboli, apud Diodorum Siculum: item Melpomenen Herodoti. Ex recentioribus Aloysium Cadamustum: Vascum de Gama: Franciscum Alvares, qui Æthiopiam perstravit: Ioan. nem Leonem qui omnium accuratissime eam descripsit: & Ludovicum Marmolium: item Livium Sanutum, & alios, De Nilo fluviio totius Orbis terrarum maximo, extant litteræ Ioannis Baptistæ Rhamusi, & Hieronymi Fracastorij. Nos ad tertiam Orbis partem Asiam pergitimus.

Vnde dicta.

G g g g iij

In Asia

Turcicum Imperium.

Nomen.

Sinus.

Soli fertilis.

Animalium
varietas.Imperium ma-
jor.

IN Asia, ad quam nunc pervenimus, *Imperium Turcicum* primo loco occurrit. *Turcarum* meminit Mela libro primo: Eosdem agnoscit Plinius lib. v. 1. cap. v. 11. neque est dubium quin ab his & nominis & gentis originem traxerint illi, qui longelateque hodie imperitant, ignavia & dissensionibus nostris magni. Postellus putat eos Hebrais *Togarma* nominari: sicutiam Benjamin Tudelensis. Hi se ipsos *Musulmannos* vocant, hoc est circumcisos, vel ut alii interpretantur, recte credentes. Turcæ vero appellari nolunt, ac nomen hoc contumeliosum apud ipsos habetur, cum lingua Hebraea exules Significet, vel secundum alios, vastatores. Ceterum *Othomana* seu *Osmanide* familia *Imperium*, quod sane amplissimum est, ac potentissimum, per multas Provincias, ac regiones Europæ, Africæ & Asiæ complectitur. In Europa extenditur juxta oram maritimam Hadriatici Sinus a finibus Epidauri nunc *Rapusi* & totum *Ægeum* mare ambiens, simulque Propontidem, ac non minimam Ponti Euxini partem, ad Theodosiam urbem in Taurica Chersoneso sitam, quam nunc *Cassam* vocant, terminatur: quod spacium octo millia milliarum continet. In Mediterraneis vero protenditur a Iavarino Opido Hungariæ, Incolis *Rab*, ad Constantinopolim usque in finibus Europæ sitam. In Africa habet Turca universam oram maritimam ab Opido *Bellis de Gomera* usque ad Sinum Arabicum, seu mare Rubrum, exceptis paucis locis Hispaniarum Regi subiectis. In Asia etiam quam latissime sese extendit. Regio ut plurimum, Frumenti, Triticum, Hordei, Avenæ, Siliginis, Fabarum, Milii aliorumque Leguminum fertilis. Abundat Oriza, Lino, Gossipio. Vineta quoque habet. Fert etiam magna copia Pepones, Melones, Cucumeres, Nuces, Poma, Pira, Mala Punica, Aurantia, Castaneas, Ficus, Cerasa, aliosque Fructus: sed non in omni Regno. Sunt enim loca, ut passim in Cappadocia & Armenia minori, ubi nihil horum (propter intensissimum frigus) nascitur. Venas item habet Auri, Argenti, Ferri, Aeris & Aluminis. Varii generis alit Animalia, magnamque Camelorum Mulorum & Pecudum copiam. Equi Turcici, Canesque ferocissimi imprimis probantur. Turcarum porto Imperio tale legitur fuisse initium. Primus illorum Imperator *Ottomanus* Tartarus fuit, miles magni Cham, homo audax, corporis viribus præ ceteris eximius. Hic prætextu injuriarum quarundam secedens a Tartaris, cepit in Cappadocia Montes atque aditus insidere. Habebat in apud se equites x. l.: accessere tum prædæ spe, tum scelus suorum conscientia permoti multi alii; quorum opera, quod antea clam instituerat, palam adgredi cepit, occupavitque *Cappadociam*, *Pontum*, *Bithyniam*, *Pamphiliam* & *Ciliciam* regiones opulentissimas. Hæc gesta sunt circa annum Domini c. 1300. Huic successit filius *Orchanes*. Hic a patre acceptum Imperium iisdem artibus, sed majore opum vi & divitiarum copia servavit auxitque: usus imprimis oportunitate Christianorum inter se animis dissentionum: quo factum est, ut *Myliam*, *Lycaoniam*, *Phrygiam*, *Cariam* viribus suis domuerit, *Niceam* obsederit ceperitque: Regnum suum & ad Hellepontum usque protenderit. Contendebant eo tempore inter se Palæologi cum Catacuzeno.

Ratu.

init Melani-
inis & gentis
magni. Po-
sulumos vo-
it, ac nomen
s, vassatores.
um, permul-
ata oram ma-
que Propon-
sitam, quam
s vero proten-
itam. In Africa
u, seu mare Ru-
ndit. Regio ut
um fertilis. A-
nes, Cucumeres,
ed non in omni
(propter inten-
generis alit Ani-
e ferocissimi im-
perator Ottoman-
hic prae-textu in-
Habeat ini-
ulti alii; quon-
m, Bithyniam,
ccc. Huic suc-
vi & divitiarum
ium: quo factum
erique; Regnum
um Catacuzeno-
Ratu.

Ratus autem quod res erat, fore ut si huic faveret in Europam accerseretur, trajecit, & viam posteris stravit Europam divexandi. Sub finem vitæ infeliciter cum Tartaris decertans occubuit, postquam regnasset annos unum & triginta. Huic successit Filius *Amurathes*, egregius simulandi & dissimulandi artifex, robore animi, laborum tolerantia, disciplina rei militaris Majoribus haud inferior. Hic contentiones illas, de quibus dictum est, inter Græcos dissimulando fovit: quibus bello fessis & exhaustis, Genuensium navibus conductiis usus (hominum perfidiam & avaritiam vide) ex Asia in Thraciam superato Hellesponto trajecit. Anno *c15 cccclxi*, *Callipolm* in Chersoneso sitam occupavit, quam magna statim Thraciæ pars sequuta est. Postea devicit *Myssiam*, *Bessos*, *Triballos*. Denique quum expugnata *Adrianopoli* Servia Bulgariæque inhiaret, a Servio Lazari *Servia* Despotæ olim Cliente quæ in prælio ceperat, pugione confossus, periit. Liberos reliquit *Solmannum* & *Baiazetem*: *Baiazetes* Fratre interempto rerum potitus, Thraciam omnem vincere instituit. Vir erat ingenio acri, & maximarum rerum cupido: in rebusque capeffendis audax, in administrandis solers, in laboribus perferendis indefessus, in occasionibus prospiciendis acutus & sagax, in exequendis constans. Igitur Thracia omni superata, animum ad Constantinopolim adjecerat: sed primum Thessaliam, Macedoniam, Phocidem, Atticam occupare visum est, *Myssios* quoque (qui hodie Servii) *Illyricos* (qui Bosnenses) & *Triballorum* (qui Bulgari dicuntur) partem reliquam Principe Bulgariæ interfecto subegit. Iamque Constantinopolim totos annos octo obsederat, quum Hungarorum Gallorumque (quos Imperator eo nomine in Italiam profectus accersiverat) adventantium copias reformidans, relictâ obsidione, ad Nîopolim iis occurrit: Congressus victor evasit caesis captisque magna ex parte Gallorum Ducibus. Quo rerum successu elatus *Baiazetes* rursus Constantinopolim contendit, eamque biennii obsidione fatigavit: jamque actum erat de obsësis, nisi *Tamerlanes* magnus Tartorum Cham igni & ferro Asiam totam depopulari, urbes vastare, prædas agere instituisset, cujus ille subito terrore evocatus, in Galarie & Bithyniæ finibus aciem instruxit. Pugnatum est acriter in multam noctem. At *Baiazetes* impar viribus superatur, & captus aureisque compedibus vinculus in cavea per Asiam traductus est. Tandem dimissus in Asia inglorius paullo post diem obiit, postquam regnasset annos *xlii*, menses *vi*. Filios reliquit *Calapinum*, *Moysem*, *Mahumetum* & *Mustapham*, *Calapinus* subito extinctus est: Filius ejus *Orchanes* a Moyse patruo interemptus, ipse etiam *Moyse* a Fratre *Mahumeto*. Hic *Valachiam*, *Macedoniam*que omnem devicit, signaque Tutica ad Ionium usque pelagus promovit: regiam constituit *Adrianopoli*, & postquàm imperasset annos *xvii* è vitâ excessit, anno Domini *c15 ccccxii*. Hinc *Amurathes* secundus Imperium adeptus est. Hic Genuensium ope in Thraciam delatus Patruum suum *Mustapham* cui Græci magis favebant, bello vicit. *Thessalonicam* urbem antiquam, & cum temporis amplitudine, amœnitate, opibus, situque illustrem, quæ tunc a Venetis tenebatur, evertit, *Cyprum*, *Epirum*, *Ætoliam* subegit. Quinque intelligeret rebus suis stabilendis, Christianorum vero debilitandis magnopere sibi *Georgii* Despotæ Servia

Serviz Domini amicitiam prodesse posse, eam modis omnibus ambiit, ducta insuper ejus filia in uxorem. Hac & suis viribus fretus, Belgradum oppugnare aggreditur. Periere in obsidione VII Turcarum millia. Successit huic *Mahumetus* secundus. Hic Fratris nece tyrannide stabilita, *Constantinopolim* expugnavit anno MDCCCLIII, penultima die Maii. Biennio post Belgradum se contulit, sed multis ibi suorum interemptis, ipse saucius discedere coactus est. Postea *Bulgariam* occupavit. *Dalmatiam* & *Croatiam* cum *Rascia* omni. *Trapezuntem* etiam expugnavit & *Mytilenem* cum aliis quibusdam Maris *Egæi* insulis. *Eubæam* cepit, & *Theodisiam* nunc *Capham* urbem Genuensium devicit. Præfuit imperio annos XXXII. *Baiazethes* II bellum cum Venetis gessit: eisque *Naupactum*, *Meionam*, *Dyrrachiumque* abstulit, *Dalmatiamque* omnem depopulatus, veneno interit. Hujus filius *Selymus* imperium invasit. Hic *Alcairo* inunitissima *Ægypti* urbe expugnata, *Sultanoque* cæso, *Alexandriam*, totamque *Ægyptum* suo subjecit imperio: *Damascum* cepit. *Solymanus* unicuique *Selymi* Filius, patri successus est. *Belgradum* cepit propugnaculum non *Hungariæ* solum, sed totius etiam Orbis Christiani. Idem *Rhodum* devicit, *Strigomium* & *Budam*, aliasque Vrbes expugnavit, *Viennam* Austriæ obsedit, tandemque ad *Zygethum* periit anno Imperii sui XLVII. Sequutus est *Selimus* secundus, qui inducias *Maximiliano* fecit annorum VII, *Cyprum* Venetis ademit. *Tunetum* & *Gouletam* occupavit, oblii- que anno MDLXXI. Huic *Amurathes* successit, & huic *Mahumethes* III, qui parricidio interemptis Frat- ribus XVII Imperium auspicatus est, & adhuc poenis reservatur. In his Ditionibus quatuor habet Vrbes opulentissimas, *Constantinopolim*, *Alcairam*, *Alepum*, *Taurisum*. *Constantinopolis*, quondam *Bizantium*, de Urbe qua in Thracia diximus. *Alepum* maxima Syriæ Vrbs. Emporium celeberrimum, & quasi centrum, quo mer- cimonia Asiæ undique confluent. *Taurisum* vel *Tauris*, amplissima quondam Imperii Persarum civitas, qui- bus, nostro ævo erepta est. *Alcairam* vel *Cairum* inter omnes Africæ Civitates principatum obtinet. Non enim alia ulla est, quam non longo intervallo post se relinquat. Maxima Turcis cura exstruendi spatiosas *Meschitas* sive Tempia, & *Carbarsara* sive *Xenodochia*, adhuc Balnea, Aquæductus, Pontes, Vias, aliæque publici operis, Opera publica. quæ sane omnia spectabilia sunt apud Turcas, & præclara. D. *Sophiæ* Templum in Vrbe Constantinopoli pul- & privata. cherrima est omnium structura, quæ adhuc permaneat, scribente *Bellonio*, longeque superat *Romani Pan- theonis* structuram. Regium Turcæ Palatium ac multa vetusta Monumenta, ne prolixior sim, prætereo. Otto- manorum Regimen est prorsus Despoticum. Turcarum enim Imperator adeo absolute Dominus omnium re- rum, intra fines sui Domini contentarum est, ut Incola, se ipsius Mancipia, non subditos nuncupent: nec quis- quam sui ipsius, multoque minus, domus quam inhabitat, aut agri quem colit, Dominus est: exceptis aliqui- bus familiis in Vrbe Constantinopoli, quibus præmii loco, & privilegio, id concessum a Mahumete III fuit.

H h h h

PROVINCIA

*Regio & unde
dicta.*

Situs.

*Aeris qualitas.
Soli fertilitas.*

PROVINCIA hæc Syriæ longe celeberrima olim *Terra Chanaan*. dicta fuit, a *Chanaan*. filio Cham, qui communis discessionis necessitate pulsus eam tenuit: *Terra* item *Promissa* sive *Promissionis*, quod Patribus Abraham, Isaac & Jacob a Deo promissa esset. Hæc ipsa veteribus Incolis ex ea pulsis, atque Israelitis in eorum locum substitutis, *Israel* & *Iudea* cepit appellari. Ptolemæus & alii *Palestinam* nuncupant, a *Palestinis* populis magni nominis qui in Sacris literis *Philistim* vocantur: Christiani *Terram Sanctam*. Regio hæc in umbilico Orbis constituta, inter Mare Mediterraneum & Arabiam, quæ ex parte Montibus fere continuis natura ultra Iordanem fl. vallatur: atque ab *Egypto* incipiens, ut vult Herodotus, vel, ut alii, a Sirbonis lacu, usque ad Phœniciam porrigitur. Ab Oriente autem Syriam & Arabiam: a Meridie desertum Pharan & *Egyptum*: ab Occidente mare Magnum seu Mediterraneum: a Septentrione vero Libanum montem, fines habet. Ejus longitudo ad Septentrionem a Civitate Dan ad radicem Montis Libani sita (quæ postea Cæsarea Philippi & Paneas dicta est) versus Meridiem porrigitur, & usque ad Be-arsebach Civitatem in Tribu Simeonis contra desertum magnum sitam, plus minus *LXXII* conficit milliaria, singula unius horæ itinere commensuranda. Latitudo vero, quæ ab Occidente a Mari magno in Orientem ad Iordanem usque sumenda, quibusdam locis *XVI*, quibusdam *XVII* milliaria complectitur. Inter omnes vero regiones quæ sub Cælo sunt ob Aeris salubritatem Cœlique temperiem imprimis commendatur, in qua nec rigor est niuius hyemis, neque ætatis ardor. Imprimis autem ob Soli ubertatem, Frugum omnis generis abundantiam, atque aliarum omnium rerum copiam, quæ res tum ad hominum vitam sunt necessaria, tum etiam earum, quæ hominibus solent esse in deliciis, apud Scriptores tam sacros quam profanos maximis est celebrata laudibus. Moses de hac ita Israelitis est vaticinatus Deutero. *VIII*. Ecce Dominus Deus tuus introducet te in regionem bonam & amplam, cujus aquæ, torrentes & fontes abyssi exeunt ex planitiebus & montibus, terram Tritico & Hordeo abundantem, Vinibus, Ficibus Malis Punicis, Palmis: terram Oleo & Melle affluentem, in qua pane tuo absque penuria vescaris: terram cui pro lapidibus est Ferrum, & cujus ex Montibus *Es* effodiat: terram Lacte & Melle manantem: terram quam Deus tuus procurat, cui divinitus prosperitas est collata, ut fertilitate omnes alias terras superet, ac Paradisi Dei sui adsimilis. Longum foret reliquorum, Iosephi, Plinii encomia quibus miram hujus terræ commendant fertilitatem commemorare. Videndus de his oculatus testis Brocardus. Ex his vero quæ ad vitæ delicias, vel Medicinæ usum faciunt, præcipue commendatur *Balsamum*, huic olim Orbis parti generosissimum uni a Deo concessum, quo nunc caret. *Aromata*, *Masticæ*, ac duo *Nucum* genera, alterum *Amygdala* Latinis dictum: alterum vero quod optimum in ea regione est, Græcis & Latinis *Pistacea* dictum. In Montibus etiam Ferrum atque *Æris* Metalla escodiuntur.

Aquis

filio Cham,
 Sionis, quod
 pulsus, atque
 Ierusalem nū-
 i Terram San-
 k parte Mon-
 t Herodotus,
 abiam: a Me-
 Sep:entrione
 radicem Mon-
 & usque ad Be-
 nfcit milliaria,
 o in Orientem
 tur. Inter om-
 nmendatur, in
 Frugum omnis
 tam sunt neces-
 iam prophanos
 e Dominus Deus
 iebeus & montibus,
 & Melle affluen-
 bus & effodui:
 a, ut ferulitas
 Plinii encomia
 latus tellis Bro-
 latur Balsamum,
 a, M. stix, ac
 n in ea regione
 lla escodiuntur.
 Aquis

*Animalium va-
rietas.
Imperium majo-
rum.*

Aquis dulcibus & amœnis pascuis abundat: Pecoribus, Armentisque frequens, Lactis copia, & bonitate nullo concedens. Aprorum item, Capreolorum, Leporum, perdicum, Coturnicum, ac aliorum ejusmodi Animalium & Avium optima hic venatio. Lupi, Cervi, Leones, Vrsi, & Cameli innumeri inveniuntur. *Terra* autem *Chanaan*. Regna Regesque habebat triginta & unum, præter Sydonios & Palæstinos maritimos, cum ab Israelitis occupata atque obrenta fuit, maxima antiquorum cultorum parte vel interfecta vel depulsa. Ipsi vero *Israelitæ* sub *Ducibus* fuerunt annis circiter quadringentis & quinquaginta usque; ad Samuelem Prophetam. Quorum non fuit successio ex certa stirpe, aut electio certi Senatus, sed velut *Aristocratia* Seniorum in singulis Tribubus. Post mutata fuit forma hæc gubernationis a Deo instituta in Regnum, populo id flagitante, ac multos annos duravit hæc Politia. Successu tamen temporis multas calamitates passi sunt *Israelitæ*, donec tandem omnino regno sunt exuti. Varias enim mutationes expertam hanc gentem, multisque bellorum tempestatibus agitatam fuisse, vel gentis ingenio Imperium nec suum nec alienum ferente, vel peccatis eorum divinam iram provocantibus, vel exteris regionem felicissimam appetentibus, sacræ & prophanæ Historiæ nobis testantur. Vidit aliquoties, aliquoties in duram servitutem exportati, nec secundis nec adversis rebus idonei fuere. Experti jugum modo vicinorum, modo remotissimorum populorum, *Egyptiorum*, *Chaldaeorum*, *Macedorum*, *Perfarum*, *Romanorum*: nec desisterunt unquam seditiosis consiliis seque suamque Republicam omnem pessundare, donec ipsum *Filium Dei* humani generis Servatorem, nefariis manibus (quo nullum scelus altius eniti potuit) cruci affixerunt. Ex eo sequutus longa serie novus malorum ordo. *Titus Vespasianus* *Judæa* devicta, Hierosolymis captis, multis *Judæorum* millibus in captivitatem abductis, pluribus occisis fame, peste, igni, gladio, Templum & quidquid sacri aut prophani erat, vastavit diruitque, anno a Christo nato *LXXXII*: quod ipse in terris agens futurum ante prædixerat. Urbem restituit *Ælius Adrianus*: mutata non nihil loci regione: Ac Templum vetus *Salomonis* dissipatum: dirutumque jacuit usque ad annum *CCCLXII*, quo *Julianus Apostata* *Judæis* illius instaurandi copiam fecit: qui tamen miraculo territi a cœptis destiterunt. Anno *DCXV* *Chosroes Persarum Rex* urbem cepit, & in ea nonaginta millia hominum trucidavit: sed ab *Heraclio* superatus & captus penas dedit. Anno *DCXXXVI* *Hannibal Saracenorum Princeps* *Judæam* omnem sibi subjecit, mansitque totos quadringentos quinquaginta annos sub *Saracenorum* potestate. Anno autem *CIXCVII* quum Concilio *Claremontano* decreta esset sub *Vrbano II*, sacra processio: & . . . andæ *Terræ Sanctæ* gratia, *Gottfriedus Bulioneus* coactis *Christianorum* copiis amplissimis (dicuntur enim *CCC* fuisse peditum millia, *C* milia equitum) *Saracenos* expulit. Anno *CIOCLXXXV*, *Saladinus Persarum Rex Saracenos* restituit. Haud multo tamen post rursum invasere *Christiani*. Iterumque *Saraceni* anno *CIXCVII*, donec post varias mutationes *Turcæ* eam omnem occupaverunt anno *CIXCVII*. Complectitur hæc *Idumæam*, *Judæam*, *Samaritiam*, & *Galileam*. *Idumææ* initium trahit a *Cassio* monte, vel secundum alios a *Sirbonis* lacu & versus Ortum ducitur usque ad *Judæam*

dæam. In ea sunt hæc civitates *Marefa*, *Rhinocorura*, *Raphia*, *Anthedon*, *Afcalon*, *Afitu*, & *Gaza*. Iudæa Palestina pars longe celeberrima, sita inter mare Mediterraneum & lacum Asphaltitem, atque inter Samariam & Idumæam. Nomen ei potissima Tribus *Juda* indidit, in quatuorbes & opida plurima fuerunt: sed omnium clarissima *Hierusalem* Iudææ Metropolis toto Orbe celeberrima. Tempore Ptolemæi *Alia Capitolia* dicebatur, hoc æque a Barbaris incolis *Coz* seu *Godz*, aut *Chutz* dicitur. Præter Hierosolymam in Iudæa sunt etiam alia Opida, ac loca celebria, ut *fericho*, *Joppe* quæ nunc *Jassa*: *Turris Stratonis* postea nuncupata *Cæsarea*, *Bethlehem*, *Chebron* sive *Hebron*, prius *Arbee*, & *Mambre* & *Cariatharbe*, hoc est civitas quatuor virorum. Et trans Iordanem *Macherus* Opidum & castrum munitissimum. Hic etiam fuisse *Sodoma* & *Gomorra* quæ ob flagitia & scelera funditus subversa sunt. Sequitur *Samaria* media inter Iudæam & Galilæam sita. Nomen ei a Metropoli cognomine, quam *Amri* Rex Israel condidit, nunc *Sebaste* dicitur: Opida hic sunt *Sichem* postea *Neapolis*, *Capernaum*, *Bethsaida*, *Chorazin*. Galilæa sita est inter Montem Libanum & Samariam. Hæc in Superiorem & Inferiorem dividitur. Superior, aliter Galilæa gentium dicta, Tyro contermina. Inferior sita ad mare Tiberiadis vel Genezareth. Urbes in hac sunt *Naim*, *Cana*, *Nazareth* & *Gadara*. Cæterum tota regio inter duo Maria & Iordanem flumen sita, Lacus non paucos habet, eosque qui navigabiles sunt, & optimis abundant piscibus. Fluvius vero *Jordani*: qui Hebræis *Jarden*, hanc regionem quam longa est secat. Hic ut scribit Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul a se disitis *Jor* scilicet & *Dan* bicornis erumpit, alterum cornu *Jor*, alterum *Dan* vocant adcolæ, conjuncti efficiunt *Jordan* vel *Iordanem*. Montes præcipuos habet *Hermon* ad Orientem & *Tabor* ad Occidentem, eosque maximos & editissimos, quorum illi vel brachia, vel partes, vel ramenta sunt. *Ebal* enim *Bethoron*, & *Mispa* sive *Muspha*, & *Betel* ad *Hermon*; *Gelboe*, *Gerizim*, *Sarona*, & postremus ac mari proximus *Carmel* ad *Tabor* referuntur. Sunt & isti, *Mons Sion*, *Moriah*, *Olivarum*, *Calvarie*, & alii. Silvis etiam Lucis & Nemoribus superbit. Multa etiam hic & potissimum Hierosolymis præclara ædificia. Ex iis vero operibus quæ præcipua antiquis & recentioribus temporibus in urbe fuisse commemorantur, primum fuit *Mons Domus*, & *Iebuseorum* Arx, ad quam jam dirutam arca Domini a Davide Rege asportata fuit, in eoq; loco mansit, quoad Templum a Salomone constructum consecratumque fuit: cujus loci vestigia nunc exstant, ubi & Christus Pascha cenasse perhibetur. Ibidem Davidis Regumq; Iudææ monumenta visuntur. Fuit etiam *Domus David*, quæ hæcenus *Turris David* nomine appellata conservatur. *Mello* etiam reliquæ sunt certis ruinis ad Montis Moriah extrema conspicuæ, Imprimis autem memorandum Templum Salomonis celeberrimum, quod spatio septem annorum centum & quinquaginta millium Hominum continua opera absolvit. De cujus magnificentia in lib. I Regum cap. vi & vii, & Chron. lib. I cap. I I & I v abunde legere est. De legibus & institutis huius civitatis studentes nihil adjiciemus, Lectores ad libros Moysi, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium remittentes.

Lacus & Flumē
Iordanis.

Montes.

Silve.

Opera publica.

Regio & unde
dicta.

ASIÆ cui nomen a Magna Asia contigit, & ad ejus differentiam Minor cognominata est, hoc loco describenda: sic eam Romani quum Provinciam facerent, a Continentis nomine vocaverunt. Hodie Turcis N^otolia aut *Anatolia* nominatur, quasi plagam Orientalem dicas, a Græca voce *Anatolia*, quæ Orientem significat, ut Petrus Bellonius in peregrinationum suarum doctissimis observationibus docet. Hanc etiā subinde a recentioribus *Turciam Majorem* nuncupari videmus. *Turciam Novam* a nostris, a Barbaris vero *Rom* dici tradit Marius Niger: eam partem nempe quæ versus Septentrionem Bithyniam, Galatiam & Cappadociam complectitur. Australem autem tractum in quo Lycia, Cilicia & Pamphilia sunt, *Cottomanidiam* nuncupari. Termini ejus sunt, ab Oriente Euphrates fluvius, a Meridie Mare Mediterraneum; ab Occasu Mare respicit Ægeum, seu Archipelagum Græciæ: a Septentrione Ponto Euxino seu Mari Majori abluitur. Complectitur itaque totam illam Chersonesum, quæ inter Euxinum & Cilicium, Pamphiliumque pelagus protensa est. Ejus latitudo ex traditione Plinii cæcè circiter mill. pass. ab Ifsico scilicet sinu, nunc *Golfo de Lajazzo*, & Amanicis portis usque ad Trapezuntem quæ est in ora Ponti, in quo quidem cum Herodoto consentit, qui ait Isthmum Asiæ minoris esse iter quinque dierum expedito viatori. Terra cui nulla clementia Cæli: bonitate felicitate ve Soli præponenda. Quod Cicero testatur his verbis: *Ceterarum Provinciarum veltigalla Quirites, tanta sunt, ut iis ad ipsas provincias tuandas vix contenti esse possimus: Asia vero tam opima est & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine passionis, & multitudine earum rerum quæ exportentur, facile omnibus terris antecellat.* Fuit ergo olim frugiferis campis, copiosis pascuis, Auriferisque Amnibus abunde dives. Præterea quicquid ad bene beateque vivendum desiderari potest habet, aliena non cupit, suis satis contenta. Vintorium & Olearum fertilitato nulli postponenda. Hoc tamen unum in ea malum, nusquam in Orbe toto tam absidui terræ motus & tam crebræ urbium eversiones: quemadmodum Tiberio Casare imperante civitates in Asia xlii una nocte concidisse, author est Plinius lib. i. i. In hac Asia Regna olim fuisse maxima *Trajanorum, Croesi, Mithridatis, Antiuchi, Paphlagonum, Galatarum, Cappadocum*, aliorumque. Fuit autem primum a Cyro Persarum Rege occupata, deinde a Macedonibus, & ab Alexandri Ducibus una cum Syria, Ægypto ac Babylonia mire fuit divisa, post a Romanis spoliata, ac postremo a Turcis vastata, misereque perdita, & ad maximam tenuitatem redacta, ut nihil nunc memoratu dignum fere habeat: totaque Imperatoris Turci tyrannidi subest. Nulla hic datur Nobilitas ex antiquitate Sanguinis, aut Stëmatis, sed omnes æquales sunt & a

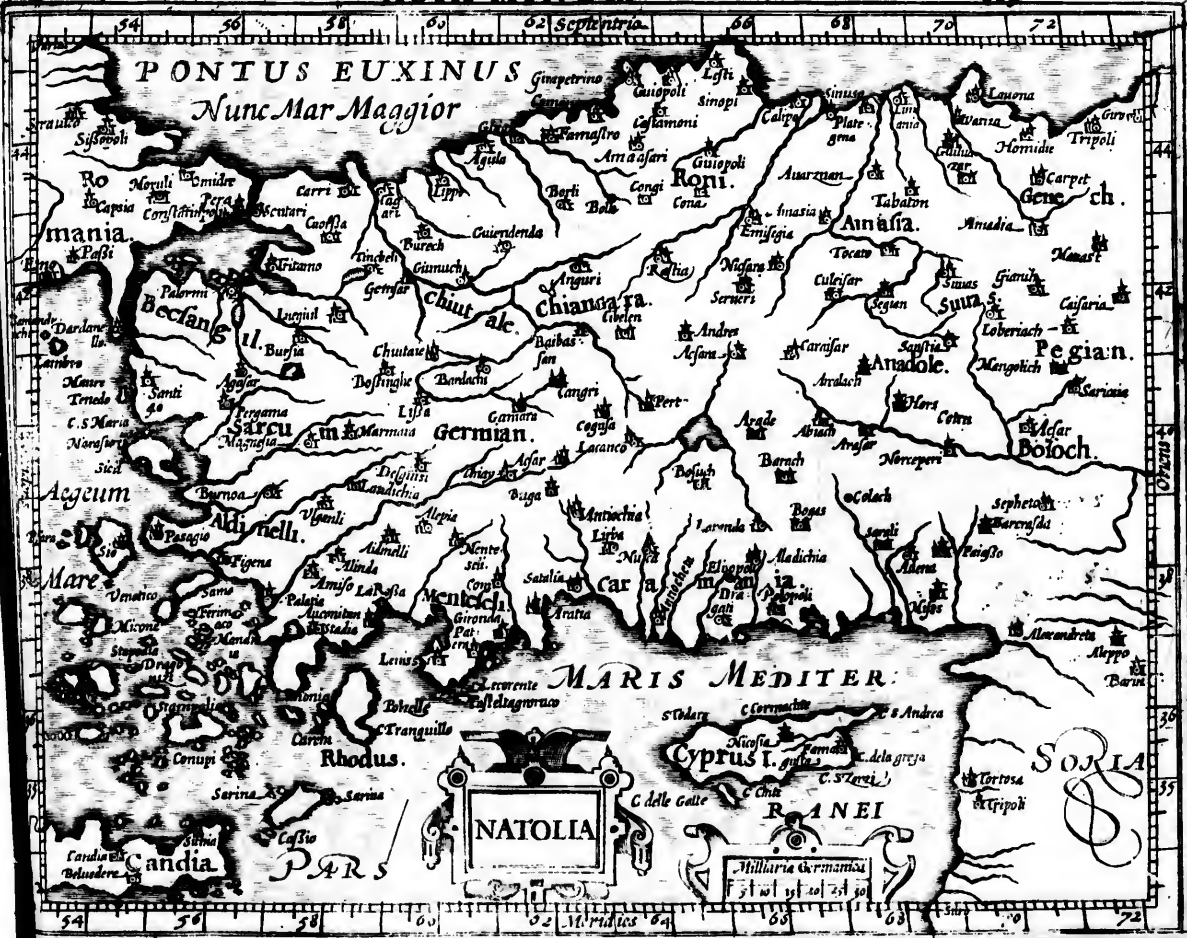
Turcarum

Situm.

Cæli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorem.

de loco de-
die Turcis
quz Orien-
bus docet.
a Barbaris
Galatiam &
romanicam
Occasu Mare
ar. Comple-
protenfa est.
& Amanicis
ait Isthmum
e felicitate ve-
tanta sunt, ut
tate agrovul-
omnibus terris
divides. Præ-
tentata. Vine-
Orbe toto tam-
te civitates in-
xima Trajano-
uit autem pri-
m Syria, Egi-
ptusque perdita,
eritoris Turci-
quales sunt & a
Turcarum

Urbe.

Turcarum Imperatore mancipiorum loco tenentur, qui hic suos *Beglerbeios* & *Sanguaeos* habet in diversis Regionibus & Provinciis. Habet autem *Nasolia* Regiones istas, *Pontum*, *Bithyniam*, & *Asiam* proprie dictam, *Lyciam*, *Galatiam*, *Pamphyliam*, *Cappadociam*, *Ciliciam*, & *Armeniam* minorem. *Pontus* & *Bithynia* olim *Sagari* amne interfluente distinctæ, post in unam Provinciam redactæ sunt, quæ hodie *Bursia* vel *Beesangial* vocatur. Hoc *Mithridatis* quondam Regnum fuit: Vrbes celebriores erant, *Chalcedon*, *Nicomedia* *Cerasus*, *Prusa*, ad montem *Olympum*, ante captam *Constantinopolim* Imperatorum *Turcicorum* sedes. *Nicea* & *Heraclea* *Ponti*. *Asia* proprie dicta nunc vocatur *Sabrum* vel *Sarcum*, ab Ortu *Galatia*, a Septentrione *Ponto* & *Bithynia* terminatur: Cætera *Mari* adiuuntur. Habet in se *Phrygiam*, *Lydiam*, utramque *Myssiam*, *Cariam*, *Aeolidem*, *Ioniam*, & *Devidem*. *Phrygia* duplex est, *Major* & *Minor*. *Major* Orientem spectat, in ea Vrbes paucae, plures Vici, in ea est *Midaum* urbs iuxta *Sangarium*, a *Mida*, cujus Regia hic fuit nomen sortita. Est & *Apamea* urbium *Phrigiæ* maxima, non procul a *Mæandro*. *Docymæum* Opidum & *Synnada* urbs. Est & *Pessinus*. In *Minore Phrygia* sive *Troade* fuere *Ilium* & *Troja*, decantatissimis *Homeri* & *Virgilio* versibus nota. *Pergamus* quæ ex *Arce* in amplissimam urbem *Attalus* Rex novis exstructionibus auctam mutavit: patria *Apollodori* *Rhetoris*, & *Galenii*. Inter *Troia* ruinas etiamnum marmorea sepulchra, murorum fundamenta, Turrium rudera, Colossos portarum fragmenta exstare, testis est omni exceptione major *Bellonius*. Est in eodem tractu *Sigeum* promontorium & Opidum, in quo *Achivorum* statio & *Achillis* tumulus. *Lydia* quæ & *Mæonia* urbem habet *Sardeis*, *Croesi* regiam. *Myssia* ad *Hellepontum* *Troadi* contermina fuit. In hac *Lampsacus* urbs *Patorum* Colonia, & *Abydus* *Melesiorum*. *Caria* inter *Ioniam* & *Lydiam* sita est, hujus Metropolis olim *Miletus*, quam nunc *Malaxo* dici putant. Falso: nam hæc Veterum est *Mylassa*, quam *Plinius* vocat urbem liberam lib. v. cap. xxix. Est & hodie *Magnesia* iuxta *Mæandrum*. In littore fuere *Ioniam* prope *Chium* Insulam in qua celebris illa quondam urbs *Ephesus*. *Aeolis* inter hanc & *Lesbum*, cujus urbes littorales *Myrina*, *Cuma*, nunc *Castri*, & *Phocæa*, nunc *Foglia Vecchia* dicta. *Doris* ad *Mare Carpatium* in *Chersoneso* cujus urbs primaria fuit *Halicarnassus*, patria *Herodoti* & *Dionysii* *Historicorum*, & Regia *Mausoli*. *Gallatia* quæ & *Gallogracia*, nomen habet a *Gallis*, qui Græcis mixti olim loca ea coluere, quæ ad *Pontum Euxinum* sita sunt, inter *Pontum* & *Cappadociam*. Vrbes in ea, *Ancyra*, nunc *Anguri*: celebris pannis undulatis, qui ex *Carrarum* villis eo loco texuntur, *Sinope* *Mithridatis* patria: *Amisus*, nunc *Simiso* dicta. In hac Regione *Antiochia*, hodie *Romi* dicta. *Cappadocia* quæ nunc *Amasia*, a *Galatia* ad *Antitaurum* protenditur: ad *Meum* *Cilicia* est: ad *Septentrionem* *Pontus Euxinus*. Longitudo est amplius ccccl. mill. *Passi*. Hic in campis *Themiscyriis* *Amazonum* olim florentissima Regna fuere: quas *Titianus*, ut est apud *Isidorum*, venulle & eleg. ær vocavit *unimamas*. Vrbes

Vr
be
be
pol
eju
nor
Caf
In P
Xan
Med
& Pa
utun
tione
Sym
in Ph
in qu
dyma
autem
habita
gunt f
missus
publici
centis
bachar
tes exci
ta. Sat
stru
velin
egregia
magnifi

Urbes sunt *Trapezum*, *Themiscyra*, *Amasia*, Strabonis patria, *Icomium* & *Maxa*. *Lycia* Cariz proxima est, urbes præcipuas habet *Pataram* & *Telmessus*. Pamphylia sequitur solo fluvio *Cataracte* a *Lycia* divisâ. In ea urbes fuere *Sida*, *Atalia*, & *Apendum*. Hæc cum *Cilicia* hodie uno nomine dicitur *Caramania*. *Cilicia* metropolis hodie est *Hama*, veteribus *Tarsus* dicta, *D. Pauli* patria, vetus litterarum sedes ad amnem *Cydnium*. Strabo ejus urbis *Gymnasium* valde laudat. Est & opidum *Adena* & ad *Taurum* Montem *Eltraclea*. *Armenia*, minor ad *Euphratem* usque protenditur, ad occasum vero terminatur *Cappadocia*. Flumina sunt *Iris*, qui nunc *Asabniach*: *Halis*, *Ottomangiuch*: *Parthenius*, *Dolap*, *Sangaris*, *Sangri*, qui se omnes in *Euxinum* exonerant. In *Propontim* fluunt, *Ascanius*, *Rhyndacus*, *Asopus*, & *Granicus*: In *Hellepontum* *Simois* & *Scamander*, qui & *Xanthus*. In *Ægeum*, *Caicus*, *Hermus*, *Caistrus*, *Meandrus*, *Pruxo* auctore sexcentas flexuras faciens. In *Mediterraneum* postea *Calbis* *Xanthus*, *Limyrus*, *Cataractes*, alique. *Maria* vero *Pontus Euxinus*, *Mare Ægeum*, & *Pamphylium*, *Propontis*, *Hellepontus*, *Icarium*, *Myrtium* & *Rhodiense pelagus*. Horum magna oportunitate utuntur, cum propter navigationem qua omnia necessaria advehuntur, & mercaturam: tum propter piscationem, quæ illis perutilis est. Montes habet celebriores *Horminium* in *Ponto* & *Mysium* qui & *Olympus*. Montes *Symadicos* lapidicinis nobilissimis celebratos, *Idam* vetere *Divarum* certamine & *judicio* *Paridis* memoratum in *Phrygia*: *Timolus* auriferum in *Lydia*: *Argeum* in *Cappadocia*: *Amanum*, nunc *Monte Negro* in *Cilicia*, in quo celsæ crescunt *Cedri*, *Iuniperus* major, & *Mons Sabina*, qui etiam variis abundat *Plantis*. Sunt & *Dindyma*, & *Mons Chimera* ignivomus perinde ut *Aethna*, cujus *flamma* teste *Plinio* affusa aqua excitatur, sæcno autem extinguitur. *Tauri* Montis jugum est cujus hoc loco initium sumunt colles: in ejus cacumine *leones* habitant: in medio autem propter læta pascua *Capræ*, & in radicibus *Serpentes*. Vnde *Poetæ* monstrum fingunt *flammas* evomens, capite & pectore *leonino*, caprino ventre, & cauda *Draconis*, ad quod tollendum missus erat *Bellerophon*. Sunt & alii, ut *Antianrus*, *Scordiscus*, quos brevitas gratia omittimus. Ad *Opera publica* venio. In *Ionia* fuit olim in urbe *Epheso* Templum *Diana* toto Orbe tum celeberrimum tum magnificentissimum, inter septem Orbis miracula numeratum. Multa etiam hic *Xenodochia* sive *Hosocomia*, illis *Carbachara* appellata. Nulla vero in iis *Provinciis* quæ *Turcæ* imperio subsunt diverforia, aut loca quæ iter facientes excipiant, sunt, nisi publica illa ædificia: quæ diversis rationibus extructa fuere, inter quas hæc maxime usitata. *Satrapæ* *Turci* qui opulenti evaserunt, pium aliquod opus dum adhuc in vivis sunt facere volentes, tales structuras zelo quodam fieri curant: nam neminem sanguine junctum norunt, cui beneficium aliquod præstare velint. Talibus ergo structuris summum aliquod bonum se facere existimantes publicæ utilitatis gratia, multa egregia opera resituunt, veluti elegantem aliquem Pontem, vel amplum *Xenodochium* *Carbachara* dictum, cui magnificentum aliquod Templum adjunctum sit, & huic proximum *Balneum*.

Cyprus Insula, cum Stalimene, Chio, Mitylene, Negroponte, Cerigo, & Rhodo Insulis.

*Regio.
Situs.*

CYPRUS inter majores Maris Mediterranei insulas locum sibi jure vindicat, dicta vel a *Cypro* Cynice Filia vel ab arbore *Cypro* huic Insulae peculiari. In medio Ilici sinus inter Ciliciam ac Syriam jacet: ad Ortum est mare Syriacum & Sinus Ilicus, quem vulgo *Golfo de Lajazzo* vocant: ad Occasum Mare Pamphylum: ad Meridiem *Aegyptium* pelagus: ad Septentrionem spectat asperam Ciliciam, quae nunc *Turcomania*, vel secundum alios *Caramania* dicitur. Habet in circuitu quadringenta & viginti septem millia passuum, in longitudine vero ducenta, teste Bordonio. Ingrato quidem ac insalubri, ut plurimum Aere fruitur, ob stagna tetrum vaporem exhalantia. Insula tamen omnis mire fertilis est. Fert enim ubertate quadam stupenda, quidquid vitæ ex voto transigenda, deliciisque fruendis necessarium: Triticum, Hordeum, aliaque Frumenti genera: Vinum præstantissimum quod cum Cretico gratia certare potest: Oleum Saccharum Mel, Sal nativum ac fossile, Poma Medica & Citria, Limones, Da&tylos, aliosque Fructus nobilissimos. Aurum item, Gossypium, Lanam, Crocum, Coriandrum, Sericum, & quid non? Smaragdo etiam Chrystallo, Ferro & Alumine nobilis est: Ære imprimis, quod ibi primum inventum creditur, tanta copia, ut Cyprus ærofa ex eo dicta fuerit. Ex pilis quoque Caprarum, pannus conficitur cui *Zambelotto* nostra ætas nomen dedit. Diodorus Siculus libro xvi scribit huic Insulae novem Reges præfuisse, qui tamen omnes Regi Persarum audientes erant. Habuit & Tyrannos Græcos. Olim quindecim urbibus claram fuisse legimus, quæ nunc majori ex parte interiere. Harum clarissimæ fuere, *Paphos*, nunc *Dapbo*: *Pala Paphos*, quo primum ex mari Venerem egressam affirmabant accolæ: *Salamis*, hæc in amoenissimo sinu Orientalis littoris posita fuit, habuitq; trajetum ex Syria commodissimū. Ea postea dicta est *Constantia*, habuitque Episcopum Epiphanium. Fuere & *Amathus* & *Ceraunia*. Hodie celeberrimæ sunt, *Nicosia* & *Famagusta*. Ex Olympo autem Monte duo insignes exeunt amnes, *Lycus* & *Lapethus*, prior in Austrum, posterior in Septentrionem decurrit. Quanquam alii torrentes potius dici debere existimant, quam flumina: quia interdum exsiccantur: quo tempore Incolæ summa laborant aquarum penuria. Plures sunt in hac Insula montes, sed omnium altissimus est *Olympus*, quem *Trohodon* vocant, arboribus omnis generis vestitus, & undique exstructis Monasteriis insignis, in quibus habitant *Calbieri*. Ambitus ejus LIV mill. complectitur.

*Celi qualitas.
Soli fertilitas.*

*Imperium majorum.
Urbes.*

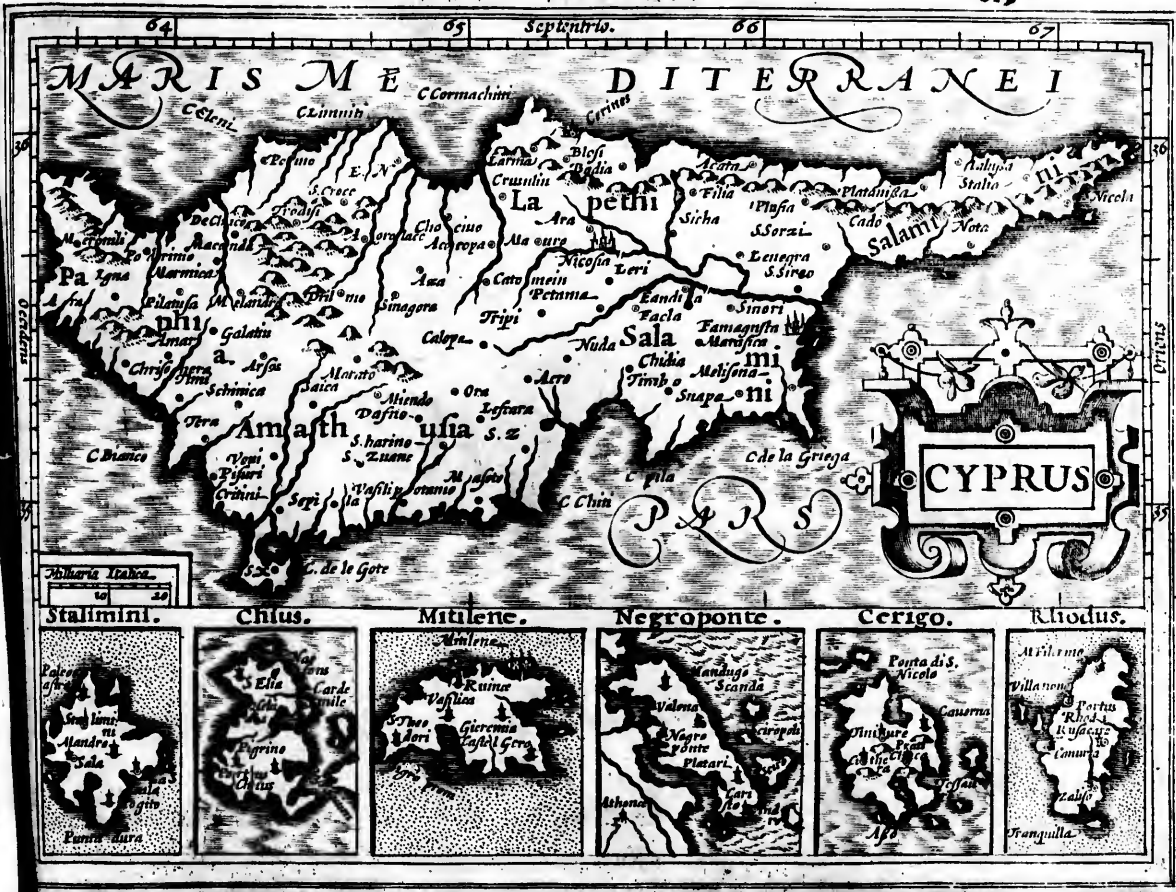
Flumina.

Montes.

Stalimene.

*Insula.
Situs.
Soli fertilitas.*

LEMNOS Insula Maris Ægæi, hodie *Stalimene* Turcis & Italis: inter Thraciæ Cherronesum, & Athon Macedoniæ montem, Thraciæ opponitur. Ambitus ejus ad centum milla passuum (ut Bordonius refert) extenditur. Qua Orientalem plagam aspicit, aridam & Frugibus minus idoneam: inter Meridiem & Occasum vero Agri admodum fecundi, qui Triticum, Legumina, Pila, Fabas, Vinum, Linum, Cannabim, &c. proferunt. Terra

pro Cynice
n jacet: ad
casum Mare
ciam, quæ
tinti septem
it plurimum
ert enim u-
n: Triticum,
rest: Oleum
æus nobilif-
eriam Chry-
pia, ut Cyprus
nomen dedit.
sarum audien-
majori ex parte
erem egressam
ectum ex Syria
athus & Cerau-
exerunt amnes,
ntes potius dici
ocant, arbori-
ojeri. Ambitus

, & Athon Ma-
onius refert) ex-
m & Occasum
, & c. proferunt.
Terra

*Animalium va-
rietas.
Urbs.*

Terra quæ olim *Lemnia*, hodie *Sigillata*, nunc uti olim hic non sine superstitionis apparatu escoditur, idque singulis annis, v. 1 Augusti: alio tempore minime. Sub capitis enim pœna cautum, ne quis clam vel palam eo ad fodiendum accedat. Locus ubi escoditur *Montem Vulcani* appellant. Insula Equis gilvi coloris abundat: qui gradarii omnes, nulli succussatores. Nec Serpentes defunt. Vrbes hic olim *Myrina* & *Ephesias*. Hæc hodie prorsus deserta est, & *Cochino* appellatur. Illa parvi nominis Opidum hodie, in Peninsula angusto Isthmo Insulæ juncta, positum: hoc *Lemno* nostra ætate dicitur.

Chios.

*Insula & uide
dicta.
Situs.
Soli fertilitas.*

*Urbs & Opida.
Monses.
Viri celebres.*

CH I O S Insula nomen habet, vel a nive, vel a Nympha *Chione*. Dicta antea fuit *Ætolia*, ut Ephorus tradidit. Sita inter Samum & Lesbum, è regione Erythrarum. Ambitus ejus C atque amplius mill. pass. Chios Vino optima, ut libras ibi v. 1 aliquando racemi pendant Straboni. Habet & Ficus gratissimi saporis: & Marmor varium quod Romæ in delitiis fuit. Sola inter reliquas Masticen generat. Olim vero Frugum adeo ferax atq; abundans fuit, ut horreum Populi Romani dici meruerit. Perdicibus etiam abundat maximo numero cicuribus, in agros ad pastum excurrentibus, redeuntibus & passim per plateas palantibus. Opida hic sunt x x x v. 1. Primaria est urbs *Chia*, Portum habens & stationem peropportuna. Tota Montibus adsurgit. Promontoria habet *Posidium*, *Phanaum*, *Arvisum*, a quo Vina Arvisia quæ nunc Malvasia. Ex hac orti *Ion* Tragicus, *Theopompus* Historicus, & *Theocritus* Sophista. *Homerum* quoque nonnulli hic natum credere. Cicerone pro Archia: *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnaei vero suum esse confirmant. Itaque etiam delubrum ejus in opido de hoc verunt. Per multis alii præterea pugnant inter se atq; contendunt.*

Mitylene.

*Insula.
Situs.
Cæli temperies
Soli fertilitas.*

Opida.

L Esbus seu *Mitylena*, *Metelin* hodie ab urbe primaria: Phrygiæ objacet, & ab ejus Continenti v. 11 mill. cum dimidio distat. Circuius ejus traditur aliis c l x v i i milliar. Aliis vero duntaxat c x x x. Hæc Acris salubritate, agrorum ubertate, & Fructuum bonitate gaudet. Optimum hic Frumentum nascitur. Vinum profert optimum quod quidem Constantinopoli ceteris præfertur, atq; magna ex parte heluosum est. Marmor hic etiam habetur, quod tamen Pario marmore liuidius est, & Achates Gemma reperitur. Validos & robustos alit Equos, licet humiles. In ea quinque olim Opida, *Antysa*, *Pyrtha*, *Eressos*, *Cirava*, & *Mitylene*, nunc *Metelino*, totius Insulæ primaria. Arcem habet & agrum amœnum ac fertilem. Olim insignis fuit, ac splendidis Incolis, & ædificiis, ornata nunc majori ex parte collapsa est. Duos habet hæc Insula portus satis commodos.

Negroponte.

*Insula,
Situs.*

E V B O E A nunc *Nigropontus* vel *Negroponte*, ad Meridiem promontorium *Gereſto*, & Caphareum: ad Septentrionem, Cœcum extrudit, & nusquam lata, duum millium spatium habet ubi arctissima est: ceterum

rum
mil
min
gul
sept
dur
Chir
hac
coru
voca
ut ve
nobi

C
Pelop
tos, al

S
perpe
parte,
muro,
bris q
loſſo S
que m
tue. V
molis

tur, idque fin-
l patam eo ad
abundat: qui
ec hodie pror-
mo Insulæ jun-

nt Ephorus tra-
plius mill. pass.
us gratissimi fa-
erat. Olim vero
etiam abundat
reas palantibus.
Tota Montibus
asia. Ex hac orti
tū credidere. Ci-
ty, Smyrna vero suū
se atq; contendunt.

tinenti vii mill.
cxxx. Hæc Acris
um nascitur. Vinū
rie heluosum est.
eritur. Validos &
& Mytilene, nunc
fuit, ac splendidis
is commodos.

phareum: ad Sep-
tūssima est: cete-
rum

rum longa, totique Bæotiz opposita, angusto freto distat a litore. Olim Bæotiz continua fuit. Ambitus ccc l xv mill. patet Insula. Triticum, Leguminibus, Vino, Oleo, atq; Arboribus, imprimis quæ navibus fabricandis idoneæ, mire abundat. Metropolis fuit *Chalcis* nunc *Negroponte* de Insulæ nomine. In planitie sita est, ubi Mare in angustias arctatur. Clara hæc morte Aristotelis ibi mœore extincti, cum causas Euripi sive Maris reciprocantis septies die ac septies nocte non posset reperire. Tamen si Sudas non mœore animi, sed veneno ipsum exstinctum prodatur: Laetius morbo, Sunt præterea Urbs *Eretria* patria *Simonidis* Poetæ Lyrici: *Caristius* Stephano *Chironia* & *Agæa*, nunc *Caristo*, Marmore olim nobilis, *Hellicæ*, *Pyrrha*, *Nesos*, *Oechalia*. Scribit Strabo duos in hac Insula æmnes esse, *Cerum* & *Nelum*, diversarum naturarum. Nam si animalia ex uno potent, albescit pilus eorum, ætèrius autem aqua pota, pellem eorum nigram reddit. Est & Euripus quem *Livius Euboicum Sinum* vocat, rapidum mare, & æterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis adeo immodice fluens, ut ventos etiam, ac plenis velis navigia frustretur. Mons item *Caphareus*, Græcorum ex Illo redeuntium clade nobilis, ob interfectum ad Trojam Palamedem, Euripidi Nauplii Eubœæ Insulæ Regis filium.

Soli fertilis au.

Urbs.

Flumina.

Cerigo.

CYTHERA Ptol. olim *Porphyris* Plin. & *Porphyrysi* Eustathio dicta a Marmoris Prophætici copia, quo Montes abundant: hodie *Cerigo*. Prima Maris *Ægæi* insula ad Occasum è regione Sinus *Laconici*. Distat a litore *Peloponnesi* v mill. & in circuitu patet l x. Opidum habet ejusdem nominis, ac multos portus sed parum tutos, atque circa ipsam Insulam sparsi sunt complures scopuli.

Insula.

Situs.

Opidum.

Rhodus.

SUPEREST in hac tabula Insula *Rhodus*. Hæc teste *Plinio* ante dicta fuit *Ophiusa*, *Asteria*, *Atibraa*, *Trinacchia*, *Corymbia*, *Atabyria*, & *Macaria*. Abest ab *Asiæ* continenti xx mill. pass. Ampla est mill. cxi. Cælo temperatissimo ac clementissimo fruitur: ac Soli sacra fuit, quod nullo non die Sol eam clarus aspiceret. Ager fecundissimus, pascui imprimis mira bonitas. Fructiferis etiam arboribus affluit, quarum multæ perpetuo sunt virentes. Vnicam nunc habet urbem munitissimam cognominem. Sita hæc in Orientali Insulæ parte, partim in acclivi colle, partim juxta Maris littus. Portum habet nobilissimum, ac tutissimum, ac duplici muro, altissimis turribus xlii, Arcibus v, atque aliis Propugnaculis munita exornataque admodum est. Celebris quoque olim ab *Academia* una cum *Malsiliensi*, *Atheniensi*, *Alexandrina*, & *Tarsensi* celeberrima: & Colosso Solis æneo, qui fuit septuaginta cubitorum altitudinis. Post lvi annum terræ motu prostratus, jacens quoque miraculo fuit. Pollicem ejus vix jussu statueræ vir amplecti poterat. Dignitate majores erant quam pleræq; statuar. Vasti specus hiabant de fractis mœbris. Duodecim annis Colossus effectus est, ccc talentis: intrus magnæ molis saxa disposita fuere, quorū pondere opus stabiliretur. Sultanus cci camelos ære hujus statuar oneravit.

Insula.

Nomina.

Situs.

Soli fertilis au.

Urbs.

I i i i j

Persicums

Perficum Regnum.

Sive Sophorum Imperium.

Regio.

Sinu.

Soli fertilitas.

Imperium majorem.

Perficum sive Sophorum Imperium, uti olim celebre, sic etiam hodie maxime clarum est. Ejus Incolæ Persæ. Vocantur & *Ayam* vel *Azami* ab Azami regno, quæ quondam Assyria secundum nonnullos: Persiani a Perside. *Cheselbas* a pileo rubro quem impositum capiti gestant. *Sophia* a *Sopho* principe. Sinus autem est Perficum Regnum inter Turcicum Imperium, Tartaros Zagathes, Cambaiz Regnum, & inter Hyrcanum seu Caspium mare, ac Sinum Perficum. Habet igitur ab Ortum Indis, & Regnum Cambaiz, a quo montibus ac desertis separatur: A Septentrione sunt Tartari, juxta *Avianem* sive *Oxum* fluvium: partem reliquam claudit mare Caspium. Ab occasu sunt Turcæ juxta *Tigridem* & Lacum *Giocho*: ad Austrum Sinu Perfico adluitur, & mari Indico. Quod sane terræ spatium amplissimum est, complectitur enim plus minus gradus xxxiix ab Ortum ad Occasum. A Meridie vero ad Austrum xx occupat. De temperie Aeris Persidis regionis sic scribit Q. Curtius lib. v. *Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum Cælum, hinc perpetuum jugis opacum & umbrosum, quod æstus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tempore terras fovet.* Regionis autem hujus universæ non eadem passim est qualitas, non idem Solo genius. Qua Sinum Perficum spectat, ob Fluvios ipsam irrigantes: atque etiam versus mare Caspium, cum ob Fluviorum oportunitatem, tum ob Aeris clementiam, auramque frigidiorē: tota felix, tota beata: & hinc omne genus Frugum, Animaliumque non benigna solum Mater, sed & Nutrix sollicita. Abundat Triticum, Hordeum, Milium, ac similibus. Metallis quoque adfluit & lapillis. Vini item & Fructuum ubertas magna Paullo Veneto teste. Cetera fervoribus & siccitatibus exhausta deseruntur. Persarum porro gens obscura prius, initium nominis ac famæ accepit a Rege *Cyro*, qui adeptum *Medis* *Lydisque* Imperium, primus in *Persidem* intravit, ac amplissimum & florentissimum ex minimo & tenuissimo Asia subacta, & universo Oriente in potestatem redactio, reliquit. Successit Patri *Cambyses*, qui *Egyptum* imperio adjecit, a quo deinde ad *Darium* usque, qui ab *Alexandro*, Macedone victus vitam pariter cum Regno amisit, res Persicæ in suo statu manserunt. Regnatum est annos cxxx, quod Q. Curtius lib. quarto iussissimum & ne minimum quidem fallente calculo tradidit: cui etiam adferuntur B. Hieronymus ad ix Caput Danielis. Hodie etiam Perficum Imperium quod penes *Sophos* est, inter potentissima totius Orientis Imperia numeratur: id quamquam oppressum aliquandiu modo a *Saracenis* fuit, modo a Tartaris, tamen rursus emicuit sub *Ismaele* Rege. Regiones autem Imperio Perfico subiectæ hæc sunt. *Medis*, *Assyria*, *Susiana*, *Mesopotamia*, *Persis*, *Parthia*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Bactriana*, *Paropamisus*, *Aria*, *Drangiana*, *Gedrosia* & *Carmenia*. *Media* hodie *Servan* dicitur, inter Persiam & Mare Hyrcanum sita, ad Ortum Hyrcaniam habet & Parthiam, ad Occasum Armeniam majorem & Assyriam. Dividitur

jus Incolz Per-
 um nonnullos:
 ho principe. Si-
 baiz Regnum.
 Regnum Cam-
 Oxum fluvium:
 ho: ad Austrum
 titur en: plus
 e temperie Aeris
 um Calum, hinc
 as foves. Regio-
 m Persicum spe-
 rtunitatem, um
 rugum, Anima-
 io, ac similibus.
 te. Cetera fervo-
 minis ac famz ac-
 c amplissimum &
 redactio, reliquit.
 qui ab Alexandro,
 gnatum est annos
 idit: cuietiam ad-
 penes Sophos est,
 diu modo a Sava-
 perio Persico sub-
 , Baſtriana, Pava-
 Perſiam & Mare
 prem & Assyriam.
 Dividitur

Urba.

Dividitur in Majorem sive Australem, & *Atropatiam* Septentrionalem. Hæc frigidior est, & idcirco minus culta. Vrbs præcipua est *Summachia*: sunt præterea *Derbent*, *Eras*, *Sechi* & *Giauvot*. Illa cultior est: Urbem habet *Taurim* positam ad Oronis radices, distantem a Mari Caspio octo dierum itinere. Ambitus ejus pene xv i mill. pass. complegitur, quo spacio cc Civium millia contineri creduntur. Hæc sunt veterum *Ecbatana*, ubi Persarum reges æstate commorabantur. Eodem tractu terræ sunt *Turcoman*, *Saru*, *Sultan*, *Nasivam*, *Ardevil*, *Marant*. *Assyria* quæ hodie *Arzerum*, ad Ortum habet Mediam: ad Occalum Mesopotamiam: Armenia illi Septentrionalis est, Susiana Australis. Provincias olim habuit *Arrapachitem*, *Adiabenam*, & *Sutacenam*: Urbem *Niniven* ad Tigrim, cujus ambitus lx mill. pass. complectebatur, *Susiana* hodie *Chus* vel *Cusistan* appellatur: nomen habet a *Susis*, urbe primaria, cujus ambitus xv. mill. pass. quæ sic dicta a floribus, ut notat Athenæus: Solum enim Persis Liliū. Mesopotamia, quæ in sacris *Padan Aram*, hodie dicitur *Diarbecha*, sita est inter Euphratem & Tigrim, unde & nomen, quasi *Interamna*. Regio est pro situ & tempore varia: parte flumina impingunt: pars arida est & sterilis, herbis arboribusque destituta. Urbes præcipuæ sunt, *Orfa*, cujus ambitus vi i mill. pass. & hac ipsa multo major *Caramit*. Metropolis Mesopotamiæ, quam *Sehymus* Turcarum Imperator Sophis eripuit. *Merdin* sedes Patriarchæ Chaldaeorum: & *Mosus* Patriarchæ Nestorianorum, cujus auctoritas ad Indos usque & Cataium extenditur. In *Perside* quam nunc *Farsi* vocant vel *Farsistum* urbs est primaria *Siras*, quæ olim dicta fuit *Persepolis*, regia quondam Magorum sedes. Plinius vocat Persici Regni caput, & Regiam totius Orientis Curtius. *Hyrcania* hodie *Girgiam* dicitur vel *Corcam* vel *Dargument*, proxima Mari Caspio, quod propterea etiam Hyrcanum appellatur. Urbes habet *Hyrcanum* quæ Scythiis est *Carizab*, *Bestam*, & *Masandram*. *Margiana* quæ nunc *Iselbas* nominatur, ad Septentrionem Oxo fluvio terminatur. Vrbs præcipua est *Iodion* quæ priscis *Antiochia* fuit. *Bactriana* hodie *Baxter* vel *Charassaa* est Tartariz Zagatheæ pars. Vrbes sunt *Bactra* quæ nunc *Bochara* & *Istigias*. *Paropamisus* Bactrianæ pars est ad Montem *Paropamissum*. Hodie regio vocatur, *Candabar* vel *Amblesam*. Primaria urbs est *Candabar* Emporium celeberrimum. *Aria* quæ a Metropoli sua *Eri* omnis vocatur ambitum xli i mill. pass. habet. *Carmania*, *Circam* vel *Chermain* ad Mare Indicum protenditur, usque ad Gedrosiam, urbibus & Portibus frequentibus. Metropolis est *Chirman*. Sunt & in Carmania regna *Macran*, *Eracam*, *Guadel* & *Patari*. *Gedrosia* nonnullis creditur esse *Guzarate* falso, quum *Guzarate* sit ipsum regnum Cambaiz. *Babylonia* inter Sinum Persicum & Mesopotamiam sita, dextra lævaque clauditur Susiana & Arabia deserta: Nomen habet a *Babylone* urbe primaria. Adhæret ei Chaldaea. In Chaldaea *Ursu* fuit, Iosepho *Ura*, unde *Dei* monitu *Abrahamus* in *Haran* Mesopotamiæ migravit. Multos habet hoc Regnum *Fluvios*, *Canac*, *Araxem* & *Cyrum* qui Mediz partem Septentrionaliorem abluunt: In *Assyria* *Tygrum* In Susiana *Enelum*: In Mesopotamia *Euphratem*: In Margiana *Oxum*, *Arium*, & *Margum*: In Bactriana *Ochum*, navigabilem & alios: In Aria *Arium*. *Tonclesum*, *Arapenem*: & alios. Nec desunt *Montes*, inter quos *Orontu*

Flumina.

Montes.

in

in Media, Mons *Coronus* in Hyrcania. *Taurus* item qui Persiam mediam fecat, variis pro populorum adjacentium Situ nominibus, insignis. *Sylvæ* etiam habet multas, inprimis Parthia quæ nemorosa valde est, ac Septentrionalis Hyrcaniæ pars quæ Sylvas habet immensas, Quercu, Pinu, & Abiete refertas, atque immantibus Feris plena, Tigribus, Pantheris & Pardes. Aria etiam Silvis ac Montibus obfessa est, ut & Persis tota. Ad Opera publica quod attinet, multa in hoc Regno superba & magnifica fuere, & potissimum in Babylonia. Inprimis vero occurrit Pons ille magnificentissimus in Vrbe Babylone a Semiramide Regina super Euphratem constructus, de quo vide Munsterum lib. v. Idem Horruum pensilem a Semiramide constructum describit, eodem libro. In Sufiana in Vrbe Sula Arx fuit, *Medorum Regis Domus*, quam, ut est apud Castifodorum, *Mermen arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit*: hanc inter fabricarum septem terris attributa miracula, idem numerat. Sed de his satis, ad Mores venio. Reges creabant ex una familia. Qui Regi non parebat, capite & brachiis amputatis insepultus abiciebatur. Vxores ducebant singuli multas, alebantque sobolis propagandæ gratia, pellicisque plurimas. De rebus maximis non nisi inter pocula consulebant, eam demum consultationem firmiorem rati quam quæ a sobriis fit inita. Noti inter se & æquales osculo se in occursum excipiebant. Qui humilioris erant fortunæ, venientem adorabant. Solo sepeliebant corpora, cetera oblinentes. Ridere coram Rege aut spernere, nefas ducebant & flagitium. De mortuis sepeliendis alii contrarium scribunt, nempe Persas corpora defunctorum extra civitates ad certum campestem locum extulisse, ibique nuda exposuisse a Canibus & Avibus devoranda. Noluisse insuper ut ossa mortuorum sepelirentur aut includerentur. Cumque corpus aliquod non illico absumeretur ab Avibus aut Feris, judicabant malum esse signum, superstitione credentes Hominem illum malæ & impuræ fuisse mentis, atque ob id dignum inferno, & proximi ejus plangebant ipsum ceu hominem qui post hanc vitam nullam haberet spem felicitatis. Sin citius devoraretur a bestiis, beatum eum judicabant. Hodie Mores Persarum multo sunt molliores, quam vel Turcarum, vel Tartarorum, vel Saracenorum. Natura liberales sunt & civilitatis amantes: & Literas & Artes colunt, inprimis vero Astrologiam, Medicinam ac Poesin. Apud hos Fratres, ac Parentes humanissime tractantur: & Nobilitas Sanguinis in pretio est: in quo a Turcis differunt, qui nullum Sanguinis aut Stemmatis discrimen norunt. Præterea advenas benigne accipiunt ac tractant: sed tamen zelotypiæ morbo vehementer laborant. Vnde uxores in advenarum conspectum venire non sinunt, licet alioquin illas veneratione, contra Turcarum morem, qui uxores Mancipiorum loco habent. Mulieres autem Persicæ formosæ admodum sunt. Artes Mechanicæ & inprimis Sericorum pannorum textura apud eos nunc viget, qui per universam Syriam ac alias Orientis regiones distrahuntur. Fructibus Terebinthi olim, glandibus, pyris agrestibus vescabantur: quotidianus cibus post cursum, ceteraque corporis agitationes panis durissimus, aqua potus. Fervent apud eos Mercimonia Unionum, Margaritarum, Aromatum & inprimis Serici, cuius hic incredibilis copia.

K k k k

TARTARIA,

era publica.

Mores.

Opificia.
Vici.

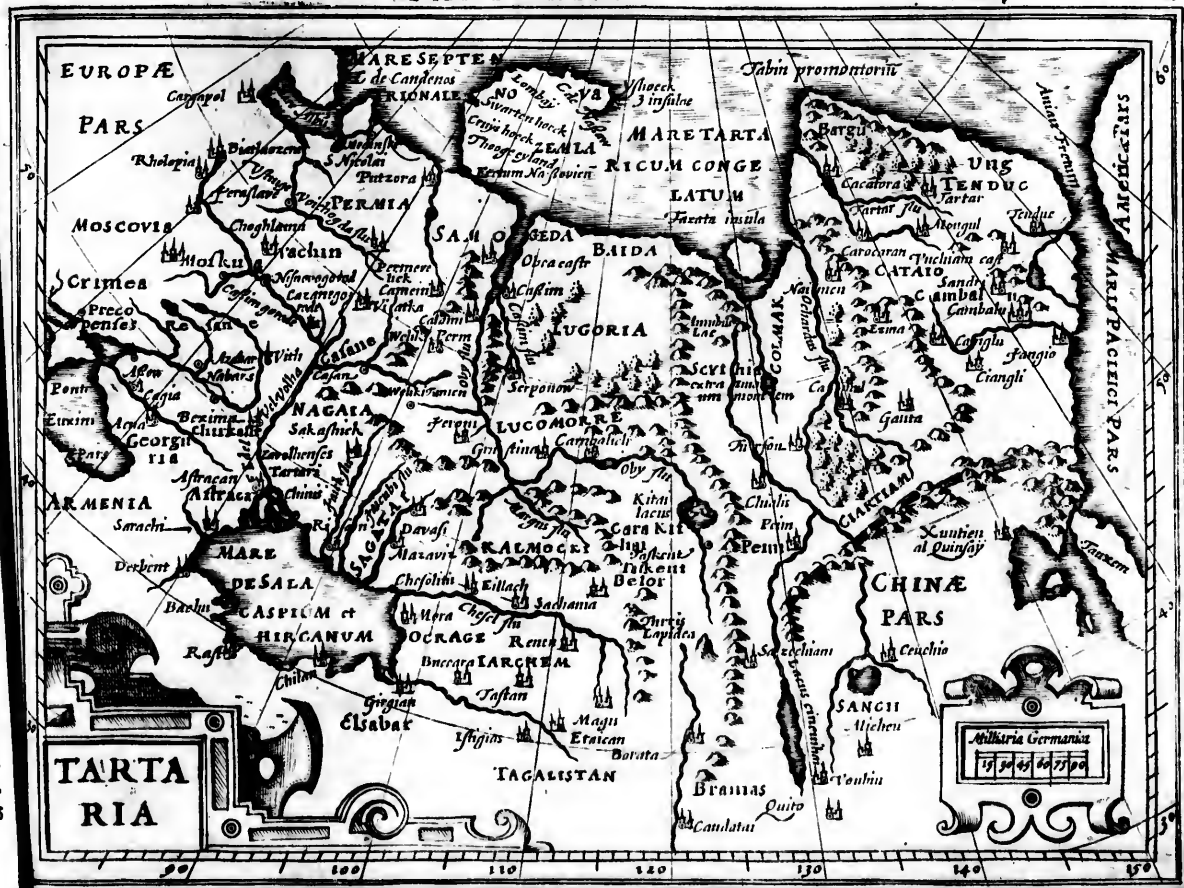
Mercimonia.

Tartaria, five Magni Chami Imperium.

*Regio.**Situs.**Cœli qualitas.**Soli fertilitas.**Animalium varietas.**Imperium majorum.*

TARTARIA, seu ut exilimat Ioannes Leunclavius, *Tataria*, Regnum amplissimum est: præter enim Europæ partem, etiam Sarmatiam omnem Asiaticam complectitur, cum Scythia & Serica, quam nunc vocant *Cathai*. Nomen habet a fluvio *Tartaro*, qui eam partem irrigat quæ a nostris *Magog*, ab accolis *Mongul* dicitur. Sitâ ad Septentrionem, ab Ortu potentissimum illud Chinæ Regnum habet, a Meridie Indiam, Gangem fl. & Oxum, ab Occidente Mare Caspium & Poloniam, inde Moscoviæ contermina est, & a Septentrione Mari Glaciali, ubi profusè ignota est & inhabitata putatur & inculta. Aer hic & Cœlum imtemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æstate adeo horrenda, ut præ timore homines intereant: jam calor magnus est, mox frigus, & densissimæ nives cadunt. Ventorum frequenter tam validi flatus, ut equitates detineant & ad terram homines dejiciant, arbores radicitus evertant, multaque damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æstate frequenter, sed adeo parce, ut vix terra madefiat. Regio tamen Tritici, Orizæ ac similibus Frugum ferax esse dicitur: ac Serico, Zingibere, Cinnamomo, Pipere, Caryophyllis, Rhabarbaro & Saccaro abundare: Musco item, Pice, & alicubi etiam Auro & Argento. Hic paucis in locis Vinum colligitur, & tota Provincia Cataiæ Vinum non profert. Sunt & Saxa nigra fossilia ad ignem idonea quæ ex Montibus eruuntur: iis ob lignorum penuriam ad ignem struendum utuntur. Est præterea hic passim Boum, Caprearum, Hircorum & Porcorum magna copia, & imprimis Equorum ac Iumentorum multitudo pene incredibilis. In Epistolis Tartaricis legimus *Tartarorum Imperatorem*, alere Equarum candidissimarum decem millia, quarum Lac bibat. Alere præterea xx Venatorum millia, & Accipitrarios decies mille. Plena quoque Avium, ut Phasianorum, Gruum & similibus. In ea parte Tartaræ quam Zavolhenfes Tartari tenent ferunt semen esse, semini Melonis simillimum, sed minus & oblongum: ex eo si feratur, plantam succrescere quam *Boranet* i. Agnum vocant. Crescit enim Agni figura, ad pedum fere tertium altitudinem: quem pedibus, ungulis, auribus, toto capite, præterquam cornibus representat. Pro cornibus pilos gerit singulares, cornu speciei. Obducitur corio tenuissimo, cujus detracti usus ad capitum tegmina incolis. Ferunt, internam pulpam Caminari carnes referre: ceterum è vulneribus quoque sanguinem manare. Dulcore esse admirabili. Radicem humo exsertam, surrigere ad umbilicum usque. Illud etiam miraculi fovet magnitudinem: quamdiu vicinis obsidetur herbulis, tamdiu vivere, quasi agnum in læto pabulo: absumentis illis tabescere atque interire: idque non solum vel casu, vel tractu temporis, sed etiam experiundi gratia subtractis atque ablaris evenire. Illud etiam auget admirationem: appeti eam a Lupis ceterisque animalibus rapacibus. In ciuitate, Quelinu reperitur Gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent instar Felium nigri scilicet coloris, sed ova edunt optima. Primum ex Tartarorum gente Imperatorem, qui Regnum acquisivit & Legibus constituit atque judiciis, nominant *Changium*, *Canem* vel *Chamum*. (Hic Paulo Venero *Cinchis* dicitur). Ejus ætas incidit in annum Christi millesimum ducentessimum secundum. Ferus

rater enim
ica, quam
is Magog,
Regnum
Moscoviz
ulta. Aer hic
homines in-
m validi fla-
ne damna in-
Regio tamen
Caryophyl-
Hic paucis in-
ilia ad ignem
Est praterea
Iumentorum
Equarum can-
cipitrarios de-
e quam Zavol-
n: ex eo si sera-
pedum fere ter-
entat. Pro cor-
d capitum reg-
que sanguinem
ud etiam mira-
am lato pabulo:
ois ceterisque a-
os habent instar
peratorem, qui
Chamum. (Hic
um secundum.
Ferus

Ferus ante hunc gentis cultus, sine moribus, sine lege, sine civili consuetudine, obscuri inter Scythas nominis, finitimis vestigialis de re pecuaria, quam exercebat. Ab hoc Changio caterorum Principum origo est. Pro-
 pa gavit hic Imperium incredibili celeritate, a Synarum regione & Oceano usque ad Caspium mare. Hujus filius
 fuit *Jocuchum*, qui genuit *Zancham* tertium Imperatorem qui ab aliis *Bathi* nominatur. Hic devastavit Rus-
 siam, Poloniam, Silesiam, Moraviā & Hungariam. Quartus ex *Bathi* genitus fuit *Temir Culus*, qui est *Tamber-*
lanes, in Historiis ob summam tyrannidem notus, qui totam Asiam vastavit, ac usque ad Ægyptum penetravit.
 Hic Imperatorem Turcarum Baiatzetum vicit & captum aureis compedibus vincitum in cavea per Asiam tra-
 duxit. Quintus Imperator ex *Temir Culus* progenitus fuit *Temir Gzar*, qui adversus Cruciferos Prussiae fortiter
 pugnās ferro occubuisse dicitur. Sextus Imp. ex *Temir Gzar* genitus fuit *Macmetzar*. Hujus filius *Armetzar* v. i.
 Imp. Hic genuit *Sziachmet* v. i. i. Imperatorem. Dividitur autem Tartaria in plures partes. *Minorem*, quæ Eu-
 ropam spectat & inter Borysthenem & Tanaim conclusa, complectitur Tauricam Cheronesum, quam obti-
 nent Præcopenfes. De hac in Europa diximus. *Tartariam desertam*, in qua multæ hordæ: *Zagatar*, quæ Scythia est
 intra Imaum: *Cataio* cum regno *Tangut*, quæ antiquorum est Scythia extra Imaum, & Serica regio: ac denique
Antiquam Tartariam, Ptolemæo incognitam. Metropolis regni est *Cambalu* ad ripam fl. *Polsangi*, cujus spatium
 est xxv mill. Italicorum. Portæ sunt xii. extra quas totidem Suburbia. Emporium istud Genimarum, Auri,
 Argenti, Serici est opulentissimum. Ferunt singulis diebus mille currus Serico onustos ex China huc advehi,
 præter alias Merces. Sunt præterea Vrbes multæ insignes, *Samarcauda* a *Tamberlane* condita: *Caudo*, Vrbs mer-
 catu celebris, in extrema Tartaria, & aliæ multæ, quas brevitatís studio prætereo. Lacus in Tartaria plurimi,
 quos longum esset enumerare, aliquot tamen insigniores recensebimus. In Provincia *Caniclu* Lacus est in quo
 tanta Margaritarum copia, ut pretium earum omnino vilesceret, si unicuique quantum liberet asportare permit-
 teretur. Quare sub capitis poena cautum est, ne quis in hoc Lacu piscari Margaritas absque permisso Magni Cha-
 mi audeat. Scatet etiam idem Lacus piscibus. Est & alius in Provincia Caraim valde piscosus, centum in ambitu
 complectens miliaria, & alii. Fluminibus rigatur non paucis, inter quæ fluvius magnus *Pulischabris* nomine.
 Hic in Oceanum sese exonerat, per quæ naves multæ plurimis Mercibus onustæ ascendunt. *Caromoram*, qui ob
 nimiam latitudinem & altitudinem nullum habet pontem: evolvitur vero in Oceanum: *Quiam*, habens lati-
 tudinem dimidii miliaris, estque admodum profundus & piscosus: *Quiam*, quo major (Paulo Veneto scribente)
 in Orbe non putatur. Nam latitudo ejus quibusdam locis x miliarium, aliis v. i. i. & in quibusdam v. i.
 Longitudo vero ejus patet itinere centum dierum. Reliqua prætereo: ad Istruthuras & Opera publica trans-
 iens. Hic occurrunt multa singularia, cum primis maximum ac pulcherrimum Palatium ex Marmore con-
 stans, & Auro exornatum: a Chamo Cublai in civitate Ciandu conditum. Est & aliud in civitate Cambalu,
 miro

Vrbes.

Flumina.

Opera publica.

miro artificio extructum, Ambitus ejus quatuor circiter milliarium: quadratura qualibet milliare unum complectente. Est Murus valde spissus in altum consurgens. Superficies extrinseca colore albo & rubeo nitet. In singulis quatuor Muri angulis Palatium pulchrum & magnum. Arcis loco conditum est. Sic in medio cujuscunque quatuor murorum, Palatium egregium extructum est: eaque in universum **YIII** sunt. In his servantur Arma, Instrumenta, Tormenta & Machinæ: Arcus, Sagittæ, Pharetra, Calcaria, Frena, Lanceæ, Clavæ, Nervi, & reliqua in bello necessaria, singulaque Armorum genera in singulis posita sunt Palatiis. In spatio vero medio interiori est Regium Palatium, scilicet in quo Rex commoratur. Caret Tabulatis: Pavimentum vero exteriori fundo præminet decem palmis. Tectum altum est valde, pictura exornatum. Parietes Atriorum & Conclavium Auro & Argento fulgent. Vbique picturæ pulcherrimæ & bellicarum rerum Historiæ sese ingredientium oculis offerunt, vivis coloribus & rutilanti Auro coruscantes. Habet Magnus Cham duodecim Barones aulicos, qui triginta quatuor Præfecti sunt Provinciis: horum officium est, ut singulis Provinciis duos præfiant Rectores, ac regius exercitibus in locis ubi morantur, res necessarias provideant & quicquid decernunt, Regi indicant, qui sua auctoritate id confirmat, quod illi statuendum duxerint. Malefactores hoc modo apud Tartatos puniuntur. Siquis furatus fuit rem vilem, & vita privari non committit, creditur fuisse septies: accipiens septemdecim plagas, aut viginti septem, aut **XLVII** pro magnitudine peccati: idque usque ad centum, addendo semper decem. Nonnulli tamen nonnunquam ex his percussionebus moriuntur. Quod si quis furatus fuit equum vel rem aliam, ob quam mortem meruit, gladio in viscera merso occiditur. Quod si vitam redimere voluerit, noncuplum reddet. In adulterio deprehensi tam vir quam mulier, Lege ipsa occiduntur. In Hordas Tartari dividuntur, quæ vox illis Cætum Conventumque plurimum significat. Sed ut varias longe lateque, distantes Provincias incolunt, ita neque in moribus aut vitæ genere omnes conveniunt. Homines statura quadrata, lata facie & obesa, oculis contortis & concavis, sola barba horridi, cætera rasi: corpore valido, animo audaci: inedia & laboris patientissimi: equitantes, si fames sitisque illos vexaverit, equis quibus insident venas solent incidere, eorumque sanguinem bibere. Natio profana est & barbara, jus ipsis in armis, Lex in robore & viribus. Domos multi non habent sed pro his Plaultra. Et quoniam incertis vagantur Sedibus. Stellarum, imprimis vero Poli Arctici, adpectu cursum suum dirigere solent. Vno in loco non diu commorantur, rati gravem esse infelicitatem diu in eodem loco hærrere. Pecuniarum usum non habent, itaque res pro rebus committant. Ismaelitas se esse dicunt, idque etiam præ se ferunt: Mahumeti Legem admiserunt anno **CCCLVI**, vescuntur Tartari cibis grossioribus, præsertim carnibus, usque crudis aut semicoctis: Lacte, Caseo: A Suilla abstinent. Bibunt Lac Equarum, quod ita præparare norunt, ut videatur esse Vinum album, non admodum insipidus potus. Victus immundissimi sunt, utpote qui mensas mappis non operiant, mantilibus non utantur, quum manus non lavent, non corpus, non vestimenta. Bibunt etiam Aquam, Lac & Cerevisiam & Milio coctam.

Regio gubernandi.

Leges & Institutiones.

Mores.

Vetus.

*Regio.**Sinus.**Cæli temperies.
& Soli fertilitas.**Animalium va-
rietates.*

CHINÆ Regnum amplissimum ac potentissimum, Incolæ *Tame*, & seipfos *Tangis* vocant. Ptolemæus vel hos, quæd quidem Ortelio placet, quem plerique sequuntur, vel vicinos Cataienſes, quod magis probat Mercator, vocat *Sinas*. Sita est autem Regio omnis ad Oceanum Eoum, & ab Ortus Solis terrarum extrema putatur. Fines ejus ab Oriente Mare Eoum, Cauchinchina Provinciaa Meridie; qua Occidens est, Brachmanæ: qua Septentrio sunt Tartari, gens bellicosissima, a quibus Montibus & muro longissimo discluditur. In universum autem cinctus ille sive ambitus Muri Montiumque ad 150 Milliaria protenditur. Historici Chinenſes murum hunc ante annos ducentos a quodam Rege Tzintzoo nomine extruendum memorie prodiderunt, postquam hujus Regionis incolas a Tartarorum tyrannide, quam xci xi annos perpessi fuerant magna prudentia liberasset. Regio Cœli & Soli temperie, nec non Hominum industria, omnium rerum ferax. Habet enim homines minime desidiosos, sed labori assuetos: quibus nihil indignius videtur, quam vitam in otio transigere. Hinc fit ut nullus totius Tractus angulus non aliquid producat. Loca arentia Tritico & Hordeo conferunt. Humida, Plana, aut Palustria, Oryza, cujus quater uno anno satio est. Colles Montesq; Pinetis abundant, quibus interserunt Panicum vel Legumina. Nullus itaque locus, nullus Ager infrugifer: & ubique Horti, Rosæ, & varium genus Florum Frugumque. Lini etiam frequentes sunt Segetes, & Arbusta Moro confita, ad nutriendos Bombyces. Auri præterea. Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum, Gemmarum, Vnionum, Musci, Saccari, Rhubarbari magna copia: præstantissimum habetur, id quod istinc per Persiam terra ad nos adfertur: Mare enim multum virtutis illi adimere putant. Profert & hoc Regnum Lignum singulariter medicum quod a Chinenſibus *Lampalan*, a nostris *Radix China* dicitur: estque ejus usus per totam Indiam frequentissimus contra quævis Apoplemata, Paralyſim & Morbum Gallicum. Ejus Radix dura est & ponderosa atque albi coloris. Pecorum in Montibus & Pratis greges infiniti. Silvas & Nemora incolunt Apri, Vulpes, Lepores, Cuniculi, Zebellini, Martes; aliaque id genus Animalia, quorum pelles in vestimentorum usum expetuntur. Horum jucunda hic utilisque venatio est. Avitii generis mira copia, præsertim aquaticis, cujus tanta multitudo & præcipue Anatum, ut in urbe Canton, ex minoribus hujus Regni una, decem vel duodecim millia uno die absumentur. Quamvis autem hæc Regio Animalium ferax sit, arte tamen hanc feracitatem adaugent hoc artificio. Vere duo aut tria millia ovorum fimo condunt, cujus calore suo tempore erumpunt Anatum pulli.

Idem

est. veridicus

Prolemus
quod magis
in Solis terra-
ridie; qua Oc-
ro longissimo
tenditur. Hi-
um memorie
perpessi fuerant
in rerum ferax.
quam vitam in
tico & Hordeo
; Pinetis abun-
ubique Horti,
pro confita, ad
um, Vnionum,
erra ad nos ad-
lariter medicum
diam frequentif-
erosa atque albi
; Lepores, Cuni-
petuntur. Ho-
anta multitudo
ecim millia uno
n adaugent hoc
nt Anatum pulli.
Idem

Urbs.

Idem tempore hyemis faciunt, sed tum ova non fimo conduunt, sed sportæ arundinaceæ imponunt, cui ignem seu focum tepidum substruunt, unde aliquot dierum spatio, æque prodeunt. Tota hæc Regio uni subest Regi, tanquam Monarchæ, quem *Mundi Dominum* ac *Coeli Filium* vocant. Urbes sunt ccl. celebres, quarum nomina terminantur syllaba *Fu*: quod urbem significat: ut *Cantonfu*, *Panquinfu*. Opida quorum ingens est numerus, in *Chen*. Pagi innumeri sunt, incolis frequentes, ob continuam agriculturam. Omnes fere urbes ad ripam navigabilis cuiusdam Fluminis sitæ sunt, largis profundisque fossis & muris munitæ.

Lacus & Flumina.

Inter Lacus qui amœni hic sunt, memoratur ille in *Sancii* Provincia rotundus, ex inundatione anno. c1515 lvi factus, in quo submersæ Civitates septem præter Opidula & pagos & mortalium ingentem numerum, unico tantum puero in trunco arboris servato. Flumina & Maria pisculenta sunt. Et Regio hæc quia maritima est, & passim fluviis navigabilibus irrigatur, haud minori populorum frequentia in navibus quam ædibus habitatur. Inter Opera & structuras egregias occurrunt *Portæ* urbium magnifice ad miraculum usque extructæ. *Plateæ* quasi ad libellam factæ, nusquam a recta linea declinantes, tantæ amplitudinis, ut iter præbeant decem quindecimve una equitantibus: hæque passim interstinguuntur Arcubus triumphalibus, qui urbes supra modum ornant. Lusitani quidam referunt se vidisse in urbe Fuchco Turrim quadraginta innitentem Columnis ex solido Marmore, quarum altitudo erat quadraginta palmorum (mensura Architectonica) latitudoque duodecim. Hoc opus esse tantæ magnitudinis, tam exquisitæ elegantiae, tam insignis splendoris atque ingentis sumptus, ut omnes totius Europæ superbas & magnificas structuras longe post se relinquere exsultent. Sumptuosissima habent tam in Urbibus quam in Agris Tempia. Rex Chinæ habet sub se Gubernatorem quasi Proregem: quem ipsi *Tumal* nominant. Hic causarum totius Regni disceptator & Iudex. In Iustitia administranda huic magna severitas. Latrones & Homicidæ perpetuis carceribus custodiuntur, donec flagris, fame, vel frigore vitam finiant. Quamvis enim ultimo supplicio (quod fere flagellatione constat) condemnentur, sententiæ tamen executio adeo tarda, ut maxima horum condemnatorum pars in vinculis moriatur. Hinc tantus captivorum ubique in Civitatibus numerus: ut in una urbe Canton sæpe millesimum decimum quintum excedat. Futta (quo nullum crimen his partibus odiosius) flagri verberibus crudelissimis puniuntur. Flagellationis hic modus est. Hominem pronom collocant, manibus a tergo religatis: huic, flagro ex arundine aut calamo facto, furas crurum percutiunt, cuius ictus adeo vehementis, ut primo verberis sanguis eliciatur: secundus ictus adeo maleficum excruciat, ut in pedes consistere nequeat. Singula crura singuli Carnifices flagellant: tanta vehementia ut plurimi ex quinquagesimo aut sexagesimo ictu vitam finiant, omnes enim nervi disrumpuntur. Lusitani narrant singulis annis eo mortis genere supra duo hominum millia interire. Flagrum hoc Latitudinis est quinque digitorum, crassitudine

*Opera publica.**Ratio Gubernandi.*

unius,

anuis, quod continuo aqua tingunt, ut flexibilius sit, & majori impetu cadat. Licitum Viris plures ducere Vxores, quarum unam domi retinent, cæteras variis in locis disponunt. Adulteros extremo afficiunt supplicio. In Urbibus nullum Lupanar, omne Meretricium genus in Suburbia relegatur. Nuptialia Festa celebrant tempore Novilunii, & fere Martio Mense, qui dies illis primus est ineuntis anni. Hæcque Festa peragunt uti apud nos, splendide & magno apparatu. Per multos dies continuos convivia celebrantur; Organis musicis Ludisque Histrionicis adhibitis. Sunt autem Chineses plerique facie lata, barba rara, naso sumo, oculis parvis: etsi quidam inter eos sint forma satis decora. Color omnibus ut Europeis: subfuscus autem iis qui circa Canton habitant. Rarissime vel nunquam Patrio excedunt Solo, neque facile peregrinum admittunt, inprimis ad interiora Regionis: nisi fide publica a Rege fuerit donatus. In comestationibus & comportionibus adeo strenuos sese exhibent, ut ipsis Germanis aut Belgis ne minimum quidem cedant. Quod ad Religionem hujus gentis attinet, credunt omnes res creatas, omniaque inferiora, atque horum gubernationem pendere a supernis, atque Cælo: quem maximum omnium Deorum credunt, eumque primo Alphabeti charactere exprimunt. Solem, Lunam, & Stellæ adorant, etiam Cacodæmonem, (quem ea forma qua nos Europæi depingunt) ne mala ipsis inferat, ut ipsi dicunt. In Mechanica omnis generis conficienda supellectile adeo dextri & nitidi Chineses, ut opus a natura creatum, non manufactum videatur. Ars Typographica & Tormentorum bellicorum usus hic adeo vetustus, ut inventorem nesciant. Lusitani multa de sagacitate horum Hominum scribunt, & hoc (quod inprimis stuporem moveat) quod curribus utantur velisferis, quos sic dirigere sciunt, ut iis quocunque velint brevissimo temporis spatio terra ferantur. Figulina illa opera pellucida, niveque candidiora, quæ apud nos in pretio sunt, & *Porcellana* dicuntur, nequaquam hoc loco silentio prætereunda. Ea apud hos fiunt hoc modo. Cochleas quasdam marinas ovorum tellis miscent, aliaque quadam ad dentes, subigunt & massam conficiunt. Hanc sub terra condunt, ibique eam macetari ad octuagesimum vel centesimum usque annum sinunt, hæredibusque suis pretiosi thesauri loco relinquunt. Ipsique ea utuntur quam Avi Atavique posuere. Observantque ex veteri instituto, ut qui veterem tollit, recentem ejus loco recondat. Mercimonia hic maxime vigent Aromatum & inprimis Serici. Ex Malacca enim, Bengala & aliis locis Piper, Crocus, Nuces odoratæ vulgo Muscatæ, Casia & id genus Aromata in Chinam non exiguo quæstu advehuntur. Sed Sericæ Telæ hic præcipuum mercimonium est. Ioannes enim Barrius in suis Decadibus Asiaticis scribit ad urbem Nimpo quam alii Liampo nuncupant, observasse quosdam ex Lusitanis trium mensium spatio, navigio evectas 166000 Serici libras. Muscum quoque hinc ad varias Orbis partes devehit, asserit Antonius Pigafetta: & Rhabarbarum & Vniones Andreas Corsalis.

*Mora.**Opificia.**Mercimonia.*

*Regio.
Nomina.*

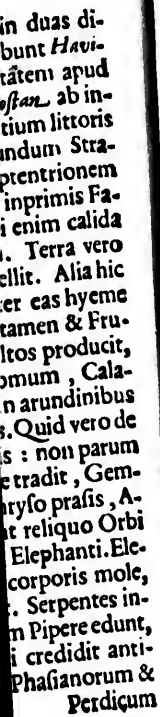
Situs.

Cœli temperies.

Solis fertilitas.

*Animalium va-
rietas.*

IN D I A Afiz maxima & nobilissima regio, ab Indo fluvio nomen habet. Hanc Ptolemæus in duas dividit, in *Indiam*, nempe *Intra & Extra Gangem*, cognominatam. Hæc *Hevila*, vel ut alii scribunt *Havilath* aut *Evilath* in Sacris litteris dici putatur. Illa *Seria*: Incolis vero *Macyn* aut *Magin* vocitatem apud Marium legimus: alii *Mangi* & *Chinam* vocant, qui Mercatorem sequuntur. Priorem *Indostan*, ab incolis vocari auctor est Ioannes Barrius. Hæc terrarum amplissima est. Pomponius tantum spatium littoris occupare scribit quantum per 1 x dies noctesque velificantibus cursus est. Clauditur autem secundum Strabonem ac Plinium, Occidentem versus Indo fluvio qui Persiam ab India disternit: ad Septentrionem sunt Tauri juga: ab Ortu Oceano Orientali: a Meridie Indico cingitur. Regio lenibus auris & inprimis Favonio saluberrima est: quamvis Cœlum habeat inæquale ob ejus vastam magnitudinem: alicubi enim calida est, nimirum Æquatorem versus: alicubi vero temperata satis, ac potius frigida, versus Boream. Terra vero ipsa universim Situ, Cœlique clementia, bonitate ac fertilitate longe ceteras Orbis partes antecellit. Alia hic rerum facies, alii syderum ortus atque obitus: binæ messes in anno, binæ æstates, media inter eas hyeme Etesiarum flatu calores temperante. Ager quamvis ut plurimum Frumento careat, Legumina tamen & Fruges varias copiose profert, & inprimis Hordeum, ac Oryzam. Fructus præterea arboreos multos producit, Piper, Thus, Myrrham, Caryophylla, Zingiber: & in partibus maxime australibus Cinnamomum, Calamum Aromaticum, Nardum, aliaque Aromata, quemadmodum Arabia & Æthiopia. Est & in arundinibus Mel. Multa insuper Medicamenta habet, multas Arborum radices, tum salutes, tum noxias. Quid vero de Metallis, Lapidibus, aliisque Muneribus dicam? Nascitur enim in ea ingens Auri & Argenti vis: non parum quoque Æris, Ferri & Orichalci, auctore Diodoro: sed Plinius neq; Æs, neque Plumbum habere tradit, Gemmisque suis ac Margaritis hoc permutare, quas Mare littoribus infundit. Beryllis siquidem, Chryso prasis, Adamantibus, Carbunculis, Lychnitis, Margaritis, Vnionibus, abundat. Serici hic tanta copia, ut reliquo Orbi sufficiat. Animalia hic quam in reliquis Orbis partibus majora, Boves, Cameli, Leones, Canes, Elephanti. Elephantum incredibilis est frequentia. Dracones in desertis immanes, æquant fere Elephantem corporis mole, & cum his perpetuo decertant. Canes tam feroces, ut etiam cum Leonibus committi possint. Serpentes innumeri, quibus etiam tostis Incolæ vescuntur: ut & Formicarum quodam genere, quod cum Pipere edunt, similiter ut nos Cancros. Simiæ hic reperiuntur albæ, & Chamæleon, quem solo aere nutrirî credidit antiquitas. Aves præterea variarum specierum, & invixæ cæteris nationibus, præter Gallinarum, Phasianorum & Perdicum

Imperium majorem.

Urbes.

Lacus.

Flumina.

Montes.

Perdicum ingentem multitudinem : nec non & Pſitacorum varii coloris. De Inderum imperio Plinius ita scribit : *Indi prope Genum ſolū numquam emigrare finibus ſuis, Colliguntur a Libero Patre ad Alexandrum Magnum Reges eorum CLIII annis VICIOCCCCII ; adiuunt & menſes tres.* Scribit etiam Strabo de Indis , ad eos nullum præter Liberum patrem , Herculem & Alexandrum cum victoria proteſtum eſſe , quamvis a Cyro & Semiramide tentatos. Sed his relictis ad Urbes tranſeamus. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem ſubegerant , VCIO Opidorum fuiſſe ſcribunt , nullum Co minus , unde hujus regionis vaſtatem & ingentem amplitudinem facile agnoſcas. Urbs primaria eſt *Calechut* totius Orientis Emporium celeberrimum. Sunt & aliæ , *Cambaia* , *Decan* , *Batticalli* , *Cinon* , aliæque plurimæ. Non deſunt Lacus aliquot vaſti. In Hiſtoria Alexandri mentio fit Lacus , vel Stagni vetuſta abundantique ſilva coronati mille paſſus patentis , ubi exercitus ejus ſiti pene conſectus , reſectus eſt. Omnium vero maximus eſt Lacus *Chiamay* , cujus circuitus CCCC milliariū , diſtatque a mari 15C milliariis. Hinc complures fluvii præcipui originem trahunt : poſt eum *Cincuihay* , atque alii. Amnium hic mira vaſtitas. Proditur Alexandrum Magnū in nullo die minus ſtadia 15C navigaſſe in *Indo* , nec potuiſſe ante menſes quinque enavigare , adjectis paucis diebus : & tamen minorem Gange eſſe poſſat. Oritur hic in Caucaſi jugo quod vocatur *Parcamaſſus* , hodie *Naugocrot* , & longo curſu nongentorum milliariū in Oceanum Australem ſive Indicum duobus olliis erumpit. Vnde vigintirecipit annes , ſed clariffimos *Hydſpem* , quatuor alios adferentem , & *Cantabram* tres. *Gangem* alii in cœcis fontibus ut Nilum , rigantemque vicina eodem modo : alii in Scythicis montibus naſci dixerunt , influereque in eum XXI annes. Alii cum magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere : dejectumque per ſcopuloſa & abrupta , ubi primum molles planities contingit , in quodam Lacu hoſpitari , inde lenem fluere , ubi minimum VI I I mill. paſſ. latitudine : ubi modicum ſtadiorum C : altitudine nuſquam minore paſſ. XX. Hunc in ſacris *Phylon* vocari notatum eſt. Eum hodie Geographi quærant. Sunt qui opinentur eum eſſe qui in ſine in Bēgalæ influit , fortasſe ob nominis vicinitatem , adcolæ enim vocant *Guenguan*. Sed Mercator noſter haud adſpernandis ductus rationibus *Gangem* dicit eſſe eum qui dicitur *Rio de Cāntaon*. Poſt hoſce annes numerant *Mandona* , *Chaberis* , *Ava* , *Campumo* , *Menam* , *Menon* , & alii plurimj. Megathenes prodidit ſexaginta annes Indiæ numerari , quorum pernulti ætate creſcunt inſtar Nili , quæ poſſiſima eſt fertilitatis hujus regionis cauſa. Nutrire dicitur Ganges , ſicut Nilus Crocodilos , item Delphines , Anguillas quoque ad tricenos pedes longas , Plinio teſte. Eſt vero poſſiſima Indiæ & nobiliſſima *Oceano prius Meridionali ſeu Indico* obverſa , juxta littus , ſeu oram maritimam : quæ etſi plurimum portuoſa ſit , attamen plerique in locis innumeris Inſulis , ſcopulis ac brevibus cinſta eſt , unde navigatio laborioſiſſima & periculoſiſſima redditur. *Indicamaria* , ait Solimus , *Balenas habent ultra ſpatia quatuor jugerum. Sunt & quæ Phyſeteras nuncupant , qui enormes ultra modum ingentium columnarum , ſuper antennis ſe navium extollunt , hæcetoque ſiſtulis ſuſtenta træructant , ut nimboſa alluvie plerumque depriment alicui navigantium.* Plurimi hic Montes , magnique labor ſit eos enumerare.

enumerare, quorum magna pars arboribus & iis quæ virent spoliata est. Iunguntur inter se *Imau*, *Emodus*, *Paropamissus*, *Caucasi* partes. *Indorum nemora*, ut scribit Sol. in eam proceram sublimantur excelsitatem, ut transsacine sagittæ quidem possint. *Pomaria Ficus* habent, quarum caudices in orbem spacio sexaginta passuum extuberantur. Ramorum unus. a ambitu binis stadia consumunt. Foliorum latitudo forma *Amazonica* pelæ comparatur. Pomum eximia suavitatis. Quæ palustria sunt, arundinem creant ita crassam, ut fissis internodiis, lembi vice vestites navigantes. Hebe-
num arborem India sola habet, & in præruptis petris arbores quædam thus exsulant. Habet & aliam Arborem ferentem Nuces Indicas. In vii ordines olim divisa univerla gens fuit. i. erat Philosophorum: ii. Agricola-
rum: iii. Pastorum: iv. Artificum: v. Militum: vi. Locum Ephori tenent. Hi quæcunque in India sunt in-
spicientes Regi referunt. Septimum veto conficiunt, qui publicis consiliis præfunt, numero paucissimi, nobi-
litate prudentiaque maxime insignes. Ex his enim ad Regum consilia, tum ad Rempublicam gerendam, tum
ad res dubias judicandas asciscuntur: Duces insuper ex his deliguntur & Principes. Ad Leges porro & instituta
quod attinet. Legibus utuntur plerique non scriptis: quidam etiam scriptis: in quibus sicuti & in Contractibus
maxima simplicitas: quod vel ex eo argui potest, quod non multum sunt litigiosi: Nam nec Commissi nec De-
positi jura ulla habent, nec testibus indigent, nec sigillis, sed simpliciter credunt. Qui falsus testis deprehen-
ditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbaverit, non modo talio-
nis poenam subit, sed etiam manu truncatur. Quod si quis Artifici manum oculumve ademerit, capite est. No-
bilitas generis ac sanguinis apud hos summo opere observatur, idque ex veteri instituto. Literas plerique eorum
ignorant, sed memoriter omnia administrant. Sacrorum cura est penes *Gymnosophistas* qui *Brachmani* dicun-
tur: hi etiam Astrologiam, Philosophiam, Medicinam sectantur. Sunt præter hos etiam *Abduti*, qui ad tempus
aliquid abstinent, & hoc ipso postea putant sibi ad omnia flagitia commeatum factum esse. Indis omnibus pro-
missa castitas est, cultus præcipuus cum gemmis, habitus discrepantissimus. Lino alii vestiuntur aut Lana: alii
Ferarum Aviumque pellibus, pars nudi agunt, pars tantum oblecta velati. Niger vulgo corporis color, in ma-
terno utero tales fiunt seminis dispositione, quales ipsi sunt, qui genuere. Statura proceræ ac valida. Multas nu-
ptas habent, quas a Parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ causa, alias prolis ac voluptatis,
ac nisi castas esse cogant, fornicari licet. Artifices apud Indos magno in pretio: hi enim non solum immunes
sunt a tributo, sed Frumentum insuper æregia accipiunt. Mercimonia hic multis in locis maxime vigent, Aro-
matum in primis, Lapillorum, Gossypii ac Serici.

Silva.

Ratio gubernan-
di.Leges & Institu-
ta.

Mores.

Mercimonia.

L!!!ij

Sequuntur

*Moluccæ.**Situa.**Aëris qualitas.
Soli fertilitas.**Portus.*

Sequuntur in nostra Methodo *Moluccæ Insulæ*, aliis. Aromatum & imprimis Caryophyllorum ingenti copia toto Orbe celebres. Hoc vero nomine præcipue comprehenduntur quinque Insulæ, *Ternate* vel *Tarante*, *Tidor* vel *Theodori*, *Mutir* quæ & *Muthil*, *Machian* vel *Mare*, & *Bachian* seu *Bachianum*. Iacent sub Æquatore, inter *Celebes* & *Gilolo* Insulas. Harum maxima vix habet ambitum sex mill. passuum: omnes intra spatium xxv milliarium concluduntur, Aer hic valde insalubris, multique Mercatores lucrum pluris quam vitam facientes, his locis moriuntur. Ager est aridus, spongiosus, quique imbres è Cælo decedentes confestim absorbet, antequam in Mare delabantur. Profert varia Aromata, Nuces Myrtillicas, Maltichen, Lignum Aloes, Sandalum, Cinnamomum, Zingiber, Piper, & Caryophylla tanta copia, idque sine ulla cultura, ut mirum sit. Quæ quotidiano esui inserviunt, raro hic & parce proveniunt, sed ea commutatione suarum Mercium abunde parant. Sunt etiam in Moluccis tam valtæ arundines, ut ex iis dolia conficiant Incolæ. Caryophylli Arbor in rupibus provenit, quarto anno quam coepit crescere, profert Fructum. Arbor foliorum forma & crassitie Lauro est simillima: Flores umbellæ instar prodeunt, simillimi floribus Mali Aurei. Fructus flore collapso paulatim protuberant in formam clavi, unde etiam illis apud nostrates nomen. Initio rubri, mox Sole tolli nigrescunt: quo autem duriores fiant & virtutem insitam diutius servêt, aqua salsa consperguntur. Arbores vero ita inter se densantur vel Soli felicitate, vel Seminis, aut stolonum fecunditate, ut plerumque Lucos faciant. Hos inter se partiuntur Indigenæ, Fructusque abdunt, ut Mercatoribus divendant. In his Insulis Avis interdum decedit *Manucodiat*: dicta, maxima Pica non minor; nec major semipede. Caput ei non rotundum, sed pressum est, quale Hirundinis, cauda longissima, bifurcata, pedes nulli: itaque perpetuo volat, auram ruminat. Pluma in capitis parte superiore adeo minuta, ut pilo propior visum pene fallat. Ei viriditas quæ in feris Anatibus, sed ita vegeta, ut Smaragdi splendorem imitetur. In parte inferiore sub gula etiamnum & minutior & brevior, verum flava, ac nitore Citrii. Ad stomachum vergens dilutior est & dilucidior. A capite collum in supera parte densissima pluma tegitur, fulgore fuliginoso, quæ ad caudam sese demittens paululum grandescit, ac de coloris illius intensione paulatim aliquid remittit. Par sub alvo magnitudo, color haud absimilis. Alarum protensarum prolixiras sesquipedalis. Pennarum color inferne buxeus, superne candidus levissima fuligine semitinctus. Pinnulæ pennarum non coherent, sed dissitæ aerem transmittunt. Hanc si cadat, è Cælo aut ex Paradiso Mahumerano mitti superstitione credunt. Hanc etiam adeo sancte religioseque habent, ut se ea Reges tutos in Bello existiment, etiamsi suo more in prima acie collocati fuerint. Inter hæc Insulas præcipuæ sunt *Tidor* & *Ternate*, quarum posterior duos habet Portus, commodissimos.

Indigenæ

Indigenæ harum Insularum Caphræ, hoc est Gentiles sunt, Solem & Lunam Deos colunt: Soli dici, Lunæ vero noctis Imperium adscribunt, illum Mare m, hanc Feminam dicunt, atque hos ceterarum Stellarum parentes vocant, quas omnes Deos esse, minutos tamen arbitrantur. Solem Orientem certis Carminibus salutant potius quam adorant. Item Lunam noctu fulgentem, a quibus Liberos, fecundam Pecoris foetura, Terræ uberes frutices, aliaque id genus deposcunt. Ceterum Pietatem ac Iustitiam colunt, & præcipue Pacem atque Orium amant: Bellum vero maxime detestantur. Moluccæ repetæ sunt Caroli v auspiciis: quam rem quia in primis memorabilis, libet paullo altius repetere. Quum inter Lusitanos versus Orientem, Castellanos in Occidentem, pomeria suorum Principum promovere pro virili adnitentis dissidium esset ortum: ne alteri alteris essent impedimento, novus ille Orbis, auctoritate Alexandri vi Pontificis & aliorum, in duas partes est distributus: Scriptis Legibus & conditionibus, ut quidquid insituta ab Atlantici Maris Insulis, quæ Hesperides solent dici, navigatione Orientem versus reperiretur, Lusitanorum esset: quidquid ad Occidentem, Castellanis cederet: sic horum beneficio pernotuit America: illorum Orientis pleraque, ita lucris studio lapsu temporis excurrentium, ut dicerentur etiam percurrere in adjudicatam Castellanis portionem: quæ controversia decidi non potuit, nisi Ferdinando Magellano quasi iudice. Hic enim Lusitanus, odio in Emanueli suum Principem, ob non bene pensatam, quam illi navarat & effecerat, operam, extimulatus, docens Moluccas ex facta distributione pertinere ad Castellanos, anno millesimo quingentesimo decimo nono, auspiciis Caroli Quinti ad quærendum dimissus alia via Insulas, quas dixi, ita navigationem suam temperavit, ut ex Hispania in Australiora Cœli spacia ad graduum Latitudinis 111 delatus, & inde conversa ad Occidentem Solem Classe, per inferius Hemisphærium immensus cœli marisque tractu superato, sub Orientem Solem ad Moluccas Insulas, quas quærebat, tandem naves ejus pervenerint: Ac inde per Superum Hemisphærium prætervecti ejus socii Littora Asiæ & Africa in Hispaniam redierunt, per navigato semel (ausu admirando & a nullo mortalium tentato) toto terrarum Orbe. Ipse autem Magellanus ante repertas Moluccas prælio contra Barbaros occubuit: & post investigatas Moluccas a sociis superstitibus ejus navigationis, ceteris navibus dispersis, captis & detentis, una tantum navis superstes & incolumis in Hispaniam rediit Aromatibus onusta: Margaritis etiam, quæ in Insulis nonnullis grandes admodum reperiuntur, aliæ magnitudine ovorum Turturum, Gallinarum etiam & Anserum. Digniores profecto Nautæ, qui æterna memoria celebrentur, quam qui cū Iasone Thessalo Argonautarum Principe ad Colchidem navigarunt Argonautæ. Navis etiam ipsa, quæ una spes & salva domum rediit post exantlata tot pericula, multo dignior, quæ inter Sydera collocetur, quam vetus illa Argo. Hæc namque ex Græcia duntaxat per Pontum vecta est. Magellanica vero ex Hispania Austrum versus indeque per inferius Hemisphærium in Orientem penetrans, rursus in Occidentem in Hispaniam per Superius Hemisphærium emenso semel, quod dictum est, universo terrarum Orbe, remeavit. Sed hæc hæcenus ad alia pergamus.

Gilolo

quar
hum
comp
tem e
a Mer
gradu
Mira
est. H
la est,
venti 8
ambit
quod in
referr,
in Aviu
tex ad c
lium fig
album n
sula Me
mamqu
tur. Est
cūm nav
que nec
sulam &
mo: in qu
bet Mah

Gilolo vel *Gilolum* quæ & *Batochina*, ex Insulis, quas vulgo nuncupant *Dele Moro*, una est. Cælum hic inclemens, & Aer calidus. Ager abundat Oriza, ac medulla ejusdem arboris, quæ *Sagu* dicitur, ex qua panem conficiunt: è qua etiam arbore Succum eliciunt, quo loco Vini utuntur. Gallinas Silvestres magna copia producta nostris valde differentes: & vicinum Mare magnam alit Testudinum vim, quarum caro ejusdem fere saporis est cum carne vervecina. Incolæ barbari ac crudeles, qui ut olim, carnibus humanis vescuntur. *Celebes* Insula ab Occasu Moluccarum jacet, cum nonnullis aliis, quæ sub eodem nomine comprehenduntur. *Ambon* vicinis aliquot Insulas nomen dar. Peridromus ejus 10 milliarius. Asperissima autem est ac sterilis. Hujus Incolæ sunt Anthropophagi, ac Piratæ. *Bandan* parvæ Insulæ numero circiter VII, a Meridie Sindarum Insularum ac Moluccarum sitæ sunt, gradu circiter VII Latitudinis Australis: alii eas ultra gradus IV cum triente ponunt. Harum nomina sunt *Bandan* major ceteris, ac iisdem nomen communicans, *Mira*, *Rosolargium*, *Ay*, *Rom*, *Neira*, & *Gunape* omnium minima, quæ continuo ardet: atque ob id deserta est. Hæ Insulæ Nuces Myrtilicas & Mastichen ex eadem arbore subministrant. Myrtillica arbor procera & patula est, nostræ Quercui perquam similis. Nuci operimentum triplex. Primum crassius adversus injurias Aeris, venti & imbrum. Alterum membranæ instar reticulato munimento, quod tertium aliud putamen ligneum ambit: membranula illa est Muscatæ flos, qui ab Hispanis *Macis* dicitur, nobile ac salubre Aroma. *Zingiber* quod in hisce omnibus Insulis provenit, duplex est, spontaneum & sativum: hoc illo melius est: herba Crocum refert, radix odorata est & mordax instar Piperis, & quidem Pipere ipso calidior. *Cinnamomum* quod Herodotus in Avium nidis, & præsertim Phœnicis reperiri tradidit, cortex est fruticis, simillimi Malo Punico. Hujus cortex ad calorem Solis dehiscens, aligno avellitur, & paullulum ad Solem derostus fit Cinnamomum, & a canaliculæ figura vulgo *Canella* vocatur. Insula *Timor* sita est gradu X Latitudinis Australis. Hæc Sandalum flavum & album magna copia subministrat, quod ab Insulanis Ferro, Securibus, Gladiis & Cultris redimitur. *Borneo* Insula Mercatori ea est, quæ a Ptolemæo Insula *Bona Fortuna* dicitur. Iacet inter Cambaiam & Celebes, proximamque sibi habet Calamianes: parte Australi subest Æquinoctiali circulo, reliqua Boream versus extenduntur. Est autem omnium illius Oceani maxima, crediturque ex quorundam relatu trium habere mensium circumnavigationem: ex aliorum vero ambitum bis CIO & CC milliarius. Hæc rebus omnibus ad vitam victumque necessariis abundat, Camphoram, Agaricum, Adamantem, Equos pusillos producit. Multi per omnem Insulam & præclari portus sunt, amplæ Urbes. *Cabura*, *Taiapopra*, *Tamooratus*, *Malano*, & omnium præcipua *Borneo*: in qua Incolarum millia viginti quinque. Sita est in palude aquæ mariniæ, ad instar Venetiarum. Regem habet Mahumetanum, cum quo nefas nisi per interpretem loqui.

M m m m

INSULA

*Gilolo Insula.**Cæli qualitas.**Soli fertilitas.**Animalium varietas.**Incolarum mores.**Celebes Insula.**Mores.**Ambon Insula.**Soli qualitas.**Bandan Insula.**Situs.**Soli fertilitas.**Borneo Insula.**Situs.**Soli fertilitas.**Urbes.*

Lunæ vero
in parentes
salutant po-
teræ uberes
que Orium
ia inprimis
occidentem,
is essent in-
bitus: Scri-
ent dici, na-
cederet: sic
ccurrentium,
i non potuit,
pem, ob non
distributione
d quærendum
lora Cæli spa-
us Hemisphæ-
quærebat, ran-
a Asia & Africa
toto terrarum
ost investigatas
na tantum na-
Insulis nonnul-
Anferum. Di-
nautarum Prin-
n redit post ex-
Hæc nanque ex
que per inferius
Hemisphærium
d alia pergamus.

Gilolo

Regio.
Nomina.

Sana.

Caeli qualitas.

Soli fertilitas.

Animalium va-
rietas.

Impertum mo-
do.

Urbium nomina

IN SULA hæc Marco Paulo Zipangri dicitur, olim *Chryse* Magino, Mercatori *Aurea Chersonesus*: Eam vulgo *Iaponiam* & *Iapan* vocant. Præcipuæ tres Insulæ sunt, Petro Maffeiō teste, circumfusus aliis minori- bus interfluo Euripo disjunctæ. Prima & maxima *Iapan*, dicta, in satrapias aut Regna tria & quinquaginta dividitur: quorum potentissima sunt, *Meaci* & *Amaguncii*. Secunda dicitur *Ximo*, habetque Regna novem in quibus præcipua sunt *Bungi* & *Figen*. Tertia est *Xicoum* quæ 14 Regna continet. Totius terræ lon- gitude ferme in ducentas, uti ferunt, leucas procurrit. Huic nequaquam respondet Latitudo: decem tan- tum alicubi patet: summum xxx, non amplius. De ambitu nihil dum certi proditum est. Iacet ab Æquatore in Arctum a trigésimo gradu ad trigésimum fere octavum. Ab Oriente obversa est Novæ Hispaniæ. A Septen- trione Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ feritatis populos, ab Occidente spectat Chinenfes. A Meridie, vasto Mari interfuso, inexploratas habet terras. Salubris hic Caeli temperies, frigori & nivibus regio valde obnoxia, neque admodum ferax. Mense Septembri Orizam, nonnullis etiam in locis Majo Triticum metunt: neque ex eo panem ut nos conficiunt, sed genus quoddam Offæ, seu Polentæ. E terræ visceribus Incolæ varia eco- diunt Metalla: & exterâs longæque disitis Nationes ea merce pelliciunt. Estq; hæc Insula in tantum Auri ferax, ut Marcus Paullus Venerius testetur suo tempore Palatium regium aureis laminis rectum fuisse, haud aliter quam apud nos magnæ domus Plumbo vel Cupro operiuntur. Arbores vel ad amœnitatem, vel ad fructum ferunt haud abfimiles nostris. Plurima vero variis locis exsurgit Cedrus, tantæ proceritatis & crassitudinis, ut inde Fabri Basilicarum Columnas, & cujuslibet quamvis capacis Onerariæ malos efficiant. Ex Animantium ge- nere, Oves, Porcum, Gallinam, Anserem, sædasque alias domi haud quaquam alunt Iaponii. Campos & prata, Boum, Equorumque militarium Armenta: Saltus atque dumeta, Lupi, Cuniculi, Apri, Cervi, pererrant. E vo- latilibus Phasiani, Anates amnicæ, Palumbes, Turtures, Coturnices, ac sylvestres Gallinæ cernuntur. *Iaponium* omne nomen uni quondam parebat Imperatori, cui titulus *Vo*, seu *Daur*: quoad is diuturnæ pace in delirias atque socordiam resolutus, Præfectis ac Satrapis ac præcipue *Cubis* (sic enim duo primarii vocabantur, quo- rum alter deinde extinxit alterum) contemptui coepit esse. Summus vero & potentissimus Iaponiorum ha- betur ille quisquis Meacum & Meaco finitima nobilissima Regna (quem tractum communi nomine *Tensam* nuncupant) armis atque arcibus occupavit. Ea loca ante aliquot annos obtinebat *Nobununga* Tyrannus. Hu- jus in folium a conjuratis interempti: liberis ejusdem aut pulsus, aut occisus, per factionem ac vim præcipuus è Ducum numero *Faxiba* successit. Nunc autem *Taicofama* five *Taico* Monarcha est Iaponiæ: *Iaponia* Urbis primaria *Meacum*, Civitas, maxima, cujus ambitus unum & viginti milliaria patuit, sed nunc bellis intestinis Insularum tertia parte imminuta est. In hac summus Magistratus *Iaponiæ* moratur, tribus Viris constans.

Sunt

Sunt præterea *Offacah* Civitas illustis, potens, libera, omnium ut quidam autumant totius Orientis opulentissima. Magna hic Mercatorum undique concurrentium frequentia est, quorum qui mediocres facultates habent minimum possident xxx aureorum milia, qui majores, incredibilem summam. *Bungum* sui tractus Vrbs præcipua, situ opportuno. In hac Christianorum magnus est numerus. *Coia* Civitas *Bonsio* cuidam sacra, quem *Combodassi* vocant. Principes omnes in hac Vrbe sepeliuntur: aut si alibi, saltem huc dentem unum mittunt sepeliendum: tanta hujus loci veneratio. *Fiongo* Vrbs decem & octo leucis Meaco distans. Hæc *Nobunanga* tempore majorem in partem devastata fuit. Eamque anno 1550 terræmotus sic convulsit, ut non minima ejus pars ad terram allisa sit: & paullo post etiam maxima pars, ut dicunt, igne conflagravit. *Amangasagui* Vrbs non contemnenda leucis quibusdam disjuncta a mari *Sacai* opposita. Habet etiam *Vosugui*, *Funainum*, *Tosam* Vrbes nobilissimas, & alias quas brevitatis studio prætereo. Portus marini hic multi, inter quos *Ochinofumanus*, in quo fere magnus navium numerus stat. Editi præruptique Montes, cum alii passim, tum in præcipua nobilitate visuntur, quorum alter incertæ appellationis, assidue flammam vomit: inque ejus cacumine, certis Hominibus, postquam voti causa diu se maceraverint, splendida circumfusus nube sese *Cacodæmon* ostendit: alter *Figenoiana* nomine spectatæ altitudinis est, adeo ut etiam ipsas nubes leucarum aliquot intervallo superet. Magnifica exstruunt Tempia & Sacerdotum utriusque sexus sumtuosa Cœnobîa: superba etiam & visenda Palatia. Palatii regii ex Paulo Veneto, supra mentionem fecimus, cujus tectum aureis laminis fuit opertum. Superficies quoque superior aularum & conclavium aureis laminis ferebatur reſta. Nec minus hodie sunt in hujusmodi operibus sumtuosi & magnifici. *Taiso* sive *Taisosama* quem nunc hic Monarcham esse diximus, opere visendo & stupendo moles excitavit. Hic exstrui curavit aulam mille *Tatamis* (stora elegantissimæ genus est) operam cum sui: fimbriis damascenis, holosericis, aureis: quælibet autem harum storearum octo palmos longa, 1 v lata est. Hæc aula è ligno maximi pretii ædificata est, tantoque Aureo intus nitet, ut pene incredibile videatur. Ante hanc aulam in planitie pulcherrima, jussit erigi Theatrum ad agendas Comœdias: utrinque vero nonnullo intervallo divulsas turres binas trium quatuorve contignationum. Multa hic prætereo brevitati studens. Ligeis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis utuntur ædibus, elegantia & arte visendis. Meaci 111. Viri (qui totius Regni Primores summum Magistratum constituunt) degunt: penes quos summa est rerum constituendarum potestas. Primus, qui *Zao* dicitur. Pontificis instar, præest sacris. Secundus *Voo* dignitatibus & honoribus. Tertius *Cubacama* paci & bello. In 5 autem ordines divisa gens est: quorum primus eorum qui cum imperio sunt, rerumque potiuntur: hocce communi omnes nomine *Tonos* nuncupant: quamquam inter ipsos Tonos alii dein exsistant dignitatis gradus, uti apud nos Regum, Ducum, Marchionum & Comitum. Alter ordo eorum est, qui genitibus illius procurant sacra, capite ac mento prorsus abrado: Cælibem hi profitentur vitam. Variæ ac multe

Portus
Montes

Opera publica.

Privata.
Ratio gubernandi

nume-

numerantur eorum sectæ : Nec defunt qui ad Rhodiorum Equitum speciem, bellicas una cum religione res tractant. Sed communi omnes appellatione *Bonzi* appellantur. Tertius Civium & reliquæ Nobilitatis est. Sequuntur Institutores ac Sellularii : & variarum opifices rerum egregia ferme solertia. Postremus est Agricolarum locus. Sontibus quolibet nomine, haud leviora quam exilii, aut proscriptionis, aut capitis supplicia constituta sunt. Gladio ferme trucidantur improvidi : quibusdam tamen locis comprehensos Latrones, certoque ad ignominiam vehiculi genere, per Civium ora transvectos, extra urbem cruci affigi mos est. In Dei cultu quod potissimum Iustitiæ munus est, miserandum in modum errant. Magistris Religionis utuntur iis quos dixi, *Bonziis*. Inter Numina suppliciter adoranda, sunt *Amida* & *Xaca*. Sed habent & alia, a quibus futuræ vitæ bona expetantur, quos *Fotoquos* vocant. Alios etiam veluti minorum gentium Deos adorant, bonæ valetudinis, liberorum, pecuniæ & eorum quæ ad corpus pertinent, largitores : hosce *Camis* appellant. Multa hic variis locis Gymnasia, quas Academias dicimus. *Bonziarum* Schola est in opido *Banoum*, in qua solemni ritu gradus titulusque confertur a Præfeto studiorum. Est & inter alia *Seminarium Jesuitarum*. *Bungi* in quo Iapones linguam Lusitanicam, Europæi Iaponicam discunt. Ipsi Iapones etiam typis ad impressionem utuntur. In universum autem, acuta, sagax, ac bene a Natura informata gens est: iudicio, docilitate, memoria. Paupertas dedecori aut probro est nulli. Maledicta, furta, impiam temere jurandi consuetudinem, aleæ genus omne execrantur. Proceræ statura, si cui contigerit, & decoro corporis habitu gloriantur. Lenta plerisque vivacitas : firmæ vires : in sexagesimum usque annum militaris ætas extenditur. Barbam alunt modicam: in capillo varius est mos: volfella depilant, pueri sinciput, plebei ac rustici dimidium caput. Viri Nobiles totum ferme, paucis ad occipitium relictis capillis, quos attigisse quempiam, contumeliæ loco vel maximæ ducitur. Storeis, culcitæ in modum tumentibus, nitidisque pavimenta consternunt: In iis & somnum, subjecto cervicibus lapide vel tigillo, & cibum capiunt genibus nixi, cruribus infidentes. Munditiarum apud eos haud minor quam apud Chineses, cura: paxillulis item ipsi duobus inter edendum ita scienter utuntur, ut neque excidat quicquam, nec digitos extergere opus sit. Cænationem ingrediuntur discalceati, ne catastromata calcando coinquant. Tenuiore, ad Mare præsertim, vicitant Herbis, Oryza, Piscis: divites ornant splendide atque apparate convivium: in singula fercula, sine linteis aut mappis mutatur sua cuique convivæ mensa è Cedro. Pinuve, palmæ fere altitudine. Cibi confecti in pyramidem exstruuntur Auro confersi, cupressinis ramulis ad gratiam prominentibus. Nonnunquam etiam rostro pedibusque inauratis Aves integræ nobilibus patinis inferuntur. Vigent hic Lusitanorum commercia. Inveniuntur enim Margaritæ magna copia, rotundæ ac crassæ rubei coloris, item alii Lapides pretiosi, qui una cum Auro Insulam ditissimam reddunt.

Schola.

Mores.

Virtus.

Mercimonia.

Zeilan vel Ceilon Insula.

Insula.
Nomina.

Situs.

Caelitemperies.

Solifertilitas.

Animalium va-
rietates.

ZEILAN, vel Ceilon Insula Arabibus dicitur *Tenarizim* & *Ternasser* Terra deliciarum : & Indis *Hibernarum*. Hæc Ptol. *Tuprobana* Barrio & Corsalo testibus : quod idem constanter affirmat Varrerius, in suo de Ophrya Regione Opusculo. Quorum sententiæ lubens accedit Ortelius in suo Thesaurio Geographico. Mercator vero noster censet *Namigerim* (*Panigeneris* habent Græci Ptolemæi codices) esse: cui alii potius fidem habendam arbitrantur : Ego rem in medio relinquo. *Zeilan* vero Insula præstantissima jacet non longe a Comorino Promontorio, x gradibus ab Equatore. Ambitus ejus ccx l. Leucarum, vel ut alii dicunt cc l. aut l. ccc Milliarius; Longitudo Leucarum lxxv l. l., seu Milliarius ccxl, vel ccl. Latitudo autem Leucarum xlv, aut Milliarius cx l. Hæc licet sub Zona torrida, subque candenti Sydere sita, Cælo tamen ita temperato, Aere tam salubri fruitur, ut omnes Indiæ Provincias hac parte excedat: nonnullique isthic Paradisum terrestrem fuisse olim arbitrentur. Mira Cæli clementia incredibilisque temperies hieme æstateque nunquam sævientibus. Ager fertilis perpetuo viret. Flores varii leguntur. Adeo ut cum Poeta de hac Insula canere liceat;

Hic ver purpureum, varios his Flumina circum
Fundit humus Flores —

Arbores perpetuo Floribus aut Fructibus onustæ sunt, ut sunt Mala Assyria incredibili suavitate, Mala Medica, Citria optima, Aurantia, Limones, alique Fructus nobilissimi. Fert & Palmam & Aromata, Cinnamonium, Cardamomum, Caryophyllum, Piper, aliaque. Ceterum Incolis cibum, potum, navigia, unica Palma subministrat. Fructum vocant *Coguel*, librum *Cayro*. Ex Arborum truncis naves compinguntur, è foliis vela, ex cortice funes, cujus tenuioribus partibus pro filo utuntur ad vela consuecnda, trabesque colligandas, sine ullo clavo ferreo: ita exstructam navem onerant fructibus ejusdem arboris. Oryza tamen parce hic provenit quæ ex Regno Malabar & Caromandel copiose eo defertur. Auri, Argenti, ceterorumque Metallorum Fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, eas velut thesaurorum loco in ostentationem servantes. Nonnullis causa videtur: ne quis illis Bellum inferat, cupidine Auri. Ferrum quoque, Linum & Sulphur producit. Eboris item ingentem vim. Sunt & Gemmæ hujus Insulæ plurimæ, Rubini, Hyacinthi, Saphyri, Chrysolithi, Topazii, & quos vulgo vocant *Ochi digassa*. Ferarum omne genus, Cervorum, Hinnulorum, Aprorum, Leporum, Cuniculorum, & similibus magna copia. Elephantorum vero nusquam major frequentia & bonitas. Hos venales habent miro modo. Ad mensuram enim admetiuntur, ut Pannos, Aulæa, Telam, pretio in singulos palmos definito: ita cum magnitudine crescit æstimatio. Sunt vero hi Elephanti totius Indiæ Orientalis nobilissimi, atque a ceteris, ut verissime probatum esse memorat Hugo Linscotanus, ejusdem generis Animalibus ex aliis locis privata veneratione adorantur.

647

virate, Mala
romata, Cin-
tum, navigia,
compingun-
ta, trabelque
Oryza ramen
ceterorumque
omni loco in o-
Ferrum quo-
plurimæ, Ru-
i omnegenus,
Elephantorum
enim admeti-
cræscit æstima-
probatur esse
ne adorantur.

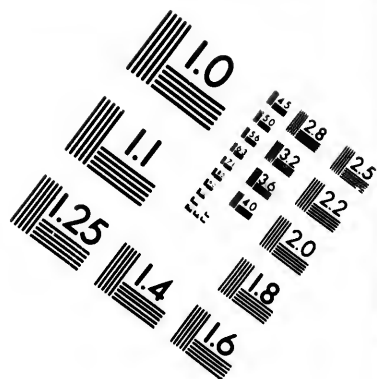
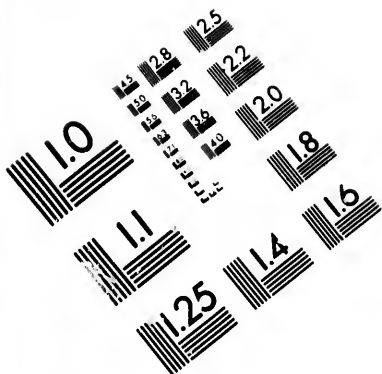
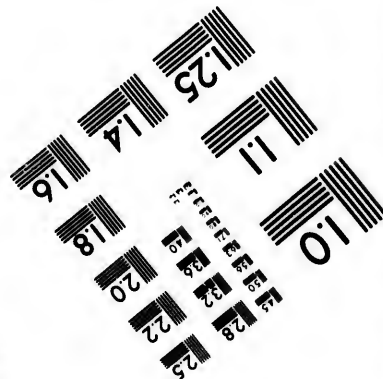
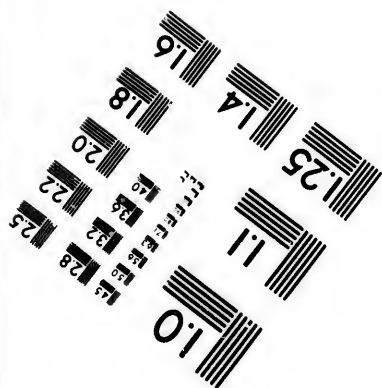
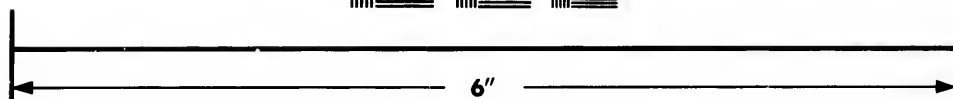
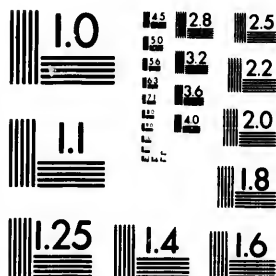
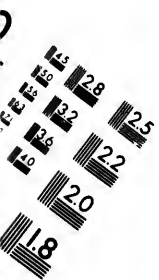

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4573

Sed quoniam in Elephantorum mentionem incidimus, non absque visum de hoc Animali pauca subjicere, Elephantem vocant Arabes *Fil*, ac dentem ejus *Cenafil*, Æthiopes *Irembo*. Animal disciplinæ capax est, & natura mite & tractabile. Incessu tardum videtur, cum tamen ne vel expeditus quispiam cursus ejus incessum adæquare queat. Repertos subinde Elephantos aliquos ferunt, qui noctu cum suspiriis & lachrymis iniquam suam fortem deplorare videbantur. Vivunt annos ducentos. Magni illi dentes non nisi ex Elephantis maribus sunt: Femellæ enim breviusculos habent. Animal est mite zelotypum, atque adeo prænimia zelotypia in furorem subinde tantum rapitur, ut & pastum & fomnum fastidiat. Memorabilem Hilltoriam refert de Elephantante Christophorus Acolta, quam hoc loco Iusti Lipsii V.C. verbis inferemus. *Elephanti cuidam in urbe Cochini ad horam cibum non erat oblatum. Queritur & barrit. Magister excusat, & vas aneum ejus cibarium ostendit persuens, causam hanc moræ esse, non posse se in pertusum vas cibum indere. Jubeat igitur, si esse velit, ad Fabrum ararium ferat reconcinnandum. Ille paret. Promuscula aufert, Fabro offert. Faber sive per negligentiam, sive ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obstipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & indignatur. Incamat illum absentes, hunc presentem, denique redire jubet cum illo ipso vase. Facit, & Fabro querulus impingit. Ille homo suavis iterum imponere conatur, & admo- to malleo claudere rimam simulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus lebetem risumprum ad Flumen de- fert, immergit, & aqua implet, periculi faciendi causa. Videt effluere. Plenus itaque iterum ad Fabrum recurrit, intonat, magna voce. Confluunt vicini, & inter eos Vicarius Regis. Faber blandis verbis demulcet belluam: vas denique sumit, & resingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad Flumen, & ad haustum: dum conti- neri aquam videt, vertit se ad adstantes, & ostendit, velut testes eos advocans in hoc factum: ita demum abit domum. Hæc libuit hoc loco interserere, ut lectionis fastidium atque satietas nonnihil levaretur. Avium præterea om- nis generis, Pavonum, Gallinarum, Columbarum &c. ingens copia. Unus hic Rex olim imperabat: is pos- tea dolo sublatu fuit, diviso inter multos Principes Imperio. Suntque nunc Reges Insulani novem. Horum potentissimus est *Colmuchi*, cui ceteri tributum pendunt annum: hi sunt Reges *Janasapitan*, *Triquinamale*, *Batecolon*, *Villassam*, *Tananaca*, *Lorila*, *Galle* & *Cande*. Refert Ioannes Hugo Lincotanus in suo itinerario cap. xiv Chirurgum quemdam præcipuum è Regibus è medio sustulisse, sibi que Imperium adscripsisse, pulsus infi- gni tyrannide ceteris. Hunc Chirurgum Regni potentem *Raiu* appellari, prudentia & ingenio pollere, rei- que bellicæ haud rudem esse: verum nemini fidentem. Cingales huic, eodem referente, infesti sunt tan- tamque tyrannidem oderunt, presci interim metu ad obedientiam ministeria. Idem hostis Lusitanorum acer- bissimus, eo anno qui discessum disgi Hugonis præcesserat, ex India, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat, sed irritò conatu, auxilio a Lusitanis allato, In hac Insula vixi sunt Urbes, quarum primaria est *Colmuchi*.
Hic*

Urbes.

Hic complures Naves Cinnamomo, Elephantibus ac Gemmis variis onerantur. In hac Portugallenses Arcem habent Rege permittente a se exstructam. Portusest amplus & tutus. Habet præterea sex Portus præcipuos, præter alios minus celebres. Insula valde montosa est, visiturque Mons sublimis altissimo Situ inter totius Indiæ cacumina. Incolis *Pico de Adam* dicitur. Credunt enim Indi firmiter isthic Paradisum fuisse, & Adamum ibidem a Deo creatum, dicuntque etiamnum hodie exstare primi Parentis pedum impressa vestigia, longitudine duos palmos excedentia. Scribit ex relatu cujusdam Mercatoris Mahumetani Ludovicus Romanus Patritius in fastigio hujus montis specum esse quendam, quo se recipiebant ejus Regionis omnes Incolæ in primi Parentis sanctissimi memoriam: memorare enim Incolas Adamum post lapsum illic fletu & continentia, poenitudine ductum culpam: redemisse. Refert idem auctor esse alium Montem vastissimæ longitudinis, ad cujus radices Pyropi reperiuntur, qui vulgo Rubini dicuntur. Cinnamomum hic nascitur præstantissimum tantæ copia, ut Silvas ac Nemora hac arbore refertas habeant. Incolæ maritimi Mahumetani magna ex parte sunt: mediterranei Gentiles (*Cingalas* vocant) color illis albus, statura procera, abdomen prominens: ventrem enim curant. Imbelles sunt, exigui spiritus, & ad bellum inepti. Tormentis scribit idem Ludovicus, non utuntur bellicis, nec ferro: sed eorum arma arundines sunt: ob id perraro in prælio occumbunt. Sunt autem ingeniosissimi, & ex Auro, Argento, Ferro, Ebore, opera faciunt politissima. Bombardarum sive Scloporum Fistulas insigni arte nunc formant, velut artificii manu exasciatis. Narrat sæpius jam nobis memoratus Linscotanus Archiepiscopo Crucis imaginem oblatam, quam Artifex Ceilanus ex Ebore confecerat, longitudine unius ulnæ, tanto artificio, ut capilli, barba, & ipsa facies viventis hominis gestum mentirentur, optima staturæ mensura: In Europa nihil tale. Quare ab Archiepiscopo arcæ inculsa ad Hispaniæ Regem missa fuit, digna æstimatione inter preciosissima tanti Regis *Camelia*. In Huitrionum artibus excellunt iidem maxime, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna spectantium admiratione. Victus eorum ex Lacte, Butyro, Caseo, ac Oriza est: porum ex Palmarum succo colligunt. Vestis infra umbilicum è Serico aut Gossipio. Superiora enim non tegunt. Nisi quod caput panno subtili contegunt. Aures Auro ac Gemmis ornant: Zonas gerunt aureas gemmis ornatas. Ipsa Insula commercii valde ob Portuam frequentiam ac rerum affluentiam oportuna est.

Victus.
Vestitus.

Atque hæc de Insula *Ceilon* deque tertia Orbis parte *Asia* sufficient; ad quartam & postremam Orbis Terrarum partem longe. maximam *Americam*, quam Isthmus nobilissimus, & Septentrionalem facit & Meridionalem, pergemus.

N n n

HISPANIA

a subjicere, Ele-
est, & natura
incessum adæ-
is iniquam suam
is maribus sunt:
ypia in furorem
Elephante Chri-
Cochin ad horam
fluens, causam
um ferat reconcin-
ciens, infideliter re-
presentem, denique
conatur, & admo-
um ad Flumen de-
rum recurrit, into-
nam: vas denique
ustum: dum conti-
nem abibit domum.
vium præterea om-
imperabat: is po-
ani novem. Horum
itan, Triquinamale,
n suo itinerario cap.
scripsisse, pulsissimū
ingenio pollere, rei-
te, infesti sunt tan-
Lusitanorum acer-
obsidione cinxerat,
rimaria est *Columbica*.
Hic

*Regio.
Situs.*

HISPANIA Nova America Provincia amplissima, cæteris cultior, amœnior ac populis frequentior. Hæc magnis terrarum spatiis disiecta, a Tavalco, sive Grialvi flumine Occidentem versus excurrens, ad S. Michaelis & Culiacanas usq; terras extenditur. Septentrio finitur Granata nova, aliisq; regionibus Novi Mexicani regni nomine nunc signatis. Australe litus Pacifici Maris undis abluitur. Inter Æquinoctialem & Cancrî Tropicum pene concluditur, ideoque dierum noctiumque exigua hic discrimina, & perpetuum pene Ver. Mensibus Junio, Julio, Augusto atque Septembri assidua pluvia, leniumque ventorum ab utroque Mari commodissimi status, diurnos, æstivosque calores disjunctim ac temperant, quæ vera est ratio cur illuc sub Tropico æstivo commode habitetur, contra Veterum Philosophorum opinionem. Aerem ergo habet temperatum, quamvis sub torrida jaceat Zona. Abundat regio ipsa Mineris opulentissimis Auri, Argenti. Ferri & Æris: mittit Cassiam Fistulam, & Fructus quosdam, quos Incolæ *Cacao* nominant Amygdalorum instar, ex quibus potum valde ab eis expetitur conficiunt. Gossypio ac omnibus insuper Frugibus, Fructibusque quos in Europa habemus, affluit: Tritico, Hordeo, omne genus Leguminibus, Oleribus, Lactucis, Brassicis, Raphanis, Cæpis, Porro, Petroselino, Rapis, Pastinacis, Malis insanis, Beta, Spinachio, Pisicis, Fabis, Lenticulis & similibus. Sunt & Mala aurea, Limones, Mala Cirria, Persica, Armeniaca, magna copia. Crescunt hic etiam Pomæ & Pira, sed tantum mediocriter, Pruna rara, Ficus magna abundantia. Maiorum Cotoneorum mirificus proventus. Mala Granata satis multa: Cerasa hæcenus non admodum feliciter provenire. Vineæ insuper sunt ferentes uvas, sed ex iis Vinum non conficitur. Oleæ, Saccarum, Mora. Habet præterea multas alias

Cæli temperies.

Solis fertilitas.

Animalium victus.

Inopertum nomen.

Fruges & Fructus nobis incognitos: imprimis Granum *Maiz* dictum Cicci non ab simile magna copia, ex quo panem conficiunt. Varia item profert Animalia, ut sunt Oves, Vaccæ, Capræ, Porci, Equi, Asini, Canes, Feles, aliaque Animalia similia: istiusmodi enim omnia in India Occidentali teperiuntur. Item Leones, Tigres, Ursi, Apri, Vulpes, aliaque fera & silvestria Animalia: item Cervi, Lepores, Cuniculi. Præter hæc sunt & quæ appellant *Sainos*, animalia instar exigui Porci, quæ umbilicum in spina dorsi habent. Eunt turmatim per silvas: & alia plurima, quæ brevitatis studio prætereo, Avium non minor est varietas, ut sunt, Anseres, Anates, Coturnices, Gallinæ quæ nostras longe superant, & aliæ. Occupata primum fuit ab *Hispanis* hæc regio anno 1519, cum maxima tamen suorum & Incolarum strage: cui remunerationis causa dono concessa fuit *Tecoanteper* regio novæ Hispaniæ, a Carolo V Imp. Regnatum fuerat in urbe Mexicana omnino sub Regibus novem per annos 1519, post 1539 annos quam a *Chichimeicis* Mexicana terra primum occupata fuit. Horum ultimus fuit *Moteczuma*, qui in quadam seditione fuit interfectus, & cum eo Mexicanorum Regum familia intercidit. Incolitur porro hæc pars ab *Hispanis*, qui multas in ea habent Colonias, nempe, *Compostellana*, *Colimam*, *Purificationem*, *Gnadalajara*, *Meghoacan*, *Cacatula*, *Mexico*, & alias

Sunt

ulis frequentior.
 sus excurrens, ad
 lissq; regionibus
 titur. Inter Æqui-
 scrimina, & per-
 que ventorum ab
 vera est ratio cur-
 aerem ergo haber
 uri, Argenti. Ferri
 dalorum instar, ex
 ructibusque quos
 ralsicis, Raphanis,
 enticulis & simili-
 cunt hicetiam Po-
 oneorum mirificus
 ere. Vinex insuper
 eterea multas alias
 e magna copia, ex
 qui, Asini, Canes,
 tem Leones, Tigres,
 eter hæc sunt & quæ
 eunt turmatim per
 ant, Anferes, Anates,
 panis hæc regio an-
 fueat in urbe Me-
 nicis Mexicana terra
 terfectus, & cum eo
 tas in ea habent Co-
 lan. Mexico, & alias
 Suar

HISPANIA NOVA.

651

Urbes.

Sunt porro in hac Nova Hispania insignes nonnullæ regiones, nempe nova *Galitia*, *Mechuacan*, *Mexico*, & *Guastecan*. Nova *Galitia* ab incolis prius *Xalisco* vocabatur: quam primus detexit & acquisivit *Nunus Gufmannus*, qui in ea urbes aliquot fundavit, nempe *Compostellam* ubi sedes Episcopalis & Consilium Regium: *Spiritus S. Conceptionis*, *Michaelis* & *Gaudularum* celeberrimam ac totius Regni Caput. Pertinet ad Novam *Galitiam* regio illa quæ *Culiacana* dicitur ab Vrbe hujus nominis. Iacet autem inter fl. *Piasla*, & fl. *S. Sebastiani*, qui antequam in mare se exoneret, a terra absorbetur. Metropolis Vrbs est *Culiacan*, ubi Hispani fundarunt Coloniam Domus *Michaelis*. *Mechuachan* regio ambitum habet xl leucarum, & ex opulentioribus ac fertilioribus est hujus Novæ Hispaniæ regnis: nam in ea Maiz ter maturescit singulis annis, & alii etiam Fructus. Regio hæc duas continet Vrbes principales ab Hispanis cultas, in quibus vigent Mercimonia, nempe *Pascuar* & *Validolis*, quæ est Episcopalis sedes, præter alias minus celebres. *Mexicana* regio cæteris non tantum Novæ Hispaniæ præstat, sed universæ etiam Americæ. Nomen sumpsit ab Vrbe *Mexico*, quæ *Tenistitan* quoque nuncupatur. Metropolis est Provincia *Mexicana*. Hæc sita erat in peramplæ paludis medio, antequam a Cortesio occuparetur, qui eam ad ejusdem Lacus ripam transtulit: estque nunc optime fabricata, ambitum occupans sex milliar. Ital. cujus unam partem Hispani inhabitant, reliquam vero Indigenæ. *Mexico* tantundem sonat atque fons & scarutigo: a primis fundatoribus sic appellata, ob scarutrigines fontium varias quæ hanc Vrbe[m] circumdant. Hæc Vrbs præcipua erat ac nobilissima totius Indiæ, imo totius Orbis maxima, quam *Ferdinandus Cortesius* expugnavit anno 1519. Hæc cum totius Imperii Mexicani Caput esset, ædium capiebat lxx millia. Regis quidem & Nobilium ædes erant amplæ, commode & affabre exstructæ: vulgivero humiles & viores. Resident in hac Vrbe Archiepiscopus, & Prorex, ac Tribunal supremum Novæ Hispaniæ. Est etiam in ea imprimendi ars & cudendi pecuniam. In Lacubus porro Mexicanis & circa eorum ripas jacent l. Opida, quorum quodvis, continet plus minus xc. domorum. Post Mexicum est *Tescucan* Vrbs ad ripam ejusdem Lacus, quæ amplitudine sua Mexicum ipsum adæquat. Est etiam in hac Provincia *Angelorum ciuitas*, quæ prius *Vacipalam*, id est terra Serpentum, vocabatur, quæ Lanificio celebris imprimis est, cujus ager vallibus & panicibus distinctus est, in quibus innumera armenta & greges aluntur, & magna Segetum ac Fructuum copia colligitur. *Guastecan* regio Novæ Hispaniæ ad *Mare del Nord* posita est. In hic Colonias Hispani habent, nempe *Panuco* & *D. Jacobi a Vallibus*. Postremo in Nova Hispania est *Tlascalan* Vrbs, quæ post Mexicum secundum tenet locum, estque valde populosa & opulenta & agro fecundo: Reipublicæ more gubernatur, sub possessione tamen Hispaniarum Regis. Sunt in Nova Hispania Lacus multi, magna ex parte ita saluti ex iis conficiatur. Præcipuus est, qui *Chapalcum* *Mare* ob immensitatem vocatur. Est & Vrbs Mexicana *Lacus*. Sunt & in ea Fluvii quamplurimi piscibus abundantes, quorum aliqui etiam auriferi sunt. Inveniuntur etiam in iis Crocodili, quorum carnibus vescuntur Incolæ. Est autem regio Montibus & rupibus asperissimis referta. In Provincia Mexicana Mons est flammivomus, qui *Popocatepetl*

Lacus.

Flumina.

Montes.

peche incolis vocatur. Est & Mons in regione *Guaſſecan* in quo 11 reperiuntur Fontes, alter ſcilicet *Picis* nigrae, alter vero *Picis* rubrae ferventis. Est præterea hæc Provincia *Silvis* Nemoribusque plena: ac univerſa Arborea magna copia proſert, maxime è quibus *liutres* unico ex trunco excavant & formant. Haber & Cedros tantæ magnitudinis & craſſitudinis, ut ex iis trabes quadrangulæ centum & viginti pedes longæ, x 11 vero latæ conficiantur, tanta quidem copia, ut Montes Cedris, ut apud nos *Quercubus* aut *Pinis* conſitos dicas. Opera publica hic vocant. Fuerunt in hiſce Indiæ partibus plurima & quidem ſuperba & magnifica Tempia idolis conſecrata, ac Diaboli cultui deſtinata, quæ Hiſpani olim voce *Cu* appellarunt. Imprimis fuit in Vrbe Mexico celeberrimum Templum *Vitzilipuzeli*, ambitum ampliſſimum habens, atque aream intus pulcherriſſimam. Imprimis vero res admiratione digna, cura quam Mexicani gerebant in educandis liberis, certo ſcientes nihil eſſe in tota rerum univerſitate, quod plus adjumenti ad rectam rerum tum privatarum tum publicarum conſtitutionem adfert, quam pueritiæ diſciplina. Sunt Indi rerum Mechanicarum egregii artiſices, præſertim in cõtexendis variis Avium plumis & Ferarum pellibus admiranda varietate: qui & laborum tam ſunt patientes, ut ſæpiſſime integro die cibum non ſumant, quo ſpecioſius concinnent & aptent, vel unicam plumam, eandem omni ex parte contemplantes, tum ad Solem, tum in umbra, ut percipiant magis ne recta an inverſa conveniat, erectis an deflexis crinibus. Itaque ex plumis Animal quodcunque, aut Florem aut Herbam tanta dexteritate mentiuntur, ut videantur ad vivum expreſſiſſe. Aurifabrorum prima & præcipua eſt conditio, & præ cæteris artiſicioſa: adeo quidem ut res quaſvis ad vivum expriment: valentque plurimum fuſionis Artiſicio, adeo ut vel Herbas quaſvis, tum res munitiſſimas fuſione ſingant, tam exquisite, ut a naturalibus diſferre non dicas. Sola Mexicana Civitas, omnem politiã & vivendi rationem totius Novæ Hiſpaniæ patefacit. Quæ cum eſſet totius Imperii Metropolis, diverſæ eo conſuebant ejuſdem regionis gentes, negoriandi gratia. Itaque ſingulæ Nationes ſua loca probe ordinata obtinebant ac ſervabant, in quibus ſingulis diebus quiniſſora obſervarent, omnibus rebus venalibus optime inſtruſta. Itaque ſingula opificii, & mercaturæ genera, definitum ſibi locum, ac ſtationem certam habebant, quem nec ulli præoccupare licebat, quæ certe non exigua eſt politiæ ſpecies. Neque commodius aut Vrbs, aut Domus quãpiam poteſt gubernari, recte Xenophonte in Oeconomicis, quam rebus ſingulis præſinita certa que loca ſtatuendo, quod ad Indis obſervabatur.

N n n n iij

Sequuntur

*Opera publica.**Opificia.**Mercimonia.*

am, Mexico, &
vit Numu Guſ-
ſilium Regium:
inet ad Novam
, & ſi: S. Seba-
i Hiſpani funda-
pulentioribus ac
ii eriam Fructus.
nia, nempe Poſ-
teris non tantum
, quæ Temſtuan-
medio, antequam
bricata, ambitum
Mexico tantun-
ontium varias quæ
us Orbis maxima,
ani Caput eſſet, &
abre extructa: vul-
al ſupremum Novæ
exicanis & circa eo-
Mexicum eſt Teſſera
m in hac Provincia
o celebris imprimis
es aluntur, & mag-
l Nort poſita eſt. 11
va Hiſpania eſt Tlaſ-
ta & agro ſecundo:
ova Hiſpania Lacus
Mare ob immenſita-
bundantes, quorum
ur incolæ. Eſt autem
omus, qui Popocam-
peche

Virginia & Florida.

VIRGINIA.

Insula.
Unde dicta.

Insula ferti liaz.

Animalium va-
rietas.
Opida.

Sequuntur in nostra Methodo *Virginia & Florida*. *Virginia* quæ primo loco occurrit, nomen a *Vigino* Re-
gulo, secundum nonnullos, seu, ut mavult ille qui Francisci Draci expeditionis anno CIOIO LXXXIV ad
Occidentales Indias Diarium aut Commentarium edidit, ab Elizabetha Angliæ Regina nomen tulit.
Incolis *Wingandacora* dicitur. Fert autem ubertate quadam felicitateque miranda, quidquid Vitæ ex voto
transigendæ, deliciisque fruendis necessarium: Vinum, Oleum, Fabas incolis *Okindgere*, Pisa, quæ illis *Wic-*
kazowr: Pepones & Melones, ipsis *Mucoguer*; Herbas varias: Callaneas, Nuces Iuglandes, Fraga, aliisque
Fructus nobilissimos; item Alumen, Picem aridam & liquidam, Terebinthinam, Ferrum, Cuprum, Sericum,
Linum, Cannabim, Gemmas, aliaque plurima. Verum ante alia Frumentum, (*Pagatowr* indigenæ vocant &
Indi Occidentales *Muz*) incredibili fecunditate luxuriat: quod eo certe vehementius demirari licet, quod
levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Agros enim leviter expurgatos, & lo-
lis evulsis sarritos, cum aratrum vomeremque penitus ignorent, non tanto indutis sulcis subruendi, glebas
occandi, deinde post iacta semina cylindro æquandi labore fatigant Incolæ, quantum nostri ad Fruges ferendas
requirunt, sed lignea palâ modice vulneratam humum leviter invertunt, serobibusq; effossis grana pallino lignco,
sicut apud nos fabæ solent, depangunt, quæ terra demum superfusa condita in summam luxuriam prorumpunt.
Animalia in nonnullis locis producit varia, Ursos, Leones, Lupos, Cuniculos, & quæ Incolæ vocant *Saque-*
nuckot, *Mignowoc*, & *Squirels*. Aves præterea cum alias, tñ Gallos & Gallinas Indicas, Columbas, Perdices, Grues,
Cygnos, Anseres, Psittacos, Falcones, & Accipitres. Opida hic exigua, decem aut duodecem Aedium capacia:
detraxis humipalis, angusto aditu in orbem ædificant, Templo, Principis, Procerumq; mansionibus, & arca, seu
foro rerum vernalium, domibusque Incolarum, circumquaque in circuitu distinctis affabreque collocatis. Ci-
vitates circa litus sunt hæ: *Pyshokonnok*, mulierum vivitas, *Chipanum*, *Weoponiok*, *Muscumunge*, & *Matta-*
guen, *Oonoke* Anglis dicta cæca civitas, *Pemeoke*, *Shycoake* civitas ampla, *Chowanoake*, *Sequitam*, & aliæ.
Flumina quibus rigatur sunt *Occam*, *Cipo*, *Nemopano*, *Ncus*, & alia. Quatuor mensibus anni Febuario, Mar-
tio, Aprili & Maio, copiosa hic *Acipenserum* captura: atque etiam isdem mensibus Alecum. Sunt & Trochæ
saporis jucundissimi, optimi nutritimenti: Raix, Mugiles, Passeres, ac multa alia genera Piscium. Silvas etiam
habet & Nemora frequentia, Cuniculis, Leporibus, atque Avibus referta. Silvæ non sunt quales in Bohemia,
Moscovia aut Hyrcania nudæ gignentium & steriles: sed cellissimis atque optimis quæ in toto Orbe reperiantur,
Cedris

Viguno Re-
 XXXI V ad
 nomen talit.
 Vitz ex voto
 quæ illis Pie-
 taga, alioſque
 rum, Sericum,
 ene vocant &
 ari licet, quod
 argatos, & lo-
 ruendi, glebas
 iruges ferendas
 pallino ligneo,
 i prorumpunt.
 æ vocant Saque-
 Perdices, Grues,
 Edium capacia:
 ibus, & arca, seu
 e collocatis. Cf.
 unge, & Mattæ-
 equitiam, & alia.
 Februario, Mar-
 Sunt & Troſæ
 im. Silvas etiam
 ales in Bohemia,
 Orbe repetantur,
 Cedris

Mores.

Cedris confitæ, Pinis, Cypressis, Lentiscis, aut Arboribus quæ Mastichen generant, ac multis aliis Arboribus odoriferis. Incolæ mediocri statura, æqui bonique tenaces, iustitiam exercent, Animæ immortalitatem sentiunt, sed salutationibus assiduis, intempestivisque compotationibus ad instar aliorum Americanorum, intemperanter indulgent, a carnibus tamen humanis abstinent. Assiduis venationibus Feras insectantur. Arma sunt Arcus & Sagittæ. Credunt multos esse Deos, quos nuncupant *Mintoæ*, sed variorum generum & graduum, atque unicum duntaxat præcipuum ac magnum Deum, qui fuit ante omnia secula. Qui, ut affirmant, cum Mundum condere decrevisset, primum alios Deos ordinis præcipui condidit, quibus tanquam adiutoribus & instrumentis, tum in creatione, tum in gubernatione Mundi uteretur: Tum Solem, Lunam, & Stellæ, tanquam minorum gentium Deos, atque instrumenta alterius ordinis magis præcipui. Primum (aiunt) Aquæ creatæ sunt, ex quibus opera Deorum omnis creaturarum varietas visibilium atque invisibilium exstitit. Ad genus humanum quod attinet, mulierem primum conditam esse aiunt, quæ opera & aduinculo cuiusdam Decorum, concepit ac liberos peperit: atque in hunc modum genus humanum ortum esse asserunt. Sed de Moribus & natura indigenarum, de quæ aliis Virginie commoditatibus aut mirabilibus plura ex descriptione Ioannis Wyts, & relatione Thomæ Harioti Rallegi domesticæ, per Theodorum Brium singulari libro descripta, & æneis formis incisa circumferuntur.

Florida.

Regio & unde dicta.

FLORIDA (ut obiter etymon ejus exquiram) appellationem habet, quod ipsa Dominica Palmarum reperta sit, quam Hispani suo Idiomate *Pascua de Flores* vocant. Inditum ei hoc nomen a Ioanne Pontio Legionensi. Alii inter quos Thevetus, alio referunt nominis originem, nempe quod tota viridis floridaque sit, stratis etiam undis herbis viridantibus: sed penes authorem sit hujus rationis fides, cum nusquam ab aliis consonantia tradantur. Ab Incolis *Jaquasa* dicebatur. Circum scribitur hæc Provincia latissimis finibus, ab Ortu Bahamæ & Leucayas Insulas habet, in Occidente Mexicanæ Provinciæ terminos attingit, a Meridie Cubam & Iucatanas terras respicit, excurrens in modum Isthmi ad centum passuum millia, quaque angustissima est, triginta milliaria Latitudinem occupat. In Septentrione supra Floridam sunt Canadæ, Virginia, Avanares, & Nova Francia. Regio satis amena est, & omnium Fructuum fertilis. Magna Incolis annonæ cura: Maizium Martio & Junio ferunt, tertio dehinc mense maturum colligunt ac in publica horrea recondunt, mox singulis pro cuiusque necessitate & dignitate distribuunt. Aliis præterea & quidem variis Fructibus beata, Moris, Cerasis, Castaneis, Vvis, Mespilis, Prunis speciosis quidem aspectu, sed insciti saporis. Sunt & Radices ipsæ *Harle* dictæ ex quibus in annonæ penuria panem faciunt. Animalia producit varia, Cervos, Hinnulos, Capras, Vrsos, LeoparDOS, Lupos, Canes sylvestres, Lepores, Cuniculos. Nec desunt volatilia, Pavones, Perdices, Psittaci, Columbæ, Palumbi, Turtures, Merulæ, Cornices, atque alia.

Sunt

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Sunt & varia genera Serpentium, atque Animal quoddam Leoni Aphricano haud abfimile. Habet denique peregrinum quoddam Vulpi perfimile, sub ventre loculo quodam ceu sacco munitum, qui & aperitur & clauditur, ut foetus editos excipiat, cumque iis pericula effugiat. Mansit hæc Provincia postquam a Ioanne Pontio detecta esset ad tempus intacta, nemine sibi illam deposcente, propter Incolarum ferociam. Procedente deinde tempore, Ferdinandus Sottus, Præfecturam hanc a Carolo Imperatore obtinuit, multisque veteranis militibus scriptis, Floridam adnavigavit, anno trigesimo quarto supra millesimum quingentesimum, sed auratis nimium investigandis intentus, nulla cura urbis deducendæ condendæque, dum per Provinciam vagatur, non inventis quas crediderat Auri secturis, mæore confectus interiit, milites sociique passim a Barbaris cæsi & discerpti sunt. Succedentibus temporibus, Galli, tempore Caroli noni, duce Ioanne Ribaldo, Floridam versus enavigarunt, improspere hac illis cedente navigatione. Alteram æque infaultam navigationem, Duce Landoniero susceperunt Galli anno 1515 extructa Arce Carolina, quæ brevi ab Hispanis occupata fuit. Biennio post Dominicus Gourguefius comparata classe trium navium, cum centum quingentis militibus, & 1333 nautis ultus Gallorum manes, Carolinam arcem recepit, evertit ac solo æquavit. Sed in reditu cum a Rege suo hoc factum iniquo animo accipi intelligeret, quievit, neque ulla amplius Gallorum in Floridam expeditio memoratur, mansitque Hispanis vacua harum terrarum possessio. Provinciæ celebriores Terræ Floridæ ab Hispanis repetæ, sunt *Panuca* Regio, in finibus Hispaniæ Novæ sita, cuius Incolæ bellicosissimi admodum, & in bello crudeles: captivos Idolis immolant & comedunt. Viri barbas sibi evellunt, ut speciosiores appareant, nares & aures perforatas habent, nec ante 21 ætatis annum matrimonio junguntur. Hinc *Avanares* regio, & *Albardosia* Provincia, quarum Incolæ sunt versutissimi, moribusque a reliquis Indiæ populis differunt. Est quoque in Florida *Toguzia* Regio, cuius Incolæ adeo cursu valent, ut Cervos superent & capiant, curruntque diem integrum nec fatigantur. Sunt & aliæ regiones & Provinciæ terræ Floridæ, ut *Apalchia*, *Authia*, *Somovia*, & aliæ. Regio in universum plurimis rivis fluminibusque irrigua, eoque humidior: & in Montibus *Apalchicis* ingentes Rivi oriuntur Auri Argentique arenas provolventes, quas Incolæ ripis per fossas diductis, colligunt, & secundo flumine ad Maris littora venales deferunt. Inter Flumina præcipua sunt *Porto Real* dictum, quod sonat Portum Regium. Ostium fluvii tria milliaria complectitur, habetque duo promontoria quorum alterum Occidentem, alterum Septentrionem spectat: item *Rio secco*, *El Magnus*, aut *Grandis*, *Garumna*, *Charenta*, *Ligeris*, *Avona*, *Sequana*, *Ay*, *Serravahi*, *Mainis*, & alia. Regio plana est, ac paucos habet Montes in quibus *Apalchici* præcipui. Circa fluvium Portum Regium multæ sunt Silvæ Quercubus & Cedris consistæ, in quibus Cervi plurimi ac Feræ, etiam multi Pavones Indici reperiebantur. Incolæ Ingenio vasto sunt ac subdolo, ad bellum & vindictam proni.

O o o o

SUCCEDUNT

Imperium.

Flumina.

Montes.
Silvæ.
Mores.

poribus o-
tatem sen-
am, inteni-
Armia sunt
& graduum,
mant, cum
adjutoribus
Stellas, tan-
iunt) Aquæ
effluit. Adge-
iudam Deo-
d de Moribus
tione Ioannis
ripta, & aneis

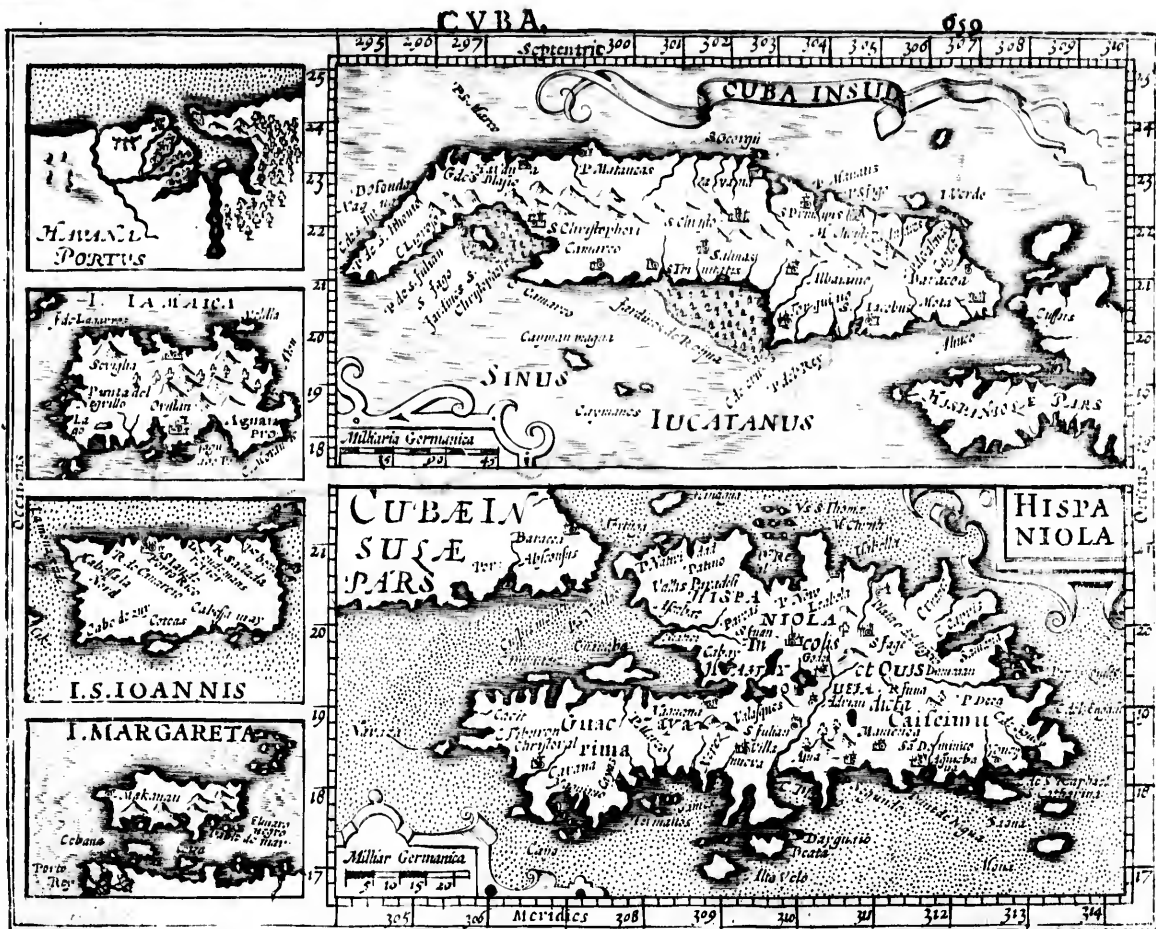
nica Palmarum
a Ioanne Pon-
tota viridis flo-
pnis fides, cum
Provincia latif-
iæ terminos at-
passuum millia,
ridam sunt Ca-
fertilis. Magna
ant ac in publica
terea & quidem
beæ, sed insciti
Animalia produ-
Cuniculos. Nec
ices, atque alia.
Sunt

*Regio.**Situs.**Cæli qualitas.**Solis fertilitas.**Animalium varietas.**Flumina.**Montes.**Mores.*

S VCCEDUNT nunc Insulæ, *Cuba, Hispaniola, Iamaica, S. Ioannis, Margarita*, in nostra Methodo explicandæ. *Cuba* Insula sic ab Incolis dicta, etiam *Fernandina & Ioanna* ab Hispanis vocata: item *Alpha & O*, si Petro Martyri credimus. Ea ad Occidentem Mari secernitur a Iucatana, ad Ortum Fretum ab Hispaniola, ad Austrum est Iamaica. Ejus Longitudo ab Ortu in Occasum extenditur ad CCC milliar. aut potius leucas Hispanicas: xv, & alicubi xx habet in Latitudine. Eam median fecat Tropicus Cancræ. Qui Cubam videre, Salicis folio assimulant, eo quod longior quam lata sit. Regio est admodum temperata, quibusdam tamen temporibus frigidior: estque fertilissima Auri sed non puri, & optimi Aeris ditissima. Magham profert Rubiæ tinctorum copiam. Saccari item ingentem vim: Frumenta, Fruges ac Fructus varios, atque Herbas. Gignit insuper Cassiam fistulam, Zingiber, Mastichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum. Serpentes, quorum hic ingentium copia, in delitiis fuisse memorantur, Nemora Porcos & Boves maxima abundantia nutriunt. Sex Urbibus habitatur, quarum præcipuæ *S. Iacobi & Havana*: illa extructa a Iacobo Velasco, sedes est Episcopalis: Hæc totius Insulæ Emporium & Navale: ad hanc solet classis Regia tamdiu subsistere, donec & anni tempus, & venti commodam navigationem tractumque in Hispaniam polliceantur. Nunc in ea triremes aliquot sunt quæ oram omnem contra hostes tueantur. Multos habet hæc Insula auríferos fl. quorum aquæ dulces & potui aptæ sunt. Dulcia & salsa Stagna frequentia, unde hic quoque Salis copia. Regio aspera, excelsa & montosa: Montesque assatim Auri præbent secturis generosis. Estque in eadem Insula non procul a Mari mons, è quo Bitumen fluit aptum navibus stipandis. Aliam rem admiratione dignam in hac Insula describit Gonzalus Ovetanus: Vallem quandam inter duos Montes ad duo aut tria milliaria Hispanica deductam, (Campum Lapideum veteres, uti in Narbonensi Gallia hunc vocassent) quæ Lapideos Globos producit tanto numero, ut quis multas inde naves onerare possit, atque a Natura adeo ad sphericam formam rotundos factos, ut nihil circino possit ab Artifice fieri rotundius. Ipsa gens naturæ benignitate contenta, neq; meum neque tuum, aut exitialem pecuniam noverat, sed omnia in communi possidebat, sicuti Solem & Aquam naturæ ex æquo omnibus largitur: apertis itaque vivebant hortis, & sine Legibus suapte natura rectum colebant. Nudi fere incedebant, raro tuniculis quibusdam bombycinis induti. In Nuptiis mirum ritum observabant: Sponsus enim prima nocte cum Sponsa non concumbebat, sed si Dominus esset, Domini vicem ejus supplebant: si Mercator, Mercatores: si denique Rusticus, Domini vel Mercatores.

Methodo ex-
: item Alph
rtum Fretu ab
d ccc milliar.
opicus Cancri.
dum tempera-
Eris ditissima.
ac Fructus va-
Cinnamomum.
Boves maxima
structa a Iacobo
is Regia tamdiu
paniam pollice.
diabet hxc Insula
thic quoque Salis
dis. Estque in ea
n rem admiratio-
ab duo aut tria
(hunc vocassent)
que a Natura adeo
la gens natura be-
omnium posside-
, & sine Legibus
mis induti. In Nu-
t, sed si Dominus
ui vel Mercatores.
Ob

Ob

Ob levisimā causam Viri uxores repudiabant. Sed mulieres ob nullam Viros dimittere poterāt: Viri admodum libidinosi erant & obsceni. Hispani quidem populi frequentiam excultam invenerunt, at nunc pene a solis habitatur Hispanis, quod Indigenæ partim fame, & laboribus, partim lue venerea interierint, ac potissimum Incolarum partem in Hispaniam Novam, postquam a Cortesio subjugata esset traduxerint, ut jam vix Indorum ullus, aut ullæ ipsorum reliquæ super sint.

Hispaniola.

Regio.
Nomina.
Strus.

Cæli qualitas.
Soli fertilitas.

Animalium va-
rietates.

Urbium nomina
Flumina.
Lacus.

HANC Insulam Incolæ *Hairy* & *Quisqueia* quondam vocaverunt, *Cipangi* quoque nomen postea tulit. Hispani a se *Spaniolam* sive *Hispaniolam* & a *Dominico S. Domingo*, sive *Dominici* Insulam: cujus etiam honori urbem extruxerunt, quæ omnium est præcipua. Hujus Insulæ ambitus $\text{c}100000$ milliari-um, seu $\text{c}100$ leucar. Longitudo 10 milliis. Latitudo pro Sinuum & Promonteriorum ratione varia. Hanc P. Martyr reliquarum omnium Insularum genitricem vocat. Medium Insulæ ab Equatore distat gradibus pene $\text{x}1\text{x}$. Versus Boream forma oblonga est, panditur enim ab Ortu in Occasum. Aere finitur temperato, unde Arbores ut plurimum perpetuo virent: estque præ cæteris omnibus amœna & fertilis. Sacchari cannas aiunt hic altiores crassioresque esse, quam usquam alibi. Fertilitatis indicium hoc est, quod Triticum satum centuplum reddat. Valentia in Hispania ex unica canna vix septem phialæ implentur: in Hispaniola viginti, sæpe etiam triginta. Gignit præterea hæc regio Cassiam fistulam, Zingiber, Mastichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum: Salis etiam uberem proventum habet. Auri & Argenti Fodinae sunt divites: est & aliorum fossilium non parva quantitas, præcipue vero coloris carulei. Ante Hispanorum adventum tria tantum hic erant Quadrupedum genera, nunc importatis aliunde animalibus ita repleta est, ut ex ea pellium & coriorum magna vis quotannis in Hispaniam exportetur. Urbes hujus Insulæ multæ sunt: præcipua est *S. Dominici* ad ostium fl. *Ozuma*, sede Episcopi & Vicarii Regii incluta. Sunt & Urbes minores, *S. Joannis*, *Meguma*, *Portus Plata*, *Portus Regius*, *Canama*, *Xonagua*, aliæque. Sunt etiam in hac Insula Fluvii complures, Lacus ac Fontes admodum piscosi. Præcipuam tamen & amœnitatem & commoditatem Incolis præstant iv ingentia Flumina, quæ in ipso Insulæ umbilico, delapsa ex altissimorum montium jugis, in diversissimas Mundi partes at-eunt: *Juma* ad Orientem ad Occidentem decurrit. *Atibunicus*, *Jacchus* Septentrionalibus, *Nabius* Meridionalibus aquis miscetur, sic ut quadripartito Insula dividatur. Est præterea in Baina ingens Lacus, Indi *Hagugabon*, nostri Mare Calpium vocant, is infinitis undique fluviiis auctus, nusquam tamen excurrit aut exoneratur, sed cuniculo absorbetur: haud vanis conjecturis creditur rupes hæc spongiosas, per subterraneos meatus Maris aquam recipere, quod ibidem multitudo marinorum Piscium inveniat, & aqua maris salugine infecta tota muriatica sit. Alii insuper quantumvis minores in hac insula sunt salgi Lacus. Ultra supradictos Lacus, ingens etiam Fluvius in Mare salsus decurrit, quantumvis dulcis aquæ infinitis rivulis fontibusque auctus.

IAMICA,

terāt: Viriadmo-
nunc pene a solis
nt, ac potissimam
ut jam vi x Indo-

omen postea tulit.
ulam: cuius etiam
1000000 milliari-
iorum ratiohe va-
o Equatore distat
n. Aere finitur tem-
& fertilis. Sacchari
est, quod Truncum
atur: in Hispaniola
lichen, Lignum A-
sunt divites: est &
n adventum tria tan-
t, ut ex ea pellium &
præcipua est S. Do-
S. Joannis. Meguma,
ures, Lacus ac Fontes
t i v gentia Flumi-
as Mundi partes at-
Naibus Meridiona-
Lacus, Indi Hagu-
excurrit aut exonerat
er subterraneos inca-
ua maris salugine in-
Vltra supradictos La-
s fontibusque auctus.

IAMAICA,

IAMAICA.

661

IAMAICA, quam nunc S. Jacobi Insulam nuncupant, ad Orientem Hispaniolæ. xxv ab ea Leucarum in-
tervallo discreta, xvi gradibus ab Æquinoctiali limite distat. Ad Septentrionem Cubæ vicina est. Qua Me-
ridies S. Bernardi Insulas, & Carthagenam respicit: qua Occidens lucatanas Terras seu Fonduram. Ambi-
tus ejus 100 milliaram. Regio grata Aeris salubritate & temperie gaudet: atque ita fertilis est, ut soli fœ-
cunditate cum quavis alia cettare possit. Habet Auri Metalla: Saccari & Gossypii magnum proventum. Nec
non Animalium diversorum copiam. Frequens olim cultoribus erat, nunc Incolis aut ferro aut mortalitate
absumtis, rarius culta, duabus tantum Civitatibus habitatur: quarum primaria *Sevilla* sive *Hispalis*, in qua Ec-
clesia principalis cum Abbatia, ubi Primatum gessit *Petrus Martyr* Anglerius Mediolanensis, Vir in tractan-
dis rebus Indicis diligens. Altera *Oristan*. Fluvii hic multi & Lacus piscosi. Gens Lege, Ritu, Moribusq; in nul-
lo ab Hispaniolensibus Cubensibusque discrepat, tantum ferociores fuisse memorantur.

Insula S. Ioannis.

IN SULA S. Joannis, vulgo a Portu divite cognominata, prius *Borichena* vel *Borica* dicta, habet ab Ortum In-
sulam S. Crucis, Insulaque exiguas plures. Ab Occidente & Borea Inf. S. Dominici: a Meridie Promon-
torium Pariz, a quo cxxxvi milliari. abest. Insula in longitudine porrigitur ad 1. pene mill. in latum patet
xii aut xvi: maxima latitudo xv i i i pene mill. Germanica complectitur, Affluit Frugibus, Fructibus, Soli fertilitas.
Animalibus, ac Auro. Dividitur autem hæc Insula in duas partes, nempe Borealem & Australem. Borealis qui-
dem Auro abundat plurimo: Australis Frugum, Fructuum, Aviumque feracissima. Est nunc in ea urbs præcipua
S. Joannis optimo gaudens Portu. Fluvii hic sunt aliquot, inter quos *Cairabonus* fluviorum maximus, ad Septen-
trionem decurrit, cumque omnes aureis glareis arenisque fluant. Septentrionale tamen latus, uti supra quoque
a nobis dictum est, generosioribus Fodinis commedatur. Meridiana pars portuosior, frugibusque beator,
Maizium cateraque necessaria vitæ producit.

Margarita.

MARGARITÆ Insula vel *Margaritarum*, alio nomine *Cubagua* dicitur, x millia in circuitu patet, de-
cem gradibus & dimidio ab Æquinoctiali linea distans: omni sui parte plana, sterilis: nuda arbori-
bus, aquæ expers. Itaque tanta plerumque humoris inopia est, quum propter contrarios ventos ni-
hil è Cumana subvehatur, ut sæpenumero cadus Vini pari Aquæ cado permutetur. Cuniculis, Sale &
Piscibus abundat. Imprimis vero Unionum copia nobilis est. Incolæ colore fusco sunt, raro capillitio, & velut
imberbes, feri, crudeles. Vescuntur Ostreis è quibus Margaritæ sumuntur.

O o o o iij

Sequitur

*Regio.**Situs.**Castella aurea.**Unde dicta.**Situs.**Cæli & Soli.**qualitas.**Urbes.**Flumina.**Populana regio.**Situs.**Peruvia.**Unde dicta.**Situs.**Soli qualitas.*

S Equitur *America Meridionalis* sive *Peruana*, inter quam & Hispaniam novam terræ spatium ad latitudinem decem & octo milliarum interest. Propter quam regio Peruana Insula esse definit: diciturque *Provincia Dariena*, mutuo nomine a magno fluvio *Dariene*. Porro *America* omnis *Meridionalis* pyramidalē formam habet: cujus basis prope Isthmum est, Boream versus: vertex sive cuneus sensim extenuatus ad Magellanicum Fretum versus Polum Antarcticum definit in acumen, gradibus pene 1111 distidēs ad Æquatore. Ad Ortum alluitur Mari quod vocant *del Nort*: ad Occasum Mari *del Sur* sive Pacifico. Regionem omnem a Boreā in Austrum montes secant. Ambitus est sedecim millium milliar. Partes ejus multæ: sed præcipuæ hæc quinque: *Castella aurea*, *Populana*, *Peruvia*, *Chile*, & *Brasilia*. *Castella aurea* *Castigis del oro* nomen accepit ab Auri maxima quo abundat copia. Iuxta Isthmum sita est, quo pars Australis Boreali connectitur. Latitudo Isthmi est LXXI, milliar. Est autem hæc terræ pars inale habitata, ac parum culta ob inclementiam Cæli, ac flagnantes aquas. Etque earum rerum quæ ad annonam spectant minime ferax, tametsi bis terve in anno colligant suum *Mai*. Urbes duæ sunt, *Nombre de Dios* ad Mare del Nort, & *Panama* ad Mare del Sur. Fluvios habet auriferos, & mineralia, unde facilitate propemodum incredibili, Auri vis ingens extrahitur.

Populana regio incipit a parte Septentrionis ad urbem Antiochiam, definitque ab australi parte ad urbem Quito. Itaque a Septentrione terminatur ad fines Castellæ aureæ, a qua separatur in urbe Antiochia. A Meridie vero Peruana Regioni vicina est, indeq; disjungitur urbe Quiro; ab Ortū distinguitur regno novæ Granatæ Transandeno, & Peruana regione, quæ inde incipit, *Orientem* versus. Ex parte Occidentis jungitur mari Australi. Regio hæc montibus excelsis, horridis & admirandis prædita est.

PERUIA Regio totius novi Orbis nobilissima, tota fere intra Æquatorem & Tropicum Capricorni clauditur. Nomen accepit a Portu & Flumine cognomine. Suntque fines ejus a Septentrione Nova Granatæ, Castellæ aureæ & Peru Fluvius ac Portus: ab Occasu est Oceanus seu *Mor del Zur*: a Meridie Chili provincia: & ab Ortū Montes; occupatque Longitudine sua mille & octingentas leucas. Hæc autem dividitur hodie in tres partes juxta regionis situm: in planitiem: in *Sieras* seu Montes: & in *Andes* seu Ultramontaniam. Planities Peruviae juxta maritimam oram expanditur milliaribus propemodum 1515 Ital. Ejus latitudo major ad LX accedit. Est autem hæc pars arenosa, solitudinibus frequentibus deformis, ac majori ex parte sterilis. Sunt tamen in ea agri permulti circa Fluminum ripas viriditate ac fecunditate lati, fluviorū utili perfusu ac inundatione irrigati: unde Gossypii varii coloris, & omne Frumenti genus copiose reddunt. Montana regio longo extenditur tractu a Septentrione ad Meridiē mille circiter leucas, & aliquibus in locis minus.

Sunt

latitudi-
urque Pro-
pyrami-
entium exte-
11 diffidēs
co. Regiō
s multā sed
oro nomen
conneētur.
clementiam
si bis ter in
del Sur. Flu-
tur.
arte ad urbem
hia. A Meridie
novā Granata
tur mari Ault-
Tropicum Ca-
merione Nova
Meridie Chi-
Hac autem di-
seu Vltamont-
Ital. Ejus ha-
s, ac majori ex-
si, fluviorū utili
reddunt. Mon-
in locis minus.
S:at

Sunt vero hi Montes admodum frigori obnoxii, in eisque frequenter nives cadunt; nec arbores ut plurimum proferunt, unde Incolæ ignem ex terra quadam ad hoc apta foveant. *Andes* sunt etiam Montes, sed continua serie producti absque vallibus. Hi etiam a Septentione in Meridiem porriguntur, & inter hos & alteros Montes *Collis* Provincia clauditur, quæ sane ut plurimum Montibus referta est, ac frigori subiecta, sed tamen valde populosa. Montana Regio, Lævino Apollonio teste, Maritimæ Regioni hominum cultu, Urbium frequentia, & Soli Aerisque beatitudine longe prællat, ac peculiari idcirco Regum Sede, Procerumque habitaculo excoli consuevit. Terra præter *Chamacerasia*, & alia id genus mora dumetis afflueta, lactucas, brasicas, raphanos magna proceritate luxuriâtes, & tenuium etiam mensis vulgares, amaracum & similes herbas proferit: & reliqua porro omnia, quæ postea Hispanis ferentibus accepit, uberrima referendi benignitate reddit. Verum ante alia Frumentum tanta fecunditate luxuriat, ut si vere proditur, uno ex sativo Frumenti sextario, quinquaginta aut centum, ducenti interdum progignantur; quod eo certe vehementius demirari licet, quod levissimam tenuissimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Auri Argentique ditissima inter omnes totius Orbis regiones non immerito Peruvia censetur. Continet autem Peruvia Provincia intra suos limites plurimas Vrbes ac Civitates, quarum præstantiores ac celebriores sunt: *Portus Vetus*, *Michaelia*, *Trugillum*, *Regium* seu *Lima*, *Arequipa*, *Quito*, *Cusco*, *Argvropolis*, & *Potosium*. Quarum quinque priores ab Hispanis primum situs commoditate, & mercaturæ oportunitate allectis occupatæ sunt, & ædificiis more Europæo exornatæ. De Moribus autem Peruviorum in universum Lævino Apollonius sic scribit. Univerſi tribus potissimum gentibus distinguuntur, quarum singulæ plures sub se populos nominum rursus varietate differentes continent. Hæ gentes dissimilitudine gaudent, & diversis linguis sunt discretæ: frequenter etiam Limites excedentes inter se bella gerere, & ferro injurias vindicare discordes solebant, priusquam in unius *Gynacana* ditio. nem ad Æquatorem usque Provincia celsit. Fœminis lanea vestis est ad talos usque propendens: Mares Indusolum ad furas usque, & huic superjectum palliolum gestant. Quanquam vero idem fere tota regione corporibus vestii menti sit genus: capitū tamen habitus mirifice variant, cum singuli pro usitato patriæ moræ fasciolas tornatiles, multi simplices, plurimi versicolores gerant: nec fere sint ququam, qui eo in capitum ornatu secundum patrium usum ab alteris non vehementer discrepent. Admirabili vero omnes Naturæ indolis simplicitate inibuit: adhuc vustæ ruditatis hæres, qua ridiculas nobiscum negotiationes exercent: vix in exhaustas suas Auri atque Argenti Gazas norant, atque informibus eorum mafsīs tantum utuntur, quanquam Aureorum atque Argenteorum emblematum non minore quam nos delectatione capiantur.

Chili Regnum ultra Tropicum Capricorni situm est inter Peruviam & Patagonum Regionem, quarum hæc Meridiem, illa Boream spectat: ad Occasum habet Mare Pacificum, longo tractu. Nomen habet a frigore

Urba.

Mores.

Vestium.

Chili.
Suum.

gore: quod interdum his locis tam vehemens est, ut Equos cum fessoribus penitus confringat, & Marmoris instar induret. Pluvias, Fulmina, & totius anni mutationem sentit distinctis intervallis, haud aliter atque Europa: nisi quod illic ætas est quum nobis est hiems, mutatis rerum vicibus. Regio omnis partim maritima est, partim montana: quæ pars Mari vicinior est, ea magis calet. Terra natura sua fertilis, omniumque ad vitam necessariorum abundantissima, Melle, Verzin oque sive tinctorio ligno abundat. Gignit cum primis Piper longum: profert & laudatissimum Vinum comportatis eo ex Hispania palmitibus. Auri obrisi hic quoque ingens proventus. Fructus qui ex Hispania allati hic feruntur, facile crescunt. Magna hic Pecudum & Struthionum frequentia. Metropolis est Civitas S. *Jacobi*, Colonia Hispanorum, quam illuc nostra memoria duxerunt. Maritima multis fluminibus irrigantur, quæ colliquefactis diurno calore nivibus dilapsa summis Montium jugis, in Pacificum aut Magellanicum Æquor feruntur: sed plerique ob indomitum frigus noctu concrescunt, interdum vero decurrunt soluto gelu. Montes hujus Regionis cæteris ita præcellunt, ut in universo Indiarum tractu similes non reperiuntur.

Superest. Terra Orientalior *Brasilia*, a Verzino, sive coccinei Ligni illic enascentis copia sic dicta. Inter duos fluvios sita est, *Maragnon* & *Dell's Plara*. Ea sic a Maffæio describitur. *Brasilia* duobus ab Æquatore gradibus partibusve, ad gradus quinque & quadraginta in Austrum excurrens, trigoni oblongi speciem refert, cujus basis in Æquatorem & Septentriones obversa, ab Oriente in Occidentem recta protenditur. Angulus extremus ignotas ad Meridiem Regiones attingit. Latus in Orientem spectans, interposito Oceano Hesperiiis Æthiopibus objacet. Alterum Latus a Provincia Peruana determinat juga Montium adeo celsa, ut ipsos avium volatus fatigare dicantur, uno dumtaxat, quod adhuc exploratum sit, eoque difficillimo transitu. Regio rota in primis amœna est, Cæli admodum jucunda salubrisque temperies: lenium quippe a pelago ventorum commodissimi status maturinos vapores ac nebulas tempestive disjiciunt, solesque purissimos ac nitidissimos reddunt. Terra partim in planitiem soluta, partim in colles clementer assurgens, telix præpinguibus glebis, & rigno solo, semperque vernante, credita semina, multiplici reddit scenore, & Sacchari præsertim est ferax. Quadrupedia hic plurima sed feræ sylvestria, partim nota nobis, partim ignota: Avesque coloris eximii. Multæ hic Portugallensium Coloniz, in quibus complura sunt ab ipsis ad Saccarum excoquendum constructa Edificia, nempe *Pernambicum*, Caput S. *Augustini*, Portus omnium Sanctorum, ubi Episcopalis & Præsidis totius Provinciæ Sedes. Scatet ea tota feræ plaga Fontibus ac Sylvis & amnibus inclitis: è quibus (ut reliquos taceam) is quem *Argentum* vocant, leucarum quadraginta Ostio in Oceanum fertur, adeo violentus, ut inde Nautæ dulces hauriant latices, priusquam tellurem ex alto conspiciant. Nullos omnino Brasiliiani colunt Deos, Orientem tamen Solem venerantur, & Animarum immortalitatem credunt.

Cæli quadratus.
Soli fertilitas.

Urbs S. Jacobi.
Flumina.

Montes.

Brasilia.
Situs.

Cæli temperies.

Soli fertilitas.
Animalium varietas.

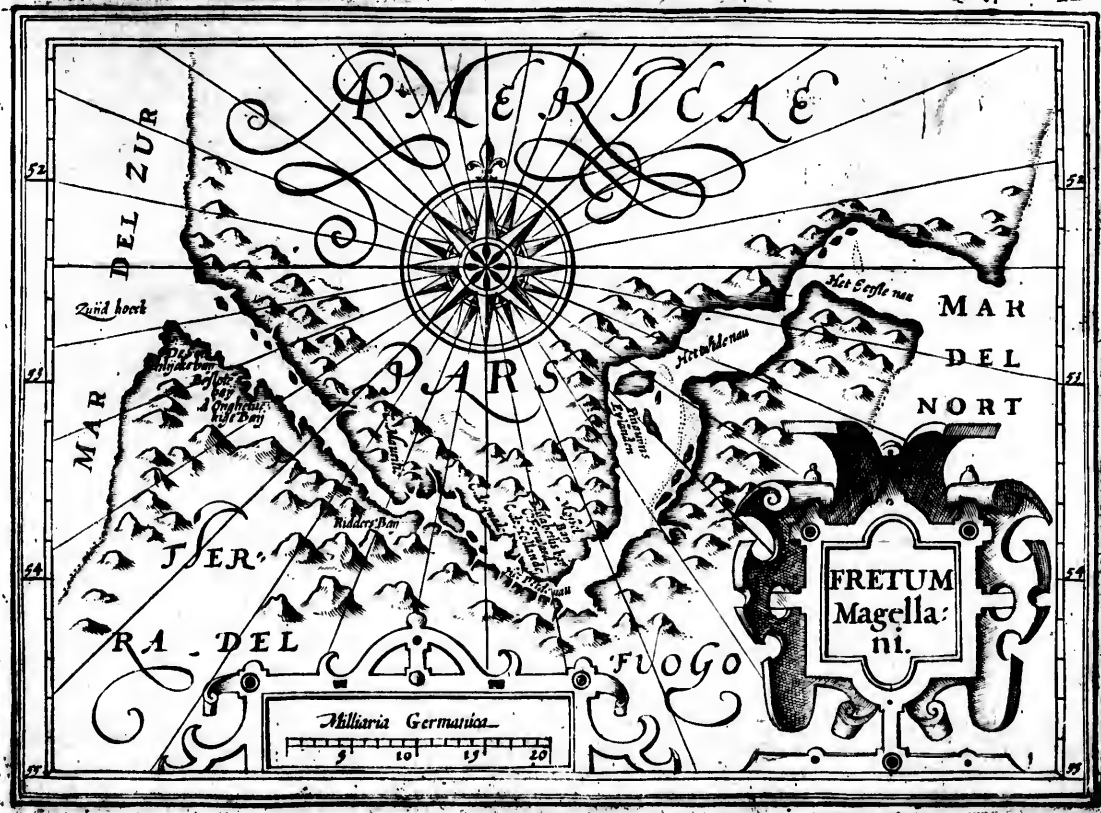
Inula.
Mores.

Primum Magellanicum unde dicitur.

ET Hæc de *America Meridionali*: restat paucis explicandum *Fretum Magellanicum*, vulgo *Estrecho de Magallanes*. Nomen ei a *Magellano*, cui hujus Freti inventio debetur. Cujus consilium de Insulis Moluccis inveniendis navigatione Occasum versus instituta, alias diximus. Is xxiv Augusti quum primum Maris procellæ miscere inciperent solvit ex Sinu D. Juliani, in quo aliquamdiu hæserat non tam fluctuum, ventorum atque hyemis, quam dissidiorum intestinorum inter Castellanos & Portugallenses tempestatibus exagitatus. Postquam aliquot dies Austrum versus navigasset, ventum est ad Promontorium S. Crucis. Hic una navis ad litus elisa est, salvis tamen vectoribus, æmamentis & mercibus. Inde cum observaret littora ab Austro in Orientem paulatim deflectere, spes facta est Freti consequendi. Itaque xxvi Novembris fauces quædam detectæ sunt, quas cum quatuor navibus reliquis ingressus est *Magellanus*. Hic in Sinu quodam operiri placuit, & naves tres præmittere quæ viam tentarent, referrentque siquid visum a se observatumque esset. Harum una quæ Fratrem Magellani *Alvarum Meschitam* vehebat, elapsa Oceanum repetiit, & directo in Septentrionem cursu in Æthiopiam, inde in Hispaniam delata, octavo mense post socios desertos, *Alvarum* captivum Imperatori Carolo Castellæ Regi sitit. Altera navis Sinum tantum esse retulit, & quidem vadosum. Tertia adfirmavit esse Fretum, observato fluxu Maris & refluxu. Mensis erat November, nox horarum quinque præter propter. Dextra lævaque in littore solitudo, mortales nulli: nisi quod in parte sinistra conspecta magna ignium copia. Hæc causa fuit, cur & regionem illam vocarent *Terram del Fuego*, & judicarent se ab Incolis esse conspectos. *Magellanus* duabus navibus hoc modo amissis, tres reliquas prout ferebat tunc iterum occasio instruxit, & lustratis probe rebus omnibus, secundo & vicesimo die postquam Fretum ingressus fuerat delatus est in aliud Mare, quod a tranquillitate vocavit *Mare del Sur*. Ceterum Fretum hoc altissimis undique rupibus cinctum, cxx pass. millia in longitudine occupat: vel secundum alios lxxv i millia: Latitudo non responder, neque usquam sui similis est, aliquando duo aut tria, nonnumquam decem aut quinque miliaria patet, quaque angustissimum est, unius miliaris spatio concluditur. Ipse Septentrio ex Orientis latere inter utriusque terræ angustias per septuaginta & amplius passuum millia invehctus, australibus undis miscetur, quæ ab Occidente promontoriis illis deseadis sive desyderatis insinuatæ. Septentrionalibus Aquis occurrunt, magnoque inter se molimine concurrentibus undis, horrendo fragore totum in spumas vertitur Mare. Placidius Auster fluit refluitque, nam Occidentis hæc pars cum incredibilis sit profunditatis, extenuatisque passim littoribus majorem in modum terra sese aperiat, quietum fluitanti Mari accessum præbet. Sed Orientale hujus Freti litus, vadis brevibusque infestum, inrerjacentibus pluribus Insulis, frequentibus æstibus agitur & ingentes aquarum motus ciet: littora altissimis arboribus contra.

Porro

Sinu.

go Estrecho
um de Insulis
ugulti quum
hæserat non
allenfes tem-
ontorium S.
e cum obser-
que xxvi No-
Hic in Sinu
a se observa-
um repetiit, &
ocios desertos,
lit, & quidem
mber, nox ho-
n parte sinistra
, & judicarent
at ferebat tunc
etum ingressus
e altissimis un-
illiaria: Latitu-
ecem aut quin-
ptentrio ex O-
us, australibus
Septentriona-
agore totum in-
edibilis sit pro-
n fluitanti Mari
ntibus pluribus
oribus confita.
Porro

Porro *Magellanus* dum in Australibus hisce partibus per semestre circitur spatium hæsit, nihil fere præter littora detexit & perlustravit, interiora regionis penitus incognita mansere: qua tamen Antarctico Circulo vici-
Terra Australis nior est, constat magna ex parte montosam ac silvestrem esse regionem, continuis nivibus rigentem. *Austra-*
Situs: lem hanc *Terram Magellanus* ab igne sive ignibus, *del Fuego* nominavit, propterea quod dum hoc Fretum lu-
Soli qualitas. strabat pernavigabatque, nullos usquam mortales, sed frequentes, ut supra quoque diximus, longeque por-
Mare Pacificū. rectos ignes in sinistro latere noctu sæpius conspexerit. *Australis* autem *Terra* sub ipso Occidente utramque
Mores: Iavam, Sumatram & Moluccas respicit, ex Oriente Africam habet & Æthiopicum Oceanum, Septentrio an-
Vestitum. gustiis Magellani Freti objicitur & Patagonum terris. Vtriusque ripæ regio sterilis est nullo Frugum benefi-
 cio recreata, satis tamen pascua proceris ignotisque arboribus constituta esse perhibetur. Est hic alibi omni tem-
 pore Pinguinorum, Mergorum ac Phocarum copiosa multitudo. Mare autem in quod per Fretum hoc per-
 venit, *Magellanus Pacificum* nominavit: sive quia vento plerumque secundo, minusque tempestuoso usus
 fuerat, sive quia propter ingentem vasti æquoris amplitudinem nullos ibi ventorum gyros vorticesque exper-
 tus erat, nunc vulgus Nautarum *Mare Meridionale* sive *del Zur* nominat. Sed de his satis. *Australiae* brevioris
 staturæ esse perhibentur, Septentrionales Chicæ Incolæ, vasti ingentique corporis mole, *xii* aut *xiii* pedum
 passim longitudinem æquant aut excedunt: colore fere sunt albo, perinde atque Septentrionales nostri:
 voce adeo sonora & horribili, ut Bovis mugitum aut Elephantorum barritum potius, quam Hominis vocem
 exprimere videantur. Tantæ quoque sunt agilitatis, ut pernici cursu Cervos antevertant, ideoque difficulter
 sclopis vulnerantur, nisi catenarum simul incumbant, aut ex improviso occurrant. Ad bellum profecturi, Du-
 cem eligunt cui omnes obediant, plurimum arcu valent, quo ita scite & gnauiter uruntur, ut quidquid oculis
 adsequantur, jaculis feriant, & si quando sagitta aliquo navis tabulato hæserit, vix multorum opera revelli pos-
 sit. Arcus habent prægrandes, quorum nervi è ferinis intestinis, pollicis crassitudine conficiuntur: ingenti-
 bus quoque ligneis gladiis armantur: utuntur & funda, quæ scite jaciunt & quo destinantur, modo jactus meta
 concludatur, contingunt & disjiciunt. Vestitum Incolis præbent Ferarum & matiuorum ingentia Luporum
 tergora, quorum apud ipsos venatio adfidua.

Atque hæc de *Freto Magellanico*, deque quarta Orbis parte *America*, sufficient. Cujus inventionem omnes
 nostri sæculi Scriptores Christophoro Columbo, neque immerito, tribuunt. Hic enim primus eam detexit quo-
 dammodo, Christiano quoque Orbi cognitam reddidit, usque & utilitate communicavit, anno post Christum na-
 tum *c1492*. Qui autem plura de his, vel nostra pluribus explicata, petat, consulat Lavinum Apolloni-
 tum, Petrum Martyrem Mediolanensem: Maximilianum Transilvanum, qui Latina Lingua de iis scripserunt:
 Jesuitarum epistolæ: Item Massæum de rebus Indicis, & alios.

VETERIS GEOGRAPHIÆ

ALIQVOT TABVLÆ.

LECTORIS.

HVIC nostro Tabularum Geographicarum Gerardi Mercatoris *Atlanti Minori*, sequētes veteris ævi Tabulas, in gratiam priscæ tam Sacræ quam Profanæ Historiæ Candidatorum a me delineatas, adjunxi. Vt quemadmodū illis hodiernum locorū situm exhibui, his veterem quodammodo repræsentarem. Que in nostrum laborē omnibus in primis veteris Historiæ studiosis & utilissimum, & gratum fore spero. Vale Lector, & nostros conatus boni consule, atque plura id genus a nobis expecta.

Pppp iij

PARADISVS

HVIC

PARADISVS qui *Hortus Eden*, *Hortus Iehova* & *Hortus Dei* alibi appellatur, ubi fuerit quæsitum est diu. Initio distinguendus hic Hortus ab eo qui Amos 1 vocatur *Beth-Eden*, nam is fuit in Cælosyria. Iam quum Moses testetur Paradisum ad Orientale Edenis latus constitum a Deo fuisse, indicat clare, partem Edenis fuisse Paradisum. Eden autē describitur a fluvio uno, qui se in quatuor fundit capita, *Pisōn*, *Gehon*, *Tigris* & *Euphrates*. Res clamat, alibi non fuisse quam in Babylonia. Sed Babyloniæ partes sunt tres, Aurantia ad Euphratem, Mediana quam Chaldæam vocant ad Arabiam desertam, & Infima quæ Amordacia, quibusdam Merodacia dicitur, ad Sinum Persicum. Fluenta quatuor nobis designant Edenem non alibi fuisse quā in Aurantide, quæ initio Audanitis quasi Edenitis videtur fuisse appellata. Iam Fluvios videamus. De Tigri qui Mosi *Chiddekel*, & Euphrate qui *Phrath* nulla est contraversia, notam enim est omnibus hos ad Apamæam misceri, atque inde uno ingenti alveo ferri, posteaque exonerari in Mare Persicum, sicut in Chorographia nostra videre licet. Superfunt *Pisōn* & *Gehon*. *Pisōn* existimant quidam esse Euphratis ostium Orientale. Sed, quid attinebat Edenem facere vel tam amplum, vel loco infœcundiore, vel ubi non apparent distincte quatuor illa capita? Quærendus igitur fuit alius ei locus. Is est omnino inter Euphratem & Tigrim, ubi fluvius ab Euphrate manans lento agmine juxta Apamæam Tigri miscetur, diciturque Incolis *Pasitigris* corrupte, rectum enim est *Pisotigris*. Eum Plinius abundare Anguillis ait xxx pedum Longitudinis. Certe Pisōn Hebræis fecunditatem significat. In ejus arena Aurum præstans inveniri testatur R. Moses Ben-Nachma. Atque eodem respexit Moses quum dixit Pisōnem alluere regionem Chevilaubi est Aurum: Nam Chevila Sufiana est, in qua Bdellium & Sardonyches inveniri Autores sunt Plin. lib. 6 cap. 27: & Solinus cap. 68. Gihon est primus Euphratis alveus Occidentem versus, qui terræ Chus hoc est Arabiæ desertæ est proximus. Ex his apparet, quam illi ab omni rationis via aberrent, qui Paradisum tam amplum fuisse arbitrantur, quam amplus sit Unversus terrarum Orbis. Neque enim si tota terra beata, protinus etiam tota fuit Paradisus, nam in Orbe beato Paradisus fuit sedes Adami beatissima. Sed illi tunc nobis fidem facient, quum demonstraverint, vel ubique Edenem fuisse, & ubique Orientalem Edenis partem, vel fluvios Tigrim & Euphratem alibi fluxisse quam in Babylone. Par quoque illorum est error, qui Paradisum nobis exstuxerunt sub Equatore in Zona torrida: Quorum commentum ridere est æquius, quam refutare.

Expleto

rit quæsitum est
it in Cœlosyria.
e, indicat clare,
ndit capita, Phi-
oniz partes sunt
& Infima quæ A-
tant Edenem non
n Fluvios videam-
nim est omnibus,
e Persicum, sicut
Euphratis ostium
vel ubi non appa-
Euphratem & Ti-
urque incolis Pa-
ongitudinis. Cœ-
t. Moses Ben-Na-
urum: Nam Che-
& Solinus cap. 68.
ertæ est proximus.
rbitrantur, quam
ota fuit Paradisus,
quum demonstra-
& Euphratem alibi
& Equatore in Zo-

Expleto

Expleto tempore servitutis filiorum Israel in *Egypto* quod fuit annorum 400 a nato *Isaaco*, (*Ab. 7* ver. 6.) annorum vero 430 a professione *Abrahæ* ex *Vr. Gal. 3.* ver. 17. Deus, sicuti futurum prædixerat, eos in terram *Abrahæ* promissam reducere per *Mosem* statuit: sed obstitabat duræ cervicis *Pharao*: qui ramen eos tandem dimisit. Iter ex *Egypto* in *Chanaan* paucorum dierum expeditum erat per *Isthmum*, *Montē Casium*, & regionem *Cedar*, qua via ipsorum majores ingressi *Egyptum* fuerant, sed ut est *Exo. 13.* *Non duxit eos Dominus per viam terræ Philistiin quæ vicina est, reputans ne forte poeniteret populum si videret adversum se bella conflagrare, & reverteretur in Ægyptum sed circumduxit per viam deserti quæ est juxta mare rubrum.* Mansiones igitur usque ad *Iordanem* fuere xlii, hoc ordine.

- i Ex *Ægypto* loco qui *Ramesse*s dicitur profecti sunt mensis i die 15 *Ex. 12.* Ventum *Succoth*. Ex quo loco comitata est ipso columna.
- ii ignita & nubes. *Ex. 13* *Ethan* in fine deserti.
- iii *Pihachiroth* inter *Migdol* & mare, ante *Baalfephon*. *Ex. 14.* Inde transierunt per Mare.
- iv salvi,merso cum copiis *Pharaone*. *Desertum Sur*, in quo post tridui iter venerunt ad *Marah*. *Ex. 15.* vocatur idem desertum *Ethan Num. 33.*
- v *Elim*, ubi fontes 12, palmæ 70. *Exod. 15.*
- vi *Mare Suph*. *Num. 33.* vii *Desertum Sin*, inter *Elim* & *Sinai*. *Exo. 16.* Hic palti coturnicibus & *Manna*.
- viii *Dophcah*. *Num. 33.* ix *Alus*. x *Raphidim*. *Ex. 17* prope montē *horeb*. xi *Desertum Sinai*, quo ventum mense tertio. Hic lata lex, data judicia & ceremoniæ *Ex. 19.* Manserunt hic an. i. dies. 4 Inde anno 2 mense 2 die 20 discesserunt.
- xii In deserto *Paran*, loco qui *Cibroth Hattavah* se pulchra concupiscentiæ dictus est, datæ coturnices. *Num. 11.*
- xiii *Chaferoth*. *Num. 11.* Maria lepra punitur. *Num. 12.* xiv In deserto *Paran* ventum ad *Kades* *Num. 12.* Porro in *Kades* manserunt annos totos 37 cū dimidio. *Deut. 2.* Hinc misit Exploratores. *Num. 13*

Murmur *Num. 14.* Castra ad *Rithmah*.

xv In *Paran* castra ad *Rimmom Peres*.

xvi *Libnah*. xvii *Rissach*. xviii *Cehelah*.

xix *Mons Sepheth*. xx *Charadah*. xxi *Macheloth*.

xxii *Tachach*. xxiii *Tarach*.

xxiv *Mittah*. xxv *Chafmonah*. xxvi *Moseroth*. xxvii.

Bene Jaachan.

xxviii *Hov Gidgad*.

xxix *Iothbathah*. xxx *Habronah*.

xxxi *Hefiongaber* ad mare. Hinc xxxii *Cades* in deserto *Sin*. *Num. 20 & 33.* Hic moritur *Maria*. Aqua populo tumultuanti datur è petra. Nuncii mittuntur ad Regem *Edom*.

xxxiii *Mons Hor* in extremo *Edom*. *Num. 20.* Hic moritur *Aaron*. Pugnaturque cum Rege *Chanaan* *Num. 21.*

xxxiv Itum via maris *Suph*. Serpens *Æneus* erectus in *Salmonah*. xxxv *Punon* *Num. 33.*

xxxvi *Oboth* *Num. 21.* xxxvii *Montes Habarim* in termino *Moab*. *Num. 21.* xxxviii *Dib Gad* *Num. 33.* xxxix *Halmon Dablahain*.

xl *Habarim*. xli *Camp moab*. Moritur *Moses*. *Deut. 34.*

Exprehensum

aco, (Ait. 7
m prxdixerat,
is Pharaos: qui
n erat per Isth.
sed ut est Exo.
si uidisset aduer-
rubrum. Man-
ab.

belah.
Macheloth.

Moferoth. xxviii.

xii Cades in de-
tuitur Maria. Aqua
Nuncii mittun-

m. Num. 20. Hic
n Rege Chanaan

s Aeneus cretus

Montes Habarim in
Drbo Gad Num.

tur Moses. Deut.

Exprehensum

De Religionum diversitate per universum Orbem.

DEprehensum est diuturnis peregrinationibus, navigationibusque per omnes Orbis angulos hæc-
 nus diligenter institutis nullam esse gentem tam feram, immanem aut Barbaram, quæ non habeat
 sine doctrina anticipatam aliquam de Deo notionem, ut quamvis ignoret, qualem habere Deum, &
 quomodo colere oporteat, tamen & habendum & colendum sciat. Quoquo enim gentium hæc-
 nus delati sumus,prehendimus,aliquid semper Numen ubique honorari. Sed dici non potest,quam diffe-
 rant iudicii sententiisque homines in vero Deo ejusque recto cultu designando. Vide Ægyptios veteres: Hi in
 Deorum numerum Boues, Equos, Ibes, Accipitres, Aspidēs, Crocolidos, Canes, Lupos, Feles, Scarabæos, Hir-
 cos, Ichneumones, aliaque permulta bestiarum genera reposerunt. Vide Syros: Hi Piscem venerati sunt, quem
 sacra littera Dagonem videntur appellare. Tyrii & Sidonii Baalem. Pelusiotæ etiam Allia & Cepas. *O sanctas gen-
 tes, quibus hæc nascuntur in hortis Numina.* Persis ignis sacer fuit: iidem Solem sub Mithræ nomine coluerunt.
 Jam vero Græci & Romani quo non abrepti sunt insaniæ? Si quid humano generi utile si qua vis grandior bona
 malave, si quis mortalibus cæteris præstantior, si quid naturale, id omne Deorum numero protinus adscri-
 ptum est. Et post hæc omnia ne quem Deum incii prætermisisse viderentur, cæteros omnes complexi sunt
 uno titulo ignotorum & incertorum Deorum: Itaque etiam aram illis posuerunt cum tali inscriptione, **DIIS**
ASIÆ. EVROPÆ. ET. LIBYÆ. DIIS. IGNOTIS. ET. PEREGRINIS. Sed ut Deus non nisi unus est: ita unica tan-
 tum vera est cum colendi ratio: & hæc non ex humano ingenio sed ex ipsius voluntate peti debet. Ille & quis
 ipse sit & quomodo coli velit solus scit, & solus docere potest. Quis ergo est verus Deus? Vnus ille creator
 cœli & terræ, Pater, Filius, & Sp. Sanctus, qui se Adamo & posteris ejus varie patefecit, nosque a se averfos gra-
 tiosè sibi iterum conjunxit. Quis ejus cultus verus? Vnus ille quem Patribus quondam per Prophetas, novis-
 simis vero diebus ipse per Filium suum IESUM CHRISTUM: humano generi patefecit. Ab hoc didicimus quem-
 nam colamus, & quo modo, atque idcirco ab illo dicimur CHRISTIANI: Sed Christianorum in quibusdam
 capitibus diversæ sententiæ sunt: illa multo verissima quæ ab Apostolica paratura minimum recessit. Sunt ergo
 Christiani in Britanniiis, sunt in Hispania, Gallia, Germania (ordinem sequor Prolemai) Rhætia, Pannonia,
 Norvegia, Suecia, Russia, Italia Insulisque vicinis. Iidem per Macedoniam, Thraciam, Insulasque maris Æ-
 gæi dispersi sunt. Habet & Africa Christianos, in regno Abissinorum, Congo, Danganli. Habet & Asia varie sub
 Turca, Mosco, Tartaro. Sunt præterea in Peruvia, Nova Hispania, sunt in Goa, Insulisque ad quas nostrorum
 Hominum potuerunt commercia peatingere. **JUDÆI** contumaces veterem legem amplectuntur, spreto Chri-
 sto. Hi per Orbem totum varie dispersi sine fide, sine solo, sine Deo, sine duce (ita olim prædictum) vagantur.
TURCARUM, ARABUM, SARACENORUM lex nupera est. Mahumetum pro summo Propheta habent, pleraque in
 Alkoranum ex Iudæorum, Arianorum, Paganorumque erroribus fermentata sunt. **PAGANISMUS** quoque lon-
 ge lateq, extenditur. In quo alii idola habent, alii ea nesciunt, sed vel Astra, vel Animalia, vel Plantas, vel ipsam
 Dæmonem, modo omnes ritusque diverso, quem describere non est hujus loci, Ex quibus apparet, quom a vero
 discesseris, errorum anfractus esse infinitos.

ern.

bis angulos hæ-
re, quæ non habeat
n habere Deum, &
m gentium hæ-
re potest, quam diffe-
rentes veteres: Hi in
es, Scarabæos, Hir-
penerati sunt, quem
Cepas. *Ofantæ* gen-
nominè coluerunt.
avis grandior bona
ero protinus adcri-
ones complexi sunt
i inscriptione, D*i* s
uisset: ita unica tan-
ti debet. Ille & quis
? Vnus ille creator
que a se averfos gra-
per Prophetas, novif-
oc didicimus quæ-
morum in quibusdam
m recessit. Sunt ergo
) Rhæzia, Pannonia,
Insulaque maris *Æ-*
abet & Asia varie sub
e ad quas nostrorum
stuntur, spreto Chri-
aditum) vagantur.
a habent, pleraque in
i smus quæque lon-
vel Plantas, vel ipsum
apparet, quum a vero

Martyrium

- 34 Martyrium B. Stephani, Act. 7. Saulus in ejus necē cōsensit, Act. 8.
 35 Dispersio fratrum, Saulus eos persequitur, Act. 8.
 36 Saulus Damascum proficiscens in itinere convertitur, ac postea baptizatur.
 37 Damasco in Arabiam proficiscitur, Gal. 1. Post redit Damascum Act. 9. 2 Cor. 11. Gal. 1. ac triennio post conversionem venit Hierosolyma ad Petrum Gal. 1.
 39 Hinc fugiens Iudeos venit Cæsaream Phoeniciæ, inde Tarsum Ciliciæ Act. 9.
 43 Barnabas Saulū Tarso petitū ducit Antiochiam, hic simul annū unum docent Act. 11. Discipuli primum vocantur Christiani.
 44 Agrippa Ecclesiās persequitur. Collectæ fratrum per Barnabam & Saulum missæ Hierosolymam ad famis subsidium, Act. 11. lidē expleta diaconia sua redeunt Antiochiam adsumpto una Ioanne Marco. Act. 12.
 45 Barnabas & Saulus Antiochiæ jussu Spiritus S. ad ministerium separantur, & post impositionem manuum abeunt Seleuciam, inde in Cyprium Act. 13.
 46 Sergius Paulus Proconsul in Cyprio convertitur, Act. 13.
 47 Inde Pergi Pamphylie Act. 13. Ioannes Marcus eos deserens abiit Hieros. ibid. inde Antiochiam Pisidiæ, hinc pulsī a Iudeis, Iconium Lyconie Act. 14. inde eieci Lystram, ubi Paulus claudum sanavit. Hinc Derben, & iterum Lystram, Iconium, Antiochiam, inde in Pamphyliam, Pergam, Attaliam Act. 14.
 49 Ventum tandem Antiochiam, Act. 14.
 50 Antiochia ob questionē de Lege profecturi Hierosolymam, peragrant Phoenicem & Samariam Act. 15.
 51 Proponunt Hierosolymis questionem, & cū rescripto Apostolico redeunt Antiochiā, Act. 15. Hic est annus 14 ab ea professione que facta fuit anno Christi 37. Vide Gal. 2. Docuit Antiochiæ cum multis Act. 15.
 Secessio Barnabæ, Paulus allecō Sila Syriam & Siliciā peragrat, Acto. 15. Venit Derben & Lystra Act. 16. Timotheus hic adificatur & circumciditur, ibid. Peragrat Phrygiam, Galatiam, Mysiā. Veniunt Troadem, ubi videtur ad seitus Lucas Act. 16. Inde Samothracem, ac post Neapolim, & Philippos, ubi Lydia convertitur, ibid. Paulus & Silas per Amphipolim & Apolloniā veniunt Thessaloniciā, Act. 17. Hic Paulus suo sibi opificio victum parat, 2 Thel. 3. Inde Berceam & Athenas, Act. 17. post Corinthum Act. 18. hic quosdam baptizat, 1 Cor. 1. Scripta 1 ad Thessalonicenses,

Mansit Corinthi an. 1. menses 6. Act. 18. Redeunt huc ad eum ex Macedonia Silas & Timotheus, ibid. scripta 2 ad Thel. Gallio Achaia Proconsul non admittit accusatores Pauli, Act. 18. Erasto Corinthi relicto 2 Tim. 4. veniunt Ephesum, tendentes festi ergo Hierosolymam, Act. 18. Epheso Cæsaream, inde Hierosolymam, post Antiochiam, inde ad Calatas & Phryges, Act. 18.
 55 Ephesi discipulis xii baptizatis a Ioanne, manus imponit, Act. 19. pugnat cum bestis 1 Cor. 14.
 56 Docet ibidem biennium & miracula edit, Act. 19. Exoreistæ puniunt, Præmittuntur in Macedonia Timotheus & Erastus Act. 19. Tunc multus a Demetrio excitatur, ibid. Hinc scripta prior ad Cor.
 57 Epheso proficiscitur in Macedonia Act. 20. Peragratque Ecclesiās Græciæ, ibid. scribit priorem ad Timotheum, & ad Titum, & posteriorem ad Corinthios, Redit Corinthum, 2 Cor. 12 & 13. Scribit ad Romanos quum ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum omnia impleisset Euangelio Rom. xv.
 58 Troade Eurychum refuscitat, Assio vehitur, Mitylenam, Chitā Samum, Miletum, ubi Ephesinis presbyteris valedicit, Act. 20. inde Coum, Rhodum, Pataram, Tyrum, Ptolemaida, Cæsaream, ac tandem Hierosolymam, ibi captus vinculusque rationem fidei suæ reddit Acto. 21. 22. 23. Ducitur Cæsaream, Acto. 23. 24. 25. 26. inde navi vehitur Sidonem cum Aristarcho & Lucā, Acto. 27. Subleant Cyprium, stringunt oram Ciliæ & Pamphylie, Veniunt Myra urbem Lyciæ, ibid. Hic consensu navi Alexandrina Caudium veniunt, inde in Cramerā hinc ad iū tempestate in Claudiam, ac postea Mestram, ibid. Hic agei relictus Trophimus 2 Tim. 4. Mestra post tres menses veniunt Syracusas, inde Rhegium, Puteolos, ac per Forum Appii & tres Tabernas, tandem Romanā, Act. 28. ubi convocatis Iudeis fidei suæ rationem reddit, ibid. habitat in proprio conductio, ibid. Prima ejus defensio coram Nerone, 2 Tim. 4. facta in Pretorio & aliis locis, Philip. 1. Philippenses cum subdico argentario mittunt Romanū Epaphroditum, Philip. 4. Ex Iconio venit Romanū Onesiphorus, 2 Tim. 1. Scribit ad Ephesios per Tibericum Epes. 3. alterā ad Timotheum in qua libros & membranas postulat, 2 Tim. 4. Demas Paulum deserit 2 Tim. 4. Cresceus amādatus in Galliam, Titus in Dalmatiam 2 Tim. 4. Timotheus & Marcus ante huiemem Romanū veniunt ad Paulum.
 Scripæ ad Philippenses, Colloenses & Philemonem nam in harum inscriptionibus meminit Timothei.
 Etia ad Hebræos, vide caput decimū tertiu, atque etiā ad Galatas.

ad eum ex
Thef. Gallio
act. 18. Erasto
entes feli ergo
icrosolymam.
18.
nponit, act. 19.

Exoreista pu-
ritus act. 19. Tr
rior ad Cor.
ratque Ecclesias
Titum, & po-
12 & 13. Sen-
um usque ad Il

eniam, Chis Sa-
nit, act. 20, inde
Cesaream, ac ra-
ionem fidei sua
3, 21, 25, 26, inde
12. Sublegunt
eniam Myra ur-
a Caidum veni-
ud. n, ac post in
m. A Molina post
utculos, ac per
act. 28, ubi con-
bitar in propno
e, 2. Tim. 4, facta
enim subdico ar-
4. Ex Iconio ve-
phesios per Tio-
& membranas
n. 4. Cresceus a-
4. Timotheus &
m.

etiā ad Galatas.
Tria

TRia quondam fertur habuisse in votis B. Augustinus : *Videre Christum in carne, Apostolum Paulum concionantem, & Romam triumphantem.* Neque diffiteor, quin & ego tum ratione certa, tum maximi Viri exemplo trahar trium istarum rerum cupiditate; non quod ad beatitudinem multum intersit habuisse ista, potuit enim habere Simon Magnus; sed quod liberalis ingenii sit sensum optare earum rerum quas admiratur. Sed Romæ splendorem qui cogitat, habebit sæpe dubius, quomodo ad tantum splendorem & decus evecta sit. Deo hoc omne adscribet, qui cogitat sacram ejus Providentiam, a qua Periodi sunt Imperiorum, & fixi rerum fines. Interea etiam humana virtute crevisse intelliget, quum ad Senatus constantiam oculos desceat. Sed & vitii quibusdam crevisse judicabit, quum fraudes, injulitiam, crudelitatem, superstitionem videbit. Vide spatia ista terrarum, dices Orbem fere totum cultissimum fuisse hujus imperii rus. Specta ejusdem Imperii initium; dices cum *Ætolis scelere illud fundatum esse. Nonne in ortu suo* (verba sunt Minutii Felicis) *scelere & collecti & muniti immanitatis sue terrore creverunt? Nam asylo prima plebs congregata est: confluerunt perditii, facinorosi, incesti, sicarii, proditores: Et ut ipse Romulus Imperator & Rector, populum suum facinore prae-celleret, parricidium fecit. Hac prima sunt auspicia religiose Civitatis: Mox alienas virgines jam desponsatas & nonnullas de matrimonio mulierculas sine more rapuit, violavit, illisit, & cum earum parentibus id est cum Soceris suis, bellum miscuit, propinquum sanguinem fudit. Quid irreligiosius? quid audacius? quid ipsa confidentia sceleris tutius? Jam finitimos agris pellere, Civitates proximas evertere cum Templis & altaribus, captos cogere, damnis alienis & suis sceleribus adulescere? Ita quicquid Romani tenent, colunt, possident, audacia præda est. Totius ergo Romanis impium, quoties triumphatum. Audi Laetantium. Nostri nullam aliam ad immortalitatem viam arbitrantur quam exercitus ducere, aliena vastare, urbes delere, Opida conscindere, liberos populos aut subiicere servituti. Videlicet, quo plures homines adflixerint, spoliaverint, eos nobiliores & clariores putant. Audi denique Mithridatem Atque ut ipsi ferunt conditores suos Lupa uberibus alios, omnem illum populum scio luporum animos in explebiles sanguinis habere, atq; Imperii divitiarumque avidos ac jejunos. Hisce igitur artibus sub Regibus constituta Resp. est. Sub Consulibus, inter quos nonnunquam & Dictatores & Decemviri fuerunt usque trans Padum Italia occupata est: Africaque subacta Hispanie accesserunt: Gallia & Britannia tributaria factæ sunt: inde Illyrici, Istri, Liburni, Dalmatæ, domiti: Ad Achænam transitum est: Macedones subacti, cum Dardanis, Mæsis & Thracibus bellatum, etiam ad Danubium usque perventum. In Asia expulso Antiocho primum pedem posuere. Mithridate victo Ponti Regnum occupatum, & Armenia minor quam idem tenuerat, armis obventa est. In Mesopotamiam Romanus pervenit exercitus. Cum Parthis foedus initum. Judæa omnis victa, etiamque Cilicia & Syria. Sub Imperatoribus vero Cantabri, Asturesque sub jugum missi. Accesserunt Romano Orbi Alpes maritimæ, Alpes Cottiae, Rhetia, Noria, Pannonia, Mæsia, & omnis ora Danubii Rhæniq;.*

Alexander

lumi. Paulum
tum maximi
um interfit ha-
tare earum re-
tantum splen-
a Periodi sunt
natus constan-
crudelitatem,
jus imperii rus.
verba sunt Mi-
gregata est: con-
um facinore pra-
Sponsas & non-
ceris suis, bellum
utius? Jam finiti-
suis sceleribus ado-
tes triumphatum.
aliena vastare, ur-
lixerim, spoliave-
uos Lupae uberibus
avidos ac jejunos.
am & Dictatores
sterunt: Gallia &
tum est: Macedo-
rum. In Asia ex-
menia minor quam
ois foedus initum.
jugum missi. Ac-
Dambis Rhenuq;
Alexander

Expeditionis Alexandri descriptio ex Plutarcho,

Curtio, Iustino, Arriano.

Alexander Magnus Philippi Macedonum Regis Filius initio 106 Olympiadis sexta die Hecatombæonis natus est *Pella*, Macedoniæ Opido, quo die Templum Dianæ Ephesiæ ab Heroltrato incensum arsit. Primam ætatem aptam sapientiæ studiis sub Aristotele doctore consumpsit. Postea sub Patre militans rudimenta tyrocinii sui deposuit annos natus decem & octo, quo post biennium defuncto, quum suscepisset Imperium, excursionem fecit ad *Istrum* usque in *Triballos*, & *Getas*, ac cum Germanis fœdus iniit. Hinc se convertit ad *Thebanos* quorum urbem evertit, ipsos sub corona vendidit, excepta, honoris causa Pindari Poetæ stirpe. Inde quum in conventu *Isthmico* dux belli a Græcis lectus esset contra Persas, consulto *Delphis* Apolline, coactisque copiis xxx i millium peditum, equitumque i v millium quingentorum, in quibus milites omnes veterani, multi etiam emeriti, ductores plerique sexagenarii, spei plenus, agros suos omnes, & villas, & pagos amicis dono dedit, reliquumque Imperium suum varie distribuit. Transmisso *Helle-sponto*, in *Sigæo* ad *Achillis* tumulum sacra fecit. Interea Persarum copiæ haud procul inde ad *Granicum* amnem in campis *Adrastris* confederant, Græcos Asiæ aditu prohibeturæ, sed prima congressione fusæ victæque sunt: Victor trophæum posuit, *Alexander Philippi*, Et Græci, *Præser Lacedemonios*, De Barbaris *Asiaticis*. Inde oram omnem maritimam obiens, cepit *Sardeis*, *Ephesum*, *Miletum*, *Halicarnassum*, & quicquid præterea in eo traûu Urbium est, usque ad *Ciliciam* & *Phoeniciam*: tum *Pisidas* & *Phrygas* quorum in urbe *Gordo* fatalem nodum dissecuit: tum *Paphlagonas* & *Cappadocas*. Darius interea cum ingenti militum numero ad *Issum* castra promovit: Eodem tendens Alexander quum *Tarsum* venisset, seque in flumen *Cydnium* lavandi causa dedisset, gravem morbum contraxit, quem *Philippus* medicus tamen prodicionis accusatus, feliciter intra diem octavum sanavit. Congressus cum *Dario* Persas fundit fugatque. Capræ eo prælio *Darii* Mater, & *Statira*, Vxor pariter & Soror regia, cum Filiabus *Cyprii* ultro se dedunt. *Tyrii* expugnantur. *Gaza* cum universa *Judea* *Syriaque* subacta. Profectus hinc ad *Ammonem* Alexander oraculi causa, non multo post *Alexandriam* condit. Dariumque nuptias Filæ cum magna regni parte offerentem non audit, sed Macedonica phalange fretus vim ferro facit, cunctaque cis *Euphratem* partis adiicit. Ergo *Darius* extremum apud *Gausamalam* discrimen belli tentaturus, cum x centum millium copiis vincitur. Hinc itum in *Babyloniæ*: *Susa* capta: inde ad *Persas*, *Hyrcanos*, *Parthos*, *Scythas*, trajecto etiam *Oreææ* fluvio. Hinc in *Indiam* *Nisam* urbem expugnat, & ad *Hydaspin* fl. superat Porum, inque equi sui defuncti memoriam condit *Bucephalam*. Regressus hortante exercitu *Mullas* vincit & *Gymnosophistas*, totosque menses septem *Indo* flumine vehitur usque in *Oceanum*. Hic exercitu inter se & *Nearchum* classis præfectum, diviso, ipse terrestri itinere *Gedrosiam* contendit, *Nearchus* mari. Inde ipse in *Persidem*, *Nearchus* in *Oceanum*. *Calanus* Indus rogo se iniicit. *Susis* Alexander *Darii* filiam uxorem ducit. Inde in *Mediam* abit, ubi mortuus *Hephæstion*. Naves *Euphrati* subvectæ redeunt. Alexander *Babylonem* invehitur, moriturque anno ætatis trigesimo tertio.

Postquam

hecatombæonis
 incensum arsit.
 Patre militans
 efuncto, quum
 ædus inuit. Hinc
 is causa Pindari
 consulo Delphis
 in quibus mili-
 tantes, & villas, &
 in Sigæ ad Ac-
 campis Adrastris
 trophæum pome-
 nem maritimam
 est, usq; ad Ci-
 um Paphlagonas &
 dæns Alexander
 traxit, quem Phi-
 lippus cum Dario
 filiabus Cypri ul-
 cad Ammonem
 magna regni par-
 tem partis adiu-
 um copiis vicini
 Orexate fluui-
 nti memoriam
 nes septem Indo-
 so, ipse terrestri
 Calanus Indus
 us Hephæstion.
 trigesimo tercio.
 Postquam

Postquam res Asiæ Priamisque evertere gentem
 Dis visum, capimus socios, classemque sub ipsa
 Antandro & Phrygiæ molimur montibus Idæ.
 Littoraque (heu) parva lacrymaris portusque relinquo,
 Et feror in Thracum terras, atque arva Lycurgo
 Regnata, hic urbi nomen de nomine fingo.
 Sacra mari colitur medio gravissima tellus.
 Quam pius Arcitenens oras & littora circum
 Errantem, Mycone celsi Gyaroque revinxit,
 Immo tamque coli dedit & contemnere Ventos,
 Huc ferimur; Vento inde citi pelagoque volamus,
 Baccha tamque jugis Naxon, viridemque Donyfam.
 Olearum, jriveamque Paron, sparsisque per aquor
 Cycladas, & crebris legimus freta consita terris,
 At tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
 Huius quoque deserimus sedes agimurque tenebris.
 Quarto terra die primum se attollere visa.
 Seru. itosque undis Strophadum nos littora tandem
 Accipiunt: Strophades Grato stant nomine dictis
 Insule Jonio in m. igo, quas dira Celano
 Harpyæque colunt fugivimus spumantibus undis.
 Jam medio apparet fluctu nemerosa Zacynthos,
 Dulichiumque, Sameque & Neritos ardua saxis,
 Effugimus Ithacæ scopulos, Laertia regna,
 Mæx & Leucata nimbosa cacumina montis.
 Et formidatus nautis aperitur Apollo.
 Hunc petimus fessi, & parva succedimus Urbi.
 Interea magnum Sol circumvoluitur annum,
 Protinus aerias Phæacum abscondimus arces,
 Littoraque Epiri legimus, portusque subimus
 Chaonio & celsam Butroti ascendimus urbem.
 Procedo, & parvam Troiam, simulataque magnis
 Pergama, & arenam Xanthi cognomine rivum
 Agnosco, Scæque amplector limina portæ.
 Tunc velimur pelago vicina Ceraunia juxta,

Unde iter Italiam cursusque brevissimus undis,
 Italiam, Italiam primus conclamas Achates.
 Crebrescunt optata aura, portusque patefcit
 Jam propior, templumque apparet in acer Mineræ,
 Vela legunt socii, & proras ad littora torquent,
 Hinc sinus Herculei si vera est fama Tarenti
 Cernitur, attollit se diva Lacinia contra,
 Caulonisque arces, & navisfragum Scilacæum.
 Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Ætna.
 Ignarique via Cyclosum adlabimur oris.
 Ecce autem Boreas angustæ sede Pelori
 Missus adest, vivo præsente crehor, ostia saxo
 Pantagiæ, Megarosi que sinu, Tapsiumque jacentem.
 Plemmyrium undosum supero, & stagnantis Elori
 Pingue solum; hinc eantes projectaque saxa Pachyni
 Radimus, & fatis nunquam concessi moveri
 Apparet Camarina procul, campique Geloi,
 Immanisque Gela, fluvius cognomine dicta.
 Arduus inde Acragas scansu, & palmosa Selinis,
 Hinc vada dura lego saxis Lilybeia cecis.
 Tum Drepani me portus, & ille tabilis ora
 Accipit. Hic pelagi tor tempestatibus actus
 Heu genitorem, omnis cura casusque levamen
 Amitto Anchisen, longorum hæc met laborum,
 Hinc acti fato & ventis, devenimus urbem
 Eliæ; hic quissus licuit subducere pappes,
 Depressi, freta Sicaniæ, charque parentis
 Ossa peto, & lectos illi celebramus honores.
 Interea ignotis Palinurus mergitur undis,
 Et classis scopulis Syrenum admotæ subivit.
 Ac tandem Euboicis Cumarum allibimur oris,
 Tum se ad Caietæ recto fert littore portum
 Classis: & hic radens Circeæ littora terra
 Optato tandem succedit Tibridis alveo.

Hæc sunt, candide Lector, quæ in recentis & veteris ævi Tabulas
dicenda habuimus. His frui, & vale.

DORDRECHTI
Excudebat *Adrianus Bottius*
ANNO MDCCX.

vi Tabulas

064-01-5

Serial 12-47, 29.

